תנ״ך · אחרונים

באר היטב (על התורה)

רבי אריה רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

באר היטב (על התורה)

רבי אריה רבינוביץ'

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/באר-היטב-על-התורה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
ביאורים מלוקטים מספר שמות 17
פרשה יב 17
פרשה יט 21
פרשה כג 22
פרשה כד 23
פרשה כח 23
פרשה כט 24
פרשה ל 28
פרשה לב 32
באר היטב סדר ויקרא 32
סדר ויקרא 32
סדר צו 147
סדר שמיני 196
סדר תזריע 260
סדר מצורע 292
סדר אחרי 383
סדר קדושים 463
סדר אמור 579
סדר בהר 726
סדר בחקותי 763
ביאורים מלוקטים מספר במדבר 794
פרשה א 794
פרשה ה 794
פרשה ו 796
פרשה טו 798
פרשה יח 801
פרשה יט 801
פרשה כח 801
פרשה כט 809
פרשה לד 810

ביאורים מלוקטים מספר דברים 811
פרשה יב 811
פרשה יד 815

הקדמה

שיל"ת

יתגדל ויתקדש בורא כל הברואים יוצר כל היצורים עושה כל המעשים אשר ברצונו הפשוט וע"י רצונו הפשוט המציא מאפס המוחלט אל המציאות השמים וכל צבאם הארץ אשר אנחנו עליה וכל אשר בה בתוך כלל המין הנבראים ומהווים ומקיימם במציאותם להיטיב לכל הראויים להטבה הטבה נצחית בתכלית שלימותה אשר אנחנו ב"י עמו נשיגה ע"י קיום מצות התורה ולימודה אשר לפי המקובל אצלנו כפי הנראה ממאמרי מדרשים ואגדות על פיה חקק קצב והגביל את כל העולם וכל פרטי פרטיו בכמו שהם נמצאים ומסודרים בכדי אשר ע"י כל זה יהיה מקום ומציאות לכל התורה כולה בכל פרטיה היא התורה אשר שם משה לפני ב"י לכל בני דורו אשר ראו בעיניהם את כל הנסים והנפלאות ומעמד ה"ס הנורא ככתוב בה והמה מסרוה לכל בני הדור שלאחריהם וכן השתלשלה הקבלה המבוררה מדור לדור עדי הגיעה אלינו היא תוה"ק הנשגבה מעלה מעלה זולת כוונותיה הנשגבות ונעלמות באולי מעיני כל חי בכל מצותיה וביותר בהענינים אשר עיקרי כללותיהם נעלים ונשגבים מדעתנו מדרכת אותנו בדרך טובה ומאושרה לשמירות הבריאות טבעים טובים כחות ההשכלה ושארי כחות נשגבות ונעלמות מכח המאגנעטיזמוס עד כח הנבואה הנשגבה הנטועות בכל מין האנושי מקדם ובכלל ב"י מורשה לנו מאבותינו אשר שגבו מאד בכל המעלות עפ"י ידיעתו המפלשת בתכלית השלימות בכל מעמקי טבעי ברואיו אשר נתלו במו ע"י רצינו ית"ש אשר לא ידע אדם ערכה מלמדת אותנו ידיעת חידוש העולם ע"י הבורא ית"ש והשגחתו על ברואיו לשלימות תכלית הנצחי ידיעת דרכי המוסר ומדות טובות הנצרכות בהכרח לשלימות תיקון כלל עוה"ז ולהשגת התכלית הנצחי מצוה אותנו לבלתי עשות המעשים הבלתי טובים עפ"י ידיעות הנשגבות האלו ולעשות את המעשים הטובים על פיהם והמועילים לחקות אותם בנפשותינו כפי שגזרה חכמתו ית"ש היא התורה כוללת לפי המקובל אצלנו תרי"ג מצות והנה התורה שבכתב אמריה סתומים וכמעט בכל המקומות בלתי מתבאר בה רק עיקרי הענינים הנוגעים למעשה ואין אדם יכול לידע מפשט הגס שלה כלים בביאור ענפי וסעיפי המצוה המתפשטים והולכים למרבה זה אצל זה וזה מזה ובכ"ד באי גם עיקרי המצות סתומים וחתומים לגמרי כמו מצות מזוזה תפילין ציצית סוכה אשר גם שום מחוקק מדיני בעולם לא יסתום דבריו כ"כ ובהרבה מקומות מצאנו שפשט הגס הנראה לפי ההשקפה הראשונה בלתי מתקיים בשום. אופן הובא הרבה מהם בהקדמת הסמ"ג כ"ז אות הוא לעולם על הדבר המקובל אצלנו ומבורר גם מצד

עצמו אשר הוא ית"ש מהוה כל הנמצאים חיקר לב בוחן כליות יודע כל תעלומות והמון נסתרות תעלומתם וסתרם אצל ברואיו ואמתותן ובירורן כמו שהן עלולים ונמצאים במציאותם מידיעתו ורצינו הנשגב בלמדו תורה את מרע"ה למען ימלט תלמידו רבינו מהמון העלמות שגיאות וסתרים אשר יוכלו להיות בחיק כח שכלו ותבונתו הגלויים לו ית"ש הגדול להופיע עליו שפע נבואתו עדי יהיה נקי מכל העלם שגיאה והסתר בכל פרטי פרטי ביאוריה כמו שהם באמת עפ"י פשט עמוק עמוק המבטל פשט הגס הנראה בהשקפה הראשונה להבלתי יודע במעמקי הדברים כמו"ש בכמה מקומות בספרי זה ובספרי עומקא דדינא בש"ס ופוסקים ועמ"ש בסדר שמיני פרשה י' פסיק כ' הביאור הזה הוא הביאור בפרטיות כל מצוה ומצוה המחוזק לפי המקובל אצלנו עפ"י שיטת דרכי דרשות ומדות שהתור' נדרשת בהם העמוקי' נשגבים למאד עד שמתבאר על ידי' פי' וביאור כל ענין וענין כמו שנתבאר למרע"ה בפרטיות וכ"ז נמסר ממרע"ה ליהושע ולכל חכמי דורו ומהם לכל חכמי הדור שלאחריהם וכן לדורי דורות בסדר המבואר בהקדמת הרמב"ם לספרו הנשגב יד החזקה עד שהגיע לדורות התנאים בעלי המשניות והברייתות והאמוראים בעלי הגמ' והתלמוד המה התנאים והאמוראים בראותם כי אותו הביאור היה הלוך וחסור מרובי התלאות ורבו המבוכות והספיקית התעודדו והקימו דגל התורה בכתב מפורש גלוי לכל המה בנו היכליה המה גילו מסתוריה כמעט שלא הניחו דבר גדול וקטן אשר לא שמו עינם ולבם עליו לבארו עדי החזירו מתוך פלפוליהם כל ההלכות או כמעט כל ההלכות שנשתכחו מקודם ואף כי ברובי הענינים נפלו ביניהם מחלוקות רבות וגם בדרכי הדרשות היו מחולקים במעט עכ"ז אלו ואלו דברי אלהים חיים הן בו כ"א מהם יש לה מקום ושורש אמת בחכמת תוה"ק ומסורים לחכמי הזמן שבכל דור לקבוע הלכה למעשה כאחד מהם והפליאו לבאר כמעט בכ"ד עומק פלאות חכמה ובינה המסתתרת בו המה עשו התירה מספקת ושלמה למצוא בה כתוב כל דבר חפץ בכל עניני ומקצועות התורה המה אבירי התורה אבירי ישראל עשו ותקנו הרבה תקנות גדרים וסייגים משמרות למשמרתה של תורה אשר גם עקרי אלו הענינים נראה לברור שהיו מקובלים אצלם מדור דורים עד מרע"ה לעשותם משום ועשית הישר והטיב ומשום למען תלך בדרך טובים ואף שאינם בכלל מצות ה' מ"מ המה גם מקדם קדמתה בכלל רצונו של מקום עי' (ברכות ל"ה ב') שעפי"ז מתבאר הסוגיא דשם היטב והמה ג"כ מרומזין בתורה ועליהם אמרו בכמה מקומות מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ובכמה מקומות מהם אמרו הללממ"ס כמו"ש בספרי עוד"ד (חולין צ"ט) ע"ש ואסמכינהו אלאו דלא תסור (ברכות י"ט ב') להכניסן בכלל מצות ה' ואת כל אלה עם הנשאר בידיהם

מהביאור הכולל הנ"ל מקובל מקדם עד מרע"ה בלי שום מחלוקת כללו בספריהם אשר כתבו ספרי ספרא מכילתא משניות ותוספתות תלמוד ירושלמי ותלמוד בבלי וכללו בהם כל דרכי המוסר אהבת ריעים ודרך ארץ ועניני הנימוסיות וגם כל דבר חכמה ומדע מהחכמות והמדעים אשר היו בידי חכמי כל האומות לא חסרו להם בשום ענין לצורך ביאורי הדברים אשר היו שייכים למו ונחתמו שני התלמודים האלו ע"י בעלי סוף ההוראה בעלי אסופות והכנסיות משר היו האחרונות מהיותר גדולות מכל גדולי בעלי התירה של כל כלל בני ישראל אשר היו סמוכין זמ"ז למעלה עד מרע"ה שעמדו להם לכל ב"י במקום הסנהדרין הגדולה שהיתה מקדם בלשכת הגזית בהר הבית אשר בסילוקם נפסקה הקבלה וידיעות עיקרי ודרכי דרשות התורה ותהלוכותיה אשר המה עתה נעלים ונשגבים מידיעותינו והניחו את חבוריהם הנשגבים להפלאת עיני חכמים צדיקים אמיתיים המסתכלים במו בעומק כוונת הלב אשר נתפשטו ונתקבלו בכל כלל ב"י באהבה רבה וחבה יתרה אור לכל ב"י בכל מושבותיהם ברכה למשמרת דור דורים עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע וכאשר מאז והלאה נפסקה הקבלה בע"פ בהיות העניינים כולם הכלולים באלו הספרים הספירים רחבים תכלית הרוחב ועמוקים תכלית העומק ודבריהם ז"ל באו על הרוב בקיצור מופלג וממולאים בפלפולים עמוקים לבלי חקר להמשכיל האמיתי המתחקה על שרשי אמיתות דבריהם עצמה למעלה ולמעלה מלאכת העיון בביאור דבריהם אשר נשתכח ג"כ במשך הזמן אשר היה אחריהם מפני רובי התלאות והצרות אשר שלטו אז עלי אחב"י להפריעם מלימוד תוה"ק ואחרי אשר הניח ה' לעמו במעט החלו ב"י לעסוק בכל האפשרי בביאור השני תלמודים ולכתוב דבריהם בספר המה ספרי המפרשים והפוסקים:

ועתה עמי ב"י שמעוני שמעו נכוחות ממי שהוא ותחי נפשכם הנה לימוד כל התלמוד הוא ארוך ועמוק מאד כנ"ל ורבים מהלומדים אף מהחשובים אינו עולה בידם לימוד סדר זרעים קדשים טהרות וידיעתן בהם מעוטה לגמרי ואף מאותן שעלה בידם ללמוד כל התלמוד יש הרבה שאיני עילה בידם לחזור על לימודיהם בקביעות עתים לתורה וידיעת התורה שלא בכל מקצועותיה היא באמת כגוף מחוסר אברים ואף לימוד השלשה סדרים איני עולה ביד הרבה מהראויין לכך מפני ארכם ועמקם כי לא כימים הראשונים הימים האלו אשר טרדות הפרנסה נתרבו ונתעצמו מאד וע"כ תפוג תורה זאת נתבונן ועוד אחרת גדולה מזו באין ערוך נשא עינינו ונראה הנה כלל כל החכמות והמדעים אשר נתגלו בדורות שלפניני להפלאת עין תשורם כבר הכה שורש על תלמי לבב אחינו בני ישראל להשתוקק ולכסוף לידיעתן ובאמת ידיעות החכמות והמדעים

המה ידיעות נפלאות תמים דעים הטמונים ומסותרים בכל חלקי הברואים אשר היא מצוה וחובה על חכמי ישראל כמו"ש (שבת ע"ה) כל היודע לחשוב תקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר (ישעיה ה') ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו והתועלת מהן גדולה מאד לרומם קרן כלל אחב"י בכל העניינים ולהפיץ יקרת וחשיבת אור התורה שבכתב ושבע"פ על פני תבל ולרגלי מלאכה זו נדרשת ג"כ מלאכת ידיעת איזה לשון מלשונות העמים אשר היא הפרוזדור לטרקלין ידיעת החכמות והמדעים גם נדרשת היא מאד לרגלי מצב המדיני אשר ת"ל נשתנה לטוב על כלל אחב"י אחרי אשר החל אור החכמות והמדעים להופיע ביחד עם אור הצדק והיושר כעל מלכי ושרי כל המדינות ולרגלי המסחור אשר פרץ בדורנו למאד בארץ ממקום למקום וממדינה למדינה ולתכלית זה יש כמה שלימוד לשון אחד אינו מספיק להם לרגלי עסקיהם ומה שאסור משום לא ימיש כדאיתא (מנחות צ"ט ב') נראה לוודאי דהיינו רק ריבוי לשונות ועומק ידיעתן יותר מהנדרש לכל הנ"ל ועכ"פ לימוד לשון המדינה וודאי שהוא חוב גמור על כל אדם ללמוד ממנו עדי יוכל לדבר דבריו עם בני המדינה שתהיה דעתו מעורבת עם הבריות ועתה מה יעשה היהודי ויחיה בידיעת התורה וידיעת הלשונות והמדעים יחד אחרי אשר היהודי בהיותו בלתי יכול לאחר נשואיו הרבה באשר היא יחידי בטרם יכבד עליו עול רחים שבצוארו לא יוכל להכשיר נפשו לצאת ידי שני החיבות הרובצים עליו בחזקה ואני הכותב הכרוך בעקבות רבותי זללה"ה אשר כל ימיהם היו חרדים לטובת כלל אחב"י והרבה ממחשבותיהם תקועים בלבבי בראותי מצב הצר הזה אשר בלי תיקון דבר ועזר בצרה בהכרח ידחה חוב אחד מפני חברו לבי הומה למאד ולו ידעתי כי ידחה חוב ידיעת הלשונות והמדעים מפני חוב ידיעת תוה"ק הגם כי ג"ז לא טוב לעת כזאת עכ"ז הייתי מחריש והייתי משום תקותי כי אך בבוא לציון גואל יתן ה' לבני ישראל חכמה ודעת מפיהו גם בידיעת תוה"ק גם בידיעת כלל נפלאותיו הטמונים ומסותרים בכל חלקי ברואיו אבל כאשר לפי הנראה גברה אהבת החדשות על הישנות והצטרכותן למצב העוה"ז עוזרתה חרדה גדולה נופלת עלי באולי ח"ו יעזבו ב"י ידיעת תוה"ק אשר היא מורשה לנו מאבותינו מימי קדם להצלחתנו לעולם הנצחי ולעוה"ז אשר בצלה אנו חיים וקיימים בכל תוקף כחות הנפשיות הנשגבות הנטועות בנו ג"כ מורשה מאבותינו משנות עולמים אשר בגללם אנו מוצאים חן וחסד בעיני חכמי וצדיקי העמים שבדורותינו אשר בצלם אנו חוסים עמי בינה זאת. לכל אלה אלצני ההכרח להרהיב עוז בנפשי ולהודיע בכלל עם עצתי אשר הכינותי בזה יסוד ועיקר העצה בזה א"א להיות רק במציאות דרך קצרה בידיעת אחד מהשני מיני ידיעות המוכרחות כנ"ל

או בכ"א משניהם והנה בידיעות הנתונות בידי חכמי האומות ידוע כי אין לתקן דבר בענין הקיצור כי ידוע הוא כי כל התחקותם במלאכות לימודיהם היא במציאות הדרכים היותר קלים קצרים ומסודרים בטוב טעם מהקודם אל המאוחר כי אין בטבע ידיעות כל החכמות פלפולים וחריפות שונות זולת עצמות המושכלות משא"כ בדרכי לימוד תוה"ק אשר הפלפולים והחריפות שונות סבוכים ומסיתרים בהם דרך כמעט כל חכמינו בדורות האחרונים היא אך להגדיל תורה ולהאדירה וכמעט אין שים אחד מחכמי ישראל משים דעתו ולבו לקצר רק להאריך. ולכל זה ולהנזכר מקודם אשר לימוד התלמוד כולו אינו עולה בידי הרבה מהראויין לכך כנ"ל הדבר מבורר כי בזה הוא מקים תיקון הדרך הקצרה היינו שאנו צריכין לתקן לנו דרך קצרה אשר הידיעה שע"י תספיק לנער ב"י אשר חלק ה' להם בבינה כשיעור הראוי להם עצהיו"ט בכל מקצועות התורה ושיהיה ג"כ לתועלת להרבה מהלומדים החשובים כנ"ל ואף להרבה מחכמי ישראל אשר יוכלו לחזור על לימודיהם בכל. מקצועות התורה בדרך קצרה ג"כ בזמן לא כביר בטוב טעם ודעת נוסף על הלימוד וחזירתו בש"ס ופוסקים כסדר ובכלל זה יהיו גם חידושים וביאורים בכ"ד אשר עדנה לא נתבארו כ"כ בטוב במפרשים ופוסקים הנצרכים בהכרח אולם איך ימה תהיה הדרך הקצרה בלימוד תוה"ק בזה יש לנו נדון ולדקדק הרבה כי הנה היו גם היו בחכמי עמינו גם מקדם אשר רצו למצוא דרך קצרה כ"א מהם יגע ומצא הנכון לפי דעתו אולם הגם כי בוודאי הגדילו גם הפליאו לעשות עכ"ז עדנה לא תקנו לנו דרך סלולה הנדרשת לנו לעת כזאת עפ"י כל הנ"ל לנערי ב"י וללומדים אשר לימוד התורה איננו עסקם כל הימים ולמען נדע את הדרך אשר נלך בה בענין הנשגב הזה באופן אשר נוכל לקוות להגיע בזה אל המטרה הנדרשת באמת לעת כזאת הנני לבאר בזה ארבע השקפות אשר על פיהן ועפ"י עיקר דבר הקיצור הנ"ל נכונן לנו חוקים ומשפטים אשר יהיו לנו לעינים בדבר הקיצור הזה ואלו הן השקפה הא' בחלקי חכמת התורה שבע"פ בדרך כלל החלק הא' ממנה הוא חכמת ידיעת עניני הספיקות וספיקי ספיקות בהענינים אשר עיקריהם מפורש ואף הספק שיש לנו עליו החלט מבורר לצד אחד מ"מ הספק קודם בעילה להחלט כי א"א להחלט שיבוא בלי ספק שההחלט חל עליו ולכך ידיעת מציאת הספק היא ידיעה בלתי מוטעת ומי שאינו יודע הספק הוא מחוסר ידיעת אותו הספק וה"ה מוטעה בזה. ד"מ הקראי שסובר לברור עין תחת עין ממש אם יסבור שאין שום מקום ספק בזה ה"ה מוטעה אף לפי דעתו שהרי יש חכמי ישראל שסוברין עין תחת עין ממין וכל שיכול ליפול בויכוח הרי יש בו מקים ספק ומצאני שחכמינו העירו ספק אף בדבר היותר מבורר ד"מ מנין למילה שהיא באותו מקום מנין לשחיטה

שהיא מן הצואר וזהו ג"כ בכלל אמרם למד לשונך לומר איני יודע כו' ולפעמים דבר אחד מסופק בכמה ענינים הבלתי מתדמין כלל זל"ז ויש להסתפק אם כל אותן הענינים תלויין זב"ז באותו הדבר או לא ד"מ שחט בהמה והיא מפרכסת אי הוה כחיה או לא ונ"מ א) אי מצלת משום בלועה באוהל המת. ב) אי מטמאה טומאת אוכלין בטהורה ג) אי מטמאה טומאת נבלות בטמאה ד) הרובעה חייב או לא ויש להסתפק אם כולן תלויין זב"ז בכ"א משני הצדדין היינו דבין כשנאמר באחד מהענינים שהיא כחיה ה"ה כחיה גם בהשארי ענינים ובין כשנאמר באחד מהענינים שהיא כמתה ה"ה כמתה בהשארי ענינים אי שאינן תלויין זב"ז בשום אחד מהצדדין או שתלויין זה בזה באת"ל באחד מהן כך ואינם תלויין זב"ז באת"ל להיפיך או יש מהם תלויין זב"ז ויש מהם שאינם תלויין זב"ז בשני הצדדין או באחד מהן הקופים אם הן כבני אדם או לא ונ"מ א) לרציחה באת"ל שהאומות הפראים בלי שום דת כלל רציחתן אסורה ב) לרביעה ג) לטומאת אוהל עציץ נקיב אי הוה כמחובר לקרקע או לא ונ"מ א) לענין תלישה בשבת ב) לקבלת טומאת אוכלין ג) לזריעה בשבת ויש לספק אם כולן תלויין זה בזה או לא כנ"ל ואת"ל עציץ נקוב כמחובר עציץ שאינו נקוב מאי כ"ז היא חכמה מבוררה וכל מה שיעמול האדם בהשגת ידיעה מזה החלק לעולם לא יהיה לריק והבעל שכל נשגב כשלא יסמוך על סברתו והוראת פשט הכתובים לפי הנראה להחליט בפשיטות לצד אחד בלי תת מקום לספק יוכל בעצמו בלי התורה שבע"פ לידע כל הספיקות מכל הענינים המדוברים בש"ס מפרשים ופוסקים ראשונים ואחרונים בדרך נכונה וקצרה מהקודם אל המאוחר החלק הב' ממנה הוא חכמת הפסק וההוראה בכל הענינים שיש בהם מקום לאיזה ספק מקור הא' כח הסברא ועניניה א) ההתחקות על עיקר ושורש הדין אשר באיזה סעיף ממנו הוא המקום המסופק ולמצוא עי"ז החלט אותו הספק אי מצד איכותו ומהותו של השורש ד"מ מאי חזית דדמא דידך סומק טפי כו' דהיינו מפני שאנו מוצאים שורש כל הדינים שבין אדם לחבירו הוא שחייב כ"א להתנהג עם זולתו כמו שראוי לאדם או בעל דת להתנהג בענין שני ב"א שהן שוין בעיניו וא"כ כמו שזולתו לא היה הורג א' מפני חבירו כן הוא בעצמי אסור להרוג חבירו משום הצלת עצמו אי מצד שעיקרו ושרשו הוא שוה לענין אחר אשר אותו הענין אין בו ספק באותו הסעיף או מפני שבאותו הענין ההחלט על אותו הספק הוא מפורש או מבואר עפ"י מה שיובא אח"ז או מפני שבאותו הענין יוצא ההחלט בבירור מצד עצמו. ד"מ היתר אשת איש במיתת הבעל דמסתברא הוא אסר לה והוא שרי לה דע"י ההתחקות על שורש האיסור שהוא מעניני הקניינים ושאינו בתורת ירושה נחליט שאין למצוא הבדל בין זה לעילה ועלול אשר בביטול העילה ביטול העליל

וכשיש לדמות הענינים לשני ענינים מתחלפים באותו הדבר המסופק נחליט לאיזה יש לדמותו יותר דהיינו איזה צד מהשני דמיונות הוא שקול יותר ב) כל הסברות שבדיני ממונות ד"מ סברא הוא אין אדם פורע מלוה בשטר בלי קבלת השטר שהיא ההחלטה עפ"י ההוה ברוב וכח כ"ז הוא ענין היקש חופושי ובספרי תורת העולם ביארתי אשר הרבה מהמושכלות ראשונות המה מכח היקש חיפושי וכלל ענין הסברא מתחלף מאדם לאדם ומזמן לזמן וצריך ליזהר בזה מאד מאד מקור הב' כח מדות שהתירה נדרשת בהן אשר דרכיהם היו שמורים וערוכים אצל בעלי התלמוד והיו יודעים על פיהם הרבה והרבה מעניני הספיקות כקוראין בפירוש מתוך הספר וכבר כתבתי כי בסילוקן של בעלי התלמוד נשארו אלו הדרכים נעלים ונשגבים מדעתנו ובאמת אין אתנו יודע בהם רק צל הדברים מקור הג' כח הוכחות מהלשון התנאים מלשונות הכתובים המובנים בטוב גם לנו ד"מ ממשמע שנאמר סקול יסקל השור א"י שבשרו אסיר כו' והבאים אחריהם מדור לדור עד היום הזה כ"א מלשונות הגדולים שקדמוהו החלק הזה הוא כמעט ענין בלתי תכליתי כי יזדמן למרבה אשר איזה חכם בסמכו על הוכחתו באיזה ענין ובנה ע"ז בנינים והיכלות נפלאים ואח"כ ימצא שגיאה בעיקר הוכחתו ובנפול היסוד יפלו כל הבנינים ויהיה כל יגיעו לריק בבחינת מטרת השגת ידיעת ההוראה השקפה הב' הנה אנחנו ב"י בכל המקומות אשר ידיעת תוה"ק משתררת שמה יגעים בכל מבחר ימי עלומינו והרבה מכל ימי חיינו עלי ארץ בלימוד התורה שבע"פ עם הוצאות עצומות על שכר מורים וחדרים פרטים וכוללים וכאשר נתבונן ונתחקה על מטרת כונתנו בכל החרדה הגדולה הזאת לא נוכל לומר שהוא רק למען נדע את המעשה אשר נעשה לבד כי לשם זה היה די לנו אחד בעיר ושנים במשפחה אשר המה יגידו ליעקב דבר חוק ומשפט בכל אשר ידרש מהם וגם יודיעו בקהל עם ויעוררו את ב"י להשמר ולהזהר מכל הדברים הבלתי נודעים להמון העם ולשאול על הספיקות שבהם כשיזדמנו ועוד כי הלא ידוע הוא אשר עיקר ורוב עסקנו בת"ת הוא בלימוד הגפ"ת אשר הוא רחוק מידיעת הדינים אבל באמת לפי"ד שלשה המה מיטיבי צעדינו בזה א) היות הלימוד עצמו אחת ממצות ה' ומכניס בלב הלומד לשמה אהבת ויראת ה' ב) ידיעת התורה שבע"פ יקרה אהובה וחביבה אצלנו ב"י מצד פלאות חכמתה החלק הא' ממנה בכלל כנ"ל נוטע עלי שדמות התורה שבכתב כרמים ופרדסים נטיעות ואילנות אשר בכ"א מהם ענפים וסעיפים משתלשלים למרבה זמ"ז יש מהן נפרדים זמ"ז ויש מהן קשורין וסבוכין זב"ז ויש מהן נראים קשורים לפו"ר ואינם קשורי' נראים נפרדי' לפו"ר ובאמת קשורין כולם קדושים טהורים ונוצצים ביקרת אור הדרת חכמתם החופפת עליהם ובהרוב מהם תבהיק יפעת

אור החכמה והתבונה לכאן ולכאן להתיר ולאסור לחייב ולזכות לטהר ולטמא להכשיר ולפסול אלו ואלו דברי אלהים חיים הן בחכמה ותבונה תשתומם נפש המשכיל לפניו תדוץ דאבה בהשקיפי בעין תבונתו עלי המחזה הנפלאה הקדושה הלזו החלק הב' ממנה כנ"ל מפליא לעשות במציאות שרשי הענינים ולשקול ע"ז בפלס הרים וגבעות במאזנים מאזני כח הסברא יעלה שמים ירד תהומות בקישורי ענינים נפרדים זמ"ז לפו"ר בפירודי ענינים מקושרים זב"ז לפו"ר לפעמים ע"י איכותן ומהותן בעצמם ולפעמים ע"י קישור א' מהם בענין זולתו ובדקדוקי כוונות הוראות הלשונות יגלה תעלומות חכמה ויראה אבני יקר במשבצות זהב בלשונות אשר כל יקר אין בהם לפו"ר כולו ממתקים כולו מחמדים והגם כי באמת הרבה מחלק הזה נמצא ג"כ בחלק הא' ממנה ע"ד הספק בכ"א מצדדי הספק עכ"ז הדברים מתרחבים ומתפשטים הרבה והרבה באין ערוך יותר בזה החלק ג) עם כל האהבה והחביבות אשר אני מחבב באמת בכל לבי את כל החכמות והמדעים לומדיהם ושוניהם לא אמנע מלהגיד נגד כל חכמי לב כי אמת הוא הדבר הנטוע בלבנו כי כל החכמות והמדעים שבעולם אין ערוך להם בכחם לחדד השכל להרחיבו להגדילו ולהאדירו כחכמת התורה כשילמדה האדם בטוב טעם ודעת באמת מאת ת"ח מופלגים אמיתיים ולכל אלה פרצה כ"כ אהבת וחביבות ידיעת תוה"ק אצלנו עד אשר היא כמאמר החכם מכל אדם מרוממת קרן יודעה למעלה ולמעלה מאופק מצב תולדתו ועושרו השקפה הג' עוצם העומק והרוחב שבכל ענין וענין אשר נתגלה לנו ע"י ריבויי הספרים הנשגבים המלאים דעת חכמה ובינה באין חקר וריבויי תעצומות המחלוקות אשר נמצאו במו אשר הורו לנו בנסיון כי גם התשובות הנראות תשובות נצחות כמעט לגמרי יוכלו להיות מוטעות וכמעט שאין לנו סברא ופי' בדברי התלמוד אשר אין לו מקום שהוא עולה שם יפה יותר מזולתו המה מלמדים אותנו דעת שלא כדברי הראשונים וגדולי האחרונים אשר סברו למצוא החלטה מבוררה בדבר אשר יש לדון בו לכאן ולכאן אלא האמת הוא אשר כמעט כל ענין אשר יש לדון בו ולהראות בו פנים קצת היפוך הנראה לפו"ר בפשיטות שוב אין להחליט החלטה גמורה רק להכריע קצת לצד אחד כל אחד לפי נטיית דעתו וסברתו בעת שהוא מדיין כדרך שנהג רבה"ק במשניות והאמוראים בתלמוד ברובי המקומית אשר הביאו כמעט בכל ענין כל דברי המדיינים בו השקפה הד' כבר הורונו חכמי המשנה שחייב אדם לומר בלשון רבו פי' בסגנון דברי רבו ויש בזה כוונה עמוקה ונכונה מאד כי ידוע הוא כי כל העתקה מלשון ללשון אף באותה השפה עצמה לא תשוה בשום אופן לגמרי להלשון אשר לוקחה ממנו ההעתקה לשון הנעתק יוכל תמיד לסבול פירושים וביאורים אשר לא יסבלם

לשון המעתיק כאשר לא כיון עליהם וכן להיפוך לשון המעתיק יוכל לסבול פירושים וביאורים אשר לא יסבלם לשון הנעתק וזה הוא דבר גדול מאד אצלנו בלשון הש"ס כי אנחנו ב"י באמונתנו נחיה כי בעלי הש"ס דקדקו בלשונותיהם ולא שגו במו עד כי אחרי החקירה וההעמקה בדבריהם יכול להיות שנעמוד על סוף דעתם בהענינים המסופקים הן בביאור דבריהם והן בענינים מחודשים ועכ"פ במצוא איזו הכרעה מדקדוק לשונם הרי אנו יכולין בטח לסמוך ע"ז מאחר שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומה נעשה בכל אלה בכל לשונות הגאונים אשר נעתקו מלשון הש"ס אשר באמת א"א לנו לסמוך על דקדוקי דבריהם כ"כ. ראשונה שאין דעת שום גאון החלטה מבוררה שהרי יש לנו רשו' לחלוק על דבריו שנית כי לא נוכל לבטוח בו אשר לא שגג בלשונו אחרי כי באולי נעלם ממנו עיקר הספק אשר נתחדש לנו ולא נזהר בלשונו במה שנוגע לאותו הספק ולבד כ"ז אנחנו ב"י מאהבי ומחבבי הישנות והעתיקות ומחבריהם בעלי הש"ס מאורי עיניני משתעשעים לגילת לבבנו מלשונותיהם כמו שנאמרו ונשנו בעת יצאו לאור בימי קדם קדמתה יהיו לשונות המחברים הגאונים שלאחר בעלי התלמוד גם באולי יותר צחים ונעימים לפי חפץ איזה מהמעיינים קטן או גדול את דברי הקדמונים בעלי הש"ס מקורי המים החיים אנו מחבבין ולשונותיהם כצוף נחיל יערב לחכנו וזה הוא ג"כ מטעמי החיוב הנ"ל לחבב דברי רבו והרי"ף והרא"ש והאו"ז והסמ"ג באמת נזהרו בזה אלא שלא הביאו רק הלשונות שבש"ס דאליבא דהלכתא ולשון הפלוגתות שנשאו ונתנו במו כמאן הלכתא ואין זה מספיק עפ"י כל הנ"ל גם לא הביאו כל שיטות המפרשים והפוסקים וגם ערבבו דינים דמה"ת עם דינים דמדרבנן אשר מהראוי לחלקן גם הרבה ענינים נתחדשו ע"י באי אחריהם לבד זה אשר לא כללו בספריהם כל המקצועות שבתורה:

ואחרי כל אלה הנני לכונן משפטי וחוקי הקיצור מהתורה שבע"פ הנדרש לנו עפ"י כל הנ"ל לעשותו חוק א) הקיצור הזה צריך לחלקי לשתי מהדורות מהדורא קמא תכלול כל הענינים דמה"ת בין אליבא דהלכתא בין שלא אליבא דהלכתא ובכלל זה גם האיסורין שיש לדון בהם אם הם מה"ת אי מדרבנן ומהדינים דמדרבנן יובאו בה העיקרים וההתחלות גם כשאנו מוציאים דינים דמה"ת מתוך הענינים שבדיני דרבנן יובאו אותן הענינים דרבנן ג"כ במהדורא קמא למען הוציא מהן הדינים דמה"ת ובמהדורא תנינא יבוא תשלום דיני דרבנן חוק ב) ענפים וסעיפים בהענינים דמה"ת הרחוקין הרבה מעיקרי הענינים ואינם מסובכין וקשורין עם שארי ענינים ואין מועילין כ"כ לחידוד השכל ואין ידיעתן נצרכת למעשה יושמטו ממהדורא קמא למהדורא תנינא והענפים וסעיפים בהענינים דמדרבנן באופנים הנ"ל יושמטו ממהדורא תנינא ג"כ רק יובאו בה

התחלותיהם בציוני מקומותיהם בפוסקים בעזוב ידיעתן על נכון מתחילתן עד סופן לגדולי בעלי התורה אשר תורתם אומנתם או שיעשה בגללן מהדורא תליתאה והגבולים שבאותן התנאים הנ"ל יהיו בידי המחבר כפי ראות עיניו בזה לטובת המעיינים יעשה. חוק ג) בחלק הא' מחכמת התורה הנ"ל בהשקפה הא' אין לקצר רק הנ"ל בחוק הב' ועיקר דבר הקיצור יהי' בחלק הב' מחכמת התורה הנ"ל שם היינו ההחלטות שנמצאו בש"ס בלי שום מחלוקת יובאו כמו שהם בזולת טעמיהם ואשר ירצה לעמוד על ידיעתן ישים עינו בש"ס עפ"י ציוני המקומות שבזה הספר והספיקות והפלוגתות שנמצאו במשנה גמ' ופוסקים יובאו רק בביאור סברותיהם לכ"א משני הצדדין בזולת ההחלטות כי הספר הזה אינו לשם ידיעת ההוראה כ"א לשם ידיעת חכמת תוה"ק ואשר ירצה לעמוד על ההוראה יעיין בכללי ההוראה המפורשים בש"ס ומוסכמים מכל הפוסקים שהובאו במבוא התלמוד לר"ש הנגיד הנדפס בכל ספרי הש"ס וזולת זה כבר כתבתי שאין לנו הוראה מבוררה והרוצה לעמוד על ההוראה הנהוגה באותן הספיקות והפלוגתות ישים עינו בש"ס כנ"ל ומשם ידע עפ"י ציוני הגליונות בכ"ע מקומו בפוסקים ויראה את הנדרש לו חוק ד) הקיצור הזה בהכרח שיכלכל בכ"א מעניניו לשון המשניות והברייתות ומימרות האמוראים ודסתמא דתלמודא בציוני המקומות בש"ס בלי השמט שום מימרא שנאמרה לדינא בין אליבא דהלכתא בין שלא אליבא דהלכתא עם כל הקושיות והתירוצים שהובאו בש"ס מזה לזה עם כל שיטות המפרשים והפוסקים שבכ"ד עם החידושים וביאורים הנדרשים באמת שיעלו בכ"ז בידי המחבר זה הקיצור הנדרש ובלשונות הפלוגתות דתנאי ואמוראי שבש"ס ובביאורי הפלוגתות שבהפוסקים יוכללו כל הענינים שיש לדון בהם ע"ד הספק כנ"ל בהשקפה הא' עם ביאורי הסברות של כ"א מהשני צדדין בהענינים שהן צריכין ביאור ומזה יהיו לנו תועליות רבות א) שלא יצטרך המעיין להאמין להמחבר בשום דבר רק בשלח ואחוי ב) שלא יצטרך להתחקות על כוונת דברי המחבר מצד לשונו רק לפעמים לסבת עומק הענין ג) חידוד השכל עצהיו"ט ד) שהבקי באותו הספר יהיה בקי בכל מקצועות התורה ברובי לשונות הש"ס וידע מקומם איה. ה) שיוכשר ללמוד גפ"ת ככל חפץ לבבו בכל שיטות הש"ס ברצותו להרחיב ולהעמיק ידיעתו יותר מגבולי אותו הקיצור אשר ידוע הוא כמה יגיעות צריך התלמיד לייגע עדי יגיע למדרגה זו אשר יוכל ללמוד גפ"ת בכל שיטות הש"ס ע"י לימוד איזו מסכתות מהש"ס וכמעט בלתי אפשר להגיע למדרגה זו בשלמותה בלי לימוד כל הש"ס ו) כל אשר ירצה להרחיב ולהעמיק ידיעתו באיזה ענין פרטי יותר מאשר יובא בזה הספר יוכל בנקל לשים עינו בש"ס ופוסקים ככל חפץ לבבו חיק ה)

בסדר חלקי זה הקיצור הנדרש לנו לדעתי אין נכון לעשותו על סדר הש"ס כמו שעשה הרי"ף הרא"ש והאו"ז לפי שבעלי הש"ס השמיטו הרבה מעיקרי הענינים המבוארים בספרי ספרא ומכילתא והתחילו בהרבה ענינים בסעיפיהם וענפיהם וברוב המקומות הקדימו המאוחר לפי סדר השתלשלות ידיעת הענינים ואחרו המוקדם והרבה יש מעיקרי הענינים אשר לא נתבארו כלל בספרי בעלי התלמוד לפשיטותן אצלן ונתבארו מהראשונים וגדולי האחרונים והרבה מהענינים מפוזרים ומפורדים בכמה מסכתות שונות והקרוב יותר אל הנדרש הוא דרך הסמ"ג שביאר בכל עשה ול"ת את כל הנדרש בה וסידר העשין והל"ת ע"ד סדר הרמב"ם ולדעתי היותר נכון עד"ז לכונן ספר זה על סדר ולשון המקראות א) שלא נצטרך להעתיק המפורש בתורה. ב) שבוודאי טוב לנו ללמוד את התורה שבכתב עם ביאורה לפי"ד בעלי הש"ס דבר דבר על אפניו כפי שלמדה משה מפי הגבורה וכפי שנמסרה אח"כ מדור לדור. ג) שלא נצטרך לעשות סדרים חדשים ומפתחות לזה הספר כי מפתחותיו יהיו המקראות עצמן המה היסודות והמפתחות חוק ו) כאשר יובא איזה מימרא משנה אי ברייתא אשר יש לבאר בה כמה ענינים שונים ובכ"א מאותן הענינים או בכמה מהן צריך להקדים איזו ענינים שונים השייכים לו אזי בהכרח יובא אותה המימרא המשנה או הברייתא כמה וכמה פעמים בקיצור האפשרי לצורך ביאור ענין הנדרש לפי מקומו ושעתו ולא יושלם ביאורה עדי בואה באחרונה חוק ז) כשהברייתא מבארת דבריה יותר מהמשנה בכל ענינה יובא הברייתא ולא המשנה חוק ח) להתאמץ בכל האפשרי בעצות שונות לרגלי כל ענין וענין איך שיהיה המועט מחזיק את המרובה ושישתלשלו הענינים זה מזה מהקודם אל המאוחר:

ועפ"י כ"ז יוכלו נערי ב"י לצאת מבית הספר בלימוד זמן לא כביר בקיאים בכל מקצועות התורה באר היטב עם הרבה והרבה מיפעת אור חכמתה עם ידיעות הסוגיות ולשין הש"ס בכולן ותורתן תוכל להיות משתמרת אצלם ע"י קביעות עתים לא גדולות לתורה ויהיה ג"כ לרוב התועלת לרוב הלומדים וגם להרבה מחכמי ישראל ואף להבקי רק במהדורא קמא ג"כ ישכון אור בכל הש"ס ללמוד ולהבין עצהיו"ט בכל אשר ידבנו לבו נוסף על ידיעתו שע"י מהדורא קמא ככל הנ"ל ולא תשתכח תורה מישראל והנה מהראוי היה לדבר הנשגב הזה שיעשה ע"י קיבוץ ת"ח מופלגים שבדור אולם מפני שכמעט בלתי אפשר במדינתנו להוציא לאור הסכם כללי עלי דבר חדש אשר יריק שפעת כסף הוצאות הנדרש לדבר הגדול הזה ע"כ הוכרחתי להטיל ע"ע לחבר מהדורא קמא על אחד מחומשי התורה ובחרתי לי חומש ויקרא מפני שהוא כולל כמעט כל הענינים הבלתי נהוגים בזמה"ז ובחו"ל העזובים מרוב לומדי תורה שבזולת גדולי הדור ונחוצים

ביותר לתיקון דבר הקיצור ככל הנ"ל ועם זה כולל ג"כ הרבה והרבה ענינים מענינים הנהוגים גם בזמה"ז ובחו"ל והוא לבדו יהיה ג"כ לרוב התועלת לנערי ב"י אשר חלק ה' להם בבינה ולבע"ב הקובעים עתים לתורה ולרוב הלומדים בכלל ואף להרבה מגדולי הלומדים כנ"ל אלא שלכובד מלאכה זו כידוע לכל מבין דבר לאשורו הקלת ע"ע א) להרחיב גבולי משפטי ההשמטו' הנ"ל בחוק ב' באיזו ענינים ב) לא הטלתי עלי לחלק כל ענין ארוך לענפים וסעיפים בדרך כלל ופרט מפני שאין בזה הכרח כ"כ ועכ"ז נזדרזתי בזה ברובי הענינים ג) מרובי הענינים אשר עיקר המו"מ שבהם בש"ס הוא באיכות ספיקי דעובדא אי הוה ספק השקול או ספק הרגיל לצד אחד או רובו לצד אחד ג"כ לא הבאתי במהדורא זו רק לפעמים לפי ראות עיני כי לא בכבדות אפשר להשתלם בזה ע"י העיון בגמ' ופוסקים אחרי הידיעה מעיקרי הענינים ד) בכמה ענינים מהמבוארים בטוב בספרי עומקא דדינא שבש"ס ופוסקים קצרתי בספרי זה וציינתי בו מקומם בספרי עוד"ד אשר תקותי ג"כ להדפיסו אי"ה:

ואחרי גמרי זה הספר ת"ל עצהיו"ט ונכון לפי ענ"ד ונכללו בו ג"כ הרבה והרבה חידושים נצרכים וטובים קצרים וגם ארוכים אחרי השערתי לברור עי"ז כמות כל הספר על כל התורה בדרך זה, אשר בוודאי לא יהי' גדול מהנדרש אל התכלית הנרצה הנ"ל כאשר ישפוט כל חכם לב מכמות ביאור זה החלק למראה עיניו וראיתי בנסיון מאת כל אשר עשיתי בזה כי עצתי נאמנה ונכונה מאד הנני להדפיסו בעזרת ה' אשר עזרני ג"כ במוצא לכסף ולחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל והנני מפיל תחנתי ובקשתי א) לפני כל אשר יעיינו בספרי זה לדוני לכ"ז בכל מע"י בזה בכלל ובפרט ושלא לפחות ולמעט ביקרת ותועלת מלאכתי זאת בכלל בהלשונות בלתי מתוקנים השמטות שגיאות ובאולי גם טעיות באיזו ענינים אשר לא יתוקנו בהתיקונים שבסוף הספר כידוע אשר גם הרבה מהגדולים אשר אין לי ערוך אליהם לא נמלטו מכ"ז בספריהם ומה אני ומה חיי כי אוכל לערוב ערובה זאת ב) לפני כל גדולי חכמי ישראל אשר ברוב ענות חסדם עלי אשר הרבה יגעתי למטרה נשגבה הלזו ולטובת כלל אחב"י ככל הנ"ל ישימו נא עיניהם על ספרי זה ואם תכון מלאכתי בעיניהם ישימו דעתם ולבם לחבר כזה על שארי חומשי תורה עם המהדורות תנינות על כל התורה וכל אשר ידבנו לבו לקרבה אל המלאכה הנשגבה הזאת יגדיל נא חסדו עלי לבשרני מזה בהקדם והיה זה שכרי מכל אשר אמצא חן בעיניו ואולי יתחזקו ידי עוד הפעם ברצות ה' ויגמור בעדי לטוב בספרי זה להטיל עלי מלאכת ביאור עוד איזה חלק מהדורא קמא או מהדורא תנינא ע"ז החלק או חלקים אחרים ואהיה ג"כ מן הגומרים מלאכה הנשגבה הלזו:

דברי המעתיר המחבר ארי' הנ"ל.

ביאורים מלוקטים מספר שמות

פרשה יב

(ג)

דין חילוק א"י וחו"ל ודיני הפטורין ממצות.

עדת ישראל כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחו"ל חוץ מן הערלה וכלאים רא"א אף החדש (קדושין ל"ז א') מאי תלויה ומאי שאינה תלויה כו' א"ר יהודה ה"ק כל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ. (שם בגמרא) וביאורי ערלה וכלאים וחדש יובאו במקומן. כל מצות עשה שהזמ"ג אנשים חייבין נשים פטורות וכל מצות עשה שלא הזמ"ג אחד אנשים וא' נשים חייבין וכל מצות ל"ת בין שהז"ג בין שלא הז"ג א' אנשים וא' נשים חייבין חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים (קדושין כ"ט א') במשנה השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כו' לכל דינין שבתורה לכל מיתות שבתורה וב"ק ט"ו א' קדושין ל"ה א') הסמיכות התנופות ההגשות הקמיצות ההקטרו' המליקו' הקבלות הזאות נוהגות באנשים ולא בנשי' חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות (קדושין ל"ו א') כל מצוה שהאשה חייבת עבד חייב בה וכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה חגיגה ד' א' נזיר ס"א א' כריתות ז' ב') חרש שוטה וקטן פטורין מכל המצות שבתורה (חגיגה ב' ב' ג' א' ופשוט בכל הש"ס) חרש דברו בו חכמים בכ"מ שאינו לא שומע ולא מדבר (תרומות פ"א מ"ב) ר' יצחק אומר משום ר"א תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק (יבמות קי"ג ב') ומספקא שם בנ', לר"א אם הספק הוא תמיד בשוה או דחשיב ליה עתים חלים ועתים שוטה ואינו מוציא את אשתו בגט לר"א המדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם זו"ז ה"ה כפקחין לכל דבריהם (חגיגה ב' ב' ת"ר איזה הוא שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו חגיגה ג' ב') היוצא יחידי בלילה בספר הנפלא טו"א הקשה מזה אהא דפסחים (קי"ב ב') דאיתא שם תניא לא יצא יחידי בלילה לא בליל ד' ולא בלילי שבתות ומשמע דבשארי לילות אין שום חשש כלל וא"כ אין בזה שום סימן שטות ואחר האריכות קצת העלה דהתם במקום ישוב והכא שלא במקום ישוב והלן בבבה"ק בספר הנ"ל הקשה היינו יוצא יחידי בלילה וביותר קשה ליה למ"ד להלן דבחדא סני והעלה דלן בבבה"ק יש לומר דעושה נשם דיבוק כח הטומאה כדלהלן ועוד דאפילו

בשנים ג"כ הוה סימן שטות אתמר רב הונא אמר עד שיהיו כולן בב"א (פי' בספר הנ"ל דהיינו באדם אחד אפילו בזאח"ז) ר' יוחנן אמר אפילו באחת מהן ה"ד אי דעביד להו דרך שטות אפילו בחדא נמי ואי דלא עביד להו דרך שטות (פי' שעשה לאיזה צורך) אפילו כולהו נמי לא לעולם דקא עביד להו ד"ש והלן בבה"ק אימר כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימר גנדריפוס אחדיה פי' רש"י חולי מתוך דאגה ול"נ שנתחמם גופו ויוצא למקום אויר והמקרע כסותו אימר בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו ה"ל כמו שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל בספר הנ"ל הקשה אמאי תלינן כנ"ל להקל לחלוץ וליתן גט ותירץ משום חזקה והקשה ע"ז א"כ בתרומה נימא אוקי טבל אחזקתיה וא"מ למה לא הקשה בגט וחליצה גופא למה לא נאמר אוקי אשה בחזקת איסור ותירץ משום דאזלינן בתר רובא דאינשי דלאו שוטים נינהו ולפי"ר דבריו תמוהין דהא רובא דאינשי לא עבדי אף חדא מהני דרך שטות והנ"ל משום דמ"מ כל חד מהני אימר הוא רובא נגד חששא דשוטה ובספרי עוד"ד (חולין י' א') ד"ה אפילו שבר כו' כתבתי דלשיטת הרשב"א היכא שדבר שמקור הספק הוא בו יש לו חזקה לצד אחד לא אזלינן בתר חזקת הנידון אף לר"ה וה"נ איכא חזקת שפוי להאי גברא אר"פ אי שמיע ליה לר"ה הא דתניא איזה שוטה המאבד מה שנותנין לו הוה הדר ביה אבעי' להו כי הוה הדר ביה ממקרע כסותו הוה הדר ביה דדמיא להא א"ד מכולהו הוי הדר ביה תיקו (חגיגה שם) בספר הנפלא הנ"ל הקשה איך אפשר לומר דממקרע כסותו לחוד הדר ביה אבל לן בבה"ק ויוצא יחידי תרוייהו בעי הא ה"ל כמו שנגח שור וחמור דאינו נעשה מועד לכל ואין לומר דאתי כרבי דבתרי זימני הוי חזקה דלענין ממון מודה רבי כמו"ש התוס' (יבמות ס"ה) ועוד הקשה דהא א"א לפרושי לשון הברייתא אלא או דאו או קתני או דכולהו יחד קתני ותי' דאף לר"י דאמר דהוה שוטה אפילו באחת מהן היינו כי עביד ליה תלת זימני ולפיכך י"ל ברייתא דה"ק שעשה כל השלשה הנ"ל כל חדא וחדא מיניהו חדא זימנא וע"ש שהאריך בתשלום זה ועיין במסכת גיטין (ע' ב') בנשתתק דבודקין אותו דאומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ולהיפוך ועמש"ל בסדר קדשים בדיני כלאי בגדים בביאור הירושלמי:

הקטן והקטנה דין גדלותן תלוי בשנים ובשערות שנים דאיש ודאשה אינם שוין שנים דאיש י"ג שנים ויום א'. שנים דאשה י"ב שנים ויום א' אלו דברי רבי ר"ש ב"א אומר דברים האמורים בתינוק בתינוקת אמורין (נדה מ"ה ב'). דין המופלא הסמוך לאיש לענין נדרים והקדשות יתבאר להלן (פרשה כ"ז פסוק ב') דיני קטן לענין קנין יתבארו במקומן. אעפ"י שהגיעו לכלל שנותיהם כנ"ל אין נעשין גדולים עד שיביאו ב' שערות (שם) ופשוט

בכ"ד בן ט' שנים ויום אחד שהביא ב"ש שומא מבן ט' שנים ויום א' עד י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא ר"י בר"י אומר סימן (נדה מ"ו א'). וכתבו התוס' דהא דקתני מבן ט' שנים ויום א' שהביא שערות שומא היינו בנשרו קודם שהגיע לכלל שנים דמודה ר' יוסי בזה ומוכח שם דלר"י בר"י נעשה גדול משעה שהביא אף קודם שהגיע לכלל שנים אמר רבא הלכתא תוך הזמן כלפני הזמן (שם) פי' דלא מהני שערות בלי שנים אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה סימנים (שם) ומסקינן שם דהיינו לענין שאם נתקדשה אח"כ מחזקינן להו בקדושין גמורין אבל לחלון צריכה בדיקה בדקו ולא מצאו רפ"א אין חוששין שמא נשרו ואין קדושיה קדושין רב פפי אומר חוששין שמא נשרו והוה מקודשת מספק שם בשינוי לשון וע"ש בת עשרים שנה שלא הביאה ב"ש ויש לה סימני איילונית ה"ה גדולה. בן עשרים שנה שלא הביא ב"ש ויש לו סימני סריס ה"ה גדול אלו דברי ב"ה (נדה מ"ז ב') בשינוי לשון רב אמר נעשה סריס למפרע ושמואל אמר קטן הוי באותה שעה (יבמות פ' א') ועיין ב"ש בשו"ע אה"ע (סימן קנ"ה סי"ב) בש"א זו"ז בן י"ח שנה רא"א הזכר כדברי ב"ה והנקבה כדברי ב"ש (נדה מ"ז ב') א"ר אבהי סי' סריס ואיילונית ובן שמונה אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בן עשרים (יבמות פ' א') ומסקינן שם דבן שמונה דאמר היינו בגמרו שערו וצפרניו ודינו דמחזקינן ליה בנפל עד עשרים שנה. וזה תמוה וצ"ל דהיינו במשונה מכל אדם והלכתא כרשב"ג דכל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל דמשתהי משבעה לשמונה (שם ב') ועמ"ש ספר ויקרא פרשה כ"א פסוק ב'. ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בדברי ר' אבהו בענין סריס ואיילונית לא נולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר"ח עד רוב שנותיו כי אתו לקמיה דר"ח אי כחוש א"ל אברויי' אי בריא א"ל אכחישוהו דהני סימנין זימנין דאתו מחמת כחישותא. זימנין דאתו מחמת בריאותא. (נדה שם). מסקנת הש"ס שם דשנים דלעיל דקתני בן יב"ש ויום א' בן י"ג שנים ויום אחד הן מעל"ע אבל לענין שנת עשרים וי"ח שנים כיון שנכנסו שלשים יום ה"ה כבן עשרים וכבן י"ח. ופשוט דכולהו שנים דמקמי אחרון וודאי בעינן מעל"ע. ובביאור מעל"ע דתשעה שנים ויום א' די"ב שנה ויום א' ודיג"ש ויום אחד כתבו התוס' (שם מ"ד ב' ושם מ"ז ב') דלאו היינו שעות ואם נולד ד"מ בט"ו בתשרי כיון שהגיע תחלת ליל יום ט"ו בסוף השנים ה"ל גדול ואין הדין בזה כמו בקדשים דמנינן שעות בקדשים הביא ב"ש ואין שנים ידועים ל"ה גדול מספק מיהו בריבוי שערות וגדול בקומה סמכינן אשערות לחוד. עיין תוס' קדושין (ס"ג ב') ד"ה בני זה בן יג"ש כו'. א"ר חלבו אר"ה שתי שערות שאמרו צריך שיהיה בעיקרן גומות רב' מלכיה אמר ר"א ב"א גומות אעפ"י שאין שערות ושתי שערות אפילו בגומא אחת והיינו בגוף

דבראש לא משכחת להו ב"ש בגומא אחת א"ר יהודה אמר שמואל ב"ש שאמרו אפילו אחת על הכף ואחת על הביצים תנ"ה ב"ש שאמרו אפילו אחת בגבה ואחת בכריסה א' ע"ג קשרי אצבעותי' של יד וא' ע"ג קשרי אצבעותי' של רגל דברי ר"ש בן יהודה כו' ורבנן אמר רב חסדא עד שיהיו ב"ש במקום אחד (נדה נ"ב א' ב'). שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורים בכל מקום כדי לכוף ראשן לעיקרן דברי ר' ישמעאל רא"א כדי לקרוץ בצפורן רעק"א כדי שיהיו נטנות בזוג שם במשנה משל משלו חכמים באשה פגה בוחל וצמל. שם מ"ז ב' במשנה וכולן בדדי האשה וע"ש בפי' וביאור אלו הג' סימנים שלשה סימנים נתנו חכמים באשה מלמטה וכנגדן מלמעלה פנה מגמעלה בידוע שלא הביאה ב"ש בוחל מלמעלה בידוע שהביאה ב"ש. צמל מלמעלה בידוע שנתמעך הכף והיינו עד שירבה השאור והיינו סימני בגרות החילוק שבין נערות היינו אחר הבאת ב' שערות לבגרות. א) נערה אביה זכאי במציאתה במעשה ידיה ובהפרת נדריה (שם מ"ז א' ע"ש) ב) לענין מיאון לר' יהודה דס"ל דממאנת עד שירבה השחור (שם נ"ב א') בא סימן העליון עד שלא בא התחתון רמ"א לא חולצת ולא מתיבמת דמעליון אין ראיה לתחתון שבא ובלא סימן התחתון אינה נעשית גדולה וחכ"א א"א לעליון לבוא עד שלא בא התחתון ואי ליתא וודאי נשר (שם מ"ח א' במשנה וג' בשינוי לשון קצת. כל הנבדקות אי נבדקות עפ"י נשים פלוגתא דתנאי (נדה מ"ח) ומחלקי בין לאחר הפרק ותוך הפרק ולפני הפרק ע"ש אי אתה יכול לומר בחמותו כו' שמיאנו כו' (ריש מס' יבמות במשנה) ובג' שם (י"ב ב' י"ג א') יש בביאור זה כמה סברות א) דאינה יולדת קודם יב"ש ולאחר יב"ש כשיולדת בנים ה"ה כסימנים או דאין בנים בלא סימנים ואף דליתנייהו וודאי נשרו ב) דיולדת בתוך יב"ש אלא דבנים ה"ה כסימנים דלאחר יב"ש או דאין בנים בלי סימנים וכשילדה ה"ל כמו שהגיעה לכלל שנותיה והתוס' שם פירשו דעיבור בנים ה"ה כסימנים ונאלצו שם הרבה בביאור הסוגיא. ולפיענ"ד אין שום הכרח לזה כמ"ש בספרי עוד"ד ועיין כתובות (ל"ט) בשלשה מקומות מצינו להזהיר גדולים על הקטנים. בשרצים בדם ובטומאת כהן. הובא (יבמות קי"ד א') ומשמע שם דהיינו אף בלא הגיע לחינוך ועיין ש"ך יו"ד (סי' שע"ג ס"ק א') ועמש"ל בריש סדר אמור ומספקינן בג' שם אי היינו להזהיר הגדולים שיפרישו הקטנים או דלא ליספו להו בידים וצריכי דאי אשמעינן שקצים ה"א משום דאיסורן במשהו. ואי אשמעינן דם משום דבכרת ואי אשמעינן הני תרתי ה"א משום דאיסורן שוה בכל ואי אשמעינן טומאה ה"א כהנים שאני דריבה בהן הכתוב מצות יתרות ולא נעשה שם צריכותא דלכתוב רחמנא טומאה וחדא מהני וא"כ נראה דה"ל ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין לכולהו תנאי רק לר' יהודה דס"ל ב"כ מלמדין

(סנהדרין ס"ז ב') מיהו כל מידי דאיכא למילף מחדא מינייהו נראה עפ"י הנ"ל דילפוק ולפי"ז נראה דאיסור עשה אף בידים ספינן להו באת"ל דלהזהיר הגדולים על הקטנים היינו דלא ליספו להו בידים ועיין חגיגה (ג' ד') ועיין ירושלמי ר"פ כל שעה ומש"ש האיש חייב לחנך את בנו במצות ואין האשה חייבת לחנך את בנה במצות (נזיר כ"ט א') וע"ש דהיינו לריש לקיש ולשארי אמוראי לא נתבאר וכ"ז היינו במצות עשה ומדרבנן (שם עמוד א' ב') ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן הי' ר"י פוטרו מחייבי גלות ומחייבי מלקות ומחייבי מיתות ב"ד תניא אידך וכן היה ר"י פוטרו מכל דינין שבתורה תניא אידך וכן הי' ר"י פוטרו מכל מצות האמורות בתורה (ב"ק פ"ו ב' פ"ז א') כתבו התוס' שם דמ"מ מודה ר"י דחייב מדרבנן בכל המצות:

פרשה יט

(א)

ביום הזה דכו"ע בר"ח אתו ובשבת ניתנה תורה ובקביעא דירחא פלוגתא דרבי יוסי ורבנן ר"ס ט"ו דניסן שבו יצאו ישראל ממצרים היה בחמישי בשבת לפיכך ר"ח אייר היה בשבת דניסן בסתמא מלא והלכך הא דכתיב לעיל ט"ז ויסעו מאילים גו' בחמשה עשר גו' היינו בשבת ור"ח סיון היה בחד בשבתא דאייר בסתמא חסר ולפי"ז בשביעי לחודש ניתנה תורה לישראל יומא קמא לא א"ל ולא מידי בתרי בשבתא א"ל ואתם תהיו גי' בנ' א"ל הגבלה בד' עביד פרישה ופרכינן שם עליה דר' יוסי והא כתיב וקדשתם היום ומחר ומתרצינן יום א' הוסיף משה מדעתו ע"ש י ובשיעור הפרישה לפי"ז תרי יומי ולילותיהן ודאי איכא והיינו ד' עונות וביום הד' עצמו פלוגתא דתנאי ר' ישמעאל ס"ל דתחילת פרישה היה מתחילת ליל חמישי ופולטת טהורה לפי"ז כשיש בין השימוש לפליטה ד' עונות שלימות וס"ל דפולטת ליום הרביעי טהורה אלא שמקצת יום הראשון ככולו והא דביום השלישי ירדה שכינה היינו שלישי לפרישה ורע"ק ס"ל דבתחילת יום רביעי בהשכמה צוה על הפרישה ופולטת אינה טהורה רק כשפולטת אחר ה' עונות שלימות והא דבשלישי ירדה שכינה היינו שלישי ליום ה' בשבת שהוא היה ראשון לפרישה עם הלילה שלפניו ורבנן דהיינו ראב"י ס"ל דפולטת ליום ג' טהורה אף שאין בין השימוש לפליטה רק יום אחד שלם דהיינו ב' עונות שלימות ובביאור טעמייהו צ"ל או דס"ל דט"ו בניסן היה בששי בשבת ואקלע ר"ח סיון בתרי בשבת לפי הנהוג בסתם שנים או דס"ל דט"ו בניסן היה בחמישי אלא דעברוהו לאייר ולברייתא דקתני דויסעו מאילים גו' בחמשה עשר גו' היה בשבת צ"ל לרבנן בהכרח דעברוהו לאייר והוה ר"ח סיון בתרי בשבת ולפי"ז בששי בחודש ניתנה תורה לישראל יומא קמא לא א"ל ולא מידי בשני

דהיינו שלישי בשבת א"ל ממלכת כהנים בג' דהיינו ד' בשבת א"ל הגבלה בד' דהיינו ה' בשבת עביד פרישה ולא היה שם בין שימוש לפליטה רק ב' עונות שלימות (שבת פ"ו א') ופרכינן שם והא טבולי יום נינהו פירש"י דלכולהו תנאי שמעינן דבליל שבת טבלו וכיון דהכי הוא היה להם לטבול ביום ובצר להו חדא עונה לכל חד כדא"ל ע"ש ששניתי מלשונם קצת ומתרצינן ראויה היתה תורה להנתן לטבול יום ולא ניתנה לט"י שטבלו בסוף יום י' קודם הערב שמש ולא פלטו אח"כ ואם היו פולטות היו טובלות בלילה שנית ופרכינן ולטבלו בצפרא וא"כ היו יכולין לאחר הפרישה עונה אחת ופי' התוס' דקושיא זו היינו רק לרע"ק דבעונות תליא מלתא אבל לר' ישמעאל ורבנן ל"ק דאינהו בעו שני ימים לילה ויום כסדר ועמ"ש בסדר מצורע ומתרצינן א"ר יצחק שלא יהיו הללו הולכין לקב חירה והללו הולכין לטבילה אר"ח כו' זו דברי רבי ישמעאל ורע"ק אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן (שם) ופירש"י דס"ל כרבי יוסי דבד' עביד פרישה ובהשכמה כרע"ק וס"ל דאותן שפלטו בליל שבת טבלו שחרית בשבת:

פרשה כג

(טו)
ולא יראו פני ריקם היינו ביו"ט ראשון ובשארי ימות הרגל כשבא בעזרה איך הדין פלוגתא דר"י ור"ל (חגיגה ו' ב') ומסקינן דכ"ע ס"ל דאינו מחויב בקרבן:

(יז)
שלש פעמים בשנה יראה וגו', שלש מצות נצטוו ישראל, בעלותם לרגל ראיה חגיגה שמחה הראיה בקרבן עולה כולה לגבוה (חגיגה וא"ו ב') ואין לה שיעור לא למעלה ולא למטה מה"ת מיהי מדרבנן אינה פחותה ממעה כסף (שם ז' א') מיהו אית תנאי דס"ל שיעור זה הוא מה"ת ועיין תוס' שם אינה באה מעופות ומנחות (שם) מיהו ברמב"ם איתא שבאה מן העוף וכתב הכ"מ שהיה לו גי' אחרת. אין הנשים חייבות בה דה"ל מצות עשה שהזמ"ג (שם וא"ו ב') החגיגה היא שלמים ומדרבנן אינה פחותה משתי מעין כסף (ריש מסכת חגיגה ושם ז' א') וגם בזה אין הנשים חייבות (שם וא"ו ב') בפסח באין שתי חגיגות אחת לשם יו"ט ביום ואחת עם הפסח נקראת חגיגת יו"ט (פסחים ע' א' ב') השמחה היא ג"כ בקרבן שלמים (פסחים ק"ט א') מהכתוב (דברים כ"ו) וזבחת שלמים ואין לה שיעור והנשים חייבות בשמחה (חגיגה וא"ו ב') מיהו הראב"ד כתב שהאשה אינה חייבת בקרבן רק בשמחה גרידא ובמסכת חגיגה (שם א') מדפרכינן שם חנה גופא מי לא מתחייבה בשמחה לא משמע כן שלמי חובה אי בעי סמיכה פלוגתא (ביצה כ') בזה"ז יש לקיים מצות ראיה עפ"י הא דאיתא (חגיגה י"ב ב') זבול שבו ירושלים כו':

פרשה כד

(טו)
ויעל משה וגו' בבאור זה פלוגתא דריה"ג ורע"ק (יומא ד' ב') ריה"ג ס"ל כמ"ד בששה לחודש ניתנה תורה הבאתי לעיל פרשה י"ט הלכך מפרש שזה היה אחר עשרת הדברות וכסה הענן גם את משה שמשעלה בתחילת הששה ימים לא ירד ולפי"ז ויקרא ה' אל משה היינו לקבולי שאר אורייתא וצ"ל לפי"ז דארבעים יום דהר היינו בהדי ששה דפרישה דלפי"ז א"ש הא דתנן (תענית כ"ו א') דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות דבששה ניתנה תורה לישראל היינו עשרת הדברות ובשביעי עלה ואיכא כ"ד דסיון ושיתסרי דתמוז ואז מלו להו מ' יום ובי"ז נחית ותבר הלוחות ורע"ק ס"ל בשביעי ניתנה תורה כנ"ל שם והלכך מפרש וישכון כבוד ה' מר"ח ויכסהו הענן להר ולא למשה דהא משה ירד מההר כמה פעמים קודם מתן תורה ויקרא למשה לקבולי עשרת הדברות ולדידיה בשביעי ניתנה תורה ובשביעי עלה ושהה מ' יום דמלו להו בט"ז בתמוז ובי"ז נחית ותבר הלוחות:

פרשה כח

(לח)
ונשא אהרן וגו' הציץ מרצה על הטומאה בקרבנות לענין שיוכשרו הקרבנות ע"י ריצוי הציץ (יומא ז' ב' זבחים כ"ג) ובכ"ד אי מרצה בציבור פלוגתא דתנאי ואמוראי (יומא שם) דלמ"ד טומאה דחוי' בציבור כנ"ל בס' במדבר פרשה כ"ח פסוק ב' ד"ה במועדו בעי ציץ לרצויי ולמ"ד שהבאתי שם דטומאה הותרה בציבור לא בעי ציץ לרצויי ועל איזה הוא מרצה על קרבן יחיד ועל מה הוא מרצה א) על טומאת הדם למ"ד בפ"ק דמסכת פסחים דדם הקרבנות מקבל טומאה ולמד שם דדם הקרבנות אינו מק"ט מה"ת הא דקתני בכ"ד שהציץ מרצה על טומאת הדם היינו מטומאה דרבנן (פסחים ע"ז ב' וע"ש ב) בטומאת בשר פלוגתא דר"א ור' יוסי (פסחים ע"ז א' ב' ע"ח א') ואין זה לענין היתר אכילה דודאי ציץ אינו מתיר את הטמא אלא דנ"מ לר' יהודה דאמר אם אין בשר אין דם הבאתי להלן בסדר ויקרא ועוד נ"מ למקבעי בפיגול דאם הציץ מרצה דינו כטהור ויש בו משום פגול כמוש"ל שם וגם לאפוקי להאי בשר מדין מעילה אחר הזריקה בקדשי קדשים דחשיב יש לו היתר לכהנים (פסחים שם) ועוד יש נ"מ בנטמא לחם התודה קודם זריקה אי יוצא ידי נדרו או לא ואם נטמא רק מקצת הלחם אם השאר מותר ע"י זריקת דם התודה הבאתי בספר ויקרא פרשה ז' ע"ש ג) בטומאת האימורין פלוגתא שם אי הציץ מרצה על העולין ונ"מ לר' יהודה דס"ל דאין הדם נזרק עד אש שיהיה או בשר או חלב

כמוש"ל בספר ויקרא ד) על טומאת הקמצים במנתות שהן כנגד דם בזבחים (פסחים ט"ז ב') ע"ש ה) על טומאת כהן בטומאת המת לזקני דרום לפי הש"ס דינן (זבחים כ"ב) ולשיטת הירושלמי פרק כיצד צולין אף בטומאת שרץ ומתניתין דזבחים (ט"ו ב') דטמא פסול מוקי לה בטומאת זב ו) טומאת בעלים בקרבן פסח ובנזיר בטומאת מת לזקני דרום (זבחים שם) דס"ל משלחין קרבנותיהם בדיעבד ולמ"ד אין שוחטין וזורקין על עמא שרץ אף בבעלים טמאי שרץ צריך ציץ לרצויי ז) בטומאת התהום דבעלים בקרבן פסח ונזיר למ"ד דאינו משלח קרבנותיו בדיעבד בטומאה ידועה ודכהן בטומאת המת למ"ד אין הציץ מרצה בטומאה ידועה ובטומאת שרץ אף לזקני דרום ולהירושלמי בטומאת התהום דזיבה עיין (זבחים כ"ב ב' פסחים פ' ב') עש"ה כי קצרתי בזה הציץ מרצה על המזיד ועל הרצון ופלוגתא דאמוראי (פסחים פ' ב') רבינא אמר טומאתו בין בשוגג בין במזיד הורצה זריקתו במזיד לא הורצה כדתניא (זבחים מ"ה) במזיד לא הורצה ר' שילא אמר זריקתו בין בשוגג בין במזיד טומאתו במזיד לא הורצה והייני מדרבנן (תוס' שם) ד"ה נזרק דמו אימתי הציץ מרצה פלוגתא דתנאי (יומא ז' ב) פסחים ע"ז ב') ר"ש ס"ל בין שישנו על מצחו בין שאיני על מצחו מרצה ור"י ס"ל אינו על מצחו אינו מרצה אמר אביי בנשבר הציץ דכו"ע אינו מרצה כי פליגי בדתלי בסיכתא (שם):

פרשה כט

(לז)

כל הנוגע במזבח יקדש המזבח מקדש את הראוי לו ר' יהושע אומר כל הראוי לאישים אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה על מוקדה גו' מה עולה שהיא ראוי לאישים כו' רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה ע"מ על המזבח מה עולה שהיא ראויה למזבח כו' אין בין דברי ר"ג לדברי ר' יהושע אלא הדם והנסכים שר"ג אומר לא ירדו ור' יהושע אומר ירדו רש"א הזבח כשר והנסכים פסולין הנסכים כשירין והזבח פסול אפילו זו"ז פסולין הזבח לא ירד והנסכים ירדו (זבחים פ"ג' א') במשנה המזבח מקדש פי' אפילו פסולין שיקרבו דמכיון שעלו לא ירדו רש"י בשינוי קצת ר' יהושע אומר כו' ר"י ור"ג פליגי בביאור רישא דמתניתין ויש לבאר בזה: א) לדברי ר"ג מיעוטא דכל הראוי למזבח מפרשינן שם בגמ' משמי' דר"פ למעוטי קמצים שלא קדשו בכלי ובזה ליכא שום פלוגתא דלכ"ע ירדו והיינו לכולהו תנאי דס"ל דקומץ בעי קידוש בכ"ש ולר"שי דס"ל דקומץ לא בעי קידוש בכ"ש לעיכובא כמוש"ל פרשה ב' ע"ש כתבו התוס' דממעט לבונה קודם קמיצת הסולת. ב) בפי' ירד ולא ירד בדם פירש"י דירד היינו יתקנח לאחר זריקה והתוס' (שם פ"ז ב') בסד"ה כלי שרת כתבו דאם נזרק ודאי

לא יתקנח וירד היינו אם עלה בכ"ש ע"ג המזבח ירד ולא יזרוק ולמ"ד לא ירד יזרוק. ג) נסכים דפליגי בהו ר"ג ור"י היינו בין נסכים הבאין בגלל הזבח בין נסכים הבאין בפ"ע הובאו בספר במדבר (פ' ט"ו) בספרי זה שהרי שניהם הן למזבח ולא לאישים. ד) מנחות בין הבאות בפ"ע בין הבאות בגלל הזבח לדברי ר' יהושע ולדברי ר"ג לא ירדו שהרי הן למזבח ולאישים. ה) ביאור דברי ר"ש במה שלאח"ז תניא רש"א עולה מה עולה הבאה בגלל עצמה אף כל הבאין בגלל עצמן יצאו נסכים הבאין בגלל הזבח ריה"ג אומר מתוך שנאמר כל הנוגע גו' שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי ת"ל כבשים מה כבשים ראויין אף כל ראויין רעק"א עולה מה עולה ראוי אף כל ראוי (זבחים פ"ג ב') ומתוך זה מתבאר בדעתי' דר"ש דבדם ס"ל כר"ג דלא ירד ובנסכים הבאים בגלל הזבח ס"ל כר' יהושע דירדו ויתבאר עוד בסמוך מאי בינייהו פי' בין רע"ק לריה"ג אר"א ב"א עולת העוף פסולה א"ב מר מייתי לה מעולה פי' רע"ק מייתי לה מעולה דלא תרד ומר מייתי לה מכבשים פי' ריה"ג מייתי לה מכבשים דתרד דדווקא במין בהמה איירי קרא ונ"ל דפלוגתייהו היינו רק בענין דאינה מטמאה בגדים אבית הבליעה ורק בענין דבבהמה כה"ג אם עלה לא ירד כמו"ש התוס' (שם ס"ט א') ד"ה מליקת זר מאי איכא בין הני תנאי להני תנאי דמתניתין אר"פ קמצים שקדשו בכלי א"ב לתנאי דידן פי' לתנאי דמתניתין היינו ר' יהושע ור"ג ור"ש לא ירדו. לאנאי דמתניתא פי' ריה"ג ורע"ק ירדו (שם ב') בגמ' וע"ש (ס"ט א') דקמצה זר תרד ומשמע דהיינו לכו"ע אמר ר"ל 1 מנחה הבאה בפ"ע פי' שכולה כליל היינו מנחת כהנים לדברי כולם לא תרד פי' לדברי ר' יהושע ור"ג ור"ש לא תרד לדברי ריה"ג ורע"ק תרד דאף לדברי רע"ק מנחה אינה בכלל עולה. 2 מנחה הבאה עם הזבח לדברי ר"ג ור' יהושע לא תרד לדברי כולן פי' ר"ש וריה"ג ורע"ק תרד 3 נסכים הבאין בפ"ע לדברי כולן ירדו פי' לדברי ר' יהושע וריה"ג ורע"ק ירדו לדברי ר"ג ור"ש לא ירדו 4 נסכים הבאין עם הזבח לדברי כולן ירדו פי' לדברי ר' יהושע ור"ש וריה"ג ורע"ק ירדו לדברי ר"ג לחודיה לא ירדו (שם פ"ג ב' פ"ד א'). 5נסכים הבאין בגלל הזבח אע"ג שקרבין ביום אחר מ"ס לר"ש אם עלו ירדו (שם). אלו אם עלו לא ירדו 1 הלן פירש"י בין דם בין אימורים 2 היוצא 3 והטמא 4 ושנשחט חוץ לזמנו פי' במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו 5 ושקבלו פסולין וזרקו את דמו (זבחים פ"ד א') במשנה בחוץ למקומי מצינו פלוגתא דרבה ורבא (מנחות ע"ט א') לפי הגי' שלפנינו בחטאת ולגי' התוס' שנ"ע בתודה ועש"ה פי' וזרקו את דמו יובא להלן בזה. הנתנין למטה שנתנן למעלה למעלה שנתנן למטה הנתנין בחוץ שנתנן בפנים בפנים שנתנן בחוץ ופסח וחטאת ששחטן שלא לשמן אם עלו לא ירדו שם בגמ' ר' יהודה אומר שנשחט בלילה ונשפך דמה ויצא דמה

חוץ לקלעים אם עלתה תרד רש"א לא תרד שם במשנה קדשי קדשים ששחטן בדרום או שקיבל דמן בדרום לר' יהודה ירדו ולר"ש בעי בגמ' (מעילה ב' ב') בעלי מומין פלוגתא דתנאי (זבחים פ"ד א) במשנה דלרע"ק אם עלו לא ירדו ולת"ק ירדו אמר רבי יוחנן לא הכשיר רע"ק אלא בדוקין שבעין (שם פ"ה ב') 1 הרובע והנרבע 2 מוקצה 3 נעבד 4 אתנן 5 מחיר 6 כלאים 7 טריפה 8 יוצא דופן לכו"ע ירדו (זבחים שם) ואפילו בנפסלו אחר שהוקדשו (נדה מ"א) ועיין תוס' שם כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו פי' לאחר שעלו לא יעלו (זבחים שם במשנה) אמר עולא ל"ש אלא שלא משלה בהם האור אבל משלה בהם האור יעלו (שם) וכן הדין בקומץ ואע"ג דלא מחבר (זבחים מ"ג א' ב') א"ר אחאי הלכך האי קומץ פיגול דפלגיה מחית אארעא ופלגא אמערכה ומשלה בו האור מסקינן ליה לכוליה לכתחילה (שם) עולה שעלתה חיה למזבח תרד שחטה בראש המזבח יפשיטנה וינתחנה במקומה (זבחים פ"ד א' במשנה) כיצד עושה מוריד את הקרבים למטה ומדיחן ברייתא הובאה (שם פ"ה א') ומפרשינן שם דאפילו בפסולה הדין כן דמדיחן ומניחן שמא יבוא כהן שאינו יודע ויחזיר ויטלן שם בגמ' אלו אם עלו ירדו פי' אף שהן כשרים בשר קדשי קדשים פי' שנאכל ובשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות והקטורת (זבחים פ"ה ב' במשנה) הצמר שבראשי אשי כבשים ושער שבזקן תישים פירש"י מפני שהראש אינו בכלל הפשט העצמות והגידין הקרנים והטלפים בזמן שהן מחוברין יעלו כו' פירשו לא יעלו (שם במשנה) ועמ"ש מזה פרשה א' פסוק ט' ד"ה את הכל ובמשלה בהן האור וירדו אם יעלו כמו בפסולין תרי לישני בגמ' (שם פ"ה ב') חולין פשוט דירדו ועיין תוס' (מנחות ע"ט ב') ד"ה וליתני וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר כו' (זבחים פ"ו א' במשנה) פירש"י דקאי אפסולין דאם עלו לא ירדו ועצמות וגידין שהעלן מחוברין והקשו התוס' מזה אהא דאמר עולא לעיל אם משלה בהן האור יעלו ותי' א) כפירש"י דלא יחזיר דהכא היינו א"צ להחזיר ויעלו דלעיל בהא דעולא היינו אם ירצה ב) דמשלה בהן האור היינו פורתא דלא נעשה מצותן ופקעו היינו שנעכל קצת ג) דיש חילוק בין ירדו בידים לפקעו ממילא אמר עולא אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים לא ירדו נעשו לחמו של מזבח (זבחים פ"ג ב') ול"ד לקמצים שלא קדשו בכלים דירדו כנ"ל דהני מחוסרי מעשה בגופייהו (שם) כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו. כך הכבש מקדש כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן כך הכלים מקדשין (שם פ"ו א' במשנה) ומפורש להלן פרשה ל' פסוק כ"ט בעי בגמ' (זבחים פ"ז ב') אויר מזבח אי כמזבח דמי או לא ומסקינן שם דבדנקט להו בראש המזבח וודאי מקדש והבעיא היא בתלינהו בקניא פירש"י שהקנה עומד

על הקרקע ולא על המזבח ע"ש בעי מיניה ר"ל מר' יוחנן כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין א"ל תניתוה כשם כו' כך כלים מקדשין א"ל לכתחילה ליקרב קמבעיא לי פי' מתניתין לענין פדיון במנחות ונסכים דאף שנטמאו כיון שקדשו בכלים אין לה פדיון כדאיתא (מנחות ק' ב') ובעיא דידי היינו ליקרב לכתחילה דבדיעבד פשיטא דאם עלו לא ירדו דהא המזבח וודאי מקדש א"ל הא נמי תנינן שקבלו פסולין וזרקו את דמו מאי לאו שקבלו פסולין וזרקו פסולין לא שקבלו פסולין א"נ זרקו פסולין שה בפי' וזרקו את דמו י"ל א) דאו או קתני ולפי"ד בהכרח דכ"ש אינו מקדש פסולין ליקרב לכתחילה ולענין מעילה בקדשי קדשים דזריקה מפקעה מידי מעילה ובמשנה דמס' (מעילה ב' א') ג"כ איתא בלשון הזה. צ"ל בהכרח כר' יוחנן דהיתר אכילה שנינו הובא בדיני מעילה עש"ה פי' ב'. דתרוייהו בעינן שקבלו פסולין וגם זרקו פסולין ולפי"ז ע"כ כ"ש מקדש פסולין ליקרב לכתחילה ולענין מעילה צ"ל להיתר זריקה שנינו כר' זירא שם מדלא סגי בזרקו פסולין לחוד פי' ג' דזרקו את דמו היינו וג"כ זרקו את דמו אלא דהיינו בין כשרים ובין פסולין ולפי"ז צ"ל ג"כ דכלי שרת אינו מקדש את הפסולין ליקרב לכתחילה ורק בדיעבד שזרק לא ירדו ולענין מעילה בהכרח דהיתר זריקה שנינו דדווקא בקבלו פסולין ה"ל לא היתה לו שעת הכושר אבל לא בזרקו פסולין ולפי"ז תימא דהא ר' יוחנן דס"ל היתר אכילה שנינו במעילה ע"כ מפרש כפי' הא' הנ"ל דאו או קתני דמסתמא אידי ואידי בחד פירושא מתפרשין ואיך ס"ד למימר כפי' הב' והנ"ל לפיענ"ד דצ"ל בהכרח דמוחלפת השיטה וצ"ל מאי לאו שקבלו פסולין א"נ זרקו פסולין ומוכח דכ"ש אינו מקדש פסולין ליקרב ודחי לא שקבלו פסולין וזרקו פסולין וה"ה דה"מ למימר וזרקו פסולין או כשרין ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בביאור הסוגיא דהכא ודמעילה שם וכתבו התוס' שם פ"ז דבאת"ל דכ"ש מקדש לכתחילה ליקרב הא דתנן הלן והיוצא כו' וכן הא דתנן (מנחות ק' ב') המנחות והנסכים שנטמאו משקדשו בכלי אין להם פדיון דמשמע דלא קרבו היינו בעירה לכלי חול ואע"ג דגנאי הוא לערות לכלי חול אחר שנתקדש בכלי קדש כמו"ש התוס' (מנחות צ"ה ב') ד"ה ומאי קושיא מ"מ אינה נפסלת עי"ז וע"ש עוד כמה ענינים אע"פ שכלי שרת אינו מקדש את הפסולים ליקרב לכתחילה מ"מ מקדש את הפסולים ליפסל ה"ד כגון שקמץ בשמאל וקידש הקומץ בכלי שרת הרי קדוש ואינו חוזר וקומץ אף למ"ד דחוזר וקומץ כשלא קידש בכלי דנעשו להו שיריים והקומץ קדוש ופסול (מנחות ז' א') בשינוי לשון ועמש"ל ספר ויקרא פרשה ב' בדיני המנחות בביאור כ"ז מנחות שכבר הוקדשו וקומץ ונסכים שכבר הוקדשו כלי שרת מקדשן להכשירן להקרבה כמוש"ל בדיני המנחות שטעונין קידוש וכיון שקדשו בכלי אין להם פדיון כדאיתא (מנחות ק'

ב') והבאתי בכ"ד והוכשרו לפסול במחו"כ כמוש"ל בס' ויקרא פרשה ב' פסוק ב' ד"ה והביאה כלי שרת אינו מקדש אלא מדעת (מנחות ז' א') ועיין (מנחות מ"ז ב') דאיכא פלוגתא בזה ועיין תוס' (מנחות ע"ט ב') ד"ה וליתני דאף באת"ל מקדש שלא מדעת מ"מ חולין וודאי אינו מקדש שלא מדעת ועיין (מנחות ז' א') דמוכח דבאת"ל מקדש שלא מדעת מקדש אף במתכוין בפירוש שלא יקדש כלי הלח מקדשין את הלח ומדות יבש מקדשות את היבש אין כלי לח מקדש את היבש ולא יבש מקדש את הלח (זבחים פ"ח א') במשנה כלי הלח שבע מדות הן הבאתים בספר במדבר פרשה ט"ו פסוק ה' מדות היבש הם שנים ג"כ נתבארו שם. הא דמדות היבש מקדשות היינו בפלוגתא דתנאי (מנחות נ"ז ב' צ' א') ופלוגתייהו במדת היבש אי נתקדשה בשמן המשחה או לא או אי נמשחה מבחוץ ומבפנים או לא ועיין (מנחות ח' א' וט' ב') אפילו למ"ד מדות היבש לא נתקדשו ואין מקדשין מ"מ י"ל דתנור מקדש ורבי ס"ל תנור מקדש (מנחות ע"ב ב' צ"ה ב'). ביסא והיא כלי שלשין בה מקדשת לכ"ע (שם נ"ז ב') לר"י חנינא דאמר (מנחות ח') דאין מנחה קדושה אלא עם שמן ולבונה עשרון אינו מקדש אלא מנחת חוטא (שם) וערש"י שם ד"ה שניהם מלאים ולוג אינו מקדש אלא שמן של מצורע דשל מנחות אינו מקדש בלא סולת (שם) אין כלי הלח מקדש את היבש כו' אמר רב ואיתימא רב אמי אין מקדשין ליקרב פי' מנחות כשרות שצריכין קידוש אבל מקדשין לפסול (זבחים פ"ח א') מקדשין לפסול פירש"י לפסול בט"י ומחוסר כפורים ושלא יהיה להם פדיון (ע"ש) כלי שרת שמקדש לפסול במחו"כ מקדש ג"כ לפסול בלינה (מעילה י') ובכ"ד מיהו בנסכים הבאין עם הזבח לפירש"י אין נפסלין בלינה. עיין תוס' (מנחות ט"ו ב') ועמ"ש בספרי עוד"ד (מנחות ע"ט ב') אף שכלי שרת מקדש לפסול במחו"כ ובלינה מ"מ אינה מועלת לפסול ביוצא ורק דמכוער הדבר להוציא לחוץ אחר שנתקדשה בכלי (תוס' מנחות ט' א') ד"ה ר"ל אמר וצ"ע לפי"ז במנחת כהנים וחביתי כה"ג דלית בהו קמיצה אימת מפסלי ביוצא (תוס' מנחות שם) סכין אי מקדש ללחם דתודה פלוגתא בגמ' (מנחות ע"ח ב'). כלי שרת אי מקדשת שלא בזמנו עיין (יומא כ"ט ב'):

פרשה ל

(ז)
בהיטיבו את הנרות וגו' יתבאר בספר ויקרא פרשה כ"ד:

(ח)
בין הערבים וגו' לא הקטירו קטורת בבקר יקטירו בין הערבים אר"ש וכולה היתה קריבה בין הערבים (מנחות מ"ט א') במשנה:

(כ)
בבואם אל אהל מועד בענין ביאה ריקנית עיין ר"ש פ"ק דכלים ומש"ש בספרי עוד"ד ועיין תוס' (סנהדרין פ"ג א') ד"ה ולא משום טומאה ועמ"ש בספר ויקרא פרשה כ"א פסוק ט"ז בענין בע"מ:

(לד)
קח לך סמים וגו' על מה הקטורת מכפרת על לשה"ר (יומא מ"ד א' זבחים פ"ח ב') א"ר יוחנן אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה בסיני (כריתות וא"ו ב') ת"ר פטום הקטורת 1 הצרי 2 והצפורן שהן נטף ושחלת 3 החלבנה 4 והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. פי' משקל מאה דינרין מכ"א 1 מור 2 קציעה. 3 שבולת נרד 4 וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה קושט שנים עשר קלופה שלשה מנה קנמון תשעה 4. 70 4+280. 16=12+64=9+3=368 כולן שחוקין היטב ומוסיפין לזה מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כ"ש רבי נתן אומר אף כפת הירדן כ"ש (שם א' ב') בקצת שינוי כיצד מפטמין את הקטורת מביא תשעה קבין בורית כרשינה ושף בה את הצפורן כדי שתהא נאה יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ששורין בו את הצפורן כדי שתהא עזה כו' ושוחקין כ"א מהסממנין הדק היטב ובשעת שחיקה אומר הדק היטב היטב הדק עד ששוחק ומערב הכל ומקטיר מזה מנה בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב גמ' שם בשינוי לשון ועיקר ההקטרה דבבוקר ובערב מפורש לעיל פסוק ח' ועמש"ל בסדר אחרי בענין שחוטי חוץ. זמן הקטרת הקטורת של שחרית ושל ערבית ביארתי בהלכות יוה"כ:
כי בענן גו' מלמד שנתן בה מעלה עשן ומנין שנותן בה מעלה עשן שנאמר וכסה ענן הקטורת וגו' קרא לקרא כו' אלא אמר אביי אין לי אלא עיקר מ"ע עלה מ"ע מנין ת"ל וכסה גו' רב ששת אמר כו' ה"ק אין לי אלא ביוה"כ בשאר ימות השנה מנין ת"ל וכסה גו' רב אשי אמר חד למצוה יחד לעכב רבא אמר חד לעונש וחד לאזהרה (יומא נ"ג א') לא נתן בה מ"ע או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית א"ר ששת הב"ע כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו בזו כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלמה ואחת חסרה כו' (שם) הא דלא מתרץ בשאר ימות השנה דליכא מיתה בביאה ריקנית כמו"ש בספר ויקרא בריש סדר אחרי י"ל משום דמשמע שם דאיוה"כ קאי ועוי"ל דעונש מיתה משום חסרון ליכא במעלה עשן בשאר ימות השנה (עיין מ"ל פ"ב מהלכות כלי המקדש מלח סדומית נראה מהג' דכריתות שם דבא להקטרה כמעלה עשן ולא לתקן הי"א סממנין כיין קפריסין ובורית כרשינה וצ"ע אי מעכב ואי חייב' מיתה על חסרונו והא דכתיב ממולח תרגומו מעורב ואת"ל דמעכב הא דפליגי תנאי (מנחות כ' א' כ"א א') בקטורת אי בעי מלח צ"ל

דהיינו אי בעי מלח מחדש בשעת הקטרה ועי' מ"ל שם. ת"ר קטורת היתה נעשית שס"ח מנים כנ"ל שס"ה כנגד ימות החמה שלשה מנים יתרים שמהם מכניס כ"ג מלא חפניו ביוה"כ (שם א') מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין שכר האומנים פי' של מפטמי הקטורת ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה כריתות שם א') בשינוי לשון פי' לפי שהקטורת שביום א' בניסן מצוה להיות נלקחת מתרומה חדשה וכמוש"ל בספר במדבר פרשה כ"ח בקרבנות ומשום מצוה מחללין אותה בסוף אדר וחוזרין ולוקחין אותה בר"ח ניסן ועי' מש"ל במדבר שם ועי' שקלים שם מותר הקטורת פירש"י (שבועות י' ב') מה שנשאר מהשלשה מנים יתרים לאחר המלא חפניו של יוה"כ והתוס' שם פירשו דנכלל בזה י"א ששנת הלבנה שהיא שנ"ד פחותה משס"ה ונראה מדבריהם שזמן הפיטום היה בר"ח ניסן וידובר להלן ת"ר מותר הקטורת אחת לששים או לשבעים שנה היו מפטמין אותה לחצאין פי' כי ממותר הקטורת היה מתקבץ חצי שיעורה לפיכך יחיד שפיטם לחצאין חייב דברי רשב"ג שאמר משום הסגן אבל לשליש ולרביע לא שמעתי וחכ"א בכל יום מתקן במתכונתה ומכניס שם אחת לששים כו' כן היא הגי' שלפנינו וגי' התוס' (כריתות שם שבועות שם) היא אחת לע"ב שנים ובמס' שבועות (שם) הביאו די"ס דגרסי אחת לשבעים שנה ולביאור כ"ז יש לנו לבאר מקודם הזמן שהיה קבוע לפיטום דא"א לומר שהיו מפטמין תמיד בכלות הקטורת שהיה מקודם דא"כ לעולם לא היה שם מותר והנה מהתוס' דשבועות (שם) נראה כמו"ש מקודם דהזמן היה בכל ר"ח ניסן דשנת הלבנה ועפי"ז כתבו שם לפרש הא דבאה לפעמים אחת לששים שנה אעפ"י שבסה"כ אין שם מותר מהג' מנים רק 3. 60=180 חסר 60 פעמים מלא חפניו משום דמשכחת לה כשכלים הס' שנים בשתי שנים הפשוטות שבזו אחר זו שיש מהן מותר 22 משני פעמים שס"ה אבל ביתרון דשנה אחת וודאי לא סגי דלשלשה מחזורים שהן 57 שנים הראשונים חסר ב 1/4 מן 57 דהיינו ערך 14 אשר 36519 חסרין מן 19 שנות הלבנה שבמחזור שלם כי רק 19 שנות החמה משתוין עם אן שנות הלבנה לפי ששנת החמה היא 1/4 365 ודברי התוס' שבועות (שם) בזה צ"ע לפיענ"ד וכ"ז אינו נכון לפיענ"ד דזה לא יתכן רק כשנאמר שכלו 3 מחזורים של י"ט י"ט שנים בר"ח ניסן דשנה מעוברת ד"מ בשנה הי"ט למחזור ונמצא שבר"ח ניסן דשנה י"ט למחזור הותחל מנין פיטומין השלמים וזה בלתי אפשר כי לפי זה בהכרח פטמו אותה לחצאין בר"ח ניסן דשנת י"ח למחזור וזה בלתי אפשר כי אם לא היה שם מהישנה רק 184 א"כ יחסר עד ר"ח ניסן הבא שהוא בשנה מעוברת 19 מנים ואם היו שם 19 מנים יתרים על קפ"ד א"כ למה לא פטמו אותה

לחצאין בשנה שלפניה ואין להאריך וגם עיקר הסברא דזמן הפיטום בר"ח ניסן אינו נראה לפיענ"ד דמה ענין מספר שס"ה לשנות הלבנה ועוד דמה יעשו בתחילת פיטום השלימות או בשנה שפטמו אותה. לחצאין כשיהיה אחריה מעוברת וכן יהיה בהכרח לפי חשבון ביאור הששים שנה עפ"י הב' פשוטות כנ"ל ועוד דהנה בתחילת תשרי דשנה שניה למלכות פרס הותחל התמיד עי' ריש עזרא ומסתמא התחילו אז ג"כ בקטורת והיא היתה עפ"י מש"ל בסדר בהר שנת 4410 ליצירה וכשתשליך מזה י"ט י"ט ישארו ל נמצא שהותחלו בתשרי של שנת שניה למחזור ומסתמא פטמו אותה אז לחצאין לפי הנ"ל ונשאר ממנה 7 לתחילת ניסן דאותה השנה ובר"ח ניסן פטמו אותה שלמה ולא היה מספיק עד ר"ח ניסן דשנה שאחריה שהיתה מעוברת ויש ליישב בדחוקים ולא ראיתי להאריך בזה ע"כ נ"ל דזמן הפיטום אינו תלוי בניסן ובביאור זמן זה שיטה א' שהיה בזמן שוה בתקופה ד"מ כשפיטום הראשון היה בתחילת תקופת תשרי לעולם פטמו גם אח"כ בתחילת תקופת תשרי ולפי"ז אם התקופה היתה ד"מ בתחילת ליל ר"ח תשרי פטמו אותה 3 שנים אחת לשס"ו ימים דהיינו בכלות שס"ה ימים וברביעית פטמו אותה בכלות שס"ו ימים כי יום אחד נתוסף לארבעה שנים על שס"ה ימים לפי ששנת החמה היא 365 1/4 כנ"ל וכן נראה שיטת התוס' כריתות (שם) ועפי"ז כתבו בביאור החשבון דאחת לע"ב שנים סך 3, 72 = 216 ומזה צריך לחסר 1/4 מן 72 = 18 א"כ 216- 18 = 198 הסר מזה 184 דהיינו חצי שס"ח נשארו 14 מנים לע"ב שנים 7/36 למלא חפנים של כל שנה וא"כ למה חשבו כך שהרי אחת לע"ב שנים היינו אחר שעברו ע"א פיטומין שלמים ולשנה הע"ב סטמו לחצאין ולפי"ז ישארו לע"א שנים 6 מנים ויותר נראה הגי' דאחת לשבעים שנה ויהיה א מנים לס"ט שנים:

שיטה ב' שלא היו משגיחין לזמן התקופה אלא לאחר שכלו שס"ה ימים מפיטום הקודם פטמו אותה שנית ולפי"ז נ"ל דצ"ל אחת לששים ושבעה או לשבעים שנה ויהיה החשבון כך 3, 66 = 198 צא מהם 184 נשארו 14 למלא חפניו של 66 שנים היינו 7/33 למלא חפניו ולפי כ"ז מותר הקטורת שהיו מחללין כנ"ל היינו בשנה פשוטה יותר מחציה כיצד סדר הקטרת הקטורת מי שזכה בקטורת היה נוטל הכף הכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת ג' קבין והבזך היה בתוכו מלא וגדוש קטורת וכיסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלה פי' כמין חתיכת בגד על כיסוי הבזך מי שזכה, במחתה נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים ונוטל מהמעוכלות הפנימיות ירד ועירן לתוך של זהב כו' הגיעו בין האולם למזבח נטל אחד את המגרפה וזרקה כו' וג' דברים היתה משמשת כהן ששומע קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחות והוא רץ ובא

כו' החלו עולים במעלות האולם מי שזכה בדישון מזבח הפנימי היה מקדים לפניהם נטל את הטני דישן את המזבח והשתחוה ויצא. מי שזכה במחתה צבר את הגחלים ע"ג המזבח רדד בשולי המחתה והשתחוה ויצא מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך כו' (תמיד פ"ד ופ"ה) ומוכח מכל הנ"ל שהיה פייס על המחתה מיהו ריס"ל דלא היה פייס למחתה אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה (יומא כ"ה א') ע"ש פרישת העם בשעת הקטרה יתבאר בסדר אחרי בספר ויקרא מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו (זבחים נ"ט א'):

פרשה לב

(ל)
אעלה אל ה' וגו' ג"פ מ' יום היה משה בהר. ראשונים בשביל לוחות ראשונות. שניים להתפלל שלישיים לקבל לוחות אחרונות (דברים ט' י') ועמ"ש בספר ויקרא בסדר אמור בריש הלכות יוה"כ:

(ב)
תקים את אהל מועד וגו' אותו היום נטל עשרה עטרות יתבאר בספר ויקרא ריש סדר שמיני ולפי"ז לאחרים דס"ל דאין בין עצרת לעצרת רק ד' ימים דכל החדשים הם לעולם אחד מלא ואחד חסר א"כ מדריש ירחא דניסן דההיא שתא חד בשבתא הוה כנ"ל שם סדר שמיני דאשתקד בד' בשבתא הוה ריש ירחא דאייר בששה בשבת ור"ח סיון שבתא וקשיא לר' יוסי דס"ל דר"ח סיון היה באחד בשבת וקשיא ג"כ לרבנן דאמרי דר"ח סיון היה בתרי בשבתא כמוש"ל פרשה י"ט וצ"ל דלר' יוסי ז' חסרין עבידי ולרבנן שמונה חסרים עבידי (שבת פז ב') ועיין תוס' שם ד"ה לרבנן ואחרים צ"ע אי פליגי אההיא ברייתא שהבאתי לעיל שם או דס"ל הוראת שעה היתה:

באר היטב סדר ויקרא

סדר ויקרא

פרשה א

(א)
ויקרא גו' למה הקדים קריאה לדיבור למדה תורה ד"א שלא יאמר אדם דבר לחבירו אא"כ קורהו כי' יומא ד' ב') ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות באוה"מ רעק"א כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באוה"מ ונשתלשו בערבות מואב (זבחים קט"ו ב'):

(ב)
אדם כי יקריב וגו'. עכומ"ז נודרין נדרים ונדבות כישראל (חולין י"ג ב') ואפילו מינים שבהם (שם ה' א') איש מה ת"ל איש איש (להלן כ"ב) לרבות עכומ"ז שנודרין נדרים ונדבות כישראל א"י לה' לעולה אין לי אלא עולה שלמים מנין ת"ל נדריהם תודה מנין ת"ל נדבותם מנין לרבות העופות והיין והלבונה והעצים ת"ל נדריהם לכל נדריהם נדבותם לכל נדבותם א"כ מה ת"ל עולה עולה פרט לנזירות דברי ריה"ג רעק"א לעולה אין לי אלא עולה בלבד (מנחות ע"ג ב') ומספקא שם בג' לרע"ק אם מייתי ג"כ נסכים להעולה או לא ואת"ל מביא נסכים אם שלח עולה ולא שלה נסכים קרבין הנסכים משל ציבור משום תקנת ב"ד (שם) ומודה רע"ק דמייתי שארי קרבנות בשביל ישראל שהתחייב א"ע ודינם כקרבן ישראל (שם) ומודה בנדר ונדב שלמים שהן קרבין אלא שקרבין עולה ולריה"ג כשנדר ונדב שלמים נתנן לישראל ישראל אוכלן נתנן לכהן הכהן אוכלן ומנחתם שיריהן נאכלים לכהנים ובאת"ל דלרע"ק אינו מביא נסכים לעולה סמי יין מדברי ריה"ג דיין לחודיה לא מייתי לפי"ז אף לריה"ג דת"ר אזרח מביא נסכים ואין עכומ"ז מביא נסכים יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה וע"כ ר' יוסי הגלילי הוא באת"ל כנ"ל גמ' שם (ועמש"ל דברים י"ב ח') ישראל מומר לכל התורה אין מקבלין ממנו קרבן. מומר לעכומ"ז ולח"ש בפרהסיא כמומר לכל התורה (חולין ה' ב') ועי' מש"ל בעניני החטאות בדין אם הפריש והומר וחזר בו מהג' (זבחים י"ב א') רש"א כו' כל קרבנות שהוא מביא כו' אינו מביא כשהוא אונן (זבחים צ"ט ב') ובפסח פלוגתא דאמוראי שם ושם ק"א אליביה דר"ש ושארי תנאי שם לא ס"ל כלל הא דר"ש ואפילו לר"ש מנודה משלח קרבנותיו. מצורע אינו משלח קרבנותיו (במס' מ"ק ט"ו ב' ט"ז א') ועמש"ל פסוק ג' ד"ה יקריבנו אין שום קרבן קרב אלא ביום שנאמר (ויקרא י"ז) ביום צוותו (זבחים צ"ח א' מגילה כ' ב') ובכ"ד היינו אף שהיו דלתות ההיכל פתוחות בלילה דאל"כ בלא"ה פסול כמוש"ל פסוק ג' ובדין הזמן דלאחר תחלת השקיעה לשיטת התוס' (שבת ל"ד ב') דשתי שקיעות הן ובדין בהש"מ דר' יהודה לר"י שם וכן לר' יהודה בבהש"מ דידיה באת"ל דיממא הוא עי' תוס' (זבחים ל"ו א') ומש"ש בספרי עוד"ד ועמש"ל פסוק ה' ד"ה וזרקו ומש"ל פרשה י"א פסוק כ"ה ד"ה יטמא עה"ע ומש"ל ספר במדבר פרשה כ"ח פסוק ד' דין הקרבנות קודם שהוקם המשכן ואיסור הבמות משהוקם המשכן ודין הבמות והקרבנות בגלגל שילה נוב וגבעון ומשחרב הבית יתבאר בספר דברים י"ב עש"ה:

שם. קרבן לה' רש"א מנין שלא יאמר אדם לה' קרבן כו' דדלמא לא מסיק דבוריה ומזכיר ש"ש לבטלה כי' (נדרים יו"ד א' ב') ועי' (תמורה ד' א') דאיכא בזה אזהרת עשה מדכתיב את ה' אלהיך תירא גו' ועי' (סוכה ל"ח ב'. ל"ט א'):

שם מן הבקר גו' הצאן גו'. תחלת זמן שהם ראויין להקרבה הוא מיום השמיני. להלן פרשה כ"ב פסוק כ"ג ועמש"ש ולכתחילה אינו קרב עד שלשים יום ס' פ"ק דמס' פרה ויום שלשים כלהלאה שם במשנה ריה"ג אומר פרים בני שתים וחכ"א אף בני שלש רמ"א אף בני ארבע ובני חמש כשרים אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד ועיין תוס' (ר"ה יו"ד א') ד"ה עגל שכתבו דר"מ דאמר אף כו' אחכמים קאי ולא אריה"ג דאיהו ס"ל שם דפרים בני שלש לכה"פ כדלהלן כבשים בני שנה אילים בני שתים (פרה פ"א משנה א' ומ"ב) שעיר עזים ושעיר סתם נראה דהיינו בני שנה דהא במוספין איתא שעיר עזים ואיתא שעיר ותנן (פרה שם) חטאות הציבור ועולותיהם כו' כשרין מיום שלשים והלאה ומדתני להו בהדי עולותיהם דהיינו כבשים משמע דחד דינא להו דלאחר שנה פסולין וצ"ע ברמב"ם בהל' מעה"ק פ"א הי"ד ועיין מ"ל שם שהביא מהת"כ בפירוש דשעירי הרגלים ושעירי ע"ז ושעיר נשיא הם בני שנה כשבה שעירה היינו ג"כ בנות שנה כדאיתא שם חטאת היחיד כשרה מיום שלשים והלאה (פרה שם) היה ר"מ אומר עגל בן שנה בן בקר בן שתים פר בן שלש (ר"ה יו"ד א') פי' בן בקר היינו עגל בן בקר (תוס' שם) זמן דעגל היינו לענין סוף זמנו וזמנו דבן בקר היינו בין לתחילת זמנו דמקמי הכי הוה ליה עגל בין לסוף זמנו דבתר הכי הוה ליה פר פנ"ל וזמן דפר היינו לענין תחילת זמנו בכל האי דלא כתיב בהו בפירוש בן שנה אי שנים פוסלים בהם מן התורה עיין (סוטה מ"ו א') דמשמע להדיא דמה"ת אין פוסלין מיהו כל שהוא רותת מחמת זקנה נראה דפסול כמו באדם (חולין כ"ד) ועיין זבחים נ"ט א') דפרכינן שם נהרס הא אזקין ליה הני שנים הם מיום ליום (פרה שם נדה מ"ז ב') ומהו שנה ת"ר שנה תמימה רבי אומר מונה שס"ה ימים וחכ"א מונה יב"ח מיום ליום ואם נתעברה השנה נתעברה לי פי' למוכר דשנה מעוברת הוה יג"ח (ערכין ל"א ב') אמר ר' אבא בר ממל נולדו לו שני טלאים אחד בט"ו אדר הראשון ואחד באחד באדר השני זה שנולד באדר השני כיון שבא יום א' באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה וזה שנולד בט"ו לאדר הראשון לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר של השנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים אכיל ירקא מקמי דידך משום דא"ל את נחיתת לעיבורא אנא לא נחיתנא לעיבורא (ערכין שם ועיין מש"ל בסדר בהר בדיני בית ערי חומה שעות מונין לקדשים (זבחים כ"ה ב' בכורות ל"ט ב') נשלם זמנו עד שלא נזרק הדם פסול (זבחים שם) בני שנה היינו בתוך שנתם בן שתים הייוי בתור נה

שניה בן שלש היינו בתוך שנה שלישית כדמוכח מכל הנ"ל ועיין (ר"ה שם. פרה שם. נדה שם) בהני שדינם בני שתים אי בעינן שלשים יום בשנה שניה או ביום א' סגי וכן בהני שדינם שלש שנים אי בעינן שלשים יום בשנה שלישית או ביום א' סגי פלוגתא דתנאי (ר"ה שם) דר"מ ס"ל יום א' בשנה חשוב שנה ור"א ס"ל שלשים יום ועיין מש"ל בסדר קדושים בדיני ערלה בן שלשה עשר חודש אינו כשר לא לכבש ולא לאיל (פרה שם) הקריבו מביא עליו נסכי איל ואין עולה לו לזבחו (שם) רי"א בריה הוא והתורה ריבתה אותו לנסכי איל בר פדא אמר ספיקא הוא (מנחות צ"א ב') ובעי' בג' (חולין כ"ג) אי מספקא ליה לבר פדא ג"כ בברי' או לא אלו הן הפסולין בעלי מומין להלן פרשה כ"ב ופרטי דיניהם בסדר אמור נעשו בעלי מומין אחר שחיטה וקודם הקבלה פסול אחר הקבלה קודם זריקה כשר (זבחים כ"ה ב') חולה מזוהם היינו מעלה סרחון (בכורות מ"א א') רובע נרבע נוגח את האדם עפ"י בעלים או עד אחד דלאו בר קטלא הוא (בכורות שם תמורה כ"ח) ועיין תוס' שם ועמש"ל בסוף סדר קדושים נעבד מוקצה לע"ג (בכורות שם תמורה שם) נולד מן הכלאים יוצא דופן טומטום אנדרוגינוס נדמה טריפה (בכורות נ"ז א' תמורה שם כ"ט א'] אתנן זונה מחיר כלב (דברים כ"ג תמורה כ"ט ל' ע"ש) מחוסר אבר בין מבחוץ בין מבפנים אפילו אינה טריפה (בכורות ל"ט א') מחוסר זמן יתבאר להלן פרשה כ"ב פסוק כ"ז כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין (תמורה ל' ב') במשנה תני עלה ר"א אוסר אר"ה ב"ח אר"ל מחלוקת שעברו ולבסוף נרבעו דר"א סבר עובר ירך אמו הוא ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עברו ד"ה ומותר רבא אמר מחלוקת בנרבעו ולבסוף עברו דר"א סבר זו"ז גורם אסור ורבנן סברי זוז"ג מותר אבל עברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין כו' זו"ז נגחו זו"ז נרבעו דעובר ירך אמו הוא לכו"ע ועמ"ש בספר דברים פרשה י"ד פסוק כ"א לישנא אחרינא אר"ה ב"ח אר"נ מחלוקת שנרבעו כשהן מוקדשין כו' אבל נרבעו כשהן חולין הואיל ואשתנו ד"ה מותרין רבא אר"נ מחלוקת כשנרבעו כשהן חולין כו' אבל נרבעו כשהן מוקדשין ד"ה אסורין (תמורה ל' ב'. ל"א א') פלוגתא דעובר ירך אמו הוא שייך בשני אופנים א) בעברו ונרבעו וילדו אף קידם גמ"ד ב) נרבעו ועברו וילדו לאחר גמ"ד פלוגתא דזוז"ג ליכא רק בעברו לאחר גמ"ד ובעברו לאחר שנרבעו וילדו קודם גמ"ד לכו"ע הולד מותר (סנהדרין פ"א ב') ע"ש:

(ג)

אם עולה וגו'. הרי זה עולה עד שלשים יום ולאחר כן חולין פלוגתא דאמוראי רבא אמר קדושת הגוף לא פקעה אביי אמר פקעה (נדרים כ"ט א') בשינוי לשון שור זה עולה עד ל' יום ולאח"כ שלמים לרבא אינו יוצא מידי עולה ואף שאמר כן תוך כדי דיבור

דקיי"ל כדיבור דמי כיון דלא חזר בו ממה שאמר מקודם ומודה באמר שור זה לאחר ל' יום שלמים ועד ל' יום עולה שדבריו קיימין ואפילו תכ"ד כמו"ש (נדרים שם) באת"ל קדושת הגוף לא פקעה בכדי איכא פלוגתא בקדושת דמים אי פקעה בכדי (נדרים שם) הקדיש זכר לדמיו לעולה קדוש קדושת הגוף (תמורה י"א ב') ת"ר יכול האומר רגלה ש"ז עולה תהא כולה עולה ת"ל כל אשר יכול תצא לחולין ת"ל יהיה קודש הא כיצד תמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה דברי. ר"מ ור' יהודה ופרכינן בגמ' והא מייתי מחוסרת. אבר אמר רבא באומר הרי עלי עולה בחיי' פירש"י להקריב עולה בכל האברים שבהמה חיה מהם וע"ש עוד ברש"י ועיין עוד בזה בדברינו ר"י ור"ש אומרים כולה עולה (תמורה שם) אר"ח מודה ר' יהודה בדבר שעושה אותה טריפה רבא אמר שעושה אותה נבלה וא"ב טריפה חיה ר"א ס"ל טריפה אינה חיה ורבא ס"ל טריפה חיה והא דאמר רבא לעיל באומר ה"ע עולה בחיי' לטעמיה בזה רב ששת אמר בדבר שהיא מתה וא"ב דאמר ר"א נטלה הירך וחלל שלה ניכר נבלה מחיים דר"ש לא ס"ל דר"א בעי רבא בעוף מהו פירש"י דמבעי ליה לר' יוסי אי פשטה קדושה בכולה בעי רבא הקדיש אבר לדמיו מהו דתיחול עליה קדושת הגוף משום תרי מגו דנימא מגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף ומגו דנחתא לחד אבר נחתא לכולה (שם) אמר ר' יוחנן בהמה של שני שותפין הקדיש חציה שלו וחזר ולקח חציה השניה והקדישה קדושה ואינה קרבה כו' ש"מ תלת ש"מ קדושת דמים נדחה וש"מ בע"ח נדחין וש"מ דיחוי מעיקרא הוה דיחוי (תמורה כ"ו א' ב') ועיין רש"י שם דפשוט דבכה"ג אין קדושה מתפשטת בכולה לכו"ע ועיין (יומא ס"ד א' ב') ומש"ל בדיני החטאת בענין בע"ח נדחין הקדיש ולד שבמעי בהמת חולין בתם במעי תמימה מסקינן בגמ' (שם י"א א') דלכו"ע קדוש קדושת הגוף ובתם במעי בעלת מום פלוגתא דאמוראי בר פדא אמר אין קדושה חלה על עוברין (שם י' א') והיינו קדושת הגוף אבל קדושת דמים וודאי חיילא (שם ב') הלכך האומר מה שבמעי' של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה (שם) ורי"א קדושה חלה על עוברין אף במעי בעלי מומין (שם) וטעמיה דעובר לאו ירך אמו הוא (שם) הקדיש נקבה לעולה כו' עושה תמורה דנחתא לה קדושת הגוף ולכך לא תמכר שלא במום רק תרעה עד שתסתאב) תמורה כ' א') ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אינה עושה תמורה (שם ב') ונראה דפשוט דלפי"ז תמכר בלא מום ועיין תוס' (שם י"ט ב') ד"ה רש"א הפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה רא"א הוא עצמו יקרב עולה (שם י"ח ב') במשנה והיינו בנתעברה אח"כ ואם היתה מעוברת בשעת הקדש כבר נתבאר מקודם אמר על בהמה טמאה ועל בע"מ הרי אלו עולה לא

אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה (תמורה כ"ז ב') העולה מכפרת כדלהלן בפסוק שלאח"ז ונרצה לו לכ"ע על מה היא מכפרת על עון לקט שו"פ ומ"ע דריה"ג רעק"א אין עולה באה אלא על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה (יומא ל"ו) וע"ש במאי פליגי ומשמע שם דהיינו אף בעבר במזיד ועיין רש"י שם והיינו אף שחטא כמה פעמים (זבחים ו' א') ומשמע שם דהיינו כפרה גמורה ודלאף כהתוס' ב"ב מ"ח א' ד"ה יקריב ועיין רש"י (ערכין כ"א א') ד"ה ממשכנין ועמש"ל פרשה ד' פסוק כ"ח ד"ה או הודע אם מכפרת על חטא דלאחר הפרשה ועל חטא דלאחר שחיטה קודם זריקה עיין זבחים שם די"ל דדינה כחטאת וי"ל דשאני מחטאת משום דחטאת בעי לאתויי אכל חטא וחטא משא"כ בעולה ועיין (שבת ע"ב א') ולהלן בדברינו יתבאר דמקופיא וודאי מכפרת לאחר הפרשה עכ"פ. נשים ועבדים מביאין קרבנות דה"ל מ"ע שלא הז"ג עיין (כריתות ז' ב') שנים מביאין קרבן א' ואפילו עוף דלהלן (מנחות ק"ד ב') מת והניח קרבנו עונה או שלמים יורשו מביאו מוכח להדיא (מנחות צ"ב א') ובכ"ד הניח בהמה לשני בניו ומת קריבה ואין ממירין בה (זבחים ה' ב') דשותפין אין ממירין לאחד ממיר (שם ו' א') ומוכחינן שם מזה דאף עולה קנויה ליורש והיינו דמכפרת מקופיא ואף דה"ל לאחר הפרשה מיהו מקיבעא לא מכפרה כדמוכח מהא דהניח מנחה נשני בניו דקריבה:

תמים וגו' הקדיש בע"מ ה"ז בל"ת (תמורה ה' ב') ועיין (מנחות פ"ה ב') בענין חיטים שהתליעו אם חי"ב כשהקדישן:

שם יקריבנו ערל וטמא משלחין קרבנותיהם ואין טומאת בעלים מעכבת רק בנזיר ועושה פסח (פסחים ס"ב א') וזקני דרום ס"ל דבדיעבד אף עושה פסח משלח קרבנותיו (זבחים כ"ג א') ומוכח שם ושם דאף בט"מ משלחין קרבנותיהם בזולת נזיר ופסח כנ"ל ועי' תוס' יבמות ק"ד ב' ד"ה דאמר דאף זב ומצורע משלחין קרבנותיהם מיהו לר"ש מצורע אינו משלח קרבנותיו (במס' מ"ק ט"ו ב' ט"ז א') וכמוש"ל פסוק ב' ד"ה אדם ועי' רש"י שם דאף ט"מ אינו משלח קרבנותיו וכ"כ הרמב"ם בהל' ביאת מקדש פ"ב הל' י"ב אבל התוס' שם דחו פירש"י זב ומצורע ונזיר טמא אין משלחין קרבנות כפרותיהם עד שיטהרו מטומאת ס"י של טומאתן (נזיר מ"ד ב' מ"ה א') ועי' (נדה ל"ז א') רש"י שם ד"ה ולא מנגעה מיהו יולדת נראה דמשלחה קרבנותיה אף שלא טבלה מקודם ועי' מה שאכתוב מהם במקומן. כל הזבחים שנתערבו בהן חטאות המתות שור הנסקל אפילו א' ברבוא ימותו כולן משום דאסירי אף להדיוט נתערבו באיסורי מזבח הנ"ל פסוק ב' ד"ה מן הבקר ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין (זבחים ע"ב) והיינו משום דבע"ח חשיבי ולא בטלי (גמ' שם) והיינו רק מדרבנן דמה"ת בכ"ע חד בתרי

בטל פר"ח ביו"ד סי' ק' ס"ק ג' בשם הראשונים ואע"ג שהפסול אינו מתהוה קרבן כשר שיעלה לרצון ע"י ביטול ברוב דליכא ביטול רק לאיסור בהיתר ומצוה ברשות וכה"ג כמו"ש תרומות פ"ד מ"ח בביאור הירושלמי (ע"ג ע"ג חולין ק"א מנחות כ"ג) ובכ"ד מ"מ איסור הקרבתו בטל ודמי עולה לשם מים והבשר עולה לשם עצים כמו"ש במס' סנהדרין ע"ט ואם נתערבו מחצה על מחצה הדין מה"ת כנ"ל ובדין כהן שלא נמלך והקריב עמש"ל פרשה ה' בדיני תערובות עופות דתליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי אי בע"ח נדחין (יומא ס"ד) ע"ש ולמ"ד בע"ח נדחין אף בדיעבד פסולין כדמוכח (זבחים ע"ג ב') נתערבו בחולין תמימין ימכרו החולין לצרכי אותו המין והיינו מה"ת במע"מ אבל ברוב רונין מה"ת כולן מותרין רק שבעל החולין צריך ליתן דמים להקדש דדמי לא בטל כדמוכח (ביצה ל"ט) וכמו"ש (נדרים נ"ח א') ע"ש קדשים בקדשים מין במינו זה קרב לשם מי שהוא וזה קרב לשם מי שהוא שם במשנה ופרכינן בגמ' שם ע"ה א' והא בעי סמיכה א"ר יוסף בקרבן נשים או בעוף ועי' תוס' שם מנידון דסמיכה לא מעכבא אלא דבעינן ראוי לבילה ועמש"ל בדיני תערובות עופות מנידון דין דכל הראוי לבילה כו' ואין להקשות בתערובות חטאות איך קרבין למ"ד אין שנים מביאין חטאת א' על תנאי כמוש"ל בדיני חטאת יחיד דאין זה רק כששום אחד מהן לא נתחייב משום וודאי רק מספק ע"י הספק שהיה בין שניהם אבל בכה"ג שבוודאי שניהם חייבין ושתיהם הנה חטאות רק שצריכין ליקרב על תנאי וודאי א"ש אף שמקרי כן בזאח"ז ועיין נגעים פי"ד מי"ג ועי' מש"ל פרשה ה' פסוק י' סי' ג' קדשים בקדשים מין באינו מינו כגון חטאת בעולות או להיפוך ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המוחר מביתו והנה לפו"ר אף בתערובות דמע"מ מה"ת יש לדון כמו בדמים של חטאת שנתערבו בדמים של עולה או להיפוך כוס בכוס שיתבאר להלן פרשה ה' פסוק ל' דאף לר"י דס"ל אם אין בשר אין דם ואף אם נאמר דפסול מספק ה"ל כוודאי פסול לגמרי כמו"ש להלן פסוק ה' ד"ה וזרקו מ"מ הכא הדם כשר משום האימורין כדאיתא (פסחים ע"ז) ובעולה הבשר ג"כ כשר לר"א (זבחים ע"ז) לתנא דמתניתין ולכו"ע לתנא דברייתא שם והא דחנן בזה ירעו כדי שלא להצריך לכתחילה מהן דמים שלא במקומן ועוד שלא נפסול בשר החטאת דאפילו באשם ושלמים שנתערבו הדין לחכמים דר"ש שירעו דחיישינן להבאת קדשים לבית הפסול (שם ע"ה ב') ואף דבשם נראה דאין זה מה"ת מכיון דנ"ה פסול גמור רק מיעוט בזמן האכילה מ"מ בענין זה י"ל דאיכא איסור תורה מיהו בעולת העוף וחטאת העוף שנתערבו יש לומר דאין לאסור משום זה דכיון דאף אם לא יקריבו אזלי לאיבוד דעוף אין לו פדיון (מנחות ק' ב') אין לחוש לפסול

הבשר מיהו י"ל דלהפסד שחוטין חיישינן טפי מלהפסד חיין ולענין הא דאם אין בשר אין דם בעופות עיין מש"ל פסוק ה' ד"ה וזרקו ועמש"ל פרשה ה' פסוק י' בדיני תערובות עופית נתערבו בבכור ומעשר שנאכלין במומן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כבכור ומעשר ובדמים שלהם יקנו הזבחים (שם):

שם אל פתח אהל מועד יקריב אותו אין זה מקום שחיטה דהא עולה בעי צפון כדלהלן פסוק י"א ופני אהל מועד היינו העזרה כולה כדלהלן בשלמים אלא שהבעלים חייבין בטיפולו עד העזרה כפי' רש"י בשם הת"כ פי' דמשהביאו אל פתח אהל מועד נפטרו בעלים מטיפולו וע"ה מש"ל פרשה כ"ב פסוק י"ז ד"ה לכל נדריהם ונ"ל דמ"מ מלשון פתח דרשינן כמו ddרשינן בשלמים דלהלן בזמן שפתח אהל מועד פתוח כו' דקודם שראוי לשחיטה לא מפטרי בעלים מטיפולו:

שם יקריב אותו לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני (ערכין כ"א א') והובא בכ"ד ועי' רש"י (ערכין שם) ומש"ל ד"ה אם עולה ומש"ל פרשה ד' פסוק כ"ח ד"ה או הודע המוצא בהמה שידוע שהיא עולה וא"י של מי היא תקרב עולה (שקלים פרק ז' מ"ד) הובא קדושין נ"ה א' וכתבו התוס' (נדרים ל"ו א') ד"ה גופא משום דוודאי ניחא לבעלים שתקרב. הפריש עולה או שלמים בשביל חבירו שהיה חייב עולה ושלמים פלוגתא דאמוראי שם אם צריך דעת המתכפר בשעת הפרשה או בשעת כפרה. ובענין הכפיה מוכח לפי ענ"ד ריש מס' סנהדרין ובמס' גיטין (פ"ח ב') דדווקא דיינים סמוכין בעינן ועמ"ש ריש סנהדרין ד"ה לבעי נמי מומחין ענין וא"ו שדעת קצה"ח נראה דבדבר חיוב הידוע לכל לא בעינן סמוכין:

(ד)

וסמך ידו חמשה שהביאו קרבן א' כולן סומכין (מנחות צ"ד א') והיינו בזה אחר זה רמב"ם מהתוספתא. יורש אי סומך פלוגתא דתנאי ריש מס' תמורה וריש מס' ערכין הכל סומכין חוץ מחשו"ק סומא עבד שליח (מנחות צ"ג א') אין בנות ישראל סומכות ר"י ור"י אומרים בנות ישראל סומכות רשות (חגיגה ט"ז ב') סמיכה בכל כחו (שם) במקום שסומכין שוחטין שתיכף לסמיכה שחיטה (מנחות צ"ג) במשנה ובגמ' (שם ב') סמיכה לא מעכבא דהוה שירי מצוה שם במשנה וגמ' ועי' היטב תוס' (זבחים ע"ד ב' ע"ה א') ד"ה והא בעי סמיכה כיצד סומך הזבח עומד בצפון ופניו למערב והסומך עומד במזרח ופניו למערב ומניח ב' ידיו בין שתי קרניו ולא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח ומתודה על עולה עון לקט שו"פ כו' כנ"ל פסוק ג' ד"ה אם עולה (יומא נ"ו א') ועי' (זבחים ז' א') כיצד מתודה עויתי פשעתי חטאתי דר"מ וחכ"א חטאתי עויתי ופשעתי וכתב הרמב"ם

שפורט החטא ועי' (יומא ס"ו א') קרבנות ציבור אין טעונין סמיכה חוץ מפר הע"ד של ציבור ושעיר המשתלח (מנחות צ"ב א') הבכור והמעשר והפסח א"צ סמיכה (שם צ"ג א') ערל וטמא משלחין קרבנותיהם ומבטלין מצות סמיכה לכתחילה (פסחים ס"ב א') ועי' תוס' יבמות ק"ד ב' ד"ה דאמר (גיטין כ"ח ב') ותוס' פסחים שם ד"ה ערל הסמיכה והשחיטה וכל העבודות דווקא ביום (מגילה כ' ב') ובכ"ד:

(ה)

ושחט דיני שחיטה יתבארו בספר דברים פרשה י"ב תיכף לסמיכה שחיטה (מנחות צ"ג א' זבחים ל"ג א') וע"ש אי היינו דאורייתא רי"א דב"ש ס"ל דלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה (ביצה כ' א') ועמש"ל בדיני אשם מצורע נפגם המזבח כל הזבחים שנשחטו אח"כ פסולין (זבחים נ"ט א') ואף אותן שנשחטו מקודם ג"כ פסולין דמכיון שנדחו ידחו אף לאחר תיקון המזבח ואם הוקדשו מקודם ולא נשחטו פלוגתא שם אי בע"ח נדחין ועמ"ש (זבחים ע"ח ב') ד"ה אם לא נמלך ונתן השחיטה כשרה בזרים נשים ועבדים (זבחים ל"א ב' ל"ב א') והיינו אף לכתחילה (שם) טמא לא ישחוט לכתחילה שמא יגע בבשר לאחר שחיטת רוב שנים שאז היא מטמאה טומאת אוכלין אעפ"י שהיא מפרכסת כדאיתא חולין קי"ז ב' קכ"א ב' ואע"ג דדם קודש אינו מכשיר חיבת הקודש מכשיר או שהעבירה בנהר ומשקה טופח עלי' כדאיתא (פסחים כ' א') שחט ולא נגע כשר אפילו בקדשי קדשים (זבחים שם) ועי"ש תוס' היכא משכחת לה שחיטה בטמא הא טמא אסור במחנה שכינה שחט בקדשים במתעסק פסול וכן השוחט משום חולין פי' שהיה סבור שהיא חולין דה"ל כמתעסק (זבחים מ"ו ב' מ"ז א') השחיטה צריכה שתהיה בכלי (זבחים צ"ז ב' מנחות פ"ב ב') ול"ד בעולה אלא ה"ה בכל הקרבנות ואפילו בקדשים קלים (שם) ומשמע כמו"ש התוס' דהיינו כלי שרת והקשו ע"ז מהא דריש חולין דמוקמינן להא דטמא במוקדשין דבדק קרומית של קנה ושחט בה ועי' תוס' חולין שם ד"ה סכין זבחים מ"ז א') ד"ה איזהו מ"ש בזה וי"ל דלא בעי כלי שרת רק לכתחילה וכ"כ הרמב"ם בהל' מעה"ק פ"ד ה"ז ועמ"ש (מנחות צ"ו א') כל הזבחים צריך לשחטן לשמן היינו לשם אותו הזבח (זבחים מ"ו ב' שם ד' א') כל הזבחים זולת הפסח והחטאת לכו"ע והאשם שנחלקו בו תנאי כמו שיתבאר בדיני האשם ששחטן שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה (ריש מס' זבחים) ופשוט הוא דנשאר בשם אותו הזבח שהיה בתחילה דא"א לקדשים קלים שיתהוו קדשי קדשים ולא להיפך ועוד דאל"כ איך כשר לשם חטאת ולשם פסח לכולהו תנאי דלא ס"ל דיוסי בן ח ני ואיך כשר לשם אשם לכו"ע וכן מפורש ריש זבחים בגמ' דבקדושתייהו קיימי ואסור לשנות בהן אח"כ שנית כמוש"ל וכן מוכח

שם וא"ו א' מבעיא דכפרו על מה שבאו או לא וכן מוכח נזיר מ"ו ב' במשנה ובגמ' גבי גלח על הזבח ונמצא פסול ולשון רש"י (זבחים קי"ד ב') ד"ה אבל שלא לשמו תמוה לפי ענ"ד יוסי בן חוני אומר הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולין שמעון אחי עזריה אומר קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים כשרין מפני ששחטן לשם גבוהין מהם קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים פסולין מפני ששחטן לשם נמוכין מהם שלמים ששחטן לשם בכור ומעשר פסולין מפני שהן נמוכין מהם ריש מס' זבחים וערש"י שם ובגמרא מבעיא להו להאי תנא בשחט לשם גבוהין מהם דכשרים אם היינו כשרין ומרצין דהיינו עלו לשם חובה ודלא כת"ק או לא מרצין וכת"ק בהא מלתא שחטן סתם כשרין ועלו לבעלים לשם חובה שם בגמ' שחטן לשם חולין היינו שידע שהם קדשים ושחטן לשם חולין כשרה (שם מ"ו ב') בחטאת ואיתא שם דלא מרצה ונראה פשוט דבעולה ג"כ כשרה מיהו צ"ע לפי ענ"ד אם עלו לשם חובה ושאני מחטאת או דלא עלו לשם חובה כמו בחטאת אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה לשחיטה אלא בסוף פלוגתא דאמוראי (זבחים ל' א') ובכ"ד כשם שהשחיטה צריכה להיות לשמה לכתחילה ובדיעבד כשרה בשינוי קודש אלא שלא עלה לשם חובה כמו כן הדין בקבלת הדם וזריקתו (זבחים ד' א') ובהולכת הדם פלוגתא דתנאי שם (י"ג א') בחטאת וה"ה בכל הזבחים לענין עליה לשם חובה ויתבאר עוד להלן בד"ה והקריבו שינה במחשבת שינוי קודש באיזו עבודה אעפ"י כן אסור לשנות בעבודה שלאח"כ ריש זבחים בגמ' ועי' מש"ל בדיני החטאת אי מחשבין מעבודה לעבודה דזריקה ואי מחשבין בא' מד' העבודות להקטיר בשינוי קודש. כשם שצריך מחשבה בשחיטה לשם אותו הזבח כמו כן צריך מחשבה לשם בעלים. שם (מ"ו ב') דבעי כוונה לשם זובח וכן בעינן בקבלה הולכה וזריקה לחכמים ולר"ש בקבלה וזריקה ואם שינה לא עצו לשם חובה שם (ד' א' ב') מיהו יש חילוק בין דין שינוי קודש לדין שינוי בעלים דדין שינוי בעלים אינו נוהג בקרבנות ציבור [זבחים ד' א') ע"ש ועמ"ש בדיני חטאת דדין דשינוי בעלים משונה מדין דשינוי קודש דבעבודות דמקמי זריקה אין המחשבה דשינוי בעלים פוסלת רק במחשב לזרוק דמה לשם בעלים אחרים עש"ה. ונראה פשוט דה"ה בכל הזבחים לענין עליה לשם חובה וכ"כ התוס' ריש זבחים אי איכא ביורש דין דשינוי בעלים פלוגתא בגמ' זבחים ז' ב' והיינו בכל הזבחים דחטאת ואשם אין יורש מקריבם עקירה בטעות אי הוה עקירה לענין שלא יעלו לבעלים לשם חובה בכל הקדשים ולפסול בפסח וחטאת פלוגתא דאמוראי. מנחות (מ"ט א') ועיין פסחים (ע"ב א') לשם ששה דברים הזבח נשחט לשם 1 זבח פירש"י אותו זבח לשם 2 זובח לאפוקי שינוי בעלים. לשם 3 השם לשם מי שאמר והיה העולם. לשם אישים לאפוקי

כבבא פרש"י ע"מ לעשותו חתיכות צלויות לשם 4 ריח לאפוקי אברים שצלאן והעלן דאין בהם משום ריח והיינו ג"כ בחישב ע"מ כן לשם 6 ניחוח לשם נחת רוח, זבחים (מ"ו ב') במשנה וגמ' אר"י אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר שהוא תנאי ב"ד (שם) שינה במחשבת הארבע דברים האחרונים כשר ומרצה היינו שעלו ג"כ לשם חובה תוס' ריש זבחים. מיהו בשינוי דלשם השם נראה דלא משכחת לה דא"כ ה"ל לשם ע"ג אין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה ובדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה (מנחות ה' ב') בסיומא דמלתיה דרבא וע"ש בסי' כ"ז מחשבה שאמרנו לענין לכתחילה ולענין דלא עלו לשם חובה ולפסול דבעינן למימר קמן בדיני פיגול וחטאת אי היינו מחשבה בלא דיבור או דוקא דיבור עי' תוס' ב"מ (מ"ג ב') ד"ה החושב שכתבו דהיינו דיבור כדמוכח (זבחים נ') (מנחות כ') (פסחים ס"ג) (גיטין נ"ד) ועי' תוס' (זבחים ד' ב') ד"ה מחשבה (בכורות נ"ט) ד"ה במחשבה (חולין נ"ט) ד"ה אלא זביחה ועמ"ש במס' (ר"ה כ"ח א') ד"ה שכפאוהו:

שם והקריבו וגו' היינו קבלת הדם שצריכה כהונה (זבחים נ"ב א') אר"ה בריה דר"י הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי ס"ד שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושליח מצי עביד (קדושין כ"ג ב' יומא י"ט א') ובמס' נדרים ל"ה ב' בעיא דנא אכשטא ונ"מ לענין מודר הנאה אי מצי מקריב וכתבו התוס' דהא דאר"ה בריה דר"י דוודאי שלוחי דרחמנא נינהו היינו גם שלוחי דרחמנא. הקבלה בכלי שרת קבל פחות מכדי הזיה בכלי א' ופחות מכדי הזיה בכני שניה לא נתקדש הדם (מנחות ז' ב' זבחים צ"ג ב' ועיין זבחים ל"ו ב') דרק מתנה א' מעכבת ועיין מ"נ בהל' מעה"ק פ"ד ה"ח אין כפרה רק בדם הנפש (כריתות כ"ב א') וע"ש מהו דם הנפש ויתבאר להלן פרשה ז' פסוק כ"ו ולכתחילה צריך לקבל כל הדם (זבחים כ"ה א') וצריך שיתן הוורידין לתוך הכני שם וע"ש עוד כמה פרטים. קדשי קדשים ששחיטתן בצפון קיבול דמן ג"כ בצפון (שם מ"ז א') כל הזבחים שקבלו דמן זר אונן טבול יום מחוסר כפורים מחוסר בגדים שלא רחץ ידים ורגלים ערל טמא יושב עומד שלא על הרצפה פסולין (זבחים ט"ו ב') בפי' טמא עמ"ש בספר שמות פרשה כ"ח פסוק ל"ח אונן אמר רבא דבציבור הציץ מרצה (שם ט"ז ב') ומסקינן שם דלא כוותיה קיבל בשמאל פסול ור"ש מכשיר (שם ט"ו ב') משום דלא כתיב יד בקבלה דכ"מ שנאמר יד אינו אלא ימין (שם כ"ד א') (מנחות י' א') מיותר בגדים כמחוסר בגדים (שם י"ח א') קרוע בגדים כמחוסר בגדים. כ"ג שלבש בגדי כהן הדיוט ה"ה כמיותר בגדים:

כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ה"ה כמחוסר בגדים (שם) ויש עוד פסולין אחרים והן נשים (קדושין ל"ו) כהן שעבד ע"ג במזיד (מנחות ק"ט ב') ע"ש שתוי יין (זבחים י"ז ב' י"ח א') פרוע ראש היינו לאחר שלשים יוה משגילח (סנהדרין כ"ב ב' תענית י"ז ב) ואינו מחלל עבודתו בעל מום מחלל (קדושין ס"ו ב') עי' רש"י שם. חלל עבודתו כשרה (קדושין שם) (פסחים ע"ב ב') והיינו בשוגג כדמוכח שם וכפירש"י מיהו ת"ק דשם פוסל בכ"ע קבל הפסול ולא זרק עדיין אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל דקבלה לחוד וודאי לא משוה שיריים כן מוכח ממתניתין (זבחים ל"ב א') וכ"כ התוס' בפירוש (שם ל"ד ב') ד"ה פסול וכן מוכח (מעילה ה' ב') קבל כשר במחשבה הפוסלת וזרקו בכשרות אפילו יש דם הנפש לא יחזור ויקבל דנעשו שיריים אבל כ"ז שלא זרקו נראה מהא דאמרינן (שם ל"ד ב') דאין עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו דאם יש דם הנפש יחזור ויקבל קבל פסול בלי מחשבת פסול וזרקו פסול בעי מיניה ר"ל מר"י (זבחים שם) (מעילה שם) ופשוט לו דאינו עושה שיריים וכן בקבל פסול וזרק כשר כמוש"ש ובטמא שקיבל וזרק מסקינן (מעילה שם) דעושה שיריים ועמש"ל בדיני פיגול קבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר לא החזירו לכשר וזרקו הפסול נעשה מה שנשאר במזרק שיריים כן משמע שם בג' ועי' (זבחים צ"ב א') תוס' ד"ה ושקבלו פסולין וזרקו א"ד (מעילה ו' א') קיבל בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו. קיבל בכלי קודש ונתנו בכלי חול יחזיר לכלי, קודש נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר (שם ל"ב א') נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול (שם כ"ה א') היה מקבל ונפחת שולי מזרק קודם שיגיע הדם לאויר המזרק בעי' (שם כ"ה ב') אי אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ומוכח מזה דאם הגיע לאויר הכלי וודאי כמונח דמי לענין זה ונ"מ לענין אם אספו אח"כ מהרצפה (רש"י שם) כל הפסולין לקבלה פסולין לזריקת הדם (שם י"ד ב') וכן הולכת אברים לכבש פסולה בפסולים לכ"ע (שם ל"ה א') ובדין הולכת הדם למזבח ידובר בסמוך הזבח נפסל בארבעה דברים פי' ע"י מחשבה הפוסלת היינו במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו בכל הזבחים לפסול לגמרי וע"י מחשבת שינוי קודש ושינוי בעלים בפסח וחטאת לפסול לגמרי ובשארי זבחים לענין עלי' לשם חובה בשחיטה בקבלת הדם ובהולכת הדם ובזריקה ור"ש מכשיר בהילוך שהיה אומר אי אפשר בלי שחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה אבל אפשר בלא הילוך שוחט בצד המזבח וזורק וע"ה מש"ל (פרשה ז' פסוק י"ח) ד"ה ואם האכל ר"א אומר המהלך במקום שהוא צריך להלך מחשבה פוסלת. במקום שאין צריך להלך אין מחשבה פוסלת. (שם י"ג א') כיצד קבלו בחוץ פי' רחוק מהמזבח והכניסו לפנים פי' להמזבח זהו הילוך שצריך להלך קבלו בפנים והוציאו לחוץ זהו הילוך שאין צריך להלך.

חזר והכניסו זהו הילוך שצריך להלך (שם ט"ו ב') ופירש"י שם דלפי"ז לא פליג ר"א אחכמים דוודאי מודו בהילוך דלחוץ לא חשיב הולכה אלא אר"ש אבוה קאי ופליג בדין הולכה בזר רב חסדא אמר הולכה בזר כשרה לכו"ע (זבחים י"ד ב') ואתותב שם רבה ור"י דאמרי תרוייהו הולכה בזר מחלוקת ר"ש ורבנן עולא אמר ר"א הולכה בזר פסולה אפילו לר"ש שם הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו פליגי בה בני ר"ח ור' ינאי ח"א כשר מ"ט אפשר לתקונה וח"א פסול לא אפשר לתקונה. הוליכו כהן והחזירו וחזר והוליכו זר א"ר שימי ב"א לדברי המכשיר פסול לדברי הפוסל כשר (שם ט"ו א') והא דאמרינן לעיל גבי מחשבה דחזר והכניסו ה"ל הילוך שצריך להלך ולת"ק ולר"א מחשבה פוסלת צ"ל דלא שמיעא לי' ההיא ברייתא רבא אמר אף לדברי הפוסל פסול מ"ט דהא צריך לאמטויי והיינו ע"פ ברייתא דלעיל אף כרבי אליעזר מיהו רבא שם לא ידע מעיקרא מההיא ברייתא וס"ד דר"א דמתניתין לא ס"ל סברא דצריך לאמטויי ואתותב שם מההיא ברייתא אבעיא להו הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא שמה הולכה (שם י"ד ב') פי' אי שמה הולכה והובא למזבח בענין זה ונזרק כשר או לא שמה הולכה ואם נזרק ע"י הולכה זו פסולה וצ"ע אם היינו רק למ"ד הולכה בזר פסולה או לכו"ע ובאת"ל דלא שמה הולכה צ"ל דהא דתנן (פסחים ס"ד) שחט ישראל וקבל הכהן נתנו לחבירו כו' היינו דניידי פורתא פי' בנתיקת רגלים ממקומן והא דתנן כמוש"ל קיבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר היינו להכשר שנטל ממנו ומסקינן עולא אר"י הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה שוב מבעי שם אם אפשר לתקונה או לא אפשר לתקונה. והא דקתני יחזיר לכשר היינו בקאי זר בראי פי' רחוק מהמזבח יותר מהכהן והא דקתני נשפך מהכלי על הרצפה כשר היינו בגומא שלא נתפשט להמזבח או בסמיכה פי' דם עבה ומסקנא דאפשר לתקונה הלכך הוליכה שלא ברגל במחשבה כשרה ונזרק פסול לא נזרק אף שהוליכה במחשבה פסולה אפשר לתקונה דה"ל כמו מחשב שלא בשעת עבודה:

שם את הדם. דם שבשלו או שמלחו נפסל (מנחות כ"א א') שיעור המליחה כמו לקדרה (שם) והיינו שאינו נאכל מחמת מלחו ובדבר צלול כיון שנימס המלח חשוב מליחה ול"ב כדי שיעמוד כו' כמו"ש הח"ד בסי' צ"ז ס"ק י' דם שנקרש עי' מנחות שם לחלק בין נקפא ע"י האור דלא הדר לנקפא ע"י חמה דהדר לכמו שהיה ושיש לחלק בין חטאות החיצוניות לפנימיות. דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר (זבחים ע"ז ב') ובפי' מראית דם משמע להדיא להלן ע"ח דאם דיהה מראה הדם אעפ"י שיש שם צבע אדמומית ל"ח כלום כמו"ש התוס' (מנחות כ"ב א') ד"ה אם יש בו מראית דם (חולין פ"ז א') ד"ה רואין ועמש"ל פרשה י"ד פסוק ה' ד"ה על מ"ח. אר"ח ב"א אר"י לא שנו אלא

שנפלו מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל (שם ע"ח א') אר"פ ולענין כיסוי אינו כן אין דיחוי אצל מצות (שם) נתערב ביין רואין אותו כאלו הוא מים (שם ע"ז ב') פי' כאלו היין הוא מים (שם ע"ח ב') ואית מ"ד שם דברובא בטל. נתערב בדם בהמה וחיה רואין אותו פי' לדם הבהמה והחיה כאלו הוא מים ודם החולין והיין והמים מותרין שלא לשם הקרבה כמו שאור ודבש לשם עצים תוס' (זבחים ע"ז ב' ד"ה) בדם בהמה רי"א אין דם מבטל דם (שם ע"ז ב' ע"ח א') והיינו ר"י משום ר"ג אבל ר"י דידיה ס"ל דבתר רובא אזלינן (שם ע"ח ב' ע"ט א') ולכו"ע עולין אין מבטלין זא"ז נתערב בדם פסולין יתבאר להלן בדם חטאת החיצונה וע"ש תשלום דינים אלו. נתערב כוס בכוסות מה"ת בטל ברובא ועי' (שם ע"ט ב') ועי' מש"ל בדיני דם חטאת בתשלום דינים אלו:

שם וזרקו את הדם וגו'. זרק בשמאל פסול ור"ש מכשיר (זבחים כ"ז ב') בברייתא. הכהן עומד על הרצפה וזורק רש"י (זבחים נ"ג א') בד"ה עלה בכבש גמ' (שם ס"ב א) מה דם אויר קרקע מפסיקו ועי' תוס' (שם פ"ז ב') ד"ה אויר והזריקה היא ע"י המזרק שקבל בו הדם דל"ב אצבע רק בחטאת עי' רש"י זבחים י"ג ב') ד' עבודות הן שחיטה קבלת הדם הולכת הדם זריקת הדם נתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ורע"ק ס"ל דלא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה (פסחים קכ"א א' זבחים ל"ז א') וע"ש בזה בדברי התוס' מבוכה רבה בדעתי' דר' ישמעאל:

ועשית וגו' הבשר והדם. (דברים י"ב) ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אין בשר אין דם ר"א דם אעפ"י שאין בשר (פסחים עז א' זבחים ק"ד) ולר' יהושע באין שם בשר ויש שם חלב יזרוק הדם (פסחים ע"ז ב') וכדבעינן למימר קמן מיהו בפסח אם אין שם בשר אף שהחלב קיים לא יזרוק הדם (פסחים ע"ח ב') ור"י היא (שם ע"ט א') אמר ר' יהושע כל הזבחים שנשתייר מהן כזית בשר אי כזית חלב זורק את הדם. כחצי זית בשר וכחצי זית חלב אינו זורק דאכילה והקטרה לא מצטרפי ובעולה אפילו כחצי זית בשר וכחצי זית חלב יזרוק מפני שכולה כליל. היותרת הכבד ושתי הכליות כיון שעולין למזבח דינם כחלב (שם ע"ט א') נטמא הבשר או שנפסל בט"י ומחו"כ או שיצאו חוץ לקלעים דמפסל בהכי כנ"ל (פרשה ו' פסוק י"ט) ראי"א יזרוק ריי"א לא יזרוק ומודה ר"י שאם זרק הורצה (פסחים ע"ז ב' ע"ח א') ופשוט דאיירי בנטמא ג"כ החלב או שנאבד דאל"כ הא וודאי יזרוק כנ"ל והא דמודה ר"י דאם זרק הורצה היינו רק בנטמא הבשר או שיצא אבל באבוד ושרוף פוסל אף בדיעבד (פסחים שם) בנטמא משום דס"ל לענין דיעבד כר"א דהציץ מרצה על האוכלות. וביוצא משום דס"ל כרע"ק דזריקה מועלת ליוצא. תוס' (פסחים ל"ד ב') ועי' (שמות כ"ח) מש"ש בענין ריצוי ציץ. נפסל הבשר והאימורין

בהיסח הדעת כדלהלן (פרשה ז' פסוק י"ט) ד"ה באש ישרף לר' יהושע לא יזרוק הדם וע"ה (פסחים ל"ד א' ב"ן נתערבו בפסולין דקיי"ל יצאו לבית השריפה (זבחים ע"ז ב') נראה ג"כ דלר"י לא יזרוק ואפילו דליכא היסח הדעת כגון שא' שלא ידע מהפסולין דעתו עליהן וכמו שהדין בקרבן פסח אף לר"א כדמוכח (פסחים פ"ח ב') בחמשה שנתערבו פסחיהם וכמו"ש התוס' (זבחים ע"ה א') ד"ה והא בעי סמיכה עפ"י הסוגיא דב"ב פ"א ע"ש דכיון דל"ח משום ספק ה"ל כמו ל"ח משום וודאי ובענין חטאת העוף הבאה על הספק צ"ל לפי"ז דלכו"ע אעפ"י שאין בשר וצ"ע בחטאת וודאי ואת"ל דאף בחטאת וודאי דם אעפ"י שאין בשר צ"ע בעולת העוף והא דכשר (במס' קנים) בתערובות בכהן שלא נמלך י"ל משום דלכהן שלא נמלך לפי טעותו היה ראוי גם הבשר של עולה להקטרה ושל חטאת לאכילה ויותר נ"ל לפענ"ד דפסול מספק מקרי לא חזי ואינו ראוי. אבל מ"מ לא הוה כמאן דליתי' ממש והלכך בכה"ג לכו"ע יזרוק הדם דם קדשים אי מקבל טומאה פלוגתא בפ"ק דפסחים (טז) ועי' (שמות שם) לן הדם נשפך חוץ לעזרה הקרבן בשריפה (פסחים פ"ב ב') קבל בשתי כוסות ויצא א' מהן לחוד השני כשר (זבחים פ"ב א') הדם נפסל בשקה"ח (זבחים נ"ו א') ופירש"י שם דאע"ג דבלילה וודאי לא יזרוק דליכא עבודה בלילה מביום צוותו כמוש"ל פסוק ב' ד"ה אדם מ"מ נ"מ לענין שלא יזרוק למחר. והתוס' הקשו ע"ז דהא למחר וודאי נפסל כדין האברים דמפסלי בלינה. וכמוש"ל בדין האברים ותירצו דלמ"ד אין לינה בראשו של מזבח כמוש"ל (פסוק ט') א"ש והיינו כשעלה לראשו של מזבח לאחר שקה"ח ולן שם עד לאחר עה"ש וזריחה ואע"ג דבכה"ג וודאי אם עלו לא ירדו כדאיתא (שם פ"ז א') מ"מ נ"מ בירדו אח"כ כדאיתא (שם) מיהו למ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח קשיא ותי' התוס' שם אינו עולה נכון לשיטת החסיד בענין בהש"מ לר' יהודה (שבת ל"ד ב') באת"ל דכולו לילה כמוש"ש (נ"ו א') ועי' מש"ש בישוב הקושיא בשם ספר הנפלא ש"א ועי' מש"ש בבאור הענין דשקה"ח אם היינו שקה"ח או צה"כ באת"ל דבהש"מ יממא הוא לפי תי' של הש"א ועמש"ל (פרשה י"א פסוק כ"ה) ד"ה יטמא עה"ע בבאור ענין בהש"מ. ועמש"ל ספר במדבר פרשה כ"ח.

שם על המזבח וגו' אשר פתח אהל מועד המזבח שהיה בזמן הבית השני היה ל"ב אמות על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמצא שלשים על שלשים עלה ה' וכנס אמה זה הסובב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ו על כ"ו מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה אר"י מתחלה לא היה אלא כ"ח על כ"ח כנס ועלה במדה זו עד שנמצא מקום המערכה כ' על כ' וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ד"א מן הצפון וד"א מן המערב כמין גאם (מדות

פ"ג משנה א') כיצד בונין המזבח מביא מלבן ל"ב על ל"ב וגבהו אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות כו' סיד וזפת קוניא כו' וזהו יסוד ומביא מלבן ל' על ל' גבהו ה' אמות ומביא אבנים כו' וזהו סובב ומביא מלבן כ"ח על כ"ח וגבהו שלש אמות ומביא אבנים כו' וזהו מקום המערכה פי' בגובה ומביא מלבן אמה על אמה וגבהו אמה לכל קרן וקרן (זבחים נ"ד א') ועי' מנחות (צ"ז ב') בשיעורי האמות ושהיה שם שתי אמות וחוט של סיקרא חוגר באמצע הבדיל בין דמים עליונים לדמים התחתונים והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון וע"פ כל המערב ואוכל בדרום אמה ובמזרח אמה מדות שם ונמצא שקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד (זבחים נ"ג ב') מאי לא היה לו יסוד רב אמר בבנין לפי שמותר המלבן התחתון גייז לי' ולוי אמר בדמים (זבחים נ"ד א' ב') וע"ש ובקרן מערבית דרומית היו ב' נקבים כו' שהדמים הנתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן כו' ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון (מדות שם מ"ב) וכבש הי' לדרומו של מזבח ל"ב על רוחב ט"ז (מדות שם מ"ג) נמצא פורח אמה על היסוד ואמה על הסובב ולכך הכבש והמזבח ס"ב (זבחים ס"ב ב') ונמצא שבכל אורך אמה מהכבש עולה 9/32 אמה ובכל גובה אמה נתארך 32/9 אמה = 32. 9 = 3 5/9 היינו שלש אמות וחצי אצבע ושליש אצבע (זבחים ס"ג א') ועי' רש"י ותוס' שם שאל רשב"י כו' את ר"י אומר היה רשב"י אויר יש בין כבש למזבח כו' שם ועי תוס' שם ד"ה אויר ושם (פ"ז ב') ד"ה אויר ולפי חשבון העליה נגד האורך דלעיל צ"ל דהאויר הוא בכלל גובה ואורך הכבש ועי' תוס' שם אמר רב יהודה שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונין ליסוד ולסובב (שם ס"ב ב') היכן היה המזבח עומד לר' יוסי ולריה"ג כוליה מזבח בחצי הצפון של העזרה היה עומד נמצא חמש אמות מקצה הדרום של המזבח כנגד חצי הפתח של ההיכל שהיה רחב י' אמות ומהן 1 אמה יסוד 2 אמה סובב 3 אמה קרן 4 אמה הילוך רגלי הכהנים 5 אמה ממקום המערכה ר' יהודה אומר מזבח ממוצע ועומד באמצע עזרה ראב"י אומר כולי' מזבח בדרום קאי (זבחים נ"ח א' ב' נ"ט א') מתן דמי העולה מחצי המזבח ולמטה (זבחים נ"א א') מק"ו משיריים קנים (פ"א מ"א) כיצד סביב שתי מתנות שהן ד' (זבחים נ"ג ב') ופירש"י מזרחית צפונית ומערבית דרומית דמתן דמיו צריכין להיות כנגד היסוד (שם נ"א נ"ג ב') וקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד כנ"ל וכן מפורש במס' תמיד לענין קרבן תמיד היכי עביד רב אמר נותן וחוזר ונותן היינו פיסוק וד' מתנות ושמואל אמר מתנה אחת כמין גאם בכ"א מהב' קרנות (זבחים שם) ובקרבן תמיד איכא מ"ד דבמזרחית צפונית נותן מזרחה צפונית ובמערבית דרומית נותן שתי מתנות בפיסוק והיינו בתחלה מערבה ואח"כ נותן דרומה (יומא י"ד ב') וע"ש ט"ו ב' בש"א כל הנתנין על מזבח החיצון

שנתן במתנה אחת כיפר ובחטאת שתי מתנות ובה"א אף חטאת נתנה במתנה אחת כיפר (זבחים ל"ו ב') ועי' מש"ל בעניני פיגול מתנה אי צריכה שיעור פלוגתא דתנאי (זבחים ע"ה א') שירי הדם הי' שופך על יסוד המזבח (זבחים נ"א א') והיינו יסוד דרומי כמו שמפורש בחטאת החיצונה (שם נ"ג א') ואית מ"ד שם דהיינו יסוד מערבי בענין שיריים אי מעכבי עמש"ל בדיני חטאת דכל שיריים דמזבח החיצון לכו"ע לא מעכבי (זבחים ל"ח ב') ובכ"ד (ושם קי"א א') שיריים אי בעי רצפה הייני שטח עליון של היסוד או דסגי ליתן על זוית ודופני המזבח למטה מחציו פלוגתא דאמוראי (זבחים פ"א א') נתן את הדם ע"ג הכבש או שלא כנגד היסוד נתן את הנתנין למטה למעלה ואת הנתנין למעלה למטה את הנתנין בפנים בחוץ ואת הנתנין בחוץ בפנים פסול ואין בו כרת (זבחים כ"ו) אמר שמואל פסול בשר אבל בעלים נתכפרו מ"ס שלא במקומן כבמקומן דמי (שם ב') ופשוט ברש"י ותוס' שם דהיינו אף בעולה ועי' תוס' שם אי קאי ג"כ אנתן ע"ג הכבש או רק אהני דבתר הכי ומשמע דאנתנין בפנים שנתנן בחוץ ג"כ קאי ע"ש בתוס' ומוכח שם בגמ' ממתניתין דשם (נ"ב) דלדידי' צ"ל דפסול אינו עושה שיריים ור' יוחנן אמר שלא במקומן לאו כבמקומן דמי ולא נתכפרו בעלים (שם כ"ז א') ור"ל ס"ל כשמואל שם והא דמבעי לי' מר"י פסול מהו שיעשה שיריים כמוש"ל בד"ה והקריבו צ"ל דאבעי לי' לטעמי' דר"י ועי' תוס' (זבחים ל"ד א') דיה פסול מהו שיעשה שיריים אר"י ב"י אר"י הכל מודין בנתנין למעלה שנתנן למעלה למטה שנתנן למטה שלא למצותן לא יאספנו לא נחלקו אנא בניתנין למעלה שנתנן למטה למטה שנתנן למעלה שרי"א לא יאספנו ור"ש אומר יאספנו ור"ח אמר אבימי ה"מ בניתנין למטה שנתנן למעלה שלא יאספנו וכ"ש בניתנין למעלה שנתנן למטה הואיל ודמים העליונים למטה הן באין לא נחלקו אלא בניתנין לפנים שנתנן בחוץ בחוץ שנתנן לפנים (שם כ"ז א' ב'):

(ו)

והפשיט גו' ונתח אותה לנתחיה' לנתחיה ולא נתחי' לנתחים (חולין י' א') הפשט ונתוח כשרים בזר (יומא כ"ו ב') אין הפשט קודם זריקה (זבחים ק"ג ב') מיהו בדיעבד ליכא פסולה שם ושם (ק"ד א') תחלת ההפשט מהרגל תמיד פ"ד ומשמע דהיינו מרגל הימין היה מפשיט ויורד היינו לצד הראש עד שמגיע לחזה חתך את הראש היינו בלי הפשט דהראש אינו בכלל הפשט (חולין כ"ז א') חתך ד' הכרעים השנים להפשיט קרע את הלב והוציא את דמו (שם) וצ"ע איך היה מגיע להלב אם ע"י פתיחת הגוף למעלה מהחזה דהא החזה לא היה חותך כדלהלן או דרך הצואר חתך שתי הידים חתך רגל הימיני וב' ביצים עמה שהכיס הוא מהעור שניטל ע"י הפשט קרעו ומצא את הכל גלוי לפניו נטל

את הפדר ונתנו על בית שחיטת הראש מלמעלה הכרס והקרבים נתן להדיחם כדלהלן הפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ומניחם במקומם נוקב את החזה היינו שמפריד החזה מהדפנות והצלעות והחזה עצמה היא כעין עצמות בלתי קשות עם בשר ושומן חתך דופן הימיני וכיצד חותכו מניח ב' צלעות של צד הראש ונ"ל דהיינו צלע א' שמתוך החוליא הראשונה מהי"ח חוליות וצלע א' למטה ממנה לצד הראש שיוצאת מהכתף ואינה מגעת לחוליא ושתי צלעות דקות לצד הרגלים וחותך את שביניהם היינו י"א צלעות גדולות וצלע אחת קטנה ולא היה נוטל עמהן מהשדרה כלום והכבד תלוי בה אח"כ חתך את הגרה היינו הצואר עם ב' צלעות מכאן וב' צלעות מכאן הקנה הלב והריאה תלויין בה אחר כך חתך את הדופן השמאלי היינו ג"כ י"א צלעות גדולות וצלע א' קטנה שכנגד הצלעות של דופן הימיני עם השדרה והטחול תלוי בה חתך את העוקץ מרגל השמאלי העוקץ הוא העצם הארוך שמחובר לחוליא האחרונה מהי"ח חוליות וחוט השדרה מתפשט בו ולכ"א מב' צדדיו מחובר עצם א' ארוך אשר בו האסיתא אשר הבוכנא דהיינו קצה עצם הראשון מהרגל תחובה שם והעצם האמצעי נקרא בלשון הגמ' קליבוסת והיינו הענקא עיין (חולין צ"ג א' זבחים י"ח ב') פירש"י שם ועיין רש"י שבת (קנ"ב א') ד"ה זו קליבוסת ועמש"ל פרשה ג' פסוק ג' וג' חוליות בלי עצמות עליו ועליהן ב' חוליות עם עצמות קטנות לכ"א מהן מכאן ומכאן האליה ואצבע הכבד וב' כליות עמו וצ"ע בחצר הכבד שהוא המפסיק בין הב"מ להריאה אם נשאר אצל הכבד או אצל אצבע הכבד או אצל הריאה ונשאר הרגל השמאלי יחידי (מס' תמיד פ"ד) קרבן יחיד קרב בלי פייס ואף בכהן יחידי (יומא כ"ו ב') וקרבן ציבור היה קרב ע"י פייס לכל בני בית האב שבאותו היום וע"י כמה כהנים כמו שמפורש במס' (תמיד שם יומא שם) וכיצד הוא קרב פי' איך מוליכין אותו בן עזאי אומר משום ר"י דרך הילוכו כיצד הראש והרגל החזה והגרה שתי הידים שתי דפנות העוקץ והרגל ר' יוסי אומר דרך הפשטו הראש והרגל העוקץ והרגל וב' דפנות ושתי הידים החזה והגרה רעק"א דרך נתוחו הראש והרגל ושתי הידים החזה והגרה ושתי דפנות והעוקץ והרגל ריה"ג אומר דרך עילויו הראש והרגל החזה והגרה ושתי הדפנות והעוקץ והרגל ושתי הידים (יומא כ"ו ב') ומשמע שם ושם כ"ז ב' דהיינו רק בקרבן ציבור ונתח אותה יכול אף הפסולה ת"ל אותה ולא פסולה (זבחים פ"ה א') ומוכח שם דאף הפשט אינה צריכה והיינו בעלתה בפסול דאם עלו לא ירדו כדאיתא שם ואם היה לה שעת הכושר להפשט צריכה הפשט ונתוח לר"א בר"ש ועיין להלן פרשה ז' פסוק ח':

(ז)
ונתנו וגו' אעפ"י שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט (יומא כ"א ב') מה מזבח משל ציבור אף עצים ואש משל ציבור דברי ר"א בר"ש ר"א בן שמוע אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בו הדיוט מ"ב א"ב חדתי (מנחות כ"ב א') דין עריכת העצים והצהח אליתא עמש"ל פרשה וא"ו:

(ח)
וערכו גו'. מה דם בזריקה אף אברים בזריקה (זבחים ס"ב ב') ופלוגתא דתנאי שם אי עומד בצד המערכה וזורק או עומד בסוף הכבש וזורק משום דצריך שיהיה אויר קרקע מפסקת דאויר יש בין כבש למזבח (זבחים שם) כמוש"ל בפסוק ה' ד"ה על המזבח כיצד עושין אחר הנתוח מעלין האברים לכבש ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו ומלחום שמה (מס' תמיד פ"א מנחות כ"א ב') ואח"כ מעלן או לסוף הכבש למ"ד מכבש הוא זורק או לצד המערכה למ"ד עומד בצד המערכה וזורקן על העצים כדלעיל ואח"כ חוזר ועורכן על האש לשון הרמב"ם מהספרא:

(ט)
וקרבו וכרעיו ירחץ במים הכרס והקרבים לא היו מדיחין יחד ועי' מזה במס' (תמיד פ"ד) במים ולא ביין ולא במזוג אבל כל המימות כשרין (זבחים כ"ב):
שם והקטיר הכהן פשוט דאם נטמא ונפסל הבשר יצא ידי נדרו (עי' זבחים ק"ד מנחות מ"ו פסחים כיצד צולין) בכ"ד הקטר חלבים ואברים כל הלילה (ריש מס' ברכות) עד עלות עמוד השחר שם ועי' (חגיגה יו"ד ב') עה"ש היינו האור הנוצץ בפאת מזרח קודם עלות השחר רמב"ם בפי' המשנה דפ"ק דברכות וכמה הוא קודם הזריחה ועי' פסחים צ"ד א') ומש"ש ומש"ל פרשה י"א פסוק כ"ה ד"ה יטמא עה"ע וזריזין מקדימין (פסחים ז' א' יומא כ"ח ב') אי מהני הלנה בראשו של מזבח פלוגתא דאמוראי (זבחים פ"ז א') ואע"ג דלן אם עלה וודאי לא ירד אע"ג דלן למטה כדאיתא (זבחים פ"ד) מ"מ נ"מ בירדו אם יעלו אברים שפקעו מע"ג המזבח קודם חצות יחזיר לאחר חצות לא יחזיר (זבחים פ"ו א') ומוקמינן שם פלוגתייהו בשרירי ועי' מש"ל פרשה ה' פסוק ט"ו ובספר שמות פרשה כ"ט פסוק ל"ז דין אברים ופדרים שעלו ולא נתעכלו עי' מש"ל פרשה ו' פסוק ג' לא העלן עד עלות עמוד השחר נפסלו ושורפן אבית הדשן שהיה בהר הבית כמו שיתבאר להלן פרשה ד' פסוק ל"ב צלאן והעלן אין בהם משום ריח ניחוח (זבחים ע"ו ב') ועי' מש"ל פסוק ה' ד"ה ושחט:
שם את הכל הלב קורע ומוציא את דמו בשעת נתוח (מס' תמיד פ"ז) הובא לעיל גיד הנשה חולצו בראשו של מזבח לתפוח הדשן שהיה על המזבח (חולין צ"ב) וע"ש א'

פלוגתא דאמוראי בזה תניא את הכל לרבות העצמות הגידין הקרנים והטלפים ואפי' פירשו ואלא מה אני מקיים ועשית גו' הבשר והדם (דברים י"ט) לומר לך עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות רבי אומר כו' מחוברין יעלו פירשו אפילו הן בראשו של מזבח ירדו (זבחים פ"ו א') ועי' מש"ל בדיני מעילה אכל בשר עולה לוקה (מכות י"ז ב' י"ח א' ב') וכתב המ"ל בהל' מעילה פ"א ה"ג דפשוט דשיעור אכילה בכזית ואם היה בו שוה פרוטה לוקה

ג"כ משום מעילה ואם היה בו ש"פ ולא היה בו כזית לוקה משום מעילה לבד:

שם המזבחה פלוגתא דתנאי (זבחים נ"ט א') אם כל החצר כולו נתקדש בימי שלמה להקטרה מיהו

זריקת דם לכו"ע מזבח דווקא (שם) אברי חטאת שנתערבו באברי עולה רא"א יתן למעלה ורואה אני את בשר החטאת למעלה כאלו הן עצים (זבחים ע"ז א') ומפרשינן שם בגמ' דיליף משאור ודבש דלריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים ופשוט דהיינו אף ברוב אברי חטאת או במחצה ע"מ דאל"כ מה"ת וודאי בטל ברובא לרבנן דר"י ואפילו לר' יהודה דמין במינו במשהו צ"ע ביבש ביבש כמו"ש התוס' (זבחים ע"ג א') ד"ה ר"י אומר ובמס' (מנחות כ"ב ב') ע"ש וחכ"א תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה (זבחים ע"ז ב') במשנה דס"ל מיעט רחמנא בשאור ודבש אותם איתם אתה מעלה לשם עצים אבל מידי אחרינא לא (שם) אברין באברין בע"מ רא"א אם קרב ראש אחד יקריבו כל הראשים (שם ב') ומפרשינן (זבחים ע"ד א') דס"ל דאפי' שחוטין אין נדחין אבל למ"ד שחוטין נדחין לא יקריבו לכתחילה מיהו אם עבר ונתן נ"ל דעולין לרצון דכ"ז שיכולין ליקרב ע"י כהן שאינו נמלך לא חשוב דחוי גמור לענין דיעבד רק לענין לכתחילה כמו"ש (זבחים ע"ח ב') ד"ה אם לא נמלך ונתן כשר ע"ש ומש"ל פרשה ה' פסוק ל' בדיני תערובות דמים ויש נ"מ לדינא בזה בזרק הדם אחר שנאבדו האימורין ואחר שנעשה התערובות והקריב אח"כ התערובות למ"ד אם אין בשר אין דם ומשמע להדיא דאף ר"א מודה דבע"מ לא יעלו לשם עצים דאינו מכשיר בזה רק בקרב אחד מהם אר"א לא הכשיר ר"א אלא שנים שנים (שם בגמ') והפי' לגי' הרמב"ם שהקריבו שנים שנים היינו שנים שנים ממיני האברין שנתערבו ולפי הגי' שלפנינו היינו להקריב שנים שנים ולפו"ר נראה שדין זה אינו מה"ת דה"ד בתערובות דחד בתרי הא בטל מה"ת ואי בתערובות דחד בחד כי נפל חד הא ליכא לאקרובי רק חד וכן בתערובות דמחצה ע"מ כי נפל כשיעור הפסולין כי מקריב אח"כ הא ליכא וודאי היתר והנ"ע לפענ"ד בזה יתבאר בסו"ד בזה ובגמ' (שם א') איתא מתניתין דלא כהאי תנא דתניא אמר ר' יהודה

לא נחלקו ר"א וחכמים על איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה שיקריבו ברובע ונרבע שלא יקריבו על מה נחלקו על איברי עולה תמימה שנתערבו באיברי עולה בע"מ שרא"א יקריבו ורואה אני איברי בע"מ למעלה כאלו הן עצים וחכ"א לא יקריבו ופרכינן (שם) ור"א מ"ש רובע ונרבע דלא חזו בע"מ נמי לא חזו ומסקינן מיעט רחמנא מום בם לא ירצו הא ע"י תערובות ירצו ורבנן מום בם לא ירצו הא עבר מום ירצו ור"א מבם בהם ורבנן בם בהם לא דרשי א"ה רואה אני כו' הא רחמנא אכשרי' לדבריהם דרבנן קא"ל לדידי רחמנא אכשרי' לדידכו אודו לי בשר בע"מ כעצים דמי מידי דהוה אבשר חטאת ורבנן הני מאיסי התם לא מאיסי ובביאור זה עי' תוס' שדבריהם דחוקין למאד והנ"ל לפיענ"ד דצ"ל בברייתא לא נחלקו כו' על איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה שיעלו ברובע ונרבע שלא יעלו כו' ופי' יעלו היינו יעלו כולן ורואה אני את איברי החטאת כאלו הן עצים ומדאמר ר"א בבע"מ יקרבו ע"כ היינו משום ע"י תערובות ירצו והא דאמר רואה אני כו' היינו לטעמייהו דחכמים דעכ"פ יש להם. לדרוש לא ירצו הא לשם עצים יעלו והשתא ל"ק מ"ש רובע ונרבע משום דיש לדרוש מבם בהם הם הוא דיעלו לשם עצים ולא רובע ונרבע כענין דדרשינן (יומא ס"ד א') לענין בע"ח נדחין ועמ"ש זבחים שם) לתרץ זה בע"א ג"כ ועמש"ל (פרשה י"ז פסוק ג') בענין שירי הדם לר' נחמיה ובביאור דברי ר"א דמתניתין באיברי בע"מ לפו"ר נראה דלית לי' כלל ע"י תערובות ירצו מיהו במס' (יומא ס"ד א מבואר לפי הגמ' שלפנינו (שם) דאף ר"א דמתניתין ס"ל דרשא דע"י תערובות ירצו וצ"ל דס"ל להש"ס דאל"כ לא היה מיקל ר"א מדרבנן ע"י שקרב אחד מהם ועי' תוס' (זבחים ע"ד א') ד"ה, רב ולפי מש"ל בביאור הגמ' והברייתא דלעיל נראה לי דאי לא הוה ס"ל לר"א דרשא דע"י תערובות ירצו לא היה אומר במתניתין יקרבו אלא יעלו ורואין כו' באם לא קרב הבע"מ מקודם ולפי"ז נ"ל דס"ל לר"א דמתניתין דהא דאכשר רחמנא ע"י תערובות היינו שלא יקרבו מהן רק כשיעור הכשרין או בנפל לים כשיעור הפסולין או בשכבר הקריבו כשיעור הפסולין ובזה אזדא לה קושית התוס' (זבחים ע"ד א') ד"ה רב ע"ש ולפי"ז א"ש טעמא דלא התיר ר"א אלא שנים שנים כי היכי דלהוי בוודאי היתר בכל הקטרה ולפי כ"ז דהיינו מה"ת דאפילו ברוב היתר אי לאו טעמא דע"י תערובות ירצו אינו רשאי לכוין בכולם לשם הקרבה דמשום רובא א"א שהבלתי מצוה יתהוה מצוה כמו שכתבתי לעיל ואם כיון לשם ריצוי לא היה מועיל אבל משום ריבויא דע"י תערובות ירצו עולה לרצון ומכוין בכולן לשם קרבן כשכבר קרב כשיעור איברי הבע"מ שנתערבו כשיקטיר שנים שנים:

(**יא**) **על ירך וגו' צפונה** קדשי קדשים שחיטתן בצפון (זבחים מ"ז א') ובכ"ד ומיהו צפון המזבח לצפון מקיר צפונו של המזבח עד כותל העזרה כנגד כל המזבח ממערב למזרח דר"י בר"י ר"א בר"ש מוסיף למערב עד סוף בין האולם ולמזבח רבי מוסיף למזרח מקום דריסת רגלי הכהנים ודריסת רגלי ישראל (שם כ' א') קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח ר' יוסי אומר כאלו נשחט בצפון ר"י בר"י אומר מחציו לדרום כדרום מחציו לצפון כצפון (זבחים נ"ח א') וע"ש דפלוגתייהו לאו משום מקום מזבח הוא ת"ר קדשי קדשים שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון עמד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשרה ואפילו לא הכניס ידו ואפילו עמד חוץ לעזרה ושחט ע"י סכין ארוך כשר (זבחים ל"א ב' ל"ב א') ועי' תוס' שם קיבל קבלתו פסולה הכניס ראשו ורובו כאלו נכנס כולו (שם כ"ו א') משא"כ בקדשים קלים דאם לא הכניס רק ראשו ורובו לפנים כאלו לא הכניס (שם) היה הקרבן בצפון ורגליו בדרום פסול (זבחים כ"ו א') והא דנקט שם פנים וחוץ נראה מרש"י ותוס' והרמב"ם שם דל"ד בחוץ לעזרה אלא ה"ה בקדשי קדשים חוץ לצפון וכהרמב"ם שם דפסול בדיעבד ודלא כרש"י ותוס' שם יצאו רגליו אחר שחיטה וקודם הקבלה עמש"ל פרשה וא"ו פסוק י"ט ד"ה בחצר אה"מ בעי מיניה אבוה דשמואל משמואל כו' תלה ושחט מהו א"ל כשרה א"ל אשתבשת בעינן שחיטה על ירך וליכא (שם) והיינו בקדשי קדשים אבל בקדשים קלים כשרה (שם) נתלה ושחט מהו א"ל פסולה א"ל אשתבשת שחיטה על ירך ולא שוחט על ירך נתלה וקיבל מהו א"ל כשרה א"ל אשתבשת אין דרך שירות בכך ואפילו בקדשים קלים פסול כדמסקינן שם תלה וקיבל מהו א"ל פסולה א"ל אשתבשת שחיטה על ירך ולא קבלה על ירך הכל שם:

(**יד**) **מן התורים וגו'** תורין גדולים בני יונה קטנים והן ב' מינים (חולין כ"ב א') תחילת הציהוב שבזה ושבזה פסול (שם) תסיל פסול משום תורין וכשר משום בני יונה דאציפי ותורין של רחבה כשרין משום תורין ופסולין משום בני יונה (חולין ס"ב א') וע"ש אין תמות וזכרות בעופות (מנחות כ"ה א') ובכ"ד יכול אפי' מחוסר אבר ת"ל מן העוף (קדושין כ"ד) מחוסר אבר מבפנים עיין (בכורות ל"ט א') טריפה פסולה (זבחים ס"ט) במשנה נרבע פסול אף שאינם ברובע (זבחים פ"ה ב') הנרבע המוקצה הנעבד אתנן מחיר טומטום ואנדרוגינוס מטמאין בגדים בבית הבליעה במליקה ר"א מטהר בטומטום ואנדרוגינוס (יבמות פ"ג ב') ועיין (זבחים פ"ה ב') ענין טומאה זו להלן פרשה י"ז פסוק ט"ז ע"ש תורין שלא הגיע זמנן ב"י שעבר זמנן חסרין אבר מטמאין בבית הבליעה (זבחים ס"ח ב') והיינו אף שנפסלה אחר שהוקדשה עי' (נדה מ"א ב') ומש"ל ספר שמות פרשה כ"ט פסוק ל"ז מלק ונמצאה טריפה רמ"א אינה מטמאה רי"א מטמאה (שם ס"ט):

(**טו**) **והקריבו הכהן גו'** עלה בכבש ופנה לסובב דרך כבש קטן שהיה שם בא לו לקרן דרומית מזרחית שקרובה לבית הדשן להשליך לשם מוראתה (זבחים ס"ד ב') וכשהיא רבה בשם בקרן מערבית דרומית (שם ס"ג א') ונראה דבכל מקום כשרה למליקה כמו בחטאת שם.

שס ומלק גו' בעצמו של כהן היינו בצפרנו ולא בסכין (שם ס"ה א') יכול ימלקנו בסכין כו' היה מולק את ראשה ממול ערפה שם (ס"ד ב') אמר רב כהנא מצות מליקה קוצץ ויורד וזו היא מצותה סבר ר' אבין למימר מוליך ומביא לא א"ל ר' ירמיה כ"ש מוליך ומביא ומאי זו היא מצותה אימא אף זו היא מצותה (חולין כ"א) ואינו חושש לעיקור. סימנים (שם ושם ב') וחותך שדרה ומפרקת היינו חוט השדרה ועצם המפרקת בלא רוב בשר דאל"כ ה"ל נבלה מחיים מקמי מליקה (שם כ' ב' כ"א א' זבחים ס"ה ב') בחטאת וה"ה בעולה ואח"כ חותך במליקה רוב שנים לר"א בר"ש דווקא רוב ולא כל השנים וכל השנים דווקא לרבנן (חולין כ"א א' כ"ב א') הא דכל השנים אסור לר"א בר"ש היינו רק קודם המיצוי אבל אח"כ וודאי אין קפידא עי' פוס' (חולין שם זבחים ס"ה ב' אם השהיה פוסלת בין סי' לסי' פלוגתא לאביי לכו"ע פוסלת ולרבא פלוגתא דתנאי לת"ק אינה פוסלה לר"א בר"ש פוסלת (זבחים ס"ה ב') הבדלת העור לכו"ע לא מעכבא כיון דאינה בשחיטה (חולין כ' ב') חתיכת רוב בשר אחר המליקה בעולה נראה קצת שהדין כמו בחטאת ובחטאת לכתחילה וודאי בעי' ולענין דיעבד פלוגתא דאביי ורבא דלאביי לת"ק אינו מעכב ולר"א בר"ש מעכב ולרבא לכו"ע מעכב (זבחים שם) המליקה בראשו של מזבח (שם ס"ה א') מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח:

שם והקטיר גו' היינו לאחר מיצוי דלהלן סופגו במלח ומקטירו ע"ג האישים (שם ס"ד ב'):

שם ונמצה דמו ממצה דם הגוף ודם הראש ע"י שמקיף מקום המליקה לקיר המזבח (זבחים ס"ד ב') בראש וה"ה בגוף מיצוי דם הגוף מעכב מיצוי דם הראש אינו מעכב (שם ס"ד ב' ס"ו א') וצריך שימצה כל הדם (זבחים ס"ה א') דמו כולו וכתבו התוס' ס"ו ב' ד"ה ואלא במיצוי דלא מסתבר שאם נשפך מעט מהדם שיפסל ונ"ל לפי ענ"ד דצריך שלא ישאר עוד דם שאפשר למצות ובזה איירי דבעי כל דמו ואף בדיעבד נ"ל דמעכב ועמש"ל פרשה ה' פסוק יו"ד:

שם על קיר גו'. מה הקטרה בראשו של מזבח אף מיצוי בראש המזבח ואם עשה למטה מרגליו שעל הסובב למעלה מחוט הסיקרא שהיה באמצע המזבח פשרה ר"נ וראב"י

אומרים כל עצמה אינה נעשית אלא בראש המזבח (שם ס"ה א') וטעמיה דת"ק מפרשי אביי ורבא שם דס"ל דעושה מערכה ע"ג הסובב ומקטירה:

שם והסיר גו'. דבי ר"י תנא בנוצתה שלה קודרה כמין ארובה בסכין (שם ס"ה א') ומסיר את המוראה היינו הזפק ואת הנוצה שע"ג ואת בני המעים שיוצאין עמה שם ס"ד ב' במשנה:

שם והשליך גו'. לא בעי בגדי כהונה תוס' (יומא נ"ט) ד"ה והרי בית הדשן שהוזכר בזה היינו שלשם תורמין המזבח ודישון המנורה ומזבח הפנימי וכולן נבלעין שם במקומן (יומא כ"א א') ודינם שנקברים דאסורין בהנאה מיהו יצאו מידי מעילה לאחר מיצוי הדם (תמורה ל"ד א'):

שם אותה. אותה ולא חטאת העוף ת"כ וכן מוכח תמורה שם דנקט שם עולת עוף ולא נקט ג"כ חטאת והטעם דחטאת כיון דנאכלת לית בה לא מעילה ולא איסורא וברמב"ם שכתוב חטאת העוף הוא ט"ס וצ"ל עולת העוף:

שם ושסע אותו גו' ביד (זבחים ס"ה ב') והיינו שסע הגוף בין אגפיה רש"י שם:

שם בכנפיו נוצה ועיין (שבת ק"ח א'):

שם לא יבדיל א"צ להבדיל בשסוע הגוף ואם הבדיל כשר (זבחים ס"ד ב'):

שם והקטיר אותו וגו' היינו לגוף סופגו במלח ומקטירו ע"ג האישים (זבחים ס"ד ב') וצ"ע למ"ד דהקטרה בעינן בהפסק אויר כמוש"ל פסוק ח' איך היה מקטיר בזה דמשמע דמהמקום שהיה מולק היה מקטיר ובמליקתו היה עומד על הסובב וצ"ל כמו ששמעתי דהא דבשר בזריקה כדם לאו היינו דילפינן הקטרה מזריקה אלא דילפינן בשר מדם וכיון דהכא הדם אינו בזריקה גם הבשר אינו בזריקה לא הסיר מוראתה ולא הנוצה ולא בני מעיים לא ספגן במלח כל ששינה בה אחר שמיצה את דמה כשרה (זבחים שם) עולת העוף שעשה למטה פי' שעשה מיצוי דמה למטה או שלא מלק רק סי' אחד או שלא מיצה דמה אלא הזה פסולה ואינה מטמאה בבית הבליעה (שם ס"ו א' ב') כל הפסולין שמלקו מלק בשמאל או בלילה פסולה ואינה מטמאה בבית הבליעה (שם ס"ח א') ובביאור זה כתבו התוס' (שם ס"ח א') ד"ה מלק בשמאל דהיינו רק לר"ש דס"ל בכה"ג אם עלו לא ירדו אבל לר' יהודה דס"ל בכה"ג דאם עלו ירדו מטמאה ודבריהם תמוהין לפי ענ"ד דא"כ איך פליגי להלן ר"מ ור"י בטריפה הא בטריפה לכו"ע ירדו אלא וודאי לכו"ע אין מטמאין והא דאמרינן בגמ' (שם ס"ט א') יצאה מליקה שמתרת את האיסור היינו מליקה דכוותה מלק בסכין חולין בפנים קדשים בחוץ מטמאה בבית הבליעה (שם ב') מלקה זר רב אמר מטמאה בבית הבליעה ורי"א אינה מטמאה שם ותניא כוותיה שם:

פרשה ב

(א)
קרבן מנחה וגו' כל המנחות באות מן החיטין חוץ ממנחת העומר ומנחת סוטה שבאין מן השעורין מסכת סוטה י"ד) כל מנחה אינה פחותה מעשרון (מנחות ק"ג ב') כיון דאמר מנחה איחייב בעשרון ומיעוטו מעכב את רובו (שם כ"ז א') במשנה ובגמ' מסלתה שאם חיסר כ"ש פסולה ומשמע (שם פ"ז א') דאף שמביא מביתו צריך למודדה בעשרון שבמקדש כלומר באותה כלי עצמה וכ"כ הרמב"ם ולפי ענ"ד הדבר צריך תלמוד כמו"ש מנחות שם די"ל דלא צריך רק מדה מכוונת לעשרון שבמקדש. שיעור העשרון בספר במדבר פרשה ט"ו פסוק ד' ויכול להרבות בעשרונות כמה שירצה (שם ק"ג) הפריש חצי עשרון ודעתו להוסיף רב אמר אינו קדוש רי"א קדוש (שם ח' א') אין שנים מביאין עשרון אחד (שם ק"ד ב') וצ"ע אם שנים מביאין ב' עשרונות בשותפות הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה (זבחים ה' ב') כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה פירש"י שמוליך ומביא בפיסת ידו עליהן וחמש מאות בעיטות פירש"י בגבות אצבעותיו ואגרופו בחוטין ורי"א בבצק (מנחות ע"ו א') ונ"ל דהיינו אף במנחת סולת דלת"ק וודאי אין סברא לחלק ומת"ק נשמע לר"י בשעת לישה לאחר הקמיצה ת"ר קרבן מלמד שמתנדבין עצים וכמה שני גזרין וכה"א (נחמיה י') והגורלות גו' קרבן העצים רבי אומר עצים קרבן הם וטעונים מלח וטעונים הגשה אמר רבא לדברי רבי עצים טעונים קמיצה אר"פ לדברי רבי עצים טעונים עצים (מנחות ק"ו ב') האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ (שם) מתנדבין יין וכמה שלשה לוגין לפחות (שם ק"ז א) אין מתנדבין שמן דברי רע"ק רט"א מתנדבין שמן (זבחים צ"א א' מנחות ק"ד ב') לא יפחות מלוג רבי אומר שלשה לוגין (מנחות ק"ז א') אמר שמואל לדברי ר"ט המתנדב שמן קימצו ושיריו נאכלין וכן ס"ל לר"ז שם ואביי ס"ל דכולו לאישים (זבחים צ"א ב')
שם ויצק וגו'. תרי מתנת שמן א' לשם יציקה והיציקה מעכבת (מנחות י"ח) והא דתנן שם לא יצק כשר היינו לא יצק כהן אלא זר גמ' שם ומקודם לזו נותן עליה שמן לבלילה כדאיתא להלן פרשה ז' פסוק יו"ד וכ"מ בלילה כשמן דהיינו מנחת סולת ופשוט במשנה וג' (מנחות ק"ג ב') ובכ"ד הרי כאן שתי מתנות שמן ומתן שמן בכני קודם להסולת דאיכא במחבת ומרחשת דלהלן משמע להדיא במס' (סוטה י"ד ב') דא"צ בזה וכן משמע (מנחות ס"ז ב') במנחת העומר וכמוש"ל פסוק י"ד מיהו רש"י ותוס' (מנחות ע"ד ב') כתבו דסולת צריכה שלש מתנות שמן ועמש"ש הבלילה אינה מעכבת רק שתהא ראויה לבלילה (שם ק"ו ב') ששים נבללין יותר אין נבללין מיהו מתן שמן לשם בלילה נראה

דמעכב דבלא"ה, ה"ל אינה ראויה לבלילה ועיין (מנחות י"ח א') ביציקה כמו"ש מקודם בללה חוץ לחומת עזרה רל"א כשרה רי"א פסולה דאע"ג דלא בעי' כהונה פנים בעי (שם ט' א') ומוכח שם דלכו"ע צריכה להיות בכלי שרת ובלאה"כ פסולה לכו"ע ונ"ל דלאו בבלילה תליא מלתא אלא בהמתן שמן לשם בלילה ת"מ דהא הבלילה אינה מעכבת ועמש"ל ד"ה וקמץ מדין כהונה ביציקה ובלילה ועי' תוס' (שם י"ח ב') ד"ה ור"ש:

שם שמן לוג לעשרון ומשמע (מנחות ס"ח א') דמודדו בלוג שהיה במקדש ר"ל באותה הכלי עצמה ועמש"ל בעשרון נתרבו העשרונות או נתרבו הלוגין פלוגתא דתנאי שם שמן שהפרישו לשם מנחה זו פסולה לשם מנחה אחרת (שם ע"ט ב') מיהו כ"ז שלא נתקדש ע"י כלי שבמקדש כדבעינן למימר קמן יפדה (שם ק"ב) מה יעשה בדמים נ"ל דתלוי בפלוגתא דרש"י ותוס' בענין לחמי תודה (פסחים י"ג ב') דלפירש"י שם יכול לקנות בהם מנחה או שמן למנחה אחרת ולהתוס' המעות יוליך לים המלח ותועלת הפדיון שפודה בש"פ ודיו ע"ש השמן והסולת מעכבין זה את זה (שם כ"ז א') ריבה שמנה חיסר שמנה פסולה מנחות י"א א') חסר הלוג קודם קמיצה וקודם הקטרה עמש"ל ד"ה וקמץ בענין חסרון בעשרון.

שם. לבונה. קומץ לכל המנחה (שם ק"י ב') אר"י ב"י אמר ר' יוחנן ג' מחלוקות בדבר ר"מ סבר קומץ בתחילה קומץ בסוף רי"ס קימץ בתחילה וב' קורטין בסוף ור"ש סבר קומץ בתחילה וקורט א' בסוף חסר אותו הקורט כ"ש פסולה (שם י"א ב') הפריש לה לבונה יותר מקומץ כשרה הפריש שני קומצין פסולה שם:

(ב)

והביאה מביאה מתוך ביתו בקלתות של כסף ושל זהב או בשארי מיני כלי מתכת לאפוקי של עץ למ"ד דאין עושין ממנה כלי שרת ולאפוקי כלי חרס וכה"ג לכו"ע דבעינן כלי ראויה לכ"ש (סוטה י"ד ב') סמך לדבר ישעיה ס"ו כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור כשבא למקדש מודד להסולת בעשרון של מקדש והשמן בלוג של מקדש רמב"ם בהל' מעה"ק ע"פ המשנה דמנחות (פ"ז א' פ"ח) וכבר כתבתי מזה לעיל בד"ה ק"מ ובד"ה שמן שדבר זה צ"ע נותן את הסולת לתוך כ"ש לקדש בו סוטה (שם) וצריך לכוין לקדש למ"ד דאין כ"ש מקדש שלא מדעת (שם) ונראה דלמ"ד הסולת והשמן קדושין זה בלא זה (מנחות ח' א' ב') כדבעינן למימר קמן למ"ד דמדת היבש מקדש (שם נ"ז ב') דכבר נתקדשה המנחה ע"י העשרון שמדדה בו בהכרח לפי דעת הרמב"ם אינה נותנה לכ"ש רק משום דגנאי לשומו בכלי חול אחר שנתקדשה כמו"ש התוס' (מנחות צ"ה ב') ועוד דצריך לבוללה בכ"ש כמוש"ל ד"ה ויצק ולמ"ד מדת היבש

לא נתקדשה ולכך אינה מקדשת כשבא לקדשה נותן לביסא שהיא כלי העשויה לבלילה והיא מקדשת לכו"ע (מנחות נ"ז) גם במזרקות היו יכולין לקדש כדשמואל (זבחים פ"ח א') אי מקדשין בכלי שע"ג קרקע עי' (מנחות ז' א' ב') הסולת השמן והלבונה אי מקדשין זבל"ז פלוגתא דרב ור"ח (שם ח' א' ולמ"ד דאין קדושין זבל"ז אף שישנם לכולם כיון שאינם בכלי אחת אין מתקדשין כדמוכח שם בג' להדיא ועי' רש"י שם שכתב בפירוש דכל השלשה בעינן שיהיו בכלי א' דאף הלבונה מעכבת ועי' (מנחות ז' ח') אם העשרון מתקדש לחצאין המנחות עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון קדשו בכלי אין להם פדיון (שם כ' ב') המנחות מועלין בהם משהקדישו קדשו בכלי הוכשרו לפסול בט"י ומתו"כ ובלינה (מעילה ט' א') וביוצא אין נפסלין קודם קמיצה כמו"ש התוס' (מנחות ט' א') ובכ"ד אלא דמגניא מלתא להוציא לחוץ אחרי שנתקדשה בכלי (תוס' שם) קודם שקדשו בכלי דינם כתרומה לפסול בט"י ולא במחו"כ תוספתא טהרות פ"א וע"ל פרשה י"א פ' ל"ג מש"ש והא דתנן משקדשו בכלי הוכשרו לפסול בט"י היינו משום דמקמי הכי יש להם פדיון אחר שנתן הסולת לכלי שרת נותן עליו שמן לבלילה ואח"כ נותן עליו שמן ליציקה ונותן עליו לבונתה ומוליכה אצל כהן (סוטה י"ד ב') אלא דלא הוזכר שם בלילה ויציקה והכהן מוליכה אצל המזבח דכתיב להלן פסוק ח' והגישה אצל גו' ולהלן פרשה ו' פסוק ז' הקרב אותה בני אהרן גו' ההלכה בכלי שרת (סוטה שם) מגישה בקרן דרומית מערבית (סוטה שם מנחות י"ט ב') והיינו למ"ד כוליה מזבח בצפון קאי דלפני ה' היינו מערבו ופני המזבח היינו דרומו (סוטה שם) ומגיע הכ"ש לחודו של קרן המזבח ומסלק לבונתה לצד אחד שלא יקמוץ מהלבונה הכל (סוטה שם) א"צ תנופה (מנחות ס' א'):

שם וקמץ משם גו' בקמצו להלן פ' ו' שלא יעשה מדה לקומץ (יומא מ"ז א'). מקמיצה ואילך מצות כהונה לימד על יציקה ובלילה שכשרה בזר (מנחות י"ח ב') ורק ההגשה היא בכהן כמוש"ל היציקה והבלילה שכשרה בזר היינו אף במנחת כהנים שאינה נקמצת (שם) ור"ש ס"ל דיציקה ובלילה בכהן אף במנחת ישראל שם ועי' תוס' שם ד"ה ור"ש ומש"ל ד"ה ויצק אעפ"י שההגשה בקרן מערבית דרומית הקמיצה בכ"מ בעזרה (זבחים ס"ג א') קומץ מתוך הכלי שרת (מנחות כ"ו א') ומשמע שם דלכו"ע קומץ מתוך כלי שרת קומץ ממקום שנתרבה שמנה ונותן הקומץ לתוך כ"ש לקדשו ומלקט את הלבונה ונותנה ע"ג ומעלהו בכ"ש להקטירו ומולחו ונותנו ע"ג האישים (סוטה י"ד ב' טו א') ההקטרה בימין כמו זריקה ור"ש דמכשיר בשמאל בזריקה מכשיר ג"כ בהקטרה דשמאל (מנחות י' א' כ"ו א') שלא בכלי שרת פסול ור"ש מכשיר (מנחות כ"ו ב') במשנה רנב"י אמר הכל מודין בקומץ שטעון קידוש שם בגמ' וכי מכשיר ר"ש בשלא הקטירו

בכ"ש ואתותב במסקנא אלא דלר"ש אף שלא קידש הקומץ בכ"ש כשר כיון שקמצו מתוך כ"ש ובהקטרה פליגי אמוראי אליבא דר"ש ר"י בריה דר"ח ס"ל או כאשם בכלי שרת ואפילו בשמאל דר"ש מכשיר בזריקה דשמאל או כחטאת ביד ימין דכתיב במנחה להלן ס' ו' כחטאת וכאשם ור' ינאי ס"ל דפלוגתא דתנאי אליבא דר"ש אית מ"ד כר"י בריה דר"ח ואית מ"ד דאפילו שלא בכלי שרת ובטמא מכשיר ר"ש (מנחות כ"ו א' ב') קמן מכלי שע"ג קרקע קידש הקומץ בכלי שע"ג קרקע עי (מנחות ז' א' ב') קומץ שחלקו בשני כלים אי קדוש פלוגתא דר"נ ורבא (שם ז' ב') הקטיר קומצה פעמים כשרה (שם כ"ו א') ובביאור זה פלוגתא דאמוראי ריב"ל ס"ל אין קומץ פחות משני זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית הלכך פעמים ולא פעמי פעמי ור"י ס"ל יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה פחותה מכזית הלכך פעמים ואפילו פעמי פעמים ואע"ג דבבשר וחלב לכו"ע אין הקטרה פחותה מכזית כדאיתא (שם כ"ו א'). הכא שאני דרבי קרא חצי קומץ תוס' (שם כ"ו ב') ד"ה אין הקטרה מיהו בהקטר שומשום י"ל דמודה דאין דרך הקטרה בכך תוס' שם מהא דלעיל (שם ע"ז ב'). קרב הקומץ חייבין עליה משום פיגול נותר וטמא ואין מועלין בשירים אבל מועלין בקומץ עד שיצא לבית הדשן (מעילה ט' א') ולאחר שנקמצה נפסלת ביוצא כמו לחמי תודה שקדשו בשחיטת הזבח עיין תוס' (מנחות ט' א') ועיין תוס' שם נידון פסול יוצא במנחת כהן וחביתי כ"ג שאין נקמצת ארבע עבודות הן במנחה כנגד ד' עבודות שבקרבן קמיצה כנגד שחיטה אלא שטעונה כהונה נתינת הקומץ לכ"ש כנגד קבלת הדם העלאה כנגד הולכת הדם הקטרת הקומץ כנגד זריקת הדם (מנחות י"ג ב') דין מחשבת שינוי קודש ושינוי בעלים במנחות כמו בזבחים דהבאין בנדר ונדבה כשרות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ ממנחת חוטא דלהלן פרשה ה' פסוק י"א ומנחת קנאות במדבר פרשה ה'. מנחות ריש מכילתין במשנה רש"א כל המנחות אף מנחת חוטא כשרין ועולין לבעלים לשם חובה שמעשיה מוכיחות עליה בגמ' שם ולהלן מ"ט א' ובכ"ד וע"ש כמה חלוקים מחשבת חוץ לזמנה וחוץ למקומה פוסלת במנחה כמו בזבחים בכל הד' עבודות (מנחות י"א ב' י"ב א') ועמ"ש פרשה ז' פסוק י"ח בדיני פיגול ומ"ש בדיני מעילה אחד מנחת חוטא וא' כל המנחות שקמצן זר אונן טבול יום מחו"כ מחוסר בגדים שלא בריחוץ ידיו ורגליו ערל טמא יושב עומד שלא על הרצפה פסול כמו בזבחים קמץ בשמאל פסולה ואפילו ר"ש דמכשיר בקבלה זריקה והקטרה דקומץ בקמיצה מודה דפסול ואפילו במנחת חוטא (מנחות י' ב') בן בתירא אומר יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח פי' שנפל לשם לאחר המדידה או קורט של לבונה שסלק לצד אחר פסול משום חציצה ומשום חסרון משנה (מנחות

ו' א') ובגמ' שם י"א א' ובגמ' איכא פלוגתא דתנאי אליבא דבן בתירא דלעיל אי מכשיר אפילו. בקידש הקומץ אי דווקא בלא קידש הקומץ עדיין ופרכינן בגמ' למ"ד דדווקא בלא קידש מכשיר למ"ד כלי שרת מקדש שלא מדעת עכ"פ לפסול א"כ איך יחזיר מה שקמץ כיון שהחזירו לתוך כ"ש הא מתקדש וממילא נפסל ומתרצינן דמחזירו לכלי שע"ג קרקע למ"ד דאין מקדשין בכלי שע"ג קרקע או דאיירי שקמץ מתוך כלי טפופה ומחזיר הקומץ על הסולת שלא במקום הגומא דה"ל בגודש הכלי ולא מתקדש וכי הדר נפיל קומץ להגומא ממילא ה"ל כהניחו קוף דלא קדיש והדר חוזר וקומץ בן בתירא דמתיר בשמאל ע"י חזרה מחיר כמו כן בכל הפסולין שם ו' ב' חסרה קודם קמיצה רי"א מביא מתוך ביתו וימלאנה דקמיצה היא דקבעה לה (מנחות ט א') כמו שחיטה בשתי הלחם ותודה ר"ל אומר לא יביא מתוך ביתו קדושת כלי קבעה לה לזה כמו שקובעת לשארי פסולין ואתותב ר"ל שם ממתניתין דנגעים פי"ד מ"י דהלוג שמן מצורע שחסר קודם שיצק ימלאנו אלמא קדושת כלי לא קבעה ועי' (זבחים ק"ו א') ומש"ש ומש"ל פרשה י"ז פסוק ג' ונראה דה"ה לענין שמן במנחה בקמיצה תליא מלתא לא יביא עשרון בב' כלים ויקמוץ (מנחות כ"ד א') חלקו בכלי א' אם הכלי מצרפן לקמיצה בעי' בגמ' שם נטמאו שירי' נשרפו או שאבדו קודם הקטרת הקומץ כמדת ר"א דלעיל פרשה א' פסוק ה' ע"ש כשרה כמדת ר"י פסולה (מנחות כ"ו א') חסרו שירי' קודם הקטרה לר"י דפוסל בנשרפו כולן ר' יוחנן אומר מקטיר קומץ עליהן דכיון דאשתייר (שם ט' א') ומודה ר' יוחנן שהשירים אסורין באכילה ולא דמי לקרבן דסגי בכזית שם ב' ורל"א אין מקטיר קומץ עליהן שם א' לדברי ר' יוחנן דמקטיר קומץ והשירים אסורין באכילה אבעיא להו שם י"ב א' אי מהני הקטרת הקומץ להשירים למקבעינהו בפיגול ולאפקינהו ממעילה דבהקטרה תליא מילתא כמו שיתבאר בדיני פיגול ומעילה רה"א אפילו לרע"ק דזריקה מועלת ליוצא כנ"ל פרשה ה' פסוק י"ט ה"מ יוצא דאיתי' בעיניה אבל חסרון לא מהני ליה הקטרה רבא אמר אפילו לר"א דאין זריקה מועלת ליוצא הכא דהמותר הוא בפנים מודה דמועלת ואפילו לר"י דס"ל מעילה ו' ב' דפלוגתייהו ביוצא מקצתו דא"כ לר"א זריקה אינה מועלת ליוצא אע"ג דאיכא מקצת בפנים היינו דס"ל דאע"ג דאיכא מקצת בפנים אינה מועלת למה שיצא אבל הכא על כל מה שבפנים אנו דנין והדר ביה רבא שם מכח ברייתא דמייתי שם אביי אמר כמו שנחלקו שם ר"א ורע"ק ביוצא נחלקו ג"כ בחסרה ועמ"ש פרשה כ"ד פ"ח נתערב קומצה בקומץ חברתה במנחת כהנים במנחת כהן משיח במנחת נסכים שכולן כליל כשרה ר' יהודה אומר במנחת כהן משיח במנחת נסכים פסולה שזו בלילתה עבה וזו בלילתה רכה והן בולעות זו מזו (מנחות כ"ב ב')

פירש"י דמנחת נדבה לוג לעשרון ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שלשה לוגין לעשרון כדאיתא שם נ"א וכשהעבה בולעת שמן מהרכה הרי השמן מתבטל בה וה"ל רכה חיסר שמנה והעבה יתר שמנה דפסולות כדלעיל (שם י"א א') אבל בשוות צ"ל דאין השמן מתפשט מאחת לחברתה בלי חמין ות"ק ס"ל דעולין אין מבטלין זה את זה אפילו באינן מינן ופרכינן בגמ' (שם ב') וכי עוחר זו מזו מאי הוה מין במינו הוא ומין במינו הא לא בטל פי' ואין שמן העבה מבטל לשמן שנבלע בה מהרכה ני אמר רבא קסבר ר"י מין ומינו וד"א סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו פי' הסולת של העבה מבטל להשמן שנבלע בה מהרכה בביאור סברת המקשה שהוצרך להא דמין במינו לא בטל יש לעיין דנהי דהקומץ נתערב במחצה על מחצה ולא ביותר ממנו אכתי לא יכנס להעבה שמן מהרכה יותר משמן העבה דמכיון דשמן העבה הוא שליש מהרכה א"כ לא יבלע ממנו לפי חשבון רק שליש ואיך יתבטל השמן בשמן אף למ"ד מין במינו בטל ואף בלא סברא דעולין אין מבטלין זה את זה גם בביאור התי' יש לעיין איך הסולת של העבה מבטל להשמן שנבלע בו מהרכה הא אין בו כדי לבטל שהרי לפי חשבון עולה לוג לעשרון ובוודאי הוא שלוג שמן ניכר הוא בעשרון והנ"ל בזה הדאין שמן הרכה נבלע בהעבה לפי חשבון אלא פחות מכן והלכך אי לאו הא דמין במינו לא בטל היה בדין שהשמן שנבלע בהעבה מהרכה יתבטל בשמן העבה שמרובה ממנו מיהו אכתי אין זה מספיק כ"כ לישוב מ"ש בסברת המתרץ ונראה לי לפי"ז דצ"ל דאין שמן הרכה נכנס להעבה רק משהו בעלמא ואם לא נאמר כן צ"ל דאף דליכא בהעבה כדי לבטל את כל השמן שנכנס בתוכו מהרכה מ"מ הוא מבטל משהו ממנו כמו"ש במס' (עבודת כוכבים מ' א' פסחים מ"ד) ע"ש ולפי כ"ז נ"ל דלר"י אין כשר קומץ בקומץ רק כשהשמן שבהן שוה והקומצין שוה שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפ"ע כשרות ואם לאו פסולות (מנחות כ"ג א') ופירש"י דאיתא בת"כ מסלתה ולא מסלת חברתה ובהא דכשרות ביכול לקמוץ מכ"א בפ"ע אף אם היה בהתערובות רוב ממנחה אחת מוכח בגמ' (שם ב') דאם היה בדין שהמיעוט בטל ברוב ה"ל אותה שהיא המיעוט חסרה ואינו מפריש עליה קומץ אלא דהכא ליכא ביטול וביאור זה דקודם קמיצה לכו"ע לא בטל לר"י משום מין במינו ולרבנן משום דעולין אין מבטלין זא"ז והכא כולן עולין הן דכל פורתא חזי למקמץ כדאיתא בגמ' שם בהא דקומץ שנתערב במנחה ואע"ג דמהתערובות א"י לקמוץ כנ"ל מ"מ כיון דאי לא נתערב חזי למקמץ הוה ליה עולין כפירש"י שם ומנידון אי איכא ביטול לאחר קמיצת הראשונה קודם קמיצת השניה פרכינן שם בגמ' והא הכא כיון דקמץ לה מחדא אידך ה"ל שיריים ולא קא מבטלי שיריים

לטבלא מני אי רבנן הא אמרי עולין אין מבטלין זה את זה הא מין במינו בטל אלא פשיטא ר' יהודה בשלמא למ"ד בתר בטל אזלינן שפיר דבטל ה"ל כמבטל דלכי קמץ מאידך ה"ל שיריים כי הני אלא למ"ד בתר מבטל אזלינן שיריים מי הוו טבלא לימא לרב חסדא דלא כר' חייא ובביאור כ"ז נראה לי דכשקומץ מאותה שהיא מעוטה בתערובות אין לחוש שהשיריים מתבטלין בהטבל וה"ל חסרה בין קמיצה להקטרה דלכו"ע השיריים אסורין באכילה כדאיתא (מנחות פ' ב') ע"ש וכן דתהוי אידך יתר סלתה דאי אפשר להחולין שיתהוו טבל ע"י תערובות כמוש"ל פרשה א' פסוק ג' בענין תערובות דבע"ח דאין הרשות מתבטל במצוה להיות מצוה והלכך ל"ה חסר סלתה וכן אידך לא הוי יתר סלתה כיון דהיתרין אינו טבל אלא דהקושיא הוא דמשמע דיכול לקמוץ בתחילה מאיזו שירצה והיינו אף מאותה שהיא מרובה בהתערובות וא"כ קשיא לרבנן וכן לר' יהודה למ"ד בתר מבטל אזלינן איך המעוטה כשרה אחר קמיצת המרובה הא הטבל מתבטל בהשיריים ומתרצינן בגמ' כדר"ז נאמר הקטרה בקומץ ונאמר הקטרה בשיריים מה קומץ אינו מבטל חבירו אף שיריים אין מבטלין שיריים וכן אין מבטלין לטבלא קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה לא יקטיר פי' אף כולה לא יקטיר משום דאותה שלא נקמצה אסורה למזבח ונ"ל דהיינו רק לרבנן דמתניתין (זבחים ע"ז א') באיברי חטאת דלא אמרינן בכה"ג דעולה לשם עצים אבל לר"א דשם וכן לתנא דברייתא דשם לכו"ע ה"נ יקטיר לכתחילה ואם הקטיר אף לחכמים דמתניתין דשם כשרה זו שנקמצה (שם) והא דלא אמרינן בזה הואיל ונדחה ידחה עיין מש"ש (זבחים ע"ט ב') ד"ה אם לא נמלך ונתן כשר והא דאין הקומץ מתבטל בהמנחה היינו כדרבי זירא כנ"ל נתערב הקומץ בשיריים לא יקטיר ואם הקטיר כשר דאין הקומץ בטל כדרבי זירא כנ"ל אמר רבא עשרון שחלקו ואבד א' מהם והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון והרי שלשתן מונחים בביסא כו' קמץ מן האבוד שיריו וראשון נאכלין מופרש אינו נאכל קמץ מן המופרש שיריו וראשון נאכלין אבוד אינו נאכל קמץ מן הראשון שניהם האחרים אינם נאכלין דשניהם שייכים לראשון בשוה וכיון דאינו ניתר רק חד מינייהו ולא ידיע מאן מינייהו שניהם אסורים אביי אמר אפי' קמץ מאחד מהם שניהם אינם נאכלין מ"ט כולהו נמי בני ביקתא דהדדי נינהו מתקיף לה ר"פ שיריים דידי' מיהו נאכלין הא איכא דוקא דקומץ דלא קריב מתקיף לה כו' וקומץ גופיה היכי קריב הא איכא תלתא חולין רב אשי אמר קומץ בדעתא דכהן תליא מלתא וכהן כי קמץ אעשרון קא קמץ (מנחות כ"ד ב')

שם מלא קמצו גו' קמצו מבורץ קמצו בראשי אצבעותיו פסול (מנחות ו' א') פירש"י מבורץ שנראה קמח בין ראשי אצבעותיו לפס ידו בראשי אצבעותיו שלא פשט

אצבעותיו על כל פס היד היכי עביד כו' חופה שלש אצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ (שם י"א א' ג') אצבעותיו היינו קמיצה אמה אצבע במחבת ומרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה זו זרת מלמטה (שם י"א א') ועיין שם בעיין דר"פ דנראה דצריך לתחוב כל פס ידו לתוך הקמח ולקמוץ בעי רבא קומץ שמצה שמנו ע"ג עצים מהו חיבורו עולין כעולה או לא תיקו (מנחות כ"ג א')

שם והקטיר גו' הקומץ והלבונה מעלן ביום דווקא (מנחות כ"ו ב') וכל הקרב ביום אינו קדוש בכלי אלא ביום (מנחות ק' א' תמורה י"ד א'):

שם המזבחה: עי' תוס' (זבחים נ"ט ב') מד"ה עד שלא נבנה דהקטרת הקומץ א"צ מזבח ואין זה נכון לפענ"ד:

(ג)

והנותרת מן המנחה גו'. האוכל שירי מנחה לפני הקטרת הקומץ עובר בלאו הבא מכלל עשה כמי בזבחים קודם זריקה (מכות י"ז ב') אימתי הקומץ מתיר שירים ר' חנינא אמר משמשלה בו האור ריי"א משיצית בו האור ברובו (מנחות כ"ו ב') הקומץ והלבונה מעכבין זא"ז (שם כ"ז א') במשנה בעי ר' יצחק נפחא קומץ מהו שיתיר כנגדו בשירים פירש"י כשהקטיר הקומץ לבדו ע"מ להתיר חצי השירים וביררן לחלקו מהו לאכלן משרי שרי או קלושי מקליש וכתבו התוס' דלפירש"י הא דתנן הקומץ והלבונה מעכבין זא"ז היינו לענין הבאה וקמיצה וכתבו שם דמ"מ דבר תימא הוא ולכך כתבו דוודאי אינו מתיר לאכילה אלא דאי משרי שרי פלגא אידך פלגא באיסורי' קאי ולקי עליה ואי מקליש קליש לא לקי עלי' ודבריהם צ"ע ע"פ מ"ש מקודם דליכא בזה רק לאו הבא מכלל עשה דל"ה רק עשה מיהו דעת התוס' והרמב"ם דלוקה אף בזבחים כנ"ל אליבא דמאן אי אליבא דר"מ דאמר מפגלין בחצי המתיר משרי שרי אי אליבא דרבנן דאין מפגלין בחצי המתיר לא משרי שרי ולא קלושי מקליש אלא אליבא דר"א דאמר הקומץ והלבונה שהקטיר אחד מהן בחוץ פטור ר"א כרבנן ס"ל דאין מפגלין בהדי המתיר אלא אליבא דרבנן דר"א כו' תיקו שירי מנחה לוקה על חימוצן כדלהלן פרשה ו' פסוק י' וכשאופה אותן נראה דצריך שיפה ובעיטה למ"ד דבחלות שופה ובועט (מנחות ע"ו א') כמוש"ל בפסוק א' מיהו עשר ופתיתה נ"ל דלא בעינן ואע"ג דתני (שם) לבתר דינא דשיפה ובעיטה כל המנחות באות עשר עשר נ"ל דלשון באות היינו באות לשם הקטרה ושאני מלשון טעונות מיהו הלח"מ והמ"ל בפ' י"ג מהל' מעה"ק נשאו ונתנו בזה הרבה ע"פ לשון הרמב"ם:

(ד)
מאפה תנור סלת חלות מצות גו' שיעור האפיה כל שפורסין אותה ואין חוטין נמשכין ממנה (פסחים ל"ז ב') ע"ש לא יביאנה מאפה כופח ר' יהודה אומר מביא אבל לא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערבים (מנחות ס"ג א') כל המנחות באות עשר עשר חוץ מלה"פ וחביתי כ"ג שבאות י"ב דברי ר"י רמ"א כולם באות י"ב חוץ מחלות תודה ונזירות שבאות עשר עשר (מנחות ע"ו א') כל המנחות פירש"י חלות או רקיקין ונראה דה"ה במחבת ומרחשת דהא חביתי כ"ג ג"כ מקרי חלות מאפה מחבת ומרחשת שריבה בחלות או מיעט כשרות (שם בגמ') מאפה שאפה חלה אחת פלוגתא דאמוראי (שם ב') ומשמע דה"ה במחבת ומרחשת:
שם בלולות בשמן פלוגתא דתנאי (מנחות ע"ד ב' ע"ה א') רבי אומר חלות בוללן לאחר שפותחן כמו שיתבאר וחכ"א סולת בוללן ואע"ג דפלוגתייהו (שם) במחבת מדבעי שם יציקה מ"מ לענין זה שוה המאפה למחבת מדמייתי (שם) מחלות תודה דה"ל מאפה מתן שמן לשם יציקה ליכא במאפה (שם ע"ה א') מתן שמן בכלי מקודם כמו במחבת ומרחשת (רש"י שם ע"ד ב') במשנה והתוס' (שם ע"ה א') ד"ה מה להלן פשיטא להו דצריכין והיינו מתן שמן בכלי קודם נתינת הסולת כמו במחבת ומרחשת (שם ע"ה א') אליבא דכ"ע מיהו התוס' (שם נ"ה א') ד"ה כל המנחות נלושות בפושרין פשיטא להו דליכא בהו מתן שמן בכלי מקודם וכן נראה עיקר לפיענ"ד (כמוש' צ"ו א') ד"ה כל המנחות ע"ש פשוט דמאפה טעונה קידוש בכלי כמו מנחת סולת וחביתין ואימתי מתקדשת בזה יש לבאר א) למ"ד חלות בוללן למ"ד תנור אינו מקדש אף בשתי הלחם דלא בעי שמן ולבונה (שם צ"ה ב') וכ"ש עשרון דאינו מקדש כדאיתא שם לפי' מ"ש דא"צ מתן שמן בכלי וכן לר"ח דס"ל אין קדושין זה בלא זה כמוש"ל במנחת סולת אין בהן קדושת כלי עד שפותתן דאז מקדש הכל ביחד כמו במנחת סולת ב) למ"ד דקדושין זה בלא זה איכא קידוש בכלי בעשרון למ"ד עשרון מקדש (שם נ"ז ב') ובתנור למ"ד תנור מקדש ולא עשרון (שם צ"ה ב') ובעת נתינת השמן לבלילה למ"ד סולת בוללן אף למ"ד דעשרון ותנור אינו מקדש ג) למ"ד דאין קדושין זה בלא זה למ"ד סולת בוללן נ"ל דוודאי צריך לקדשה כשהיא סולת כמו שהדין במחבת ומרחשת (שם ע"ה א') ע"ש וכמו במנחת חביתי כ"ג דמוכח (שם ח' א') דמקדשה סולת וכמו שכתבו התוס' (שם) וצ"ע בתוס' שם שלא הזכירו שצריך ליתן ג"כ הלבונה להביסא לר"ח דאין קדושין זה בלא זה וכן נראה (פסחים ל"ו א') דעכ"פ למ"ד סולת בוללן נעשות בפנים ד) למ"ד תנור מקדש בשתי הלחם דלא בעי שמן ולבונה למ"ד חלות בוללן אם צריך לקדשה כשהיא

סולת עמ"ש (מנחות צ"ו א') בגמרא בדין הלישה והעריכה ואפיה אם היא בפנים בעזרה או בחוץ כשנתקדשה בכלי קודם לישה ועריכה כנ"ל וודאי בעי פנים לכתחלה כמו"ש התוס' (מנחות ט' א') ולמ"ד תנור מקדש דה"ל מעשה כלי נראה דוודאי דאפיה בפנים מעכבת ממתניתין (דמנחות צ"ו א') ע"ש והאפיה בתנור של קודש (שם) והתנור היה של מתכות (זבחים צ"ו א') כשלא נתקדשה עד אחר האפיה פשוט דהכל בחוץ בזולת סברא דמקום זריזין כדבעינן למימר קמן כשמתקדשת באפיה למ"ד תנור מקדש נראה מהמשנה והגמ' (מנחות צ"ו א') דה"ל מעשיה בפנים וצריכה אפיה בפנים לעיכובא ולענין לישה ועריכה עי' (משנה וג' שם ומש"ש) כל המנחות נלושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו (מנחות נ"ה ול"ח) לחימוץ משום דנעשה במקדש דה"ל מקום זריזין כדאיתא (פסחים ל"ו א') וצ"ע לפיענ"ד אם הדין כן גם באופנים הנ"ל שמה"ד לישתן ועריכתן ואפייתן בחוץ די"ל דבכה"ג נלושין בצונן בחוץ וי"ל דמ"מ נלושות בפנים משום מקום זריזין ובפושרין ועי' (פסחים שם) רש"י ותוס' ומש"ש ומשמע דגם שירי מנחת סולת נלושין בפושרין אחר האפיה פותתה כמו שיתבאר בסמוך פסוק וא"ו (מנחות ע"ה א') ונותנם לתוך כלי שרת או לקדשה כשלא נתקדשה עדיין כנ"ל או משום דצריכה הגשה בכלי שרת כדאיתא (סוטה י"ד ב') ונותן עליה שמנה לשם בלילה למ"ד חלות בוללן ונותן עליה לבונתה ומביאה אצל הכהן והכהן מגישה למזבח כנ"ל ומסלק לבונתה לצד א' וקומץ כנ"ל וכמוש"ל בקמיצת מחבת ומרחשת ומקדש הקומץ בכלי שרת ומלקט את הלבונה ונותנה ע"ג ומעלהו בכלי שרת להקטירו ומולחו ונותנו ע"ג האישים כנ"ל:

שם ורקיקי מצות משוחים בשמן. לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין ר"ש מתיר מפני שהוא קרבן א' (שם ס"ג א') פותתן כדלהלן ובוללן וקומץ משניהם ואם עלה בידו מא' על שניהם יצא וכבר כתבתי בדין המאפה דגם הרקיקין צריכין להיות עשרה או י"ב לעשרון הרקיקין אין טעונות בלילה רק משיחה (מנחות ע"ד ב') והמשיחה לכו"ע אחר האפיה. כיצד מושחן מושחן כמין כ' יונית ושאר השמן נאכל לכהנים (שם ע"ד ב') ואית מ"ד דמושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג (שם ע"ה א') ובמחצה רקיקין ומחלה חלות מחזיר המותר להחלות (שם) ולהאי תנא מושח את הרקיקין על פני כולו (שם) דין הקידוש כלו בהן ודין הלישה והעריכה והאפיה אי בפנים או בחוץ מתבאר ע"פ הנ"ל במאפה לישתן משמע (שם נ"ה א') דהוה ג"כ בפושרין מדלא מחלקינן ואולי ברקיקין שהן דקין לא חיישינן כלל לתקלה דחימוץ כדאיתא (פסחים שם) לחלק בין פת עבה לדקה אחר האפיה פותתן כדלהלן (מנחות ע"ה א') ונותנם לתוך כלי שרת ונותן עליהם לבונה ומביאה אצל הכהן והכהן עושה כנ"ל במאפה ובסולת:

שם על המחבת האומר הרי עלי במחבת לא יביא במרחשת במרחשת לא יביא במחבת מה בין מחבת למרחשת מרחשת יש לה כיסוי מחבת אין לה כיסוי דברי ריה"ג ר"ח ב"נ אומר מרחשת עמוקה ומעשי' רוחשין מחבת צפה ומעשי' קשין ב"ש מספקא להו אי ע"ש כלי נקראו או ע"ש מעשיהן נקראו ובה"א כלי היה במקדש ומרחשת שמה ודומה כמין כלבוס עמוק כו' פירש"י שמצויים בדפנותיה גומות גומות (מנחות ס"ג א') ומשפטם בחלותיהם כמאפה תנור (מנחות ע"ו א') מחבת ומרחשת טעונות מתן שמן בכלי קודם לעשייתן בלינה ויציקה אח"כ (מנחות ע"ד ב') מתן שמן בכלי לכו"ע הוא קודם הלישה היציקה לכו"ע אחר האפיה והפתיתה ובדין הבלילה פלוגתא דתנאי (שם ע"ה א') כמוש"ל במאפה ת"ק ס"ל סולת בוללן כיצד נותן שמן בכלי קודם לעשייתה ונותנה ונותן שמן עליה ובוללה ולשה ואופה ופותתה ונותן עליה שמן ליציקה ורבי ס"ל חלות בוללן לאחר פתיתה נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה ולשה ואופה ופותתה ונותן עלי' שמן ובוללה ואח"כ נותן שמן ליציקה (שם) וכל אלו הג' מתנות שמן הן מהלוג הבא לכל מנחה או לכל עשרון כנ"ל פסוק א' ד"ה שמן לוג ועי' גמ' (מנחות שם) וכולן נלושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו (שם נ"ה א') פשוט הוא דטעונות קידוש בכלי כמנחת סולת והקידוש הוא קודם הלישה כמוש"ל בחביתי כ"ג והלכך למ"ד אין קדושין זה בלא זה כמוש"ל במנחת סולת צריך ליתן הסולת והשמן והלבונה לתוך ביסא גדולה כמוש"ל בסולת וכן למ"ד עשרון אינו מקדש אפילו למ"ד קדושות זה בלא זה ושניהן לישתן ועריכתן בפנים בעזרה כיון דכבר נתקדשו בכלי שרת והיינו לכתחילה אבל האפיה בפנים בעזרה בכלי שרת לעיכובא (מנחות צ"ו א') ועי' מש"ש:

(ו)

פתות אותה גו' כל המנחות מאפה מחבת ומרחשת צריכות פתיתה (מנחות ע"ה א') כיצד פותתן קופל אחת לשנים ושנים לארבע ומבדיל וכולן פותתן בכזית (שם ב') ולתנא דבי ר"י פורכן עד שמחזירן לסלתן (שם) אחר הפתיתה נותנם בכלי שרת ונותן עליהן שמן לבלילה למ"ד חלות בוללן וליציקה אח"כ לכו"ע ונותן עליה לבונתה ומביאה אצל הכהן והכהן עושה כנ"ל במאפה ובסולת:

(ז)

מנחת מרחשת. אף היא מצה (מנחות נ"ב ב') כדלהלן בכתוב וכולן צריכות שמן ולבונה (שם נ"ט א'):

שם סלת בשמן זהו מתן שמן בכלי קודם לעשייתן (מנחות ע"ד ב'):

(יא)
לא תאפה חמץ וכן הדין בשירי מנחות כדלהלן פרשה ו' פסוק י' חייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה (מנחות נ"ה א') אמר ר"פ ערכה ואפה לוקה שתים (שם נ"ו א') אר"י הכל מודין במחמץ אחר מחמץ שחייב במסרס אחר מסרס שחייב לא נחלקו אלא במטיל מום בבע"מ שר"מ מחייב וחכמים פוטרין (שם ב') המחמץ את הפסולה פטור בעי ר"פ חימצה ויצאה וחזר וחימצה מחייב משום מחמץ אחר מחמץ ופסול יוצא לא מהני לה או לא (שם נ"ז א') וכה"ג (זבחים ל"ב ב') רובן ט"מ ונעשו זבין (שם צ"ט א') בע"מ והוא טמא (נדה ל"ה א') בראיה שניה של זב מצורע בעי רב מרי חמצה בראשו של מזבח מהו תיקו (מנחות שם) לחה"פ חייב עליו משום חימוץ במנחת נסכים פלוגתא דתנאי אי נפסלת ע"י לישה במים ואינו חייב על חימוצה או לא וחייב על חימוצה (מנחות שם) אמר רב אמי הניח שאור ע"ג עיסה ונתחמצה מאליה חייב (מנחות נ"ו ב') שיאור דר"מ לר"מ חייב עליו משום חימוץ ובדר"י לר"י מספקא בגמ' (מנחות נ"ג א') ע"ש וביאור ענין השיאור עי' (פסחים מ"ח ב') חימוץ ע"י דבר אחר שאינו מחמשת המינים אי חייב בזה צ"ע ועי' (פסחים כ"ח ב') תוס' שם ד"ה מחמת ד"א ועי' (מנחות נ"ד א'):
שם כי כל שאור גו' שאור אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא כזית חצי זית מנין ת"ל כל דס"ל יש הקטרה בפחות מכזית כר' יוחנן שהבאתי פסוק ב' ד"ה וקמץ עירובו מנין ת"ל כי כל היינו דלא בטל ברובו במינו ובאינו מינו אף דניכר בחזותו דבמזבח בתר חזותא אזלינן כדאיתא (זבחים ע"ח א') ועי' מ"ש מזה לעיל פרשה א' פסוק ה' ד"ה את הדם ורבא אמר הכי קאמר אין לי אלא קומץ חצי קומץ מנין ת"ל כל והיינו מיהו לא פחות מכזית דס"ל אין קומץ פחות מב' זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית עירובו מנין ת"ל כי כל והיינו דהיתר מצטרף לאיסור לשיעור כזית (מנחות נ"ח א' פסחים מ"ג א' מ"ד ב') מיהו נראה דמודה אביי בהקטר שומשום דלא הוי הקטרה כדאיתא (מנחות ט"ז ב') וכל זה לר"א דדריש כל ודריש כי כל אבל רבנן לא דרשי כל רק כי כל דרשי ולית להו לרבויי עירובו (פסחים שם) מנין למעלה מבשר חטאת אשם כבשי עצרת שהן שלמי ציבור והן קדשי קדשים קדשים קלים ממותר העומר ומותר שתי הלחם מלחה"פ משירי מנחות שהיא בל"ת ת"ל כי כל גו' ממנו כל שהוא ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו מנחות נ"ז ב') והובא (זבחים ע"ו ב') בקיצור בעי רב"ח מר"ח בשר חטאת העוף מהו כתנאי ראי"א כל שממנו לאישים רע"ק אומר כל ששמו קרבן (שם) ועי' רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ה דאינו לוקה רק במקטיר עמהן חמץ והראב"ד השיג עליו המקטיר אברי בהמה טמאה

רל"א לוקה ריי"א אינו לוקה דה"ל לאו הבא מכלל עשה טהורים אין טמאין לא ואלאו הבא מכלל עשה אינו לוקה (זבחים ל"ד א' ומסקינן (שם) דבאברי בהמה טמאה דכו"ע לא פליגי כי פליגי בחיה (שם) ועש"ה בביאור זה ועיין רמב"ם (שם) המעלה מכולם ע"ג הכבש ריי"א חייב רא"א פטור (מנחות נ"ז ב') ובשאור ודבש לכ"ע כבש כמזבח (שם):

שם קרבן ראשית גו' אלו בכורים שבאין מתמרים (שמות כ"ג י"ט דברים כ"ו) שתי הלחה שבעצרת להלן כ"ג ולחמי תודה:

שם לריח ניחוח. לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים (זבחים ע"ז א') ויש נ"מ גדולה בזה בענין תערובות ועי' מש"ל פ' א' פסוק ט' בדיני תערובות איברים פרשה ב' פסוק ב' בדיני תערובות (מנחות פרשה ד') בדיני תערובות דמים:

(יג)

במלח תמלח גו' לא מלח כשר (מנחות י"ח א') במשנה ואי אפשר לומר דהיינו לא מלח כהן אלא זר דהא אין זר עולה לגבי מזבח (שם כ' א') בקצת שינוי לשון מיהו ר' יהודה ור"ש ס"ל דמלח מעכב שם ועש"ה:

שם על כל קרבנך תקריב מלח. ר' ישמעאל בנו של ריב"ב אמר מה הפרט כו' יצאו דם ויין שאינם עולין לאישים יצאה קטורת שאינה על מזבח החיצון (שם כ"א א') ואע"ג דדם שמלחו נפיק ליה מתורת דם סד"א מישדי ביה משהו למצוה בעלמא קמ"ל מיהו ברייתא דשם כ' א' ס"ל דקטורת בעי מלח ונ"ל דהיינו בשעת הקטרה לבד המלח סדומית שמערבין בה כנ"ל בספר שמות וע"ה מש"ש כיצד הוא עושה מביא האבר וניתן עליו מלח והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו (מנחות כ"א א') אמר אביי וכן לקדרה (שם) מלחו כ"ש סגי רמב"ם עפ"י פי' בגמ' שם לא מלח כלל לוקה משום לא תשבית רמב"ם ואף למ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו י"ל דהעלאה הוה מעשה מיהו צ"ע ועי' ל"מ בפרק ה' מהל' איסורי מזבח שעמד על דברי הרמב"ם בזה דהא בקרבנות ליכא ל"ת רק עשה וצ"ל דהושוו כל הקרבנות למנחה אם המלח מעכב בקרבנות עיין מ"ש מקודם במנחה ועי' גמ' שם ורמב"ם בהל' איסורי מזבח פ"ה ועי' מ"ש בספר במדבר פרשה כ"ח פסוק ב' ופי' עיכובא דמלח במנחה השיריים אסורין דה"ל כלא הוקטר הקומץ ובקרבנות א"א לומר כן דכיון דנזרק הדם יצא אלא צ"ל דהנפקא מיניה דאם אין מלח לא יקטיר אף שיפסלו בלינה בשלשה מקומות המלח נתונה בלשכת המלת וע"ג הכבש ובראשו של מזבח בלשכת המלח (שם) היו מולחין עורות קדשים ע"ג הכבש (שם) מולחין את האיברים בראשי של מזבח ששם מולחין הקומץ והלבונה והקטורת למ"ד דנמלחין ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכין ועולת העוף (מנחות כ"א ב') קרבנות

יחידים היו נמלחין במלח של ציבור (שם) המלח לאכילת קדשים שאוכלין הכהנים משל ציבור שם אבל לחולין של צורך קדשים המלח משלהם פסולין שאם עלו לא ירדו נראה דצריכין מלח ועי' מש"ל בדיני הפשט ונתוח ועמש"ל בספר במדבר כ"ח ב':

(יד)

מנחת בכורים במנחת העומר שקרב בפסח משל ציבור המפורש להלן כ"ג יו"ד הכתוב (מנחות ס"ח ב') והוא מן השעורים (שם) וצריך הגשה (שם ס"א א' ס"ז ב') וצריך תנופה (שם) ומפורש בכתוב שם אם בא מחו"ל ומן הישן פלוגתא (מנחות פ"ג ב' פ"ד א') וסתמא דמתניתין כפשט הכתוב וכן הוא בפ"ק דמס' כלים מצות העומר להביא מן הקמה לא מצא יביא מן העומרים מצותו להביא מן הלח לא מצא יביא מן היבש (מנחות ע"א א') במשנה כיצד מעשהו נקצר בלילה במוצאי יו"ט הראשון של פסח (שם ס"ה א') נקצר ביום לרבי כשר אף שלא נקצר כמצותו ולדידיה אין קצירתו דוחה שבת אלא נקצר מעיו"ט ולר"א בר"ש נקצר שלא כמצותו פסול כיון שלא נקצר כמצותו ולדידיה קצירתו דוחה שבת (מנחות ע"ב א' ב') מצותו להביא מן הקרוב לירושלים לא בכר מביאין אותו מכל מקום (שם ס"ד ב') שיעור תבואה הנקצרת לעומר ר' ישמעאל אומר בשבת שלש סאין ובחול חמש וחכ"א בין בחול בין בשבת משלש היה בא (שם ס"ג ב') והיינו דלא כרבי כנ"ל ריבה או מיעט בסאין כשר (שם ע"ו ב') קצרוהו ונתנהו בקופות הביאוהו לעזרה חובטין אותו בקנים כדי שלא יתמעך ומהבהבין אותו באור ונתנוהו לאביב מנוקב כדי שישלוט האור בכולו שטחוהו בעזרה נתנוהו לרחים של גריסות והוציאו ממנו עומר שהוא עשירית האיפה מנופה בי"ג נפות והשאר נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה ופטור מן המעשרות (שם ס"ו א') דמירוח הקדש פוטר רע"ק מחייב בחלה ובמעשרות (שם) ומסקינן בגמ' (שם ב') בטעמיה דרע"ק משום שלא נתנו מעות הקדש אלא לצורך נתן עליו שמנו ולבונתו יצק ובלל (שם ס"ז ב') ונלענ"ד דצ"ל בלל ויצק מיהו להלן (שם ע"ד ב') בנעשה בכלי נקט ג"כ מהמאוחר אל הקודם יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי מקודם וכתבו התוס' דצריך ג' מתנות שמן וכבר כתבתי לעיל פסוק א' ד"ה ויצק שלפי ענ"ד אין הדבר כן ומ"ש התוס' דנתן עליו שמנו היינו מתן שמן בכלי מקודם הסולת אינו נראה כלל דעליו וודאי אעשרון קאי כמו לבונתו הניף הגיש קמץ והקטיר (שם ס"ז ב') ונראה פשוט דהקומץ צריך ג"כ נתינה בכלי שרת לקדש כמו בכל המנחות והשיריים נאכלין לכהנים (שם ע"ב ב') ודינם ככל המנחות לענין זמן ומקום אכילתה כדאיתא שם תורה אחת לכל המנחות אמר רב מנחת העומר שקמצה שלא לשמה פסולה הואיל ובאה להתיר ולא התירה וכן אתה אומר באשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן

פסולין (מנחות ד' א' ב') ואתותב שם בהא דאשם נזיר ואשם מצורע ורשב"ל אמר מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשרה פי' ויקטיר הקומץ ושיריה אינם נאכלין עד שיביא מנחת עומר אחרת ותתירנה (שם ה' א') ופרכינן לרשב"ל היאך הקומץ קרב הא בעינן ממשקה ישראל מהמותר לישראל אמר רב אדא ב"א קסבר רשב"ל אין מחוסר זמן לבו ביום ועמש"ל פרשה י"ז פסוק ג' בענין שרופי חוץ בלילה ור"פ מקשה עליו שם ומסיק ה"ט דר"ל קסבר האיר המזרח מתיר ע"ש ורבא אמר מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשרה ושיריה נאכלין וא"צ מנחת עומר אחרת להתירה כו' (שם ב') כל קרבנות ציבור והיחיד כו' העומר ושתי הלחם כו' אין באין אלא מן המובחר כו' (מנחות פ"ז ב') במשנה אין מביאין לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית האילן ואם הביא כשר (שם פ"ה א') ומשמעו דהיינו מה"ת ועמש"ל פרשה כ"ג ועיין רש"י ותוס' (מנחות ס"ח א' פסחים י"א א'):

פרשה ג

(א)

זבח שלמים. כולל תודה הבאה עם לחם וסתם שלמים הבאין בנדר או בנדבה המפורשין להלן פרשה ז':

שם אם נקבה הקדיש נקבה ונתעברה לכו"ע כשנולד הולד הרי הוא קדוש בקדושת שלמים הלכך ולדה ולד ולדה עד סוף כל הדורות מה"ת קרב שלמים וטעונין סמיכה נסכים תנופה חיים ושחוטין במס' (תמורה י"ז ב') ופלוגתא דתנאי (תמורה כ"ה א' חולין צ') ובכ"ד אי בהווייתן הן קדושין היינו בשעת לידה והלכך יכול להקדיש הולד במעי אמו לקדושה אחרת (תמורה שם א'), וכן אם שחט מעוברת ומצא בה ולד נאכל בתורת חולין (שם י"א א' כ"ה א') אי במעי אמן הן קדושין הקדיש בהמה מעוברת ושייר להולד פלוגתא דאמוראי (שם כ"ה ב') ובכ"ד וגם מייתי בזה כמה ברייתות אי שיורו משוייר דעובר לאו ירך אמו או אינו משוייר דעובר ירך אטו הוא הקדיש בהמה מעוברת סתם למ"ד שיורו משוייר ה"ל כמפרש שגם ולדה קודש (שם יו"ד ב') וכיון דבתם במעי תמימה לכו"ע קדושה חלה אעוברין כמוש"ל קדוש קודם שנולד (שם כ"ה ב') כמו"ש התוס' שם ולמ"ד שיורו אינו משוייר למ"ד ולדות קדשים במעי אמן הן קדושין האי נמי קדוש במעי אמו אבל למ"ד ולדות קדשים בהווייתן קדושין בהקדיש ולבסוף נתעברו הכא נמי בכה"ג אע"ג דעובר ירך אמו הוא מ"מ כל זמן שלא נולד לא קדוש ואי שחיט לאם הולד חולין אבל לאחר שנולד קדוש הוא בקדושת האם בע"כ ואם הקדישו לקדושה אחרת קודם שנולד כיון דעובר ירך אמו הוא לא קדוש ואין הדין בזה כמו בהקדיש ריקנית

ונתעברה כמו"ש התוס' (שם כ"ה ב') וכמוש"ש דנא כהגי' שלפנינו שור זה חציו עולה וחציו שלמים נר' יוסי אם לכך נתכוין בתחילה הואיל וא"א לקרוא ב' שמות כאחת דבריו קיימין ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויקח בדמיה חציו עולה וחציו שלמים כן מתבאר מתוך הסוגיא דמס' תמורה (כ"ו א') ע"ש והפי' כמו"ש התוס' שם וכמוש"ש אם נתכוין בתחילה שחצי השני יהיה שלמים ומסתמא כיון לא תחול קדושה ראשונה עד שתחול שניה דבריו קיימין אבל בנמלך שסבור בתחילה שהחצי השני יהיה חולין כי אמר אח"כ וחציו שלמים תחול זו ואח"כ תחול זו קאמר וכיון שחלה קדושת עולה על החצי פשטה קדושה בכולה ונ"ל דזה א"כ אף בתוך כדי דיבור קטן אף למ"ד תוך כדי דיבור כדיבור דמי כדבעינן למימר קמן דאע"ג דהוי מצי למהדר ביה מ"מ כיון דלא הדר ביה כי חלה קדושה אפלגא פשטה בכולה כמוש"ש בביאור הסוגיא ולר"מ בכ"ע ה"ז כולה עולה ובטעמיה דר"מ נחלקו אמוראי רבא במס' (זבחים ל') ס"ל דלר"מ אף באמר שור זה עולה ושלמים או לחצות לעולה ושלמים ג"כ הרי זה עולה דלר"מ תפוס לשון ראשון ופי' התוס' דס"ל דאין ב' קדושות יכולין לחול על שור אחד יחד וס"ל דקדושה שהזכיר תחילה אלימא לדחות השני' ולפי ענ"ד נראה לי דאמרינן דכוונתו היתה שהקדושה שהזכיר תחילה תחול תחילה ופשטה בכולה ממילא ולא מהני מה שמפרש דבריו דאנן סהדי דתחול זו ואח"כ תחול זו קאמר או דהוה ליה דברים שבלב דלא הוה דברים כמוש"ש ור"מ בשיטת ר' יהודה דזבחים שם אמר הבאתי בדיני פיגול בסדר צו אבל ר' יצחק בר"י אמר ר' יוחנן דמודה ר"מ בלחצות רק בכה"ג פליג וטעמיה נ"ל דכיון דלא אמר לחצות מסתמא תחול זו ואח"כ ת"ז קאמר ע"ד מה שאמרו שם בגמ' בענין תמורה מיהו התוס' שם לא כתבו כן ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימין היא שלמים ולדה עולה הרי זה ולד שלמים דר"מ אר"י אם לכך נתכוין בתחילה הואיל ואי אפשר לקרוא שני שמות כאחת דבריו קיימין ואם משאמר הרי זה שלמים נמלך ואמר ולדה עולה ה"ז ולד שלמים (שם כ"ה א') וביאור זה למ"ד עובר ירך אמו הוא דשיורו אינו משוייר אתי שפיר ע"ד הנ"ל ובאמר ולדה עולה והיא שלמים דבריו קיימים משום דע"י הולד אין הקדושה מתפשטת להאם אף למ"ד דמתפשטת מדבר שאינו עושה טריפה משום דולד למפרש קאי עיין (ב"ק ע"ח ב') ועיין מש"ל פרשה ז' בדיני פיגול אבל למ"ד שיורו משוייר עובר לאו ירך אמו הוא ע"כ צ"ל דפלוגתייהו בענין חזרה דלר"מ כי אמר הרי זה שלמים וודאי בהדי ולד קאמר וכי אמר ולדה שלמים הוי ליה נמלך ולפי"ז תוך כדי דיבור לכו"ע לאו כדיבור דמי לענין חזרה רק לענין לפרש דבריו פליגי ובמס' ב"ק ע"ג ב' פרכינן ממתניתין דה"ז תמורת עולה ותמורת שלמים עלה דמפרשינן שם דלר"י תוך כדי דיבור כדיבור דמי

ואע"ג דההיא איכא לשנויי משום תחול זו ואח"כ תחול זו כמו"ש צ"ל דהש"ס דשם ס"ל דפלוגתייהו גם בהא דתמורה משום חזרה דומיא דמתניתין דולד למ"ד שיורו משוייר כמו"ש מזה באורך במס' תמורה שם ומפרשינן דהא דהכא בתוך כדי דיבור גדול איירי דהיינו שלום עליך רבי אבל בתוך כדי דיבור קטן דהיינו שלום עליך מודה דהוה כדיבור לחזרה והוקשה שם להתוס' דא"כ מאי קאמר ר"י הואיל ואי אפשר לקרוא שני שמות כאחת הא היה יכול לקרוא בתוך כדי דיבור קטן ותי' דלכך נתכוין היינו בתוך כדי דיבור קטן ונמלך היינו לאחר כדי דיבור קטן בתוך כדי דיבור גדול והוא דחוק והנ"ל לפי ענ"ד שם דהכי קאמר כיון דאי אפשר לקרוא שני שמות כאחת והוא. מוכרח להזכירם בזה אחר זה הלכך אף לאחר צדי דיבור קטן כל שהוא בתוך כדי דיבור גדול עיוני קא מעיין כלשון הש"ס תמורה שם ולאו נמלך הוא ודעתו דלא תחול זו אלא א"כ תחול זו וכמוש"ש באורך קצת בטוב טעם:

(ב)

וסמך עמש"ל פרשה א' פסוק ד' ובזה אין וידוי אלא דברי שבח רמב"ם בהל' מעה"ק פ"ג הל' ט"ו:

שם ושחטו תודה *ששחטה לשם שלמים כשרה ועלתה לשם חובה שלמים ששחטן לשם* תודה פסולין פירוש לא עלו לשם חובה (זבחים ז' א') תודה *ששחטה לשם* תודת חבירו רבה אמר כשרה ורב חסדא אמר פסולה והיינו שלא עלתה לשם חובה (שם) ואע"ג דבשחיטה ליכא דין שינוי בעלים כמוש"ל פ"א פ"ט מ"מ כשאומר הריני שוחט תודת פ' לשם תודה אחרת של פ' אחר ה"ל שינוי קודש עיין רש"י ותוס' שם לענין שארי קרבנות בכה"ג:

שם פתח אהל מועד אר"י א"ש *שלמים ששחטן קודם שנפתחו* דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אוה"מ בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול (זבחים נ"ה ב') ובמשכן קודם שיעמידו הלוים את המשכן מלאחר שיפרקו הלוים את המשכן פוסלין (שם) ופירש"י (שם ס"א א') ד"ה יחד לאחר שפרקו ובמס' נזיר מ"ה א' ד"ה ת"ר וגלח הנזיר דהיינו רק בשלמים והא דתנן במס' תמיד פ"ד לא היה השוחט שוחט עד שישמע קול שער גדול שנפתח כתבו התוס' לתרץ דהיינו רק למצוה ועיין תוס' (יומא כ"ט) שדעתם דה"ה בכל הקרבנות לבד מליקות וקמיצות ועיין תוס' (זבחים שם מנחות מ"ט שם צ"ה א') ד"ה מר אמר (עירובין ב' א') ד"ה שלמים (יומא ס"ג) ד"ה שלמים ולפי ענ"ד פירש"י תמוה דהא בעולה נמי כתוב פתח אה"מ ואין זה כל העזרה כולה ועמש"ל בספר

במדבר כ"ח ד' קדשים קלים שחיטתן בפנים וקיבול דמן בכלי שרת בפנים (זבחים כ"ו א') ועיין שם כמה פרטי דינים הבאתים בפרשה א' פסוק י"א ד"ה על ירך:

שם

וזרקו גו' היינו שתי מתנות שהן ארבע (זבחים נ"ה א') ופשוט דהיינו כמו בעולה עמש"ש מקום הנתינה מחצי המזבח ולמטה כמו בעולה דאין דמים למעלה רק בחטאת בהמה דכתיב בה קרנות ובעולת העוף דנמצה דומיא דוהקטיר כמוש"ל וכן מוכח מלישנא דמתניתין דקתני עולה ושלמים בחד לישנא וכן מוכח (זבחים י' ב') דמפורש שם באשם וק"ו דשם עולה ג"כ לשלמים כל הדמים טעונין מתן דם ליסוד (זבחים ל"ז א') ופירש"י אם נשאר מן הדם בכלי לאחר שזרק ופשוט שהדין כמו בעולה ובחטאת וכן כתב הרמב"ם בהל' מעה"ק פ"ה הל' וא"ו בפירוש:

(ג)

את החלב גו' את הקרב חלב שעל המסס ובית הכוסות זהו חלב שעל הקרב (חולין צ"ג א') סוף הכרס עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות רש"י ריש פרק אלו טריפות ובתוכו כעין חדרים קטנים והמסס מחובר בו (רש"י שם) ותוכו כעין קליפות ודפין ודלא כמו"ש בט"ז בסוף סי' מ"ח שההמסס עשוי כעין חדרים קטנים וצ"ל שיש בשם ט"ס ולההמסם מחובר הקבה ולהקבה מחוברין הדקין (רש"י שם) ופירש"י שם שאין הפי' שזה הוא כל חלב שעל הקרב אלא כלומר שגם זה הוא בכלל חלב שעל הקרב שזה מחובר להחלב שעל הכרס שהוא נקרא קרב:

שם ואת כל גו' על הקרב להביא חלב שע"ג הדקין דברי רע"ק (חולין מ"ט ב') לפי מאי דמסקינן שם איפוך קמייתא והיינו ריש מעי' באמתא בעי גרירה (שם צ"ג א') ופירש"י ממקום יציאתן מהקבה והרמב"ם הביא בשם י"א מהגאונים דהיינו בסוף המעים אצל החלחולת ר' ישמעאל אומר להביא חלב שעל הקבה (חולין מ"ט ב') ביאור פלוגתייהו כמו שכתב רש"י שם דחלב שעל הדקין לכו"ע הוה חלב ופלוגתייהו בחלב הקבה וטעם פלוגתייהו מפורש שם בגמ' דר"י ס"ל דכל שהוא קרום ונקלף הוה חלב ורע"ק ס"ל דבעינן תותב קרום ונקלף וחלב הדקין לפירש"י דלכו"ע אסור צ"ל דהוה תותב כמו"ש רש"י בפירוש בזה מיהו להלן בדף צ"ג א' כתב דבחלב שעל הדקין נחלקו ר"י ורע"ק וצ"ע ועי' (הוריות ג' א') בשני הגירסות דשם ופי' תותב פירש"י דתרגום כסותו תותביה דהיינו שאינו אדוק להבשר ובקרום ונקלף. פירש"י קרום פרוש על החלב והקרום נקלף ממנו והטור פי' שיש קרום בין החלב להבשר וכשקולפין החלב נקלף הקרום עמו ועיין ט"ז יו"ד סי' ס"ד ס"ק ה' וביאור חלב שע"ג הקבה היינו שהקבה היא מעי ארוכה ועבה

ומונחת בחצי עיגול וסביב החצי עיגול מבחוץ יש חלב ונקרא דאקשתא כלומר שעל הקשת ובתוך החצי עיגול יש ג"כ חלב ונקרא דאייתרא כלומר שעל יתר הקשת וזה החלב שבפנים אינו תותב כלל ובו וודאי נחלקו ר"י ורע"ק והחלב דאקשתא הוא תותב זרק שבאמצעותו הוא אדוק להקבה ובדין חלב זה ובענין ההלכה אי כר"י אי כרע"ק איכא תרי לישני בגמ' שם נ"א ללישנא קמא בני א"י ובני בבל ס"ל דחלב הקשת הוה חלב אף לרע"ק ופליגי בדאייתרא כמאן הלכתא דבני בבל פוסקים כר"י להחמיר ובני א"י כרע"ק להקל ולישנא ב' ס"ל דאייתרא בני בבל ובני א"י ס"ל דמותר כרע"ק ופליגי בדאקשתא אי הוה תותב ואסור אף לרע"ק אי לא כן מתבאר שם מפירש"י מיהו הכ"מ בהל' מעה"ק ה' י"ח כתב דהרמב"ם ס"ל דללישנא ב' דאייתרא מותר אף לר"י ובדאקשתא פליגי ר"י ורע"ק ויש לתמוה בזה למה יהא דאייתרא מותר לר"י דלא בעי תותב ועי' לח"מ בהל' מאכלות אסורות פ"ז שלא כתב כן בדעת הרמב"ם:

(ד)

ואת החלב אשר עליהן. לובן כוליא אי הוה בכלל חלב יתבאר להלן פרשה ז' ובענין זה אין נ"מ דוודאי הכל קרב עם הכליות:

שם על הכסלים עיקר לשון הכסלים הן העצמות הארוכות שאצל העוקץ מכאן ומכאן שבהם קבועין עצמות הראשונות של הרגלים כדמוכח במס' (בכורות מ' א' ע"ש) ועל שמם נקרא כל הבשר שביניהם בהיקף ומה שביניהם מבין הצלעות הגדולות שבחוליות השדרה ותרגום אונקלוס גיספיא היינו צדדין ותרגום יונתן כפלי וכן הוא בלשון הגמרא ובלע"ז פלאנקין והיינו רצועת הבשר המתפשט מהג' חוליות האחרונות שבלי עצמות כלל דרך הטבור להחוליות שכנגדן בצד השני כנראה מפרש"י (זבחים י"ח ב') בענין החגורה שלזה קורא כפלי ונראה שגם הבשר שבין הצלעות קטנות שמצד האחד להשני המתפשט דרך הכרס ג"כ נקרא בכלל זה שהרי חלב הכסלים מתפשט בשם ג"כ ונראה שגם הבשר שבפנים שעל העצמות התחתונות שהאמצעי מהן מחובר לחוליא האחרונה מהי"ח חוליות שבארתי לעיל פרשה א' פסוק וא"ו נקרא ג"כ ע"ש הכסלים וחלב הכסלים היינו בגובה הכסלים כשהבהמה עומדת, דהיינו אצל השדרה משני הצדדין מעיקרי הירכים כדבעינן למימר קמן עד הצלעות הגדולות ושם הוא בלתי מכוסה בבשר והולך ומתפשט למטה בין עובי בשר הכסלים בתוך כל הכסלים ואיתא בגמרא (חולין צ"ג א') דחלב שהבשר חופהו מותר שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל האי תרבא דתותי מתני אסור (שם) ובלשון הרי"ף איתא חיוורתא דתותי מתני אסור והוזכר (שם נ"ה ב') והיינו ג"כ משום חלב הכסלים

כדמפרשינן להלן בחלב דקליבוסתא ופרכינן עלה מהא דחלב שהבשר חופהו מותר ומתרצינן בהמה בחיה פרוקי מפרקא ביאור המתנים נ"ל לברור דהיינו הג' חוליות האחרונות שאין בהם צלעות עם הבשר שביניהם דרך הטבור וגם הג' צלעות שהן זה אצל זה בהיקף הבהמה בסופה שהאמצעות מהן מחוברת לחוליא האחרונה מאותן הג' חוליות הנ"ל ונקראת עוקץ קליבוסת הענקא כמוש"ל פרשה א' פסוק וא"ו כנ"ל בזה והבשר שביניהן על הבני מעים והא דאיתא (זבחים י"ח ב') אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאצילייהן הן אלא כנגד אצילי ידיהן ופרש"י על צלעותיהם כנגד המרפק נ"ל דאצילי ידיהם היינו מה שאנו קורין אוילין בויגין והיינו הפרק שבין ב' צלעות היד ופי' למטה ממתניהם היינו מתחילת מתניהן ולמטה ופי' למעלה מאצילייהן היינו ג"כ מתחילת אצילייהן ולמעלה והיינו כשיעור כמה אצבעות לפני סוף העצם והא דתנן (סנהדרין מ"ה א') נהפך על לבו הופכו על מתניו נ"ל משום דחוליות השדרה שלמעלה מהמתנים בולטות עפ"י רוב וכשהוא שוכב ופניו למעלה עיקר שכיבתו על המתנים ששם העצמות והחוליות אינם בולטים ופי' תרבא דתותי מתני לפי' רש"י נ"ל דהיינו החלב שמתפשט לתוך בשר הכסלים דהמתנים הם ג"כ בכלל כסלים כמו"ש והיינו שבשר המתנים מכסהו ומתרץ דבאמת מעט מזה החלב המכוסה בבשר לאחר שחיטה הוא מגולה כשהבהמה חיה ואותו המעט הוא שאסור ונראה שג"כ קרב למזבח ויותר נ"ל לפענ"ד כמו"ש שנראה מהרי"ף והרמב"ם דהיינו חיוורא דתותי מתני והיינו תרבא דקליבוסתא דלהלן שם וביאור תרבא דקניבוסתא כתב הרי"ף דהיינו היכא דלייפין אטמתא דהיינו מקום חיבור הירכים וכ"כ הרמב"ם חלב שבעיקרי הירכים וכבר כתבתי שקליבוסת הוא העוקץ שהוזכר במס' תמיד ונקרא הענקא שהזכרתי מקודם בזה והחלב שבשם הוא מכוסה לאחר שחיטה בבשר שני הירכים שמתדבקין זה לזה לאחר שחיטה וגם פירש"י בתרבא דקליבוסתא הוא כענין זה:

שם היותרת על הכבד גו' בביאור היותרת כתב הרמב"ם בהקדמתו לסדר קדשים דהיינו אצבע הכבד שהוזכר במס' תמיד שהבאתי בפרשה א' פסוק ו' אבל תרגום אונקלוס ויונתן חצרא דכבדא והיא המחיצה שבין הריאה להכבד ובני מעיים וכן פירש"י בחומש ובגמ' (חולין מ"ו א') וכן נראה מהתוס' חולין צ"ב ב') ד"ה אמר אביי שפלפלו (שם) מנידון החלב שעל היותרת ואצבע הכבד אין עליו שום חלב ונ"ל דגם הרמב"ם מפרש כן אלא דס"ל דאצבע הכבד מניח מחובר לחצר הכבד וזהו שכתוב בהל' מעה"ק (שם) שנוטל מהכבד מעט ועמש"ל (פרשה א' פסוק ו') ודין חלב היותרת לענין אכילה יתבאר להלן (בפרשה ז') דלענין הקרבה אין נ"מ דוודאי קרב עם היותרת כל אלו נקטרין כאחת

(פסחים ס"ד) ונקראין אימורין ועי' מ"ל בהל' מעה"ק (פ"א הל' י"ח) בביאור שם זה ולפי ענ"ד הפי' האימורין בפרשה להקטרה:

(ט)
חלבו האליה גו' לעומת העצה גו' כתב הרמב"ם בהל' מעה"ק פ"א הל' י"ח עם החוליות מהשדרה עד מקום הכליות וצ"ל דהיינו עצם העוקץ שנקרא קליבוסת שנקרא הענקא עם עוד חוליא אחת או יותר והכ"מ כתב מהח"ל שנכנס לפנים מהעצה ועי' (זבחים כ"ח א') מנידון עור שתחת האליה ועמ"ש מזה בדיני פיגול. עור האליה אי כאליה דמי או לא פלוגתא דאמוראי (זבחים כ"ח א') ועי' מש"ל בדיני פיגול:

(יז)
כל חלב וכל דם לא תאכלו דינים השייכים לחלב ביחוד ולדם ביחוד נבאר להלן (בפרשה ז') ובכאן נבאר הדינים השייכים לשניהם והשייכים לכל מאכלות אסורות א"ר אבהו אר"י כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל נא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה דברים י"ד) וחזקי' פליג וס"ל דרק במקום דכתיב לא יאכל משמע אכילה והנאה (פסחים כ"א ב') ובכ"ד ומסקנא דסוגיא (שם) דלא פליגי רק בחולין בעזרה וחלב מותר בהנאה לכ"ע כדלהלן (פרשה ז' פסוק כ"ח) ודם משום דאתקש למים וכן בשארי איסורין אית בהו דרשות להיתר הנאה (שם) אי לוקין על האכילות שלא כדרך אכילתן עי' (פסחים כ"ד ב') ויובא בסדר קדושים בדיני ערלה החלב והדם חייבין עליהן כרת כדלהלן (שם) תניא א' חייבי כריתות וא' חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות ארבעים דברי ר' ישמעאל רעק"א חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים שאם עשה תשובה ב"ד שלמעלה מוחלין לו חייבי מיתות ב"ד אינן בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין ב"ד שלמטה מוחלין לו ר' יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאה כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות מכות י"ג ב') ופירש"י ותוס' דה"ה בכל חייבי כריתות וע"ש בגמ' בביאור הא דחייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות ארבעים אם היינו דעבדינן תרווייהו מלקות ומיתה אי דהיינו בלא התרו בו למיתה רק למלקות וכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתם (שם כ"ג א') ומשמע דהיינו אף בלא תשובה חייבי כריתות א"צ התראה (שם י"ג ב') והיינו לחיוב כרת חיוב האכילה היא הבליעה (כתובות ל' ב') ועי' ר"ש (תרומות פ"ח מ"ב) ויובא להלן פרשה כ"ב פסוק י"ד שיעור האכילה בכזית פשוט בכ"ד ואף שיעור הדם ג"כ לפו"ר בכזית כדמוכח (כריתות כ"א ב') בהא דאר"י א"ר דם שרצים לוקין עליו בכזית (ושם כ"ב ח') דדם דלב בהמה דאית בי' כזית חייבין עליו וכן משמע מלשון אכילה דבדם מיהו במס' (יבמות קי"ד ב') איתא דבדם אינו חייב רק ברביעית וצ"ל שיש חילוק בין

קפוי לצלול וניגר ועי' (מנחות ק"ד א') דרביעית דם שנקרש יעמוד על כזית ועי' (חולין פ"ז ב') בצלילתא דדמא שיעור הרביעית אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע (פסחים ק"ט א') ובמס' (עירובין פ"ג) מתבאר דהיינו ביצה ומחצה והבאר היטב (בש"ע א"ח סי' ר"י ס"ק ב') הביא דהיינו כמעט מלא ב' קליפות מביצת תרנגולת ונ"ל מוצא דבר זה מהגמ' דחולין צ"ח א') דלפי"ד הש"ך ביו"ד סי' פ"ו ס"ק פ"ו מוכח דהקליפות הן חלק רביעית מהכל ע"ד הקירוב כזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא כזית אגורי כלים פי"ז מ"ח והיינו עם הגרעין (ברכות ל"ט) ומשמע מהא (דיומא פ') דאין בית הבליעה מחזקת יותר מכביצה ומהא (דכריתות י"ד) דאין בית הבליעה מחזקת יותר משני זיתים דשיעור כזית הוא כחצי ביצה ועי' תוס' (עירובין פ' ב') ד"ה אגב אורחא חולין ק"ג ב') ד"ה חלקו ר' שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לקרבן (מכות י"ז א') ועי' תוס' (שבועות כ"א ב) ד"ה ולא כזית דקרבן בכרת תליא מילתא ולדידן דבעינן כזית למכות אי איכא איסור תורה בפחות מכזית פלוגתא דר"י ור"נ (יומא ע"ד א') דר"ל אמר מותר מה"ת ור"י אמר אסור מה"ת וטעמי' מפרשינן (שם) משום דחזי לאיצטרופי ע"ש או כדאיתא שם בברייתא מריבוי דכל חלב ע"ש כמה ישהה האוכלן כאלו אוכל קליות דר"מ וחכ"א עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס (כריתות י"ב ב') ועי' (עירובין פ"ב ב') פלוגתא דתנאי בשיעור הפרם ועי' מש"ל (פרשה ד' פסוק כ"ז) בענין ידיעות ותמחויין אי מחלקין לענין זה שלא לצרף לכשיעור אכילה גסה לא חשיבא אכילה (יומא פ' ב') ועי' תוס' (פסחים ק"ז ב') ד"ה דלמא אתי למיכל (נזיר כ"ג) ד"ה פסח (יבמות מ' א' ב"ק ק"י א' ע"ג י"ב) תוס' ד"ה אלא ועי' מ"ל בהל' יסודי התורה פ"ה שהאריך בזה וכתב דבהני שלוקין עליהן שלא כדרך הנאתן חייב אף באכילה גסה סיכה אי הוה כשתיה עמש"ל (פרשה כ"ב פסוק י') ושיעור זמן צירוף השתיה ג"כ מפורש (כריתות י"ג א') דהיינו בכדי אכילת פרס והרמב"ם כתב ע"פ התוספתא דאינו מצטרף רק בכדי שתיית רביעית וזה תמוה למאד נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל קשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת (מכות כ"א א') וה"ה באכילה דאיסורין ועמש"ל (פרשה כ"א פסוק א' ופסוק ז') איסור שנתערב בהיתר ע"י בלילה בלח בלח וכן בקמח במים וכן נ"ל בקמח בקמח ע"י לישה שדינו כמו לח בלח כדמוכח (תרומות פ"ה) וכ"כ הפר"ח ביו"ד סי' ק"ט במין באינו מינו לפי הסוגיא (דפסחים מ"ג נזיר ל"ז) חייב מלקות אכזית בכדי אכילת פרס כשאכל כזית מהאיסור כמוש"ש ועי' מש"ש דכרת וקרבן ליכא כל היכא דאיכא רוב היתר ובדליכא כזית בכדי אכילת פרס ואיכא טעמא בין שאכל כולו בין שאכל ממנו משהו איכא איסור תורה

לר"י דס"ל חצי שיעור אסור מה"ת ומלקות ליכא לדידן דבעינן שיעורא למלקות ואף לר"ל דס"ל חצי שיעור מותר מה"ת מ"מ נ"מ במה שאינו מתבטל בכה"ג להשלים לפחות מכשיעור שאכל בלי תערובות לחיוב מלקות ובשיעור נתינת הטעם אי איכא קפילא סמכינן אקפילא (חולין צ"ז ב' ועי' יו"ד ר"ס צ"ח) והיכא דליכא קפילא קיי"ל בששים לבד האיסור ואית מ"ד במאה עם האיסור (חולין צ"ח צ"ט) ולפי הסוגיא דע"ג ס"ז נחלקו המפרשים והפוסקים י"א דכל שאין האיסור ניכר לעין בפני עצמו כי איכא רוב היתר היינו טעמו ולא ממשו דאין לוקין עליו ובזה י"א דבכל כה"ג ליכא איסור תורה כלל ודלא כהסוגיות הנ"ל דטעם כעיקר אינו מן התורה וי"א דמלקי הוא דלא לקי אבל עשה איכא דילפינן מגיעולי כלי מדין ולדידהו היכא דניכר האיסור לעין ואוכלו ע"י תערובות כרת נמי מחייב כמו"ש (פסחים שם) וי"א דטעם כעיקר מן התורה דכל היכא דאיכא טעמא לא בטל וחייב אכזית בכדי אכילת פרס מלקות ובדליכא כזית בכדי אכילת פרס איכא איסור תורה לר"י ומשלים לכשיעור לכו"ע למלקות ובביאור טעמו ולא ממשו דשם ע"ש תוס' ולפי זה י"ל דאף בניכר האיסור לעין ג"כ ליכא כרת כשאוכלו ע"י תערובות מכ"ז כתבתי בסוגיא (דפסחי שם) בתערובו' הנ"ל במין במינו פלוגת' דתנאי (חולין ק"ח ב' זבחי' ע"ח ב' ע"ט א' מנחו' כ"ב ב') ר' יהודה ס"ל דמין במינו במשהו אסור מן התורה ומשלים לכשיעור שאכל בעין למלקות וצ"ע לענין כרת ורבנן ס"ל דרק בעולין הדין דמין במינו לא בטל אבל בכל האיסורין מין במינו ברובא בטל והיינו פשוט במשהו יותר מהאיסור כמו"ש הפר"ח ביו"ד סי' ק"ט ס"ק ד' ואית מ"ד זבחים שם דמין במיני מן התורה רואין כמו באיני מינו ועמ"ש מזה לעיל פרשה א' פסוק ה' ד"ה את הדם ובביאור הא דס"ל לר"י דמין במינו לא בטל ר' חייא ס"ל דכל היכא דאי אפשר להו למהוי שוין בדין בטלין זה בזה ואליביה איכא פלוגתא דאמוראי רב חסדא ס"ל בחר מבטל אזלין דכל היכא דהמבטל אי אפשר ליה להיות בדין כהמתבטל לא חשיב מין במינו ובטל ברובא ור' חנינא ס"ל דבתר בטל אזלינן וסוגיא דכולא תלמודא דאין שום נ"מ בזה (מנחות שם בכורות כ"ג) ובביאור הענין מה הוא מין במינו נחלקו אביי ורבא (עבודת כוכבים ס"ו א') אביי אמר בתר טעמא אזלינן וכל המחולקין בטעמא לא הוי מין במינו והשוין בטעמא הוה ליה מין במינו ורבא אמר בתר שמא אזלינן וכתב הש"ך והפר"ח ביו"ד (סי' צ"ח) וכן נראה לדבר מבורר דהיינו רק לר' יהודה דמין במינו במשהו אבל לדידן דמין במינו מן התורה ברובא בטל לכו"ע אטעמא סמכינן דכל היכא שהטעמים משונין כי איכא טעמא לא בטל וכל היכא שהטעמים שוין בטל ברוב ובטעמים קרובין זה לזה אי איכא רובא וליכא טעמא בטל ודלא כמו"ש הרמ"א שם דלענין מין במינו אזלינן בחר שמא ובביאור

הענין אליבא דר' יהודה מה הוא שינוי השם עיין פר"ח שם ומ"ש בגמ' עבודת כוכבים שם בתערובות הנ"ל במין במינו ואינו מינו לר' יהודה אמרינן סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו בכדי שיעורא דנותן טעם כנ"ל (חולין ק' ב' ק"ח א') ואע"ג דהאיסור וההיתר דמינו ניכרין היטב בהאינו מינם ואע"ג דהאיסור מרובה על ההיתר דמינו פשוט בשם דבכל ענין מותר כמו"ש (חולין צ"ז ב') אלא שיש לחלק בזה בין נתערב האיסור בתחילה עם ההיתר דאינו מינו לנתערב בתחילה עם ההיתר דמינו (עבודת כוכבים ע"ג) מיהו נראה דאין לחלק בזה כלל מן התורה ולדידן דמין במינו ברובא בטל אמרינן להיפוך סלק את שאינו מינו כמו שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו ומותר מה"ת הרשב"א הובא ביו"ד סי' צ"ח ס"ב והיכא דליכא במינו רובא היתר ואיכא במינו ואינו מינו ס' וודאי מותר כדמוכח (חולין צ"ז) וכדאיתא ביו"ד שם ואף שטעם האיסור וההיתר דמינו ניכרין היטב בהאינו מינו ואף שהאיסור מרובה מההיתר דמינו כמו"ש מקודם לר' יהודה ואי ליכא ס' בסה"כ אלא שיש במינו רובא נגד איזו חלק מהאיסור ובהאינו מינו ס' נגד המותר מהאיסור צ"ע אי מותר מן התורה ועיין מ"ש מזה (עבודת כוכבים מ' א') ד"ה מחלוקת לטבל בצירן (ע"ג ב') ד"ה ב' כוסות ועיין תוס' (מנחות כ"ב) ד"ה מכאן ועמש"ש במס' (ערלה פ"ב מ"ח) איסור אחד משני טעמים מן התורה המועט מצטרף להההיתר לבטל את האיסור המרובה כמו"ש במס' (ערלה פ"ב) ועמש"ש בדין שני איסורין שטעמן שוה ועיין (עבודת כוכבים ס"ו א' ומש"ש ועיין יו"ד סי' צ"ח) חתיכת איסור שנתבשלה עם היתר דאינו מינו וליכא קפילא אוסרת עד ס' (חולין צ"ו ב') במשנה ובכל הסוגיא דשם מפני שטעם של כזית האסורה מתפשט לכל מה שבקדרה ואי ליכא ס' לבד האיסור יכול להיות דאיכא טעמא וכשהן משערין משערין ברוטב בקופה ובחתיכות ובקדרה א"ד בקדרה עצמה ואיכא דאמרי במאי דבלע קדרה (שם צ"ז ב') ועיין מש"ש בביאור הדבר ויש להעיר בזה א) אפילו לא נתבשלה עם ההיתר בישול גמור רק נפלה לכלי ראשון שאצל האש וסלקוהו מיד ג"כ הדין כן כדמשמע (פסחים ע"ו) דבכה"ג לכו"ע החם גבר כדמוכח שבת מ"ב וכמו"ש הש"ך בסי' צ"ב ס"ק ל"ג והט"ז (שם ס"ק כ"ה) ואפילו הוציאו צונן כמו"ש (פסחים ע"ו) מיהו נראה דמן התורה א"צ ס' רק סגי באומד יפה. ב) אם החתיכת איסור לא נתחבה כולה רק מקצת ממנה אי צריך לשער נגד כולה ואי נאסרת בכולה עמ"ש (פסחים ע"ו) ועיין ח"ד סי' צ"ד ס"ק א' בביאוריו ג) אם ח' ההיתר מקצתן חוץ לרוטב אי מצטרפין לבטל עמ"ש (חולין צ"ז ב') ד"ה ובחתיכות ד) אין הח' מצטרפות לבטל רק בענין דאיכא בישול גמור כמו"ש חולין שם. ה) אף באיסור צלול שנפל לקדרה שיש בה רוטב וחתיכות מצטרפין הח' לבטל אף שרוטב ההיתר אינו רק

מעט כדמשמע מלשון הש"ס חולין שם וזו היא שקשה בדיני התערובות ו) אם עצמות האיסור ועצמות ההיתר מצטרפין לבטל כמו כל ח' היתר עי' חולין צ"ט ועי' יו"ד סי' צ"ט ומ"ש חולין שם ז) אם סלקו האיסור ונפל לקדרה אחרת עיין חולין שם ומש"ש ח) חם לתוך צונן וצונן לתוך חם ודין כלי שני ושלישי כ"ז שהיד סולדת בה עמ"ש (פסחים ע"ו ויו"ד סי' ק"ה). ט) כשם שח' אסורה אוסרת עד ס' כנ"ל כמו כן כלי אסורה אוסרת עד ס' נגד האיסור שבלעה (חולין צ"ו ועי' יו"ד סי' צ"ג ועי' מ"ש חולין שם) במה כל הדברים אמורין בבישול דהיינו ע"י רוטב אבל בצלי' כחוש אינו אוסר רק כדי נטילה ושמן אוסר עד ס' (חולין צ"ו ב' זבחים צ"ז ב') מיהו דם אינו מפעפע למעלה כמו"ש התוס' חולין צ"ו א') ד"ה אפילו מיהו אוסר למעלה כדי קליפה כמו"ש הש"ך ביו"ד סי' ע' ס"ק י' ולענין אי מפעפע לצדדין עמש"ל פרשה ז' פסוק כ"ו היתר בלוע מאיסור אם בלע איסור שמן פסקו ביו"ד סי' ק"ה דאוסר עד ס' ומפעפע מחתיכה לחתיכה אבל אם בלע כחוש פסקו דאינו אוסר כלום בלא רוטב מיהו כלי אף שלא בלעה רק איסור כחוש ג"כ אוסרת דבר גוש (יו"ד שם) מהא דשפודין ואסכלאות של העובד כוכבים והיינו כ"ק וכדי נטילה ואם בלעה שמן הש"ך ביו"ד סי' ק"ה ס"ק כ"ג כתב לאסור עד ס' והמ"א בא"ח סי' תנ"א ס"ק ל"ז כתב דאינו אוסר רק כדי קליפה וכ"ז בכלי ריקנית אבל בכלי שיש בה איסור שמן חם בעין ונגעה מבחוץ בהיתר וודאי אוסרת עד ס' נגד האיסור כלי נאסרת ג"כ מאוכל גוש איסור (יו"ד שם) מיהו מאוכל היתר שבלע איסור פסק הח"ד ביו"ד סי' ק"ה ס"ק ט"ו דאין כלי נאסרת והלכה רווחת שאין כלי נאסרת מכלי אפילו מלאה איסור ואפי' איסור שמן (יו"ד שם) ויש בדיני הצליה דינים הרבה עיין יו"ד סי' ק"ה ומ"ש רולין שם בביאור כל פרטי דינים אלו מליח הרי הוא כרותח דצלי כבוש ה"ה כמבושל בקדרה (חולין קי"א ב') והסכמת הפוסקים דמ"מ א"צ רק כדי קליפה ולא כדי נטילה ושני מיני כבישה הן כבוש בציר מלוח ששיעורו בכדי שיעמוד ע"ג האור ויתחיל להרתיח וכבוש בצונן צלול שנחלקו הפוסקי' בשיעורו י"א מעל"ע וי"א ג' מעל"ע ויש בזה דיני' הרבה מבוארין ביו"ד סי' ק"ה ובספרי חולין שם ושם נתבארו ג"כ דיני הכלים ע"י כבישה ומליחה איסור שנפסל מאכילת אדם סרוח מעיקרו היינו קודם שנעשה איסור כגון בנבלה ובו"ח לכו"ע מותר מן התורה ואם נפסל לאדם אחר שנעשה איסור לר"מ ה"ה באיסורו (עבודת כוכבים ס"ז ב') . ונראה דמודה בנפסל לכלב דהוה ליה כעפרא בעלמא ור"ש מתיר מן התורה בנפסל לאדם שם והכי קיי"ל דנבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה ואפילו לא נפסל לאדם רק שנתערב בהיתר ומחמת שהיא לפגם קצת לא ניחא ליה בהתערובות האיסור משום קצת קלקול ההיתר הדין כמו בנפסל לאדם

כשהיא בעין וה"ט דקדרה שאינה ב"י מותרת כמו"ש הר"ן הבאתיו (עבודת כוכבים ס"ח) בד"ה שאינה ראויה לגר ועיין תוס' (עבודת כוכבים שם) בנידון קדרה בת יומא אי לא פגמה כלל או דאף דפגמה פורתא מ"מ אוסרת מן התורה ועיין מש"ש די"ל דליכא בזה רק איסור עשה כלי איסור שאינה בת יומא שהשתמשו בה דבר חריף חורפיה משוי ליה לשבח (עבודת כוכבים מ"א) ויש בכל זה דינים הרבה עיין יו"ד סי' ק"ג ק"ד ק"ז קכ"ב ובספרי מבוארין במס' (עבודת כוכבים ל"ט א') ד"ה מחליא ס"ז א' ד"ה כמו שהשביח (שם ב') ד"ה לא"ת אלא קדרה ב"י ס"ח א' ד"ה שאינה ראויה לגר (שם) ד"ה דהא ממאס מאיס ע"ו א' ד"ה גזירה שאינה בת יומא:

דיני ספיקות דאיסור והיתר ע"י תערובות יתבארו בפרשת משפטים בדיני רובא וביו"ד סי' ק"ד וסי' ק"ט ובספרי (חולין צ"ט) ד"ה ולבטל ברובא ושם יתבאר ג"כ אי ס"ל לר"י דמין במינו לא בטל אף בתערובות דיבש ביבש או דבזה מודה דבטל ברובא ועיין תוס' (מנחות כ"ב ב') ודשלא ע"י תערובות דיני כל דפריש מרובא פריש ודיני קבוע ושארי כל עניני ספיקות מבוארין ביו"ד סי' ק"י וסי' קי"א ובספרי במס' (כריתות י"ח ב' ובמס' חולין צ"ה א') ד"ה ט' חנויות זבחים ריש פרק כל הזבחים שנתערבו במס' תרומות פ"ז ומס' טהרות פ"ה ועיין מש"ל בפרשה דאשם תלוי. ביטול איסור לכתחילה איתא במס' (תרומות פ"ה מ"ט) ובגמ' בכ"ד דאסור ובביאור איסור זה הראב"ד כמו"ש הר"ן בפ' גה"נ בסוגיא דזרוע בשלה ס"ל דאסור מן התורה וכן הביא הפר"ח ביו"ד סי' צ"ע ס"ק ח' בשם הרמב"ם אבל הרשב"א ושארי כל המפרשים והפוסקים שנראה עיקר כדבריהם ס"ל דאין זה מן התורה מיהו הני מילי בתערובות דלח בלח אבל בתערובות דיבש ביבש היינו למעבד ספיקא בידים נראה לפי ענ"ד דאסור מן התורה כמו"ש (קדושין נ"ו ב') ד"ה לא אמרה תורה שלח לתקלה:

פרשה ד

(ב)

כי תחטא גו' אין בכלל זה ע"ז שמשפט שגגתה בספר במדבר פרשה ט"ו הוריות ח' א' ט' א' ולא מילה וקרבן פסח דכיון שאינה בלא תעשה אינם בקרבן כדאיתא (כריתות ג' א') שלשה חלוקי כפרות כתובין בפרשה זו לבד יחיד הדיוט היינו 1) משיח 2) ב"ד 3) נשיא ב"ד בהוראה כדלהלן לכולהו תנאי אין חייבין כלום רק בהני שזדון בכרת ושגגתן חטאת קבועה הוריות ח' א' במשנה (ושם ב') בגמ' ואבארן בפרטיות בד"ה שלאח"ז משיח ונשיא ג"כ אין חייבין בקרבנות שבפרשה זו רק בהני שזדונם בכרת אבל בשמיעת קול וביטוי שפתים דלהלן אע"ג דאיכא בהו חטאת בהמה בעשירות מ"מ אין בה מקרבנות

אלו לכולהו תנאי ונשיא לא מייתי שעיר ומשיח לא מייתי פר כדאיתא שם ח' א' במשנה ושם ב' במשנה דהנשיא כיוצא בהם והמשיח כב"ד כפירש"י שם והא דאיתא (שם ח' ב') במשנה דרע"ק מחייב לנשיא בביטוי שפתים נלפענ"ד דלפי מסקנת הש"ס (שם ט' א') הייני רק בקרבן עולה ויורד וכדבעינן למימר קמן והא דאמר ר"א שם במשנה ט' א' הנשיא מביא שעיר היינו רק בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמרה בה כרת כבקבועה כדאיתא (שם ט' ב') בריש הסוגיא ולבסוף הסוגיא ולפי ענ"ד דלא נדחה רק מה שאמר ר"פ שם ה"נ מסתברא אבל מ"מ כן הוא האמת והא דאמרינן (שם ט' ב') בשמיעת קול וביטוי שפתים ורע"ק מיפטר ליה מפר נראה לי דצ"ל ולר' עקיבא מיפטר ליה מפר והיינו ר"א אליביה דרע"ק מיפטר ליה מפר כדבעינן למימר שם בהכרח דר"א כרע"ק ס"ל ע"ש והיינו רק באת"ל דר"א מחייב לנשיא בשעיר בביטוי שפתים דפר משיח במקום שעיר נשיא קאי כדאיתא שם אבל לפי האמת דלא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו כמ"ש מקודם א"כ וודאי דכל הני חיובי דהכא לא נאמרו רק בדבר שזדונם בכרת משיח פטור בטומאת מקדש וקדשיו לכו"ע אף במזיד כדאיתא (שם ט' ב') מכיון שחטאתו משונה מיחידים בכל הני שחייבין עליהן אשם וודאי כדלהלן פרשה ז'. המשיח והנשיא חייבין כיחידים דעלמא (שם ט' א') במשנה הנשיא פטור בשמיעת הקול לגמרי שהמלך לא היה מעיד (שם ח' ב') ואפילו מלכי ב"ד שדן ודנין אותו ג"כ משמע דמ"מ אינו מעיד משום והתעלמת עיין (סנהדרין י"ח ב') וא"כ אין לדון בזה רק בדין המשיח בשמיעת קול וביטוי שפתים ובדין הנשיא בביטוי שפתים אי חייבין כשארי יחידים אי פטורין לגמרי ובדין הנשיא בטומאת מקדש וקדשיו אי חייב בשיעור כדהכא אי דקאי בעולה ויורד כדלהלן אי דפטור לגמרי ובביאור זה בשמיעת קיל וביטוי שפתים שלש מחלוקות בדבר כפירש"י ס' א' במשנה ריה"ג פוטר במשיח ובנשיא לגמרי דאף כיחיד דעלמא לא מייתי משום דאינן בדלות (שם ח' ב') במשנה רע"ק מחייב בנשיא בביטוי שפתים כשארי יחידים (שם במשנה) ואת המשיח פוטר בכולם (שם ט' א' בגמ') עפ"י הברייתא דכתיב זה קרבן גו' זו באה חובה לו ואין מנחה אחרת באה חובה לו ובקרבן עולה ויורד מנחה כתיב וכיון דליתא בדלי דלות ליתי' גם בעשירות ור"ש מחייב לנשיא בביטוי שפתים ולמשיח בשמיעת קול וביטוי שפתים (שם ט' א') מיהו אף ר"ש לא מחייב למשיח בקרבן עולה ויורד רק בעשירות ובדלות אבל בדלי דלות מודה דפטור משום דכתיב זה קרבן גו' כנ"ל (שם י"ב) ומשכחת לה במשי שעבר שדינו כמו שלא עבר כמוש"ל ובדין טומאת מקדש וקדשיו בנשיא ג"כ ג' מחלוקות בדבר ריה"ג פוטרו לגמרי משום שאינן בדלות רע"ק ור"ש מחייבין אותו כשארי יחידים רא"א הנשיא מביא שעיר (שם ח' ב' ט' א'):

שם. מכל מצות ה' גו' כבר כתבתי דהיינו במצות לא תעשה שחייבין על זדונן כרת והיינו בלא עדים והתראה בין שיש בהן מיתת ב"ד בעדים והתראה בין לא שעל כולן חייבין יחידים הדיוטות חטאת קבועה כדלהלן כדאיתא ריש מס' כריתות ובכ"ד איסורי ל"ת שיש בהן כרת לבד מילה וקרבן פסח שהן עשה מפורשין ריש מס' כריתות והן מין א) נשים אסורות ובזה אופן א' האסורות משום עצמן היינו שלא ע"י קדושין הן ונשואין אלו הן הנסקלין 1) אמו (סנהדרין נ"ג א') הנשרפין 2) בתו מאנוסתו (שם ע"ו א') 3) בת בתו מאנוסתו 4) בת בנו מאנוסתו (שם א' ב') הלוקין ובד"ש בכרת 5) אחות אמו 6) אחות אביו 7) אחותו מאביו או מאמו 8) נדה (מכות י"ג א') אופן ב' האסורות ע"י קדושין ונשואין. הנסקלין 1) נערה המאורסה (סנהדרין י"ג א' 2) אשת אב 3) כלתו שנתגרשו ונתארמלו (שם) הנשרפין אשה 4) ובתה ובזה שש נשים בתה בת בתה בת בנה אמה אם אמה אם אביה (שם ע"ה א') וע"ה מש"ל (פרשה כ' פסוק י"ד) הנחנקין 5) אשת איש (שם פ"ד ב') הלוקין ובד"ש בכרת 6) אשת אחיו מאביו או מאמו (יבמות ב' א') עי' תוס' (שם) 7) אשת אחי אביו 8) אחות אשתו (מכות י"ג א') סה"כ מזה המין 16 מין ב) רביעות 1) זכר ובזה רובע ונרבע 2) בהמה ובזה רובע ונרבע זכר ואשה נרבעת היו כולן בסקילה (סנהדרין נ"ד נ"ה) ועי' ריש כריתות מין ג) אכילות אסורות כולן אין בהם מיתת ב"ד ואלו הן 1) חלב 2) דם 3) אכילה ושתי' ביוהכ"פ אלא שחלוקה אכילה ושתי' דיוה"כ מאכילה ושתיה דמאכלות ומשקין אסורין דבהם השיעור בכזית ורביעית וביוה"כ אכילה ככותבת ושתי' כמלא לוגמיו בפ' יוה"כ 4) חמץ בפסח 5) פיגול 6) נותר 7) טמא היינו שאכל קדשים בטומאת הגוף ריש כריתות מין ד' מעשים אסורים ובזה אופן א) האסורים משום עבודת כוכבים וכישוף והן 1 עבודת כוכבים והוא מהנסקלין ואין זה בכלל מצות דהכא דקרבנות עבודת כוכבים מפורשין להלן בספר במדבר פ' ט"ו כנ"ל ה"ד שגגת מעשה בעבודת כוכבים פלוגתא דאמוראי (סנהדרין ס"א ב' ס"ב א') אביי אמר בעבד מאהבת אדם ומיראת אדם ולא קבלה בלבו לאלהות כפירש"י (שם) ורבא אמר באומר מותר ואיזו הוא העלם דבר לקיים מקצת ולבטל מקצת אבל עובד עבודת כוכבים מאהבה ומיראה פטור ופי' התוס' (שם ס"א) בד"ה רבא דהיינו רק בעבודת כוכבים שהכל עובדין אותה מאהבה ויראה דאדם 2 המגדף היינו מברך ה' שהוא בסקילה ואית ביה כרת לכו"ע בלא עדים (כריתות ז' ב') פלוגתא דתנאי לענין קרבן רע"ק מחייב לי' בקרבן אע"ג שאין בו מעשה כיון דכתיב כרת דידי' במקום קרבן (במדבר פ' ט"ו) דאיהו ס"ל דמגדף דשם היינו מברך ולפי"ז נ"ל דקרבן זה היינו כדיני קרבנות דעבודת כוכבים דהא במקום קרבנות דעבודת כוכבים כתיב וחכמים ס"ל דמברך פטור מקרבן כיון שאין

בו מעשה. ריש מס' (כריתות וע"ש ז' א' ב') דר"א בן עזריה ס"ל דמגדף דבמדבר שם היינו עובד עבודת כוכבים במעשה פיו כגון מזמר ומשורר ועי' (סנהדרין ס"ד) 3 נותן מזרעו למולך מהנסקלין (סנהדרין ס"ד א') ושם מייתינן פלוגתא דתנאי אי מולך היינו עבודת כוכבים או לא 4 אוב וידעוני בסקילה להלן פרשה כ' פסוק כ"ז (סנהדרין ס"ה א') וחייבין כרת בלא עדים והתראה כדמוכח שם מיהו בריש מס' כריתות לא קתני ידעוני ויש בזה פלוגתא דאמוראי (סנהדרין שם וריש מס' כריתות) עולא אמר דלרבנן דפטרי מגדף מקרבן פטרי אף באוב דלא חשיב עושה מעשה ואוב דקתני היינו מקטר לשד ומפרש רבא דהיינו מקטר לשד ע"מ לחברן ואע"ג דחובר חבר אינו בסקילה מ"מ זה בסקילה ואביי ס"ל דגם זה היה בכלל חובר חבר ונראה שכן ס"ל ג"כ ר' יוחנן ור"ל ולפי"ז אוב דקתני ריש כריתות דחייב בקרבן היינו לרע"ק דלא בעי מעשה רבה לענין קרבן כיון דמחייב במגדף והא דלא קתני לפי"ז ידעוני ר"ל אמר דמודה רע"ק בידעוני דלא הוה מעשה כלל ואפילו כעקימת שפתיו דמגדף לא הוה ועי' תוס' (סנהדרין ס"ה א') ד"ה מ"ת השתחוואה דכיון דמגדף חייב לרע"ק משום דכתיב כרת דידי' במקום קרבן הכא נמי חייב בכל שאין בו מעשה ור"י אמר דהא דלא קתני תרווייהו משום דשניהם בלאו א' נאמרו ואינו חייב על שניהם רק א' אבל בפני עצמו חייב ג"כ בידעוני ריש מס' כריתות ובמס' סנהדרין ס"ה א' ונראה פשוט דכ"ז בכלל שארי מצות לענין קרבן 5 המכשף ריה"ג אומר בסייף ורעק"א בסקילה (סנהדרין ס"ז א' ב') ולענין כרת וחטאת אי הוה בכלל אוב דקתני ריש מס' כריתות עי' מ"ל ריש הל' שגגות. אופן ב) האסורים שלא משום ע"ז ואלו הן 1 חילול שבת נתבאר בהל' שבת ויש בזה ל"ט אבות מלאכות וגם ילדי מלאכות ע"ש 2 חילול יוה"כ וחלוק משבת שאין בו סקילה (מגילה ז' ב') במשנה 3 השוחט והמעלה קדשים בחוץ 4 המפטם שמן המשחה שמות ל' פסוק כ"ג 5 המפטם את הקטורת (שם ל"ד) 6 הסך בשמן המשחה שעשה משה בכל אלו לבד חילול שבת אין בהם מיתת ב"ד וכולן מפורשין ריש מס' כריתות חייבי מיתות ב"ד שאין בהם ברת אין בהם קרבן ריש כריתות מכללא דשם ובת"כ במסקנא יליף פטורא דידהו מקרא דתורה אחת גו' במדבר ע"ז הובא (הוריות ח' א' יבמות ט' א') ואלו הן הנסקלין 1 מקלל או"א 2 מסית 3 מדיח 4 בן סו"מ וסנהדרין נ"ג א') הנהרגין 5 רוצח (שם ע"ו ב') הנחנקין 6 מכה או"א 7 גונב נפש 8 זקן ממרא 9 נביא שקר 10 המתנבא בשם עבודת כוכבים שם 11 עדים זוממין ומהן בן סו"מ וזקן ממרא דל"כ בהו שגגה והא דמייתינן סנהדרין ס"ה ב') מהת"כ נפטור עדים זוממין משום דאין בהם מעשה היינו לשון הת"כ דמקמי המסקנא דשם והא דלא מייתינן בגמ' שם כל הנ"ל מהני דלית בהו מעשה היינו משום דעדים זוממין נקט בת"כ

שם בסוף כל אינך אבל לפי המסקנא דשם בת"כ טעמא דכל הני משום שאין בהם כרת ועדים זוממין וודאי לית בהו כרת משום כאשר זמם דהא וודאי לא זממו לחייבו כרת שהוא בי"כ ועוד דוודאי לא חמירי מרוצח בידים דלית ביה כרת ויש עוד חייבי מיתה בידי אדם וחיובן רק בשעת מעשה בלי מיתה מיוחדת והן 1 הבא במחתרת ע"י הבעלים 2 הגונב את הקסוה 3 מקלל בקוסם 4 בועל בת עובד כוכבים דקנאין פוגעין בו (שם פ"א ב'):

(ג)

הכהן המשיח. אין בין כ"ג משיח לכ"ג מרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות (הוריות י"א ב') מיהו ר"מ פליג עלה וס"ל דמרובה בגדים ג"כ מייתי פר (מגילה ט' א') כ"ג משיח שעבר בין שחטא ואח"כ עבר בין שעבר ואח"כ חטא מביא פר (הוריות ט' ב') ואפילו בכ"ג שנפסל לשעה ומינו אחר תחתיו וחזר הראשון לכשרותו ולעבודתו השני ג"כ תורת כה"ג עליו ור' יוסי פליג בזה (הוריות י"ב ב') וע"ש דאף בעבר מחמת מום דינו ככ"ג חטא עד שלא נתמנה ונתמנה ה"ה כהדיוט רש"א נודע לו עד שלא נתמנה חייב נודע לו משנתמנה פטור (שם י' א') ומוכח (כתובות מ"ה) דהיינו פטור לגמרי ופירש"י שם דר"ש פוטר אף בעבר ואח"כ חטא ועמש"ל בדין הנשיא משיח וציבור פטורין מאשם תלוי (שם ז' א') בגמ' ט' א' במשנה:

שם לאשמת העם היינו בהעלם דבר כמו בציבור שטעה בהוראתו (הוריות ו' ב') אבל בשגגת מעשה פטור מכלום (שם י"א א') מעם הארץ פרט למשיח ודיני הע"ד שלו כמו בהע"ד של ציבור ובעינן ג"כ שיהיה ראוי להוראה (שם ז' א') הורה עם הציבור בדבר אחד מתכפר עם הציבור הורה הוא בע"ז והן בשארי מצות מתכפר בפני עצמו (שם א' ב') הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין מהו ואת"ל שם חלב אחד הוא. הוא בחלב והן בדם מהו תיקו שם:

שם

והקריב על חטאתו אשר חטא אמר ה"ז חטאת ה"ז אשם אעפ"י שהיה חייב חטאת ואשם ל"א כלום עד שיאמר ה"ז חטאתי ה"ז אשמי (נדרים ו' א') והיינו לר' יהודה דבעי ידים מוכיחות שם:

(ד)

אל פתח אהל מועד כל החטאות שחיטתן וקיבול דמן בכלי שרת בצפון (זבחים מ"ז א'):

(ה)

ולקח הכהן המשיח וגו' אי היינו דווקא או לא עמש"ל בזה פסוק ט"ז

שם אל אהל מועד בזה משונה מחטאת יחיד שדמה נכנס לפנים להיכל להזאה כדלהלן:

(ו)
וטבל. על כל הזיה טבילת אצבע (זבחים צ"ג ב') שירים שבאצבע פסולין שם וע"ש רש"י ד"ה שבענין ועיין (נגעים פ' י"ד מ"ו):
שם. **את אצבעו** אצבע שאצל הגודל בידו הימנית (זבחים כ"ד א' נ"ג א') ועי' (מנחות י' א') ובזה משונה חטאת מכל הקרבנות שטעונה אצבע:
שם
והזה הזאה אי צריכה שיעור פלוגתא דתנאי (זבחים פ') ואפילו למ"ד מתנה צריכה שיעור מ"מ י"ל דהזאה אינה צריכה שיעור (זבחים ע"ה ב') ועיין (יומא י"ד א') בהזאה דמי פרה דבמנא לכו"ע צריכה שיעור וצ"ע אם ה"ה בזה דאאצבע צריכה שיעור:
שם אל פני פרכת הקדש וכל פני הפרכת כולו כשר מה ת"ל הקודש מלמד שהוא מכוון כנגד בין הבדים ת"כ הביאו המ"ל בפ' ה' מהל' מעה"ק ועיקר דין זה נשנה בפר יוה"כ (יומא נ"ג ב') במשנה היכן הוא עומד בשעת הזיה על הפרכת חוץ למזבח הזהב (יומא נ"ח ב') משונה משל יוה"כ בזה כשהיה מזה לא היו דמים נוגעין בפרכת ואם נגעו נגעו יומא נ"ז ב') לא היה צריך להזות זו תחת זו כסדרן כמו שהיה צריך ביוכ"פ (יומא נ"ז א'):

(ז)
על קרנות מזבח קטורת היה עומד חוץ למזבח והמזבח לפניו למערב מתחיל בקרן מזרחית צפונית לצפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית (יומא נ"ח ב') בפר יוה"כ ונראה דאפי' רע"ק דפליג שם וס"ל דמתחיל בקרן דרומית מזרחית הכא מודה דרק בשם י"ל דמתחיל מקרן דרומית מזרחית משום דפגע ביה דרך יציאתו מבית קדשי הקדשים אבל הכא דרך כניסתו להיכל בקרן מזרחית צפונית פגע בימינו אי מקיף את המזבח ברגליו או רק בידו ואי נותן ממעלה למטה בכל הקרנות או לא עיין (יומא נ"ט א') ומ"ש בסדר אחרי מות ואיך הוא נותן ומחטא עמש"ל בחטאת החיצונה כל הניתנין ע"ג מזבח הפנימי מתנותיהם מעכבות זו את זו (זבחים ל"ו ב') במשנה וע"ש בגמ' ל"ט א' ב' ועי' (מנחות ט"ז א') דמ"ג דיוה"כ וי"א דפר כ"מ ופר הע"ד של ציבור מעכבין זה את זה ועמ"ש בעניני פיגול:
שם
אל יסוד מזבח העולה. יסוד מערבי (זבחים מ"ז ב') ומשונה מחטאות החיצוניות שניתנין על יסוד דרומי (שם נ"ג א') במשנה ר' ישמעאל אומר זו"ז יסוד מערבי רשב"י אומר זו"ז יסוד דרומי שם בגמ' אם לא נתן לא עכב (שם מ"ז ב') במשנה ובגמ' (שם נ"ב א') רב אדא בר אהבה ס"ל דאית מ"ד דשיריים בחטאות הפנימיות מעכבין ור"פ ס"ל דלכו"ע אף בחטאות הפנימיות אין שיריים מעכבין (וע"ש ל"ח ב'):

(יב)
והוציא את כל הפר כשהן שלמים ובלי הפשט (זבחים נ' א') פשוט ששריפת כל הנשרפין כשרה בזר דלא כתיב זרות רק באה"מ ומזבח במדבר י"ח וא"כ כשר אף בלילה דלא בעינן יום כמוש"ל פ"א פ"ב אלא במידי דעבודה ורק בנותר הוא דגלי קרא דאין שריפתו בלילה וכן מפורש ברמב"ם בהל' מעה"ק פרק ז' הל' ה' וכן נמצא מפורש בירושלמי פ' שני שעירים הלכה וא"ו וק"ו פשוט דהוצאה וודאי אינה צריכה כהונה וכשרה בלילה למ"ד בבשר קדשים קלים שנפסלין ביציאה מעזרה משום שלא הגיע זמנם לצאת כמוש"ל בעי' בגמ' (זבחים ק"ד ב') אי פרים הנשרפין נפסלין ביציאה מקודם שהגיע זמנם לצאת:
שם
מחוץ למחנה חוץ למחנה שלישית (זבחים ק"ד ב') והיינו חוץ לירושלים (יומא ס"ח א') ושם איכא פלוגתא אם היה במזרחה של ירושלים או בצפונה:
שם שפך הדשן שלשה בתי דשן היו בית הדשן גדול היה בעזרה ששם שורפין פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים שאירע בהם פסול בין קודם זריקה בין לאחר זריקה וכן פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שאירע בהם פסול קודם זריקה לכו"ע ושאירע בהם פסול לאחר זריקה פלוגתא אי נשרף בבית הדשן זה או בשני ובית הדשן אחר היה בהר הבית ששם שורפין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שאירע בהם פסול ביציאתן לכו"ע ושאירע בהם פסול לאחר זריקה וקודם יציאתן פלוגתא שם כמו"ש מקודם והשלישי חוץ לג' מחנות כנ"ל ששם היו שורפין פרים ושעירים הנשרפים כמצותן (זבחים ק"ד ב') תניא על שפך הדשן שיהא שם דשן פירש"י שיובא לשם דשן מהמזבח ראב"י אומר שיהא מקומו משופך (יומא ס"ח ב') בשר קדשים קלים שנטמא ושנפסל שריפתו מה"ת חוץ לעזרה בכ"מ ומדרבנן בבית הדשן שהיה בהר הבית (פסחים מ"ט א') ועיין תוס' שם רש"י (שם כ"ד א') ד"ה פסולי ונ"ל דבית הדשן שהיה בעזרה אינו מקום הדשן שהיה אצל המזבח שלשם היה מרים הדשן מעל המזבח הדם והשמן המנחות והנסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפני עצמן ושורפן (זבחים צ"ב א') ופירש"י על הרצפה בעזרה והרמב"ם כתב ששורפן במזבח:
שם ושרף אותו לאחר נתוח ובלא הפשט (זבחים נ' א') ועמש"ל ד"ה והוציא שכשרה בזר ובלילה פרים ושעירים הנשרפים בזמן שהן נשרפין כמצותן כו' מטמאין לאדם שעוסק בשריפתן לטמא בגדים ואם אינן נשרפין כמצותן כו' אין מטמאין בגדים (זבחים ק"ד א') במשנה ודין טומאת בגדים יתבאר בדין משא נבלה והא דקתני אין מטמאין בגדים פשוט

שהן טהורין לגמרי פרים ושעירים הנשרפין כמצותן מטמאין את המוציאין אותן (זבחים ק"ד) והיינו לאחר הנחה או בנגררין (פסחים פ"ה ב') ועיין (זבחים שם) כמה בעיות בענין היציאה ופשוט דהיינו אף בלא נגיעה רש"א אין מטמאין רק משיצית האור ברובן (שם ק"ד ב' יומא ס"ז ב') ת"ר והשורף השורף מטמא בגדים ולא המצית את האור ולא המסדר את המערכה ואיזה הוא השורף המסייע בשעת שריפה (יומא ס"ח ב') משנעשו אפר אין מטמאין בגדים ר"א בר"ש אומר משניתך הבשר אין מטמאין בגדים מאי בינייהו אמר רבא דשוויא חרוכא (זבחים ק"ו א' יומא ס"ח ב') פרים ושעירים הנשרפים משנשחטו הוכשר לפסול בטבול יום ובמחו"כ ובלינה (מעילה ט' א בביאור פסול דט"י ומחו"כ כתבו התוס' (שם מ' א') דבפר ושעיר של יוה"כ שהאימורין קרבין בטומאה שהרי זמנן קבוע נ"מ בפסולן לשרפן בבית הדשן ששורפין שם הפסולין כדאיתא (זבחים ק"ד ב') וכמוש"ל בזה בד"ה שפך הדשן ובפר העלם דבר של ציבור נ"מ להקטרת האימורין דאין באין בטומאה שהרי אין זמנן קבוע כדאיתא (תמורה י"ד) ונפסלין אף לאחר שיצאו (זבחים שם) וביאור פסיל לינה מספקא בגמ' זבחים (שם) אי היינו רק להקטרת האימורין או דאף הבשר נפסל בלינה ומוכח שם דבאת"ל דנפסל בלינה נפסל אף לאחר שיצאו פרים ושעירים הנשרפים וכן פרה אדומה מטמאין אחכלין ומשקין (זבחים ק"ה א') ולפי דעת כל המפרשים היינו בלא קבלת טומאה משום סופן לטמא טומאה חמורה והייני לאחר יציאה וקודם יציאה מבעיא בגמ' שם וע"ש בתוס' שהקשו אי מטמאין קודם יציאתן א"כ יטמאו את האימורין ותי' דמחוסר חתיכה וודאי מחוסר מעשה הוה ולא מטמאין וע"ש ומסקינן שם דמחוסר יניאה היה מחוסר מעשה ולא מטמאין ובגמ' (שם ב') מוכח דאין מונין בהם ראשון ושני והיינו שהאוכל הנוגע בהן אינו ראשון רק שני כמוש"ל פרשה י"ז פסוק ט"ו בדיני נבלת עוף טהור ועיין תוס' ב"ק ע"ז א') ד"ה פרה שכתבו עפ"י התוספתא דר"ש דס"ל אוכל שאינך יכול להאכיל לאחרים אינו מקבל טומאת אוכלין פרים ושעירים הנשרפין אינם מטמאין טומאת אוכלין אף משום סברא דסופן לטמא טומאה חמורה רק פרה אדומה הואיל והיתה לה שעת הכושר ונראה דמ"מ מודה דנפסלין ע"י טומאה כמוש"ל בזה פסוק ד' ועיין תוס' (ב"ק שם) שכתבו דפרה אינה נפסלת ע"י טומאה לר"ש רק משום שהיתה לה שעת הכושר ולפ"ז פרים ושעירים הנשרפין אין נפסלין ע"י טומאה לר"ש ואין זה נראה פרים ושעירים הנשרפים שנפסלו בטבול יום ומחוסר כפורים דהשתא אין סופן לטמא טומאה חמורה כמוש"ל אין מטמאין עוד אוכלין ומשקין כיון דהשתא אין סופן לעמא טומאה חמורה כדמוכח (חולין ע"ג ב') ועי' תוס' (ב"ק שם):

שם על עצים. ולא בסיד רותח ולא בגפסים רותח (פסחים ע"ה א').

(יג)

ונעלם דבר וגו' היינו הורו ב"ד ועשו רוב הקהל על פיהן (הוריות ג' ב' ד' ב') ע"ש היראה תלויה בב"ד ומעשה תלויה בקהל (שם ה' א') אי ב"ד משלימין לריב ציבור פלוגתא דתנאי לרב פפא (שם ג' א') כשמביאין פר פשוט דהעם בפרטיות פטורין קהל דכתיב רמ"א לאו היינו קהל שבט אלא כלל ישראל דכולן אין מביאין רק פר אחד ולפי דבריו פשיט דההוראה תלויה רק בב"ד הגדול כיצד רוב הקהל רובו של כל שבט ושבט וודאי הוה רובו של קהל ששה והן רובי של קהל או שבעה אעפ"י שאינן רובו של קהל חייבין (שם ד' ב' ה' א') ונראה דששה והן רובו של קהל היינו שהחוטאים הם רובו של קהל ובשבעה אעפ"י שאינם רובו של קהל צ"ע לפענ"ד אם היינו כל השבעה או ברוב של כל שבט ושבט סגי ונראה דהיינו כל השבעה שבטים ר' יהודה אומר קהל היינו שבע וההוראה לאותו השבט תלויה ג"כ בהוראת ב"ד של אותו השבט חטאו שבעה שבטים כל השבטים אף אלו שלא חטאו כל שבט ושבט מביא פר (שם ה' א') במשנה ובריייתא חטא שבט אחד אם עפ"י הוראת ב"ד שנו שארי השבטים פטורין ואם עפ"י הוראת ב"ד הגדול כל השבטים כל אחד מהן מביא פר מסקנת הגמ' שם ב' והייני בסה"כ י"ב פרים (שם ד' ב') והא דאמר ר' יהודה במשנה ובריייתא (שם) שבעה שבטים פירש"י דהיינו לאו דווקא אלא איידי דאמר ר"מ ז' קאמר נמי איהו ז' ולפי ענ"ד נראה דשם איירי שכל שבט ושבט מהשבעה עשו עפ"י הוראת ב"ד של אותי השבע ועינ"ל דז' שבטים אעפ"י שאינם רובו של קהל ושבט אחד היינו כשהוא רובו של קהל וכ"כ הרמב"ם ר' שמעון ס"ל כר' יהודה דשבט הוי קהל אלא דס"ל דמ"מ ההוראה תלויה בב"ד הגדול דווקא ואפילו שבט אחד שחטא הוא מביא פר ואפילו שבעה שבטים שחטאו אין שארי שבטים מביאין על ידיהן (שם ה' ת' ב') בכל הענינים דמביאין פר או פרים כנ"ל רש"א דב"ד ג"כ מביאין בשביל עצמן לבד ציבור שם במשנה ובריייתא רמ"א דפר של כלל ישראל לדידיה ב"ד מביאין ולא ציבור שם בברייתא ובגמ' ר' יהודה אומר ציבור מביאין על עצמן וב"ד פטורין (שם) הני י"ב שבטים אבייי ור' אחא בר יעקב ס"ל שבט לוי אינו בכלל השבטים אפרים ומנשה נחשבין לשנים ורבא פליג שם וס"ל דשבט לוי הוה שבט אפרים ומנשה לשבט אחד נחשבין בזה (שם וא"ו ב') אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם, מותרין אתה ר"ד מנהרדעא אמר עד שיאמרו מותרין אתם לעשות (שם ב' א') וע"ש רש"י אמר רב אשי בהוראה הלך אחר רוב יושבי א"י (שם ג' א') מרובין ונתמעטו פלוגתא דר"ש ורבנן שם בגמ' לרבנן חייבין לר"ש נודע להם מקודם שנתמעטו חייבין נודע להם לאחר

שנתמעטו פטורין. מיעטין ונתרבו לכו"ע פטורין (שם) מת אחד מהציבור לכו"ע חייבין דאין ציבור מתים מת אחד מב"ד לדברי ר"מ פטורין דחטאת שותפין היא ולמיתה אזלא והם פטורין (שם ו' א') אבל ר"ש ס"ל חטאת השותפין קרבה (שם) הורו ב"ד לעקור את כל הגוף אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה פטורין (שם ג' ב') ופשיט דהחוטאים כ"א חייב חטאת לקיים מקצת ולבטל מקצת הרי אלו חייבין (שם ג' ב') אמר ר' יהודה אמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיירו בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל בדבר שהצדוקין מודין בי זיל קרי בי רב היא (שם ד' א') והוה ליה ללמוד יצא למד (שם ב') בעי רב יוסף אין חרישה בשבת כיון דקא מודה בכולה מלתא כעקירת מקצת דמי או דילמא לגבי חרישה עקירה בכולה היא ולא אפשטא ונ"ל דאיהי לא ס"ל דבעינן דבר שאין הצדוקין מודין בי דהא כתיב בחריש ובקציר גו' והתוס' כתבו דלאו דווקא חרישה קא אמר ודוחק בעי ר"ז אין שבת בשביעית שדרשי בחריש ובקציר דווקא בשני חרישה וקצירה נוהג שבת כעקירת כולו דמי או כעקירת מקצת דמי ומסקינן דהוה הורו לבטל מקנת הורו שוגגין ועשו הקהל שוגגין חייבין בפר (שם ד' ב') הורו מזידין ועשו הקהל שוגגין פטורין מפר (שם) ופשיט דכל אחד מהחוטאים חייב בחטאת שוגגין ועשו הקהל מזידין פטורין מפר וגם כל אחד מהקהל פטור מקרבן דמזיד לאו בר קרבן, הוא מיהו בטעו שסברו מצוה לשמוע דברי חכמים צ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד אמר רב יהודה א"ש דלחכמים חייב חטאת (שם ב' ב') אבל סתמא דתלמודא בריש מכילתין דפטור הורו ב"ד שחלב מותר פי' באיזה מין חלב דהיינו לבעל מקצת ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו רב אמר פטור ר' יוחנן אמר חייב דה"ל שב מידיעתו אי הוה מתוודע לב"ד שטעו אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב הציבור דא"ק בשגגה עד שיהיו כולם בשגגה אחת שם ריש מכילתין הורו ב"ד וידע אחד מהן או תלמיד שהגיע להוראה שטעו והלך הוא ועשה על פיהם הרי זה חייב חטאת שלא תלה בב"ד. שם ריש מכילתין והא דלא הוה מזיד היינו משום שטעה וסבור מצוה לשמוע דברי חכמים אף בכה"ג (שם ב' ב') בגמ' ואפילו לא כיון דגמיר ההוא דינא חייב (שם) בגמ' בבלי וירושלמי ופשוט דאינו מצטרף לרוב קהל רמב"ם המבעט בהוראה חייב (שם) פירש"י שרגיל שלא לשמוע להוראת סנהדרין (שם) הורה לעצמו כמו שהורו ב"ד וסמך על עצמו חייב בחטאת (רמב"ם) ת"ר ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבין ת"ל ונודעה החטאת ולא שידעו החוטאין (שם ה' א') ופירש"י שא"י אם הורו בחלב או בדם והקהל עשו בחלב ובדם ויודעין במה הורו להם מ"מ פטורין מפר ופשוט דחייבין כל אחד בחטאת מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב כו' דלא כר"א דמחייב ביחיד בכה"ג כמוש"ל בחטאת יחיד רא"א אפילו תימא ר"א שאני

הכא דכתיב אשר חטאו עליה כו' שם אבעיא להו הורו ב"ד בחלב שהוא מותר ועשו מיעוט הקהל על פיהם וחזרו בהם וחזרו והורו להיתר ועשו מיעוט אחר מי מצטרפי ואת"ל מצטרפי מיעוט בחלב שע"ג הקבה מיעוט בחלב שע"ג הדקין דמתרי קראי קא אתו מהו וי"ג מיעוט בחלב שע"ג הכרס ומיעוט בחלב שע"ג הדקין ועי' מש"ל פרשה ג' פסוק ג' ועיין מש"ל בפרשה זו פסוק ג' בדין כהן משיח ואת"ל מצטרפי מיעוט בחלב ומיעוט בדם פי' שהורו בשניהם מהו ואת"ל כיון דאיסורן וקרבנם שוה מצטרפי מיעוט בחלב מיעוט בעבודת כוכבים מהו תיקו הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מקצת הקהל על פיהן ומת אותו הב"ד ועמד ב"ד אחר והורו כמוהם ועשו מקצת אחר מהו שיצטרפו אליבא דמ"ד דב"ד מייתי לא תבעי לך דהא ליתנייהו כי תבעי לך אליבא דמ"ד דציבור מייתי מי אמרינן ציבור הא קאי ואע"ג דבעינן ידיעת ב"ד כמו"ש י"ל דהכא ה"ל ידיעת ב"ד כיון שב"ד שעכשיו יודעין שהם והקודמין טעו או דילמא ידיעה דההוא ב"ד דהורו בעינן (שם) ולפי"ז גם בעשו רוב הקהל עפ"י ב"ד הראשון שמתו ג"כ פטורין לא היה שם מופלא שבסנהדרין או שהיה א' מהם גר מעובדי כוכבים ממזר נתין זקן שאינו ראוי להוליד שפסול לסנהדרין פטורין מפר (שם ד' ב' ידע א' מהן שטעו ואמר להם טועין אתם פטורין (שם) לא א"ל טועין אתם אלא שתק אמר ר' יונתן אפילו מאה שיש בו להורות פטורין כיון שלא הסכימו כולן והלכך ל"ד אמר להם טועין אתם כל שלא הרכין בראשו הן הוה ליה כאמר טועין אתם והא דקיי"ל הורו ב"ד וידע אחד מהם שטעו והלך הוא ועשה הרי זה חייב חטאת אבל ציבור פטורין מחטאת יחידים היינו כשהרכין בראשו ומסקינן מילתיה דרבי יונתן בתיובתא ואינו מעכב רק שיהיו כולן בהוראה ושלא יאמר להם טועין אתם אבל שתק חייבין (שם) הורו ב"ד שיצא השבת לפי שדמו ששקעה החמה אין זו הוראה אלא טעות והחוטאים כל אחד חייב חטאת יחיד (יבמות צ' ב') התירו אשת איש עפ"י עדים ואח"כ בא בעלה פלוגתא דתנאי (שם) הורו ב"ד ונודעו ששגגו ועשה א' על פיהם בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו אם היה במדינה אחרת פטור מכלום היה באותה מדינה ר"מ מחייבו חטאת יחיד ר"ש פוטר לגמרי ר"א מחייב באשם תלוי משום סומכוס אמרו הדבר תלוי ופטור לגמרי כמו בהביא חטאתו ספק הקריבוהו מבעוד יום ונפטר ספק משחשיכה ולא נפטר דאינו מביא אשם תלוי החזיק בדרך ולא יצא לבן עזאי הדין כמו שהיה בביתו ולרע"ק כמו שהיה במדינה אחרת (שם ג' ב' ד' א'):

(יד)
פר בן בקר לחטאת שוה בכ"ד לפר כהן משיח ת"ר פר הע"ד ש"צ ושעירי עובדי כוכבים בתחילה מגבין להם דר"י רש"א מתרומת הלשכה הן באין (מנחות נ"ב א' הוריות ג' ב'):

(טו)
זקני העדה פלוגתא דתנאי (סנהדרין ג' ב') אם היינו שלשה או חמשה מסנהדרין:

(טז)
הכהן המשיח רש"י במס' (הוריות י"א ב' קדושין ל"ו ב') כתב דכהן מרובה בגדים אינו מקריב פר הע"ד של ציבור ולפי"ז פר כהן משיח אינו קרב רק ע"י עצמו שהרי דין שניהם שוה בזה אבל התוס' (קדושין שם מגילה ט' ב') ד"ה אין בין (יומא נ"ז א') ד"ה אני ראיתיו כתבו מן הת"כ ומהא דאני ראיתיו דפר העלם דבר של ציבור קרב ע"י כהן הדיוט דהא בבית שני לא היה כהן משיח דשמן המשחה נגנז ע"י יאשיהו בבית ראשון כדאיתא (יומא נ"ב ב') ובספר הנפלא טורי אבן הוכיח ג"כ כהתוס' מהא (דהוריות וא"ו) דהבאים משבי הגולה הקריבו פרי ע"ז מיהו י"ל דהוראת שעה היתה כדאיתא (הוריות ו' א' תמורה ט"ו ב') דהא מזידין היו עוד הקשה שם עפירש"י מהא (דמנחות ע"ד א') דדריש מקרא דכהן מתכפר ע"י עצמו ולפירש"י הא מוכח מפר כהן משיח דכהן מתכפר ע"י עצמו ותי' דאין דנין אפשר משאי אפשר והא דניחא ליה לשיטת התו' אע"ג דגבי פר כהן משיח כתיב ג"כ בפירוש ולקח הכהן המשיח ולשיטתם הא אפשר בלאו הכי נ"ל דיש לחלק בין קבלת הדם והבאה להיכל ובין זריקה שהיא הכפרה ובזריקה לא כתיב משיח מיהו לפי"ז גם לפירש"י י"ל דלא בעינן משיח דווקא רק לקבלה והבאה להיכל:

(יז)
אל פני הפרכת תנא דבר"י מפני מה נאמר פרכת הקדש בפר כהן משיח ולא בפר הע"ד של ציבור משל למלך כו' אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת כו' (זבחים מ"א ב') ועיין (יומא נ"ז א') דאפילו בשעה שהן טמאים שכינה עמהם וצ"ל דהיינו טומאה ממש מיהו הא ניחא לר"מ דס"ל שבט לא אקרי קהל אבל לר"י ור"ש דשבט אקרי קהל עדיין קשה לפו"ר מיהו באמת לק"מ דלא פסיקא למכתב הקודש משום חטא דרוב כלל ישראל. ושמעתי בשם הגאון הצדיק מוהר"ז תלמידו של הגאון החסיד מווילנא שאמר דלפי' התוס' אתי שפיר בפשיטות דפר כהן משיח לא היה רק קודם שנגנז הארון אבל לא לאח"כ דכשנגנז הארון נגנז ג"כ שמן המשחה (יומא נ"ב ב') ולכך קרי לי' פרכת הקודש אבל פר הע"ד של ציבור דהיה גם אחר שנגנז הארון כתיב פרכת סתם מיהו קצת יש לדקדק ע"ז דהא הכהן המשיח קודם שנגנז שמן המשחה היה מקריב פרו גם לאחר

שנגנז שמן המשחה וכן קשיא לתנאי דס"ל (זבחים קי"ז ב') דפר הע"ד ש"צ קרב בנוב וגבעון אעפ"י ששם לא היה הארון וצ"ל דלא נזדמן אז פר כהן משיח:

(כב)

נשיא אין זה נשיא שבט אלא מלך (הוריות י"א א' ב') מלכי בית דוד מביאין לעצמן מלכי ישראל מביאין לעצמן (שם י"א ב') מביא בשגגת מעשה ג"כ כדין הדיוט (שם י"א) חטא ועבר מגדולתו מביא שעיר עבר מגדולתו וחטא מביא כהדיוט (שם ט' ב') חטא עד שלא נתמנה ונתמנה הדין כמו במשיח (הוריות י' א') אכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה והשלימו פטור (הוריות י"א א') אכל כחצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר והשלימו בעיא שם חטא עם הציבור מתכפר עם הציבור (שם ז' א') חטא עם הציבור באופן שכל אחד מהם מביא חטאת יחיד הוא מביא שעיר (רמב"ם) נשיא מביא אשם תלוי (הוריות ז' א' ט' א') במשנה אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו שאכל ספק חלב בעי' בגמ' (שם י"א א') לר"ש דפוטר בכה"ג בחטאת וודאי ע"ש:

(כה)

על קרנות מזבח העולה חטאות הצבור והיחיד שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ד' קרנות (זבחים נ"ב ב') פלוגתא דתנאי (זבחים נ"ג א') בכל החטאות אי דווקא על הקרנות היינו על הבליטות שבזויות המזבח או מחצי המזבח ולמעלה החטאת משונה מהעולה שמתן דמי העולה למטה מחצי המזבח ומתן דמי חטאת למעלה ובעוף להיפוך העולה למעלה והחטאת למטה קנים פ"א עלה בכבש ופנה לסובב (שם נ"ג א') הסובב היה גבוה מן הקרקע שש אמות (שם נ"ד א') מן הכבש לסובב היה עונה בכבש קטן שהיה מהכבש הגדול להסובב (שם ס"ב ב') ובא לו לקרן דרומית מזרחית צפונית מזרחית צפונית מערבית מערבית דרומית (שם נ"ג א') לפי שהכבש בדרום ומקיף דרך ימין היכי עביד פלוגתא דאמוראי שם. חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך וחד אמר מחטא ויורד כנגד חודו של קרן כיצד עושה טובל אצבעו הסמוכה לגודל שבידו הימנית וחומר בגודלו למעלה ובאצבעו קטנה למטה ומחטא ויורד כנגד חודו של קרן עד שמכלה כל הדם שבאצבעו וכן על כל קרן וקרן (שם) מלת וחומר פירש"י מלשון נחמרו בני מעי' והרמב"ם העתיק וסומך אע"ג דחטאת בעי ד' מתנות כנ"ל מ"מ לב"ה אינה מעכבת רק אחת מהן וב"ש ס"ל ב' מתנות מעכבות בחטאת (זבחים נ"ו ב') אר"פ שלש מתנות שבחטאת יש דברים שדינם כתחילתן פי' כראשונה ויש דברים שדינם כסופן פי' כשיריים חוץ לינה זרות כלי שרת אצבע קרן כיבוס שיריים כתחילתן מיתה לא שריא לא מפגלא ולא עיילא לגוואי כסופן (זבחים ל"ח ב') ע"ש בפירש"י:.

שם יסוד המזבח. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי (שם נ"ג א') ומשונה מחטאת הפנימית ר' ישמעאל אומר זו"ז יסוד מערבי שב"י אומר זו"ז יסוד דרומי שם בגמ' שירי דם חטאת חיצונה לכו"ע אין מעכבין (זבחים ל"ח ב' קי"א א'):

(כז)

בשגגה. אנוס פטור מחטאת (שבועות י"ח) ובכ"ד כל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן שגגה וסופן שגגה (שבת ק"ב א') ואפילו בזריקה בשבת דבע"כ המלאכה נגמרת מ"מ כשסופו זדון פטור שם בגמ' ע"ש:

שם אחת ממצות ה' כבר ביארתי בתחילת הפרשה דאיירי בלא תעשה שחייבין על זדונה כרת לבד ע"ז וטומאת מקדש וקדשיו וביארתי שם כל הכריתות ושיעורי האכילות ג"כ ביארתי לעיל פרשה ג' פסוק י"ז אם נא היה לו שום ידיעה מעולם מענין אותו האיסור כגון תינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים פליגתא דמונבז ורבנן מונבז פוטר וחכמים מחייבין ר"י ור"ל ס"ל כמונבז רב ושמואל ס"ל כחכמים (שבת ס"ח ב') שגג בקרבן והזיד בכרת ובלאו ג"כ פלוגתא דמונבז ורבנן רבנן פוטרין דה"ל מזיד ומונבז מחייב וסברתו צע"ג שגג בכרת והזיד בלאו רי"א חייב חטאת ור"ל אימר עד שישגוג בלאו ובכרת (שם ס"ט א') בדין שגגת תרומה לענין חומש כשהזיד בלאו ושגג במיתה אליבא דר' יוחנן פלוגתא דאביי ורבא (שבת ס"ט ב') אביי ס"ל כל מיתה חלוקה מכרת בזה ופטור מחומש ורבא ס"ל דמיתה במקום כרת וחייב בחומש ומחלפא שיטתייהו (כתובות ל"ב) בענין קם לי' בדרבה מיניה ע"ש חלב ונותר לפניו ואכל אחת מהן וא"י איזו אכל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת וא"י באיזו שבת ויוה"כ ועשה מלאכה באחת מהם וא"י באיזה ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר אמר רבי יהודה פוטרו היה ר' יהושע אף מאשם תלוי (כריתות י"ט א') ורש"א בין שאינו יודע אם חטא אם לא בין שחטא וא"י במה חטא מביא אשם תלוי (שם ב') מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה (כריתות י"ט א') ומוכח שם דבכל מתעסק חייב ואפילו בהושיט ידו לקח שומן ונשמטה ידו ולקח חלב ואכל ואפילו בהושיט ידו לקח רוק לבלוע ונשמטה ידו ונטל חלב מהותך ובלעו דלא משכחינן שם שום מתעסק דפטור בחלב ועריות ועוד דהא בכל ענין איכא סברא דשכן נהנה מתעסק במלאכות שבת פטור (כריתות שם) ובזה שני מינים מין א) שנתכוין לאותו הדבר עצמו שנעשה בו המלאכה אלא דסבור היתר הוא ונמצא איסור כדבעינן למימר לקמן ובזה פטור משום דכתיב בזה לעיל בנשיא אשר חטא בה ודרשינן שם מלשון בה ולא מתעסק מין ב) שנתכוין לאיסור אלא שנתכוין לעשות בדבר אחר מאשר עשה שנשמטה ידו ונעשה דבר אחר ובזה פטור משום דמלאכת מחשבת בעינן (כריתות

י"ט א' ב') ועיין תוס' שם ותוס' (סנהדרין ס"ב ב') ד"ה להגביה בביאור מתעסק דמין הא' נתכוין להגביה את התלוש והגביה את המחובר ונתלש וודאי פטור (שבת ע"ב ב') ופי' התוס' שם דהיינו אף שאותו הדבר שנתכוין להגביה היה מחובר ותלשו דכוותיה באכילת חלב סבור רוק הוא ובלעיה חייב (שם ע"ג א') והיינו אף שנשמטה ידו מהרוק ונטל חלב כמוש"ל דכוותיה במעילה הושיט ידו ליטול חפץ מכלי וסך ידו בשמן של קודש מעל (פסחים ל"ג א') נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר היינו ג"כ אותו הדבר עצמו אביי אמר חייב רבא אמר פטור (שבת ע"ב כריתות י"ט ב') ועיין תוס' שם דל"ד לכל אומר מותר דהיינו שגגת מלאכה דהכא אם היה האמת כמו שסבור באמת היה מותר דכוותיה בחלב סבור שומן ונמצא חלב חייב שבת ע"ג א') דכוותיה גבי מעילה נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי הקדש מעל (פסחים ל"ג) ונ"ל פשוט דאין הפי' דרבא פליג אדאביי בחלב ועריות ובמעילה לפטור מתעסק דידיה דוודאי לכו"ע בכ"ע חייב ואף בעלה בידו דבר שלא כיון לו חייב כמו"ש מקודם אלא דבעי למימר דאף מתעסק דכה"ג פטור בשבת בביאור מתעסק דמין הב' יש לנו לבאר א) באבד מלקט מלבו כיצד נתכוין ללקוט זה ושכח וסבור אידך בעי ללקוט והלכה ידו וליקטה אותו שנתכוין לכך בתחילה לפי סתמא דתלמודא (כריתות י"ט ב' כ' א') היינו פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע במתניתין (שם י"ט א') דר"א מחייב בחטאת ור' יהושע פוטר ואלייהי פליגי ר"ש ורש"ז עם ר' יהודה דר"ש ורש"ז ס"ל דבשם אחד כגון נתכוין ללקוט שחורות ולקט לבנות חייב אף לר' יהושע באבד מלקט מלבו ור' יהודה ס"ל דאף הבור נהרוייה בשם אחד פטור לר' יהושע ורבא ס"ל דפלוגתייהו דהני תנאי לאו היינו באבד מלקט מלבו אלא בסבור להקדים את זה והקדים את זה דר"א מחייב ור' יהושע פוטר ור"ש ורש"ז עם ר' יהודה פליגי אלייהי במין א' כמו"ש מקודם הכל כריתות (שם) וע"ש דאם סבר להקדים א' לחבירו ונעשו בבת אחת לכו"ע חייב בדין החטאת בחישב לעשות מצוה אמר רשב"א לא נחלקו ר"א ור"י על מי שהיו לו ב' תינוקות למול אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב שהרי לא עשה מצוה על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול ערב השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב השבת בשבת של שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר (שבת קל"ז א') אמר ר"מ לא נחלקו ר' אלעזר ור"י על מי שהיו לי ב' תינוקות אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול לאחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב ור' יהושע פוטר תנא ר' חייא אומר היה ר"מ אומר לא נחלקו ר"א

ור"י על מי שהיו לו ב"ת א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבח שהוא חייב עמ"נ על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד נמול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב ור"י פוטר (שבת קל"ז א') ופרכינן שם ור' יהושע השתא סיפא דלא עשה מצוה פוטר רישא דעשה מצוה לא כ"ש ומתרצינן רישא שקדם ומל של שבת בע"ש דלא נתנה ליה שבת לדחות וכתב הש"ך ביו"ד סי' רס"ב ס"ק ב' דאע"ג דנתנה שבת לדחות להטפת דם ברית מ"מ למילה לא נתנה לדחות ולפי ענ"ד יש לומר דהטפת דם ברית לא דחי שבת כדמשמע מפירש"י (שבת קל"ה א') ד"ה שבש"א ובעיקר הדבר אם צריך הטפת דם ברית עדיין צריך תלמוד ובאיכות השגגה שבזה למ"ד מקלקל בחבורה פטור ומילה ה"ל מתקן בחבורה כדאיתא (שבת ק"ו א') דא"כ גם בחבורה מתעסק פטור כמו בכל המלאכות צ"ל דלא איירי במתעסק אלא בשוגג דהיינו שנתכוין לזה עצמו אלא שסבור שהוא של שבת אבל למ"ד מקלקל בחבורה חייב כיון דמקלקל חייב מתעסק נמי חייב ואיירי אף במתעסק כגון דידע איזה נולד בשבת אלא שנתחלף לו זה שאינו של שבת בשבת (כריתות י"ט ב') וע"ש בפירש"י חלב ושומן לפניו אכל א' מהן ואח"כ אכל את השניה מביא חטאת אכל אחר את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי רע"ק רש"א שניהם מביאים חטאת א' על תנאי (כריתות כ"ג א') ור' יוסי ג"כ ס"ל כרע"ק שם ומודה ר"י במחו"כ דשניהם מביאים על תנאי (שם ז' ב') ות"ק שם פליג וס"ל דאף במחו"כ אין שנים מביאין על תנאי אפילו חטאת העוף ועי' מש"ל בדיני העופות בקרבן עולה ויורד ונ"ל דוודאי מודה ת"ק דיכולין להביא על תנאי חטאת העוף כיון דבאה ג"כ על הספק כמוש"ש אלא דס"ל דאף אי מייתי תרווייהו ומתנין מ"מ אין דינה כוודאי שתהא נאכלת ועמש"ל פרשה ה' פסוק י"ז בדיני א"ת במעילה דבר א' שיש עליו ב' כריתות בזה א) אם שניהם חלו בבת אחת כגון בת נשאת לחותנו והוליד ממנה בת אותה הבת היא אחות אשתו ובת בתו חייב שתי חטאות (כריתות י"ג י"ד) הלכך אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו חייב על כל או"א ומשכחת לה ברשיעא בר רשיעא שהרשיעא הוליד ב' בנות מאמו וחזר והוליד בן מאחת מאותן הבנות דהשניה אסורה לאותו הבן משים אחותו ואחות אביי ואחות אמו (שם ט"ו א') וע"ה מש"ל פרשה כ"ג פסוק כ"ח מענין זה מיהו באמו ואשת אביו פלוגתא דר"י וחכמים (סנהדרין נ"ג א' ב') כשחלו בזה אחר זה בזה א) איסור כולל כגון טמא שאכל חלב של הקדש מעיקרא אסיר משים חלב נטמא מגו דחל עליה דגברא איסורא בשארי חתיכות של קודש י"ל דחייל נמי אחלב ואין זה איסור מוסיף דלא אתוסף איסורא אחפצא רק אגברא ב) איסור מוסיף כגון איסור קודש דמגו דמתוסף איסור הנאה על הדבר מתוסף

נמי איסור הקדש לענין אכילה (כריתות י"ד א') ועי' תוס' שם ותוס' (חולין ק"א א') ד"ה איסור כולל שכתבי דזה לא חשיב איסור מוסיף בתו שנשאת מגו דאתוסף עלה איסור א"א לעלמא אתוסף נמי עליה בת בתו שנשאת לאביו ואית ליה ברא לסבא (כריתות י"ד ב') ומבואר מזה דבדלית לי' ברא לסבא ל"ח מוסיף משום מגו דאי הוה לי' ברא ועי' מש"ל פרשה כ"א פסוק ז' ד"ה וחללה. ג) לא כולל ולא מוסיף כגון אשת איש שנעשית חמותו (כריתות י"ד ב') בכ"ז פלוגתא דתנאי בכ"ד אית מ"ד דבכ"ע איסור חל על איסור ואית מ"ד דווקא בכולל איסור חל על איסור ואית מ"ד דווקא במוסיף אתע"א ואף בכה"ג דווקא באיסורין שוין אבל לא קל על חמור כגון חמותו ונעשית א"א (כריתות י"ג י"ד) ובכ"ד ועי' (יבמות נ"ב א' ב' ל"ג א' ב') ותוס' שם ד"ה אר"י הבערה למ"ד אין איסור חל על איסור למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' יש להעיר א) נראה דאף בשגג באיסור הראשון והתרו בו על השני פטור משום שני וע"ה (קדושין ע"ח א') ומש"ש ויובא להלן בסדר אמור. ב) כתבו התוס' במס' (שבועות כ"ג ב') ד"ה דמוקי לה כד"ה דאף אעשה לא חייל איסור לאו ומשמע דהיינו אפילו כרת ודבריהם בשם אינם מוכרחין כמו"ש (חולין ט' א') ד"ה בהמה בחיה אעפ"י שאין איסור חע"א ממ"ש נ"מ באיסור השני לקברו בין רשעים גמורים (יבמות ל"ב ב' ל"ג ב') נשא אשה ובת אחותה ובת אחיה ואח"כ בא על חמותו חייב עלי' משום חמותו ואם חמיו ואם חמותי דברי ריב"נ א"ל שלשתן שם א' הן (כריתות י"ד ב') יש אוכל אכילה א' וחייב עליה ד' חטאות ואשם (כריתות י"ג ב') ע"ש איסור שחל בזאח"ז ה"ל איסור בת אחת לגבי מי שהביא ב' שערות מאחר שבא איסור השני (יבמות ל"ג א') ת"ר בא עליה וחזר ובא עליה חייב על כל או"א דברי ר"א (כריתות ט"ו א') ואפילו בביאה אחת חייב על כל כח וכח (יבמות נ"ד א') וחכ"א אינו חייב אלא אחת (שם) והיינו כשהיו כולן בהעלם א' דהעלמות יודאי מחלקין כדבעינן למימר לקמן הלכך הוא בהעלם א' והיא בחמשה הוא אינו חייב אלא א' והיא חייבת על כל א' וא' (שם) ומודים חכמים לר"א בבא על חמש נשים נדות שחייב על כל או"א מפני שגופין מחולקין (שם) אבעי' להו קצר וקצר מה לי אמר ר"א טעמא דר"א משום דעביד תרתי וה"נ הא עביד תרתי או דילמא שאני ביאות דא"א לערבן רבה אמר חייב בשתים ורב יוסף אמר אינו חייב אלא אחת וצ"ל דזה לא חשיב גופין מחולקין ואפילו בשני מינין משמע שם דל"ח גופין מחולקין אפילו רבה דמחייב שתים לר"א ה"מ בזה אחר זה אבל בבת אחת אינו חייב אלא אחת (שם) וצ"ע לע"ע בביאור בבת אחת דהכא אי היינו בב"א ממש או בזה אחר זה בלי הפסק ג"כ מקרי בב"א שאל רע"ק השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת או רק א' א"ל לא שמענו (כריתות ט"ו

ב') ופי' התוס' דאף לחכמים דס"ל גופין מחולקין מ"מ יש להסתפק בזה משום דבנשים שאני שגם היא מוזהרת כדאיתא במשנה שלאח"ז (שם) אמר ר' יהושע שמעתי באוכל מזבח א' בחמשה תמחויין שחייב על כל או"א משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו שם במשנה רש"א לא כך שאלן שם במשנה דאין ראיה לשוחט מאוכל שכן נהנה שם בגמ' אלא כך שאנן אוכל נותר מה' זבחים בהעלם אחד כי' א"ל לא שמענו א"ר יהושע כו' (שם) ור' יוסי בר"י ס"ל דאינו חייב בזה אלא א'. שם בגמ' ונ"ל דחלב מחמש בהמות לא חשיב גופין מחולקין דזה וודאי חד איסורא הוא לכולהו ועוד דא"כ למה לא בעי ליה בחלב ועי' בגמ' שם דחכמים פליגי אר"י בתמחויין וס"ל דתמחויין אין מחלקין לחייב על כל או"א בביאור אינו חייב אלא אחת.

סברא א) דהיינו דברצונו הדבר תלוי דאם הביא קרבן בפירוש שלא יכפר רק אחת מביא שני על השני וכן בהא דרבא (שבת ע"א א') ויובא להלן בדברינו בענין דשם ובענין קצירה וטחינה

סברא ב) דרק בהא דשבת שם ובהא דקצר וטחן כדבעינן למימר לקמן הרשות בידו אבל בכ"ע שאמרו אינו חייב אלא אחת אין הדבר תלוי ברצונו ולפי ענ"ד נ"ע כסברא הא' דלפי סברא הב' דבע"כ מתכפר על הכל א"כ גם כשלא נודע לו מהשניה עד לאחר הקרבת החטאת ג"כ יתכפר על הכל דלמה יגרע העדר הידיעה מהיפוך דעתו ורצונו ובגמ' (שבת ע"א ב') מבואר דכפרה מחלקת לכו"ע העלמות מחלקות לחטאות לחייב על כל אחת ואחת (כריתות י"א ב') ובכ"ד והיינו ידיעה בין המעשים ידיעת ספק בין המעשים אי מחלקת לחטאות פלוגתא דר' זירא ורבא ופלוגתא דר"י ור"ל אליבא דרבי (כריתות י"ח ב') אכל שני זיתי חלב בהעלם א' ונודע לו ע"ז וחזר ונודע לו ע"ז ר' יוחנן אמר אינו חייב אלא א' ורל"א חייב שתים ומספקינן בגמ' אי בקודם הפרשה פליגי ופלוגתייהו אי ידיעות דלאחר המעשים מחלקות או דלאחר הפרשה פליגי אי הפרשות מחלקות לאחר המעשים או בתרווייהו פליגי (שבת ע"א ב') אבל כפרה הייני הקרבה וודאי פשוט דלכו"ע מחלק ועי' בל"מ הל' שגגות פ"ו שהביא בשם מהר"י ב"ר ליישב דברי הרמב"ם דבשם דיש חילוק בדין שני זיתים שאכלן ע"י הפסק ביניהם לאכלן בלי הפסק כלל דבזה לכו"ע אין ידיעות דלאח"כ מחלקות וא"י מנין לנו לחדש כ"כ אכל שני זיתי חלב בהעלם א' ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל שלישי בהעלמו של שני למ"ד ידיעות דלאחר המעשים אין מחלקות אמר רבא הביא קרבן על הראשון ראשון ושני נתכפרו לו שלישי לא נתכפר הביא קרבן על השלישי שלישי ושני נתכפרו לו ראשון לא נתכפר הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן לפי הסברא הא' שכתבתי מקודם בביאור אינו חייב אלא אחת

דברצונו הדבר תלוי צ"ל דהכא איירי שהיה בדעתו שיתכפר בכל מה שאפשר שיתכפר באותו הקרבן אביי אמר אפילו הביא קרבן על הראשון או על השלישי נתכפרו כולן ואע"ג דראשון ושלישי לא היו בהעלם א' מ"מ משום גרירה דע"י אמצעי נתכפרו כולן (שבת ע"א א') ומסקינן בגמ' שם דרבא הודה בזה לדברי אביי ידיעה בין מעשה למעשה דמחלק לחייב על כל אחת ואחת פלוגתא דר"ג ורבנן אי מחלקת בין שני חצאי שיעורין לפטור (שבת ק"ה ב' כריתות י"ב ב' ט"ז ב') אבל ידיעה דלאחר המעשים למ"ד דמחלקת לחייב על כל או"א מ"מ לכו"ע אינה מחלקת בין שני חצאי שיעורין לפטור (שבת ע"א ב') תמחויין דמחלקין לר' יהושע לחייב על כל א' וא' אי מחלקין בין שני חצאי שיעור לפטור תרי לישני בגמ' (כריתות י"ב ב') ע"ש למ"ד דבאכל שני זיתים נותר מב' זבחים חייב על כל או"א נראה לוודאי דמ"מ אין הזבחים מחלקין לפטור באכל כזית מב' זבחים. רשויות אי מחלקין בין שני חצאי שיעור לענין הוצאת שבת פלוגתא דר' יוסי וחכמים (שבת פ' א') ע"ש ובירושלמי ריש מס' שבת פלוגתא דהש"ס אי מחלקין לחייב על כל או"א למ"ד דמחלקין לפטור דמ"ד דאינו מחלק לחייב על כל או"א ס"ל דרשויות כשהיית כדי אכילת פרס דמי דמחלקין לפטור ואין מחלק לחייב על כל או"א. השוכח עיקר שבת או שלא ידע מעולם מאיסור שבת לחכמים דמונבז שהבאתי לעיל ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא א' אמר רע"ק שאלתי את ר"א בעושה מלאכות הרבה בשבחות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת א"ל חייב על כאו"א כו' (כריתות ט"ז א') במשנה ויתבאר בדברינו בסמוך. היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבת אחת אם בשגגת שבת אינו חייב אלא א' על כולן ואם בשגגת מלאכות חייב על כל אב מלאכה ואב מלאכה בפ"ע שבת ריש פ' כלל גדול וחי מחייב שתים אתולדה ואאב זהו חלק א' מהשאלה ששאל רע"ק את ר"א והשיב לו דחייב שתים (כריתות שם ועי' תוס' שם ב') ד"ה א"ר דלרבה צ"ל דר"א השיבו לר"ע לטעמי' דרע"ק דס"ל דבמלאכה אחת אינו חייב אלא אחת אף בכמה פעמים ולא קיבל מיני' וכן תנן (שבת ס"ד ב' עש"ה) עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה בשגגת שבת רבה אמר דלכ"ע פשיטא להו ימים שבינתים הוויין ידיעה לחלק וחייב על כל שבת ושבת ואם עשה מלאכות הרבה אף מאבות שונות בכ"א מהשבתות בשגגת שבת ג"כ פשוט דאינו חייב רק אחת על כל שבת ושבת (כריתות שם) ולאביי ולר"ר (שם) היינו חלק הב' מהשאלה ששאל רע"ק את ר"א (שם) ופשיט לי' לחייב על כל שבת ושבת וקיבל מיניה וסתים לן רבי הכא במתניתין (דשבת שם וכיצד יתחברו שני אלו חלקי השאלות יחד יתבאר להנן בדברינו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה בשגגת

מלאכה רבה אמר דזה הוא חנק הב' מהשאלה ששאל רע"ק את ר"א (כריתות שם) אי שבתות כגופין מחולקין באיסורי נשים דמיין וחייב על כל שבת ושבת ובעשה הרבה מלאכות בכ"א מהשבתות חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת אי לאו כגופין דמיין ואינו חייב רק על כל מלאכה ומלאכה אבל על כל א' מהמלאכות לא מייתי רק חדא על כל השבתות ופשיט ני' כגופין דמיין ולא קיבל מיני' ורבי במתניתין דשבת שם סתים דלאו כגופין דמיין ואביי אמר דפשיטא לי' לרע"ק דלאו כגופין דמיין ור"ח אמר דאדרבא פשיטא ליה דכגופין דמיין ומתניתין דכלל גדול נמי הכי ס"ל (כריתות שם) בעי מיניה רבא מר"נ העלם זו"ז בידו מהו ומסקינן דאינו חייב אלא אחת שבת ע"א ב') קצר בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכה אביי ורבא ס"ל דהעלם אחד הוא ואינו חייב אלא אחת (שבת ע"א א') בשינוי לשון מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא מבעיא ליה לר' זירא דבעי ר"ז מר' אסי ואמרי לה בעי מיניה ר' ירמיה מר"ז קצר או טחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וקצר או טחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו א"ל חלוקין לחטאות ואין מצטרפין (שם) ועי' תוס' (שבועות י"ח א') ד"ה או בע"ה ויובא להלן בסדר אחרי בדיני נדה ובזה יתחברו שני חלקי השאלות ששאל רע"ק את ר"א לפי"ד אביי ור"ח דמשכחת לה לחייב על כל או"א של כל שבת ושבת באת"ל ימים שבינתיים הוויין ידיעה לחלק ולדי מלאכות לאו כאבות דמיין כשעשה בכל א' מהשבתות אב א' בשגגת שבת ותולדה שלו בשגגת מלאכה ובאת"ל ימים לא הוויין כידיעה לחלק ולדי מלאכות כאבות דמיין אינו חייב רק אחת על כולן קצר בשגגת שבת וזדון מלאכה וטחן בשגגת מלאכה וזדון שבת מוכח (שבת שם) דלכ"ע ה"ל ב' העלמות וחייב על כל או"א קצר וטחן בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו על כולן יחד או בזה אחר זה לאביי ורבא דס"ל ידיעות דלאחר המעשים אין מחלקות וכה"ג ה"ל העלם אחד כמוש"נ קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה (שבת ע"א ב') פי' אם הביא קרבן על הקצירה וטחינה דשגגת שבת נתכפרו כולן והיינו דווקא כשהביא אחר שנודע לו ג"כ על הקצירה וטחינה דבשגגת מלאכות דאל"כ כפרה וודאי מחלקת כמוש"ל ולענין ההפרשה באת"ל הפרשה אינה מחלקת היינו אף בהפריש קודם שנודע לו על הקצירה וטחינה שבשגגת מלאכות ובאת"ל הפרשה מחלקת היינו רק בלא הפריש מקודם הביא קרבן על קצירה שניה דהיינו דשגגת מלאכות קצירה שניה גוררת קצירה ראשונה והקצירה הראשונה גוררת ג"כ טחינה שעמה דאע"ג דטחינה ראשונה אינה בהעלם א' עם הקצירה השניה מ"מ הטחינה הראשונה מחברן כמו בשלשה זיתים דלעיל לאביי שהודה לו רבא בזה כמוש"ל

ובענין אי מתכפר ג"כ על הטחינה שניה שבשגגת מלאכה פלוגתא דאביי ורבא (שם) רבא חמר דאינו מתכפר דטחינה שכנגדה במקומה עומדת ואביי ס"ל דטחינה ראשונה גוררת ג"כ טחינה שניה (שבת ע' ב' ע"א א') אלא דשם נתלה התנאי שבנודע לו בתחילה על הקצירה וטחינה הראשונה שבשגגת מלאכה בזה קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה אבל בנודע לו תחילה קצירה האחרונה ואח"כ שארי המלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה ובטחינה האחרונה פלוגתא דאביי ורבא כנ"ל וביאור זה באת"ל הפרשות אין מחלקות היינו משום דסתמא דמלתא מיד שנודע לו הוא מפריש קרבן ע"ז אלא שלא הקריבו עד לאחר כל הידיעות ותלי ההפרשות בהידיעות ולא אמרו הפריש או הביא קרבן כמו"ש לאשמעינן אגב גררא דידיעות דלאחר המעשים אין מחלקות אבל באת"ל דהפרשות מחלקות דלפי"ז צ"ל דלא הפריש עד לאחר כל הידיעות הדבר צריך תלמוד מאי נ"מ יש בין נודע לו בתחילה הקצירה וטחינה הראשונה או נודע לו בתחילה הקצירה האחרונה והנראה מהתוס' שם דלפי"ז צ"ל דמסתמא הוא מפריש תחילה ע"ז שנודע לו תחילה וזה דוחק ע"כ נראה יותר כמו"ש התוס' שם בתחילה דאביי ורבא ס"ל דהפרשות אין מחלקות:

(**כח**)

או הודע גו' אמרו לו שנים אכלת חלב והוא שוחק מייתי קרבן אמר לו אחד אכלת חלב והוא שותק ג"כ מייתי קרבן (כריתות י"א ב' ועי' יבמות כ"ז ב') דמספקינן אי היינו משום דחד נאמן והלכך אף באמר בפירוש איני יודע ג"כ חייב או דהיינו משום דשתיקה כהודאה דמיא ועי' תוס' דלאו היינו הודאה ממש אלא כעין הודאה דמסתמא לבו נוטה שכן הוא האמת ולפי"ז באמר בפירוש איני יודע פטור מיהו בשנים נ"ל דוודאי בכו"ע חייב אמר לו אחד אכלת חלב והוא מכחישו פטור מקרבן (כריתות שם) אמרו לו שנים אכלת חלב והוא מכחישן רמ"א אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לי מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור (כריתות י"א ב') במשנה ואין זה דמשום מיגו נאמן נגד העדים דוודאי מיגו במקום עדים נא אמרינן אלא דמשום כח סברת המיגו מתרצינן דיבוריה דה"ק לא אכלתי שוגג אלא מזיד ור"מ ס"נ דלא מתרצינן דיבוריה וכיון דלא אמר אכלתי במזיד ה"ל כהודה שלא היה מזיד וכיון דוודאי אכל בשוגג אכל וחייב חטאת ולפי"ז אמר אכלתי חלב בשוגג ועדים מכחישין ואומרים שאכל במזיד או שלא אכל כלל פטור כמו"ש התוס' (שם י"ב ב') ד"ה ומודים חכמים ובברייתא שם איכא דרבנן אמרו אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש פירש"י דבדבר שיש לו כפרה לא ממנע מלהתכפר ולפי ענ"ד נראה לי דלהאי לישנא כי אמר אכלתי חלב בשוגג ועדים מכחישין

אותו חייב בחטאת דפיו עדיף מעדים ולכך אף שפיו מחייבו קרבן מ"מ עדים לא מה יצי ולפי"ז פטור מקרבן אף בענין דאי אפשר לתרץ דבריו כגון שנכנס למקדש ואמרו לו דבאותו היום נטמא קודם כניסתו והוא אומר לא נטמאתי דאי אפשר לתרץ דבריו לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי דטבול יום ג"כ אסור במחנה שכינה וק"ו דמיתה ל"ה ק"ו לפי"ז דלפטור ממיתה ל"מ פיו כלום עי' מכל זה בגמ' שם והתוס' שם הקשו היאך מחייב ר"מ והא אמר לא אכלתי ובע"כ לא יביא דהא חייבי חטאות אין ממשכנין אותן כדאיתא (ערכין כ"א א') ותי' בשם דחוק ויותר נראה כמו"ש (יבמות פ"ז ב'). דבכה"ג דהכא דאמר לא אכלתי דחזינן דלא ניחא לי' בכפרה כייפינן לי' והתוס' ר"ה וא"ו א' ד"ה יקריב כתבו דכשעבר אבל תאחר כייפינן אף בחטאת ובעולה כייפינן אף מקמי הכי כשרואין שמתעצל ועוד נ"ל לפי ענ"ד דוודאי מיכף לא כייפינן אלא דאמרינן ליה שהוא מחויב להביא חטאת אף שיודע שלא אכל דאנו תילין לו ששכח וסבור שלא אכל אבל באמת אכל:

שם והביא קרבנו גו' המביא קרבן בשביל חבירו שמואל אמר בשעת הפרשה בין עולה בין חטאת צריך דעת המתכפר ובשעת כפרה עולה אינה צריכה דעת. חטאת צריכה דעת ועולא ס"ל להיפך דבשעת כפרה עולה ג"כ צריך דעת ובשעת הפרשה עולה א"צ דעת וחטאת צריכה דעת (ערכין כ"א א' ב') מיהו בקרבנות דמחוסרי כיפורים א"צ דעת אף בחטאת (נדרים ל"ה ב') חייבי ערכין ממשכנין אותן חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן (ערכין כ"א) ונתבאר בד"ה שלפני זה. מומר לכל התורה אינו מביא חטאת אף על חטא דמקמי שהומר דזבח רשעים גו' כדמוכח (סנהדרין מ"ז קי"ב ב' כריתות ז' הוריות י"א זבחים י"ב) ועי' תוס' (חולין ה' ב') ד"ה אינו שב ועיין (ערכין ו' א') מומר לעבודת כוכבים ולח"ש בפרהסיא כמומר לכל התורה (חולין ה' א') מומר לדבר אחד לאותו דבר הוה ליה כמומר גמור דלא מייתי קרבן ולענין אי הוה מומר לשארי דברים יתבאר בסמוך חטא בשוגג קודם שהומר והומר ועשה תשובה מביא קרבן על אותו השוגג דמקמי שהומר כדמוכח חולין שם וכמו"ש שם ת"ר מעם הארץ פרט למומר ר"ש בן יוסי אומר משום ר"ש אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו מ"ב א"ר המנונא מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם א"ב מ"ס כיון דמומר לאכול חלב לדם נמי מומר הוי ומ"ס פי' ר"ש סבר לדם מיהו שב מידיעתו הוא והא רבא אמר דכו"ע מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם אלא הכא באוכל חלב לתאבון פי' כשאין שומן לפניו ונתחלף לו בשומן ואכלו נ"ל פי' שאכלו כשהיה שומן לפניו מ"ס כיון דלתאבון אכל במזיד מומר הוא ומ"ס פי' ר"ש ס"ל כיון

דאלו אשכח דהיתרא לא אכיל איסורא לאו מומר הוא (הוריות י"א א'). הא דאינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו כתבו התוס' (חולין ד' ב') דהיינו בשעשה תשובה אח"כ דאל"כ בלא"ה פשוט דזבח רשעים תועבה כו' בהא דרבא משמע שם דלר"ש מייתי קרבן אף בלא תשובה דמזיד כלל כמוש"ש ולפו"ר יש לדמות האי דינא לדינא דפלוגתא דר' יוחנן ור"ל (שבת ס"ט א') בשגג בכרת והזיד בלאו שהבאתי לעיל מיהו בספרי עוד"ד חולין שם כתבתי דלא תליא הא בהא ושם כתבתי ביאורי כל פרטי ענינים אלו אכל חלב והפריש קרבן והומר וחזר בו הואיל ונדחה ידחה (זבחים י"ב ב') דבע"ח נדחין אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה (שם) ומרא דהני שמעתתי ר' יוחנן הוא אבל רב פליג וס"ל דבע"ח אין נדחין (יומא ס"ד א') ופלוגתייהו שם אליבא דרבנן דשם אבל לר' יהודה מודה רב דבע"ח נדחין (שם ע"ב) ועי' מש"ל פרשה ה' פסוק ז' ד"ה ואם לא תגיע גו'. סברא דקם לי בדרבה מיניה דפוטר מתשלומין כשהוא בשוגג למ"ד דאף בשוגג אמרינן סברא דק"ל בדר"מ לענין תשלומין אינו פיטר מקרבן אף מקרבן שבא על איסור אחר קל ממנו וכשהוא מזיד באיסור אחר אם פוטר מקרבן שעל איסור אחר כשוגג כגון שהאיסור שהוא שוגג בו יש בו צד חומרא דה"ל שב מידיעתו אי באיסור אחד ששגג בחלק אחד מהמעשה שלו והזיד בחלק השני כשהיה בענין דה"ל שב מידיעתו כגון שבזה שהיה מזיד לא היה לפניו היתר ובענין שהיה שוגג היה לפניו היתר עמ"ש בספרי עוד"ד (פסחים כ"ט א' שבת צ"ג א') רש"י ותוס' שם ועמש"ל פרשה י"ז פסוק ג' בענין שחוטי חוץ לעבודת כוכבים ומש"ל פרשה כ"ב בדיני אוכל תרומת חמץ בפסח ומש"ל פרשה כ"ג פסוק כ"ח בדיני יוה"כ שחל להיות בשבת. הפריש חטאתו ומת לא יביאנו בנו (כריתות כ"ז ב') תניא ר' שמעון אומר חמש חטאות מתות 1 ולד חטאת 2 תמורת חטאת 3 חטאת שמתו בעליה 4 חטאת שכיפרו בעליה באחרת כדבעינן למימר לקמן 5 וחטאת שעברה שנתה אי אתה יכול לומר ולד חטאת בציבור לפי שאין חטאת נקבה בציבור וא"א לומר תמורת חטאת בציבור לפי שאין ציבור עושין תמורה ואי אתה יכול לומר חטאת שמתו בעליה בציבור שאין ציבור מתים (תמורה ט"ז א') ואע"ג דמצינו בעובדא דעזרא ח' מ"מ אין דין מיתה נוהג בה אלא קרבה בשביל המועטין (תמורה ע"ו ב') ע"ש שכיפרו בעליה ושעברה שנתה לא מצינו דינם בפירוש יוכל יהיו נוהגות בין ביחיד בין ב בציבור אמרת ילמד סתום מהמפורש מה מפורש ביחיד ולא בציבור אף כיפרו בעליה ושעברה שנתה ביחיד ולא בציבור שם ט"ז א') ודינה שתהיה רועה כדבעינן למימר לקמן ור' יהודה אמר תמות סט"ו א') חטאת השותפין היינו פר שמביאין ב"ד בשגגת הוראה לר"ש (הוריות ה') ופר ושעיר של כה"ג ג ביוה"כ שמביא עליו ועל כל

הכהנים עבר זמנה או כפרו באחרת לר' יהודה תמות ולר"ש תרעה (הוריות ו' א' ב') מת אחד מהשותפין לר"י פטורין והיא תמות לר"ש קרבה (הוריות שם בבואיר פלוגתא דר"י ור"ש בחטאת הציבור אמר ר"ל ארבע נתנו להם והעמידו על חמש כלומר היה בידם הללמ"מ רק על ארבע מהן והחמישית לרעיה כדלהלן וכיון דע"כ בהני דגמרי למיתה איכא חדא דאיכא בציבור ס"ל לר"י דאין חילוק בין ציבור ליחיד ר' נתן אומר אחת נתנה להם והעמידו על חמש וכיון דבהני ד' דלרעיה איכא בהכרח חדא דאיכא בציבור ס"ל לר' יהודה דכי העמידו לאותן ד' למיתה בין ביחיד בין בציבור (שם ט"ז ב') הא דחטאת שנתכפרו בעניה באחרת תמות לכו"ע היינו בנאבדה והפריש אחרת והקריבה ואח"כ נמצאה הראשונה אבל נמצאה הראשונה קודם הקרבה לאחר ההפרשה אם נמצאת בע"מ לכו"ע תמות (שם כ"ב א') והיינו תמית לאחר כפרה ואם נמצאה תמימה לר"ש וודאי ג"כ תמות כדמוכח ם כ"ג ב' כ"ד א') וכמוש"ש בד"ה אי אליבא דר"ש ע"ש ואליבא דרבנן מחלוקת רבי ורבנן (שם כ"ב ב') ובביאור פלוגתייהו פ פלוגתא דאמוראי רב הונא אמר רב הכל מודין שאם ך אחת מעצמו והקריבה שהשניה תמות פי' אפילו הנשארת אינה האבודה לא נחלקו אלא בבא לימלך דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים ואמרינן לך התכפר בשאינה אבודה והאבודה תמות ורבנן סברי עשי תקנה באח א אמרינן ליה לך התכפר באבודה ושאינה אבודה תרעה כיון שאינו מדחה אותה לכתחילה למיתה (שם כ"ג א') ע"ש רש"י ותוס' ומש"ש ור' אבא אמר רב הכל מודין במתכפר בשאינה אבודה שהאבודה תמות על מה נחלק במתכפר באבודה רבי סבר מפריש לאיבוד כאבוד דמי ומתה ורבנן סברי לאו כאבוד דמי ותרעה (שם) ורב שימי בר זכאי תני קמיה דר"פ אבידה בשעת הפרשה לרבי מתה לרבנן רועה (שם כ"ד א') והיינו בנמצאה תמימה קודם כפרה וכן הוא סוגיא דשם כ"ב ב' וסוגיא דפסחים צ"ו מנחות פ'. ולענין דין האינה אבודה כשקרבה האבודה לר"ש ב"ז נראה מלשון פלוגתייהו דרבי ורבנן שדינה כמו דין האבודה כשנתכפר בהאינה אבודה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אמר רבא אבודה דלילה לא שמה אבודה אי בעית אימא אליבא דרבי כי אמר רבי אבודה בשעת הפרשה מתה באבודה ביום דהיתה ראויה להקרבה בשעת אבדה אבל לא היתה הראויה להקרבה בשעת אבדה אפילו רבי מודה דלרעיה אזלא אי בעית אימא אליבא דרבנן ואיירי באבודה בשעת כפרה ואפי"ה בתר תחילת האבדה אזלינן (שם כ"ב ב') אמר אביי נקטינן אבודה ולא גניבה ולא גזולה (שם) וע"ש עוד כמה ענינים אמר ר"פ גמרינן אבודה ממנו ולא מרועה לא היה אבודה וכ"ש אבודה מרועה ולא ממנו אבודה ממנו ומרועה ואחד בסוף העולם מכיר בה מאי תיקו (הכל שם) חטאת שעברה שנתה תמות לאו היינו קודם כפרה

דקודם כפרה כ"ז שאינו רוצה להתכפר צר באחרת תרעה עד שתסתאב ותמכר ויקח בדמיה חטאת אחרת (שם כ"ב א') אלא היינו לאחר שכפרו בעלים באחרת כדמוכח במשנה שם כ"ב א') וגם בזה פלוגתא בגמ' סתמא דהש"ס ס"ל דעברה שנתה והפריש אחרת תחתיה ונתכפרו באחרת תמות ולפי"ז עברה שנתה גרע מאבודה ה שנמצאה קודם כפרה לרבנן ור"ל אמר עברה שנתה רואין איתה כאלו היא בבית הקברות שאין כהן יכול להקריבה ואף שנתכפר באחרת רועה (שם כ"ב א') ונראה דהיינו לרבנן ולא אמרו תמות אלא בעברה שנתה ונאבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאה תמימה קודם כפרה דאיכא תרתי לריעותא שנדחית ג"כ מדעתו לענין דמי' שם בגמ' הפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת והשניה שנשארה לאחר כפרה לרבנן דרבי דלעיל תרעה ולר' שמעון דלעיל תמות (שם כ"ד א') ולרבי שקלא וטריא בגמ' שם בגמ' הפריש חטאת והרי היא בעלת מום מוכרה ומביא בדמיה אחרת קרבה שניה קודם שנשחטה ראשונה דין הראשונה בכה"ג קיי"ל מדין דשתי חטאות לאחריות כמו"ש התוס' שם ד"ה ר"א ברש"א וכמוש"ש משום דהשניה באה בדמי הראשונה ואפי"ה לר"ש תמות ולרבי ג"כ שקלא וטריא בגמ' שם נשחטה הבע"מ קודם שקרבה התמימה ועדיין הבשר קיים ונזרק אח"כ דם התמימה למ"ד תמות פלוגתא דתנאי (שם כ"ד א') דר"א ברש"א אפילו בשר בע"מ בקדרה ונזרק דמה של תמימה יוצא לבית השריפה וע"ש כיצד צמות כונסה לבית או לדיר ומונע ממנה מזון ומים עד שתמות כן מוכח (קדושין נ"ה א' נזיר כ"ה א' ב') כיצד רועה רועה עד שיסתאב היינו שיפיל בה מום ותמכר וכשהוא לאחר כפרה יפלו דמיה לנדבת ציבור כמו באשם (תמורה כ"ג ב') הפריש מעות לחטאתו ומת המעות יוליך לים המלח אבדו ונתכפר באחרות ונמצאו יוליך לים המלח (שם כ"ב ב') נמצאו קודם שנתכפר באחרות ע"ש הא דולד חטאת מתה היינו שנתעברה אח"כ אבל הקדיש חטאת מעוברת וילדה למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא כמוש"ל בפרשה ג' בדיני השלמים ואם שיירו משויר אין לו דין ולד חטאת דלמיתה אזיל כיון דלא נתעברה אח"כ וכיון דלא שיירו בפירוש הוה ליה כאלו הקדישו בפירוש ובתם במעי תמימה לכו"ע קדושה חלה אעוברין כדמסקינן בסוגיא שם והלכך ה"ל כמפריש ב' חטאות לאחריות הנ"ל דיכול להתכפר בולדה אף בלא הקדיש מחדש (שם כ"ה א') ולמ"ד שיירו אינו משויר דעובר יא"ה יש לו דין ולד חטאת דלמיתה אזיל כן מוכח בגמ' שם הקדיש חטאת מעוברת ושחטה קודם שילדה למ"ד שיירו משויר דעובר לאו ירך אמו הוא הולד כיון דמ"מ קדוש בפ"ע כמו"ש מקודם הוא נאכל כדין חטאת (שם כ"ה ב') כגי' התוס' שנ"ע ולא דמי לשתי חטאות על חטא א' ולמ"ד שיירו אינו משויר דעובר ירך אמו הוא למ"ד ולדות קדשים

בהווייתן קדושין כמוש"ל שם כל כמה דלא נולד לא קדוש ונאכל בתורת חולין שם כגי' התוס' ולמ"ד ולדות קדשים במעי אמן הן קדושין קדוש כחטאת עצמה (שם) הקדיש חטאת ריקנית ונתעברה אח"כ ושחטה קודם שילדה למ"ד בהווייתן קדושים הולד חולין ולמ"ד במעי אמן הן קדושין הילד נאכל כחטאת עצמה (שם):

שם. על חטאתו אשר חטא. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח בזמנו והחטאת ריס מס' זבחים במשנה וה"ה בקבלה ובזריקה (זבחים ז' ב' ח' א') ובהולכה פלוגתא דר"ש ורבנן הבאתי בפרשה א' בד"ה והקריבו ועמש"ל בדיני פיגול דמודה ר"ש בחטאות הפנימיות לענין פיגול וה"ה נענין זה וה"ה בשינוי בעלים דפסולה אלא דשינוי בעלים לא הוה בשארי עבודות דקודם זריקה רק בעל מנת לזרוק דמה לשם בעלים אחרים (שם ד' א' י' א') ובזריקה גופא נראה ג"כ מהתוס' ריש זבחים דאין שינוי פוסל רק במחשב מתחילת זריקה לסוף זריקה ואין זה נראה כלל לפי ענ"ד אלא דבזורק לשם בעלים אחרים וודאי פסולה עשאה לשם חולין כשרה (שם מ"ו ב') והיינו בידע שהיא חטאת דבסבור שהיא חולין ה"ל משום חולין דפסולה דה"ל כמתעסק (שם מ"ו ב') אע"ג דלשם חולין כשרה מ"מ אינה מרצה גמ' שם וצ"ע לפי"ז בביאור הא דמקשינן עלה (שם ג' א') מכל הגט גם צ"ע בשארי זבחים בכה"ג אם עלו לשם חובה אמר רבא חטאת ששחטה לשם חטאת כשרה פי' לשם חטאת אחרת כגון חטאת חלב לשם חטאת דם לשם עולה פסולה (זבחים ז' א') ובשינוי בעלים הוה להיפוך שחטה על מי שמחויב חטאת פסולה על מי שמחויב עולה כשרה על מי שאיני מחייב כלום פסולה שאין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה וחטאת מכפרת על חייבי עשה מקופיא וה"ל כמו על מי שמחויב חטאת (שם) והא דעל מי שמחויב עולה כשרה אין זה לאחר שהפריש העולה למ"ד דאינה מכפרת על חטא דלאחר הפרשה דא"כ הוה ליה כעל מי שאינו מחויב כלום אלא היינו דאמר הרי עלי עולה דכשיפרישנה יפטור מהכל תוס' שם עש"ה אמר רב חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם לשם חטאת ע"ז כשרה לשם חטאת נזיר לשם חטאת מצורע פסולה הני עולות נינהו (זבחים ט' ב') בעי רבא שחטה לשם חטאת דטומאת מקדש וקדשיו רק שאינה קבועה כחטאת חלב מהו רב אחא בריה דרבא מתני כולהו לפסולה ומתני להא דרב ורבא בשינוי בעלים הכי אמר רב חטאת חלב ששחטה על מי שמחויב חטאת דם וחטאת ע"ז פסולה על מי שמחויב חטאת נזיר חטאת מצורע כשרה בעי רבא שחטה על מי שמחויב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו מהו (שם)(שחטה לשם מת כשרה (שם) וכתב הרמב"ם דמ"מ לא עלתה לו לשם חובה הפריש חטאת על חלב שאכל אמש לא יביאה על חלב שאכל היום (כריתות כ"ז

ב') מיהו בדיעבד נראה עפ"י כל הנ"ל דכפרה וכ"כ הרמב"ם בהל' שגגות פ"ג ה' ג' שחטה לשמה ע"מ נזרוק דמה שלא לשמה רי"א פסולה מחשבין מעבודה לעבודה דזריקה כמו בפיגול כמוש"ל בדיני פיגול ור"א כשרה (זבחים ט' ב') ואע"ג דבשינוי בעלים עיקר הפסול הוא בכה"ג כמוש"ל מ"מ בשינוי קודש אינו כן ע"ש י' א' ונראה דה"נ פליגי בשארי זבחים לענין עליה לשם חובה אף למ"ד מחשבין מעבודה לעבודה כמו בפיגול כמו"ש בחישב בא' מד' העבודות להקטיר אימורין בשינוי קודש לא מהני כלום ולא דמי לפיגול דמחשבה דשינוי קודש ל"ה רק בד' עבודות כדמוכח בגמ' ריש מס' זבחים וכ"כ המ"ל בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ובשינוי בעלים פשוט בלא"ה דלא הוה רק ע"מ לזרוק לשם בעלים אחרים כנ"ל עקירה בטעות אי הוה עקירה לפסול פלוגתא דאמוראי (מנחות מ"ט א' ועי' פסחים ע"ב א'):

(ל)

ונתן על קרנות מזבח העולה. ביאור כל זה ע"ל פסוק כ"ה דיני ביטול דם בתערובות דלח בלח נתבאר לעיל פרשה א' פסוק ה' ואחרי כל הנ"ל יש לנו לבאר בעניני תערובות דמים כמה ענינים עפ"י המשניות והגמ' דזבחים ע"ז א' ב' ע"ט ב' פ"א א'.

ענין א) דם בהמה של חולין חיה יין מים כל אלו לכו"ע עולין למזבח שנא לשם הקרבה כמו שאור ודבש לשם עצים כמו"ש התוס' (זבחים ע"ז ב') ד"ה בדם בהמה ועי' גמ' (שם ע"ו ב' ע"ז א') בשמן ואם נתערב בהן דם כשר בתערובות דכוס בכוסות יתן מכל כוס וכוס ונ"ל דבנתערב כוס בכוסות חולין חד בתרי דמה"ת ברובא בטל לרבנן דר"י ואף לר"י לפי מש"ל פ"ג פסוק י"ד דמודה ביבש ביבש מין במינו בטל מה"ת ליכא תקנתא בנתינה מכל כוס וכוס דכיון דנתבטל מה"ת ה"ל דם כמאן דליתיה מה"ת וא"א שיתיר הבשר לאכילה ואין לומר דבכה"ג דאפשר לתקן לא בטל מה"ת דהא בטבל משמע להדיא (מנחות ל') דבטל מה"ת אף שיכול להפריש ע"ז ממקום אחר או מיני וביה למ"ד יש בילה בכה"ג ואין נראה לחלק בין תערובות דלח בלח לתערובות דיבש ביבש ועוד דוודאי טבל בטל מה"ת אף ביבש ביבש ועה"ט מ"ש (במס' תרומות פ"ד מ"א בביאור הירושלמי דשם ובמס' חלה פ"ג מ"ח בביאור הירושלמי דשם ומ"ש עבודת כוכבים ע"ג ב' מנחות ל' א' בתערובות דלח בלח אם נאמר דאין בילה צריך שיתן מהתערובות כשיעור הבלתי כשר ויותר משהו למ"ד מתנה א"צ שיעור ולמ"ד מתנה צריכה שיעור צריך שיהיה בהמותר כדי שיעור המתנות שנותן היינו כשהכשר הוא חטאת שצריכה ד' מתנות לכתחילה צריך שיהיה בהמותר שיעור ד' מתנות ולא סגי בלא"ה אף בדיעבד דאם לא יהיה בהמותר רק כדי ג' מתנות יש לחוש שמא נתחלקו לד' ואין בכל מתנה רק ג' רבעי מתנה וליכא

אף חדא מתנה כשיעור או שיתן כל הדם בהד' מתנות ואם נאמר יש בילה למ"ד מתנה א"צ שיעור נותן בכל מתנה משהו מהתערובות ולמ"ד צריכה שיעור צריך שיהיה בכל מתנה לפי החשבון מהכשר כדי שיעור מתנה.

ענין ב) דם פסולין נ"ל דאין עולין לשם מים כמו באיברין פסולין שאין עונין לשם עצים כנ"ל כדמוכח (זבחים פ"א א') וכמוש"ש ע"ח א' ד"ה נתערב בדם פסולין ומ"ש התוס' (זבחים ע"ז ב') ד"ה בדם כו' וכן נתערב בדם פסולין ובדם התמצית כו' דעולין לשם מים וכ"כ בדף ע"ט ב' בד"ה במאי קמיפלגי תמוה לפי ענ"ד ואם נתערב דם כשר בדם פסולין בזה אם הפסולין הן כ"כ שאין בעלין בהכשר היינו למ"ד מין במינו ברובא בדליכא רובא כשר ולמ"ד רואין כמו בדם ומים היכא דאיכא שיעור חזותא וכן במחצה על מחצה בתערובות דכוס בכוסות הכל ישפוך לאמה מיהו אם לא נמלך ונתן כשר אע"ג דנדחה דכל שנדחה לאחר שחיטה וקבלה כשר בכה"ג בדיעבד כמו"ש (זבחים ע"ח ב').

וכמוש"ל ענין ו' ע"ש ויש לעיי' לרבא דס"ל (תמורה ד' ב') דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני אמאי כשר בלא נמלך וצ"ל דבכה"ג דאין האיסור מצד עצמו לא אמרינן בזה כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד כו' ואם היה בענין דמתבטל וודאי יזרוק מה"ת ואפילו לר"י דס"ל מין במינו לא בעל משכחת לה ביטול בכוס בכוסות לפי הסברא שכתבו התוס' (מנחות כ"ב) דמודה ר"י בתערובות דיבש ביבש דבטל, ואין לומר בזה עולין אין מבטלין זה את זה כיון שהן פסולין כמו"ש התוס' (שם ע"ז ב') ד"ה הא עבר מום ע"ש. וביאור אופן הזריקה בכוס בכוסות יזרוק מכל כוס וכוס בתערובות דלח בלח יתן ע"ד הנ"ל בענין שלפני זה דם התמצית פלוגתא דר"א ורבנן (זבחים ע"ח א') אם דינם כמו פסולין או כדם חולין ולכו"ע אם לא נמלך ונתן כשר (שם) ועי' גמ' (שם ב') דם בעלי מומין אי דינם כמו דם פסולין או כדם חולין פלוגתא דר"א ורבנן (זבחים ע"ע ב'). והיינו ג"כ בפלוגתא דתנא דמתניתין ותנא דברייתא דבאיברין שהבאתי לעיל בפ' עולה (שם פ"א א') דלר' יהודה לכו"ע עונין לשם מים.

ענין ג) הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת כגון הבכור המעשר והפסח כוס בכוסות יתן מכל כוס וכוס מתנה א' בתערובות דלח בלח באת"ל אין בילה צריך שיתן במתנה אחת כשיעור המרובה ויותר ממנו כשיעור מתנה אחת בתערובות דמים של ב' קרבנות ובשל ג' קרבנות צריך שיתן במתנה אחת יותר משנים המרובין ואי יש בינה אי מתנה צריכה שיעור נותן מתנה ח' שיהיה בה כשיעור מספר מתנות כמספר הקרבנות שנתערבו. [הערה בכל תערובות דמים כשרים ליכא ביטול אף לרבנן דס"ל מין במינו ברובא דאין עולין מבטלין זה את זה (מנחות כ"ב א' ב' זבחים פ"א א')].

ענין ד) הניתנין במתן ד' שנתערבו בניתנין במתן ד' כוס בכוסות יתן מכל כוס וכוס ד' מתנות בלח בלח אי אין בילה צריך שיהיה בכל הד' מתנות יחד עכ"פ כשיעור המרובה וגם שיעור ד' מתנות מהמועט כמו"ש בענין הא' ואי יש בילה נותן ד' מתנות ובכל מתנה צריך שיהיה כדי כל כך מתנות כפי מספר הקרבנות שנתערבו דמיהן למ"ד מתנה צריכה שיעור ולמ"ד אינה צריכה שיעור נותן כמו מקרבן א' וכולן עלו לו.

ענין ה) מתן ד' במתן א' רא"א ינתנו במתן ד' ר' יהושע אומר ינתנו במתנה אחת ועי' (זבחים נ"ז א' פסחים קכ"א א') אי היינו בשפיכה או בזריקה כיצד כוס בכוסות יתן מכל כוס וכוס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לח בלח באת"ל אין בילה נותן במתנה אחת כדי המרובה ושיעור מתנה אחת לר"י וכדי המרובה ושיעור ד' מתנות בד' מתנות לר"א באת"ל מתנה צריכה שיעור ובאת"ל יש בילה נותן מתנה אחת לר"י וד' מתנות לר"א ובכל מתנה צריך שיהיה כדי שיעור כ"כ מתנות כפי מספר הקרבנות א"ל ר"א ה"ה עובר על בל תגרע א"ל ר"י הה"ע על בל תוסיף א"ל ר"א לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו א"ל ר"י לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד אר"י כשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידיך כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידיך (שם במשנה) ונ"ל דמוכח מזה דבאיסור נתינת ד"מ בדם דמתן א' איכא ג"כ איסור עשה כמו במתן ד' ליתן במתן א' דהא מדמינן להו להדדי וטעמא דמלתא צ"ל דכיון דאמרה תורה מתן אחת ממילא אמרינן ולא יותר ולאו הבא מכלל עשה עשה. ואולי יש בזה איזה דרש לומר כן גם נ"ל מכ"ז דהכא ליכא איסורא דכל שממנו לאישים ה"ז בבל תקטירו כמו"ש התוס' (שם ע"ו ב') ד"ה ואי קודם כו' דבהזאות ל"ש בל תקטירו אי משום דאיכא שיריים ליסוד דאל"כ הא לא דמי להדדי וה"ל לר"י לומר כשנתת עברת על בל תוסיף ועל כל שממנו לאישים כו' ומ"ש התוס' שם משום דר"א אית ליה רואין כאלו הן מים אינו נראה לפי ענ"ד דלר"א אף בל תוסיף ליכא בזה וכמוש"ל. ולפי כ"ז לק"מ מ"ש התוס' (עירובין ק' א') ד"ה מתן ד' דתיתי עשה דמתן ד' ותדחי ל"ת דבל תוסיף דהא אין עשה דוחה ל"ת ועשה וצ"ל דאי עבר אל"ת בכה"ג לוקה ודלא כהריב"א בתוס' (חולין קמ"א א') ד"ה ל"צ ע"ש ועי' תוס' (פסחים מ"ז ב') ומש"ש בספרי עוד"ד ותי' התוס' דבמס' (עירובין שם) אינו נכון עפ"י הגמ' (זבחים צ"ז ב') גם מ"ש בגליון בשם מהרי"ק בשם התוס' דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש כדאיתא (זבחים צ"ז ב') אינו נכון דא"כ ה"ל להש"ס להקשות ולתרץ כן הא דהכא דהיינו מקמי ההיא דלהלן ובביאור פלוגתייהו דר"א ור"י כתבו התוס' (זבחים פ"א ב') בסוד"ה תנאי וכן נראה מפירש"י בזה דר"א ס"ל רואין כאלו הן מים וליכא בל תוסיף ואיכא בל תגרע ור"י ס"ל דל"א רואין כו'

ואיכא בל תוסיף וליכא בל תגרע. מיהו לפי מ"ש דהכא ליכא משום כל שממנו לאישים כו' אין לומר דפליגי ברואין כאלו הן מים דזה ל"ש רק באיסור הקטרה והעלאה וגם לפירש"י דאיכא בזה משום כל שממנו לאישים כו' נ"ע דסברא דרואין כאלו הן מים דלענין הקערה ל"מ מידי לענין איסור בל תוסיף כמו"ש בספרי עוד"ד והנ"ל לפענ"ד דפלוגתייהו כדמשמע (ר"ה כ"ח ב') כמוש"ש דר"א ס"ל מצות צריכות כוונה וליכא בל תוסיף ואיכא בל תגרע ור"י ס"ל מצות אצ"כ ואיכא בל תוסיף וליכא בל תגרע ואף לפי מ"ש דליתן מ"ד בדמים של מתן אחת איכא עשה דלאו הבא מכלל עשה ג"כ א"ש לומר דפליגי במצות צ"כ דלר"א דס"ל מצות צ"כ ליכא עשה בכה"ג שנותן שלא לשם מליה ופי' הא דאר"י כשנתת עברת כו' היינו כשנתת עברת לדידי על בל תוסיף ועשית מעשה בידיך וכשלא נתת עברת לדידך על בל תגרע ולא עשית מעשה והלכך עדיפא דידי לדידך מדידך לדידי וע"ה מ"ש בסדר אחרי מות פרשה ט"ז פסוק ל"ד מיהו במים ודם חולין דבהמה וחיה דלכו"ע אמרינן רואין כנ"ל היינו משום דבזה ליכא כלל לא איסור בל תוסיף ולא איסור לאו הבא מכלל עשה כיון דלאו דקדשים נינהו ענין ו) הניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה איסורא דשלא במקומן בכה"ג נ"ל לפענ"ד דהוה ג"כ ענין עשה ע"ד מש"ל במתן אחת ואיך יעשה בזה ר"א ס"ל דעולה שלא במקומו לשם מים (שם ע"ט ב') ולפי מש"ל בענין שלפני זה נ"ל דהכא ג"כ טעמיה דר"א משום דס"ל מצות צריכות כונה ועי' מש"ל בסדר אחרי מות פרשה ט"ז פסוק י"ד הלכך כוס בכוסות יתן מכל כוס למעלה ואח"כ למטה שהחטאת קודמת לעולה ושתיהן עלו לו ואפילו לשמואל דס"ל (שם כ"ו ב') דשלא במקומן כבמקומן דמי לזה דמ"מ בעלים נתכפרו ולדידיה לא מהני אח"כ נתינה במקומן להכשיר הקרבן כדאיתא שם מ"מ בנתן שלא במקומן לשם מים מודה דלא כפר כלום אף לבעלים תוס' (שם כ"ו ב') ד"ה ואי. לח בלח באת"ל אין בילה נותן למעלה כשיעור תחתונים ועוד כדי שיעור ד' מתנות כנ"ל חטאת עלתה לו אבל העולה אין לה תקנה להכשירה לוודאי ואפילו לשמואל ג"כ אפילו בעלים לא נתכפרו בהעולה כמו"ש מקודם ובדין השיריים למ"ד שיריים א"צ אצטבא מקום עולה מקום שיריים נ"ל דיש לו ליתן השיריים למטה במתן עולה להכשיר העולה מספק אבל למ"ד טעון אצטבא משמע בגמ' דמשום ספק הכשר אינו נותן במתן עולה כלום רק שופך כל השיריים על האצטבא ובאת"ל יש בילה נותן למעלה בכל מתנה כדי שיהיה בשל חטאת לפי החשבון כשיעור מתנה ולמטה בכל מתנה כדי שיהיה בשל עולה לפי חשבון כשיעור מתנה למ"ד מתנה צריכה שיעור ושתיהן עלו לו ורבנן ס"ל דלא אמרינן בזה רואין לשם מים והלכך לכתחילה ישפוך לאמה ואפילו לשמואל דלעיל כ"ו א' מ"מ

לכתחילה אסור ליתן שלא במקומן שיתכפרו בעלים דרק בדיעבד נתכפרו בעלים אבל לכתחילה אסור. עברו נתן למעלה כשנתן שיעור מתנות מהחטאת לפי חשבון באת"ל יש בילה וכן למטה שתיהן עלו לו (שם ע"ט ב') ולא אמרינן בזה כיון שנדחה ידחה כמו"ש (שם ע"ח ב') ד"ה אם לא נמלך דזה חשיב דיחוי גמור כיון דעומד לזרוק ע"י כהן שאינו נמלך או שאינו יודע ואע"ג דלרבנן לא אמרינן רואין לשם מים וא"כ לשמואל היה לנו לומר לפו"ר דבעלים נתכפרו בהעולה ג"כ בהמתנות דלמעלה ושוב אין מתנות דלמטה מכשירין העולה דין הדבר כן דמ"מ מודו דהא דנתן לשם מים מהני לענין זה דלא נתכפרו בעלים ג"כ כמו לר"א ולא פליגי עליה רק לענין היתר ליתן ועי' תוס' (זבחים כ"ו ב') ד"ה ואי עבר ונתן למעלה כנ"ל ובא לימלך למ"ד מקום עולה מקום שיריים יתן השיריים למטה במקום עולה ותעלה לו העולה ג"כ ואף באת"ל אין בילה כשנתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד כנ"ל נראה דלפי"ז יתן השיריים במקום עולה להכשיר העולה מספק כנ"ל אבל למ"ד שיריים צריכין אצטבא לרבנן ישפוך השיריים לאמה משום דם העולה שאסורין ליסוד קודם נתינת המתנות. רש"י (זבחים פ"א א') בסוף חטאת ותחילת עולה ע"ש ור' יהודה ס"ל בברייתא (שם פ"א א') דאף רבנן מודו דעולין שלא במקומן לשם מים כמו באיברי עולה וחטאת שנתערבו דלר"י לכו"ע יעלו של חטאת לשם עצים (שם ע"ז א') ענין ז) הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ ישפכו לאמה נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים כשר וכגון שנתן הפנימים בחוץ לשם מים דאל"כ לשמואל כבר נתכפרו בעלים במתן חוץ ושוב אין הקרבן מתכשר תוס' (שם פ"א ב') ובנותן לשם מים גם לשמואל אפילו בעלים לא נתכפרו. בפנים וחזר ונתן בחוץ רע"ק פוסל בשל חוץ בכל הקרבנות וחכמים מכשירין בכל הקרבנות חוץ מחטאת (זבחים פ"א ב') ופרכינן שם בגמ' ולפלוג נמי ר"א בהא ומתרצינן היכי ליעבד ניתב בחוץ והדר בפנים כשם שמצוה להקדים עליונים לתחתונים כך מצוה להקדים פנים לחוץ ניתב בפנים והדר בחוץ כיון דאיכא חטאת ואשם דכי נכנס דמן פסולין לא פסיקא לי' והא דלר"א לא יתן בפנים להכשיר הפנים משום דאסור לפסול החיצון בידים. רש"י (שם) והתוס' שם הקשו כיון שנתן בפנים לשם מים כמו ברישא למה מפסל הא לכפר כתיב וצ"ל לפי ענ"ד דאף לר"א לא אמרינן בפנים לשם מים ובכ"ע נפסל:

שם. ואת כל דמה גו'. למעלה פי' בשעיר נשיא הוא אומר ואת דמה למטה הוא אומר ואת כל דמה מנין לחטאת שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן מתנה אחת מכל אחד מהן שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה כו' ר"א בר"ש אומר מנין לחטאת שקבל דמה

בד' כוסות ונתן ד' מתנות מכוס א' שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה דס"ל כוס עושה חבירו שיריים ות"ק ס"ל כוס עושה חבירו דחוי וישפך לאמה (זבחים ל"ד ב'):
שם. יסוד המזבח נתבאר לעיל בחטאת נשיא:

(לא)
וכפר עליו הכהן המבעט ביוה"כ ובחטאת שאומר שאין מכפרין רי"א אין מכפרין וכי הדר ביה בעי לאתויי קרבן שני ורל"א כפרה ממילא אתי (כריתות ז' א') חטאת אינה מכפרת מקיבעא פי' כפרה גמורה על עשה ול"ת הניתק לעשה שחייבין ע"ז עולה מיהו מקופיא מכפרת (זבחים ז' א') הכהן מתכפר ע"י עצמו (מנחות ע"ד א'):

פרשה ה

(א)
ושמעה קול אלה גו' המלך היה פטור בשמיעת קול שהמלך אינו מעיד (הוריות ח' ב') ועי' מש"ל פרשה ד' פסוק ב' ד"ה כי תחטא אי בעינן הזכרת השם בשבועה עמש"ל פרשה י"ט פסוק י"ב בדיני השבועות השבועה אינה צריכה להיות בב"ד (שבועות ל"ב א') בגמ' ד' מביאין על המזיד כשוגג 1 הבא על השפחה חרופה 2 נזיר שנטמא 3 שבועת העדות 4 שבועת הפקדון (כריתות ח' ב' ט' א') במשניות שגגת שבועה היינו דווקא עם זדון העדות (שבועות ל"א במשנה) אבל בשגגת העדות פטורין פירש"י ששכחו העדות ונזכרו אח"כ וכיצד הוא שגגת שבועה יתבאר להלן בשבועת ביטוי שבועת העדות נוהגת בין במושבע מעצמו בין במושבע מפי אחרים כדלהלן (שם ל"א א') מושבע מפי עצמו היינו בין שנשבע בעצמו בין שהשביעוהו וענה אמן ומפי אחרים היינו בלא ענה אמן ומ"מ חייב קרבן (שם כ"ט ב') מושבע מפי אחרים לכו"ע אינו חייב רק בכפר בב"ד ובמושבע מפי עצמו פלוגתא רמ"א חייב אף בכופר שלא בב"ד וחכ"א דאף בזה אינו חייב עד שיכפרו בב"ד (שבועות ל"א) אין העדים חייבין קרבן שבועה אלא באלו האופנים א) שיהיו ראויין להעיד היינו שיהיו כשרים להעיד בענין שכשתתקבל עדותם תועיל עדותם לפטור או לחיוב ממון (שם ל' א' צ"ה א' ובגמ' ל"א א') איתא לאפוקי מאי אר"פ לאפוקי מלך ורב אחא ב"י אמר לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא כ"ש מלך מ"ד מנך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דפסלוהו ועי' תוס' (שם) דהיכא דכשר רק מדרבנן ג"כ חייב ומאן דפוטר במשחק בקוביא היינו משום דמ"מ לאו בר הגדה הוא (יומא ע"ד א') המשביע עדי קנס למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב חייבין ולמ"ד דפטור למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי חייבין ולמ"ד לאו כממון דמי בעי' בגמ' (שם ל"ג א'). ב) דווקא שקדמה עדות לשבועה אבל השביעם שיעידו כשידעו עדות פטורין (שם ל"ה א') ג) שייחד אותם אבל אם עמד בבהכ"נ ואמר משביע אני

עליכם פטורין (שם נ"ב א') אמר שמואל אפילו עדיו ביניהם ואפילו קאי עלייהו שם בגמ' אמר כל העומדין כאן חייבין (שם) ופירש"י דהעומדים אצלו קאמר אמר כל מי שיודע לי עדות חייבין לפי הגמ' שלפנינו (ערכין י"ח א') כפירש"י (שם). ד) שישביעם התובע בעצמו אבל ע"י שלוחו פטורין (שם ל"ה א) ואפי' בנשבעו בעצמן (שם ל"א ב') מיהו כשהשביעם הבא בהרשאה חייבין (שם ל"ג ב') דהמורשה חשיב בעלים והחילוק שבין מורשה לשליח דהמורשה אינו רק ע"י קנין שרינה לרשותו את הדבר שתובע ופרטי דיני מורשה מבוארין במס' (ב"ק ע' א') המשביע עדי קרקע פלוגתא דר"י ור"א חד אמר חייבין וחד אמר פטורין (שבועות ל"ז ב') ומסקנת הגמ' (שם) דפלוגתייהו אליבא דר"א דס"ל קרקע נגזלת דבעל דבר בעצמו חייב קרבן שביעה בכפר השביע עליהם חמשה פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין (שם ל"א ב') ואפילו כפרו חוץ לב"ד (רש"י שם) כפרו בב"ד חייבין על כל או"א השביע עליהם חמשה פעמים בב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות דכיון שכפרו בפעם ראשון דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד (שם נ"א א') השביע עליהם שיעידו שיש לו ביד פ' פקדון תשומת יד גזל כו' ואמרו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא אחת שבועה שאין אנו יודעין שיש לך בידו פקדון ת"י גזל כו' חייבין על כל אחת ואחת (שם צ"ג א') וכן בפקדון חיטין שעורין וכוסמין כו' (שם) המשביע עד אחד הכל מודים בעד טומאה בסוטה שחייב שהרי ע"א נאמן בטומאה להפסידה כתובתה (שם ל"ב א') ולמ"ד דהמשביע עדי קרקע פטורין איירי בתפסה מטלטלין (שם ב') דאל"כ ה"ל עדות שעבוד קרקעות דכעדי קרקע דמי הכל מודין בעד קינוי דפטור דהוא גורם דגורם דעד קינוי גורם להצטרך עדי סתירה ושתיית מים המרים ומחלוקת בעדי סתירה ר"א בר"ש מחייב דס"ל גורם לממון כממון דמי ועד סתירה ה"ל גורם לממון ע"י שתיית המים ות"ק פוטר דס"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי הכל מודין בשניהם חשודין על השבועה שחייב (שם ל"ב ב') דאם היה מעיד היה בדין שחזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם כר' אבא (שם) או יחלוקו. שם בגמ' ובתוס' אבל כשהנתבע לבדו חשיד ולא התובע פטור דא"ל מי יימר דהוית משתבע וע"ש לענין עד מיתה בבעל לענין כתובת אשתו. כפרו שניהם כאחת הייני בבת אחת ממש דריה"ג דאמר אפשר לצמצם או שהתחיל השני כפירתו בתוך כדי דיבור של הראשון שניהם חייבין כפרו בזה אחר זה ראשון וודאי חייב והשני אי חייב אי לא פלוגתא דר"א בר"ש ות"ק הנ"ל בענין גורם לממון אי כממון דמי אי לא (שם ל"א ב' ל"ב א') היו שני כתי עדים כפרה ראשונה ואח"כ כפרה שניה וודאי חייבת והראשונה לרבה דס"ל (שבועות ל"ז א') דכופר בממון שיש עליו עדי פטור דלא

חשיב כפירת ממון כיון דלא מהני כפירתו כלום ה"נ הראשונה וודאי פטורה דהא קיימא שניה ואם היתה השניה בשעת כפירת הראשונה קרובין בנשותיהם להבע"ד להתובע או להנתבע חייבין הראשונים אף שנשותיהם היו גוססות בשעת שבועה והשניים ג"כ חייבין כשכפרו אחרי שמתו נשותיהם (שם ל"ב ל"ז א') ומשמע (שם) להדיא דהיינו שהתביען בשעה שהיו פסולין וכתבו התוס' דהיינו כשהיו רחוקין בשעת ראיית העדות דבעינן תחילה וסוף בכשרות כדאיתא (ב"ב קנ"ח א') ולפי מאי דאיתותב רבה (שם) נראה לפו"ר מהסוגיא דשם דכמו דבפקדון חייב ה"נ בעדות חייבין מיהו מהגמ' (שם ל"ג א') משמע להדיא דבאמת שבועת העדות לא תליא בשבועת הפקדון ולכ"ע פטורין בכה"ג דשאני עדים מפקדון דבפקדון כיון שע"י השבועה מסרב ליתן לא הוי כפירת דברים גרידא אבל בעדים כיון דאיכא עדים אחרים ה"ל כפירת דברים בעלמא כמו"ש (שם ל"ז א') ד"ה הזיד בשבועת הפקדון ועי' תוס' שם ומש"ש בדין אם הזידו בשבועת העדות ע"י עדים והתראה אי חייבין ג"כ מלקות ואי משכחת בזה עדים גמורין שידעו לברור שבשקר ובמזיד נשבעו:

שם או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר דהיינו בדיני ממונות דליכא בדיני נפשות (שבועות ל"ג ב') ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פו"פ והנתבע אומר יבואו פו"פ ויעידו ואני פורע דבאמר להם אין שקלי ודידי שקלי כי באו עדים מאי הוה כדלהלן (שם ל"ד ב') ידיעה בלא ראיה כיצד מנה הודית לי בפני פו"פ (שם ל"ג ב') ולענין רובא אומדנא דמוכח וחזקה ע"ש ל"ד א' ודינים אלו ויתר כל דיני עדים יתבארו (דברים י"ז):

(ב)

ונעלם ממנו והוא טמא בטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר היינו שנכנס למקדש או אכל קודש שבועות ו' ב') שהן בכרת במזיד ודיניהם במזיד בענין אכילת קדשים יתבאר להלן פרשה ז' פסוק כ' ע"ש ובענין טומאת מקדש יתבאר בספר במדבר פרשה ה' פסוק ב' וכאן דאיירי בשוגג הנני לבאר דיני השגגות משוח כ"ג פטור לגמרי בטומאת מקדש וקדשיו אף במזיד (הוריות ט' ב') ע"ש ועמש"ל פרשה ד' פסוק ב' ד"ה כי תחטא ביאור שגגה דקרא דהכא לכו"ע היינו העלם טומאה ריש מס' (שבועות וריש פ"ב) דשם. בהעלם קודש ומקדש וידיעת הטומאה אי חייבין בקרבן פלוגתא דתנאי ריש פ"ב דשם. ר' אליעזר ורע"ק סברי דאין חייבין קרבן ובהעלם זו"ז בידו בעיא בגמ' (שם י"ט א') אי מחייב לדידהו (שבועות י"ט א') ומסקנא דמילתא בגמ' שם לפי' רש"י פטור ור' ישמעאל מחייב מריבויא דקרא ונעלם ונעלם ב"פ ולדבריו פשוט דחייב ג"כ בהעלם זו"ז בידי

כדמפירש במתניתין רפ"ב דשם. נטמא וא"י אם בשרץ נטמא אם בנבלה נטמא ר' אליעזר פוטר מקרבן (שם י"ח ב') ומשמע דהיינו אף בידע בתחילה במאי נטמא דבעינן או הודע וגו' חטאתי אשר חטא בה עד שיודע ליה במה חטא משא"כ בשארי עבירות שחייב על שגגתן חטאת קבועה דאף בספק חלב אכל ספק דם אכל מחייב ר"א כמוש"ל בדיני חטאת יחיד ורע"ק מחייב גם בזה (שם) ומשמע דהיינו אף כשגם בתחילה לא ידע במה נטמא. בענין העלמה זו אם דינה כהעלמות שארי עבירות פלוגתא דתנאי ר' ישמעאל דדריש נעלם ונעלם ב"פ לחייב על העלם מקדש וקודש הדין בזה כמו בכל העלמות דלא בעינן ידיעה בתחילה ולר"א ורע"ק דרשינן מריבויא דקרא ונעלם ונעלם ב"פ דבעינן בזה ידיעה בתחילה ובידיעה בסיף והעלם בינתיים היינו ידיעה בתחילה שנטמא ורבי ס"ל דחייב ג"כ בהעלם קודש ומקדש ומ"מ בעי ג"כ ידיעה בתחילה ממשמעות לשון ונעלם אלא דלא בעי ידיעה גמורה רק בידיעת בית רבו סגי לאפוקי תינוק שנשבה דפטור אבל כשידע מדיני הטומאה וידע שיש מקדש וקדשים שטמא אסור בהן אעפ"י שלא נודע לו שהוא טמא או שזה מקדש וקדשים עד לאחר שנכנס למקדש או אכל את הקודש חייב (שם ה' א') בעי ר"פ ידע שנגע בשרץ ונעלם ממנו דין טומאה מהו היכי דמי אי נימא דלא ידע אי שרץ טמא אי צפרדע טמא זיל קרי בי רב הוא אלא דנגע בכעדשה ולא ידע אי כעדשה מטמאה אי לא מאי כיון דידע דשרץ מטמא הוה ליה ידיעה בתחילה או לא ובביאור זה אין לומר דהיינו שעפ"י חסרון ידיעה זו נכנס למקדש או אכל קודש דבכה"ג וודאי דליכא ידיעה בתחילה והעלם בינתיים אלא דהיינו ששכח שנגע בהשרץ או בהכעדשה וע"י העלם זה נכנס למקדש או אכל קודש כפירש"י וכ"כ הרמב"ם ונראה מהגמ' שם דבעיא זו היינו אף לר"א ורע"ק דבעי ידיעה בתחילה ידיעה גמורה דאזיל קרי בי רב ה"ל ידיעה גמורה ובלא ידע אי כעדשה מטמא מבעיא ליה אי הוה ידיעה גמורה כיון דבנקל לשאול מיהו מדברי התוס' שם נראה דבעיא זו היינו ג"כ רק לרבי דלא בעי ידיעה גמורה כמו בבעיא דבתר הכי בעי ר' ירמיה בן בבל שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום מקדש מהו אליבא דר"א ורע"ק לא מבעיא דהא לא מחייבי בהעלם מקדש וקדשים אליבא דרבי ישמעאל לא מבעיא דהא לא בעי ידיעה בתחילה כי תבעי לך לרבי דבעי ידיעה בתחילה וסגי ליה בידיעת בית רבו מהו מי הוה ידיעת בית רבו מה שידע דאיכא מקדש או כיון דלא ידע מקומו איה אפילו ידיעת בית רבו ליכא (שבועות י"ד ב') ת"ר שני שבילין אחד טמא ואי טהור הלך בראשון ולא נכנס והלך בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס הזה שנה וטבל והנך בשני ונכנס חייב ר"ש פוטר ור"ש בן יהודה משים ר"ש פוטר בכולן (שבועות י"ט א') ופי' התוס' שם דהיינו ברה"ר דחד

ספיקא טהור כמוש"ל בדיני אשם תלוי בדיני הספקות ע"ש ופרכינן שם בגמ' בכולן ואפילו בקמייתא ממ"נ טמא הוא פירש"י והא ה"ל ידיעה גמורה בתחילה ולכו"ע חייב אמר רבא הכב"ע כגון שבשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון דבסיפא דאע"ג דידע לכולה מלתא בכל כניסה אפילו הכי ה"ל ספק וספק ידיעה לא הוי כידיעה לענין ידיעה בתחילה בין לרשב"י אליבא דר"ש ובין לת"ק אליבא דר"ש דהיינו ר"ש סתם ואע"ג דלר"ל הוי ידיעה לחלק לחטאות כמו"ש בדיני החטאות מ"מ לענין זה לא הוי ידיעה דבעינן בתחילה ידיעה מבוררת כמו בסיף כמו"ש התוס' שם וברישא בהא פליגי אליבא דר"ש דת"ק דאליבא דר"ש ס"ל כיון דאי הוה ידע לכולה מלתא ה"ל ידיעת וודאי ולא הוה ספק ידיעה רק משום דלא ידע לכולה מלתא מקצת ידיעה ככל ידיעה וחייב ברישא אע"ג דפוטר בסיפא ור"ש ב"י ס"ל דל"א מקצת ידיעה ככל ידיעה וכיון דלא הוה רק ידיעת ספק לא חשיבא ידיעה ובטעמיה דת"ק דפליג אדר"ש ומחייב אף בסיפא אמר ר' יוחנן כאן עשו ספק ידיעה כידיעת וודאי ואע"ג דלענין חילוק חטאות ס"ל לר' יוחנן דלכו"ע לא הוה ידיעה כמו"ש בעניני החטאות מ"מ לת"ק בזה לא בעינן ידיעה גמורה כ"כ ור"ל אמר ה"מ ר' ישמעאל היא דאמר לא בעינן ידיעה בתחילה ואע"ג דר"ל היה לו לתרץ לטעמיה דכמו דלענין חטאת ספק ידיעה הוה ידיעה לחלק כמו כן לענין זה הוה ידיעה לת"ק אלא דמלתא אגב אורחא קמ"ל דלר' ישמעאל לא בעינן ידיעה בתחילה (שם נ"ט ב') בגמ'. נטמא במקדש יצא בקצרה פטור ואפילו עקב בצד גודל מימרא דרבא (שם י"ז א') השתחוה כלפי פנים אפילו בכריעה בעלמא שלא שהה רק משהו חייב השתחוה כלפי חוץ כאלו לא השתחוה ובלא השתחוויה כששהה שיעור השתחויה דפישוט ידים ורגלים חייב וכמה היא שיעורא כמימרא דהאי פסוקא וכל בני ישראל רואים ברדת גו' כל"ח בספר ד"ה ב' ז' ואיתא בזה פלוגתא דאמוראי אי כמימרא דכל האי פסוקא אי מויכרעו לסיפא (שם טז ב') בעי רבא צריך שהיה למלקות או א"צ שהיה למלקות לקרבן גמרינן שהיה למלקות לא גמירי שהיה או דלמא בפנים גמירי שהיה ל"ש לקרבן ל"ש למלקות (שם ט"ז ב' י"ז א') ויש לתמוה דהא קיי"ל לאו שא"ב מעשה אין לוקין עליו ותי' התוס' (שם) דאר"י כמ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו או דלאו היינו מלקות ממש אלא לענין איסור מלקות ועיין תוס' שם שכתבו דבפחות משיעור יציאה וכניסה וודאי לא מחייב דבפחות מכן אכתי מחמת כניסה ראשונה הוא במקדש ועמש"ל בסדר קדושים בענין כלאי בגדים בעי רבא תלה עצמו באויר עזרה ושהה מהו בעי רב אשי טימא עצמו מזיד בעינן שיהוי או לא (שם י"ז א') וע"ש תוס' דהיינו בלא ידע שהוא במקדש בשעה שטימא עצמו דאל"כ אפילו שכח אח"כ ה"ל לא שב מידיעתו וליכא קרבן בעי רבא שהיות מהו

שיצטרפו בעי מיניה אביי מרבה בא לו בארוכה במהירות שיעור קצרה הילוך בינוני מהו (שם ט"ז ב' י"ז א'):

(ד)
כי תשבע לבטא בשפתים דיני השבועות במזיד יתבארו להלן פרשה י"ט פסוק ב') וכאן בשוגג איירי והנני לבאר בזה רק מה ששיך לדינים אלו אינו חייב קרבן שבועה אלא על שבועת ביטוי (שבועות כ"ז ב') ומה היא שבועת ביטוי שאוכל ולא אוכל שאישן היום ושלא אישן דהיינו להרע או להיטיב וכן שאזרוק צרור לים שלא אזרוק שבזה חייב בקרבן כשעבר אח"כ לכו"ע ובשעבר כגון שאכלתי ולא אכל שלא אכלתי ואכל שישנתי ושלא ישנתי שזרקתי ושלא זרקתי פלוגתא דתנאי ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבוא ורע"ק מחייב גם בשעבר (שם שם כ"ה א') נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה וכה"ג כל דבר שא"א לו לעשות זו היא שבועת שוא ולא שבועת ביטוי וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור שבועות כ"ט א' ב') במשנה שבועה שאוכל ככר ז זו שבועה שלא א אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי שניה שבועת שוא אכלה עבר על שביעת שוא לא אכלה עבר על שבועת ביטוי שם במשנה בעין לקיים את המצות (נדרים ח' א') ואין זו שבועת שוא נשבע לקיים את המצוה כגון שאעשה סוכה שאניח תפילין ולא קיים ת"ק פוטר משום שבועת ביטוי משום שאינה בלאי כנ"ל ור"י בן בתירא מחייב דל"ב הן דומיא דלאי (שבועות כ"ז א') וכתבו התוס' שם דרק בלקיים מצות עשה פליגי אבל בנשבע שלא יאכל נבלות וטריפות ואכל לכו"ע פטור משום שבועת ביטוי בקרבן בשוגג ואף מלקות במזיד לי כא מש שום דאין איסור חל על איסור ובכולל דברים האסורים עם דברים המותרין פירש"י שאמר שלא אוכל נבלות ושחוטות לתנאי דס"ל בכל האיסורין אין איסור חל על איסור אפילו באיסור כולל פשוט דה"נ אין כאן שבועה כלל ולמ"ד בעלמא דאיסור חל על איסור באיסור כולל רב ושמואל ור' יוחנן אמרי דהדין בזה כמו בכל איסור כולל דחייל וחייב ע"ז גם קרבן משום שבועת ביטוי (שם כ"ג ב' כ"ד א') ופרכינן שם והא ליתא בהן ואנן בעינן לאו דומיא דהן לחכמים דלא ס"ל כר' יהודה בן בתירא והתי' ע"ז אינו מבואר כ"כ בגמרא ולפירש"י שם היינו משום דאיתיה בהן כשאמר סתם שבועה שאוכל היום דבאכל נבלות קיים שבועתו ול"ד לאכל עפר דלא חשיב אכילה כלל כיון דהני אי לאו משום איסורא אכילה היא ודלא כהס"ד דהש"ס שם וע"ש תוס' ור"ן באלפסי ורנ"א דאיסור הבא ע"י עצמו לכו"ע לא חייל אאיסור אחר אף בכולל (שם כ"ה ב' ועמש"ל בסדר קדושים שבועה שיזרוק פלוני צרור לים ושלא יזרוק לכו"ע אין בזה משום שבועת ביטוי דלאו בדידיה קיימא מלתא ובביאור דין שבועה זו

רש"י פי' ד"ה שביעת שוא ומשמע דהיינו בין שיזרוק בין שלא יזרוק והרמב"ם כתב כשתתקיים שבועתי אין כאן כלום וכשלא תתקיים ה"ל שקר ואין לוקין ע"ז משים דה"ל התראת ספק שזרק פניני צרור ושלא זרק לר' ישמעאל דס"ל שבועת ביטוי ליתא בשעבר פשוט דפטור ולרע"ק דמחייב משום שבועת ביטוי בעלמא בשעבר לר"י ב"ב כו"ע מודו דחייב משום שבוע ביטוי כשלא נתקיים שבועתי דהשתא לאו והן לא בעי שעבר דומיא דלהבא פשיטא דלא בעי ואליבא דרבנן דבן בתירא פלוגתא דרב ושמואל רב אמר חייב איתא בלאו והן אבל שיהיה בלהבא אין צריך ושמואל אמר פטור ליתא בלהבא לא 1 הנחתי תפילין היום 2 אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב בדליכא תלתא שניכר להם דבדאיכא תלתא שניכר להם הוה ליה שבועת שוא 3 העדתי ולא העדתי 4 ידעתי ולא ידעתי מעדות כשעכשיו אין צריך בהעדות כל אלו בפלוגתא דרב ושמואל דכל אלו ליתנייהו בלהבא ופרכינן שם בשלמא לשמואל אצטריך שבועת העדות דליתא בשבועת ביטוי מכיון דליתא בלהבא דלא שייך לישבע שלא אדע לך עדות ואם נשבע כן ה"ל שבועת שוא אלא לרב שבועת העדות למה אצטריך ומשני לחייב קרבן על המזיד וכן במושבע מפי אחרים בלא ענית אמן ולפי"ז בשוגג ומושבע מפי עצמו בשבועת העדות לפו"ר לרב יש לחייבו שתים משום שבועת ביטוי ומשום שבועת העדות מיהו מדכתיב לאחת מאלה דריש אביי שאינו חייב אלא אחת ולפי כל זה בפסולי עדות או שלא בב"ד חייב לרב משום שביעת ביטוי ולפי"ז אם אמר שבועה שאני יודע לך עדות לרב חייב משום שבועת ביטוי דאיכא בלאו בפסולין לעדות ורבא אמר שבועת העדית לרב ה"ל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אין לך בו אלא חידושו בלבד והלכך אפינו בפסולין ושלא בפני ב"ד אפילו לרב ליכא משום שבועת ביטוי וה הלכך אף לרב אם אמר שבועה שאני יודע לך עדות פטור דליתא בלאו (שבועות כ"ה א' ב') א"ל רבא לר"נ איזהו שבועת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אנוס הוא (שבועות כ"ו ב') וטעמא דמלתא דה"ל אנוס בכה"ג משום דבעינן האדם בשבועה, כדאיתא (ש ם עמוד א') אר"נ באומר יודע אני ששבועה זו אסירה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן ואפילו לרבנן דפליגי עליה דמינבז בעלמא וס"ל דשגגת קרבן ל"ה שגגה כמו"ש בעניני החטאת מודו הכא דכיון דחידוש הוא שחייב בקרבן בשוגג אף דבמזיד ליכא כרת שגגת קרבן הוה שגגה (שם) מיהו אביי לפי' התוס' במס' (שבת ס"ט) פליג ע"ז וס"ל דלרבנן היינו באמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם יש בה לאו או עשה גרידא אבל בשוגג בעיקר איסור שבועה לגמרי מוכח מהתוס' דוודאי פטור וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' שבועות ונ"ל דהיינו רק בשבועה משום דבעינן האדם בשבועה'

אבל בשארי איסורין חייב בקרבן אף למונבז (שבת ס"ח ב') כשהיה לו ידיעה בבית רבו ושכח אח"כ ואף בידע איסור שבועה ושגג שמותר לעבור כשמצטער פוטר הרמב"ם בספ"ג מהל' שבועות עפ"י פירושו בגמ' (דשבועות כ"ו ב') ע"ש בענין חיוב שבועת ביטוי בלהבא בהעלם שבועה וודאי חייב והיינו ששכח אם נשבע להן אם ללאו (שבועות כ"ו א') ונ"ל דה"ה בשכח שבועתו לגמרי ועי' (שבועות כ"ח א'). ויובא להלן בסדר קדושים. והא דאמרינן שם היכי דמי העלם שבועה שאמר שלא אוכל פת חיטין וסבור שאוכל קאמר היינו משום דבעי לאשכוחי העלם שבועה בלא העלם חפץ וכן נשבע שלא אוכל פת חיטין וסבור שאמר פת שעורין ה"ל העלם שבועה שם בגמ' אמר שבועה שלא אוכל פת חיטין והושיט ידו ליטול פת שעורין ועלתה בידו פת של חיטין וסבור של שעורים הוא ואכלה אביי אמר ה"נ העלם שבועה היא דכלום מחייבת ליה אלא אהא דנקט לוה בידו היינו העלם שבועה והעלם חפץ לא משכחת לה ורב יוסף אמר כיון דכי מתוודע דחיטין הוא פריש מיניה ה"ל העלם חפץ ובהעלם חפץ פטור בעי מיניה רבא מר"נ העלם זו"ז בידו מהו (שם) פי' כגון שנשבע שלא יאכל פת חיטין ודימה שנשבע שיאכל פת חיטין ואכל פת חיטין ע"ד שהיא פת שעורים (רמב"ם) אמר ר"א חזינן כו' א"ל רבינא לר"א כלום פריש כו' אלא ל"ש ע"ש:

(ו)
לחטאת פשוט שמשפטה בכל הענינים כחטאת קבועה:
שם וכפר עליו הכהן הכהן מתכפר ע"י עצמו אף קרבן שמביא על המזיד (מנחות ע"ד א') ועי' מש"ל בפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור:

(ז)
ואם לא תגיע ידו גו קרבן הבא על ג' עבירות הנ"ל בזה נקרא עולה ויורד ויש לך עוד שנים שמביאים קרבן עולה ויורד אלא שאינן על חטא והן היולדת והמצורע ומשונין מדהכא כמו שיתבארו במקומן עני שהקריב קרבן עשיר יצא סוף מס' נגעים. עשיר שהקריב קרבן עני ר"א אמר ר' אושעיא לא יצא ר' חגי אמר ר' הושעיא יצא (כריתות כ"ח א') ואע"ג דשם בטומאת מקדש וקדשיו איירי מ"מ נראה דכל הני דהכא דינם שוה דפריך שם עליה דר' חגי מהא דתנן בסוף מס' נגעים במצורע דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא ומשני דשאני מצורע דמיעט רחמנא זאת ע"ש מביא אדם ע"י בנו ובתו עבדו ושפחתו קרבן עני אבל על אשתו מביא קרבן עשיר וה"מ קרבנות דמחוסרי כפורים אבל לא בקרבנות דהכא דלאו לצורך טהרה נינהו ר' יהודה אימר מביא קרבן עשיר על אשתו בכל הקרבנות סוף מס' נגעים ועי' נדרים ל"ה ב"מ ק"ד ועש"ה היה מורישו גוסס מביא קרבן עני (ערכין י"ח) הפריש מעות וכבשה ושעירה והעני יביא מדמיהן

יונים כריתות כ"ז ב') ויהנה מהמותר (רמב"ם) הפריש מעות לקני והעני יביא מדמיהן עשירית האיפה (שם) וכן להיפוך הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר מוסיף ומביא קן העשיר מוסיף ומביא כבשה או שעירה הפריש קרבן אם הפריש כבשה או שעירה ונסתאבה פודה ומביא קרבן עני אם העני הפריש קן אף שנסתאבה אין לה פדיון (שם כ"ז ב') וכן במנחה כיון שקדשה בכלי שרת אין לה פדיון (מנחות ק' ב') ואם העשיר כתב הרמב"ם בהל' שגגות פ"י עפ"י התוספתא במנחה תעובר צורתה ותצא לבית השריפה ובקן לא פירש מה יעשה אמר רב אושעיא עשיר שהפריש קן לכבשתו פירש"י במקום כבשה והעני הואיל ונדחה ידחה (כריתות כ"ח א') אמר רב הונא בריה דרב יהושע ש"מ תלת ש"מ בע"ח נדחין וקדושת דמים נדחה ודיחוי מעיקרא הוה דיחוי ועי' (יומא ס"ד) ומש"ל פרשה ד' פסוק כ"ח ד"ה והביא קרבנו ועי' תוס' (סוכה ל"ג) ד"ה נקטם:

שם שתי תורים גו' אין מביאין תור כנגד ב"י ולא בני יונה כנגד תור הביא חטאתו תור ועולתו בן יונה יכפיל ויביא עולתו תור עולתו תור וחטאתו ב"י יכפיל ויביא עולתו ב"י בן עזאי אומר הכל הולך אחר הראשון (קנים פ' ב' מ"ה) דין החטאת והעולה דעופות כדין החטאת והעולה דבהמה לענין יורש (שם) והר"ש הביא מהת"כ דהקריבה עולתה ומתה יביאו יורשין חטאתה וע"ש שהאריך בזה והעיקר לפי ענ"ד דמשבשתא כמו"ש הר"ש ז"ל בשם:

שם אחר לחטאת ואחד לעולה. קן סתומה שמת א' מהן או שפרח יקח זוג לשני (קנים פ' ב' משנה א') אין הקנים מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית כהן (כריתות כ"ח א') שתי נשים שלקחו כ"א קן בעירוב וכל קן מהם היא בכלי עצמה למ"ד יש ברירה יכול הכהן להקריב איזה שירצה אבל למ"ד אין ברירה אינו רשאי לעשות כן ואם עשה כן החטאות פסולות והעולות כשרות ולא עלו לבעלים לשם חובה משום שינוי בעלים אלא מקריב כ"א מהם לשם מי שהוא. היו ד' גוזלות מעורבות בלתי מפורדות לב' קנים ולקחום שתי נשים למ"ד אין ברירה אף אם יקריב מהם שתים א' עולה וא' חטאת לשם מי שהן מהב' נשים ושתים א' עולה וא' חטאת לחברתה שהן שלה ג"כ אין כשרות מהן אלא חטאת א' ועולה א' דחיישינן שמא ב' החטאות היו של אשה אחת וב' העולות היו של השניה (עירובין ל"ז א') ע"ש רש"י ותוס'. התנו בפירוש בשעת לקיחתן שיתפרשו ע"י כהן בהקרבתן לפירש"י שם כשרות כולן אף למ"ד אין ברירה ולהתוס' שם פסולות למ"ד אין ברירה עש"ה:

(**ח**)
לחטאת ראשונה זה בנה אב לכל החטאות שיקדימו לעולה הבאות עמהן ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה כמו ביולדת עשירה להלן פרשה י"ב (זבחים צ' א' ועי' פסחים נ"ט א') בתוס' ד"ה זה בנה אב (זבחים ה' א') ד"ה עולתה אי היינו לעיכובא או לא ושהעלו שם דאין זה לעיכובא והא דביולדת כתיב עולה מקודם איתא (זבחים צ' א') אמר רבא למקראה הקדימה הכתוב ופירש"י שתהא נקראת בענין תחילה והתוס' שם פירשו שיקדיש העולה תחילה חוץ מפר הבא על עבודת כוכבים ומוספי החג שהעולות קודמין לשעירי החטאות משום דכתיב בהו כמשפט כמשפטם (זבחים שם ב') ונ"ל דבכל המוספין הדין כן ואף במוסף דר"ח דהוקשו כולן זה לזה כדאיתא (שבועות ט' י') ע"ש וכן מוכח לפי ענ"ד במס' (יומא ע') לרע"ק ע"ש והא דאמרינן בפרי החג היינו לאו דווקא ואין לומר דדווקא דחג קאמר דה"ק בהו כתיב כמשפטם דא"כ אכתי קשיא לפי הס"ד אמאי נקט חג ואין לומר משום אילים דנקט בלשון רבים דהא נקט נמי שעירים אלא ע"כ אאילים ושעירים דכל הימים קאי מיהו ברמב"ם משמע דרק בחג הדין כן ולפי מ"ש מיושב שפיר נוסח תפלת מוסף ר"ח מזבח חדש בציון תכין ועולת ר"ח גו' ושעירי עזים נעשה ברצון:
שם. ומלק וגו' נעשית על קרן דרומית מערבית של המזבח החיצון למטה ובכ"מ כשרה אלא שזה הוא מקומה להזאתה (זבחים ס"ג א' ב') ע"ש ואפילו עשה המליקה למעלה (זבחים ס"ו ב') כיצד מולק חטאת העוף חותך בצפרנו כנ"ל בעולה שדרה ומפרקת בנא רוב בשר עד שמגיע לוושט או לקנה וחותך סי' א' או רובו ולכתחילה חותך אח"כ במליקה רוב בשר (זבחים ס"ה ב') ואית מ"ד דחותך רוב בשר דאח"כ מעכב (שם):
שם ולא יבדיל היינו בשני הסימנים אף שישייר העור ואם הבדיל בב' הסימנים פסולה (שם ס"ד א') מיהו למ"ד דשהייה פוסלת בעולת העוף בין סי' לסי' אין הבדל הפוסלת בחטאת לאחר שהייה (שם) ור"ש בן אליקום משמיה דר' פדת משום ר' אלעזר בן שמוע אומר היה ר"א בר"ש שמעתי שמבדילין בחטאת העוף ומאי ולא יבדיל א"צ להבדיל והיינו אף שהבדיל קודם הזאה (שם ס"ה ב') מיהו לפי סתמא דברייתא משמיה דר"א בר"ש שם לפי' התוס' (שם) ס"ל לרב חסדא ולרבה ולאביי דאינו מכשיר רק בהבדלה דלאחר הזאה קידם מיצוי דהוה לאחר שהייה דלת"ק פסול אף בכה"ג לר"ח משום דמיצוי דם החטאת מעכב והוה ליה הבדלה קודם גמר מצותה דשהיה אינה פוסלת ולרבה משום דשהייה אינה פוסלת בעולה בין סי' לסי' וה"ל מעשה עולה בחטאת ולאביי

משום דחיתוך רוב בשר דלאח"כ לא מעכב וכי הבדיל מקמי חתיכת רוב בשר פסולה מן התורה ואף שהבדיל אחר חתיכת רוב בשר פסולה משום גזירה וע"ש בתוס':

(ט)

והזה לא באצבע ולא בכלי אלא אוחז בגוף עם הראש ומזה (שם ס"ד ב') נשפך על הרצפה מן הצואר ואספו בעיא בגמ' (זבחים צ"ב) אי צואר דעוף הוה ככלי שרת וכשר כנ"ל בעולת בהמה או דכלי שרת פוסל בחטאת העוף וכ"ש רצפה:

שם על קרנות המזבח דרומית מערבית (שם ס"ג א') מחצי המזבח ולמטה ומשונה מהעולה שמשפטה למעלה (שם ס"ד ב' קנים פ"א מ"א) לא הזה אף שמיצה פסולה (זבחים שם).

שם ימצה גו' הזה ולא מיצה פלוגתא דתנאי אי כשרה או פסולה (זבחים ס"ה ב' מעילה ח' ב') חטאת העוף שעשאה לשם עולה או שעשאה למעלה לא הזה או לא מיצה למ"ד מיצוי דם חטאת מעכבה הבדיל למ"ד דפסולה בכל אלו אע"ג דפסולה מ"מ אין לה דין נבלה משום מליקה לטמא בגדים אבית הבליעה (זבחים ס"ו א') ובענין שארי פסולין עמש"ל בדיני עולת העוף:.

שם חטאת היא אין למזבח אלא דמה והשאר לכהנים כחטאת בהמה שיתבאר להלן בסדר צ"ו (שם ס"ד ב') במשנה ועי' מש"ל פרשה א' פסוק ג' ד"ה וזרקו מנידון אם אין בשר אין דם:

(י)

עולה כמשפט. רש"י פי' לפי פשוטו של מקרא כמשפט עולת העוף שנתבאר לעיל ובוודאי שכן הוא האמת שמשפט עולה זו כשארי עולות העוף ועי' (גמ' חולין כ"א) מה שדרשו בזה שבעה מביאין תורים או בני יונה חמשה שבעולה ויורד כמו"ש בריש הענין הזב והזבה והנני לבאר דיני התערובות שבענין זה ובביאור ענין זה סימן א) בדיני התערובות בכהן נמלך שבא לשאול מה יעשה בהתערובות ובזה דין העיקרי והיסודי חטאת שנתערבה בעולות ועולה בחטאת אפילו א' ברבוא ימותו כולן (קנים פ"א מ"ב) והא דלא אמרינן בזה ירעו כמו בבהמות (זבחים ע"א ב') משום דעוף לא מפסל ע"י מום כנ"ל בדיני עולת העוף ואף ע"י חסרון אבר אין לו פדיון כדאיתא (מנחות ק' ב' במשנה) וראיתי בספר הנפלא ונשגב שנדפס מחדש על מס' קנים בשם יעיר קנו שכתב דלפו"ר היה לנו לדון בזה כמו בדמי עולה וחטאת שנתערבו כוס בכוסות שנתבאר במס' (זבחים ע"ט ב') ובברייתא (שם פ"א א') דלתנא דמתניתין דשם לר' אלעזר ולתנא דברייתא דשם לכו"ע יקרבו ויעשה בכ"א מהן הזאה ומיצוי למטה לשם חטאת ומיצוי למעלה לשם עולה הכל על תנאי דבדיעבד לא בעינן מיצוי כל דמו כמו"ש התוס' (שם ס"ו ב') בד"ה

ואלא במיצוי והבשר יעלה הכל למזבח ובשר החטאת יהיה לשם עצים לתנא דמתניתין (דזבחים ע"ט א') לר"א ולתנא דברייתא דשם לכו"ע ואף על פי שאין בשר להחטאת דאין לחלק בין אין בשר משום פסול וודאי לאין בשר משום ספק כדמוכח במס' (ב"ב פ"א ב') ע"ש מכל מקום יש דם לר"א דפליג אר"י (פסחים ע"ז א' זבחים ק"ד א') ולא דמי לבהמות שנתערבו דלא יקרבו כדי שלא להצריך לכתחילה למתן דמים שלא במקומן או כדי שלא להפסיד בשר החטאת כמו"ש מקודם דשאני עופות דלית להו תקנתא ברעיה כמו"ש ואין זה משום דבעולה מולק ב' סימנים ובחטאת סי' אחד דהא לר"א בר"ש אף בחטאת יכול למלוק ב' הסימנים כמוש"ל זה הוא קיצור מדברותיו ז"ל בקושיתו ועי' מש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה וזרקו דבעוף י"ל דלכו"ע דם אעפ"י שאין בשר או דבכ"מ פסול משום ספק לא הוה כפסול וודאי ממש דלהוי כמאן דליתא לגמרי ולא חזי הוא דמקרי ע"ש ועיין מש"ל שם פסוק ג' בד"ה יקריבנו די"ל דאף בעוף דליכא תקנתא ברעיה מ"מ י"ל דאסור למלוק ע"מ שיהיה הבשר פסול ומה שהביא בספר הנ"ל ראיה מחטאת ואשם שנתערבו (זבחים ע"ה ב') דלא אמרינן ירעו רק משום דאפשר ברעיה כדאיתא בגמ' (שם ע"ו א') אין זה מוכרא לפי ענ"ד דהתם הא ליכא פסול גמור רק מיעוט בזמן אכילה ועוד י"ל דשאני הכא שיצטרך למתן דמים שלא במקומן דלא מקילינן בזה רק בשחוטין מיהו יותר נראה כמו"ש בספר הנ"ל דדמי עוף מועט הוא ואין בו כדי לעשות בו הזאה ומיצוי לחטאת וגם מיצוי לעולה ועיקר נ"ל לפי ענ"ד דסוף דמו צריך הכל לעיכובא כמוש"ל בפרשה א' בדיני עולה שוב הקשה ע"ז דמ"מ יתן הדמים או למטה לשם חטאת או מעלה לשם עולה ויכשיר עכ"פ מין אחד מהתערובות לר"א דס"ל דיכול לזרוק בכה"ג לשם מים כמו לשם עצים ותירץ דלמפסל חד מינא בידים לכתחילה לא מקילינן כמו"ש רש"י (זבחים פ"ב א') בענין דמים פנימים וחיצונים שנתערבו שוב הקשה ע"ז למ"ד מיצוי דם חטאת אינו מעכב (זבחים ס"ה ב') כמוש"ל א"כ אכתי יעשה הזאה למטה לשם חטאת ומיצוי למעלה לשם עולה ויכשיר שניהן ותי' דכיון דאינו ראוי למיצוי לכו"ע מיצוי מעכב כמו בכ"ד בכה"ג דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת ומה שאינו ראוי משום ספק הוה ליה אינו ראוי כדמוכח (ב"ב פ"א ב') כמו"ש ונ"ל דכ"ז אינו רק מדרבנן אבל מה"ת אינו אסור רק בתערובות דמחצה על מחצה דמה"ת בכ"ע המיעוט בטל ברובא כמו"ש במס' (סנהדרין ע"ט) ע"ש ועפ"י כל זה מתבאר סעיף א) חטאת או חטאות שנתערבו בקן או בקני חובות אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה (קנים פ"א מ"ב) שאינו יכול להקריב עוד חטאת א' לשם אותה שנתערבה דשמא תהיה מהעולות שבחובה ולא אותה שנתערבה ומהעולות שבחובה איני יכול להקריב כלום

דשמא יקריב בהן את החטאת שנתערבה בהן מיהו מה"ת אין זה רק כשהיו החטאות שנתערבו מחצה על מחצה עם העולות שבחובה דכשהעולות מרובה החטאת בטלה בהן מה"ת. עולה או עולות שנתערבו בקני חובה אינו כשר אלא כמנין עולות שבחובה כנ"ל בחטאת וכבר כתבתי דמה"ת אזלינן בתר מובא ואם היו החטאות שבחובות יותר מהעולות שנתערבו יקרבו עולות. סעיף ב) קן או קני חובות שמחציתן חטאות ומחציתן עולות שנתערבו בקן או קני חובות כשהיה התערובות משני בעלים מע"מ קן לזו וקן לזו או שתים לזו ושתים לזו מחצה כשר להקריב מהן חצין חטאות וחצין עולות ומחצה פסול (קנים שם מ"ג) שהרי אף שתהיה המחצה כולה של אשה אחת ג"כ מחציתן עולות ומחציתן חטאות וליכא למיחש למידי מיהו יותר ממחצית של כל התערובות אינו יכול להקריב לא עולות ולא חטאות דשמא יהיו כל העולות או כל החטאות שיקריב משל אשה אחת ובהקנים של אשה אחת הא ליכא רק חצין דהיינו רביעית מהתערובות עולות וכמו כן חטאות. סעיף ג) קן אחת לזו ושתי קנים לזו שלש לזו עשר לזו מאה לזו המיעוט כשר (קנים שם) היינו במשל זה אינו כשר רק קן אחת דאינו יכול להקריב שתי חטאות או שתי עולות שמא יהיו שתיהן משל האשה שאין לה רק קן אחת. ומה שהאריך התנא בכה"ג היינו משום סיפא דכהן שאינו נמלך כדבעינן למימר לקמן וגם בזה נראה דמה"ת היה לנו להכשיר מנין הקנין של היותר גדולה משום רובא כנ"ל אין חילוק בין תערובות קנים מנשים שונות ובין תערובות קנים ממינים שונים כגון קני חוטא קני יולדת קני זבה ובין תערובות קנים משם אחד כגון לידה ולידה באשה אחת כשהפרישה קן מיוחדת לכל אחת מהשני לידות (קנים שם). סעיף ד) קן סתומה שפרח ממנה גוזל א' לבין הקרבות פסול ופוסל א' כנגדו (שם פ"ב מ"א) פי' בהקרבות שפרח לשם לא יקרבו רק כפי מה שהיה שם מקודם לכן ואת הא' הנוסף צריך להשאיר דאם יקריבנו עולה שמא יהיו כל העולות מהקרבות שהיו שם מקודם ונמצא שהקריב חטאת לשם עולה ואם יקריבנו חטאת חיישינן להיפוך וממקום שפרח משם ג"כ נפסל גוזל א' דשמא זה שפרח יקרב בין הקרבות והוא א"י מה יהיה אם עולה אם חטאת שיקריב לנגדו בהנשארים (קנים פ"ב מ"א) כיצד שתי נשים לזו שתי קנים ולזו שתי קנים פרח מזו לזו פסול ופוסל א' בהליכתו (שם מ"ב) פי' מאותן שפרח לשם לא יקרב רק שתי קנים ומאותן שפרח משם לא יקריב רק קן א' חזר מהחמשה להשלשה וא"י מי פסול ופוסל א' בחזירתי (שם) פי' מהחמשה שהיה לו להקריב ד' גוזלות לא יקריב רק שתי גוזלות דהיינו קן ובהשלשה מקריב שנים כמקודם ומשאיר שני גוזלות מיהו בהא דפוסל א' בחזירתו ממקום שחזר יש לעיין אמאי הא ס"ס הוא שמא חזר איתו עצמו שפרח ואת"ל אחר חזר דלמא יקריב

כהוגן וצ"ל דכיון דמ"מ איכא צד איסור בדבר גזרינן חזרה אטו פריחה אבל מה"ת אין החזירה פוסלת ואולי לא סמכינן אס"ס בקדשים פרח וחזר פרח וחזר לא הפסיד כלום שאפילו הן מעורבות אין פחות משתים (שם) פי' שהרי ב' נשים שנתערבו קניהן מע"מ מחצה מה שר כנ"ל סעיף ב'. סעיף ה) לזו אחת לזו שתים לזו שלש לזו ארבע לזו חמש לזו שש לזו שבע פרח מהראשונה לשניה וכן משניה לשלישית משלישית לרביעית מרביעית לחמישית מחמישית לששית משששית לשביעית וחזר משביעית לששית וכן עד לראשונה הראשונה אין לה כלום עפ"י הנ"ל לפני זה. השניה יש בדין שיהיה לה קן אחת שהרי החזירה ממנה היא לבין המתות מיהו במתניתין דקנים (פ"ב מ"ג) קתני דהשניה אין לה כלום וצ"ל דהיינו דמדרבנן מחמרינן בפריחה לאלו המחות כיון דמקמי הפריחה שהחזירה היתה לשם היו קריבין ודין זה דגזירה אינו שייך לביאורי דיני התורה שאנו עסוקין בזה. חזר ופרח מהשניה לשלישית לרביעית לחמישית לששית ולשביעית כנ"ל לפי מה שכתבתי מקודם דמה"ת ליכא נדנוד פסול בהשניה קודם פריחה שניה א"כ לאחר פריחה וחזרה שבפעם ב' יש בדין שהשניה אין לה כלום השלישית יש לה קן אחת שהחזירה שממנה להשניה אינה פוסלת דה"ל לבין המתות וגם מה שנפסל ממנה ע"י חזרה הראשונה חוזר להכשרו מכיון דהשתא ה"ל בין המתות ואין לומר בזה בעלי חיים נדחין כיון דכל חדא הוה חזיא להקרבה מקמי הפריחה שממנה להרביעית. הרביעית יש לה ג"כ קן א' שע"י החזורות שממנה אין לפסול רק א' שהרי אין לחוש רק שמא פרח להראשונות גוזל א' שאם פרחו שנים אין להם לפסול כלום בהרביעית שהרי אם יקרבו ב' הגוזלות בהשלישית יקרבו א' עולה וא' חטאת. החמישית יש לה ג"כ קן א' הששית שתי קנין השביעית יש לה חמשה קנים פרח מהשלישית לרביעית לחמישית לששית לשביעית וחזר עד להשלישית השלישית אין לה כלום הרביעית יש לה אחת חמישית אחת ששית אחת שביעית ארבע קנין פרח מהרביעית לחמישית לששית לשביעית וחזר לששית לחמישית ולרביעית רביעית אין לה כלום חמישית קן אחת ששית אחת שביעית חמשה דהא בהראשונות לא יקרבו רק ב' קנים ואין לחוש רק פרח לשם ממנה שני גוזלות ושתיהן קרבו עולות או חטאות פרח מהחמישית לששית משששית לשביעית וחזר משביעית לששית ולחמישית חמישית אין לה כלום ששית אחת שביעית יש לה ששה פרח משששית לשביעית וחזר ששית אין לה כלום שביעית אינה מפסדת כלום ובמס' קנים שם שנויים הדינים בשינוי מהנ"ל ע"פ דינא דרבנן משום גזירה כמו"ש מקודם בפריחה וחזרה ראשונה וגם שהפסול שמתהווה ע"י חזרה לראשונה אינה מתכשרת ע"י פסול הראשונות ולפיכך איירי שם בענין שפריחה שניה היתה מהשלישית והפריחה

שלישית היא מהחמישית וליכא עוד פריחות מקריבות שהרי לפי אלו הסברות גם החמישית אין לה כלום לאחר פריחה וחזרה שלישית גם הששית אין לה כלום וכשפרח מהמתות ימותו כולן כנ"ל. סעיף ו) קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני חזר או שפרח מן המפורשת לסתומה בראשונה כולן ימותו (קנים פ"ב מ"ד) וגם זה נראה דאינו מה"ת דהא איכא ס"ס להתיר וגם מדרבנן הדבר צריך תלמיד למה החמירו בזה. סעיף ז) חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין א' הילך וא' הילך לא הפסיד כלום וזה שהלך לחטאת יקרב חטאת וזה שהלך לעולה יקרב עולה חזר לאמצע האמצעים ימותו דכ"א מספקינן בעולה ובחטאת ואלו שהיו חטאות יקרבו חטאות ואלו יקרבו עולות חזר ופרח מהאמצע לצדדין ימותו כולן (שם משנה ה'). סימן ב) בדיני התערובות באלו העניינים בכהן שאיני נמלך ובזה. סעיף א) בתערובות קנים בקנים מחצה על מחצה הנ"ל בסי' א' סעיף ב' שמחציתן כשר ה"נ הדין כן היינו עשאן כולן למעלה מחצה כשר כולן למטה מחצה כשר חצין למעלה חצין למטה משלמעלה מחצה כשרות ומשנשמטה מחצה כשרות קנים פ"ג מ"א סעיף ב) אחת לזו שתים לזו שלש לזו עשר לזו מאה לזו הנ"ל בסי' א' סעיף ג' ע"ש עשה כולן למעלה מחצה כשר מחצה פסול כולן למטה מחצה כשר מחצה פסול חצין למעלה וחצין למטה המרובה כשר (קנים פ"ג מ"ב) פי' מספר הקנים שהן של אשה אחת והן מרובות משל חברתה או חברותיה ה"ז כשר בכל התעריבות וביאור זה דרך כלל נכנה את המרובה א' ואת המיעוט ב' הנה תהיה התערובות בכלל א+ב=א-ב+2 ב ואף אם כל הקנים שהן המועט נגד של אשה אחת שבתערובות קרבו לצד א' למעלה או למטה בהכרח שכמו כן קרבו מהמרובה מספר ב' לצד השני נגד המעוטות והנשאר מהמרובה דהיינו א - ב קרבו בהכרח מחצה למעלה מחצה למטה וא"כ א - ב כולו כשר והמותר 2 ב מחצה כשר ומחצה פסול וא"כ א + ב - א כולו כשר ועיי' תוס' (זבחים ס"ז ב') ד"ה בתרי גברי שדבריהם בשם בלתי נכונים לפי ענ"ד אבל כשאפשר לחלק את כל מספר הקנים של כולן למחצה על מחצה באופן שלא יהיה בהכרח משל אשה אחת למעלה וגם למטה אז הדין דמחצה כשר ומחצה פסול (שם) סעיף ב) חטאת לזו ועולה לזו חטאות לזו ועולות לזו שנתערבו עשה כולן למעלה מחצה כשר מחצה פסול עשה כולן למטה מחצה כשר מחצה פסול חצין למעלה וחצין למטה כולן פסולות שאני אומר חטאת קרבה למענה ועולה קרבה למטה (שם מ"ג) והיינו למ"ד בעלי חיים אין נדחין (יומא ס"ד א' ב') אבל למ"ד בע"ח נדחין גם בדיעבד פסולות כולן (זבחים ע"ג א') ול"ד להא דסעיף א' ב' דהתם כיון דכל חדא חזיא לא חשיב נדחה וצ"ל דאיסור דהוה מספק אינו בכלל

כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני לרבא (תמורה ד' ב') וכן בדמים שפסולין משים תערובות דלח בלח ג"כ אין זה בכלל כל מלתא דא"ר לא תעביד כיון שאין האיסור מצד עצמו כמוש"ל בדיני תערובות דמים סעיף ד) חטאת ועולה מע"מ סתימה ומפורשת שנתערבו עשה כולן למעלה מחצה כשר מחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסיל חצין למעלה וחצין למטה אין כשר אלא סתומה (שם מ"ד) סעיף ה) חטאת שנתערבה בחובה והכהן ידע כמה חטאות יש בהתערובות וכמה עולות אלא שהיה סבור שכולן משל אשה אחת שכבר קרבו העילות שכנגד החטאות היתרות על העולות שבהתערובות והקריב מהן כמספר החטאות למטה וכמספר העולות למעלה בזה יש לבאר שני אופנים אופן א) כשחטאות שנתערבו היו שנים כנגד כ"א מהחטאות שבחובה נמצא שמספר החטאות שנתערבו היה כמספר הגוזלות שבחובה החטאות והעולות יחד ונמצא שיש בהתערובות תלתא רבעי חטאות ורבעא עולות וכן עשה מחצה כשר ומחצה פסול שאנו חוששין שהקריב העולות שהן רבעא למטה ונגדן הקריב רבעא מהתערובות למעלה מהחטאות נמצא נפסל פלגא אופן ב) כשגוזלות החובה החטאות והעולות יחד יש בהן שנים כנגד כ"א מהחטאות שנתערבו היינו שמספר החטאות שנתערבו הוא שליש מהתערובות בכלל ונמצא שיש בהתערובות שני שלישי חטאות ושליש עולה וכן הקריב אין כשר רק החטאות שבמנין חטאות שבחובה דשמא העולות שהן שליש קרבו למטה וכנגדן שליש מהתערובות שקרבו למעלה היה חטאות ואין כשר אלא מחצית החטאות דהיינו שליש התערובות דהיינו חטאות כמנין חטאות שבחובה ובזה שוה דין כהן שלא נמלך לדין כהן שנמלך עולה שנתערבה בחובה ג"כ יש שני אופנים כנ"ל בחטאת והביאור מובן ולא רציתי להאריך (קנים שם מ"ה) לפי' החדש הנפלא שנדפס מחדש על מס' קנים הנ"ל סי' ג) בכל הענינים הנ"ל שמקצת הקרבנות כשרין ומקצת פסולין והכשרין אינם ידועין של מי הם כשהיו של בעלים שונים יש לבאר מה יעשו הבעלים אח"כ לצאת ידי חובתם ובזה בענין העולות נראה דוודאי לכו"ע שניהן מביאין בשותפות ומתנין דכיון דבאה בנדבה וודאי באה ג"כ על תנאי בין שנים כמו"ש (כריתות ז' ב') ובדין החטאות:

סעיף א) בקנין של קרבן עולה ויורד שבפרשה זו לרע"ק ור' יוסי דס"ל דאין שנים מביאין חטאת על תנאי הכא שניהן פטורין לגמרי דהא חטאת לא מצי לאתויי ומאשם תלוין ג"כ פטורין חדא דאין מביאין א"ת רק בדבר ששגגתו חטאת קבועה (כריתות ב' א') ועוד דבספק נתכפר ספק לא נתכפר ליכא אשם תלוי (הוריות ד' א') ורק לר"ש דס"ל שנים מביאין חטאת בשותפות ה"נ שניהם מביאין בשותפות ומתנין ועיין מש"ל פרשה א'

פסוק ג' ד"ה יקריבנו סעיף ב) בקנין דמחוסר כפורים אפילו ר' יוסי מודה דשנים מביאין ומתנין (כריתות ז' ב') והיינו אפילו בקרבנות בהמה ולת"ק דפליג שם אר' יוסי אפילו בחטאת העוף לפו"ר נראה כל אחת מביאה כל חטאותיה מספק דחטאת באה על הספק ואין מרוויחין כלום מהחטאות הכשרות בהתערובות וא"כ בכהן נמלך לעולם לא יקרבו מהחטאות כלום מיהו כבר כתבתי (כריתות שם) ובמס' קנים פ' ג' דקודם הקרבה בכהן נמלך וודאי יכולין להפריש בין שניהם על תנאי חטאות כפי מספר הפסולות והכשרות שבתערובות יקרבו בתחילה ואח"כ יקרבו החדשות כמוש"ש ולאחר הקרבה בכהן שלא נמלך ג"כ נ"ל כמוש"ש דמודה ת"ק דר' יוסי דחטאת העוף יכולין להביא על תנאי בין שתיהן הלא דס"ל דאינה נאכלת:

(יא)

עשירית האיפה מנחה זו נקראת מנחת חוטא ודינה ככל החטאות (זבחים י"א) נקמצה שלא לשמה שלא לשם בעלים פסולה ריש מס' מנחות וה"ה בכל שארי עבודות המנחה הנ"ל (שם י"ב א') פלוגתא דאמוראי (מנחות נ"ד א') אי מגבלה במים קודם קמיצה קומץ מנחת חוטא ששמנו ריי"א פסולה רל"א הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג של מנחות אחרות ומעלהו כלומר מצותו בכך והא כתיב לא יצוק עליה שמן שלא יקבע לה שמן (מנחות כ"ג א'):

(טו)

נפש בכלל זה משיח ונשיא וכן דינן בכל האשמות וודאי כהדיוט (הוריות ט' א'):

שם תמעול מעל בזה אופן א) גזבר שסבור שהוא שלו שנתן לחבירו ובזה א) אם נתנו לחלוטין מעל הנותן בכולו (מעילה כ"א) והיינו משום שינוי רשות (שם י"ח א') אין מעל אלא שינוי ועי' תוס' (שם) ב) נתנו בתורת שאלה ג"כ מעל הנותן משום שינוי רשות אבל לא מעל רק כפי טובת הנאה מס' (ב"מ צ"ט א') ובכ"ד ופי' טובת הנאה בזה עי' תוס' (שם) ומש"ש ונראה דאין חילוק בזה בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית. אופן ב) אינו גזבר וידע שאינו שלו וסבור שאינו של הקדש שלקח לעצמו בתורת גזילה וגניבה וודאי מעל בכולו (מעילה כ' א') דפרכינן (שם) מ"ש הוא ומ"ש חבירו ע"ש רש"י ותוס' והיינו ג"כ משום שינוי רשות. לקח לעצמו בתורת שאלה שלא מדעת. התוס' (בבא מציעא צ"ט קדושין נ"ה מנחות ק"א) דנו בזה אי מועל בכולו או רק כפי טובת הנאה ועי' מ"ש (מעילה י"ט ב') ד"ה אין מועל אחר מועל דנ"ע לפי ענ"ד דמעל בכולה ואפילו למ"ד דבהדיוט שואל שלא מדעת בעלים ל"ה גזלן להתחייב בכולה. במס' (ב"ב פ"ח א') ובכ"ד מ"מ הקדש שאני מיהו בלקח בתורת שאלה אינו מועל בנטילה בעלמא רק בהנאה כדמוכח במס' מעילה שם) וכמוש"ש וכן מוכח (ר"ה כ"ח א) ע"ש ודין ההנאה

כמו"ש באופן שלאח"ז אופן ג) גזבר שסבור שהוא שלו כשלא נתן לחבירו פשוט דלא מעל רק בנהנה ובדין ההנאה בדבר הנפגם צריך שיפגום ובדבר שאינו נפגם ע"י תשמיש אינו צריך פגם ובמלתא מציעתא פלוגתא דתנאי (שם י"ח א') ההנאה צריכה שתהיה שוה פרוטה. שם בתחילת המשנה והפגם כתב הרמב"ם דג"כ בעי ש"פ ודווקא כשנהנה ע"י הפגם אבל בלא"ה לא מעל אף שנהנה ופגם (שם) ואינו מועל רק בכפי מה שנהנה ופגם (שם כ' א') ועיין תוס' (ב"מ צ"ט א') וצ"ע כשההנאה יתירה על הפגם או להיפך אי אזלינן בתר המרובה וגם בזה נראה דאין חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית ועי' פסחים ל"ג א') אי בעינן כזית לענין אכילה ומשמע שם דלמ"ד דבעי כזית בין במזיד בין בשוגג בעינן כזית אופן ד) אינו גזבר וידע שאיני שלו שנתן לחבירו בין שנתן לחלוטין בין שנתן בתורת שאלה נ"ל דהדין בזה כמו בנטל לעצמו עיין מעילה שם בענין נטל פרוטה כו' ומ"ש (שם י"ט ב') ד"ה אין מועל כו' אופן ה) אינו גזבר שסבור שהוא שלו וגזבר שסבור שהוא של אחרים ולא של הקדש עי' תוס' (מעילה שם מנחות שם) ומ"ש מעילה (שם) דשני טעמים הן להקל בגזבר. א) רש"י ותוס' במס' (מעילה י"ט ב') כתבו מפני שגם מקודם הדבר ברשותו וטעם זה מפורש בגמ' (חגיגה י"א א') לפי הגי' שלפנינו דכל היכא דמנחא ברשותא דידיה מנחא ב) התוס' במס' (קדושין נ"ה) כתבו משום דגזבר בסתמא סובר שהוא שלו וכן נראה מדבריהם (ב"מ שם י מנחות שם) ועי' מש"ל ונראה דהתוס' דשם ל"ג במס' חגיגה (שם) מסקנא דכל היכא דמנחא כו' ועי' מש"ל פרשה כ"ז פסוק י"ד השליח שעשה שליחותו המשלח מעל לא עשה שליחותו שליח מעל אמר לו תן חתיכה לאורחים ואמר להן טלו שתים ונטלו שלש כולן מעלו (מעילה כ' א') שלחו לחנוני ונזכר בעה"ב עד שלא הגיע לחנוני והשליח לא נזכר שליח מעל נזכר שניהם המשלח והשליח חנוני מעל לכשיוצא (שם כ"א) במשנה ובגמ' והיינו כמ"ד הקדש במזיד אינו מתחלל קדושין נ"ד ב') כמוש"ל כיצד יעשה יחללנה על מעות שבידו. מעילה שם ע"ש עוד בכמה חלוקי דינים מעל פחות משוה פרוטה פטור מחומש וקרבן אבל מ"מ חייב בהשבה (ב"מ נ"ח ב') וכתב הרמב"ם דנראה דפטור ממלקות אכילתו ואכילת חבירו הנייתו והניית חבירו אכילתו והניית חבירו הנייתו ואכילת חבירו מצטרפין זע"ז (מעילה כ' א') במשנה ועי' תוס' (שם) ותוס' (שם י"ח ב') ואפילו לזמן מרובה (שם כ' א') במשנה ופשוט היינו בהעלם אחד ואפילו מכאן ועד שלש שנים (שם י"ח ב' כריתות י"ח ב') ושם מקשינן איך מצטרפין הא ה"כ מכפר פי' דקשיא למ"ד ידיעת ספק מחלקת לחטאת דיוה"כ כיון דמכפר אספק כנ"ל בדיני יוה"כ ה"ל כידיעת ספק ומתרצינן כי

מכפר אאיסורא אממונא לא מכפר ואב"א כי מכפר אכילה בשיעורא אחצי שיעור לא מכפר. דין הקרבן במעל כמה פעמים פשוט שהדין כמו בחטאות ועי' (כריתות ט' א'):
שם. בשגגה הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכ"א באזהרה (כריתות כ"ד ב') ואזהרתו (דברים י"ב) לא תוכל גו' (מכות י"ז א') ומשלם קרן למ"ד לוקה ומשלם ואף למ"ד אינו לוקה ומשלם לר' יוחנן כשלא התרו בו ולר' דס"ל הזיד במעילה במיתה למ"ד מיתה בידי שמים אינה פוטרת מתשלומין (כריתות ל') ועי' (פסחים ל"ב א') שגג במיתה והזיד בלאו עי' (שבת ס"ט ב') פלוגתא דאביי ורבא לענין חומש בתרומה הבאתי לעיל פרשה ד' פסוק כ"ז ד"ה אחת:
שם מקדשי ה' מין א) קדשי מזבח ובזה קדשים קלים היינו שנאכלין לזרים אין בהם מעילה רק באימורין לאחר זריקה (מעילה ז' ב') ובדברינו יתבאר אי זריקה ממש בעינן או רק ראוי לזריקה עד שיצאו לבית הדשן מעילה (שם) כל כזית ויש בו ש"פ לוקה שתים כמו שכתבתי לעיל פרשה א' פסוק ט' ד"ה את הכל ואע"פ שאין בהם מעילה מקמי הכי בקדשים קלים מ"מ אסורין בעבודה וגיזה מחיים משום ל"ת בבכור שורך גו' דברים ט"ו עיין (בכורות כ"ה א') ואפילו מטלטלין שהקדיש לשם שלמים ג"כ אסורין בהנאה מה"ת כדאיתא (פסחים כ"ז) בעצי שלמים (ר"ה כ"ח א') בשופר של שלמים ועי' תוס' (נדרים י' א') ד"ה אדם מביא כבשתו ועי' מש"ל בסדר אחרי מות בדיני חולין בעזרה ועי' מש"ל בדיני קדשי בדק הבית דאיסור דגיזה ועבודה היינו בלא הנאה ואם נהנה בעבודה בפרוטה חייב שתים עי' (מכות כ"א ב') ותוס' שם ותוס' (פסחים מ"ז א') ד"ה ומוקדשין קדשי קדשים היינו שכולן כליל או שאסורין לזרים מועלין בהם משהקדישו (מעילה ז' ב') עד מתי מועלין בהם חטאת העוף עד שיזה דמה (שם ח' א') עולת העוף עד שתצא לבית הדשן (שם ט' א') ובביאור זה רב אמר כיון שנראו להרמה פירש"י לאחר תרומת הדשן אין מועלין בהם אף בהנשאר ע"ג המזבח רי"א עד שיצא לבית הדשן ממש. שם בגמ' גיזה וחלב דקדשי מזבח אי אסורין מה"ת עי' (בכורות כ"ה ב') תוס' ד"ה שער בכור שכתבו דמה שנגזז מותר מה"ת כדמוכח שם אבל החלב אסור מה"ת. איברים שפקעו מע"ג המזבח קודם חצות לילה יחזיר ומועלין בהם לאחר חצות לילה לא יחזיר ואין מועלין בהם (זבחים פ"ו א') ופרכינן שם ה"ד אי דאית בהו ממש אחר חצות נמי אי דלית בהו ממש קודם חצות נמי לא ל"צ בשרירי שם פירש"י שלא נעשה פחם רק נתייבשו כעצים ועי' גמ' שם אי חצות עושה עיכול כשאינן ע"ג המזבח פרים הנשרפין היינו פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור פר יוה"כ שעירין הנשרפין היינו שעירים הבאין על העלם דבר של ע"ז מועלין בהם בבית הדשן שנשרפין שם עד שיתיך

הבשר (מעילה ט' א') פירש"י עד שיתעכל הבשר ונעשה אפר דהיינו מצותן. העולה מועלין בה עד שתצא לבית הדשן ואין מועלין בעורה (שם) שעיר המשתלח לא נתבאר דינו לענין מעילה ומשמע דלאחר הגרלה אין בו מעילה דלא מקרי קדשי ה' כמו שהדין בשחוטי חוץ שיתבאר בסדר אחרי מות מיהו במס' (מעילה י"א ב') משמע דיש בו מעילה דאיתא שם דאיברי שעיר למ"ד אסורין ה"ל שני כתובין עם תרומת הדשן וי"ל דהיינו דמצינו בשניהם דמה שנעשה מצותן לא מהני להו מידי חטאת ואשם זבחי שלמי ציבור היינו כבשי עצרת נזרק דמן אין מועלין בבשרן ומועלין באימורין עד שיצאו לבית הדשן שתי הלחם דעצרת עד שיזרק דמן של כבשים לחם הפנים עד שיקרבו הבזיכין המנחות עד שיקרב הקומץ קרב הקומץ מועלין בקומץ עד שיצא לבית הדשן (שם) אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו רק תרומת הדשן ובגדי כהונה של כ"ג למ"ד טעונין גניזה (פסחים כ"ו א' מעילה י"א ב') הנהנה מאפר תפוח שע"ג המזבח לאחר תרומת הדשן רב אמר אין מועלין בו שהרי נעשה מצותו רי"א מועלין בהם שהרי צריך בגדי כהונה כשמוציאין ממנו מחוץ למחנה כשצריך לזה (מעילה ט' א') ועי' מש"ל בריש פרשת צו בביאור זריקה הנ"ל פלוגתא דאמוראי חזקיה אמר כיון שנשחט בהיתר ה"ל כזרוק קדשי קדשים הנאכלין יוצאין מידי מעילה קדשים קלים אימוריהן באין לידי מעילה (מעילה ה' א') וכתבו התוס' (שם) דכשקיבל קודם גמר שחיטה במחשבה פסולה לא חשיב נשחטה בהיתר ר' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו היינו זריקה, ממש ור' זירא ס"ל היתר זריקה שנינו היינו כשהיתה הקבלה בהכשר וכתבו התוספות (שם ו' א') ד"ה ת"ש רש"א דאף שפיגל בסוף הקבלה כיון שהיה יכול לזרוק ממה שקיבל בתחילה הוה ליה הכשר זריקה אמר רב גידל אמר רב זריקת פיגול אינה מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים ולא מביאה לידי מעילה בקדשים קלים (מעילה נ' ב') והיינו למ"ד היתר אכילה שנינו בכל ענין ולמ"ד היתר זריקה שנינו כשלא היתה הקבלה בהכשר ולמ"ד היתר שחיטה שנינו כשלא היתה השחיטה בהכשר דבלא רב גידל י"ל דזריקת פיגול מהני לאפוקי ולעיולי למעילה אף שכבר נפסל הקרבן מקודם כמו"ש. במתניתין ריש מעילה איתא כלל אמר ר' יהושע כל שהיתה לה שעת היתר לכהנים בקדשי קדשים אין מועלין בהם וכל שלא היתה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה כו' ואיזה הוא שלא היתה לו שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה וכשקיבלו פסולין וזרקו את דמה. פי' וזרקו את דמה הבאתי בספר שמות פרשה כ"ט פסוק ל"ז ובברייתא דמייתינן (שם ו' א') איתא אמר ר' שמעון יש פיגול שמועלין בו ויש פיגול שאין מועלין בו כיצד לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו וכתבו התוס' שם ד"ה ת"ש רש"א דרב גידל אמר

רב ור' יחנן פליגי בביאור פלוגתייהו דר"י ור"ש רב גידל אמר רב ס"ל כו"ע כוותי ס"ל ופלוגתייהו ר' יהושע ס"ל היתר אכילה שנינו ור"ש ס"ל היתר זריקה שנינו ומאי לפני זריקה קודם נראו לזריקה ומאי לאחר זריקה לאחר שנראו לזריקה ור' יוחנן ס"ל כו"ע כוותי ס"ל דהיתר אכילה שנינו ור' יהושע ור"ש בהא פליגי ר' יהושע ס"ל דרב גידל ור"ש לית ליה דרב גידל אלא דאפילו זריקת פיגול מועלת לאפוקי ולעיולי לידי פיגול זריקת פסול יצא אי מהני לאפוקי ולעיולי לידי מעילה פלוגתא דר"א ורע"ק (שם ו' ב') זריקת דם שלן לא מהני לאפוקי ולעיולי לידי מעילה (שם ד' ב') אי מהני זריקה לבשר שנטמא לאפוקי מידי מעילה פלוגתא דר"א ור' יהושע אי ציץ מרצה על האכילות והלכך הוה ליה כטהור ומפיק ליה מידי מעילה אי לא (פסחים ע"ח א') ועוד נ"מ מפלוגתא זו א) לענין אם אין בשר אין דם לר' יהושע אם נטמא הבשר ב) אי מהני זריקה לבשר פיגול שנטמא למקבעיה בפיגול כמוש"ל בדיני פיגול (פסחים שם (ב) ג) בנטמא לחם התודה קודם זריקה אם יוצא ידי נדרו ואם לא נטמא רק מקצת אם השאר מותר (מנחות מ"ו א') קדשי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה מן התורה מיהו מדרבנן מעל (מעילה י"ב א' ב' א') מאי איכא בין מעילה דאורייתא לדרבנן בזולת הקרבן א"ב חומש ריש מס' מעילה בשינוי לשון מיהו בהנאה אסורין מה"ת כדמוכח להדיא (בכורות י"ד א' ב' תמורה ל"ב א' ב') ועמש"ל בסדר אחרי בדיני חולין בעזרה נפסלו אם בפסול שאם עלו ירדו כמוש"ל בספר שמות פרשה כ"ט ג"כ יצא מידי מעילה מה"ת ואם בפסול שאם עלו לא ירדו מועלין בהם מה"ת (מעילה ב' א' ב') ואפילו בחטאת דהבשר ירד מ"מ כיון דבעולה לא ירד אף בחטאת לא הוה כמאן דחנקינהו ועמש"ל בזה בדיני עופות ואם זרק דמן אח"כ נתבאר מקודם בזה בזריקה פסולה אי מהני למעילה. דם אין בו משום מעילה (חולין קי"א א' מעילה י"א א') והיינו דם שחיטה ואין בו מעילה לא קודם זריקה ולא לאחר זריקה לא מה"ת ולא מדרבנן עד שיצאו לנחל קדרון יצאו לנחל קדרון פלוגתא דתנאי מעילה שם אי איכא מעילה מדרבנן. הקיז דם לבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו (שם י"ב ב') נסכים מועלין בהם בתחילתן יצאו לשיתין אין מועלין בהם (מעילה י"א) דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין בהם (שם י"א ב') ומשמע בגמ' שם דהיינו מה"ת ועי' תוס' (יומא נ"ט ב') ד"ה והרי תרומת הדשן הקדיש תורין שלא הגיע זמנם בני יונה שעבר זמנם לא נהנין ולא מועלין (שם) כיון דאינם ראוין וגם לית להו פדיון כדאיתא (מנחות ק' ב') ע"ש רש"א תורין שלא הגיע זמנם מועלין בהם בני יונה שעבר זמנם אין מועלין בהם. מעילה (שם) חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין והנ"מ בקדושת גופן למזבח אבל קדושת דמים מועלין בהם (שם) ולד המוקדשין

לא יינק מהמוקדשין (שם י"ג א') ואחרים מתנדבין כן. שם ופי' ואחרים שאינם עושין כהוגן מקילין להתנות בתחילה שהחלב יהיה מותר. פועלין לא יאכלו מגרוגרות של הקדש. פרה הדשה לא תאכל מכרשיני הקדש (שם) העצמות הגידין הקרנים והטלפים בשל עולה פלוגתא דאמוראי ר' זירא ס"ל פירשו קודם זריקה אתאי זריקה שרתינהו אפילו למעבד מינייהו קתא דסכינא פירשו לאחר זריקה מועלין בהם לעולם כיון דלאו בני הקטרה נינהו כמוש"ל פרשה א' פסוק ט' ע"ש (זבחים פ"ו א'). ור' אלעזר אמר פירשו לאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין ובפירשו קודם זריקה שתי גירסות בגמ' גי' רש"י מועלין בהם לעולם ודלא כר"ז גם בזה וגי' התוס' מועלין בהם עד זריקה והיינו כר"ז בזה (שם) עצמות קדשי קדשים הנאכלין אין מועלין בהם אחר זריקת הדם (שם) עולה שנמצה דמה מוראה ונוצה שלה יצאו מידי מעילה (תמורה ל"ד א) ומ"מ איסורא איכא שם וצ"ע לע"ע מה בין זו לעצמות ושארי דברים הנ"ל עולת העוף שעשה למטה כמעשה חטאת במליקת סי' אחד הזאה ומיצוי לשם חטאת פסולה לכו"ע כדמוכח כולה מס' קנים וכמוש"ל ודלא כמו"ש התוס' זבחים ס"ח א' בד"ה אימר דאר"י בשם י"מ ולכו"ע לא עלתה לשם חובה לא לעולה ולא לחטאת כמסקנת הגמ' (שם ס"ח א') ופלוגתא דתנאי לענין מעילה דר"א ס"ל דאינה יוצאה מידי מעילה ככל העולות ור' יהושע ס"ל דנמשכת לדין חטאת העוף לענין מעילה ויוצאה מידי מעילה ע"י המליקה ככל חטאות הכשרות עשאה למעלה כמעשה חטאת לשם חטאת בין ששינה בכ"ד בין ששינה במקצת וכן חטאת שעשאה לשם עולה כמעשה עולה למעלה בין ששינה בכ"ד או רק באיזו דברים לכו"ע אינה עולה מידי מעילה במליקה זו (זבחים ס"ו א' ב') ונראה לי דצ"ל דאף לר' יהודה דמחמיר בדין דאם עלו לא ירדו (זבחים פ"ד) מודה בזה דאם עלו לא ירדו דאל"כ ה"ל כמאן דחנקינהו כדמוכח ריש מס' מעילה וכמוש"ל בדיני בהמה וקדשים שמתו יצאו מידי מעילה כנ"ל ואף שי"ל דהיינו כר"ש או דהיינו מדרבנן מ"מ ה"ל להש"ס לאקשויי ולתרוצי הכי ואפילו למ"ד להלן פ"ד דבעופות בכ"ע ירדו מ"מ כיון דאם היה נוהג דין דאם עלו לא ירדו בעולת העוף לא הוה כמאן דחנקינהו השתא נמי לא הוי כמאן דחנקינהו אף בחטאת כמוש"ל בענין חטאת בהמה ועמש"ל פרשה י"ז פסוק ג' בדיני שחוטי חוץ ותוס' (יומא ס"ג א') סד"ה שלמים ומתוך דברינו מתבאר דבשארי פסולין הנוהגים בבהמות דין העופות והבהמות שוין לענין מעילה הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום כשהיא מתה כיון שנהנה בכ"ש מעל (מעילה י"ח א') במשנה ומפרשינן (בגמ' שם י"ט א') דבתמימה ל"ב פגם שהרי אינו נפסד בכך כלום כיון דלהקרבה קיימא תוס' שם והכא בחטאת בע"מ דקיימא לדמי ומעילה דלאח"מ

היינו מדרבנן כנ"ל והא דנקט חטאת היינו משום דינא דלאח"מ דקמ"ל רבותא דאע"ג דחטאת דלכפרה קיימא בדלין מינה אינשי וה"א דא"צ לגזור בזה מעילה לאח"מ כמ"ש בסמוך חטאות המתות לא נהנין ולא מועלין בהם (תמורה כ"ב א') במשנה האי לא נהנין פירש"י חמורה שם (מעילה ג' א') דהיינו מדרבנן וזה תמוה לפי ענ"ד דמ"ש מקדשים שמתו דוודאי אסורין בהנאה מה"ת כמוש"ל והא דמוכחינן מעילה שם מהא דאין מועלין דאף מדרבנן אין מועלין היינו מדפסיק ותני סתם אין מועלין משמע אף מדרבנן והחילוק שבין חטאות המתות דאף מדרבנן אין מועלין כמו"ש לקדשים שמתו דמועלין בהן מדרבנן היינו משום דחטאות המתות בחייהון בדלין מנהון כיון דלמיתה אזלי וא"צ לתקן בהו מעילה מדרבנן פסולי המוקדשין שנפדו שאסורין בגיזה ועבודה מ"מ מעילה ליכא בכורות ט"ו ב' ועמש"ל פרשה כ"ב פסוק כ"ד בענין בעי' דפנחס אחוה דשמואל (בכורות ל"ט א') מלח שע"ג האבר מועלין בו שנפל במליחה ע"ג הכבש ובראשו של מזבח אין מועלין בו (מנחות כ"א ב') דשוב אינו ראוי ע"ש הפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה ושחט שתיהן כאחת נזרק דמה של אחת מהן יצאה השניה מידי מעילה מס' (מעילה ו' ב') במשנה. מין ב) דקדשים קדשי בדק הבית מועלין בהם (מעילה י"ג א') ובגיזה ועבודה אינם אסורין רק מדרבנן (בכורות י"ד א' כ"ה א' חולין קל"ה א') ונ"ל דהיינו בלא הנאה או כשאין בההנאה שוה פרוטה. הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה חמורה מועלין בה ובחלבה (מעילה י"ב ב') כמו שהדין בקדושת דמים למזבח כנ"ל קדשי מזבח וקדשי בדק הבית מצטרפין למעילה לפרוטה (מעילה ט"ו א') אי מועלין בקרקעות ואי מועלין בגידולין הבאין לאחר ההקדש עי' מעילה י"ג) מעילה דקדשי בדק הבית פשוט לבדק הבית של קרבנות ציבור לנדבות קרבנות ציבור (מעילה ט' ב') של קרבנות יחידים פלוגתא (מעילה שם) רב אמר לנדבה ולוי אמר לדבר שכולו למזבח ומפרשינן שם דהיינו קטורת וע"ש בדין דמי מעילה מחטאת ואשם חרמי כהנים קודם שבאו ליד כהן מועלין בהם (תמורה ל"ב ב') יש מעילה בנדרים. מס' (נדרים ל"ב א' ב') ע"ש קול מראה וריח של הקדש לא נהנין ולא מועלין מיהו המריח בקטורת כשתעלה תמרתה מעל (כריתות ו' א') קדשי עו"ג אם לבדק הבית מועלין בהן לכו"ע (זבחים מ"ה א') ועי' (ערכין ו' א') אימתי מקבלין מעובדי כוכבים לבדק הבית ובקדשי מזבח פלוגתא דתנאי (זבחים שם) ולמ"ד אין מועלין נהנין מה"ת. שם בגמ' מופלא סמוך לאיש אין מביאין קרבן מעילה על הקדשו (נדה מ"ו ב') וע"ש לענין מלקות ועמש"ל בסדר קדושים בדיני שבועות הנאה הבאה לו לאדם בע"כ עי' (פסחים כ"ה ב' כ"ו א') האוכל הקדש חמץ בפסח עי' (פסחים כ"ט א') ומש"ש ויתבאר אי"ה במהדורא תנינא:

שם. את אשמו. בדין מחשבת שינוי קודש ושינוי בעלים באשם פלוגתא דתנאי בריש מס' זבחים אם הדין כמו בכל הזבחים או כמו בחטאת אלו הן אשמות 1 אשם מעילות דהכא 2 אשם גזילות דלהלן בפרשה זו 3 אשם שפחה חרופה דלהלן פרשה י"ט 4 אשם נזיר טמא בספר במדבר פרשה ו' 5 אשם מצורע בספר זה פרשה י"ד כולן באין על הוודאי וכולן לבד אשם מעילות באין על המזיד כשוגג 6 אשם תלוי דלהלן שבא על הספק כולן שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע (זבחים נ"ד ב') מתן דמיו למטה כעולה ושלמים (זבחים י' ב') ועמש"ל בשלמים נידון שירי הדם כל האשמות טעונין סמיכה ומתוודה עליו עון אשם עי' (יומא ל"ו ח' מנחות ס"ב ב') וצ"ע (נדה ע"ב) גמ' ורש"י שם ועי' (זבחים ע"ו) תוס' ד"ה וסמיכה (ושם ל"ג א') דאית מ"ד דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא כל האשמות בני שתי שנים בכסף שני שקלים חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע שהן בני שנה ובסלע (זבחים צ' ב') ועמש"ל פרשה א' דמקצת שנה שני' כשנה ונ"ל פשוט דליכא פסול בריבוי שנים דכ"ש דנקרא איל אי אדם מתכפר בשבח הקדש עי' (מנחות פ' א' תמורה כ"ה כריתות כ"ז) ומש"ש כל שבחטאת מתה באשם רועה (תמורה י"ח א') היינו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיו לנדבה ר' אלעזר אומר ימותו כחטאת ראי"א יביא בדמיו עולה מה בין ר"א וחכמים שלדברי חכמים אינו סומך ואינו מביא נסכים אלא נסכי' משל ציבור ואעפ"י שהוא כהן עבודתה ועורה של אנשי משמר (תמורה כ' ב') האשמות שבענין זה המה 1 תמורת אשם 2 ולד תמורת אשם עד סוף כל העולם 3 מתו בעליו 4 כפרו באחר אבל עבר זמנו ליכא כמו"ש מקודם אמר רב נחמן כו' מחלוקת בתמורת אשם ובולד תמורתו לאחר כפרה שנתכפר באשמו אבל קודם כפרה הוא עצמו קרב אשם (תמורה שם) והיינו אם ירצה או אם נפסל אשמו ורבא פליג עלה ואותביה ומסיק דהכי אתמר אר"נ כו' מחלוקת קודם כפרה אבל לאחר כפרה הוא עצמו קרב עולה. שם ועמש"ש דהיינו רק למ"ד יביא בדמיה עולה ועי' תוס' (שם י"ח ב') ד"ה אלא לדידכו אמר רב הונא אמר רב אשם שניתק לרעי' היינו שמתו בעליו או שכפרו באחר ושחטו סתם כשר לעולה דלא בעי עקירה ואפילו לא ניתק ג"כ כשר אלא גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה (פסחים ע"ג א') ולבסוף מסקינן שם דאינו כשר רק בששחטו לשם עולה ועי' (מנחות ד' תמורה י"ח א') הפריש אשם ונודע לו עד שלא נשחט שלא חטא כגון שהוזמו עדיו יצא וירעה בעדר משנשחט הרי זה יקבר למ"ד חולין בעזרה בקבורה או ישרף למ"ד בשריפה בסוף מס' תמורה נזרק הדם הבשר יצא לבית השריפה למ"ד חולין בעזרה בשריפה ולמ"ד בקבורה פלוגתא דאמוראי דאיכא מ"ד דה"נ בקבורה ואיכא מ"ד דשאני הכא דמחזי כזבח פסול (כריתות כ"ג ב' כ"ד ב') הפריש

נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי' אשם קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה רש"א תמכר שלא במום (תמורה י"ט ב') הפריש נקבה לאשם וילדה זכר למ"ד בעולה כה"ג ירעה כו' (תמורה י"ח ב') ה"נ הדין כן ולר"א דאמר שם הוא עצמו קרב עולה אם באשם ג"כ הדין כן עי' (תמורה כ"ב) בגמ' אשם בן שנה והביא בן שתים בן שתים והביא בן שנה כשר ולא עלה לבעלים לשם חובה רש"א כל עצמו אינו קדוש (שם) ופרכינן שם והרי מחוסר זמן דלא חזי ואר"ש דקדוש ומסקינן דיליף לה מבכור דקדוש לפני זמנו והתוס' (זבחים קי"ד ב') הקשו דא"כ תורים שלא הגיע זמנן אמאי קדושין לר"ש ותי' דדבר שאינו ראוי לשום קרבן ילפינן ממחוסר זמן מבכור והא דחטאת ואשם דזב וזבה ויולדת ומצורע קדושים קודם זמן טהרת הבעלים חסרון זמן דבעלים שאני תוס' (שם) אשם שנתערב בשלמים רש"א שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחומר שבהם אמרו לו אין מביאין קדשים לבית הפסול ועי' (נדה ע' א') ועמש"ל פרשה א' פסוק ג' ד"ה יקריבנו ומש"ל פרשה י"ד פסוק כ' ד"ה וכפר עליו הכהן:

(טז)

ושלם הקדש בדק הבית מתחלל ע"י מעילה בשוגג לכו"ע לפי מסקנת הש"ס (קדושין נ"ה א') וכשיעור מה שמעל כן יוצא לחולין עי' תוס' (קדושין שם ב"מ צ"ט) ומש"ש ולפיכך כשמעל בכולו אין מועל אחר מועל (מעילה י"ט ב') וכשלא מעל בכולו בגזבר שנהנה ופגם כנ"ל לא נתחלל רק דמי מה שנהנה ויש מועל אחר מועל כמו"ש התוס' בכ"ד ואם נתן לחבירו בתורת שאלה דלא מעל הגזבר רק כפי טובת הנאה כמו"ש מקודם חבירו מותר להשתמש בו כל ימי שאלתו שזה כבר יצא לחולין (ב"מ צ"ט א') ועמש"ש ולאח"ז זה יש מועל אחר מועל לפי מה שכתבתי מקודם דלא נתחלל הכל ואי מתחלל ע"י מעילה דבמזיד פלוגתא דר"מ ור"י קדושין שם דלר"י במזיד אינו מתחלל והשני מעל ולר"מ מתחלל והשני לא מעל. בהמת קדשים שעומדת להקרבה בשוגג לכו"ע אינה מתחללת אבל במזיד לר"מ מסקנת הש"ס קדושין שם דמתחללת. בכלי שרת פלוגתא דתנאי אי מתחלל לעולה שם ועי' (כתובות ק"י ב') בדין כלי שרת אי באין מתרומת הלשכה אי מבדק הבית ולמ"ד כלי שרת אינה מתחללת איכא פלוגתא בעצי המערכה לפירוקא דרבא שם ובעצים ובאבנים של בדק הבית אף שעומדין לבנין הבית משמע שם שדינן ככל קדשי בדק הבית שקדושין לדמים בהמת קרבן שהוממה פלוגתא דתנאי שם לפירוקא דרב פפא ועמש"ל פרשה כ"ג פסוק כ"ד ד"ה זכרון תרועה:

שם ואת חמישיתו גו' חומש מלבר שיהיה הוא וחומשו חמשה דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר חומשו של קרן. ב"מ נ"ד א':

(יז)
ולא ידע גו'. כלומר א"י אם עבר אם לא עבר וזהו קרבן הבא על הספק ונקרא אשם תלוי. ציבור ומשיח פטורין מאשם תלוי (הוריות ז' א' בגמ' ט' א') במשנה מפני שאין חייבין בשגגת מעשה והנשיא חייב באשם תלוי (שם) מפני ששגגתו בשגגת מעשה אינו חייב בא"ת רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה אבל אלו שחייבין עליהו קרבן עולה ויורד אינו מביא על ספיקן אשם תלוי (כריתות ב' א' ז' א' כ"ב ב') על המעילה שזדונו במלקות או במיתה בידי שמים כמוש"ל פסוק ט"ו ד"ה בשגגה ועל שגגתו אשם וודאי כנ"ל פלוגתא דתנאי (כריתות כ"ב א') אי מייתי וז"ל המשנה שם רע"ק מחייב על ספק מעילה אשם תלוי וחכמים פוטרין ומודה רע"ק שאינו מביא מעילתי עד שיתוודע לו שיביא עמו אשם וודאי אמר ר' טרפון מה לזה מביא שתי אשמות אלא מביא מעילה וחומשה ויביא אשם בשני סלעים ויאמר אם וודאי מעלתי זו מעילתי וזו אשמי ואם ספק מעלתי השעיר נדבה ואשם תלוי שממון שהוא מביא על הודע מביא על לא הודע ארע"ק נראין דברי ר"ט במעילה מועטת הרי שבא לידו ספק מעילה במאה מנה לא יפה לו שיביא אשם בשני סלעים ולא יביא ספק מעילה במאה מנה מודה רע"ק לר"ט במעילה מועטת ובגמ' איתא עלה ואם ספק מאי קאמר אמר רבא תני אם בספיקו לעולם יהא אשם תלוי כו' ופרכינן סוף סוף כי מתיידע ליה בעי לאתויי אשם וודאי אמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה ובמס' (שבת ע"א ב') איתא אמר עולא למ"ד אשם וודאי בעי ידיעה בתחילה כו' ופירש"י דהיינו ר"ט דהכא והתוס' תמהו עליו ופירשו בדוחק גדול והרמב"ם בפי"ט מהלכות שגגות הלכה י' כתב דאשם וודאי צריך ידיעה בתחילה וכתב הכ"מ דבמס' (שבת ע"א ב') אמרינן למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה וכתב רש"י דהיינו פלוגתא דר"ט ורע"ק דרע"ק סבר דבעי ידיעה בתחילה ופסק כוותיה וכ"ז תמוה למאד והבעה"מ פי' ההיא דשבת שם דמ"ד בעי ידיעה היינו ר' יוסי דס"ל (כריתות כ"ג) דאין שנים מביאין אשם וודאי מספק דכ"א מהם כמוש"ל בעניני החטאות ולפי ענ"ד אין זה נכון כלל דהא רע"ק ג"כ אמר שם זה מביא א"ת וזה מביא א"ת אע"ג דמשמע דאירי שם במעילה מועטת אלא בשנים שאני דאין אדם מתחייב ע"י חבירו והנראה לפי ענ"ד דבאמת לשון המשנה מודה רע"ק לר"ע במעילה מועטת היא שפת יתר לגמרי ע"כ נראה לברור דגי' רש"י והרמב"ם היא כך מודה ר"ט לרע"ק במעילה מרובה ולפי"ז באמת פליגי ר"ט ורע"ק במעילה מועטת כפירש"י והרמב"ם והא דאמר רע"ק נראין דברי ר"ט במעילה. מועטת היינו לסברת ר"ט דס"ל אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה ובגמ' צ' א"ר מדברי רבי טרפון נלמוד והגי' מדברי שניהם נלמד

היינו עפ"י הגי' שלפנינו במשנה ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה. בשפחה חרופה נ"ל פשוט דליכא א"ת כיון דבזדונו ליכא אפילו מלקות מיהו התוס' (שבת ע"ב א') ד"ה בעל ח"ב נסתפקו בזה יוה"כ פוטר מאשם תלוי (כריתות כ"ה א') במשנה ואפילו לא נודע לו מהספק עד לאחר יוה"כ (שבועות י"ב ב') ובזה חלוק אשם תלוי מאשם ודאי וחטאת שאין יוה"כ פוטרן ואפילו אותו ספק שפטרו יוה"כ מאשם תלוי אם נודע אחר יוה"כ שחטא בוודאי מביא חטאת (כריתות שם) ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל עת (כריתות שם) ואיכא תנאי דס"ל מביאין אשם תלוי על ספק נבלה (שם ב') ופירשו התוס' דהיינו רשות אבל חובה לכו"ע ליכא רק בדבר שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת קבועה הביא חטאתו ספק מבעו"י ונתכפר ספק משחשיכה ולא נפטר שהקרבן פסול בלילה כנ"ל אינו מביא לא חטאת ולא אשם תלוי (הוריות ד' א') כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת אחת כן על לא הודע שלהן אינו מביא אלא אשם תלוי אחד אבל אם היתה ידיעה בינתיים כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל או"א (כריתות י"ז ב') במשנה ונ"ל דלפי"ז אכל חמשה חתיכות דספק חלב בהעלם א' ונודע לו על א' מהם והביא א"ת לא נתכפרו לו השאר דא"ת בעי ידיעת ספק דאל"כ לא היתה מחלקת לענין א"ת כדמוכח (שבת ע"ב א') עש"ה. ולפי"ז הא דיוה"כ מכפר אף בלי ידיעת ספק צ"ל דיוה"כ הוה ליה כידיעת ספק וכן נראה דעת רש"י (שם י"ח ב') ד"ה במקום אשם תלוי ע"ש ודלא כנראה מהתוס' שם ולמ"ד דידיעת וודאי דלאחר כל המעשים מחלקת לחטאות כשנודע לו בזה אחר זה כמו"ש בעניני החטאות נראה דה"ה דידיעת ספק דלאחר כל המעשים מחלקת ג"כ לענין א"ת ר"י בר"י ור"א ור"ש אומרים אינו מביא אלא אשם תלוי אחד דאין ידיעת ספק מחלקת אפילו בין המעשים (שם י"ח ב') בגמ' ולדידהו וודאי באכל חמשה חתיכות ספק חלב ונודע לו על א' מהן והביא אשם תלוי נתכפרו כולן דלדידהו אשם תלוי לא בעי ידיעת ספק מקודם כפרה כנ"ל למ"ד ידיעת ספק מחלקת לא"ת לחייב על כל אחת ואחת ידיעת ספק מחלקת ג"כ לענין שני חצאי שיעור לפטור לגמרי למ"ד יש ידיעה לח"ש לענין חטאת (כריתות י"ב ב') הבאתי לעיל בדיני החטאות ועמש"ל בדיני מעילה כשם שאם אכל חלב ודם נותר ופיגול בהעלם אחד חייב חטאת על כל או"א כך על לא הודע שלהן מביא אשם תלוי על כל או"א (שם י"ז ב') שתי חתיכות חלב לפניו ואחת מהן נותר ואינו יודע איזו אכל מביא חטאת ואשם תלוי (שם כ"ג א') וע"ש. חלב ונותר לפניו אכל אחת מהן וא"י איזו מהן אכל לר' יהושע דפוטרו מחטאת פליגי ר"י ור"ש אי חייב באשם תלוי ור"י פוטר (כריתות י"ט א') ור"ש מחייב (שם ב') הביא א"ת ונודע

לו שלא חטא אם עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר דברי ר"מ וחכ"א ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ועמש"ל בפרשה זו פסוק ט"ו בענין אשם וודאי רא"א יקרב שאם אינו קרב על חטא זה הרי הוא בא על חטא אחר (כריתות כ"ג ב') ועי' גמ' שם כמו שהדין בנודע לו שלא חטא כן הדין בנודע לו שחטא בוודאי. שם בגמ' אם משנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר ישרף למ"ד חולין בעזרה בשריפה ולמ"ד בקבורה פלוגתא דאמוראי (שם כ"ד ב') אליבא דתנא דמתניתין דכריתות שם מיהו ר' יהודה ס"ל יקבר (תמורה ל"ד א') וע"ש רש"י נזרק הדם והבשר קיים יאכל ר' יוסי אומר אפילו דם בכוס יזרק והבשר יאכל (שם כ"ג ב') אשם תלוי שנפסל בנותר וכה"ג אי הוה בשריפה ככל הקרבנות עי' (תמורה ל"ד א') רש"י שם ורש"י (פסחים כ"ח א') באיכות הספק שחייבין עליו אשם תלוי פלוגתא דתנאי ר"א ס"ל דספק חתיכה אחת ג"כ חייבין עליה אשם תלוי וכן ס"ל לר"מ (שם י"ח א') ולשארי תנאי פלוגתא דאמוראי רב אסי אמר חתיכה אחת שנינו חייא בר רב אמר חתיכה משתי חתיכות שנינו מ"ט קסבר יש אם למקרא מצות קרינן (כריתות י"ז ב') אמר רב יהודה אמר רב חתיכה משתי חתיכות שנינו אמר ר"ז מ"ט דרב קא סבר שתי חתיכות אפשר לברר איסורו חתיכה אחת אי אפשר לברר איסורו ובביאור זה עי' מש"ש דלשיטת הירושלמי אינו חייב אשם תלוי רק כשאפשר שיתברר איסורו אחרי אכילתו והלכך בכזית ומחצה מחתיכה אחת מחייב דמשאכל הכזית היה אפשר שיתברר האיסור ע"י החצי שנשאר ולשיטת הבבלי כמוש"ש היינו דבשתי חתיכות אפשר יותר בנקל לברר האיסור קודם שאכל וכיון שהיה לו לברר בנקל ולא בירר חייב ולפי זה ג"כ שתי חתיכות אחת כזית ואחת כחצי זית ואכל את הכזית חייב אבל לחייא בר רב דמצות בעינן פטור אמר ר"נ אמר רבא אמר רב ב' חתיכות שנינו אר"נ מ"ט דרב ב' חתיכות אקבע איסורא מאי איכא בין מ"ד אפשר לברר לפי שיטת הבבלי שכתבתי למ"ד אקבע איסורא זולת החילוק שיש בין מ"ד אפשר לברר למ"ד מצות בעינן כגון שהיו לפניו ב' חתיכות ובא בלתי ישראל ואכל אחת לרבא בעינן מצות בשעת האכילה שמתחייב עליה אשם תלוי וליכא לר"נ אקבע איסורא (שם י"ח א') ועמש"ש בביאור פרטי דינים דאקבע איסורא. אשתו ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן וא"י באיזו אעפ"י שבשעת מעשה לא ידע מאחותו שבבית רק שאח"כ נודע לו חשוב ספק ב' חתיכות (שם י"ז ב') וכן למ"ד ספק חתיכה אחת שנינו חייב באשם תלוי בספק חתיכה אחת אף שלא ידע בשעת מעשה משום ספק ועמש"ל בביאור הענין דאיסור תורה מספק והתוס' (שם י"ז א') כתבו דבידע שהוא ספק חלב לא מייתי א"ת דה"ל אינו שב מידיעתו ולפי ענ"ד מבורר דל"ב שב מידיעתו רק בידיעת וודאי דהיינו לענין חטאת ולא בידיעת

ספק לענין א"ת ועי' (נזיר כ"ג א') רש"י ד"ה אקבע איסורא היתה לפניו חתיכה של חלב ספק אכלה ספק לא אכלה אינו מביא א"ת כן מוכח (שם י"ז ב') דמפרשינן להא דספק אכל חלב בספק חתיכה אחת או ספק שתי חתיכות ועמש"ש היתה לפניו חתיכת חלב ספק יש בה כשיעור ספק אין בה כשיעור ואכלה חייב באשם תלוי למ"ד חתיכה אחת שנינו ולמ"ד ב' חתיכות שנינו לפי כל הטעמים הנ"ל נ"ל דלא מחייב באשם תלוי אלא בשתי חתיכות של חלב לפניו אחת יש בה כשיעור ואחת אין בה ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו דבזה וודאי חייב באשם תלוי לכו"ע ועדיין צ"ע היכא דאיכא רובא דקמן ל"ח ספיקא דאזלינן בתר רובא בכ"ד ודיניו נתבארו בספרי עומקא דדינא (חולין י"א א') ד"ה רובא דאיתא קמן ודיני קבוע דכמחצה על מחצה דמי נתבארו בספרי הנ"ל (חולין צ"ה א') רובא דליתיה קמן כשהוא לאיסור אין מביאין אשם תלוי אלא חטאת וודאי אשם וודאי אבל אין ממיתין ואין מלקין משים רובא דליתיה קמן רק היכא דנחית נפשיה לספיקא כמו"ש במס' ב"ב צ"ב ד"ה כי אזלינן כו' בממונא ל"א כו' ועמ"ש שבועות מ"ה א' ד"ה א' שבועת העדות ועמ"ש (חולין י"א) ד"ה רובא דליתיה קמן בביאור עניני רובא דליתיה קמן ופרטי דינים שבזה. היכא דאיכא חזקה דאוקי מלתא אחזקתה דמעיקרא לאיסור צ"ע אי ממיתין ומלקין אף בנחית נפשיה לספיקא כמו"ש (חולין י"א) ד"ה אתיא מפ"א אבל חטאת מייתי כמו"ש התוס' בכ"ד ולפי ענ"ד עדיין הדבר צריך תלמוד ועמ"ש (יבמות פ"ח ב') ועמ"ש חולין שם בפרטי דיני חזקה דמעיקרא וחזקה דהשתא ודיניהן כשהן סותרין זה לזה. שתי כתי עדים המכחישות זו את זו לאיסור ולהיתר י"ל דחזקה דלאיסור או להיתר לא מהניא כלום ע"פ סברת התוס' שכתבו בכ"ד בענין תרי ותרי כשיש מיגו לכת אחת דיש לנו לומר מיגו לכל היותר לא עדיף משני עדים וה"ל ד' עדים נגד שנים דהוה ליה כשנים נגד שנים דתרי כמאה בכ"ד וה"נ יש לומר כן מיהו העיקר דסברא זו לא שייכא גבי מיגו וחזקה שיש להנידון עצמו דבכל כה"ג אמרינן אוקי תרי להדי תרי ואוקי מלתא אחזקתה (כתובות כ"ב ב') ובכ"ד והיכא דליכא שום חזקה לשום צד כיון דאיכא שני כתי עדים הוה ליה כמו אקבע איסורא כמו"ש (יבמות נ"א) ד"ה הכא בב' כחי עדים עסקינן (כתובות כ"ג א') היכא דאיכא חזקה לאיסורא ושתי כתי עדים מכחישות זו את זו באותו הענין נ"ל עפי"ז דלא מייתי חטאת רק אשם תלוי דלענין הבאת חולין לעזרה הוה ליה אקבע איסורא עפ"י הב' כתי עדים דה"ל כחזקה לפוטרו מחטאת וה"ל חזקה להדי חזקה וה"ל כספק השקול ואין כאן חטאת רק א"ת כמו"ש (יבמות פ"ח ב') ד"ה הבא עלי' באשם תלוי קאי (חולין ט' ב') ד"ה התם הלכתא גמירי לה בישוב קושית המהרש"א בשם. בביאור פלוגתייהו דתנאי ואמוראי דלעיל בענין ח"א

נחלקו רבותינו הראשונים הרשב"א הרא"ה רש"י ותוס' ס"ל דע"כ לא פליגי אלא לענין אשם תלוי אבל איסורא איכא מה"ת בכ"ע והרמב"ם והראב"ד וכן הוא הסכמת הפר"ח דלכו"ע היכא דאיכא איסור תורה וודאי מחייב בא"ת ופלוגתייהו דבא"ת היינו בפלוגתא דאי איכא איסור תורה בסת"א אי לא ועמ"ש (כריתות שם) ועמש"ל בסדר אחרי פרשה י"ח פסוק י"ט בענין דעל שלה לאח"ז בהערות אות א' ומתבאר מכל הלין דאשם תלוי בא על המזיד שלו כעל השוגג דידיה דאין חילוק לענין דין א"ת בין ידע בשעת מעשה מהספק דעביד איסורא דאורייתא דמשום ספק במזיד ללא ידע בשעת מעשה משום ספק דבכ"ע מייתי אשם תלוי וכמוש"ל. בענין אשתו ואחותו עמו בבית ספק ספיקא להקל לכו"ע מותר אף מדרבנן (כתובות ט'). וטעם הדבר למ"ד ספק חתיכה אחת מותר מן התורה י"ל דספק אחד מתיר מה"ת וה"ל איסור דרבנן וניתר ע"י ספק הב' מדרבנן דספיקא דרבנן לקולא והעיקר לכו"ע דה"ל רובא דליתיה קמן להיתר וכשהס"ס הוא להחמיר ג"כ ה"ל כרובא דליתיה קמן לאיסור ובביאור פרטי ענינים אלו הארכתי כפי הצורך בפ"ק דמס' כתובות. דיני עד א' יתבארו במקומן בדיני עדות בספר דברים פרשה י"ט. דיני ספק טומאה יתבארו להלן בפרשה י"א ושם יתבארו ג"כ דיני תרתי דסתרי הנוגעים ג"כ לעניני איסור והיתר:

(כא)

וכחש בעמיתו גו' פשטא דמלתא תשומת יד היינו מלוה גזל כמשמעו והא דפרכינן ב"מ קי"א א' איזהו הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן שבועה כו' היינו משום דקרא דלא תגזול דלהלן י"ט מוקמינן ב"מ ס"א א' בכובש שכר שכיר ומשמע להו להש"ס דעושק שעובר עליו משום לא תגזול ג"כ נכלל בהאי קרא או בעושק או בגזל עושק היינו כופר שכר שכיר מיהו מהסוגיא (דב"מ מ"ח א) לפי' רש"י ותוס' לא מחייב קרבן וחומש בתשומת יד ועושק רק בשיחד לו כלי להלוואתו ולעשקו למ"ד מעות קונות והיינו בשיחד בשעת הלואה ובשעת גמר מלאכתו דל"ה מלוה או בנטלו וחזר והפקידו אצלו למ"ד משיכה מפורשת מה"ת ולפי ענ"ד נראה לברור דחייב בכ"ע והסוגיא דב"מ שם דמוקי לה ביחד כלי היינו משום דלשון השבה לא שייך רק בדבר שישנו בעין אבל בדבר שאינו בעין שייך לשון ישלם ואגב עושק דסיפא דקרא מפרש תיבת ועושק דרישא ג"כ ביחד כלי כלומר דאף בכה"ג מקרי תשומת יד ועושק גם הרמב"ם לא הביא הסוגיא דשם לדינא כפר בשטרות פטור בעבדים ובקרקעות פלוגתא דר"א ורבנן לר"א חייב ולרבנן פטור (שבועות ל"ז ב') הכופר בממון שיש עליו שטר לרבנן דפטרי בכפירת קרקעות תליא מלתא בפלוגתא דתנאי ואמוראי שלהי מס' ב"ב ערכין ו' ב'. אי שעבודא דאורייתא או

לא דלמ"ד שעבודא דאורייתא פטור דשטר הוה ליה שעבוד קרקעות ואכפירת שעבוד קרקעות פטור כמו בכפירת קרקעות כדאיתא ב"ק ק"ה א' אבל הכופר בממון שיש עליו עדים אף שאומרין ג"כ ידעינן דלא פרעו אף למ"ד שעבודא דאורייתא נ"ל דלא הוה כפירת שעבוד קרקעות וכ"ש בדליכא עדים כלל דבכה"ג ל"ח כתובעו בשעבוד קרקעות אלא ממונא תבע ליה וממונא הוא דכפרי' כמו"ש ב"מ ד' ב' ד"ה אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ועי' תוס' ב"מ שם ובמס' שבועות ל"ז שכתבו דלמ"ד שעבודא דאורייתא לא מחייב בשבועה גם בתביעת ממון רק באין לו קרקע או מחל השעבוד ועמ"ש ב"מ מ"ח דלפי שיטתם י"ל דמשום זה מוקי שם תשומת יד ועושק ביחד לו כלי דבכה"ג פקע שעבוד קרקעות כמו בתפשה מטלטלין (שבועות ל"ב ב') ע"ש ויהיה איך שיהיה כל שאין לפוטרו משום שעבוד קרקעות חייב ע"ז קרבן שבועה ורבה אמר דכופר בממון שיש עליו עדים וכ"ש שטר פטור אף לר"א דלא הוי רק כפירת דברים בעלמא דלא מהני כפירתו כשהעדים מעידים שלא פרעו או שטען לא לויתי דתו לא מצי טעין פרעתי דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי (שבועות מ"א ב') ואע"ג דמ"מ חייב קרבן משום שבועת ביטוי לרע"ק דמחייב בשעבר מ"מ חומש ליכא ואין הקרן מעכב את הקרבן ועולה ויורד הוא דמייתי וגם נ"מ למזיד למ"ד דשבועת הפקדון חייב במזיד כדבעינן למימר לקמן ולתי' דרבה דאתותב שם אי חייב במושבע שלא על ידי עצמו בלי ענית אמן כמו בשבועת העדות פלוגתא דר"ש ורבנן דרבנן מחייבין (שם ל"ו ב') במשנה ור"ש פוטר (שם ל"ד א') ולרבנן דמחייבין רמ"א אינו חייב רק כשכפר בב"ד כמו שהדין בשבועת העדות וחכ"א דחייב אף שלא בפני ב"ד אבל במושבע מפי עצמו לכו"ע חייב אף שלא בב"ד, (שם ל"ו ב') אינו חייב קרבן שבועה רק בזדון הפקדון אבל בשוגג בפקדון פטור דאנוס הוא ובזדון פקדון חייב בשגגת שבועה (שם ל"ו ב') במשנה. ה"ד שגגת שבועה אמר רב יהודה אמר רב באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן (שם ל"א ב') בשבועת העדות וה"ה בשבועת הפקדון ועמש"ל בשבועת ביטוי מענין זה אי מחייב על המזיד כשוגג פלוגתא דר"ש וחכמים דחכמים מחייבין (שם ל"ו ב') במשנה ור"ש פוטר (שם ל"ד א') לרבנן דמחייבי במזיד בקרבן שבועה אי מתחייב עפ"י עדים בלי הודאת עצמו לרבנן (דכריתות י"א ב') דפטרי בחטאת עפ"י עדים תליא מלתא בתרי לישני דבגמ' (שם) דללישנא דטעמייהו דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ה"נ פטור וללישנא דהיינו משום דמתרצינן דיבורי' לא אכלתי שוגג אלא מזיד הכא דליכא לתרוצי מידי דמחייב מיהו אף לאידך לישנא כשהודה ג"כ מעצמו אחרי העדאת העדים וודאי דמחייב כדאיתא בברייתא דמייתינן (ב"ק ס"ה א' שבועות

ל"ז ב') ועי' תוס' (ב"ק ק"ח א') ד"ה ובאו עדים. לרבנן דמחייבי במזיד בקרבן מספקא לי' לרב כהנא (שבועות ל"ז ב') בהתרו בו אי מחייב בקרבן עפ"י העדים גרידא אף בלא הודאת פיו לר"מ דכריתות שם ולרבנן ללישנא דטעמייהו שם משום דמתרצינן דיבורי' או כשהודה ג"כ בעצמו לרבנן לאידך לישנא ופטור ממלקות דאף חיוב מלקות ניתן לכפרה ע"י הקרבן או דמלקות בלתי מתכפר בקרבן ולפי"ז ג"כ מספקא אי מלקא לקי ופטור מקרבן או דלקי וגם מייתי קרבן ויש מקים לבעי' זו אף לרבה דכופר בממון שיש עליו עדים פטור מקרבן שבועה כגון שהיו העדים קרובין בנשותיהם בשעת שבועה ונתרחקו אח"כ. שם בגמ' וכתבו התוס' שם דהיינו כשהיו כשרים בשעה שראו העדות דבעינן תחילתן וסופן בכשרות והא דלא מבעיא ליה הכי בשבועת העדות עמש"ל בדיני שבועת העדות דעדים שאני מפקדון ועמ"ש (שם ל"ז ב') ותוס' שם השביע עליו ארבעה וחמשה פעמים בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד וכפר חייב על כל אחת ואחת אר"ש מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות (שבועות ל"ו ב') במשנה וע"ש תוס' (ב"ק ק"ח א') ד"ה טען מה שתמהו בבעי' דשם דהא היינו מתניתין דשבועות שהבאתי בזה ואולי י"ל דהתם הבעי' לענין חומש והכא מתניתין לענין קרבן איירי דיש לחלק ביניהם כמוש"ל. בענין דין דחומש במקום כפל היו חמשה תובעין אותו ואמר שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך כו' חייב על כל אחת ואחת ראי"א עד שיאמר שבועה באחרונה רש"א עד שיאמר שבועה לכל או"א. שם במשנה ובגמ' ל"ח א' מחלקינן בין אמר ולא לך בוא"ו לבין אמר לא לך בלא וא"ו ולכו"ע בשם באמר ולא לך בוא"ו יש סברא יותר לומר דהוה פרטא מבאמר בלא וא"ו ועי' תוס' שהקשו מסוגיא זו אסוגיא (דזבחים ל' א') בענין פיגול וכתבו דיש ספרים גורסין בכ"ז להיפוך תן לי פקדון תשומת יד גזל ואבדה שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי פקדון ות"י וגזל ואבדה חייב על כל או"א וכן בחיטין ושעורין וכוסמין. שם במשנה רמ"א אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת ג"כ חייב על כל או"א (שם) וגם בזה מחלקינן בגמ' שם בין אמר בוא"ו בין אמר בלא וא"ו אר"י פרוטה מכולן מצטרפת (שם ל"ח א') הא דחייב על כל או"א באמר שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אינו חייב רק שלש דהיינו רק אפרטי וחד אמר דחייב ד' תלת אפרטי ורביעית אכללא היו חמשה תובעין אותו כ"א מהן חיטין ושעורין וכוסמין ואמר שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין לא לך ולא לך כו' חייב חמשה עשר משום פרטי למ"ד דאינו חייב רק אפרטי ועשרים למ"ד דמחייב ג"כ אכללא וכן הדין בפקדון ת"י גזל ואבדה תבעו בדבר שאם הי' מודה הי' פטור מממון פטור שם במשנה

אמר לו אנסת ופתית את בתי שבועה שלא אנסתי ולא פתיתי ר"ש פוטר דכי קא תבע קנס קא תבע ולא בושת ופגם משום דקנס מידי דקיץ הוא וחכמים מחייבין דמסתמא ממונא קא תבע תבעו בקנס שהעמידו בדין ונתחייב לו עי' מס' כתובות ריש פ' נערה ועי' תוס' (שבועות ל"ז א') ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו ד"ר יוסי הגלילי (ב"ק י"ב ב') ובכ"ד ורבנן פליגי עליו שם ובכ"ד ומסקינן שם דמודה ריה"ג בחלק הכהנים דלאחר שחיטה דממון גבוה הוא ובכל הנשאר להבעלים מהשלמים אחר השחיטה מחלוקת רש"י ותוס' (שם) דרש"י ס"ל שדין הבעלים לא"ש כדין הכהנים ותוס' ס"ל שדין הבעלים למ"ש כקודם שחיטה הבכור מוכרין אותו תם חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה אר"נ אמר רבה בר אבהו לא שנו אלא בכור בזמה"ז דכיון דלא חזי להקרבה אית להו לכהנים זכי' בגוי' אבל בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה נא (ב"ק שם) ומסקינן שם דהיינו רק לריה"ג אבל לרבנן אפילו בזמה"ז ל"ה ממון בעלים. בכור בע"מ נראה דאף בזמן שבהמ"ק קיים הדין כמו בזמן שאין בהמ"ק קיים ועמש"ש בביאור דברי התוס'. בכור בח"ל בזמן שבהמ"ק קיים לר"ש דאמר אם באו תמימין יקרבו לכתחילה לא הוה ממון בעלים (שם) מעשר בהמה לכו"ע לא הוה ממון בעלים (שם י"ג) קדשים שחייב באחריותן אפילו קדשי קדשים הוה ממון בעלים לר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי (ב"ק ע"ד ב') השביע עליו ע"י אחר אם ע"י מורשה וודאי חייב כמו בשבועת העדות כמוש"ש אם ע"י שליח גרידא דפטורין בשבועת העדות צ"ע איך הדין בזה והרמב"ם כתב דחייב. שומר שטען טענת גנב בפקדון דחייב בכפל כמו שנתבאר בסדר משפטים ובאו עדים וחייבוהו כפל ואח"כ הודה לרבנן דס"ל (כריתות י"א) דלא מחייב בחומש רק בהודאת עצמו חכמים אומרים דממון שמשלם עליו כפל אינו משלם עליו חומש ור' יעקב פליג וס"ל דאף בזה איכא חיובא דחומש אלא דחומשו עולה לו בכפילו (ב"ק ס"ה ב') והלכך היכא שהחומש והכפל שוין אינו משלם אלא חדא ופלוגתייהו רק באין שוין ופירש"י דהיינו כשהכפל הוא יותר מהחומש דבכה"ג לר' יעקב משלם חומש בפני עצמו ולפי ענ"ד הוא תמוה ויותר נראה כמו"ש המהרש"א שם דהיינו כשהחומש הוא יותר מהכפל דבכה"ג ס"ל לר' יעקב דלא יצא ידי חובתו בכפילו גרידא וצ"ע אם צריך לשלם חומש שלם בפ"ע או רק לשלם החומש שהוא יותר מהכפל וכיצד יכול להיות שהחומש יהי' כהכפל או יותר ממנו כשהשביע עליו ד' וה' פעמים או כגון שבשעה שכפר לו ונשבע שבאותה שעה נעשה עליו גנב הי' שוה ד' זוזי וכשתבעו אח"כ עפ"י הודאתו ועדים שוה חד זוזא דכפילא זוזא דכפל משלם כשעת העמדה בדין וחומשא זוזא דחומש בתר קרנא אזיל וקרן כדמעיקרא משלם (ב"ק שם) וצ"ע בזה לפי ענ"ד. א) בעדים

בלי הודאה לר"מ (דכריתות י"א) דמחייב בחומש בלי הודאה כדאמרינן בפ"ק דב"מ צ"ע אי חייב לר' יעקב בחומש ועמש"ל בענין קרבן ומלקות. ב) הודה ואח"כ באו עדים למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב אף בחייב עצמו בקרן (ב"ק ע"ה א') צ"ע אם גם בכה"ג אמרינן לרבנן ממון שמשלם עליו כפל אינו משלם עליו חומש כיון דבכה"ג חל חיוב החומש מקודם וכ"ז לענין חומש אבל לענין אשם מודים חכמים לר"י דחייב ורשב"י ס"ל דאף מאשם פטור (ב"ק ס"ה א' ב') בעי רב"ח לחכמים ממון המחייבו כפל פוטרו מחומש א"ד שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מחומש ה"ד כגון שטען טענת גנב ונשבע וחזר וטען טענת אבד ונשבע ובאו עדים אקמייתא והודה אבתרייתא דשבועה בתרייתא לא מחייבו כפל (ב"ק ק"ח א') ופי' התוס' שם דאין הפי' שטען שאבד אחר השבועה הראשונה דבזה לא הי' פוטר עצמו דמשבועה ראשונה נעשה עליו גנב וקאי ברשותי' לאחריות אלא כלומר קודם שבועתו אבד ואיפכא לא הוה מצי למימר דכבר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה ולא היה מתחייב בכפל ואפשט דממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש בעי רבינא חומש וכפילא בתרי גברי מאי ה"ד כגון שמסר שורו לשני בני אדם וטענו טענת גנב חד נשבע והודה וחד נשבע ובאו עדים מאי כו' תיקו (ב"ק שם) ועי' תוס' שם מת זה שנשבע לו ישלם ליורשיו קרן וחומש ואפילו לא הודה קודם שמת כן מוכח (ב"ק ק"ט ב') ואם הי' גר שמת ואין לו יורשין אם לא הודה קודם מותו משלם קרן וחומש לכהנים (ב"ק ק"י א') ואם הודה להגר תליא מלתא בפלוגתא דלהלן באם יכול למחול לעצמו (שם ק"ט ב') דבלא הודה בחייו קנאו השם ונתנו לכהנים נשבע לגר והודה לו וזקפן עליו במלוה ומת זכה הלה במה שבידו דברי ר' יה"ג רע"ק אומר אין לו תקנה עד שיוציא גזלו מת"י (ב"ק ק"ט א') אם התובע יכול למחול הקרן להנתבע אחר שנשבע והודה דהיינו אם יכול למחול לאחרים וכשהנתבע שנשבע הוא יורש כל נכסי התובע ומת התובע אחר שנשבע הנתבע בין שהודה לו בחייו בין שלא הודה לו בחייו דרק בגר הוא דיש חילוק בזה כמו"ש מקודם ולא ביורש כמו"ש המהרש"א (שם ב') בד"ה אמר רבא ע"ש אם יכול היורש למחול לנפשיה ולהפטר וכן בנשבע לגר ומת הגר אחר שהודה לו אם יכול זה שנשבע למחול לנפשי' ולהפטר פלוגתא דאמוראי אליבא דר' יוסי הגלילי ורע"ק (ב"ק ק"ע א') ר' יוחנן ס"ל דפלוגתא דריה"ג ורע"ק דלעיל היינו בין בזקפן עליו במלוה בין בלא זקפן עליו במלוה והא דנקט זקפן לרבותא דרע"ק ופלוגתייהו בין לנפשיה בין לאחרים לר' יה"ג אף לנפשי' יכול למחול ולרע"ק אף לאחרים אינו יכול למחול ולר' יוחנן דין דזקפן עליו במלוה בלתי מבואר אי הוה כמו לאחרים או כמו לנפשי' רב ששת ס"ל דדין דזקפן עליו במלוה דלעיל בפלוגתייהו דריה"ג ורע"ק הוה כמו במחילה דלאחרים

ולדידיה פלוגתייהו דריה"ג ורע"ק הוא רק לענין אי מצי מחיל לאחרים אבל לנפשי' לכו"ע לא מצי מחיל והלכך גזל הגר לכהנים אף שמת לאחר שהודה לו בלא זקפן עליו במלוה ורבא ס"ל דבזקפן עליו במלוה ג"כ הדין כמו במחילה דלנפשיה ופלוגתייהו דריה"ג ורע"ק במחילה דלנפשיה אבל לאחרים לכו"ע מצי מחיל שם בגמ' ובתוס' למ"ד דלנפשי' לא לא מצי מחיל כפר לאביו ונשבע ומת אביו צריך לשלם כל הגזילה לבניו או לאחיו (שם ק"ח ב') במשנה ופירש"י דהיינו לבניו של נגזל ולאחיו של נגזל והתוס' פירשו דהיינו לבניו של גזלן או לאחיו של גזלן ואפילו לארנקי של צדקה שם בגמ' כיצד יעשה לוה על קרקע שלו או על שורו שעושה אותו אפותיקי אגב קרקע ומשלם גזילתו בהקרקע או באותו השור ובע"ח בא וגובה חובו מאותו אפותיקי (שם ק"ח ב') במשנה והיינו רק בחלק שהיה מגיע לו בירושה אבל בהחלק שאינו מגיע לו בירושה אינו יכול לעשות כן עכ"פ בלא רצונם של היורשים. מת הגזלן כשהגזילה קיימת אף בלא נשבע אביו ונשבע בנו חייב בנו קרן וחומש ואשם (ב"ק ק"ד ב' ק"ה א') ע"ש ואם לא הניח הגזילה קיימת אם אחרי שנשבע והודה מת כשלא הניח אחריות נכסים מטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי פשוט בכ"ד כשהניח אחריות נכסים יורשין משלמין קרן וחומש למ"ד שעבודא דאורייתא מה"ת ולמ"ד שעבודא לאו דאורייתא משום כבוד אביהן כיון שהודה ועשה תשובה כמו"ש (ב"ק ק"ד ב') ע"ש ואם אחרי שנשבע קידם שהודה מת והודה בנו חומש וודאי ליכא כדאיתא ב"ק (שם) ולענין קרן למ"ד שעבודא דאורייתא חייב מה"ת למ"ד מלוה ע"פ גובה מן היורשין ולמ"ד מלוה ע"פ אינו גובה מהיורשין מדרבנן ה"נ אינו גובה דכיון דלא הודה הא לא עשה תשובה וליכא לחיובי ליורש משום כבוד אביו מיהו אם עמד בדין ונתחייב קרן ע"י עדים גובה מן היורשים דהעמדה בדין כשטר דמי. מת קודם שנשבע והניח אחריות נכסים למ"ד שעבודא לאו דאורייתא אף למ"ד מלוה ע"פ גובה מן היורשים מדרבנן ונשבע בנו מ"מ פטור מחומש וקרבן כיון דלא הוה עליה חיובא מן התורה ואף למ"ד שעבודא דאורייתא ומלוה ע"פ נגבית מן היורשין מ"מ פטור מקרבן וחומש למ"ד דאשבועת כפירת קרקעות ליכא חומש וקרבן. הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא הביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב (ב"ק ק"י א') הגוזל את הגר מעובדי כוכבים שאין לו יורשין ונשבע לו והודה ומת הגזלן אחר מיתת הגר או שמת הגר אח"כ באופן דהגזלן עצמו היה חייב ליתן הקרן וחומש לכהנים מ"מ כשמת היו בניו פטורין מקרן וחומש (שם ק"י א') נתן הכסף משמר ומת אעפ"י שעדיין לא קרב האשם אין היורשין יכולין להוציא (שם) אמר אביי ש"מ כסף מכפר מחצה דאל"כ היה בדין שיוציאו דאדעתא דהכי

לא יהיב (שם ק"י ב') נתן הכסף לבני משמר א' ואשם לבני משמר אחר עי' (ב"ק קי"א א') גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירו חצאין לא יצא (שם ק"י א') ונ"ל דהיינו שנתאכל הכסף קודם היום או קודם שנתן החצי השניה אמר רבא גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכ"א מהכהנים שבאותו משמר לא יצא פי' כשלא הוסיף עד שיגיע שוה פרוטה לכל כהן (שם) לא היו חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר מעובדי כוכבים אלא מתחלק היה לכל הכהנים שבאותו משמר חלק כחלק (שם ק"י ב') בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשין הן או מקבלי מתנה נינהו למאי נפקא מינה כגון שגזל חמץ ועבר עליו הפסח א"א יורשין הן מאי דירש מוריש ואומר ליה הרי שלך לפניך א"א מתנה הוה אינו יכול לומר הרי שלך לפניך אלא צריך לשלם דמים וכתבו התוס' דהא דאמר רבא לעיל גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל אחד לא יצא היינו משום דס"ל מקבלי מתנה הוו ועפי"ז כתבו דאו הכא או לעיל גרסינן רבה ר"ז אומר בכה"ג אפילו את"ל מתנה היא ההיא מתנה אמר רחמנא דניחב להו כי מבעיא לן נפלו לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר יורשין הוו וצריכין לעשר או מקבלי מתנה הוו ופטורין ומסיק דמקבלי מתנה הוו:

סדר צו

פרשה ו

(ב)
כל הלילה עד הבוקר. כל הלילה אתה מעלה איברים ופדרים של קרבנות שנשחטו ביום ועמש"ל פרשה א' פסוק ט':

(ג)
ולבש הכהן גו' והרים גו'. פלוגתא דר"י ור"ל (יומא כ"ג ב') רל"א הרמה אינה עבודה גמורה ולפיכך א"צ רק שני בגדי כהונה האמורים כאן ור' יוחנן אמר עבודה גמורה היא אלא ולבש להביא מצנפת ואבנט להרמה כיצד מרים קידש ידיו ורגליו מן הכיור נטל מחתה של כסף עלה לראש המזבח פנה את הגחלים הילך חותה את המעוכלות הפנימיות ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים ע"ג הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה. ספ"ק דמס' תמיד. איברים שנתקשו כעץ ע"י האור וגחלים אם ראויין להרמה עי' תוס' (זבחים פ"ו ב') ד"ה וחציו להרמה הרים מלא קומצו יצא (יומא כ"ד א') וזה נקרא תרומת הדשן עבודה ראשונה שבכל יום ראוהו אחיו שירד והם רצין ובאין מהרו קדשו ידיהם ורגליהם נטלו את המגריפות ואת הצנורות עלו לראש המזבח האיברים והפדרים שלא נתעכלו מבערב סולקין אותן לצדי המזבח ואם

אין צדדין מחזיקין סודרין אותן בסובב או ע"ג הכבש החלו מעלין באפר ע"ג התפוח. תפוח דשן היה באמצע המזבח כו' החלו מעלין בגזרין לסדר את המערכה וכי כל העצים כשרין למערכה הן כל העצים כשרין למערכה חוץ משל גפן ושל זית אבל באלו היו רגילין במוריביות של תאנה של אגוז ושל עץ שמן סידר את המערכה הגדולה מזרחה וחזותה מזרחה פי' המפרש חלל שינשב שם הרוח וראשי גזרין הפנימים נוגעין בתפוח וריוח היה בין הגזרין שהיו מציתין את האליתא משם בררו משם עצי תאנה יפים סידר מערכה שניה לקטורת כנגד מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות באומד שיהיו שם חמש סאין גחלים ובשבת שמונה ששם היו נותנין ני בזיכי לבונה של לחם הפנים. האיברים והפדרים שלא היו מתעכלין מבערב מחזירין אותן למערכה והציתו ב' המערכות באש. רפ"ב דמס' תמיד. הצתת אליתא בראשו של מזבח בכהן כשר (יומא מ"ה א') ופירש"י שמצית קסמין דקין בראש המזבח ומצית בהן את המערכה וע"ש רש"י ותוס' מערכה שניה של קטורת היינו שממנה נוטלין הגחלים למזבח הזהב שהיה בהיכל להקטיר עליו קטורת בכל יום בבוקר ובערב כדכתיב בספר שמות פרשה ל'. טעם משיכת מערכה שניה מן הקרן הדרומי כלפי צפון הוא כדי שתהיה כנגד פתח ההיכל דילפינן מקטורת דיוה"כ דכתיב בהו גחלי אש מלפני ה' (זבחים נ"ח ב') ובביאור הא דתנן משוכה לצפון ד' אמות פלוגתא דאמוראי (שם) רב אדא בר אהבה אמר הא מני רבי יהודה היא דאמר מזבח ממוצע ועומד באמצע העזרה ול"ב אמות היו לו עשרים ממנו כנגד פתחו של אולם דס"ל דקדושת אולם והיכל חדא היא פש להו שית לצפון ושית לדרום מרחיק מן הקרן בהדי קרן ד' אמות אמה יסוד אמה סובב הא שית משם ואינך לצפון עשרים אמה יכול לסדרה רב שרביא אמר הא מני כמ"ד כוליה בצפון הוה קאי והמערכה השניה משוכה מתחילתו ולצפון בהכרח ד' אמות אמה יסוד אמה סובב אמה קרן אמה מקום הילוך רגלי הכהנים ושם מתחלת המערכה לצפון ונמצא שאמה ממנה כנגד פתח ההיכל דס"ל דאולם והיכל לאו קדושה אחת הן ופי' משיכה מן הקרן ד' אמות היינו משיכה קצת מהקרן עד תשלום ד' אמות מתחילתו. כל עץ שנמצא בו תולעת פסולה (מדות פ"ב מ"ה) ועי' (תענית ל"א א') העצים לא היו יוצאין מהמזבח כלום (זבחים ס"ב) וכבר כתבתי לעיל פרשה א' פסוק ד'. מדות המזבח ומקומו באורך ושהיה אמה לבד הקרנות פנויה להילוך רגלי הכהנים כנ"ל ע"ש ת"ר בכל יום היו שם שתים מערכות כו' דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בכל יום שלש כו' אחת של קיום האש רמ"א בכל יום ארבע כו' אחת לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב (יומא מ"ה א' ושם מ"ו ב') במשנה בשינוי הסדר ועמש"ל בסדר אחרי בהל' יוה"כ ורבנן איברים ופדרים

שלא נתעכלו מבערב מאי עביד להו מהדר להו למערכה גדולה דתניא כו' (שם מ"ה א') אמר ר"א משום בר קפרא אימר היה ר"מ איברי עולה שנתותרו פי' שענו ולא נתעכלו מבערב עושה להן מערכה בפ"ע וסודרן ואפילו בשבת מאי קמ"ל תנינא בכל יום היו שם ד' מערכות כו' א"ר אבין לא נצרכה אנא לפסולין פי' בפסולין שאם עלו לא ירדו כמוש"ל בספר שמות פרשה כ"ט ודווקא שמשלה בהן האור הא לא משלה בהן האור לא א"ד אחד כשרין ואחד פסולין אי משלה בהן האור אין אי לא לא כו' (שם מ"ו א') איברי עולה שנתותרו כן היא גי' רש"י ונ"ע לדבר מבורר הא דמקשינן תנינא בכ"י היו שם ארבע ולא אמרינן דקמ"ל ואפילו בשבת ולא תקשי מד' מערכות זולת הקושיות דלהלן שם בסוגיא צ"ל דמשמע להו דב"ק תרתי קמ"ל חדא בחול וחדא בשבת מדנקט ואפילו בוא"ו כמ"ש התוס' (מנחות מ' ב') ד"ה תכלת בביאור לישנא קמא משמע לפו"ר בפשיטות דלל"ק בכשרין אפילו לא משלה בהן האור ג"כ עושה להן מערכה בפ"ע והתוס' הקשו ע"ז דהא משמע דכמעשהו בחול כן מעשהו בשבת ובשבת הוכיחו מהא דשבת כ' דאין הדין כן ולכך כתבו דאף לל"ק גם בכשרין אם משלה בהן האור אין אי לא לא והחילוק שבין ל"ק להא"ד היינו רק בלישנא דר' אבין דלל"ק לא אמר ר' אבין רק בפסולין דעושה להן מערכה בפ"ע דכשרין לא היה צריך לפרש ולהא"ד פירש ר' אבין פסולין וכשרין ולבסו"ד פירש"י ההיא דבשבת בענין אחר ועולה פי' ל"ק כפשוטו וביאור ענין זה בשבת יובא בספר במדבר פרשה כ"ח ונידון הוספת מערכה ביוה"כ יתבאר בסדר אחרי וע"ש.:

(ד)

והוציא את הדשן גו' אין זה הדשן שהרים דבמס' (יומא כ"א א') משמע שהיה נבלע במקומו אלא מהדשן הנשאר ע"ג המזבח אחר הרמה דהיינו מהצבור הגדול הנקרא תפוח ועי' רש"י (יומא כ"ג ב') ד"ה ה"ג בת"כ ומשמע בפ"ד דתמיד שלא היה חובה בכל יום אלא כשהיו צריכין לכך לא נתעצל בזה אדם. תמיד (שם) ופלוגתא דתנאי (יומא כ"ב ב') אי כשרים להוצאה זו כהנים בעלי מומין וצריכין בגדי כהונה (יומא כ"ג):

שם מחוץ למחנה בירושלים היינו חוץ לירושלים דהיינו שפך הדשן דלעיל פרשה ד' פסוק י"ב ועמש"ש:

(ה)

לא תכבה אפילו גחלת אחת ואפילו הורידה מע"ג המזבח וכבה לוקה (זבחים צ"א ב') מיהו המתנדב יין זולפו ע"ג האישים ואין בזה משום מכבה (שם) המכבה אש מחתה ומנורה אביי אמר חייב ר"א פטור דכבה בראשו של מזבח דכו"ע לא פליגי דחייב כי פליגי דאחתיה אארעא וכביה א"ד דאחתיה אארעא וכביה כו"ע ל"פ דפטור כי פליגי דכביה בראשי של מזבח (שם):

שם ובער עליה גו' זה סידור שני גזרי עצים שמסדרן על המערכה גדולה בשחרית עם הקרבת איברי תמיד של שחרית וכן בערבית עם הקרבת איברי תמיד של בה"ע (יומא כ"ו ב') של שחרית בכהן א' ובערב בשני כהנים (שם כ"ו ב' ל"ג א') ע"ש:

(ז)
הקרב אותה גו' זו הגשה כנ"ל פרשה ב':

(ט)
בחצר אהל מועד. כנגדו במקדש בעזרה במקום שחייבין עליו כרת משום טומאה היינו מתחילת עזרת ישראל (זבחים נ"ו א'):

(י)
לא תאפה חמץ נתבאר לעיל פרשה ב' פסוק י"א ע"ש:

(יא)
כל זכר בבני אהרן אפילו בעלי מומין (זבחים צ"ח ב' צ"ט א') נאכלת ליום ולילה כחטאת ואשם כנ"ל בפסוק שלפני זה (זבחים ס"ג א'):
שם כל אשר יגע בהם יקדש וכן הוא להלן פסוק כ' בבשר חטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש יכול אעפ"י שלא בלע ת"ל בבשרה עד שיבלע בבשרה ((זבחים צ"ז א' ב') נ"ל דצ"ל מבשרה ולשון הכתיב בבשרה היינו כל מה שיגע ויבלע שיהיה עם בשרה יקדש שיהיה כמותה אם פסולה היא תפסל ואם כשרה תאכל כחמור שבה (שם) רקיק שנגע ברקיק חתיכה בחתיכה כו' אינו אסור אלא מקום שבלע (שם צ"ג א') במשנה והיינו פשוט מן התורה מין במינו בדליכא רוב היתר לדידן דמין במינו ברובא ובמשהו לר' יהודה ובשאינו מינו בטעמא במס' (פסחים מ"ה א') מוקמינן להאי קרא בהיתר מצטרף לאיסור דליכא בכל האיסורין ולפי דעת הסוברין דבכל האיסורין טעם כעיקר היינו נ"ט ברוב אינו מן התירה צ"ע אי היינו להיתר מצטרף לאיסור אי לנ"ט ברוב ועמ"ש מזה במס' (עבודת כוכבים ס"ז) ד"ה כל שטעמו ובגמ' זבחים שם פרכינן תיתי עשה ולדחי ל"ת אמר רבא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש כו' רב אשי אמר יקדש עשה היא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ובביאור זה ע"ש תוס' ומש"ש ומש"ל בזה פרשה ד' פסיק ל' ענין ה':

(יג)
ביום המשח גו' מנחה תמיד גו' כהן גדול מקריב בכל יום מנתה זו מחציתה בבוקר ומחציתה בערב ונקראת מנחת חביתין לפי שנעשית במחבת או מנחת כ"ג (מנחות נ' ב') וכן כל כהן הדיוט בראשית בואי אל המקדש מקריב מנתה זו ונקראת מנחת החינוך (שם נ"א ב') בניו אלו כהנים הדיוטים וכפירש"י שם בלשון ראשון וכן נראה להדיא (שם ע"ח א') מנחת החינוך אינו חולקה אלא מקריבה כולה בבת אחת. רמב"ם בהל'

מעה"ק פי"ג הל' ד' כהן הדיוט שכבר עבד עבודה ונתמנה לכה"ג מביא ג"כ מנחת חינוך ואח"כ מביא חביתי כה"ג בו ביום וכהן שלא עבד עבודה מעולם ונעשה כה"ג. מקריב ביום ראשון שלש מנחות חביתין (מנחות ע"ח א') חביתי כה"ג לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים (מנחות צ"ז א') ועי' תוס' (שם צ"ה ב') ד"ה ומאי קושיא ומש"ש (שם צ"ז א') לענין דיעבד דוחות את השבת (מנחות צ"ז א') דוחין את הטומאה דתמיד כתיב בה ה"ה כמנחת תמידין (שם נ' ב' נ"א א') חביתי כה"ג לא היו באין חצאין אלא מביא עשרון שלם וחוצהו (מנחות נ' ב') כיצד חוצהו בחצי עשרון שבמקדש (שם פ"ז א') במשנה ר"פ ומביא עמה שלשה לוגין שמן דהיינו רביעית ההין ומחלקו בלוג וחצי לוג שהיו במקדש רש"א מדה אחת היתה לוג ומחצה לחלק בה שמן דחביתי כה"ג וטעונה שלש מתנות שמן ככל המנחות שבכלי (מנחות ע"ד ב') ופשוט דצריכה קידוש כלי ככל המנחות כמו"ש במנחת מחבת דיחיד וכיצד מקדש לר"ח דס"ל אין קדושין זה בלא זה עי' תוס' (מנחות ח' א') ד"ה ולר"ח עשרון למה נמשח וצ"ע מה שלא הזכירו התוס' שם הנחת הלבונה בביסא לר"ח דאין קדושין זה בלא זה. אי מתקדשת חצאין פלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר (מנחות ח' א') ולשה בפושרין ככל המנחות מכל העשרון עושה שנים עשר חלות (שם ע"ו א') נמצא רביעית הלוג שמן לכל חלה וחלה החלות מחלקן ביד באומד (שם פ"ז ב') דלחלק במשקל הוא סי' קללה והשמן מודד ברביעית שבמקדש (שם פ"ח ב') וצריכה טיגון ואפיה ואיזו מהן קודמת פלוגתא דאמוראי (שם נ' ב') ומקטיר ששה מהן בבוקר וששה בערב וכל אחת מהחלות קופל לשנים קודם הקטרה (שם ע"ה ב') ונראה פשוט דמולחה ככל המנחות כן נראה פשט הסוגיא והרמב"ם בהל' מעה"ק פי"ג כתב שחולק כל החלות לשנים ומקריב י"ב חצאין בבוקר וי"ב חצאין בערב ואותן החצאין קופל כ"א מהן לשנים וכבר תמה עליו הראב"ד ריבה או מיעט בחלות פסולה (מנחות ע"ו א' ב') טעונה לבונה (שם נ"ט א') ויש בזה פלוגתא דתנאי אם היינו קומץ לכל העשרון וחולקהו או קומץ לכל חצי עשרון. זמן הקטרתה בבוקר עם איברו התמיד של שחר ובערב עם איברי תמיד של בין הערבים עי' תמיד פ"ד. הביא של שחרית ומת ומינו אחר תחתיו מביא עשרון שלם וחוצהו מחצה קרב ומחצה אבד נמצאו שני חצאין אבודין (מנחות נ' ב') הראשון טעון עיבור צורה. ביאור עיבור צורה יובא להלן (פרשה ז' פ' י"ט) והשני אי טעון עיבור צורה פלוגתא שם בגמ' לא מינו אחר תחתיו משל מי היתה קרבה רש"א משל ציבור רי"א משל יורשין ושלמה היתה קרבה (שם נ"א ב') בעי ר' ירמיה שלמה שחרית ושלמה בין הערבים או שלמה שחרית ובטלה בין הערבים (שם):

(טו)
כליל תקטר מותר שמן של מנחת חביתין נותן ע"ג האישים (זבחים צ"א א') במשנה:

(טז)
וכל מנחת כהן כליל תהיה גו'. מותר שמן של רקיקי מנחת כהנים נותן ע"ג האישים (זבחים צ"א א') במשנה. בת כהן פנויה וכ"ש נשואה לישראל מנחתה נאכלת (סוטה כ"ג א' ב') בת ישראל נשואה לכהן מנחתה נקמצת ושיריה מתפזרין על בית הדשן (שם) באיזה בית הדשן אמרו עי' (מנחות ע"ד א') רש"י ותוס'. שם. מנחת חוטא דלעיל פרשה ה' של כהן פלוגתא דתנאי (מנחות ע"ב ב' ע"ג א') לת"ק דשם אינה נקמצת וכולה כליל לר"ש נקמצת והקומץ קרב בפני עצמו והשיריים בפני עצמן ולר"א בר"ש השיריים מתפזרין על בית הדשן. בכל מנחת כהן איכא פלוגתא דתנאי (מנחות ס' א') אי צריכה הגשה כיון דלא בעי קמיצה ונכלל בזה ג"כ מנחת החביתין:

(יח)
במקום גו' תשחט החטאת. פלוגתא דתנאי אליבא דר' יהודה אי חייב מלקות בשחט שלא בצפון משום דיליף לה מלאו דכתיב גבי מום בלשון דבר רע (זבחים ל"ו א'):

(יט)
הכהן המחטא גו' יאכלנה. הרי משמר כולו דאינו מחטא ואוכל ראוי לחיטו ואמרינן (זבחים צ"ט א') והרי קטן אינו ראוי לחיטוי ואוכל וכן הטמא וודאי מותר לאכול לערב אחר טבילה והערב שמש אלא מאי יאכלנה יחלקנה (זבחים שם) פי' נוטל חלק הלכך טבול יום אינו חולק בקדשים לאכול לערב (שם צ"ח א') במשנה. מחוסר כפורים ג"כ אינו חולק אע"ג שיהיה מותר בקדשים לאחר הקרבת קרבנותיו בו ביום אפילו בנא טבילה מה"ת ואפילו מדרבנן דצריך טבילה לאכילת קודש מ"מ נראה דל"ב הערב שמש כמו"ש התוס' (זבחים שם) ד"ה טבול יום ומ"מ אינו חולק. אונן אינו חולק אע"ג שיהיה ראוי לערב למ"ד אנינות לילה אינו מה"ת ודיני אנינות יתבאר להלן בסדר שמיני. בעלי מומין אפילו בע"מ קבועין חולקין (שם צ"ט) כה"ג אעפ"י שמקריב אונן מ"מ אינו חונק כיון שאינו ראוי לאכילה בשעת עבודה דלהכי אפקי' רחמנא להאי יחלקנה לשון יאכלנה. טמא בקרבנות ציבור אעפ"י שראוי לעבודה עכ"פ בדליכא טהורים באותו משמר משום דטומאה דחויה או הותרה בציבור כמו"ש בספר במדבר פרשה כ"ח מ"מ אינו חולק לאכול לערב כיון שאינו ראוי לאכילה בשעת עבודה והיינו כשקרב ע"י טהורין דכשקרב ע"י טמאין ליכא חלוקה דמ"מ הבשר טמא וליכא אכילה. בע"מ והוא טמא בעי' בגמ' שם והסברא קשה בזה דלמה יהא כחו של הטמא יפה כשהוא בע"מ יותר מבאינו בע"מ וכה"ג (זבחים ל"ב ב') רובן ט"מ ונעשו זבין (מנחות ל"ז א') חימצה

ויצאה וחימצה נדה ל"ה א') בראיה שניה של זב מצורע הובאו כולם בספרי זה כ"א במקומו היה טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר אימורין שהקטירוה בלילה לאחר שנטהר מטומאתו אינו חולק (שם צ"ח) היה טהור בשער זריקת דמים וטמא בשעת הקטר אימורין שהקטירום בו ביום ונטהר בערב פלוגתא דתנאי (זבחים ק"ב ב') דתנא דמתניתין דר"פ ס"ל דחולק ואבא שאול ס"ל דאינו חולק בעי רב אשי היה טהור בשעת זריקת דמים ובשעת הקטר אימורין שהיה בלילה ונטמא בינתיים ונטהר מהו תיקו (שם):

שם יאכלנה באותו יום שמקריב ובלילה שאחריו (זבחים ל"ו א' מנחות צ' א') חטאת ואשם מנין ת"ל זבח והיינו עד עלות השחר ריש ברכות (מגילה כ' ב') ומדרבנן עד חצות (זבחים נ"ג א') האוכל מבשרה קודם זריקת הדם עובר בעשה (מכות י"ז י"ח). וע"ש תוס' י"ח ב' ד"ה כל שבקודש (ושם י"ז ב' י"ח א') ד"ה איסורא בעלמא דלשיטת הר"י שם איכא מלקות וכן פסק הרמב"ם ונידון אכילה קודם הקטרת האימורין עי' מש"ל פרשה ז' פסוק ל"ד. אוכלין צלויין שלוקין ומבושלין (זבחים צ"ב) דאמר קרא למשחה לגדולה כדרך שמלכים אוכלין (שם צ"א א') ורשאין ליתן לתוכן תבלי חולין ותבלי תרומה דברי ר"ש רמ"א לא יתן לתוכן תבלי תרומה שלא יביאן לידי פסול (שם צ"א) ונראה דאין זה מה"ת ועמש"ל פרשה ה' פסוק י'. מלח לאכילת קדשים משל ציבור (מנחות כ"א ב') ועמש"ל פרשה ב' פסוק י"ג

שם בחצר אהל מועד. עמש"ל במנחה הקיפו נכרים את כל העזרה כהנים נכנסין להיכל ואוכלין שם קדשי קדשים (זבחים ס"ג א'). יצא בשר חוץ למחיצתו אעפ"י שחזר אסור (פסחים פ"ב א' חולין ס"ח ב'). וה"ה במנחה כן מוכח שם ובכ"ד אכל ממנה לוקה (מכות י"ז י"ח חולין ס"ח א' ב'). קדשי קדשים שיצאו מצפון לדרום לא נאסרו דאין זה חוץ למחיצה ואף חזרה אינה צריכה (זבחים כ"ו א' צ"ב ב') קדשים קלים שיצאו חוץ לחומת ירושלים נאסרו כקדשי קדשים בחוץ לעזרה (מכות י"ז א') ואף באכלן לאחר חזרה כדאיתא חולין שם ועי' מנחות מ"ו א' ומש"ש ד"ה משחטה יצא לחומה דם קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה נפסל (זבחים פ"ט ב') ואם זרק לא הורצה (מעילה ז' א') ע"ש. בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת דמים ריי"א כשר שהרי קדשים קלים נאכלין בכל העיר ולפי מ"ש במס' (מעילה ו' ב') וכמוש"ל בזה אף בלא חזר קודם זריקה כשר דלא גרע מיצא לאחר זריקה דוודאי כשר רל"א פסול עדיין לא הגיע זמנו לצאת (זבחים פ"ט ב') אימורין שיצאו חוץ לעזרה לאחר זריקה וודאי פסולין דמ"ש מבשר קדשי קדשים. יצאו לפני זריקה וחזרו לאחר זריקה היינו יצאו לאחר זריקה ופסולין יצאו

לפני זריקה וחזרו לפני זריקה מספקא בגמ' שם אליבא דר' יוחנן אי הא דאמר בשר לאו דווקא דאין חילוק בין בשר לאימורין אי דווקא בשר אמר משום דסופן לצאת. בהמת קדשים שהיתה רגלה חוץ לעזרה ואפילו חוץ מצפון בקדשי קדשים ושחטה פסולה כנ"ל פרשה א' פ' י"א. שחטה כשהיתה כולה בפנים ויצאה רגלה לחוץ מהעזרה וקיבל קבלתו פסולה מימרא ר' אמי אמר ר' אלעזר (זבחים כ"ה ב' כ"ו א') והטעם מפרשינן שם דדם שברגל נפסל ביוצא ומתערב ויצא דרך בית השחיטה וצ"ל דהיינו כר' יהודה דמין במינו לא בטל ולמ"ד בתר בטל אזלינן לא אתי כר' חייא ונ"נ דהיינו רק לכתחילה אבל אם לא נמלך ונתן כשר כדאיתא (זבחים ע"ט ב') בתערובות דמים וכמוש"ש וכמוש"ל פרשה ד' פסוק ל' עש"ה ופרכינן שם ש"מ דם המובלע באיברים הוה דם. עיין פירש"י והנ"ע לפי ענ"ד דהיינו דאף למ"ד בשר קדשים קלים אין נפסל ביוצא כשחזר קודם זריקה וה"נ הא דם שברגל שנתערב בדם השחוטה הרי חזר קודם זריקה מ"מ הדם נפסל דאף קודם יציאתו תורת דם עליו ומפסל משום דין דם דמפסל לכו"ע כנ"ל ומתרצינן דלמא משום שמנוניתא לפירש"י היינו שפסול הדם שמקבל הוא משום תערובות השמנונית שהיה ברגל והא דלא בטל בדם דה"ל אינו מינו צ"ל לפי ענ"ד דהשמנונית בלתי מתערב היטב ולכך לא בטל כמו"ש ב"ק כ"ה ב' בד"ה שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה עש"ה ולפי מ"ש מקודם בביאור הקושיא נ"ל דהיינו דלמא פסול הדם שיוצא מהרגל הוא שום דינא דפסול שמנוניתא כלומר דדם לא גרע משמנונית דהיינו טעמא דבשרא דוודאי נאסר בכלל הבשר ועי' (חולין ח' א') דלטעמא קרי שם שמנוניתא ופרכינן שם ש"מ בשר קדשים קנים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקה פסול ומתרצינן דלמא בקדשי קדשים ולפי"ז צ"ל דהיינו כרבי (זבחים כ' א') דמוסיף למזרח עזרת כהנים ועזרת ישראל דאל"כ איך משכחת לה שתהיה השחיטה והקבלה בצפון ורגלה חוץ לעזרה דהא ביציאה לדרום ליכא פסול יוצא כיצד יעשה להתיר לכתחילה חותך בבשר סביב העצם ומקבל אבל לחתוך הכל אינו רשאי דהוה ליה בעל מום ומפסל בקודם קבלה ובקדשים קלים כה"ג באת"ל דם המובלע באיברים לא הוי דם לפסול ביוצא כדם בעין כמו"ש למ"ד בשר קדשים קלים אינו נפסל ביוצא חוץ לעזרה לפו"ר א"צ לא לחתוך ולא להחזיר הרגל קודם הקבלה לא לצורך הכשר הקבלה ולא לצורך הכשר הרגל דלמ"ד בשר קדשים קלים לא פסל ביוצא לפני זריקה כ"ש לאחר זריקה וה"ה ביצא לפני זריקה ולא חזר כלל דכשר כמו"ש מקודם מיהו נ"ע דכמו דבעינן שתהא כולה בפנים בשעת שחיטה כמו כן בעינן שתהא כולה בפנים בשעת קבלה וצריך להחזיר אלא שא"צ לחתוך ולפי"ז גם בקדשי קדשים שצריך לחתוך מ"מ צריך ג"כ להחזיר ועמש"ל פרשה א בדיני צפון ח"ר בהמת

קדשים קלים ששחטה בפנים ופרכסה ויצאה חוץ לעזרה וחזרה פסולה (זבחים כ"ו א') והיינו ג"כ משום פסול הדם שמקבל כנ"ל ביצאה רגלה ופרכינן שם ש"מ בשר קדשים קלים שיצא לחוץ לעזרה לפני זריקה פסול ומתרצינן דלמא באליה יותרת וכליות פי' הקושיא הוא לפי מאי דמסקינן מעיקרא דדם המובלע באיברים לא הוה דם ואי אפשר לפסול רק משום שמנוניתא כנ"ל א"כ ע"כ צ"ל דבשר קדשים קלים נפסל ביוצא לפני זריקת דם כנ"ל ומתרצינן דלמא באליה כו' דהיינו אימורין ואימורין מפסלי ביוצא לפני ז"ד משום דהא אין סופן לצאת והא דלא אמרו סתם דלמא משום אימורין לפירש"י דלעיל דפסול הקבלה הוא משום תערובות השמנונית צ"ל דחלב דלא מהדק למ"ד תותב הוה חלב חין דרך שיתערב שמנונית דיליה בדם שיצא דרך בית השחיטה ולפי מ"ש מקודם דאף לפי המסקנא הפסול דקבלה הוא משום תערובות דם של חלק היוצא שנפסל ביוצא משום תורת שמנונית א"ש טפי דלפסול דחלב שאין בו דם אין לחוש כלום ואף דבחלב איכא שורייקי סומקי כדאיתא (ב"מ פ"ג) מיעוט זה מתבטל בשומן החלב ולפי הסברא דאימורין דקדשים קלים ג"כ אין נפסלין ביוצא לפני זריקה כשחזרו לפני זריקה נ"ל דצריך לומר דדם המובלע באיברים דינו כדם בעין ונפסל ביוצא לכו"ע אף בדם שבבשר כמוש"ל ועמש"ל פסוק כ"ג. בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים רא"א מועלין בו ואין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא (מעילה ו' ב') דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא ואינה מוציאה מידי מעילה ולא קבעא ליה בפיגול נותר וטמא דקיי"ל אין חייבין משום פיגול נותר וטמא עד שיקרבו מתיריו דהיינו עד שיזרק הדם ולגבי פסול יוצא ל"ח זריקה ופירש"י דהיינו אף בהדר עיילינהו מקמי זריקה דכיון דנפסל ביוצא אין לו שום תקנה בהעלאה לפנים וכן מוכח מלישנא דרב פפא (זבחים צ' א') ע"ש וכתבו התוס' דלמ"ד היתר זריקה שנינו דהיינו קבלה בהכשר כמוש"ל בדיני מעילה צ"ל ג"כ בהא שלא היתה הקבלה בהכשר ולמ"ד היתר שחיטה שנינו צ"ל דלא היתה השחיטה בהיתר. ותימא לפי ענ"ד דכיון שיצאה קודם גמר שחיטה הא פסול אף בקדשים קלים כדאיתא (זבחים כ"ו א') וכמוש"ש וה"ל כמאן דחנקינהו ויצאו מידי מעילה כדאיתא ריש מעילה והנראה לפי ענ"ד דוודאי הני תנאי ס"ל היתר אכילה שנינו והיינו ע"פ מ"ש התוס' (מעילה ו' א') בד"ה ת"ש רש"א לרב גידל אמר רב כר' יהושע ולר' יוחנן ככו"ע כמו"ש מזה בדיני מעילה עש"ה רעק"א אין מועלין בו וחייבין עליו משום פיגול נותר וטמא (מעילה שם) דס"ל דזריקה מועלת לפסול יוצא ופירש"י דהיינו אף בלא עיילינהו קודם זריקה דהעלאה דלאחר פסול לא מהני מידי. אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקה רא"א אין מועלין בו ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא רעק"א מועלין

בהם וחייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא (מעילה ו' ב') ובביאור פלוגתייהו. אופן א) היא אוקימתא קמייתא דבזה (זבחים צ' א') דבהדר עיילינהו פליגי ובהא פליגי ר"א ס"ל דמפסלי ביוצא ורע"ק ס"ל דלא מפסלי ביוצא וביאור זה כמו"ש (מעילה שם) דבלא עיילינהו קודם זריקה ה"ל כיצאו לאחר זריקה דוודאי מפסלי ביוצא וכיון דהכא ל"ה שעת הכושר אחר זריקה הדין כמו בוודאי נפסל ביוצא קודם זריקה ומודה רע"ק לר"א דאין זריקה מועלת לפסול יוצא דפלוגתייהו בסיפא היינו לפי סברת ר"א דרישא דזריקה אינה מועלת לפסול יוצא ופלוגתייהו בסיפא בעיילינהו קודם זריקה אי מפסלי ביוצא או לא. אופן ב) היא אוקימתא דרב פפא (זבחים שם) דבהדר עיילינהו כו"ע לא פליגי ובדאיתנייהו אבראי פליגי ובהא פליגי ר"א סבר אין זריקה מועלת ליוצא ורע"ק סבר זריקה מועלת ליוצא ולפי מ"ש (זבחים כ"ו א') לדחות פי' התוס' שם הפי' הוא כפשטא דמלתא דבחזרו קודם זריקה לכו"ע אין נפסלין ביוצא ופלוגתייהו בלא עיילינהו קודם זריקה דוודאי נפסלו ביוצא כמי ביצאו לאחר זריקה וכיון דבזה לא הוה שעה הכושר לאחר זריקה ה"ל כנפסלו משום יוצא קודם זריקה ופליגי ר"א ורע"ק אי זריקה מועלת לפסול יוצא או לא בלא עיילינהו קודם זריקה כמו ברישא דאיירי בין בעיילינהו בין בלא עיילינהו קודם זריקה. אופן ג) דאימורי קדשים קלים לכו"ע נפסלין ביוצא קודם זריקה אף בשילינהו קודם זריקה ופליגי בסיפא ג"כ בין בעיילינהו קודם זריקה בין לא עיילינהו קודם זריקה כמו ברישא ואוקימתא זו לא הוזכרה במס' (זבחים שם) משום דשם בעי לפרושי פליגתייהו בענין דלא תקשי למ"ד דאימורי קדשים קלים לא מפסלי ביוצא לפני זריקה כשחזרו, לפני זריקה אמר ר' יוחנן כי אמר רע"ק זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתו דמיגו דמהני להמקצת שבפנים מהני ג"כ להמקצת שיצא אבל יצא כולו אף רע"ק מודה דאין זריקה מועלת ליוצא (מעילה ו' ב') ולפי"ז הא דמודה ר' יהושע באם זרק הורצה ביצא הבשר והאימורין אע"ג דס"ל דאם אין בשר אין דם משום דס"ל כרע"ק דזריקה מועלת ליוצא כמו"ש התוס' (פסחים ל"ד ב') קשיא דהא התם ביצא כולו איירי דבנשתייר כזית אף ר' יהושע מודה אפילו בשרוף ואבוד וביצא כולו הא מודה רע"ק דאין זריקה מועלת ליוצא ונ"ל דצ"ל דכיון דזריקה מועלת ליוצא ע"י מיגו דהמקצת שלא יצא א"כ לא חשבינן ליה כאבוד ושרוף לגמרי והלכך לא דמי לאין שם בשר כלל וכשר כשהיו ישראל במדבר כיון שנסתלקו הקלעים נפסלו קדשי קדשים משום יוצא אבל קדשים קלים וודאי לא נפסלו עי"ז משום יוצא (זבחים ס"א א') וע"ש תוס' ד"ה קדשים נפסלין נתפרק המשכן והקלעים לא נסתלקו אפילו קדשי קדשים כשרין (שם בגמ') וע"ש רש"י ותוס' ד"ה קודם שיעמידו:

(כ)
כל אשר יגע בבשרה יקדש. עמש"ל פסוק י':
שם. ואשר יזה מדמה וגו'. אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה וקודם הזאה (זבחים צ"ג א') במשנה וגמ' נפסל הדם אם לא היה לו שעת הכושר לזריקה כגון שנשחטה במחשבת חוץ. לזמנו וחוץ למקומו או שקבלו פסולין את דמו לכו"ע א"צ כיבוס (זבחים צ"ב א') קבלו כשרים וזרקו פסולין עמש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה והקריבו ודברי רש"י (שם) דל"ג וזרקו תמוה עפ"י הסוגיא (דמעילה ה' א') היתה לו שעת הכושר כגון שלן הדם או נטמא או נפסל ביוצא פלוגתא דתנאי לתנא דמתניתין (שם) ולר"ש (שם צ"ג א') א"צ כיבוס ורע"ק ס"ל (שם צ"ג) דכל שהיתה לו שעת הכושר לזריקה צריך כיבוס ניתז על הבגד ממזרק מספקא בגמ' (זבחים צ"ב ב') אם אוספו וכשר כמו ברצפה או שאני בבגד שניתק לכיבוס. ניתז מבגד לבגד באת"ל דכשר לאספו מבגד הראשון הא כשר ופשוט דהשני ג"כ צריך כיבוס ואת"ל פסול אם השני צריך כיבוס תליא מילתא בפלוגתא דר"ש ורע"ק דלעיל בהיתה לו שעת הכושר בעי מיני' רב"ח מרב חסדא לר"ש דס"ל דפסולה אין צריך כיבוס אף שהיתה לו שעת הכושר ניתז ע"ג בגד טמא מהו (זבחים צ"ג א') והספק בזה הוא משום דבשעה שנפל על הבגד נפסל ועי' בגמ' שם לפו"ר יש להוכיח זה מעיקר הדין דניתז על הבגד דצריך כיבוס באת"ל אוספו ופסול אע"ג דהפסול והתזה באין כאחד מיהו באמת אין מזה שום ראי' דשאני כה"ג שמצותו בכך שאם לא היה בדין לכבס וודאי היה אוספו וכשר והא דאין אוספו היינו רק משום דניתק לכיבוס כמו"ש התוס' (ב"ק ע"ב א') ד"ה דאי ישנה ובכ"ד זה חומר בחטאת מבשארי קדשים ואפילו קדשי קדשים שא"צ כיבוס (זבחים צ"ג ב') אחת הנאכלות ואחת הפנימיות צריכין כיבוס (זבחים צ"ב א') חטאת העוף א"צ כיבוס (שם) אין טעון כיבוס אלא מקום הדם ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה וראוי לכיבוס (שם צ"ג ב') לאפוקי כלי דבר גרירה הוא (שם צ"ד א') בגד פחות משלש על שלש אצבעות פלוגתא דתנאי אי ה"ל אינו ראוי לקבל טומאה או כיון דראוי לקבל טומאה כשיחשוב עליו לאיזה דבר הוה ליה ראוי לקבל טומאה (שם צ"ד א') ועי' תוס' שם ועמש"ל בסדר שמיני בדיני טומאת כלים ובגדים שלש מתנות אחרונות של חטאת חיצונה קודם נתינתן טעונין כיבוס (זבחים ל"ח ב') והובא לעיל פ' ד' פסוק כ"ה ד"ה על קרנות מזבח העולה ניתז כו' על הבגד כו' מן הקרן ומן היסוד א"צ כיבוס (זבחים צ"ג א' במשנה ואמרינן שם ל"ח ב') מן הקרן א"צ כיבוס הא מן הראוי לקרן צריך כיבוס ואף בג"מ אחרונות ופרכינן שם מן היסוד א"צ כיבוס הא מן הראוי ליסוד צריך כיבוס אשר יזה כתיב פרט לזה שכבר הוזה הא מני ר'

נחמיה היא כו' והיינו אפי' בשירי דמים החיצונים ועמש"ל בספרי עוד"ד בביאור אותה הסוגיא רבינא אמר מן הקרן ממש מן היסוד מן הראוי ליסוד (שם ל"ט א') ע"ש אמר רבא פשיטא לי דם חטאת למטה ודם עולה למעלה טעון כיבוס בעי רבא דם עולה למטה ודם חטאת למעלה מהו (זבחים צ"ח ב') פירש"י כשנתייבש דמי העולה משום נוגע הוא והא נוגע או דלמא משום בלוע הוא והא לא בלע בתר דבעיא הדר פשטא דאין טעון כיבוס (שם) ופשוט דה"ה בדם חטאת וחולין. דם חטאת ומראות נגעים בבגד צריכין העברת שבעה סממנין (זבחים צ"ה א') ואלו הן 1 רוק תפל 2 מי גריסין 3 מי רגלים 4 נתר 5 ובורית 6 קמוליא 7 ואשלג (נדה ס"ב א') ואעפ"י שאין מכניסין מי רגלים בעזרה וכיבוס במקום קדוש כתיב מבליעו עם רוק תפל דאמר ר"ל רוק תפל צריך שיהיה עם כל אחת (זבחים צ"ה ב' וצריך לכסכס ג"פ לכל או"א (נדה שם וזבחים שם) ופירש"י לשפשף בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל צדו על צדו ומשפשף ומוליך ומביא העבירן שלא כסדרן או שהעבירן שבעתן כאחד לא עשה כלום (נדה שם) עור אם הוא רך לכו"ע אית ביה כיבוס וצריך כיבוס ואם הוא קשה פלוגתא דתנאי (זבחים צ"ד א') אם יש בו כיבוס אי לא ולמ"ד אין כיבוס בקשה מותר לכבס מנעל בשבת ולמ"ד יש כיבוס כיבוס אסור שכשוך מותר (זבחים שם) אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעון כיבוס (זבחים צ"ג ב) עור עד שלא הופשט לכו"ע אינו צריך כיבוס (שם) משהופשט עד שנתקן להיות כלי פלוגתא דתנאי שם אי בעי כיבוס משום דראוי לטומאה כשיתוקן או דילמא כיון דבשעת התזה אינו. מקבל טומאה אינו צריך כיבוס כמו בפחות משלש על שלש דלעיל:

שם במקום קדוש היינו בעזרה ובמדבר לפנים מן הקלעים (זבחים צ"ד ב') בגד שיצא חוץ לקלעים מכניסו ומכבסו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים והמכניס טמא שרץ למקדש חייב (עירובין ק"ד ב') קורעו נכנס ומכבסו (זבחים צ"ד ב') במשנה. מתקיף לה רבינא קורעו בגד אמר רחמנא והאי לאי בגד הוא דמשייר בו כדי מעפורת. שם בגמ' דאע"ג דפרחה טומאתו מיני' מה"ת מ"מ בגד מקרי כיון דראוי ליחדו לשם בגד רש"י ותוס' שם ואפילו למ"ד שהבאתי לעיל דפחות משלש על שלש אינו בכלל בגד משום דראוי הוא לקבל טומאה כשיחשוב עליו יש לחלק בין פחות משלש על שלש אצבעות לדרשא ובין קרוע בשעת התזה לקרוע אח"כ ועי' תוס' שם ומש"ל בסדר שמיני בדיני הבגדים:

(כא)

וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחושת גו' אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח (זבחים צ"ה ב') והיינו בלוע בלא בישול. שם בגמ' וכתבו התוס' דאין להוכיח מכאן דעירוי אינו מבשל דבלא בישול דהכא היינו שלא נתבשל ע"י הכלי

ועמ"ש מזה בפ"ג דשבת בבאור הירושלמי שהביאו התוס' בזה ועמ"ש (פסחים ע"ה) בענין תתאה גבר אם בולע ומפליט בכולו או רק בכדי קליפה וע"ש הרבה דינים בזה ועמש"ש בד"ה חם לתוך צונן סי' ג' שישה א' דאף חם שבכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו חשוב מבושל לגבי נפשי' וצ"ע כיון דנאסר ג"כ ע"י עירוי למה כתיב כלי נחושת ולא סתם כלי שטף לכלול אף כלי עץ. בבישול בלא בלוע בעי' בגמ' שם וצ"ע בגמ' שם דבבעי' לא משכח בישול בלא בלוע רק בתלאו באויר התנור דמשמע הא ע"י בישול בקדרה ה"ל בלוע דהתנור בולע מהקדרה ולבסוף מסיק דאי כ"ד דבישול בלא בלוע שרי אמאי תנור של מקדש של מתכות היתה נעביד של חרס ומסיק משום אפיה דשירי מנתה דמשמע אבל ע"י בישול בכלי אין התנור בולע כלום וכבר כתבתי לעיל פרשה ג' פסוק י"ז דהלכה רווחת דשתי קדרות אין אוסרין זה את זה בשום ענין וצ"ל דמבעי' ליה באופן דליכא לספוקי ביה כלל ומסקנת הגמ' אליבא דאמת הא דצריך שבירה בכלי חרס ומו"ש בכלי נחושת כתב הח"ד ביו"ד סי' צ"ג ס"ק ב' מביאוריו דאין זה משום פליטת נותר להתבשיל אלא משום חיוב ביעור נותר והשתא אתי שפיר ישבר דכלי חרס שלא משום גזירת תשמיש וכן צ"ל בהכרח לפי מאי דקיי"ל מין במינו ברובא וסלק את שאינו מינו כמו שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו לפי מאי דקיי"ל דביטול איסור לכתחילה אינו אסור מן התורה מריקה ושטיפה בצונן מריקה מבפנים שטיפה מבחוץ (זבחים צ"ו ב') במשנה. והיינו לבד הגעלה שבכל איסירון דברי רבי (שם צ"ז א') בברייתא וחכ"א מריקה בחמין ושטיפה בצונן ולפי"ז מריקה היינו הגעלה טעמא דכלי חרס ישבר אין זה משום דאינו במריקה ושטיפה דבצונן כמו שאינו בטבילה אלא משום דליתי' בהגעלה דהתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מתוך דופיו לעולם (פסחים ל"ב) ובכ"ד וכתב הח"ד דהיינו רק אחר שנבלע בה ועמד הבליעה מלהתפשט אבל בשעת התפשטות הדבר הנבלע בה ליכא האי כללא דלא גרע מחתיכה דוודאי אין הגעלה לאוכלין ואעפ"י כן קיי"ל בטפת חלב שנפלה על החתיכה דמשערין בכל הקדרה ואפילו אין ממנה רק מקצתה ברוטב להתוס' ועש"ה ולפי"ז טפה שנפלה על הקדרה מבחוץ עכ"פ כשנפלה נגד הרוטב כשיש ס' במה שבתוך הקדרה יש להתיר אף הקדרה עצמה אף שהיא של חרס. הא דצריך מריקה ושטיפה בצונן זולת הגעלה לרבי ושטיפה בצונן זולת הגעלה לחכמים אחד חטאת ואחד אשם הדין כן ובקדשים קלים פלוגתא דתנאי ובתרומה לכ"ע אינו צריך רק הגעלה (זבחים צ"ו ב') שבירת כלי חרס נראה דלכו"ע היינו אף בקדשים קלים כיון דלא שייך בו הגעלה והא דקתני (זבחים צ"ג ב') זה חומר בחטאת מקדשי קדשים אכיבוס קאי כפירש"י וכן פירש"י בחומש מיהו הרמב"ם כתב דכלי חרס א"צ

שבירה רק בחטאת ובשארי קדשים צריכה מריקה ושטיפה משום דפסק דמריקה בחמין ולרבי צריכה הגעלה ומריקה ושטיפה ודבריו תמוהין פשוט דליבון מהני לכלי מתכות במקום הגעלה ולענין אם צריך אח"כ מריקה ושטיפה רבא ס"ל (ע"ג ע"ו א') דצריך. מיהו שארי אמוראי נ"ל דס"ל דאינו צריך כמוש"ש. כלי שנשתמשו בה ע"י האור תנן (זבחים צ"ז א') השפודין והאסכלא מגעילן ונ"ל כמו"ש (ע"ג ע"ו א') דבלא הגעיל קודם זמן איסור וודאי צריך אחר כר ליבון דבלאו הכי אינו יוצא ידי חובת ביעור נותר כמו בכל האיסורין דלא מהני לה הגעלה עכ"פ לשמש בה אח"כ על ידי האור כדאיתא (ע"ג שם) והא דקתני מגעילן היינו בתוך זמן אכילתו דטעם הנשאר לאחר הגעלה אף בכלי ששימשו בה ע"י האור לא הוי רק טעם קלוש ואין שם נותר יכול לחול אטעם קלוש כמו"ש עבודת כוכבים שם. כלי חרס פשוט דלא מהני לה הגעלה אף בתוך זמן אכילה דא"כ לא הוה שביק הש"ס מלפרושי וכן מוכח להדיא (זבחים צ"ו א') דאין לה תקנה מיהו החזרה לכבשונות מהני. זבחים שם וכתבו התוס' שם דהא דכתיב ישבר היינו לרבותא דסגי בשבירה ולענין מריקה ושטיפה אח"כ פשוט דהדין כמו בכלי מתכות לאחר ליבון שביארתי מקודם ר' טרפון אומר בישל בתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל (זבחים צ"ו ב') ומפרשינן בגמ' טעמיה משום דכל יום נעשה גיעול לחבירו והיינו שעושה בישול השני בתוך זמן אכילה דבישול דמקמי הכי ונראה מלשון המשנה כפירש"י שם דאינו צריך מריקה ושטיפה עד לבסוף דלא הצריכה תורה מריקה ושטיפה רק כשמגעיל אחר זמן אכילה שכבר נעשה נוחר אבל כשמגעיל בתוך זמן אכילה שוב אין שם נותר יכול לחול אח"כ ואינו צריך מריקה ושטיפה וכן הדין נותן דאת"ל דמ"מ הכלי צריכה מריקה ושטיפה א"כ אסור לבשל בו בלי מריקה ושטיפה דהא התבשיל אי אפשר לעשות בו מריקה ושטיפה. ובגמ' עבודת כוכבים ע"ו א') איתא דיכול לבשל ג"כ שלמים אחר חטאת בזמן אכילת החטאת ויעלה להגעלה להחטאת וגם התבשיל דשלמים מותר לזרים ובכל העיר דפליטת החטאת מתבטלת בהשלמים ואע"ג דבסתם כלי ליכא ששים נגד דפנותיה לפי הסכמת הפוסקים ובפחות מששים ליכא ביטול באינו מינו מן התורה ובמינו מדרבנן כתבו התוס' (זבחים צ"ו א') ד"ה ואם עש דבמקדש וברגל אוקמוהו אדאורייתא ואע"ג דלהלן צ"ז א' במשנה איתא דמשערינן בניתן טעם אף במין במינו כתבו לחלק בין פליטת כלי לפליטת ממשו ואין זה נראה לפי ענ"ד עפ"י הסוגיא (דפסחים מ"ד ב') דמוכח שם דאין לחלק בזה כלל והנ"ל לפי ענ"ד שמבשל החטאת במים או שאינו ממלא את הכלי מבשר החטאת באופן שיהיה אח"כ ששים בבישול השלמים. ויותר נראה לי דמן התורה משערינן בבליעת הכלי וכלי מתכות אין בליעתה מרובה והלכך אדרבה סתם כלי יש

בה ששים נגד הבליעה בה ועמ"ש בגמ' שם ויהיה איך שיהיה מוכח מזה דבמקדש וברגל אין חוששין לביטול איסור לכתחילה וחכמים אומרים ממתין לה עד זמן אכילה (שם) ועביד לה מריקה ושטיפה. גמ' שם. כן נ"ל לפי ענ"ד הגי' הנכונה מתוך חילופי הגי' שבשם בתוס' והפי' נ"ל דאפילו המריקה ושטיפה דלאחר הגעלה צריכה להיות בתוך זמן אכילה קודם שיעשה נותר כמו שאסור להותיר קדשים בעין. עי' (חולין פ"ג א') נענין מלקות וה"ק דבכ"ע אינו רשאי להמתין במריקה ושטיפה יותר מזמן אכילה אף שמגעיל בתוך זמן אכילה ודריש לה בגמ' מקרא ומו"ש במים והדר כל זכר בכהנים גו' דמשמע דהמריקה ושטיפה צריכה להיות בתוך זמן אכילה וכיון דהכלי צריכה מריקה ושטיפה אח"כ בכלות זמן האכילה של בישול הראשון אינו רשאי לבשל שלמים בתוך זמן אכילה של בישול הראשון אף שהראשון היה ג"כ שלמים כיון שזמן אכילת שלמים השנים יומשך יותר מזמן אכילת הראשונים דהא תבשיל השלמים אי אפשר לעשות בו מריקה ושטיפה ולפי"ז לר' טרפון דס"ל דכשמגעיל בתוך זמן אכילה אינו צריך מריקה ושטיפה כלל כמו"ש מקודם דלא כרבנן צ"ע אם בהגעלה ס"ל כחכמים דאסור להשהות אחר זמן כילה ומריקה ושטיפה לא משכחת לפי זה רק בעבר ושהה במזיד בשוגג או באונס או דילמא דר' טרפון פליג וס"ל דבלוע מותר להותיר רק שמחויב להגעיל אח"כ. בישל קדשים וחולין אי קדשי קדשים וקדשים קלים אם יש בהם בנותן טעם הרי הקלים נאכלין כאמורין וטעונין מריקה ושטיפה ופוסלין במגען אם החמורין היו פסולין ואין בהם בנותן טעם אין הקלין נאכלין כאמורין ואין טעונין מריקה ושטיפה ואין פוסלין במגען (זבחים צ"ז א') במשנה כדמפרשינן בגמ' חסורי מחסרא כו' וביאור ענין הביטול מה"ת עמש"ל פרשה ג' פסוק י"ז ולפי מש"ש מבואר דמה"ת לא משכחת לה דין נתינת טעם רק בדליכא רובא בההיתר דמינו דצריך כדי ביטול נ"ט בהמים דהיינו אינו מינו ועמש"ש אי מבטלין איסור בתרי אנפי ודין ביטול דרבנן עמש"ש זבחים שם הא דבאין שם בנותן טעם אינו צריך מריקה ושטיפה לחכמים דלעיל דאמרי דאף שמגעיל בתוך זמן אכילה צריך מריקה ושטיפה צ"ל דאף ע"ג דלאחר הגעלה ה"ל כאין בהם בנותן טעם מ"מ כיון דחל שם קדשים ושם החמורין על הכלי והוצרך להגעלה צריך ג"כ מריקה ושטיפה משא"כ כשבתחילה לא היה שם כדי נותן טעם ובביאור הא דפוסל במגע לפי מה שנתבאר לעיל פרשה ו' פסוק י' דאינו פוסל רק ע"י פליטה ובליעה כשיעור לאסור ע"י תערובות כמוש"ש נראה דלדידן דמין במינו ברובא לא משכחת איסורא בכה"ג בכחוש ע"י נגיעה בגוש אפילו בשניהן רותחין ועמ"ש מזה זבחים שם דהעיקר דאתי כר' יהודה דמין במינו לא בטל ויש בהם בנותן טעם היינו כשיש שם נ"ט בהמים דהיינו אינו

מיני דאז חתיכה הבלועה אוסרת אחרת ממינה בנגיעתה בחם בחם. בישל במקצת הכלי מבעיא בגמ' (זבחים צ"ו ב') אי צריך מריקה ושטיפה בכל הכלי אי לא ובביאור הספק שבזה אין לומר דהיינו אי בישול מפעפע בכל הכלי אי לא דא"כ קשה מאי בעי למפשט מהזאה ואין לומר דפשיטא להו דאינו מפעפע ומ"מ מספקא להו במריקה ושטיפה דהא דחו שם מי דמי הזאה לא מפעפע בישול מפעפע אלא וודאי פשיטא להו דבישול מפעפע בכל הכני מיהו בכל האיסורין וודאי מהני הגעלה לאותו מקצת דכבולעו כך פולטו אלא דמספקא לן בקדשים דבעינן מריקה ושטיפה ואפשט דצריך מריקה ושטיפה בכל הכלי ומוכח מהא דאמרינן שם דבתרומה אין הדין כן דהיינו דא"צ הגעלה בכולה א"כ בקדשים אף הגעלה צריכה להיות בכל הכלי כמו מריקה ושטיפה. המריקה ושטיפה במים דווקא ולא ביין ולא במזוג (זבחים שם צ"ו ב') ומוכח ג"כ מהא דאמרינן שם דבתרומה אין הדין כן היינו דבתרומה מועלת הגעלה ביין א"כ בקדשים אף ההגעלה צריכה להיות במים דווקא וא"כ לא אתי כר' טרפון דלעיל דס"ל דכל יום נעשה גיעול לחבירו ולפי מש"ל דטעמייהו דחכמים דפליגי אר' טרפון היינו משום דס"ל דאף שמגעיל בתוך זמן אכילה מ"מ צריך מריקה ושטיפה דלפי"ז גם חכמים כר"ט ס"ל דהגעלה דבתבשיל הוה הגעלה אף בקדשים לא אתי גם כחכמים וא"כ קשה הא מני ונ"ל דתנאי דמתניתין דס"ל דמריקה ושטיפה בצונן א"כ כיון דהגעלה לא כתיבה בהאי קרא הגעלה דיין ושארי דברים לא נתמעטה אף בקדשים אבל ברייתא זו אתיא כחכמים דברייתא דס"ל מריקה בחמין דהיינו הגעלה ושטיפה בצונן וכי כתיב במים קאי אהגעלה ג"כ דלא הוה רק במים ולא ביין בקדשים שבירת כלי חרס ומריקה ושטיפה דכלי נחושת במקום קדוש (זבחים צ"ד ב') יצאו חוץ לקלעים מכניסן לפנים ושובר בכלי חרס ומו"ש בכלי נחושת יצאו ונטמאו דאסור להכניסן לעזרה כמוש"ל בכיבוס כלי חרס ניקבו כשורש קטן לטהרו מטומאתו ומ"מ לא בטיל מתורת כלי כיון דראוי ליחדו לאיזה תשמיש אחר ומכניסו ושוברו דאם היה מתבטל בזה מתורת כלי לא היה צריך להכניסו דכלי אמר רחמנא ועמש"ל בסדר שמיני בדיני טומאת כ"ח:

בדין האלפסין והקדרות כלי נחושת מרצפו פי' רש"י מתקן הנקב אח"כ והתוס' כתבו מהפכו פנימי לחיצון וחיצון לפנימי ומכניסו ועושה לו מריקה ושטיפה. שם בגמ' ותוס'. כלי אבנים כלי אדמה כלי גללים כתב הרמב"ם. שאינם צריכים מריקה ושטיפה רק הדחה בעלמא ואפילו בחטאת ומשמע שכן דעתו בכל האיסורין ועי' ש"ג בפ"ב דפסחים ומ"ש שלהי מס' עבודת כוכבים בדיני הגעלה ועי' יו"ד סי' קכ"א ושו"ע א"ח סי' תנ"א:

(כג)
אשר יובא וגו' פלוגתא דתנאי (זבחים פ"ב א') ריה"ג אומר בפרים הנשרפין היינו פר העלם דבר של ציבור ושל כהן משיח ופרו של כה"ג ביוה"כ ושעירים הנשרפין היינו שעירי העלם דבר של ע"ג שבספר במדבר פרשה ט"ו ושעיר יוה"כ שדמן נכנס לפנים כדין הכתוב המדבר לשרוף פסוליהן אבית הדשן היינו בעזרה. ולא חוץ לשלש מתנות ולעבור בל"ת על אכילתן ושארי תנאי ס"ל דבכל חטאות הנאכלות איירי כשהובא דמם. לפנים שלא כדין שנאסרו בזה ראי"א אף האשם רע"ק אומר כל הדמים שנכנסו לכפר ובהיכל פסולין (שם פ"א ב') קיבל בב' כוסות ונכנס אחד לפנים ריה"ג מכשיר בחיצון וחכמים פוסלין (זבחים פ"ב א') נכנס לכפר ולא כיפר פסול דברי ר"א רש"א עד שיכפר ר' יהודה אומר הכניס בשוגג כשר (זבחים פ"ב א'). והיינו אפילו בכיפר. שם ל"ו א' ועיין מש"ל בדיני חטאת החיצונה שנתערב דמה בשל פנימית פר העלם דבר של ציבור ושל משיח ושעירי ע"ג שדמן נכנס לפנים כדין אם נכנס לפני ולפנים בעי' דרבא שם ב' ואת"ל שלא במקומן הוא פר ושעיר של יוה"כ שהזה מדמן על בין הבדים והוציאן להיכל וחזר והכניסן מהו ואת"ל הואיל. ונפיק נפיק הזה מדמן על הפרוכת והוציאן למזבח וחזר והכניסן מהו (שם) הכניס צואר בהמה לפנים לא נפסל הדם דמדמה אמר רחמנא ולא מבשרה (זבחים צ"ב ב') חטאת העוף שהכניס דמה בצוארה בעי' בגמ' שם כיון דחטאת העוף א"צ כלי צוארה ככלי שרת דמי אי לא ועמש"ל פסוק י"ט ד"ה בחצר אהל מועד דבאת"ל דאימורי קדשים קלים אין נפסלין ביוצא לפני זריקה צ"ל דדם שבבשר הוה דם לענין פסול יוצא וא"כ ה"ה לענין כניסה בפנים:
שם באש תשרף מקום שריפתן עי' (זבחים ק"ד ב' פסחים מ"ט א' פ"א ב' פ"ב א') ומש"ל.
פרשה ד' בפרים הנשרפין:

פרשה ז

(ו)
כל זכר בכהנים יאכלנו נאכלין לפנים מן הקלעים כחטאת לכל מאכל ליום ולילה מן התורה ומדרבנן עד חצות כחטאת. זבחים נ"ד ב' במשנה:

(ח)
עור העולה גו' לכהן עורות של כל קדשי הקדשים אפילו של יחיד לכהן (זבחים ק"ג א') אירע פסול בקרבן קודם הפשטו רבי אומר בין קודם זריקה בין לאחר זריקה הרי הוא כמוהו ר"א בר"ש אומר קודם זריקה הרי הוא כמוהו לאחר זריקה יפשיטנו ועורו לכהנים לאחר הפשטו לאחר זריקה לכהנים קודם זריקה לר"א דאמר (פסחים ע"ז) דם אף שאין בשר העור לכהנים לרבי יהושע דאמר שם אם אין בשר אין דם רבי אומר הדם מרצה

על העור בפ"ע והוה לכהנים דכיון דאיכא פסידא לכהנים כדיעבד דמי ותניא דמודה ר"י שאם זרק הורצה בנטמא הבשר אי שנפסל או שיצא כמוש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה וזרקו לעיל פרשה ו' פסוק י"ט ד"ה בחצר אהל מועד ר"א בר"ש אומר אין הדם מרצה על העור בפ"ע וישרף בחוץ עם הקרבן (שם ק"ד א') ונידון העצמות הגידין הקרנים הטלפים עמש"ל בעניני מעילה ועי' מש"ל בעניני פיגול נידון עורות הרצות:

(יב)

והקריב על זבה התודה. אעפ"י שהלחם משהקדישו הוא קודש ככל ההקדשות מ"מ אינו קדוש קדושת הגוף דמ"מ יכול לפדותו עד שנשחט הזבח או שלא להקדישו כלל עי' פסחים י"ג ב' בחלות חמץ (שם ל"ה א' חלה פ"א מ"ו) בחלות דמצה וכן נ"נ דכל המשניות דבפרק התודה דחלות התודה אין קדושין רק בשחיטה ג"כ לאו היינו רק למקבעינהו להההוא זבחא אלא גם לענין פדיון דאל"כ מאי ס"ד דמקשה (מנחות ע"ב ב') לרבי מהא דשתי הלחם אין קדושין אלא בשחיטת הזבח ואע"ג דחלות מצות דתודה לכו"ע בולל בשמן עם הסולת כדאיתא מנחות ע"ה א' והשמן נמדד בכלי של קודש כדאיתא (שם פ"ח א') וכלי הלח הא לכו"ע נתקדשו כדאיתא (מנחות נ"ז ב' צ' א') צ"ל דקדשים קלים דינם כחולין ובחולין לכו"ע אין מקדשין שלא לדעת כמ"ש התוס' (מנחות ע"ט ב') ד"ה וליתני עלייהו ועי' תוס' מנחות מ"ו א' ד"ה ואיזו היא ועי' (שם ע"ח ב') ופשוט לפי"ז דלא הוכשר לפסול במחו"כ ובלינה כמו בשתי הלחם למ"ד תנור אינו מקדש דלחמי תודה לכו"ע לא נאפו בתנור של קודש כיון דלא קדשו קדושת הגוף מקמי שחיטת הזבח כמו"ש מקודם ופסול דמחוסר כפורים ולינה תליא בפדיון כדמוכח (מעילה ט') במשנה עפ"י מתניתין (דמנחות ק' ב') ועמש"ל פ"ב במנחה דגם קודם קידוש כלי נפסל בטבול יום. נאבד הזבח מביאן לזבח אחר (פסחים י"ג ב') וכן כשפודן פשוט דיכול להביא בהמעות לחם לתודה אחרת ועי' (מנחות פ' ב') נשחט הזבח ונשפך הדם בלי קבלה פלוגתא (מנחות מ"ז ב') בכבשי עצרת והובא (שם ע"ט א' פסחים י"ג ב') לענין תודה רבי אומר שני דברים המתירין מעלין זה בלא זה והלחם קדוש ואינו קדוש ואין להם היתר אכילה דהשתא אינו יכול להביאם לשם תודה אחרת ואין להם פדיון וזריקה ליכא להתיר הלחם ועמ"ש (מנחות מ"ז א') ודינם שתעובר צורתן ויצאו לבית השריפה (פסחים ל"ד ב') ועי' תוס' (שם ט"ו א') ד"ה ולד הטומאה דרבנן ולרבי כיון שנשחט הזבח קידש הלחם לפסול במחו"כ ובלינה וביוצא כמו בשתי הלחם למ"ד תנור אינו מקדש כמוש"ל פרשה כ"ג פסוק י"ז ועי' (מנחות מ"ז א' מעילה ט' א') ועמש"ל פרשה ו' פסוק י"ט ד"ה בחצר אהל מועד בענין פסול יוצא דקדשים קלים ור"א בר"ש ס"ל דאין מעלין זה בלא זה ודין הלחם

לאחר שחיטה כמו קודם שחיטה נתקבל הדם בכוס ונשפך מודה ר"א בר"ש דקדוש ואינו קדוש דכל העומד ליזר כזרוק דמי לקדש (פסחים י"ג ב') נשחטה התודה לשמה ונזרק הדם שלא לשמה לר"א בר"ש לא קידש הלחם כלל אע"ג דהזבח כשר כדין כל הזבחים דנזרק שלא לשמו גרע מנשפך ולא אמרינן בזה כזרוק דמי עי' תוס' (מנחות מ"ז א') ד"ה עד שישחוט ותוס' (פסחים שם) ולרבי קדוש ואינו קדוש ואין לו היתר אכילה מיהו לרע"ק דאמר בשתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דמן של כבשים במחשבת חוץ לזמנם דיש בלחם משום פיגול לפי מאי דמפרש רב ששת דהיינו אף בלא חזרו קודם זריקה משום דס"ל זריקה מועלת ללחם שיצא אע"ג דאינו מגופיה דזבחא מספקא שם בגמ' בשתי הלחם אי זריקה דשלא לשמן חשיבא כזריקת פיגול ומהני ללחם כמו דמהני לגופי' דזבחא או לא (מנחות מ"ז ב') ונראה דה"ה דמספקא לרע"ק בזריקה דתודה שלא לשמה. נזרק הדם בטומאה הציץ מרצה ומתיר לאכילה את הבשר ואת הלחם (מנחות כ"ה א') נזרק הדם בשארי פסולין כשם שהזריקה אינה מתרת את הבשר כך אינה מתרת את הלחם זה פשוט וכן הדין בשתי הלחם דעצרת ובמנחות נסכים כמו"ש מזה כ"א במקומו השוחט את התודה בפנים ולחמה חוץ לחומה לא קידש הלחם (מנחות ע"ח ב') ונ"מ אפילו לר"א בר"ש כשהכניסו קודם זריקה מאי חוץ לחומה רי"א חוץ לחומת בית פאגי פירש"י חומת הר הבית ודבריו תמוהין דבמס' מנחות (צ"ה ב' ב"מ צ' א' סנהדרין י"ד ב') מוכח דחוץ לחומת בית פאגי היינו חוץ לירושלים ורל"א חוץ לחומת עזרה (שם) ופלוגתייהו דר"י סבר לא בעינן על בסמוך ור"ל סבר בעינן על בסמוך (שם) והא דלא אמרינן דר"י ור"ל לטעמייהו (זבחים פ"ט) בבשר קדשים קלים אי נפסלין ביוצא חוץ לעזרה ולכו"ע אין שחיטה מועלת ליוצא צ"ל לפי ענ"ד דאי לאו דרשא דעל בסמוך הוה מהני שחיטה לפסול יוצא כמו דמהני שחיטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה לפיגול שחטה עד שלא קרמו פניה ואפילו קרמו כולן חוץ מאחת מהן לא קידש הלחם (מנחות ע"ח ב') ומשמע שם בגמ' דהיינו כל שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה וע"ש תוס' ד"ה פורסה. שחטה במחשבת חוץ לזמנה וחוץ למקומה קידש הלחם פירש"י לענין פיגול שחטה ונמצאת טריפה לא קידש הלחם שחטה ונמצאת בעל מום רא"א קידש וחכ"א לא קידש (מנחות ע"ח ב') בעל מום דהכא היינו בדוקין שבעין ואליבא דרע"ק דאמר אם עלו לא ירדו (שם ע"ט א') וכל זה לדברי רבי מאיר אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ר"א ור"י על ששחטה במחשבת חוץ לזמנו שקידש על בעל מום שלא קידש על מה נחלקו על חוץ למקומו שרא"א קידש ור' יהושע אומר לא קידש (שם) שחטה שלא לשמה וכן באיל המלואים וכן בכבשי עצרת לא קידש הלחם (שם ע"ח ב') וכן באיל נזיר (שם ע"ט א')

בגמ' והבשר יאכל ליום ולילה כתודה (שם מ"ח ב') אמר ר' אבא זו תודה וזו לחמה. אבד הלחם מביא לחם אחר פירש"י אף ע"ג דלא אמר הרי עלי מחייב אבדה תודה אינו מביא תודה אחרת (שם פ' א') ודין הלחם בלא פדיון פסול לתודה אחרת. רש"י פסחים י"ג ב' עפ"י הגמ' (מנחות ע"ט ב') ועמש"ש אבל ע"י פדיון הלחם מותר כנ"ל ובדין הדמים כתב רש"י (פסחים שם) שיקח בהם תודה או לחם לתודה אחרת והתוס' (שם) חלקו ע"ז וכתבו דהדמים אסורין אלא דפודה בשוה פרוטה ודיו נטמא הלחם נפרס קודם שחיטה מביא לחם אחר. נטמא או נפרס מקצתו משלים אחר יצא מכניסו נטמא הלחם נפרס יצא לאחר שחיטה קודם זריקה אף לרבי דס"ל דשחיטה מקדשה ללחם וקובעת וא"א לזווג לה לחם אחר ואף שנפסלו או נאבדו כולן מ"מ הזבח כשר ואף לכתחילה יזרק הדם דרחמנא קרי לי' שלמים (מנחות מ"ו א') ולענין דין החלות הכשרות כשלא נפסלו כולן ולענין אם יצא ידי נדרו בנטמא תליא בפלוגתא דר"א ור' יוסי אי ציץ מרצה על האכילות (פסחים ע"ח א') הבאתי בספר שמות בדיני ריצוי ציץ ולעיל פרשה ה' פסוק ט"ו בד"ה מקדשי ה' ביצא תליא בפלוגתא דר"א ורע"ק אי זריקה מועלת ליוצא (מעילה ו' ב') הבאתי בפרשה ו' פסוק י"ט ובנפרס לר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא וודאי אף לנפרסה לא מהני ולרע"ק דס"ל זריקה מהני ליוצא פלוגתא דאביי ורבא (מנחות י"ב ב') רבא ס"ל דמודה רע"ק דאין זריקה מועלת לפרוסה ואביי ס"ל דלרע"ק זריקה מועלת לפרוסה כמו ביוצא וכ"ז היינו לרבי דס"ל דשחיטה מקדשה וקובעת אבל לר"א בר"ש יביא לחם אחר ועמש"ל בדיני שתי הלחם וביאור פסול יוצא דהלחם לר"י דס"ל (זבחים פ"ט ב') דקדשים קלים אין נפסלין ביוצא חוץ לעזרה היינו יצא חוץ לחומת העיר דבכה"ג וודאי נפסלין דהא אין סופן לצאת ועי' (מכות י"ז ב' חולין ס"ח) השוחט את התודה על שמונים חלות חזקי' אמר קדשו ארבעים מתוך שמונים ור' יוחנן אמר לא קדשו ארבעים מתוך שמונים אמר ר' זירא ה"מ באמר לקדשו ארבעים מתוך שמונים קדשו אל יקדשו מ' אלא א"כ יקדשו פ' לא קדשו כי פליגי בסתמא מר סבר לאחריות קא מכוין ומר סבר לקרבן גדול קא מכוין אביי אמר דכו"ע לאחריות קא מכוין ובכלי שרת מקדשין שלא לדעת קא מפלגי והיינו ע"י הסכין ששוחטין בו הזבח רב פפא אמר דכו"ע כלי שרת מקדשין שלא לדעת והכא בסכין קא מפלגי משום דאין לו תוך. איכא דאמרי רב פפא אמר דכו"ע כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת והכא בסכין אלימא מכלי שרת קא מפלגי (מנחות ע"ח ב' ועי' מנחות מ"ז ב') בכבשי עצרת ששחטן על ד' חלות.

שם חלות. נוטל סולת שתי איפות שהן ששה סאין שהן עשרים עשרון ונוטל מהם עשרה עשרונים למצה ועשרה עשרונים לחמץ ועושה מהחמץ עשרה חלות עשרון לכל חלה

ובמצה שלשה מינים חלות היינו מאפה תנור רקיקין ורבוכה נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ועושה מכל מין עשרה חלות דהיינו שליש עשרון לחלה אחת (מנחות ע"ו ב' ע"ז א') הרבוכה חולטה ברותחין ואופה אותה מעט ואח"כ קולה אותה בשמן על האלפס וכיוצא. רמב"ם בהל' מעה"ק פ"ט מהת"כ השלשה מיני מצה צריכין שמן ככל המנחות אבל לא כשיעור כל המנחות וכמה חצי לוג לכולן וממנו חציו לרבוכה וחציו לחלות ולרקיקין (שם מנחות פ"ט א') החלות בולל עם השמן כשהן סולת לכו"ע (מנחות ע"ה א') והרקיקין מושחן אחר אפייתן ועמש"ש בדיני רקיקי מנחות אפיית לחמי תודה כיון שהן קדשים קלים פשוט שהיא בחוץ לעזרה כיון שנאכלין בכל העיר ונ"ל דה"ה אף בחוץ לירושלים כיון דעדיין לא נתקדשו שהרי קודם שחיטה לכו"ע יש להן פדיון כמוש"ל בד"ה והקריב. ולמ"ד תנור מקדש אין נאפות בתנור של קודש וכמו"ש בדיני שתי הלחם אפאן כולן ארבע חלות יצא והוא שהפריש מהן תרומה בלישייהו דפרוסה אינו יכול ליקח לשם תרומה (נדה ו' ב') ואית תנא דפוסל במיעט בחלות (מנחות ע"ו ב') וע"ש דה"ה בלחמי נזיר:

(יג)
על חלות לחם חמץ. פלוגתא דתנאי אי מתוכן מחמיצן או דמביא שאור ממקום אחר וממלא בו את המדה (מנחות נ"ב ב') שיאור דר"מ דהיינו הכסיפו פניו מדלקי עלי' לר"מ חמץ הוא לענין לחמי תודה (חולין כ"ג ב') עמש"ש שיאור דר' יהודה היינו סידוק כקרני חגבים לר"י דפוטר ממלקות אף בשיאור דידיה בין אי ברי הוה לדידי' לא נפיק ביה בין אי ספק הוה לא נפיק ביה כיון דלא ידע אי חמץ הוא דניתי מצה אי מצה הוא דניתי חמץ (חולין כ"ג ב') אי מחמיצן בתפוחים עי' (מנחות נ"ג ב') ועי' תוס' פסחים מ"ג א') (ד"ה מאן תנא (פסחים כ"ח ב') ד"ה מחמת ד"א ומ"ש (מנחות שם) ועמש"ל פ' ב' פסוק י"א:

(יד)
אחד מכל קרבן. מכל מין ומין היה נוטל תרומה אחת מעשרה והן אסורים לזרים ובעי' בגמ' (מנחות ע"ז ב') אי חייבין עלי' מיתה וחומש ואי מדמעת והשאר נאכל לבעלים (שם):

(טו)
ביום קרבנו יאכל גו'. וגם בלילה שלאחריו (זבחים ל"ו א' נ"ה א') חליפין וולדות תמורות מנין ת"ל ובשר כו' לחמי תודה חלות ורקיקין שבנזיר מנין ת"ל קרבנו (זבחים ל"ו א') האוכל מהבשר של תודה ושלמים קודם זריקה בלאו הבא מכלל עשה (מכות י"ז ב' פסחים ע"ז ב') ודין לחמי תודה כדין הבשר לכל דבר האוכל נותר בכרת וילפינן לה בג"ש (כריתות ה' א') האוכל נותר אור ליום שלישי חזקיה אומר פטור דלא אנתק לשריפה

ורי"א חייב (זבחים נ"ו ב') דם אין בו משום נותר (חולין קי"ז א') ומשמע שם דהיינו בדם שחיטה וצ"ע בדם האיברים מקום אכילת בשר תודה ושלמים וכן לחמי תודה בכל מחנה ישראל במדבר ובזמן הבית בכל ירושלים (זבחים נ"ה א') דין התנופה ודין הרמת חזה ושוק בתודה ומי אוכלן יתבאר להלן בדיני סתם שלמים:

שם לא ישאירו ממנו עד בוקר. היינו עד שיעלה עמוד השחר (זבחים נ"ו ב') המותיר בקדשים עובר בלאו ואינו לוקה דניתק לעשה דברי ר"י ר' יעקב אומר לא מן השם הוא אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה חולין (פ"ג):

(טז)

וממחרת. סתם שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד שבינתים (זבחים נ"ה א') והיינו עד שתשקע החמה (שם נ"ו ב') ועמש"ש א' דהיינו עד צאת הכוכבים באת"ל בין השמשות יממא הוא וכן לר' יוסי בבהש"מ דר' יהודה (ועי' תוס' שם) ומש"ל פרשה א' פסוק ב' ומש"ל פרשה י"א פסוק כ"ה ד"ה יטמא עד הערב:

(יז)

באש ישרף. שריפת נותר ביום דווקא (פסחים ג' א'. זבחים נ"ו ב') ובכ"ד והיינו אפילו שלא בזמנו כדאיתא (יבמות ע"ב ב') ע"ש וכתב הרמב"ם דה"ה בפיגול ועמש"ל פסוק י"ח ד"ה ואם האכל בטעמא דאיסור פיגול דהוה לי' כנותר. שריפת כל הנשרפין כשרה בזר הבאתי פרשה ד' פסוק י"ב ד"ה והוציא מקום שריפת הנותר עמש"ל פרשה ד' פסוק י"ב ועיין פסחים מ"ט א' פ"א ב' פ"ב א' זבחים ק"ד ב') כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא עד שיקרבו מתיריו וכל שאין לו מתירין היינו הקומץ הלבונה הקטורת מנחת כהנים מנחת נסכים מנחת כהן משיח שכולן כליל כיון שקדשו בכלי חייבין עליהן משום נותר וטמא אבל משום פיגול אין בהן (מעילה י' א') חומר בחלב מבדם שהחלב חייב עליו משום פיגול נותר וטמא ומועלין בו משא"כ בדם (חולין קי"ז א') במשנה הפיגול אין בו משום נותר (כריתות י"ד א') ואי פקע פיגולייהו כגון שמשלה בו האור חייב משום נותר (שם):

(יח)

ואם האכל גו' אר"א כוף אזניך לשמוע במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר כו' זבחים כ"ט א') ובשתי אכילות הכתוב מדבר אכילת אדם ואכילת מזבח (שם כ"ח ב') אכילת מזבח היינו הקטר אימורין או זריקת הדם (שם כ"ז ב') חישב שיאכלוהו כלבים למחר פיגול דאכילת כלבים שמה אכילה חישב שתאכלהו אש למחר כיון דאפקיה בלשון אכילה הוה פיגול זבחים ל"א א') חישב בשחיטה לקבל לאחר זמנו אינו פסול (שם י"ג ב') ארבע עבודות הן אשר המחשבה פוסלת בהן 1 שחיטה 2 קבלה

3 הולכה 4 זריקה (שם כ"ט ב') ור"ש מכשיר בהולכה משום דהוה לה עבודה שיכול לבטלה שוחט בצד המזבח וזורק (שם י"ג א') וכן פליג לענין מחשבת שינוי קודש ושינוי בעלים כמוש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה והקריבו אמר רשב"ל מודה ר"ש בהולכת חטאת הפנימית משום דה"ל עבודה שאינו יכול לבטלה ואע"ג דבחטאות הפנימיות ס"ל לר"ש דליכא פיגול כדבעינן למימר קמן מ"מ נ"מ לפסול ועוד נ"מ במחשבה דשינוי קודש (שם י"ד א') רא"א המהלך כו' הבאתי בפרשה א' פסוק ה' (שם) טבילת אצבע בחטאות הפנימיות מפגלת והיינו בכלל הולכה (זבחים י"ג ב') חישב לאכול לאור שלישי חזקיה אמר כשר ר"א פסול (זבחים נ"ו ב') וכה"ג פליגי בנותר כמוש"ל ולא מחשבה דחוץ לזמנו לחוד פוסלה אלא גם מחשבה לאכול ולהקטיר חוץ למקומו פוסל את הקרבן אלא שמחשבת חוץ לזמנו פיגול והאוכלו אח"כ בכרת ובמחשבת חוץ למקומו פסול ואין בו כרת (שם כ"ז ב' כ"ט ב') והטעם דהמחשבה כמעשה והלכך מחשבה דחוץ לזמנו משוי ליה נותר ונותר בכרת אבל מחשבה דחוץ למקומו משוי ליה יוצא דאינו רק בלאו עי' (זבחים ל"ו א') ובגמ' ומש"ל בזה בענין דשם ולא בשלמים לבד המחשבה דחוץ לזמנו וחוץ למקומו פוסלת אלא בכל הקרבנות הדין כן (שה) העוף נפסל במחשבה במליקה ומיצוי הדם (שם ס"ד ס"ה) ואף במנחות הדין כן בקמיצה בנתינת הקומץ בכלי שרת בהולכת הקומץ למזבח ובזריקתו על האש (מנחות י"א ב' י"ב א') מפגלין בהולכת הבזיכין דלחם הפנים (זבחים י"ד א') ע"ש אמר ר"א בר"ש שמעתי שהבעלים מסגלין (זבחים מ"ז א') כבר כתבתי לעיל פסוק י"ז דכל דבר שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא עד שיקרבו מתיריו (מעילה י' א') כהרצאת כשר כך הרצאת פסול (זבחים כ"ח ב') הלכך נשפך הדם בטל הפיגול וכל דבר שאין לו מתירין אין בהם משום פיגול (מעילה י' א') והיינו כגון מנחת כהן משיח ומנחת כהנים שכולן כליל ותשלום זה יתבאר בדברינו להלן בזה עפ"י הא (דזבחים מ"ג) נטמא הבשר קודם זריקה פלוגתא דתנאי (פסחים ע"ח א') למ"ד ציץ מרצה על האכילות זריקה קובעתו לפיגול ומ"ד אין הציץ מרצה על האכילות לא קבעה ליה זריקה בפיגול ולענין יוצא עמש"ל פרשה ו' פסוק י"ט ועי' (מנחות ט"ז ב') קבלו פסולין במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו אם יש דם הנפש יחזור ויקבל (זבחים ל"ב א') דמחשבה דכסילים לא מהני למפסל (זבחים כ"ו ב') והיינו אף בנזרק הדם (שם) ואף בכשר שקיבל במחשבת פסול כל זמן שלא נזרק נראה דיחזור ויקבל מהא דאר"י (זבחים ל"ד ב' מעילה ה') דאין לך דבר שעושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולין שיעור האכילה וההקטרה במחשבה דחוץ לזמנו או חוץ למקומו בכזית חישב להקטיר חצי זית חוץ לזמנו או חוץ

למקומו ולאכול כחצי זית חוץ לזמנו וחוץ למקומו כשר שאין אכילה. והקטרה מצטרפין (זבחים כ"ט ב') וה"מ דאפקי' בלשון הקטרה אבל אפקי' בלשון אכילה דאכילת מזבח הוה אכילה ומצטרפין (זבחים ל"א א') לאכול חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו מצטרפין לפסול ואין בו כרת זבחים שם במשנה ונראה פשוט דה"ה להקטיר חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו דמצטרפין לפסול ואין בו כרת. הקומץ את המנחה להקטיר לבונתה למחר ר' יוסי אומר פסול ואין בו כרת (מנחות י"ג א') במשנה. והפסול היינו מדרבנן. שם ב' בגמ' וחכ"א פיגול וחייבין עליו כרת (מנחות י"ג א') שני כבשי עצרת ששחטן ע"מ לאכול אחת מן החלות למחר הקטיר שני בזיכין של לחם הפנים ע"מ לאכול אחת מן הסדרים למחר ר' יוסי אומר השני פסול ואין בו כרת וחכמים אומרים זו"ז פיגול וחייבין עליו כרת (שם י"ג ב') אר"ה אומר היה ר' יוסי פיגל בירך של ימין לא נתפגל הירך של שמאל ומסקינן דמודה ר' יוסי בזה דשניהם מפוגלין כיון דחד גופא הוא (שם) השוחט את הכבש לאכול חצי זית מחלה זו וכן חבירו לאכול חצי זית מחלה זו רבי אומר אומר אני שזה כשר (שם י"ד א') ומסקינן דהיינו כר' יוסי ודווקא בכה"ג דפלגינהו אבל אמר כזית משתיהן מצטרף כיון דערבינהו ה"ל כחד גופא ובחד גופא מודה ר' יוסי כנ"ל (שם). בעי ר' יוחנן לר' יוסי פיגל בלחמי תודה שהן ד' מינים וזבח א' ופיגל במין א' אי מודה בזה דכולן מפוגלין תני רב תחליפא וכן אתה אומר בלחמי תודה וכן אתה אומר במנחת מאפה (שם) ח"ר בשעת שחיטה חישב לאכול חצי זית ובשעת זריקה חישב לאכול חצי זית פיגול מפני ששחיטה וזריקה מצטרפין איכא דאמרי שחיטה וזריקה דתרווייהו מחסרין אין קבלה והולכה לא ואיכא דאמרי הנך דמרחקין וכ"ש הני דמקרבין (שם י"ד ב') תני לוי ארבע עבודות אין מצטרפין לפיגול. שחיטה וזריקה קבלה והולכה וע"ש בגמ'. התודה מפגלת את הלחם והלחם אינו מפגל את התודה כיצד שחט את התודה לאכול ממנה למחר הוא והלחם מפוגלין לאכול מן הלחם למחר הלחם מפוגל והתודה אינה מפוגלת (מנחות ט"ו א') בעי מיני' ר"א מרב השוחט את התודה לאכול כזית ממנה ומלחמה פי' שיהיה משניהם כזית מהו לאפגולי תודה לא מיבעיא לי השתא כולו מלחמה לא מפגלא ממנה ומלחמה מיבעי' כי קא מיבעי' לי לאפגולי לחם מי מצטרפה תודה לאפגולי ללחם אי לא. אמר ליה אף בזו הלחם מפוגל והתודה אינה מפוגלת (שם) פיגל בקומץ ולא בלבונה בלבונה ולא בקומץ רמ"א פיגול וחייבין עליו כרת וחכמים אומרים אין בי כרת עד שיפגל בכל המתיר (שם ט"ז א') והפסול בזה לחכמים היינו מדרבנן (שם י"ד ב') בגמ' והיינו בפיגול דהקטרה אבל דקמיצה וודאי דקומץ לחודי' הוה כל המתיר דהא הלבונה אינו קומץ ובפיגל בהולכה פלוגתא דר'

יוחנן וריש לקיש אי דינה כקמיצה אי דינה כזריקה (שם ט"ז ב') אמר רב מחלוקת פי' דר"מ ורבנן שנתן את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה במחשבה אבל נתן הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה ד"ה פיגול שכל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה ושמואל אמר עדיין היא מחלוקת (מנחות שם) אמר רשב"ל לא תימא טעמא דר"מ דקסבר מפגלין בחצי מתיר אלא הכא במ"ע שנתן את הקומץ במחשבה והלבונה בשתיקה וקסבר כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה (זבחים מ"א ב') פיגל בא' מהב' כבשי עצרת בא' מהב' בזיכין של לחם הפנים רמ"א פיגול וחייבין עליו כרת וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר (מנחות שם) ומ"מ מודו דהזבח פסול כמו"ש התוס' (זבחים מ"א ב') ד"ה ממאי וכדאיתא (מנחות י"ז א') דמיה הניתנין על המזבח הפנימי כגון מ"ג של יוה"כ וי"א של פר כהן משיח ושל פר הע"ד של צבור פיגול בין בראשונה בין בשניה ובין בשלישית רמ"א פיגול וחייבין עליו כרת. פירש"י האוכל מבשר הפר וחכ"א אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר (זבחים מ"א מנחות ט"ז א') ופרכינן (מנחות שם) מהא דבין בראשונה לרב דס"ל דכל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה וכי תימא בשני דעות פירש"י שמת כה"ג ושמש אחר תחתיו דליכא למימר ע"ד ראשונה הוא עושה דאכתי קשיא למ"ד בפר ולא בדמו של פר דלפי"ז צריך השני להתחיל מקודם אמר רבא כגון שפיגל בראשונה ושתק בשניה ופיגל בשלישית דאמרינן אי ס"ד כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה מהדר פיגולו בשלישית למה לי מתקיף לה ר"א אטו שתק קתני אלא אר"א כגון שפיגל בראשונה ובשניה ובשלישית דאמרינן אי ס"ד כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה מהדר פיגולו בשניה ובשלישית למה לי והא בין בין קתני קשיא ובמס' (זבחים שם) מקשינן מהא דבין בשניה ובין בשלישית לר"ל דס"ל דר"מ מודה דאין מפגלין בחצי מתיר אמר רבא כגון שפיגל בראשונה ושתק בשניה וחזר ופיגל בשלישית מה"ד ואי ס"ד ע"ד ראשונה הוא עושה מהדר פיגולו בשלישית למה לי קמ"ל מתקיף לה ר"א כו' מהו דתימא אי ס"ד כל העושה כו' מהדר פיגולו בכל חדא וחדא למה לי קמ"ל והא בין בין קתני קשיא אמר מר רמ"א פיגול וחייבין עליו כרת מכדי כו' כהרצאת כשר כך הרצאת פסול כו' והא כיון דחשיב בי' בפנים פסולה כמאן דלא אדי דמי כו' מיא בעלמא הוא דאדי אמר רבה משכחת לה בד' פרים בד' שעירים פירש"י פר ושעיר פנים וחישב עליו ונשפך הדם לאחר הזאות פנים והביא פר ושעיר א' להיכל וא' למזבח וכן לקרנות דבכ"א קרבו מתיריו כו' רבא אמר לפיגולו מרצה (זבחים שם מנחות שם) וע"ש רש"י ותוס' בביאור קושיא זו ופירוקא דרבה ארבעים ושלש והתניא מ"ז לא קשיא הא כמ"ד מערבין לקרנות והא כמ"ד אין מערבין והא תניא מ"ח לא קשיא הא כמ"ד שירים מעכבין הא

כמ"ד שירים אין מעכבין (שם) הניתנין ע"ג מזבח החיצון כיון שנתן מתנה אחת שוב אינו מפגל דמשנתן מתנה אחת יצא בדיעבד (זבחים ל"ו ב') וב"ש פליגי שם בחטאת וס"ל דבעינן ב' מתנות בהכשר. שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו למחר חבירו כשר לאכול מחבירו למחר שניהם כשרין (מנחות ט"ז ב') במשנה. הקטיר שומשום לאכול שומשום עד שכלה קומץ כולו רב חסדא רב המנונא ורב ששת חד אמר פיגול אפילו לרבנן דהכא הוה ליה פיגל בכל המתיר וס"ל שדרך הקטרה בכך ודרך אכילה בכך וחד אמר פסול קא סבר אין דרך הקטרה בכך והוה ליה מנחה שלא הוקטרה וחד אמר כשר קא סבר דרך הקטרה בכך ואין דרך אכילה בכך (שם בגמ') אמרי חריפי דפומבדיתא הקטרה מפגלת הקטרה אפילו לרבנן דאמרי אין מפגלין בחצי המתיר הני מילי בחישב בשירים אבל הכא דחישב בלבונה כמו דחישב בכולי' מתיר דמי ואע"ג דבחישב בא' מן הכבשים לאכול מחבירו למחר שניהם כשרין דכיון דלא היה מתיר דידיה לא מצי מפגל ליה שאני התם דלא אקבע בחד מנא יתיב רב מנשה בר גדא קמיה דאביי ואמר משמיה דרב חסדא אין הקטרה מפגלת הקטרה אפילו לר"מ דכיון דלאו מתיר דידיה הוא לא מצי מפגל (שם י"ז א') ונראה מהסוגיא (שם) דלדידיה אפילו פסולא ליכא בזה. הקטיר קומצה להקטיר לבונה למחר ולבונה לאכול שירים למחר ה"ז פיגול אע"ג דאין הקטרה מפגלת הקטרה ואין פיגול בחצי המתיר מ"ט דפשטה לה מחשבה בכולי' מנחה (שם) חישב לאכול דבר שאין דרכו לאכול להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר כשר ור"א פוסל (זבחים ל"ה א') מחשבת אכילה בעולה הוה ליה דבר שאין דרכו לאכול פשיט בגמ' ורש"י (שם) הקומץ את המנחה לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו דבר שדרכו להקטיר להקטיר דבר שדרכו לאכול ר"א פוסל (מנחות י"ז א') השוחט את הזבח לשתות מדמו למחר להקטיר מבשרו למחר לאכול מאימוריו למחר כשר ור"א פוסל. להניח מדמו למחר ר' יהודה פוסל אמר ר"א אף בזו ר"א פוסל וחכמים מכשירין. שם ב' בגמ' ומסקינן בגמ' שם דכו"ע דכרת ליכא בזה והכא ג' מחלוקות בגמ' בדבר ת"ק סבר בהנך פליגי להניח דברי הכל כשר ר' יהודה סבר בהנך פליגי להניח דברי הכל פסול מאי טעמא גזירה מקצת דמו אטו כל דמו דפסול מה"ת לדידיה כדבעינן למימר קמן ור"א ס"ל דאף בלהניח פליגי העולה חייב עליה משום פיגול נותר וטמא (מעילה ט' א') וכן חייב על החלב משום פיגול נותר וטמא (כריתות י"ג ב' י"ד א') וע"ש אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן הפיגול הנותר והטמא שהעלן לגבי מזבח פקע איסור מהן אמר ר"ח מרי דיכי מזבח מקוה טהרה אמר ר"ז שמשלה בהן האור מתיב ריב"ב אחרים אומרים וטומאתו עליו מי שטומאה פורחת ממנו היינו טומאת אדם יצא בשר שאין טומאה פורחת ממנו ואם איתא הרי טומאה פורחת ממנו

ע"י האור אמר רבא ע"י מקוה אמרינן מידי מקוה כתיב אלא אמר ר"פ בבשר שלמים עסקינן דל"ח להקרבה (זבחים מ"ד ב') ולאו דווקא בשר שלמים דהוא הדין חטאת ואשם אלא למעוטי עולה דאף דנפסל מ"מ חזי להקרבה שהפיגול נותר וטמא אם עלו לא ירדו (זבחים פ"ד) מה שאין כן בבשר קדשים זולת עולה דירד (שם פ"ה ב') ונקט שלמים משום דקרא בשלמים איירי כמו"ש רש"י רבינא אמר מי שטומאה פורחת ממנו כשהוא שלם יצא בשר שאין טומאה פורחת ממנו אלא כשהוא חסר (שם) אמר רב אחאי קומץ פיגול דפלגי' מחית אארעא ופלגי' אסיק אמערכה ומשלה בו האור מסיקנא לי' לכולי' לכתחלה (זבחים מ"ג ב') ויש להסתפק בזה אם היינו דווקא דהאי פלגא דמחית אארעא כבר עלה אלא שירד או אף שלא עלה עדיין ובאבר בשר מפורש (כריתות י"ד א') דהחצי אבר שלא עלה לא יעלה עי' תוס' (זבחים מ"ב ב') ד"ה הקומץ. דם שנתפגל וזרקו עי' תוס' הנ"ל בדף מ"ג א' אלו דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול (זבחים מ"ב ב' מ"ג א')1 הקומץ פירש"י שאין לו מתירין שהרי הוא עצמו הוא המתיר ושוב הקשה ע"ז כמו"ש התוס' שם תיפוק לי' דכיון שאכלו הוה לי' לא קרב המתיר ותירץ דאיירי שהוצת האור ברובו דהוה לי' קרב המתיר והתוס' הקשו דהא בכה"ג פקע פיגולו כדלעיל ותירצו דאיירי דאסקי' לפלגי' ופלגי' לא עלה וכפי הסברא שהבאתי מקודם דבכה"ג לא מסקינן להאי פלגא דאארעא ור"ת שם פי' דבאמת טעמא דקומץ אינו משום שאין לו מתירין. ואני בעניי לא ידעתי טורח זה למה דוודאי פשוט הוא דכיון דאין לו מתירין לא משכחת ליה חיוב פיגול כנ"ל 2 הקטורת 3 הלבונה ע"ש בתוס' 4 מנחת כהנים 5 מנחת כהן משיח 6 והדם כתבו התוס' דהיינו הנשאר מהמתנות במזרק וע"ש בטעמא דמלתא אמאי אין בו משום פיגול נותר וטמא כיון שכבר הורצה ע"י המתנות. וקצת נראה לי לפי ענ"ד דהיינו במה שנשאר לאחר מתנה ראשונה שאם לא נתן עוד לא עיכב 7 והנסכים הבאין בפני עצמן דברי ר' מאיר (שם) בין שהתנדב בפני עצמן בין בנסכים הבאין בגלל זבח אלא שלא הקריב נסכיו בו ביום ופשוט דהמנחות בכלל הנסכים וחכמים אומרים אף הבאין עם הזבח מפני שיכול להביאן לאחר זמן ולא חשיב יש להן מתירין (זבחים מ"ד א') ור' מאיר ס"ל הוקבעו בשחיטה כלחמי תודה (מנחות ט"ו ב') ולדידי' ג"כ הנסכים מ"מ אין מפגלין את הזבח מנחות (שם) כמו דפליגי בנסכים הבאין עם הקרבן כמו כן פליגי בלוג שמן של מצורע (מנחות שם זבחים שם). פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין דמן מתיר את אימוריהם ליקרב (זבחים מ"ג א') פירש"י לפיכך אם פיגל באימורין בשעת זריקת הדם נתפגלו הפרים והיינו כפי מסקנת הגמ' זבחים ל"ה ב') ודלא כדבעינן למימר שם מעיקרא דהיינו רק לפגל האימורין אבל חישב באכילת פרים הנשרפין לכו"ע לא הוה

פיגול היינו אפי' לר"א דס"ל דחישב לאכול בעולה הוה ליה פיגול כמוש"ל וכן בחישב באחד מארבע עבודות מחשבת פסול בשריפתן ליכא פיגול ולא פסול (זבחים ק"ד ב') חישב בא' מהמתנות ליתן שארי המתנות למחר למ"ד אין הקטרה מפגלת הקטרה ה"נ ליכא פיגול ולמ"ד הקטרה מפגלת הקטרה אכתי איכא פלוגתא אי מפגלין בחצי המתיר דבאחרונה הא לא חישב אמעשה פנים רש"א כל שאינו על המזבח החיצון אין חייבין עליו משום פיגול (זבחים מ"ג א') אריב"ח מודה ר"ש לפסול מק"ו דשלא לשמן (זבחים מ"ד א') רא"א משום ריה"ג כו' אמר הריני שוחט להזות מדמן למחר לא פיגל דמחשבה דבחוץ בדבר הנעשה בפנים אינו פיגול. הריני מזה בפנים על מנת להקטיר אימורין למחר לא פיגל דמחשבה בפנים בדבר הנעשה בחוץ אינו מפגל. הריני שוחט על מנת להקטיר אימורין למחר פיגל (שם מ"ד ב') ונ"ל דהא דאמר ריה"ג אינו פיגול היינו ג"כ לענין כרת אבל מודה לפסול מק"ו דשלא לשמן כדאמר ריב"ח לעיל אליבא דר"ש וכ"כ התוס' (גיטין נ"ד ב') ד"ה דכי אמר ובמס' זבחים שם וכן נראה דעת הרמב"ם בפי"ז מהל' פהמ"ק הלכה א' ב' והא דאיתא שם בהלכה ב' ואינו פיגול עד שיזה במחשבת הזמן נ"ל דאלו התיבות צריכין מחיקה דהא פסק שם אח"כ כריה"ג חומר בחלב מבדם שהחלב מועלין בו וחייבין עליו משום פיגול נותר וטמא מה שאין כן בדם (חולין קי"ז א') במשנה והובא לעיל בדיני נותר שחטו ע"מ להניח את דמו או אימוריו למחר או להוציאן לחוץ ר' יהודה פוסל (זבחים ל"ה ב' ל"ו א') וטעמיה סברא הוא כיון דאם הניחו למחר פסול חישב נמי פסול שם בגמ' ומ"מ לא הוי פיגול לחייב כרת כיון דלא חישב באיסור כרת ולפי כ"ז מבואר דפסול דר"י היינו מן התורה וכדאיתא (מנחות י"ח א') וחכמים מכשירין ע"מ ליתנן ע"ג הכבש או שלא כנגד היסוד ליתן את הניתנין למעלה למטה ואת הניתנין למטה למעלה את הניתנין בפנים בחוץ את הניתנין בחוץ בפנים שיאכלוהו טמאין שיאכלוהו ערלים שיקריבוהו טמאין שיקריבוהו ערלים לשבר עצמות בפסח לאכול ממנו נא לערב דמו בדם פסולין כשר שאין מחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו וחוץ למקומו והפסח והחטאת שלא לשמן [(זבחים ל"ה ב' ל"ו א') וחוץ למקומו פשוט דהיינו חוץ לעזרה. חישב בחטאת באחת מהג' עבודות הראשונות ליתן דמיה בפנים פלוגתא דתנאי אליבא דר' יהודה אי פסול (זבחים ל"ו א') הא דר' יהודה פוסל היינו פסול אבל לא בכרת כמו בפיגול כן מוכח (שם ל"ו א' ב') אמר ר' אבא ומודה ר' יהודה שחוזר וקובעו בפיגול (שם ב') היינו בחישב על מנת להניח למחר וחזר וחישב להקטיר או לאכול למחר הוי פיגול (זבחים ל"ו ב') ומסקנא דתו לא מקבע בפיגול כיון דכבר נפסל וכדבעינן למימר קמן בשתי מחשבות אר"ה אמר רבינא בר שילא חישב

שיאכלוהו טמאין למחר חייב (שם) דזה וודאי הוה ליה פיגול חישב בשחיטה לאכול כזית חוץ לזמנו ובקבל או בשארי עבודות חוץ למקומו או להיפוך ר' יהודה אומר אם מחשבת הזמן קדמה פיגול וחייבין עליו כרת ואם מחשבת המקום קדמה פסול ואין בו כרת וחכ"א זו וזו פסול ואין בו כרת (זבחים כ"ט ב') במשנה וכן בחטאת ופסח במחשבה דחוץ לזמנו ושלא לשמן (שם) חישב ב' המחשבות בשחיטה למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף רבא אמר בהא נמי פליגי ואע"ג דכי אין לשחיטה אלא לבסוף הוה ליה כמו שאמר בחד דיבורא מ"מ סבירא ליה לר' יהודה תפוס לשון ראשון דמסתמא כוונתי שיתקיים לשון הראשון ורבי מאיר (דתמורה כ"ו) אף בלחצות פליג דבשיטת ר' יהודה דהכא אמר כמוש"ל פרשה ג' פסוק א' ד"ה זבח אבייי אמר בהא אפילו ר' יהודה מודה לחכמים דהוה ליה עירוב מחשבות ואין בו כרת (שם ל' א') דאביי ס"ל כר' יצחק בר"י אר"י דלהלן (שם ב') דבלחצות מודה ר' מאיר ור' יהודה דלא אמרינן תפוס לשון ראשון ולמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אפילו אביי מודה דפליג ר' יהודה גם בזה שם ונראה דהיינו למ"ד מפגלין בחצי המתיר דלמ"ד אין מפגלין בחצי המתיר הדין כמו למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף וכן נראה מהתוס' (שם כ"ט ב') ד"ה מחלוקת מיהו אלפא (שם כ"ט ב') לפירוש התוס' ס"ל דבסימן אחד אף למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומפגלין בחצי המתיר מ"מ מודה ר"י דהוה ליה עירוב מחשבות ורק בשני סימנין פליגי בעי מיניה לוי מרבי חישב לאכול כזית למחר בחוץ מהו אמר לו זו שאלה עירוב מחשבות הוה (שם ב') פי' אף ר' יהודה מודה בזה ונ"ל דאף למ"ד דבלחצות נמי פליגי דר"י ס"ל תפוס לשון ראשון מ"מ בכזית א' יש לומר טפי עירוב מחשבות. חישב ליתן הניתנין למעלה למטה ולהיפוך כו' למחר פסול ואין בו כרת (שם ל"ו) דהוה ליה עירוב מחשבות ופרכינן עלה (שם כ"ז א') לשמואל דס"ל שלא במקומן כבמקומן דמי לענין כפרת בעלים א"כ אמאי לא הוה פיגול ומתרצינן דזריקה דלא מכשרה בשר לאכילה בלי מחשבה דחוץ לזמנו אינה קובעת בפיגול וכן הדין בנתן שלא במקומן במחשבת חוץ לזמנו דמפרשינן שם לר"ל בנתן שלא במקומן באמירה דחוץ לזמנו הא דלר' יהודה אזלינן בתר מחשבה ראשונה מספקא בגמ' (שם ל' ב') אי היינו באמר כזית וכזית או באמר כזית כזית דבאמר כזית וכזית יש סברא טפי לומר עירוב מחשבות ובאמר כזית כזית יש סברא טפי לומר פרטי הוה ולא עירוב מחשבות ועמש"ל בסדר ויקרא בענין שבועת הפקדון. חישב לאכול כזית למחר בחוץ עירוב מחשבות הוה לכו"ע אף לרבי יהודה (שם ל' ב') חישב לאכול חצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ למקומו וחצי כזית חוץ לזמנו אמר רבא וייקץ כישן הפיגול ורב המנונא אמר עירוב מחשבות הוה (שם ל"א א') והיינו

אפילו לר' יהודה כי אתא ר"ד אמר חצי כזית חוץ למקומו וחצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת והיינו לרב המנונא כי אתא רבין אמר חצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ למקומו פיגול וחייבין עליו כרת והיינו ג"כ לרב המנונא (שם) רב אשי מתני חצי כזית חוץ לזמנו וכזית חציו חוץ למקומו וחציו חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת (שם) בעי רב אשי חישב לאכול כזית בשני בני אדם מהו בתר מחשבה אזלינן ואיכא שיעורא או בתר אוכלין אזלינן ופשטינן דבתר מחשבה אזלינן מהא דתנן אכילה והקטרה אין מצטרפין דמשמע הא אכילה ואכילה מצטרפין בעי רבא חישב לאכול כזית ביותר מכדי אכילת פרס מהו לאכילת אדם מדמינן ליה או לאכילת מזבח מדמינן ליה ועל המזבח בסתמא דמלתא אינו נאכל כזית בכדי אכילת פרס ובעי גם כן למפשט מהא דתנן אכילה והקטרה לא מצטרפי ומסיק דלמא בהיסק גדול (זבחים ל"א ב') חישב על האבוד ועל השרוף לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו אי מהני לפגל מותר אותו הקרבן עי' (מעילה ז' א'). חישב באחד מד' עבודות לשפוך שיריים חוץ לזמנן וחוץ למקומן פיגול ופסול. חישב בשעת שפיכת השיריים לאכול, ולהקטיר חוץ לזמנו וחוץ למקומו אינו פיגול ואינו פסול (זבחים י"ג ב'). השוחט את הזבח לאכול כזית מעור האליה למחר פיגול וחייבין עליו כרת (זבחים כ"ז ב') במשנה ובביאור זה שמואל אמר עור האליה כאליה להקרבה ור"א היא דאמר מחשבין מאכילת מזבח לאדם רב הונא אמר עור האליה אינה כאליה ר"ח אמר עור אליה כאליה והכא באליה של גדי (זבחים כ"ח א). השוחט את העולה להקטיר כזית מעור שתחת האליה חוץ למקומו פסול חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת אלעזר בן יהודה כו' אמר אחד עור בית הפרסות בהמה דקה ואחד עור הראש של עגל הרך ואחד עור שתחת האליה וכן עוד של בית הבושת בנקבה חוץ למקומו פסול חוץ לזמנו פיגול (שם) עולה במחשבת הקטרה אין. זבח במחשבת הקטרה בעור האליה לא. לשמואל כת"ק דר"א דאין מחשבין מאכילת מזבח לאכילת אדם לרב הונא גם כן אתי שפיר דבזבח היינו להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר אלא לר"ח ליתני זבח ובכבש אי בעית אימא לא תני זבח משום אליה של גדי ואי בעית אימא תני זבח (זבחים כ"ח א') השוחט את הזבח לאכול כזית מן העור מן הרוטב מן הקפה מן האלל מן העצמות מן הגידין מן הקרנים מן הטלפים חוץ לזמנו וחוץ למקומו כשר ואין חייבין עליהן משום נותר וטמא (זבחים ל"ה א') במשנה. השוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא בחוץ לא פיגל. שם במשנה אמר ר"א פיגל בזבח נתפגל השליל בשליל לא נתפגל הזבח פירש"י ותוס' דס"ל עובר ירך אמו הוא מדמתפגל הולד ע"י פיגול הזבח והא דאין הזבח מתפגל ע"י השליל פירשו משום דהוה ליה דבר

שאין דרכו לאכול ולפי ענ"ד כמו שע"י קדושת השליל אין הקדושה מתפשטת לבהמה משום דלמפרשי קאי כמוש"ל פרשה ג' פסוק א' כמו כן אין הפיגול מתהווה בזבח ע"י השליל. המולק את התורין לאכול ביציהן בחוץ לא פיגל. חלב מוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא. שם במשנה אמר ר"א כו' פיגל באלל נתפגלה מוראה במוראה לא נתפגלה האלל. שם בגמ' פירש"י דאלל של עוף רכיך הוא ושייך בו פיגול. שם בגמ' קדשי עובד עבודת כוכבים אין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא דברי ר"ש ר' יוסי מחייב (זבחים מ"ה א'):

שם. לא יחשב. א"ר ינאי מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב א"ל כו' לאו שאין בו מעשה הוא כו' א"ל ר"י היא דאמר לאן שאב"מ לוקין עליו (זבחים כ"ט ב'):

(יט)

והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אין בו כרת (זבחים ק"י א') מחו"כ פוסל קדשים (מעילה ט' א') במשנה וט"י אי פוסל או מטמא בקדשים פלוגתא דתנאי (סוטה כ"ב) הבאתי להלן פרשה י"ב ע"ש. אימורין חייבין עליהם משום טומאה (פסחים כ"ד ב'). מיהו היכא דליתיה לטומאת בשר היינו בפסח הבא בטומאה ליתא לטומאת אימורין (שם צ"ו א') בטומאת הגוף. העולה חייבין עליה משום טמא (מעילה ט' א') קודם זריקה אי חייבין משום טומאת בשר פלוגתא דאביי ורבא (זבחים ל"ד א') העצים והלבונה מקבלין טומאה דחיבת הקודש משוי להו אוכל ומכשרא להו (חולין ל"ו ב') ובכ"ד ושם ובגמ' (פסחים כ' חולין ל"ו) מבעיא לר"ל בצריד של מנחות ובהני אי מונין בהו ראשון ושני או לא ועיין מש"ל פרשה ד' פסוק י"ב ד"ה ישרף ומש"ל פרשה י"ז פסוק ט"ו בדיני נבלת עוף טהור במס' (זבחים מ"ה ב') איכא פלוגתא דתנאי אי חייבין אעצים ולבונה משום טומאה ומשמע להדיא שם דקטורת כלבונה ונקט לבונה דאיתה במנחות ובלחה"פ ובגמ' (שם מ"ו ב') פלוגתא דאמוראי בביאור פלוגתייהו דהני תנאי אית מ"ד דפלוגתייהו בטומאת הגוף אבל בטומאת עצמן ד"ה לוקה ואית מ"ד מחלוקת בטומאת עצמן אבל בטומאת הגוף ד"ה אינו לוקה. ועיין תוס' שם שכתבו די"ל דרק מלקות ליכא אבל כרת איכא לכו"ע ואח"כ דחו סברא זו ואית מ"ד כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו ולמ"ד אינו לוקה בטומאת עצמן מ"מ איסורא איכא וצ"ע אם היינו מה"ת או מדרבנן ועיין (זבחים ל"ה א') ואפילו מאן דמחייב היינו רק לאחר שקדשו בכלי (זבחים ל"ד א') ע"ש:

שם באש ישרף מקום שריפתן עמש"ל פרשה ד' פסוק י"ב. היסח הדעת פוסל בקדשים ובתרומה (פסחים ל"ד א') ופלוגתא דאמוראי שם אי פסול הגוף הוה אי פסול טומאה

הוה ואם יבוא אליהו יכול לטהרם. כל שפסולו בגופו ישרף מיד. בדם ובבעלים תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה (שם ב') פסול בעלים היינו מתו הבעלים בק"פ וחטאת ואשם ונטמאו הבעלים בק"פ כפירש"י שם וכדמוכח שם פ' ב' ותנא דבי רבה בר אבהו ס"ל דאפילו פיגול בעי עיבור צורה (שם ב') והיינו מה"ת דיליף עון עון מנותר (שם פ"ב ב'). ור"י ב"ב אמר אף בפסול בעלים ג"כ ישרפו מיד (שם פ"ב א') אמר ר"ל מחלוקת שנטמאו בעלים לפני זריקה אבל לאחר זריקה ד"ה דה"ל פסולו מחמת ד"א דבעי עיבור צורה ורי"א אף לאחר זריקה מחלוקת (שם ב') בביאור דין עיבור צורה אי היינו נותר או לינה בעלמא דמ"מ מהני לענין זה אף בקדשים קלים שנאכלין לשני ימים עי' תוס' (פסחים ט"ו א') ד"ה ולד טומאה דרבנן (שם פ"ב א') ד"ה בשלמא כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף תרומה שנטמאה (שבת כ"ה א') ועי' רש"י ותוס' שם ושם (כ"ה ב') ד"ה לפי שכתבו שאין בזה עשה מה"ת ועמש"ל פרשה כ"ה פסוק ט':

(כ)

והנפש גו' וטומאתו עליו גו' עי' (מכות י"ד ב') פלוגתא דר"י ור"ל באזהרה של עונש זה אע"ג דחייב משום טומאת הגוף אף בקדשים קלים שנאכלין לזרים מ"מ בתרומה אע"ג דאסור לזרים ליכא כרת (שבועות ז' א') ויש עוד חומרא בקדשים קלים מבתרומה שקדשים קלים אין נאכלין בגבולין כנ"ל בפרשה. ט"י ומחו"כ אי חייבין כרת על אכילת קדשים עי' תוס' (זבחים י"ז ב') דהעיקר דחייב דבכ"ד מקיש קודש למקדש. כל הני דפטורין על ביאת מקדש לת"ק דמס' (נזיר נ"ו ב') נראה דלפי סברת התוס' דזבחים שם וודאי פטורין ג"כ באכילת קדשים ולע"ע צ"ע ועמ"ש (נזיר שם) הטמא שאכל בין קודש טמא בין קודש טהור חייב ריה"ג אומר טמא שאכל טהור חייב וטמא שאכל טמא פטור שלא אכל אלא דבר טמא א"ל אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאהו (זבחים ק"ו א') במשנה שפיר קא"ל רבנן לריה"ג אמר רבא היכא דנטמא טומאת הגוף ואח"כ נטמא הבשר דכו"ע חייב שכן טומאת הגוף בכרת כ"פ בנטמא בשר ואח"כ נטמא הגוף דרבנן סברי אמרינן מיגו פי' איסור חל על איסור באיסור כולל כנ"ל פרשה ד' פסוק כ"ז וריה"ג סבר ל"א מיגו כו' ותיתי טומאת הגוף דחמירא ותחול על טומאת בשר אמר ר"א כו' דלמא טומאת בשר חמורה שכן אין לה טהרה במקוה ועי' מש"ל פרשה כ"ג פסוק כ"ח ועמש"ל פרשה כ"ב פסוק ט' אימורין חייב עליהן כרת משום טומאת הגוף (זבחים ל"ו ב' פסחים כ"ד ב') מיהו היכא דליכא טומאה לבשר היינו בפסח הבא בטומאה ליכא טומאה לאימורין (שם צ"ו א') טמא שאכל בשר קודש קודם זריקה פטור מכרת (מנחות כ"ה ב') ולענין מלקות פלוגתא דר"י ור"ל (זבחים ל"ד א' מכות י"ד ב') נותר חייבין עליו

כרת משום טומאת הגוף (מנחות שם) פיגול אין חייבין עליו משום טומאת הגוף הואיל ולא היתה לו שעת הכושר (שם) בשר שנטמא לפני זריקה ואכלו בטומאת הגוף לאחר זריקה אי ציץ מרצה על האכילות חייב כרת ואי ציץ אינו מרצה על האכילות פטור (מנחות שם) ועמ"ש בספר שמות פרשה כ"ב פסוק ל"ד דם אין בו משום טומאה (חולין קי"ז ב') עי' פירש"י שם (זבחים מ"ה ב' מ"ו א') ונראה דה"ה דליכא בו משום טומאת בשר אף למ"ד שהדם מק"ט מה"ת. כל הפיגולין מצטרפין כל הנותרין מצטרפין (מעילה י"ד) וה"ה כל קדשים שנפסלו משום טומאה עי' תוס' (זבחים ק"ט א' ד"ה וכל הנותרין: **שם ונכרתה**. מה בין כרת למיתה בי"ש הריב"א בתוס' (יבמות ב' א') הביא מהירושלמי דפ"ב דבכורים דמיתה בששים וכרת בחמשים ובש"ס דילן במס' (מ"ק כ"ח א') איתא דמחמשים עד ס' הוא כרת אבל כריתת זרע ליכא רק בעריות ורש"י פי' דכרת היינו שזרעו נכרתין. עו' תוס' שם:

(כג)

כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לחייב על כל או"א דברי ר' ישמעאל וחכ"א אינו חייב אלא אחת (כריתות ד' א') אמר ר' חנינא מודה ר' ישמעאל לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת (שם) אינו חייב משום חלב רק באלו הג' מינים (חולין קי"ז) שאינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד חלב שליל אסור דברי ר"מ ריא חלבו מותר א"ר אלעזר א"ר אושעיא מחלוקת בבן ט' חי דר"מ לטעמיה דאמר אין שחיטת אמו מטהרתו ור"י לטעמיה דס"ל שחיטת אמו מטהרתו (חולין ע"ד ב') ולת"ק דרש"ש במתניתין (שם ע"ד ב') דבהפריס ע"ג קרקע אין שחיטתו מטהרתו כדאיתא בגמ' (שם ע"ה ב') ה"נ חלבו אסור וכתבו הפוסקים דאיסור דהפריס ע"ג קרקע אינו רק מדרבנן והרמב"ם כתב דבן ט' חי אף שלא הפריס עג"ק חייבין כרת על חלבו ודבריו תמוהין כמו"ש הב"י בטור אבל בן ט' מת ובן שמונה מת וחי לכו"ע חלבו מותר ע"ש נפל ריא חלבו כחלב בהמה אוירא גרים (חולין ע"ה א') והא דשרי ר"י בחלב שליל של בן ט' חי היינו כשניתר ע"י שחיטת אמו תוס' שם רל"א חלבו כחלב חיה חדשים גרמי איכא דאמרי כל היכא דלא כלו לו חדשיו כו"ע ל"פ דלאו כלום היא כ"פ היכא דהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' חי והוציאו ואכלו ריא כחלב בהמה חדשים גרמי רל"א כחלב חיה חדשים ואוירא גרמי (שם) כוי חלבו אסור מספק (יומא ע"ד כריתות כ"א) חלב בעלי מומין חלב חולין הוה חלב ולא גרע מחלב נבלה וטריפה דבפסוק שלאח"ז תוס' (חולין צ"ב ב' בד"ה אמר אביי מהת"כ עיקרי דיני חלב ביארתי כבר בפ' ג' וכאן הנני בתשלום ביאורי הדינים שבזה ויש לבאר בזה ענין א) חלב האליה מותר (חולין קי"ז א') והוא סמוך ממש לחלב הקליבוסת

הנ"ל בפרשה ג' ואין ביניהם רק גיד לבן כמראה הקרום ומראהו כמראה שומן כ"כ הב"י ביו"ד סי' ס"ד בד"ה חלב שתחת המתנים וכתב בד"מ שם שחלב האליה שמותר היינו רק פני החצר שבחוץ אבל לצד פנים כולו אסור והיינו משום חלב הקליבוסת דהיינו חלב הכסלים וחלב הכליות. ענין ב) כבר ביארתי בפרשה ג' שחלב הכסלים שהבשר חופהו מותר ובחלב שמקיף אותו הבשר וקרום עב המתפשט מבשר החופה את החלב מכסהו מחלוקת הפוסקים שם אי הקרום הוה חיפוי או לא והחלב שיותר רחוק מאותו הבשר שאין חופהו רק קרום דק המתפשט מהקרום העב כתבו דוודאי אסור דהקרום הדק וודאי ל"ח חיפוי בשר ואותו הקרום עצמו אסור והוא א' מהג' קר קרומים שהוזכרו (חולין צ"ג א') ונראה דהיינו הקרום העב וגם הדק וזה החלב המקיף אותו שטח הבשר מתפשט לצד הראש עד החזה בבשר החופה את הכרס אבל מה שעל העצמות וודאי דהיינו חלב הדפנות שהוזכר בת"כ והובא בתוס' (חולין צ"ג א') ואין להחמיר בו כלל רק הקרום שבשם מסירין אותו כמו"ש הרמ"א בסי' ס"ד ע"ש חמשה חוטי אית ביה בכפלא תלתא מימינא ותרתי משמאלא תלתא מפצלי תרי תרי תרי מפצלי תלתא תלתא נ"מ דאי שליף להו עד דחמימי משתלפי ואי לא צריך לחטוטי בתרייהו (חולין צ"ג א') והן אסורין משום חלב וכתב רש"י שם שראשן אחד מחובר בשדרה וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות וכתבו התוס' שם דצריך לחטט אחריהם בחלק של פנים וכתב הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"ז דהחוטין הקרומין אין אסורין מה"ת וכן דעת כל הפוסקים ולפי"ז א"ש דעת הפוסקים שחושבים הקרום העב לחיפוי בשר ענין ג) החלב שעל הקרב שנתבאר לעיל פרשה ג' יש תחתיו קרום ותחת הקרים יש שומן דבוק להכרס ויש מחלוקת הראשונים באותו החלב אי מותר אי אסור שרבינו אפרים אוסרו ורבינו יואל התירו וכן נהגו גדולי ריינוס להיתר ומשמע מלשינה דהיינו רק בכרס מיהו גם בהמסס ובית הכוסות יש כמו כן כעין רצועות וחתיכות שקולפין בנקל והמנהג להסירן וכן נראה דאין נחלק בינם לכרס וכתב הב"י בטור בשם הראשונים דהקרום שאותו השומן הוא תחתיו לכו"ע אסור ונהגו להסיר גם הקרום שעל הקבה וצ"ע לפי ענ"ד ענין ד) קרום שעל הטחול אסיר ואין חייבין עליו (חילין צ"ג א') ופרכינן שם ה"ד אילימא שעל הדד פירש"י שעל מקום עוביו אמאי אינו חייב עליו פירש"י והא חלב שעל הקרב היא אלא דכולי' פי' הקרום שעל כל הטחול שם גמ' והוא ג"כ א' מהג' קרומין שהוזכרו שם בגמ' לאסור משום חלב חוטין שבטחול אסורין והן ג"כ א' מהג' מיני חוטין שהוזכרו שם לאסור משום חלב וכתב הב"י נוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ונמשכין עמו ג' חוטין וכבר כתבתי שהקרומין והחוטין אינן מה"ת ענין ה) הכליות החלב שעליהן

מפורש לעיל ש' ג' ועל החלב יש קרום אותו הקרום אסור ג"כ משום חלב וחייבין עליו והקרום התחתון שעל הכליות אסור ואין חייבין עליו (חולין צ"ג א') וזה הוא ג"כ א' מהג' קרומין שהוזכרו שם לאסור משום חלב ויש בהכליות ג"כ חוטין האסורין משום חלב והן א' מהג' מיני חוטין שהוזכרו שם לאסור משום חלב וכבר כתבתי דאין זה מה"ת לובן כוליא פלוגתא דרבי ור' חייא ופלוגתא דאמוראי (שם צ"ב ב' צ"ג א') ענין ו) יותרת הכבד כתבו התוס' (שם צ"ב ב') בשם הר"א ממיץ דהשומן שעליו אסור אף לאחר שיטול הקרום שעליו ומשמע דהיינו מה"ת והמנהג להקל במה שתחת הקרום וכנ"ע והיינו מה שלצד הכבד אבל מה שלצד הריאה וודאי מותר (יו"ד סי' ס"ד) ע"ש. ענין ז) חוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן (חולין צ"ב ב' צ"ג א'):

(כד)
וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה גו' למ"ד לא תאכל לא תאכלו משמע ג"כ איסור הנאה אתי קרא להתיר בהנאה והא דכתיב חלב נבלה וחלב טרפה לאו דווקא אלא משום דמסיק ואכול לא תאכלוהו לומר לך דאיסור נבלה וטרפה חל על איסור חלב כדאיתא (זבחים ע' חולין ל"ז א') ע"ש ולמ"ד דלא תאכלו לא משמע איסור הנאה או למ"ד כשהותרה נבלה (דברים י"ד) היא וחלבה הותרו דרשינן מינה לענין דטהור משום טומאה פסחים כ"ג א'):

(כו)
וכל דם לא תאכלו גו' צלילתא דדמא חייבין עליו כרת כשיש בו כזית בהדם עצמו שבצלילתא (חולין פ"ז ב') בשינוי לשון דם שחיטה בבהמה חיה ועוף בין טהורין בין טמאין דם נחירה דם עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו משנה (כריתות כ' ב') ופשוט דהיינו חייבין כרת. דם התמצית אין חייבין עליו ר' יהודה מחייב בדם התמצית שם במשנה איזה הוא דם הנפש כ"ז שמקלח דברי ר"א רש"א מטפה המשחרת ואילך (שם כ"ב א') פירש"י לר"ש דהיינו לבד טפה המשחרת ור"י ס"ל כר"א ור"ל ס"ל כר"ש. שם וביאור כ"ז לפי הנראה שם מהסוגיא היינו א) משחיר ושותת ב) מאדים ושותת ג) מאדים ומקלח ד) מאדים ושותת ה) דם התמצית דבעינן למימר קמן בדם התמצית פלוגתא דר' יהודה ורבנן דם המשחיר לכו"ע לא הוה דם הנפש דם הקילוח לכו"ע הוה דם הנפש דם המאדים ושותת שלפני המקלח ושלאחר המקלח היינו בפלוגתא דר"א ור"ש ונ"ל דפלוגתייהו היינו רק אליבא דת"ק דר' יהודה דפוטר בדם התמצית אבל לר' יהודה וודאי דמטפה המשחרת ואילך הוה דם הנפש דוודאי לא קילי מדם התמצית ויש לעיין במה נבדל דם התמצית מדם השותת לאחר הקילוח ואין נראה לומר דדם התמצית היינו באמת דם השותת לאחר הקילוח אלא דדם התמצית היינו

בשחוטה ודם האחרון שהוזכר שם שאין דינו כדם התמצית לר"ל שם דס"ל כר"ש היינו ע"י הקזה דאין סברא כלל לומר דדם השותת לאחר הקילוח ע"י הקזה יהיה דם הנפש לר"ל והשותת לאחר הקילוח ע"י שחיטה ל"ה דם הנפש וגם הלשון לא משמע כלל שם כן ונ"ל דדם התמצית היינו היוצא בסוף שאינו אדום כ"כ ומראהו משונה לגמרי מדם גמור בלשון פלוגתא דר"י ור"ל איתא דם הקזה ובלשון הברייתא איתא סתם דם הנפש ודעת הרמב"ם דפלוגתייהו דר"י ור"ל ור"א ור"ש ל"ה רק בדם הקזה אבל בשחיטה כ"ז שהוא אדום הוה דם הנפש ודעת התוס' שם נראה דאין חילוק בין שחיטה להקזה דם הכוי אף למ"ד בריה הוה חייבין עליו כרת (שם כ"א א'). דם הלב חייבין עליו כרת (שם כ"ב א') והיינו הכנוס בחלל הלב דה"ל דם הנפש משום דבשעה שהנשמה יוצאת משרף שריף ליה (שם) דם הטחול דם הלב היינו שבבשר הלב דם הכליות דם האברים הרי אלו באזהרה (שם כ"א ב' כ"ב א') ופשוט דה"ה דם התמצית לת"ק דר' יהודה דם מהלכי שתים דם ביצים דם דגים וחגבים דם שרצים אין בהם משום איסור דם מה"ת (שם כ' ב' כ"א א' ב') ביצים ודם הכבד יתבאר להלן השוחט את הבהמה ומצא בה בן ח' חי או מת או בן ט' מת קורע ומוציא את דמו (חולין ע"ד א) ארשב"ל לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו ורי"א אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו שם בגמ' ומסקינן שם דהא דאר"ל דמו מותר היינו משום כרת ואפילו לר' יהודה דמחייב כרת בדם התמצית הכא פטור דלא מחייב ר"י כרת בדם התמצית רק משום דאיכא חיובא אדם הנפש אבל לא בשליל דליכא ביה חיובא דדם הנפש ומודה דמחייב בלאו כמו בדם האברים דם שבשלו אינו עובר עליו. דם שמלחו אינו עובר עליו (מנחות כ"א א') ופי' התוס' דהיינו כשאינו נאכל מ"מ וזה פשוט ועמש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה את הדם ויש בזה מבוכה רבה בפוסקים י"א דההיא סוגיא לא דסמכא וחייב אפילו כרת בכה"ג וי"א דאינו עובר עליו דשם היינו לענין כרת אבל מלקא לקי וזה נ"ע לפי ענ"ד וי"א דפטור מכלום אבל איסור תורה איכא כמו בחצי שיעור לר"י (יומא פ' ב') וי"א דמה"ת מותר לגמרי ורק מדרבנן הוא דאסור ועי' מכ"ז פר"ח ריש סי' ס"ט דם שנקרש חייבין עליו כרת (מנחות שם) במסקנא וכתבו התוס' דהיינו בנקרש בחמה דהדר עש"ה מכיון שדם האברים אסור מה"ת בל"ת הלכך הבא לבשל בשר לאכילה צריך שימלחנו יפה יפה (חולין קי"ג א') וכדבעינן למימר קמן וכתבו כל הפוסקים דלפחות צריך שימלחנו עד שנא יהא נאכל מ"מ יצריך שישהה במלחו לפחות כשיעור כבישה דציר דהיינו כדי שיעמיד מים ע"ג האור ויתחיל להרתיח ועי' (פסחים ע"ו) ומש"ש בד"ה אלא שאינו נאכל מ"מ והיינו מה"ת לפי"ד הסוברין דדם שבשלו אסור מה"ת מיהו לפי מ"ש הח"ד ביו"ד

סי' ס"ט ס"ק כ' דדם לאחר בישולו טעמו כטעם בשר וכמו"ש (חולין ק"י) ד"ה כבדא לפי"ד הש"ך דלענין מין במינו לדידן דברובא בטל אזלינן בתר טעמא ששנ"ע וכמוש"ל פ' ג' וכמו"ש (ע"ג ס"ו) לא משכחת לה איסור תורה בזה ואף לר' יהודה דמין במינו במשהו לאביי (ע"ג שם) דבתר טעמא אזלינן ואף שלא יהיה במי הבישול ס' נגד הדם שבח' ג"כ לפענ"ד ליכא בזה איסור תורה כיון דקודם בישולו אינו שוה בטעמא מיהו משכחת לה איסור תורה למ"ד (זבחים ע"ד) דמה"ת רואין במינו כמו שאינו מינו כמוש"ש ועמ"ש (חולין ק"י שם) להסתפק בעיקר סברת הח"ד הנ"ל גם משכחת לה איסור תורה לפי"ד הסוברין דמה"ת אסור לבטל איסור לכתחילה כמוש"ל פרשה ג' ע"ש בישל ח' שלא נמלחה מה"ת וודאי א"צ לשער רק נגד הדם שבח' באומד יפה ולענין דינא דרבנן עמ"ש (חולין צ"ז ב') בענין כחל (ושם ק"י ב') בענין כבד ועי' יו"ד סי' ס"ט סי"א ועי' ש"ך שם ס"ק נ"ז מ"ש בשם הראב"ד הא דדם האברים אסור היינו כשפירש מן הבשר נחוץ או שפירש ממקום למקום לפ"ד כמה פוסקים כדבעינן למימר קמן אבל לא פירש כלל מה"ת וודאי מותר כדמשמע (כריתות כ"א ב' כ"ב א') דמוקמינן ברייתא דשם בפירש ואף מדרבנן מותר לאכול בשר חי בלי מליחה כמו"ש התוס' (חולין י"ד א') ד"ה ונסבן אמר שמואל משום ר' חייא השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה ה"ז מכביד את הבשר וגוזל את הבריות דמבליע דם באברים אבעיא להו היכי קאמר מכביד כו' הא לדידיה שכיר דמי או דלמא לדידיה נמי אסור (חולין קי"ג א') ובביאור טעם איסור זה ג' דעות א) דדם הפורש ממקום למקום באותה ח' וודאי אסור מה"ת והסברא שבזה להתיר היינו משום דהכא הדם מתעורר ממקומו ע"י השחיטה וחוזר למקומו ע"י שבירת המפרקת וה"ל כמו שלא פירש ממקומו ולפי"ז ח' שלא נמלחה ונתבשלה בענין דאיכא ס' נגד הדם אע"ג דכל מה שבקדרה מותר מ"מ הח' עצמה אסורה משום ספק פרישה ממקום למקום מיהו י"ל דזה ל"ה רק ס"ס ספק לא פירש כלל ואת"ל פירש שמא נפלט לגמרי ב) דדם הפורש ממקום למקום וודאי מותר והסברא שיש בזה לאיסור משום דבכה"ג שנבלע הרבה במקום אחד ה"ל כמכונס בכולו והיינו נמי טעמא דבשרא דאסמיק (חולין צ"ג ב') ולפי"ז ח' שלא נמלחה ונתבשלה בענין דאיכא ס' כנ"ל הח' עצמה ג"כ מותרת משום ממ"נ ג) דהיינו בעיא דהכא וע"ה מכ"ז פר"ח ביו"ד סי' ס"ז ס"ק ב' ובביאור אופן דאיסור דהכא לגי' הרי"ף והרא"ש היינו רק לענין לאכול חי בלי מליחה ולגי' רש"י כנ"ל היינו דלא מהני לה מליחה לקדרה וצ"ע לענין צליה ועמש"ל בענין בשרא דאסמיק במתניתא תנא מדיח ומולח ומדיח (חולין קי"ג א') אמר שמואל אין מניחין בשר מלוח אלא בכלי מנוקב (שם) טעם ההדחה שלפני המליחה א) דאל"כ הבשר בולע הדם שעל

הח' והדם שעל הח' ה"ל כדם בעין ודם בעין הבשר בולע ע"י המליחה ואינו פולט כמו"ש התוס' (חולין קי"ג א') ד"ה אין מחזיקין דם בב"מ לענין צליה והובא ביו"ד ס"ס ע' בהגהה. ולפי"ז נראה דאף בדיעבד אסור ב) דחיישינן שמא יבלע דם שעליו אחר שיפלוט כל דמו וצירו דאז בולע ואינו פולט כדבעינן למימר קמן ולפי"ז בדיעבד אם הדיחו אחר שיעור מליחה קודם פליטת כל צירה שזה נמשך זמן מרובה כדבעינן למימר קמן מותר ג) כדי לרכך הבשר ולפי"ז ג"כ נראה דיש מקום להתיר בדיעבד עכ"פ ע"י הדחה ומליחה שניה ד) דכשהדם שעל הח' נבלע בהמלח מפסיד המלח כחו להפליט דם שבח' וגם לפי"ז י"ל דמותר בדיעבד עכ"פ ע"י הדחה ומליחה שניה ועי' מכ"ז יו"ד סי' ס"ט ופר"ח שם בפעולת המליחה שיטה א) היא שיטת רש"י ותוס' (חולין ק"י ב') ד"ה ודגים דע"י המליחה נפלט מהח' כל דמה כשיעור זמן המליחה ועכ"פ כל הדם שאפשר שיתעורר לצאת ע"י מליחה ובישול דאח"כ ולפ"ז ציר היוצא אח"ז מליחה ה"ל חמר דמא כדלעיל (שם קי"ב א') בצליה ועי' תוס' שם מנידון המלח הנמס ומש"ש מזה שיטה ב) המרדכי בשם ר"א וכ"כ התוס' שם בשם מנהג העולם לאסור ציר היוצא אח"ז מליחה וכתב הח"ד בסי' ס"ט דצ"ל לפי"ז דפעולת המליחה היא שע"י ההדחה שלאחר המליחה נסתמין נקבי הפליטה של הדם אי ע"י רתיחת הח' מקודם או ע"י פליטת עיקר דמה מקודם ושוב אין דם נפלט מהח' לא ע"י מליחה ולא ע"י בישול. ולפי"ז צ"ל דדם הפורש ממקום למקום מותר דהא דם שנתעורר לצאת קודם ההדחה וודאי נשאר לפי"ז בהח' ע"י ההדחה ולפי"ז אם נתן הח' בכלי שאינו מנוקב לאחר ששהתה במלחה בכלי מנוקב שיעור מליחה ונתקבץ ציר בהכלי נאסרת הח' ע"י הציר שלה כדין מליחה וכבישה כדבעינן למימר קמן במולח בכלי שאינו מנוקב החילוק שבין כלי מנוקב לכלי שא"מ היינו דבכ"מ אינו חוזר ובולע מהציר שפולט מכיון שהציר הולך לו למטה כדרכו ול"ד לטעמא ושמנוניתא דבולע ע"י מליחה בכלי מנוקב דדם משרק שריק אבל בכלי שאינו מנוקב מכיון שאין לו להציר שנפלט מקום לצאת חוזר ונבלע בהח' ודין הח' שמלחה בכלי שא"מ אם בשלה אח"כ בלי מליחה מקודם אם שהתה בהציר שנפלט ממנה שיעור כבישה דהיינו כשיעור צליה וודאי נאסר ממנה כל מה שבתוך הציר כדין כבוש ואף שחזר ומלחה אח"כ בכ"מ קודם הבישול או שצלאה דלצלי לא בעינן מליחה כדבעינן למימר קמן הסכמת הפוסקים דלא מהני כלום להתירה דהדם שבלעה נסרך כהח' ע"י רתיחת המלח ושוב אינו נפלט ע"י מליחה וצליה ואע"ג דבכלי מניקב פולט מה שבולע ציר מח' העליונות כדבעינן למימר קמן היינו בשעת מעשה קודם שעומד מלהתפשט ונסרך אבל אחר שעמד מלהתפשט ונסכך שוב אינו יוצא דחילוק גדול יש בזה כמו"ש חולין ק"ח בענין טפת חלב (זבחים

צ"ה) ובכ"ד ע"ש ומה שהתיר הב"י בסי' ס"ט סט"ו לצלות בשר שנאסר ע"י כבישה מדמו נ"ל דהיינו רק בכבוש דצונן במעל"ע אבל לא בכבוש דציר ואם לא שהתה בציר שיעור כבישה סברת הרא"ש בפרק כל הבשר סי' מ"ט דה"נ אין נאסר מהח' ממה שהיה בציר רק כאין מניחה דהיינו כדי קליפה לפי"ד רוב הפוסקים אי כדי נעילה לד"ק אבל המותר מותר והא דלא אמרינן דכמו שאין הח' פולטת בכה"ג מה שבלעה ה"נ אינה פולטת דם של עצמה וכיון שאינה פולטת הדם נסרך בה ושוב אינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צליה ויאסר הבשר עי"ז כמו שנאסר ע"י בליעת הציר שנפלט ממנה מקודם שיעור מליחה דהציר חשוב רותח מיד כמו בענין שפסקו ביו"ד סי' צ"א ס"ה בהגהה וכמו"ש בענין זה שם הפר"ח ס"ק ט' בשם הרשב"א והסמ"ק דלא כהר"ן שנחלק בזה והובא בח"ד שם ס"ק ט' ע"ש היינו משום דהרא"ש ס"ל דדם הפורש ממקום למקום באותה ח' מותר ואין לחוש להחמיר דלא יאכלנו רק ע"י צליה אבל לא ע"י בישול משום דשמא לא יצא ע"י מליחה שניה ויצא ע"י בישול משום דה"ל ס"ס שמא יצא ע"י המליחה ואת"ל לא יצא ע"י המליחה שמא לא יצא ע"י הבישול ועוד דמסתברא דמה שלא יצא ע"י מליחה לא יצא ע"י הבישול דהבישול מקפיא יותר ממליחה מיהו להסוברין לאסור בדם הפורש ממקום למקום נראה לאסור כל מה שהיה בציר אף בלא שהתה בציר שיעור כבישה ואף שלא שהתה הח' במלחה שיעור מליחה דהציר מ"מ חשוב רותח מיד כנ"ל דמסתמא דמלתא הדם תעורר לצאת וכיון שאינו נפלט נסרך בהח' ושוב אינו יוצא ואסור אף לצליה וע"ש ברא"ש שהביא סברא זו אלא שלא קבלה ובשם הר"ר פרץ הביא שם לאסור כל הח' אף לצליה אף מה שחוץ לציר בשהתה שיעור כבישה בהציר דנעשית הח' כולה רותחת ובשם ר"ת מהתוס' (פסחים ע"ד א') ד"ה כבולעו הביא לאסור כל הח' אף מה שחוץ לציר אף שלא שהתה שיעור כבישה בהציר ונ"ל דהיינו אף כשהח' לא שהתה במלחה שיעור מליחה והטעם צ"ל כמו"ש הט"ז ביו"ד סי' ס"ט ס"ק מ"ד דדם כהו שאינו מפעפע למעלה כמו כן אינו מתפשט לצדדין וכיון שא"א להדם שבח' למעלה מהציר להיות נפלט למטה בשולי הח' הרי הדם שפירש ממקום למקום נסרך מיד ושוב אינו יוצא ע"י מליחה וצליה ואסורה דס"ל דם הפורש ממקום למקום אסור מה"ת וכ"ז היינו אחר שנראה ציר בכלי אבל מקמי הכי אין לאסור כמו"ש בש"ע יו"ד סי' ס"ח סי"ח בהגהה ובספר פ"ת הביא בשם פר ח"ד דהיינו רק בתחילת מליחה אבל באמצע מליחה נאסר מיד ממש משום דם הפורש ממקום למקום נ"ל לפי ענ"ד דכל כמה שלא נתכסו שולי הכלי מהבשר עד הדופן לצד שזב הציר לשם ה"ל ככלי מנוקב ונ"ל דאף שניפץ המלח שעל הח' קודם שהניחה בכלי שא"מ ולא שהתה במלחה שיעור מליחה יש לאסור

משום דם של עצמה לפי מ"ש מקודם דהדם והציר שבח' נעשה רותח מיד מיהו קצת צ"ע ועי' ש"ך סי' ע' ס"ק ט' שדעתו דדם מתפשט לצדדין אמר ר"נ דגים ועופות שמלחן זע"ז בכלי מנוקב אסורין דדגים כיון דרפו קרמייהו קדמי ופלטי ועופות קמיטי בתר דנייחי דגים פלטי עופות מהדר בלעי מיניה (חולין קי"ב ב') פי' הדגים אסורין משום שבולעין מציר העופות שהוא אסור משום דם אחר פליטת דמן וצירן ואין פולטין ועי' תוס' (שם) ד"ה דגים מנידון העופות ופשוט הוא לפי ענ"ד דבעופות אין שום חשש פי' איסור הדגים הסכמת הפוסקים דאף ששהו הדגים תחת ציר העופות הנוטף עליהן זמן מרובה ל"ח כבוש לאסור הכל כדין כבוש כמבושל אם לא בשהה מעל"ע כדאיתא ביו"ד סי' ע' ס"ה בהגהה ואיסור זה היינו כדין מליחה והיינו כדי קליפה לפי"ד רוב הפוסקים ולפי"ז אף בדגים למעלה הדין כן דאף דאין דם מפעפע למעלה כמו"ש התוס' (חולין צ"ו ב') ד"ה אפילו מ"מ כ"ק מפעפע למעלה כמו"ש הש"ך ביו"ד סי' ע' ס"ק יו"ד ולד"ק דמליחה הוה ממש כצלי לאסור כדי נטילה נראה דה"נ נאסרין כדי נטילה ולפי"ז יש חילוק וקולא בדגים למעלה דבזה אין נאסרין רק כ"ק כמ"ש הש"ך שם ולענין אי דם מתפשט לצדדין כבר נתבאר מקודם בביאור החילוק שבין מקמי דפלטי לבתר דפלטי פירש"י דמקמי דפלטי איידי דטרידי למפלט לא בלעי בכלי מנוקב אבל לבתר דפלטי דם וציר של עצמן בלעי ושוב אין פולטין וצ"ל לפו"ר דאע"ג דדם וציר של עצמן פולטין ע"י מליחה מ"מ דם שבולעין ממקום אחר אין פולטין ע"י מליחה דטבע הענין כך דמה שבולעין ממקום אחר אין נוח כ"כ לפלוט ולפי ענ"ד סברא זו דאיידי דטרידי למפלט לא בלעי בלתי מתקבל כלל דלמה תעכב הפליטה של צד התחתון את בליעת הדם שנוטף על הח' מלמעלה והתוס' הקשו על פירש"י ממולח כמה ח' זע"ז שזמן פליטת התחתונות גומר קודם זמן פליטת העליונות דיאסרו התחתונות שהרי בולעין ואין פולטין כמו דגים לבתר דפלטי ואין לומר דבאמת הדין כן דא"כ למה ליה דגים ועופות בשר ובשר נמי ועי' תוס' שהוכיחו ג"כ להיתר מהא דלהלן (שם קי"ג א') ופי' ר"ת דרק בדגים דרפו קרמייהו אמרינן דבלעי אף בכ"מ לבתר דפלטי ואין פולטין אבל בשר דשריר אינו בולע בכלי מנוקב אף בתר דפליט שוב הקשו ע"ז מגומא שבח' התחתונות דוודאי בלעי כמו בכלי שא"מ וכמוש"ל וחי' בשם י"מ דדגים פולטין כל דמן וצירן מיד ועכ"פ כששוהין במלחן שיעור מליחה אבל בשר פולט ציר בלי דם זמן מרובה אחר שיעור זמן מליחה ונחלקו האחרונים ביו"ד סי' ע' י"א דהיינו יב"ש וי"א דהיינו כד"ש וכתבו התוס' שם לבסוף כלפי סברא זו י"ל ג"כ דבבשר אין ח' התחתונות בולעות מציר העליונות אף ל לאחר זמן שיעור מליחה משום דאיידי דטרידי למפלט לא בלעי וכבר כתבתי שאין זה נראה

אלא נ"ע כמוש"ש בתחילה דאף שהתחתונות בולעות מציר הח' העליונות לאח"ז מניחה דתחתונות מ"מ איידי דפלטי ציר דידהו פלטי ג"כ דם וציר שבלעו ולפי"ז נ"ל לפי ענ"ד דל"ק כלל גומא דכשמוצא גומא בח' התחתונות שופך הביעין ושוהה מעט דמה שבלעה פולטת בזמן מועט איידי פליטת צירה ומה שצריך להשהות כל ח' במלחה שיעור מליחה היינו משום דאין הדם של עצמה יכול לצאת לחוץ מיד דרך נקבי הפליטה כי רב הוא ולשיטת המרדכי הנ"ל בשם ר"א כדי להרתיח הח' עצמה שעי"ז יסתמו נקבי הפליטה ע"י ההדחה והתוס' כתבו דלשיטת הי"מ שהבאתי וכן לשיטת הר"י מאורלייניש שאביא בזה צריך להשהות את ח' התחתונות במלחן כדי שיעור מליחה של העליונות ואני בעניי א"י כלל טעם לשיעור זה גם מה דמשמע מדבריהם דכשמסיר העליונות מיד בכלות זמן מליחתם א"צ להשהות התחתונות במלחן כלום וא"י למה הא בלע ולא פלט עכ"פ גומא א"ש לפי ענ"ד לשיטת הי"מ מיהו התוס' לא ניחא להו בקושיא דגומא כמו"ש ונ"ל דהיינו משום דמעשים בכ"י דאין משהין הח' התחתונה שנמצא בה גומא כלום יותר מבלא נמצא בה גומא ולכך תירצו דמה שנמצא בגומא הוא ציר של הח' העליונות שיצא לאח"ז מליחה דידהו ולא דם וצ"ל דעתם דאורחא דמלתא בשהה את הבשר במלחו יותר משיעור זמן מליחה אף של העליונות שוב הקשו ע"ז דמ"מ הא המלח שבלע דם מקודם שיעור מליחה נמס בתוך הגומא וא"כ הרי יש דם גמור בהגומא ול"ד לכל ח' דעלמא דנ"ח לדם שבמלח דכיון שהדם הוא מעט אינו יכול לזוז כלל אבל מגומא קשיא ותירצו דאח"ז מליחה המלח מפסיד כחו והלכך לאחר הפליטה ל"ה מליח כרותח וצ"ל לפענ"ד לפי"ז דח' התחתונות הוה כחדא ח' עם העליונות ול"ח התחתונה צוננת רק בגמר פליטת העליונות דמקמי הכי המלח שבעליונות פועל להרתיח את התחתונות דאל"כ הא וודאי שהתחתונה לאחר פליטתה תבלע מציר של העליונה שבתוך זמן מליחתה ולא תפלוט כמו בדגים שבולעין ואין פולטין עוד תירצו שם דהמלח מעכב על הדם שלא יבלע בהבשר ויותר נ"ל דהמלח טבעו לגרש דם ולא לבלוע ומ"ש התוס' (חולין קי"ב א') ד"ה תרי גללי דהמלח מושך הדם אליו י"ל דמ"מ אינו בולעו אי דבמלח מרובה שאני כמו שכתבו התוס' שם ולפי זה י"ל דהמלח עצמו מותר באכילה ואולי הוא בולע מ"מ שהוא ועיין יו"ד סי' ס"ט סעיף ט' בהגהה מנידון המלח שמלח בו וכל זה היינו רק לשיטתם דכל ציר היוצא לאחר זמן מליחה הוה חמר דמא כמוש"ל אבל להמרדכי שכתבתי לעיל דכל מה שהבשר פולט קודם ההדחה הוה דם א"ש בפשיטות דל"ק כלל מ"ש בתוס' מנידון ציר ח' העליונות דבבשר ליכא כלל חששא דבתר דפלטי מקמי ההדחה ובקושיא דגומא צ"ל כמו"ש דשופך הביעין ושוהה מעט דבזמן מועט פולטת מה שבלעה ע"י פליטת

דם וציר של עצמה ובשם הר"י מאוריליניש כתבו דבדגים החשש שיתחילו לבלוע אחר פליטת כל דמן וצירן שאז מסתתמין ממילא נקבי הפליטה ואח"כ בולעין ואין פולטין אבל בבשר ח' התחתונות ליכא למיחש מידי דכיון שמתחיל לבלוע מקמי פליטת דם דידיה הולך ופולט ובולע ופולט גם מה שבולע ממקום אחר כמו דם של עצמו מתוך שנקבי הפליטה הן רחבים עדיין ולפי"ז א"צ לחלק בטבע הענין בין דם של עצמו לדם שבולע ממקום אחר לענין טבע הפליטה וא"צ לסברא דאיידי דפולט דידי' פולט מה שבלע וגם א"צ לסברא דבשר יש לו פליטה גם לאח"ז שיעור מליחה ובקושיא דגומא צ"ל ג"כ כמו"ש מקודם לסברת המרדכי ועוד נ"ל בכל זה לפי הסברא שכתבו בתוס' דלאחר הפליטה הרתיחה פוסקת ע"י הפליטה דהעיקר כסברת הי"מ דבשר פולט ציר לאחר זמן שיעור מליחה או דפולט דם ג"כ אח"כ לסברת המרדכי משא"כ בדגים אלא שהסבה לזה אין זה משום דבבשר איכא טפי ציר ודם מבדגים אלא דבדגים דרפו קרמייהו הציר והדם שלהם נפלט מיד אבל בבשר דשריר שיהה זמן מרובה ולפיכך דגים לאח"ז מליחה ה"ל כצוננין ובולעין ואין פולטין אבל בשר כ"ז שפולטין עדיין רותחין הן ובולעין ופולטין בכלי מנוקב וא"צ לפי"ז לחלק בין דם של עצמו לדם שבלע לענין טבע הפליטה ולא לסברא דאיידי דפליט דידיה פליט מה שבלע ובקושיא דגומא צ"ל ג"כ כמו"ש מקודם לשיטת הר"י מאוריליניש. ויותר נ"ל בכ"ז לפי הסברא שכתבתי לעין בשם הח"ד דדם לאחר בישולו טעמו כטעם בשר לדידן דקיי"ל מין במינו ברובא בטל דלא אמרו לאסור הדגים רק משום דה"ל מין באינו מינו אבל בבשר דה"ל מין במינו הקילו ולא אסרו בכל כה"ג מינו אטו אינו מינו והטעם י"ל משום דגם בדגים ל"ה רק חששא בעלמא וכ"ש לפי"ד הסוברים דדם לאחר בישולו מותר מה"ת ויותר נ"ל משום דאיסורא דע"י ח' העליונות וגומא לא שייך רק במינו אבל באינו מינו הא בלא"ה אסור כדאמרינן הכא בדגים בשר תפל שלא נמלח עדיין ונפל לציר שבכ"מ או לח' הנמלחות בכ"מ פסקו ביו"ד סי' ע' ס"ו בהגהה להתיר ע"י מליחה דלאח"כ אף לבישול משום דאיידי דיפלוט דם דידי' יפלוט ג"כ דם שבלע ואף ששהתה בהציר שיעור כבישה כל שלא שהתה בהציר מעל"ע דבכ"מ ל"א כיבוס קודם מעל"ע ולפי ענ"ד יש להתיר גם בנפלה לציר שבכלי שא"מ כשלא שהתה בציר שיעור כבישה וכן נראה לפי ענ"ד מלשון האו"ה ול"ד למולח בכלי שא"מ דאף שלא שהתה בכלי רק רגע אחת נאסרת ואף שלא שהתה הח' במלחה כשיעור מליחה משום דשם הדם והציר שבה חשיבי רותח מיד כמוש"ל והלכך הדם נסרך בה ולא מהני לה אח"כ מליחה שניה בכ"מ ולא צליה כמוש"ל אבל הכא הדם והציר שבח' ושאפילו בכ"ק מהח' ג"כ ה"ל צוננין ואין דם שנבלע בה נסרך בה ויוצא ע"י מניחה וצליה

דלאח"כ ובדין דגים שלא נמלחו ונפלו לציר כנ"ל עי' יו"ד סי' ע' ס"ב בהגהה וע"ז שם דין בשר שנמלח ולא שהה שיעור מליחה וששהה שיעור מליחה ונא הודח או הודח ונפל לציר שבכלי שא"מ או שבכ"מ או לבין ח' הנמלחות בכ"מ מבואר ביו"ד סי' ע' ובספרי (חולין קי"ג א') בד"ה אין מניחין ב"מ כו' הגב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו (חולין ק"ט א') ומוקמינן לה (כריתות כ"א א') בגב עוף דלית ביה כזית דבלב בהמה דאית בדמי כזית כרת נמי מחייב כמוש"ל ועיין תוס' (חולין שם) דאצטריך לאוקמי בעוף משום דמשמע להו דאף בלא בשלו אינו עובר עליו דבבשלו וודאי ליכא כרת כמוש"ל נא קרעו קורעו לאחר בישולו (חונין ק"ט ב' פסחים ע"ד ב') וטעמא דמלתא בעינן למימר (פסחים שם) משום דכבולעו כך פולטו ודחינן דילמא שאני לב דשיעא ולפי המסקנא דקיימא לן כבולעו כך פולטו ל"צ לטעמא דשיעא ועי' תוס' (שם) דמשמע מדבריהם דאף בבישול יש היתר משום שיעא ולפי ענ"ד אין משמעות הגמ' כך דא"כ ה"ל לפרושי שאני לב דשיעא ואפילו בבישול דלא כמו שהדין לפי הסברא דכבולעו כך פולטו וגם הסברא קשה להולמה בבישול וכמוש"ל בכבד אלא נ"ע דאף סברא דשיעא נ"מ רק בצליה אבל בבישול וודאי אסור בדליכא ס' נגד הדם ואפילו בדאיכא ס' נגד הדם יש לאסור הלב עצמו משום סברא דדבק כמו"ש (חולין צ"ז) בענין כחל ולשון בישול כמו ויבשלו את הפסח בד"ה ויותר נ"ל דלשון בישול קאי אדם שבו ופסק הטור ביו"ד סי' ע"ב דבמליחה הדין כמו בצליה ביו"ד סי' ע"ו ס"א פסקו עפ"י התוס' (חולין קי"ג א') ד"ה אין מחזיקין דבדם בעין לא אמרינן כבכ"פ אף בצליה ואוסר כדי נטילה מדין הש"ס ע"ש ש"ך וט"ז והש"ך ביו"ד סי' ע"ב ס"ק ג' הקשה ע"ז מהא דלב לפי הסברא דהטעם הוא משום כבכ"פ ותי' דסברא דשיעא מהני לענין זה שיהיה דין הדם כדין דם פליטה וזה דחוק למאד דלפי הטעם דכבכ"פ משמע להדיא דא"צ כלל לטעמא דשיעא וצ"ל כמו"ש הש"ך שם עוד דכיון שהדם כנוס בתוכו מתייבש ע"י צליה ומליחה ואינו נבלע כ"כ ודינו כדם פליטה ומה שהכריחם להתוס' להצטרך לסברא דחוקה ומחודשת כזו עמש"ל בדין הכבד בענין כבדא עלוי בשרא אין מחזיקין דם בב"מ (חולין קי"ג א') ומשמע דהיינו אף בכרס המסס ובית הכוסות וקבה מדלא אמרינן אין מחזיקין דם בדקין והלכך אם בשלם בלי מליחה או מלחם בכלי שא"מ מותר וה"מ דלא אסמיק (יו"ד סי' ע"ה) ופי' אין מחזיקין כו' היינו דם שיוצא ע"י מליחה אין מחזיקין דבאמת איכא דם בב"מ כדמוכח מהא דמחט שנמצאת בעובי בה"כ (חולין נ' ב') ואע"ג דא"צ מניחה מ"מ מותר למולחן עם הבשר ואין הדין בזה כמו בדגים תוס' (חולין קי"ג א') דמ"מ פולטין ציר יו"ד סי' ע"ה שומן פסקו ביו"ד שם שדינו כמו בשר לענין מליחה ומ"מ נראה לפי ענ"ד להקל בדיעבד ע"פ הסוגיא (דזבחים

כ"ו א') עפ"י מ"ש בביאורה לעיל פרשה ו' פסוק י"ט ד"ה בחצר אהל מועד עש"ה ביצים הנמצאים בעופות דין מליחתם עי' יו"ד סי' ע"ה ס"א בהגהה בשר לצלי הסכמת רוב הפוסקים דא"צ מליחה כלל כדמשמע להדיא (חולין קי"ב א') ובכ"ד ועי' תוס' (חולין י"ד א') ד"ה ונסבן מיהו רש"י (פסחים ע"ד א') כתב דצריך מליחה קצת וכ"כ הרמב"ם והתוס' שם תמהו על פירש"י בזה בשר לצלי אי צריך הדחה לפני הצליה או לא מחלוקת הפוסקים עי' יו"ד סי' ע"ו בשר שלא נמלח ולא הודח שנצלה עם בשר שנמלח והודח מותר יו"ד סי' ע"ז בהגהה וכבר כתבתי דלפי ענ"ד נ"ע להקל גם במליחה עכ"פ כשהבשר שלא נמלח הודח מקודם אמר רבה האי מולייתא שריא (פסחים ע"ד א') פי' ע"י צליה והיינו אף בפומא. לעיל (שם ב') ומוכח שם בגמ' דבלא הא דרבה ה"א דאף בששניהם אינם מלוחין אסור ומשמע דה"א דאף החיצון אסור דבולע ואינו פולט ולפי ה"א זו נראה דבאמת אם נמצא גומא בח' התחתונה שיש בה ציר מח' עליונה אסורה דהיינו מולייתא דהכא דע"י צליה והיתר דגומא משום כבכ"פ היינו רק ע"פ הא דהכא דלענין זה דין המליח כדין הצליה מיהו בזה וודאי חלוק דין הצליה מדין המליחה דאנו צליה מהני ג"כ לפנימי ומליחה וודאי לא מהני לפנימי כשמולח החיצון ואף החיצון י"ל דאינו ניתר ע"י מליחה זו כמו"ש הט"ז ביו"ד סי' ע"ז ס"ק ד' וכתבו התוס' (פסחים שם) דע"י צליה מותר אפילו נמלח החיצון ושהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח ע"ש ומוכח שם כוונתם דהיינו אף כשהבשר שנמלח הודח ג"כ וכתבו ביו"ד סי' ע"ז ס"א בהגהה דכ"ש אם נמלח הפנימי ולא החיצון דשרי והש"ך חידש שם כמה אופנים לאסור ולפי ענ"ד נ"ע כהפר"ח שם שהתיר בכל האופנים ואף כשיש בהמולייתא ביצים הנקרשים העלה הפר"ח שם ג"כ להתיר דלא כמו"ש ביו"ד שם בהגהה עוף שצלאו בלי מליחה וטפלי' בשעת צלי' דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שרי דחיוורתא אי זיג כזוזא חיוורא שרי ואי לא אסור דשאר קמחים אסמיק אסור לא אסמיק שרי (שם ב') אר"נ אמר שמואל אין מניחין כלי תחת בשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן מ"ז משמי' דר"פ אמר משתעלה תמרתו מתקיף לה ר"א ודלמא תתאה מטא עילאה לא מטא אלא א"ר אשי לית ליה תקנתא אלא משדא ביה תרתי גללא מלחא ומשפייא (חולין קי"ב א') אמר שמואל ככר שחתך עליו בשר אסור לאוכלו דאגב דוחקא דסכינא פליט (שם ב') והיינו אף לאחר שכלה כל מראה אדמומית שבו שם ברש"י דכיון דפירש לגמרי חיישינן לדם וה"מ דאסמיק וה"מ דאבריא וה"מ דאסמכיה אבל קלישתא לית לן בה רבא אכיל ליה וקרי ליה חמר דמא ופירשו המפרשים דקאי אהא דאסר שמואל (שם א') ועי' יו"ד שם אם מותר לחתוך צלי שאצל האש בסכין קודם שנצלה כ"צ וע"ש נידון השפוד אם כשר

דם הכבד לשיטת ר"ת בתוס' (חולין ק"י ב') אינו אסור מה"ת וראיתו מהא דלא חשיב דם הכבד בהדי דם הלב ודם הכליות ודם הטחול במס' (כריתות כ"א) ועפי"ז פי' בעי' דחולין שם בכבד דהיינו אם מותר לבשלו בלו מליחה וצלי' מקודם אבל ע"י מליחה וודאי מותר ויותר נ"ל כהמפרשים לפי שיטתו דהבעי' שם אי מותר בלי מליחה או אסור אף ע"י מליחה דאם דמו אסור מה"ת וודאי ל"מ ליה מליחה דל"ד לשאר בשר מיהו הרא"ש במס' חולין שם דחה סברתו והא דל"ח במס' כריתות שם דם הכבד נ"ל דהני אצטרכי טפי דאין ניכר בהם הדם כ"כ כמו בכבד והא דמספקינן חולין שם בכבד פירשו כל המפרשים בזולת ר"ת דהיינו אי מהני ליה מליחה לבישול או דווקא צליה בעינן דצליה עדיפא דנורא שאיב טפי או דמה שאינו יוצא ע"י צלי' וודאי דשוב לא יצא ע"י בישול ועמש"ש לפרש בעי' דכבד להקל מבשאר בשר בלי סברת ר"ת ומסקנא (שם קי"א א') קורעו ש"ו וחיתוכיה לתתא והיינו לר"ת לענין מליחה דידיה ולכל המפרשים לענין צלי' דידיה וכן נראה לפרש לפי מ"ש מקודם להמפרשים לפי שיטת ר"ח ופי' התוס' שם דהיינו רק אם בא לבשלו אח"כ אבל אם רוצה לאוכלו צלי א"צ קריעה ש"י כיון דדם שלא פירש מותר ובה"ג כתב, דאף לאוכלו צלי צריך קריעה ש"ו כנ"ל דאזיל דם ומכנס בסמפונות ואי לא קרעי' קודם צלייתו קורעו לאחר צלייתו ויוציא דם הכנוס בסמפונות כמו בלב ול"ח שבלע דם שבסמפונות דכבולעו כך פולטו כמו במולייתא הנ"ל ואם נקב כ"פ בסכין הוה כקרעו ש"ו וכן אם נטל ממנו המרה וח' בשר הוה כקריעה ש"ו יו"ד סי' ע"ג ס"א חלטו ברותחין או בחומץ מותר לבשלו אח"כ (חולין קי"א א') וכתב הרשב"א הובא בטור דהיינו בהוציא מזרקי הדם ממנו וכשהכבד מותר גם החומץ מותר (חולין שם) אתמר כבדא עלוי בשרא שרי דמא משרק שריק כו' ר"ד מנהרדעא מתני כו' כבדא עלוי בשרא אסור כו' והלכתא לכתחילה אסור דיעבד שרי (חולין קי"א א) ומדאסרינן לכתחילה מוכח דכבד גרע מבשר וקצת משמע מזה כמו"ש התוס' להלן קי"ג דדם בעין שנפל על הצלי שאצל האש ל"א כבולעו כך פולטו ואוסר ממנו כדי נטילה כמו"ש ביו"ד סי' ע"ו ס"א דמ"ל ע"כ ל"פ רק בכבד דמ"מ ל"ה רק דם פליטה אבל בדם בעין כו"ע ל"פ דאסור אף בדיעבד ר"י בן נורי אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת (תרומות פ"י מי"א) ובביאורי להמשניות כתבתי עפ"י הירושלמי דריב"נ איירי בשליקה ושליקה פחותה מבישול כמוש"ש בשם החסיד ובמס' חולין קי"א א') מייתינן רא"א הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת ר' ישמעאל בנו של ר"י ב"ב אומר מתובלת אוסרת ונאסרת שליקה אוסרת ונאסרת וגי' החסיד במס' תרומות שם רא"א הכבד אוסרת ונאסרת ר"י בנו של ר"י ב"ב אומר מבושלת אוסרת

ונאסרת שליקה אוסרת ואינה נאסרת דשליקה פחותה מבישול כנ"ל ולפי"ז ר"א ור"י בנו של ר"י ב"ב ל"פ רק בשליקה ולפי מ"ש מקודם בההיא דתרומות ר"י בן נורי היינו ר"י בנו של ריב"ב ולפי"ז הא דאמרינן חולין שם למיסר נפשה לא מבעי' לן דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת ולא מבעיא בבישול דלא איירי בזה כמו"ש מקודם צ"ל משום דשם קאי אהא דלעיל שם דא"ל אנא שלקי ליה אמר אביי כו' חוטי דידא ודלועא אסורין משום דמא ואי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי (חולין צ"ג א') חיטין שבלחי אסורין (חולין קי"ג א') והטור כתב בסי' ס"ה חוטין שביד ושבכתף ושבלחי ובלשון ובצואר אסיריי משום דם והרמב"ם כתב חוטי הלב חוטי היד וחוטי העוקץ וחוטי לחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן וחוטי הדקין שהן בתוך שומן הדקין כמו בית עכביש מסובכין זע"ז אסורין משום דם והובא ביו"ד סי' ס"ה קרמי דביעי ודמוקרא אסורין משום דמא (חולין צ"ג א') דביעי פירוש של זכר דמוקרא פירש"י שעל המוח אמר מר ב"ר אשי הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין שריין בלא קליפה מכאן ואילך כו' אי אית בהו שורייקי סומקי אסורין פי' בלא קליפה לית בהו שורייקי סומקי שריין (שם ב') אומצא דאסמיק חתכה ומלחה אפילו לקדרה שפיר דמי תליא בשפודא דאיב דמא פירש"י אפילו בלא חתיכה אגומרי פליגי רב אחא ורבינא ח"א משאב שאיבי וח"א מצמת צמיתי וכן ביעי וכן מזרקי (חולין צ"ג ב' פסחים ע"ד ב') מזרקי פירש"י חוטי הצואר ווורידין והרשב"א הביאו הטור כתב דחוטי היד והכתף ושבלחי ושבגף העוף צריכין חתיכה אף לצלי' וי"א דבעוף א"צ ליטול רק חוטי הצואר יו"ד סי' ס"ה ס"ג בהגהה ביו"ד סי' ס"ז ס"ד בהגהה פסקי בשם י"א לחתוך בשר דבית השחיטה קודם מליחה משום בשרא דאסמיק ולפי ענ"ד פשוט דבשרא דאסמיק היינו כשמוקף מבשרא דלא אסמיק ולא בכה"ג רישא בכובשת פירש"י הראש כשרוצין להסיר שערו נותנין עליו מים ומטמינין אותן ברמץ אותביה אבית השחיטה דייב דמא ושרי אצדדין מקפי קפי ואסור אותביה אנחיריה דץ ביה מידי שרי ואי לא אסור איכא דאמרי אנחיריה ואבית השחיטה דאיב אצדדין אי דץ ביה מידי שרי ואי לא אסור (חולין צ"ג ב') האי אומצא דאסמיק חלייה אסור לא אסמיק חלייה שרי רבינא אמר אפילו לא אסמיק חלייה נמי אסור א"א דלית ביה שורייקי דמא (פסחים ע"ד ב') ומסקנא להתיר ויש בזה גי' אחרת ופירושים רבים והעיקר הנ"ל לפי ענ"ד הגי' שלפנינו בקצת שינוי והיינו דבדברי רבינא צ"ל אפילו לא אסמיק חלייה נמי אסור ולשון דאסמיק קאי אחלייה כלומר אם נתאדם החומץ שנתן הבשר לתוכו אסור ועיקר האיסור זה נ"ל דקאי אבשרא דבדלא אסמיק למה יהא החומץ אסור לרבינא ואולי משום דה"ל כמבטל איסור לכתחילה וטעם האיסור בדאסמיק דעי"ז ידוע שנעקר הדם ממקומו.

ובביאור איסור והיתר זה י"ל א) דהיינו לאוכלו חי בלי מליחה אבל ע"י מליחה וודאי אפילו לקדרה מותר. ב) דהיינו לאוכל מבושל ע"י מליחה דל"מ ליה מליחה בעלמא רק צריך לחותכו ולהניח חיתוכיה למטה ולמלוח כמו באומצא דאסמיק דלעיל. ג) דהיינו דל"מ ליה מליחה לקדרה אף ע"י חתיכה והנחת חיתוכיה לתתא והיכא דשרי ג"כ לא שרי לקדרה רק בכה"ג או דשרי ע"י מליחה גרידא כמו בעלמא אבל לצלי לכו"ע שרי. ד) דהיכא דאסור אסור אף לצליה והיכא דשרי צ"ע אי היינו רק ע"י צליה או ע"י חתיכה וחיתוכיה לתתא לקדרה או דשרי ככל בשרא דעלמא. ה) היכא דאסור היינו אסור לקדרה בלי מליחה והיכא דשרי שרי לקדרה בלי מליחה שהחומץ צומת להדם שלא יזוז וה"ל דם האיברים שלא פירשו ומותר ועמש"ל בכבד. ביצה שנמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר א"ר ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה תני דוסתאי כו' לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפילו ביצה אסורה מ"ט דשדא תכלא בכולה א"ל ר"ג מבי כתיל לרב אשי אפכא תני תנא קמיה דאביי ואביי הוא דתרצי' הכי ניהליה (חולין ס"ד א') בביאור הא דר' ירמיה ודתני דוסתאי פי' א) הוא פירש"י דהא דא"ר ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה היינו על הקשר שלה לבד אבל אם יצא מהקשר גם לחוץ לקשר כולה אסורה ותני דוסתאי דדווקא בחלבון אם לא יצא חוץ לקשר כולה מותרת אבל אם נמצא בחלמון כולה אסורה משום דוודאי מן החלבון נתפשטה להחלמון והרא"ש והר"ן הוסיפו בזה דנמצא על החלמון היינו על קשר החלמון ובירושלמי ג"כ איתא במקום זכרותו של חלמון כמו"ש התוס' שם וכתב הרא"ש דבנמצא בחלמון אסורה כנ"ל היינו אף שאינו ניכר התפשטותו מקשר החלבון ונ"ל שאין זה דבר תימא כלל לפי שקשר החלבון קשור ג"כ להחלמון ע"י חוט מחומר קשר החלבון ושפיר י"ל שהחוט הוא חלול כמו השערות שהן ג"כ חלולין ודרך שם היא התפשטות הדם ולפי"ז נ"ל דקשר החלמון היינו מרכז החלמון מיהו מלשון הב"י שכתב שהיא כדמות כתם עגול כמלא עדשה גדולה נראה דהיינו מה שיש על החלמון מבחוץ ובאמצעותו נקודה לבנה ולפי מ"ש צ"ל שיש איזה חיבור לאותו הכתם עם מקום חיבור החלמון לקשר החלבון ולפי"ז י"ל דלהש"ס דילן כשנמצא דם על החלמון במקום חיבור חוט קשר החלבון להחלמון אף שלא נמצא על קשר החלמון ג"כ כולה אסורה לענין כשנמצא שלא על הקשר בחלבון או בחלמון כתב הרא"ש דאי איסורא דהכא בנמצא על הקשר כנ"ל הוה מה"ת א"כ בנמצא שלא על הקשר הדם עצמו ג"כ מותר אף מדרבנן דמנ"ל לחדש איסור דרבנן ולפ"ז הא דאיתא (כריתות כ"א) דדם ביצים מותר היינו מותר אף מדרבנן ובכה"ג איירי ואי איסורא דהכא היינו מדרבנן אף בנמצא שלא על הקשר ג"כ הדם עצמו אסור אלא דקמ"ל דאף

בנמצא על הקשר הדם לבדו אסור והביצה מותרת והא דתני (כריתות שם) דדם ביצים מותר היינו מה"ת והרשב"א הביאו הטור כתב להיפוך דאם בנמצא על הקשר כנ"ל אסור מה"ת בנמצא שלא על הקשר הדם עצמו אסור מדרבנן ואם בנמצא על הקשר כנ"ל אינו אסור רק מדרבנן א"כ בנמצא שלא על הקשר אף מדרבנן מותר פי' ב) הובא בתוס' שם דהא דא"ר ירמיה והוא שנמצא על הקשר היינו אבל אם נמצא שלא על הקשר הדם עצמו ג"כ מותר ורבי דוסתאי אוסר כל הביצה בנמצא בחלמון ולשני אלו הפירושים ר' ירמיה ור' דוסתאי לא פליגי פי' ג) כתב הר"ן בשם הגאונים דר' דוסתאי פליג אדר' ירמיה וס"ל דאין חילוק רק בין נמצא על החלבון דאז אוכל המותר ובין נמצא על החלמון דאז כולה אסורה וכתב הר"ן והרא"ש שכן הוא דעת הרי"ף ופסק כר' דוסתאי וביאור דברי ר' ירמיה לפ"ז נ"ל כמ"ש מקודם שפירש"י ולפי ענ"ד פי' זה הוא תמוה דהא חזינן דמצוי הוא ק"ד בחלמון והביצה בריאה ושלמה עצהיו"ט ובביאור קשר החלמון כבר כתבתי מקודם ובמקום קשר החלבון מחלוקת הפוסקים אם היא בצד החד או בצד הכד וא"י הנ"מ בזה מאחר שקשר החלבון הוא ניכר היטב וידוע לכל ולפי ענ"ד דלכל הפירושים איסור דכל הביצה משום דשדי תכלא בכולה אינו רק מדרבנן כמו דאמרינן שם בביצת טהורה שרקמה דל"ה מה"ת ועי' תוס' שם דנראה להדיא דלשיטת הירושלמי לא אמרינן כלל שדי תכלא בכולה ועי' יו"ד סי' פ"ו ובהא דאר"ג לר"א דאפכא תני כו' דעת רוב הפוסקים דקיי"ל כדאפיך אביי אבל הרא"ה פסק דרק אביי היא דאפיך לה הכי ואנן לא קיי"ל כאביי אלא כדתני תנא מעיקרא והפר"ח בסי' ס"ו ס"ק ט' כתב בשם הרוקח בשם גי' ישנות דגי' הש"ס היא להיפוך ממה שלפנינו וצ"ל ל"ש אלא שנמצא על החלמון שלה אבל נמצא על חלבון שלה כולה אסורה כו' משום דידוע הוא מחכמי הטבע דעיקר יצירת אפרוח הוא מהחלבון ואני ג"כ שמעתי לדבר מבורר עד שיצא שום ספק מלבי שמוצאין אפרוח שלם בביצה והחלמון קיים אולם זה מקרוב ראיתי בכותבי עתים בשם חכמי הטבע לדבר מבורר להיפוך דעיקר יצירת האפרוח הוא מהחלמון היפוך מ"ש הפר"ח בשם חכמי הטבע ונ"ע לברור לפי ענ"ד כמו ששמעתי בשם חכמי הטבע דמרכז החלמון מושך אליו החלבון דרך קשר החלבון והאפרוח מתהוה ממרכז וקשר החלמון כנ"ל ומכל החלבון ולפי"ז אנו אין לנו אלא פירוש רש"י ותוס' וקיי"ל כדאפיך אביי וכתב הב"י בשם הרשב"א דליכא איסור דם בביצה דספנא מארעא כיון דאינה מוציאה אפרוח ועיין (ביצה ז') בבירור הדבר או היא מדספנא מארעא וכתב שם דמ"מ י"ל דביצה שבאה ע"י זכר אסורה ע"י דם אף שהיא בת יומא מדרבנן משום לא פלוג:

(ל)
על החזה איזה הוא חזה כל הרואה את הקרקע למטה עד הצואר למעלה עד הכרס חותך שתי צלעות משתי דפנות אילך ואילך וזו היא חזה הנתנת לכהנים (חולין מ"ד א') פי' למטה ולמעלה פירש"י כשהבהמה תלויה ברגליה ובביאור השתי צלעות פירש"י צלע מכאן וצלע מכאן והתוס' כתבו שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן ונ"ל דלא פליגי דמהצלעות שבתוך חוליות וודאי אינו נוטל רק א' מכל צד אלא שלמעלה מהן לצד הראש יש צלע א' כמין חצי עיגול שמחוברת משתי קצותיה לעצמות הכתפים וכשחותכה באמצע מתוסף צלע מכאן וצלע מכאן לצד הראש:
שם להניף אותו. אחד השלמים ואחד התודה לתנופה דנקראה ג"כ שלמים וגם הלחם שתורם צריך תנופה (מנחות ס"ב א') התנופה במזרח (שם ס"א א') כיצד מניף מניח את האימורין ואת החזה ושוק דלהלן על שתי ידי הבעלים והכהן מניח ידו מתחת ידי הבעלים ומניף מוליך ומביא מעלה ומוריד (שם א' ב') ובתודה מניח גם הלחם שתורם עם האימורין וחזה ושוק (שם ס"ב יא') אשה אינה מניפה אבל הכהן מניף (שם ס"א ב') תנופה לא מעכבא (מנחות צ"ג ב').

(לב)
שוק הימין מן הארכובה שברגל עד הגוף והיינו שתי העצמות העליונות ר' יהודה אומר עד סובך של רגל חולין קל"ד ב') במשנה ופירש"י סובך הוא הפרק שבין עצם הקולית ועצם האמצעי.

(לג)
המקריב עמש"ל פ"ו פסוק י"ט:

(לד)
ואתן אותם לאהרן הכהן המורם מהתודה ומלחמה והמורם משלמים נאכל לכהנים לנשיהם לבניהם ולעבדיהם ואסורין לזרים מקום אכילתן וזמן אכילתן כבשרן (זבחים נ"ה א') יכול יהיו הכהנים רשאין בחזה ושוק קודם הקטרת האימורין ת"ל כו' (פסחים נ"ט ב') יכול נטמאו האימורין או שאבדו לא יהיו כהנים זכאין בחו"ש ת"ל כו' (שם) ונראה דה"ה בחלק הבעלים וכן נראה בחטאות ואשמות דאיכא איסורא לאדם קודם הקטרת האימורין כדמשמע לשון הש"ס (פסחים ע"ז ב') אימורין כי איתנייהו מעכבי כי ליתנייהו לא מעכבי ועיין רמב"ם פי"ח מהל' פסה"מ ה"ז דהאימורין מתירין את הבשר לאדם ועמש"ל פי"א מהל' מעה"ק ה"ד:

פרשה ח

(ב)
ואת הבגדים המכנסים בכלל אף שאין כתובין בפרשה ז' (יומא ה' ב'):
שם ואת פר החטאת גו' העשירית האיפה דחינוך דלעיל פרשה ו' פסוק י"ג ג"כ הביאו (יומא שם):

(ד)
זה הדבר כל הכתוב בפרשה מעכב ואפילו דיבור מעכב (יומא שם):

(ז)
ויחגור אותו גו'. מכנסים כתונת ומצנפת לכו"ע אהרן ואח"כ בניו דבין בצוואה בין בעשיה אהרן קדים ובאבנט פלוגתא דבני ר' חייא ור' יוחנן ח"א אהרן ואח"כ בניו פי' הלביש את אהרן כל בגדיו ואח"כ הלביש את בניו וח"א אהרן ובניו בבת אחת כיצד הלביש לאהרן כל בגדיו בזולת אבנט ואח"כ הלביש לבניו מכנסים כתונת ומצנפת ואח"כ חגר לאהרן אבנטו ואח"כ חגר לבניו באבנטים (יומא ה' ב' ו' א'):

(לג)
ומפתח אהל מועד לא תצאו היינו בשעת עבודה שלא יניח עבודתו ויצא בין בעבודה דיום בין דלילה שהרי הקטרת האימורין ואברים נוהג בלילה רמב"ם בהל' ביאת מקדש פ"ב ה"ה וכתב עפ"י הספרא שדין זה נוהג לדורות ושחייב מיתה ע"ש ויש לעיין שלא נמנה חיוב מיתה זו במס' (סנהדרין פ"ג א') ע"ש וכתב (שם), שהפי' בהא דכתיב גבי כ"ג בסדר אמור ומן המקדש לא יצא היינו ג"כ בשעת עבודה ועי' (סנהדרין י"ח א' במשנה (ושם י"ט א') בגמ' דנראה להדיא דלא כוותיה ועמש"ל בסדר אמור (שם) ועי' (מ"ק ט"ו ב') דכ"ג פו"פ משום דעשה דוחה ל"ת:

סדר שמיני

פרשה ט

(א)
ביום השמיני שמיני למלואים היה ביום ראשון לשבוע והוא היה ר"ח ניסן ובו היה הקמת המשכן כדלעיל בספר שמות פרשה מ' פסוק י"ז והיינו ביום כלות משה להקים אוהל מועד (במדבר ז' א') שהותחל בכ"ג באדר ובכל יום היה משה מעמידו ומפרקו ובר"ח הקימו ולא פרקו כדאיתא בסדר עולם הובא ברש"י (זבחים, ק"א ב') אותו היום נטל עשר עטרות 1 ראשון למעשה בראשית 2 ראשון לנשיאים שמפורש בספר במדבר פרשה ז' והנשיא שהקריב בו ביום היה נחשון בן עמינדב לשבט יהודה (שם) 3 ראשון לכהונה כי עד עכשיו היה בבכורים 4 ראשון לעבודה לתמידין של ציבור 5 ראשון לירידת האש

6 ראשון לאכילת קדשים שעד אותו היום היו נאכלין בכ"מ 7 ראשון לשכינה 8 ראשון לברך את ישראל בברכת כהנים 9 ראשון לאיסור הבמות 10 ראשון לחדשים (שבת פ"ז ב') ועמ"ש בספר שמות פרשה מ' פסוק ב' ד"ה תקים:

(ג)
שעיר עזים לחטאת שלשה שעירי עזים לחטאות קרבו בו ביום א) זה של מלואים ב) שעיר נחשון הנ"ל פסוק א' ג) שעיר מוסף ר"ח שיום השמיני היה ר"ח ניסן כנ"ל שם וכדאיתא (זבחים ק"א ב')

פרשה י

(ו)
ראשיכם אל תפרעו אין פריעה אלא גידול שער (מ"ק ט"ו א') כמה הוא גידול פרע שלשים יום (סנהדרין כ"ב ב') פרוע ראש חייב מיתה (סנהדרין פ"ג א') והיינו רק שעת עבודה ספרא הביאו הכ"מ בהלכות ביאת מקדש פ"א הט"ו בשם הרמב"ן מיהו איסורא איכא גם בלא עבודה ליכנס לבין האולם למזבח כדאיתא (כלים פ"א) והרמב"ם כתב שם שלוקה ע"ז והרמב"ן הביאו המ"ל (שם פ"ו ה"א) כתב דליכא איסור תורה בביאה ריקנית ועי' תוס' (סנהדרין פ"ג א') ד"ה ולא משום טומאה ובפי' בין האולם למזבח כתב המ"ל שם בשם הרמב"ם במנין המצות שלו דמה שכנגד המזבח עצמו הוה בכלל בין האולם למזבח דהיינו 32 + 22 = 54 אמות לפני האולם והרמב"ן נחלק בזה וס"ל דלא מקרי בין האולם למזבח רק מה שיש בין האולם לתחילת המזבח של צד האולם אעפ"י שפרוע הראש במיתה מ"מ עבודתו כשרה (תענית י"ז ב' סנהדרין כ"ב ב') כהן הדיוט אינו אסור בגידול פרע רק במשמר שלו אבל שלא במשמר שלו דל"ה זמן ביאה לדידיה מותר כדמוכח (סנהדרין כ"ב ב') אבל כהן, גדול אסור בפרוע הראש תמיד כן מוכח (הוריות י"א ב') וכן מפורש ברמב"ם שם:
שם. ובגדיכם לא תפרומו דין קרוע בגדים כדין פרוע ראש לכ"ד כדמוכח קרא ומפורש ברמב"ם דיני אונן לענין אכילת בשר חולין ופטור מצות וחיוב קריעה וכל דיני אבילות יתבארו במהדורא תנינא וכאן אבאר דיני אונן לענין קדשים אונן אסור. באכילת קדשים כדלהלן פסוק י"ט והוא ק"ו ממע"ש (זבחים ק"א א') ומותר בתרומה כדאיתא בכורים פ"ב מ"א ובבכורים פלוגתא דת"ק ור"ש (שם מ"ב) דת"ק אוסר ור"ש מתיר ע"ש אונן אינו מקריב (זבחים צ"ח ב') במשנה וכתב הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש פ"ב ה"ח שאינו לוקה על העבודה ועבודתו פסולה (סנהדרין פ"ד א' זבחים ט"ו ב') במשנה (ושם ט"ז א') בגמ' אונן היינו שמת לו מת א' מז' מתים המפורשין בריש סדר אמור פשוט בכ"ד אנינות יום מיתה לכו"ע מה"ת אף אחר שנקבר המת כדכתיב (עמוס ח') ואחריתה כיום

מר (זבחים ק' ב' ק"א א') כ"ז שלא נקבר המת אפילו כמה ימים הוה אונן (שם ק"א ב') וכתב הרמב"ם דהיינו מדרבנן ומשמע דהיינו לכו"ע ואע"ג דמי שמתו מוטל לפניו אסור באכילת בשר (ברכות י"ז ב' מ"ק כ"ג ב') ומסתברא דקדשי מנחה ג"כ לא קיל מבשר חולין י"ל דבאמת איסורא דבשר באונן אינו מה"ת אנינות ליל יום מיתה כשנקבר המת ביום המיתה פלוגתא דתנאי אי הוה מה"ת (זבחים ק' ב' ק"א א') יום קבורה שאינו יום מיתה לאחר קבורה משמע מכל הסוגיא שם דהוה אונן מדרבנן ובליל יום קבורה אי הוה אונן מדרבנן פלוגתא דתנאי (שם) יום שמועה כיום ליקוט עצמות על ידי אחרים דאותו היום אסור בקדשים מדרבנן ולערב מותר (זבחים ק' ב' פסחים צ"ב א') אנינות לענין אכילת קדשים פשוט דנוהג אף בשבת ויוה"כ ויו"ט וכן מוכח (יומא י"ד א') מדפרכינן שם ואי מייתא אשתו עביד עבודה ול"ג ר"י שמא יאכל וכן מוכח (זבחים ק' א') מהא דאמרינן שם מת לו מת בי"ד וקברו בי"ד דיום מיתה תופס לילו מה"ת ואסור באכילת פסח ע"ש וכן הוא שם בכל הסוגיא ונראה דלענין עבודה ג"כ הדין כן כהן שהיה מקריב ומת לו מת מניח עבודתו ויוצא ת"כ הובא בתוס' (יומא י"ג ב') בד"ה היה עומד. מיהו הרמב"ם שם כתב דמניח עבודתו ואינו יוצא ע"ש. כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק (יומא י"ג ב' זבחים צ"ט א') וזה לכו"ע מה"ת מיהו מדרבנן אין הדין כן לכו"ע דתניא היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויוצא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יגמור (יומא שם) והיינו בכ"ג כמו"ש התוס' שם ומשמע דלכתחילה אף לר' יוסי לא יתחיל והיינו משום גזירה שמא יאכל כדאיתא שם מיהו ת"ק דברייתא קמייתא שם וכן מתניתין דזבחים צ"ט א' משמע דס"ל דעובד לכתחילה ונ"ל דהרמב"ם שכתב דאף בכהן הדיוט מניח עבודתו ואינו יוצא וודאי שגורס בדברי ר' יהודה מנית עבודתו ואינו יוצא ועוד דלהרמב"ם שכתב דהמניח עבודתו ויוצא ה"ה במיתה כמוש"ל בסדר צו פרשה ח' פסוק ל"ג ע"ש וודאי א"א לומר דמשום איסורא דרבנן יצא:

(ז)
ומפתח אהל מועד לא תצאו עמש"ל פסוק וא"ו ומש"ל פרשה כ"א פסוק י"ב:

(ט)
יין שכר אל תשת וגו' אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים ואנשי בית אב לא בימים ולא בלילות (תענית ט"ו ב') במשנה בלילות פירש"י משום אברים ופדרים. כהן שמכיר משמרתו ומשמרת ב"א שלו כו' אסור לשתות יין כל אותו היום מכיר משמרתו ואין מכיר משמרת ב"א שלו כי' אסור לשתות יין כל אותו השבת אינו מכיר משמרתו ומשמרת ב"א שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין כל השנה (תענית י"ז א') והטעם משום שמא יבנה בהמ"ק ובעינן כהן הראוי לעבודה (שם ב') וצ"ל

דכשיבנה בהמ"ק ב"ב יתחיל המשמר שעולה לפי חשבון אלו לא נחרב הבית דנסתחפה שדהו של כל משמר ומשמר שמפסיד עי"ז דאל"כ לא יאסור רק המשמר שהיה בשעת חורבן הבית שלא השלים משמרתו ושמעתי להוכיח מזה בשותפים שחלקו ימים ואירע אונס בכמה ימים שלא יוכלו השותפין להשתמש בדבר השותפות שחשבון הימים לפי מה שפסקו בלתי מתבטל רבי אומר אומר אני אסור לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו שם פירש"י אי הוה חיישינן לשמא יבנה היה אסור לעולם אף במכיר אלא דמשום שמא יבנה אינו אסור ועי' (עירובין מ"ג ב') שתוי שעשה עבודה חייב מיתה כדמפורש בזה וחילל עבודתו (סנהדרין כ"ב ב') ודין ביאה ריקנית שלו כדין ביאה ריקנית של פרוע ראש (כלים פ"א) שתה רביעית יין ונכנס למקדש ושהה כדי אכילת פרס חייב (כריתות י"ב ב') במשנה ומפרשינן בגמ' (שם י"ג ב') דהיינו כששהה כדי א"פ בשתייתה ופי' נכנס למקדש פי' התוס' שם דהיינו ועבד עבודה דבלא"ה וודאי דליכא חיוב מיתה כנ"ל וכן הוא בברייתא (שם) נכנס למקדש ושמש ת"ר יין יכול אפילו כל שהוא אפילו מגתו ת"ל ושכר כו' כדי לשכר כו' רביעית יין בן מ' יום א"כ מה ת"ל יין לומר לך שמוזהרין עליו בכ"ש ומוזהרין עליו מגתו פי' אלא שאינו במיתה ר' יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרין מנין ח"ל ושכר א"כ מה ת"ל יין על היין במיתה ועל שאר משכרין באזהרה ר' אלעזר אומר יין אל תשת כדרך שכרות הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כ"ש פטור (כריתות שם) וצ"ע בפטורא דר"א אי היינו לגמרי או רק ממיתה אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב (יומא ע"ו א' כריתות י"ג ב' בכורות מ"ה ב') ומפורש שם בבכורות דהיינו במיתה וכר' יהודה דרך מיל ושינה כ"ש מפיגין את היין ולא שנו אלא רביעית אבל יותר מרביעית כ"ש שדרך טורדתו ושינה משכרתו (סנהדרין כ"ב ב' תענית י"ז ב'):

שם ולהבדיל וגו'. ת"ר ולהבדיל גו' אלו חייבי דמין ערכין חרמין הקדשות בין הטמא גו' אלו טומאות וטהרות ולהורות זו הוראה את כל החוקים אלו מדרשות אשר דבר ה' זו הלכה. ביד משה זה גמ'. יכול אף המשנה ת"ל ולהורות ר"י בר"י אומר יכול אף גמרא ת"ל ולהורות כמאן אזלא הא דתניא יצא שרץ טמא וצפרדע טהור ששתויי יין מורין בהן הוראה לימא ר"י בר"י היא פי' דרבנן דמחמרי בגמרא יש להם להחמיר גם בכה"ג אפילו תימא רבנן ושאני הכא דזיל קרי בי רב הוא (כריתות י"ג ב') ועי' (עירובין ס"ד ב' סנהדרין מ"ב א') תוס' ד"ה העוסקין ונראה לברור דמיתה ומלקות ליכא בכל הני ועי' כ"מ בהל' ביאת מקדש פ"א וכתב הרמב"ם דכל דבר שהצדוקין מודין בו מותר להורות. אכל תמרים אל יורה (כתובות י' ב'):

(יב)
אצל המזבח וכי אצל המזבח אכלוה אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר אשכחן שירי מנחה קדשי קדשים מנין ת"ל קודש קדשים (זבחים ס' א') ובקדשים קלים פלוגתא דר' ישמעאל וחכמים (שם ב' ס"א א') ועי' תוס' ד"ה הא ר"י:

(יג)
כי כן צוותי: באנינות יאכלוהו ולמאן דאמר אנינות לילה דרבנן בא להתיר אכילתה אף ביום (זבחים ק"א א'):

(טו)
ואת שעיר החטאת דרוש וגו' שעיר נחשון ושעיר מלואים וכן המנחה דלעיל נאכלו ולא נשרף רק שעיר ר"ח (זבחים ק"א ב') ומפני מה נשרפה ר' נחמיה אומר מפני אנינות נשרפה (שם ק"א א') קא סבר אנינות לילה מה"ת ופנחס עדיין לא נתכהן ומשה אע"ג שהיה כהן מ"מ טרוד בשכינה היה (שם ב') ועמש"ל פרשה ז' פסוק י"ט אבל המנחה ושעיר נחשון ושעיר מלואים נאכלו דהותרו באנינות כנ"ל אלא דקדשי שעה הותרו. קדשי דורות לא הותרו ומשה היה סבור דאף קדשי דורות הותרו. ר' יהודה ור"ש אומרים מפני הטומאה נשרפה דמתוך שהוצרכו להשהותה עד הלילה אירע בה טומאה באונס ובביאור זה אי הוה ס"ל אנינות לילה דרבנן צ"ל דבקדשי שעה הותרה אנינות אף שאפשר לאכלה בלילה ואותן באמת אכלו ביום אבל קדשי דורות לא הותרה אנינות והיה צריך להשהותה לערב מיהו ר' יהודה ס"ל בפירוש (שם ק' ב') דאנינות לילה מה"ת אלא שלאותה שעה הותרה אנינות לילה ולא אנינות היום ואירע טומאה באונס בשל ר"ח ולא באינך ואין חילוק בין קדשי דורות לקדשי שעה רק בין אנינות דיום לאנינות דלילה ומשה סבור דאף אנינות דיום הותרה והיינו דכתיב דרוש דרש שתי דרישות למה אלו מונחות ולא נאכלו ולמה זה נשרף. זבחים ק"א א' ב':

(כ)
וישמע משה גו' לא בוש משה לאמר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי (שם ק"א ב') נ"ל שהוצרך הש"ס לכך דוודאי דגם ענין זה הוה בכלל כל התורה שבע"פ שקבל משה מסיני ולימד את ב"י בלי שכחה כמו שקיבל ולפיכך מפרשינן דבאמת משה למד ג"ז מפי הגבורה ולימד את ב"י כמו שקיבל מפני שחזר ונזכר אלא שראויה היתה פ' זו ליכתב ע"י אהרן ולכך שכח לשעה:

פרשה יא

(ב)

זאת החיה אשר תאכלו כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מ"א דבשר שנחתך מאדם אין בו ל"ת רק איסור עשה איכא דרק זאת החיה תאכלו ולא ד"א וכן י"ל וזבחת מבקרך גו' דדווקא מה שאתה זובח אתה אוכל וחלבו בכלל בשרו מיהו דמו וחלב אדם מותר מה"ת (כתובות ס' א' כריתות כ"א ב') ועי' תוס' (ב"ק י' א') ד"ה שהשור ועי' (סנהדרין י"ט ב') ועי' פר"ח יו"ד סי' ע"ט ס"ק ו' סימני בהמה וחיה כל שמעלה גרה מפריס פרסה זולת גמל שפן וארנבת (חולין נ"ט א') כל שאין לו שנים למעלה בידוע שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה וטהורה בזולת בן גמל שאין לו שנים אבל גמל ניבי אית ליה (שם) כל שמפרסת פרסה בידוע שהיא מעלה גרה וטהורה זולת החזיר (שם) היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפיה גמום ופרסותיה חתוכות בודק בבשרה שתחת העוקץ אם מהלך שתי וערב בידוע שהיא טהורה בזולת הערוד (שם) אלו הן סימני חיה כו' כל שיש לה קרנים וטלפים ר' דוסא אומר יש לה קרנים אי אתה צריך לחזור על טלפים יש לה טלפים צריך אתה לחזור על קרנים (שם) הסימנים שבין חיה לבהמה נ"מ להתיר חלבה דאעפ"י שחלב אינו נוהג אלא בשכו"ע מ"מ יש בהן עצמן כמה מינים בלתי ידועים ועוד יש נ"מ לענין כיסוי הדם שדם חיה חייב בכיסוי כדלהלן פי"ז פי"ג וביאור זה לפי' הריב"מ בתוס' שם ד"ה אלו הן סימני חיה הסימנים הן רק בקרנים שקרני החיה משונין משל בהמה כדבעינן למימר קמן אלא שעדיין יש להסתפק בחיה טמאה וכי יש לה טלפים פרוסות ג"כ וודאי שהיא חיה טהורה דברי ת"ק דברייתא שם ור' דוסא ס"ל דכל שיש לו קרני חיה וודאי הוה חיה טהורה דחיה טמאה אין לה קרנים ולפי"ז הא דתנן (נדה נ"א א') כל שיש לו קרנים יש לו טלפים ר' דוסא היא ולשיטת ר"ת בתוס' שם טלפי חיה ג"כ משונין מטלפי בהמה אלא שהשינויים לא נתפרשו בגמ' ולפי"ז בין לת"ק דר"ד ובין לר"ד כל שיש לו קרנים וודאי יש לו טלפים פרוסות וטהורה ובביאור פלוגתייהו דת"ק ור"ד. אופן א) דת"ק ס"ל דלהתיר חלבה בעינן שני סי' קרני חיה וטלפי חיה אבל בחד לא סגי דשמא יש מין שכו"ע שיש לו קרני חיה או טלפי חיה אבל שני הסי' גמירי דליכא בשום בהמה בעולם ור' דוסא ס"ל דמטלפי חיה אין ראיה להתיר חלבה אבל מקרני חיה גרידא ג"כ בידוע שחיה היא. אופן ב) דלת"ק סגי בסי' א' היינו או בקרני חיה או בטלפי חיה להתיר חלבה ולר' דוסא בסי' דטלפי חיה לא סגי רק בסי' דקרני חיה סגי ולפי"ז הא דפריך בגמ' שם והרי עז דיש לה קרנים וטלפים וחלבו אסור ומתרץ דקרני עז לא דמי לקרני חיה קושטא דמלתא דהוה בעי לאסוקי דבטלפים ג"כ איכא שינוי

אלא שסמך בזה על המובן סי' דקרני חיה מפוצלות וודאי הוה סימן דקרני חיה והתוס' גורסין מבוצלות ע"ש והיכא דלא מפצלן ולא מבצלן בעינן כרוכות חדורות וחרוקות והוא דמבלע חרקייהו. קרש אעפ"י שאין לו רק קרן אחד מותר (חולין שם) שור הבר מין בהמה ור' יוסי אומר מין חיה (כלאים פ"ח מ"ו) בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא (בכורות ה' ב') במשנה. ובהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה. שם במשנה ור' יהושע פליג וס"ל דאם דומה במקצת לאמו מותר ואם לאו אסור (שם ז' א') ור"ש ס"ל דאינו מותר רק כשראשו ורובו דומין לאמו הנולד מטהורה שנתעברה מטמא רא"א מותר באכילה בכ"ע שהיה מותר בנתעברה מן הטהור דזו"ז גורם מותר בזה דגלי קרא ור' יהושע אומר דאפילו טהור גמור שנולד מטהורה שנתעברה מטמא נמי אסור דזוז"ג אסור בזה דגלי קרא לאיסור (בכורות שם ועי' ב"ק ע"ח א') ופרכינן וטהורה מטמאה מי מעברה ומתרצינן דאעבור מקלוט בן פרה ואליבא דר"ש דס"ל שהוא טמא כל שאין ראשו ורובו דומין לאמו וכן לר' יהושע כשאינו דומה כלל לאמו ומדלא מפרשינן דהאי שעיברו מן הטמא היינו מטהור שנולד מן הטמא צ"ל דטהורה לא מתעברה אף מטהור שנולד מן הטמאה. אע"ג דקלוט שנולד מן הטהורה אסור לר"ש ולר' יהושע ה"מ ביצא לאויר העולם אבל כי נמצא במעי אמו לאחר שחיטה מותר (חולין ס"ח ב' ס"ט ב'). א"ר יוחנן השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסורה באכילה בעינן פרוסות וליכא (חולין ס"ט א'). חלב בהמה טמאה אסור (בכורות ו' ב') דכל היוצא מן הטמא טמא וא"כ פשוט דה"ה דם אם התרו בו משום טמא לוקה כמו בדם השרץ דקיי"ל דמו כבשרו לענין אכילה (כריתות ד' ב'). ציר בשר טמאין מוכח במס' (בכורות ז' ב') שהדין כמו בציר בשר שרצים דמייתינן שם ובמס' (חולין קי"ב ב' ק"כ א') הטמאין לאסור צירן ובמס' (חולין צ"ט ב') אמרינן שאני ציר דזיעה בעלמא הוא ואינו אסור מה"ת ודעת התוס' שם וכן דעת הרבה פוסקים דציר דגים טמאין משונה בדינו מציר שרצים ובהמות טמאות ומציר טריפות. ולפי ענ"ד נ"ל דכל ציר הוא בפלוגתא דר"א ור' יהושע דמייתינן (חולין ק"כ ב') דלר"א כל ציר אסור מה"ת ולר"י שם אינו אסור מה"ת דזיעה בעלמא הוא ולא חשיב לא אוכל ולא משקה ונ"ל דמ"מ טעם בשר שיש בהציר וודאי אסור לכו"ע והא דאמרינן (חולין צ"ט ב') כנ"ל דלר' יהודה ציר בציר מתבטל משום שאינו אסור מה"ת משום דל"ה רק זיעה בעלמא נ"ל כמו"ש (חולין ק"כ) בקצת אריכות דכיון דהציר עצמו ל"ה רק זיעה בעלמא ה"ל אינו מינו של חלקי הטעם והלכך חלקי הטעם של בשר הדגים טמאין מתבטל בהציר עצמו של הטהורין דאמרינן סלק את מינו דהיינו טעם הטהורין כמו שאינו ושאינו מינו מבטלו מפני מה

אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן. ברייתא (בכורות ז' ב') ור' יעקב פליג דתניא רי"א אך את זה תאכלו גו' אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואיזה זה דבש דבורים אבל בלא קרא אף באין ממצות אותו מגופן אסור יכול אף דבש הגיזין והצרעין כו' מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש גיזין וצרעין שיש להם שם לווי כמאן אזלא הא דתניא דבש הגיזין והצרעין טהור ומותר באכילה דלא כר"י (שם ז' ב') בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותבעי לך דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא מבעיא להו דלא עכירי ול"ד לחלב מיא עול ומיא נפיק ומותר כמו הדבש למאן דפליג אדר"י דחמור דעכירי מאי מגופיה קא מצצי ואסירי א"ד מיא עול ומיא נפיק והאי דעכירי הבלא דבשרא הוא דאהני. איכא דאמרי דסוסים וגמלים לא מבעי' להו דלא שתו אינשי כי מבעיא להו דחמור דשתו אינשי ופשיט להו לאיסורא כר"י דאוסר בדבש גיזין וצרעין אף דאין ממצות אותו מגופן (בכורות שם):

(ט)

אשר במים גו' במים בימים גו' אותם תאכלו מהא דכתיב בימים ובנחלים דרשינן בימים ובנחלים הוא דכי אית להו סנפיר וקשקשת תאכלו דלית להו לא תאכלו אבל בכלים וכן שבבורות שיחין ומערות תאכלו אף דלית להו סו"ק (חולין ס"ז ב') ופרכינן שם אימא בכלים אף דאית להו לא תאכל לא ס"ד דכתיב וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת גו' בימים ובנחלים דלית ליה לא תאכל כו' ע"ש תוס' בכל היכא דאיכא כללי ופרטי פלוגתא דר"א ורבנן וכמה תנאי (נזיר ל"ה ב' ל"ו א' ב"ק קי"ז ב' סנהדרין מ"ו א' שבועות כ"ו א') ר"א ורע"ק ששימש את נחום איש גם זו דרשי בריבה ומיעט ורבנן דר"א ור' ישמעאל ששימש את ר' נחוניא בן הקנה דרשי להו בכלל ופרט. ויש בזה ד' מדות. א) כלל ופרט לרבנן או ריבוי ומיעוט לר"א לרבנן אין בכלל אלא מה שבפרט ולר"א מרבינן כל מאי דדמי להפרט בכל מילי (נזיר שם סנהדרין שם ב) כלל ופרט וכלל או ריבוי ומיעוט וריבוי לרבנן דדרשי בכלל ופרט מרבינן כעין הפרט דדמי ליה לגמרי בחד צד ולא יותר ולר"א דדריש בריבוי ומיעוט וריבוי מרבינן במאי דדמי להפרט בחד צד אע"ג דלא דמי לגמרי (ב"ק שם שבועות שם) עש"ה ועי' תוס' (חולין ס"ז ב') ד"ה במים במים ג) פרט וכלל או מיעוט וריבוי לרבנן דדרשי בפרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט ורבי הכל ומיעט רק דבר אחד ולר"א דדריש במיעוט וריבוי לא מרבינן רק מאי דדמי להמיעוט (נזיר שם) ד) פרט וכלל ופרט אף לר"א היכא דא"א למדרש פרט א' למלתא אחריתא דרשינן להו בפרט וכלל ופרט ומרבינן כל מאי דדמי להפרט בשני צדדין (נזיר שם) וע"ה תוס' שם ד"ה ס"ל כר"א אמר רבינא אמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכין

זל"ז ופרט אח"כ הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל ותנא דבי ר' ישמעאל דריש להו בריבוי ומיעוט וריבוי (ב"ק ס"ד ב' חולין ס"ז ב') ובכ"ד והלכך בענין דידן דכתיבי תרי במים והדר בימים ובנחלים לתנא דבי ר"י דדריש בריבוי ומיעוט וריבוי מרבינן ג"כ דבחריצין ונעיצין המושכין ואין נובעין לאיסורא באין להם סו"ק והיתרא דפרטא בכלים בבורות שיחין ומערות ולאמרי במערבא דדרשי כללא ופרטא לא מרבינן רק בחריצין ונעיצין הנובעין לאיסורא אבל דבחריצין ונעיצין המושכין ואין נובעין מותר אף בלא סו"ק. ע"ה תוס' (חולין שם) ועי' פר"ח ביו"ד סי' פ"ד שהאריך בזה קצת חיות שבים אי מותרין ע"י סנפיר וקשקשת עי' פר"ח שם:

שם סנפיר וקשקשת. אלו הן קשקשין הקבועין בו וסנפירין שהוא פורח בהן (חולין נ"ט א' ב') במשנה. ר' יהודה אומר שני קשקשין וסנפיר א' ות"ק דר"י ס"ל דסנפיר א' וקשקשת א'. שם במשנה כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת (נדה נ"א ב') ראש רחב ושדרה סימני דג טהור הן (עבודת כוכבים מ' א') והיינו בחתיכות משום דוודאי שיש לו סנפיר וקשקשת אתמר רב הונא אמר עד שתהא ראש ושדרה ניכר ר"נ אמר או ראש או שדרה מתיב ר' עקיבא ב"ח ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אמר אביי כי תניא ההיא באראה ופלמודא דדמי רישייהו לטמאין (ע"ג שם) וכתבו התוס' דמשדרה ל"ק דסימני גוואי לא חשיב ועי' (סוכה י"ח א') דדג טמא אין לו חוט השדרה ועי' פר"ח יו"ד סי' פ"ג א"ר ברונא אמר רב קרבי דגים אין נקחין אלא מן המומחה (ע"ג שם) עוברי דגים היינו ביצים שבהן ר' דוסתאי דמן בירי ס"ל דדג טמא משריץ דג עצמו במעיו וכל ביצי דגים הן טהורין ור"ז ס"ל דטמאין ג"כ מטילין ביצים אלא שהטהור מטיל ביצים נחוץ ונעשין דגים שלא במעי אמן ודג טמא ביציהן נעשין דגים בפנים וסימניהם כסימני ביצי עוף כל שכודרת ועגולגלת ראשה א' כד וראשה א' חד טהורה ומ"מ לא סמכינן ע"ז להתיר כדאיתא (חולין ס"ד ב') גבי סימני ביצי עוף דסימנים לאו דאורייתא ואין נקחין אלא מן המומחה והא דמתרץ רבא (ע"ג שם) דהא דקתני דעוברי דגים אין נקחין אלא מן המומחה היינו בנמוחו כתבו התוס' (חולין שם) דעדיף משנה מנידון ציר דגים כבר כתבתי לעיל בדין בהמות וחיות סי' לציר טהורות כל שכלבית אחת או שתים שוטטות בהציר (ע"ג שם) ועש"ה בשיעור ביטול ציר איסור בציר היתר איתא במס' (תרומות פ"י מ"ח) דת"ק ס"ל שהיא א' מתתק"ס ור' יהודה ס"ל רביעית בסאתים דהיינו א' בקצ"ב שהסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגין והלוג ארבעה רביעיות ור' יוסי ס"ל א' משששה עשר והנה טעמא דת"ק ור' יהודה דמצרכי יותר משש דסגי בכל האיסורין היינו משום דס"ל דמין במינו באיסורי תורה לא בטל כלל ורק בציר

דל"ה רק זיעה בעלמא הקילו שיתבטל אבל מ"מ הצריכו שיעורא רבא אלא שיש לתמוה על ר' יוסי שמקיל ואינו מצריך ששים אע"ג דבכל איסורי דרבנן צריכין ששים וביותר תימא לפי מש"ל דטעם הציר וודאי אסור מה"ת והתוי"ט כתב דאת"ק קאי דהיינו מט"ז מתתק"ם דהיינו ס' ואין זה נראה לפי ענ"ד והנ"ל דר' יוסי ס"ל כיון דאין ציר נאכל כמו שהוא רק ע"י טיבול שמטבלין בו יש לצרף ג"כ מה שמטבל בו וס"ל דסתמא דמלתא יהיה בהציר והמטובל בו ששה פעמים כמו הציר בעצמו והלכך בסה"כ ה"ל 96 ודכו"ע דכל ציר יש בו מי הדחה ומלח הנימס 1/25 ממנו וכיון דהרביעית ציר טמא הוא חסר 1/25 מרביעית א"כ ממאה רביעיות צריך לחסר ג"כ 1/25 וישאר צ"ו דס"ל לר' יוסי להצריך בכה"ג מאה היינו דבמאה עם האיסור אסור ובמשהו יותר מותר ולפי"ז א"ש שיעורא דת"ק דהיינו ג"כ אלף כדאיתא בירושלמי אלא דאלף פחות 1/25 שוה תתק"ס וכן ר' יהודה ס"ל דבעינן מאתים כדאיתא (חולין צ"ט ב') וקרוב למאתים היינו לבד האיסור אלא שמאתים פחות 1/25 היינו קצ"ב ונ"ל דמה שהקיל לר' יוסי בזה משום שכבר נתבטל בלא"ה מן התורה ואין לגזור. בזה כ"כ אטו אינו מינו דאולי הציר מתקלקל ע"י ריבוי דאינו מינו ועי' (בכורות כ"ג א') ובספרי עוד"ד הארכתי לבאר כ"ז כפי הצורך בשלימות ונ"מ מכ"ז גם לענין איסור תורה בשיעורא דרובא לדידן דמין במינו ברובא:

(י) **וכל אשר אין לו גו' בימים ובנחלים גו'** דווקא בימים ובנחלים לא תאכל כל שא"ל סנפיר וקשקשת אבל בכלים פי' תולעים הגדלים במים שבכלים מותרין וכן שבבורות שיחין ומערות שוחה ושותה מהם ואינו נמנע שהן אצורין בכלים אבל הגדלים בחריצין ונעיצין שהן מים זוחלין ומושכין אסורין משום עשה (חולין ס"ו ב' ס"ז א') ותשלום זה יתבאר להלן בדיני שרץ הארץ:

()**ואת אלה תשקצו מן העוף גו'** 20 עו"ט נמנו בזה בפירוש 1 נשר 2 פרס 3 עזניה 4 דאה 5 איה 6 עורב 7 בת היענה 8 תחמס 9 שחף 10 נץ 11 כוס 12 שלך 13 ינשוף 14 תנשמת 15 קאת 16 רחם 17 חסידה 18 אנפה 19 דוכיפת 20 עטלף ראה שבספר דברים י"ד היינו דאה (חולין ס"ג א') דיה שבספר דברים היינו איה (שם ב') ועוד יש ד' מינים 1 למינה 2 למינו 3 למינהו 4 למינה סה"כ 24 (שם) ולעופות טהורין אין מספר (שם ב') ע"ש ד' סימני טהרה הן שמצינו בין תורים ויונים לנשר 1 אינו דורס 2 אצבע יתרה 3 זפק 4 קורקבנו נקלף לנשר' אין בו שום סי' טהרה. עורב יש לו ב' סי' טהרה פרס חד עזניה חד דאיכא בפרס ליכא בעזניה דאיכא בעזניה ליכא בפרס ובפרס או בעזניה איכא סי' חדש דליתא בכל שארי העו"ט כן מוכח בגמ' שם לכל הפירושים ומסתברא דמינו דעורב כעורב בב' סימנים וא"כ בזולת נשר פו"ע עורב ומינו פש להו י"ט עו"ט בסימני

טהרה ולפי הגי' שלפנינו שם בכולהו עשרים צ"ל דמינו דעורב לא כעורב בסימני טהרה ולכך פש להו 20 עו"ט בזולת הנ"ל ולשון התוס' בכ"ד י"ט עו"ט ובגמ' (שם ס"ב א) נראה דפלוגתא דתנאי במינו דעורב וכדבעינן למימר קמן ובביאור כ"ז. שיטה א) היא שיטת רש"י ותוס' לפי הגי' שלפנינו דכולהו י"ט עו"ט המה בני תלתא תלתא אלא דרש"י ס"ל עפ"י ביאורו בהסוגיא דכולהו דורסים וסי' החדש הוא אינו דורס ושיטת התוס' היא דכולהו י"ט עו"ט אינם דורסין ועורב ג"כ אינו דורס וחד דפו"ע דבסי' הישן ג"כ אינו דורס כמו"ש התוס' (שם ס"ב א') ד"ה והוא דלא דריס וסי' החדש הוא אחד מהג' סימנים הניכרין וא"כ האי דבסי' החדש הוא דורס ומתוך הסוגיא (דחולין ס"ב א') מוכח כמוש"ש דלשיטת התוס' סי' החדש הוא או זפק או קורקבנו נקלף והתוס' הוכיחו שם דסי' החדש הוא קורקבנו נקלף וכתבו שכ"כ הר"ח שכן היה לו בקבלה ועמש"ש שיטה ב) היא שיטת רמב"י דכל הי"ט עו"ט המה בני חד חד מסי' טהרה מפני שבדק כמה עו"ט שידועים עפ"י סימנים אחרים שהוזכרו בש"ס שהן מהי"ט עו"ט ולא מצא בכ"א מהם רק אצבע או קורקבנו נקלף ובדק את הקורב שמוכח שהוא עורב ומצא בו אצבע וקורקבנו נקלף והוא גורם מפני זה בגמ' תלתא הדרי בכולהו י"ט ול"ג תלתא תלתא והיינו חד חד וא"א לומר שיש בהן בני תרי תרי דהא בגמ' ס"ב א' ממימרא דר"נ מוכח דליכא בא בשני סי' רק עורב וא"כ ליכא למימר שיש בהן בני תלתא ג"כ דא"כ היה לו להש"ס לפרש דתלתא הדרי בכולהו י"ט חד חד ותלתא תלתא וא"כ אין לומר דסי' השלישי דהדר בכולהו י"ט עו"ט הוא אינו דורס דא"כ למה מותר בא בסי' דלא דריס כשמכיר פו"ע או בישוב דל"ש פו"ע כדאיתא (שם ס"ב א') אלא ע"כ דסי' השלישי דהדר בכולהו י"ט היינו זפק וסי' החדש היינו לא דריס כמו לפירש"י והוא אינו גורס בגמ' קושיא דנילף משאר עו"ט ופירוקא דא"כ עורב למה. תני ר' חייא עוף הבא בסי' אחד טהור לפי שאינו דומה לנשר נשר דלית ליה כלל לא תאכל הא דאית ליה חד אכיל (שם ס"א א') ומבורר דהיינו כשידוע שאין לו רק סי' אחד ושאינו מהעו"ט שכתובין בפרשה דלא ילפינן ליה מהעו"ט הכתובין. כל עוף הדורס טמא (שם נ"ט א') ובביאור זה לשיטת התוס' דהאי חד דפו"ע דבסי' החדש הוא דורס י"ל דילפינן מיניה דכל הדורס טמא מיהו אין לומר כן דא"כ קשיא הא דתני ר' חייא עוף הבא בסי' א' טהור שאינו דומה לנשר דמדפסיק ותני סתם משמע אע"ג דדריס כיון דאיכא בא בסי' א' דדריס וכן קשה מהא דרב נחמן (שם ס"ב א') דעוף הבא בסי' א' טהור בבקי ובא בשני סי' טהור במכיר עורב דמשמע להדיא דהיינו אף דדריס אם נאמר דאיכא כה"ג זולת העו"ט דכתובין והבע"מ כתב בשם חכמי הדור שלפניו דבאמת איכא עופות בסי' או סימני טהרה זולת הכתובין בתורה והן דורסין

והן טהורין והא דקתני כ"ע הדורס טמא היינו משום חשש עו"ט הכתובין בתורה לסתם בני אדם שאין בקיאין באותן הכתובין בתורה. ולפי"ז א"ש הא דתני ר"ח בכל סי' א' מהד' סימנים והנה הוא ז"ל כתב פי' זה לשיטת רש"י דסי' החדש הוא דאינו דורס ושכל הי"ט עו"ט המה בני תלתא תלתא וקשה ביש לו שני סי' הניכרין שא' מהם אינו בעורב ומינו יהא מותר וי"ל דבמינו דעורב איכא תרי מינין כדמשמע (שם ס"ב א') בדברי ר"א ויובא להלן וכן משמע שם מלשון הגמ' עורב וכל מין עורב וע"ל ס"ג ב' ד"ה מאה עופות כו' ואיכא בעורב ומינו כל תרי מהניכרים. יחד מיהו קשיא דבא בסי' א' מהניכרין זולת האי דאיתיה בחד דפו"ע דבסי' הישן לישתרי דהא ליכא לספוקי במידי וצ"ל דמשום גזירה שלא יתחלפו הסי' גזרו דמי שאינו בקי לא יאכל שום עוף הדורס בשום סי' טהרה ולפי כ"ז יש לקיים פי' זה גם לשיטת התוס' דכולהו י"ט עו"ט המה בלתי דורסין והן בני תלתא וסי' החדש הוא דורס והא דלא התירו בא בשני סי' מהניכרים ודורס דליכא כוותיה בהעו"ט דהא לדידהו עורב ומינו ג"כ אין דורסין היינו משום גזירה דבא בב' סי' מהניכרין ואינו דורס ובא בג"ס הניכרין י"ל דבאמת מותר אע"ג דדריס וכדקתני סיפא כ"ע שיש לו א"י וזפק וק"נ טהור די"ל דהאי כללא בתרא מפקא מכללא קמא מיהו קשה איך אסרינן בא בסי' אחד משום ספק דפו"ע הא בגמ' אמרינן דפו"ע ליתנייהו בישוב וא"כ היה לנו להתיר בכה"ג בישוב ועונ"ל דלשיטת התוס' א"א כלל לפרש כן דלמה חששו לחילוף העו"ט במחוסר סימן דלא דריס יותר מבמחוסר שארי סימני טהרה מיהו עדיין יש לקיים פי' זה לשיטת הרמב"י דכולהו י"ט עו"ט המה בני חד חד וכולהו דורסים וגם לשיטת רש"י ותוס' יש לקיים פי' זה בקצת שינוי בלי סברא דגזירה די"ל דקבלה בידם דליכא שום עוף דורס שהוא טהור ע"י סי' או סימני טהרה דליכא כוותיה בהעו"ט הכתובין בתורה בזולת פו"ע דל"ש בישוב. מיהו כ"ז אינו נראה כלל דוודאי כיון דקתני טמא הכוונה דאינו מותר בשום אופן וא"א כלל לומר דטמא לאינו בקי וטהור לבקי והעיקר המבורר בזה כשיטת רש"י ותוס' דקבלה היתה בידם דליכא בעולם שום עוף דורס שיש לו סי' או סימני טהרה בזולת העו"ט הכתובין בתורה ומאין היתה להם קבלה זו י"ל מנח כמו"ש התוס' וגם י"ל דקבלה היתה הלמ"מ ומ"ש התוס' דא"כ לא לכתוב האי חד דפו"ע דדריס לפי ענ"ד לק"מ דבשום ענין לא באה הלמ"מ על עיקר דין מחודש רק לפרש ולפי"ז לא בא ר' חייא להתיר בא בסי' אחד רק כשאותו הסי' הוא סי' דלא דריס ולפי"ז לשיטת התוס' דסי' החדש הוא אחד מהג' סימנים הניכרין לא נמצא בעולם דורס בסי' או סימני טהרה רק האי אחד דפו"ע שבסי' החדש שיש סי' א' מהניכרים ודורס ופי' כ"ע הדורס טמא לפי"ז נ"ל דאין לומר דלא איירי רק ביש לו סי' טהרה דא"כ

ה"ל למימר בידוע שהוא פו"ע אלא ה"פ כ"ע שאנו רואין אותו דורס תו אין לספק בו שמא הוא טהור ע"י סי' או סימני טהרה אחרים דוודאי שהוא או מאותן שאין להם שום סי' טהרה או שהוא חד דפו"ע דבסי' החדש וא"ש לדידהו הא דהוצרכה תורה לפרש כל העו"ט משום דכל המינים שבהן איכא כוותייהו טהורין ע"י סימני טהרה דידהו והאי דבסי' החדש הא אצטריך לגופיה מיהו לשיטת רש"י והרמב"י דכל העו"ט בזולת האי חד דפו"ע דבסי' החדש כולן דורסין וזולתן ליכא דדרסי רק נשר ומינו והני דילפינן מנשר דלית בהו שום סי' טהרה קשה למה הוצרכה תורה לפרש כל העו"ט ה"ל לפרש רק האי חד דפו"ע דבסי' החדש דלא דריס ולאסור בכלל כל עוף הדורס וצ"ל דהתורה רצתה ללמדנו מספר כל העו"ט שבעולם בשמותיהן, תו תנינן שם במתניתין כ"ע שיש לו אצבע יתרה וזפק וק"נ טהור ובביאור זה שיטה א) היא שיטת רש"י (חולין ס"ה א') ושיטת הריב"מ הובא בתוס' ס"א א' ד"ה כל שיש לו אצבע (ס"ב א') ד"ה מפני דקאי ארישא דקתני כ"ע הדורס טמא עלה קתני כל שיש לו כו' כלומר וכשידוע שאינו דורס ויש לו אצבע כו' טהור ולפי"ז בלא סברא דגזירה כמוש"ל לפי' בעה"מ ברישא דמתניתין א"א לומר דכולהו תלתא בעינן להדי סי' דלא דריס דהא לשיטת רש"י והרמב"י דסי' החדש הוא דלא דריס וודאי סגי בחד מהני להדי סי' דלא דריס וגם לשיטת התוס' דסי' החדש הוא אחד מהג"ס הניכרין מ"מ הא א"צ לכל הג"ס הניכרין דבסי' החדש שהוא א' מהניכרין בהדי סי' דלא דרים או בהדי איזה סי' שיהיה רק שמסופק בדריסה סגי אלא צ"ל דאו או קתני פי' כשידוע שאינו דורס ויש לו עוד סי' א' מאלו הג' מותר אלא דהא ניחא לשיטת רש"י והרמב"י דסי' החדש הוא אינו דורס והא דלא קתני לשיטת הרמב"י דכל שיש לו כל הג"ס הניכרין טהור דניחא ליה לאשמעינן היתר בבא בשני סימנים והא דלא תני לשיטת רש"י דכשיש לו סי' אחד מהניכרין מהני דליתנייהו בהאי חד דפו"ע דבסי' הישן מותר צ"ל דבעי לאשמעינן היתר בכ"א מהג"ס הניכרין בהדי סי' דלא דריס כיון דלא סגי בלעדו שהרי כ"ע הדורס אין בו סי' טהרה זולת הכתובין בתורה אבל לשיטת התוס' וודאי אי אפשר לפרש כן דהא ע"י צירוף סי' א' מהניכרין להדי סי' דלא דריס לא נפיק מספק עורב ומינו וע"י צירוף ב' מהניכרין להדי פי' דלא דריס לא נפיק מספק דכל הי"ט עו"ט ומנידון סברא דגזירה יתבאר בשיטה שלאח"ז. שיטה ב) היא שיטת התוס' שם דלא קאי ארישא ולפי"ז א"א לומר דאו או קתני דהא לכל השיטות בסי' א' איכא לספוקי עכ"פ בפו"ע ואע"ג דל"ש בישוב כיון דקתני סתם טהור משמע להדיא דהיינו אף שלא בישוב וצ"ל דכולהו תלתא בעינן אלא ששיטה זו א"א ליישבה לשיטת רש"י דכולהו י"ט עו"ט המה בני תלתא תלתא וכולהו דורסים והתוס' שם פירשו

כן לשיטתם דכולהו י"ט עו"ט ועורב ומינו לא דרסי ולית בהו בהי"ט עו"ט רק שנים מהניכרין אלא שהקשו ע"ז כמוש"ל דלמה לי כל הג"ס הניכרין בסי' החדש שהוא אחד מהניכרין ועוד סי' אחר עמו ג"כ יוצא מכל הספיקות ותירוצם בזה בלתי מתבאר לפי ענ"ד והנ"ל דלשיטת התוס' בהכרח צ"ל בטעמא דהא פסקא משום גזירה שמא יתחלפו הסי' ולפיכך לא אמרו בזה לא היתר ולא איסור משום שיכול להיות טהור לבקיאין בהעו"ט הכתובין או ליודע אותו, העוף במסורת ולפי"ז י"ל ג"כ דקאי אירישא ואף בידוע דלא דריס בעינן כל הסימנים הניכרין משום דלא ליתי להתיר בג"ס שא' מהם הוא סי' דלא דריס ונראה שהוא דעת רש"י (שם ס"ה א') אלא שבלא ראיה וודאי אין להחמיר משום ספק גזירה ושיטה זו עולה נכון גם לשיטת הרמב"י דכולהו י"ט עו"ט המה בני חד חד וסי' החדש הוא סי' דלא דריס כשנאמר דבעורב ומינו איכא כל תרי מהג"ס הניכרין דרק בכל השלשה סי' הניכרין יוצא מכל הספיקות וה"ה דה"מ למתני דבחד מהג"ס הניכרין להדי סי' דלא דריס סגי והא דלא קתני לה י"ל משום דסי' דלא דריס עלול לטעות בו כדאיתא (חולין שם) דהדר חזיוהו דדריס לאחר שהוחזק שאינו דורס תניא עורב זה עורב למינו רא"א להביא את הזרזיר אמרו לו לר"א והלא אנשי כפר תמרתא שביהודה היו אוכלין אותו מפני שיש לו זפק א"ל אף הן עתידין ליתן את הדין דבר אחר למינו להביא סנונית לבנה דברי ר"א אמרו לו והלא אנשי גליל העליון היו אוכלין אותו מפני שקורקבנו נקלף אמר להן אף הן עתידין ליתן את הדין (חולין ס"ב א') ובביאור זה. שיטה א) לפי שיטת התוס' דסי' החדש הוא אחד מהג"ס הניכרים ועורב ומינו אינו דורס נראה דהני תרי ליתנייהו בעורב וא"כ סי' החדש הוא או זפק או קורקבנו נקלף דהא סי' החדש הוא מהני תרי דליתנייהו בעורב ואוכליהן וכן חכמים שהשיבו לר"א הוכיחו מזה שאינו מין עורב ובביאור זה אופן א) שהיה לו ג"כ סי' דלא דריס וסי' הניכר דעורב ולפיכך לא הביאו ראי' ממה שאין לו סימני עורב גופיה ולפי"ז צ"ל שהיו בקיאין שאינו מהי"ט עו"ט ולפי"ז מוכח דלרבנן מינו דעורב אין לו רק ב' סימנים דעורב ולר"א מינו דעורב יש לו ג' סימנים אופן ב) שלא היה לו עוד שום סי' מהניכרין ובביאור זה האופן י"ל א) שהיה מוחזק אצלם לאינו דורס וחששו לפו"ע דבסי' הישן. שהוא אינו דורס ולכך הוצרכו לסי' הניכר ב) שהיו מסופקין בדריסה וע"י זה הסי' הניכר שבכ"א מהם הוכיחו שהוא טהור ולא חששו לפו"ע דלא שכיחי בישוב אבל בלא סי' הניכר היו חוששין שמא אין בו שום סי' טהרה כלל וטמא כנשר וס"ל דכיון דאין בו סי' הניכר דעורב אינו מינו דעורב ולשיטה זו לר"א דס"ל דהוה מין עורב בזה דבסי' החדש צ"ל כמו"ש התוס' דס"ל דאינו סי' גמור בזפק מפני שהוא קטן ובקורקבן שאינו נקלף בנקל דאל"כ לר"א ליכא

סי' החדש ובהאי דבסי' הישן י"ל דמודה דהוה סי' גמור ומ"מ ה"ל מינו דעורב דאע"ג דלא דמי לעורב רק בזה דלא דריס מ"מ יכול להיות ממין עורב שיטה ב) לשיטת רש"י והרמב"י דהי"ט עו"ט ועורב ומינו וחד דפו"ע דבסי' הישן דרסי וסי' החדש הוא אינו דורס וא"כ עורב יש לו ב' סימנים מהניכרים וא"כ חד מהני תרי הוא בהכרח א' מסי' עורב וא"כ הא דמייתי אותו הסי' ע"כ אינו להוכיח מאותו הסי' שאינו מינו דעורב אלא לברר הטעם מפני מה היו אוכלין אותו ולפי"ז נראה דלא היה לו עוד סי' טהרה אחר מהניכרין דא"כ למה לא הזכירוהו ולענין סי' הדריסה י"ל א) שהיה מוחזק לאינו דורס אלא שחששו לחד דפו"ע דבסי' החדש ומכיון שיש לו עוד סי' הניכר יצא מכל הספיקות. ב) שהיו מסופקים בדריסה ובלא אותו סי' הניכר היה ראוי לאוסרו משום חשש מין נשר או מהני דדומין לנשר דלית להו שום סי' טהרה וע"י אותו סי' הניכר התירוהו שהרי אינו עורב ולא מי"ט עו"ט לפירש"י כיון שאין לו רק סי' א' מהניכרין ולשיטת הרמב"י צ"ל שהיו בקיאין, שאינו מהי"ט עו"ט ולחד דפו"ע דבסי' הישן לא חששו דלא שכיחי בישוב או דאלו הסי' אינן בפו"ע ולפי שיטה זו י"ל ג"כ שהוכיחו חכמים שאינו מינו דעורב מזה שלא היה לו סי' השני מהניכרין מיהו. אין הלשון משמע כן אלא ראיתם הוא לפי מ"ש באות א' שהיה מוחזק אצלם לאינו דורס שהוא סי' החדש א"כ וודאי אינו מינו דעורב ולפי מ"ש באות ב' שהדריסה היתה אצלם בספק צ"ל דראיתם של החכמים מזה דמסתמא היו יודעין שאינו מינו דעורב ולפי"ז נ"ל דאף לחכמים יכול להיות מינו דעורב אף שאינו דומה לו לגמרי בסימניו דא"כ היה להם להביא ראיה שאינו עורב מזה שאין לו סי' השני מהניכרין שבעורב ומנידון השני מהני תרי שהביאו בזה י"ל דהיינו ג"כ סי' דעורב ויתפרש כנ"ל וי"ל דהיינו סי' דליתיה בעורב ואיתיה בי"ט עו"ט ויתבאר ג"כ כנ"ל ור"א יכול להיות דמודה באותו הסי' שהביאו דהוה סי' גמור אלא דס"ל דמ"מ יכול להיות מינו דעורב מיהו במה שהחזיקוהו לאינו דורס לפי מ"ש בזה אות א' צ"ל דפליג ר"א וס"ל דבאמת דריס דהא אינו דורס הוא סי' החדש לפי"ז ואינו בעורב. ת"ר עורב זה עורב אוכמי וכן הוא אומר קווצותיו תלתלים שחורות כעורב. את כל וגו' להביא עורב העמקי פי' לבן כמראה חמה עמוקה מן הצל. למינו להביא עורב הבא בראש יונים דדמיא רישי' לדיונה (שם ס"ג א'). בגמ' (שם ס"א ב') איתא דאי הני תרי סימני טהרה דאיתנייהו בפו"ע תרווייהו הוו הדרי בי"ט עו"ט לא הוה. צריך נשר להתיר בא בסי' אחד משום דלא הוה ילפינן לאסור בא בסי' אחד מפו"ע משום דה"ל ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין וסימני טהרה הוי ילפינן ממאי דתורים חלוקין מפו"ע אלא כיון דאיכא סי' החדש ה"א לילף מינייהו איסור לבא בסי' אחד ולכך אחי נשר להתיר בא בסי' אחד

ובביאור זה לשיטת רש"י ותוס'. שיטה א) דכל ב' כתובין דאין מלמדין במה מצינו גם בק"ו אין מלמדין והלכך כל חד דפו"ע בהדי י"ט עו"ט ל"ה ב' כתובין אלא דאי ליכא סי' החדש ה"ל פו"ע גופייהו ב' כתובין דאין לחלק בין סי' לסי' דכיון דתרווייהו הדרי בי"ט עו"ט תרווייהו שקולין הן אבל אי איכא סי' החדש ל"ה פו"ע ב"כ דמסי' הישן לא היינו למדין סי' החדש וסי' הישן אף דוודאי אתי מסי' החדש וע"כ ללמד היתר בא על בא בסי' אחד מ"מ היינו אומרים דבא ללמד היתר על בא בסי' א' דסי' החדש ומ"מ היינו למדין איסור לבא בסי' אחד דסי' הישן דהא ליכא הוכחה דכוונת התורה היתה דלא נלמוד איסור מסי' הישן דהא סי' החדש אצטריך לגופי'. שיטה ב) דאף אי הוו תרווייהו הדרי בכולהו מ"מ אין למדין מסי' לסי' ואינהו גופייהו תרווייהו ל"ה ב' כתובין אלא דב' כתובין אע"ג דאין מלמדין במה מצינו מ"מ בק"ו מלמדין וה"ל פו"ע ב"כ בהדי י"ט עו"ט אבל כיון דאיכא סי' החדש ה"א לילף מסי' החדש דהא לא הוה ב' כתובין בהדי אחרים שבאותו סי' דהא ליכא כוותי' וסי' הישן אצטריך ללמד היתר על בא בסי' אחד דאותו סי' הישן. והתוס' שם הקשו לפי שיטה זו דא"כ אף בדליכא סי' החדש נימא דהוה ילפינן איסור לבא בסי' א' דליתא בפו"ע דהוה ילפינן ליה לאיסור בק"ו מי"ט עו"ט מיהו באמת לק"מ דהא באמת ליכא בא בסי' אחד זולת הכתובין בתורה רק בא בסי' דלא דריס וא"כ כיון דפו"ע גופייהו היינו למדין לאיסור בק"ו מהי"ט עו"ט ע"כ ללמד היתר על בא בסי' אחד אתי ועל איזה בא בשי' אחד אתי ללמוד היתר ע"כ על בא בסי' דלא דריס וא"כ על איזה סי' טהרה היינו למדין איסור בק"ו מהי"ט עו"ט אלא דכיון שבאנו לידי מדה זו יש לתמוה לפי שיטת רש"י ותוס' אף השתא דאיכא סי' החדש למה אצטריך נשר לפי ב' השיטות שבזה הא האי חד דפו"ע דבסי' הישן לגופי' לא אצטריך לפי השיטה הב' שבזה משום דאתי בק"ו מהי"ט עו"ט ולפי השיטה הא' שבזה משום דהוה אתי מהאי חד דבסי' החדש דבוודאי לא עדיף ממנו ולמדין מסי' לסי' כמוש"ש לפי השיטה הב' וא"כ ע"כ ללמד היתר אתי לבא בסי' א' וכיון דליכא בא בסי' אחד ודורס ע"כ ללמד היתר על בא בסי' דלא דריס אתי וא"כ איזה בא בסי' אחד היינו למדין לאיסור מסי' החדש או מסי' הישן דאצטריך נשר למשריה ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה וסו"ד לא יכולתי ליישב שיטת רש"י ותוס' בזה והעיקר מתבאר גם עפ"י זה כשיטת הרמב"י דלפי שיטתו וודאי א"ש דהוה ילפינן איסור לבא בסי' אחד דלא דריס מהאי חד דפו"ע דבסי' החדש דהוא לא דריס והאי דבסי' הישן וודאי אצטריך לגופי' דהא לא הוה ילפינן ליה לאיסור מסי' החדש דהא כל העו"ט שבהי"ט עו"ט שיש להם אותו סי' טהרה דידי' מוכיחין עליו שהוא טהור מדאצטריך הכתוב לפורטן אבל אי האי דבסי' דלא דריס ג"כ לא הוה חדש

א"כ וודאי דהי"ט עו"ט ופו"ע ה"ל כ"א כתובין דלא ילפינן מינייהו והא דאמרינן ה"ל ב' כתובין דמשמע דקאי אפו"ע לאו דווקא או משום דבהו ידעינן דאיכא חד דלא דריס דהוה ילפינן מיני' בגמ' (שם ס"ב א') במימרא דרב נחמן איתא דעוף הבא בשני סי' טהור ובלבד שיכיר עורב ומינו בזה שיטה א) לשיטת רש"י היינו בכל האופנים בין שיודע שאין לו יותר מב"ס דהיינו דחד מינייהו הוא סי' דלא דריס בין שהן שני סי' מהניכרים ומסופק על הדריסה אבל כשאינו מכיר עורב בא בשני סי' טמא משום ספק עורב ומינו וא"ת אכתי בא בשני סי' דליתנייהו בעורב ומינו אמאי טמא ואף אם נאמר דבעורב ומינו איכא כל שנים מהניכרים מ"מ בסי' דלא דריס ועוד סי' אחד מהניכרים מותר כמוש"ל בביאור סיפא דמתניתין ואין לומר דבאין מכיר עורב בכ"ע טמא משום גזירה כמו"ש במתניתין דסי' דלא דרים לא מחלף באחר משום שהוא ידוע יותר משום כללא דכל הדורס טמא וצ"ל דה"ק כשמכיר עורב כל בא בשני סי' טהור וכשאינו מכיר עורב יש לך בא בשני סי' שהוא טמא משום ספק עורב ויש לך טהור וסמך בזה אמתניתין. שיטה ב) לשיטת התוס' דכולהו י"ט עו"ט לא דרסי והי"ט עו"ט המה בני תלתא תלתא א"א לפרש בשני סי' הניכרין ומסופק על הדריסה דבשני סי' מהניכרין אמאי טהור במכיר עורב דלמא הוא מהי"ט עו"ט דאית בהו תרי תרי מהניכרין אלא צ"ל דבא בשני סי' היינו שמבורר שאין לו רק שני סי' והיינו דחד מינייהו הוא סי' דלא דריס דהא כ"ע הדורס טמא ולפי"ז מוכח דעורב ומינו אין דורסין וכן מוכח דחד דפו"ע דבסי' הישן אינו דורס מדאסרינן שם בא בסי' א' משום פו"ע וכמו"ש התוס' שם ולפי שיטה זו ג"כ קשה דהא בסי' החדש שהוא א' מהניכרין לשיטת התוס' וידוע שאינו דורס מותר אף באינו מכיר עורב וצ"ל ג"כ כמו"ש מקודם לשיטת רש"י או דבאינו מכיר עורב בכ"ע אסור משום גזירה כמוש"ל בביאור המשנה לשיטת התוס'. שיטה ג) לשיטת הרמב"י בין שידוע שאין לו רק ב' סי' דהיינו דחד מינייהו הוא סי' דלא דריס בין שיש בו ב' סי' מהניכרין ומסופק בדריסה כשמכיר עורב ומינו טהור דהא ליכא שום עוף טמא בתורה שיש לו ב' סי' מהניכרים זולת עורב ולאינו מכיר עורב יש שטמא ויש שטהור כמו"ש מקודם לשיטת רש"י. ומעתה יש לבאר. ענין א) בביאור ד' סימני טהרה הנ"ל ובזה א) דורס פי' רש"י שאוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל. והקשה ר"ת דהא תרנגולת ג"כ עושה כן ופי' ר"ת דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין עד שתמות כההיא (דפסחים מ"ט וספ"ק דב"ק) והר"ן כתב שנועץ צפרניו בהבע"ח ודורסן והיינו דריסה ששנינו לענין טריפות. והתוס' לשיטתם דהי"ט עו"ט אין דורסין א"א להו לפרש דורס דהכא כההיא דטריפות דהא נץ דורס כמו ששנינו בר"פ א"ט ר' אלעזר בר צדוק אומר כ"ע החולק את רגליו טמא

(חולין נ"ט א') במשנה. ופי' כל המפרשים משום דדריס ובגמ' ס"ה א' איתא ר"א בר"צ אומר מותחין לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו שתים לכאן ושתים לכאן טמא שלש לכאן וא' לכאן טהור ר"ש בן אלעזר אומר כל עוף הקולט מן האויר טמא ואמר אביי קולט ואוכל קא אמרינן והיינו הכל משום דדריס. כתב בעה"מ עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס וכ"כ הרשב"א והרא"ש אלא שיש מחלוקת אי בעינן תרווייהו או בחד מהני סגי. ב) אצבע יתרה פירש"י אצבע שאחורי הרגל וכן היא דעת התוס' (שם ס"ג א') ד"ה נץ עפ"י מה דבעינן למימר קמן וכתב הר"ן שאחרים אומרים שא"א לומר כן שעיקר הדריסה היא באותו האצבע והנשר שקורין אגולא יש לו אצבע זה אלא שאצבע האמצעי היא יתרה וגדולה מחברותיה נקרא אצבע יתרה וכ"כ הרא"ה הביאו הפר"ח. ג) זפק קטן יש לספק אי הוה זפק כמו"ש התוס' (שם ס"א א') ד"ה מפני וכמו"ש מקודם ד) קורקבן נקלף היינו הקליפה הפנימית הלבנה ואי נקלף בסכין ולא ביד נסתפקו בגמ' (שם ס"ב ב') אי הוה קילוף וע"ש ענין ב) הני כרזי דבי חולפא שרו ודבי כרבי אסירי אמר רבינא ומלקינן עלייהו משום שרץ העוף (חולין ס"ב ב') ופירש"י דהיינו מיני חגבים והתוס' פירשו דמיני עופות קטנים הן ואית בהו כל ד' סי' טהרה וזה תימא לפי ענ"ד דהא לא כתיב שרץ העוף רק בהולך על ארבע ולפי ענ"ד בעופות איירי אלא שבהני אין הסי' שלהן סי' גמורין. ענין ג) אחרים אומרים שכן עם הטמאים טמא עם טהורים טהור כמאן כר"א דתניא רא"א לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אפילו תימא רבנן שכן ונדמה אמרינן פירש"י דומה להם במראיתו (שם ס"ה א') והיינו כשיש להסתפק בו ע"י סימני טהרה שלו באיזה מהעו"ט הכתובין בתורה ענין ד) אמר ר' יצחק עוף טהור נאכל במסורת (חולין ס"ג ב') וע"ש והיינו ג"כ באותן שיש להסתפק בהן בהעו"ט הכתובין בתורה ועי' מזה יו"ד סי' פ"ב ענין ה) בביאור כמה מיני עופות ובזה א) כתבו התוס' (חולין ס"ב ב') בד"ה מאי ספיקייהו דעוף שקורין קוונא קורקבנו נקלף ויש לו אצבע יתרה והדריסה בספק ומסתברא שהוא כוס או ינשוף שיש לו לסתות כאדם כדאיתא (נדה כ"ג א') בקריא וקיפופא והוא תרגום דכוס וינשוף. ולפי"ז מוכח דסי' החדש הוא זפק לשיטת התוס' ולהרמב"י צ"ל דאין להם אצבע יתרה דאיהו מפרש א"י כמוש"ל בשם הר"ן והרא"ה דלא כרש"י ותוס' ולרש"י צ"ל בהכרח דאין זה כוס וינשוף דהא לפירש"י אית להו גם הניכרין והר"ן כתב בשם הרמב"ן שהוא בדק בעופות שיש להם לסתות כאדם ואין להם אלא אצבע יתרה. ב) כתבו התוס' שם דעוף שאנו קורין אותו קורביל יש לו זפק ואצבע יתרה ולשיטתם לפי הנ"ל לפני זה א"א לומר שהוא עורב דהא יש לו סי' החדש וע"כ שהוא אינו דורס וטהור אם לא שנאמר

דעוף הנ"ל באות א' אינו כוס וינשוף ויכול זה להיות מהי"ט עו"ט ואינו דורס אבל מ"מ א"א לומר עליו שהוא עורב לשיטתם שהרי לשיטתם עורב אינו דורס ואין לו רק סי' אחד מהניכרים אלא שלשיטת הר"ן והרא"ה יכול להיות שהקורביל אין לו אצבע יתרה רק זפק ויכול להיות שאינו דורס והוא עורב לשיטת התוס' ולשיטת הרמב"י אי יש לו אצבע יתרה ודורס הוא עורב או מינו ואם אין לו אצבע יתרה ודורס כיון שיש לו זפק ע"כ הוא או מהי"ט עו"ט או פו"ע דבסי' הישן ואם אינו דורס יכול להיות שהוא טהור. ג) כתב הר"ן דעוף שאנו קורין אותו קורב הוא עורב לרוב שחרותו ובניו יוצאים לבנים קצת כדאיתא (כתובות מ"ט) וצועק תמיד כמו"ש (ב"ב כ"ג) אפיקו לי קורקור מהכא ויש לו אצבע יתרה וקורקבנו נקלף וזה סתירה לשיטת התוס' דהעורב אין לו רק סי' אחד מהניכרין ואולי באמת אין לו אצבע שאחורי הרגלים שהוא אצבע יתרה להתוס' וצ"ל דקורב אינו. קורביל. ד) כתבו התוס' (שם ס"ג א') ד"ה נץ דעוף שאנו קורין אושפרויר וודאי דורס וא"כ אינו נץ לשיטתם וכתב הר"ן שאין לו רק אצבע יתרה בלבד והוא הנץ לשיטת הרמב"י ולשיטת התוס' צ"ל דאין לו שום סי' טהרה דאין לו אצבע שאחורי הרגלים שהוא אצבע יתרה לשיטתם דאל"כ תמוה מה הוא דהא ע"כ הוא מהי"ט עו"ט כיון שדורס ויש לו סי' טהרה וא"א לו להיות רק חד דפו"ע שבסי' החדש ואצבע יתרה אינו סי' החדש כנ"ל ה) נידון עוף אגולא עמש"ל ענין א' אות ב' ו) כתבו התוס' (שם ס"ג א') ד"ה נץ דקורא הוא טהור כדמוכח (חולין קל"ח ק"מ) ואינו קוקו שהוא טמא ודלא כפירש"י ז) כתב הר"ן שם דעוף הגס שהוזכר בר"פ א"ט הוא האוסטור ואין לו ג"כ רק אצבע יתרה והוא מינו של נץ ע"ש ח) כתב הר"ן בת היענה שנקראת בלשון חכמים נעמה כתב הר"ן שם היא אסטרוץ שאוכלת ברזל וזכוכית כדאיתא (שבת קכ"ח) והיא עושה אבל תמיד שאינה משוררת ולא משמעת קול כלל ואין לה רק קורקבן נקלף ט) כתב הר"ן שם דעוף הנקרא ווטורה היינו דיה שבתורה שרואה נבלה מרחוק יותר מכל העופות ואין לו אלא אצבע יתרה בלבד. י) כתב הר"ן שם שהעטלף הוא העכבר הפורח בלילה אין לו רק אצבע יתרה והיינו שהאצבע האמצעי שבהג' שלפניו הוא יותר גדול יא) כתב הטור בשם רבינו ירוחם הסיגיאיניה המקוננת בבתים הגבוהים היא טהורה שיש לה כל סימני טהרה כמו אווז ממש וגם כף רגלה רחב כשל אווז וידוע שאינו דורס כו' ויש מקומות נוהגים בה איסור שהיא חסידה שבתורה. יב) נידון צפור דרור עי' פר"ח (סי' פ"ב ס"ק ט') אלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגולגלת ראשה אחד כד וראשה אחד חד טהורה ב' ראשיה כדין או ב' ראשיה חדין טמאין חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה חלבון וחלמון מעורבין בידוע שהיא ביצת

השרץ (חולין ס"ד א') אמר ר' זירא סי' לאו דאורייתא דאי לא תימא הכי הא דא"ר אסי שמונה ספיקות הן (שם ס"ב ב') לבדוק בביצים דידהו כו' וה"ק ב' ראשיה כדין או ב' ראשיה חדין או חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים וודאי טמאה רישיה אחד חד ורישיה אחד כד וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים ואמר לך עובד כוכבים של עוף פ' וטהור הוא סמך עליהם בסתמא לא תסמוך עליהם דאיכא דעורבא דדמי לדיונה ועי' יו"ד (סי' פ"ו) ביצת עוף טמא שהתחיל להתרקם נ"ע לפי ענ"ד שלוקין עליו משום עוף טמא כמו בביצת השרץ (חולין ס"ד א') וע"ה מש"ל שם והרמב"ם כתב דלוקין עליו משום שרץ העוף ועי' במפרשי הרמב"ם ועי' פר"ח (ביו"ד סי' פ"ו ס"ק כ') שדבריו בשם בלתי נכונים לפי ענ"ד ביצה טמאה שבשל עם טהורות איתא בגמ' (חולין צ"ח ח') דאינה אוסרת כלל דלא יהבה טעמא כלום כדאמרי אינשי כי מיא דביעי בעלמא (שם צ"ז ב') פי' כמו מים שמבשלין בהן ביצים דלית בהו טעמא כלל והתוס' כתבו שם עפ"י הירושלמי דספ"י דתרומות לחלק בין קלופה לאינה קלופה ועי' פר"ח בסי' פ"ו ס"ק י"ב שכתב דעת הרמב"ן והרא"ה להתיר בכ"ע וכתב שכן משמע מהר"י והרמב"ם שסתמו ולא חילקו כלל ועכ"ז לא הסכים לזה ועמ"ש חולין שם להקל:

(כא)

אך את זה תאכלו גו' בחגבים סי' טהרה כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו ר' יוסי אומר ושמו חגב (חולין נ"ט א') במשנה מאי רובו א"ר יהודה אמר רב רוב ארכו ואמרי לה רוב היקפו אר"פ הלכך בעינן רוב ארכו ורוב היקפו שם ס"ה א' הפר"ח בסי' פ"ח ס"ק ה' כתב בשם הרמב"ם בסי' המשנה דמס' (תרומות פ"י) דחגבים אין להם דם ותמה ע"ז מהא דכריתות כ"א העיד ו' על ציר חגבים טמאין שהוא טהור תרומות שם וביו"ד שם פסקו דמותר לאכילה והוא תמוה ובירושלמי איתא מהו טהור מלהכשיר אבל לטמא אפילו כל שהוא מטמא וגו' החסי' מהו טהור להכשיר ולטמא אבל לאכול אפילו כל שהוא אסור ועמש"ש מזה:

(כד)

ולאלה תטמאו גו' כאן מדבר מבהמה וחיה טמאה ולהלן פסוק ל"ט מדבר מבהמה וחיה טהורה ואין חילוק ביניהן רק לענין שחוטה כמוש"ל שהחיה בכלל בהמה (חולין ע' ב') ע"ג בהמה ובן שמונה אין מק"ט דהא חוצצין בפני הטומאה הובא (ב"ב כ' א') ועי' תוס' (חולין ע"א ב') ד"ה בלוע בבהמה אדני השדה חיה ר' יוסי אומר מטמאות באוהל כאדם (כלאים פ"ח מ"ה):

שם כל הנוגע טומאה בלועה אינה מטמאה כגון אכל נבלה וטבל אינו נטמא ממנה אח"כ (חולין ע"א א') טהרה בלועה ג"כ אינה מק"ט הלכך בלע טבעת טהורה ונכנס

לאוהל המת הזה שנה וטבל והקיאה ה"ה כמו שהיתה מקואות פ"ו מ"ח והובא (חולין שם ב' בלע טומאה וטהרה אין הטהרה הבלועה מק"ט מהטומאה הבלועה (שם ב') כשם שהאדם מציל משום בלועה כך הבהמה מצלת משום בלועה שם ועי' רש"י (חולין ע' ב') ד"ה ק"ו ותוס' שם דלרע"ק טומאה בלועה מטמאה לטהרה בלועה שעמה ויותר נראה דרע"ק לא איירי רק בהוציא העובר את ידו ועי' תוס' (שם ע"ב א') ד"ה גזירה מיהו ריה"ג במתניתין (דשם ע' ב') במשנה נראה דס"ל דטומאה בלועה מטמאה לטהרה שבלועה עמה כדבעינן למימר קמן נגיעת בית הסתרים אי הוה נגיעה לטמא פלוגתא דר"מ ור"י דלר"מ טומאת בה"ס מטמאה ולר"י אינה מטמאה. כלים פכ"ז מ"י והובא (חולין ע"ב ב') ובכ"ד הכל מודין בלשון לענין טומאה שגלוי הוא אצל שרץ לענין טבילה כטמון דמי לא נחלקו אלא לענין הזאה (קדושין כ"ה א') בהמה שמת עוברה בתוך מעי' והושיט הרועה את ידו ונגע בו בין בטמאה בין בטהורה טהור (שם ע' ב') במשנה וכתבו התוס' (שם ע"ב ב') ד"ה וחכ"א מגע ט"ש דאפילו בהוציא עובר את ידו ונגע בה ג"כ טהור דכ"ז שלא נולד אינו מטמא וכן נראה להדיא שם בגמ' (שם ע' ב') ר"י הגלילי אומר בטהורה טהור בטמאה טמא דעובר מת במעי טמאה שאינה מתירתו בשחיטה מטמא ונידון טומאה בלועה כבר כתבתי מקודם דנראה דס"ל דטומאה בלועה מטמאה לטהרה שבלועה עמה: **שם בנבלתם** אינה מטמאה טומאת נבלות עד שתמות או עד שיתיז ראשה (חולין קי"ז א') אבל בלא"ה כל זמן שמפרכסת אינה מטמאה טומאת נבילה. שם אהלות פ"א מ"ו מאי הותזו רש"א הותזו ממש ר"א אמר ר' מני כהבדלת עולת העוף א"ל ר' ירמיה לר"א כהבדלת עולת העוף לרבנן ולא פלגיתו או דילמא כהבדלת עולת העוף לר"א בר"ש ופלגיתו א"ל כהבדלת עולת העוף לר"א בר"ש ופלגינן (חולין כ"א א') ועמש"ל בדיני עולת העוף ומשמע מהתוס' שם דבעינן ג"כ שבירת מפרקת וחתיכת רוב בשר חלקה לשנים נטל ירך שלה קרעה מגבה נשברה המפרקת ורוב בשר עמה נבלה מחיים (חולין כ"א) שחיטת בהמה וחיה טהורה מטהרת מידי נבלה אפילו טרפה אבל בהמה וחיה טמאים אין שחיטה מועלת להן לטהר מידי נבלה (חולין ע"ב ב' שם קי"ז) עגלה ערופה טהורה לאחר עריפה דכפרה כתיב בה כקדשים (זבחים ע' ב') ומבעיא שם ערף עז מהו ופירש"י ערף עז על החלל במקום עגלה מהו לר"מ דמטהר שם במליקת אווזין ותרנגולין ע"ש שחט חילין בעזרה קדשים בחוץ שחיטתה מטהרתה (זבחים ס"ח) בן שמונה שנולד אין שחיטתו מטהרתו (שבת קל"ז) שחוטה ומפרכסת אינה מצלת על הבלועין הואיל דמטמאה טומאת אוכלין והרובעה חייב כיון דאינה מטמאה טומאת נבלות אבר הפורש מן החי מטמא כנבלה אבל בשר הפורש מן החי בין הפורש מן החי

עצמו בין הפורש מאבר שפירש מן החי טהור (חולין קכ"ח ב') שחיטת בהמה מהני להתיר ולד מת שבמעיה אף שהוא בן ט' ולהתיר ולד חי שהוא בן שמונה נמצא בה בן ט' חי רמ"א אין שחיטתו מתירתו וחכ"א שחיטתו מתירתו רש"ז אומר אפילו בן ה' שנים וחורש בשדה שחיטת אמו מטהרתו (חולין ע"ד ב') רש"ז היינו ת"ק אמר רב כהנא הפריס ע"ג קרקע א"ב דבהפריס עג"ק לת"ק טעון שחיטה מדרבנן (שם ע"ה ב') גמ' ורש"י בהמה שהוציא העובר את ידו ושחט את הבהמה ואח"כ חתך את ידו של העובר הבשר מגע נבלה (חילין ע"ב א') פירש"י בשר העובר הוה מגע נבלה והטעם דשחיטה עושה ניפול ודין האבר אחר שחיטה כדין אבר מה"ח שמטמא כנבלה תוס' שם עפ"י הגמרא דשם ע"ג א' ב' ומטמא ליה לבשר הוולד לר"מ גופי' משום דס"ל טומאת בה"ס מטמאה כנ"ל או משום דבשעת פרישה א"א שלא יגע ואז לא הוה מגע בה"ס ומק"ט (שם ע"ב ב') רבינא אמר כל העומד לחתוך כחתוך דמי דר"מ לטעמיה ואפילו לרבנן דלית להו האי סברא מ"מ חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ונגעי בהדי הדדי והא דקתני חתכה לאו דווקא (שם) וחכ"א מגע טריפה שחוטה דס"ל אין שחיטה עושה ניפול ומ"מ אסור באכילה מה"ת כדין טריפה שחוטה ועי' גמ' שם ארשב"ל כמחלוקת בעוברין כך מחלוקת באיברין (חולין ע"ג) במסקנא פי' באבר ובשר המדולדל והיינו שא"י לחזור ולחיות כדאיתא (שם קכ"ז ב') פליגי ר"מ וחכמים אי שחיטה עושה ניפול או לאו כמו דפליגי לעיל באיברין דה"נ ר"מ מטמא משום אבר מה"ח ולחכמים אין בו טומאה מה"ת אבל אסור מה"ת כטריפה שחוטה ורי"א מחלוקת באבר דעובר אבל באבר דבהמה ד"ה אין שחיטה עושה ניפול ואין בו שום טומאה וגם באכילה אינו אסור מה"ת רק מדרבנן (שם ע"ד א') כפירש"י אנא שהרמב"ם כתב דאסור מה"ת ואין לוקין ע"ז והמ"מ ביאר דבריו והסכים לזה והפר"ח בסי' ס"ב שינה טעמו קצת מהמ"מ והסכים ג"כ להרמב"ם ולפי מ"ש (חולין ע"ג ב') ד"ה מ"ט דר"י נ"ע לברור כרש"י ותוס' ועמש"ש (ע"ד א') מתה הבהמה לכו"ע מיתה עושה ניכול והאבר מטמא משום אמה"ח ולא משום נבלה חולין ע"ג ב') מיהו לענין איסור אמה"ח לבן נח נ"ל לפי ענ"ד דלר' יוחנן אין מיתה עושה ניפול דלהקל אמרינן דה"ל כמו שלא פירש כמו לישראל בשחיטה כמו"ש (חולין ל"ב ב') ד"ה אלמא כו'. כזית מן הנבלה מטמא במגע ובמשא דלהלן ילפינן מקרא (נדה מ"ב ב') כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ שהניחן בחמה ונתמעטו טהורין הניחן בגשמים ונתפחו טמאין מה"ת (טהרות פ"ג מ"ד) הא דקתני הניחן בגשמים כו' היינו אותן שנתמעטו אבל אם בתחילה היו פחות מכשיעור ונתפחו פלוגתא (מנחות נ"ד א') רב ור"ח ור' יוחנן אמרו משתערין לכמו שהן שכן הן שונין בהא דעוקצין פ"ב מ"ח בבשר העגל שנתפח

שמואל ור"ש בר' ור"ל אמרו משתערין לכמו שהן וטהורין מה"ת ומודו דטמאין מדרבנן האיברים אין להם שיעור אהלות פ"א מ"ז מה הוא אבר כל שאינו עושה חליפין דברי ר' יוסי ואפילו כוליא וניב שפתים רעק"א שיש בו גידים ועצמות ואף בלי בשר כגון ארכובה רבי אומר שיש בו בשר גידין ועצם (חולין קכ"ח ב') ועי' (אהלות פ"א מ"ח) דחשיב שם איברים שאין בהם עצמות וצריך שיהיה ראוי להעלות ארוכה [חילין קכ"ה א') השרץ והנבלה והש"ז מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ואם יכולין לשרות ולחזור לכמו שהן טמאין וכמה היא שרייתן בפושרין מעל"ע (נדה נ"ד ב') חלב נבלת בהמה טהורה טהור חלב נבלת בהמה טמאה וחיה בין טמאה בין טהורה טמא (עוקצין פ"ג מ"ט זבחים ע' א' ב') דם נבלות פלוגתא דתנאי אי מטמא כנבלה אי לא (עדיות פ"ה מ"א פ"ח מ"א מנחות ק"ג ב') ושיעורו למאן דמטמא ברביעית הואיל שכשיקרש יעמוד על כזית (מנחות ק"ד א') ועמ"ש בספר דברים פרשה י"ד פסיק כ"א ולמאן דמטהר מדין נבלה כתב הרמב"ם עפ"י הירושלמי שדינו כדין דם שנטמא שהוא ראשון כל הטמאין בין קלין בין חמורין משקין היוצא מהן כמשקין שהוא נוגע בהן אלו ואלו תחילה חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה מס' טבול יום פ"ב מ"א ופי' משקה שהוא אב היינו מעינות הזב וטומאה דשארי משקין היינו מדרבנן (חולין פ"ח א') ועי' (שם) ועי' (כריתות י"ג א' ב') השליא טהורה (חילין ע"ז) אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם עור חזיר של ישוב ר' יהודה אומר אף עור חזיר הבר עור חטוטרת של גמל הרכה עור הראש של עגל הרך עור הפרסות עור בית הבושת עור השליל עור של תחת האליה עור האנקה הכח הלטאה והחומט ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה וכולן שעבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור האדם ר"י בן נורי אומר השמונה שרצים שכתובין בתורה יש להן עורות (חולין קכ"ב א') אמר עולא דבר תורה עור האדם טהור ומ"ט אמרו טמא גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין ואיכא דמתני לה אסיפא וכולן שעבדן כו' חוץ מעור אדם אמר עולא ד"ת ע אדם שעבדו טהור כי' ולפ"ז ברישא טומאה דאורייתא איתא שם וכתבו התוס' אע"ג דכל מת אסור בהנאה מ"מ לא היו גוזרין בשביל כך רק בשביל עור או"א וצ"ע עור חטוטרת גמל הרכה כמה רכה אמר עולא אמר ריב"ל כ"ז שלא טענה בעי ר' ירמיה הגיע זמנה לטעון ולא טענה מהו בעי אביי לא הגיע זמנה לטעון וטענה מהו תיקו (שם) כמה עגל הרך עילא אמר בן שנתו והוא שיונק ר' יוחנן אמר כ"ז שיונק (שם) בעי מיניה ר"ל מר"י עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא א"ל אינו מטמא א"ל למדנו רבינו אלו שעורותיהן כבשרן ועור הראש של עגל הרך א"ל אל תקניטני בלשון יחיד אני שונה אותה (שם ב') ורק עור שתחת האליה הוא לכו"ע

פלוגתא זו הבאתי לעיל פרשה ז' פי"ח בדיני פיגול פיגול מאי בית הפרסות רב אמר בית הפרשות ממש ר' חנינא אמר ארכובה הנמכרת עם הראש עור בית הבושת פי' רש"י בית הרחם של נקבה כמה כדי עבודה אר"ה א"ר ינאי ארבעה מילין (שם) כל שהוא יד ולא שומר טמא ומטמא ואינו מצטרף שומר אעפ"י שאינו יד טמא ומטמא ומצטרף (עוקצין פ"א מ"א) והיינו שיש יד ושומר להטהרה להתטמא דהיינו להכניס טומאה ויש יד ושומר להטומאה לטמא אחרים ע"י היד והשומר והיינו יד ושומר להוציא טומאה (חולין קי"ח א') אמר רב אין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול ורי"א יש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול (חולין קי"ח ב') בביאור הא דיש יד לפחות מכזית לפי"ד הסוברין דלקבל טומאת אוכלין לא בעינן כביצה כמוש"ל איירי שפיר לענין לק"ט ע"י היד ולפי"ד הסוברין דגם לק"ט בעינן כביצה למ"ד דיש נוגע וחוזר ונוגע כדבעינן למימר קמן איירי שפיר בשני חצאי זיתים ששניהם נוגעין בטהרה אלא שא' מהם או שניהם נוגעין ע"י היד ולמ"ד דאין נוגע וחוזר ונוגע כתבו התוס' שם דאיירי שהפחות מכזית מחובר לחתיכה אחרת וכשיאחז בהיד שהוא להפחות מכזית ינתק המותר דל"ה יד רק לפחות מכזית דין השומר להצטרף לכשיעור אינו רק לטמא טומאת אוכלין אבל לטמא אדם וכלים ליכא דין שומר להצטרף אבל מ"מ יש לו דין יד להוציא טומאה ע"י השומר כשיש בהטומאה עצמה כשיעור (חולין קי"ז ב' קי"ח א') העור הוה שומר להבשר שתחתיו העצמות הויין שומר למוח שבהן הטלפים הויין שומר הלכך העור והעצמות והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין (חולין שם) הרוטב והקיפה והאלל והגידין והקרנים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין (שם) מאי רוטב חלא דקריש (שם ק"כ א') פירש"י ליחה היוצאה מבשר שקורין גינייר"א מאי קופה אר"פ תבלין (שם) מאי אלל ר' יוחנן אמר מחטקא (שם קכ"א א') פי' רש"י גיד השדרה והצואר והוא רחב ולבן וקשה מאד רל"א בשר שפלטו סכין וענין הצירוף הוא כשחישב על מקצתו לאכילה או כשמקצהו פלטו חיה דההיא מקצת וודאי חשוב אוכל (שם) קרנים אר"פ במקום שחותכין אותן ומוציאין דם שם. שני חצאי זיתים שנגע אדם בשניהם בבת אחת פלוגתא חולין קכ"ד ב') בר פדא אומר דר' ישמעאל דמתניתין שם עמוד א' ויובא להלן ג"כ ס"ל יש נוגע וחוזר ונוגע כחכמים דאהלות פ"ג מ"א לענין אוהל ור' יוחנן ס"ל דלר' ישמעאל שם אין נוגע וחוזר ונוגע כר' דוסא אהלות שם לענין אוהל ולרע"ק שם יש נוגע וחוזר ונוגע כמו לחכמים דאהלות שם לענין אוהל כל הנבלות מצטרפין לענין טומאה (מעילה ט"ו ב') והיינו לטמא אדם וכלים למאן דאמר יש נוגע וחוזר ונוגע ולמאן דאמר אין נוגע וחוזר ונוגע היינו לענין לטמא אוכלין ומשקין כמו שיתבאר להלן בדיני טומאת אוכלין

ולענין דין משא דלהלן בזה בשני חצאי זיתים למאן דאמר אין נוגע וחוזר ונוגע רעק"א הנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא ואע"ג דרע"ק לכו"ע ס"ל יש נוגע וחוזר ונוגע כנ"ל מ"מ נ"מ בשני חצאי זיתים מדובקין לעור ע"ש וכדבעינן למימר קמן או אליבא דמ"ד אין נוגע וחוזר ונוגע או דמכאן יליף דיש נוגע וחוזר ונוגע מיהו במת לכו"ע נ"ל דמצינו בו משא בלי מגע (אהלות פ"ב מ"ה מ"ו) וצ"ל או דמת חמור או דאתי לכלל מגע ע"י אוהל שדינו כמגע ואליבא דר' ישמעאלי פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל ר"י ס"ל דלר' ישמעאל דס"ל לדידיה אין נוגע וחוזר ונוגע לא ס"ל הנוגע והנושא ואף ע"פ שאינו מטמא במגע מכל מקום מטמא במשא כן היא סוגית הש"ס בתחילה שם ולבסוף איתא שם אמר עולא ב' חצאי זיתים שתחבן בקיסם אפילו מוליך ומביא כל היום כולו טהור מ"ט בעינן נושא והוא דנושא בבת אחת (שם קכ"ד ב') פי' שינשאו זה ע"י זה ומשמע שם כמוש"ש דהיינו דאף למ"ד יש. נוגע וחוזר ונוגע מ"מ במשא אינו מטמא והא דר' ישמעאל ורע"ק מטמאין במשא בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם כדאיתא במשנה שם וכמו שיתבאר להלן מוקמינן לה שם במרודד פי' שהשני חצאי זיתים מחוברין זל"ז ע"י רצועה דקה ופי' התוס' שם דהיינו באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו דס"ל כמ"ד דבכה"ג אינו כמוה (עוקצין פ"ג מ"א) והובא (חולין קכ"ח א) ע"ש תו איתא שם כתנאי אחד הנוגע ואחד המסיט ר' אלעזר אומר אף הנושא אטו נישא לאו מסיט הוא אלא לאו ה"ק אחד הנוגע ואחד המסיט בלא נושא ואתא ר"א למימר והוא דנושא ומאי אף אימא והוא דנושא ופירש"י ותוס' דהיינו ברייתא בשני חצאי זיתים ונ"ל דהא דלא אמרינן להיפך דת"ק והוא דנושא קאמר ורא"א אף הנושא ואינו נושא משום דא"כ ה"ל עיקר חסר מן הספר ועי' תוס' שם אבל הרמב"ם והתוי"ט והא"ר במס' (זבים פ"ה מ"ג) דעתם דהיינו מתניתין דשם בשינוי קצת בלישנא דת"ק דשם או דהיינו משנה ז' דבשם ולפי"ז האי כתנאי דהכא לא קאי כלל אהא דב' חצאי זיתים אלא דעיקר דין היסט בלא משא הוא בפלוגתא ואין דבריהם נראין כלל לפי ענ"ד ויתבאר להלן בפסוק כ"ה ע"ש עור שיש עליו כזית בשר הנוגע בציב היוצא ממנו ובשערה שכנגדו עמא היה עליו כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע דברי ר' ישמעאל רעק"א לא במגע ולא במשא ומודה רע"ק בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם והסיטן שהוא טמא ומפני מה רע"ק מטהר בעור מפני שהעור מבטלן (חולין קכ"ד א') במשנה אמר עולא אר"י לא שנו הא דביש עליו כזית טמא אלא פלטתו חי' אבל פלטתו סכין בטל א"ל ר"נ לעולא אר"י אפילו כתרטא א"ל אין אפילו כי נפיא א"ל אין ומסקינן דאירי במרודד פי' רצועות או שטח בשר דק זמנין אשכחי' רב אושעי' לר' אמי דיתיב וקאמר לה אסיפא היו עליו

שני חצאי זיתים מטמאין במשא ולא במגע אר"י ל"ש אלא פלטתו חי' אבל פלטתו סכין בטל ובביאור פלוגתייהו דר' ישמעאל ורע"ק פלוגתא בגמ' (שם ב') בר פדא אמר ל"ש אלא מאחוריו דאין שומר ויד לפחות מכזית אבל מלפניו יש נוגע וחוזר ונוגע והיינו לר' ישמעאל וכן לרע"ק וכמו"ש מקודם ור' יוחנן אמר דאף מלפניו לר' ישמעאל אין נוגע וחוזר ונוגע כנ"ל מיהו רע"ק ס"ל דיש נוגע וחוזר ונוגע כנ"ל וטעמי' דר"ע במשנתנו מפני שהעור מבטלן ולפי כ"ז הא דמודה רע"ק בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם שהוא טמא היינו ה"ה במגע ובלא קיסם והכי קתני בהיסט מודה רע"ק לר' ישמעאל דטמא אבל במגע פליגי דר' ישמעאל ס"ל אין נוגע וחוזר ונוגע ורע"ק ס"ל יש נוגע וחוזר ונוגע חיבורי אדם ל"ה חיבור (נזיר נ' א') תניא חיבורי אוכלין ע"י משקין חיבור לטומאה קלה ואין חיבור לטומאה חמורה (זבחים ק"ה ב') פירש"י חצי זית נבלה מכאן וחצי זית נבלה מכאן ומשקה טופח באמצע ונוגע בשניהם מחברן לטמא אוכלין ומשקין הנוגעין באחד מהחצאים האלו ואין חיבור לט"ח לטמא אדם וכלים עכ"ל ונ"ל דחיבורי אוכלין וודאי לאו בנבלה איירי רק באוכלין ומה שפירש"י בשני חצאי נבלה כו' קאי אהא דקתני ואין חיבור לטומאה חמורה דע"ז פי' דהיינו בשני חצאי זיתי נבלה דל"ח חיבור לטמא אדם וכלים אבל חשיבי חיבור ע"י המשקין לטמא או"מ ותו איתא שם מונין בו ראשון ושני אי אין מונין בו ראשון ושני א"ל כל היכא דמטמא אדם וכלים מונין בו רו"ש אין מטמא אדם אין מונין בו רו"ש והפי' נראה עפ"י פירש"י דהספק הוא בשני חצאי זיתי נבלה שמחוברין ע"י משקין דהוה חיבור לטמא או"מ כנ"ל אם הכזית נבלה המחובר מב' חצאי זיתים חשיב אב הטומאה לגבי או"מ והאוכל הנוגע בו הוה ראשון או דהכזית נבלה עצמו ה"ל ראשון ופשיט שם כיון דלא חשיב אב הטומאה לטמא אדם וכלים נ"ח ג"כ אב לטמא או"מ ושיטת הרמב"ם והראב"ד בזה שגבה ממני ועמ"ש בספרי עוד"ד ועמש"ל פרשה י"ז פסוק ט"ו בדיני נבלת עוף הטהור. קולית נבלה וקולית השרץ הנוגע בהם סתומים טהור נקובים כ"ש מטמא במגע (חולין קכ"ה א') פירש"י ע"י נגיעת שער ועמש"ל פרשה ט"ז בדין היסט הזב מנין שאף במשא כן ת"ל הנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא לא בא לכלל מגע נא בא לכלל משא שם. ובביאור זה פלוגתא דאמוראי שם ר' יוחנן ודעמי' ס"ל מוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ והלכך ה"נ אבר ומטמא אפינו במגע מבחוץ ומתניתין מוקי לה ר' בנימין ב"ג משמי' דר' יוחנן כשהמוח דבפנים מתקשקש בתוכו דבכה"ג וודאי אינו מעלה ארוכה חישב עליו לנוקבה כמי שניקבה דמי (שם קכ"ו ב') והרמב"ם כתב שהוא ספק והתוס' (שבת פ"ד ב') כתבו דאינה

מטמאה במשא שהי' להם בזה גי' שונות בר פדא אמר טומאה חמורה עד לגר טומאה קלה עד לכלב ור' יוחנן אמר אחד זה וא"ז עד לכלב (בכורות כ"ג א' ב'):

שם יטמא עד הערב. היינו ע"י טבילה מקודם ודיני מקוה יתבארו בסדר מצורע בכל טבילה בזמנה פלוגתא דתנאי אי הוה רשות או מצוה לחכמים רשות ולר' יוסי מצוה (שבת קכ"א א' נדה ל' א' יומא פ"ח) ואפילו בספק טבילה החמירו לר"י מדרבנן ואפילו בנדה וכה"ג שספק זמן טבילתה היום ספק למחר דאף שתטבול היום תהא טמאה מספק עד למחר מ"מ מחמרינן לר"י מדרבנן שתטבול (נדה כ"ט) ועמש"ל פ' כ"ה בתשלום דיני הע"ש:

(כה)

והנושא גו' בית הסתרים אף למ"ד דאינו מטמא במגע במשא מיהו מטמא אבל טומאה בלועה באדם ובבהמה אפילו במשהו אינו מטמא (נדה מ"ב ב' חולין ע' א') מהא דאוכל נבלה סמוך לשקיעת החמה דטובל וטהור ועמש"ל בדיני כ"ח ובדיני כלי גללים כל הנושא ונישא ע"ג הנבלה טהור חוץ מן המסיט ר' אלעזר אומר אף הנושא (זבים פ"ה מ"ג) ובביאור זה דעת הרמב"ם והר"ש והרע"ב והתוי"ט והא"ר דמשנה זו היא שהובאה בקצת שינוי לשון בדברי הת"ק (חולין קכ"ד) הבאתים לעיל פסוק כ"ד אי דההיא דשם היינו מתניתין דזבים שם מ"ז ולדבריהם תיקון הש"ס שם לישנא דר"א דצ"ל רא"א והוא דנושא דהיינו והוא שהאדם נושא את הנבלה דהיינו והוא דנישא דאיתא (חולין שם) דהיינו והוא שהנבלה נישא על האדם ולפי ענ"ד כ"ז תימא דכיון דת"ק דמשנה זו דהיינו מ"ג דפ"ה דזבים מטהר בנושא א"כ ע"כ וודאי ר"א אף הנושא קאמר והנ"ע לפי ענ"ד כפי' רש"י ותוס' שם דההיא דהתם היינו ברייתא בענין שני חצאי זיתים והמשנה שלפנינו מתקנתא היא כמו שלפנינו ובביאורה י"ל א) כמו"ש בא"ר דפשטא דמלתא דפלוגתייהו דחכמים ור"א במשא בלי היסט היינו לענין טומאת אבן מסמא שהנבלה מונחת על האבן והטהור נוגע בהאבן למטה דר"א מטמא בנבלה באבן מסמא ב) נראה לפי ענ"ד יותר דפלוגתייהו בנושא בלי הזזה כגון שהניח אחר עליו כזית נבלה וסלקה מיד דלא הזיזה הטהור כלל דלר"א טמא ולחכמים טהור ועי' תוי"ט (שם מ"ו ומ"ז) כל משא והיסט פשוט דהיינו אף בלי נגיעה רק ע"י ד"א ואף ע"י דבר שאינו מק"ט בספר א"ר בשם החסיד כתב בפ"ק דכלים בד"ה וחשוכי בגדים במגע דבשר נבלה לא משכחת לה מגע בלי משא דמיד שנוגע בבשר הוא מזיז ומוכח דפשיטא לי' דא"צ להזיז את כל הכזית כמו שהדין לענין אוהל בפ"ק דאהלות וזה וודאי נכון מיהו עיקר דבריו דבבשר ליכא מגע בלי משא תמוה לפי ענ"ד מהא דלהלן פרשה ט"ו פסוק ז' והנוגע בבשר הזב

ועמ"ש במס' (כלים שם) הנבלה אינה מטמאה במשא רק לאדם הנושאה אבל לא לכלים ואוכלין ומשקין (זבים פ"ד מ"ו פ"ה מ"ב):

שם וכבס בגדיו חמור משאה ממגעה שמטמאה אדם לטמא בגדים משא"כ במגע בפ"ק דכלים הא דמטמא בגדים לאו היינו דווקא בגדים שלבוש בהן אלא אפילו כלים ובגדים שאינו לבוש בהם רק שנוגע בהם בשעת משאו תוס' (ב"ב ט' ב') ד"ה דהא היסט בשם הת"כ וכן הוא כמעט מפורש במס' (זבים פ"ה מ"א ומ"ח) ואפילו בגדים שלבוש בהן אינו מטמא רק אותן שנוגעין בו כן נראה להדיא מאותן המשניות וכ"כ בפירוש בספר א"ר בפ"ק דמס' כלים הנושא את הנבלה בשעת משאו נחשב אב הטומאה לטמא שנים ולפסול אחד בתרומה (זבים פ"ה מ"ח) והלכך הבגדים והכלים שהוא מטמא בנגיעתו בשעת משאו הן ראשון לטומאה ואעפ"י שנחשב אב לטמא בגדים וכלים מ"מ אינו מטמא גם בשעת משאו אדם וכלי חרס (זבים פ"ה מ"א) תוס' (ב"ב שם) וכן הדין בכל מטמאי אדם לטמא בגדים (זבים שם) ועי' (פ"ק דכלים):

שם יטמא עד הערב. משטבל עד הערב שמש נקרא טבול יום ומותר במע"ש ואסור בתרומה (יבמות ע"ד) ובכ"ד ואי איכא מיתה בזה כמו בטמא גמור שאכל תרומה דחייב מיתה כדלהלן פרשה כ"ב פסוק ט' וכמוש"ש עמש"ל פרשה י"ב פסוק ח' ודינו לענין מגע כדין שני שהוא פוסל בתרומה מפורש במס' טבול יום ובכ"ד וכל הט"י שוין בדינם פשוט בכ"ד ובמס' ט"י ומפורש ברמב"ם בהלכות אבות הטומאה פ"י ה"ב עפ"י התוספתא דפ"ק דטהרות ולענין קודש פלוגתא דתנאי (סוטה כ"ט ב' מעילה ח' ב') לאבא שאול הוה תחילה לר"מ שני ולחכמים בין בתרומה בין בקדשים אינו רק פוסל יש דברים שדינן בט"י קל מבשארי טומאות הדומין לו והן א) יש דברים חשובין חיבור לשארי טומאות ולא בט"י פ"ק דמס' ט"י ב) יש אוכלין דלא מק"ט כלל בט"י אף שמק"ט בשארי טומאות (שם ספ"ק) שמן שצף ע"ג יין ונגע ט"י בשמן לא פסל אלא השמן ריב"נ אומר שניהם חיבור זל"ז (מס' ט"י פ"ב מ"ה) ויש הרבה דינים בדיני חיבור ואינו חיבור מבואריו במס' ט"י והשמטתי מספרי זה. משקין היוצא ממנו כמשקין שהוא נוגע בהן (מס' טבול יום רפ"ב) עד הערב היינו עד הלילה ריש מס' ברכות ת"ר בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה ספק כולה מן היום ספק כולה מן הלילה כו' ואיזהו בהש"מ משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בהש"מ הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי ר' יהודה ר' נחמי' אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל ר' יוסי אומר בהש"מ כהרף עין זה נכנס וזה יוצא וא"א לעמוד עליו (שבת ל"ד ב') ופי' התוס' דר' יוסי מספקא לי' בההיא כהרף עין הא דקתני פני מזרח

מאדימין לאו היינו במזרח אלא במערב דהיינו פנים המאדימין את המזרח (שם ל"ה א') ופרכינן הא גופא קשיא אמרת איזהו בין השמשות משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח כו' הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה הוא והדר תני הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בהש"מ אמר רבה א"ר יהודה אמר שמואל כריך ותני איזהו בהש"מ משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בהש"מ הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אר"י אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בהש"מ הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאתמר ושיעור בהש"מ בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל תלתא רבעי מיל ורב יוסף אר"י א"ש תרי תלתא מיל ואיכא בינייהו פלגא דדנקא 1/12=8/12=2/3- 9/12=3/4 שזהו שיעור זמן כ"ז שפני מזרח מאדימין קידם כסיפת התחתון אמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין בו לר' יוסי דבין השמשות דר' יוסי הוא בתר דשלים בהש"מ דר' יהודה ולפי"ז מבואר דיש בדברי רבי יוסי חומרא וקולא מדרבי יהודה חומרא דאינו אוכל בתרומה עד דשלים בין השמשות דידיה דמקמי הכי אסור משום וודאי וקולא דיכול לטבול עד בין השמשות דידיה התוס' שם ל"ה א' הוכיחו מהא דפסקינן שם הלכתא כר' יוסי לענין אכילת תרומה דבהש"מ דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דר' יהודה דמשום רגע אחת לא ה"ל למפסק הלכתא ולפי ענ"ד לק"מ דוודאי נ"מ גדולה יש בדבר כשנגע הט"י בתרומה באותה הרגע אם התרומה נפסלת או לא ומלשון הברייתא והש"ס משמע להדיא דהיינו מיד אחר בהש"מ דר' יהודה הקשו בתוס' דהכא איתא דמשתשקע החמה עד הלילה ליכא רק תלתא רבעי מיל ורבי יהודה גופי' אית לי' במס' (פסחים צ"ד א) דמשקיעת החמה עד צה"כ היה ארבע מילין וצה"כ הוה לילה כדאיתא ריש מס' ברכות וריש מס' פסחים וכדבעינן למימר קמן ותירצו שתי שקיעות הן תחילת שקיעה וסוף שקיעה והכא סוף שקיעה קאמרינן ושם בפסחים בתחילת שקיעה איירי ומתחילת השקיעה ע"ס השקיעה הוא שלשה מילין ורבעא מיל ועד צה"כ הוה ד' מילין ולשיטת התוס' התחלת בהש"מ הוא שלשה מילין ורביע אחר תחילת השקיעה אלא שצ"ע לפי ענ"ד בביאור כוונתם אם התחלת השקיעה לדבריהם הוא בסוף שש שעות אחר חצי היום ביום בינוני או דהתחלת השקיעה לדבריהם היא תלתא מיל ורביע קידם כלות שש שעות אחר חצי היום ביום בינוני שאז החמה יוצאת מהאופק שלנו ויש בזה עוד שיטות אחרות בזולת שיטת התוס' והעיקר המבורר לפי ענ"ד בלי שום ספק הוא שיטת החסיד זצוק"ל בספרו ש"א וכביאורו לש"ע סי' רס"א ובביאורו לש"ע יו"ד בהלכות מילה דליכא

רק חדא שקיעה דהיינו במשוה היא בסוף ש"ש אחר חצי היום וכן אצלנו ביום ששוה עם הלילה ובימים הגדולים והקטנים הוא לפי חשבון הגדלת והקטנת היום לפי כל אופק ואופק ובריש מסכת ברכות כתבתי שצ"ע נידון שני מינוט חסר 1/6 מינוט ובהש"מ הוא מיד אחר השקיעה תלתא רבעי מיל ואז הוא תחילת צה"כ דהיינו שלשה כוכבים בינונים ומתחילת צה"כ עד סוף צה"כ היינו עד שיוצאין כל הכוכבים שוהה תלתא מילין ורביע מיל דהיינו סה"כ ארבע מילין כדאיתא (פסחים שם) א"ר יהודה אמר שמואל כוכב א' יום שנים בהש"מ שלשה לילה תנ"ה כו' אמר ר' יוסי לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים (שם ל"ה ב') והקשו התוס' שם עמוד א' ד"ה תרי תלתא מיל דא"כ במאי פליגי ר' יהודה ור' יוסי ותי' דפלוגתייהו מי המה הכוכבים הבינונים דר' יהודה מספקא ליה בכל הכוכבים שלאחר שקה"ח עד שהכסיף העליון אם הן בינונים או לא ור' יוסי ס"ל דכל אותן הכוכבים ל"ה בינונים אלא גדולים הן והחסיד ז"ל כתב דרב יהודה פוסק כר' יוסי ואליבא דידיה הוא דהדין כן דקאי אהא דאמר לפני זה הלכתא כר' יוסי לענין תרומה ועפ"י כ"ז מבואר דאחר השקיעה בזמן תלתא רבעי מיל הוא צה"כ דהיינו ג' כוכבים בינונים ועי' (פסחים ב' א') תוס' ד"ה והא קיי"ל שכתבו דאחר שלשה רבעי מיל שלאחר שקה"ח יש זמן מרובה לצה"כ הנראין לנו ולפי"ז הא דמוכיחין במס' (מגילה כ' ב') מקראי דנחמיה דעד צה"כ יממא הוא היינו רק לר' יוסי אבל לר' יהודה באת"ל בהש"מ לילה הוא צ"ל דהא דכתיב שם והיום מלאכה היינו עיקר המלאכה היתה ביום או דקאי אתחילת היום ועי' ריש ברכות דאיתא שם ואע"פ שאין ראיה לדבר כו' ועי' תוס' (מגילה שם ד"ה והיה לנו כו' ויש להעיר בזה א במדינות הנוטות הרבה זמן בהש"מ הוא יותר מתלתא רבעי מיל אחר השקיעה שהרי במדינות הנוטות עלות השחר הוא קרוב אחר חצי הלילה דהיינו ערך ג"ש קודם נץ החמה ובמשוה אינו קודם להנץ רק משך ד' מילין כדאיתא פסחים וכערך ד' מילין אל ג"ש ויותר כן הוא ערך דתלתא רבעי מיל אל בהש"מ האמיתי בימים הארוכים שהרי משקה"ח עד צה"כ כולם הוא ד' מילין כמו מעלות ע"ה עד הזריחה מיהו צ"ע דמ"מ י"ל דשיעור בהש"מ בלתי משתנה כמו"ש במס' (שבת ל"ד) ב) הא דאיתא (פסחים שם) רי"א מהלך אדם בינוני ביום יו"ד פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין משקה"ת עד צה"כ ד' מילין נמצא עוביו של רקיע א' מעשרה ביום פי' החסיד כמו שנראה מהרמב"ם עפ"י הירושלמי דהעשרה פרסאות הן מהנץ החמה עד שקה"ח והיינו ביום בינוני שהוא יב"ש וא"ש שד' מילין הן א' מעשרה שהפרסה ד' מילין ולפי"ז שיעור פרסה הוא שעה וחומש ושיעור מיל הוא 16 מינוט. ג) החסיד שם כתב

בישוב קושית התוס' דשבת (ל"ה א') שהבאתי דהערב שמש הוא לכו"ע קודם בהש"מ לר' יהודה כדא"ל ולר' יוסי כדא"ל וגריס שם בגמ' דלא אכלי כהנים בתרומה עד דשלים בהש"מ דר' יהודה ואף שוודאי דבר נפלא מאד עכ"ז קשה לפי ענ"ד לומר כן וכבר כתבתי ליישב קושית התוס' בטוב בלא"ה:

(כט)

וזה לכם הטמא בשרץ גו' שמונה שרצים מבוארין בזה שהן אב הטומאה לטמא אדם וכלים שהן נעשין ראשונים לטומאה ואין מטמאין במשא ואין מטמאין אדם לטמא בגדים (כלים פ"א) שיעור טומאתו בכעדשה (חגיגה י"א א' נזיר נ"ב א') כל השרצים מצטרפין (מעילה ט"ו ב') ועמש"ל בדיני נבילה האברים אין להם שיעור (אהלות פ"א מ"ז) ועמש"ל בדיני נבילה דם השרץ כבשרו (מכשירין פ"ו מ"ה מעילה י"ז א') והיינו בין לטומאה בין לאכילה (כריתות ד' ב') ועי' תוס' (מעילה שם) שיש בדין הדם שפירש מן השרץ דברים בגו והרמב"ם פסק דכשפירש אינו מצטרף עצמות גידין וצפרנים טהורין רמב"ם מהת"כ ועמש"ל בנבלה. דיני עורותיהם הבאתי לעיל בדיני נבלה. קולית סתומה הבאתי לעיל בדיני נבלה. אבר ובשר הפורש מן החי כמו בנבלה (חולין קכ"ח ב') ונתבאר בדיני נבלה. ביצת השרץ המרוקמת דינה כקולית סתומה (חולין קכ"ו ב') וע"ש רש"י שפי' כגון צב הלטאה וחומט שמטילין ביצים עכבר שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע בבשר טמא באדמה שכנגד הבשר פלוגתא דתנאי (חולין שם) נפסל לכלב ויבש דינו כמו בנבלה בד"א במקצתו אבל כולו אפילו נשרף ושלדו קיימת טמא (נדה נ"ו) כל השרצים בזולת הנ"ל אין להם שום טומאה דטומאת נבלות ליכא רק בבהמות וחיות פשוט בכ"ד הקופד וחולדת הסנאים חיה ר' יוסי אומר חולדת הסנאים בש"א מטמא כזית במשא כנבלת חיה וכעדשה במגע כשרץ כלאים פ"ח מ"ה בקצת שינוי לשון:

(לא)

הנוגע בהם גו' אדם וכלים אין מקבלין טומאה רק מאב הטומאה פשוט בש"ס בכ"ד ועי' (פסחים כ' א') והן 1שרץ 2 ש"ז 3 ט"מ 4 מצורע 5 חטאת 6 נבלה 7 בועל נדה 8 זב זבה נדה 9 מעינותיהם 10 מרכבן ומושבן כולן שנויין באורך ריש מס' כלים ועי' (פסחים י"ז ב') דר' יהודה אמר דכלים מק"ט ממשקין הבאין מחמת שרץ והדר ביה אח"כ:

שם במותם גו' דין מותם כמו בנבלה רמב"ם ועי' רש"י ותוס' (חולין כ"א א'):

(לב)

מכל כלי עץ גו' הספינה אינה מק"ט בין שהיא של חרס בין שהיא של עץ (שבת פ"ג ב') ועמש"ל בדיני כ"ח ששה מיני כלים הן המק"ט זולת כ"ח דלהלן והן 1 כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין (כלים פי"א מ"א) ודווקא שיש להם שם בפ"ע (שם מ"ב)

לאפוקי דיש לו שם לווי דל"ה כלי בפ"ע ולא מק"ט בפ"ע רק בשעת חיבורו להעיקר הכלי. שם מ"ה 2 כלי עץ 3 כלי עצם 4 כלי עור פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין כלים פט"ו מ"א הא דפשוטיהן טהורין היינו מה"ת וטבלא שאין לה לזבז שמק"ט כלים פכ"ז מ"א היינו מדרבנן (ב"ב ס"ו א') ונראה דפשופיהן טהורין היינו רק בהני דלא מטמאי מדרס דכל הטמא מדרס מטמא ט"מ (נדה מ"ט א') ועי' (סוכה טז א') תוס' ד"ה ומטהרת (כ' א') רש"י ד"ה והתנן ועי' (בכורות ל"ח א') ועי' כלים פ' כ"ב מ"ג דספסל טמא (ועי' ב"ק כ"ה ב') תוס' שם ד"ה מפץ והרמב"ם בהלכות כלים פ' כ"ג ה"א כתב דהא דכל המטמא משום מדרס טמא ט"מ אינו מה"ת ודבריו תמוהין לפי ענ"ד בכלל כלי עץ הן העשויין מחריות של דקל ומגמי (כלים פ' ט"ז) וכל גידולי קרקעי עי' (כלים סס"ד ור"פ ט"ו פי"ז מי"ז) ועי' ר"ש שם בכלל כלי עצם הן כלים העשויין מקרנים וטלפים (חולין כ"ה ב') 5 הבגדים תנא דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים מנין לרבות צמר גמלים צמר ארנבים נוצה של עזים שירין כלך סריקין תלמוד לומר או בגד (שבת כ"ז א') וידובר להלן הלבדים בכלל בגד רמב"ם בהלכות כלים פ"א מספרא ותוספתא 6 שק עשוי מנוצה של עזים אעפ"י שאינו ארוג רק קלוע (שבת ס"ד א') ואף העשוי מזנב הסוס והפרה (שם) אבל החבלים והמשיחות השזורין אין מק"ט (שבת שם) כלים העשויין מעצמות הדג ומעור הדג טהורין דכל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה דברי רע"ק (כלים פי"ז מי"ג) ומשמע שם דרק בכלב המים איכא פלוגתא ואפילו מצמר הגדל בים אינו מק"ט (רמב"ם) כלים הנעשין מעורות העופות ועצמות העופות טהורין (שם מי"ד) ברביעי ובחמישי אין בהם טומאה ועי' (חולין כ"ב ב') העושה כלים מן הגדל שבים וחיבר להם אפילו חוט אפילו משיחה דבר שהוא מק"ט טמא (שם מי"ג) ומשמע מהת"כ דהיינו מה"ת ועמ"ש בסדר קדושים בדין כלאי בגדים בחוט של כלאים בקנבוס כלי עץ שהן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש טהורין (כלים רפט"ו) וה"מ שאין עשויין לטלטל מלא וריקן אבל העשויין לכתחילה לטלטל מלא וריקן אף שמקבלין כנ"ל טמאין (שם) טלטול ע"י שיורים עי' שבת פ"ד א' שיעור מ"ס יתבאר בסדר תזריע בדיני מקוה ואם הדפנות בחשבון המ"ס או לא פלוגתא דב"ש וב"ה (כלים פי"ח) ואפילו אין מקבלין כנ"ל אם עשויין לנחת היינו שלא לטלטל אין מק"ט דכ"ע אתקש לשק דעשוי לטלטל מלא וריקן (שבת פ"ג ב' קכ"ג ב' חגיגה כ"ו ב' מנחות כ"ט א') וכ"ז היינו רק בכלי עץ דאתקש לשק כנ"ל אבל של מתכות אפילו עשויין לנחת אפילו מחזיקין כנ"ל טמאין תוס' (פסחים ק"ט ב') ד"ה בים כלי עץ הראויין לטומאת מדרס נראה דטמאין אף שמחזיקין כנ"ל ואף שעשויין לנחת עי' בכורות ל"ח א') ועי'

תוס' (שבת מ"ד ב') ד"ה מוכני (פ"ג ב') ד"ה נלמדנה כל כלי קיבול טמא ואפילו מעור שלא נעבדה ומן הניר (כלים פי"ז מט"ו) וצ"ע אם היינו מה"ת ופשוט דכדי קיבול כ"ש סגי וכ"כ הרמב"ם כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתן וכ"מ שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן חוץ מן העוצבה (כלים כ"ו מ"ז) וטעמא דעוצבה שאין מקפידין על חסרון מלאכתה כדמוכח (ב"ק ס"ט) האלה והאגוז שחקקום התינוקות למוד בהם את העפר או שהתקינום לכף מאזנים טמא שיש להם מעשה ואין להם מחשבה (כלים פי"ז מט"ו) העושה כלי מדבר שהוא של מעמיד טמא מדבר שאינו של מעמיד טהור הלפת והאתרוג והדלעת שחקקום תינוקות למוד בהן טהורין תוספתא הביאה הר"ש שם וע"ש מי"ז ומשמע דגם משום אוכלין אין מק"ט דבטלה מתורת אוכלין ת"ר גולמי כלי עץ טמאין פשוטיהן טהורין גולמי כלי מתכות טהורין פשוטיהן טמאין נמצא טהור בכ"מ טמא בכ"ע וטהור בכ"ע טמא בכ"מ ואלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף לשבץ לגרר לכרכב להטיח בטונס מחוסר כן אוגן אוזן טמא מחוסר חטיטה טהור פשיטא ל"צ דחק קפיזא בקבא ואלו הן גולמי כ"מ כל שעתיד לשוף לשבץ לגרר לכרכב להקיש בקורנס מחוסר כן מחוסר אוגן אוזן טהור מחוסר כסוי טמא (חולין כ"ה א' ב') מאי טעמא רב נחמן אמר הואיל דכ"מ דמיהן יקרין וא"כ ה"ה כלי עצם ור' יוחנן אמר הואיל ולכבוד עשויין והלכך כלי עצם ככלי עץ ועי' כלים פט"ז ופי"ב מ"ג ושם איתא כל גולמי כלי עץ טמאין חוץ משל אשכרוע ר' יהודה אומר אף גרופית של זית טהור עד שתשלק. קנה שיש בו בית קיבול מים ומקל שיש בו בית קיבול מזוזה ומרגליות הרי אלו טמאין (כלים פי"ז מט"ז) והיינו אע"פ שאין עיקר הכלי לכך ול"ד למחוסר חטיטה דטהור כיון שאין בדעתו לחטוט, יותר וכתב הרמב"ם עפ"י התוספתא דמה"ת אינו טמא רק הבית קיבול והמשמש להבית קיבול היינו שבית הקיבול צריך לו כלי קיבול העשוי למלאתו אינו בית קיבול כיצד בקעת של עץ שחוקקין בה בית קיבול ותוקעין בה הסדן של ברזל. רמב"ם בפ"ב מהלכות כלים ממתניתין דמס' כלים פי"ז מי"ז) והא דאמרינן (סוכה י"ב ב') מ"ד בית קיבול העשוי לקבל לא שמי' קיבול קמ"ל צ"ל כמו"ש התוס' שם דרק בחיצון דשם הדין כן משום דלפעמים נוטלין הברזל מן העץ ועי' תוס' שם ור"ש (כלים פכ"ו מ"ב) זה הכלל אמר ר' יוסי כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה טהור שלא בשעת מלאכה טמא. תיק הסייף והסכין כו' טמאין (שם פט"ז מ"ח) כל חיפוי כלים טהורין (שם) כלי שמקצתו מן העץ ומקצתו מן המתכות אם היה העץ משמש המתכות טמא אף שאינו מקבל ואם המתכות משמש העץ טהור (כלים פי"ג מ"ו). ת"ר מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה מה נפשך אי חיבור הוא

אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא אמר רבא דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה (שבת מ"ח ב' מ"ט א') וכל הני הדיוט נוטלן ומחזירן כדמשמע (שבת נ"ח ב') כל תכשיטי אדם מק"ט (כלים ספי"א) תכשיטי בהמה וכלים טהורין (רפי"ב דכלים) זיגין שעושין לאדם טמאין אף שאין להם ענבל דה"ל תכשיט זוגין שעושין לבהמה יש להן ענבל טמאין דלקלא עבידי לצורך האדם וה"ל כלי אין להן ענבל טהורין זוגין שעושין לתינוק ג"כ עשוין לקלא ודינם כזוגין של בהמה נטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהן (שם נ"ח ב') ברזל שלטשו ועשה ממנו מראה מק"ט (כלים פי"ד מ"ו) ור"י לא פליג שם רק בכיסוי סגי דעיקרן לאו למראה קיימא כל כלי העשויה לשמש עם הקרקע טהורה (כלים פי"א מ"ב שבת נ"ח ב') בזוג של דלת עשה כלי בדבר המחובר לקרקע אינו מק"ט תלוש ולבסוף חברו בין קבע ולבסוף חקקו בין חקק ולבסוף קבעו פליגתא דר"א וחכמים במס' (כלים פט"ו מ"ב) דר"א מטהר דה"ל מחובר וחכמים מטמאין דה"ל תלוש וע"ה (ב"ב ס"ו א' ב') כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה שהמעשה מבטל מיד מעשה ומיד מחשבה ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה (ספכ"ה דכלים) כיצד טבעת אדם שחישב עליה לבהמה טמאה עד שיעשה בה מעשה לשם בהמה טבעת בהמה שחישב עליה לאדם טמאה חזר וחישב עליה לבהמה טמאה עד שיעשה בה מעשה לשם בהמה. זוג שתקנו לדלת אף שחברו לדלת ל"ח מעשה כיון דלא עשה מעשה בגוף הזוג (שבת שם) אמר לו לאומן עשה ב' זוגים א' לבהמה וא' לדלת שניהם מק"ט. רמב"ם ספ"ח מהלכות כלים מהתוספתא ונראה דהיינו משום דאין ברירה. כל ידות הכלים ככלים בין להכניס טומאה לכלי בין להוציא טומאה מהכלי רמב"ם בפ"כ מהלכות כלים מהא דמס' (כלים פ"ה מ"ג) בכלי חרס ודרשינן לה מקרא דלכם דגבי תנור (חולין קי"ח א') ר ולפו"ר יש לדון בזה דבכ"ח הא לא אתרבי יד רק להוציא טומאה דלהכניס וודאי לא עדיף יד מגב דאינו מכניס טומאה בכ"ח כדלהלן וא"כ גם שארי כלים אין ללמוד בהו יד מכ"ח רק להוציא טומאה ולא להכניס דלהכניס יש להקל יותר כדאיתא (חולין שם) השתא עיולי מעייל אפוקי מיבעי' מיהו התוס' (חולין שם ב') ד"ה מעיקרא הקשו דבלא"ה אין ללמוד מכ"ח ואוכלין דאין להם טהרה במקוה וע"ש מה שתירצו בזה ועי' (כלים פכ"ט) בעניני ידות הכלים הרבה פרטי דינים כל התלויין טמאין חוץ מתלוי נפה וכברה של בעה"ב דברי ר"מ וחכ"א כולן טהורין חוץ

מתלוי נפה של סלתין כו' מפני שהן מסייעים בשעת מלאכה (כלים פט"ו מ"ד) כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים (כלים פי"ז מ"א) נקבו כמוציא רמון אם היו טמאין נטהרו ואם היו טהורין אין מק"ט רמב"ם רפ"ו מהלכות כלים אבל של אומן טהורין בנקב כ"ש. רש"י (סוכה ו') וכתבו התוס' (עירובין ד' ב') דגבי כלי עץ מתני' וכ"כ הרמב"ם הרמונים שאמרו שלשה אחוזין זב"ז (כלים שם מ"ד עי' תוס' (עירובין ד' סוכה ו') ועי' (שבת קי"ב ב') ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רמון אעפ"י שהוא סתום טהור מטומאתו הישנה שהרי פנים חדשות באו לכאן (שבת קי"ב ב') והיינו כשנגע בשרץ דהוה ראשון לטומאה אבל שנטמא במת דהוה אב הטומאה הדין כמו בטמא מדרס ויתבאר להלן בסדר מצורע. כלים שעשאן בתחילה נקובים כמוציא רמון טמאין. רמב"ם הלכות כלים פ"ו ה"ג וצ"ל דהיינו רק בראויין למלאכתן עכ"פ בלי ד"א שאינו מק"ט דהא שוקי ים של שלמה היו טהורין ע"י נקיבת הרגלים כמו"ש התוס' (פסחים ק"ט ב') מהירושלמי והיינו משום שלא היו ראויין להחזיק מים שבהן רק ע"י הצנורות שבקרקע שהיו הולכין מהר עיטם. כל הכלים שאין מקבלים רמונים בהיותן שלמים שיעורן ברובן רש"א בזיתים (כלים פי"ז מ"ד) רא"א כל כלי בע"ב שיעורן במה שהן (כלים פי"ז מ"א) פי' כל כלי שאינה ראויה להשתמש בה מעין התשמיש שהיו משתמשין בה כשהיתה שלמה טהורין וע"ש הרבה פרטי דינים כל הכלים העשויין למשקה שיעורן בכונס משקה (כלים פ"ג מ"א) בכ"ח ומשמע דאין זה רק בכלי חרס. כל כלי מתכות שיעורן בנשתברו ונקבו שיהיו ראויין לכעין מלאכתן הראשונה (כלים רפ"ד) בשינוי לשון ופרטי דינים ומהירושלמי הנ"ל שהביאו התוס' הנ"ל משמע דכ"מ שיעורן ברמונים כמו כלי עץ. כל כלי שנשברה וחזר ועשה כלי מהשברים או שנקבה בכדי טהרתה ותיקנה אינה חוזרת לטומאתה הישנה רק בכלי מתכות הדין שחוזרין לטומאתן הישנה אף בהתיכן ועשה מהן כלים מחדש (כלים פ"ב ופי"א) והיינו מדרבנן (שבת ט"ז א') כלי שיש בה שני כלים כגון הקליגרופין והמכחול והמכתב זומא לסטרא נטלה אחת מהם טמאה משום שני' (כלים פרק י"ג מ"ב וע"ש מ"ג ומ"ד). כלי נחושת שזפתן טהורין ואם ליין טמאין (כלים פ"ג מ"ז) פי' המפרשים דהיינו בכלי שלמה לענין אם הכלים מטמאים על ידי הזפת. לפי שדיני הבגדים לענין כל הטומאות מתקשרות הרבה עם דיני הבגדים לענין מדרס הזב והזבה דלהלן בסדר תזריע וכן בעור ומפץ הנני מוכרח לכלול בדיני הבגדים והעור ומפץ שבזה ג"כ מדינו. מדרס כפי מה שיצטרך לפי קישור הענינים. הבגד מטמא משום שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס משום שלש אצבעות על שלש אצבעות לטומאת מת (כלים פכ"ז מ"ב) ופשוט שכל הטומאות

כטומאת מת שלש על שלש שאמרו חוץ מן המלל דברי ר"ש וחכ"א שלש על שלש מכוונות (כלים פכ"ח מ"ז) ופשוט הוא דחתיכה בעלמא בשיעורים אלו נקרא בגד ומק"ט ועי' שבת כ"ו כ"ז העושה חגור משפת הבגד ומלל מצד השני טמא עשהו מאמצע הבגד וסדין צריך שימלול ב' צדדיו. רמב"ם בהלכות כלים פכ"ב הי"ז והי"ח מהתוספתא ופשוט דהיינו כשאין ברחבה שלש אצבעות. תניא רשב"א אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש (שבת כ"ו א') אמר אביי רשב"א ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד רשב"א הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל דתני דבר"י הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב בא' מהן צמר ופשתים מה להלן צו"פ אף כל צו"פ רבא אמר שלשה על שלשה בשארי בגדים איכא בינייהו דלרשב"א אית ליה ולתנא דבר"י לית ליה (שם) אמר אביי האי תנא דבי ר"י מפיק מאידך תנא דבי ר"י דתני דבי ר"י בגד אין לי אלא בגד צו"פ כו' הבאתי מקודם רבא אמר כי לית ליה להך תנא דבי ר"י בשאר בגדים שלש על שלש שלשה על שלשה אית ליה והא רבא הוא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים א"ב כו' הדר ביה רבא מההיא (שבת כ"ז א') העבים והרכים אין בהם משום שלש על שלש. כלים פכ"ח מ"ח וע"ש. שלשה על שלשה באשפה בריא וצורר מלח ובבית או בריא או צורר מלח טמא (כלים פכ"ז מי"א) וע"ש רש"א שוה שלשה על שלשה באשפה לשלש על שלש בבית (שם) פי' דמטמא בכל הטומאות אבל לא טומאת מדרס, שלש על שלש שהשליכה לאשפה טהורה החזירה טמאה וכן לעולם חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה רא"א אף מטלית חדשה כי"ב רש"א כולן טהורין לא הוזכרו אלא מפני השבת אבדה (כלים פכ"ז מי"ב) פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפוק בו את המרחץ לנער בו את הקדרה לקנח בו את הרחים בין מוכן בין שאינו מוכן טמא דברי ר"א ר' יהושע אומר בין מוכן בין שאינו מוכן טהור רעק"א מן המוכן טמא שאינו מן המוכן טהור (כלים פכ"ח מ"ב) הכל מודים בזרקו באשפה שטהור הניחו בקופסא שטמא לא נחלקו אלא בתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת דר"א מטמא בשניהם ור"י מטהר בשניהם ורע"ק מטמא בתלאו במגוד ומטהר בהניחו אחורי הדלת (שבת כ"ט א' ב') ופשט דמלתא דשם דמוכן דר"א ודר"י היינו תלאו במגוד ואינו מוכן דר"א ור"י (שם) היינו הניחו אחורי הדלת כפי' התוס' שם ור"א דמטמא בהתקינו לפוק בו כו' היינו דמשום זה לא נפיק מתורת בגד ור"י דמטהר כתב האלפסי שם דאפילו בלא התקינו לפוק בו כו' ג"כ מטהר דלדידיה תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת הוה כמו זרק לאשפה והא דתני שהתקינו לפוק בו כו' היינו לרבותא דר"א האלפסי שם הביא תוספתא שלש על שלש לעולם אינה מטמאה עד שיצניענה לבגד רש"א לדבר המק"ט טמא לדבר שאינו מק"ט טהור וצ"ע

לע"ע במאי פליגי ובביאור ההצעה צ"ל דתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת הוה הצנעה לר"א וא"י. מה הוצרך האלפסי לתוספתא זו ולא הוה סגי ליה במתניתין דכלים פכ"ז מי"ב הנ"ל. עכ"פ מוכח מכל הנ"ל דפחות משלש על שלש אף במצניע אינו מק"ט וכ"כ הר"ש בפכ"ח דכלים מ"ח דלא מהני לה מחשבה מהא (דסוכה ט"ו ב' ט"ז א') דמדמי פחות משלש ע"ש לארוכות המטה ע"ש ולפי"ז נראה דה"ה פחות משלשה על שלשה למדרס ל"מ מחשבה דקתני שלשה ע"ש למדרס דומיא דשלש ע"ש לט"מ והא דתנן כלים פכ"ז מ"ד המקצע מכולן טפח סמא מדרס מפרשינן (סוכה י"ז ב') משום דראוי לעשותו טלאי ע"ג החמור אבל במחשב עליו בפ"ע לא או משום דמקצע ועשה מעשה כמו"ש רש"י והרמב"ם ועי' (מעילה י"ח א') דלאחיזה כ"ש ויובא להלן בסוף דיני הכלים והבגדים ומעתה עת לדבר בדין אלו השיעורים אם הן שוין לעניים ולעשירים במס' (שבת כ"ז) משמע להדיא דשלש על שלש מטמא בכל הטומאות אף לעשירים דהא לא מפליג מידי ולכי"ז הא דתניא (שבת מ"ז א' עירובין כ"ט) בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים אי איירי בצמר ופשתים אין הפי' דשלש ע"ש הוה בגד לעניים ושלשה ע"ש הוה בגד לעשירים אבל שלש ע"ש ל"ה בגד לעשירים כמו"ש רש"י שם באופן הא' אלא בטיב הבגד איירי דמין בגד שאינו ראוי לעשירים אינו מק"ט בעשירים רק בשלשה ע"ש כמו"ש רש"י שם באופן הב' והתוס' שם כתבו בשם ר"ת דאיירי בטומאת מדרס דבזה יש חילוק בין עניים לעשירים דבעניים סגי בטפח על טפח ובעשיר הוא דבעינן ג"ט על ג"ט וזה דבר תימא לפי ענ"ד דוודאי משמעות המשנה דשלשה ע"ש למדרס אף לענים כמו שלש ע"ש לט"מ אלא צ"ל כמו"ש מקודם. מיהו קשה א) מהא (דזבחים צ"ד א') דמטלית פחותה משלש על שלש אינו מק"ט וכשחישב עליה מק"ט ב) מהא דתנן במס' כלים פכ"ח מ"ח בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלש ע"ש הרי אלו טמאין מדרס ג) מהא דתנן שם טלית שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה אינו חיבור ובמס' (חולין קכ"ג) מייתינן לה וגרסינן שם אינה חיבור וטהורה ואפילו שייר בה כדי מעפורת טהורה מה"ת כדאיתא (זבחים צ"ד ב') ומשם מוכח כהגמ' דחולין שם דטהורה מטומאתה הראשונה ומשמע דגם טומאת מגע מדרס אין בה ואין הדין בזה כמו בתפילין (כלים פי"ח מ"ח) וכמו בסנדל (שם פכ"ו מ"ד) ורש"י דמס' (חולין שם) בישוב הקושיא דטלית שהתחיל לקורעה דדווקא בדבר שהיה טמא מדרס ומגע מדרס וחלקו טהור ממדרס וטמא מגע מדרס אבל טמא מגע מדרס לבד כיון שנחלק טהור מטומאתו הראשונה אעפ"י שמקבל טומאה מחדש ומשמע דעתו דטמא מדרס שנחלק אף שיש בכ"א מחלקיו שלשה על שלשה טפחים נטהר מטומאת מדרס שהיתה לו וכן טמא מגע מדרס שנחלק נטהר

מטומאתו הראשונה אף שיש בכ"א מחלקיו כדי לקבל טומאת מגע מדרס מיהו אכתי קשיא לדבריו ההיא (זבחים צ"ד ב') דאיתא שם דבנחלק לא מקרי בגד מה"ת רק בשייר כדי מעפורת וגם בלא"ה אין שום סברא בזה והתוס' (חולין ע"ג א) ד"ה בעת פרישתן כתבו בשם י"מ בישוב הקושיא דטלית שהתחיל לקורעה דטלית ששם כלי עלי' כיון דאזיל שם כלי שעליה טהורה לגמרי אבל חתיכת בגד גרידא שאינה כלי כל שיש בה שלש על שלש מק"ט ולא נטהרה מטומאתה הראשונה ולבסוף כתבו שם. דנראה דטלית שהתחיל לקורעה איירי בקרע הרבה קרעים עד שאין בין קרע לחבירו ג' אצבעות וכ"כ התוס' (זבחים צ"ה א') ד"ה ל"ש וגם הר"ש במס' (כלים פכ"ח ה"ח) כתב בההיא דבגדי עניים כו' דאיירי בטלית שבלתה ונקרעה עד שאין בה שלש על שלש בכל חתיכה ושפתותיה קיימין ובכה"ג פי' ההיא דשבת מ"ו וכן ההיא (דזבחים צ"ד א') ולפי ענ"ד ההיא דטלית שהתחיל לקורהע לק"מ דכל שאין בכ"א מחלקי' שלשה ע"ש טהורה בלי הצנעה כמ"ש מקודם ובההיא (דזבחים צ"ד) נ"ל דצריך לגרוס פחות משלשה ע"ש וכן במתניתין (דכלים שם) צ"ל בגדי עניים אעפ"י שאין בהם שלשה ע"ש טמאין ול"ג מדרס והיינו דבעניים לא בעינן הצנעה בשלש ע"ש חלוק של קטן רא"א כל שהוא וחכ"א עד שיהיה בו כשיעור ונמדד כפול (כלים פכ"ז מ"ה) ופי' כפול י"א דהיינו שיהיה כשיעור מלפניו וגם כשיעור לאחריו וי"א דהיינו מה שכופלין מעט במקום התפירה ונראה דלענין מדרס איירי ת"ר ארוג כ"ש מטמא תכשיט כ"ש מטמא ארוג ותכשיט כ"ש מטמא (שבת ס"ג ב') ופי' התוס' דארוג היינו שארג מתחילה ע"מ שלא יהיה בו שלש ע"ש וכתבו שם דש"מ דכ"ש יש לו שיעור וצ"ע ועי' (ב"ב ק"נ א') בענין דכ"ש כל הקליעות טהורות חוץ משל גלגולין דברי ר' דוסא וחכ"א כולן טמאות חוץ משל צמרים (עדיות פ"ג מ"ד) ובגמ' (שבת ס"ד א') שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר בתו טלית שהתחיל לקורעה כיון שנקרע רובה אינו חיבור (כלים פכ"ח מ"ח) הבאתי מקודם שהיא טהורה וכתבו התוס' (חולין קמ"ג א') בשם ר"ת שהיא טהורה מתחילת הקריעה ומשמע דעתם דא"צ לקורעה כולה והמ"ל כתב שמלשון הרמב"ם משמע דס"ל דדווקא כשקורע את כולה מיד אז נטהר אחר שקרע רובה ומשמע דדווקא בקרע בכוונה וצ"ע השק מטמא משום ארבעה טפחים על ארבעה טפחים העור חמשה על חמשה מפץ ששה על ששה ושוין למדרס ולטמא מת (כלים פכ"ז מ"ב) ופשוט דכל הטומאות דינן שוה לט"מ רמ"א השק שיריו ארבעה ותחילתו משיגמור (שם) כל השיעורים הללו היינו באין להם בית קיבול אבל ביש שם בית קיבול בכ"ש הוה כלי לק"ט (כלים פי"ז מט"ז) עור שאין לו בית קיבול אינו מק"ט רק כשהוא עבוד עי' (כלים שם) כלי עור מאימתי מק"ט משתגמור

מלאכתן מבואר (כלים פט"ז מ"ד) ע"ש. עור טמא שחישב עליו לרצועות ולסנדלין כיון שנתן בו האיזמל טהור דברי ר' יהודה וחכ"א עד שימעטנו פחות מחמשה טפחים ר' צדוק אומר אף העושה מטפחת מן העור טמאה ומן הכסתות טהורה (כלים ס"פ כ"ו) בביאור הא דטהור כשימעטנו פחות מחמשה טפחים איכא פלוגתא דר"י ור"ל לר"י בכ"ע טהור ולר"ל איכא תרי לישני בגמ' לל"ק דווקא במקצע ובא לו דרך סביבותיו אבל כי צרי לי' להדיא הדר חלים ע"י תפירה ואינו נטהר בזה ולל"ב אפילו במקצע ובא לו דרך סביבותיו ג"כ חשוב כ"ז שנשאר בו כדי מעפורת ומתניתין דקא בעי לי' למושב זב דבטיל כשאין בו חמש (חולין קכ"ד ב' קכ"ה א') שלשה מפצים הן העשוי' לישיבה טמאה מדרס של צבעין טמאה ט"מ ושל גתות טהורת מכלום (כלים פכ"ד מ"י) המפץ היינו שאורגין מחבלים קנים סוף גמי וכיוצא בזה מגידולי קרקע עי' רמב"ם בהל' כלים פכ"ג ה"א כל החוצלות טמאות מת דברי ר' דוסא וחכ"א מדרס (עדיות פ"ג מ"ד) ומותבינן עלה (סוכה כ' א') והא תנן כל הטמא מדרס טמא ט"מ ומתרצינן אימא אף מדרס ולחכמים דטמא ט"מ ולא מדרס מוקמינן שם דאית לי' גדנפא דאל"כ פשוטי כ"ע אין מק"ט ועי' תוס' שם ועי' גמ' שם מאי חוצלות ומסקנא שם, לא נחלקו ר"ד וחכמים על מחצלות של אושא שהן טמאות פי' אף מדרס ושל טברי' שהן טהורות על מה נחלקו על שאר מקומות מ"ס כיון דליכא דיתוב עלייהו כדטבריא דמיין ומ"ס כיון דמקרי ויתבי עלייהו כדאושא דמיין בדין טומאת המפץ כתב הרמב"ם בהל' כלים פכ"ג ה"א שהמפץ טמא מדרס מה"ת אבל שארי טומאות אינו טמא רק מדרבנן משום דכל שטמא מדרס טמא ט"ב ודבריו תמוהין לפי ענ"ד שהרי בגמ' ב"ק כ"ה מייתינן ט"מ במפץ מה"ת וכתבו שם התוס' דהא דקיי"ל כל הטמא מדרס טמא ט"מ מהכא הוא דילפינן ונ"ל דאצטריך לזה באין לה אוגנים דה"ל פשוטי כ"ע ת"ר קיצע מכונן ועשה מהן בגד למשכב שלשה למושב טפח לאחיזה כ"ש (מעילה י"ח א') פי' מכולן היינו או מבגד או משק או מעור ואולי המפץ בכלל וכתב הרמב"ם דהאי כ"ש מ"מ אינו פחות משלש על שלש והראב"ד נחלק עליו בזה וצ"ע בהא דקיצע מכולן טפח למושב מהא דלעיל דבבעי למושב זב לכו"ע טהור כשמעטן פחות מחמשה טפחים ואולי דהיינו כשהי' בתחלה מושב לזב איירי וגי' הערוך לעיל דבעי לי' למושב זג דהיינו לתקן כסא של עור העושה שנים מן הבגד וא' מן השק שלשתן מן השק וא' מן העור ארבעה מן העור וא' מן המפץ טהור חמשה מן המפץ וא' מן העור ארבעה מן העור וא' מן השק שלשה מן השק וא' מן הבגד טמא זה הכלל כל שחיבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור (כלים פכ"ז מ"ג) וכ' הר"ש דהא דמצטרפין

היינו רק בסדר השנוי במשנתנו דהיינו עם נחית חד דרגא אבל עם נחית תרי דרגי אינו מצטרף ועיין תוס' (סוכה י"ז):

שם במים יובא גו' היינו טבילה וכל דיני מקוה יתבארו להלן ס' ט"ו פסוק ט"ז ושם יתבארו ג"כ דיני טבילה השייכים רק לכלים ביחוד:

(לג)

וכל כלי חרש גו' כ"ח וכלי נתר טומאתן שוה מתטמאין ומטמאין באויר כו' ואין מתטמאין מגביהן (כלים פ"ב מ"א) ובתוספתא איתא פלוגתא דב"ש וב"ה בכלי נתר דב"ש ס"ל דיש להן חומרי דכ"ח וחומרי דכלי שטף דמספקא להו בכלי נתר אי הוה כ"ח או כ"ש ושבירתן היא טהרתן פי' דאין להן טהרה במקוה (שם) כשנטמאו מאוירן מטמאין אחרים מגבן פשוט בכ"ד ומוכח מדקתני ואין מתטמאין מגביהן ולא קתני דאין מטמאין מגביהן ויש גורסין לפני זה ומטמאין מאחוריהם ויש גורסין מיטמאין מאחוריהם היינו ע"י תוך של אחוריהם ועי' תוס' (שבת ט"ז א') אי היינו מה"ת אי מדרבנן ואי נטמא תוכו ע"י אחוריו או רק אחוריו ואפי' ע"י יד הכלי היא מוציאה טומאה כדאיתא (חולין קי"ח א') והבאתי לעיל בדיני שארי כלים כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה אין מק"ט לא מד"ת ולא מד"ס (שבת נ"ח א' מנחות ס"ט ב') פי' כלי אדמה פי' בקונטרס שחיקת אבנים כו' ובמס' (שבת שם) משמע דהיינו כ"ח שנתייבשו בחמה ולא נצרפו בכבשן תוס' (מנחות שם) בעי רבא פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו כו' תנינא כל הכלים כו' ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה ל"צ דבלע הוצין ועבדינהו כפיפה מצרית מהו מי הוה עיכול וה"ל ככלי גללים א"ד לא הוה עיכול ותפשוט לי' מהא דאמר עולא משום ר"ש בן יהוצדק מעשה ובלעו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן ובא מעשה לפני חכמים וטיהרו את הבשר שאני בשר דרכיך וליפשוט מסיפא וטמאו את העצמות שאני עצמות דאקושי טפי מנחות ס"ט א') הא דבשר טהור משום דהוה כמעוכל היינו רק בשהו כדי עיכול אבל מיד ל"ח עיכול כדמוכח חולין ע"א א') דמוכחינן שם דטומאה בלועה לא מטמאה מהא דכתיב והאוכל מנבלתה מי לא עסקינן דאכיל סמוך לשקה"ח הבאתי לעיל בדיני טומאת נבילה ועיין תוס' (מנחות שם) לענין איסור אי חשיב כמעוכל דליפקע איסוריה והביאו שם הא דבכורות ז' ב' שבת קכ"ה יומא פ"א א' יכול יהיו כל הכלים מטמאין מאויר כ"ח ת"ל כל אשר בתוכו תוכו יטמא וסמיך לי' מכל האוכל גו' אוכל מטמא מאויר כ"ח ואין כל הכלים מטמאין מאויר כ"ח (פסחים כ' א' ב') פי' אפי' כלי שטף שמק"ט מגבו ואפי' הכ"ש בתוך הכ"ח בשעה שהשרץ בהכ"ח משום דל"א כ"ח כמאן דמליא טומאה דמי כמו שהדין באהל

המת (שם) והכ"ש אינה מק"ט מאויר הכ"ח כאוכלין דאין כלי מק"ט רק מאב הטומאה והכ"ח לא הוי רק ראשון לטומאה והיינו דתנן (כלים פ"ח מ"ג) השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שני' מפני שהתנור תחילה והיינו אף שהפת הי' בתנור בשעה שהי' השרץ בתנור כדמוכח (פסחים שם) ארבעה תוכו כתיבי בכ"ח תוך תוכו תוך תוכו חד לגופי' חד לג"ש חד תוכו של זה ולא תוכו של אחר ואידך תוכו ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל (חולין כ"ה א' זבחים ג' ב') פי' תרי תוכו כתיב ובכ"א מהם ה"מ למכתב תוך ויש כאן ד' חד לגופי' שמטמא אוכלין שבאוירו וחד לג"ש שמטמא הכ"ח מהשרץ שבאוירו וחד תוכו של זה ולא תוכו של אחר היינו דשארי כלים אין מק"ט ולא מטמאין מאוירן ואידך תוכו ולא תוך תוכו דאינו מתטמא ע"י שרץ שבתוך תוכו וגם אינו מטמא אוכלין ומשקין שבתוך תוכו דבלא קרא ה"א דאע"ג שהכלי שבתוך הכ"ח אינה מק"ט כנ"ל מ"מ האוכלין ומשקין שבתוך תוכה יהיו טמאין משום תוך כ"ח קמ"ל ובביאור רבותא דכלי שטף פי' התוס' (זבחים שם) עפ"י הגמ' דשם דכלי שטף יש סברא טפי לומר שאינה מצלת אף דכ"ח מצלת משום דכל כ"ח דמינה הוא דמחריב בה פי' מבטל תוכו של כ"ח החיצונה אבל כ"ש דלאו מינה הוא ה"א דלא מחריב בה ובספר ש"א בשם החסיד פי' דבכ"ש יש לומר שאינה מצלת משום תוך תוכו כמו שאינה מצלת בצמיד פתיל כדבעינן למימר קמן ומ"מ מייתי הגמ' שפיר ראי' דאף דלאו מינה ג"כ מחריב ומבטל תוכו של הכ"ח לא מקרי תוך תוכו אלא כשפי הפנימי גבוה מן החיצון או שוה לו אבל כשפי החיצון למעלה לפי הפנימי הכל תוכו של חיצון הוא ולא הוה תוך תוכו (כלים פ"ב מ"ז) פרידה שהיא נתונה עפ"י התנור ושוקעת לתוכה ואין לה גפיים פי' דלא חשיבא כלי השרץ בתוכה התנור טמא השרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין שאין מצילין מיד כ"ח אלא כלים (שם פ"ח מ"ג) וכן הדין בעור פשוטה רמב"ם פי"ד הי"ג משום דאין לה תוך יכול המוקף צמיד פתיל בכ"ח ונתון לאויר התנור יהא טמא פי' כיון שפי התנור למעלה ממנו דל"ש לטהר משום תוך תוכו ת"ל מכל האוכל ולא כל האוכל פרט כו' יכול המוקף צ"פ בכלי שטף ונתון לאויר התנור יהא טהור ת"ל כל האוכל א"כ הביאו הר"ש במסכת (כלים פ"ח מ"ג) אין צמיד פתיל מציל אלא על הטהרה שבתוכו שלא תטמא אבל אינו מציל על הטומאה שבתוכו שאם היה שרץ בכ"ח מוקף צ"פ:

ונתון בתנור נטמא התנור כשפי התנור למעלה מהצ"פ שא"א לטהר משום תוך תוכו כמו שמתבאר מהמשנה דכלים פ"ח מ"ו וכדבעינן למימר קמן אלו כלים מצילין בצ"פ כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה כלי חרס כלי נתר עצמות הדג ועורו עצמות חי' שבים ועורה וכ"ע הטהורים (כלים פ"י מ"א) ובספר ש"א בשם החסיד כתב דל"ג עצמות חי'

שבים ועורה דחי' שבים בכלל דג היא אלא צ"ל עצמות העוף ועורו וכן הוא בתוספתא ופי' כ"ע הטהורים היינו כ"ע הבאים במדה היינו שמחזיקין מ' סאה בלח שאין מק"ט כנ"ל תשלום דיני צ"פ יתבאר בסדר חוקת התנור שחצצו בנסרים או ביריעות נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא כוורת פחותה פי' שנחסר חלק ממנה כעין חלון שנתבטלה עי"ז מתורת כלי ופקוקה בקש שהקש ג"כ אינו מק"ט ומשולשלת לאויר התנור השרץ בתוכה התנור טמא השרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין (כלים פ"ח מ"א) הא דכוורת איירי אפי' בפי' למעלה מהתנור דל"ח תוך תוכו כיון דלא חשיבא כלי ועמש"ל בסוגיא (דשבת צ"ה) בענין צמיד פתיל ור"א מטהר אר"א אם הצילה במת החמור אל תציל בכ"ח הקל פי' שאינו מטמא רק אוכלין ומשקין אמרו לו אם הצילה במת החמור שכן חולקין אוהלים תציל בכ"ח הקל שאין חולקין כלי חרס (כלים שם) בית שאור פי' של חרס מוקף צ"פ ונתון בתוך התנור השאור והשרץ בתוכו והקרץ בינתים פי' מחיצה מפסקת בהבית שאור בין השרץ והשאור התנור טמא שאין צ"פ מציל על הטומאה שלא תטמאה כנ"ל והשאור טהור דצ"פ מציל על הטהרה שלא אטמא כנ"ל (כלים פ"ח מ"ו) ול"ד לתנור שחלקו בנסרים דהתם אין תורת כלי על הנסרים וליכא צ"פ תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור התנור טהור (שם מ"ה) שדין הבלוע להציל אף על הטומאה שלא תטמא ואם מת התרנגול התנור טמא דבמת ל"ח בלוע והיינו בלא שהה בתוכו כדי עיכול כמוש"ל בדין דכלי גללים טהור שהיו אוכלין ומשקין תוך פיו והכניס ראשו לאויר תנור טמא נטמאו (כלים פ"ח מ"י) מיהו כל בע"ח בזולת האדם מצילין בפיהם. תוספתא הביא' בש"א כוש שבלע אח הצינורא מלמד שבלע את הדרבן לבינה שבלעה אח הטבעת והן טהורין נכנסו לאוהל המת נטמאו הסיטן זב נטמאו נפלו לאויר תנור טהור טמאוהו נגע בהן ככר של תרומה טהור (כלים פ"ט מ"י) כ"ח שכפאה ע"ג טומאה עד שנמצאה הטומאה באוירו טמא רמב"ם בהל' כלים פי"ג ה"ה ומוכח ממתניתין דכלים פ"ט מ"א אבל כשהטומאה אינה באוירה של הכ"ח שכפה עליה הכ"ח טהורה רמב"ם (שם) מהמשניות דמס' (כלים פ"ח מ"ג (פ"ט מ"א ומ"ג) ומבואר שם דה"ה כשהאוכלין ומשקין טהורין אינן באויר הכ"ח שנטמאה אעפ"י שאויר הכ"ח מעורב להאויר שהאו"מ הן בו ג"כ האו"מ טהורין כלי חרס שיש לה שלש שפיות הפנימית עודפת הכל טהור פי' כשנמצאה הטומאה בפנימית השאר טהורין החיצונה עודפת הכל טמא האמצעית עודפת ממנה ולפנים טמא ממנה ולחוץ טהור היו שוות ר' יהודה אומר חולקין את האמצעית וחכ"א הכל טהור (כלים פ"ד מ"ד) טבלא שהיא מלאה קערות פ י' עשויין מגופה של הטבלא נטמאה אחת מהן בשרץ לא נטמאו כולן אם יש לה לזבז עודף נטמאה

אחת מהן נטמאו כולן (כלים פ"ב מ"ז) כלי חרס מאימתי מק"ט משנגמרה מלאכתו דברי ר"מ ר' יהושע אומר משיצרפו בכבשן (ביצה ל"א א') ובמס' כלים ספ"ד איתא סתם משנה משיצרפו בכבשן וזו היא גמר מלאכתן פי' אף שצריכין עוד איזה תיקון אח"כ נר שהוסק פיו בפתילה טהור (כלים פ"ג מ"ב) כיסוי כלים אעפ"י שיש להן בית קיבול אין מק"ט כיון שאינו עשוי לקבלה ואם עשוי לקבלה לפעמים טמא (כלים פ"ב מ"ג ומ"ד) משפך של בע"ב טהור ושל רוכלין טמא מפני שהיא מדה פי' שמניח אצבעו על הנקב ומודד בו רעק"א מפני שמטהו על צדו ומריח בו ללוקח (כלים פ"ב מ"ד) הדקין שבכ"ח הן וקרקרותיהן ודפנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן בכדי סיכת קטן עד לוג (כלים פ"ב מ"ב) פי' שיעור זה הן לכ"ח הקטנים שלמין ולשבריהן וקרקרותיהן ודפנותיהן ושיעור זה שלשברים היינו לכ"ח קטנים בשיעור סיכת קטן עד לוג כשהן שלמין ועיין תוס' (חולין נ"ד ב') ד"ה בדקין שהראו פנים דבשלמין ליכא שיעורא ול"ג הן וקרקרותיהן אלא קרקרותיהן כו' ומסקינן (שבת ע"ח א') בההיא דשבת שם דתנן ג"כ כהאי לישנא דהיינו כדי לסוך אבר קטן של קטן בן, יומו וכתבו הפוסקים דה"ה בזה מלוג ועד סאה ברביעית מסאה ועד סאתים בחצי לוג מסאתים ועד שלש ועד חמש סאין בלוג דברי ר' ישמעאל (כלים שם) הא דקתני שלש וחמש פי' הר"ש דרוב כלים הגדולים היו בני שלש ובני חמש תניא לוג כלמטה סאה כלמטה סאתים כלמטה (חולין נ"ה א') וכתבו התוס' (חולין שם) דבפחות משיעורים אלו אף יחוד לא מהני ובשברים משיעורים הנ"ל פירש"י במסכת (חולין קכ"ג א') דמ"מ נטהרו מטומאתן הישנה וכענין זה כתבו התוס' (חולין נ"ה א') דהשברים צריכין יחוד לכלי ובלא"ה אין מק"ט ועמש"ל בענין בגד שנחלק ויש בכל אחד מהחלקים כשיעור דלפי הסברות שכתבתי שם דאין עולה מטומאתו הישנה גם בזה הדין כן וא"צ יחוד כלל ביאורי המדות יובא בספר במדבר פרשה ט"ו ע"ש רעק"א אין אני נותן בהן מדה אלא עד קדרות הדקות שיעורן בכדי סיכת קטן מקדרות הקטנות עד חביות לודיות ברביעית מלודיות עד לחמיות בחצי לוג מלחמיות עד חצבים גדולים בלוג ר"י בן זכאי אומר חצבים גדולים שיעורן בשני לוגין הפכים הגלילים והחביינות שיעור קרקעותיהן כ"ש ואין להם דפנות (כלים שם) ור' יהודה פליג בדפנות וס"ל דדפנות שנשארו ע"י שבירה אע"פ שמקבלין כנ"ל טהורין (כלים פ"ד מ"א) שולי קורפיות כו' אעפ"י שא"י לישב שלא מסומכין טמאין שלכך נעשו מתחלתן (כלים פ"ד מ"ג) החרס שא"י לעמוד מפני אזנו או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו טהור נעל האוזן נשבר החדוד טהור ר' יהודה מטמא (כלים פ"ד מ"א) דת"ק ס"ל דכ"ח שנשבר ונתבטל מתורת כלי שוב אין לו תקנה ור"י פליג בזה ולהלן

ידובר עוד מזה שיעור כ"ח לטהר פיו ע"י נקיבה העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים העשוי למשקין שיעורו במשקין (כלים פ"ג מ"א) ופי' שיעורו במשקין היינו בכונס משקה כמו שיתבאר להלן בזה כשניקב פחות מכדי טהרתו נראה דאף מטומאתו הראשונה אינו עולה כמו בכלי עץ דכל כלי בע"ב שיעורן ברמונים דמוכח מהא דשבת (קי"ב ב') דלא טהרו מטומאה הישנה ובכדי טהרתו אי מהני יחוד עמש"ל בהגמ' (דשבת צ"ד ב') העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא בזיתים (שם) ביאר בס' ש"א בשם החסיד דהיינו לענין ק"ט אבל לענין הצלה משום תוך תוכו בזיתים כדאיתא (כלים פ"ח מ"ב) וכן לענין צמיד פתיל כדבעינן למימר קמן הלפס והקדרה שיעורן בזיתים (שם מ"ב) והיינו דעשויין לכך ולכך ומטילין לחומרא בזיתים כנ"ל וצ"ל דהיינו רק מדרבנן אבל מה"ת טהרו עכ"פ בנקב דכשורש קטן כדמוכח (זבחים צ"ה א') ויותר נ"ל דבכונס משקה טהור מה"ת והא דאמרי' (זבחים שם) נקבו בכדי שורש קטן היינו דא"י לנקב יותר דיתבטל מתורת כלי ויפקע חיוב השבירה דדין זה כדי הכשר זרעים וע"ה תוס' (זבחים צ"ה א') בסוף ד"ה לא שנו חבית שיעורה בגרוגרת דברי ר"ש (כלים פ"ג מ"ב) וכתב התוי"ט שהגרוגרת יתרה מכזית כדמוכח (שבת צ"א) ר' יהודה אומר באגוזים (כלים שם) וכתב התוי"ט דאגוז ג"כ יותר מכזית כדמשמע (שבת פ"א) רמ"א בזיתים (שם) הפך והטפי שיעורן בשמן פי' בכונס שמן והצרצור שיעורו במים פי' בכונס מים רש"א שלשתן בזרעונים נר שיעורו בשמן רא"א בפרוטה קטנה (שם) חבית שנתרועעה וא"י להטלטל בחצי קב גרוגרת טהורה (כלים פ"ד מ"ב) גסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שהיא מקבלת אוכלין טהורה שאין שירין לשירין (כלים פ"ד מ"ב) איזו היא גסטרא כל שנטל אזנו (שם מ"ג) פי' וכ"ש שבר כלי שהיה מק"ט כנ"ל היו בה חדודין יוצאין פי' משבר כלי שמק"ט כנ"ל כל המקבל עמה בזיתים מטמא במגע וכנגדו מטמא באויר וכל שאינו מקבל עמה בזיתים מטמא במגע ואין כנגדו מטמא באויר (כלים פ"ד מ"ג) וכן איתא שם לעיל פ"ג מ"ד חבית שנקבה ועשאה בזפת ונשברה אם יש במקום הזפת מחזיק רביעית טמאה מפני שלא בטל שם כלי מעליו חרס שנקב ועשאו בזפת אעפ"י שמחזיק רביעית טהור מפני שבטל שם כלי מעליו (כלים פ"ג מ"א) הא איירי בחבית ששיעור שיריו ברביעית לר' ישמעאל כדא"ל ולרע"ק כדא"ל כנ"ל ובניקב שיעור טהרתו איירי וטעמא דמלתא דשבר כ"ח כיון שטהר שעה אחת שוב ל"מ ליה תיקון אבל תיקון דקודם השבירה מהני וצ"ע ר' יהודה דס"ל בנטל האוזן דטמא כמוש"ל אי מודה בזה דאין הענינים דומין לגמרי ולפי כ"ז מוכח דכ"ח שלמה שנקבה בכדי טהרתה מהני לה תיקון למהוי כלי לק"ט ולפי"ז התוספתא שהביאו התוס' (שבת ט"ז א') ד"ה וחכמים מטהרין דכ"ח שטהר שעה

אחת שוב אין לו טומאה היינו רק בשבר כלי ולפ"ז ר' מאיר דבתוספתא שם פליג אף בשבר כלי וס"ל דמהני ליה תיקון לק"ט מיהו י"ל דהכא איירי בנקבה במוציא זית דמהני לה יחוד דרמונים כדבעינן למימר קמן ולפי"ז י"ל דהתוספתא איירי בכ"ח שלמין דבזה הוא דפליגי שם אלא דלא נחלקו רק בענין דלא סגי בלא תיקון אבל היכא דסגי ביחוד י"ל דלכ"ע ל"א כיון שטהר שעה א' כו' וכיון דמהני לה יחוד לרמונים מהני גם כן תיקון לזיתים חבית שנתרועעה וטפלה בגללים אעפ"י שנוטל את הגללים והחרסים נופלין טמאה מפני שלא בטל שם כלי מעליה נשברה ודבק ממנה חרסית כו' אע"פ שהוא נוטל את הגללים והחרסין עומדין טהורה מפני שבטל שם כלי מעליה (שם פ"ג מ"ד) וצ"ע אי היינו שתיקן רק שבר ממנה או אף בתיקן כולה כיון שכבר נעשית שברים וטהרו מלק"ט חבית שנקבה ועשאה בזפת יותר מצרכה הנוגע בצרכה טמא יתר מצרכה טהור (כלים פ"ג מ"ח) משפך של עץ ושל חרס שפקקו בזפת ר"א בן עזריה מטמא רע"ק מטמא בשל עץ ומטהר בשל חרס ר' יוסי מטהר בשניהם (כלים שם) הטופל כ"ח הבריא ר"מ ור"ש מטמאין פי' אוכלין ומשקין שנגעו בהטיפול וחכ"א הטופל את הבריא טהור ואת הרעוע טמא וכן בחיזוק הקרוי' (כלים פ"ג מ"ה) קומקום שניקב ועשאו בזפת ר' יוסי מטהר שא"י לקבל את החמין כצונן וכן היה אומר בכלי זפת (כלים פ"ג מ"ז) כ"ח הבאין במדה היינו שמחזיקין מ"ס בלח מק"ט דלא אתקש לשק שיהא מטלטל מלא וריקן (שבת פ"ג ב') הספינה טהורה משום שנאמר דרך אניה בלב ים (שבת שם) וחנניא מטמא בשל חרס ומטהר בשל עץ דכיון דאינה מטלטלת ביבשה ה"ל כ"ע שאינו מטלטל דטהור משום דאתקש לשק ספינת הירדן היינו שטוענין אותה ביבשה ומטלטלין אותה לתנא דמתני' דשם טהורה משום דמ"מ קרינן בה בלב ים ולחנניא טמאה שם גרסינן במס' (שבת צ"ה ב') אמר רבא חמש מדות בכ"ח ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גסטרא פי' שבר כלי שמק"ט כנ"ל וניקבה כמוציא משקין שוב אינה מק"ט ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת פירש"י וכ"ש שמק"ט ניקב בכונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת פי' בטל מתורת כלי לענין קידוש מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשר זרעים פי' שהזרעים שבתוכו חשובין כמו בכלי שאינו מנוקב וה"ל כתלושין ומקבלין הכשר ניקב בשורש קטן טהור להכשר זרעים פי' דל"ח כלי לענין הזרעים שבתוכו דחשיבי כמחוברין לקרקע ואין מקבלין הכשר ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים. פי' שהוא שיעור לענין טומאה בכל כ"ח כנ"ל ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים פי' רש"י אם יחדו לרמונים מק"ט מכאן ואילך וכן פי' התוס' (עירובין ד' ב') וכבר הבאתי ענין זה מקודם בענין כ"ח שטהר שעה א' כו' ניקב כמוציא רמון טהור מכלום ונלפע"ד דאיירי בענין שכשיושב שלא במסומך אין

בו שיעור השנוי בשברי כ"ח (בפ"ב דכלים מ"ב) והובא לעיל ועי' רש"י ותוס' שם ואם הוקף צ"פ עד שיפחת רובו. הכל (שבת שם) והיינו בזוטרי דכמוציא רמון הוה רובו אבל ברברבי דכמוציא רמון לא הוה רובו כיון שניקב במוציא רמון אינו מציל בצ"פ שם בגמרא כפי' התוס' ובביאור זה פירש"י דבפחות משיעור זה א"צ סתימה כלל דאין טומאה נכנסת דרך נקב ורק דרך הפתח הטומאה נכנסת אף במכוסה כ"ז שאינו ממורח כדין צ"פ וע"ה (כלים פ"ש מ"ז ומ"ח) והא דתנן במס' (כלים פ"ו מ"ב) דמצילין בצ"פ בין מפיהן בין מצדיהן מיירי בפתח שמן הצד והא דתנן (כלים פ"י מ"ו) חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה פקקה בזמורה עד שימרח היינו בניקב במוציא רמון ברברבי וכן ברובא בזוטרי דאפילו בכה"ג מהני צ"פ וסתימת שמרים הוה בצ"פ מיהו דווקא כשנשאר מהכלי למטה מהנקב שיעור כלי ע"ד הנ"ל בשברי כלים דלא נתבטלה מתורת כלי אבל כשלא נשאר למטה מן הנקב כשיעור הנ"ל דנתבטלה לגמרי מתורת כלי אף שלא ניקבה רק בכונס משקה אינה מצלת בצ"פ כדתנן (כלים פ"ט מ"ח) העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בצ"פ ונראה דאפילו סתימה ומירוח לא מהני ור"ת מפרש דעד שיפחת רובו בזוטרי וכמוציא רמון ברברבי צריך סתימה ומירוח כדין צ"פ ובנפחתה רובה או כמוציא רמון כנ"ל תו לא מהני לה כלל צ"פ וההיא דחבית שניקבה וסתמוה שמרים איירי בשלא נקבה כמוציא רמון דג"כ צריך צ"פ במקום הנקב והא דבעי רבא (ב"ק ק"ה) אגף חציו מהו היינו אגף חציו וסתמוהו שמרים חציו הכל בתוס' (שבת שם) אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר"מ בר אבין ור"י בר זבדא ח"א כמוציא רמון וח"א כשורש קטן (שבת שם) וכתבו התוס' דהיינו לענין היקף צ"פ. כ"ח שבתוך המקוה מק"ט מאוירה (מכשירין פ"ד מ"ח) וכן מטמאה אוכלין שבתוכה המים שבתוכה כ"ז שמחוברין למי המקוה טהורין דמחובר אין בו טומאה והלכך אם מלא מהן בתוך הכ"ח לכלי אחרת וסתמה והעלה בלי השקה טהורין עיין מקואות (פ"ו מ"ו):

שם יטמא. כבר נתבאר לעיל שהפת שבתנור הוא שני וא"כ פשוט שהאוכל שנגע בשרץ עושה שני והיינו ודאי אף בחולין דכל אשר בתוכו קאי ודאי אחולין ג"כ ראשון שבחולין טמא והשני פסול ואינו פוסל חולין אבל תרומה פוסל דבתרומה איכא שלישי ובקדשים הרביעי פסול ואף השלישי שבתרומה פוסל קודש (טהרות פ"ב מ"ה מ"ו מ"ז) ועיין רש"י (פסחים י"ט א') ד"ה אלא רע"ק כו' דלא אתי לידי רביעי מה"ת אלא או דטומאה עושה כי"ב בקדשים או דטומאת משקין לטמא אחרים מה"ת כדבעינן למימר בפסוק שלאח"ז והתוס' שם כתבו דמשכחת לה ע"י עצים ולבונה ועמש"ל פרשה ז' פסוק י"ט רעק"א השלישי בחולין פסול (סוטה כ"ז ב' פסחים י"ח א' י"ט א' ב') וע"ש דמ"מ מודה

דבתרומה ג"כ ליכא רק שלישי ובקודש רק רביעי ריב"ז היה אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי פי' אפילו בתרומה שאין לו מקרא מה"ח (סוטה כ"ז ב') במשנה ואנן הוא דפסלינן בתרומה מקו"ח מטבול יום ודור אחר פריך לק"ו (שם כ"ט א' ב') וצ"ל דלשון יטמא שבתורה א"ש גם אפסול קודש שאמרנו היינו המקודש כגון בשר קדשי קדשים וקדשים קלים וחלות תודה ונזיר שנשחט עליהן הזבח למ"ד דשחיטה מקדשת והמנחות שקדשו בכלי כו' אבל חלות תודה ונזיר שלא נשחט עליהן הזבח והמנחות שלא נתקדשו בכלי אינם לא כקודש ולא כחולין אלא כתרומה תוספתא פ"א דמס' טהרות אלא שהגמ' בשם משובשת והובאה כלשון הזה ברמב"ם בהלכות אבות הטומאה פי"א:

(לד)

מכל האוכל גו' אוכלי בהמה ל"ח אוכל (רפ"ג דעוקצין חולין ע"ז) אוכל אדם שחשב עליו לבהמה מק"ט תוס' (ב"ב פ"א) ד"ה דבש וצריך לחלק בין זה לשני חלות דבש דהתם ע"ש המחובר לקרקע ובע"ח אין מק"ט פשוט בכ"ד ואפילו זרעים טמאין שזרען כיון שהשרישו טהרו ואפי' באין זרעו כלה (מעשרות פ"ב תרומות פ"ט פסחים ל"ד) וכמוש"ל במים שהשיקן הגדל בעציץ שאינו נקוב מק"ט והכשר שיעור הנקב כמוציא שורש קטן (עוקצין פ"ב מ"ו) והיינו בכ"ח כדמוכח (שבת צ"ה ב') כנ"ל בדיני כ"ח אבל בעציץ של עץ א"צ נקיבה או דשל עץ לא מהני נקיבה כן היא שיטת התוס' (גיטין ז' ב' מנחות פ"ד ב') מיהו שיטת רש"י היא דבשל עץ בעינן נקיבה אבל בשל חרס א"צ נקיבה ע"ש ועי' תוס' (שבת שם) ומ"ש בסדר קדושים בדיני ערלה קישות שנטעה בעציץ פי' שאינו נקוב והגדילה ויצאה חוץ לעציץ טהורה אר"ש מה טיבה לטהר אלא הטמא בטומאתי (עוקצין פ"ב מ"ט) תאנה שנפשחה ומעורה בקליפתה ר' יהודה מטהר (עוקצין פ"ג מ"ח) דהואיל ומעורה מעורה (חולין קכ"ט ב') וחכ"א אם יכולה לחיות (עוקצין שם) תבואה שנעקרה ומעורה בשורש קטן טהורה (שם) דיכולה לחיות (רמב"ם) תאנים שצמקו באביהן מטמאין טומאת אוכלין (חולין קכ"ז ב') וצ"ע אי היינו אפילו לר' יהודה תוס' (שם קכ"ט ב') ד"ה ר"י מטהר וע"ש (קכ"ז ב') דלענין שבת הוי כמחובר בהמה חיה ועוף משנשחטו אעפ"י שמפרכסין מק"ט (עוקצין פ"ג מ"ח חולין קי"ז ב' קכ"א ב') הנוחר והמעקר כ"ז שאינה מטמאה טומאת נבלות אינה מטמאה טומאת אוכלין (חולין שם) ובטמאין ע"י שחיטה עובד כוכבים ששחט לעובד כוכבים כ"ז שמפרכסת אינה מטמאה לא טומאת נבלות ולא טומאת אוכלין אבל ישראל ששחט לעובד כוכבים כ"ז שמפרכסת אינה מטמאה טומאת נבלות אבל מטמאה טומאת אוכלין (שם קכ"א ב') הדגים בש"א משיצודו בה"א משימותו רעק"א אם יכולין לחיות עוקצין שם) ואיכא בינייהו דג מקרטע

(חולין ע"ח א') ע"ש רש"י ותוס' בעי ר"ח נולדו בדגים סימני טרפות מהו (חולין שם) אבר ובשר המדולדלין בבהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר (חולין קכ"ז א') וכן בחיה ועוף (ב"ב כ' א') בן פקוע שא"צ שחיטה מה"ת רשב"א משום ריה"ג אומר מטמא טומאת אוכלין וצריך הכשר (חולין ע"ה א') עבר בנהר הוכשר (שם ע"ד ב') ע"ש הלך לבה"ק נטמא (שם) וחכ"א אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי (שם ע"ה א') ועיין (זבחים ק"ה א') בשעיר המשתלח נבלת בהמה טמאה בכ"מ נבלת עוף טהור בכפרים צריכין מחשבה לאכילה וא"צ הכשר (עוקצין ס"ג מ"ג) והיינו לא הכשר מים ולא הכשר שרץ (נדה נ"א א') ובכ"ד א"ל רב לר"ח מחשבה למה לטומאה קלה היא גופא טמאה היא (כריתות כ"א ב') ועמש"ל פרשה י"ז פסוק ט"ו אם הקושיא היא ג"כ אנבלת עוף טהור ומשני (כריתות שם) כגון דאיכא פחות מכזית נבלה וצרפה לפחות מכביצה אוכלין ר' חנניא אמר אפילו היה בה כזית כגון שחיפהו בפחות מכביצה בצק (שם) דהבצק מק"ט מהכזית נבלה דהכזית נגלה מטמא ומצטרף כמו"ש התוס' (ב"ק ע"ז א') ד"ה פרה ע"ש נבלת בהמה טהורה בכ"מ ונבלת עוף הטהור וחלב בשווקים א"צ לא מחשבה ולא הכשר (עוקצין שם) האי חלב היינו בטהורה דאינה מטמאה טומאת נבלות כדאיתא (שם מ"ט) לענין טומאת אוכלין בכ"ע ובטמאה דמטמאה טומאת נבלות כדאיתא (שם) לענין טומאת אוכלין בענין דאיירי בבשר נבלה כנ"ל נ"ל דלא עדיף מבשר נבלה טמאה דצריך מחשבה בכל מקום ערלה וכה"כ ושור הנסקל כו' כולן מטמאין טומאת אוכלין פי' אעפ"י שאסורין בהנאה רש"א כולן אין מטמאין טומאת אוכלין מ"ט דר"ש א"ק מכל גו' אשר יאכל כו' אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים פי' שאסור בהנאה שאינו יכול להאכיל לאינו יהודי אינו קרוי אוכל ומודה ר"ש בבשר וחלב שמטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לו שעת הכושר (מנחות ק"א א') והתוס' (שם) הקשו דא"כ עולה לא תטמא טומאת אוכלין ותירצו דאכילת מזבח שמה אכילה ואפילו לרבא דס"ל (חולין פ"א) דאכילת מזבח ל"ה אכילה לענין דליהוי שחיטה ראויה מ"מ לענין טומאה מודה רש"א פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר דאר"ל אומר היה ר"ש פרה נפדית ע"ג מערכתה דמצוה לפדותה כשמצא אחרת נאה ממנה (מנחות ק"א ב' ב"ק ע"ז א' חולין פ"א) ופירש"י ואי קשיא למה לי ק"ט תיפוק ליה דהיא גופא מטמאה אדם ובגדים ואע"ג דאינה מטמאה אלא מעסיקין מ"מ כל שסופה לטמא ט"ח מטמא אוכלין ומשקין וא"צ הכשר כמוש"ל פרשה ד' פסוק י"ב י"ל בזה א) פירש"י לענין צירוף פחות מכביצה אוכלין כנ"ל ב) כתבו התוס' (ב"ק שם) דאי ל"ה קרוי אוכל ל"ה מהני טעמא דסופו לטמא ט"ח כמוש"ל פרשה ל"ד (שם). ג) פי' ר"י (ב"ק שם)

דאי לא הוה קרוי אוכל לא היתה נפסלת ע"י נגיעת שרץ ועיין תוס' (שם) ביתר ביאור תניא רש"א יש נותר שהוא מטמא ט"א ויש נותר שאינו מטמא ט"א כיצד לן לפני זריקה אינו מטמא ט"א לאחר זריקה מטמא ט"א (ב"ק ע"ו ב' מנחות ק"א ב') וביאור לפני זריקה ולאחר זריקה אי היינו זריקה ממש או ראוי לזריקה עמש"ל סדר ויקרא פרשה ה' פסוק ט"ו ד"ה מקדשי ה' וסוגיא דב"ק (שם) כר"ג אמר רב שהבאתי שם אין טומאה עושה כיוצא בה מה"ת היינו דאין אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה מה"ת (פסחים י"ד א') מיהו מדבריהם טומאה עושה כי"ב (שם) והיינו בחולין לכו"ע אבל בתרומה וקדשים איכא פלוגתא דאמוראי (פסחים שם) ועיין רש"י (פסחים י"ז א') דבימי חגי הנביא כבר נגזרה גזירה זו דטומאה עושה כי"ב והיינו למ"ד דבתרומה וקדשים ג"כ אין טומאה עושה כי"ב מה"ת שיעור אוכלין לטמא אחרים כביצה ר' נתן ור"ד אמרי כמוה עם קליפתה וחכ"א כמוה בלי קליפתה (עירובין פ"ג א') עלי בצלים ובני בצלים כו' משתערין בכמו שהן אם יש בהן חלל ממעך את חללן עוקצין פ"ב מ"ח) שני חצאי זיתים טמאים שנגעו בבת אחת באוכל טהור פלוגתא דר"ד ב"ה וחכמים (אהלות פ"ג מ"א טהרות פ"ח מ"ח) ועמ"ש (עדיות פ"ג מ"ב) ולקבל טומאה פסק הרמב"ם דבכ"ש מקבל ט"א מה"ת וכן פירש"י (פסחים ל"ג) ובכ"ד והתוס' שם ובכ"ד חלקו ע"ז וכתבו דאין זה מה"ת רק מדרבנן חיבורי אדם לא הוה חיבור לצרף (נזיר נ' ב') וע"י משקה המכשרת כדלהלן הוה חיבור לענין טומאת אוכלין (זבחים ק"ה ב' מנחות כ"ד א' מס' טבול יום פ"ג מ"ד) והיינו אף במידי דלאו בר גיבול כמו"ש בספרי עוד"ד במסכת (עדיות פ"ג מ"ב) וכדמשמע (כריתות כ"א א') בפחות מכזית נבלה שצרפה לפחות מכביצה אוכלין שהבאתי לעיל ונ"מ לענין ק"ט אף שיש בכ"א מהח' כביצה דאי ל"ח חיבור שני ושלישי איכא ותו לא ואי חשיב חבור כולן כהראשון שמהם ועמש"ל פסוק כ"ד לענין חיבורי נבלה ולענין לטמא אחרים הרמב"ם במס' (עדיות פ"ג מ"ב) ס"ל דע"י נגיעת ח' הטמאות זו בזו חשיב חיבור והראב"ד שם ס"ל דלא הוה חיבור רק ע"י משקה המכשרת ועמ"ש במסכת (תרומות פ"ד מי"ג) בביאור התוספתא ומ"ש (עדיות שם) אוכל ראשון ושני שנבללו בענין דהוי חיבור כנ"ל מצטרפין להקל שבשניהן (טהרות פ"א מ"ה) היה בכ"א מהן כביצה הכל ראשון חלקן זה שני וזה שני נפל זה לעצמו וזה לעצמו על ככר של תרומה פסלוהו נפלו שניהם כאחת עשאוהו שני (שם) והיינו כחכמים דמטמאין בשני כחצאי ביצים טמאים שנגעו בב"א בטהרה ולהרמב"ם אף לר"ד ב"ה כשנגעו הח' זו בזו מקרצות נושכות זו בזו נטמאה אחת בשרץ כולן תחלה פירשו כולן תחילה (שם מ"ז) וכן בנגעה אחת בראשון כולן שני בשלישי כולן שלישי (שם) מקרצות שהיתה תחלה והשיך לה אחרת כולן

תחלה פירשו היא תחלה וכולן שניות היתה שניה כולן שניות פירשו כולן שלישיות היתה שלישית היא שלישית וכולן טהורות בין פירשו בין לא פירשו (שם מ"ח) אוכל טמא שנתערב בטהור שא"א לו להתטמא כגון שלא הוכשר או שהטמא אינו רק פסול היכא דאיכא רובא טהור במין במינו לדידן דמין במינו ברובא פקע טומאתו כדמוכח במסכת (תרומות רפ"ה) ובמס' (בכורות כ"ב ב' כ"ג א') אבל כשהטהור אפשר לו לק"ט מהמיעוט שנתערב בו ל"ש ביטול כדאיתא רפ"א דמס' (מקואות תרומות שם בכורות שם) ונ"ל דאף בכה"ג כ הכל נעשה כהטמא עצמו כמו במחצה ע"מ הנ"ל מיהו צ"ע אי היינו מה"ת צירוף כלי מהני בקדשים (חגיגה כ"ב א') כי סליק ר"כ אשכחינהו לבני ר"ח דיתבי וקאמרי עשרון שחלקו והניחו בביסא מהו שיצטרפו בלי נגיעה לענין טומאה או לא ואמר להו מי קתני כלי מחבר כלי מצרף תנן כל דהו (מנחות כ"ד א') פי' מצטרפין אפילו בלי נגיעה מיהו דווקא בכה"ג שצריכין לכלי שיצרפן לענין קמיצה (שם) ונ"ל לפי ענ"ד עפ"י משמעות הגמרא דשם דאף את"ל דאין הכלי מצרף לקמיצה בלי נגיעה מ"מ מקרי צריך לכלי כיון שמצרף ע"י נגיעה לקמיצה אוכל שנפסל מאכילת אדם משום ר' נתן אמרו אינו מטמא ט"א (פסחים מ"ה ב') ות"ק ס"ל דמטמא ט"א ובמס' (בכורות כ"ג חולין ע"א א' טהרות פ"ח מ"ו) איתא בסתמא דטומאה קלה עד שתפסל לכלב והיינו דלא כר"נ כדאיתא (פסחים שם) ודעת הרמב"ם בהלכות טומאת אוכלין (פ"ב הי"ד) דהיינו רק לענין פריחת טומאה ראשונה אבל מחדש אינו מק"ט לאחר שנפסל לאדם אף לת"ק דר"נ (פסחים שם) ולפי"ז א"ש הא דל"א (פסחים שם) דההיא דטהרות אתי אפילו כר"נ ור"נ להבא קאמר ומתניתין דטהרות לענין טומאה ראשונה איירי אלא היינו משום דפשיטא להו להש"ס דלענין טומאה דלהבא לכו"ע אינו מקבל טומאה ופלוגתייהו דת"ק ור"נ היינו לענין טומאה ראשונה מיהו הראב"ד חלק ע"ז וכתב שאין שום חילוק בזה וע"ה מ"ש במס' (מע"ש פ"ב מ"ג). נידון יד ושומר לטומאה קלה נתבאר לעיל פסוק כ"ד ועמש"ש נידון העור והרוטב כו'

שם וכל משקה גו' שבעה משקין הן פי' לענין טומאה והכשר. 1 הטל 2 והמים 3 היין 4 השמן אבל שארי מי פירות ל"ה רק זיעה בעלמא ול"ח משקה לא להכשיר ולא לק"ט ופשוט דל"מ להו מחשבה ומפורש ברמב"ם בהלכות טומאת אוכלין פ"א 5 הדם 6 החלב 7 ודבש דבורים מכשירין פ"ו מ"ד תולדות למים היוצאין מן העין מן האוזן מן החוטם מן הפה מ"ר בין גדולים בין קטנים בין לדעתו בין שלא לדעתו (שם מ"ה) דם המנוי לעיל היינו דם חללים דאדם (חולין ל"ה ב') וע"ש בתוס' ל"ו א' ד"ה ודם חללים דהיינו היוצא לאח"מ בהרוג ותולדות לדם דם שחיטה בבהמה חיה ועוף הטהורין ודם הקזה

לשתי' מכשירין שם מ"ה דם שחיטה בבהמה היינו שהנפש יוצאה בו ולא דם התמצית (פסחים ט"ז ב'. ועיין כריתות כ"ב א'). ועמש"ל בסדר צו פרשה ז' פסוק כ"ו ומיהו לר' שמעון מספקא מילתא בדם שחיטה אי מכשיר או דרק השחיטה עצמה מכשרת (חולין ל"ה ב') דם שחיטה דקדשים אינו מכשיר (חולין ל"ו ב' פסחים שם). מיהו חיבת הקודש מכשיר להבשר לק"ט ומבעי' שם בגמרא אי מונין בה ראשון ושני ע"י הכשר דחיבת הקדש בדם שחיטה דבהמה חיה ועוף הטמאין פלוגתא דתנאי מכשירין שם מ"ז דם הקזה היינו הקזה דאדם כמ"ש הרמב"ם פ"י מהל' ט"א וכדמוכח (שבת קמ"ג ב') וכמ"וש התוס' (חולין ל"ה ב') ד"ה דם המת אבל דם הקזה דבהמה אינו מכשיר (שם) דם הקזה דאדם לרפואת פלוגתא דתנאי (מכשירין פ"ו מ"ז) אי מכשיר חלב שבקבה פרשא בעלמא (חולין קט"ז ב') ואינו מקבל טומאת אוכלין ומשקין וצ"ע בזה א) אי מהני מחשבה ועיין רמב"ם מהל' טו"א פ"א הלכה כ"ג ב) כשהחלב שנמצא בקבה הוא חלב ששתה שכבר היה עליו דין משקה ג"כ צ"ע מי חלב כחלב המוחל כשמן משום שא"י מידי שמן רמ"א אעפ"י שאין עמו שמן מכשירין שם זובו של זב רוקו ומ"ר מטמאין ומכשירין שכבת זרע דם הנדה דם מן המת שאינו הרוג פלוגתא דתנאי מכשירין שם אי מכשיר זיעה ליחה סרוחה רעי ודם היוצא עמהן וכן מי טבריא שיוצאין דרך בית הרעי לא מטמאין ולא מכשירין (שם מ"ז) משקה בן שמונה חדשים ג"כ אינו מכשיר ובדמו פלוגתא דתנאי (שם) דם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר. (שם) השוחט והתיז דם על הדלעת רבי אומר הוכשר ר"ח אומר תולין (חולין ל"ו א') והיינו בנתקנח הדם בין סימן לסימן דהיינו קודם גמר שחיטה דלא נעשה עדיין אז דם שחיטה וע"ש. משקין שלא חישב עליהן כלל דהיינו שלא לרצון דאינו מכשיר כדבעינן למימר קמן כתב בש"א בשם החסיד מכשירין פ"א מ"א פ"ד מ"ב דאינו מק"ט וכן מוכח במסכת (מקואות פ"א מ"א) וסוף מסכת מכשירין ועמש"ל פ' ט"ו פסוק ט"ז בדיני מקוה דמחשבה לשם מחובר לא מהני לק"ט כמו דלא מהני לענין הכשר חלב הזכר טהור (מכשירין פ"ו מ"ז) חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון וחלב הבהמה אינו מטמא אלא לרצון ארע"ק ק"ו הדברים מה אם חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד לקטנים ולגדולים אינו דין שיטמא לרצון ושלא לרצון (שם מ"ח) משקין אי יש להן טומאת עצמן פלוגתא דתנאי ואמוראי (פסחים שם ט"ז א') ולמ"ד דאינם מק"ט האי יטמא היינו מכשיר (שם) ולמ"ד דיש להן טומאת עצמן אכתי איכא פלוגתא בלטמא אחרים וכ"ז מה"ת אבל לכו"ע כבר נגזר על המשקין בימי חגי הנביא או מקודם לק"ט ולטמא אחרים כדמוכח (פסחים שם) העיד יוסי בן יועזר כו' ועל משקין דבי

מטבחיא דכן (עדיות פ"ח) אר"פ אפילו למ"ד טומאת משקין מה"ת מ"מ משקין דבי מטבחיא הלכתא גמירי להו פי' לטהר (פסחים י"ז ב') ואתותב שם אלא דהיינו למ"ד טומאת משקין אינה מה"ת רב תני משקין דבי מטבחיא היינו דם ומים אבל משקין דבי מדבחיא היינו היין והשמן אינו דכן ולוי תני משקין דבי מדבחיא היינו גם היין והשמן (שם ט"ז א') רב אמר דכן ממש ושמואל אמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן ומפרשינן (שם י"ז א') דלוי דתני משקין דבי מדבחיא ס"ל דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן התוס' (חולין ל"ו ב') כתבו דהא דמשקין קילי מעצים ולבונה שבמקדש שמק"ט כמוש"ל פרשה ז' פסוק י"ט ד"ה והבשר משום דעצים ולבונה אינם נגרין ודמיין בזה לאוכלין וע"ש וכ"ז מדין גזרה קדומה הנ"ל אבל רבנן בתראי גזרו דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מט"י פי' שהמשקה שהט"י נוגע בה ל"ה רק פסול (מס' פרה פ"ח מ"ז) והיינו מי"ח דברים שגזרו תלמידי שמאי והלל שהובאו בפ"ק דמס' שבת מים שבקרקע אין מק"ט ואפילו שאובין מה"ת כשיש בהן רביעית כדלהלן אך גו' מקוה מים גו' כמוש"ל פרשה ט"ו פסוק ט"ז ומדרבנן צ"ע אי מק"ט בפחות מארבעים סאה (פסחים י"ז ב') והיינו בשאובין אבל במחוברים אין מק"ט כדאיתא (רפ"א דמסכת מקוואות) ובפחות מרביעית צ"ע ועי' תוס' (פסחים שם) מים טמאין שהשיקן למי מקוה טהרו משום מחובר והשרשה (ביצה י"ז ב' מכשירין פ"ד מ"ח) ושם מפורש דלשארי משקין ל"מ השקה ועי' תוס' (גיטין ט"ז א') ד"ה הנצוק בשיעור ההשקה בש"א אין מטבילין חמין בצונן צונן בחמין לא יפים ברעים ורעים ביפים בה"א מטבילין (מקוואות פ"י מ"ו) מקל שהיא מלאה משקין טמאין כיון שהשיקה למקוה טהורה דברי ר' יהושע וחכ"א עד שיטביל את כולה (טהרות פ"ה מ"ט) ופשוט דבמים איירי ופליגי בקטפרס אי הוה חיבור הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אין חיבור לא לטומאה ולא לטהרה (שם מ"י) והיינו כחכמים דלעיל אשבורן חיבור לטומאה ולטהרה (שה) אין השרשה להקדש (פסחים ל"ד ב') והיינו מדרבנן משקין תלושין מקבלין טומאת עצמן ומטמאין אחרים בכל שהן רמב"ם בהל' טומאת אוכלין ועי' (טהרות פ"ב מ"א) ומשמע דהיינו מה"ת ועי' (פסחים שם) מיהו רש"י במס' (פסחים ל"ג ב') ובכ"ד כתב דלטמא אחרים אין מטמאין עד שיהיה רביעית בהטמאין. משקה סרוחה טהורה לרב אשי אליבא דרב יהודה (פסחים י"ח א') ומשמע דהיינו אף שראויה לכלב פקע טומאתן מהן והרמב"ם בהל' ט"א פ"ב הכ"א פסק דאף שנפסלה לכלב לא פקע טומאה מינה ועמ"ש (מנחות כ"ג ב') ד"ה ושחיטה ענבים וזיתים טמאין שסחטן רב חסדא ס"ל משקין מבלע בליעי וכיון דאטמאי אוכלא אטמאי נמי משקין ודין המשקין כהענבים

והזיתים עצמן ורב אחא בר אויא משמי' דר' יוחנן ס"ל משקין מפקד פקידי (פסחים ל"ג ב') הלכך אע"ג דכ"ז שהן בהזיתים והענבים מצטרפין לכביצה כי סחיט להו אם היו שלישי המשקה טהורה ואם היו ראשונים או שנים ה"ה מטמאין או פוסלין את המשקין היוצאין מהן כ"ז שלא נתמעטו הזיתים והענבים מכביצה לחכמים דס"ל (עדיות פ"ג מ"ב) דאוכל טמא פרוד מצטרף כשנגעו כל חלקיו בטהרה כמוש"ל בדיני האוכלין ואפילו לר"ד ב"ה (שם) מ"מ כל הענבים מצטרפין לכביצה ע"י המשקה טופח שעליהן כמוש"ל והמשקין שנסחטו אחרי שנתמעטו הזיתי' והענבים מכביצה מק"ט מהמשקה שכבר יצאה ונטמאה והדין בזה כמו בתערובות דמשקין במשקין שנכלל דינן במש"ל בענין אוכלין טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורין יותר מכביצה טמאין (טהרות פ"ג מ"ג) ומקשינן מהא למ"ד משקין מבלע בליעי ומתרצינן דהכא בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו כי סחיט להו בציר לשיעורי' (פסחים שם) ומזה הוכיחו התוס' דאוכלין אין מק"ט בפחות מכביצה דאל"כ הא נטמאו המשקין שבתוכן למ"ד משקין מבלע בליעי ודחי דנראה דכמו דפחות מכביצה אינו מטמא אחרים כמו כן אינו מקבל הכשר עש"ה דבש בכוורתו לר"א ה"ה כמחובר ואינו מק"ט וחכ"א אינו כמחובר ומק"ט במקומו (ב"ב פ"ב) אמר רב כהנא דבש בכוורתו א"י מידי מאכל לעולם (שם א') ופשוט (שם) דלר"כ א"צ מחשבה ע"ש וכתבו התוס' (שם) דהא דאיתא במס' מכשירין דדבש הוה משקה כנ"ל היינו לאחר שהופרש מהשעוה שתי חלות שמקצין לאכילת הדבורים אין מק"ט (שם) הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחלה (טהרות פ"ג מ"א) והיינו מדרבנן כנ"ל קרשו ה"א שנים (שם) וכן הדין מה"ת בנגעו בשרץ חזרו ונמוחו כביצה מכוונת טהור יותר מכביצה טמא (שם) דכיון שנקרש ה"ל אוכל והדין בזה לכו"ע כמו בענבים שסחטן למ"ד משקין באוכלין מפקד פקידי ועי' (ר"ש שם) רמ"א השמן תחלה לעולם (שם מ"ב) פי' אף שקרש וחכ"א אף הדבש רשש"ז אומר אף היין (שם) מכלל דתק"ס יין לא אימא רששז"א יין (מנחות ל"ה) ועיין תוי"ט (טהרות שם) ועיין רמב"ם הל' ט"א פ"א השלג אינו לא אוכל ולא משאה חישב עליו לאוכלין אינו מטמא ט"א למשקה מתטמא טומאת משקין נטמא מקצתו לא נטמא כולו נטהר מקצתו נטהר כלו הא גופא קשיא אמרת נטמא מקצתו לא נטמא כולו והדר תני נטהר מקצתו נטהר כולו אמר אביי שהעבירו על אויר תנור (נדה י"ז א') פי' בתוך אויר תנור טמא אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין טבל והקיאן טמאין שאין טהורין בגוף (מקוואות פ"י מ"ח) דל"מ להו טבילה דגוף האדם כמו דלא מהני להו בפ"ע שתה מים טמאין טבל והקיאן טהורין מפני שהן טהורין בגוף (שם):

(לה)
תנור וכירים יותץ אלו שאין להם טהרה במקוה כ"ח המפץ (שבת פ"ד ב') וכתבו התוס' שם עפ"י הגמ' (דב"ק כ"ה ב') דיש חילוק בין מפץ של גמי למפץ של עץ דשל עץ מהני לי' טבילה ועכ"פ פשוטי כלי עץ דמק"ט מדרס ועי"ז מק"ט מת מהני להו טבילה ועיין (רמב"ם וראב"ד בפ"ק דהל' מקוואות] אוכלין ומשקין בזולת המים כנ"ל פשוט בכ"ד תנור תחלתו ארבעה טפחים ושיריו ארבעה טפחים דר"מ וחכ"א בד"א בגדול אבל בקטן תחלתו כ"ש ושיריו רובו (כלים פ"ה מ"א בגמ' (חולין קכ"ד א') מקשינן אהא דשיריו ארבעה דהיינו בגדול לכו"ע מהא דלהלן במס' (כלים שם מ"ז) דחלקו לשלשה דמשמע דלשנים לא סגי אף שלא נשאר בשום חלק ד"ט כדבעינן למימר קמן ומשנינן הא דצלקי' מצלק הא דעבדי' גסטרא פי' הרמב"ם וכן נראה מפי' הר"ש ומפי' הרא"ש וכן נראה מהתוס' (נדה כ"ו ב') ד"ה אבל בקטן דהא דשיריו ארבעה היינו בגובה התנור כשנחלק גובה התנור וקטן וגדול היינו בשטח התנור כמו"ש התוס' (נדה שם) וכן מוכרח ממתני' דבתר הכי דכירה תחילתה שלש ושירי' שלש דהיינו אצבעות וא"א לומר דאיירי בשטח הכירה למעלה והא דחלקו לשלשה איירי בחולק השטח העליון ממעלה למטה וגובה כ"א מהחלקים הוא כמו שהיה מקודם וצ"ע לפענ"ד מאי קרי לי' גסטרא ומאי קרי לי' צלקי' מצלק ועיין רש"י ותוס' ועכ"פ נראה מכל המפרשים דלא מחלקינן בחלק שטח העליון לאורך או לרוחב כמו דמחלקינן (שם פ"ז מ"ג) בכירה וכדבעינן למימר קמן דכירה עשוי' לשפות עלי' קדרות וכירה יש בה שפיתת שתי קדרות כדאיתא (שבת ל"ח ב') והלכך נתחלק השטח שלה לארכה לא חזיא לשפות עלי' קדרה וטהורה אבל תנור עשוי לאפיה ואף שנחלק שטחו כ"א מחלקיו ראוי לאפיה ולפיכך אינו יוצא מידי תנור עד שיתחלק השטח לשלשה חלקים ולפי כ"ז נ"ל דאורך שהזכיר רש"י בתנור לאו היינו שטח העליון אלא דגובה התנור קרוי אורך התנור ורוחב התנור היינו רוחב הדפנות וכשמתחלק לרחבו מתחלק גובה התנור כדמוכח (כלים פ"ה מ"ח) ע"ש בהא דלחכמים בקטן כ"ש מפרשינן (נדה כ"ו ב' חולין שם) וכמה כ"ש א"ר ינאי טפח שכן עושין תנורי בנות טפח פי' לתינוקות לשחוק אמר מר שיריו ברובו רובו דטפח למאי חזי אמר אביי שירי גדול ברובו והא אמרי רבנן ארבעה פי' דהא חכמים ל"פ בגדול לא קשיא הא בתנור בר תשעה הא בתנור בר שבעה ובביאור זה פי' הר"ש והרמב"ם דלחומרא אזלינן דבר תשעה שיריו ארבעה ובבר שבעה שיריו ברובו והתוס' (נדה שם) הקשו ע"ז דא"כ למה לי תנור בר תשעה לימא בר שמונה ולפי ענ"ד יותר ק"ל דא"כ מאי מקשינן אמתני' דשיריו ארבעה מהא דחלקו לשלשה ומתרצינן כנ"ל הא להר"ש והרמב"ם הנ"ל לק"מ דהא ודאי

קושטא הוא דאפילו תנור בר שבעה צריך לחלקו לשלשה חלקים דבחלקו לשנים הרוב טמא ועוד ק"ל דתנן להלן (שם) חלקו לשנים הקטן טהור הא בבר תשעה הקטן ג"כ טמא ביש בו ארבעה ע"כ נ"ע כפי' רש"י ותוס' בזה דלקולא אמרי' דבר שבעה שיריו ארבעה טפחים ובר תשעה שיריו רובו ולפ"ז א"ש דנקט בר תשעה לאשמעינן דאע"ג דמיעוטו הוא ד"ט מ"מ טהור והשתא פריך שפיר אהא דחלקו לשלשה מדפסיק ותני סתם משמע דליכא תנור דסגי לי' בחלוקה לשנים. כירה תחילתה שלש פי' אצבעות גובה ושירי' שלש (כלים פ"ה מ"ב) הכופח עשאו לאפי' שיעורו כתנור עשאו לבישול שיעורו ככירה (שם) כירה שנחלקה לארכה טהורה לרחבה טמאה (שם פ"ז מ"ג) וכבר הבאתי מהגמ' (דשבת ל"ח ב') הכירה יש בה שפיתת שתי קדרות כופח שנחלק בין לארכו בין לרחבו טהור (שם) תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה כנ"ל וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ (שם פ"ה מ"ז) הטפלה היינו שהתנור כשבא לקובעו בארץ מחברו לארץ ע"י טיט בין התנור לארץ וידביקו בטיט מבחוץ ומעבה כדי שישמור חומו והא דקתני עד שיהא בארץ פי' בשנ"א בשם החסיד שצריך לגרור גם מה שיש מהטפלה תחת דופני התנור על הקרקע עד שיהיו דופני התנור עומדין על הארץ רמ"א א"צ לגרור את הטפלה ולא עד שיהא בארץ אלא ממעטו מבפנים ארבעה טפחים (שם) וצ"ע לפי ענ"ד או הני ד"ט היינו בשטח התנור כעין חלוקה דת"ק או דלאו אחלוקה דת"ק קאי אלא אחלוקה דגובה קאי כנ"ל בהא דתנור ארבעה ושיריו ארבעה רש"א וצריך להסיעו חלקו לשנים הגדול טמא והקטן טהור (שם) והיינו אף ביש בו ד"ט כמוש"ל כפי' רש"י ותוס' חלקו לשלשה א' גדול כשנים הגדול טמא והשנים הקטנים טהורין שם בגמ' (חולין קכ"ד) מותבינן מהא דלר"מ לא בעינן לגרור את הטפלה לר"ל דאמר בעור דהדר חלים הבאתי לעיל בדיני העור אמאי הא חלים ומסיק רבא דה"ק תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו דברי הכל חולקו לשלשה וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ והרוצה שלא יבוא תנורו לידי טומאה כיצד הוא עושה חולקו לשלשה וגורר את הטפלה כו' רמ"א א"צ כו' דאע"ג דעי"ז אינו מק"ט מחדש מ"מ לא פרחה מיני' טומאה ראשונה איזו היא גמר מלאכתו של תנור משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין ר' יהודה אומר משיסיק את החדש כדי לאפות בישן סופגנין (כלים פ"ה מ"א) כירה משיסיקנה כדי לבשל עליו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס הכופח עשאו לאפיה שיעורו כתנור עשאו לבישול שיעורו ככירה (שם מ"ב) נתנו ע"פ הבור ונתן שם אבן פי' בא"ר בשם החסיד כהרמב"ם שנתן אבן שיהי' קרקע התנור ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא ניסק למעלה טמא וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא (כלים פ"ה מ"ו) במאי קמיפלגי בהאי קרא

תנור וכירים יותן טמאים גו' ריש"ס מחוסר נתיצה פי' מחובר לקרקע טמא שאין מחוסר נתיצה טהור וכשאינו ניסק ע"י היסק דלמטה בבור ה"ל כאינו מחובר לקרקע טהור ורבנן סברי טמאים יהיו גו' מ"מ ורבנן הא כתיב יותץ ההוא לאידך גיסא דסד"א כיון דחברי' בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל ואידך נמי הא כתיב טמאים יהיו גו' ההוא כדרב יהודה א"ש דאר"י א"ש מחלוקת בהיסק ראשון פי' היסק דמשוי לי' גמר מלאכה כנ"ל אבל בהיסק שני אפי' תלוי בצואר גמל טמא פי' דאם כבר נגמרה מלאכתו ע"י היסק דמחובר לקרקע אפילו עשאו אח"כ לאפות בו כשהוא תלוי בצואר גמל ג"כ טמא אמר עולא והיסק ראשון לרבנן אפילו תלוי בצואר גמל (שבת קכ"ה א') תנור שהוסק מאחוריו או שהוסק שלא מדעתו או שהוסק בבית האומן טמא (כלים פ"ה מ"ד) תנור שחתכו חוליות לרחבו פי' שעי"ז נתחלק גובה התנור דרוחב התנור היינו רוחב הדפנות כמוש"ל פחות מד"ט טהור מרחו בטיט מק"ט משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין פי' אחר שמרחו בטיט הרחיק ממנו את הטפלה ונתן חול בינתים בזה אמרו הנדה והטהורה אופות בו והוא טהור (שם מ"ח) תנור שבא מחותך מבית האומן ועשה לו למדין ונותנן עליו נטמא וסלק למדיו טהור החזירן לו טהור מרחו בטיט מק"ט וא"צ להסיקנו שכבר הוסק שם מ"ט וצ"ל דהא דלעיל חנן עד שיסיקנו היינו משום דאין לו למדין ועיין בא"ר בשם החסיד חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים מטמאין וזהו תנורו של עכנאי שם מ"י הובא ב"מ נ"ד יורות הערביין היינו שהוא חופר בארץ וטח בטיט אם יכול הטיט לעמוד בפ"ע טמא ואם לאו טהור (שם) עטרת כירה טהורה (כלים פ"ה מ"ג) חצר הכירה פי' שהכירה עומדת בה ומחוברת לה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות מטמא במגע ובאויר פחותה מכן מטמאה במגע ואינה מטמאה באויר (כלים פ"ז מ"ג) פי' אם נטמאה הכירה אין החצר שאין בו גובה שלש מטמא באויר דל"ח תוך מיהו במגע מטמא לאוכלין ומשקין מדרבנן או משום יד (הר"ש שם) כיצד משערין אותה פי' ביש בו בהחצר ג' אצבעות ר' ישמעאל אומר נותן את השפוד מלמעלה למטה וכנגדו מטמא באויר ראב"י אומר נטמאה הכירה נטמא החצר נטמא החצר לא נטמאה הכירה (שם) ות"ק ס"ל בנטמא החצר נטמאה הכירה. ונראה דהיינו ביש בחצר ג' אצבעות גובה דבלא"ה דבודאי לא חשיב תוך וודאי דאין מק"ט כלל ע"י תוך החצר פטפוטי כירה שלש על שלש אצבעות מטמאין במגע ובאויר פחות מכן כל שכן שהן טמאין (שם פ"ז מ"ג) פי' בא"ר כפי' הרמב"ם כעין רגלים עושין למעלה מהכירה לשפות עליהן את הקדירה ניטל א' מהן מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר"מ ור"ש מטהר עשה שנים זה כנגד זה מטמאין במגע ובאויר דברי ר"מ ור"ש מטהר היו גבוהין משלש

אצבעות משלש ולמטה מטמאין במגע ובאויר. משלש ולמעלה מטמאין במגע משום יד או מדרבנן כנ"ל ואין מטמאין באויר דברי רבי מאיר ור' שמעון מטהר היו משוכין מן השפה פי' שהפטפוטין עקומין ויוצאין משפת הכירה ומתעקמין והולכין ומתרחבין בתוך ג' אצבעות פי' להשפה מטמאין במגע ובאויר חוץ מג' אצבעות מטמאין במגע ולא באויר דברי ר"מ ור"ש מטהר (כלים פ"ז מ"ה). כיצד משערין אותן פי' בהיו משוכין מן השפה רשב"ג אומר נותן את הכנה ביניהם מן הכנה ולחוץ טהור מן הכנה ולפנים ומקום הכנה טמא (שם מ"ו) הכנה היא אמה שמסרגלין בה הספרים והפי' נלפע"ד מבואר בפשיטות ועיין תוי"ט שם שדבריו אינם נראין לפי ענ"ד בית הפך בית התבלין בית הנר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר"מ ר"ש מטהר (כלים פ"ה מ"ג). טירת התנור פי' הרמב"ם חצר התנור בזמן שהוא גבוה ד"ס מטמא במגע ובאויר פחות מכן טהור אם חברה לו אפי' על שלשה אבנים טמא (שם פ"ה מ"ג) האבן היוצא מן התנור טפח ומן הכירה שלש אצבעות חיבור היוצא מן הכופח עשאו לאפיה שיעורו כתנור עשאו לבשל שיעורו ככירה אר"י לא אמרו טפח אלא בין תנור לכותל היו שני תנורין סמוכין זה לזה נותן לזה טפח ולזה טפח והשאר טהור (פ"ה מ"ב) תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטה מטמא במגע מעפר ולמעלה מטמא באויר (פ"ה מ"ו) טעמא דמעפר ולמטה משום דאויר שהוא ממולא בחול ל"ח אויר אבל מ"מ חשוב תוך ביטמא התנור ע"י נגיעת שרץ בדופן מתוכו וכן התנור מטמא או"מ שנוגעין בדופנו תנור של אבן ושל מתכות טהור וטמא משום כלי מתכות פ"ה מי"א פי' הרע"ב דווקא שאינו מחובר לקרקע דכלי המשמש עם הקרקע טהור לבד מתנור כנ"ל ניקב נפגם נסדק ועשה לו טפלה או מוסף של טיט טמא כמה יהא בנקב כדי שימצא בו האור (שם פ"ה מי"א) ונראה דהיינו לאחר היסק כמו בתנור של חרס וכן בכירה. כירה של אבן של מתכות טהורה וטמאה משום כלי מתכות נקבה נפגמה נסדקה ועשאה בטיט ועשאה לו פטפוטין טמאה שם כגי' שהביא הר"ש ע"ש ולפי ענ"ד נ"ל דצ"ל עשה לה פטפוטין ותרי מילי נינהו תיקן הנקב בטיט כמו בתנור או שעשה לו פטפוטין למעלה לשפות הקדרה אף בלא נקבה טמאה אבל בתנור ל"ש פטפוטין דתנור לאפיה הוא מרחה בטיט בין מבפנים בין מבחוץ טהורה ר' יהודה אומר מבפנים טמאה מבחוץ טהורה (שם) פי' הר"ש לפי הגי' הנ"ל דזה איירי בכירה או בתנור של אבן או של מתכות שלמין וכנ"ע העושה שלשה פטפוטין בארץ וחברן בטיט להיות שופת עליהן את הקדרה טמאה (פ"ו מ"א) חיבר הטיט פי' הר"ש למעלה א"נ למטה ולזה הסכים בא"ר ופי' פטפוטין היינו של חרס קבע שלשה מסמרין בארץ כו' אעפ"י שעשה בראשו מקום שתהא הקדרה

יושבת טהורה (שם) מסמרין היינו של מתכות העושה שתי אבנים כירה וחברן בטיט טמאה ור' יהודה מטהר עד שיעשה שלישית או עד שיסמוך לכותל אחת בטיט ואחת שלא בטיט טהורה (שם) פי' אחת חיבר לחברתה בטיט והשלישית לא חיבר טהורה והיינו לר' יהודה או דחברה לקרקע בטיט ובשתי אבנים וכת"ק האבן שהיא שופת עליו ועל התנור עליו ועל הכירה עליו ועל הכופח טמאה (שם) ועי' ר"ש ותוי"ט (שם) נידון חיבור טיט עליו ועל האבן עליו ועל הסלע עליו ועל הכותל טהורה (פ"ו מ"ב) שלש אבנים שעשאן שתי כירים נטמאה אחת מן החיצונה האמצעית המשמשת את הטמאה טמאה המשמשת את הטהורה טהורה נטלה הטהורה פי' החיצונה הוחלטה האמצעית לטמאה ניטלה הטמאה הוחלטה האמצעית לטהורה נטמאו שתים החיצונות אם היתה האמצעית גדולה נותן לזו כדי שפיתה מכאן ולזו כדי שפיתה מכאן והשאר טהור. נטלה האמצעית אם יכול לשפות עליהן יורה גדולה טמאה החזירה טהורה מרחה בטיט מק"ט משיסיקנה כדי לבשל עלי' את הביצה (פ"ו מ"ג) שתי אבנים שעשאן כירה ונטמאו סמך לזו אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן חציו של זו טמאה וחציו טהורה וחציו של זו טמאה וחציו טהורה נטלו טהורות חזרו אלו לטומאתן (פ"ו מ"ד) השרץ שנמצא בעין של תנור בעין של כירה בעין של כופח מן השפה הפנימית ולחוץ טהור ואם היה באויר אפילו כזית מן המת טהור ואם יש שם פותח טפח הכל טמא (כלים פ"ח מ"ז) עין ש"ת היינו חור להוציא העשן ותוכו ל"ח תוך ופי' אם היה באויר פי' הר"ש דהיינו שהתנור והעין היה באויר ולא באהל הכל טהור אפילו בכזית מן המת אבל ביש פותח טפח בחלל העין ה"ל אהל ויוצאת הטומאה מהעין לתוך התנור ונטמא התנור ע"י אוירו אבל אין לומר שתקרת העין נטמא כדין מאהיל על המת דאין כ"ח מתטמא רק ע"י תוך פורנה אם יש לה לזבז טמאה ר' יהודה אומר אם יש לה אסטגיות רבן גמליאל אומר אם יש לה שפיות (כלים ס"ח מ"ט) פי' פורנה היא תנור שפתחה מצדה כעין שלנו פי' בא"ר בשם החסיד דהני כולהו תנאי ס"ל דפורנה אין שם כלי קיבול עליה אם לא ע"י תיקון א' מכל הנ"ל ובתוספתא איתא פורנה טהורה שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע רמ"א משום ר"ג אם יש לזבז טמאה כו' ופי' בא"ר דת"ק פליג אכולהו וס"ל דפורנה טהורה משום דאינה עשויה רק לשמש עם הקרקע ול"ד לכל התנורים שכולן מחוברין לקרקע ע"י הטפלה כנ"ל דמ"מ הן עשויין לשנותן ממקום למקום מחט או טבעת טמא מת שנמצא בנחושתו של תנור נראין אבל לא יוצאין אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן טמא באיזה בצק אמרו בבצק בינוני (כלים פ"ט מ"א) חרסין שנשתמש] בה משקין טמאין ונפלו

לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף משקה לצאת (כלים פ"ט מ"ה) ומה"ת אין זה רק במשקין דזב וזבה כגון מי רגלים שהן אב הטומאה ולענין דינא דרבנן עיין (נדה ס"ב):

(**לו**)

אך מעין ובור מקוה מים גו' דמחובר לא מק"ט ונתבאר לעיל:

שם. ונוגע גו' יטמא עמש"ל פסוק ל"א ספק טומאה ברה"י טמא והכתוב עשאו כודאי דילפינן לה מסוטה (נדה ג' א') ובכ"ד ואף בדאיכא חזקת טהרה הדין כן פשוט שם ובכ"ד מיהו ר"ש פליג בזה לפירש"י (שם) וס"ל דלא עשאו הכתוב כודאי והלכך אין שורפין בזה תרומה רק תולין היינו לא אוכלין ולא שורפין ברה"ר ספיקו טהור והיינו טהור לגמרי ואפילו בדליכא חזקת טהרה תוס' שם ד"ה ושניהם ובכ"ד ואפילו מדרבנן לא מחמרינן בדבר שאין לו טבילה והטעם הוא או משום דהכתוב עשאו כודאי טהור או משום דאפושי טומאה לא מפשינן כדאיתא (ביצה ז' ב') וכמ"ש (חולין ט' ע"ש) כי אתי לקמי' דר' ינאי אמר להו הא מיא בשקיעתא דנהרא זילו טבולו (ע"ג ל"ז ב') כל מה שאתה יכול לרבות ספקות וס"ס ברה"י טמא עד שיאמר לא נגעתי ברה"ר טהור עד שיאמר נגעתי (טהרות פ"ו) וטעמא דמילתא דכיון דספק א' ה"ל כודאי ברה"י לטמא וברה"ר לטהר מטובא וודאות בלתי מתהוה ספק ור' אלעזר פליג בספק ביאה לאותה שדה ומטהר אף ברה"י וצ"ע אם היינו משום דמקיל בס"ס או משום דחזקת לא על עדיפא מסתם חזקה עכ"פ בענין ספק טומאה ועמ"ש (פסחים ט' ב') איזהו רה"ר כל שיש שם שלשה ב"א (נזיר נ"ז) ועיין בפי' הר"ש (במס' טהרות שם) שכתב דבמקום שהרבים מצויים תדיר אף כשאין שם שלשה הוה רה"ר ועיין ריש נדה בג' נשים אי הוה רה"ר מקום שהיה רה"י ונעשה רה"ר וחזר ונעשה רה"י כשהוא רה"י ספיקו טמא כשהוא רה"ר ספיקו טהור ואפי' כשהספק הוא אותו עצמו (טהרות פ"ו מ"א ועי' ב"ב ק"נ ב') ובמש"ש בענין ולטומאה כמחלוקת המסוכן ברה"י והוציאו לרה"ר והחזירוהו לרה"י כשהוא ברה"י ספיקו טמא כשהוא ברה"ר ספיקו טהור רש"א רה"ר מפסקת (טהרות פ"ו מ"א) פי' דברי ר"ש דע"י רה"ר שבאמצע מטהרינן ג"כ לרה"י שקודם לו והיינו טהור לגמרי דהא לר"ש בלא"ה ס"ט ברה"י ל"ה רק ספק טומאה כנ"ל השרץ והצפרדע ברה"ר ונגע בא' מהם וא"י באיזו מהם או שאמר נגעתי בזה וא"י מה הוא כזית מן המת וכזית מן הנבלה האהיל על א' מהם וא"י על איזה מהם או שאמר האהלתי ע"ז וא"י מה הוא עצם מן המת ועצם מן הנבלה ואמר נגעתי כו' שני שבילין א' טמא וא' טהור הלך בא' מהן וא"י באיזה מהן או שאמר הלכתי בזו וא"י מה הוא חכמים מטהרין רע"ק מטמא ר' יוסי מטמא בכולן ומטהר בשבילין שדרך ב"א להלוך ואין דרך ב"א ליגע (טהרות

פ"ה מ"א ומ"ב) בשינוי לשון טעמיה דרע"ק נ"ל משום דלא מטהרינן ברה"ר רק בספק נגע ספק לא נגע אבל לא בספק במה נגע ור' יוסי ס"ל דבספק באיזה הלך כיון שדרך ב"א להלוך ה"ל כספק נגע ספק לא נגע וצ"ע בטמא דרע"ק אי היינו טמא וודאי דמשוה בזה דין רה"ר לרה"י או כדין ספק איסור משוי ליה ארבעה ספיקות ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין א) כשאין לטומאה מקום ברה"י כגון הטמא עובר והטהור עומד ב) כשאין לטהרה מקום כגון שהטהור עובר והטמא עומד ג) הטומאה ברה"י והטהרה ברה"ר ד) הטומאה ברה"ר והטהרה ברה"י בכל אלו בין בספק נגע ספק לא נגע בין בספק האהיל ספק לא האהיל בין בספק הסיט ספק לא הסיט פליגי ר"י וחכמים (שם פ"ו מ"ב) בשינוי לשון כל הטומאות כשעת מצאותן (שם פ"ג מ"ד) פי' דבר שנשתנה מטומאה לטהרה או להיפך ויש ספק בדבר אחר אימת נגע בו אזלינן בתר שעת המציאות וה"מ כששעת המציאות הוא באותו המקום עצמו שהיה מקודם שנשתנה (נדה ד') ע"ש נגע בא' בלילה וא"י אם חי אם מת ולמחר השכים ומצאו מת ר"מ מטהר דלית ליה דינא דכשעת מצאותן וחכמים מטמאין (טהרות פ"ה מ"י) והיינו ברה"ר כדאיתא בתוספתא ומודים חכמים לר"מ בראוהו חי מבערב (שם בתוספתא) וע"ה מ"ש מזה בריש מסכת נדה כל דבר שאין בו דעת לשאול ספיקו טהור אפי' ברה"י (טהרות פ"ג מ"ו) ובכ"ד ספק טומאה הבאה ע"י אדם אף שהטהרה מונחת ע"ג קרקע ה"ל יש בו ד"ל כיון שהטומאה בידי אדם וכן להיפך אם הטהרה בידי אדם ה"ל יש בו ד"ל (ריש מס' נדה ע"ש) שני שבילין א' טמא וא' טהור הלך בא' מהן ועשה טהרות כדין ס"ט ברה"ר דספיקו טהור ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות ר' יהודה אומר אם נשאלו זה בפ"ע וזה בפ"ע טהורין שניהן כא' טמאין ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין (טהרות פ"ה מ"ה) אמר רבא ואי תימא ר' יוחנן בבת אחת ד"ה טמאין בזאח"ז ד"ה טהורין לא נחלקו אלא בבא לשאול עליו ועל חבירו ר' יהודה מדמי ליה לזאח"ז ור' יוסי מדמי ליה לבת אחת (פסחים י') ובכ"ד וכ"ז פשוט דהיינו רק מדרבנן שני שבילין א' טמא וא' טהור הלך באחד ועשה טהרות ונאכלו הזה שנה וטבל וטהר הלך בשני ועשה טהרות ה"א טהורות אם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות (טהרות פ"ה מ"ג) וצ"ע אם היינו מה"ת או מדרבנן אם לא טיהר בינתים הראשונות תלויות והשניות ישרפו (שם) ונראה דתלויות דראשונות בזה ודאי ל"ה רק מדרבנן דאוקי סברא דאקבע איסורא להדי חזקת טהרה ה"ל שקול וס"ט ברה"ר ספיקו טהור אף בספק השקול כנ"ל ועמש"ש בביאור כל דיני תרתי דסתרי בעניני איסור והיתר ספק טבל ספק לא טבל טבל ספק יש בה בהמקוה ארבעים סאה ספק אין בה ספיקו טמא (מקוואות ס"ב מ"א) והיינו פשוט אף ברה"ר כיון דאיכא חזקת טומאה

מקוה שנמדדה נמצאה חסרה כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות (שם מ"ב) משום דאוקי חזקת מקוה דהשתא נגד חזקה דמעיקרא ואוקי טמא אחזקתו רש"א ברה"ר טהורות ברה"י תולין בתוספתא שם והובא (נדה ב' ב') וטעמי' דר"ש בטהרה דרה"ר י"ל דלא אזיל בתר חזקה דהשתא כלל וה"ל ספק השקול ובריש מסכת נדה כתבתי דס"ל דחזקה דהשתא דמקוה וחזקת טומאה דגברא שאין מקור הספק בו תרווייהו אינן רק כחזקת שלמה דמקוה מעיקרא וה"ל ספק השקול וטהור ברה"ר וברה"י תולין דהכי ס"ל בכל ס"ט ברה"י כנ"ל בספק טומאה שאינו ע"י מגע כגון ספק טומאה באשה אם ראתה דם וכן לענין ספק דלמפרע אף בספק דע"י מגע ליכא דינא דס"ט ברה"י ורה"ר מה"ת והדין בזה כמו באיסורי עיין ריש מכילתין דנדה ומש"ש נגעה טומאה בא' משני ב"א וא"י באיזה מהן ברה"ר שניהם טהורין (נזיר נ"ז) ונ"ל דאע"ג דאקבע איסורא בחד מינייהו מ"מ נהי דה"ל אקבע איסורא מ"מ אקבע איסורא לא עדיף מחזקה לאיסור אוקי לה להדי חזקת טהרה דכ"א מהם ה"ל שקול וטהור ברה"ר ואף אם נאמר בהא דאלו ואלו תלויות דשני שבילין הנ"ל דהיינו מה"ת דכיון שנטהרו שניהם גרע מאקבע איסורא גרידא כשלא נתיר שניהם מ"מ בבני אדם שאני דבשני ב"א ליכא סברא דאקבע איסורא ממ"ש כיון דלגבי כל חד בפ"ע ליכא אקבע איסורא כמו"ש (נזיר שם) ואם היו ברה"י שניהם בספק להחמיר (נזיר שם) ונ"ל הטעם דל"ד לכל ס"ט ברה"י דקיי"ל ספק טמא וודאי אף להקל דלענין קולא איכא בזה כעין סברא דאקבע איסורא כנ"ל וה"ל כחזקה לטהר וכיון דבלא"ה איכא לכל חד חזקת טהרה הרי אית ליה לכל חד מינייהו תרי חזקי לטהר ובכה"ג לא אמרינן ס"ט ברה"י ספיקו טמא ואין לומר דמשום זה יהיו טהורין לגמרי דודאי פשוט דע"י סברא דאקבע איסורא א"א להקל רק להחמיר וע"ה תוס' (חולין ט' ב') ד"ה הלכתא ומש"ש ועמ"ש בסדר ויקרא בדיני אשם תלוי בדיני ספיקא דאיסורא בשתי כתי עדים בכה"ג ודיני ביטול ברוב בטומאה בטהרה ובטהרה בטומאה יתבאר בסדר משפטים בדיני רובא ועמש"ל בד"ה מכל האוכל שהבאתי שם קצת מדיני תערובות טומאה ברוב טהרה ועמ"ש במס' (סנהדרין ע"ט ב') ד"ה ברוצח בדין תערובות טהרה ברוב טומאה ועיין (מנחות כ"ג א'):

(לז)

על כל זרע זרוע גו' פי' דבלא הכשר אין מק"ט מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה שאין אוכלין נעשין אב הטומאה לטמא אדם וכלים אף ע"י מת עיין (חולין קכ"ט א') ואף לממני בהו ראשון ושני ל"ה אב הטומאה כדאיתא (זבחים ק"ה ב') אף כל שאין סופן לטמא ט"ח יצא נבלת עוף טהור שסופה לטמא ט"ח דא"צ הכשר (זבחים ק"ה

א') ובכ"ד ופי' א"צ הכשר היינו לא הכשר מים ולא הכשר שרץ (נדה נ"א א') וע"ה, משל פרשה י"ז פסוק ט"ו לענין מחשבה. פרה אדומה פרים ושעירים הנשרפים ושעיר המשתלח מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ (זבחים שם) והיינו בלי הכשר מים ושרץ ובלי מחשבה דהא לא שייכא בהו מחשבה לאכילה ואפילו להשיטה שכתבתי להלן י"ז ט"ו בנבלת עוף טהור שצריכה מחשבה לטומאה קלה התם היינו משום דבלא"ה א"ה ל"ח אוכל שלא מחמת איסור משא"כ באלו דאי לאו איסורא דרכיב עלייהו ה"ל אוכל גמור וחכ"א פרה ופרים ושעירים מטמאין טומאת אוכלין שעיר המשתלח אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי (זבחים שם) ודין האוכלין שנגעו בא' מכל אלו אי הוה ראשון או שני או רק פסול עיין (זבחים ק"ה ב') דמבעי' להו אי מונין בזה ראשון ושני ומסקנא דאין מונין בזה ראשון ושני ועמ"ש מזה לעיל פרשה ד' פסוק י"ב רש"א פרה מטמאה טומאת אוכלין מפני שהיתה לה שעת הכושר מפני שנפדית ע"ג מערכתה ולא פרים דבעינן אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים תוספתא הובא עיקרה בכ"ד וכלשון הזה בתוס' (ב"ק ע"ז א') ד"ה פרה ועיין (מנחות ק"א ב') וע"ה מ"ש מזה פרשה ד' פסוק י"ב עצים ולבונה משקדשו בכלי מקבלין ט"א אף שאין ראויין לאכילה וא"צ הכשר מים שחובת הקדש מכשירתן (פסחים כ' חולין ל"ו) הבאתי לעיל פרשה ז' פסוק י"ט:

(לח)

וכי יותן מים גו' שבעה משקין הן המכשירין הבאתים מקודם פסוק י"ד כתיב כי יתן וקרינן כי יותן מה יתן לדעת אף יותן לדעת (קדושין כ"ט ב' בבא מציעא כ"ב ב') עודהו הטל עליהן ושמח ה"ז בכי יותן (שם) תחילתן לרצון ואין סופן לרצון סופן לרצון ולא תחילתן לרצון ה"ז בכ"י (מכשירין פ"א מ"א) הא דתחלתן לרצון מכשירין היינו דווקא לרצון לשום דבר תלוש (חולין ט"ז א') משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון (שם) וכתב בא"ר דהיינו משקין דזב וזבה דאל"כ משקין אין מק"ט רק בתחלתן לרצון כמוש"ל כלי טמא שנפלו לתוכה משקין והאוכל בתוכה פלוגתא דתנאי אי צריך מחשבה אי לא (שבת י"ז א') הא ניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין ועי' תוס' שם שהביאו מהתוספתא פלוגתא דר"מ ור"י בזה כשם שאין הזרעים מק"ט במחובר כמו כן אין מקבלין הכשר במחובר (חולין קי"ח ב') וה"ה כל בע"ח כ"ז שאין מק"ט אין מקבלין הכשר דכ"ז דלא חשיב אוכל אינו מקבל הכשר ועי' (פסחים כ' א') דמפרשינן שהעבירה בנהר כו' זרעים שבכלים שאין מנוקבין חשיבי כתלוש ומקבלין הכשר וטומאה. עיין (שבת צ"ב ב') ועמש"ל פסוק ל"ד לפי"ד הסוברין דאוכלין מק"ט בכ"ש צל"ד מ"מ אינו מקבל הכשר רק בכביצה (תוס' פסחים ל"ג ב') ד"ה לאימת (כריתות י"ג א') ד"ה כיון והובא לעיל השוחט

חיה ועוף ולא יצא מהן דם מותרים ולא הוכשרו רש"א ה הוכשרו בשחיטה (חולין ל"ג א') ועמש"ל בדיני טומאת משקין מים מחוברין לקרקע אין מכשירין כ"ז שהן מחוברין (מכשירין פ"ד מ"ו) והא דמחוברים מכשירין לכו"ע (פסחים ט"ז א') כתבו התוס' שם דהיינו לאחר שהעלה הזרעים מהמים דמתהוו מים שעליהן תלושין. מים תלושין שנפלו על הזרעים אין מכשירין לשמואל (תוס' פסחים כ' א') ד"ה ובשעת שחיטה אי יש יד להכשר פלוגתא דרב ור' יוחנן (חולין קי"ח ב') וכתבו התוס' (פסחים כ' א') ד"ה ובשעת שחיטה דלכו"ע יש שומר להכשר:

(מ) **והאוכל גו' יכבס בגדיו** האי אוכל היינו נושא ובא הכתוב ליתן שיעור למשא ולמגע בכזית (נדה מ"ב ב') ופי' הכתוב דסתם אוכל מטמא בגדים ע"י המשא דמקמי אכילה והדר מפרש דהנושא כלומר האי אוכל ל"ד אלא הנושא יכבס בגדיו וכיוצא בזה להלן פרשה י"ד פסוק מ"ז ליתן שיעור לשוכב ועומד כדי אכילת פרס:

(מא) **וכל השרץ גו' לא יאכל** שרצים שמטמאין שיעור חיוב אכילתן כי אכיל מינייהו במותן כשיעור טומאתן בכעדשה (מעילה ט"ז ב') ושארי כל השרצים בין בחייהם בין במותן שיעור אכילתן בכזית דאין אכילה פחותה מכזית כמו"ש בסדר ויקרא ועיין (מעילה שם) ואפילו אכל אבר שלם שאין בו כזית פטור אע"ג דלענין טומאה האברים אין להם שיעור (אהלות פ"א מ"ז) מ"מ לענין אכילה לא מהני חשיבותא דאבר (מעילה ט"ז ב') משמי' דר' יוחנן אבל בלא הא דר"י שם מוכח דה"א דבאכל כל האבר חייב אף בפחות מכזית ואעפ"י שאין אבר בלא עצם לרע"ק ולרבי (חולין קכ"ח ב') ועצם אין בו משום אכילה דרק בגיד הנשה אמר עולא (חולין צ"ב) עץ הוא והתורה חייבה עליו מ"מ ה"א שתצטרף אכילת העצם להבשר כמו שמצטרף לענין טומאה לאשוויי אבר אע"ג דעצם בפ"ע אינו מטמא בנבלה וכמו שמצטרף לענין אבר מה"ח (חולין ק"ב ב') מיהו אם אכל את הבריה כולה אף שאין בה כזית לוקה משום דבריה חשיבא ככזית (מכות כ"ז ב') אכל נמלה לוקה כו' ונ"ל דבריה שיש בה עצמות וקרבים צריך שיאכל את כולה עם העצמות והקרבים האוכל ביצת השרץ אעפ"י שחייב עליו משום דכל היוצא מן הטמא טמא מ"מ לא מחייב בפחות מכזית דביצה ל"ח בריה כמו"ש הש"ך והפר"ח ביו"ד סי' ק' מיהו בריקמה ואכלה לוקה משום שרץ השורץ על הארץ אף שאין בה כזית דכיון שריקמה חשיבא בריה (חולין ס"ד א') שאם ריקמה ואכלה לוקה עלי' משום שרץ כו' וע"ש תוס' שתירוצם בלתי מתקבל וכ"ז בביצת הנחש דלא מטמאה או בספק אי הוה ביצת נחש או דצב הלטאה וחומט אבל בידוע שהיא ביצת צב חומט והלטאה כיון

שטומאתה בכעדשה חיוב אכילתה ג"כ בכעדשה כנ"ל בזה אמר רב יהודה האי מאן דאכיל ביניתא דבי כרבי מלקינן לי' משום שרץ השורץ על הארץ (מכות ט"ז ב') פירש רש"י תולעת הנמצא בכרוב והתוס' תמהו ע"ז דהא פשיטא וכתבו בשם ר"ת דהיינו דג קטן הנמצא במחרישה ויש לו סנפיר וקשקשת וכן שמעתי לדבר מבורר שמעשה הי' זה מקרוב שנמצא במחרישה שני דגים קטנים חיים שדומין ממש לאותן שבמים עם סנפיר וקשקשת אמר אביי אכל פוטיתא פירש"י שרץ המים לוקה ארבעה (מס' מכות ט"ז ב') חד דפסוק י"א לעיל חד במשנה תורה פרשה י"ד ושני לאוין בשרץ סתם להלן פסוק מ"ג רש"י שם אכל נמלה לוקה חמש (שם) שני לאוין דבשרץ סתם כנ"ל. שלשה בשרץ הארץ בפסוק זה ובפסוק מ"ב ובפסוק מ"ד רש"י שם אכל צרעה לוקה שש (שם) חמש דנמלה ועוד אחת משום שרץ העוף ועיין תוס' (פסחים כ"ד ב') ד"ה צרעה אי חל איסור נבלה אשרצים וטמאים (עיין מכות ט"ז ב') ועיין תוס' (שם) ד"ה ריסק וע"ה תוס' (מעילה ט"ז א') בד"ה א"ר ל"ש כל השרצים שנוצרים באוכלין תלושים כ"ז שלא רחשו מותרין כמו שיתבאר להלן אמר ר"ה לא לשפי אינש שכרא בצבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא ועבר משום שרץ השורץ על הארץ א"ה במנא נמי דילמא פריש לדפנא דמנא והדר נפיל למנא התם היינו רביתייהו (חולין ס"ז א') ופסקו ביו"ד סי' פ"ד דמותר לסנן דרך בגד או מסננת שלא יוכלו ליפול דרך שם לתוך המשקה:

אם מותר לשאוב בכלי מבורות מים שיש בהן שרצים ולשתות עיין רא"ש (חולין שם ויו"ד שם) ומשקין שבכלי שיש בהן שרצים פסקו ביו"ד שם דמותר לערותן לכלי אחרת אמר שמואל קישות שהתליעה באבי' אסורה משום שרץ השורץ על הארץ (חולין ס"ז ב') פירש"י דמה שהתולע רוחש בהפרי שמחוברת לקרקע ה"ל שורץ על הארץ ועפי"ז כתבו התוס' להתיר אף לשמואל יבחושין שבפולין תחת קליפת הפולין המשחרת משום דניכר דבוודאי לא רחשו מיהו י"א דאף בלי ריחוש כלל ה"ל שורץ עה"א לימא מסייע לי' כו' לא אידי ואידי באבי' הא בפרי מותר הא באילנא אסור דיקא נמי כו' ש"מ (חולין שם) ועיין תוס' שם אי הלכתא כשמואל הני תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שריין (חולין נ"ח ב') משום דבריה שאין בה עצם אינה מתקיימת יב"ח והלכך התולעים שבהם שלא פירשו מותרין דבוודאי אין זה מאותן שנוצרו במחובר וצ"ל דאינו מתקיים וה"ל עפרא בעלמא או דהיינו ברואין אותן חיין וע"ש תוס' ורא"ש בעי ר"י פירשה ומתה פי' שלא ריחשה לאחר פרישה מהו מקצתה מהו לאויר העולם מהו תיקו בעי ר"א לגג תמרה מהו לגג זרעינה מהו מתמרה לתמרה מהו תיקו (חולין ס"ז ב') תולעים דרני פירש"י הגדלין בין עור לבשר דבשרא אסורין דבשרא בשחיטה הוא דמשתריא והני כיון דל"מ להו

שחיטה באיסורייהו קיימי (חולין שם) ומשמע לפו"ר דאסורין משום בשר מה"ח ואסור להושיטן לב"נ משום לפני עור ולפי"ז יש לחוש בריאה שיש בה מורנות שלא למוכרה לב"נ שמא יאכל מהמורנות בעין בלי ביטול מיהו להלן שם מייתינן עלה ואת נבלתם גו' לרבות דרנים שבבהמה. ודבר תימא הוא דהאי קרא בדגים כתיב ודרני דגים מותרין כדלהלן ודוחק לומר דבאם אינו ענין דריש ונ"ל דצ"ל אל תשקצו גו' בכל השרץ גו' לרבות דרני בהמה אלמא דמשום שרץ הוא דאמרי מריבויא דקרא משום דגבלי מאיסורא אעפ"י שלא ריחשו ולא משים בשר מה"ח דרני דגים מותרין דדגים כיון דבאסיפה סגי להו מהיתרא קא גבלי (שם) ונ"ל פי' דהלכך כיון דלא ריחשו במים מותרין ואין בהם משום שרץ המים תניא כל השרץ גו' על הארץ לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם (חולין ס"ד ב') ומסקינן שם דהיינו רק מדרבנן ופשוט דהיינו ע"י שחיטה דבלא"ה ודאי אסורין משום נבלה ועמ"ש בס' דברים פרשה י"ד פסוק כ"א אי מהני שחיטה לאפרוח שלא יצא מעצמו לאויר העולם ואי איכא איסור נבלה בריקום גרידא ועיין פר"ח ביו"ד סי' פ"ו ס"ק כ"א ויש לעיין איך ס"ד דהגמ' שם לאסור בזה מה"ת בריקים גרידא הא לא ריחש ולק"מ דרק בשרצים שבאו"מ בעינן ריחוש דבלא"ה ה"ל בכלל האו"מ כ"ז שלא פירשו אבל ריקום אפרוח כיון שהיא בפ"ע ה"ל כפירש וריחש:

(מג)
ולא תטמאו גו' אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה מטמאין אותו מלמעלה בעוה"ז מטמאין אותו לעוה"ב (יומא ל"ט א'):
שם והתקדשתם גו' אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב (יומא שם):

סדר תזריע

פרשה יב

(ב)
אשה כי תזריע גו' אפילו שפחה (כריתות ז' ב') לענין קרבן ופשוט דה"ה לימי טומאה וטהרה וכן מוכח (שבת קל"ה) כמו"ש התוס' במסכת (ע"ג מ"ב א') ד"ה לידע אם זכר וכן מוכח מענין דשם שהובא בכ"ד ועיין תוס' (נדה ט"ו ב') ד"ה בשפחתו של מסיק (יבמות ע"ד ב') ד"ה שפחה מנין אבל ע"ג שילדה ונתגיירה אין לה ימי טומאה וימי טהרה (בכורות מ"ו ב') וצ"ע למ"ד שתי מעינות הן ומעין דימי טוהר טהור הוא כדבעינן למימר קמן אמאי לית לה ימי טוהר וצ"ל דאף אותו מעין לא טיהרה תורה רק כשנפתח ע"י לידה דביהדות ולפי מש"ל פסוק ד' ד"ה בדמי טהרה דלכולהו תנאי דמסכת (עדיות

פ"ה) פלוגתייהו דב"ש וב"ה דבשם הוא להיפך כמו"ש התוי"ט (נדה שם) י"ל דברייתא זו אתיא כב"ה דס"ל מעין א' הוא אף ללוי לפי כל אינך תנאי ולפי מ"ש (נדה ל"ה ב') ד"ה יולדת בזוב תוכיח דמודה לוי דההיא ברייתא ס"ל דלכו"ע מעין א' הוא ולוי הוא דס"ל כתנא דשוין א"ש טפי דברייתא זו דכריתות אתיא כברייתא דיולדת בזוב תוכיח דבמס' נדה

שם וילדה זכר גו' ימי עיבור שמואל ס"ל כחסידים הראשונים דאין אשה מתעברת ויולדת אלא למאתים ושבעים וא' יום או לרע"ב או לרע"ג דהיינו 9 30 ולקליטה יום א' או ב' או ג' (נדה ל"ח א') וכולהו תנאי ס"ל יולדת לט' יולדת למקוטעים אמר מר זוטרא אפילו למ"ד יולדת לט' אין יולדת למקוטעים יולדת לשבעה יולדת למקוטעים (שם ב' כ"ה יבמות מ"ב) אפי' בלידה יבשתא (כריתות י' א') וכן מוכח נדה ר"פ המפלת ושם מ"ב א' והיינו למ"ד אפשר לפה"ק בלי דם כדבעינן למימר קמן וזה פשוט מדין טומאת שבועים דנקבה ואפילו הפילה נפל (נדה ל' א') יצא מחותך ומסורס פי' גם מסורס היינו שיצאו רגליו בתחילה משיצא רובו ה"ה כילוד הא כתיקונו פי' שאינו מסורס משיצא ראשו (נדה כ"ט א') והיינו כשמואל דהרא"ש פוטר בנפלים לענין בכורה (שם) ר' יוסי אומר משיצא כתיקונו לחיים (שם) פי' דווקא כשיצא כתיקונו דהיינו אינו מסורס לחיים דל"ה נפל הוא דהרא"ש מחשיב כילוד ואיזהו כתיקונו לחיים פי' מהו דין יצא כתיקונו לחיים משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו רבי אומר משיצאו צדעיו אבא חנן משום ר' יהושע אומר משיצא פדחתו וי"א משיראו קרני ראשו (שם) פירש"י גובה ראשו שאצל העורף יולדת מטמאה מבפנים כבחוץ (שם מ"ב א') ומפרשינן שם ב' כלידה יבשתא כשהוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור דאף מקמי שיצא לחוץ טמאה משום לידה ופי' חוץ לפרוזדור נ"ל דהיינו שיצא לחוץ מבין השנים לפרוזדור ופרוזדור היינו בית החיצון דהיינו המקום שדבוק בין הירכים ועיין תוס' שם ומש"ש בגמ' באורך ועמש"ל פרשה ט"ו פסוק י"ט. המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה (שם כ"ח א') במשנה פי' ימי טומאה דנקבה וימי טוהר דזכר ולשון מפלת היינו לרבותא המפלת וא"י מה הוא תשב לזכר ולנקבה ואם א"י אם ולד היא תשב לזכר ולנקבה ולנדה (שם כ"ט א') למה הוזכר זכר אי לימי טומאה הא קתני נקבה אי לימי טהרה הא קתני ולנדה שאם תראה יום ל"ד ותחזור ותראה יום מ"א תהא מקולקלת עד מ"ח וכן לענין נקבה שאם תראה יום ע"ד ותחזור ותראה יום פ"א תהא מקולקלת עד פ"ח (שם ל' א' ב') פי' דבלא ספק זכר כי ראתה ביום ל"ד ה"ל תחלת נדה וכי הדר חזיא ביום מ"א ה"ל שומרת יום דה"ל ביום א' מימי זיבתה כדבעינן למימר קמן בדיני נדה אבל משום ספק זכר ה"ל תחלת

נדה ביום מ"א וטמאה עד יום מ"ח ויש לעיין בזה למה נקט ביום ל"ד הא כשראתה יום א' מיום כ"ד עד יום מ' ועד בכלל ג"כ איכא קלקול ע"י ספק דזכר ונ"ל דהא דלא נקט מיום ל"ד ואילך משום דבעי לאשכוחי קלקול גדול משום שני הצדדין דמשום ספק זכר תהי' מקולקלת עד יום מ"ח ע"י ראיה דיום א' ביום מ"א ומשום ספק דאינו ולד תתהוה זבה גדולה להצטרך שבעה נקיים ע"י ראיה דג' ימים ביום מ"א מ"ב מ"ג וכי ראתה ביום ל"ה לא סתהוה זבה גדולה ע"י יום מ"א והא דנקט ביום ל"ד נ"ל דל"ד אלא היינו עד יום ל"ד מיום כ"ד ואילך כמו"ש וכן לענין ע"ד ופ"א והנה לפו"ר היה לנו לומר דלא יהבינן לה ימי טומאה רק דזכר אבל לענין ימי טומאה דנקבה ה"ל ס"ס להקל שמא ל"ה ולד כלל ואת"ל ולד שמא זכר וימי טוהר היה לנו לומר דיש לה דזכר משום ספק זכר ספק נקבה וספק דל"ה ולד כלל ה"ל ס"ס וכן לא היה לנו לקלקלה בראתה ביום ל"ד ויום מ"א דספק ל"ה ולד ואת"ל ולד שמא נקבה והיה לנו לומר שתהא שומרת יום כנגד יום משום ספק ל"ה ולד וכן לא היה לנו לקלקלה בראתה ביום ע"ד ופ"א דספק ל"ה ולד ואת"ל ולד שמא זכר היה והיה לנו לומר שתהא ש"י כנגד יום אלא דאם נקיל בכל הנ"ל היה ודאי איסור בא' מכל הקולות הנ"ל דאם באמת ל"ה ולד יהיה איסור בענין ימי טוהר דזכר ואם באמת היה זכר יהיה איסור במה שתהא ש"י כנגד יום בראיתה דיום מ"א וביום פ"א ואם באמת היתה נקבה יהיה איסור במה שלא ישבה ימי טומאה דנקבה ואף בלא קולא דקלקול מנינה כשנאמר דאין לה רק ימי טומאה דזכר ויש לה ג"כ ימי טהרה דזכר יהיה בכלל הוראה זו שני צדדין לאיסור ורק צד א' להיתר אם לא היה ולד יהיה איסור בימי טוהר דזכר ואם היתה נקבה יהי' איסור בענין ימי טומאה דנקבה ורק אם הי' זכר לא נעשה איסור כלל וה"ל רובא לאיסור ולא דמי לביטול חד בתרי שאין מתירין כולן לאיש א' דרובא דקמן עדיף. מיהו צ"ע אי היינו מה"ת או רק מדרבנן ועיין תוס' (ב"ק י"א א' נדה כ"ט א') המפלת ליום מ' אינה חוששת לולד) שם כ"א א') ופירש"י יום מ' לטבילה ובס' ס"ט סי' קצ"ד ס"ק ז' העלה דרש"י אייריי בטבילה שאחרי לידה או אחרי פרישת ג"ח וקמ"ל דלא תתחיל למנות מ' יום מהגעת שעת וסתה ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה ר' ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה יום פ"א חשב לזכר ולנקבה ולנדה שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א (שם ל' א' במשנה) המפלת מין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר חשב לזכר אם נקבה חשב לנקבה ואם א"י תשב לזכר ולנקבה דר"מ וחכ"א כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד (שם כ"א א') א"ר ירמיה. בר אבא אמר רב הכל מודין גופו תייש ופניו אדם אדם גופו אדם ופניו תייש ולא כלום לא נחלקו אלא שפניו אדם ונברא בעין אחת שהיא כשל בהמה שרמ"א מצורת אדם וחכ"א כל צורת

אדם אמרו לו לר' ירמי' ב"א והא איפכא תניא רמ"א כל צורה וחכ"א מצורת א"ל אי תניא תניא שם כ"ג ב' ופירש"י דאפלוגתא דמתניתין קאי ולפי"ז הא דתנן במתניתין וחכ"א כל שאינו מצורת אדם אינו ולד פירש"י דהיינו כל שאין לו חצי מצורת אדם והא דאר"מ כל צורה לפי מאי דתניא איפכא פירש"י דהיינו כ"ש מצורת אדם אפילו רק עין אחת והתוס' דחו פירושו וכתבו דלא קאי אמתניתין ולמאי דתניא איפכא לר"מ בעינן כל צורת אדם ושאני מהא דמתניתין דכולה בהמה עדיפא א"ר ירמיה ב"א אר"י מצח הגבינים והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהיו כולן כאחד רבא אמר חסא מצח והגבן והעין והלסת וגבת הזקן עד שיהיו כולן כאחד הא כמ"ד כל צורת הא כמ"ד מצורת שם אמר רבא ושטו נקוב אמו טמאה ושטו אטום אמו טהורה שם כ"ג ב' וכמ"ד אפשר לפה"ק בני דם או בנקבה או בי"א ימים שבין נדה לנדה דמשום דם ל"ה רק ש"י כנגד יום וכתבו רש"י ותוס' דרבא ס"ל טריפה חי' דלמ"ד טריפה אינה חי' אין אמו טמאה לידה ואע"ג דמפלת מין בהמה חיה ועוף וודאי ג"כ אינו יכול לחיות צ"ל דשאני שכמוה מתקיים בבהמה המפלת גוף אטום אין אמו טמאה לידה פי' אטום בזה היינו חסר ששם הוא אטום ואיזהו גוף אטום רבי אומר כדי שינטל מן החי וימות וכמה ינטל מה"ח וימות ר' זכאי אומר עד הארכובה ר' ינאי אומר עד לנקביו ר' יוחנן אומר משום ר' יוסי בר' יהושע עד מקום טבורו בין ר"ז לר' ינאי א"ב טריפה חי' מ"ס טריפה חי' ומ"ס טריפה אינה חי' בין ר' ינאי לר"י א"ב דר"א דאר"א ניטל הירך וחלל שלה ניכר נבילה מחיים אר"פ מחלוקת מלמטה למעלה סי' שהחסרון הוא למטה ושיעור החסרון מתחשב מלמטה למעלה אבל מלמעלה למטה אפי' כ"ש טהורה וכן אר"ג אר"י המפלת את שגולגלתו אטומה אמו טהורה (שם כ"ד א') תני תנא קמי' דרב המפלת בריית גוף שאינו חתוך וברייתראש שאינו חתוך יכול תהא אמו טמאה לידה ת"ל אשה כי תזריע וילדה זכר גו' מי שראוי לברית שמונה שם וצ"ל דשאני מבהמה חיה ועוף דאין במינו ברית שמונה או דאתי כחכמים המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים אינה חוששת לולד ואם הי' מרוקם תשב לזכר ולנקבה המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה (שם כ"ד ב' במשנה) וע"ש בגמ' בביאור מה הוא סנדל שליא בבית הבית טמא לא שהשליא ולד אלא שאין שליא בלי ולד רש"א נימק הולד עד שלא יצא (שם כ"ו א' במשנה) יתיב רב פפא כו' וקאמר מ"ט דר"ש קסבר כל טומאה שנתערב בה ממין אחר בטלה פי' התוס' אע"ג דליכא רובא נגד המת כיון שנתבטל ממנו מ"מ משהו ול"ח מת שלם אינו מטמא בנימק (שם כ"ז א') ור' יוחנן אמר משום ביטול ברוב נגעו בה ועיין תוס' שם בהא דבכורות כ"ג א' ע"ש א"ר אמי א"ר יוחנן ומודה ר"ש שאמו טמאה לידה כו' דא"ק אשה כי תזריע

וילדה זכר אפי' לא ילדה אלא כעין שהזריעה טמאה לידה (שם) וחמור מושטו נקוב למ"ד טריפה אינה חי' משום דהכא חיישינן שהיה ראוי לחיות מקודם שנמחה בגופה ולכך חמור ג"כ מגוף שאינו חתוך הפילה נפל ואח"כ הפילה שליא כל ג' ימים תולין השליא בולד מכאן ואילך חוששין לולד אחר וקצת נראה דאין זה מה"ת ילדה ואח"כ הפילה שליא אפילו מכאן ועד עשרה ימים אין חוששין לולד אחר (שם כ"ו ב') אמר רבב"ח אר"י מעשה ותלו השליא בולד עד כ"ג ימים אמר רב יוסף עד כ"ד אמרת לן (שם כ"ז א') לא אמרו תולין את השליא בולד אלא בשליא הבאה אחר הולד (שם) אבל שליא הבאה קודם הולד חיישינן שהי' ולד אחר בהשליא ולא הרגישה כשהפילתו או שנמחה המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמהן בזמן שהשליא קשורה עמהן אין חוששין לולד אחר אין שליא קשורה עמהן חוששין לולד אחר הריני מטיל עלי' חומר שני ולדות שאני אומר שמא נמוח שפיר של שליא פי' נמוח הולד של השליא שהפילה ונמוח שליא של שפיר פי' שליא של זה הולד שהוא ממין בהמה חי' ועוף (שם כ"ג א') פי' שני ולדות היינו ימי טומאה דנקבה וימי טהרה דזכר ופירש"י דהיינו כר"מ דס"ל במפלת בהמה חיה ועוף אם זכר תשב לזכר כו' וע"ש תוס'. שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מטמאה משום. לידה מספק מיום ראשון שמא יצא רובו של ולד ביום ראשון והיינו למ"ד אפשר לפה"ק בלי דם דאין לטמאה בלידה יבשתא רק משום לידה ממנא שבועים דנקבה לא ממנא אלא משני (ב"ק י"א) ויש בזה מבוכות רבות עיין תוס' (ב"ק שם חולין ס"ח א' נדה י"ח) ובספרי מבואר הכל בקצת אריכות (חולין שם) ולא סמכינן בזה אס"ס להקל ע"ד מש"ל בענין מקולקלת למנינה וכמו"ש התוס' (ב"ק שם) יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ואין חייבין עליו קרבן רש"א ה"ז כילוד (נדה מ' א') בכל האופנים הנ"ל דאינה טמאה לידה פלוגתא דתנאי (נדה כ"א א' ב' ל"ח א' ס"ו א' כריתות י' א') אם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וטהורה לגמרי בלא ראתה דם או דא"א לפה"ק בלי דם ובכ"ע טמאה מיהו משום הדם או בימי נדה נדה או בימי זיבה זיבה והרא"ש חולק בזה בין ח' גדולה לקטנה ואין זה נראה לפענ"ד ועמ"ש (נדה כ"א שם) מזה ועמש"ל להלן (פרשה ע"ו פסוק כ"ה) מענין פתיחת הקבר:

(ג)
ימול גו' דיני מילה בסדר לך לך:

(ד)
בדמי טהרה. דם טוהר פשוט דאינו אב דא"כ האשה ראשון ובאמת אין דינה רק כט"י כמוש"ל וא"כ אין בו שום טומאה דהא ט"י אינו רק פוסל בתרומה רב אמר כו"ע מעין א' הוא התורה טמאתו התורה טהרתו ולוי אמר פלוגתא דב"ש וב"ה היא כדלהלן לב"ש

מעין א' הוא ולב"ה שני מעינות הן נסתם הטמא ונפתח הטהור נסתם הטהור ונפתח הטמא הלכך שופעת מתוך ימי טומאה דלידה לימי טוהר טמאה והדם מטמא לח ויבש ככל נדה שמטמאה לח ויבש (נדה נ"ד ב') ומ"מ אינה נעשית עי"ז לא נדה ולא זבה וכשתפסוק טהורה מיד. תוס' (נדה ל"ו א') ד"ה שבוע בתרא ומשמע דטובלת ביום שופעת מתוך ימי טוהר לאח"כ טהורה (נדה נ"ה ב') יולדת בזוב שצריכה לספור ז"נ כמוש"ל בדיני נדה וזבה כ"ז שלא ספרה ז"נ שלה למ"ד מעין א' הוא דמה דבימי טוהר לכו"ע מטמא לח ויבש ככל סופרת ז"נ דהוה בכלל דם הנדה ופשוט דהיינו אב הטומאה ולמ"ד ב' מעינות הן כשלא הפסיקה משהו לאחר ימי טומאה דלידה מטמאה לח ויבש ככל דם נדה וכשהפסיקה משהו כרוקה ומ"ר דמטמא לח ואינו מטמא יבש דמעינות הנדה והזבה והזב אין מטמאין יבשין כדאיתא (נדה נ"ד א' ב') ונראה לברור דגם הלח ל"ה אב הטומאה רק מדרבנן דמה"ת ל"ת מעין וה"ל כדם מגפתה דל"ה רק ראשון (כריתות י"ג נדה נ"ה ב' ט"י פ"ב מ"א) וג"ז אינו מה"ת כדאיתא (חולין פ"ח א') ע"ש כ"ז מפורש ומבואר (נדה ל"ד א' במשנה ל"ה ב' בגמ') דם היולדת שלא טבלה בש"א כרוקה וכמ"ר דמטמא לח ואינו מטמא יבש ובה"א מטמא לח ויבש (נדה ל"ד א') במשנה והיינו פשוט לאחר ימי טומאת לידה וביאור פלוגתא זו בגמ' (שם ל"ה ב') לרב דס"ל לכו"ע מעין א' הוא לב"ש ביומי תליא מילתא וכיון שהגיעו ימי טהרתה לא חמיר דמה ממעינותיה ואינו מטמא יבש ופירש"י במשנה שם וכ"כ התוס' דהא דמטמא לח ג"כ ל"ה מה"ת דמה"ת ל"ח מעין כיון שאינו מתעגל ויוצא כדאיתא (נדה י"ט ב' נ"ו א') ולפי ענ"ד י"ל דדם הנדה אע"ג דרחמנא טהרי' בימי טוהר מ"מ מעין הוא דהא בדם נדה כתיב מקור דמיה ולב"ה ביומי וטבילה תליא מילתא דכ"ז שלא טבלה דין דמה כמו קודם ששלמו ימי טומאת לידתה וללוי דס"ל דלב"ה ב' מעינות הן כשהפסיקה משהו ודאי דאין הדם מטמא יבש רק לח מדרבנן כנ"ל והא דאמרי ב"ה מטמא לח ויבש היינו בשלא הפסיקה והיינו פשוט אף בטבלה והא דקתני שלא טבלה משום ב"ש קתני דבטבלה אינו מטמא כלל לב"ש ולפי"ז באת"ל מעין א' הוא לכו"ע ביומי תליא מילתא כב"ש תניא יולדת בזוב שספרה פי' לאחר לידה ולא טבלה הלכו ב"ש לשיטתן וב"ה לשיטתן (שם ל"ה ב') וביאור פלוגתייהו הכל כנ"ל ומקשינן בגמ' (שם ל"ו א') ללוי לב"ה ה"ד אי דלא פסקה איך ספרה אי דפסקה איך אפשר לומר דמטמא לח ויבש מי גרע ממעינותיה ומפרקינן שם אמר לך לוי אנא דאמרי כתנא דשוין דס"ל ב' מעינות ואב"א לעולם בדלא פסקה וביולדת נקבה עסקינן וספרה ז"נ בתוך ימי לידתה דס"ל ימי לידתה שאינה רואה בהם עולין לה לספירת זיבתה ועמש"ל בדיני זבה ואחר סז"נ חזרה לראות ושופעת מתוך שני

שבועות לשלישי בג"י (שם ל"ה ב') בתחלת סוגיא הנ"ל מייתינן ברייתא אמרו להן ב"ה לב"ש יולדת בזוב תוכיח שאם טבלה וראתה טהורה לא טבלה וראתה טמאה אמרו להן הוא הדין והוא התשובה ומוכח מזה לפו"ר דבלא טבלה וראתה אעפ"י שספרה ז"נ מ"מ סותרת דאם אינה סותרת איזו טומאה מתהוה עליה ע"י ראייתה יותר מבלא ראייתה מקמי טבילה ולפי"ז א"ש הא ברייתא אף ללוי דס"ל לב"ה ב' מעינות הן דכשראתה בתוך ימי טומאת לידתה אחר סז"נ קודם טבילתה סותרת אבל דבר תימא הוא לומר שסותרת לאחר סז"נ כמו"ש התוס' (שם ל"ו א') ד"ה שבוע בתרא ואמת דלמ"ד אליבא דר' יוסי (פסחים פ"א א') דבשביעי אחר טבילה אינו סותר י"ל דבשביעי איירי וכר' יוסי ומודה דקודם טבילה סותר אבל אכתי קשיא למ"ד שם דאף לר' יוסי סותר אף לאחר טבילה וגם אכתי קשה מאי ראיה מייתי ב"ה מזה לטעמייהו ביולדת שלא טבלה דמטמא לח ויבש משום דשני מעינות הן וצ"ל כמו"ש בספר ס"ט דצ"ל הגי' שאם טבלה וראתה טהור לא טבלה וראתה טמא וקאי אדם ולפי"ז הקשו בתוס' (שם ל"ו א') ד"ה ואב"ע בשופעת ללוי דס"ל לב"ה ב' מעינות הן ה"ד אי בשופעת ולא הפסיקה כי טבלה נמי טמאה אי בהפסיקה אמאי מטמא לח ויבש כשלא טבלה ותירצו דב"ה לטעמייהו דב"ש קאמרי דס"ל מעין א' הוא ודבר תימא הוא לפענ"ד דא"כ הא אף ללוי פליגי ב"ש וב"ה באת"ל מעין א' הוא אי ביומי תליא מלתא או ביומי וטבילה תליא מילתא וא"כ מנ"ל ללוי דב"ה פליגי אב"ש וס"ל דב' מעינות הן ע"כ נ"ל דהא פשיטא דברייתא זו ס"ל דלכו"ע מעין א' הוא ופלוגתייהו דב"ש וב"ה היא כנ"ל וללוי דאמר כתנא דשוין דשם דס"ל דפלוגתייהו דב"ש וב"ה הוא אי מעין אחד הוא או ב' מעינות. ובספרי עוד"ד בארתי כ"ז יותר וכ"ז היינו לר"א דמס' (עדיות פ"ה מ"ד) אבל לשארי כולהו תנאי דשם נראה כמ"ש התוי"ט (נדה שם) דפלוגתייהו דב"ש וב"ה היא להיפך ב"ש להחמיר וב"ה להקל כמו בכ"ד דב"ש להחמיר וכבר הזכרתי מכ"ז לעיל בזה פסוק ב' אלו מביאות קרבן א' על עבירות הרבה הבא ע"ש כו' האשה שילדה ולדות הרבה כיצד הפילה בתוך שמונים לנקבה וחזרה והפילה בתוך שמונים לנקבה והמפלת תאומים ר' יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השני מביאה על השלישית ואינה מביאה על הרביעית (כריתות ט' א' ב') תיבת המפלת תאומים נ"ל שהוגהה במתני' ע"פ הגי' דשם ויתישב בזה מה שהניחו התוס' בצ"ע שם ד"ה מפלת תאומים כשתמצי לומר לדברי ר"י ולד ראשון גורם ומולד ראשון מונה פי' דולד שני כמאן דליתי' דמי והלכך שלישי ודאי ה"ל ולד שלאחר מלאת לדברי חכמים ולד שני גורם ומולד שני מונה שם בגמ' פי' דהשני מבטל' את הראשון והלכך השלישי מבטל את הראשון והשלישי מבטל את השני דאי

בתר ראשון אזלינן דהי' לה להביא על השלישי פלוגתייהו דלענין מנין אי מראשון אי משני אין זה לענין ימי טומאה כשנמשכין יותר מדמי טומאה של הראשון דבזה אף ר' יהודה מודה דמשני מנינן דלחומרא מודה ר"י (שם יו"ד א') ופלוגתייהו הוא רק לענין מנין ימי טוהר כשימי טוהר דשני נמשכין יותר מעל ראשון אבל כשימי טוהר דשני כלין קודם ימי טוהר דראשון כגון בתאומים שראשון נקבה ושני זכר מודין חכמים דמשלמת ימי טוהר דנקבה שמונים יום מיום לידת הנקבה וימי טומאה דלידת זכר עולין בחשבון השמונים יום (שם י' א') וזה ודאי פשוט דכ"ש אם ימי טומאה דשני כלין קודם ימי טומאה דראשון דמשלמת ימי טומאה דראשון מיום לידת הראשון הא דכשימי טוהר דשני נמשכין יותר משל ראשון לר' יהודה מראשון מנינן היינו משום דלקולא לא אזלינן בתר שני ואע"ג דהא דלא מנינן לשני הוה ג"כ קולא שהיא ניתרת בקדשים קודם מלאת דשני ל"ח לזה כמו"ש התוס' והטעם נ"ל משום דמ"מ עיקר ענין דימי טוהר הוה קולא כמו דלחכמים ימי טומאה דשני עולין בחשבון ימי טוהר דראשון כמו"ש כמו כן גם לר"י ולא אמרי' שימשכו ימי טוהר דראשון יותר משמונים דלידת הראשון כדי ימי טומאת לידה דשני (שם) המקשה בתוך שמונים לנקבה כל דמים שהיא רואה טהורין עד שיצא הולד ור"א מטמא (שם ל"ח ב') ומסיק שם לפי' התוס' שנ"ע דהא דר"א מטמא דהיינו טומאת נדה דכמו דדם קישוי מטמא טומאת נדה כשאינה בימי טוהר כמו כן מטמא טומאת נדה בימי טוהר אבל דם קישוי דבימי זיבה בימי טוהר כגון שראתה ע"י קישוי יותר משבעה ימים דינו כמו דם הקישוי דבימי זיבה שאינו בימי טוהר שיתבאר להלן בדיני נדה וזבה:

שם בכל קדש לא תגע התרומה בכלל קדש בזה (יבמות ע"ד ב' ע"ה א' מכות י"ד ב') ונקראת ט"י ארוך (נדה ע"א ב') ודיני ט"י נתבאר לעיל פרשה י"א פסוק כ"ה ואור ליום מ"א לזכר ופ"א לנקבה מותרת בתרומה בש"א צריכה טבילה באחרונה ובה"א א"צ טבילה באחרונה (נדה ע"א ב' במשנה ועי' נדה כ"ט ב') דמשמע דלב"ש צריכה טבילה מה"ת ונראה דמ"מ מודו דמותרת לתרומה מיד וא"צ הע"ש לטבילה זו אי לוקה על הנגיעה בלא אכילה פלוגתא דר"י ור"ל (מכות שם) והיינו בקודש ובתרומה לר"י נ"ע דוודאי לא לקי כמו"ש התוס' שם ולר"ל צ"ע ופשוט בכ"ד דאסור לאבד תרומה (ועיין יבמות ע"ד ב' שבת נ"ה א' בכורות ל"ד א') דילפינן לה מהא דכתיב משמרתי תרומות (במדבר י"ח) דהיינו עביד לה שימור (ועיין תוס' פסחים י"ג א') ד"ה ושורפין ועיין מ"ש לעיל פרשה כ"ב פסוק י"א:

שם. ואל המקדש לא תבוא ביאור כ"ז בספר במדבר פרשה ה' ועמש"ל בזה פסוק ח' ד"ה וטהרה:

(ו)

ובמלאת גו' היינו ביום מ"א לזכר ופ"א לנקבה פשוט בכ"ד הביאה קרבנות קודם לכן לא יצאה. רמב"ם בפרק א' מהלכות מחו"כ וכן מוכח (כריתות ז' ב') במשנה דקודם לכן אינה ראוי' לקרבן הפילה תוך פ' לנקבה נפטרת בקרבן א' הפילה זה אח"ז כמה פעמים שני בתוך מלאת דראשון ושלישי בתוך מלאת דשני פלוגתא דתנאי (כריתות ט' ב') הובא לעיל פסוק ד' הפילה לאור שמונים ואחד ב"ש פוטרין מן הקרבן וב"ה מחייבין אמרו ב"ה לב"ש מ"ש אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד אם שוה לו לטומאה פי' שאם ראתה ליל שמונים ואחד טמאה נדה כמו ביום פ"א לא ישוה לו לקרבן א"ל ב"ש לא אם אמרתם במפלת יום פ"א שכן יצאה לשעה שהיא ראוי' להביא בה קרבן תאמר במפלת לאור פ"א שלא יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן אמרו להם ב"ה כו' (כריתות ז' ב' במשנה) היו עליה חמש לידות מביאה קרבן א' ואוכלת בזבחים דדמי לחייב חמש טבילות (כריתות ח' א') והשאר עליה חוב (שם) עי' גמ' (שם) ובמס' (ב"ב קס"ז א' תוס' שם) נראה לברור דיכולה לשלח קרבנותיה אף קודם שטבלה ואפי' אם היא בתוך מלאת דולד שני ואפילו בתוך ימי טומאת לידה דשני וכן כשנעשית נדה כדמשמע (כריתות י' א') דביולדת לא כתיב טבילה והע"ש מקודם הקרבנות כמו בזב ומצורע ונזיר טמא ועמש"ל פרשה א' פסוק ג' ד"ה יקריבנו ועי' רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פרק א'

שם כבש בן שנתו לעולה גו' החטאת קודמת (זבחים צ' ב') ע"ש העולה אינה מעכבת כפרתה (ערכין כ"א א') ועיין (פסחים נ"ט):

(ח)

ואם לא תמצא ידה גו'. אעפ"י שהיולדת בכלל מביאי קרבן עולה ויורד (כריתות י' ב') אינה דומה לאותן דלעיל פ"ה דאלו התם בעשירות חטאת ובדלות ב' תורים או בני יונה במקום חטאת ואלו הכא בעשירות כבש לעולה. ובדלות תור או בני יונה לעולה במקום כבש ואין בה חילוק בין דלות לדלי דלות (כריתות י"ב) וע"ל פי"ד במצורע ומש"ל פרשה ה' פסוק ז' בדיני קרבן עולה ויורד:

שם ואחד לחטאת חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת (תמורה ל"ד א' נזיר כ"ט א') ומה שיש לעיין בזה לר' יהושע דאמר אם אין בשר אין דם עמש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה וזרקו וכתב הרמב"ם בהלכות שגגות פי"א ה"ג דהיינו רק במחוסרי כפורים והם היולדת והמצורע ועיין (גיטין כ"ח ב') חטאת העוף הבאה על הספק תשרף ר' יהודה אומר מנתחה אבר אבר וזורקן לאמה ומתגלגלת והולכת לנחל קדרון (תמורה שם במשנה

וגמ') אלו מביאות ואין נאכלות המפלת וא"י מה הפילה ושתי נשים שהפילו אחת ממין פטור ואחת ממין חיוב א"ר יוסי אימתי בזמן שהלכו זה למזרח וזה למערב אבל היו שתיהן עומדות שתיהן מביאות קרבן ונאכל (כריתות ז' ב') במשנה מאי עבדין פי' האיך עושין לר' יוסי מייתינן תרווייהו אד קרבן ודאי פי' עונת העוף מביאה כ"א או לחובתה או לנדבה. וחטאת העוף ספק ומתנין ומי אית ליה לר' יוסי תנאה והתנן מביאין שניהן חטאת אחת ר' יוסי אומר אין שניהן מביאין חטאת אחת אלמא לר' יוסי ל"ל תנאה אמר רבא מודה ר' יוסי במחוסר כפורים כו' מ"ט התם בעי גברא ידיעה דכתיב או הודע גו' הלכך כו' שם בגמ' ות"ק פליג אף במחו"כ דרק בדר' יהודה אמרי' (עירובין פ"א ב') דאימתי ובמה אינו אלא לפרש וע"ה מש"ל פרשה ה' פסוק י"ד ד"ה עולה כמשפט (סי' ג' סעיף ב') בבירור זה האשה שהביאה חטאת העוף ספק אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי תעשה ודאי שממין שהיא מביאה על הודע מביאה על לא הודע (כריתות כ"ב ב') במשנה א"ר יוחנן הכל צריכין דעת בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן (נדרים ב' ל"ה) ומוכח שם דמביא גם העולה אף שאינה מעכבת כפרתה אדם מביא קרבן על אשתו שוטה לדברי ר' יהודה דס"ל דמביא על אשתו קרבן עשיר (שם) והיינו ג"כ קרבן דמחוסרי כפרה (שם ל"ו א') ועמש"ל פרשה ה' פסוק ז'.

שם וטהרה. מחוסר כפורים קודם הבאת קרבנותיו אף ששלמו הימים אסור במחנה שכינה וחייב כרת (פ"ק דכלים) והיינו מתחלת עזרת ישראל שם ופוסל קדשים (מעילה מ' א') ועיין תוספות (זבחים י"ז ב') ד"ה קסבר רבה אי חייב כרת באכל קודש והעלו דחייב והרמב"ם פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הי"ד כתב דאפילו בט"י ליכא רק מלקות והראב"ד השיג ע"ז ט"י של זב אי הוה כזב לענין איסור מחנה לוי' פלוגתא בגמ' (נזיר מ"ד ב') ע"ש מיהו מחו"כ של זב לכו"ע לאו כזב לענין איסור מחנה לויה. תוס' (זבחים שם) ולענין ק"פ הבא בטומאה אם יאכלו ממנו מחו"כ ולענין טומאה דחויה אי הותרה בצבור עיין (זבחים שם כריתות י') ולאחר שהביא קרבנותיו צריך טבילה לקודש (חגיגה כ"א א') והיינו מדרבנן כדמוכח (שם) ואי בעי ג"כ הע"ש עיין תוספות (שם) ומשמע להדיא בר"פ טבול יום דהיינו רק לאכילה ולא לנגיעה:

פרשה יג

(ב)

אדם הכל מטמאין בנגעים חוץ מן העובד כוכבים, וגר תושב (נגעים פ"ג מ"א):

שם. בעור בשרו. אלו מקומות באדם שאין מטמאין בבהרת, תוך העין תוך האוזן תוך החוטם תוך הפה הקמטין והקמטין שבצואר תחת הדד ובית השחי כף הרגל והצפורן הראש והזקן השחין והמכוה והקדח המורדין אין מטמאין בנגעים ואין מצטרפין בנגעים ואין הנגע פושה לתוכן ואינן מטמאין משום מחיה ואין מעכבין את ההופך כולו לבן חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת הרי אלו מטמאין בנגעים ואין מצטרפין בנגעים ואין הנגע פושה לתוכן ואינן מטמאין משום מחיה אבל מעכבין את ההופך כולו לבן הראש והזקן עד שלא העלו שער והדלדולין שבראש ושבזקן נידונין כעור בשר (נגעים פ"ו מ"ח) פי' הקדח היינו שנתערבו בשחין ומכוה כמו שיתבאר בדיני שו"מ המורדין היינו עד שלא נעשו צרבת דהיינו עד שלא העלו קרום כקליפת השום כדמוכח (שם פ"ט מ"ב) הראש והזקן שנקרחו נ"ל דהיינו שנקרחו כדין קרחת וגבחת שהן טהורין בלי בהרת דומיא דשחין ומכוה שנעשו צרבת מטמאין כנגעי הבהרת דעור בשר כדכתיב להלן בדיני קרחת וגבחת אלא שאין מטמאין רק בשני סימנים במחיה ובפשיון (שם פ"י מ"י) והא דקתני אין מטמאין משום מחיה אראש וזקן שנקרחו נ"ל דהיינו כשיש נגע מקיפה כל הראש וזקן שנקרח לא חשיב הראש והזקן מחיה והמפרשים כתבו דקריחה דבראש וזקן דהכא היינו נתק ואין זה נראה לפי ענ"ד אלא בקריחה דקרחת וגבחת אייריי וכמ"ש ואין מצטרפין לנגעי עור הבשר ולא זע"ז וכן עור הנגע דעור בשר פושה לתוכן. הרמב"ם בהלכות ט"צ כתב ע"פ התוספתא משמי' דר' יוסי בר' יהודה בהרת הסמוכה לראש או לעין כו' טהורה מפני שאינה ראויה לפשיון מכל הצדדין והראב"ד כתב דחכמים וודאי פליגי אדר"י בר"י כדמוכח (נגעים פ"ט מ"ג) והכ"מ כתב דכשאינה ראויה לפשיון טהורה וכשאינה ראויה לש"ל ומחיה טמאה ומ"מ נ"ע לפי ענ"ד כהראב"ד ממתניתין דשם דלהכ"מ אכתי קשיא מקמי דידעינן שם סברא דמשכחת בה פשיון למה אמרו לגדל ש"ל אינה ראויה לפשיון אינה ראויה ה"ל למימר הא אינה ראויה לפשיון ועיין (נגעים פי"א מי"א) דרצועות שיש בהן רוחב כגריס מטמאין בנגעים אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למ"ת בעו"ג ונתגייר בקטן ונולד בקמט ונגלה בראש ובזקן ונקרחו בשחין ומכוה וקדחו המורדין ונעשו צרבת טהורין הראש והזקן עד שלא העלו שער העלו שער ונקרחו השחין והמכוה והקדח עד שלא נעשו ונעשו וחיו ראב"י מטמא שתחלתן וסופן טמא וחכמים מטהרין (שם פ"ז מ"א) כגי' הא"ר נשתנו מראיהן פי' אותן הבהרות טהורות הנ"ל בין להקל בין להחמיר כיצד להקל היתה כשלג ונעשית כסיד ההיכל כו' כיצד להחמיר היתה כקרום ביצה ונעשית כצמר לבן כו' ר"א בן עזריה מטהר ר"א בן

חסמא אומר להקל טהור להחמיר תראה בתחילה רע"ק אומר בין להקל בין להחמיר תראה בתחלה (שם מ"ב):

שם שאת או ספחת או בהרת. ת"ר בהרת עמוקה וכן הוא אומר ומראה עמוק מן העור כמראה חמה עמוקה מן הצל שאת אין שאת אלא גבוה וכן הוא אומר ועל כל הגבעות הנשאות (שבועות ז' ב') הראב"ד כתב דשאת מראהו גבוה מעור הבשר וזה חמוה דהא בכולהו כתיב עמוק מעור הבשר ספחת אין ספחת אלא טפילה כו' אשכחן טפילה לשאת טפילה לבהרת מנלן אר"ז נאמרה לבנה בשאת ונאמרה לבנה בבהרת מה לבנה האמורה בשאת יש לה טפילה אף לבנה האמורה בבהרת יש לה טפילה במתניתא תנא הטיל הכתוב לספחת בין שאת לבהרת לומר לך כשם שטפילה לשאת כך טפילה לבהרת (שבועות שם) מראות נגעים שנים שהן ארבעה בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל והשאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן דברי ר"מ וחכ"א השאת כצמר לבן שני לה כקרום ביצה (שם פ"א מ"א) מתוך הסוגיא דמס' (שבועות שם) מתבאר לברור לפי ענ"ד דסדר לבנוניתן הוא 1 שלג 2 צמר לבן 3 סיד ההיכל 4 קרום ביצה ובספר א"ר בשם החסיד כתב דתנא דמתני' דנגעים ס"ל דסיד ההיכל עמוק ולבן יותר מצמר לבן ופליג ארע"ק דס"ל להיפך ואין זה נראה לפי ענ"ד כמו"ש במס' (שבועות שם) לר"מ מוכח דשאת אינה לבנה ועמוקה כ"כ כמו תולדתה ועי' תוס' שם ד"ה שאת מוכח להדיא מכל זה דכל הנגעים אינם משונין מהעור הבריא רק במראה וצע"ג לפי ענ"ד דבמסכת (בכורות פ"א א') משמע להדיא שהן נמוכים ושפלים מעור הבשר דהו"ל חרוץ צ"ל דקים להו להש"ס יה שנראה עמוק ע"י הלבנונית כיון שהיא ע"י נגע הו"ל כחרוץ ממש ועיין מ"ש לעיל פסוק ו' ר"ח סגן הכהנים אומר מראות נגעים ט"ז ר"ד ב"ה אומר מראות נגעים שלשים וששה עקביא בן מהללאל אומר מראות נגעים שבעים ושנים (שם פ"א מ"ד) ויתבאר בסמוך תניא אמר ר' יוסי שאל יהושע בנו של רע"ק את רע"ק מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה א"ל ואם לאו מה יאמרו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא א"ל לומר שמצטרפין זע"ז א"ל ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זע"ז א"ל לומר לך כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים (שבועות ו' א') הא דכל כהן שאינו בקי כו' היינו כשאין ישראל חכם עמו. תוס' שם ובביאור תשובתו דרע"ק ובביאור משנה א' דפ"ק דנגעים ובביאור דיני הצירוף לר"מ וחכמים דשם יש מבוכה רבה ואת הנ"ל לפי ענ"ד כתבתי בספרי עוד"ד באריכות ואין כאן מקומו ובביאור דברי ר"ח סגן הכהנים ור"ד ב"ה ועקביא בן מהללאל כתב בספר א"ר בשם החסיד דר"ח סגן הכהנים ס"ל דכולהו מצטרפין זע"ז וכן ס"ל לתנא דמתני' (שם פ"א מ"ג) דארבעה מראות

הללו מצטרפין זע"ז והלכך כולהו ד' מראות לחדא חשיבין ולכך קאמר מראות נגעים ששה עשר הסגר 1 שני 2 פטור להחליט ע"י ש"ל 1 בתחלה 2 בסוף ש"ר 2 בסש"ש 4 לאחר הפטור 1 להחליט ע"י מחי' בתחלה 2 בסש"ר 3 בסש"ש 4 לאחר הפטור להחליט ע"י פשיון 1 בסש"ר 2 בסש"ש 3 לאחר הפטור 1 להחליט את ההופך כולו לבן מתוך הפטור 2 לפטור ההופך כולו לבן מתוך הטומאה או 3 מתוך ההסגר 3+3+4+4=2+16 ותימא למה ל"ח הסגר ראשון ונ"ל דמתוך הטומאה ומתוך הסגר חשיבא חדא וה"ל ט"ז בהדי הסגר ראשון ר"ד בן הרכינס ס"ל דלא מצטרפי רק אב ותולדתו וה"ל מראות נגעים שני מינים וחשיב ג"כ דלהלן פ"ח מ"ד כל פריחת ראשי אברים כו' חזרו טמאין כל חזירת ר"א כו' נתכסו טהורין 16=2*16 וכיון דכלל הנגעים שני מינים 36=18*2 והלכך אמר מראות נגעים ששה ושלשים ועקביא בן מהללאל ס"ל אב ותולדתו מצטרפין שני האבות מצטרפין שתי התולדות מצטרפין וא"כ יש בזה ד' מינים 1 בהרת ותולדתה 2 שאת ותולדתה 3 בהרת ושאת תולדה 4 דבהרת ותולדה דשאת 4 18=72 ולכך קאמר מראות נגעים שנים ושבעים ענין הצירוף א) לענין השיעור כדבעינן למימר קמן דבדאיכא שיעורא צריכה הסגר ומטמא ע"י פשיון אע"ג דליכא שיעורא בכ"א מינייהו בפ"ע ואם נפטר לאחר הסגר שני ופרח בכולו ה"ל פרח בכולו מתוך הטהרה דטמא כמוש"ל אבל אי לא מצטרפי ה"ל בא כולו לבן בתחלה דיסגיר כמוש"ל ב) לענין סי' טומאה דש"ל דבעינן ב' שערוח כדלהלן שאם שערה א' בזו ושערה א' בזו מצטרפין ג) לענין מחי' דבעינן מבוצרת כדלהלן דחשיבא מבוצרת ע"י שני מינין. ד) אם היה באחד כשיעור וגם סי' טומאה והשני' אין בה סי' טומאה דאי לא מצטרפי השני' טהורה וכי פרח בכולה מתוך הטהרה טמא אבל כי מצטרפי ה"ל פרח מן הטמא וטהור כמוש"ל בדיני הפריחה ובכה"ג הצירוף הוה קולא ועיין במשנה (שם פ"א מ"ג) בהרת עזה נראית בגרמוני כהה והכהה נראית בכושי עזה (שם פ"ב מ"א) ולפי"ז ד"מ הנ"ל היינו רק בבינוני ר' ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתן ה"ה כאשכרוע לא שחורים ולא לבנים אלא בינונים רעק"א יש לציירים סממנין שהן צרין צורות שחורות לבנות ובינוניות מביא סם בינוני ומקיפו מבחוץ ותראה כבינוני ר' יהודה אימר מראות נגעים להקל אבל לא להחמיר יראה הגרמוני כבשרו להקל הכושי כבינוני להקל וחכ"א זו"ז כבינוני (שם) ביאור כ"ז אינו מרווח לפי ענ"ד ועיין במפרשים ולפי מש"ל פסוק ד' ד"ה ועמוק א"מ מה"ע דמשכחת לה בד' מראות אינו עמוק באדם לבן הרבה ובעמוק טמא בכ"ע א"ש טפי דת"ק ס"ל דכל אדם משערינן בעורו ור' ישמעאל ס"ל דכל ב"י משערינן כבינונים ועמוק ואינו עמוק היינו רק בעבדים ורע"ק ס"ל דבבני ישראל צריך להקיף סם מבחוץ ולא לסמוך על ההשערה

ור' יהודה ס"ל דמראות נגעים להקל וחכ"א הגרמוני והכושי רואין כבינוני ועמוק ואינו עמוק היינו בסתם בני אדם שרואין הכל לפי בשרו דסתם בני אדם נ"כ משכחת לה אינו עמוק ולפי מש"ש דבעמוק ודאי איכא ש"ל או מחי' יש לפרש ג"כ עד"ז ופליגי בביאור טבע המציאות גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע (נגעים פ"י) עגול וארוך לא מצטרף רמב"ם וכל המפרשים ועיין (שם פי"א מי"א) מקום הגריס תשע עדשות מקום עדשה ד' שערות (שם) וכתבו המפרשים דהיינו עם הריוח שביניהם כמו שהן גדלות בהרת כגריס וחוט יוצא ממנה אם יש בו רוחב ב' שערות זוקקה לשער לבן ולפשיון אבל לא למחי' שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו אם יש בו רוחב ב"ש מצרפן (שם פ"ד מ"ה):

שם. והובא אל אהרן הכהן. כהן א' רואה את הנגעים (סנהדרין ל"ד) הכל כשרין לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה ביד כהן אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא אמור טהור והוא אומר טהור (שם פ"ג מ"א) חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי, המשתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל (שם מ"ב) אין רואין את הנגעים בשחרית, ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן לפי הכהה נראית עזה ולא בצהרים מפני שעזה נראית כהה אימתי רואין בשלש בארבע בחמש בשבע בשמונה בתשע דר"מ ר' יהודה אומר בארבע בחמש בשמונה בתשע (שם פ"ב מ"ב) כהן הסומא בא' מעיניו או שכהה מאור עיניו לא יראה את הנגעים (שם מ"ג) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמי רמ"א אף לא נגעי קרובו (שם מ"ה) ר"ח סגן הכהנים אומר אין רואין את הנגעים בתחלה בא' בשבת ששבוע שלו חל להיות בשבת ולא בשני ששבוע שני חל להיות בשבת ולא בשלישי לבתים מפני ששבוע שלישי שלו חל בשבת רעק"א לעולם רואין חל להיות בשבת מעבירין לאחר השבת ויש בדבר להקל ולהחמיר (שם פ"א ר"ד) להקל פשוט כשהלכו להם הסימני טומאה ביני ביני להחמיר כשנולדו בו סי' טומאה וביאור ענין החומרא שמתהוה ע"י איחור הראי' דחוק והנ"ל לפי ענ"ד דהא דקתני שם ויש בדבר להקל ולהחמיר לא קאי ע"ז שמאחר ראייתו שע"י איחור הראי' יהיה חומרא אלא כלומר שבאיחור הזמן לפעמים משתנה להקל ולפעמים להחמיר התולש סימני טומאה והכוה את המחי' עובר בל"ת ולטהרה עד שלא בא אצל כהן טהור לאחר החלטו טמא (שם פ"ז מ"ד) וע"ש בתוך הסגרו מהו מאימתי הוא טהרתו רא"א לכשיולד לו נגע ויטהר ממנו וחכ"א עד שתפרח בכולו או עד שתתמעט בהרתו מכגריס (שם) היתה בראש הערלה ימול שם מ"ה:

(ג)
וראה הכהן גו' אין רואין שני נגעים כא' בין באיש א' ובין בשני אנשים אלא רואה את האחד ומסגירו ומחליטו ופוטרו פי' או מחליטו או פוטרו וחוזר לשני אין מסגירין את המוסגר ולא מחליטין את המוחלט אין מסגירין את המוחלט ולא מחליטין את המוסגר אבל בתחלה בסוף שבוע המסגיר מסגיר והמחליט מחליט ומסגיר ופוטר מחליט ופוטר (שם פ"ג מ"א):
שם ושער בנגע. ה"ל מיעוט שער שנים נגעים בכ"ד שער לבן מטמא במכונס ובמפוזר במבוצר ושלא במבוצר (שם פ"ד מ"ג) ועי' עוד מדיני שער לבן בדיני מחי' אם בהרת קודמת לש"ל טמא ואם ש"ל קודם לבהרת טהור ואם ספק טמא ור' יהושע קיהה וי"ג כהה (שם פ"ד מי"א נזיר ס"ה ב') בהרת כחצי גריס ואין בה כלום נולדה לו בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת ה"ז להסגיר (נגעים פ"ד מ"י) ועיין בא"ר שם בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת נולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת ה"ז להסגיר בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות נולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת ה"ז להסגיר (שם) בהרת כחצי גריס ואין בה כלום נולדה בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות ה"ז להחליט (שם מי"א) בהרת ובה ש"ל הפוכה ע"י הנגע והלכה הבהרת ונשאר הש"ל במקומו וחזרה הבהרת למקומה זה נקרא שער פקודה שנחלקו בזה עקביא ב"מ וחכמים אמר רע"ק מודה אני בזו שהוא טהור איזהו שער פקודה מי שהיה בו בהרת כגריס ובה ב' שערות הפוכות והלך הימנו כחצי גריס והניחו לש"ל במקום הבהרת וחזרה א"ל כשם שבטלו את דברי עקביא אף דבריך אינן מקוימין (שם פ"ה מ"ג) שתי שערות האמורות בפר בנגעים והאמורות בכ"מ פי' לענין סימני גדלות כדי לכוף ראשן לעיקרן רא"א כדי לקרוץ בצפורן רעק"א כדי שיהיו נטלות בזוג (נדה נ"ב ב') במשנה שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר שמא כמה יהא בלבנונית רמ"א כ"ש רש"א כדי לקרוץ בזוג (נגעים פ"ד מ"ד מ"ד)
שם וטמא אותו אין בין מצורע מוסגר בימי הסגרו למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה (מגילה ח' ב') במגעו הוא מטמא אדם לטמא בגדים (זבים פ"ה מ"ו) מטמא במשא (נדה ס"ט ב') ובפ"ק דכלים ומשמע להדיא (נדה שם פסחים ס"ז ב') דהיינו שמטמא את האדם לטמא בגדים כזב וכן מוכח בפ"ק דכלים ובגמ' (נדה שם) מפורש דמטמא באבן מסמא כזב ויתבאר בדיני הזב לאחר מותו אינו מטמא באבן מסמא מה"ת ורק מדרבנן מטמא עד שימוק הבשר (נדה ס"ט ב') כשהוא מסיט את הטהור אינו מטמא (נדה מ"ג א' פסחים ס"ז ב') והא דקתני במתני' דזבים פ"ה מ"ו וא' הנישא לא קאי אמצורע כמו דלא קאי

אמשכב ומושב משכבו ומושבו לפי הגירסא שלפנינו (פסחים ס"ז ב') אינו אב הטומאה מיהו ראשון לטומאה כתב רש"י שם עפ"י הת"כ דהוה לטמא אוכלין ומשקין אף שלא נגע בהן המצורע בגופו כמו מו"מ דבועל נדה כמוש"ל אבל בס' א"ר בשם החסיד כתב במס' (זבים פ"ה) דל"ג שם משכב ומושב דבאמת מצורע עושה מו"מ למהוי אב ועי' ר"ש פ"ק דכלים ועמ"ש (נדה מ"ג א') ד"ה זה היסטו של זב (ושם נ"ד ב') ד"ה יכול תהא דלפי ענ"ד נ"ע כהגי' שלפנינו (פסחים שם) ועי' תוס' (יומא ו' ב') ד"ה שמטמא מצורע מעינותיו טמאין כדין מעינות הזב שהן אב הטומאה ומטמאין במשא (נדה ל"ד ב' ל"ה א') זיבה דראיה שניה במצורע איתא (נדה ל"ה א') דל"ה ידעינן ליה דמטמא במשא דאין לומר בזה ק"י לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש דהא מצורע מטמא במשא בלי זיבה אלא דאתרבי מקרא וזה הוא דבר תימא איך אפשר לומר שיהיה קולא ע"י הנגע ולא מצאתי בזה ישוב נכון רק ע"ד הדרוש וכה"ג (זבחים צ"ט) בע"מ והוא טמא הבאתי פרשה ו' פסוק י"ט ד"ה הכהן המחטא וכה"ג (זבחים ל"ב ב') רובן ט"מ ונעשו זבין יובא בס' במדבר פ' כ"ח פסוק ב' ד"ה במועדו וכה"ג (מנחות ל"ז א') חמצה ויצאה וחמצה הבאתי לעיל פ' ב' פסוק י"א ד"ה ל"ת חמץ ראיה ראשונה דזב מצורע מבעי' נדה שם מקום זיבה מעין הוא ומטמא במשא או לאו מעין הוא ואינו מטמא ודינה כמו ראיה ראשונה דזב גרידא ואפשט שם דמטמא במשא דם טהור של מצורעת ב"ש מטהרין ובה"א כרוקה וכמ"ר (נדה ל"ד א') ומטמא לח ולא יבש וטומאתו כשהוא לח מה"ת (נדה ל"ד א' ב') מצורעת אינה מטמאה את בועלה ר"ש פ"ק דכלים בשם הת"כ מצורע מטמא בביאה בפ"ק דמסכת כלים ובכ"ד וכן אבן דבית המנוגע וכן בגד המנוגע כדבעינן למימר קמן בית שהוא מיסך ע"ג בית המנוגע כו' הנכנס לחיצון טהור דברי ראב"ע אר"א מה אם אבן אחת ממנו מטמא בביאה הוא עצמו לא כ"ש (נגעים פי"ג מ"ו) הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור משא"כ במת ואם עמד טמא וכן באבן המנוגעת (שם מ"ז) וכתב בא"ר דתו לא גרס מידי במתניתין וכתב שכצ"ל בגמ' דקדושין ל"ג א' ומוכיח שפיר דרכוב כמהלך דמי דאבן המנוגעת שעובר ע"י אדם הנושאו חשוב עובר אף שהוא נח בעצמו טהור שהכניס ראשו ורובו לבית טמא נטמא וצ"ע לפי ענ"ד אם היינו רק בבית המנוגע אי גם בבית שהמצורע בה ג"כ הדין כן טמא שהכניס ראשו ורובו לבית טהור טמאו (שם מ"ח) אבל ביאה במקצת לא שמה ביאה עי' (ידים פ"ג חולין ל"ג ב'. שבועות י"ז ב' יבמות פ"ק) משא"כ באוהל המת טלית טהור שהכניס ממנה ג' על ג' לבית טמא נטמאה וטמאה שהכניס ממנה אפילו כזית לבית טהור טמאהו (שם מ"ח) מצורע שנכנס לבית כל הכלים שיש שם טמאין אפילו עד

הקורות רש"א עד ד"א הכלים טמאין מיד ר' יהודה אומר אם שהה כדי הדלקת הנר (שם מי"א) וכתב הר"ש עפ"י התוספתא דפלוגתייהו בנכנס שלא ברשות אבל בנכנס ברשות אף ר"י מודה דטמאין מיד נכנס לבהכ"נ עושין לו מחיצה גבוהה י' טפחים על רוחב ד' אמות (שם מי"ב) והיינו ד"א על ד"א משא"כ באוהל המת דודאי לא מהני מחיצת ד"א כל המציל בצ"פ באוהל המת מציל בצ"פ בבית המנוגע וכל המציל מכוסה באהל המת כגון בור ודות מציל מכוסה בבית המנוגע דר"מ ר' יוסי אומר כל המציל בצ"פ באוהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע וכל המציל מכוסה באוהל המת אפילו מגולה בבית המנוגע טהור (שם מי"ג) וזה פשוט דל"ד בבית המנוגע אלא דגם בבית שהמנוגע שם ג"כ הדין כן מצורע שנכנס דרך אחוריו לבית אע"פ שנכנס כלו חוץ מחוטמו נ"ל דאינו מטמא כמו בטהור שנכנס בכה"ג לבית המנוגע (שבועות י"ז ב') ועיין ר"ש (פ"ק דכלים) כתב בספר א"ר בשם החסיד מצורע מאהיל על הטהור טהור מאהיל על המצורע אין בזה שום טומאה דביאה במצורע הביאו מהת"כ דדרשינן מדכתיב מחו"ל מושבו מושבו טמא ובכה"ג ל"ח מושבו:

(ד)

ועמוק אין מראה מן העור גו' ביאור זה צריך לפני ולפנים דהא כל הד"מ עמוקין כמראה חמה עמוקה מן הצל וא"כ אם אינו עמוק למה מסגיר וגם איך קרי לה לבנה ובתרגום יונתן שלפנינו איתא שאינה כשלג אלא כסיד וג"ז אינו נכון דמשמע דהא כשלג טמאה בלי ש"ל ומחיה וזה אינו ורש"י כתב שא"י לפרשו ומש"כ הכ"מ ברמב"ם דכיון שמראה היותר כהה שבד' מראות נגעים ג"כ עמוקה מעור הבשר עלתה ארוכה למ"ש רש"י לא ידעתי לפרש ובלתי מובן לפי ענ"ד והנ"ל בזה לפי ענ"ד דכשמראה לבן הוא במקום הגבוה קצת ממקום מראה השחור מתראה לשוה ולפי הסברא היה נראה לומר דכשהנגע היא גבוהה במהותה מעור הבשר היא יותר חזקה ולזה ביאר הכתוב דאם יש בו ש"ל אף שנראה עמוק היינו שאינו גבוה במהותו טמא ואם אין בו ש"ל אף שהוא גבוה קצת במהותו מעור הבשר ועי"ז אינו נראה עמוק מ"מ אינו טמא רק מסגיר ועמש"ל פסוק וא"ו:

(ה)

עמד בעיניו גו' והסגירו גו' מ"ש רש"י במראיתו ובשיעורו בלתי מובן והפי' צ"ל דהיינו עמד במראיתו בא' מד' מראות הא כהה מהן טהור או דקאי אשיעורא ועמ"ש בפסוק שלאח"ז:

(ו)
והנה כהה גו' משמע הא עמד בעיניו מחליטו וכן פי' רש"י וזה תמוה והרמב"ם בפ"א ה"ז כתב דהיינו או כהה מד' מראות או לא פשה וא"י איך יפרש לפי"ז כהה דכתיב בשחין ומכוה לענין הסגר והנ"ל כהמפרשים דלאו היינו כהה במראיתו אלא כלומר נחלש הנגע כיון שעמד בלי פשיון ובלי סי' טומאה דש"ל או מחיה ולפי"ז יהיה כהה דהכא דלא ככהה דגבי בגדים ובתים דהתם במראה אייר כדאיתא (נגעים פי"א מ"ה ור"פ י"ג) ויותר נ"ל בכ"ז דגם הד' מראות יכולין להיות אין עמוקין בגרמוני שהוא לבן ביותר וכיוצא בו ובאמת יש חילוק בנגעים דבאדם בינוני שכל הד"מ נראין בו עמוקין מחליטו בלי שער לבן ומחיה דהא דכתיב מקודם ומראה הנגע עמוק היינו או שמראה הנגע עמוק וכשאינו עמוק כנ"ל וגם אין בו ש"ל ומחיה מסגיר והא דלא הוזכר בכל הש"ס עמוק להחליט היינו משום דלא איירי רק באין עמוקין מעור בשר ועמש"ל פסוק ב' בד"ה שאת בביאור המשנה דבהרת עזה כו' ועוי"ל בכ"ז דבאמת אין חילוק לדינא בין עמוק לאינו עמוק אלא דכללא הוא בטבע המציאות דכשאין בו סי' טומאה ע"כ אינו עמוק וגם נעשה כהה אחר ההסגר מכמו שהי' מקודם וכשרואה שהוא עמוק בידוע שיש לו סי' טומאה וע"ד כ"ז יתפרש ג"כ בטוב עמוק ואינו עמוק וכהה דגבי שחין ומכוה ונתקין ובאמת לפי"ז גם בנתקין צריך א' מד' מראות וכמש"ל דלא כהרמב"ם והראב"ד ולפי הנראה מהגמ' (דבכורות מ"א א') וכמו שהעירותי לעיל פ"ב ד"ה שאת יש לישב כ"ז באופן יותר נכון:

(ז)
ואם פשה תפשה. דיני פשיון לתוך הנגע יתבאר להלן בדיני מחיה הלכה וחזרה בתוך שבוע ה"ה כמו שהיתה לאחר הפטור תראה בתחלה (שם פ"ד מ"ז) כנסה ופשתה פשתה וכנסה רע"ק מטמא וחכמים מטהרין (שם פ"ד מ"ז) כתב בא"ר בשם החסיד דלאו בפשתה מה שכנסה או כנסה מה שפשתה איירי דבזה לא משכחת לה שום פלוגתא ונ"ל ביאור זה דבפשתה וכנסה היינו הלך לו הפשיון ובכנסה ופשתה אי תרוייהו בתוך שבוע ראשון או בתוך שבוע שני ה"ה כמו שהיתה כמו שהדין בהלכה וחזרה וכן אם שניהם היו לאחר הפטור נראה לי וודאי דג"כ ה"ה כמו שהיתה כנסה קודם הפטור ואח"כ פשתה ודאי טמאה כדמוכח (שם פ"ט מ"ג) ע"ש וכן נראה לוודאי בכנסה בש"ר ופשתה בשבוע שניה או לאחר הפטור דטמאה ומתני' כתב בא"ר דהיינו שכנסה מצד א' ופשתה מצד אחר או להיפך שפשתה בתחילה מצד א' וכנסה מצד אחר והפליא לבאר דזה הוא ענין כללי שכולל ד' אופנים השנויין במשניות דלאח"כ שם ואלו הן אופן א) בהרת כגריס ופשתה כחצי גריס והלך מן האום כחצי גרים רעק"א תראה בתחלה

וחכמים מטהרין (שם מ"ח) וכתב בא"ר בשם החסיד דצ"ל רעק"א הרי היא כבתחילה פי' כמו שהיתה דס"ל דמה שיש מהנגע החדש כשיעור מה שהלך מהנגע הישן חשוב כנגע הישן דרע"ק לא מחלק בין הלך מן האום להלך מן הפשיון ובכ"ע הדין כמו בהלך מן הפשיון מה שהלך וחכמים ס"ל דלא אמרינן כן וחצי גריס דמנגע הישנה לא מצטרף לחצי גריס דמנגע החדש. והלכך טהור לגמרי מיהו קשה אמאי לא מצטרפי מ"ש מכנסה ונתמעטה מכגריס ופטרה ואח"כ השלימה לכגריס דוודאי תראה בתחלה ואין לומר דבאמת טהרה דחכמים היינו תראה בתחלה דלהלן הוא דאמרי תראה בתחלה וצ"ל דשאני בכה"ג דאם הפשיון היה בשבוע שני א"י להסגירו עוד דזה יהיה הסגר שלישי לנגע הראשון ואין מסגירין יותר מב' שבועות ואף אם הפשיון היה בסוף שבוע ראשון מ"מ הסגר דשבוע שני בלתי מצטרף להסגר דשבוע ראשון ולפי כ"ז צ"ל דפלוגתייהו רק בנמצא כן בסוף ש"ר דבסוף שבוע שני הא לכו"ע טהור ואם נולד לו אח"כ פשיון מחיה או ש"ל ודאי טמא לכו"ע דרק לענין הסגר י"ל דאינו מצטרף כנ"ל אבל לענין סי' טומאה נראה דודאי מצטרפי כמו לאחר הפטור כמו"ש אופן ב) בהרת כגריס ופשתה כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גריס רע"ק מטמא וחכמים מטהרין (שם מ"ט) אופן ג) בהרת כגריס ופשתה כגריס ועוד והלך לו האום רע"ק מטמא וחכ"א תראה בתחלה שם אופן ד) בהרת כגריס ופשתה כגריס נולדה לפשיון מחיה או ש"ל והלך לו האום רע"ק מטמא וחכ"א תראה בתחלה (שם מ"ו) ואע"ג דאף לחכמים מחליטו מ"מ לחכמים דנגע חדש הוא פוטרו מן הראשון ואם לא נזקק הכהן לנגע השני או שהי' ברגל דניתנין לו כל ימי הרגל ה"ה טהור ביני ביני כשטבל ואם פרח בכולו ביני ביני דה"ל בא כולו לבן בתחלה שיתבאר להלן. א"א לפשיון שיטמא בתחלה אבל אפשר לפשיון שיטמא בן יומו כיצד בהרת ובה סימני טומאה החליטה והלכו להן סי' טומאה ובא לו אצל כהן ופטרו ואח"כ נולד לו פשיון זה הוא פשיון שמעמא בן יומו ועיין שם פ"ה מ"ב:

(ו)
ומחית בשר חי בשאת. פשוט דהיינו או מחי' שהיא סי' טומאה בכל ד"מ והמחי' היא בשר בריא אין מחי' פחותה מכעדשה (שם פ"ו מ"ב) וצריכה שתהי' מרובעת ומבוצרת היינו שסביבה כעדשה מהנגע ובסה"כ תשע עדשות (שם פ"א מ"ה פ"ו מ"ב) הלכה המחי' כולה או נתמעטה מכעדשה בכה"ג לכו"ע אין הנגע פושה לתוכו וטהור כיון שהלך לו הסי' טומאה (שם פ"א מ"ה פ"ו מ"ב) בהרת ובה מחי' פחותה מכעדשה ונתמעטה המחי' או הלכה ר"מ מטמא פי' דכיון שהמחי' לא היתה סי' טומאה ה"ל פשיון וחכמים מטהרין שאין הנגע פושה לתוכו (שם פ"ו מ"ג) בשינוי לשון בוהק כעדשה בתוך

הבהרת ופשתה הבהרת לתוכו מוכח ממתני' (דשם פ"ו מ"ו) כמוש"ל בזה לפי' הא"ר דבזה ג"כ פליגי ר"מ וחכמים אם הנגע פושה לתוכו בהרת כגריס ומחי' כעדשה מקיפה וחוץ למחי' בהרת פי' כעדשה מקפת להמחי' הפנימית להסגיר והחיצונה להחליט אמר ר' יוסי אין המחי' סי' טומאה לחיצונה לפי שהבהרת לתוכה נתמעטה והלכה לה רג"א אם מבפנים היא כלה סי' פשיון לפנימית והחיצונה טהורה ואם מבחוץ היא כלה החיצונה טהורה והפנימית להסגיר (שם פ"ו מ"ה) בביאור דברי ר"ג נ"ל דע"כ לאו בתחלה קאמר דא"כ ליכא פשיון ולא בסוף שבוע שני דליכא הסגר אלא בסוף ש"ר איירי ולפי"ז נ"ל להוכיח דר"ג לא ס"ל כר' יוסי דלר' יוסי למה החיצונה טהורה הא צריכה הסגר שני אלא כת"ק ס"ל דהמחי' הוה סימן טומאה להחיצונה וכיון שהוחלט ע"י סי' טומאה והלך לו פוטרו אף בסוף שבוע ראשון וא"צ הסגר שני כמו שנראה מהכתוב וכן משמע (שם פ"ז מ"ג) ולכו"ע ל"ח פשיון לחיצונה כנ"ל בצק"א בין כך ובין כך טהורה (שם) נ"ל דרע"ק ודאי אפנימית קאי דאל"כ מה פליג אר"ג וטעמי' משום דאף בכה"ג אין פשיון בתוך נגע וקשה הא ר"ג בסוף ש"ר איירי כמו"ש וא"כ ה"ל לרע"ק למימר יסגיר וצ"ל דרע"ק איירי בסוף שבוע שני ומה שאמר בלשון זה וקאי אסוף שבוע שני ולא אמר יסגיר דליקו אשבוע ראשון דאיירי בי' ר"ג נ"ל משום דאי הוה קתני יסגיר ה"א דאחיצונה קאי דס"ל כר' יוסי דהמחי' ל"ה סי' טומאה לחיצונה וצריכה הסגר שני והי' צריך לבאר דאפנימית קאי ולכך אמר טהורה דהיינו בסוף שבוע שני דהשתא א"א לטעות ולומר דקאי אחיצונה כמו"ש אמר ר"ש אימתי שהיא כעדשה מובאת פי' מצומצמת היתה יתרה מכעדשה המותר סי' פשיון לפנימית והחיצונה טמאה (שם מ"ו) ר"ש ע"כ כת"ק דר' יוסי ס"ל דהא אמר החיצונה טמאה בנשאר בה כעדשה מחי' ומכריע בין ר"ג לרע"ק בענין הפשיון דפנימית כשכלה מבפנים דאם היתה המחי' כעדשה מכוונת ל"ה פשיון לפנימית כיון דה"ל סי' טומאה לחיצונה אבל מה שיתר על כעדשה הוה סי' פשיון לפנימית כיון דבלא"ה איכא סי' טומאה לחיצונה וע"י המשהו לא אזיל סי' טומאה מהחיצונה היה בו בוהק פחות מכעדשה סי' פשיון לפנימית ואין סי' פשיון לחיצונה (שם) פי' בא"ר דהיינו או בוהק כעדשה או מחי' פחות מכעדשה והיינו בין החיצונה לפנימית כנ"ל דבכה"ג הוה סי' פשיון לפנימית כיון דל"ה סי' טומאה לחיצונה ומ"מ להחיצונה ל"ה פשיון דאף בכה"ג אין הנגע פושה לתוכו כרבנן דר"מ דלעיל בהרת כגריס ובה מחי' כעדשה וש"ל בתוך המחי' הלכה המחי' טמאה משום ש"ל כו' ר"ש מטהר מפני שלא הפכתו הבהרת בהרת היא ומחיתה כגריס וש"ל בתוך הבהרת הלכה המחי' טמאה משום ש"ל כו' ר"ש מטהר מפני שלא הפכתו בהרת כגרים (שם פ"ד מ"ו) כ"ד ראשי אברים שאין מטמאין

משום מחי' ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הגוי' וראשי הדדים שבאשה ר' יהודה אומר אף של איש רא"א אף היבלת והדלדולין אין מטמאין משום מחי' (שם מ"ז) ומשמע להדיא עפ"י לשון המשנה שלאח"ז דבבהרת מטמאין והטעם דלא מטמאין משום מחי' נ"ל משום דל"ח מבוצר רק בשטח אחד עם הבהרת וראשי אברים עם הצדדין ל"ח שטח אחד והא דמטמאין בבהרת אע"ג דכגריס וודאי ג"כ בעינן בשטח אחד דהא עגול וארוך לא מצטרף נ"ל דהיינו לענין זה שהנגע פושה לתוכן דפשיון מטמא בכ"ש אף במקום א' מיהו כל המפרשים לא כתבו כן עי' בדבריהם:

(יא)

וטמאו הכהן החליטו בש"ל הלך ש"ל וחזר ש"ל או שנולד לו מחי' או פשיון בתחלה בשש"ר בסש"ש לאחר הפטור ה"ה כמו שהיתה וכן בהחליטו במחיה וכן בהחליטו בפשיון (שם פ"ה מ"א) עור הבשר מיטמא בשני שבועות בג' סימנים כו' בש"ל ובמחי' בתחלה וסוף ש"ר בסוף ש"ש לאחר הפטור ובפשיון בסוף ש"ר בסש"ש ולאחר הפטור ומיטמא בב' שבועות שהן י"ג ימים (שם פ"ג מ"ג):

(יב)

פרוח תפרח גו' פחות מכעדשה מעכב הפריחה (שם פ"ח מ"ה) כל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת אינו מעכב הפריחה היינו השחין והמכוה והקדח המורדין הראש והזקן שלא נקרחו (שם מ"ה) בית הסתרים אינו מעכב הפריחה (שם פ"ו מ"ח) ראשי אברים מעכבין הפריחה כדמוכח מכללא דמתניתין (שם פ"ח מ"ה) ובכ"ד בוהק מעכב הפריחה (שם פ"ח מ"ו) שלשה דינים חלוקין בפריחה דין א) פרח מתוך הטומאה טהור כדלהלן בקרא ואעפ"י שיש בו ש"ל (שם פ"ח מ"ג) הי' טמא ע"י סי' טומאה והלך לו סי' טו ופרח בכולו קודם שטהרו הכהן ה"ל מתוך הטומאה (שם מ"ו) אין לך פרח מתוך הטומאה שטהור ע"י הפריחה רק שנחלט ע"י הפשיון או ע"י ש"ל אבל הוחלט ע"י מחי' פרח בכולו טהור גם בלא"ה שהרי ר"א אחר הפריחה שטהרה טמא נתבטלה הפריחה וטמא (שם פ"ח מ"א) עד שתתמעט בהרתו מכגריס כשהוחלט ע"י ש"ל והש"ל קיימת וכשהוחלט ע"י פשיון כשתחזור שהיתה קודם הפשיון דאז נטהר כמוש"ש פ"ח מ"א חזרו ונתכסו אחרי שנטמא ע"י שנתגלו כנ"ל חוזר לטהרתו נתגלו טמא אפי' מאה פעמים (שם מ"ד) בוהק אינו מבטל הפריחה אף שמעכב בתחלה והלכך חזר כמין בוהק טהור (שם פ"ח מ"ו) וכמוש"ש חזרו בו ראשי אברים בפחות מכעדשה רמ"א טמא (שם) פי' דפחות מכעדשה מבטל הפריחה אפילו בראשי אברים וחכ"א בוהק פחות מכעדשה פי' טומאה בתחילה ואין סי' טומאה בסוף שם פי' בא"ר דהפי' הוא או בוהק כעדשה או מחי' פחות מכעדשה הוה סי' טומאה בתחילה שמעכב את הפריחה ואינן סי' טומאה

בסוף פי' שאין מבטלין את הפריחה פרח מתוך הטומאה ואח"כ לו ש"ל ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין (שם פ"ח מ"ב) פרח בכולו מתוך ההסגר כתב הרמב"ם עפ"י הספרא דהיינו ג"כ מתוך הטומאה ועיין (תוי"ט רפ"ח) ובכה"ג אינו חוזר לטהרתו רק כשתתמעט בהרתו מכגריס דין ב) פרח בכולו מתוך הטהרה טמא (שם פ"ח מ"א) ומוכח שם לפי ענ"ד דאע"ג דהי' ראוי לטמאותו קודם הפריחה בכולן ע"י פשיון כיון שלא טמאו הכהן ה"ל מתוך הטהרה וטמא עד שתחזור בהרתו לכמו שהיתה דאל"כ אכתי טמא משום פשיון (שם פ"ח מ"א) דין ג) הבא כולו לבן בתחלה דינו כבהרת קטנה ויסגיר נולד לו ש"ל או מחי' טמא לא נולד לו מחי' או ש"ל לא בהסגר ראשון ולא בהסגר שני טהור (שם פ"ח מ"ז) וכן אם בא בתחלה כולו לבן ובו ש"ל טמא שדינו לכ"ד כמו נגע קטנה חזרו בו ראשי אברים ה"ה כמו אלו לא חזרו שהרי בין קודם החזירה בין לאחר החזירה דינה כנגע קטנה (שם) ועמש"ש הבא בתחלה כולו לבן ובה מחי' כעדשה וטמאו הכהן ואח"כ פרחה בכולו נטהר מב' טעמים א) משום הלכה המחי' ב) משום פריחה מתוך הטומאה ואח"כ חזרו בו ראשי אברים ר' ישמעאל אומר כחזירת ר"א בבא כולו לבן בתחלה בלי סי' טומאה שהוא טהור שהרי ר"א אין מטמאין משום מחי' כנ"ל דס"ל דעיקר טהרתו של זה בעת הפריחה היא משום הלכה המחי' ור"א בן עזריה אומר כחזירת ר"א בפרח בכולו מתוך הטומאה שחוזר לטומאתו ע"י חזירת ר"א דנתבטלה הפריחה כנ"ל (שם מ"ט) דס"ל דעיקר טהרתו הי' משום פרח בכולו כמו"ש בס' א"ר ע"ש שתי בהרות אחת טמאה ואחת טהורה פרחה מזו לזו ואח"כ פרחה בכולו טהור בשפתי העליונה בשפתי התחתונה בשתי אצבעותיו בשני ריסי עיניו כשהן מדובקין זל"ז נראין כאחד טהור (שם מ"ו) כגי' הא"ר והיינו אף שפרחה מן הטהורה:

(יז)

וטהר הכהן גו' כל ספק נגעים בתחלה טהור חוץ מספק אם ש"ל קדמה אם בהרת קדמה שנחלקו בזה ר"א ור"י כנ"ל וחוץ מזו מי שהי' בו בהרת כגריס והסגירה בסוף שבוע וה"ה כסלע ספק שהיא היא ספק שאחרת באה תחתיה טמא (שם פ"ה מ"א) וכתב בא"ר דלאו באותו מקום עצמו קאמר שאחרת באה תחתיה דהא בהלכה וחזרה בתוך ההסגר ה"ה כמו שהיתה כדאיתא (שם פ"ד מ"ז) וכמוש"ל אלא ספק שאחרת נעשה תחתיה במקום אחר דמשום ספק טמא כל ספק נגעים בתחלה טהור עד שלא נזקק לטומאה כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע בזה כסלע בין באיש אחד בין בשני אנשים טהור רעק"א באיש א' ספק בשני אנשים טהור (שם מ"ד) משנזקק לטומאה ספיקו טמא כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף

שבוע בזה כסלע ועוד בזה כסלע ועוד שניהם טמאים אעפ"י שחזרו להיות כסלע וכסלע שניהם טמאים עד שיחזרו להיות כגריס (שם מ"ה) אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים (מגילה ח' ב') במשנה בהרת ואין בה כלום בתחלה בסש"ר יסגיר בסוף שבוע שני לאחר הפטור יפטור (שם פ"ד מ"ג) בלשון לאחר הפטור דאיתא שם עי' במפרשים עודהו מסגירו ופוטר ונולדו לו סימני טומאה יחליט בהרת ובה סימני טומאה עודהו מחליטו והלכו להן סימני טומאה בתחלה בסוף ש"ר יסגיר בסוף שבוע שני לאחר הפטור ופטור (שם פ"ז מ"ג) אבל אם החליטו והלכו להן סימני טומאה בתחלה או בסוף ש"ר נ"ל שפוטרו בלי הסגר כדמשמע קרא וכמוש"ל בדיני מחי' בספר א"ר בשם החסיד הפליא להעיר על כלל חשבון כל אופני טהרה השנויין בפ"א מ"ה יעלו בידו רל"ח מפני שלא חשב כולן לאיזה טעם וכולן הן רמ"ח היינו 1 הלכו להן הש"ל 2 השחירו 3 הקצירו שתיהן או אחת מהן 2. 3 = 1 6 השחין 2 מחית השחין פי' שחין שלא נעשה צרבת ומחית השחין היינו שנעשה צרבת 3 המכוה 4 ומחית המכוה 5 והבוהק שאחד מאלו 1 נסמך 2 הקיף לשתיהן או לאחת מהן 2.2 = 4 או 3 שחילק בין ב' השערות 5.5 = 25 דבכל אלו הדין כמו בהלך לו ש"ל היתה בו מחי' 1 והלכה לה היתה מרובעת ונעשית 2 עגולה או 3 ארוכה מבוצרת ונעשית 4 מן הצד מכונסת 5 ונתפזרה = 1 5 השחין 2 מחית השחין 3 המכוה ומחית 4 המכוה 5 והבוהק 1 שנכנס במחיה 2 הקיפה 3 חלקה או 4 מיעטה 4.5 = 20 בסה"כ 6 + 25 + 5 + 20 = 56 כ"א מהם בארבעה זמנים 1 בתחלה 2 בסוף ש"ר בסוף 5 שבוע שני 4 לאחר הפטור פי' שנולד לו פי' טומאה לאתר הפטור ועד שנראה לכהן הלך לו 4. 56 = 224 הלך 1 הפשיון הלך 2 האום או נתמעט 2 האום = 1 3 השחין מחית 2 השחין 3 המכוה 4 מחית המכוה 5 והבוהק חולקין בין האום לפשיון 3 + 5 = 8 כך"א כשם כ"א מהם בשלשה זמנים דאין פשיון בתחלה 3.8 = 24 ועם 224 הנ"ל 248:

(יח)

שחין ונרפא השחין והמכוה מטמאין בשבוע א' בשני סימנים בשער לבן ובפשיון (שם פ"ג מ"ד פ"ט מ"א) השחין והמכוה אין מצטרפין זע"ז ואין פושין מזה לזה ואין פושין לעור בשר ולא עור הבשר פישה לתוכן (שם פ"ט מ"ב) ולכך חילקן הכתוב אעפ"י שדינן שוה (חולין ח' א') היו מורדין טהורין עשו קרום כקליפת השום זו היא צרבת השחין האמורה בתורה (שם פ"ט מ"ב) פשוט שזהו ונרפא שכתוב כאן חזרו וחיו אעפ"י שמקומו צלקת נדונין כעור בשר (שם) איזהו שחין לקה בעץ או באבן או בגפת או במי טבריא כל שאינו מחמת האש זהו שחין איזהו מכוה נכוה בגחלת או ברמץ כל שהוא מחמת

האש זהו מכוה (שם פ"ט מ"א) כל דבר שלא מחמת האור לאתויי אבר מעיקרו כ"ד הבא מחמת האור לאתויי חמי האור (חולין ח' א') והר"ש בפ"ו מ"ח הביא מהת"כ דעיקר לשון שחין היינו שעלה מאליו וכל הני נתרבו מדכתיב בשחין שחין ב"פ ונקראו קדח (שם) ועיקר לשון מכוה היינו שנכוה באור וכל הני מרבינן ממכוה מכוה שחין ומכוה אם שחין קודם למכוה בטל מכוה את השחין ואם מכוה קודמת לשחין בטל שחין את המכוה (חולין שם) איבעיא להו ליבן שפוד והכה בו נידון משום שחין או משום מכוה חבטא קדים ואתא הבלא מבטל לי' לחבטא וה"ל מכוה ומצטרף למכוה ולא לשחין או דלמא הבלא קדים ואתי חבטא ומבטל לי' להבלא וה"ל שחין ומצטרף לשחין ולא למכוה חולין שם בשינוי לשון ולא אפשט שאלו את ר"א מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת שחין א"ל יסגיר א"ל למה למגדל ש"ל אינה ראוי' לפשיון אינה פושה למחיה אינה מטמאה א"ל שמא תכנוס ותפשה א"ל והלא מקומה כגריס א"ל לא שמעתי א"ל ר' יהודה בן בתירא אלמד בו א"ל אם לקיים דברי חכמים הן א"ל שמא יולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו א"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים (שם פ"ט מ"ג ונ"ל דלפי"ז מדויק היטב מה שהיתה השאלה והתשובה בשחין ולא במכוה דבשחין הוא דחיישינן שמא יעלה לו שחין ממילא דה"ל שחין דבתורה כמוש"ל אבל במכוה אין לחוש לכויה ופוטרו והי' נ"ל שזהו המכוון לקיים ד"ח מיהו להלן פי"א מ"ז יש ג"כ כלשון הזה שלא מצאתי שם כיוצא בזה:

(יט)

אדמרמת. הפתוך שבשלג כיין המזוג בשלג הפתוך שבסיד כדם המזוג בחלב דברי רבי ישמעאל רעק"א אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של שלג עזה ושל סיד דיהה ממנה (שם פ"א מ"ב) וכתב בא"ר בשם החסיד שיעור המזיגה כמו בעלמא שני חלקים מים ואחד יין ועי' (שבת ע"ז א' עירובין כ"ט ב' ובמסכת שבועות ו' א') איתא אר"ח משל דרע"ק למה הדבר דומה לארבע כוסות של חלב אחד נפלו לתוכו שתי טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו שמונה ואחד נפלו לתוכו שתים עשרה ואמרי לה שש עשרה טיפין ועי' תוס' (שם) ד"ה ואחד נפל לתוכו י"ב ועיין ר"ש שהביא מהת"כ וכן משמע במס' נגעים דגם שחין ומכוה מטמאין בד' מראות נגעים הנ"ל בעור בשר אף בלא אדמומית ומשמע דגם נגעי עור בשר מטמאין בפתוך:

(כו)

ושפלה איננה מן העור והיא כהה פי' ושפלה איננה עמש"ל פסוק ד' ופי' והיא כהה לפי משש"ש נ"ל לפי ענ"ד דוא"ו של והיא משמש בזה במקום והרי ע"ד משל"ל פ' ט"ו פסוק י"א ע"ש פי' אף שאין נראה שפלה מן העור מפני שתפחה והוגבהה מהעור מ"מ הרי

חלושה היא מכיון שאין בה ש"ל כמוש"ל פסוק ד' בפי' כהה דשם דהיינו חלש ולכך אינה מטמאה רק מסגיר ועמש"ל פסוק ו' לבסוף.

(כט) **בראש או בזקן גו' מראהו עמוק גו' נתק הוא.** זקן האשה והסריס שהעלו שער ה"ה כזקן לכ"ד למאי הלכתא אמר מר זוטרא לטומאת נגעים כו' לטהרת נגעים כו' (קדושין ל"ה ב') בביאור ענין הנתקין שיטת הרמב"ם והראב"ד ז"ל דא"צ שיהיו בשינוי מראה כדאיתא בת"כ מראהו עמוק מנין לרבות השוה והגבוה ת"ל אין מראהו עמוק אם כן מה תלמוד לומר מראהו עמוק מה מראהו עמוק בידי שמים כו' פרט לשנתקו אדם ונ"ל פשטא דקרא לפי"ז ע"ד מש"ל פסוק ד' דאף שמראהו עמוק היינו שהוא לבן ביותר מכל מקום אינו טמא רק בשער צהוב ופשיון וזהו דמסיים נתק הוא כלומר טומאתו רק משום נתק השער ואף שאין מראהו עמוק מפני שאין בו שום לובן מכל מקום כשאין בו שער שחור צריך הסגר ומטמא בפשיון וכן אם אינו עמוק מפני שהוא גבוה בממשו כמוש"ל בעור בשר מ"מ אין זה סי' טומאה ואין להקשות דלפ"ז יהיה פי' עמוק ואינו עמוק דהכא דלא כפי' דגבי בהרת דהא לק"מ דהתם דכתיב מעיקרא בהרת שאת או ספחת דהיינו לבנה משמעות הלשון בפי' עמוק ואינו עמוק כמוש"ש אבל הכא דלא הוזכר כלל בהרת משמעות הלשון בפי' עמוק ואינו עמוק כמוש"ש בזה והא דכתיב ומראהו אינו עמוק גו' וטהר אותו היינו אף שאינו עמוק מחמת שהוא גבוה במשושו מ"מ טהור כמוש"ל בנגעי הבהרת והא דכתיב ואם בעיניו גו' ושער שחור צמח בו גו' הפי' אף שעמד במראה לבן וגם פשה אם יש בו שער שחור טהור ועוד ראיה לזה מלשון הת"כ יכול תטמא הבהרת בראש ובזקן כו' אין לראש ולזקן טומאה אלא טומאת נתקין ואם נאמר דנתקין ג"כ היינו ע"י בהרת א"כ מגופייהו דנתקין ידעינן דבהרת בלא נתק אינה מטמאה בהו ועוד מביאין ראיה לזה מהא דכשמגלח מניח ב"ש סביב הנתק כדי שיהיה ניכר הפשיון כדאיתא בפ"י מ"ה ואם הנתק יש בו שינוי מראה הא יהא ניכר בו פשיון כמו בכל הנגעים ולפי"ז גם לשיטת הרמב"ם והראב"ד קשה דהא לאחר שישהה בהסגר שבעת ימים שיצמחו השערות במקום הגילוח כדאיתא (נזיר ל"ט ב') דבז' יומין אתיא מזיא כדי לכוף ראשן לעיקרן הרי יהיה ניכר פשיון מריטת השער כמו שניכר פשיון הנתק בהסגר ראשון קודם גילוח ע"י מדידה או השערה וצ"ל דהנתק אינו מטמא רק כשניתק השער ע"י הנתק אבל כשאינו גדל עי"ז אינו מטמא ול"ח פשיון ולשון כדי שיהא ניכר לאו דוקא וצורך הגילוח אינו משים היכר הפשיון כמו"ש ולפי כ"ז ליכא פריחה בכולה לאחר הגילוח רק כשניתק השער אחרי גידולו אחרי הגילוח ולפי כ"ז ענין הנתק הוא רק מריטת שער

ולפי"ז יש לעיין איך הקרחת והגבחת דלהלן טהורות בלי בהרות הא כיון שנקרח מעט ה"ל נתק וכשנקרח אח"כ כל צד הקדקוד אי כל הצד של צד הפנים ה"ל פשיון וטמא דהא ל"ח פרח בכולו רק בכל הראש ואין נראה כלל לומר דהיינו רק ביש בו שער שחור הר"ש והרע"ב כתבו שהחילוק שבין נתק לקרחת שהנתק מגדל שער וקרחת וגבחת אין מגדלין שער והביאו כן מהת"כ לפי הגי' שהיה בידם והתוי"ט הביא ג"כ דבריהם ולפי ענ"ד אין זה מובן דהא הנתק בלי שער צהוב טמא לעולם ע"י פשיון ומנא ידעינן באותה שעה שעתיד לגדל שער וה"ל נתק ואף דלפי גי' הת"כ שהיה בידיהם לא מיקרי קו"ג רק באין ראויין לגדל שער מ"מ לאו היינו שזה הוא החילוק בין נתק לקו"ג אלא שדין קו"ג היינו רק באין ראוי לגדל שער וכשראוי לגדל שער נראה שדינו לפי"ז דמטמא בעור בשר כמו הראש והזקן עד שלא העלו שער דשם ספ"ו והעיקר לפי ענ"ד דליכא בראש ובזקן דין עור בשר רק כשלא העלו שער כדמשמע שם ספ"ו וגי' הת"כ האמיתית כמו שלפנינו דמרבינן אף בעתיד לגדל שער כמו"ש התוי"ט ובביאור החילוק שבין נתק לקרחת וגבחת נ"ל א) קו"ג היינו בידי אדם ע"י מריטה או ע"י סיכה ואכילת נשם או ע"י מכה בידי שמים כדאיתא להלן והנתק הוא מריטת שער בידי שמים שלא ע"י מכה ב) כשתחילת הקריחה מהתחלת השער אצל עור הבשר ליכא משום נתק דאין נתק אלא ששער מקיפו כמ"ש בתוי"ט ואיירי שנתן כל חצי הראש בכה"ג ג) שנקרח כל הצד בבת אחת או שלא היה בו נתק כגריס במקום אחד עד שנקרח הכל דזה ל"ח נתק דכיון שאין שער מקיפו ולפי אלו הסברות הא דנתק כל הראש טהור משום פרח בכולו צ"ל דכיון דמעיקרא היה שער מקיפו נקרא נתק ולפי כ"ז נראה דאף שנקרח בענין הנ"ל רק איזה חלק בא' מהב' צדדין אותו החלק מטמא ג"כ בקו"ג מיהו צ"ע ונידון קרחת בזקנו ע"ל פ"ו מ"ח ומש"ש דעפ"י מש"ש צ"ל דבזקן ג"כ איכא דין קרחת וגבחת מיהו יותר נ"ל לפי ענ"ד ע"ד מש"ל בפ"א דודאי גם בנתקין בעינן ד' מראות ועמוק מן העור מטמא בלי שער צהוב ופשיון ופי' ובו שער צהוב דק היינו או שער צהוב דק או דכל עמוק ודאי יש לו סי' טומאה ומשכחת לה אינו עמוק בד"מ בעור בשר בריא לבן כמוש"ל שם והא דמרבה בת"כ הגבוה והשוה היינו בגרמוני וכיוצא בו והא דדריש מדכתיב מראהו עמוק פרט שנתקו אדם נ"ל דלאו היינו מראהו עמוק דפסוק ל' אלא מהא דכתיב בפסוק ל"א אין מראהו עמוק ולא כתיב ומראהו איננו עמוק כענין דכתיב בנגעי עור בשר ושחין ומחי' קדריש ותיבת א"כ מיותר וצ"ל ומה ת"ל מראהו עמוק והא דאיתא בת"כ כנ"ל יכול תטמא הבהרת בראש או בזקן נ"ל דהיינו בדיני בהרת בשער לבן ומחיה הנתקין מטמאין בשני שבועות ובשני סימנין בשער צהוב דק ובפשיון (שם פ"י מ"א):

(ל)
שער צהוב דק. לקוי קצר דרע"ק ריב"נ אומר אפילו ארוך שער צהוב דק מטמא מכונס ומפוזר מבוצר ושלא מבוצר הפוך ושלא הפוך דברי ר' יהודה רש"א אינו מטמא אלא הפוך כו' (שם מ"ב) החליטו בש"צ הלך ש"צ וחזר ש"צ וכן בפשיון בתחלה בסוף ש"ר בסוף ש"ש לאחר הפטור ה"ה כמו שהיה וכן בהחליטו בפשיון הלך הפשיון וחזר הפשיון וכן בש"צ בסש"ר בסש"ש לאחר הפטור ה"ה כמו שהיה (שם פ"י מ"ה) ועמש"ל פסוק ז' בדיני פשיון דאפשר לפשיון שיטמא בן יומו:

(לא)
ושער שחור אין בו גו' הצומח מציל מיד הש"צ ומיד הפשיון מכונס ומפוזר מבוצר ושלא מבוצר והמשואר מציל מיד שער צהוב ומיד הפשיון מכונס ומפוזר ומבוצר אינו מציל מן הצד עד שיהא רחוק מן הקמה מקום שתי שערות אחת צהובה ואחת שחורה אחת צהובה ואחת לבנה אינן מצילות שם פ"י מ"ג ומוכח מזה דב' שערות לבנות מצילות וכ"כ בא"ר ש"צ שקדם לנתק ר' יהודה מטמא כן היא גי' הא"ר ראב"י אומר לא מטמא ולא מציל רש"א כל שאינו סי' טומאה בנתק ה"ה סי' טהרה בנתק שם מ"ד. מי שהיה בו נתק ובו ש"צ טמא נולד לו שער שחור טהור אעפ"י שהלך לו שער שחור טהור (שם מ"ח) והיינו אעפ"י שהש"צ קיים ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כל נתק שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם (שם) והיינו אף שהלך לו הש"צ ג"כ ונולדו אח"כ סימני טומאה מ"מ טהור כיון שנטהר ע"י שער שחור רש"א כל שער צהוב שטהר שוב אין לו טומאה לעולם שם פי' דהש"צ שאינו מטמא הוה סי' טהרה כשער שחור כנ"ל וכל סי' טומאה שנולדו בו בעוד אותן הש"צ קיימין טהור אבל אם נולדו לו סי' טומאה אחר שהלך לו אותו הש"צ טמא כן פי' בא"ר והוא כתב דצ"ל דר"ש מקמי דרשב"י משום ר"ש ע"ש:

(לג)
והתגלח מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה (שם מ"ה) וכבר כתבתי דלשון זה הוא ל"ד אלא דאם פושה בלי מריטת שער ל"ה פשיון:

(לה)
ואם פשה יפשה גו' שני נתקין זה בצד זה ושטה של שער מפסקת ביניהם נפרץ במקום א' טמא פי' משום פשיון משני מקומות טהור פי' שאותה השטה נפרצה למטה ולמעלה ונשארו מאותה השטה ב' שערות באמצע טהור דמבוצרות נינהו והמשואר מציל במבוצר כנ"ל כמה תהא הפרצה מקום שתי שערות (שם מ"ו) שני נתקין זה לפנים מזה ושטה של שער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום אחד טמא פי' הפנימי טמא משום פשיון משני מקומות טהור פי' דשניהן נעשו נתק אחד וכיון דשער שחור מבוצר בנגע

טהור כמה תהא הפרצה ממקום שתי שערות נפרץ במקום אחד כגריס דכיון שזה בתוך זה ע"י פרצה דכגריס נעשו שניהם נגע אחד וה"ל שער שחור מבוצר ומציל (שם מ"ז) הראש והזקן אין מצטרפין זע"ז ואין פושין מזל"ז איזהו זקן מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת (שם מ"ט) ועיין בא"ר (שם) מי שהיה בו נתק כגריס וניתק כל ראשו טהור (שם מ"ט) פי' משום פרח בכולו הראש והזקן אין מעכבין זע"ז דברי ר' יהודה רש"א מעכבין זע"ז (שם):

(**לט**)
כחות לבנות היינו כהות מד' מראות כנ"ל:

(**מ**)
קרח הוא איזו היא קרחת אכל נשם סך נשם מכה שאינה ראויה לגדל שער איזו היא קרחת מן הקדקוד השופע לאחוריו עד פיקה של צואר איזו היא גבחת מן הקדקוד השופע לפניו עד כנגד השער מלמעלן (שם פ"י מ"ו) ונ"ל פי' עד עיקרן של שערות האחרונות שכשהשערות שוכבות על המצח עיקרן שלמעלה מסוף השערות:

(**מב**)
בקרחת או בגבחת גו' הקרחת והגבחת מטמאות בשני שבועות בשני סימנים במחיה ובפשיון (שם) הקרחת והגבחת אין מצטרפין זע"ז ואינן פושות מזל"ז ר' יהודה אומר אם יש שער ביניהן אין מצטרפות ואם לאו ה"א מצטרפות (שם) הזקן מטמא בנגע כדין קו"ג כשנקרח כדמוכח (שם פ"ח מ"ה):

(**מה**)
בגדיו יהיו פרומים גו' פרימה היינו קריעת בגדים כאבל פריעה אין פריעה אלא גידול שער (מ"ק ט"ו א') חייב בעטיפת הראש כאבל ואסור בשאלת שלום אבל קורא ושונה ודורש ואסור בתכבוסת ואפי' בשבתות ויו"ט אסור בכל הנ"ל וברחיצה סיכה נעילת הסנדל וזקיפת המטה ועשיית מלאכה בעי' בגמרא (שם) אי מותר בתה"מ פלוגתא דתנאי (שם ז' ב') ע"ש. כהן גדול שנצטרע חייב בפו"פ שעשה דוחה ל"ת דומן המקדש ל"י שבסדר אמור ועמש"ל פרשה ח' פסוק ל"ג האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת (סוטה כ"ג א') במשנה וברמב"ם כתב ולא עוטה על שפם:
שם וטמא טמא יקרא כתב הרמב"ם מהת"כ שכל הטמאין צריכין להודיע לכל שהן טמאין שיפרשו מהן:

(**מו**)
בדד ישב מחוץ למחנה מושבו היינו חוץ לג' מחנות והיינו חוץ לירושלים וכל ערי מוקפי חומה (פ"ק דכלים פסחים ס"ז א' זבחים קי"ז א') ועמ"ש בספר במדבר פרשה

ה' פסוק ב' ד"ה וישלחו בגדים המנוגעים משלחין אותן חוץ לעיר בין שהיתה מוקפת חומה בין שאינה מוקפת חומה וזה חומר בבגדים מבאדם. רמב"ם בפי"ג מהל' טומאת צרעת מהתוספתא:

(**מז**)
והבגד גו' אין מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים פשוט בכתוב ובמס' נגעים פי"א ולהלן בסדר קדושים יתבאר דאין צמר אלא הבא מרחלים נקבות וזכרים ועמש"ש בעז בת רחל ורחל בת עז שלש אצבעות על שלש אצבעות מטמא בנגעים (שבת כ"ו ב') בגד שלא ארג בו גע"ג ונראה בו נגע ואח"כ ארג בו גע"ג טהור (שם פי"ב מ"ב) כל הבגדים מטמאין בנגעים חוץ משל עובד כוכבים (נגעים שם מ"א) וצ"ע בגר תושב אם דינו כמו בנגעי הגוף הלוקח בגדים מן העובד כוכבים יראו בתחלה (שם) ועמש"ל בנגעי הגוף בעובד כוכבים שנתגייר צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים אין מטמאין בנגע אם רוב מן הרחלים מטמאין מחצה ע"מ מטמאין וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זב"ז (שם מ"ב) וכה"ג שנינו במס' (כלאים פ"ט מ"א) ושם כתבתי דהיינו ביטול דמין במינו או דענין ביטול זה הוא ענין טפילה שהמיעוט נעשה טפל להרוב העורות והבגדים הצבועים אין מטמאין בנגעים הבתים בין צבועין בין אינן צבועין מטמאין בנגעים דר"מ ר' יהודה אומר העורות כבתים רש"א הצבועין בי"ש מטמאין בידי אדם אין מטמאין (שם מ"ג) בגד ששתיו צבוע וערבו לבן ערבו צבוע ושתיו לבן הכל הולך אחר הנראה (שם מ"ד) כל הראוי ליטמא ט"מ אעפ"י שא"ר ליטמא מדרס מטמא בנגעים כגון קלע של ספינה ווילון שבי"ס של שבכה ומטפחת של ספרים וגלגלין ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רוחב כגריס פי' כשיעור נגע ה"א מיטמאין בנגעים שם מי"א ועמש"ל ל פסוק ב' ד"ה בעור בשרו. סגוס שנראה בו נגע עד שיראה באריג ובמוכין החמת והתורמל נראין כדרכן (שם) פי' שקושרין אותן ונכפל במקום הקשר ואין הנגע שבכפליו נראה אא"כ מתפשט העור רואהו כך כמו שהוא מקומט ופושה מתוכו לאחוריו ומאחוריו לתוכו (שם) וע"ש במפרשים:

(**מח**)
או בשתי גו'. השתי והערב מטמאין בנגעים מיד רי"א השתי משישלק והערב מיד והאונין של פשתן משיתלבנו (פי"א מ"ח) אונין היינו מטוה שאינו ניכר בין שתי לערב ר"ש שם ותוס' (שבת כ"ז ב') כמה יהא בפקעת ותהא מטמאה בנגעים כדי לארוג ממנה שלש על שלש שתי וערב ואפי' כולה שתי אפילו כולה ערב היתה פסיקות אינה מטמאה בנגעים רבי יהודה אומר אפילו פסיקה אחת וקשרה אינה מטמאה (שם) המעלה מן הפקעת לחברתה מן הסליל לחבירו מן הכובד עליונה לכובד התחתונה וכן שני דפי

חלוק שנראה נגע בא' מהן הרי השני טהור בנפש המסכת ובשתי העומד הרי אלו מטמאין בנגעים מיד רש"א השתי אם היה רצוף מיטמא (שם מ"ט) נראה בשתי העומד הארוג טהור נראה בארוג השתי העומד טהור נראה בסדין שורף את הנימין נראה בנימין הסדין טהור חלוק שנראה בו נגע מציל את האמריות שבו אפי' הן ארגמן (שם מי"א):

שם. או בעור. עורות הים אינן מטמאין בנגעים חיבר להן מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה דבר שהוא מק"ט טמא (שם מ"א) וכן בכל הטומאות (כלים פי"ז מי"ג):

(מט)

ירקרק או אדמדם. הבגדים מטמאין בירקרק שבירוקים ובאדמדם שבאדומים (שם פי"א מ"ד) ופשוט דה"ה בעורות ועמש"ל פסוק נ"ו הבגדים מיטמאין בשלשה שבועות ובשלשה סימנים בירקרק ובאדמדם ובפשיון בירקרק ובאדמדם בתחלה פי' להסגיר בסוף ש"ר בסש"ש בסוף שבוע שלישי לאחר הפטור ובפשיון בסוף ש"ר כו' ומטמאין בב' שבועות שהן י"ג יום (שם פ"ג מ"ז):

(נא)

פשה הנגע קייטא שיש בה פספסין צבועין ולבנים פושין מזה לזה שאלו את ר"א והרי הוא פספס יחידי אמר להן לא שמעתי א"ל ריב"ב אלמוד בו א"ל אם לקיים ד"ח הן א"ל שמא יעמוד בו ב' שבועות והעומד בבגדים ב' שבועות טמא א"ל חכם גדול אתה שקיימת ד"ח (שם מ"ז) הפשיון הסמוך כ"ש הרחוק כגריס והחוזר כגריס (שם מ"ז) נגע שהיה באמצעו מקום נקי פסק הרמב"ם דאין הנגע פושה לתוכו עפ"י הת"כ ונ"ל לפי ענ"ד דהיינו פלוגתייהו דר"מ וחכמים (שם פ"ו מ"ג ומ"ו) הבלתי לעיל פסוק יו"ד בד"ה ומחית בשר חי בשאת היה ירקרק ופשה אדמדם אדמדם ופשה ירקרק טמא נשתנה ופשה נשתנה ולא פשה כאלו לא נשתנה ר' יהודה אומר יראה בתחלה (שם מ"ד) העומד בראשון פי' במראיתו ובשיעורו יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף הפושה בזה ובזה ישרף (שם מ"ה) הכל מפורש בכתוב ופי' עומד במראיתו דבמשנה ופי' והנגע לא הפך את עינו דקרא כתב הרמב"ם דהיינו שלא נשתנה מירקרק לאדמדם ולהיפך וכבר השיגו הראב"ד מהא דלעיל ופי' עמד בעיניו היינו שלא נשתנה למראה כהה הכהה בראשון יכבס ויסגיר (שם) והיינו אפילו פשה כמוש"ל פסוק נ"ו הכהה בתחלה פי' אחר שראהו הכהן ירקרק או אדמדם כהה קודם הסגר ר' ישמעאל אומר יכבס ויסגיר פי' ודינו לכ"ד כמו הכהה בראשון ונ"ל דאף שכבר הוכבס קודם הסגר ראשון מ"מ כשצריך להסגירו שנית צריך כיבוס שנית כמו הכהה בראשון ועמש"ל פסוק נ"ו וחכ"א אינו זקוק לו (שם) ר' יונתן בן אבטולמוס אומר מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר

קו"ג באדם מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור (סנהדרין פ"ז ב' זבחים מ"ט ב' נדה י"ט א') ואיתא שם דרבנן פליגי עליה:
שם. צרעת ממארת תן לו מארה שלא יהנה ממנו ת"כ הובא בר"ש ובתוס' (ערכין כ"א) ואפילו מוסגר הובא בר"ש ותוי"ט המוסגר שנתערב באחרים כולן טהורין ונ"ל פי' כגון שנקרע מקום הנגע או שנצבע קצצו ועשאו מוכין טהור ומותר בהנייתו והמוחלט שנתערב באחרים כולן טמאין קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנייתו (שם פי"א):
שם טמא הוא דין טומאת צרעת נתבאר לעיל בדיני נגעי אדם ע"ש:

(נב)
ושרף. צע"ק באפרו אם מותר ועיין שלהי מסכת תמורה:

(נד)
וצוה הכהן גו' הכיבוס ע"י ציווי הכהן דווקא ת"כ הובא בר"ש ובא"ר:
שם וכבסו הכיבוס ע"י שבע סממנין כמו בדם חטאת (זבחים צ"ה) וצריך לכבס את הנגע ומעט מן הבגד שסביב להנגע ת"כ הובא בר"ש ורמב"ם:

(נו)
והנה כהה הנגע גו' למראה שני פי' לירוק או אדום בינוני אבל הכהה למראה שלישי דהיינו כהה דכהה א"צ לקרוע הנגע אלא הדין כמו בסר הנגע דלהלן פסוק נ"ח ח"כ הובא בר"ש בקיצור נמצא בסוף שבוע שני כהה ופשה נראה לי ודאי מהכתוב לעיל בפסוק נ"ה שדינו כמו לא פשה וכהה דקורעו מהבגד והבגד טהור דלא נאמר פשיון רק בלא הפך הנגע את עינו וכ"כ המפרשים ולפי"ז הכהה בראשון שדינו להסגיר כנ"ל אינו מטמא בפשיון בשבוע שני ומה שמסגירו שנית היינו שמא יחזור לירקרק ואדמדם כמו"ש הר"ש וכן כשכהה ופשה בראשון נראה לוודאי שהדין שיכבס ויסגיר דל"ח פשיון בכההותו ואם לא חזר לירקרק ואדמדם בשבוע השני הדין כמו בכהה ופשה בסוף שבוע שני וכ"ז בכהה למראה שני אבל בכהה דכהה הדין כמו בסר הנגע כמו"ש מקודם:
שם וקרע אותו: שורף מה שקרע וצריך מטלית ר' נחמיה אומר א"צ מטלית (שם מ"ה) זה הבגד אף שנשאר טהור נקרא מוסגר במשנה ו' דשם עשרה אופנים במטליות ד' מהן נשנו במשנה הנ"ל וששה בתוספתא הובאו בר"ש ובמ"ל ואלו הן אופן א) הטולה מן הטהור במוסגר וחזר הנגע לנופו של בגד אעפ"י שהבגד טעון שריפה מ"מ מציל את המטלית במשנה שם והטעם פשוט מכיון שהמטלית לא היה בה נגע מקודם כמו בהבגד וכתב המ"ל דהמטלית א"צ הסגר מכיון שלא נמצא בו בעצמו הנגע ול"ד לבגד טהור שיש בו טלאי ונמצא נגע בגוף הבגד דוודאי דין הטלאי כדין הבגד דהתם שניהם שמשו בשוה יחד בענין הנגע משא"כ בזה אופן ב) חזר למטלית שורף הבגד (שם במשנה) שהמטלית

אעפ"י שאינה נתפסת להבגד באופן הא' לענין דין המטלית עצמה כיון שלא שמשה עמו בקודמין מ"מ נתפסת היא להבגד לענין דין הבגד עצמו ששימש בקודמין ובמ"ל האריך קצת בזה בלי צורך לפי ענ"ד וכתב במ"ל דפשוט הוא דאף שאין בהמטלית שלש על שלש מ"מ כיון שהיא מחוברת להבגד חשיבא לענין דין הבגד כגופו של בגד גם כתב שם בסי"ד בחלוקה היו"ד דאין לחלק בזה בין הניח המטלית במקום קריעת הנגע או שהניחו על קרע אחר וכ"ז נכון ובדין המטלית כתב הר"ש דא"צ שריפה אלא תשמש לעצמה בסימנין כבגד בפ"ע אם יש בה גע"ג ואם לאו טהורה לגמרי וכן הוא בתוספתא והרמב"ם כתב דשורף הכל אופן ג) הטולה מן המוסגר בטהור וחזר הנגע להבגד המוסגר שורף את המטלית שם במשנה ונראה דה"ה בלא טלה לבגד אחר דין המטלית כדין הבגד והא דנקט הטולה הוא לרבותא ועיין ר"ש ומ"ל שם וגי' הר"ש היא מציל את המטלית ובתוי"ט תמה ע"ז מהמשנה דבענין נגעי בתים (שם פי"ג מ"ה) ע"ש אופן ד) חזר הנגע למטלית הבגד הראשון ישרף והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנים שם במשנה וה"ה בלא טלה המטלית לבגד אחר כמו"ש מקודם וכתב במ"ל דפשוט הוא דאף שניצל הבגד השני מ"מ המטלית תשרף אח"כ וה"מ כשיש בה גע"ג אבל כשאין בה גע"ג כתב שם דפחות מגע"ג אינה מטמאה בנגעים והיא טהורה לגמרי דאם נחשבה מגופו של בגד השני הרי אין דינו לשריפה וכן אינה זוקקת את הבגד הראשון לטומאה דהא בהא תליא כמו"ש (נדה נ"ה א') לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש ועיין במ"ל מש"ש לגי' הר"ש באופן הג' הנ"ל אופן ה) הטולה מטהור במוסגר וחזר הנגע לגופו של בגד כנ"ל באופן ה' אלא שפשה להמטלית איתא בתוספתא פשה מן הבגד למטלית זו"ז ישרפו ואע"ג דבאופן הב' הנ"ל המטלית תשמש לעצמה בסימנים הכא דה"ל פשיון חמור טפי ועיין במ"ל שם אופן ו) העולה מן המוסגר בטהור ונראה נגע בהבגד הטהור שורף את המטלית תוספתא (שם). וכתב הר"ש שהבגד שבו הנגע טעין הסגר והמוסגר שהמטלית נלקחה ממנה כדקאי קאי דגרירה דגרירה לא אמרינן עיין כיוצא בזה (שבת ע"א א') אופן ו) הטולה מן המוסגר בטהור ונראה נגע בטהור ופשה להמטלית איתא בתוספתא זו"ז ישרפו וכתב המ"ל שזה פשוט דהטהור ישרף ע"י סי' הפשיון והמטלית גם בלא סי' הפשיון ישרף שהרי הוא מוסגר והבגד המוסגר שנלקחה המטלית ממנו ג"כ צריך שריפה כמו באופן הד' הנ"ל אופן ח) שני בגדים מוסגרים שנטל מטלית מאחד מהם וטלה על השני ונראה נגע באחד מן הבגדים איתא בתוספתא הוא ומטליתו ישרפו פי' אם נראה הנגע בהבגד שהמטלית נלקחה ממנו הרי המטלית שנלקחה מאותו הבגד להשני ישרף בק"ו מהאופן הג' והר"ש כתב דאפילו לפי גי' בענין הג' דמציל המטלית

מ"מ בזה גרע טפי אם נראה הנגע בהבגד שטלה בו המטלית הרי המטלית שבאותו בגד שהנגע נמצא בו ג"כ ישרף בק"ו מאופן הו' הנ"ל והבגד המוסגר השני שהנגע לא חזרה לו כדקאי קאי כנ"ל באופן הוא"ו אופן ט) חזר נגע להמטלית המטלית והמוסגר שהמטלית נלקחה ממנו ישרפו בק"ו מאופן הד' הנ"ל והבגד שבו המטלית ישרף בק"ו מאופן הב' הנ"ל ועמ"ש באופן שלאח"ז אופן י) טלה מזה לזה ומזה לזה וחזר הנגע לא' מן המטליות שני הבגדים והמטלית שבו הנגע ישרפו כמו באופן שלפני זה והמטלית השניה שלא חזרה לה הנגע שהיא בבגד השני נראה דניצלת דגרירה דגרירה לא אמרינן ובתוספתא איתא חזר הנגע לאחת מן המטליות כולן ישרפו ואין זה נכון וכ"כ במ"ל וצ"ל שהגי' בזה היא משובשת וצ"ל וחזר הנגע למטלית ע"ש:

(נח)

וסר מהם גו' כבר כתבתי בפסוק נ"ו דכהה למראה ג' הדין כמו בסר הנגע:

שם וכבס שנית גו' כתב בא"ר דכיבוס זה היינו טבילה וא"צ ציווי כהן והתרגום בזה ויצטבע שהוא תרגום של טבילת בגדים ולשון שנית נ"ל דקאי על מה שסביב הנגע שמתכבס ג"כ בכיבוס הראשון עם הנגע כנ"ל מיהו צ"ע דמ"מ הא ל"ד האי כיבוס לכיבוס ראשון ומאי שנית ואולי גם בכיבוס הראשון צריך כל הבגד טבילה:

סדר מצורע

פרשה יד

(ד)

שתי צפרים צפרים דרור (נגעים פי"ד) שדרות בבית כבשדה שאינן מקבלין מרות ביצה כ"ד מצותן שיהו שוות במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחד אעפ"י שאינן שוות כשרות לקח א' היום וא' למחר כשרות שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרור יקח זוג לשני' הראשונה מותרת באכילה שחטה ונמצאת טרפה יקח זוג לשניה הראשונה מותרת בהנאה נשפך הדם תמות המשתלחת מתה המשתלחת ישפך הדם (שם פי"ד מ"ה):

שם. ועץ ארז ושני תולעת ואזוב עץ ארז ארכו אמה ועביו כרביע כרע המטה אחד לשנים ושנים לארבעה (שם מ"ו) עשרה מיני ארזים הן (ב"ב פ' ב') עפ"י הפסוק אתן במדבר עץ ארז ישעיה מ"א וע"ש שני תולעת שלשה לשונות הן של פרה משקל עשרה זוז של שעיר המשתלח משקל שני סלעים ושל מצורע משקל שקל (יומא מ"ב א') וע"ש אזוב לא אזוב יון ולא אזוב כוחלי לא אזוב רומי לא אזוב מדברי ולא כל אזוב שיש לו שם לוי (נגעים פי"ד מ"ו) שיעור אזוב טפח (נדה כ"ו א') ועיין בדיני אזוב דלענין הזאת מי פרה

במס' פרה פי"א נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת וכרכן בשירי הלשון (נגעים פי"ד מ"א) ד' מינים אלו מעכבין זא"ז (מנחות כ"ז):

(ה)

ושחט גו' אחר השחיטה ומצוי הדם קוברה בפניו (שם פי"ד מ"א) דאסורה בהנאה ואפרה אסורה שלהי תמורה וע"ש שחטה שלא באזוב שלא בעץ ארז שלא בש"ת ר' יעקב אומר הואיל והוקצה למצותה אסורה רש"א הואיל ונשחטה שלא כמצותה מותרת ע"כ ל"פ אלא דמ"ס שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ומ"ס שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה דכ"ע מיהו מחיים לא מתסרא (קדושין נ"ז א') ומסקנא דתנא דבי ר' ישמעאל פליג וס"ל דנאסרת מחיים:

שם אל כלי חרש חדשה (נגעים פי"ד מ"א) שלא נעשה בה מלאכה (סוטה ט"ו):

שם אל מים חיים מביא מים שדם צפור ניכר בהן וכמה רביעית (סוטה ט"ז ב') וכן הוא (נזיר ל"ח א' מנחות פ"ח א') רביעית מים למצורע מיהו במסכת (סוטה שם) איתא דרק ר' ישמעאל הוא דס"ל הכי אבל רבנן פליגי עליה וכתבו התוס' דרבנן מודו דבפחות מרביעית לא סגי אלא דס"ל דנותן לתוכה חצי לוג דיש גורסין כך במשנה דנגעים הא דבעינן שיהא דם צפור ניכר בהן בצפור דרור שיערו חכמים אין לך גדולה שנדחית את המים ולא קטנה שנדחית מפני המים (סוטה שם) ועיין תוס' שם שכתבו דהאי ניכר היינו שיהא ניכר ממשו של הדם דמראה בעלמא ודאי ניכר ביותר מרביעית וכ"כ התוס' (מנחות כ"ב א') הבאתי בפרשה א' פסוק ה' ד"ה את הדם:

(ו)

ואת הצפור גו'. הקיף להן ראשי הגפים וראש הזנב של שני' (נגעים פי"ד מ"א):

(ו)

על המטהר לאחר ידו של המצורע וי"א על מצחו (שם):

שם ושלח את הצפור החיה גו' אינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר שנאמר כו' אל פני השדה (נגעים שם מ"ב) שלא יעמוד ביפו ויזרקנה לים בגבת ויזרקנה למדבר ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה (קדושין נ"ז ב') ופי' התוס' דלאחר כפרה היה הכהן או שלוחו נושאה לעיר ומשלחה חוץ לחומה הצפור המשולחת מותרת באכילה (קדושין נ"ז א') דרשינן שם מקרא רבא אמר לא אמרה תורה שלח לתקלה שלחה וחזרה חוזר ומשלח אפילו מאה פעמים דשלח משמע אפילו מאה פעמים (ב"מ ל"א א'):

(ח)
וכבס גו'. במשנה ב' דפי"ד דנגעים איתא בא לו לגלח את המצורע העביר תער על כל בשרו וכבס בגדיו וטבל:
שם. וגלח גו' שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים וכולן שגלחו שלא בתער או ששיירו בו שערות לא עשו כלום (נגעים פי"ד מ"ד) בתגלחת ראשונה לכו"ע מגלחו כדלעת (סוטה ט"ז א' ב') ומשמע שם דמ"מ שער בית החוטם א"צ לגלח ועמש"ל בתגלחת שני' בנזיר ממורט איכא פלוגתא דב"ש וב"ה (נזיר מ"ו ב') בש"א א"צ להעביר תער על ראשו ובה"א צריך ובמסכת (יומא ס"א) מתניא איפכא ובמס' (נזיר שם) איכא פלוגתא דאמוראי בביאור דברי ב"ש וב"ה ומשמע שם דה"ה דפליגי בהעברת תער דמצורע:
שם ורחץ במים טבילת מצורע ומצורעת ביום (יומא ו' א' ב'. פסחים צ"ב):
שם וטהר: טהור מלטמא בביאה וה"ה מטמא כשרץ נכנס לפנים מן החומה (נגעים פי"ד מ"ב) במחנה לויה ג"כ מותר מה"ת מיהו מתקנת יהושפט ודאי אסור דוודאי לא קיל מט"י. עי' (יבמות ז' ב' פסחים צ"ב א'):
שם וישב מחוץ לאהלו גו' מנודה מביתו ש"י ואסור בתה"מ (נגעים שם) ובימי חלוטו אי אסור מק"ו או לא פלוגתא במסכת (מ"ק ז' ב') האשה מותרת בתה"מ (כריתות ח' ב'):

(ט)
והיה ביום השביעי יגלח גו' ר' ישמעאל דדריש כללי ופרטי דריש הכי כל שערו כלל את ראשו גו' פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מקום כינוס שער ונראה אף כל מקום כינוס שער ונראה מה רבי רבי שער הרגלים פי' בית הבושת מאי מיעט מיעט שער בית השחי וכולא גופא רע"ק דדריש ריבוי ומיעוט ריבה הכל מאי ריבה ריבה דכולא גופא מאי מיעט מיעט שער שבתוך החוטם ולבד זה מגלח כדלעת (סוטה ט"ז א' ב'):
שם
וטהר טהור מלטמא כשרץ וה"ה טבול יום אוכל במעשר פי' במע"ש העריב שמשו אוכל בתרומה (סם מ"ג) ועמש"ל ביולדת:

(י)
וביום השמיני גו' טבל בשביעי וגילח בשמיני אינו מביא קרבנותיו בשמיני אלא בתשיעי דמצורע טהרתו תלויה בתגלחתו (נזיר שם) כפי' התוס' וע"ה מש"ש שם אם היינו מפני שאסור במחנה לויה או דגזה"כ הוא ונראה מזה דאם גילח בשביעי ולא טבל בשביעי ג"כ אינו מביא קרבנותיו בשמיני. מצורע שחל שמיני שלו להיות בעה"פ וראה קרי בו

ביום וטבל אמרו חכמים אעפ"י שאין ט"י אחר נכנס הוא נכנס מוטב שיבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת ואמר ר' יוחנן ד"ת אפילו עשה אין בו שנאמר ויעמד יהושפט גו' לפניי חה"ח מאי חצר חדשה שחידשו בה דברים ואמרו ט"י אל יכנס למחנה לויה ואמר עולא מ"ט פי' איך מכניס ידיו לבהונות כו' הא ביאה במקצת שמה ביאה הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו (יבמות ז' ב' פסחים צ"ב א)

שם ושלשה עשרונים גו'. לשלשתן ושלשתן צריכין נסכים ובזה משונה חטאת ואשם מצורע משארי חטאות ואשמות (מנחות צ' ב' צ"א א'):

(יא)

פתח אהל מועד המצורע טבל בלשכת המצורעים בא ועמד בשער נקנור ר' יהודה אומר לא היה צריך טבילה (נגעים שם מ"ח) שער נקנור בסוף עזרת נשים למערבה ושער נקנור בכלל עזרת נשים שהיא מחנה לויה (פסחים פ"ה ב'):

(יב)

לאשם. אינו בכסף שקלים כאשמות דלעיל פרשה ה' שהרי כבש בן שנה הוא (פרה פ"ג ובא בסלע (כריתות י' ב') ומ"מ משפטו כאשם (שם) ועמש"ל פסיק י"ד בדיני שלא לשמו:

שם והניף גו'. אין לך תנופה חיים אלא זה ושלמי צבור דעצרת (מנחות ס"א א') צריך להניפן יחד הניף זה בפ"ע וזה בפ"ע יצא (מנחות שם):

(יג)

ושחט את הכבש גו' בא לו אצל האשם סמך שתי ידיו עליו ושחטו (נגעים פי"ד מ"ק) כל הסמיכות שהיו שם קירא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקנור שאין מצורע יכול ליכנס לשם פי' למקום שחיטתו של האשם עד שמזין עליו מדם חטאתו ואשמו ואי אמרת ביאה במקצת לא שמה ביאה ליעל ידי' ולסמך אמר רב יוסף ה"מ ר"י בר"י היא דאמר מרחק צפין פי' זה עמש"ל פרשה א' פסוק י"א איכא דאמרי אר"י כל הסומך ראשו ורובו מכניס מ"ט בכל כחי בעינן הלכך לא אפשר (זבחים ל"ג א') ופרכינן שם אי קסבר סמיכת אשם מצורע דאורייתא ותיכף לסמיכה שחיטה דאירייתא ליעל ולסמך להדיא דרחמנא אמר אמר ר"א בר מתנה גזירה שמא ירבה בפסיעות וא"ד שם דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא (שם) ועיין תוס' (זבחים ע"ו ב') ד"ה סמיכה. רש"י (נדה ע' ב') ד"ה שחיטתו (מנחות צ' ב'):

(יד)

ולקח הכהן קבלו ב' כהנים את דמו אחד בכלי ואחד ביד זה שקבלו בכלי בא וזרקו על קיר המזבח וזה שקיבל ביד בא לו אצל המצורע (נגעים שם יומא ס"א ב') וע"ש:

שם ונתן על תנוך גו' הכניס ראשו ונתן על תנוך אזנו תנוך הביא הר"ש מהת"כ שהוא גדר האמצעי שבאוזן ידו ונתן על בהן ידו רגלו ונתן על בהן רגלו ר' יהודה אומר שלשתן היה מכניס כאחד אין לו בהן יד בהן רגל אוזן ימנית אין לו טהרה עולמית רא"א נותן הוא על מקומן רש"א אם נתן על של שמאל יצא (שם מ"ט) וכן היא הגי' (סנהדרין דרין מ"ה ב') רק דבדברי ר"ש איתא נותן על שמאלו ויוצא ולפי"ז חכמים בעו קרא כדכתיב ור"א לא בעי קרא כדכתיב ומשמע שם דבלא היה לו תנוך ובהן מקודם שנצטרע לכו"ע נותן על מקומן. ובמס' נזיר מ"ו ב' הגי' היא כך אין לי טהרה עולמית דברי ר"א רש"א יניחו על מקומו ויצא וחכ"א יניח על של שמאל ויצא ושם משמע דאין חילוק בין היה מקודם בין לא היה מקודם ועיין תוס' סנהדרין (שם) שהביאו כמה סוגיות הפוכות אמר ר' יוחנן אשם מצורע ששחטו שלא לשמו באנו למחלוקת ר"מ ור"א ור"ש לר"מ כו' יביא אחר וישחוט ולר"א ור"ש כו' אין לו תקנה ורב חסדא פליג וס"ל דלכו"ע אין לו תקנה תניא כוותיה דר"י אשם מצורע ששחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו לבהונות ה"ז עולה לגבי מזבח וטעין נסכים וצריך אשם אחר להכשירו ור"ח א"ל מאי צריך צריך ואין לו תקנה (יומא ס"א ב') ועיין (מנחות ה' א' צ' א') ועמש"ל פרשה ב' פסוק י"ד בדיני מנחת העומר אשם מצורע ששחטו קידם זמנו פי' קודם יום השמיני פשוט דפסיל ועמש"ל פרשה י"ז נידון שחוטי חוץ:

(טו)

ויצק גו' חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו משיצק יביא אחר בתחלה דברי רע"ק רש"א חסר הלוג עד שלא נתן פי' שבע מתנות ימלאנו משנתן יביא אחר בתחלה (נגעים שם מ"י) נעל מלוג השמן ויצק לתוך כפו של חבירו ואם יצק לתוך כף עצמו יצא. טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים על כל הזיה טבילה.

(יח)

והנותר בשמן גו' יתן על ראש המטהר גו' אם נתן כפר לא נתן לא כפר דברי רע"ק ריב"נ אומר שירי מצוה הן בין שנתן בין שלא נתן כפר ומעלין עליו כאלו לא כפר (נגעים שם) והנשאר כלי אחרי כל מתחלק לכהנים (זבחים צ"א א'):

(כ)

וכפר עליו הכהן גו'. שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם קרב קרבנו של אחד מהם ומת אחד מהם זו ששאלו אנשי אלכסנדריא א"ר יהושע וא"ל יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני (שם פי"ד מי"ג) דחטאת העוף באה על הספק כנ"ל והא איכא אשם אמר שמואל כשקרב אשמו אמר רב ששת גברא רבה כשמואל לימא כי האי מילתא כמאן אי כר' יהודה הא אמר אשם קבעה במס' נגעים (שם מי"א) ואי כר"ש דאמר חטאת קבעה אע"ג

דלא קרב אשם ליתי אחר דהא שמעינן לי' לר"ש דאמר ליתי וליתני דתניא אר"ש למחרת מביא אשמו ולוגו עמו ומעמידו בשער נקנור ומתנה עליו ואומר אם מצורע הוא הרי אשמו ולוגו עמו ואם לאו אשם זה יהא שלמי נדבה ואותי אשם טעון שחיטתו בצפון וטעון מתנות בהונות וסמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולא הודו לו חכמים לר"ש מפני שמביא קדשים לבית הפסול שמואל ס"ל כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא (נדה ע' ב') ועיקר פלוגתייהו דר"ש וחכמים (זבחים ע"ה ב') הובא בדיני אשם):

(כא)

ואם דל גו' מצורע שהביא קרבנו והעשיר עשיר והעני הכל הולך אחר החטאת דר"ש ר' יהודה אומר אחר האשם (נגעים פי"ד מי"א) ושארי דינים בזה הבאתי בדיני קרבן עולה ויורד דבפרשה ה':

(לד)

נגעי צרעת בבית ארץ גו' שיעור נגעי בתים כשני גריסין אורך ברוחב גריס כדבעינן למימר לקמן חו"ל וירושלים אין מיטמאין בנגעים (נגעים פי"ד מ"ד) ותניא אחוזתכם אחוזתכם מטמאה בנגעים ואין ירושלים מטמאה בנגעים דלא נתחלקה לשבטים א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד (יומא י"ב א') דס"ל ירושלים נתחלקה לשבטים וכתבו בתו' שם והתוס' במסכת ב"ק פ"ב ע"ב די"ל טעם בהא דמקדש משום דדושנה של יריחו לא נתחלק ונתנהו עבור מקום מקדש בית הכנסת בית השותפין בית האשה מטמאין בנגעים כו' והתניא יכול יהו בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצאו אלו שאין מיוחדין לו ל"ק הא ר"מ הא רבנן כו' ואב"א הא והא רבנן ול"ק הא דאית בה בית דירה הא דלית בה בית דירה ואב"א הא והא דלית בה ב"ד הא דכרכים והא דכפרים ודכרכים אין מטמאין בנגעים והתניא אר"י אני לא שמעתי אלא מקום מקדש הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין אימא אר"י אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד כל הבתים מטמאין בנגעים חוץ משל עו"ג הלוקח בית מן העו"ג תראה בתחנה (נגעים פי"ב מ"א) בית שצדו א' עו"ג וצדו א' ישראל צדו א' בארץ ישראל וצדו א' בחו"ל אינו מטמא בנגעים תוספתא הובאה ברמב"ם הבתים מטמאין בין שאינם צבועין בין צבועין (שם פי"א משנה ג') בית עגיל בית טריגין בית הבנוי בספינה או באסקריא על ד' קורות פי' היוצאות מבנין ותלויות באויר אינו מטמא בנגעים על ארבעה עמודים פי' תקועים בארץ מטמא בנגעים (שם פי"ב מ"א) בשינוי לשון ועיין בא"ר בית שאחד מצדדיו מחופה בשיש אחד בסלע פי' בין שמחופה בסלע ועיין בא"ר ואחד בלבנים ואחד בעפר פי' גוש עפר שלא נגבל להיות טיט טהור (שם

מ"ב) אין הבית מטמא בנגעים עד שיהו בו אבנים עצים ועפר פי' מגובל לטיט (שם). בית שלא היו בו אבנים ועצים ועפר ונראה בו נגע ואח"כ הביאו לו אבנים עצים ועפר טהור (שם). וכן בבגד שלא ארג בו גע"ג (שם) כמה אבנים יהיו בו ר' ישמעאל אומר ארבע שהיה רי"א עד שיראה כשני גריסין על שני אבנים או על אבן אחת רעק"א שמונה שהיה רעק"א עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים לא על אבן אחת ר"א בר"ש אומר עד שיראה כשני גריסין על שני אבנים בשני כתלים בזוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס (שם מ"ג). עצים כדי ליתן תחת השקוף פי' בכל כותל רי"א כו' עפר כדי ליתן בין פצים לחבירו קירות האבוס וקירות המחיצה אין מטמאין בנגעים (שם פי"ב מ"ד):

(**לה**)
כנגע נראה לי בבית אפילו ת"ח ויודע שהוא נגע לא יאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית:

(**לו**)
ופנו את הבית. ואפילו חבילי עצים ואפילו חבילי קנים דברי ר' יהודה רש"א עסק הוא לפינוי אר"מ וכי מה מטמא לו א"ת כ"ע כו' מטבילן ע"מ חסה תורה על כ"ח כו' (שם פי"ב מ"ה) וצ"ע מה שלא הזכירו או"מ ואולי או"מ מצניע לימי טומאה אבל כ"ח טמאין אין דרך לקיימן משום דאפשר בכ"מ:

(**לז**)
וראה את הנגע גו' בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות את נגעו (שם פ"ב מ"ג):
שם. ירקרקות גו'. הבתים מיטמאין בשלשה שבועות כמו שיתבאר בשלשה סימנים בירקרק באדמדם ובפשיון. בירקרק ובאדמדם בתחלה פי' להסגיר בסוף ש"ר בסש"ש בסש"ש לאחר הפטור פי' קודם טהרת צפרים כדאיתא (שם פי"ג מ"א) בפשיון בסוף ש"ר כו' ומיטמאין בג' שבועות שהן י"ט יום אין בנגעים לא פחות משבוע ולא יותר על ג"ש (שם פ"ג מ"ח):

(**לח**)
והסגיר. אינו הולך לביתו ומסגיר ולא בתוך הבית שהנגע בתוכו אלא עומד על פתח הבית שהנגע בתוכו ומסגיר (שם פי"ב מי"א):

(**לט**)
פשה הנגע גו' החילוק שבין פשה ללא פשה היינו שבלא פשה בראשון מסגיר את הבית שנית בלי חליצה כמוש"ל פסוק מ"ד הפשיון הסמוך כ"ש הרחוק כגריס (שם פי"ב מ"ז):

(**מב**)
אבנים אחרות אינו נוטל אבנים מצד זה ומביא לצד אחר ולא עפר מצד זה ומביא לצד אחר ולא סיד מ"מ אינו מביא לא אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת אלא מביא

שתים תחת שתים תחת שלש תחת ארבע מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכני שניהן חולצין שניהן קוצעין שניהן מביאין את האבנים אבל הוא לבדו מביא את העפר שנאמר ועפר אחר יקח וטח גו' אין חבירו מטפל עמו בטיחה (שם פי"ב מ"ו):

(מד)

ובא הכהן גו' פשה הנגע גו'. אין זה פשיון בשיעור הנגע שהחוזר א"צ פשיון כמו"ש בבגדים וכדמשמע מפסוק שלפני זה אלא פשטיה דקרא דהחזרה שהיא ענין מחודש מקרי פשיון ושיעורו בבתים כשני גריסין (שם פי"ב מ"ז) והיינו אורך ב' גריסין ברוחב כגריס כמו שהדין בתחלה כנ"ל אלא דחכמים דרשו מלשון פשה דאיירי בפשה בשני דהיינו שעמד בראשון שדינו להסגירו שנית וכשפשה בשני הוא טמא היינו שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ נא חזר טעון צפרים ואמרו שמקרא זה נכתב שלא במקומו כמו"ש רש"י בזה ובמס' עירובין (נ"א א') בשם הת"כ באורך והין כוונת חז"ל שבאמת ח"ו נתחלפו בזה סדר המקראות אלא דרך דרש הוא דהיינו כוונה שניה וצדדות שבתורה לבאר דין ענין הבלתי מפורש בתורה כדרכם בכל המקומות עפ"י הדרכים שהיו מקובלים אצלם חמשה חלוקות בבתים המנוגעים ובכ"א מהחלוקות שני אופנים והיינו ששנינו (שם פי"ג מ"א) עשרה בתים הן. ואלו הן חלוקה א) 1 הכהה בראשון 2 ההולך לו קולפן והוא טהור (שם) ולא אתפרש לא בש"ס ולא בת"כ מקור דין זה ונ"ל דאף בפשה הדין כן דבכהה לא מהני פשיון כמוש"ל בבגדים ומשמע דהיינו אף בלא כהה רק למראה שני ובזה משונה מדין הבגדים. חלוקה ב) 1 הכהה בשני 2 ההולך לו היינו שעמד בראשון שדינו להסגיר שנית כנ"ל וכהה בשני או שהלך לו קולפו והוא טעון צפרים (שם) נדרש בת"כ והובא בר"ש וכבר כתבתי דאין פשיון בכהה וכהה היינו אף למראה שני. חלוקה ג) פשה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע הסגר 1 חזר ינתץ 2 לא חזר טעון צפרים מפורש כנ"ל. חלוקה ד) עמד בראשון מסגירו שנית יכשפשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע להסגר שלישי 1 חזר ינתץ 2 לא חזר טעון צפרים ת"כ כנ"ל. חלוקה ה) עמד בראשון ובשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע להסגר שלישי 1 חזר ינתץ 2 לא חזר טעון צפרים נדרש בת"כ והובא בר"ש אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע ה"ז ינתץ ואם משטהרו בצפרים נראה בו נגע יראה בתחלה (שם) הבונה מן המוסגר בטהור חזר נגע לבית פי' להבית הראשון חולץ את האבנים חזר על האבנים הבית הראשון ינתץ והאבנים ישמשו. את הבית השני בסימנין (שם פי"ג מ"ה). ופי' מוסגר היינו לאחר שחלץ וקצה וטח והסגירו שדינו לנתיצה בחוזר קודם טהרת צפרים ועמ"ש בנגעי בגדים בענינים אלו:

(**מה**)
ונתץ גו'. האבן שבזוית פי' שדרכה להיות גדולה וכשהיא בכותל שותפין חציו שלו וחציו של חבירו בזמן שהוא חולץ חולץ את כולו בזמן שהוא נותץ נותץ את שלו ומניח את של חבירו נמצא חומר בחליצה מבנתיצה רא"א בית הבנוי ראש ופתין נראה בראש נוטל את כולו נראה בפתין נוטל את שלו ומניח את של חבירו (סם פי"ג מ"ב) היתה עליה ע"ג נותן את הקירות לעליה נראה בעליה נותן הקורות לבית לא היתה עליה ע"ג אבניו עציו ועפרו ניתצין עמו ומציל על המלבנים ועל שריגי החלונות ר' יהודה אומר מלבן הבנוי ע"ג ניתץ עמו אבניו עציו ועפרו מטמאין בכזית ר"א חסמא אומר במה שהן (שם מ"ג):

(**מו**)
והבא אל הבית גו'. בית המוסגר מטמא מתוכו והמוחלט מתוכו ומאחוריו פי' בנגיעה זו"ז מטמאין בביאה (שם פי"ג מ"ד) כל דיני ביאה דבית שמטמא ע"י מצורע או בגד מנוגע או אבן של בית המנוגע שבתוכו ודינים שבבית המנוגע דשייכין ג"כ בענינים הנ"ל ודיני בית המנוגע שבתוך בית אחר נתבארו לעיל פרשה י"ג פסוק ג' ד"ה וטמא אותו וכאן הנני לבאר דיני ביאה השייכים רק לבית המנוגע הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד דגם בגדיו כשאין האדם לבוש בהם הם בכלל דין והבא אל הבית שטמא מיד היה לבוש בכליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פי' על אצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהו כדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן (שם מ"י) דהא דכתיב והאוכל בבית היינו לשיעור כדי אכילת פרס לטמא בגדים שלבוש בהן. ת"כ הובא ברש"י וברי"ש וכיוצא בזה לעיל פרשה י"א פסוק מ' והענין בזה נפלא בשיעור הפרס פלוגתא דתנאי עירובין פ"ב ב' ע"ש היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידיו פי' באצבעותיו אם שהה כדי א"פ טמאות הי' עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וטבעותיו בידיו ר' יהודה מטמא מיד וחכ"א עד שישהה כדי א"פ א"ל לר"י מה אם בזמן שכל גופו טמא לא טימא את מה שעליו עד שישהה כדי א"פ בזמן שאין כל גופו טמא אינו דין שלא יטמא מה שעליו עד שישהה כדי א"פ (שם מ"י) הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו אעפ"י שנכנס כולו חוץ מחוטמו טהור (שבועות י"ז ב') ועמש"ל בסדר אמיר בדיני טומאת כהנים בביאור הסוגיא דנזיר מ"ב ב':

(**נא**)
והזה אל הבית גו'. היה מזה על השקוף שבבית מבחוץ שם פי"ד מ"ב:

פרשה טו

(ב)

זב מבשרו. אמר ר"ה זוב דומה למי בצק של שעורים בא מבשר המת כו' דיהה ודומה לגובן ביצה המוזרת (נדה ל"ה ן אינו מטמא באודם (נדה ל"ב ב') לח מטמא ואינו מטמא יבש (נדה מ"ג ב') ומטמא בכ"ש (שם מ' א' (ר' נתן אומר משום ר' ישמעאל זב צריך כחתימת פי האמה (שם מ"ג ב') שיעורא דכחתימת פי האמה ומוכח לפו"ר (פסחים ס"ז ב') כמ"ש התוס' שם דהוה טפי מכגריס ודבר תימא הוא והנלפע"ד בשם דכיון דבעי שיעורא אף דבציר מכגריס דהיינו שיעורא דמצורע מ"מ ל"ח חמיר משום זה כיון שאין הענינים שוין מיהו י"ל דכגריס דנגעים אינו רק שעת וזיבה דכחתימת פי האמה דיש לו עובי אפשר לעשות ממנו שטח גדול ועיין תוס' שם. אינו מטמא עד שתצא טומאתו לחוץ (שם מ' א') זובו חדא רר בשרו תרי את זובו תלת לימד על זב בעל ג' ראיות שחייב קרבן מזובו טמא מקצת זובו טמא לימד על זב בעל שתי ראיות שמטמא משכב ומושב (נדה מ"ג ב') ר' סימאי אימר מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ועיקר דין זה איתא בפ"ק דמסכת זבים תלה הכתוב הזב בראיות והזבה בימים (ב"ק כ"ד א') ההפסק שבין הראיות כדי שיטבול ויסתפג (זבים פ"א מ"ד) ונראה דהיינו עם הראי' כמו שנראה מדין שלאח"ז ראה אחת מרובה כשלש שהיא כמן גד יון לשילוח שהן כדי ב' טבילות וכשני ספוגין ה"ז זב גמור פי' לקרבן ראה אחת מרובה כשתים מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן אמר ר' יוסי נא אמרו אחת מרובה אלא א"כ יש בה כדי שלש (שם מ"ה) ראה אחת היום ושתים למחר שתים היום ואחת למחר שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות ה"ז זב גמור (שם מ"ג) ראה אחת היום ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים כו' בש"א זב גמור ובה"א מטמא מו"מ וצריך ביאת מ"ח ופטור מן הקרבן אמר ר"א בר' יהודה מודים ב"ש בזה שאינו זב גמור על מה נחלקו על הרואה שתים כו' היום ובשני הפסיק ובשלישי ראה אחת בש"א זב גמור ובה"א מטמא מו"מ וצ"ב מ"ח ופטור מן הקרבן (שם מ"א) ראה אחת היום ואחת בין השמשות אחת בין השמשות ואחת למחר אם ידוע שמקצת הראי' מהיום ומקצתה למחר ודאי לקרבן ולטומאה (שם מ"ו) פי' אף שאינה גדילה כל כך כשיעור שתי ראיות הנ"ל ומשכחת לה לר' יוסי דס"ל ביה"ש כהרף עין (שבת נ"ד) ואפילו ר' יוסי דפליג לעיל באחת מרובה כשתים מודה בזה דבשני ימים לא בעינן שיעורא נחלק כדאיתא בתוספתא שהובאה בר"ש ורמב"ם אם ספק שמקצת הראיה מן היום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וספק לקרבן ראה ב' ימים ביהש"מ ספק לטומאה ולקרבן פי' שראה בבהש"מ שני בשעה

מאוחרת מראיה דבהש"מ ראשון די"ל שמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה ואיכא הפסק יום אחד וי"ל תרוייהו יום או תרוייהו לילה וי"ל דאחד מהן מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה ועי' ר"ש ועי' תוס' (שבת לד ב') אחד ביהש"מ ספק לקרבן (שם) הכל מיטמאין בזיבה אף הגרים אף העבדים בין משוחררין בין שאינם משוחררין חש"ו סריס אדם סריס חמה טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהן חומרי איש וחומרי אשה מטמאין בדם כאשה ובלובן כאיש וטומאתן ספק שם פ"ב מ"א). תינוק בן יום א' מטמא בזיבה (נדה נ"ב ב') אין הזב נעשה זב ע"י ראיות דאונס דכתיב מבשרו ולא מחמת אונסו (נדה ל"ה א') ובכ"ד בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה פי' דתלינן באונס במאכל במשתה במשא בקפיצה בחולי במראה בהרהור, הרהר עד שלא ראה או שראה עד שלא הרהר ר' יהודה אומר אפילו ראה בהמה חיה ועוף מתעסקין זע"ז אפילו ראה בגדי צבע האשה רע"ק אומר אפילו אכל כל מאכל בין רע בין יפה ושתה כל משקה אמרו לו אין כאן זבים מעתה אמר להן אין אחריות זבים עלינו (זבים פ"ב מ"ב) בגמ' מס' (חולין נ"א ב') בעינן לאוכוחי מהא דתינוק בן יומו מטמא בזיבה דבית הרחם אין בו משום ריסוק אברים דא"כ ה"ל מחמת אונס ודחי הכא במ"ע כגון שיצא דרך דופן ראיה ראשונה בודקין אותו בשניה בודקין אותי בשלישית אין בודקין אותי רא"א אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן (שם) אמר רב הונא ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס שנאמר זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה ש"ז מטמאה באונס אף ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס (נדה ל"ה א') ומסקינן שם דהא דתנן ראיה ראשונה בודקין אותו היינו לקרבן ולא לטומאה ואע"ג דלענין ראיה שלישית ס"ל לרבנן דלענין קרבן אין נ"מ בין אונס לאינו אונס התם בקראי פליגי כדמפרשינן שם אבל בראיה ראשונה מודה דיש חילוק לענין קרבן בין אונס לאיני אונס ועיין תוס' שם ד"ה מכלל דלפי מ"ש א"ש הרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעל"ע ר' יוסי אימר יומי עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מיד הוא מטמא בזיבה (זבים פ"ב מ"ג) וצ"ל דטעמא דקרי מטהר את הזיבה דלאח"כ לאו הייני משום אונס דא"כ אין לחלק כלל בין ראה קרי קודם שנתגייר לראה קרי אח"כ אלא גזה"כ הוא עיין שלהי נזיר ומש"ש ואירי במל מקודם שנתגייר דאל"כ ה"ל אונס משום מילה דהוה אונס כמ"ש הרמב"ם מהתוספתא הרואה ראיה אחת של זוב בש"א כשומרת יום כנגד יום פי' שאף שטבלה בשני מ"מ הכל בספק שמא תחזיר ותראה ותטמא למפרע וה"נ הכל בספק שאם יראה ראיה שניה יהיה דינו כזב למפרע ובה"א כבעל קרי (זבים פ"א מ"א) ועיין (נדה ע"ב ב') ואיתא בתוספתא הובאה בר"ש דמודים ב"ש שטובל ואוכל פסחו לערב כבעל קרי והטעם נ"ל דצ"ל דבמקום מצוה ל"ח שיראה פעם שנית:

שם טמא הוא הזב עצמו מטמא אדם נטמא בגדים בין בנגיעה כדלהלן (פסוק ז') בין במשא בכלל הכתוב להלן פסוק י' (זבים פ"ה מ"ו נדה נ"ה ב') המשא היינו שהזב נושא ע"י הטהור ודין משאו כדין משא נבלה (זבים פ"ד ופ"ה) נושא מקצת הזב טמא לכו"ע (זבים פ"ה מ"ד) ואפילו נישא אצבעו של זב כדמוכח מדין אבן מסמא דלהלן ודין מגעו שוה לדין משאי שמטמא אדם לטמא בגדים והיינו שבשעת המגע או המשא הטהור מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד (שם כ"ה מ""ו וכמו"ש בדיני משא נבלה וכבר כתבתי שם דאין משא בכלים פי' שהכלי שמסיט את הזב בלי נגיעה טהור כשאין ראויים למשכב ומושב כדבעינן למימר לקמן (זבים פ"ד מ"ו פ"ה מ"ב) וכלים שנוגעין בזב אינם רק ראשון אף בשעת מגען (זבים פ"ה מ"ו אהלות פ"א מ"ה) הזב מטמא במשא לאדם טהור הנושאו כנ"ל אף שלא ניסט ואפילו ע"י אבן מסמא היינו אבן שאינו מק"ט מונח ע"ג יתדות ומפסיק בינו לבין הטהור כיצד אצבעו של זב על האבן ואצבעו של טהור תחת האבן נטמא הטהור משום דין נושא את הזב (זבים פ"ה מ"ב כלים פ"א נדה נ"ה א' ועיין נדה ס"ט ב') ונראה דמ"מ בעינן שאצבע הטהור יהא נוגע להאבן כמו שהדין במי"מ (טהרות פ"ח מ"ב) הזב בכף מאזנים ואדם טהור כנגדו וכרע הטהור טמא משום נושא את הזב (זבים פ"ד מ"ו) יעמש"ל בדין היסט הזב ובדיני מו"מ הזב כו' שמתו מטמאין באבן מסמא עד שימוק הבשר מדרבנן (נדה ס"ט ב').

(ד)

אשר ישכב גו' כלי שאינו מיוחד למו"מ טהור משים דין מו"מ (נדה מ"ט ב') ובכ"ד היה הכלי משמש לשכיבה עם מלאכתו טמא משום מו"מ (כלים פכ"ד מ"ד) מדרס כלי חרס טהור (שבת פ"ד עירובין ק"ד ב' בכורות ל"ת א') כופת שאור שיחדה לישיבה מטמא מדרס חולין קכ"ט א') ואע"ג דזרעים אין מיטמאין טימאה חמורה היינו להיות אב (שם קכ"א א') ואפילו לממני בהו ראשון ושני ג"כ ל"ה אב הטומאה כדאיתא (זבחים ק"ה ב') בכה"ג שאני דכששימש מעשה עץ שימש (חולין שם) ועיין תוס' (שבת פ"ד א') ד"ה לאפוקי כ"ח שהקשו ע"ז דהא בעינן שיהיה לו טהרה במקוה ותירצו משום דיש במינם טהרה במקוה היינו בכלי עץ. עשר טליות זו על גבי זו ישן על גבי העליונה כולן טמאות (זבים פ"ד מ"ה) ואפילו הן תחת אבן מסמא (שם פ"ה מ"ב) ודוקא בנוגעין באבן (טהרות פ"ח מ"ב) הזב מטמא את המו"מ לטמא אדם לטמא בגדים בחמשה דרכים עומד יושב שוכב נתלה נשען (שם פ"ב מ"ד) בכל הני חמשה דרכים בעינן ריבו של זב (שם פ"ד מ"ד מ"ה) הזב בכף מאזנים ומו"מ כנגדו כרע הזב טהורין פי' משום דין מו"מ למיהוי אב אעפ"י שטמאין משום היסט הזב דהיה ראשון כמוש"ל כרעו הן טמאין משום מו"מ (שם

פ"ד מ"ה) וצ"ע למה בכרע הזב טהורין משום משכב ומישב שלא כרע עד למטה לגמרי רק הכריע מעט דאכתי הרי הוא נישא ע"י המו"מ שאלמלא הן היה נופל עד למטה הזב והטהור שישבו בספינה או באסדא או שרכבו ע"ג בהמה אעפ"י שאין בגדיהם נוגעין ה"א טמאין מדרס (שם פ"ג מ"א). דאיידי דמתמוטט אימא כרע הטהור את הזב וה"ל נתלה הזב על הטהור ועל בגדיו ועשאן לבגדים מו"מ לשון הא"ר והא דבעינן רובו של זב צ"ל דשני דברים המכריעין את הזב חשיב כ"א מהם כמכריע רובו של זב ישבו על הנסר על הספסל על הגשיש של מטה ועל האכלינס בזמן שהם מחגירין פי' שהן נכפפין ומתמוטטין עלו באילן שכחו רע בסוכה שכחה רע באילן יפה כו' טמאין ר' יהודה מטהר שם הטהור מכה את הטמא טהור הטמא מכה את הטהור טמא שאם ימשך הטהור הרי הטמא נופל (שם מ"ג) זב שהיה מוטל על חמשה ספסלים כו' לארכן פי' שארכו לאורך הספסלים טמאין פי' משום מדרס דלפעמים נסמך רובו על זה ולפעמים ע"ז לרחבן טהורין דבכ"א מהם ליכא רובו ישן ספק שנתהפך עליהן טמאין היה מוטל על ששה כסאות שתי ידיו על שתים שתי רגליו על שתים ראשו על א' גופו על א' אין טמא אלא זה שתחת הגוף עומד על ב' כסאות רש"א אם רחוקין זה מזה טהורין (שם מ"ד) היה יושב ע"ג המטה וארבע טליות תחת ארבע רגלי המטה טמאות מפני שא"י לעמוד על שלש ר"ש מטהר היה רוכב ע"ג בהמה וארבע טליות תחת ארבע רגלי בהמה טהורין מפני שהיא יכולה לעמוד על שלשה היתה טלית אחת תחת שתי ידיו תחת שתי רגליו תחת יד ורגל טמאה ר' יוסי אומר הסוס מטמא ברגליו והחמור בידיו שמשענת הסוס על רגליו ומשענת החמור על ידיו דיני מדרס בבגדים ועורות שקים ומפצים נתבארו לעיל בסדר שמיני בכלל דיני טומאת שרץ ונבלה סנדל של סיידין פלוגתא דתנרי (שבת ס"ו א') אי מקבל טומאת מדרס ופירש"י והר"י בתוס' שהיא של עץ שנועלין אותו על מנעליהם בשעת מנחכתם בסיד להציל על מנעליהם שלא ישרפו מהסיד דמ"ד טהור משום דלאו להילוכת עביד ומאן דמטמא מפני שלפעמים מטייל בו עד שמגיע לביתו והרשב"א מפרש דאינו עשוי כלל לנועלו רק לטוח בו ע"ש קשירי טהורה (שבת שם ב') והיינו לפירש"י ור"י כלי עץ שעשויין להלך בהם במקום הטיט וצ"ע לפי ענ"ד בכ"ז למה טהורין ממדרס כיין שכל גופו נשען ע"ז קב של הקטע אם יש לו בית קיבול כתותים טמא (שבת שם א') במשנה בשינוי נשין אמר אביי טמא טומאת מת ואינו טמא מדרס רבא אמר אף טמא מדרס שם בגמ' ועש"ה כפה שהיא טמאה מדרס נחנתי לספר יא ש יא ויא שישב טהור מן המדרס אבל טמא טומאת מת (כלים פכ"ח מ"ה) ובגמ' (סנהדרין מ"ה א') איתא טמא מגע מדרס ויתבאר בסמוך ושם ובכ"ד איכא פלוגתא דאביי ורבה אי

הזמנה מילתא וא"צ לכריכה או הזמנה לאו מילתא היא וצריך כריכה ובלי כריכה טמאה מדרס שלשה על שלשה שנטמא מדרס ונחלק טהור מן המדרס (כלים פכ"ז מ"ו) ולענין טומאה קלה אם דרס עליו הזב יחף או נעול בנעל כיון דהבגד קיבל בבת אחת טומאת מדרס וטומאת מגע הזב או מגע המדרס ודאי כשנחלק ונטהר ממדרס מ"מ נשאר עליו טומאת מגע (מנחות כ"ד ב') דמודה ר"י בשני סדינין תוס' (חולין ע"ב ב') ד"ה טהור אבל אם בשעה שקיבל טומאת מדרס היה חוצץ ביניהם פשוטי כ"ע או שא"ד דלא מקבלין טומאת מדרס ואח"כ נחלקה ר"מ ס"ל דטמא מגע מדרס לפי שנגע בעצמו ומגע בית הסתרים ס"ל דמטמא (כלים שם חולין ע"ב) ועמש"ל פרשה י"א פסוק ל"ב יבזה ג"כ ליכא למימר שבעה לה טומאה דמגע דבעצמו ה"ל בבת אחת עם טומאת מדרס ור' יוסי מטהר משום דנגיעת עצמו בעצמו ה"ל טומאת בית הסתרים וס"ל דטומאת בית הסתרים אינו מטמא והיינו כשלא היה מכופל בשעה שנטמא מדרס דבהיה מכופל אתי ליה טומאת מדרס וטומאת מגע מדרס בבת אחת כנ"ל תוס' (חולין ע"ב כ') ד"ה אבל גע"ג נטמא מדרס ע"י חציצת דבר שאינו מטמא בדין מדרס ואח"כ נגע בו הזב או שנתכפל בעי' דרבא (מנחות כ"ד א') אי אמרינן שבעה לה טומאה שלש אצבעות על שלש הבאות מבגד גדול שנטמא מדרס מודה ר' יוסי דבשעת פרישתן מאביהן היינו הבגד גדול שנשאר בו ש"ט על ש"ט מקבלין טומאה מאביהן (חולין שם ועיין (כריתות ט"ו ב') בניתז בכל כחו בבת אחת ועיין תוס' חולין שם) ד"ה בשעת פרישתן סנדל שנפסקה אחת מאזניו עדיין טמא מדרס תיקנו האוזן החדשה ג"כ טמאה מדרס כיון שמחובר נטמא מדרס (כלים פכ"ו מ"ד שבת קי"ב ב' עירובין כ"א א') נפסקה שניה ותיקנה טהור ממדרס (שם) דפנים חדשות באו לכאן (שבת שם עירובין שם):

וכולו טמא מגע מדרס (שם) דהאוזן הראשונה קבלה טומאת מגע מדרס בשעה שחברה וכל המחובר לטמא כטמא (שם) ועיין תוס' (שבת שם עירובין שם) שהביאו בזה עוד פירושים אחרים. מטה שהיתה טמאה מדרס נטלה קצרה ושתי כרעים טמאה ארוכה ושתי כרעים טהורה ר' נחמי' מטמא (כלים פי"א מ"ח) מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותקנה טמאה מדרס נשברה שניה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה שניה טהורה (שם מ"ו) וע"ש מ"ח כה"ג לענין תפילין טמאין מת ועמש"ש מטה שנטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה חדשות ולא שינה את הנקבים נשתברו חדשות טמאה ישנות טהורה שהכל הולך אחר הישנות (שם פי"ט מ"ו).

(ה)
ואיש אשר יגע במשכבו גו' המשכב והמושב מטמא אדם לטמא בגדים כדין משא נבלה בשבעה דרכים 1 עומד 2 יושב 3 שוכב 4 נתלה 5 נשען מפסוק שלאח"ז 6 במגע 7 במשא היינו כשהאדם נושא את המו"מ (זבים פ"ב מ"ד פ"ה מ"ו ומ"ח) בחמשה דרכים הראשונים בעינן רובו של טהור כמו דבעינן בפסוק שלפני זה רובו של טמא (זבים פ"ה מ"ה) בכל אותן הדרכים לבד מגע מטמא באבן המסמא (כלים פ"א מ"ג זבים פ"ה מ"ה). כיצד המו"מ תחת האבן ורובו של טהור על האבן טמא לטמא בגדים כמו שהדין בנושא נבלה ע"ש אצבעו של טהור תחת האבן והמו"מ על האבן טמא משום נושא מו"מ שם וכן המו"מ מטמאין ע"י כף מאזנים כיצד הטהור או רובו בכף מאזנים ומו"מ כנגדו כרעו המו"מ את הטהור טמא משום נתלה על המו"מ מן אצבעו של טהור בכף מאזנים ומו"מ כנגדו כרע אצבעו את המו"מ טמא משום נושא מו"מ מבואר מכל הנ"ל ועיין (זבים פ"ה מ"ח) אין המו"מ מטמאין שום כלי ולא אוכלין ומשקין אלא בנגיעה דמשום נושא את הטומאה בלתי מטמא רק אדם כמו"ש בענין משא נבלה מהא דזבים פ"ד מ"ו פ"ה ב' ומשום והיושב גו' ג"כ אינו טמא אלא אדם שאין משכב עושה משכב פ"ק דכלים הכלים ואוכלין ומשקין הנוגעין במו"מ ראשון לטומאה (זבין פ"ב מ"ו):

(ז)
והנוגע בבשר גו' לפו"ר היה נראה לומר פשטיה דקרא ע"ד זב מבשרו ע"ד בשר חמורים גו' ומשום לכלוכי זיבה או דבכ"מ שנוגע בזב ה"ל כמו נוגע בבשרו ואפקי' רחמנא בלשון בשרו כדי לרמז על חומר טומאתו ולפי"ז היה א"ש קרא דלהלן וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף גו' כפשטי' מיהו מטומאת משא דלהלן מוכח דאינו כן אלא ודאי שמטמא בנגיעה אף שלא ע"י שום לכלוך וביאור הכתוב דוידיו ל"ש גו' יובא להלן ע"ש צפרנים ושערות בכלל בשרו הוא כמו"ש התוס' ב"ק כ"ה ב' ד"ה ומה פכין וד"ה שטהורין אלא בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא בקלקין שעליו ולא בשיראים ולא בנזמים ולא בטבעות ואעפ"י שאין יוצאין ולא בעצם הפורש ממנו ולא בבשר הפורש ממנו הר"ש פ"ק דכלים בשם הת"כ וע"ש דבמו"מ אין הדין כן דחבורי מו"מ כדין מו"מ:

(ח)
וכי ירוק גו' פי' כשירוק במה שביד הטהור דהיינו משא (נדה נ"ה ב') ואם צריך שיסיט הטהור את הרוק או כשהרוק נישא ע"י הטהור סני עמש"ל בדיני משא דנבילה הרוק מטמא את האדם במגע ובמשא לטמא בגדים כמו במשא נבילה (כלים פ"א נדה נ"ה ב' זבים פ"ה מ"ז). וכבר כתבתי דאין דין משא רק באדם שנושא וגם דחומרא דמגען של אלו במה ששוה מגען למשאן אינו רק באדם שהרוק מטמאו לטמא בגדים. תשעה משקין דזב

הן 1 הזיעה 2 ליחה סרוחה 3 רעי טהורין מכלום 4 דמעת עינו 5 דם מגפתו 6 חלב האשה מטמאין טומאת משקין ברביעית דה"ל ראשון משום נוגע בזב (כריתות י"ג נדה נ"ה ב' ט"י פ"ב מ"א) וטומאתן דרבנן (חולין פ"ח א') ע"ש ונלפע"ד דלא קאי שם רק אדמעת עינו ודם מגפתו דל"ח משקה מה"ת אבל חלב האשה מק"ט מה"ת כמוש"ל פרשה י"א פסוק ל"ג ד"ה וכל משקה וכולן היינו דמעת עינו דם מגפתו וחלב האשה אינם טמאין עד שיצאו לרצון וחלב האשה סתמא לרצון (כריתות י"א א' ב') 7 זובו 8 רוקו 9 ומי רגליו מטמאין טומאה חמורה (כריתות י"ג נדה נ"ה ב') כיחו וניעו בכלל רוקו (נדה שם). מי האף הבאין דרך החוטם פלוגתא שם מעינות הזב שמטמאין טומאה חמורה אין מטמאין באבן מסמא (כלים פ"א מ"ג נדה נ"ה א') לחין מטמאין יבשין אין מטמאין (נדה א' ב') ומשמע להדיא (נדה שם כריתות שם) שמעינות הזב מטמאין כ"ש ועיין (נדה מ"ג ב) שכבת זרעו ר"א אינו מטמא במשא רי"א מטמא במשא לפי שא"א בלא צחצוחי זיבה (נזיר ס"ו א' ב"ק כ"ה א') ותנא דמס' כלים פ"א מ"ג ס"ל דש"ז עצמה ה"ל מעין ומטמא במשא. ב"ק שם ראי' עצמה של זב ראשונה ה"ה כש"ז שאינה מטמאה במשא ואינה מטמאה אדם לטמא בגדים ומטמאה באונס מיהו אע"ג שדינה כש"ז מ"מ אפילו דקטן בן יומו מטמאה אע"ג דש"ז שלו אינה מטמאה (נדה ל"ד ב' ל"ה א') ראי' שני' מטמאה אדם לטמא בגדים כמו"ש מקודם במעינות הזב ובגמ' (נדה ל"ה א') מרבינן מקרא דראי' שני' של זב מצורע ג"כ מטמאה במשא אע"ג דלא גרמה טומאה להזב ועמש"ל פרשה י"ג פסוק ג' ד"ה וטמא אותו ראי' שני' אינה מטמאה באונס ומשמע להדיא שם דאפילו כש"ז אינה מטמאה ראי' שלישית ורביעית כדין הזב עצמו לענין אונס (נדה נ"ה ב') ועיין (נדה ל"ה ב' ל"ז א' ועמש"ל פסוק ב' ד"ה זב מבשרו:

(ט)
וכל המרכב כלי עשוי' לישב עליו בפישוק רגלים כדמוכח (פסחים ג' א') ועיין (עירובין כ"ז א') תוס' ד"ה אי דיתיב עלה ושם בגמ' איתא דהתפוס טמא מרכב ונ"ל דהיינו כלי אחרת זולת האוכף שהרוכב תופס בה בעת רכיבתו בפישוק רגלים אבל האוכף לפעמים יושב עליו בלי פישוק רגלים ודין המרכב משונה מדין המו"מ להקל בזה שמגעו דמרכב אינו מטמא אדם לטמא בגדים אלא דין מגעו כדין מגע שרץ כן מוכח (כלים פ"א זבים פ"ה מ"ח ומ"ל):

(י)
וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו גו' אמרכב קאי שמגעו אינו מטמא אדם לטמא בגדים כנ"ל ובמס' (נדה ל"ג א') איתא מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב מואיש אשר יגע במשכבו נפקא אלא הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו ומאי ניהו עליונו של זב (והנושא נמי כו')

נתקו הכתוב מט"ח והביאו לידי טומאה קלה לומר לך שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אימר נתקו הכתוב מט"ח דלא מטמא אדם לטמא בגדים אבל אדם או בגדים לטמא אמר קרא יטמא טומאה קלה במשמע וכ"ז תמוה למאד וביותר תימא מאי שייכות דטומאת ערב לענין אוכלין ומשקין ועיין תוס' שם שהביאו בזה גי' שונות וכולן לענ"ד בלתי עולות לנכון והנ"ל לפי ע"ד כגי' רש"י בקצת שינוי היינו דצ"ל אלא כל אשר יהיה הזב תחתיו ומאי ניהו עליונו של זב נתקו הכתוב כו' וה"פ דודאי קרא אמרכב קאי וכמוש"ל אלא דהש"ס מדייק דה"ל למכתב והנוגע בו או והנוגע במרכבו וא"כ מאי תחתיו דדייק קרא ואין לומר דאתא לרבויי משכבו דמשכבו הא ידעינן מואיש אשר יגע במשכבו ואדרבה משכב עדיף כנ"ל אלא בא הכתוב לנתק כל אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו עליונו של זב מט"ח לט"ק וה"ק קרא כל אשר יהיה תחתיו דזב הוא דמטמא אדם אבל כל שהזב תחתיו אינו מטמא אדם ונתקו דנקט לא קאי אנוגע אלא אעליונו של זב דבלא מיעוטא ה"א שדין עליונו כדין תחתונו וכי נתמעט לא נתמעט רק מט"ח ולא מט"ק ויותר נ"ל דבלא מיעוטא באמת היינו מטהרין עליונו לגמרי אלא כיון שמיעטה תורה עליון בלי צורך אמרינן דהכתוב בא להורות לנו דלא נשתנה העליון מהתחתון רק מט"ח אבל טומאה קלה מטמא ובזה מדויק לשון נתקו כו' והביאו כו' ופריך אימא נתקו הכתוב מט"ח דלא לטמא אדם לטמא בגדים כו' פי' אימר מרכב נמי מטמא אדם לטמא בגדים ע"י נגיעתו דמרכב ובא הכתוב בדיוק לשון תחתיו למעט עליונו מלטמא אדם לטמא בגדים אבל אדם או בגדים לטמא ומשני יטמא ט"ק במשמע פי' מדלא כתב כיבוס בגדים כבאינך ע"כ משמע דמרכב בנגיעתו אינו מטמא ט"ח דהיינו לטמא אדם לטמא בגדים אלא טומאה קלה היינו לטמא אדם או כלים והלכך כי מעטי' לעליונו ע"כ מעטי' מלטמא אדם או כלים ולא הביאו הכתוב רק לטמא או"מ כנ"ל:

שם והנושא אותם אכל הני דלעיל קאי אמו"מ הזב עצמו ומעינותיו כנ"ל:

(יא)

וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים גו' במס' (נדה מ"ג א') איתא זהו היסטו של זב שלא מצינו לו טומאה בכל התורה כולה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה לומר לך דהיסט ונגיעה בידיו מה התם מאבראי אף הכא מאבראי לאפוקי קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור דטהור משא"כ בקנה בקומטו של טהור והסיט בו את הטמא דהיינו משא הזב דטמא דמשא בה"ס מטמא שם בשינוי לשון ובהכרח צ"ל כן דלנגיעה ממש ל"צ דהא כבר כתיב והנוגע בבשר גו' כמו"ש רש"י ופי' נגיעה זו לפי"ז נ"ל דהיינו ע"י ד"א דבנוגע בבשר הטהור ע"י ד"א סתמא דמילתא בשר הטהור ניסט עי"ז כמו"ש החסיד

בריש מס' כלים הבאתי לעיל בסדר שמיני ובביאור הא דכתיב וידיו לא שטף במים איתא ((חולין ק"ו א') אמר ר"א בן ערך מכאן סמכו חכמים לנטילת ידים מה"ת א"ל רבא לרב נחמן מאי משמע דכתיב וידיו לא שטף במים הא שטף טהור הא טבילה בעי אלא ה"ק ואחר שלא שטף טמא וזה תמוה מאד והנראה לפי ענ"ד דלא מקרי שטיפה אלא כשהמים מנקין את הלכלוך אבל אם אינן מנקין אף שהטיל מים עליהן ל"ח שטיפה והאי וא"ו דוידיו לא שטף במים הוא כמו המכסה אני גו' ואברהם היו גו' כלומר הרי אברהם יהיה לגוי גדול וכמו ועבדיך באו לשבר אכל כלומר הרי עבדיך באו לשבר אכל וה"נ פי' הכתוב וכל אשר יגע בו הזב בידיו הרי ידיו לא שטף במים כלומר דע"י נטילת מים על ידיו לא נשטפו ולא נטהרו ידיו מטומאתן הלכך נטמא זה שנגע בו הזב בידיו וצריך ג"כ כיבוס בגדים וזהו ג"כ פי' דברי רבה (ב"ק מ"ו א') ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה אלא דאביי מקשה לי' מולא יכסנו דע"כ א"א לפרש בכה"ג דאף את"ל דל"מ שמירה וכיסוי מ"מ שמור הוא ומכוסה הוא אבל הכא כ"ז של סרה הזוהמא ה"ל ממש לא שטף ואין להקשות לפי מש"ל דהא נגיעה היינו היסט א"כ מאי נ"מ דשטיפה לענין היסט דודאי כיון דדין ההיסט כדין הנגיעה לכל דבר כנ"ל א"ש דכתיב הרי ידיו לא שטף במים דאי הוה סלקא להו שטיפה לענין מגע הא לא היה מיטמא גם בהיסט ולפי כ"ז א"ש הא דדרשינן (חולין שם) מכאן סמך לנ"י מן התורה דה"ק ואחר שלא שטף כו' דלפיכך הזכירה תורה בזה הרי ידיו לא שטף במים משום דבאחר אם שטף טהור ואם לא שטף טמא וצ"ל לפי כ"ז דהיסט הזב אין ללמוד מעליונו של זב ומבואר מכ"ז שהאדם הניסט ע"י הזב דינו כדין נושא נבילה (זבים פ"ה) וכלים או אוכלין ומשקין הניסטין ע"י הזב המה ראשון לטומאה (זבים שם). הזב מטמא בהיסטו ע"י כף מאזנים כיצד אצבעו של הזב בכף מאזנים אדם וכלים ואו"מ כנגדו וכרע הזב טמאין האדם טמא לטמא בגדים ושא"ד ה"ל ראשון לטומאה (זבים פ"ד מ"ה) וע"ה מש"ש כרעו הם האדם טמא לטמא בגדים משום נושא הזב המשכב ומושב שכרעו לאצבע הזב טהור דלענין מו"מ הא בעינן רובו של טמא כנ"ל ואם היה רובו של זב בהכף מאזנים המו"מ שכרעו טמא כנ"ל בד"ה אשר ישכב אוכלין ומשקין שכרעו רובו של זב טהורין (זבים שם) הזב מטמא מדין היסט באבן מסמא כיצד אצבע הטמא תחת האבן אדם כלים או"מ על האבן טמאין האדם טמא לטמא בגדים כלים או"מ ראשונים (זבים פ"ה מ"ב) וכבר כתבתי דבאבן מסמא בעינן שיהיה הטהור והטמא נוגעין באבן היינו שלא יהיה ריוח בין האבן לא להטהור ולא להטמא עי' (טהרות פ"ח מ"ב זבים ספ"ד). כשהזב נושא מקצת הטהור ר"ש מטהר וחכמים מטמאין (זבים פ"ה מ"ד) ולחכמים אצבעו של זב תחת האבן ואצבע הטהור על

האבן טמא לטמא בגדים אצבע הזב בכף מאזנים ואצבע הטהור בשניה וכרע הזב טמא לטמא בגדים:

(יב)
וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר גו' הזב מטמא בהיסטו אפילו כלי חרס ואפילו מוקף צ"פ (נדה ה' ב' ו' א' גיטין ס"ד ב' עדיות פ"ב מ"ב) ומשמע שם דהיינו אפילו במשא בלי היסט ואפילו ע"י אבן מסמא פכין קטנים שאינם ראויין לנגיעת בשר הזב אף שראויין לנגיעת שער הזב אינו מטמא בהיסטו כיון דלא אתי לכלל מגע בשר הזב (שבת פ"ד ב' ב"ק כ"ה ב') כמו שהדין לענין נבילה לטמא אחרים ואע"ג דקולית סתומה דיה בנקיבה כ"ש כחוט השערה (חולין קכ"ה א') צ"ל דקולית שאני דכיון שניקבה כ"ש עומדת להפתח כולה וכ"ח המוקף צ"פ וההיא דעדיות צ"ל דחשיב עומד להפתח כולה ואתי לכלל מגע כמ"ש התוס' (שבת וב"ק שם):

(יג)
וכי יטהר גו' מזובו גו' מזובו ולא מזובו ונגעו (מגילה ח' א') ופירש"י דיכול לספור ז"נ בתוך ימי חלוטו וכשיתרפא מצרעתו יטבול לצרעתו ולזיבתו ולפענ"ד אף קודם שנתרפא מצרעתו טובל ואינו מטמא בהיסט ואינו עושה מו"מ לפי"ד הסוברים דמצורע אינו עושה מו"מ אב הטומאה ועיין רש"י (נדה ל"ז א') ד"ה ולא מנגעה דיכולה להביא קרבנותיה עוד מצינו טבילה לטומאת זבה וצרעת בעודו טמא לטומאת מת ולענין ד"ת (ברכות כ"ו א') וכה"ג מצינו נדה מזין עליה (מנחות צ"ג א'):

שם
וספר לו שבעת ימים דיני ספירה בזה וביאורו בדיני ספירה דזכה ראה זיבה אפילו רק פעם אחת קודם שהשלים ספירתו סותר כל הימים שעברו (זבים פ"א מ"ב) ראה ביום השביעי אחרי טבילתו שהרי הוא טובל ביום כדלהלן לר' יוסי (פסחים פ"א א') אינו סותר למפרע וכולהו תנאי לבד ר' יוסי ס"ל דסותר ומטמא למפרע ונ"ל דלר' יוסי אף קודם טבילה אינו סותר דאל"כ מאי פרכינן שם זבה גמורה היכי משכחת לה ראיית אונס סותרת (זבים שם נדה ל"ה א') ברביעי לכו"ע אקשי' רחמנא לנקבה ולפיכך לר"א דס"ל כמוש"ל דראי' אונס בשלישי אינו מביא לידי קרבן צ"ל דאע"ג דאונס אינו גורם מ"מ סותר אבל לרבנן כל שאינו גורם אינו סותר (נדה ל"ז א') זיבה שלאחר קרי אחר שנזקק לטומאה תורת זיבה עליו לכ"ד (נזיר ס"ו א') ועמש"ש הרואה קרי ביום השלישי לספירת זובו בש"א סתר ב' ימים שלפניו ובה"א לא סתר אלא יומו (זבים פ"א מ"ב) והיינו אף למ"ד שא"א בלא צחצוחי זיבה (נדה כ"ב א') ר' ישמעאל אומר הרואה בשני סותר שלפניו (זבים שם) והיינו אף לב"ה רעק"א אחד הרואה בשני ואחד הרואה בשלישי

שבש"א סתר שלפניו ובה"א לא סתר אלא יומו ומודים ברואה ברביעי שלא סתר אלא יומו זבים שם בקצת שינוי:

שם ורחץ בשרו במים חיים גו' זב בעל שתי ראיות צריך מ"ח (זבים פ"א מ"א) כ"ז שלא טבל ה"ה בטומאתו (שבת ס"ד ב') בנדה וה"ה בזב וזבה ויולדת אין לך שצריך מ"ח אלא זב אבל זבה א"צ מ"ח עיין תוס' (שבת ס"ה ב') ד"ה שמא ירבו כו' הזב והזבה טבילתן ביום (יומא וא"ו ב'):

שם וטהר אי ט"י של זב כזב שלא יכנס למחנה לוי' עיין (נזיר מ"ד ב') ומש"ש ועיין תוס' (יבמות ז' ב' ד"ה ר"י):

(יד)

וביום השמיני יקח לו שתי תורים גו' כל הראיות שראה בתוך ימי ספירתו שסתר עי"ז ספירתו פטורין מקרבן ואפילו בזב בעל שתי ראיות (כריתות ח' א') ראה ליל ח' וביום ח' קודם שהביא קרבנותיו עיין כריתות שם ועמש"ל בדיני יולדת. היו עליו חמש זיבות מביא קרבן א' ואוכל בזבחים והשאר עליו חובה עיין (כריתות ח' א') ומש"ל בדיני יולדת לא טבל ועשה הערב שמש בשביעי אינו מביא קרבנותיו בשמיני אפילו ע"י אחר (נזיר מ"ד א') וע"ה מש"ש בספרי עוד"ד:

שם ובא לפני ה' היינו במחנה לויה דבמחנה לויה מותר אפילו שהוא מחוסר כפורים לזיבתו אבל במחנה שכינה מחו"כ אסור כמוש"ל בדיני יולדת א"צ לבוא בעצמו שהרי חטאת העוף אינה טעונה סמיכה (גיטין כ"ח ב') ופי' ובא עמ"ש במסכת (נזיר מ"ד א'):

(טז)

ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע קטן אינו מטמא עד שיהי' בן ט' שנים ויום א' (נדה ל"ב ב') ועיין (נדה מ"ד ב' תוס' שם) ועמש"ל בספר שמות פרשה י"ב פסוק ג' ומש"ל פרשה י"ח פסוק ו' הרואה קרי כמגע שרץ (זבים פ"ה מי"א) רואה קרי מוכח (פסחים ס"ז ב') דטמא משום ראי' ולא משום נוגע גרידא והלכך לר"נ דבעי בזב כחתימת פי האמה אתקש ב"ק לזב כדאיתא שם ולחכמים דר"נ דזב בכ"ש ה"נ בכ"ש וכן הוא לפי הסוגיא דנדה מ"ג ב' עש"ה ובשיעור ש"ז לנוגע איתא במס' (נדה מ"ג) פלוגתא דאמוראי ר"פ ס"ל דהא דש"ז מטמא אדם במגע ילפינן מאו איש דכתיב גבי שרץ והלכך פלוגתא דתנאי בשיעורה לנוגע מ"ד בעלמא דון מינה ומינה ה"נ מה שרץ מטמא אדם בנגיעה אף ש"ז בנגיעה ומינה מה שרץ בכעדשה אף ש"ז בכעדשה ומ"ד דון מינה ואוקי באתרא מה שרץ בנגיעה אף ש"ז בנגיעה ואוקי באתרא מה ראיה בכ"ש לחכמים דר"נ אף נגיעה בכ"ש ור"ה ברי' דר"נ ס"ל דש"ז דמטמא אדם ילפינן מאו איש דב"ק גופי' ולכו"ע מה ראיה במשהו אף נגיעה במשהו אבל הסוגיא דנדה כ"ב א' ס"ל דב"ק משום נוגע הוא

ולפי"ז נראה דלכו"ע שיעורן שוה וצ"ע אי בכעדשה או בכ"ש ועיין תוס' (שם כ"ב) הא דאצטריך רואה דב"ק ועיין תוס' פסחים שם דמ"ש דהסוגיא דנדה מ"ג ב' פליגא אסוגיא (דפסחים שם) צ"ע דהא אדרבה סוגיא דנדה מ"ג ס"ל כסוגיא דפסחים דרואה ונוגע תרי מילי נינהו קרי מטמא באונס (נדה ל"ה א') והיינו הני דחשיבי אונס לענין זיבה כנ"ל ב"ק אינו טמא עד שתצא טומאתו לחוץ (נדה מ' א') ראה קרי בקיסם בעי' בגמרא (נדה כ"ב א') ופשטינן שם דב"ק משום נוגע הוא והא לא נגע כפי' התוס' (שם) וכבר כתבתי דהסוגיא דפסחים שם ודנדה מ"ג ס"ל דרואה קרי אינו משום נוגע מיהו לע"ע צ"ע נעקרה ויצאה שלא בהרגשה נעקרה בהרגשה ויצאה שלא בהרגשה עיין גמ' (נדה מ"ג א') לחה מטמאה ואינה מטמאה יבשה (נדה נ"ד ב') ש"ז אינה מטמאה אדם לטמא בגדים ואינה מטמאה במשא (כלים פ"א). עו"ג אין ש"ז שלו מטמאה (מקואות פ"ח מ"ד) ואפילו מדרבנן טהורה (נדה ל"ד א'). אלו ב"ק שהן צריכין טבילה ראה מים חלוקים או עכורים בתחלה פי' בתחלת השתן טהור באמצע ובסוף טמא מתחלה ועד סוף טהור לבנים נמשכים טמא ר' יוסי אומר לבנים כעכורים (מקואות פ"ח מ"ב) וכתב הר"ש מהתוספתא דהא דבאמצע ובסוף טמא היינו מדרבנן המטיל טיפין עבות מתוך האמה טמא דברי ר"א חסמא. המהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו אם טמא (מקואות שם מ"ג) ומפרשינן (נדה מ"ג) למ"ד דאין ש"ז מטמאה כשיצאה שלא בהרגשה דהיינו במשמש מטתו בחלומו ב"ק שטבל ולא הטיל מים כשיטיל מים טמא ר' יוסי אומר בחולה ובזקן טמא בילד ובבריא טהור (מקואות שם מ"ד) ולמ"ד דש"ז אינה מטמאה רק ביצאה בהרגשה שאני הכא דעיקרה בהרגשה (נדה שם):

שם ורחץ במים וגו' לחולין לא בעי כוונה (חגיגה י"ט א') רחיצה האמורה בתורה בכ"מ אין זו משום ניקוי דא"כ הוי סגי לזב לרחוץ מיד אחרי פסיקת הזיבה קודם ספירת ז"נ אלא כמו שעיקר ענין הטומאה הוא ענין סגולי כן ענין הרחיצה שבתורה הוא רק ענין סגולי להעביר הטומאה רחיצה האמורה בתורה היינו רחיצת כל גופו בבת אחת דהיינו טבילה כמו"ש בנעמן טבל חצי גופו ואח"כ טבל חצי השני פשוט בכ"ד דל"ה טבילה ומפורש בספרי הובא ברא"ש בהלכות מקואות ופשוט בכ"ד דה"ה בכלים ועיין (מקואות פ"ז מ"ז) ואפילו ידים אין טהורין לחצאין (גיטין ט"ו ב'). את כל בשרו מים שכל גופו עולה בהם בב"א וכמה הן אמה על אמה ברום שלש ושיערו חכמים שיעור מקוה ארבעים סאה (פסחים ק"ט) ואע"ג דקומת אדם בינוני הוא שלש אמות בלא הראש במקוה סגי בג"א דכשטובל עולין המים למעלה ומיירי כשהחלל גבוה מג"א דאל"כ כשיכנס למקוה יצאו המים ויחסרו ממ' סאה תוס' שם וכ"ז צע"ג דא"כ בפחות ממ' סאה

ודאי סגי וצ"ל דכך היא בקבלה דבענין אחר ל"ח כל גופו עולה בהן כל אמות שאמרו חכמים באמה בת ששה טפחים ובלבד שנא יהיו מכוונות עירובין ד' א') ע"ש אר"פ טפח דאורייתא ד' בגודל שיח בקטנה חמש בתילתא (מנחות מ"א ב') הא דבעינן מ' סאה מה"ת היינו רק לאדם דאפילו לקטן בעינן מ"ס משום דאין המקוה מטהרת את האדם רק כשיש בה מים כדי שיעלה בהם כל גופו של ל אדם בינוני אבל לכלים ברביעית סגי מה"ת (פסחים י"ז ב') והיינו פשוט עפ"י הנ"ל שהמים מכסים את כולה אלא דרבנן בטלו לרביעית הצריכו מ"ס אף לכלים קטנים כדאיתא (נזיר צ"ח ב') ופשוט בכ"ד מ"ש דלטבילת כלים סגי מה"ת רביעית היינו לטבינת כלים מטומאתן אבל לטבילת כלים חדשים שנקנו מן העו"ג צריך מ"ס כדאיתא במס' ע"ג ע"ה ב' האדם וכלי בעת הטבילה תחת המים שהם נוגעין בשרץ בצד א' ובאוכלין בצד השני מק"ט ומטמאין להאוכל וכל כן מוכח במס' (מקואות פ"י מ"י) ועיין (תענית ט"ז ח' נדרים ע"ה ב') ונידון הגמ' (זבחים כ"ב א') דאם קדח בו רביעית מטבילין בי מו"צ יתבאר להלן קודם ענין המניח כלים תחת הצנור ח"ר אלו נאמר ומקוה מים יהיה טהור יכיל אפילו הביא מים על כתפו ועשה מקוה לכתחלה יהי' טהור ת"ל מעין מה מעין בי"ש אף מקוה בי"ש אי מה מעין מטהר בכ"ש אף מקוה מטהר בכ"ש ת"ל אך מעין מעין מטהר בכ"ש והמקוה בארבעים סאה אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין מעין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן ת"כ בסדר זו הובא ברא"ש ריש הלכות מקואות ועיקרי דינים אלו מפורשין במס' מקואות ובכ"ד ופי' מעין מטהר בזוחלין היינו אף בזוחלין ומקוה באשבורן היינו רק באשבורן פשוט בכ"ד הא דמעין מטהר בכ"ש י"א דהיינו רק לטבילת כלים אבל לטבילת אדם אף במעין בעינן מ"ס מה"ת ומביאין ראי' מהא דחגיגה כ"ב א' דאיתא שם דהא ארעא כולה חלחולא מחללא ובעינן מ"ס וע"כ היינל במעין שגידי המים מתחברין תחת הקרקע וקאמר דבעינן מ"ס וצ"ל דהיינו באדם דאף במעין בעינן מ"ס מה"ת ולפי"ז הא דקתני מעין מטהר בכ"ש ומקוה במ"ס היינו לכלים ואין זה מה"ת דאין זו דרשא גמורה והרמב"ם והראב"ד כתבו דאף לאדם מעין מטהר בכ"ש כשכל גופו עולה בו בב"א ולפי"ז הא דמעין מטהר בכ"ש ומקוה במ"ס היינו לאדם ומה"ת. הרא"ש שם ובקושיא דחגיגה נ"ל דצ"ל שם דהא ארעא דחלחילא מחללא ובעינן מ"ס פי' דאף בשני בורות סמוכין זל"ז שביניהן ארעא מחולחלת שעי"ז גובה המים שביניהם שוה ומ"מ צה מצטרפי תרוייהו למ"ס ועיין מזה בביאור הגר"א ביו"ד והעיקר נראה לפי ענ"ד כהרמב"ם והראב"ד ולפי"ז נ"ל דטעמא דמעין מטהר בכ"ש היינו מכום דמחובר למי תהום שהן הרבה ואעפ"י שאינו מחובר רק ע"י גידין דקים מש הנביעה חשובה

כשפה"נ שהוא שיעור עירוב מקואות כדבעינן למים לקמן ולכך איצטריך אף מעין דבנא קרא ה"א דל"ח חיבור. ולפי"ז א"ש ההיא דמקואות פ"א מ"ז כמו שיתבאר להלן ובביאור כ"ש דמעין י"א דהיינו ל"פ מרביעית וי"א דהיינו כ"ש ממש היא בב"ה בטור ר"ס ר"א. בביאור פסילא דש שאובין בעת הר"י היבא בתוס' (ב"ב ס"ה פסחים י"ז ב') ובראב"ש בהלכות מקואות דהיינו רק מדרבנן אבל מה"ת אפי' ולו שאוב כשר ידרשא דת"כ ל"ה רק אסמכתא בעלמא והביא כמה ראיות ע"ז ועיקר הראיה מהאי דפסחים ש גבי משקין בית מטבחיא דבקרקע טהורין דה"ל מקוה דחזי להטביל בהו מחטין וצנורות ברביעית מה"ת ומשמע להדיא שם דבשאוב איירי מדלא מפליג רק בין כלים לקרקע ובין מים לשארי משקין ועוד דסתם מים דנית מטבחיא א שאובין הן והקשו שם למה פסלו את השאובין מדרבנן ותירצו משום גזירה שלא יטביל בכלים דבכלים נכו"ע ניכא טבילה מה"ת משום דמה מעין במחובר אף מקוה במחובר ובביאור מחוברין שכתבו אין לומר דהיינו שהדבר שמחזיק המים יהיה במחובר דא"כ קש יא מים של שלמה לרבנן דדף של נחתומין דס"ל כדאיתא ב"ב (ש ם וכמיש"ש דתנוש ולבסוף חברו הוי תלוש מה"ת אלא היינו שהמים יהיו מחוברין לקרקע או למים שמחוברין לקרקע כמו שהיה בים של שמא כמו"ש התוס' פסחים ק"ט) מהירושצמי ובשיעור החיבור לקרקע צ"ע אי היינו במשהו כמו במחובר למים דסגי בחבור כ"ש לענין ק"ט כמו"ש מקואות פ"ו מ"ח או דבמחובר לקרקע ולא נמים בעינן שרוב שטח המים יהיה מחובר או דסגי בכשפופרת הנוד שהיא שיעור עירוב מקואות וכ"ז יתבאר נהנן ומעליותא דמחובר לקרקע נראה היינו משום דעי"ז ה"ל ל השרשה וה"ל כמחוברין מעולם אבל הרשב"א ור"ת הובא בתוס' ורא"ש שם ס"ל דכולו שאוב פסול מה"ת דההיא דרשא דת"כ הוה דרשא גמורה והא דבקרקע טהורין משים מקוה (פסחים שם) הביאו התוס' שם בשם הרש א דהיינו שלא היו מעולם בכלים עוד הביאו שם דהיינו ע"י המשכה ע"ג קרקע קודם שיגיעו נמקוה דהמשכה מבטל פסול שאיבה וההיא דתמירה וי"ב א') דבעינן המשכה ורביה היינו מדרבנן והא דאמרינן במס' ב"ב (שם) שאני שאיבה דרבנן י"ל שאני התם דנ"ה שאובין ממש בידי אדם ואע"ג דע"י כנים מתהוין שאובין משום ש שלא בי"ש נשין למימר לקמן י"ל דאין זה מה"ת כמו"ם במס' מקואות פ"ד מ"ה ד"ה השוקת ועוי"ל דהצנור כולו אף שמק"ט ע"י הבית קיבול שלו מ"מ נ"ח כילו כלי המקבל וכלי שאינו מקבל מים אינו פוסל מים שבו משום שלא בידי שמים כמו"ש מקואות שם ד"ה נקבה למטה וכמוש"ל ועוי"ל דשם לא איירי רק לענין אם פוסל את המקוה בג"ל ועמש"ל בדיני הויה ע"י טהרה. והנ"ל בזה לפענ"ד דטבילה במים תלושין ודאי ליכא מה"ת בלא דרשא שכתבו התוס' דמה

מעין במחובר כי' דדרשא זו לא הוזכרה בש"ס ואין לנו עסק בדרשות אלא דלמ"ד מים מק"ט מה"ת ודאי א"א לטבול בתלושין דהא מיד ע"י נגיעת הטמא בהן נטמאו וא"כ נהי דמשקין אין יורם לעמא אדם וכלים מ"מ אין סברא כלל לומר שהטמאין יטהרו ועמש"ל פרשה א' פסוק ז' ד"ה וחללה בענין פגום לכ לכהונה ואפילו למ"ד דמים אין מק"ט מה"ת מ"מ כבר נגזרה עליהם טומאה מימי ציים ודינם עכ"פ לענין זה כשל תורה ולפי"ז נ"ל דמ"ש רש"י שם דפי' מהוה מקוה מים יהיה טהור היינו דמים הכשרים לטבילה אין מק"ט אין זה נכון דהא פשיטא וא"צ קרא אלא ודאי פי' מקוה מים היינו כינוס מים כתרגומו וגלי לן קרא דמים מכונסין שבקרקע אין מק"ט והיינו ודאי אפילו שאובין דע"י חבור לקרקע ה"ל כזרעים מחוברין לקרקע דאין מק"ט וגם עולין מטומאתן ע"י השרשה ואין סברא כלל לומר דאם נתלשו בי"ש ונתחברו לקרקע אין מק"ט ואם נתלשו בידי אדם ונעשו מחובר לקרקע מק"ט ולפי כ"ז הא דברביעית מטבילין מחטין וצנורות ממילא ידעינן מהכא דכיון שאין מק"ט כשרין לטבילה ובפחות מרביעית הלמ"מ דל"ח כינוס מים לענין מקוה וא"כ ל"ח כינוס מים גם לענין ק"ט והא דאמרינן שם דבמחוברין טהורין משום דחזי להטביל בהו מו"צ היינו משום דבפחות מרביעית ילפינן דין ק"ט מדין טבילה כמו"ש ולפי כ"ז נ"ל קצת להכריע דדרשא דמה מעין בי"ש ל"ה דרשא גמורה דאי הוה דרשא גמורה לענין טבילה צ"ל דהוה ג"כ ד"ג לענין דין ק"ט דהא עיקר קרא בדין ק"ט אירי כמו"ש אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בר אבא אך מעין גו' יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא (זבחים כ"ה) ופי' רש"י כשאתה מהוה אותם להיות מקוה כו' הוי מהוה אותם בדבר שאינו מק"ט ומוכח שם בגמרא דהיינו רק כשבאו לתוך המקוה ע"י דבר שמק"ט אבל אם באו להמקוה ע"י המשכה ע"ג קרקע ביני ביני ליכא פסולא דע"י טהרה בעינן וכן פסקו בשו"ע יו"ד סימן ר"א סמ"ט בעיקר דין פסול דשלא ע"י טהרה יש קושיות הרבה והחמורה שבהן לפי ענ"ד מההיא דחגיגה י"ט א' דמבעיא להו מהו להטביל מחטין וצנורות בראשו של ראשון והב"י בטור יו"ד סי' ר"א כתב בשם הרמב"ם דל"ב הויה ע"י טהרה רק במי חטאת הובא בתוי"ט במס' מקואות ספ"ה והמרדכי כתב בשם הרא"מ הובא בטור יו"ד שם דהויה שלא ע"י טהרה אינו מבטל רק תורת מעין ולא תורת מקוה וכ"ז דברי תימא לענ"ד ולפו"ר היה נ"ל דבעי' דחגיגה הנ"ל היא אם טובלין בראשו ש"ר בזולת דינא דהויה ע"י טהרה ונ"מ כשנפל להמקוה דבר שאינו מק"ט ויצא בענין שקצתו נוגע במים אם מותר לטבול במים שעליו בקצה העליון או נ"מ כדבעינן למימר לקמן אבל עדיין קשה לפי זה א) מהא דמקואות פ"ו מ"ח דמטהרין את המקואות ע"י סלונות של אבר שמק"ט ב) ממתניתין דשם ספ"ז דמוליך ומביא במים בידיו ומעביר

הגל על המחט והיא טהורה ובביאור כ"ז שיטת הרא"ש הובא בטור יו"ד סי' ר"א וביו"ד שם סמ"ט דאין דין זה נוהג בממשיך ממעין ומקוה שלמה באופן שהמקוה שעושה מחוברת להמעין ולמקוה שלמה שמשך ממנה דהכא לא איירי רק בממשיך מים כשרין באופן שהמקוה שעושה היא מופסקת ממעין וממקוה שלמה שהוייתה ע"י טהרה כמו במי חטאת שנעשין ע"י הפסק ממי המעין ועמ"ש במס' מקואות פ"ד מ"ה ד"ה נקבה למטה מה שיש לפקפק בזה ממ"ש התוס' (פסחים ק"ט) מהירושלמי שרגלי השוורים היו נקובין כמוציא רמון ויובא להלן אבל שיטת כל הפוסקים זולתם דבכ"ע איכא פסולא דהויה שלא ע"י טהרה וביאור כל הנ"ל ומה שיש לעיין מזה עוד בשארי ענינים יתבאר הכל להלן בדברינו פסולא דהויה שלא ע"י טהרה לפי"ד הסוברין דפסילא דבידי אדם אינו מה"ת הא ודאי ג"כ אינו מה"ת ולפי"ד הסוברין דבידי אדם פסול מה"ת נראה דזה ג"כ מה"ת ולפי משל"ל דע"י כלים שהונחו בכונה איכא פסולא דבידי אדם ושהונחו שלא בכונה ליכא אפילו פסולא דהויה ע"י טהרה בעינן מ"מ אצטריך דרשא דהויה ע"י טהרה בעינן בענין שהטה הזחילה ע"י דבר המק"ט דבכה"ג ליכא פסולא דע"י אדם כיון שלא נכנסו המים לתוך כלי המקבל מים כמוש"ל ולפי"ז הא דאמרינן ב"ב ס"ה שאני שאיבה דרבנן אע"ג דהצינור מק"ט ע"י כלי קיבול שלו י"ל דהא דכולו מק"ט אין זה מה"ת או דשם לענין לפסול בגל איירי ועוד נ"ל דשם הולכת המים הוא רק ע"י חלל הצינור וחלל הצינור אינו דבר המק"ט ומה שפוסל את המים היינו משום דע"י הבית קיבול שלו חשיב כולו כלי עשויה לקבל' מים ופוסל משום ע"י בני אדם ונידון קושיא דפסול דע"י אדם עמש"ל. יש לעיין למה לי דרשא דמה מעין בי"ש כו' ת"ל דבעינן הויה ע"י טהרה ושאובין אע"ג דלאחר שנעשו מחוברין לקרקע אין מק"ט כמו"ש (פסחים י"ז ב') וכמוש"ל מ"מ הא היו מק"ט מעיקרא וי"ל בדוחק דדרשא דמה מעין כו' היינו למ"ד דמשקין אין מק"ט מה"ת מיהו קשה ע"ז מהא דקנקנים שהניחן לנגבן דהמים כשרין למקוה כדאיתא במס' מקואות פ"ב מ"ז ונ"ל דלפי משל"ל פרשה י"א פסיק ל"ג ד"ה וכל חזקה דאין שום משקה מק"ט רק ע"י מחשבה דלפי"ז נראה דמחשבה לשם מחובר ל"ה מחשבה כמו שהדין לענין הכשר ולפי"ז מי הקנקנים באמת אינם כשרין למקוה רק בלא חישב עליהן לשם תלוש ומה שחושב עליהן למקוה היינו למחובר כיון דבמקוה יהיו מחוברין לקרקע או למים כשרים ולפי"ז א"ש דרשא דמה מעין לפסול מים דכלים שהניחן תחת הצינור לשם מי מקוה דאין מק"ט ולפי משל"ש פ"ד מ"ה דבמניח תחת הצינור ג"כ אין המים פסולין מה"ת משום שאובין בידי אדם צ"ל דאף שאובין גמורין ששאבן לשם מקוה שיעשה ע"י חיבור לקרקע ג"כ אין מק"ט עכ"פ מה"ת ולפי משל"ל דמים דפסולין מה"ת משום

שאובין ע"י אדם י"ל דאף מה"ת בלתי מתכשרין ע"י המשכה גרידא אם נאמר כן א"ש דרשא דמה מעין כו' לפסול מים שאובין גמורין שכבר היו ראויין לק"ט אף שבאו למקוה ע"י המשכה דבע"י המשכה ליכא פסולא דהויה ע"י טהרה בעינן כמוש"ל ואם נאמר דבלא אשבורן נ"ח מחובר לקרקע וא"כ המים מק"ט עד שבאים לבור וליכא המשכה מ"מ נ"מ כשנעשו אשבורן ואח"כ ירדו לבור דהוה ליה המשכה ועמ"ש במס' תמורה י"ב דמעלה דהמשכה היא משום טהרה דע"י חיבור לקרקע דמוכח מזה דבלא אשבורן ג"כ חשוב מחובר לקרקע מיהו יש לחלק מקוה מ"ס אין מ"ש פוסלין אותה אפילו ברוב מ"ש והמ"ש מצטרפין למ"ס כשחזר ונטל אח"כ מהתערובות אף שבהמ"ס שנשארו הוה רוב מ"ש כדמוכח מהא דמקואות פ"ו מ"ח דהשאובין נעשין כמחוברין מעולם ע"י חיבורן להמים שבמקוה ונ"ל דמה"ת הדין כן אף במקוה שיש בה רביעית דכשרה לטבילת כלים כמוש"ל ובמעין דמטהר בכ"ש הדין כן אף מדרבנן כדמוכח מקואות ספ"א ורפ"ה אבל מדרבנן מקוה שאין בה מ"ס ונפלו לתוכה ג"ל מ"ש נפסלת ואפילו נפלו אח"כ לשם הרבה מים כשרין מעט מעט כל שלא נפלו לשם מ"ס בב"א הרי היא פסולה מבואר בכ"ד רא"א רביעית מ"ש בתחלה פוסלין את המקוה ושלשה לוגין ע"פ המים וחכ"א בין בתחלה בין בסוף שיעורו ג"ל (מקואות פ"ב מ"ד) היה ר' יהושע אומר כל מקוה שאין בה מ"ס ונפלו לו ג"ל וחסר אפי' קורטוב כשר מפני שחסרו לו ג"ל וחכ"א לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד שם פ"ג מ"א ויש בזה דינים רבים ומפני שכולן דרבנן לא הבאתי מהן במהדורא זו אשר עיקרה ביאור דינים דמה"ת רק מעט כפי המצטרך לצורך ביאורי הדינים דמה"ת מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר כו' אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול מחצה ע"מ פסול אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה היו מקלחין בתוך המים אם ידוע שנפל לתוכו מ"ס מים כשרין עד שלא ירד לתוכו ג"ל מ"ש כשר ואם לאו פסול (שם פ"ד מ"ד). וכ"ז מדרבנן אבל מה"ת כשיש רביעית בבור מתכשרין כל השאובין שמגיעין לשם כמוש"ל מיהו ע"י מי גשמים הזוחלין נראה דל"ה השרשה מה"ת. התוס' במס' תמורה י"ב כתבו דנתערבו לאו דוקא רק לאפוקי שבאו למקוה שלא ע"י המשכה וכן נראה מפי' הרמב"ם אבל כשבאו למקוה ע"י המשכה ניתר ברביה והיינו כראב"י תמורה שם מיהו עיקר נראה כהמפרשים דלתנא דמתניתין אינו כשר אלא ע"י ג' תנאים המשכה עירוב בשעת המשכה ורוב כשרים בשעת המשכה ולפי"ז לפי הגי' שלפנינו במס' תמורה (שם) שלש מחלוקות בדבר. א) תנא דידן דס"ל דהמשכה בלי עירוב מקודם לא מהני כלום ופוסל את המקוה בג"ל. ב) ראב"י דתמורה (שם) דס"ל דהמשכה ורביה אף שלא בשעת המשכה מהני אף להצטרף למ"ס

ג) רבנן דמייתי רבין תמורה (שם) דהמשכה מהני להכשיר לגמרי אף בלי רוב כשרים. ולפי"ז נ"ל דע"כ נ"פ אלא מדרבנן אבל מה"ת לכו"ע השאובין מתכשרין ע"י המשכה גרידא. מיהו כ"ז לפי ענ"ד אינו נכון דלא הוזכר בגמ' שם כלל בהא דכי אתא רבין אר"י משמי' דאיזה תנא אמרה דמשמע שהוא ידוע והנ"ע כמו"ש החסיד בביאורו ליו"ד שגי' הרמב"ם ז"ל בהא דתמורה ראב"י היא דתניא ראב"י כו' ברביה ובהמשכה וכן כי אתא רבין אר"י שאובין שהמשיכה כשרה רבה אמר כו' ולפי"ז רבין משמי' דר"י ג"כ ברבי' קאמר וכראב"י ולפי"ז י"ל דלכו"ע המשכה גרידא לא מהני כלל אף מה"ת וע"ה מש"ל בענין דהויה ע"י טהרה בעינן ועפ"י גי' זו פירשתי בספרי עוד"ד הסוגיא דתמורה שם באופן אשר תתפרש עי"ז המשנה דשם כפשוטה בטוב טעם ודעת

הערה. בדיני ההמשכה י"א דבעינן ע"ג קרקע שיכולה לבלוע וי"א דסגי על דבר שאינו מק"ט ושיעור ההמשכה ג"ט ועיין יו"ד סימן ר"א סמ"ה וסמ"ו. הא דבעינן שיהיה ידוע שלא נפלו ג"ל מ"ש קודם שנתמלאו מ"ס ולא מכשרינן מספק כמו בכל ספק דרבנן דקיי"ל להקל וכדתנן שם פ"ב מ"ג דספק מ"ש כשר נ"ל משום דספק בשיעור חמיר טפי כמו"ש במס' כריתות (י"ז א') ע"ש. מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מ"ש שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכ"ש (מקואות פ"א פ"ז) לפי מ"ש בכ"ד דאין הרשות מתבטל במצוה להיות מצוה א"כ קשה איך אמרינן בזה ביטול ברוב הא מי גשמים אין מטהרין בזוחלין ואיך יקנו הכשר זוחלין ע"י ביטול ברוב וי"ל דמי גשמים ג"כ היו מקודם מי תהום דה"ל מעין וה"ל כנפסלו והפסול מסתלק מעליהן ע"י ביטול מיהו קשה דהא משמע דבמע"מ מטהר בזוחלין וכן משמע (שבת ס"ה ב') והא במע"מ ליכא ביטול והנ"ל דבענין זה לא בעינן כלל לבטל המי גשמים והמ"ש שמתכשרין ע"י השקה להמעין אלא שלא יתבטלו המי מעין מחשיבותם שמטהרין בזוחלין ואף כשהיה בענין שלא היה אפשר לטבול במי המעין לבדם מפני שאין גבוהין כ"כ מ"מ אין לחוש דהמ"ג ומ"ש נחשבין כעצים ואבנים בעלמא שמגביהין מי המעין וטעמא דמלתא דמ"מ מטהרין בכ"ש כבר כתבתי לעיקר משום דהא דמעין מטהר בכ"ש היינו משום שהוא מחובר למי תהום המרובין דנביעה משהו חשיבא כשפופרת הנוד מעין שהוא משוך כנדל פי' שמימיו זוחלין במקומות הרבה כשרץ נדל שיש לו הרבה רגלים והיינו ע"י מקומות הגבוהין שבין מקומות הזחילה ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכ"ש (שם פ"ה מ"ג) פי' ריבה והמשיכו כתב הר"ש דהיינו שעשה בריכות במקומות הגבוהין שלא היו שם מים מקודם וה"ה כמו שהיו פי' דאינו מטהר בזוחלין רק במקומות שהיה מושך

מקודם ולפי"ז מעין שהמשיכו ע"י חפירות חדשות אין באותן החפירות תורת מעין ולפי ענ"ד הוא דבר תימא וכל לשון העברה דבמשניות הקודמין משמע להדיא דהיינו ע"י חפירות חדשות ומוכח שם דבלא כלי תורת מעין עליו והנ"ע כמו"ש כל המפרשים זולתו דהיינו ריבה מי גשמים או מ"ש שמתכשרין ע"י המעין. ובביאור לשון ריבה שיטה א) דהיינו שנעשו הרוב ממ"ג ומ"ש דמ"מ תורת מעין עליו במקום שהיו מושכין וזוחלין מעיקרא והא דלעיל פ"א מ"ז שהבאתי מקודם דכשרבו מים שאובין על המעין אינו מטהר בזוחלין י"ל לפו"ר דהיינו במקום שלא היה זוחל בלא"ה דאין לחלק בין מ"ש למ"ג לענין זה כיון דהמ"ס מתכשרין ע"י השרשה ולפי"ז ההיא דשבת ס"ה דחייש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין היינו במקום שלא היו זוחלין בלא"ה דבמקום שהיו זוחלין בלא"ה היה קשה להן לטבול מפני עומק המים דשם וריחוקן משפת הנהר מיהו קשה ע"ז ממתני' ה' דלהלן שם דלא מכשרינן רק ברוב זוחלין אבל במע"מ משמע להדיא דאינו מטהר בזוחלין ומהרמב"ם משמע כמו"ש הב"י דיש חילוק בין ריבה לגומת המים עצמו לריבה במקום המשכת המים אבל אין זה נראה כלל לפי ענ"ד גם אין נראה לחלק ולומר דהתם בדליכא מ"ס ממי המעין דכ"ש דמעין כמ"ס במקוה כמוש"ל והנ"ל לפי שיטה זו דהכא במקום שהיה אפשר לטבול בלא"ה וההיא דלעיל במקום שהיה זוחל בלא"ה ולא היה אפשר לטבול בו דבזה במע"מ סגי וההיא דלהלן במקום שלא היו זוחלין בלא"ה דבזה בעינן רוב זוחלין וההיא דשבת היינו במקום שהיו זוחלין ולא היו יכולין לטבול (שם) שיטה ב) דצ"ל דלשון ריבה דהכא היינו הוסיף ואיירי לכל היותר במע"מ ומתניתין דריבה עליו ודלעיל פ"א איירי במקום שהיה נמשך בלא"ה דאף בשם אינו מטהר בזוחלין רק במע"מ לכל היותר וכן ההיא דשבת (ס"ה) דחייש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין הא במע"מ משמע דמטהרין בזוחלין היינו במקום שהיו זוחלין בלא"ה ומתניתין דלהלן דבעינן רוב זוחלין היינו במקום שלא היה זוחל בלא"ה כמו"ש הר"ן במס' (נדרים מ' ב') ע"ש ובתוספתא שמביא הר"ש לפי ב' השיטות הנ"ל נ"ל דצ"ל ריבה עליו כמוהו והרחיבו מטהר כו' והיינו ריבה מ"ג ומ"ש מע"מ דבמקום שהיה זוחל בלא"ה מטהר בזוחלין ובמקום שלא היה זוחל בלא"ה אינו מטהר בזוחלין ופי' היה עומד כו' היינו אפילו במקום שהיו שם המים מקודם ג"כ אינו מטהר בזחילה כיון שלא היה רק עומד ולא היה לו דין טהרה בזחילה העבירו פי' למעין ע"ג בריכה והפסיקו ה"ה כמקוה חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש בהם מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים (שם פ"ה מ"א) פי' הר"ש ע"ג בריכה שהיא מלאה מ"ג והפסיקו היינו הפסיק בין המעין לבריכה וכתב הב"י דלפ"ז בריכה ריקנית אף שהפסיקה י"ל דדין מעין על הבריכה

שנתמלאה מהמעין והרמב"ם לפי מה שביאר הב"י דעתו מפרש ג"כ בבריכה מלאה מ"ג ולשון והפסיקו מפרש שהפסיק קילוח המעין לבלתי יתמשך חוץ לבריכה ודינה כמקוה אעפ"י שלא הפסיק הבריכה מהמעין וחזר והמשיכו פי' שעשה להמעין יציאה וזחילה מהבריכה לחוץ ולפי"ז כתב הב"י להסתפק בלא היו מים בבריכה ונתמלאה ממי המעין ואין המים יוצאין לחוץ אי יש לה דין מעין אף כשהבריכה מחוברת להמעין וכ"ז אינו נכון כלל לפי ענ"ד גם ק"ל על פי' דבבריכה מלאה מ"ג איירי הכי ה"ל למתני העבירו ע"ג בריכה פסול לזבים כו' הפסיקו ה"ה כמקוה פי' ואינה מטהרת בזוחלין ולא בפחות ממ"ס ע"כ נ"ל דאיירי בבריכה ריקנית ונתמלאה ממי המעין ופי' והפסיקו היינו הפסיק הבריכה מהמעין ולכך בלא הפסיק ודאי תורת מעין עליו לכ"ד ולכך תני ברישא דינא דהפסיקה דה"ה כמקוה לכ"ד ובחזר והמשיכה אינה רק פסולה לזבים כו' אבל מ"מ מטהר בכ"ש כמעין כמוש"ל ומטהר ג"כ בזוחלין כיון שהזחילה היא ע"י מי המעין כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים גו' דר"מ ר' יהודה אומר הים הגדול כמקוה כו' לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה ר' יוסי חומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהם מ"ח (שם פ"ה מ"ד) הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהן כשרין ונוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפינו קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל ר' יוסי אומר כ"ד שהוא מק"ט אין מזחילין בו (שם פ"ה מ"ה) פי' הזוחלין כמעין היינו שכל הנהרות הזוחלין ה"ה כמעין ומטהרין בזוחלין ובכ"ש ופי' הנוטפין כמקוה כתב הרמב"ם דהיינו מעין הנוטף טיפין טיפין שהמים המתאספין ונמשכין עי"ז אין להם דין מעין לטהר בכ"ש ולטהר בזוחלין ולפי"ז פי' נוטפין שעשאן זוחלין היינו שעשה תחבולה להנוטפין שיתהוו זוחלין אפילו ע"י מקל וקנה שזחילתן מועטת כשרין אפילו לטבילת זב שצריך מ"ח וזבה נקט אגב זב ור' יוסי ס"ל דכל דבר המק"ט אין מזחילין בו ופליג אדר' יהודה דמקל מק"ט מדרבנן ובספר א"ר פי' אפילו זב וזבה סומכין את המקל בשעת הטבילה ול"ח להויה שלא ע"י טהרה אע"ג דזו"ז מטמאין בהיסט וצ"ל ויורד וטובל ולפי"ז א"ש פלוגתא דר' יוסי ולפי ענ"ד נ"ע כפי' שארי כל המפרשים דנוטפין היינו מי גשמים כההיא דשבת ס"ה ונוטפין שעשאן זוחלין ל"ד שעשאן אלא כלומר שנעשו זוחלין וסומך מקל או קנה היינו לעכב הזחילה ואפילו זו"ז יכולין לעכב הזחילה ע"י המקל או ע"י עצמן ולא מפסל בכה"ג לר' יהודה משום הויה ע"י טהרה בעינן ואע"ג דודאי אפילו מ"ס נפסלין משום הויה שלא ע"י טהרה אף לפי שיטת הרא"ש הנ"ל בענין זה מ"מ ס"ל דלא בעינן הויה ע"י טהרה רק לענין הכנסת והבאת המים אבל בעיכוב הזחילה שאינו רק להכשר המקוה ס"ל לר' יהודה

דא"צ הויה ע"י טהרה וצ"ל ויורד וטובל כמו"ש מקודם לשיטת הא"ר ובביאור רבותא דמקל וקנה כתב הרא"ש אעפ"י שהן כלי והתוי"ט כתב אעפ"י שראויין לק"ט כשיעשה בהן בית קיבול וכ"ז דחוק למאד והנלענ"ד די"נ דרבותא דמקל וקנה היא אע"ג דבסתמא דמלתא אין מעכבין את הזחילה לגמרי ועוד י"ל דהרבותא היא דאע"ג דהעמדת הזחילה היא רק לרגע בעלמא ואינה עשויה להתקיים מ"מ חשוב אשבורן בכה"ג ויותר נ"ל משום דסתם מקל וקנה אינו עומד רק ע"י אחיזת אדם שאוחזו בשעת הטבילה וקמ"ל דזה נ"ח הויה שלא ע"י טהרה ובביאור אפילו זו"ז לר' יהודה י"ל א) דהיינו דאפילו זו"ז יכולין לעכב הזחילה בגופן ולפי"ז אף ר' יוסי דפליג מ"מ מודה דזו"ז יכולין להעמיד המקל אף בשעת טבילה שלא יפול ול"ח הויה שלא ע"י טהרה. ב) דהיינו אפילו זו"ז סומכין המקל בשעת טבילה ול"ח הויה שלא ע"י טהרה ולפי"ז ר' יוסי פוסל אף בכה"ג ובביאור דברי ר' יוסי לפי' כל המפרשים הנ"ל בזולת הרמב"ם כתבו דהפי' הוא אין מעכבין בו הזחילה ויותר נ"ל לפי ענ"ד דה"ק כל דבר שמק"ט אין עושין בו זחילה שאם הטה מי מעין ע"י דבר שמק"ט למקוה בענין שבלא"ה לא היו באין לשם פסול וא"כ ממילא מובן דה"ה שאין עושין אשבורן ע"י דבר שמק"ט גל שנתלש ובו מ"ס ונפל על האדם ועל הכלים טהורין (שם מ"ו) הב"י בשם מהרי"ק הקשה הא זחילה היא וכיון שנפסק אפילו ממעין אין לו דין מעין כדאיתא (שם רפ"ה) ותי' כיון דאכתי זוחלין הן מכת נביעת המים ה"ל כמו שלא הופסקו שוב הקשה ע"ז דא"כ למה לי מ"ס הא מעין מטהר בכ"ש וכתב דצ"ל דלאדם אפילו במעין בעינן מ"ס ולפי משל"ל דהא דמעין מטהר בכ"ש היינו משום דמחובר למי תהום לק"מ בהא דבעינן מ"ס אלא שעיקר סברתו דחוק ועוד דסתם גל גדול שנתלש הוה מים וקשיא לר"מ דס"ל כל הימים כמקוה ואפילו לר' יהודה ה"ל לפרש שנתלש שלא מים הגדול והנ"ע לפי ענ"ד דנפילה מלמעלה למטה ל"ה זחילה ויותר נראה דאיירי שהגל עמד באשבורן רגע א' על האדם והכלים ועמ"ש (מקואות פ"א מ"ז) בש"א מטבילין בחרדלית בה"א אין מטבילין ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהן וכלים שגודר בהם לא הוטבלו (שם) פי' חרדלית היינו זחילת מי גשמים ונ"ל דאיירי כשעדיין הגשמים יורדין וס"ל לב"ש דבכה"ג דין מעין על החרדלית לטהר בזוחלין ואולי אף לטהר בכ"ש ולפי"ז נ"ל דאף מודו דמטהר. בזוחלין מה"ת ולפיכך א"ש דמודים ב"ש דגודר בכלים אף לר' יוסי דלעיל (שם מ"ה) לפי' כל המפרשים דדבר שמק"ט אין מעכבין בו הזחילה החסיד בביאורו ליו"ד הוכיח מכאן דיציאת מים ע"י נקבים קטנים אינה מבטלת תורת אשבורן דהא לא קתני שמחבר בסיד ויותר נ"ל להוכיח כן דהכא ע"כ איירי בלא נתעכבו המים לגמרי ולכך יש מים גם למטה מהכלים שעי"ז כל הכלים הן בתוך המים דאל"כ

ל"ה אצטריך לאשמעינן דכלים שגדר בהן לא הוטבלו עירוב מקואות כשפה"נ כעוביה וכחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן ספק כשפה"נ ספק שאינה כשפה"נ פסולה מפני שהיא מן התורה כו' כל שיעמוד בשפה"נ ממעט רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור (שם פ"ו מ"ז) עירוב מקואות היינו שאין בשום א' מהן מ"ס להכשיר את שניהם או שאין בא' מהם מ"ס ובשניה יש בה מ"ס להכשיר אותה שאין בה מ"ס לאדם מה"ת ולכלים מדרבנן והא דתנן במס' טהרות ספ"ח והובא גיטין ט"ז ע"ג ע"ב. הנצוק כי' ומשקה טופח אינן חיבור לא לטומאה ולא לטהרה היה אשבורן חיבור לטומאה ולטהרה דמשמע ודאי אף אשבורן משהו אומר ר"ת הובא בתוס' גיטין שם יבמות ט"ו א' דרק נקב בעינן כשפה"נ כו' ואין זה נראה לר"י כו' גם תמוה לפי ענ"ד דא"כ כל שיעמוד בשפה"נ אמאי ממעט וכתב הר"י דהתם בעינן השקה דמים טמאין למקוה שלמה טהורה וה"ה להשקה דשאובין כדאיתא (מקואות פ"ו מ"ח) כתב הרא"ש דר' יהודה דשם מ"ה פליג וס"ל בגדולה ד"ט ובקטנה רובה ולפי ענ"ד אין הדבר כן דא"כ קשיא לר' יהודה מים של שלמה ומהשוירים כמו שיתבאר להלן במעשה דשוקת יהוא שתי אצבעות שאמרו בבינונית של כל אדם ולא מארבע בטפח תוספתא הובאה בר"ש ופי' הר"ש דהיינו אצבע האמצעית כדמוכח (מנחות מ"א) הא דספק טמא נ"ל דהיינו אף ברה"ר כיון דאיכא חזקת טומאה ודלא כהרע"ב בזה ועיין ריש נדה ומשמע דאף בכלים דל"ב מ"ס מה"ת ויש בכ"א רביעית לפחות מ"מ דינא הכי ובטעמא דמלתא יש לומר דאתי כר' יוסי דפ"ב מ"ב דמקואות דס"ל דבספק טבילה טמא אף בדרבנן והא דתני מפני שהיא מה"ת היינו משום דאי הוה מדרבנן ה"ל תרי דרבנן וטהור מיהו באמת משמע דאף בטבילת כלי טמאה מדרבנן דודאי הוי תרי דרבנן ג"כ דינא הכי לר' יוסי משום דלא פליגי רבנן בין אדם לכלים והא דהוצרך לטעמא שהוא מה"ת לר' יוסי הנ"ל נ"ל משום דאל"כ היינו מטהרין באדם שאינו טמא רק מדרבנן וכ"ש בכלים שאין טמאין רק מדרבנן ולת"ק דר' יוסי דשם היינו לטמא וכלים טמאין מה"ת מקוה שחלקה בסל וגרגותני שיש בהן נקבים רבים אם אין בשום אחד מחלקיה מ"ס שניהן פסולין היה בא' מהן מ"ס גם החלק השני כשר (חגיגה כ"ב א') או משום דהנקבים מצטרפין בכה"ג לכשפה"נ או משום דאין שום א' מחלקיה מעמיד המים בפ"ע כותל שבין שתי מקואות שנסדק לשתי מצטרף ולערב אין מצטרף עד שיהא במקום א' כשפה"נ ר' יהודה אומר חילוף הדברים נפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפה"נ (מקואות פ"ו מ"ט) שלש מקואות בזה כ' סאה ובזה כ' סאה ובזה כ' סאה מים שאובין והשאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו המקואות טהורין והטובלין טהורין היה השאוב באמצע וירדו ג' וטבלו בהן

ונתערבו המקואות כמו שהיו והטובלים כמו שהיו (מקואות פ"י מ"ג) ברישא המקואות טהורין היינו אף השאובה דכיון שטהרה שעה אחת לעולם היא בטהרתה ועיין ר"ש וא"ר והנה לפי ענ"ד דרישא איירי בידוע שלא נחסרו משתי הכשרות ממ"ס ביחד ע"י תערובת ברוב בהשאובה קודם חבור הכשרות וגם אינו ידוע שנכנסו ממי השאובין להכשירה בלי רביה והמשכה קודם חיבור הכשרות ואם ידוע שנכנסו מעט ידוע שלא נכנסו לשם ג' לוגין דאל"כ יש להחמיר אף בספק מדרבנן כמוש"ל וכמוש"ש פ"ב מ"ה ד"ה אם ידוע וסיפא ג"כ איירי בכה"ג שאיני ידוע שנכנסו ממי השאובין לשום א' מהכשרות בלי רביה והמשכה ואם ידוע שנכנסו מעט ידוע שלא נכנסו לשם ג' לוגין ויותר נ"ל דעירוב דהכא היינו חיבור גרידא וקמ"ל סיפא דבחיבור החיצונות ע"י השאובה האמצעית ל"ה חיבור לטהר ושאין הכשרות נפסלות מהשאובה ע"י נגיעה גרידא ויש לתמוה בכ"ז מהא דבעינן הויה ע"י טהרה לפי שיטת כל הפוסקים שהבאתי לעיל בענין הויה ע"י טהרה דלא כשיטת הרא"ש ואשר י"ל בזה א) דל"ח להויה שלא ע"י טהרה רק בענין שכניסת המים להמקוה שטובל בה היא שלא ע"י טהרה אבל בחיבור מקואות ל"ח להויה שלא ע"י טהרה ב) דבכה"ג שהדבר המק"ט הוא רחוק קצת ממקום התהוות המקוה דהיינו בנידון דידן מקום חיבור המקואות הדין כמו ע"י המשכה דל"ח כלל להויה שלא ע"י טהרה כמוש"ל ג) י"ל משום דהו"ל שלא בכוונה ובשלא בכוונה ליכא פסולא דהויה שלא ע"י טהרה כמו שכתבתי לעיל בענין המניח קנקנים ע"מ לנגבן שלש גוממיות פי' גומות בנחל פי' שיפול הרום העליונה התחתונה והאמצעית העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של מ"ס וחרדלית של מי גשמים עוברת ביניהן פי' ומחברתן ר' יהודה אומר מאיר היה אומר מטביל בעליונה כו' ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה תוספתא הובאה במס' (חגיגה י"ט א' ב'). ביאור פלוגתייהו דר"מ ס"ל דאמרינן גוד אסיק מהאמצעית להעליונה וה"ל כמו שיש בעליונה מ"ס וכ"ש שטובלין בתחתונה משום גוד אחית ואע"ג דקטפרס ל"ה חיבור שאני הכא דיש באמצעית מ"ש שלמין ור' יהודה ס"ל גוד אחית אמרינן גוד אסיק לא אמרינן תוס' שם. מקוה שיש בה מ"ס מכוונות ירדו שנים וטבלו זאח"ז ראשון טהור והשני טמא ר' יהודה אומר אם היו רגליו ש"ר נוגעות במים אף השני טהור (מקואות פ"ז מ"ו) אר"נ אמר רבה בר אבהו מחלוקת במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה ד"ה השני טמא א"ד אר"נ כו' מחלוקת מטומאה לטהרה אבל במעלות דרבנן ד"ה השני טהור (חגיגה י"ט א') טעמיה דר' יהודה משום דס"ל דאמרינן גוד אחית כדלעיל וכתבו התוס' (חגיגה שם) דמ"מ מודה ר"י דקטפרס אינו חיבור ושאני הכא דהמים שבראשו ש"ר סופן ליפול להמקוה ובמס' (חגיגה י"ט א') מבעיא לן מהו

להטביל מחטין וצנורות בראשו של ראשון לר' יהודה ופשטינן מההיא דשלש גוממיות דלר' יהודה גוד אחית אמרינן גוד אסיק לא אמרינן וכתבו התוס' דשני אלו הענינים אין דומין לגמרי אלא דבהא דגוממיות איכא מעלה שיש באמצעית מ"ס שלימות ובהא דראשו של ראשון איכא מעליותא שהמים שבראשו עתידין ליפול כנ"ל ולכך ס"ל להש"ס שהדין שוה בשני הענינים ומה שיש לתמוה בזה מנידון הוי' ע"י טהרה בעינן לשיטת כל הפוסקים בזולת הרא"ש נ"ל דצ"ל כמוש"ל בענין דשלש מקואות בתירוץ הג' קשה לי למה לא מבעיא להו לענין אם נגע הטובל בטומאה בעוד רגליו במקוה אי סלקא לי' טבילה ע"י המים שעליו לאחר ביטול הנגיעה ונ"ל דהבעיא היא רק בשיש בראשו ש"ר רביעית במקום אחד שהוא שיעור מקוה מה"ת לכלים כמוש"ל אבל להאדם דבעי מ"ס וגם דעל כל גופו ליכא רק טופח ע"מ להטפיח ודאי ל"ח טבילה מטהרין את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של חרס או של אבר ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפילו כשערה דיו (מקואות פ"ו מ"ח) פי' הרחוק מן הקרוב היינו הרחוק מהאדם המטהר מהקרוב להמטהר ולא חיישינן שמא יבוא איזה ויפסיק ההשקה ובביאור מעשה הסילון ותחבולותיו בבא לטהר העליון מן התחתון ע"ד המפרשים לא מצאתי לפי ענ"ד דבר מתקבל והנ"ל בזה דתחתון ועליון לאו היינו משום שיפוע הקרקע אלא המלא נקרא עליון והבלתי מלא נקרא תחתון בזה וענין החיבור בזה הוא שממשיך מים מבור העליון הפסול להתחתון הכשר ועי"ז החיבור מתכשר העליון אלא שאם ימשוך דרך חריץ וצינור בלי שום תחבולה הרי לא יתחבר העליון להתחתון רק ע"י ניצוק וזה ל"ה חיבור ולכך עושה חריץ בקרקע מעליון לתחתון ונוטל שפופרת דהיינו קנה חלול עקומה וכפופה כעין ד' או כ' אשורית וזה קרוי סינון ולפי שצריך להיות עקום וכפוף כנ"ל עושין אותו משל חרס ומשל אבר ומניח חצי אחד ממנו לתוך החריץ הנ"ל וחצי השני כפוף לתוך הבור הכשר ופי הסילון נכנס לתוך המים ומניח ידו תחת פי הצינור שבתוך המים הכשרים עד שיתמלא מים מהעליון הפסול ואז כל המים הנמשכין נעשין עומדין ואשבורן ואינם ניצוק וכשנוטל ידו מתחת פי הסילון שבמקוה הכשרה מיד משיקין המים זל"ז וה"ל באותה הרגע השקה שלא ע"י ניצוק ומתטהר העליון ופי' מושכו ומשיקו היינו מושך מי הסילון והצינור ומשיקי עי"ז ואולי דקאי אמקוה דג"כ מזכיר בכ"ד בלשון זכר והא דסגי בהשקה דכחוט השערה אע"ג דקיי"ל עירוב מקואות כשפה"נ כבר כתבתי דעירוב מקואות היינו לענין מקוה חסירה והכא בשלימה איירי אלא שהיא פסולה משום שאיבה ודעת הר"ש והרא"ש והטור הובא ביו"ד סי' ר"א סנ"ב דלפי מאי דס"ל שאובין פסולין מה"ת בלא ריבוי כשרין והמשכה

לא אירי הכא רק בענין דפסולה מדרבנן דהיינו ברוב כשרין ובלא המשכה או בנפסלה ע"י ג"ל מ"ש ונתוספו כשרין להשלים המ"ס וכ"ז איני נראה לפי ענ"ד ויש לתמוה נהי דל"ח שאובין בכה"ג משום שלא בידי שמים כיון שלא עשה מעשה בגוף המים לתלשן והסילון אינו עשוי לקבלה אעפ"י שמק"ט כמו"ש מקואות פ"ד מ"ה וכדבעינן למימר לקמן מ"מ הא כיון דסילון של אבר הא ודאי מק"ט וא"כ קשה מהא דהויה ע"י טהרה בעינן לשיטת כל הפוסקים בזולת הרא"ש כנ"ל ואשר י"ל בזה א) כמוש"ל בענין ג' מקואות שנתחברו ע"י הטובלין דבחיבור מקואות לא אכפת לן בהויה שלא ע"י טהרה ב) כמוש"ל דהולכת המים דרך צינור שבקרקע ל"ח הויה שלא ע"י טהרה שהרי הולכת המים היא ע"י חלל הצינור וחלל הצינור אינו דבר שמק"ט ודופני הסילון בלתי נצרכים להמשכת המים דבלא"ה לא היו המים מתפזרין ע"י כותלי חריץ שבקרקע ומה שכותלי הסילון מעמידין המים שנא יתהיי ניצוק זה ל"ח הוי' שלא ע"י טהרה דהא גם בלא"ה היו המים באין להמקוה התוספתא שהביא הר"ש בזה קשה להולמה ולפי מ"ש בכ"ז א"א ליישבה כלל בלי תיקון הגי' ונתבארה בספרי עוד"ד ועיקר השנוי שם שמביא סילון של רכובה מתאים למ"ש ונידון הא דקתני שם נכפף הסילון כ"ש טמא עמ"ש במס' (מקואות פ"ד מ"ג) ד"ה סילון הי' בעליון מ"ס ובתחתון ולא כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ"ס (שם פ"י מ"ח) לפי"ד המפרשים בהא דלעיל לשון עליון ותחתון בזה בלתי מתישב כלל דמה לי עליון ותחתון מה לי זה בצד זה ולפי מ"ש נ"ל דבר שחללו עמוק יותר קרוי תחתין ולא חשיב חלל לענין זה רק המרוקן גם ממים ובדרך כלל שהבור שיכול להמשך ממנו קרוי עליון וזה שממשיך אליו נקרא תחתון וכבר כתבתי דמקוה שיש בה מ"ס כל מ"ש שמתחברין לה נעשין כשירין לגמרי משום השרשה אף מדרבנן ומה"ת הדין כן במקוה שיש בה רביעית מים כשירין ובמעין שיש בו רביעית הדין כן אף מדרבנן וכמו"ש (מקואות רפ"ה) וכדבעינן למימר לקמן מטבילין בחריצין ובנעיצין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה (שם פ"ה מ"ג) הא דקתני פרסת החמור ל"ד וה"ה רגלי אדם ואורחא דמלתא קתני שע"י רגלי החמור נעשה בור ובעינן מעורבת כשפה"נ מדרבנן דבעינן לכלים ג"כ מ"ס כל המעורב למקוה כמקוה חורי המערה וסדקי המערה מטביל בהם במה שהן עוקת המערה אין מטבילין בה אא"כ היתה נקובה כשפה"נ א"ר יהודה אימתי בזמן שהיא מעמדת עצמה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה במה שהיא (שם פ"ו מ"א) ופי' חורי וסדקי המערה היינו המפולשין להמקוה בלי שום הפסק דאף שאין בשטח החור והסדק שלצד המים כשפה"נ ג"כ מטבילין בה כמו שהיא ועוקת המערה נ"ל דהיינו חור גדולה יותר משפה"נ שהיא עשוי' כעין משולש שהולכת

ומעוקה לצד המקוה וחודו של חללה נוגע במי המקוה ועומדת בצד המקוה דאע"ג שאין כותל ממש מפסיק בין העוקה לחלל המקוה מ"מ כיון שאין כל שטח חללה פתוח למקוה בעינן כשפה"נ ובשיעור העוקה כתב הש"ך בסי' ר"א ס"ק קכ"ו דצריך שתהיה לפחות רביעית וכן בחור לפי דעתו ויתבאר להלן בהא דזבחים כ"ב א' ע"ש וביאור הא דאר"י אימתי פלוגתא דאמוראי (סנהדרין כ"ה עירובין פ"א גיטין ו' א') היינו לחלוק או לפרש ועמש"ל פרשה י"ז פסוק י"ג בכיסוי הדם ופי' מעמדת עצמה נ"ל דהיינו שעשויה להתקיים גם כשלא יהיו מים בעוקה כפי' המפרשים לפי דרכם מחט שהיא נתונה ע"ג מעלת המערה היה מוליך ומביא במים כיון שעבר עליו הגל טהורה ספ"ז דמקואות ומה שקשה ע"ז מהא דהויה ע"י טהרה בעינן לפי"ד הפוסקים זולת הרא"ש צ"ל כמוש"ל בענין הג' מקואות שנתחברו ע"י הטובלין בתי' הב' ע"ש מקוה שמימיו מרודדין כובש חבילי עצים וקנים כדי שיטפחו המים ויורד וטובל (שם) מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין לפי שאין מטבילין מאויר (חגיגה י"ט א') פי' גל שנתלש והוא כעין קשת ד"מ היינו חצי עיגול שתי קצותיו על הארץ והמותר באויר וטובל בראשון היינו בחלק הגל שאינו באויר מקוה שמימיו צלולים אלא שהן סרוחין עד שאין הפרה שותה מהן כשרין לטבילה (חולין ק"י א') עשה מקוה שיש בה מ"ס מים וטיט רא"א מטבילין במים ואין מטבילין בטיט ר' יהושע אומר במים ובטיט באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים צפין ע"ג היו המים מצד אחד מודה ר"י שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט באיזה טיט אמרו כו' ספ"ב דמס' מקואות ובמס' (זבחים כ"ב) איתא דפרה שוחה ושותה מהם תליא מלתא אלא דבביאור שיעור זה איתא שם במס' זבחים כמה פלוגתות ולכו"ע טיט הנדיק או טיט הנרוק מצטרף למ"ס כדאיתא במס' (סוכה י"ט) ע"ש וכן משמע מהמשנה והיינו אף הטיט עצמי מצטרף יש מעלין את המקוה ולא פוסלין פוסלין ולא מעלין לא מעלין ולא פוסלין אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור הגליד והמלח וטיט הנרוק וי"ג טיט הנדוק (מקואות פ"ז מ"א) ונראה דטיט הנרוק ל"ד לאינך דאינך אף בתלושין מעלין כדאיתא שם אבל טיט הנרוק בתלוש נראה דנהי דאינו פוסל מ"מ אינו מענה וע"ש אלו פוסלין ולא מעלין המים בין טמאין בין טהורין מי כבשים ומי שלקות והתמד עד שלא החמיץ כו' אבל שאר משקין ומי פירות והציר והמוריס והתמד משהחמיץ לא פוסלין ולא מעלין כו' שם כגי' הא"ר פסול דמשקין וכל הני דחשיב בתר הכי פשוט דהיינו מה"ת כמו"ש התוס' (יבמות פ"ב ב') ע"ש מיהו ק"ל מ"ש משקין מטיט הנרוק דאף הטיט עצמו מצטרף למ"ס ואין סברא כלל להקל בהטיט עצמו יותר משום דלא נתלש כמו"ש מקודם כיון דמ"מ עצם הטיט ל"ה מים כלל ובוודאי לא עדיף ממשקין תלושין והנ"ל דשאני טיט

שאינו מק"ט משא"כ משקין דמק"ט וה"נ הויה שלא ע"י טהרה ואע"ג דלבתר שנפלו למקוה נתבטלו ואין מק"ט מ"מ היו מקודם מק"ט ואע"ג דמי פירות אין מק"ט צ"ל דלא פלוג רבנן במשקין ועיין מ"ש בסמוך היו בו מ"ס נתן סאה ונטל סאה כשר שם עפ"י הסוגיא (דיבמות פ"ב) דאיתא שם אר"י עד רובו מ"ל דנשתייר רובו לא דלא נשקיל רובו: מוכח לפו"ר דהייני שעשה כן כמה פעמים בזאח"ז מיהו לפי מ"ש במס' (תרומות פ"ה מ"ז) בפי' עד שתרבה התרומה על החולין דהיינו לפי חשבון האמיתי כמוש"ש ושע"י נפילת סאין שלמין ועלייתן לעולם לא יהיו מע"מ רק או רוב חולין או רוב תרומה דמשום זה קתני שם עד שתרבה ולא קתני עד מע"מ קשה הסוגיא דשם דאיך מוכיח שם דבעינן ריבויא בקמא קמא בטל מדברי ר' יוחנן הא הכא ג"כ לעולם לא יהי' מע"מ כמוש"ש באורך דבנתינת סאה הכ"ח יהי' רוב כשרין ובנתינת סאה הכ"ט יהי' רוב פסולין וכתבתי שם דהכא כיון דע"י נפילת כמה סאין יחד ג"כ אין מקוה שלמה נפסלת שפיר משכחת לה מע"מ בענין קמא קמא בעל ע"י נפילת כמה סאין יחד כשחזר ונטל מהתערובות כשיעור מה שנתן ואח"כ נתן עוד פסולין עד מע"מ וכיון דלא אמר עד מחצה משמע דבעינן ריבויא ובביאור הענין במאי איירי הכא רש"י ותוס' יבמות שם כתבו דהיינו במשקין דפסולין מה"ת והא דפרכינן משם דמוכח דבדרבנן בעינן ריבויא כתבו התוס' דהיינו לטבילת כלים דל"ב מ"ס מה"ת והוכרחי לכך משום דשאובין שניתנו למקוה שלמה מתכשרין לגמרי נעשין כמחוברין מעולם כדמיכר מהא דהיו בעליון ומס' מקואות פ"י מ"ח) כמוש"ל מיהו לפי מ"ש בכ"ד דלעולם אין הרשות מתבטל במצוה להיות מצוה קשה דהא ודאי דמכשרינן בזה אף לאדם ובאמת אף בנתן סאה ונטל קורטוב ג"כ פסול לאדם מה"ת דהא ניכא מ"ס מים גם מ' מ דנכך פרכינן שם ובדרבנן ל"ב ריבויא היינו משום כלים דנ"ב מ"ס מה"ת אינו נכון דבשום דבר לא פלוג רבנן בין. כליס לאדם ב שיעורא דמ"ס כמוש"ש פ"ו מ"ז גם מ"ש התוס' שם בתירוץ הב דהוה דרבנן משום קל מא קמא א בטל אינו נכון דשם מוכח דבלא סברא דקמא קמא בטל הוה דרבנן כמו בההיא דתרומה בני ברא דשאני אומר דס"ד דסברא דקמא קמא בעל שק לה כסברא דשאני אומר ע"כ נ"ל כמ"ש הרמב"ם והב"י שם הרשב"ץ בשם הראב"ד וכמו"ש בספר הנפלא א"ר בשם החסיד דבמים אובין איירי והא דקשאי בההיא דהיו בעליון כו' נ"ל דמדרבנן אעפ"י שהמים השאובין שנתערבו במ"ס מחכשרין לענין זה אנא למ"ס אף לטבילת אדם כשלא נשאר מהתערובות כולה רק מ"ס מ"מ אין מתכ שרין לענין זה שיצטרפו למ"ס להחשיב את השאובין שבאים לשם אח"כ כמחוברין מעולם שיתכשרו גם הם להצטרף למ"ס לטבילת אדם וכלה ולא הכשירו בהיו בעליון מ"ס רק משום דכי אק

ששופך להעליון מתערבין לתוך מ"ס מרוברין וכשרין מעיקרא ועי"ז הן נכשרין להצטרף למ"ס לטבילת אדם וכלים ועדיין איני נח בזה שדוחק הוא דדין זה ה מאי אשאובין דלעיל ולא אמשקין דמקמי הכי והנ"ל ש עפ"י מ"ש מקודם דבאמת שארי משקין ג"כ מה"ת מתכשר"ו במחצה שם כ במחצה ע"מ כמו טיט הנרוק דלא אכפת נן מה"ת במה שהיה מק"ט מקודם ורק מדרבנן הוא דבעינן רוב מים בדליכא סברא דקמא קמא בטל ולפי"ז י"ל דקאי רק אמשקין דמקמי הכי או אמשקין וגם אשאובין. הדיח בו סלי זיתים וענבים ושינו את מראיו כשר ר' יוסי אומר מי הצבע פוסלין אותו בג"ל ואין פוסלין אותו בשינוי מראה נפל לתוכו יין ומוחל ושינו את מראיו פסיל כיצד יעשה ימתין לו עד שירדו גשמים ויחזרו מראיתן למראה מים היו בו מ"ס ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיתן למראה מים (שם פ"ז מ"ג) נפל לתוכו יין או מוחל ושינו מקצת מראיו אם אין בו מראה מים מ"ס ה"ז לא יטביל בו (שם מ"ד) אר"פ אם קדח בו רביעית מטבילין בו מחטין וצנורות הואיל ומהכשרא דמקוה אתי (זבחים כ"ב א') הב"י בטויו"ד בסי' ר"א הביא בשם בעה"נ להראב"ד דהיינו עוקה בצד המערה דאיתא (מקואות רפ"י) דבעינן שתהא מעורבת כשפה"נ ובנפרצו למעלה סגי ברוחב כשפה"נ על רום כקליפת השום כדאיתא (שם מ"ט) וקאי אנתן סאה ונטל סאה שהוזכר שם מקמי הא דר"פ דאיירי ברוב היתר או במחצה ע"מ דבכה"ג אם המים שבתוך העוקה בא מהמקוה המעורבת ברוב היתר או במע"מ כנ"ל העוקה ג"כ כשרה משום דמשירי טהרה אתו משא"כ בנתן להעוקה עצמה שאובין ונטל ממנה כנגדן העוקה פסולה כיון שאין בה רביעית מים כשרין ודבר תימא הוא לפי ענ"ד דאפילו העוקה כולה שאובין פשוט דעכ"פ ע"י חיבור דכשפה"נ מתטהרת העוקה לגמרי מיהו לשיטת רש"י ותוס' בהא דנתן סאה ונטל סאה דהיינו במשקין לסברת הש"ך ביו"ד סי' ר"א ס"ק קכ"ו דאע"ג דכשפה"נ מהני בפחות ממ"ס לאדם מ"מ לא מהני לכלים בפחות מרביעית א"ש הא דקדח רביעית במעורבת כשפה"נ דבנתן סאה משקין ונטל סאה לתוך המקוה גם העוקה כשרה משום דאתי משירי טהרה אבל בנתן להעוקה משקין ונטל כנגדן דליכא רביעית מים בהעוקה ל"מ שפה"נ להכשיר את העוקה מיהו עיקר סברת הש"ך הנ"ל לפי ענ"ד בלתי נכונה כלל ועו"ק לי דאי במעורבת איירי למה ליה למימר מחטין וצנורות הא לאדם נמי כשרה ומשכחת לה בטבל בהמקוה ואצבעו בעוקה ונשתיירה העוקה מחוברת להמקוה ברום כקליפת השום למעלה מאצבעו ע"כ נ"ע כפי' רש"י דהיינו כשאין המים מעורבין ונ"ל דהיינו אף שאין מחוברין כלל ובביאור זה נ"ל לפי ענ"ד דלפי"ז ג"כ קאי אנתן סאה ונטל סאה ומטבילין בה מו"צ מה"ת משום דאתי משירי טהרה וא"ת וכל היכא דאיכא איסורא דרבנן תני

מטבילין לכתחלה כדפרכינן במס' יבמות ר"פ נושאין י"ל דהכא ארביעית דר"ל דלעיל קאי ורביעית דר"ל היינו לטבילת כלים מה"ת כמו"ש התוס' לעיל מיהו שיטת רש"י נראה דאינו כן דהא לעיל בהא דרביעית דר"ל פי' דהיינו לנטילת ידים ולפי"ז לא קאי אנתן סאה ונטל סאה וקאי רק אעיקר מילתא דמקוה שהוזכר בדברי ר"ל והחילוק שבין זה למקוה שנמדדה ונמצאה חסרה דפסולה אף למפרע צ"ל לשיטת רש"י דהכא איירי כשיש עדיין בהמקוה מ"ס רק שנתמעטו המים ונפסק החיבור דכיון שהעוקה בכותל המקוה שיש בה מ"ס היא בטלה להמקוה הואיל ואתי משירי טהרה ולפי"ז הא דעוקת המערה דבעי כשפה"נ היינו באין שם רביעית ודלא כהש"ך שהבאתי אבל כ"ז אינו נראה דלא פלוג רבנן בין כלים לאדם לענין מ"ס כמו"ש מקואות פ"ו מ"ז ד"ה מפני שהוא ד"ת וכיון דל"ח לאדם לא חזי נמי לכלים המניח כלים תחת הצינור א' כלים גדולים וא' כלים קטנים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה פוסלין את המקוה א' המניח וא' השוכח כדברי ב"ש וב"ה מטהרין בשוכח אר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ומודים בשוכח בחצר שהיא טהור א"ר יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת (מקואות רפ"ד) פי' כלים גדולים היינו שמחזיקין מ"ס דכ"ע שאין מק"ט אמר רב משרשיא דבי רב אמרי הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים טמאים בשעת פיזור עבים ד"ה טהורין לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מ"ס בטלה מחשבתו ומ"ס לא בטלה מחשבתי (שבת ט"ז ב) מה שהמים נפסלין ע"י הכלים שהונחו בכוונה אף בכלים שאין מק"ט היינו משום דה"ל בידי אדם כמו שיתבאר ובשלא בכוונה ל"ח בידי אדם וטעמא דמלתא ומה שיש לעיין מנידון הויה ע"י טהרה בכלים המק"ט ואיך יבואו המים למקוה יתבאר אח"ז ואם פסול זה הוא מה"ת או רק מדרבנן יתבאר להלן בענין השוקת שבסלע המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר' אליעזר אומר אם עונת גשמים או אם יש בו כמעט מים בבור ישבר ואם לאו לא ישבר ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה שם פ"ב מ"ז טעם היתר זה מפורש בת"כ כמו"ש הרמב"ם בפירושו דאע"ג דבעינן מקוה דומיא דמעין בי"ש כדאיתא (שם) וכמו"ש בתחלת כלל ענין זה מ"מ כל שאין בו רק תפיסת ידי אדם כיון דעיקר ביאת המים להכלים וביאתן להמקוה היא ממילא כמו שיתבאר ל"ח בידי אדם וכשרין ונידון הויה ע"י טהרה כתב הר"ש דההכשר הוא באמת ע"י המשכה דע"י המשכה ליכא כלל פסולא דהויה שלא ע"י טהרה כמו"ש בראש זה הענין דבשבירה בכל ענין ה"ל המשכה וכפי' היינו לצד הרחוק יותר מהבור בענין דליהוי המשכה מיהו מסתימת דברי כל המפרשים זולתו משמע כמו"ש בס' א"ר בשם החסיד בפירוש שא"צ המשכה דכמו דשלא בכוונה ל"ח בידי אדם

כמו כן לא מפסל משום הויה שלא ע"י טהרה וכן מפורש בטור ויו"ד סי' ר"א סל"ד וכ"ז היינו לר' יהושע אבל ר' אלעזר מחמיר בזה ומשמע להדיא דהייני מדרבנן ומצריך שיהיו שם מעט מים כשרין בבור דבזה יש להקל יותר דרביעית מים כשרין דינה מה"ת כמקוה מ"ס לענין טהרת כלים ומים ופי' אם עונת גשמים הוא היינו דבכה"ג סתמא יש מעט מים בבור ושלא בעונת גשמים צריך שידע שיש מעט מים בבור כ"כ בספר א"ר בשם החסיד וכיצד יבואו המים להבור למר כדא"ל ולמר כדא"ל ר"א ס"ל דלא הותר רק בשבירה ור' יהושע ס"ל דמותר אף ע"י כפי' רק שלא יערה ובפי' הכפיה והעירוי לפו"ר היה נראה לי דכפיה מותר אף בענין שיפלו המים מהקנקנים לתוך הבור דזה ל"ח בידי אדם וגם משום הוי' שלא ע"י טהרה אין לחוש כנ"ל ועירוי דאסור היינו ע"י הגבהה דבזה נפסלין משום בידי אדם וכן הוא בפי' הרב וכן נראה מהיו"ד סימן רמ"א סמ"ב מיהו קשה לי מ"ש מעציץ שבבור וקנקנים שבבור דלהלן שם כמו שיובא להלן דאף לר' יהושע לא קתני יכפה ע"כ נלפענ"ד כפי' הר"ש בהא דכפי' דבעינן המשכה והטעם דרק בשבירה דהמים באין מכלים שבורין ל"ח הוי' שלא ע"י טהרה כמו"ש אבל כשכופה כיון דבשעת כפי' באין ע"י כוונת אדם מכלי שלמה מפסל אז משום הוי' שלא ע"י טהרה אבל ע"י המשכה ליכא פסול דהוי' שלא ע"י טהרה ועירוי דאסור היינו אף בלא הגבהה ולפיכך בעציץ וקנקנים שבבור ליכא תקנתא בכפי' כיון דליכא המשכה וע"פ כ"ז מבואר דבכל הני אנפי דמותר בשוכח תחת הצינור ובחצר היינו ג"כ ע"י שבירה לר"א וע"י שבירה וכפי' לר' יהושע הר"ש הביא תוספתא בזה וז"ל ר' יוסי בשם ר' יהושע אומר אף יטה ובלבד שלא יטביל ויערה וכתב דצ"ל ובלבד שלא יטול ויערה והיינו ע"י הגבהה וצ"ל דהיינו שלא יגביה ויערה אפילו ע"ג קרקע דליהוי המשכה דלפסולא דע"י אדם שנעשה ע"י הגבהה ל"מ המשכה בלי ריבויא ועירוב כנ"ל הא דמכשרינן בכל כה"ג בני המשכה נ"ל דהיינו רק בלא חשב על המים לשם תלוש אבל בחישב עליהן לשם תלוש דנעשו ראויין לק"ט ודאי פסולין בלי המשכה משום הויה ע"י טהרה בעינן וע"ה מש"ל בענין הויה ע"י טהרה בעינן די"ל דלא מהני המשכה רק אחר שנעשו אשבורן דרק אז נעשו מחוברין וטהרו מלקבל טומאה ומהני להו המשכה דלאח"כ ועמ"ש (תמורה י"ב) דלפי מש"ש מוכח דבלא אשבורן ג"כ חשוב מחובר לקרקע ואולי יש לחלק בין דינא דשם לדין טומאה ממש תו איתא שם בתוספתא הובאה בר"ש וכן היה ר' יוסי אומר זילף בידיו וברגליו ג"ל למקוה פסולה הוליכן ע"ג קרקע פי' ע"י המשכה בלי תלישה כשר דכיון דלא תלש ליכא משום דבידי אדם ופסולא דהויה שלא ע"י טהרה ליכא ע"י המשכה כמוש"ל ודלא כהב"י שהבין דפי' הילוכן עם הקרקע היינו אחר שנתלשו ונדחק

בזה ולפי מ"ש א"ש בפשיטות לגיון העובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהם ורגליהם ג"ל למקוה כשר ולא עוד שאם עשו מקוה בתחלה פי' מקוה שלמה בכה"ג כשר וכתב הראב"ד בס' בעה"נ הובא בטור יו"ד שם דהא דזילף בידיו וברגליו ג"ל פוסלין את המקוה אית מ"ד דהיינו אף ממים כשרין דג"ל שבאו בידי אדם פוסלין את המקוה אף שלא ע"י כלים והביאו כמה ראיות לזה ובהא דקשיא רישא לסיפא כתבו דרישא איירי בכונה וסיפא איירי בלי כונה ואין דבריהם רחוקים אלא דקשיא ע"ז ממתניתין דפ"ו מ"ח דמטהרין את המקואות כו' ע"ש דמוכח שם דבלא כלי העשויה לקבלה אין פוסלין את המקוה ולכך דעתי דהיינו בזילף ממים שאובין וקמ"ל דבכה"ג נ"ח המשכה ולפי"ז ממילא ל"ק רישא לסיפא דסיפא בזילפו ממים כשרין איירי ומ"מ קשיא ליה איך הכשירו בסיפא לעשות מקוה שלמה בכה"ג הא אין זה בידי שמים ולכך כתב דסיפא איירי בהוליכו עם הקרקע דהיינו המשכה בלי תלישה לפי ענ"ד דודאי כשר כמו"ש מקודם וכ"ז דחוק למאד. ורק מפני שהראב"ד רב גובריי ראיתי להביא דבריו אבל באמת מבורר כשיטת כל המפרשים זולתו דגם רישא איירי בזילף ממים כשרים דכי דבאו ע"י אדם אין נ"מ מכלים ופוסלין בג"ל וההיא דמטהרין את המקואות כבר נתבאר לעיל ויתבאר ג"כ להלן דבלא עשה מעשה בגוף המים עצמן לתולשן קיל מזה ולא מפסל משום בידי אדם רק ע"י כלי המקבל מים ונידון קושיא דהוי' ע"י טהרה בעינן כבר נתבאר לעיל ובהא דקשיא רישא לסיפא כתב הר"ש דסיפא איירי בהוליכו עם הקרקע דהיינו המשכה בלי תלישה לפי ענ"ד דודאי כשר כמו"ש מקודם וגם זה דחוק מאד דהא סתמא קתני והרא"ש כתב דסיפא איירי דזילף הלגיון ברגלי הבהמות שרוכבין עליהן דע"י בהמה כע"י שמים דמי וכ"ז ג"כ דחוק ועוד דא"כ למה קתני וכן בהמה אי לאו לגלויי אתי דלגיון היינו ע"י אדם והעיקר כמבורר לפי ענ"ד כמו"ש הראב"ד שם בשם האית מ"ד דרישא איירי בכוונה וסיפא איירי בלי כוונה כמוש"ל ואע"ג דכוונה שיפלו למקוה נראה דלא מעלה ולא מוריד דג"ל מ"ש שנפלו קיי"ל דפוסלין וכמוש"ש פ"ד מ"ב וכמו"ש הט"ז ביו"ד שם ס"ק מ"א מ"מ רישא איירי בזילף בכוונה לתלוש וסיפא בזלפו שלא בכוונה לתלוש דבלא כוונה לתלוש ודאי ל"ח בידי אדם וגם ל"ח הוי' שלא ע"י טהרה כמו"ש מקודם בראש ענין דהמניח קנקנים ואף חכמים דפוסלין שם פ"ב מ"ו במסיק וכמו"ש להלן אע"ג דלא נתכוין לשאוב הייני משום דע"מ הא נתכוין לתלוש המים ע"י תלישת הטיט וכמוש"ש פ"ג מ"ג ד"ה הסוחט כסותו ולפי כ"ז מ"ש הרא"ש בהלכות מקואות הובא ביו"ד שם ס"מ דהרוצה לשאוב מים ממקוה לנקותה וחושש שלא יפלו ממי הכלים ששואבין בהם בחזרה להמקוה ינקוב הכלי ששואב בה בשוליה כו' ואז

לא יחשבו המים שבהכלי שאובין אינו נכון דכיון דנתלשו ע"י אדם בכוונה לשאיבה אין נ"מ בכלי מיהו ה"מ כשיסתמו הנקבים בענין דל"ה סתימה מעליא אבל כשהמים יוצאין דרך הנקבים עדיין יש לדון בדבר משום מחובר ויתבאר להלן הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים אם היו המים צפין ע"ג כל שהוא ישבר ואם לאו לא ישבר דברי ר"א ור' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר (שם מ"ח) ונ"ל דהיינו בין שנתמלא ממי הבור ומשכחת לה לא מים צפין ע"ג כשנחסרו מי הבור ובין שהעציץ נתמלא ממי גשמים שבאו להעציץ הדין שוה דבכ"ע אם אין מים צפין ע"ג לא ישבר לר"א ואע"ג שיש מעט מים בבור דהכא גרע טפי מבדלעיל ודמי למניח כלים תחת הצינור ונראה דהיינו רק מדרבנן מיהו בהיו מים צפין ע"ג מותר בשבירה אף שנתמלאו ממי גשמים דמה"ת אף מ"ש ממש מתטהרין ע"י השקה לרביעית מים כשרין כמו"ש מקודם דרביעית מה"ת הוה כמ"ס לענין טהרת כלים ומים ומותר אף לכפות כמו בטובל כלי בתוך כלי שיתבאר להלן אלא דמשום דמדרבנן בעינן מ"ס אינו רשאי לכפות כמו"ש במשנה שלפני זו ור' יהושע דמתיר אף בלא מעט מים בבור דס"ל דזה דומה לגמרי למניח קנקנים לנגבן ומ"מ לא יכפה כמוש"נ דבשעה שכופה נפסל משום הוי' שלא ע"י טהרה והמשכה הא ליכא בבור עצמו המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אעפ"י שבלע הבור את מימיו ה"ז ישבר שם מ"ט פי' הרא"ש שמסדר הקנקנים כדי שיבלעו ממי הבור ולא יבלעו אח"כ משקין שיותן להם והדין בזה כמו במניח קנקנים לנגבן ור' יהושע היא וכבר בארנו בטעמא דנא יכפה המניח טבלא תחת הצינור אם יש לבזבז פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת את המקוה זקפה לידוח בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה (שם פ"ד מ"ב) כתב הרא"ש דהא דזקפה לידוח היינו כשהמים היו באין למקוה גם בלא הטבלא דאל"כ ה"ל הויה שלא ע"י טהרה ועוי"ל דהיינו ע"י המשכה דבע"י המשכה ליכא פסולא דשלא ע"י טהרה כמוש"ל ואפילו לפי מש"נ בהא דקנקנים לנגבן דבשלא בכונה ליכא משום הויה שלא ע"י טהרה מ"מ צ"ל לפו"ר כמו"ש דכיון דזקפה לידוח ה"נ בכוונה דל"ב שיכוין שיבואו המים להמקוה כמו"ש הט"ז ביו"ד שם ס"ק מ"א וכמו"ש מקודם ומ"מ משום פסולא דע"י אדם ליכא דכיון דזקופה אינה מקבלת מים לא מפסל משום בידי אדם ועיקר נלפענ"ד דדינא דאין פוסלין את המקוה א"ש בכ"ע דאע"ג דהמים דהויה דידהו הוה שלא ע"י טהרה פסולין לטבלה מ"מ אין פוסלין את המקוה כיון דלא נפסלו ע"י אדם וכמו דמקילינן בהו להתירן ע"י המשכה גרידא כמוש"נ החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ כ"ש ובשל חרס רביעית ר' יוסי אומר אף בשל חרס כ"ש ולח אמרו רביעית אנח בשברי כ"ח היו צרורות מהחלחלים בתוכו פוסלין את המקוה ירד לתוכו עפר ונכבש כשר (שם

פ"ד מ"ג) יש לפרש דאע"ג שיש לו בית קיבול מ"מ שאיבה ל"ה רק מה שנכנס לבית קבול והא דקתני פוסל את המקוה כשיש ג"ל מהנכנס לבית קיבול קודם מ"ס מיהו אין הלשון משמע כן גם מהא דירד לתוכו עפר ונכבש כשר משמע הא לא נכבש אף שאין מים נכנסין להבית קיבול פסול אלא נ"ע דכל הצינור חשיב כלי המקבל ע"י הכ"ש וג"ל הבאין ממנו למקוה פוסלין את המקוה אף לפי מ"ש מקודם דמשים פסול דע"י טהרה אינו פוסל את המקוה וכמו שיתבאר להלן בענין שוקת שבסלע והא דס"ל לת"ק דבשל חרס רביעית ובמס' כלים פ"ב מ"ב תנן דאף בשל חרס כ"ש בכלי שלמה י"ל דבאמת א"צ רביעית רק לענין דין הצינור כונו ועיקר נ"ל דבענין פסול דע"י אדם בכה"ג נא סגי בבית קיבול דסגי לענין דין דק"ט ועמש"ל שם סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל מפני שנא נעשה לקבלה (שם פ"ד מ"ג) דעת הרמב"ם דאף שיש נו בית קיבול כיון שלא נעשה בכונה לקבלה כשר דמה שהוא רחב באמצע נעשה בלי כונה תו לחזק מרוצת המים והב"י בסי' ר"א הקשה ע"ז מהא דתנן בתוספתא בהא דמטהרין את המקואות דאם נכפף הסינון כ"ש פסול הובאה בר"ש שם וכתב דשם איירי בנכפף בכונה לקבל ובשם הראב"ד כתב דכל שמקבל פוסל את המים שבו משום שאובין אף שאינו מק"ט כדאיתא במס' כלים פ"ב מ"ג ומשמע דאין לחלק בזה בין של עץ לשל חרס ועמש"נ בענין השוקת ולא פי' איך יפרנס הא דהכא ונ"ל דלפי"ז צ"ל דאיירי בסיטן שאחתיתו שוה ורק ברחבו הוא קצר בקצותיו ורחב באמצעיתו דזה נ"ח בית קיבול השוקת שבסלע כו' וא"צ צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה היתה כלים וחברה בסיד כו' וצריכה צ"פ ופוסל את המקוה היתה נקובה מלמטה או מן הצד ואינו יכול לקבל מים כ"ש כשרה וכמה יהא בנקב כשפה"נ (שם פ"ד מ"ה) מתניתין דלא כר"א דמס' כלים פט"ו דמטהר בדף שקבעו בכותל דס"ל תלוש ולבסוף חברו הוה מחובר אפי' במק"ט מה"ת (ב"ב ס"ז א' ב') וכ"ש למים שאובין דרבנן וכדבעינן למימר קמן אלא כחכמים דס"ל דתלוש ולבסוף חברו הוה תלוש מה"ת כמו"ש (ב"ב שם) ולפי"ז צ"ל דשוקת דרישא היינו במחובר מעולם דלדידהו אף בקבע ולבסוף חקק הוה תלוש מה"ת כדאיתא ב"ב שם וא"כ אמאי א"צ צמיד פתיל להקל בהא דכשרה בנקובה משמע להדיא דכשרה אף לטבול בתוכו כמו"ש הרמב"ם ודלא כהראב"ד שהשיג בזה על הרמב"ם ויש לעיין לפי מה שהעליתי לעיל לעיקר דבפסול דע"י אדם א"צ כלי א"כ אמאי כשר בזה בנקיבה לפי מ"ש מקודם דבהכרח פסול דכלי שאינה מק"ט שהונחה בכוונה לקבל מים היינו משום דהו"ל בידי אדם ואין להקל בזה משום מחובר לקרקע דהא האי תנא ס"ל דתלוש ולבסוף חברו הוה תלוש מה"ת וצ"ל דיש חילוק בין נתלש ע"י אדם כההיא דלעיל (שם) ובין הא דהכא דהאדם

לא עשה שום מעשה בהמים עצמן לתולשן רק בהעמדת הכלי ובכה"ג כיון דנתבטל שם כלי מעליה ל"ח שאובין דבכה"ג לא חשיבי שאובין רק ע"י כלי ולפי כ"ז בנקובה יש להתיר אף בכונס מי גשמים ואין המים שבתוכה מחוברין למים אחרים כשרין ואף בלא נתחברה הכני לקרקע כיון דהמים באין לשם בי"ש כשהכלי אינה מק"ט דליכא פסולא דהויה ע"י טהרה בעינן ואפילו לפי מש"ל דבמים תלושין א"א לטבול משום ק"ט דמים מ"מ כשהמים מחוברין לקרקע כשר לטבול בה אם נאמר כמוש"ל דבחיבור כ"ש ועכ"פ בחיבור כשפה"נ לקרקע בלי מים ג"כ הוה חיבור ואין מק"ט מיהו במתניתין משמע דאף בנקובה כשפה"נ ג"כ אינה כשרה רק במחוברת לקרקע וכן ים של שלמה היה מחובר לקרקע ע"י השוורים וכן נראה כמעט מלשון כל הפוסקים מיהו נ"ל דמ"מ גם בלא חיבור לקרקע אינה פסולה מה"ת אף לפי"ד הסוברין דשאובין פסולין מה"ת מדמהני חיבור דהא האי תנא ס"ל דמה"ת תלוש ולבסוף חברו הוה תלוש כמו"ש מקודם וא"כ נהי דנקבה ולבסוף חברה הדין כמו קבעו ולבסוף חקקו מ"מ הא גם בכה"ג הא ה"ל תלוש מה"ת כמו"ש ויותר נ"ל לפי ענ"ד דצורך הנקיבה וצורך החיבור לקרקע חדא מלתא היא דע"י חיבור לקרקע דנתהוה כמחובר נסתלקו מעשי ידי אדם מהכלי וה"ל כמו בידי שמים אלא דלא מתהוה מחובר לקרקע רק בלא היה שם כלי עליה מקודם כלל אבל בהיה עליה שם כלי מעיקרא בלתי מתחשבת מחובר לקרקע ע"י חיבור ולפי זה צ"ל דאף בלי נקיבה ובלא חיבור לקרקע ג"כ אינה פסולה מה"ת משוה שאיבה דאל"כ ל"ה מהני בזה חיבור לקרקע כמו"ש מקודם והא דקתני בת"כ הובא בפי' הרמב"ם פ"ב מ"ז אי מה מעין שאין בו תפיסת יד אדם אף מקוה שאין בו תפיסת יד אדם יצאו המניח כלים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ח"נ בור קתני הכא משום דבכה"ג מותר אף מדרבנן ובפי' היתה נקובה מלמטה כו' הר"ש והרא"ש כתבו דא"י נקבל מים כ"ש הוא שיעור הנקב בין שהוא מן הצד בין שהוא למטה ולא בעי כלל כשפה"נ והא דקתני כמה יהא בנקב כו' לאו עלה קאי אנא בעירוב מקואות אייריכדמשמע לפו"ר בפ"ק דמס' יבמות וזה דחוק מאד ומבורר לפי ענ"ד דכמה יהא בנקב קאי אהא דהכא ולפי"ז א"א לומר דהא דקתני וא"י לקבל מים כ"ש היינו לשיעורא דנקב דהא וודאי דקאי ג"כ אהא דנקב מן הצד כדמוכח לישנא וא"כ באיזה אופן בעי כמה יהא בנקב ומפרש כשפה"נ אנא היינו לפרושי דבנקב מן הצד צריך שיהיה הנקב אצל השולים ממש שלא תוכל נקבל כ"ש מהנקב ולמטה דבכה"ג כולה חשיבא כלי ע"י מה שלמטה מהנקב כמוש"ל בצינור ובביאור הא דקתני כמה יהא בנקב אהייא מהני אנפי דמתניתין קאי לפו"ר משמע בפשיטות דקאי בין אנקב דמן הצד ובין אנקב דלמטה אבל קשה ע"ז מהתוספתא הביאה הר"ש דתניא קסטלון המקלח מים

בכרכין אם היה נקוב כשפה"נ אינו פוסל את המקוה ואם לאו פוסל את המקוה הלכה זו עלו בני אסיא שלש רגלים ביבנה לרגל השלישי הכשירוה להם אפילו נקוב כמחט אר"א בר"י הלכה זו הוריתי ברומי לטהר וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית בד"א מן הצד אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כ"ש מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה עכ"ל התוספתא ופי' בד"א מן הצד היינו כמו מפני דבד"א מן הצד ועפי"ז פירשו דהא דקתני כמה יהא בנקב לא קאי רק אנקב דמן הצד וג"ז דחוק והנ"ל לפי ענ"ד בזה דהכא במתניתין איירי במתכנסין לשם מי גשמים דאין המים שבתוכה מחוברין למים אחרים כשרים והלכך צריך גם למטה כשפה"נ דבפחות מזה ל"ח המים שבתוכה מחוברין לקרקע לפי מ"ש מקודם דהאי תנא ס"ל תלוש ולבסוף חברו הוה תלוש מה"ת ואע"ג דבמחובר למים חשוב חיבור לענין שלא יקבלו טומאה ע"י חיבור כ"ש כמוש"ש פ"ו מ"ב ומ"ח מ"מ במחובר לקרקע נ"ח חיבור רק כשמחובר כשפה"נ וכיון שמק"ט א"א לטבול בתוכה כמו"ש (פסחים י"ז ב') וכמו"ש בזה בתחלת ענין דמקוה אבל בההיא דתוספתא למטה סגי בנקב כ"ש חדא דשם איירי שהמים שבתוכה מחוברין בכ"ש למי מעין או אמה שיש בה מ"ס תמיד ואין המים שבתוכה מק"ט ולא בעינן נקב רק נבטל שם כלי מעליה כמוש"ל ולענין זה סגי בנקב כ"ש ואף אם אין המים שבתוכה מחוברין למעין או לאמה מ"מ כיון שאין טובלין בקסטנין עצמה שפיר דמי דכיון דנתבטל שם כלי מעליה ע"י הנקב שבשוליה תו ל"ח המים שבתוכה שאובין ע"י אדם כמו"ש לעיל ואע"ג דכ"ח ששיעורה בכונס משקה לענין ק"ט בעשויה למשקין מ"מ אינו מתבטל מתורת כלי לגמרי אף בנקב דכשורש קטן כדאיתא (זבחים צ"ה א') ואין נראה לחלק נענין זה בין כ"ח לכלי אבן מ"מ י"ל דלענין דין מקוה בקבלת מים תליא מילתא וכיון דאינה מקבלת מים נ"ח כלי כלל לענין זה ויכול לטבול במים שיוצאין ממנה ונעשין מחוברין לקרקע ואין צריך שיבואו להמקוה שטובל בו ע"י המשכה משום הויה שלא ע"י טהרה שע"י המים עצמן שהיו ראויים לקבל טומאה מקודם שנעשו מחוברין דבאמת לא היו מק"ט מקודם כיון דנ"ה מחשבה לשם תלוש כיון דהמים נמשכין למקוה שנעשין שם מחוברין **הערות א** בכלי עץ דשיעורן כמוציא רמון לפי הידוע כמו"ש כל הפוסקים דהוה טפי מכשפה"נ כשהכלי אינה מחזקת מ"ס שהיא מק"ט היה נראה לפו"ר דכל שלא ניקב כמוציא רמון אע"ג דל"ח כלי לענין זה דלתחשב ע"ז בידי אדם כמו בכלי אבן דאין סברא לחלק בענין פסולא דע"י אדם בין כלי המק"ט לכלי שאינו מק"ט מ"מ המים שבה נפסלין משום הויה ע"י טהרה בעינן והא דכלי העשויה לשמש עם הקרקע טהורה (כלים פי"א מ"ב) נ"נ דהייני רק כשא"א לשמש בה רק ע"י קרקע אלא דמ"מ מתכשרין

ע"י המשכה אף בלא רביה כמוש"נ דע"י המשכה ליכא פסולא דשלא ע"י טהרה ואין פוסלין את המקוה כמוש"ל בענין זקפה לידוח מיהו באמת כיון שיחדה למקוה אינה מק"ט דהא כ"ע העשויה לנחת אינה מק"ט כדאיתא (חגיגה כ"ו ב') מיהו בכלי מתכות אף שמחזיקין מ"ס פוסלין את המים משום הויה שלא ע"י טהרה כשלא ניקב כמוציא רמון וכ"ז להשיטה שכתבתי לעיל דבמים מחוברין למ"ס ליכא משום הויה ע"י טהרה היינו רק כשמי אותה כלי אינם מחוברין למעין או למקוה שלמה אבל במחוברין כנ"ל כיון דליכא משום ע"י אדם כמו"ש ליכא ג"כ משום הויה שלא ע"י טהרה מיהו י"נ דכל כלי המק"ט אין שם כלי מתבטל מעליה כלל ופוסלת את המים שבה משום שאובין ע"י אדם וראיה לזה לפי אותה השיטה דבמחובר למ"ס ליכא פסולא דהויה ע"י טהרה בעינן מהא דאמרי בירושלמי דרגלי השוורים היו נקובין כמוציא רמון הובא בתוס' (פסחים ק"ט) מיהו י"ל דכיון שהיו נקובין מסתמא היו נקבים גדולים כפי האפשרי ושיערו דהיו נקובין כמוציא רמון ועיין מקואות פ"ו מ"ה בענין השידה שבים ויובא להלן ב) צ"ע נקב כ"ש דלמטה אי היינו ככונס משקה או כשורש קטן המוזכר (זבחים נ"ו ב') אי במוציא משקין סגי ואם נאמר דהיינו במוציא משקה כ"ח ששיעורה לענין ק"ט בכונס משקה בעשויה למשקה ולא נקבה בכונס משקה איך דינה עמש"ל אות א' ג) כ"ח ששיעורה בכונס משקין אף מן הצד כשאינה יכולה לקבל מים כ"ש למטה מהנקב צ"ע אי סגי בזה בענין דין מקוה ונראה דלענין זה כל שלא נקבה כשפה"נ מן הצד שם כלי עליה והמים נפסלין ע"י משום שאובין דע"י אדם והב"י בסי' ר"א כתב דשיעור נקב דכ"ח מן הצד הוא בכזית כמו בכ"ח העשויה לאוכלין גם כתב לחלק בין נקב קודם שקבעו דבכה"ג סגי בנקב המטהר ובין קבע ואח"כ נקב דבזה בעינן כשפה"נ ועיין ש"ך שם ס"ק כ"ג ד) תוספתא הובאה ברא"ש ובטור פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסית פוסל את המקוה ע"ג הארץ או ע"ג סיד וגפסית או שמרחו בטיט מן הצדדין אינו פוסל את המקוה פי' דסיד וגפסית הוה סתימא וחשיבא כלי והושיבה על הארץ או מירח מן הצדדין אף שעי"ז מקבלת מים מ"מ לא חשיבא כלי אמר ר"י בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפה"נ והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבה ושלחו ב"ש ופחתוה שבש"א עד שיפחת רובה שם פ"ד מ"ה בפ"ק דמס' יבמות מייתינן עלה ההיא דעירוב מקואות דשם פ"ו מ"ז הבאתי לעיל והיינו כשאין בשוקת מ"ס לענין שיצטרף למקוה אחרת ואיירי בשוקת שהיא מחוברת מעולם ויש לעיין מה ראה הש"ס שם לומר דלא איירי בתלוש ולבסוף חברו לענין ביטול מתורת כלי כנ"ל ואין לומר משום דא"כ קשיא לר' יהודה דס"ל (שם פ"ו מ"ה) בענין השידה שבים דבעינן

רובא או ד"ט דודאי התם בענין דשידה ג"כ בעינן לבטולי מתורת כלי אבל אי מפרשינן הא דהכא משום עירוב מקואות א"ש דר"י כב"ה והא דבעי התם ד"ט כדי לבטל מתורת כלי והכא בשוקת מחוברת מעולם איירי דא"כ אכתי תקשי לר' יהודה מים ש"ש דנהי דהים י"ל דהיה מנוקב ד"ט מ"מ הא רגלי השוורים לא היו מנוקבים יותר מכמוציא רמון ואף אם נאמר דכל הד' רגלים היו נקובים וכולם מצטרפין מ"מ הא ר"י משמע דבעי ד"ט על ד"ט ואין נראה לומר דשאני שוורים שאינו טובל בהם ור"י לא החמיר רק בדבר שטובל בו דכיון דבלא גוף השוורים לא היו מתקיימין בים ה"ל כטובל בגוף השוורים ול"ד להמשכה ע"י כלי ודוחק לומר דלר"י באמת ים ש"ש לא היה כשר רק מה"ת כמו שצ"ל לב"ש כמו שיתבאר אלא נ"ל דצ"ל דר"י לא פליג רק בתלוש אבל במחובר מודה להתיר בכשפה"נ והנ"ל לפי ענ"ד דודאי גם לפי הסוגיא דיבמות שוקת יהוא היתה כלי ונתחברה אח"כ לקרקע ונקב דכשפה"נ היינו בכדי לבטל שם כלי מעליה ושיתחשבו המים שבתוכה מחובר לקרקע שלא יקבלו טומאה כנ"ל אם המים שבתוכה לא היו מחוברים למים אחרים שבקרקע ונא איירי הכא בדין עירוב מקואות דבעירוב מקואות לכ"ע סגי בכשפה"נ ויש נעיין לב"ש דאמרי עד שיפחת רובה תקשי להו מים של שלמה וצ"ל דב"ש מדרבנן הוא דבעי רובה וים ש"ש לדידהו באמת לא היה כשר רק מה"ת והא דמייתינן (יבמות שם) ההיא דעירוב מקואות כתב הכ"מ דהיינו לפרש שיעורא דכשפה"נ ולפי ענ"ד נ"ל דהא דנקטינן שם ותנן עירוב מקואות כו' היה כתוב עה"ג לבאר שיעורא דכשפה"נ מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול העבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לה שהמעין מטהר בכ"ש רפ"ה דמקואות מדקתני פסול ולא קתני ה"ה כמקוה כדקתני בסיפא מוכח להדיא דאין זה ביטול מתורת מעין אלא היינו פסול ממש וכן משמע מהא דמסיק העבירו כו' שהמעין מטהר בכ"ש ואיירי בשוקת שאינה נקובה הרשב"א כתב בתשובה הובא בטור יו"ד לפי מה שביאר הב"י דבריו דהמים שיוצאין מהשוקת אף שאינה נקובה הן כשרין ומטהרין אפילו בכ"ש כדין מעין דכל מחוברים אינם נפסלים משום שאובין ופי' שהעבירו ע"ג השוקת היינו שנופלין לתוך השוקת ואין יוצאין לחוץ דאין טובלין בתוך כלים ופי' העבירו ע"ג שפה ב"ש היינו שהן יוצאין לחוץ דהיוצאין כשרין והביא ראיה לזה דאין נעשין שאובין במחוברין למעין או למקוה שלמה מהא דמטבילין כלי בתוך כלי אלמא דהמים שנכנסין לתוך הכלי אין נעשין שאובין דא"כ לא היו מטהרין וגם איך סלקא טבילה לכלי שיש לה תוך הא המים שנכנסין לתוכה נעשין שאובין ולא היתה טבילה מבפנים ותנן הפכה על פיה וטבלה כאלו לא טבלה ולחזק ראייתו הביא ההיא דפ"ב דביצה דמטבילין כלי טמא אגב מימיו וגם דרך הר"ש

קרובה לדרכו של הרשב"א וכבר דחו הראשונים באי אחריהם כל ראיותיהם דשאני הני שהביאו שהמים שבמקוה מקיפין להכלי שהמים נכנסין לתוכו ול"ח נעשה ע"י אדם ופי' המשנה ג"כ דחוק מאד לפי דעתו והנ"ע כמו"ש כל הפוסקים והמפרשים זולתו כפשטא דמתניתין דכל מים שמתכנסין לתוך כלי שהועמד בכונה שאינה בתוך מי מקוה נפסלין משום שאיבה דהיינו ע"י אדם כמוש"ל ול"מ בזה חיבור למעין דאין מעין ומקוה שלמה מטהרין רק כשאינו שאוב בשעת טהרה וצ"ע אם היינו מה"ת באת"ל דבלא מחובר הוה שאוב מה"ת ע"י כלי ובביאור החילוק שבין רישא לסיפא דהעבירו ע"ג שפה י"ל דאף שהמים העוברין הן גבוהין מתוך הכלי כיון שהן כנגד תוך הכלי ה"ל שאובין ע"י ב"א עכ"פ מדרבנן והעבירו ע"ג שפה היינו שהיה רוחב שטח המים יותר מרוחב תוך הכלי עד שעברו המים על דופן הכלי כשר חוצה לה מיהו יותר נ"ל עפ"י מ"ש (שם פ"ו מ"י) בענין דאביק דרישא איירי שכל המים נופלין לתוך הכלי ויוצאין ממנו ע"י חור שלמעלה והעבירו ע"ג שפה כ"ש היינו שהמים גבוהין מעט מדופני הכלי כנגד חלל הכלי כשר חוצה לה היינו לאחר שעוברין מעל השוקת וע"ה מש"ש פ"ו מ"י בענין דאביק ומש"ש פ"ה מ"ב ויובא להלן וי"מ דכשר חוצה לה היינו כשר להטביל מו"צ ע"ג השפה ופי' שהמעין מטהר בכ"ש אין הפי' שמטהר את המים הפסולין בכ"ש אלא שמטהר כלים בכ"ש והלכך משכחת לה טבילה ע"ג השפה כ"ש ולפי ענ"ד נ"ע כפשטא דמלתא דכל המים שלמטה מהשוקת כשרין ע"י המשהו שעבר ע"ג השפה משום דמעין מטהר בכ"ש את המים הפסולין ומה שאנו חושבין הפסולין לרוב לפי' הב' שכתבתי בהא דע"ג השפה י"ל כגון שיש חור בהשוקת סמוך לשולי השוקת ולפי כ"ז מ"ש הט"ז ביו"ד סי' ר"א ס"ק מ"ז להתיר מים ששואבין ממקוה בכלי מנוקב משום דה"ל מחובר ואין נפסלין משום שאיבה לפי ענ"ד אין זה נכון דהא אפילו בשאיבה דהכא דקיל משאיבה גמורה כמוש"ל בשוקת שהיתה כלי וחברה ל"מ חיבור להציל מפסול שאיבה. כתב הב"י בסי' ר"א בשם תשובת הרא"ש דמעין שמחזיק רביעית ממלא בכתף וטובל בו דהמעין מטהר את השאובין בכ"ש אף מדרבנן ופשוט לפי"ז דאין פסול דג' לוגין דמדרבנן נוהג במעין וכן מוכח להדיא לפי ענ"ד (שם פ"א מ"ז) וכנ"ע לדבר מבורר ואע"ג דלפי"ד הסוברין דאין המעין מטהר את האדם בפחות ממ"ס י"ל דלענין טהרה דאדם מעין כ"ש ה"ה כמקוה חסרה ונפסל ע"י ג"ל ובאמת יש מי שסוברין כן גם מהרי"ק חושש לדעה זו והא דהכא דקתני שהמעין מטהר בכ"ש אף לפי מ"ש דהיינו מטהר בכ"ש את ההמים פסולין י"ל דאין זה רק בשאובין דהכא דל"ה שאובין גמורין כיון שלא שלטו ידי אדם בהמים עצמן כמו"ש מ"מ לפי ענ"ד אין לחוש כלל לכך גם כבר כתבתי דהעיקר דהמעין מטהר

בכ"ש אף לאדם וכבר כתבתי דמ"ש דכ"ש דמעין היינו לא פחות מרביעית אין זה מוסכם די"א דהיינו כ"ש ממש מעין היוצא לתלמי ומן התלמי לבריכה ראשונים ראשונים ה"א נפסלין מפני שהן נשאבין כיצד הוא עושה ניקבו מעין זקנו כ"ש ונמצא מים מועטין מטהרין את המרובין תוספתא הביאה הר"ש בפ"ה מ"ב דמקואות פי' נוקב את התלמי למטה בכ"ש דעי"ז מתטהרין המים שבתלמי כנ"ל ומיד שנכנסין אחר הנקיבה מעט מים מהתלמי להבריכה המלאה מים רבים שנפסלו הרי אותן המים המרובין מתכשרין ומתטהרין ע"י המועטין הכשרין העבירו פי' למעין ע"ג כלים או ע"ג ספסל ר' יהודה אומר ה"ה כמו שהיה ר' יוסי אומר ה"ה כמקוה ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל (שם פ"ה מ"ב) פי' ע"ג כלים להפי' הא' שכתבתי לעיל בהעבירו ע"ג שפה כ"ש דהיינו שלא כנגד תוכו של שוקת דכל שכנגד תוכו פסול א"כ ע"כ הכא היינו ע"ג אחורי כלים ולהפי' הב' דשם י"ל דהיינו אף למעלה כנגד תוכו של כלי ודומיא דספסל קתני שמק"ט דראוי למדרס כדאיתא כלים פכ"ג מ"ג ומ"מ המים כשרין בפשיטות בענין שגם בלא הכלים היו המים עוברין דרך שם דל"ח הויה שלא ע"י טהרה ואפילו כשנשתנה מהלך המים ע"י הכלים דהי"ל הויה שלא ע"י טהרה מ"מ חוזרין להכשרן ע"י המשכה ויש לעיין לר' יוסי דס"ל ה"ה כמקוה אמאי אמרינן בהא דלעיל בהעבירו ע"ג שפה שהמעין מטהר בכ"ש מ"ש ע"ג שפה מע"ג ספסל ונ"ל דספסל ואחורי כלים גרע טפי דה"ל תלוש לגמרי משא"כ בהא דלעיל דאירי במחובר ואע"ג דההוא תנא ס"ל תלוש ולבסוף חברו הוה תלוש מה"ת מ"מ לענין פסולא דרבנן דהכא הם אמרו והם אמרו והא דלא יטביל ע"ג הספסל היינו לכו"ע משום גזירה דכלים דלי שהוא מנא כלים והטבילן ה"א טהורין ואם לא טבל עד שיהיו מעורבין כשפה"נ (שם פ"ו מ"ב) פי' ואם לא טבל מפרשינן במס' חגיגה כ"ב דהיינו כשהדלי עצמו לא היה צריך טבילה בעינן שיהיה בפי הדלי כשפה"נ וצ"ע אי היינו מה"ת בספר הנפלא טו"א במס' חגיגה שם הקשה איך אפשר שאין הכלי צריכה טבילה עכ"פ מדרבנן הא המים שנכנסין לתוכה מטמאין ע"י הכלים הטמאים וחוזרין ומטמאין את הדלי ואף דנראה דמדרבנן לדאורייתא ל"א מיגו מ"מ קשה בכלים שא"צ טבילה רק מדרבנן לטהרו אף בלא כשפה"נ אף כשהדלי לא היתה צריכה טבילה ולפי ענ"ד לפי סברתי קשיא כל כלי טמאה איך סלקא לה טבילה בפיו צר שהמים נכנסין לה מעט מעט ומטמאין להכלי וכבר כתבתי דמים טמאין א"א שיטהרו והנ"ל דודאי לענין ק"ט בחיבור כ"ש למים סגי דעי"ז חשיב מחובר ואינו מק"ט ואף שהיו בתוכו מים טמאין מתטהרין ע"י השקה כ"ד דל"ב כשפה"נ רק לענין עירוב מקואות בפחותה ממ"ס השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובין כשפה"נ ר'

יהודה אומר בכלי גדול ד"ט ובקטן רובו אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם מפני שהמים מעורבין (שם פ"ו מ"ה) הא דשידה ותיבה צריכין כשפה"נ היינו כשפיהן למעלה מהמים דבפיהן תחת המים נקב כשפה"נ למה הא בפיהן כשפה"נ סגי כדלעיל ומשמע שם דאף ר' יהודה לא פליג שם גם נראה דבשם מה"ת א"צ כשפה"נ כיון שכולה תחת המים וצורך הנקב בזה אינו משום חיבור המים שיהיו נחשבין מחוברין לקרקע שלא יקבלו טומאה דבלא"ה א"א לטבול בהו כמוש"ל דבחיבור למים בכ"ש הוה מחובר לענין ק"ט גם אין זה משום עירוב מקואות גרידא דא"כ ל"ה פליג עלה ר' יהודה דאי פליג ר"י בעירוב מקואות הוה קשיא עליו מים ש"ש כמוש"ל בעובדא דשוקת יהוא אלא היינו ג"כ לבטל מתורת כלי דלא להוי עי"ז שאובין דפסלי משום בידי אדם ולא החמיר ר"י רק בתלוש ולא במחובר כמוש"ל בענין שוקת יהוא ואע"ג דלעיל לא מכשרינן רק במחובר לקרקע כמוש"ל מ"מ הכא שהמים מקיפין להכלי ואין הכלי צריכה להעמדת המים שבה כשר אף בתלוש ואף שהוא עדיין כלי שמק"ט מ"מ לענין מקוה נתבטל שם כלי מעליה עכ"פ בכה"ג שהים מקיפה ועמש"ל בענין היתה נקובה בהערה א' ור' יהודה דפליג ובעי ד"ט נ"ל דלא פליג רק בהא דהכא דאינה מחוברת לקרקע כמוש"ל בשוקת יהוא המסנק את הטיט לצדדין ומשכו ממנה ג"ל כשר היה תולש ומשכו ממנו ג"ל פסול ור"ש מכשיר מפני שלא נתכוין לתלוש (מקואות ה בו ונראה דלר"ש המים משלימין ג"כ למקוה ועמ"ש בסמוך הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה רע"ק מכשיר וחכמים פוסלין ארע"ק לא אמרו מטילין אלא מטיל א"ל לא כך ולא כך אמרו אלא שנפלו לו ג"ל (שם פ"ג מ"ג) יש לעיין מ"ש הכא ומ"ש הא דלהלן פ"ו מ"ה דשק וקופה מטבילין ומעלין כדרכן דל"ח שאובין וי"ל דהכא בנפסק נזילת המים מהכסות קודם שנסחט והתם שאני שהמים שבשק ושבקופה מחוברין למי המקוה ע"י המים שזבין מהן כמו"ש הט"ז סימן ר"א ס"ק מ"ז מיהו קשה לי אמאי לא פליג בזה ר"ש דמטהר במסנק לעיל פ"ב מ"ג מפני שלא נתכוין לשאוב וכבר כתבתי דאין חילוק בין כיון שנכנסו המים למקוה ללא כיון לכך כמו"ש הט"ז ביו"ד סי' ר"א ס"ק מ"א ונ"ל דהכא כיון שמתחיל לסחוט בשביל שיכנסו המים למקוה דגלי דעתיה דניחא ליה בהני מים שבכסותו ה"ל כמו במתכוין לשאוב וכיון דנתלשו ה"ל שאובין בידי אדם ע"ד מש"ל בענין יכפה אבל לא יערה דמי לא עסקינן שסחט כסותו רק כדי להוציא המים שבכסותו ונ"ל דצ"ל דשאני סינוק שהמים נמשכו מהטיט בעת שאין בו תפיסת ידי אדם משא"כ בהא דהכא דהמים נמשכין מהכסות בשעה שיש בה תפיסת ידי אדם וע"י אדם. כלי שהטבילו דרך פיו כאלו לא טבל (מקואות פ"י מ"א) משום שאין המים נכנסין לתוכו וע"ש כמה דינים בכה"ג

בגדים שהטבילן מכובסים עד שיבעבעו הטבילן נגובים עד שיבעבעו וינוחו מבעבוען שם (שם מ"ד) הכר והכסת צריך שיבואו בהן המים כסת עגולה והכדור כו' א"צ שיבואו בהן המים זה הכלל כל שאין דרכו להכניס ולהוציא טובלין סתומין בית הסתרים בית הקמטים א"צ שיבואו בהן מים (שם פ"ח מ"ה) ומ"מ ראוי לביאת מים בעינן (נדה ס"ו ב') מיהו חללי הגוף שאף במשא אין מטמאין משום טומאה בלועה כדאיתא (נדה מ"ב ב') נראה פשוט דאף ראוי לביאת מים לא בעינן שערו של אדם צריך טבילה (עירובין ד' ב') נתנה שערה בפיה כאלו לא טבלה (שם פ"ח מ"ה) צריך שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים (עירובין שם) א"ר יצחק ד"ת רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד (עירובין שם נדה ס"ו א ובכ"ד ופירש"י דבשער איירי והתוס' הוכיחו דגם בבשרו הדין כן אמר רבה בר"ה נימא אחת קשורה חוצצת שלש אין חוצצין שתים איני יודע ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת ומשמע דכשרוב שערות הראש קשורות א' א' הוה חציצה מה"ת במקפדת אף דה"ל מיעוטא דכל הגוף דרובא דראש לענין שער כרוב הגוף לגבי כל הגוף בבשר מיהו נראה פשוט דבכל מקום כינוס שער הדין כן ונ"ל דצ"ל דרובו של כ"א מהאברים כשמקפיד עליו חוצץ מה"ת קפצה ידיה קרצה שפתותיה כאלו לא טבלה (מקואות פ"ח מ"ה) א"ר יוחנן פתחה עיניה ביותר עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה אר"ל האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן האיש נראה כעודר ומוסק אשה נראית כאורגת וכמניקה את בנה ונ"ל דכל הני אינן רק מדרבנן דה"ל מיעוטו המקפיד אלו חוצצין באדם חוטי צמר חוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אינם חוצצין מפני שהמים באין בהם (שם פ"ט מ"א) קלקי הלב והזקן וביה"ס באשה חוצצין (שם מ"ב) אלו שאין חוצצין קלקי הראש ובית השחי וביה"ס באיש רא"א אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ שאין מקפיד עליו אינו חוצץ (שם מ"ג) ועש"ה קשרים שבכלים ושבבגדים דעשוי להתיר חוצץ שאין עשוי להתיר אינו חוצץ (שם פ"י מ"ג ומ"ד) בפרטיות. כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן או שהכניסן כדרכן ולא מרקן או שמרקן ונשברו ה"א חוצצין (שם פ"י מ"א) כל ידות הכלים שהן ארוכים ועתיד לקצץ מטבילן עד מקום המדה ר' יהודה אומר עד שיטביל את כולו (שם מ"ה) ועש"ה כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאלו לא טבל מלא מי רגלים רואין אותן כאלו הן מים מלא מי חטאת עד שירבו המים על מ"ח ר' יוסי אומר אפילו כלי מחזיק כור ואין בו אלא רביעית כאלו לא טבל (שם פ"י מ"ו] וע"ה (זבחים ע"ח ב') שיש בזה כמה פלוגתות ומקומן בספרי זה בסדר משפטים בדיני רובא ועמש"ל (פרשה

ג' פסיק יז) האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין פי' דבמקום אחיזתו לא באו מים ואם הדיח את ידו במים פי' קודם שאחזן טהורין (שם פ"ח מ"ה) טעמא דהדיח לפי שהמים שע"י מתחבר למי המקוה וליכא חציצה רש"א ירפה כדי שיבואו בהן מים שם בביאור דברי ר"ש י"ל דארישא קאי דת"ק ס"ל דלא מהני ירפה משום גזירה וי"ל דקאי אסיפא דר"ש ס"ל דהדחה נא מהני המטביל את המטה אעפ"י שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדימין (שם פ"ז מ"ז) ועפי"ז נ"ל דהא דאר"ל האשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה היינו רק בלא באו מים על מקומות הקמטים מקמי טבילה ונ"ע לפי ענ"ד כהט"ז ביו"ד סי' ק"כ וסי' ר"א ס"ק כ"ז דאין חילוק לענין זה בין מים מחוברין לתלושין תשלום דיני חציצה (מקואות פ"ט ופ"י)

(יח)

ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע גו' לצורך ביאורי דינים שיובאו הנני מוכרח להעתיק ביאור נתות כלי ההולדה של אשה ופעולותיהן מא' מספרי חכמת הנתוח אשר נזדמן לידי וכפי מה ששמעתי בע"פ מבעלי חכמה זו. כלי ההולדה החיצונים המה סוף וקצה הבטן המכוסה בגדילות בשערות שם למטה כשהיא עומדת ב' שפיות או שפחות בהפחחן נמצאו עוד ב' שפיות קטנות במקום דיבוק שפיות הקטנות לפניה נמצא כעין חתיכת בשר קטנה כגודל גרעין קטנית מוקפת בקרום שם למטה כשהיא שוכבת פניה למעלה פתח קנה השתן במקום דיבוק ב' שפיות הגדולות לצד אחוריה כמין קרום ובשם עומק והיינו תחלת בית החיצון ובשר מפסיק בין כלי ההולדה לפתח ופי הטבעת. תחלת בית החיצון הנ"ל הוא מקום שתינוקת יושבת ונראה ושם קרום הבתולות וא"א להעראה בלי השרת בתולים כדמוכח להדיא (סנהדרין ע"ג ב') הקרום הוא נקוב שדרך שם יוצא דם נדתה ודרך שם יכולה להבעל בלי קריעת הקרום כדאיתא (בפ"ק דכתובות) נקב הקרום הוא אצל כותל הרחם שאצל הבשר שבין כותל הרחם ובין התלחולת והכרכשתא וגודל הנקב הוא בכל אחת כעובי סוף אצבע קטנה שלה והא דשמואל דאמר יכולני כו' (חגיגה י"ד) אמרינן (נדה ס"ד ב') דשאני שמואל דרב גובריה ונ"ל פי' זה שאפשר ע"י דפיקת כותל הרחם שאצל החלחולת כנ"ל כלי ההולדה הפנימיים המה החלל שהולך מקרום הבתולות ולהלאה בלה"ק בית הרחם בית החיצון אורך בעומק 4 צאל רוחב אַ צאל. כותלי בית החיצון מחוברין סביב לבשר שבין הירכים סוף כותלי בית הרחם הוא בסוף בשר שבין הירכים והוא דבוק ומוקף שם במעי הנקרא בלה"ק בין השנים עשויה עגולים עגולים וחריצין ביניהם אשר ע"ז היא עשויה קמטים קמטים כולה למעלה מבשר שבין הירכים כשעומדת ארכה

פחות מאַ צאל ויכול להתפשט על כפלים באורך ולהתרחב הרבה נקרא צואר המקור סוף בין השנים מחובר ומקיף פי המקור לפי המקור ג"כ ב' שפיות המקור בל"א מוטער וואורצעל תמונתו כמין פרי הנקרא בארין או גדוינין רק שלצד פניה ולצד אחוריה היא עשויה שטחית קצת מקום הרחב שלו לצד מעלה כשהיא עומדת וחללו כעין גרעין שקדים הנקראים מאנדלען עשוי להתפשט הרבה ובו משכן הולד ועליו כשהיא שוכבת פניה למעלה שלפוחית השתן ולמטה מהמקור כששוכבת כנ"ל לצד אחוריה מעי הדקין משונה מבבהמה שבבהמה קנה השתן והשלפוחית הוא בין בית הרחם וכלי העיכול המקור מחוזק במקומו בעזר ארבעה זוגי קישורים שני קרומים או רצועות לשני צדי האשה ובהם ועליהם מונחים ומחוברים אשכולות או בתי ביצים קטנים כמו שיתבאר שני חבלים דקים כעין גידין הולכין מדופן המקור שלצד פניה מחוברין לבשר מקור המכוסה בשערות מבחוץ כנ"ל שני קרומים או רצועות מחברין המקור מדופנו שלצד אחוריו עם מעי הדקין ושני קרומין או רצועות מחברין המקור עם השלפוחית השתן כל אותן הרציעות והחבלים כמו המקור עצמו עשויין להתכווץ ולהתפשט הרבה למעלה בהמקור כשהיא עומדת היינו בגג המקור יש שני נקבים א' מימינו וא' משמאלו ועליו מבחוץ מחובר לכ"א מהנקבים כמין חבל חלול נקרא מעברות המקור וכ"א מהחבלים החלולים האלו מחובר לאשכול או בית הביצים קטנים שבאותו הצד מהאשה וקצה כ"א מהם תולה לתוך חלל הבטן ויש לכ"א מהן באותן הקצוות כמין ענפים או חיטין המתפשטים סביב קצה החבל כעין פראנז האשכולות או בתי ביצים הנ"ל המה שנים אחת בצדה הימני על הרצועה המחברת המקור לימינה כנ"ל ואחת בצדה השמאלי על הרצועה המחברת המקור לשמאלה כ"א מהן היא כעין חתיכה ארוכה אַ צאל ועובי חצי צאל ומקומן אצל בשר הבטן שבצדה הימני והשמאלי בין עצם הירך והצלעות בכ"א מהן נמצא מערך עשר עד עשרים ביצים שלפוחיות קטנות מלאות מהות דק וניגר ונקראים ביצים התחלת העיבור היא כך זרע הזכר נכנס לתוך המקור ויוצא ממנו למעלה דרך אותן החבלים החלולים כנ"ל ונופל על איזה מהב' אשכולות הנ"ל ומשקה ומחיה אחת מהביצים שבשם ואותה הביצה מתגדלת קצת וקורעת מעליה קרום האשכול שעליה ונופלת לתוך חלל הבטן בנפילתה מגעת לענפי החבלים החלולים הנ"ל ואותן הענפים קולטין ותופסין אותה הביצה ומחזירין אותה לתוך חלל החבל שאותן הענפים ממנו כאשר יעשה האדם באצבעותיו בכוונה ואומנות נפלאה גדולים מעשי ה' וכותלי החבל הולכין ודוחפין אותה לצד המקור עד שנכנסת להמקור דרך הנקב שבמקור למעלה ששם חיבור אותו החבל החלול משך הזמן מיציאת הביצה מהאשכול עד בואה להמקור הוא

מן 8 עד 12 ימים בבואה להמקור הביצה מתדבקת לו עפ"י רוב הדיבוק הוא באמצע גג המקור למעלה כשעומדת ולפעמים שלא באמצע הגג ולפעמים בכותלי המקור ואח"כ נעשה עור הביצה לשליא שהולד בתוכה והולד נוצר ממהות הביצה עצמה וכשמגיע זמנו השליא מתקרעת והולד יוצא וחבל טבורו דבוק למקום דיבוק השליא להמקור ואחר הלידה אותי מקום הדיבוק מתקלף ויוצא ג"כ מה רבו ונפלאו מעשיך ה' ומעתה יש לבאר הנה דבר ברור הוא שהאשה מזרעת בשעת תשמיש כמו שאמרו חז"ל אשה מזרעת כו' אלא שאין לזרע האשה מקום ומקור מיוחד אלא מתמצה מכותל המקור כעין זיעה ויש נשים חולות שסובלות נזילות לחה לבנה שמתמצה ג"כ כנ"ל שלא ע"י תשמיש וזה מיחוש כבד וקשה אצלם ואחרי כל אלה אשובה לדרכי בביאורי הדינים לא הוציא ש"ז טהורין (יבמות ל"ד ב') שניהן אינם רק ראשון לטומאה דלא חמירי מב"ק וכן מוכח להדיא (נדה מ"א ב') דטומאתן שוה אינם טמאין ע"י ביאה דשלא כדרכה אף שהזריע בבין השנים ולא נגעו כלל בש"ז בביה"ח ובבין השנים ודאי ה"ל בלועה מדאין האשה טמאה ע"י דם דבשם משום משא כמוש"ל בדיני נדה מ"מ טמאין משום שכיבה ואין להקשות מאי נ"מ מזה תיפוק ליה דיטמאו כשיפרוש ממנה דא"א שלא ישאר ש"ז שיגעו בה בביה"ח דמ"מ יש נ"מ דמטמאין אף קודם שפירש ממנה אף שעדיין לא יצאה הש"ז לחוץ. שמשה וירדה וטבלה ולא כבדה ביתה כאלו לא טבלה (מקואות פ"ח מ"ד) פי' דטמאה משום פולטת ש"ז דמטמא לה במגע ואין זה משום ודאי דדילמא בהדי דאזלא שדיתיה אלא דמ"מ טמאה מספק עכ"פ ברה"י וא"א לה בלי רה"י ולפי מ"ש מקודם נ"ל דכיבוד הבית צ"ל גם בתוך בין השנים פולטת שכבת זרע מתוך בין השנים אחר הטבילה לשמושה פליגתא דתנאי רבנן ס"ל דמטמאה בפנים היינו בבית החיצון כבחוץ ור"ש ס"ל דיה כבועלה מה בועל אינו מטמא עד שתצא טומאתו לחוץ אף היא אינה מטמאה עד שתצא טומאתה לחוץ. (נדה מ"א ב') ונ"ל פשוט דמודה ר"ש כשפלטה למקום שתינוקת יושבת ונראה דטמאה כיון דאותו מקום גלוי הוא אצל שרץ כנ"ל ומשמע להדיא בגמ' שם דאף לר"ש מ"מ טמאין משום שכיבה אף בהזריע לתוך בין השנים דהא לא מצינו שום פלוגתא בזה הטבילוה כשהיא שוכבת במטתה ולא נתהפכה אחר טבילתה טהורה דל"ח לפליטה נתהפכה טמאה דא"א לה שלא תפלוט (נדה שם) ולפי כ"ז הא דמשמשת סגי לה בטומאת ערב בו ביום היינו או בכבדה ביתה כנ"ל או בהטבילוה במטתה ולא נתהפכה אבעיא להו אותו מקום שבאשה בלועה היא או בית הסתרים היא ונ"מ לענין טומאת משא כנ"ל בדיני נבלה אביי אמר בלועה היא רבא אמר ביה"ס היא א"ר מנא אמינא לה דתניא ורחצו במים גו' אר"ש וכי מה בא זה ללמדנו אם לענין נוגע בש"ז הרי

כבר נאמר למטה אלא מפני שטומאת ביה"ס היא כו' (נדה מ"ב ב') וזה תמוה לפו"ר דאף לרבא קשיא דהא בבין השנים ודאי דמודה דה"ל בלועה ואף בהזריע בין השנים טמאין משים שכיבה כנ"ל וצ"ל דלרבא א"ש דברייתא נקטה ביה"ס משום דבלא קרא היו טהורין אף בהזריע בבית החיצון לר"ש דס"ל דאינה מטמאה בפנים בפולטת פולטת ש"ז לרבנן רואה היא ולר"ש מבעיא להו (נדה ל"ג א' מ"ב א') אי רואה היא או נוגעת היא למאי נ"מ לסתור ולטמא בכ"ש פי' לסתור הייני אותו היום בסז"נ אי בש"י כנגד יום כמו בזב שרואה קרי שסותר אותו היום לתנאי דהלכתא כוותייהו כמוש"ל בדיני זב עיקר זה מפורש בגמ' (שם ל"ג ב') ומסקינן דרואה הויא וסותרת אף לר"ש ובביאור סתירה זו הבינו רוב הפוסקים דהיינו אף לבעלה ועיין רא"ש מ"ש ותי' ע"ז והראב"ד והרשב"א ס"ל דהיינו רק לענין טומאה וטהרה אבל לגבי איסור נדה לבעלה לא שייך כלל סתירה דפולטת ודבריהם מבוררים לפי ענ"ד אלא שכל ישראל נהגו לאיסור כרוב הפוסקים דלא כהראב"ד והרשב"א הפולטת ש"ז ביום השלישי טהורה דברי ראב"ע ר' ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן חמשה עונות פעמים שהן שש רעק"א לעולם חמש (מקואות פ"ח מ"ג) ובגמ' (שבת פ"ו א') הובא מהתוספתא במסקנא דרע"ק ואם יצתה מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית פי' ראב"ע ס"ל דפולטת ליום ג' טהורה אף שאין בין השימוש לפליטה רק יום א' שלם דהיינו שתי עונות שלמות כיצד שמשה בסוף יום ה' טובלת ליל שבת וה"ה כששמשה בתחלת יום ה' ג"כ אינה טובלת עד ליל שבת דבעינן יום א' שלם ביני ביני ר"י ס"ל דפולטת אינה טהורה רק כשפולטת ביום הרביעי אלא דמקצת יום הראשון ככולו הלכך שמשה סוף יום ד' טובלת בליל שבת ואין ביניהם רק ד' עונות שלמות שמשה סוף ליל ד' טובלת בליל שבת ויש ביניהם ה' עונות שמשה תחלת ליל ד' טובלת בליל שבת ויש ביניהם ששה עונות ורע"ק ס"ל דלעולם בעינן חמש עונות שלמות אר"ח ב"א אר"י זו דברי ר"י ורע"ק אבל חכ"א שש עונות שלמות בעינן (שבת פ"ו ב') ושם מבואר טעמן דכולהו דתליא בפרישה דקודם מ"ת ונתבאר בספרי זה בספר שמות פרשה י"ט פסוק א' ע"ג שפלטה ש"ז מישראל טמאה פי' הש"ז טמאה בת ישראל שפלטה ש"ז מכותי טהורה (מקואות פ"ח מ"ד) אמר רב חסדא מחלוקת שפרשה מן האשה אבל פרשה מן האיש טמאה כ"ז שהיא לחה (שבת פ"ו ב') פי' אפילו אחר ג' ימים בעי ר"פ ש"ז של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדייקי במצות חביל גופייהו ומתקלקל הזרע בג"י כנ"ל כותים דלא דייקי במצות לא א"ד כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו ואת"ל כיון דאכלי שו"ר חביל גופייהו במעי בהמה מהו אשה הוא דאית לה פרוזדור מסרחא אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא א"ד נ"ש (שבת

שם) ופי' פרוזדור פירש"י דהיינו בית החיצון והיינו שדבוק בין ירכותיה דהזרע קודם שנפלטה היתה בבין השנים ולכך מתקלקלת כיון שהיא בעומק כל כך:

(יט)

כי תהיה זבה וג' שבעת ימים תהיה בנדתה. קטנה בת יום א' מטמאה בנדה מס' (נדה ל"ג) שפחה מטמאה בנדה וזבה אבל לא כותית (זבים רפ"ב נדה ל"ד א') בגמ' מטמאה בכ"ש אפילו כעין החרדל ובפחות מכן (שם מ' א') במשנה מטמאה באונס (שם ל"ו ב') בגמ' נעשית נדה אפילו ע"י דם קישוי שקודם ולד (שם) פי' אע"ג דאין נעשית זבה ע"י דם קישוי כמו שיתבאר להלן מטמאה בבית החיצון (שם מ"א) הי ניהו בה"ח אר"ל כל שתינוקת יושבת ונראה א"ל ר"י אותו מקום גלוי הוא אצל שרץ אלא אר"י בין השנים (שם מ"א ב') ענינם נתבאר כבר לעיל ובין השנים עצמן כלפנים (שם) דם נדה שיצא שלא דרך המקור פלוגתא דר"ש ורבנן דרבנן מטמאין לדם ככל דם נדה ור"ש מטהר (שם) אר"ל לדברי המטמא בדם מטמא באשה ורי"א אף לדברי המטמא בדם מטהר באשה ואזדא ר"י לטעמיה דאר"י משום ר"ש בן יוחאי מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנאמר כו' (שם מ"א א') בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא הרואה דם בשפופרת מהו א"ל בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת (שם כ"א ב') וצ"ע אי בעינן שתכנס השפופרת בתוך בין השנים או דילמא שתגע בתחלת בין השנים ונראה לודאי דאף שהשפופרת קצרה בעינן שהדם יצא מהשפופרת לבית החיצון מ"מ כיון שלא יצא מבין השנים לחלל בית החיצון בלי הפסק ה"ל כדם אחר שהוכנס לבית החיצון וטהורה המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה וא"ל טהורה ר' יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה (שם כ"א א') במשנה ומסקנא דמלתא בגמ' (שם) דפלוגתייהו דרבנן ס"ל אפשר לפתיחת הקבר בלי דם ואפילו הח' ממראה דם טמא מ"מ טהורה ור"י סבר א"א לפה"ק בל"ד ואפילו הח' אינה ממראה דם טמא ג"כ טמאה ת"ר המפלת חתיכה סומכוס אומר משום ר"מ וכן היה ר"ש בן מנסיא אומר כדבריו קורעה אם יש דם בתוכה טמאה וא"ל טהורה כרבנן ועדיפא מדרבנן כרבנן דאמרי אפשר לפה"ק בלא דם ועדיפא מדרבנן דאינהו סברי עמה אין בתוכה לא וסומכוס סבר אפילו בתוכה טמאה (שם) ול"ד לשפופרת דדרכה של אשה לראות דם בחתיכה (שם) תניא אידך המפלת חתיכה ר' אחא אומר קורעה אם תוכה מאדים טמאה וא"ל טהורה כסומכוס ועדיפא מסומכוס (שם) פי' דלא בעי דם ממש בתוכה אר"י משום ר"ש ב"י המפלת חתיכה קורעה אם יש בה דם אגור טמאה וא"ל טהורה כסומכוס וקינח מכולהו (שם) ופירש"י מדסומכוס דסומכוס ל"ב אגור ומדרב אחא דמטמא בתוכה מאדים תו תניא המפלת חתיכה אעפ"י שמלאה דם אם יש עמה

דם טמאה וא"ל טהורה רא"א בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ר"א היינו ת"ק אימא שרא"א בבשרה גו' וחכ"א אין זה דם נדה אלא דם חתיכה (שם) ת"ק נמי טהורי מטהר אלא דפלי פלויי איכא בינייהו תק"ס בבשרה ולא בשפיר ולא בח' וה"ה לשפופרת וה"מ דשיעא אבל פ"פ טמאה מ"ט בבשרה קרינן ביה ואתו רבנן למימר אע"ג דפ"פ אין זה דם נדה אלא דם ח' הא דם נדה וודאי טמא אפילו בשפופרת אמר אביי בשפופרת כו"ע ל"פ דטהורה כ"פ בח' מ"ס דרכה של אשה לראות דם בח' ומ"ס אין דרכה של אשה לראות דם כח' רבא אמר דכו"ע אין דרכה של אשה לראות דם בח' והכא באשה טהורה ומקור מקומו טמא קמיפלגי דר"א סבר אשה טהורה ודם טמא דהא אתי דרך מקור ורבנן סברי אשה טהורה ומקור מקומו טהור ביאור כ"ז ת"ק דהיינו ר"א לכל הפי' ממעט דם שבח' וכן שע"י שפופרת מלשון בבשרה והטעם משום הפסק ולכך לכל הפי' לת"ק טמאה בפלי פלויי דאפילו דם שבתוך הח' ה"ל דם נדה גמור ובביאור דברי רבנן לפי הס"ד מטהרי בדם שבח' בין שבתוכה ובין בפ"ע משום שאין זה דם נדה כלל אלא דם חתיכה היא ולא דרשי כלל בבשרה למעוטי כה"ג וכיון דלא מפרשי דס"ל בבשרה למעט ע"י שפופרת ש"מ דמטמאי ע"י שפופרת ובביאור דברי רבנן לאביי ולרבא יש ב' שיטות בביאור אוקימתא דאביי שיטה א) היא שיטת רש"י ותוס' והר"ש מקוצי הובא ברא"ש דת"ק דהיינו ר"א ס"ל דרכה של אשה כו' ורבנן ס"ל אין דרכה כו' ובביאור זה פי' התוס' הוא דחוק מאד ולא ראיתי להביאו ופי' רש"י הוא דרבנן ס"ל אין דרכה כו' הלכך דם שבח' בין שבתוכה ובין דפ"פ אין זה דם נדה כלל וא"צ כלל קרא דבבשרה למעוטי כמו להס"ד אלא דבזה פליג על הס"ד דס"ל דמ"מ מודו רבנן לדרשא דבבשרה למעט דם ע"י שפופרת ופי' זה קשה כמו"ש התוס' דלפ"ז פי' דאין דרכה ש"א כו' ל"ד לפי' אין דרכה ש"א לראות דם בשפופרת וביותר קשה כיון דלאביי פי' דברי רבנן כמו להס"ד א"כ למה הוצרך לפרש דבריהם ודברי ת"ק דפליג בדרכה של אשה כו' ע"כ נ"ע כפי' הר"ש מקוצי דלאביי רבנן ג"כ ס"ל דדם שבח' היינו דם נדה כמו לת"ק אלא דס"ל דנתמעט לטהרה משום דאין דרכה של אשה כו' ולא משום הפסק ולכך גם בפ"פ טהורה ובשפופרת ג"כ טהורה משום דאין דרכה כו' והכל ממיעוט דבבשרה שיטה ב) היא שיטת הרמב"ן ז"ל בחידושיו דפלוגתייהו אי ח' הוה הפסק דרבנן ס"ל דרכה ש"א כו' והלכך ח' לא הוי הפסק ומה שטיהר הכתוב בח' היינו משום שאין זה דם נדה אלא דם ח' והלכך גם בפ"פ טהורה ות"ק דהיינו ר"א ס"ל אין דרכה כו' והלכך מה שטיהר הכתוב בח' היינו משום הפסק וא"כ פ"פ טמאה וא"ת לרבנן דאין זה דם נדה אלא דם ח' א"כ דרכה של אשה כו' היכי משכחת לה י"ל א) כמו"ש הרמב"ן דבדם אגור מודו דהוה דם נדה ב) בח' העשויה

כמין שפופרת וראתה דם דרך חללה ולפענ"ד בלא"ה לק"מ דאנן הכי קאמרינן דרבנן ס"ל דאי הוה דם נדה אין סברא לטהרה משום אין דרכה דאז הוה חשיב דרכה אלא ע"כ מה שטיהרה הכתוב היינו משום דאין זה דם נדה כו' בספר ס"ט הביא מי שהקשה על פי' זה דא"כ מה הכריחו לרבא לומר דכו"ע אין דרכה כו' ובמקור מקומו טמא פליגי לימא דכו"ע דרכה כו' ולכו"ע אין זה דם נדה אלא דם ח' ובממ"ט פליגי ובפ"פ שהדם נוגע במקור ולפי ענ"ד לק"מ דכיון דלפי"ז תרוייהו ס"ל דה"ל דם ח' א"כ עיקר פלוגתייהו יהיה חסר מן הספר ונ"מ בין ב' אלו הפי' א) ברואה דם נדה מבורר היינו בדם אגור או בהח' שכעין שפופרת כנ"ל לאביי לרבנן לפי' הר"ש טהורה אפילו בח' דפ"פ כיון דאין דרך ראיה בכר ולפי' הרמב"ן טמאה אפילו בח' דלא פ"פ לרבנן ב) בענין דידן להר"ש טהורה בפ"פ דהא אנן כרבא קיי"ל ולרבא לכו"ע ס"ל כרבנן לאביי ולהרמב"ן קיי"ל לדידן כמו דס"ל ת"ק לאביי דבפ"פ טמאה כיון דליכא הפסק אר"ל משום ר' יהודה נשיאה מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנאמר יען השפך גו' למאי אילימא לטומאת שבעה דם אמר רחמנא ולא חתיכה אלא לטומאת ערב (נדה מ"א ב') נפילת המקור נקרא שבר פמרפעוו ומתהוה ע"י התפשטות חבלי ורצועות המקור הנ"ל פסוק י"ח ויש בזה כמה אופנים לפעמים המקור נכנס לתוך בין השנים ומתלבש בו ויוצא עי"ז לבית החיצון ולפעמים מהקלפין כותלי בית הרחם המדובקין לבשר שבין הירכים והמקור מתלבש גם בהן ויוצא לחוץ ולפעמים שהמקור אינו נופל רק מצד א' ולפעמים שהמקור יוצא לחוץ וגם בין השנים וגם כותלי המקור יוצאין לחוץ והמקור כלתי מלובש בהן רק הן תלויין יותר מהמקור ובדיני האשה כשרואה דם בכל אלו האופנים יש לדון הרבה עפ"י כל הנ"ל ואני ביארתי ב"ה דינים אלו נדה שם עצהיו"ט בקצרה יש עוד מין פארפמוו הבא ע"י ב"מ היינו כלי העיכול שע"י נפילת איזה חלק מב"מ מתפשט קרום המפסיק בין כלי העיכול להמקור שנקרא פריסה ואז ב"מ מתלבשין בהפריסה והפריסה מתלבשת בחלק הנקרא בין השנים ובכותלי בית הרחם שמתקלפין עי"ז כנ"ל ויוצאין לחוץ ודיני אשה זו בראותה דם ג"כ מבואר בספרי הנ"ל לפעמים יקרה שיתהוה איזה צמיחת בשר בתוך המקור באיזה מכותליו והצמיחה הולכת ומתגדלת עד שיוצאת דרך פי המקור לחוץ ודם נדחה יוצא בתדירות ע"י פתיחת פי המקור ולפעמים שנופלין ח' ח' מאותה הצמיחה שבתוך המקור והח' יוצאין לחוץ אשה כזו אין לה לדרוש במורים ע"ד התירה לבעלה אבל תדרוש בנחיצה ברופאים מומחים מפני ס"נ הרובצת עליה והאחרונים האריכו מאד בכל אלו האופנים ודבריהם לפי ענ"ד בלתי מבוררין לפי שלא היו בקיאין בטוב כל אלו הענינים בענין הפלוגתא באם אפשר לפה"ק בלי דם נחלקו הראשונים לענין

הלכתא ועיין רא"ש בזה ובסי' ג' והטור פסק דא"א לפה"ק בל"ד וחילק בין ח' גדולה לקטנה כהרא"ש שם ולא מצאנו בזה שיעור לגודלה וקוטנה ולפי ע"ד אין לחלק כלל בזה אלא דלשיטת הר"ש הנ"ל דלכו"ע הטהרה דבשם היינו משום שאין דרכה כו' או משום הפסק וחציצה וכן לשיטת הרמב"ן לת"ק דשם דמטהר משום חציצה נר נראה כמו"ש הח"ד בסי' קפ"ח ביו"ד דהא דמטהרינן בח' שאין עמה דם היינו משום דאף דא"א לפה"ק בל"ד מ"מ אין לחוש לדם אחר זולת הדם שבח' דכיון דהיינו דם נדה באמת הא איכא, דם נדה ע"י פה"ק אלא שהתורה התירתו רק להרמב"ן לרבנן דס"ל בטעם הטהרה דשם משום דל"ה דם נדה אלא דם ח' נראה קצת דצ"ל דחכמים ס"ל דאפשר לפה"ק בל"ד אלא דלהרמב"ן לא קיימא לן כרבנן דשם דהא לרבא כו"ע ס"ל כת"ק אליבא דאביי ואנן כרבא קיי"ל משלו חכמים משל באשה החדר והפרוזדור והעליה דם החדר טמא דם העליה טהור נמצא בפרוזדור ספיקו טמא לפי שחזקתו מן המקור (נדה י"ז ב') במשנה ובגמ' מבואר דלשון שחזקתו מן המקור היינו טומאה ודאית ואיתא שם החדר בפנים הפרוזדור בחוץ והעליה בנויה ע"ג שתיהן ולול פתוח בין עליה לפרוזדור ומחלקינן שם בין נמצא מן הלול ולחוץ לנמצא מן הלול ולפנים לענין אי הוה ודאי או ספק ובין נמצא בקרקע פרוזדור לנמצא בגג פרוזדור וביאור כ"ז חמור ע"ש רש"י ותוס' ונתבאר בספרי עוד"ד בביאור מובן היטב ובזה הנני רק לבאר מה שנצרך בביאור נתוח זה האי למעלה ולמטה היינו כשהאשה שוכבת פניה למעלה ולפי מש"ל פסוק י"ח בביאור נתוח אלו החלקים עפ"י חכמי נתוח דזמננו צ"ל דהעליה היינו קנה השתן והשלפוחית ובביאור ענין הלול לפי דעתם נ"ל דהאי לול פתוח אינו ענין תמידי אלא הוא ענין תנאי והיינו שלפעמים יקרה בנשים שקנה השתן פתוח לתוך חלל הרחם ואולי בימיהם היה דבר זה יותר מצוי ודם שבשלפוחית ובקנה השתן לפעמים נוזל ג"כ דרך שם ואולי שלפעמים מתהוה איזה סדק ונקב מכותלי קנה השתן לתוך חלל הרחם שאין השתן יוצא דרך שם ובביאור ענין הפרוזדור שיטה א) היא שיטת התוס' (נדה מ"ב ב') ד"ה שהוציא בתי' הב' דיש חילוק בין דם נדה ללידה דלפי"ז צ"ל דהפרוזדור הוא החלל החיצון שבין הירכים עד תחלת בין השנים שהרי הדם מטמא בפרוזדור לפי"ז ואנן הא קיי"ל לעיל מ"א ב' דבין השנים כלפנים והלול הוא על הפרוזדור קודם בין השנים שהרי מן הלול ולפנים תנן ספיקו טמא וא"כ בית החיצון היינו פרוזדור ולפי"ז לענין לידה בעינן שיצא הראש מתוך בין עובי הירכים ונ"ל דהיינו לבין שפתי הערוה ויותר נ"ל דהחלק מהפרוזדור שתינוקת יושבת ונראה דהוה גלוי אצל שרץ אינו בכלל פרוזדור שיטה ב) היא תי' הא' שבתוס' שם דלפי ע"ד שם צ"ל דהפרוזדור הוא בין השנים ושם הוא הלול שיטה ג)

נ"ע לפי ענ"ד לדבר מבורר הוא כמו"ש לעיל פרשה י"ב פסוק ב' ד"ה וילדה זכר אר"א בר"צ שני מעשים העלה אבא מטבעין ליבנה מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים וא"ל אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נמוחו טמאה ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות ובאה ושאלה את אבא ואבא לחכמים וחכמים לרופאים וא"ל שומא יש לה בתוך ב"מ שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים אם נמוחו טמאה אר"ל ובפושרין תנ"ה תטיל למים ובפושרין רשב"ג אומר ממעכתו ברוק ע"ג הצפורן מ"ב מיעוך ע"י הדחק א"ב התם תנן כמה היא שרייתן בפושרין מעל"ע הכא מאי כו' תיקו נראה דודאי תטיל למים כי' אין זה מדברי הרופאים דמה להם לרופאים לענין טומאה וטהרה אלא שזה הוא מסקנת ר"א בר"צ או דברי אביי הקשה הרא"ש אמאי טמאה בנמוחו דם מכתה היא וטהורה כדלעיל (שם ט"ז א') ואשר י"ל בזה א) מהר"ם תירץ דחכמים לא סמכו על הרופאים הלכך אם נמוחו טמאה והקשה הח"צ א"כ למה הזכירו דברי הרופאים כל עיקר ותי' בספר ס"ט דהעיקר כהסוברים דהא דאם לא נמוחו טהורה היינו רק בבריה דצורתן מוכחת עליהן אבל לא בדם גמור והלכך אם לא נמוחו כיון דלח שכיח דם שלא יהא נימוח סמכו על הרופאים אבל בנימוח לא סמכו על הרופאים לומר שיש לה מכה ולומר שזה הוא דם מכתה ב) נ"ל דהא דתטיל למים היינו ביאור לדברי הרופאים לפי שגם הם לא אמרו רק בקליפות שאינן נמוחין ואם נמוחין אין אלו קליפות ולא באין ע"י מכה ג) כתב הח"צ דהרופאים לא אמרו שהיא מכה ממש אלא איזה ענין קלקול במקור אשר עי"ז באין הקליפות והלכך אמרו חכמים אם נמוחו טמאה דהשתא לא ידעינן שיש שם מכה אלא קלקול בעלמא ואם לא נמוחו הן קליפות המכה וטהורה ולפי"ז צ"ל דב"מ היינו מקור אבל לאינך פירושי אין הכרע בזה ויש להעיר בזה א) כשרואה דם עם הקליפות הבלתי נמוחות נ"ל דבאת"ל דב"מ אין זה מקור יש להתיר ואם נאמר דהיינו מקור יש להחמיר כמו"ש ביו"ד סי' קפ"ח והטעם כתב הס"ט דכיון דהמכה מעלה קליפות שוב אין דרכה להוציא דם וכתב דמפורש בירושלמי לאיסור ב) הט"ז בסס"י קצ"א הקיל בקארטין אדומות שהביא שם אף בנימוחו וחלקו עליו באי אחריו) ג) בקארטין הבאין עם מ"ר ואחר מ"ר הקילו ביו"ד ס"ס קצ"א אף בנימוחו ע"ש ד) בקארטין קטנים מאד נ"ע להקל משום ספק מעלמא ספק ממראה טהור ספק לא נמוחים ועיין בספר חכמת אדם כלל צ"ז דין ז' ובחלק בינת אדם שער בית הנשים שאלה ו' ועיין בס' ס"ט ס"ס קפ"ח שאין דעתו כן אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליו ונמצא דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה

(נדה נ"ז ב') ומתבאר שם דמה"ת טהורה בכ"ע אלא דמדרבנן טמאה כדין כתם דאינה נטמאת ע"י כתם שע"ד שאינו מק"ט בספר ס"ט הביא שהשל"ה שאל מהמהר"ם מלובלין אם היתר זה היינו רק משום דלא ארגישה אף בוודאי מגופה או דההיתר בזה היינו משום ספק מעלמא דאימור לא בדקה יפה יפה והאריך שם מזה ולפי ע"ד אין זו שאלה כלל דפשיט הוא דאיירי בידוע בודאי שהיא מגופה ומ"מ טהורה משום דלא ארגישה אלא שיש להסתפק שמא ההיתר הוא משום דתלינן בדם צדדין דבית החיצון או בדם העליה וג"ז אינו נראה אלא ההיתר פשוט משום דלא ארגישה בביאור מיני ההרגשות כתב הח"ד ביו"ד סי' ק"צ ס"ק א' שהן שלשה א) הרגשת פתיחת פי המקור והרגש זה נראה דבלתי מתחלף בהרגשת עד הבדיקה ובהרגשת שמש ומי רגלים כדבעינן למימר לקמן. ב) הרגשת זעזוע הגוף וזה מתחלף בהרגשת עד ושמש ומ"ר ואף שלא הטילה מ"ר יכולה לטעות בזה כמוש"ש בסוגיא ג) הביא בשם שו"ת אחרונים הרגשת זיבת דבר לח וכתב דאם לא הרגישה שזב ממקורה רק שהרגישה זיבת דבר לח בהפרוזדור טהורה דכיון דבשעה שיצא הדם מהמקור ומבית השנים לא הרגישה ורחמנא טהריה להאי דם כי הרגישה אח"כ ה"ל כדם אחר שהוכנס לפרוזדור והרגישה זיבתו ומתבאר שם מתיך הסוגיא כמוש"ש דאם הרגישה זיבת דבר לח ומצאה לחה לבנה ובה טיפת דם טהורה מה"ת דשמא לא נגעה הטפה בכותלי בית החיצון מיד ביציאתו והרגש זיבת הדבר הלח היה מהלחה הלבנה ד) נ"ל דכשמרגשת יציאת הדם מכותלי המקור הוה ג"כ הרגשה גמורה ודינה כהרגשת פתיחת המקור שבלתי מתחלף בשארי הרגשות ומתבאר שם מהסוגיא כמוש"ש דבין שיודעת שהרגישה ומסופקת אי היינו הרגשת דם או הרגשת עד שמש ומ"ר או שלפי דעתה הוא הרגש עד שמש ומ"ר או שמספקת אם הרגישה כלל או לא בכ"ז היא טמאה ודאי מה"ת דחזקת דם בא בהרגשה והכרו"פ בסי' קפ"ג הוכיח התוס' דס"ל דהמוצאת דם ע"י בדיקה אינה טמאה מה"ת משום שמא לא הרגישה ולפי ענ"ד דבר זה ישתקע ולא יזכר ולא יפקד ותמה אני פה קדוש יאמר דבר זה הח"ד בסי' ק"צ הקשה אמאי טהורה בזה דלמא האי דם מעיקרא אתי בהרגשה וסברה הרגשת מ"ר הוא והנ"ל לפי ענ"ד דאיירי שבדקה עצמה ומצאה טהורה ויודעת לברור שלא הרגישה אח"כ שום הרגש כלל קודם מציאת הדם ומה שיש להקשות דלמא בשעה שנפרד העד מבין השנים הרגישה וסברה הרגשת העד היא ומ"מ לא נגע הדם בהעד עמ"ש (נדה ג' א') ד"ה אשה מרגשת ועוי"ל דאיירי באשה שיש לה וסת והבדיקה היתה קודם זמן וסתה הדם עצמו שבא שלא בהרגשה למ"ד מקור מקומו טמא הויא אב הטומאה ואף שאין בו רביעית עיין תוס' נדה ט"ז ד"ה מקור מ"ט כו'. התה"ד פסק דאשה שהרגישה שנפתח

מקורה להוציא דם ובדקה ולא מצאה כלום שהיא טמאה דודאי ראתה טפת דם ונאבד והוכיח כן מהסוגיא דנדה נ"ז והובא ביו"ד סי' ק"צ ס"ס א' ואני כתבתי בביאור הסוגיא דלא כוותיה ויש להעיר בזה לפי"ד האוסרין א) בדקה עצמה בתוך אותיום ולא מצאה כלום כתב הח"ד שם להקל. ב) פשוט דדוקא בלא מצאה כלום הוא דטמאה אבל מצאה מראה טהורה וכתב הח"ד דדיקא במצאה המראה טהורה בתוך אותיום ולפי ענ"ד לאחר אותיום ג"כ טהורה ואף במצאה לאחר אחר יש לטהרה לפי ענ"ד ג) בהרגשת זעזוע הגוף או זיבת דבר לח כשלפי אומדן דעתה היה ראיית דם צ"ע ד) באשה שיש לה וסת נראה להקל שלא בשעת וסתה. מעשה באשה אחת שבאתה לפני רע"ק אמרה לו ראיתי כתם א"ל שמא מכה היתה בך א"ל הן וחיתה א"ל שמא יכולה להגלע ולהוציא דם א"ל הן וטהרה רע"ק ראה תלמידיו מסתכלין זב"ז אמר להם מה הדבר קשה בעיניכם שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם גו' דם ולא כתם (נדה נ"ח ב') במשנה ובספרי עוד"ד ביארתי דאין זה משום שלא הרגישה דוודאי יש לנו לומר דהרגישה וסברה הרגשת מ"ר היא ואף שלא הטילה עבידא לטעות בזה ועוד דמ"מ היה הדם טמא אב הטומאה למ"ד מקור מקומו טמא אלא דהתורה טהרה כתם משום ספק דם דמעלמא אף בספק הרחוק שהיה בדין לטמאה מה"ת משום ספק והיכא דיודעת בודאי שאין זה דם מעלמא או טהורה מה"ת משים ספק דמן הצדדין ומן העליה צ"ע ונראה לפי ענ"ד להקל למ"ד סח"א אסיר מה"ת י"ל דלא הקילה התורה רק בסח"א דהיינו בספק הרגיל לאיסור דה"ל כחזקה לאיסור כמו"ש בכ"ד ואוקי לה להדי חזקת טהרה ה"ל ספק השקול אבל היכא דספק דמעלמא ל"ה רק מיעוטא לגמרי טמאה מה"ת מיהו מלשון דם ולא כתם משמע דבכ"ע טהורה מה"ת וגם לא מצינו בזה פלוגתא בין מ"ד סח"א אסור מה"ת למ"ד סח"א מותר מה"ת ועמש"ל בדיני אשם תלוי ובביאור ענין זה נלפענ"ד דאין לומר דה"ל כספק הרגיל לאיסור ואוקי לה להדי חזקת היתר דה"ל ספק השקול כנ"ל וטהרה משום דם ולא כתם דלא מצינו שהתירו מדרבנן בכתם בספק הרגיל לאיסור אלא נ"ל דה"ל ספק השקול ובאמת שטהורה לדידן משום חזקת טהרה אף מדרבנן בלי דרשא דדם ולא כתם ומה שהיו תלמידיו מסתכלין בו ומה שהוצרך רע"ק לדרשא דדם ולא כתם היינו משום דרע"ק ס"ל במסכת (כריתות י"ח) דספק ח"א אסור מה"ת ולדידיה סח"א במקום חזקת היתר אסור מדרבנן כמו"ש בספרי עוד"ד בכ"ד ויש להעיר בזה א) ישבה על דבר הבדוק ובעמדה מצאה דם לח בעין נ"ל דאין לזה דין כתם אלא דין דם גמור ועמ"ש בספרי עוד"ד שם ב) בדקה בעד ונאבד אי כתמה טהור מה"ת עמ"ש בספרי עוד"ד (נדה וא"ו א') ד"ה זו"ז תולין שהס"ט נסתפק

בזה ומקום הספק הוא דשמא לא טהרה תורה בכתם משום ספק דמעלמא רק משום סברא דאשה מרגשת בעצמה אבל בבדקה עבידא דטעתה וסברה הרגשת עד היא ולפי ענ"ד העליתי שם להקל מדרבנן כל הכתמים טמאין בדליכא במידי לתלות ולא גזרו בכתם שנמצא ע"ד שאינו מק"ט ועל בגד צבוע (נדה נ"ט ב' ס"א ב') ותולה במאכולת עד כגריס (שם נ"ח ב') ובנמצא על בשרה י"א דל"ב כגריס ובאורי דינים אלו יובאו במהדורא תנינא דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה כו' נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה אותיום טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה לאח"ז טמאין מספק ופטורין מן הקרבן איזהו אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה ואח"כ מטמאה מעל"ע כו' (נדה י"ד א') הא דחייבין בקרבן מפרשינן במס' (שבועות י"ח ח') דהיינו רק בסמוך לוסתה ויתבאר להלן בדיני איסור נדה לבעלה בגמ' פרכינן אהא דעל שלו כו' ניחש דלמא דם מאכולת הוא ומתרצינן אותו מקום בדוק הוא אצל מאכילת א"ד א"מ דחוק הוא אצל מאכולת נ"מ דאשתכח מאכולת רצופה כי' הא דקתני על שלה לאח"ז טמאין מספק דמשמע דאף האשה טמאה רק מספק פשוט דהיינו אזמן דלמפרע בשעת תשמיש ודלא כהח"ד בסימן ק"צ ופירש הא דפטורין מן הקרבן היינו מחטאת לכו"ע ולענין אשם תלוי פלוגתא דתנאי אי מחייב בסח"א כמוש"ל בדיני א"ת ומוכח מזה דספק דמן הצדדין ומן העליה ל"ח כלום ואף לאצטרופי לספק אחר למיהוי ס"ס לא מהני ועיין יו"ד סי' קפ"ז ס"ה בהגהה ומ"ש בספרי עוד"ד בד"ה תנא וחייבין בא"ת ליישב פסק הרמ"א דשם שלשה זמנים הן לענין טומאת למפרע אותיום לאחר זמן ולאחר אחר זמן ודין דלאחר אחר חלוק מדין דלאחר זמן דבלאחר זמן הדין כמו בכל ספק השקול דח"א ובלאחר אחר טהורה מה"ת ורק מדרבנן החמירו לחכמים להלל דפליג אשמאי עד מעל"ע למפרע כשלא בדקה עצמה בתוך מעל"ע לענין קודש ותרומה כדאיתא שם ובריש מכילתין וכמוש"ש באריכות ואינה מקולקלת למנינה (נדה ו' א') ע"ש אותיום היא שיעור וסת איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדין בצד המשקוף ביציאת שמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקינוח ולא לבדיקה (נדה י"ב א' י"ד ב') וביאור שיעור דלאח"ז עיין גמ' שם בר פדא אמר כל שבעלה בחטאת טהרותיה טמאות בעלה בא"ת טהרותיה תלויות בעלה פטור טהרותיה טהורות פי' מן הדין בלא גזרה מעל"ע ור' אושעיא אמר אפילו בעלה בחטאת טהרותיה תלויות בשלמא התם שמש עכבי לדם אבל הכא אם איתא דהוה דם מאן עכבי' (נדה ס' ב') והקשו בתוס' דמ"מ כיון שיש ספק בזה אמאי בעלה בחטאת ותי' בלתי נראה כלל ובספרי עוד"ד הארכתי בביאור זה היטב ובזה הנני רק לבאר רק עיקר ותמצית התי' בזה בקיצור דכל שמוצאה דם ע"י קינוח

גרידא דהיינו אותיום שהוא רק רגע אחת ואלמלא הקדימה או איחרה רגע אחת לא היתה מוצאתו יש בזה משום היפך ונגד סברא דאי אפשר לצמצם דה"ל מילתא דלא שכיחא והלכך במשמשת ליכא משום זרות ההזדמנות דאימור הדם בא קודם רגע האחרונה ולא יכול לצאת אבל בלא"ה אם איתא דבא מעיקרא כבר היה יוצא ולענין מציאת הדם ברגע האחרונה ה"ל מילתא דל"ש הא דכל אשה שאין לה וסת טהורה כ"ז שלא ראתה ולא מספקינן שמא ראתה או רואה בשעת עסקה בטהרות ולא אמרינן בזה ס"ט ברה"י טמא אף בדאיכא חזקה לטהר הארכתי מזה בריש נדה בספרי עוד"ד ואם נאמר דרגילות לראות ע"י הרגשה לכו"ע כמו"ש (נדה ט"ז א') א"ש טפי ובלא זה צ"ל משום דל"ה ספק מגע ודין הטהרות כדין האשה עצמה וכשראתה אינה טמאה מה"ת למפרע דבספק דלמפרע ל"ש דין דס"ט וסמכינן אחזקה דמקמי הכי והא דאינה מקולקלת למנינה היינו או משום חזקה דמעיקרא דעדיפא מחזקה דהשתא או משום דמעיקרא הוה נפיק ובספרי הנ"ל נתבאר הכל בטוב בריש נדה ושם ד"ה אשה מרגשת אתמר בדקה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה ולמחר מצאה עליו דם אמר רב טמאה נדה כו' בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי אומר טמאה נדה ור"ח אמר טמאה משום כתם א"ל ר"ח אי אתה מודה שצריכה כגריס ועוד פי' דבפחות מזה אינה טמאה משום כתם דתלינן במאכולת להתיר אף מדרבנן א"ל אבל א"ל א"כ אף עתה עשיתו כתם ורבי סבר בעינן כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת וכיון דנפיק ליה מדם מאכולת ודאי מגופה אתי (נדה י"ד ב') ובגמ' שם איתא דר' יוסי מטהר וכתבו התוס' שם דנראה דר"י מטהר לגמרי בביאור עד שאינו בדוק הנ"ל אין לומר דהיינו אינו בדוק כלל דא"כ אין סברא לטמא אף משום כתם ועכ"פ ודאי א"א לומר כלל בזה טמאה נדה אלא ע"כ צ"ל דהיינו אינו בדוק היטב אבל מ"מ בדוק הוא קצת ועד הבדוק היינו בדוק יותר וא"כ צריכין אנו לגדר מבורר מה הוא בדוק ומה הוא אינו בדוק התוס' והרמב"ן ז"ל כתבו דאף שבדקתו מכבר פעם אחת כל שלא בדקתו עכשיו בשעה שבדקה בו עצמה ה"ל עד שאינו בדוק ובספר ס"ט הקשה ע"ז א"כ איך אפשר לומר בעד שאינו בדוק דטהורה אף משום כתם א"כ טומאת כתם היכי משכחת לה הא כיון שלא מצאה הכתם תיכף לבדיקת הסדין והחלוק ה"ל עד שאינו בדוק ולפי ענ"ד הא לק"מ דכיון שאין לתלות בדם דמעלמא רק באותו משך זמן שיש לחוש לדם דגופה כיון שבדקתו קודם שלבשתו ה"ל עד הבדוק אלא שהרשב"א הקשה ע"ז תשובות עמוקות ונצחות כמו"ש בביאור דבריו בספרי עוד"ד והעלה דכל שבדקתו פעם א' כ"ז שלא נעשה בו איזה מעשה שהדין דתולין מדרבנן בכה"ג בכתמים ה"ל עד הבדוק ולפי"ז עד שאינו בדוק היינו שלא היה מעולם

בחזקת בדוק מבורר אלא בדוק ואינו בדוק לגמרי ועיין טור סי' ק"צ בב"י ובש"ע שם ט"ז ס"ק כ"ט ובש"ע של הרה"ג מלאדי הא דנקט וטחתו בירכה עיין תוס' וביאור כונתם נ"ל דהיינו כדי שלא נטעה לומר דבמקום שדם המקור יכול ליפול ה"ל ס"ס להחמיר ספק מן המקור בא לשם ואת"ל שלא מן המקור בא לשם מ"מ שמא מן העד הוא שבא מהמקור ולכך טמאה אף בעד שאינו בדוק קמ"ל הא דנקט בעד שאינו בדוק שהניחתו בקופסא ולא נקט ומצאה עליו דם י"ל משום דבכה"ג היה ניכר אם הוא דם מגופה או לא ויותר נ"ל דאיירי בבדיקה דלפני תשמיש דאינה רואה אותו עד למחר ויש להעיר בזה א) הא דטמאה בכל כה"ג נ"ל דהיינו אף שהדם שנמצא הוא עגול ולא משוך דאף ע"י בדיקה יכול להיות עגול דפעמים דוחקת העד להטפה ונעשה כתם עגול ואף שמושכת העד אח"כ מ"מ אינו נעשה משוך מכיון שכבר נבלע הדם בהעד וכ"פ הרמב"ם מיהו הרשב"א והרמב"ן לא כתבו כן עיין יו"ד סי' ק"צ סל"ה ואם יש להחמיר בכ"ז במשוך יותר מהמבואר בכל הנ"ל עמ"ש (נדה נ"ח ב') ד"ה עגול ב) הא דטמאה נדה בטחתו בירכה בעד הבדוק נ"ל דהיינו רק בשיש שם כגריס ועוד דומיא דהא דעד שאינו בדוק אבל בפחות מכן אף שבדקתו לעד מקודם שבדקה בו עצמה מ"מ ודאי דאינה טמאה כלל כשטחתו בירכה ומצאה עליו דם אח"כ דתלינן במאכולת שהיה על בשרה מיהו יש פוסקים להחמיר בזה כהסוברים דעל בשרה אף כתם פחות מכגריס ועוד טמא או משים דאלו דם מאכולת היא היה נמצא על בשרה ואין זה נראה מיהו במשוך נראה להחמיר כמו בעד שהיה נתון תחת הכר דבעינן למימר לקמן ג) כתב הכרו"פ דאפילו למ"ד דטמאה נדה או כתם בעד שאינו בדוק היינו רק בבדיקה אבל בכתמים גרידא ודאי סדין וחלוק שאינו בדוק כדין עד הבדוק אינו מטמא משום כתמים וזה נכון מאד ולפי"ז יהיה פי' אינו בדוק דבשו"ע יו"ד סי' ק"צ סל"ט כפי' אינו בדוק דלעיל שם בסעיף ל"ו ודלא כהט"ז שם עד שהיה נתון תחת הכר ונמצא עליו דם עגול טהור משוך טמא דברי ר"א בר"צ (נדה נ"ח ב') במשנה ורבנן פליגי עליה ומטהרין אפילו במשוך בשאין בו כגריס. ועוד והלכה כר"א בר"צ דמשוך טמא אפילו בכ"ש שם בגמ' סוף נ"ט ב' דמשוך ודאי מגופה הוא ולפי מש"ל מבואר דהא דעגול טהור היינו בשאין שם כגריס ועוד אבל בכגריס ועוד טמאה נדה בעד הבדוק כדלעיל ודוקא בדליכא במידי לתלות אבל בדאיכא במידי לתלות הדין ביותר מכגריס כמו בפחות מכגריס דטהורה אף בספק שע"י בדיקה וכמו"ש ביו"ד סי' ק"צ סל"ד בהגהה והט"ז שם ס"ק כ"ג ולפי כ"ז מבואר דהיינו בעד שבדקתו קודם שבדקה בו עצמו דאל"כ לגבי פחות מכגריס ועוד דאיכא לתלות במאכולת ודאי ה"ל עד שאינו בדוק ואף במשוך טהור ורק בבדקתו מקודם הוא דליכא

לתלות למאכולת דע"י מאכולת שתחת הכר לא היה נעשה משוך וכן הוא דעת הראב"ד והרמב"ן וכן הוא בש"ע מיהו דעת בעה"מ לטמא במשוך אף בפחות מכגריס אף בעד שאינו בדוק בעו מיניה דרב נחמן וסתות דאורייתא או דרבנן (נדה ט"ז א') ובביאור זה הארכתי בספרי עוד"ד וכאן הנני להביא רק תמצית דברי רש"י פי' דהיינו הא דקיי"ל לעיל ט' א' ולהלן ל"ט א' דצריכה בדיקה בשעת וסתה אי היינו דאורייתא או דרבנן ולפי ענ"ד אין זה נראה דא"כ ה"ל למימר בדיקת וסתה דאורייתא או דרבנן והנ"ל דהפי' הוא הא דקיי"ל להלן (ס"ג ב') והזרתם את בני ישראל גו' אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן אי היינו מה"ת או דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כמו"ש הר"ן למ"ד וסתות דרבנן ובביאור ספק זה שיטה א) דיש להחמיר בשעת וסתה משום סברא דאפשר בפרישה ובאת"ל וסתות דרבנן ה"ל ספק השקול ואוקי סברא דאפשר להדי חזקת היתר ה"ל שקול ואסורה מדרבנן לשיטת רוב הפוסקים דקאימנא בשיטתייהו דספק ח"א מותר מה"ת ולפי"ז נ"ל דצ"ל דאשה שאין לה וסת וחזקת רגילה שלא לראות מקמי עונה בינונית דהיינו וסת ימי החודש בפעם אחת לפי דברי הש"ך בסי' קפ"ט ס"ק ל' שנ"ע או בימים שבין ראיה לראיה דחוששת להן אף בח"ז כדלהלן ס"ג ב' ס"ד א' וכמו"ש כל הפוסקים וכן לאחר שעבר זמן וסתה עד שיגיע וסתה השני דאל"כ גם באשה שיש לה וסת בשעת וסתה ל"ה חשיב אפשר בפרישה ובאת"ל וסתות דאורייתא ה"ל בחזקת רגילה לראות דה"ל כחזקה לאיסור אוקי לה להדי חזקת היתר ה"ל שקול ואסורה מה"ת משום סברא דאפשר ולאחר שעבר זמן וסתה למ"ד דרבנן מותרת לגמרי ולמ"ד מה"ת אסורה מדרבנן דהא אח"כ ליכא סברא דאפשר שיטה ב) דמשום סברא דאפשר אין להחמיר כלל אלא דלכו"ע סברא דוסת מכריע לאיסור ולמ"ד וסתות דרבנן סברא דוסת הוה רק כספק הרגיל לאיסור דה"ל כחזקה ואוקי לה להדי חזקת היתר ה"ל שקול ואסורה מדרבנן כנ"ל ולמ"ד וסתות דאורייתא הו"ל רובא לאיסור ואסורה מה"ת אף במקום חזקת היתר ועמש"ל בס' אחרי מות ולפי"ז י"ל דאשה שאין לה וסת אינה חוששת כלל לא לעונה בינונית וגם לא לוסת ההפלגה הקודם שלא נקבע רק ע"י פ"א למ"ד וסתות דרבנן וצ"ע בנקבע ע"י ב' פעמים ועמש"ל בסדר אחרי מות בענין הוסתות והא דשריא בתר הכי לגמרי למ"ד וסתות דרבנן. סברא א) דרגילות הוא דרואה ע"י הרגשה מבוררת ואוקי רגילות להדי רגילות ומותרת משום חזקה למ"ד וסתות דרבנן ולמ"ד דאורייתא אסורה אח"כ מדרבנן כנ"ל והא דאמרינן ברישׁ מכילתין דנדה דלהלל אמרינן דסברה הרגשת מ"ר היא היינו דמשום זה ל"ה רובא וכיון דל"ה רובא אין להקל משום זה בראתה שלא ע"י הרגשה מבוררת כמוש"ש לשיטת התוס' ובענין זה העליתי

דענין הרגשה זו היינו הרגשת וסתות הגוף בשעת ראיה והלכך לענין ספק דמן העליה ומן המקור נדה י"ח) אין הכרע מהרגשה דכיון דאידי ואידי מתמצין מגופה הרגשתן שוה אבל בספק דם המקור וספק דם המכה שבמקור איכא הכרע מהרגשה דוסתות הגוף סברא ב) דצריכה לבדוק בשעה שלפי הרגילות שלה אין המעין נסתם עדיין וכיון שבודקת עצמה בתוך זמן זה ומוצאת טהורה הוה ראיה שלא ראתה כדמוכח מהא דלהלן (שם ס"א א') אמר להו מדאמר הונא חברין משמיה דרב חשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף ראתה חוששת לוסתה וחוששת לראייתה ש"מ וסתות דאורייתא וביאור זה לפי"ד התוס' לפי מה שנ"ל ביאור דבריהם הוא דודאי לישנא דר"ה משמע דשתי החששות שוין וא"כ ודאי מקולקלת למנינה אלא דהאי לישנא דר"ה ס"ל דבאת"ל וסתות דרבנן אף בראתה אח"כ אינה מקולקלת למנינה והאיכא דאמרי דלהלן בזה ס"ל דאף למ"ד וסתות דרבנן כי ראתה אח"כ מקולקלת למנינה ולפי ענ"ד להשיטה הב' דלעיל ודאי כי ראתה אח"כ בלי הרגשה גמורה מקולקלת למנינה ואף להשיטה הא' דלעיל ג"כ נ"ל דודאי מקולקלת למנינה דהא בשעת וסתה ה"ה בספק השקול ואח"כ היא בחזקת רגילה שלא לראות עד שעת וסתה בשניה כמו"ש מקודם והנ"ל לפי ענ"ד בזה דלמ"ד וסתות דרבנן ובלא ראתה אח"כ שריא אף מדרבנן עיקר הרבותא מה שחוששת לוסתה ולמ"ד וסתות דאורייתא וטמאה אף בלא ראתה אח"כ עיקר הרבותא בכה"ג הוא מה שחוששת לראייתה והלכך מלישנא דר"ה דמסתמא לא זו אף זו קאמר משמע דס"ל וסתות דאורייתא ואשמעינן בכה"ג דחוששת לראייתה איכא דאמרי הכי קא"ל טעמא דראתה הא לא ראתה אין חוששין אלמא וסתות דרבנן אתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה אמר רב בדקה ומצאה טמאה טמאה טהורה ושמואל אמר אפילו בדקה ומצאה טהורה נמי טמאה מפני שאורח בזמנו בא לימא בוסתות קא מיפלגי דמ"ס דאורייתא ומ"ס דרבנן א"ר זירא דכו"ע וסתות דאורייתא כאן שבדקה עצמה בשיעור וסת כאן שלא בדקה עצמה בשיעור וסת (שם) נראה דבדיקה ממש קאמר והיינו שתחלת הבדיקה היתה בתוך אותיום דסוף בדיקה א"א שתהיה בתוך אותיום כנ"ל קשה לי וכי אפשר לומר שיודעת רגע הוסת בצמצום ועו"ק דהא עד סוף העונה היא חוששת לוסתה מדאסורה לבעלה עד סוף העונה וצ"ל דהיינו שבכל משך זמן וסתה בדקה עצמה תמיד בתוך אותיום לאחר כל הרגשה קלה שהרגישה ובביאור אמרם כאן שבדקה כו' פירש"י דקאי אמימרא דרו"ש דלעיל ופי' כאן שלא בדקה היינו דדינא דוסתות דאורייתא היינו בלא בדקה בתוך אותיום ולפי"ז שמואל דמטמא היינו אפילו בבדקה בתוך אותיום וקשה מ"ט ואי משום דחיישינן שמא נתחפה הדם ע"י

איזה לכלוך א"כ בשעת וסתה נמי ועו"ק כיון דתמיד היתה רואה הרבה ע"כ הא חזרה בה מוסתה וצ"ל דמ"מ יש שהות קצת לפלוט ביני ביני כמוש"ל ויותר נלפענ"ד כפי' הב' שברש"י דכאן שבדקה בשיעור וסת קאי אדרב וכאן שלא בדקה בשיעור וסת קאי אדשמואל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי א"ר ששת כתנאי רא"א טמאה נדה וריי"א תבדק לפי מש"ל דאף למ"ד וסתות דאורייתא מ"מ לבתר הכי כשלא ראתה אינה טמאה רק מדרבנן צ"ל דהא דאמר טמאה נדה היינו לאפוקי מדין מעל"ע שבנדה שאינו נוהג בחולין ואינה מקולקלת למנינה והני תנאי כהני תנאי דתניא רמ"א טמאה נדה וחכ"א תבדק אמר אביי אף אנן נ"ת (נדה ל"ט א') רמ"א אם היתה במחבוא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת הדמים טעמא דאיכא חרדה כו' אלמא וסתות דאורייתא (שם) והא דלא מייתי רישא דשם הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה פירש"י דקאי אברייתא דמקמי הכי דר"מ ס"ל וסתות דאורייתא ועלה אמר דבמתניתין נמי איתא דר"מ ס"ל וסתות דאורייתא ע"ש שאין כונתו מפורשת ובספרי עוד"ד הארכתי קצה בזה **הערות א**) לא בדקה בשעת וסתה ואח"כ בדקה ומצאה טהורה אבל מצאה כתמים נ"ל דטהורה מה"ת אפילו בדליכא במידי לתלות למ"ד וסתות דרבנן והיכא דאיכא במידי לתלות כתב הט"ז בסי' ק"צ ס"ק מ"א להתיר אף מדרבנן ואף לתלות במכה שא"י שמוציאה דם כמו"ש בספר ס"ט ב) בספר בינת אדם אות י"ח כתב דבעבר זמן וסתה ולא היה בעלה בעיר טמאה עפ"י הגמ' דשם ט"ו א' דבליתיה במתא לא רמיא אנפשה ולא בדקה ויש מקום לזה לפי השיטה הב' שכתבתי בענין וסתות דאורייתא לפי הסברא הא' דשם מיהו אין זה נראה כלל דא"כ איך מוכיח הש"ס (שם ט' א') דוסתות דאורייתא מהא דהיתה במחבוא הנ"ל דלמא לא אצטריך לטעמא דחרדה מסלקת את הדמים רק משום דבכה"ג נא רמיא אנפשה ונא בדקה והא דאמרינן שם דבליתיה לבעלה בעיר לא רמיא אנפשה ולא בדקה לאו היינו בדיקה דבשעת וסתה ובאינה עסוקה בטהרות אלא היינו לענין בדיקה דלפני תשמיש דערה ודאי צריכה בדיקה לבעלה אף באינה עסוקה בטהרות באין לה וסת ואיכא למימר דבכה"ג דלת רמיא אנפשה לא סמכינן אסברא דכיון שתבעה כו' קמ"ל דמ"מ סמכינן ע"ז וכמו"ש בביאור כ"ז באורך קנה בספרי עוד"ד. ג) עברו עליה ג' עונות בינוניות ולא ראתה כשלא בדקה באחת מהוסתות י"ל לפי ענ"ד דבכה"ג לכו"ע טמאה כיון דעי"ז צריך להוציאה מכלל כל הנשים הרואות עמש"ל ז' ב' ועמש"ל בסדר אחרי מות ד) בדקה בשעת וסתה ונאבד העד צ"ע ונ"ל להקל עפ"י מ"ש בספרי עוד"ד ר"פ הרואה הרואה דם מחמת המכה אפינו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס וסתות דאורייתא

ומ"ס וסתות דרבנן אמר רבינא דכו"ע וסתות דרבנן והכא במקור מקומו טמא קא מיפלגי רשב"ג סבר אשה טהורה ודם טמא דאתי דרך מקור וא"ל רבי אי חיישת לוסת אשה נמי טמאה ואי לא חיישת לוסת מקור מקומו טהור הוא (שם) וכתבו התוס' אהא דמ"ס וסתות דרבנן דנראה דדוקא שמרגשת שדם זה בא מהמכה ואפ"ה אי וסתות דאורייתא חיישינן שמא גם מן המקור בא אבל אם אינה מרגשת יציאת הדם מהמכה טמאה לכו"ע אם הוא זמן וסתה דאי לא"ה וכי לעולם לא תהא נדה והלא קודם המכה היה לה וסת עכ"ל ביחור דבריהם לפי ענ"ד אין לומר דהיינו איך אפשר לטהרה בכה"ג אף לזמן מרובה הא בזמן מרובה ודאי הדין נותן דאיכא רובא לאיסור שהרי צריך להוציאה מכלל הנשים הרואות דם ומחזקתה שהיתה רואה עד הנה וע"ל (שם ז' ב') דלר"א בג' עונות בינוניות יוצאת מכלל כל הנשים דע"ז ל"ה משני מידי דאכתי כשראיית דם מכתה תדירה תטהר אף לזמן מרובה אלא נ"ל ביאור דבריהם דה"ל חזקה העשויה להשתנות משא"כ בסתם אשה שלא בדקה בשעת וסתה דל"ח עשויה להשתנות דשמא תראה ע"י הרגשה גמורה ולא ישתנה כלל חזקת זמן שאינה מרגשת חבל כאן הא גם השתא מרגשת ביציאת הדם והש"ך בסי' קפ"ז ס"ק כ"ו הביא בשם הרשב"א להתיר בכ"ע והח"ד שם ס"ק י"א מביאוריו כתב בישוב קושיית התוס' לפי"ד הרשב"א דע"י זיבת דם המכה אין גופה מזדעזע וא"כ יכולה להיות טמאה כשתראה ע"י הרגשה שנזדעזע גופה ולפי ענ"ד י"ל דיכולה להיות טמאה כשתתרפא ממכתה אבל אכתי באמת קשה איך טהורה לזמן מרובה הא עי"ז תצא מחזקתה ומכלל רוב הנשים הרואות כנ"ל ע"כ נ"ע דאיירי ברגילה נראות ע"י וסתות הגוף כדרך רוב הנשים דתטמא כשתרגיש וסתות הגוף ותראה דם ואי לא תרגיש י"ל דהא קמן שיצאה מחזקתה וגם מרוב נשים דרוב נשים רואות ע"י וסתות הגוף כנ"ל וכבר כתבתי דכל שנא ראתה ע"י וסתות הגוף אתרע לה וסתה ולכך תלינן בדם מכתה בספר מ"צ הקשה מאי עדיפותא דדם מכה מדם עליה דקיי"ל (נדה י"ז ב"ב כ"ד) דדם המקור הוה רובא וכ"ש דקשיא להסוברין דתנינן במכה שא"י שמוציאה דם ברואה שלא בשעת וסתן כמוש"ל ותי' דהכא שאני דאיכא תרתי דם עליה ודם מקור ולפי ענ"ד צע"ג בכל כה"ג אי מצטרפי תרי מיעוטי למיהוי ספק השקול כמו"ש (חולין ט' ב"ב צ"ב) והנ"ל בזה דל"ש רובא אלא בענין דכולן עלולין בשוה לענין פרישה אבל הכא דם המכה יוצא בהכרח ודם המקור יכול להיות שלא יצא בלי וסתות הגוף ואפי' בא"י שמכתה מוציאה דם מ"מ י"נ דסתם מכה ודאי מוציאה דם דיני וסתות יובא בדיני איסורי נדה לבעלה הערות א) שלא בשעת וסתה באשה שיש לה וסת נראה דאף להתוס' תלינן במכתה אפילו חינה מרגשת שהדם בא עכשיו מהמכה משום חזקת טהרה דבכה"ג

ודאי לא הוי חזקה העשויה להשתנות דאולי לא תראה שלא בשעת וסתה ועוד דקודם שעת וסתה באשה שיש לה וסת לכו"ע היא בחזקת מסולקת בדמים יותר מבשעת וסתה כמוש"ל וכן הוא הסכמת הפוסקים אלא שיש מחלוקת בין הפוסקים אם צריכה שתדע שעכ"פ מכתה מוציאה דם אף שאינה מרגשת שעכשיו בא הדם מהמכה ואיך אפשר שתדע שמכתה מוציאה דם עיין ט"ז ושארי אחרונים ס"ס קפ"ז ואי כאב כמכה עיין ט"ז ס"ס קצ"א, ועיין אחרונים ב) אשה שאין לה וסת לפי"ד התוס' אין להתיר באינה מרגשת שהדם בא עכשיו מהמכה מיהו לפי ענ"ד עפ"י הנ"ל יש להתיר בכ"ע ג) בסתם נשים הרואות ע"י וסתות הגוף נ"ל דודאי א"צ שתדע שהדם בא עכשיו מהמכה מיהו אם דרכה לראות שלא ע"י הרגשת וסתות הגוף כלל לפי ענ"ד באשה שאין לה וסת וכן ביש לה וסת ורואה בשעת וסתה אף שהיא מרגשת שמכתה מוציאה דם עכשיו מ"מ טמאה להשיטה הב' שכתבתי בענין וסתות דאורייתא או דרבנן לפי הסברא הא' דשם ולפי הסברא הב' ג"כ אינה טהורה רק כשמוצאת עצמה טהורה אח"כ ע"י בדיקה במשך זמן אשר לפי הרגילות שלה אין מעינה עשויה להסתם עדיין ד) כשדם מכתה משונה מדם ראייתה ורואה בשעת וסתה כדם מכתה נ"ל דלהתוס' א"צ שתרגיש שהדם יוצא אז מהמכה ה) לענין דין הפסק טהרה וספירת ז"נ בכה"ג עמש"ל בדיני סז"נ האשה שהיא עושה צרכיה פי' מטלת מ"ר וראתה דם רמ"א אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה (נדה נ"ט ב') במשנה מ"ש עומדת דאמרינן מ"ר הדיר למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא מ"ר הדור למקור ואייתי דם אמר שמואל במזנקת מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתו דם א"ר אבא בשיושבת על שפת הספל ומזנקת בתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי והלכה כר' יוסי שם בגמ' הנחה העקרית בענין זה דבלא החזרת מ"ר למקור אין לחוש שדם נדתה יצא בב"א עם המ"ר או משום זרות ההזדמנות או דבשעת הטלת מ"ר מסתתם פתיחת פי המקור ואין לחוש שמא הדם היה בבית החיצון מקודם דא"כ מעיקרא הוה נפיק ואולי איירי בנמצא דם מרובה כ"כ שא"א לו להתעכב בבית החיצון ולכך תלינן דדם הכליות והשלחופית הוא שיצא בהדי מ"ר וטהורה בענין דאין לחוש להדור מ"ר למקור וביאור הסברת דהדור מ"ר למקור לפי מש"ל דפתח קנה השתן אינו נכנס כלל לבית הרחם קשה קצת וצ"ל דמ"מ יש אפשרות לזה ע"י נעילת השפיות הגדולות והקטנות המקיפות לבית הרחם ולפתיחת קנה השתן כמוש"ל ובביאור שינויא דמזנקת פירש"י דלפי"ז אין חילוק כלל בין עומדת ליושבת אלא דבעומדת לא משכחת לה מזנקת אלא שותתת ובשותתת יש להחמיר טפי דאיידי דדחיק לה עלמא וא"י לעצור

הדור מ"ר למקור וסתם יושבת מזנקת ובמזנקת אין לחוש להדור מ"ר למקור ובביאור קושיא דילמא בתר דתיימי מיא כו' פי' דהיינו לאחר שכנו מ"ר לגמרי בא הדם כדרכו שלא ע"י החזרת מ"ר למקור דבשעת זינוק א"א להדם לצאת מהמקור כמו"ש התוס' שם בביאור דבריהם ויש בביאור כ"ז כמה שיטות ופי' שונים מבוארין בטוב וקיצור בספרי עוד"ד ולא ראיתי להאריך בזה מפני שזה הענין בעצמי אינו מצוי כלל וביאורו אינו נוגע לשארי ענינים ובביאור טהרה דר' יוסי כתבו התוס' (נדה י"ד ב') בד"ה ור"י מטהר פי' א' דמטהר לגמרי. פי' ב' דמטהר מדין טומאת נדה מה"ת ומ"מ מטמאה מדרבנן כדין כתם **הערות** א) אם רגילה לראות בשעת הטלת מ"ר עיין יו"ד ס"ס קצ"א בהגהה ולפי מש"ל דפתיחת קנה השתן אינו נכנס לבית הרחם בנקל לברר הדבר ע"י בדיקה היינו להכניס מוך דחוק קצת לבית הרחם וכשיהיה המוך נקי אחר מציאת הדם ודאי יש לטהרה בכ"ע: ב) אם מוצאת קרטין במ"ר או בבדיקה שלאחר הטלת מ"ר הקילו ג"כ שם בלא שריה בפושרין וגם תמונת אלו הקרטין אינה כמין קליפות ושערות וע"י בדיקה כנ"ל ודאי יש להקל בכ"ע חמשה דמים טמאין באשה 1 האדום 2 והשחור 3 וכקרן כרכום 4 וכמימי אדמה 5 וכמזוג:

בש"א אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי וב"ה מטהרין אר"מ אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה ר' יוסי אומר לא כך ולא כך איזהו אדום כדם המכה שחור כחרת עמוק מכן טמא פירש"י שחור יותר דיהה מכן טהור כקרן כרכום כברור שבו וכמימי אדמה מבקעת בית כרם ומציף מים וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני (נדה י"ט א') במשנה ובגמ' שם דארבעה דמים טמאין ושחור אדום הוא אלא שלקה ומפרשינן שם כל החמשה מינים בביאור מצומצם יותר מבמשנה אר"י א"ש וכולם אין בודקין אלא ע"ג מטלית לבנה א"ר יצחק בר אבדימי ושחור ע"ג אדום (שם כ' א') ומסקינן דבשחור פליגי אמר עולא כולן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור כשחור כו' רב אמי ב"ח אמר כולן עמוק מכן טמא עמוק מכן פירש"י שחור יותר או סומק יותר מהשיעורין הנ"ל דיהה מכן נמי טמא חוץ משחור אלא מאי אהני שיעורא דרבנן לאפוקי דיהה דדיהה וא"ד רמי בר אבא אמר כולן עמוק מכן טהור דיהה מכן טהור חוץ משחור כו' בר קפרא אימר כונן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור חוץ ממזוג שעמוק מכן טהור דיהה מכן טהור (שם) בביאור התחלפות הד' מראות הנ"ל שיטה א) שהן מתחלפות זו מזו בחוזק ועוצם האדמומית ונא פתיכא בהו שום מראה אחרת אלא דקשה ע"ז איך אמרינן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור דמשמע להדיא דקאי אכל חד מהני ד"מ הא דיהה דמראה האדומה ביותר ה"ל עמוק לגבי אותה שלמטה ממנה ונ"ל דצ"ל

דאף מ"ד עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור מ"מ מודה דמצינו שהעמוק טהור ושלמטה ממנו טמא כמו למ"ד עמוק מכן טהור אלא דלמ"ד עמוק מכן טמא העמוק ממראה התחתונה טמא והדיהה ממראה שלמעלה ממנה טהור ואף שהוא עמוק לגבי עמוק דמראה התחתונה ונמצא דלכו"ע עמוק דעמוק דהיינו דיהה דמראה שלמעלה ממנה טהור ובעמוק פליגא אי טהור אי טמא שיטה ב) הובא בס' בינת אדם בדיני ראיה דהד"מ חלוקות זו מזו ע"י חילוף המראות אחרות הפחוכות בהד"מ שבכ"א מהד"מ פתיכא בה איזו מראה אחרת מתחלפת ממראות אחרות הפתוכות בשארי הג' מראות דמים וא"ת א"כ איך אמרינן בגמ' שחור כחרת דהיינו דיו דלפי"ז היכא דפתיכא מראה אחרת במראה השחורה טהורה דהא בדיו ליכא שום מראה אחרת זולת שחור ואמאי הא כל אחת מהד"מ כשילקו לשחור אכתי תשאר המראה האחרת הפתוכה במראיתה דמשמע דרק אדום שנלקה מתהוה שחור ונ"נ משום דידוע הוא דמראה שחורה מבטלת כל המראות והלכך כשהאדום נעשה שחור לגמרי מתבטלת גם המראה האחרת ואינה ניכרת אמר רב אשי כגון אנא דלא ידענא בין הא להא לא מבעי לי למחזי דמא שם כ' א' לפי השיטה הא' הנ"ל י"ל דהיינו רק לענין מראות הממוצעות אבל דיהה דמראה התחתונה וכ"ש דיהה דדיהה לא נמנע והסכמת הפוסקים דאנו אין אנו בקיאין כלל במראות דמים וכל הנוטה לאדמומית טמא ואפילו בכתמים מחמרינן ויש להעיר בזה א) בירוק שקורין געל כעין השעוה והזהב כתבו להתיר והיינו בנמצא אפילו ע"י בדיקה ולפי ענ"ד א"י הגבול בין נוטה לאדמומית למראה געל שהרי מראה אדומה נעשה ירוק געל ע"י תערובות מים כידוע וכן פירש"י (שבת ע"ז א') ד"ה א"נ משום חזותא וע"ה תוס' (סוכה ל"א ב') ד"ה הירוק וצ"ל דמ"מ הכל לפי ראות עיני המורה. ב) מראה שחורה שאינה כחרת דהיינו דיו אסורה לדידן דכמו דמחמרינן במראה הנוטה לאודם כן יש להחמיר במראה הנוטה לשחרות מיהו משום מעט שחרות במראה לבנה לפי ענ"ד אין להחמיר דכל מראה שאינה לבנה לגמרי יש בה מעט שחרות ואין לומר בזה שחור אדום הוא אלא שלקה דהאדום שלקה ודאי אין בו שום לבנונית ובמראה שחורה דפתיכא בה איזו מראה אחרת ודאי יש להקל יותר דלהשיטה הב' הנ"ל אי הוה כחרת לא היתה מראה האחרת ניכרת כמוש"ש ובדבר הנראה לא שייך לומר דאין אנו בקיאין ואפילו לשיטה הא' דשם ג"כ יש להקל בזה דמכיון דיש כאן מראה טהורה לא שייך לומר רוב דמים טמאין כמו שי"ל בלא"ה ובכתמים יש להקל הרבה בנוטה לשחרות דיש לתלות בעפר ואבק ואיזה לכלוך ג) מראה טהורה המוקפת במראה שחורה שנמצא ע"י בדיקה אף ששחורה כחרת יש מקום להקל מן הדין דמסתברא דבשעת יציאתה מהגוף היה הכל מעורב ולא היה כחרת

ואח"כ נדחו חלקי השחרות לצדדין כמו"ש האחרונים לענין מראה אדומה ומסתברא למיזל בתר מעיקרא ועיין ש"ך סי' קפ"ח ס"ק ג' מיהו לדידן אסור משום דמסתמא היתה שחורה הרבה גם בתחלה וכשהשחור המקיף אינו כחרת נ"ל דיש סברא להתיר אף לדידן ועכ"פ כשהעד לא היה נקי ולבן היטב מקודם הבדיקה ודאי יש להקל דיש לתלות ולומר שהשחרות המקפת היא השחרות שהיה בהעד שנדחה לצדדין ע"י הלחלוחית מהמראה טהורה ד) במראה שכעין משקה הקאווע על דבר לבן התיר בספר ס"ט ובס' בינת אדם החמיר:

שם שבעת ימים תהיה בנדתה. מה"ת נדה אף שראתה כל השבעה ימים טובלת לערב היינו בליל יום א' וטהורה פשוט בכ"ד ונידון הפסק טהרה היינו אי צריכה בדיקה שתמצא טהורה לבסוף יתבאר להלן הנדה הזבה והזב שוין בטומאתן אלא שהנדה והזבה מטמאות את בועליהן פ"ק דכלים דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ויבשין (נדה נ"ד ב') אבל כל מעינות דזב וזבה אין מטמאין רק לחין (שם) והן אב הטומאה כמוש"ל בדיני זב הדוה בנדתה תהא עד שתבוא במים (שבת ס"ד ב') וכ"ז שלא טבלה פשיט מזה דמעינותיה ג"כ טמאין טומאת אב הטומאה וכדאיתא (נדה ל"ד א' ב' ל"ה א' ב') טבילת נדה ויולדת בלילה (יומא וא"ו ב') והיינו בזמנה היינו בליל ח' אבל שלא בזמנה בין ביום בין בלילה (נדה ס"ז ב') ומדרבנן לא תטבול רק בלילה (שם) נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה ובהש"מ לא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה ה"ה בחזקת טהרה. בדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טמאה ובהש"מ לא הפרישה ולאח"ז בדקה ומצאה טהורה ה"ז בחזקת טומאה כו' (נדה ס"ח א') במשנה ומסקינן בגמ' דבין בדקה אחר הימים ומצאה טמאה ובין בדקה אחר הימים ומצאה טהורה ה"ז ספק זבה ר' יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה ה"ז בחזקת טומאה וחכ"א אפילו בשניה לנדתה בדקה ומצאה טהורה ובהש"מ לא הפרישה ולאח"ז בדקה ומצאה טמאה ה"ז בחזקת טהרה שם במשנה יש להקשות למה בבדקה ביום הז' ומצאה טמאה ובהש"מ לא הפרישה ה"ז ספק זבה משום דלמא ראתה בשמיני הא ספק הוא ונוקמה בחזקת טהרה לפי מ"ש בכ"ד דאין מחזיקין מאיסור לאיסור והיה נ"ל לומר דנדה שלא טבלה וראתה בשמיני אף שטבלה אח"כ מ"מ טומאתה הראשונה ג"כ עליה ולכך איכא חזקת טומאה ואוקי לה להדי חזקה דלא ראתה ה"ל ספק השקול וטמאה מספק מיהו מהא דאמרינן (נדה ט"ז ב') אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה וב"ע אינו נראה כן ועו"ק דודאי מכי שלמו ימי נדתה והתחילו ימי זיבה דהיינו בלא עת נדתה ה"ה בחזקת מסולקת מדמים עד שעת וסתה וא"כ עכ"פ כשמצאה עצמה טהורה אח"כ

אמאי טמאה מספק למפרע והנ"ל דבאמת מדינא נדה א"צ הפסק טהרה רק משום חשש שמא תמצא אח"כ טמאה דאז מתחזקת בטומאה למפרע והרוב והרגילות שמסולקת מדמים מקמי זמן וסתה מתבטל עי"ז דהא קמן דנפקא מכלל הרוב ויותר נ"ל דברוב נשים הרואות לאחר ימי נדתן לא נסתם המעין לגמרי גם בסוף ימי נדתן מיהו ק"ל לפי מש"ל דרוב נשים רואות ע"י הרגשת וסתות הגוף וא"כ אין לחוש לכך דהא עי"ז יהא ניכר דהשתא הוא דחזיא וי"ל דמ"מ חיישינן שתראה בלי הרגשת וסתות הגוף ויותר נ"ל דאין דרכה להרגיש וסתות הגוף רק בשעת וסתה אבל לא ברואה אח"כ דכבר חלפו עיקרי מיקורי דמיה וא"ת אכתי אמאי טמאה מספק כשלא הרגישה ביני ביני למ"ד בריש מכילתין דנדה דאשה מרגשת בעצמה וצ"ל דמ"מ החמירו בזה כיון שיכולה לבדוק דמ"מ עלולה לטעות ואולי כ"ז שלא נסתם מעינה אחרי שכבר נפתח לכו"ע אינה מרגשת כ"כ ולכו"ע עלולה לטעות בהרגשת מ"ר ולא להכיר כלל א"ר שאלתי את ר' יוסי ור"ש כו' נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית ומצאה טהורה ובהש"מ לא הפרישה ולאחר הימים בדקה ומצאה טמאה מהו א"ל ה"ז בחזקת טהרה ששי חמישי רביעי בשלישי שני מאי א"ל ל"ש בראשון לא שאלתי וטעיתי שלא שאלתי אטו כולהו לאו בחזקת טומאה קיימי וכיון דפסק פסק ראשון נמי כיון דפסק פסק ומעיקרא מאי סבר הואיל והוחזק מעין פתוח (שם ס"ח ב') בגמ' ונ"ל דאין לומר דמן המנחה ולמעלה ודאי מהני אף בראשון והשקלא וטריא בזה הוא רק אשחרות דראשון דא"כ מאי מקשינן שם בגמ' מקמי הכי בראשון מי איכא למ"ד דלמא בראשון מן המנחה ולמעלה קאמר ספר ס"ט סי' קצ"ו ונ"ל דכמו כן אין לומר דהפסק טהרה דיום ראשון שחרית ודאי לא מהני והשו"ט הוא רק בראשון מן המנחה ולמעלה חדא דמשום סברא דמעינה פתוח אין לחלק בין שחרית למן המנחה ולמעלה ועוד דמסתמא נקט ראשון דומיא דשני למאן דמהני מה שני ושלישי מהני אף בדיקת שחרית כיון דמהני בדיקת יום שלפניו מן המנחה ולמעלה ה"נ ראשון מהני ג"כ בדיקת שחרית אי לא חיישינן לסברא דמעינה פתוח ומעתה יש להעיר:

א) בדיקה במוך דחוק כל בהש"מ ודאי מהני אף בראשון כ"כ בס"ט ב) נ"ל דדוקא בראשון הוא דשקלינן וטרינן אבל בשאר הימים לרבנן דא"ל לר"י אף ביום שראתה בו מהני הפסק טהרה דאל"כ ל"ה ליה לאפלוגי בין ראשון לשאר הימים אלא בין יום שראתה בו בין ליום שלא ראתה בו ונ"ל דאין סברא לומר דביום שראתה לא מהני בדיקת שחרית רק בדיקה דמן המנחה ולמעלה ובראשון אף מן המנחה ולמעלה לא מהני דא"כ קשיא מ"ש בתס' בזה ד"ה א"ל ולימא ר"י לנפשיה ותירוצם לפי ענ"ד דחוק

מאד וההיא דלעיל עמש"ש ג) נ"ל דהלכה דהפסק טהרה דראשון נמי מהני והיינו אף דשחרית כמו"ש:

(כד)
ואם שכב גו'. בין כדרכה בין שלא כדרכה א' הגומר וא' המערה (רמב"ם פ"ג מהל' מו"מ) מהא (דיבמות י"ג) ומהתו"כ בענין זה דוקא שיהי' הבועל בן ט' שנים ויום א' והנבעלת ג' שנים ויום א' (נדה מ"ד ב'):
שם ותהי נדתה עליו גו' יכול יעלה לרגלה ת"ל יטמא ש"י ומה ת"ל ותהי נדתה גו' מה היא מטמאה דם וכ"ח אף היא מטמא אדם וכ"ח (נדה ל"ג א') ויובא עוד בדברינו הזבה אפי' שומרת יום כנגד יום כדלהלן מטמאה את בועלה שבעת ימים (נדה ע"ג א') במגע היא מטמא אדם לטמא בגדים כדין נושא נבילה (נדה ל"ג א') דעליו להטעינו משמע והא דאיתא בברייתא הביאה הר"ש ברישׁ מס' כלים דמגעו מטמא א' ופוסל א' היינו לאחר שפירש או שלא ע"י אדם כמוש"ל בדיני משא נבילה במשא נראה לי דאינו מטמא כנ"ל דהיינו מעלה דמעינות הזב על בועל נדה דחשיב בפ"ק דמס' כנים ע"ש וא"כ ודאי דאיני מטמא בהיסט ועיין תוי"ט פ"ק דמס' כנים ומ"ל בפ"ג מהלכות מי"מ והא דמטמא כ"ח כדלעיל אין זה בהיסט תדע דנא נקט כ"ח המוקף צ"פ אלא הייני מאוירו וקמ"ל דחמיר מנושא נבילה דאינו מטמא אדם וכ"ח אף בשעת משאו כנ"ל בסדר שמיני פ' י"א ד"ה יכבס בגדיו בדין מעינותיו פלוגתא בין המפרשים היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את הנבעלת לי (נדה ע"ג א') בועל נדה טבילתו ביום (יומא וא"ו ב'):
שם וכל המשכב גו' יטמא אין מי"מ דבועל נדה מטמא רק אוכלין ומשקין כעליונו של זב (נדה ל"ג א') וא"כ אינו מטמא רק במגעו דאף מו"מ דנדה אינו מטמא במשאו רק לאדם כנ"ל דין מרכבו נ"ל דשוה לדין משכבו אפי' עשר מצעות זו תחת זו כולן טמאין דהנוגע בו פשוט דהוה ראשון ובספר א"ר בשם החסיד כתב דהא דתנן כלים פ"א דבועל נדה מטמא משכב תחתון כעליון היינו בעשר מצעות זו תחת זו ודין כולם כדין עליונו של זב ונ"ל דבועל נדה מטמא למו"מ באותן החמשה דרכים שהזב מטמא מו"מ הנ"ל שם:

(כה)
ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים גו' עד פסוק כ"ט מקופיא ימים שנים רבים שלשה ת"כ תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים (ב"ק כ"ד א') דזבה אינה נעשית זבה ע"י ג' ראיות ביום א' רק ע"י ג"ר דג' ימים שם ושלהי נדה אינה נעשית זבה לספירת ז"נ ע"י ג"י בסירוגין פשוט בכ"ד ומפורש בתוס' נדה א' ד"ה יד' לילות ספירות ז"נ דלהלן פסוק כ"ח צריכין להיות רצופין דווקא כמוש"ש וטובלת ביום השביעי הרי היא טהורה דמקצת היום ככולו לפ"ע כשלא תראה אח"כ בו ביום כדאיתא (יומא וא"ו ב') אלא

שמקצת זה אינו רק מקצת היום דווקא בזולת הלילה דספירה ביממא דווקא (מגילה כ' א' ב') והייני מה"ת משעלה עה"ש נתבאר לעיל בפרשה י"א פסיק כ"ה ד"ה יטמא עה"ע ומדרבנן מהנץ החמה טבלה ביום הז' וראתה אח"כ בו ביום סותרת הכל ולפיכך אסורה כל היום לבעלה משים תרבות רעה (שלהי נדה) מיהו ר' יוסי ס"ל (פסחים פ"א א' נזיר ט"ז א') דאינה סותרת ומוכח שם דלר' יוסי אפי' לא טבלה בשביעי אינה סותרת כמוש"ל בזה ראתה בשמיני קודם טבילה לכו"ע אינה סותרת תוס' ל"ו א' ד"ה שבוע בתרא בלא עת הן י"א ימים שבין נדה לנדה דבאותן הימים הוא דנעשית זבה (שלהי מסכת נדה) ראתה יום א' מתשעה ימים הראשונים שומרת יום כנגד יום ודינה ביום המחר כדין סופרת ז"נ ביום השביעי שטובלת ביום וסותרת ע"י ראיה דלאח"כ בו ביום ולר' יוסי דאינה סותרת בשביעי ה"ה דזבה קטנה אינה סותרת בשני שלה דאינה מטמאה למפרע (פסחים שם נזיר שם) ופרכינן שם לר' יוסי זבה גמורה היכי משכחת לה כיון דחזיא בפלגא דיומא פלגא דיומא סליק לה לשימור כצ"ל לפי ענ"ד ול"ג אידך פלגא דיומא ומתרצינן אב"א דקא שפעה תלתא יומי בהדי הדדי ואב"א דחזיא תלתא יומי סמיך לשקה"ח דלא הואי שהות סליק ליה למנינא כן הוא במסכת נזיר ובמס' פסחים איתא ואב"א ברואה שני בהש"מ ופירש"י במס' (פסחים שם) כגון בהש"מ של ערב שבת יש כאן ע"ש ושבת ובהש"מ של מחר שהיא סוף שבת ותחלת אחד בשבת הרי ג"י רצופין ואין כאן תחלת יום טהור שיעלה לספירה ומדאצטריך לתרוצי בהש"מ ולא מתרץ ברואה בלילות צ"ל דלמ"ד מקצת היום ככולו לגמרי דליכא סתירה כלל אח"כ תחלת הלילה ג"כ עולה לספירה וא"צ עלות עה"ש כן היא בפי' רש"י בשינוי לשון ונראה כוונתו דהא דקיי"ל (מגילה כ') דספירה ביממא היינו דלא כר' יוסי דלר' יוסי דמקצת היום ככולו לגמרי אין חילוק בין יום ללילה ודברי התוס' בזה אינם נכונין לפי ענ"ד ונ"ל דהא דחשיב בהש"מ נשני ימים היינו משום דר"י לטעמיה דס"ל בהש"מ כהרף עין לבתר בהש"מ דר' יהודה כמוש"ל בפרשה י"א ע"ש והלכך בזמן מיעט משכחת לה שני ימים וודאין ולפי כ"ז הא דאמרינן במס' נזיר דחזיא תלתא יומי סמוך לשקה"ח נ"ל דהפי' הוא דחזי תלתא יומי ע"י ב' פעמים סמוך לשקה"ח דהיינו בהש"מ ומוכח מכל הנ"ל דלר' יוסי אין חילוק בין טבלה ללא טבלה ראתה שני ימים זאח"ז שומרת יום א' טהור כנגד השני ימים (נדה ע"ג א') וטובלת ביום כנ"ל ואם ראתה ג"כ בשלישי לכולהו תנאי לבד ר' יוסי הנ"ל סותרת הכל ונעשית זבה גדולה לספירת ז"נ ולקרבן יום אחד עשר אי צריך שמירה יום אחד בש"א צריכה שימור יום י"ב שהוא יום תחלת נדה ובה"א א"צ שימור וסובלת בלילה וטהורה (נדה שם) ובמשנה (נדה ע"א ב' ע"ב א') איתא דמדרבנן אסורה לטבול

בלילה אף לב"ה ולב"ש אסורה מה"ת וחייבת בקרבן אף שלא ראתה אח"כ ובטבלה ביום שלאחריו ואח"כ ראתה בש"א מטמאין מו"מ מדרבנן ובה"א ה"ז גרגרן (שם) ושם נ"ד א' פליגי בזה ר"ש ור"א ר"ש ס"ל דאסור מדרבנן ור"א ס"ל די"ל דאיסורא ליכא אף מדרבנן ראתה ליל י"ב לב"ש מה יהיה אחרית דינה עמש"ל עשירי לב"ה אי צריך שימור פלוגתא דאמוראי שלהי נדה רל"א עשירי כאחד עשר ולא בעי שימור וטובלת ליל יום י"א מה"ת ואיך דינה מדרבנן יתבאר להלן ורי"א עשירי כתשיעי וצריך שימור יום י"א כשנעשית זבה גדולה הסכמת כל המפרשים והפוסקים בזולת הרמב"ם עפ"י המשנה והגמרא דמסכת ערכין ח' א' ועפ"י הגמרא דנדה כ"ט ב' ל' א' ועפ"י הסוגיא דנדה נ"ד א' דאינה חוזרת להיות תחלת נדה עד שתספור ז"נ כד"ת מיהו בראתה עשירי וי"א לר' יוחנן דס"ל דאף לב"ה עשירי צריך שימור כשראתה ביום י"ב הויא תחלת נדה כדמוכח מכל הסוגיות הנ"ל ומשמע להדיא דהיינו אף שראתה בגיל י"ב ולב"ש דיום י"א צריך שימור כשראתה בי"א ובי"ב צ"ע אי ג"כ הדין כן דמ"מ נעשית תחלת נדה ביום י"ב או לא לר' יוחנן דס"ל עשירי צריך שימור ביום י"א כשראתה גם ביום י"א אי צריכה שימור ביום י"ב ואם ראתה ביום הי"ב שנעשית נדה אי צריכה לשמור אח"כ יום אחד טהור בשביל העשירי פלוגתא דאמוראי (נדה נ"ד א') לפי' התוס' שם שנ"ע וכמוש"ל רב ששת ס"ל דביום י"ב א"צ שימור ורב אשי ס"ל דצריכה שימור ונ"ל לענין הספק שהזכרתי מקודם לב"ש בראתה י"א דצריכה שימור ביום י"ב אי נעשית נדה ע"י ראיה דיום י"ב לרב אשי נ"ל דנעשית תחלת נדה כמו לב"ה בכה"ג ולרב ששת צ"ע לע"ע לרב אשי דס"ל דצריכה שימור ביום י"ב וכשראתה ביום י"ב צריכה שימור יום אחד אחר כשלא ראתה בא' משבעה ימי נדתה אחר שנעשית נדה בעיא בגמרא (שם נ"ד א' ב') אי עולה לשימור דיום עשירי וי"א או לא ומוכיח שם רב אדא ב"י דעולה והא דאמרינן (נדה ל"ז ב') מה ימי נדה שאין ראויין לזיבה ואין סז"נ עולה מהם פי' דא"א לומר שתהא צריכה סז"נ אחר שנעשית נדה דהא אין נעשית נדה קודם סז"נ כשצריכה לסז"נ כנ"ל אף ימי לידתה שאין ראויין לזיבה אין ספירת ז"נ עולה מהן דלפי"ז משמע דימי נדה שאינה רואה בהם אין עולין אף לספירה דיום א' בשומרת יום כנגד יום כיון דאינו ראוי לזיבה נ"ל דהיינו רק לר"א דמייתינן שם דס"ל גבי זב דאף דבר שאינו גורם סותר וכ"ש שאינו עולה אבל לרבנן דס"ל כיון שאינו גורם אינו סותר הובא פלוגתייהו לעיל בדיני זב ה"נ אינו סותר ועולה ועיין תוס' שם שדבריהם תמוהין ועמ"ש בספרי עוד"ד אין פתח בטועה פחות משבעה ולא יותר על שבעה עשר (ערכין ח' א') במשנה פי' שבעה ושבעה עשר ימים טהורין ת"ר טועה שאמרה יום א' טמא ראיתי פתחה שבעה עשר פי' שכשתשב

י"ז ימים טהורין אז כשתראה אח"כ ביום הי"ח תהיה תחלת נדה ממ"נ אבל אם תראה ביום י"ז ה"ה בספק יום י"א דאפי' שימור יום א' א"צ וספק תחלת נדה דשמא היום א' כשראתה מקודם היה בימי זיבתה שני ימים טמאים ראיתי פתחה שבעה עשר דשמא הראשון מהם היה י"א דזיבה והשני תחלת נדה שלשה ימים טמאים ראיתי פתחה שבעה עשר דשמא שני ימים הראשונים היו עשירי ואחד עשר והשלישי תחלת נדה ולפיכך אינה חוזרת להיות תחלת נדה מקודם ארבעה ימים טמאים ראיתי פתחה ששה עשר דכשתראה בשבעה עשר ודאי ה"ל תחנת נדה דאי שלבה ימים הראשונים היו ימי זיבה נעשית זבה גדולה וכבר ספרה ז"נ וה"ל תחלת נדה ואי שני ימים הראשונים היו סוף ימי זיבה ושני ימים האחרונים היו תחלת נדה א"כ כשספרה ששה עשר ג"כ כבר כלו י"א יום דימי זיבה חמשה ימים טמאים ראיתי פתחה חמשה עשר ששה ימים טמאים ראיתי פתחה ארבעה עשר שבעה ימים טמאים ראיתי פתחה שלשה עשר שמונה ימים טמאים ראיתי פתחה י"ב תשעה ימים טמאים ראיתי פתחה י"א עשרה ימים טמאים ראיתי פתחה עשרה אחד עשר פתחה תשעה שנים עשר פתחה שמונה שלשה עשר פתחה שבעה שאין פתח בטועה פחות משבעה ולא יותר על י"ז א"ל רב אדא בר אהבה לרבה למה לי כולי האי תמני שבעה ותשתרי א"ל לתקנה לידי נדה ופתחה קאמרינן ת"ר כו' כל זבות הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל דספיקא הוא חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה שמביאות קרבן ונאכל (ערכין גמרא שם) דודאי זבה היא אבל פתחה תשעה דהיינו ראתה י"א ימים נ"ה זבה וודאית דשמא שני ימים הראשונים היו סוף ימי זיבה שבעה שאחריהם ימי נדה ובשני ימים האחרונים לא נעשית זבה. תניא יום א' טמא ויום א' טהור פי' אשה שכל ימיה מתחלת ראייתה תמיד רואה יום א' ופוסקת יום א' וכשרואה היא רואה ביום משמשת שמיני ולילו עמו פי' ליל שמיני ויום שמיני וגם לילה שלאחריו ועוד משמשת ד' לילות מתוך כל שמונה עשר יום (נדה נ"ד א') שהרי בשביעי כלו ימי נדתה וטובלת ליל יום שמיני וטהורה ליל שמיני ושמיני וליל תשיעי שהרי היא רואה ביום כמו"ש וכשרואה בתשיעי שומרת עשירי וטהורה ליל יום 1 י"א וכן ליל 2 י"ג וכן ליל 3 ט"ו וכן ליל 4 י"ז ביום י"ז תראה ותשמור יום י"ח הרי כלו י"ח ימים ולילה דתחלת הי"ח ימים לא חשיב והקשו שם בתוס' כי ראתה בי"ז הא היינו עשירי לימי זיבתה וא"כ נר"ל דס"ל עשירי לא בעי שימור תשמש ליל י"ח ויום י"ח ותירצו דמודה ר"ל דמדרבנן צריכה שימור ביום י"א לזיבתה ואם היתה רואה מבערב אינה משמשת אלא שמיני בלבד (שם) שני ימים טמאין ושני ימים טהורין פי' ורואה מבערב משמשת שמיני פי' ליל שמיני ויום שמיני ושנים עשר פי' עם הלילה שלפניו (שם) וששה עשר

עם הלילה שלפניו ועשרים עם הלילה שלפניו (שם) ופרכינן שם ותשמש נמי בתשסר פי' דהא יום י"ח שהוא יום השני מהשני ימים טמאין שלה הוא יום י"א לזיבתה ויום י"א לא בעי שימור לב"ה דקיי"ל כוותייהו וכתבו התוס' דהשתא ס"ל דאפילו ר' יוחנן דס"ל עשירי צריך שימור כנ"ל היינו רק ביום י"א שהוא מימי זיבה אבל כי ראתה גם ביום י"א ס"ל דאפילו ר' יוחנן מודה דא"צ שמירה ביום י"ב שכבר כלו ימי זיבתה וכן ס"ל לרב ששת באמת אמר רב ששת זאת אומרת גרגרן דתנן ברואה יום י"א וטבלה למחר ושמשה היינו דאיכא בזה איסורא דרבנן ורב אשי אמר נהי דחד עשר לא בעי שימור עשירי צריך שימור פי' אף ביום ב' דכבר כלו ימי זיבתה והיינו לר' יוחנן מה"ת ולר"ל מדרבנן אבל ברואה רק בי"א לימי זיבתה כשטבלה ביום הי"ב ושמשה ליכא איסורא אף מדרבנן רק גרגרן הוא דהוה שלשה ימים טמאין ושלשה ימים טהורין פי' ורואה מבערב וכן כל הני בבי דלהלן ברואה מבערב איירי משמשת שני ימים ושוב אינה משמשת לעולם שהרי שבעה ימים הראשונים היא טמאה נדה בשמיני ותשיעי רואה שהן שני ימים האחרונים מהג"י טמאין שראתה פעם שלישי ועשירי שומרת ויום י"א ויום י"ב והלילות שלפניהן טהורין ואח"כ כשרואה י"ג י"ד וט"ו נעשית זבה גדולה ושבעה נקיים לית לה לעולם ארבעה ימים טמאין וארבעה ימים טהורין משמשת יום א' ושוב אינה משמשת לעולם דיום השמיני ולילה שלפניו משמשת שהרי טבלה בליל יום י"ח ולא ראתה בו ואח"כ כשרואה ד' ימים נעשית זבה גדולה ואין לה ז"נ לעולם חמשה ימים טמאין וחמשה ימים טהורין משמשת שלשה ימים ושוב אינה משמשת לעולם היינו שמשמשת יום ח' ויום ט' ויום י' ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין משמשת חמשה ימים דהיינו 1 שמיני 2 תשיעי 3 עשירי 4 י"א 5 וי"ב ושוב אינה משמשת לעולם שבעה ימים טמאין ושבעה ימים טהירין משמשת רביע ימיה מתוך כל כ"ח ימים היינו שבעה ימים השניים שאינה רואה בהם והשבעה ימים השלישיים שרואה בהם ארבעה ימים הראשונים מהן הם של י"א ימי זיבתה ונעשית זבה גדולה ושבעה ימים הרביעיים שהן תשלום הכ"ח ימים המה ספירת ז"נ ובכולן טמאה ובערב יום כ"ט היא רואה בתחלת נדה והדר דינה כמקדם ומוכח מכאן כמו"ש התוס' דכשהוצרכה לסז"נ אף שראתה אח"כ בימי נדתה כיון שפסקה מלראות סופרת ז"נ אף שהיא עדיין בז' ימי נדתה שהרי השבעה ימי טומאה השלישיים ארבעה מהם בימי זיבה שנעשית ע"י ז"ג והשלשה ימים האחרונים מהן הם מימי נדתה ומ"מ השבעה ימים הרביעיים עולין לה לספירת ז"נ אעפ"י שהארבעה הראשונים מהן שייכים לשבעה ימי נדה דאם לא היו עולין לסז"נ לא היתה חוזרת לתחלת נדה ביום כ"ט ודלא כפירש"י שם שמונה ימים טמאין

ושמונה ימים טהורין משמשת חמשה עשר יום מתוך מ"ח יום דהייינו 6. 8 כיצד שמונה הראשונים שבעה מהן ימי נדה והשמיני תחלת י"א ימי זיבה שמונה השניים שהן טהורין יום ראשון מהן שמירת יום כנגד יום שלפניו והשבעה האחרונים מהן תשמש שמונה ימים השלישיים שהן טמאין שנים מהן עשירי וי"א דימי זיבה וששה האחרונים מהן הן ימי נדה שמונה ימים הרביעיים שהן טהורין ראשון מהם תשלום ימי נדתה ושבעה האחרונים מהן תשמש שמונה ימים החמישיים שהן טמאים ארבעה הראשונים מהן תשלום ימי זיבתה שנעשית זבה גדולה ע"י שלשה מהן שמונה ימים האחרונים מהמ"ח ימים שבעה מהם לסז"נ והשמיני טהור וכשרואה ביום מ"ט חוזרת לתחלת נדה כמקדם הרי ט"ו ימים טהורין ופרכינן הרי ארביסר הוו פי' התוס' שנ"ע לדבר ברור דהקושיא היא אמאי תשמש בשבעה ימים האחרונים מהשמונה הרביעיים הטהורים הא מהשמונה ימים השלישיים הטמאים היו שנים הראשונים מהם עשירי וי"א דימי זיבה שצריכה להיות שומרת יום נגדן וא"כ אחר שמשלמת יום א' טהור מהשמונה הרביעיים לשבעת ימי נדתה צריכה לשמור יום א' טהור להעשירי והי"א דקודם ימי נדה ולא פש מינייהו טהורין רק ששה 7 + 6 + 1 = 14 אמר רב אדא בר יצחק זאת אומרת ימי נדה שאין רואה בהם עולין לספירת ז' נקיים והלכך יום הראשון מהשמונה הרביעיים שהוא טהור וטמא משום שמשלים שבעת ימי נדתה עולה ג"כ לספירה ליום עשירי וי"א דימי זיבה דמקמי ימי נדתה וכבר הבאתי מזה בתחילה בדיני שימור דעשירי ובגמ' שם מייתי עוד ראיה לזה מברייתא אחרת תשעה ימים טמאין ותשעה ימים טהורין משמשת שמונה ימים מתוך י"ח שהרי מהתשעה ימים השניים צריכה לשמור הראשון נגד שני ימים האחרונים מהשמונה ימים הראשונים שהיו תחלת ימי זיבה. עשרה ימים טמאין ועשרה ימים טהורין ימי שימושה בימי זיבתה פי' ימים הנשארים בהעשרה השניים אחרי סז"נ דהיינו שלשה ימים האחרונים וכן למאה שבעה מהמאה השניה לספירת ז"נ והמותר טהורין וכן לאלף הכל נדה שם יולדת בזוב צריכה לישב שבעה נקיים (נדה ל"ה ב') ויתבאר בדברינו תניא ר' מרינוס אומר אין לידה סותרת בזיבה (שם ל"ז א') ומסקינן (שם ע"ב) דהיינו רק לרבנן דר"א דס"ל גבי זב דכל שאינו גורם זיבה. אינו סותר אבל לר"א דס"ל גבי זב דאע"ג דראיה דאונס בשלישי אינו גורם לקרבן מ"מ סותר ה"נ לידה סותרת וכתבו התוס' שם בד"ה רבא אמר דר' מרינוס ס"ל אפשר לפה"ק בלי דם דאם א"א לפה"ק בלי דם דם ודאי סותר ואין לומר דא"א לפה"ק בל"ד היינו לאחר לידה ודם דלאחר לידה נמי כיון דאינו גורם אינו סותר כמו"ש התוס' (שם ל"ו א') ד"ה שבוע בתרא לענין סתירה דלאחר סז"נ קודם טבילה דלהלן שם מוכח כדבעינן למימר קמן דא"א לפה"ק בל"ד היינו

מקמן דחשיב לידה ועיין (שבת קכ"ט א' אהלות פ"ז מ"ד) מאימתי הוי פתיחת הקבר ולפו"ר היה נ"ל לומר דאיירי בילדה בקושי ודם קושי אינו סותר כדבעינן למימר קמן כהסוברים דדם דבשעת לידה אף בילדה בשופי ה"ל דם קושי כמוש"ל וכי תימא דמ"מ תסתור ע"י דם דלאחר הלידה דאין סברא לומר דאף דא"א לפה"ק בל"ד מקמי לידה מ"מ לאחר לידה אפשר בלי דם וגם אין נראה לומר דלאחר לידה חשיב ג"כ דם קושי י"ל כמו"ש מקודם דדם שלאחר לידה אינו סותר כיון שאינו גורם מיהו אין זה נראה דאם כן דם טוהר למ"ד מעין א' הוא פשיטא לא יסתור והתוס' (שם ל"ז א') בד"ה דבר הגורם כתבו בפשיטות דדם טוהר למ"ד מעין א' הוא סותר דגרע מדם קושי שיתבאר להלן ואף שבאמת אין ראיה מוכרחת לדבריהם והא דאמרינן דיולדת בזוב צריכה לישב ז"נ י"ל דז"נ בעי אבל רצופין לא בעי מ"מ נ"ע כהתוס' ולפי כ"ז צ"ל גס בזה כהתוס' דר' מרינוס ס"ל דאפשר לפה"ק בלי דם ואיירי בילדה בלי דם אבעיא להו מהו שתעלה פי' ימי לידה שאינה רואה בהן מהו שיעלו לסז"נ אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה רבא אמר אינה סותרת ועולה התוס' שם הקשו איך קאמר רבא דאינה סותרת הא רבא גופיה ס"ל (נדה ס"ו א') דא"א לפה"ק בל"ד ותי' דלטעמיה דר' מרינוס קאמר דאינה סותרת מיהו הא דאמר ועולה א"ש אף לדידיה גופיה דמ"מ הששה ימים האחרונים דימי לידה דאפשר להם בלי דם יכולין לעלות ויום השביעי יהיה מימי טוהר אמר רבא מנא אמינא לה דתניא ואחר תטהר אחר אחד לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם וא"א אינו עולה אפסיק לה לידה ואמאי אינה סותרת ואביי א"ל שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן ואף דטומאת לידה מפסקת שבעה ימים מ"מ ביון דליכא זיבת דם לא מפסיק ומצאנו בזה ג"כ ברייתות חלוקות ברייתא דטועה (נדה כ"ט ב' ל' א') ס"ל דאין עולה ברייתא דשם ל"ו א' לחד אב"א ס"ל עולין וכן ס"ל ברייתא (דשם נ"ב ב') רוב הפוסקים פסקו כרבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי לבר מיע"ל קג"ם בפ"ב דב"מ ור"ת שם בתוס' פסק בזה כאביי דאין עונין ויש מהפוסקים שפסקו דכיון דקיי"ל כרב דלכו"ע מעין אחד הוא ולב"ה ביומי וטבילה תליא רחמנא (שם נ"ה ב') א"כ כ"ז שנא טבלה אף בתר ימי לידה כל ימי טוהר אין עולין ויש מחמירין עוד דאפילו לאחר מלאת כ"ז שלא טבלה ה"ל ימי לידה ואין עולין והסוברים לחלק בין קודם מלאת לאחר מלאת ס"ל דלאחר מלאת נהי דה"ל ימי לידה מקמי טבילה מ"מ הן ראוין לזיבה ודווקא ימי נידתה שאין ראויין לזיבה הוא דאין עולין לאביי כדאיתא (שם ע"ב) והעיקר מבורר דאף קידם מלאת עולין לסז"נ אף בלי טבילה מקודם דאף דלהלל ביומי וטבילה תליא רחמנא היינו לענין טומאת הדם דכ"ז שלא טבלה לא טהרה תורה את המעין הטמא והוה דינו כמו בתוך

ימי לידתה אבל בלא ראתה אין קרויין ימי לידתה שלא יעלו כיון שהיא יכולה לטבול וכמו שהדין בכל זבה דאע"ג דכל זמן שלא טבלה דמה מטמא לח ויבש אף לאחר סז"נ לב"ה מ"מ עולין לסז"ל אף בלא טבילה מקמי הכי דהא הטבילה אינה מועלת לה כלום מקמי סז"נ ודבר זה מבורר לגמרי ולא הבאתי דעת המחמירין רק לבאר שאין הדבר כן ובודאי לאחר ספירת ז"נ לאחר ימי לידה דהיינו שבוע לזכר ושבועים לנקבה טובלת וטהורה וכן משמע להדיא (שבת קכ"ט א') דבחיה לטבילה שלשים יום באין בעלה עמה וע"כ היינו טבילה ראשונה ומטהרת עי"ז דהא בבעלה עמה שרי גם מקודם שלשים יום אין אשה נעשית זבה לא זבה גדולה לספור ז"נ ולא זבה קטנה להיות שומרת יום כנגד יום כשעומדת בתוך ימי זיבתה ע"י ראית דם הבא ע"י קישוי לידה (נדה ל"ו ב') במשנה וגמ' כמה היא קישויה רמ"א אפי' ארבעים וחמשים יום ר' יהודה אומר דיה חדשה ר' יוסי ור"ש אומרים אין קישוי יותר משתי שבתות שם במשנה השתא חמשים מקשה ארבעים מבעיא אר"ח ל"ק כאן לחולה כאן לבריאה (שם ל"ז ב') תניא רי"א משום ר"ט דיה חדשה ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד קשתה שנים בסוף שמיני פי' להריונה וא' בתחלת תשיעי ואפילו בתחלת תשיעי ילדה ה"ז יולדת בזוב כיון דרוב ימי זיבתה לא היו בחודש שילדה אבל קשתה יום אחד בסוף שמיני ושנים בתחלת תשיעי ואפילו בסוף תשיעי ילדה אין זו יולדת בזוב דה"ל קשתה בחודש שילדה בו (נדה ל"ח ב') וס"ל דיולדת לט' יולדת למקוטעין ודלא כחסידים הראשונים הבאתי ריש סדר תזריע תניא היה רמ"א יש מקשה מאה וחמשים יום ואין זיבה עולה מהן פי' יש מקשה וגם רואה בסה"כ ק"ן יום כמו ועבדום גו' ד"מ שנה. כיצד שנים בלא עת ושבעה נדה ושנים לאחר הנדה וחמשים שהולד מטהר ושמונים של נקבה ושבעה נדה ושנים שלאחר הנדה א"ל א"כ יש מקשה כל ימיה ואין זיבה עולה מהן א"ל מאי דעתייכו משום נפלים אין קושי לנפלים ת"ר יש רואה ק' יום ואין זיבה עולה בהן כיצד שנים בלא עת שבעה נדה ושנים שלאחר הנדה ושמונים של נקבה ושבעה נדה ושנים שלאחר הנדה מאי קמ"ל לאפוקי ממ"ד א"א לפה"ק בל"ד קמ"ל דאפשר לפה"ק בל"ד (נדה ל"ח א') פי' דאם א"א לפה"ק בל"ד הראיה דלידה מצטרפת לב' ראיות דמקודם למהוי זבה דאיירי בילדה שלא בקושי וצ"ל דא"א לפה"ק בל"ד היינו מקמי לידה דראיה דלבתר לידה ודאי דאינה נעשית זבה עי"ז דהא ימי נדתה היא ומוכח מכאן דדם דשעת לידה גופא ל"ח קישוי דקישוי היינו חבלי לידה שפועלין על כותלי המקור להוציא דם אבל כאב דלידה היינו כאב פתיחת המקור ובה"ח אינו פועל על כותלי המקור להוציא דם והא דאמרינן ולא דם מחמת ולד היינו ע"י קישוי דולד ויש שפירשו דהכא בנפלים איירי דלית להו דין קישוי ואין זה נראה א"ר

לוי אין הילד מטהר אלא ימים הראויין להיות בהן זיבה ורב אמר אפילו ימים הראויין לספירת זבה א"ר אדא בר אהבה ולטעמיה דרב אפילו ימים הראויין לספירת סתירת זבה שם ל"ז ב' ל"ח א' בביאור זה פי' א) פירש"י כמו שביארו התוס' דימים הראויין להיות בהן זיבה היינו בי"א ימים שלאחר ימי נדה אבל קשתה בי"א ימים שלאחר הנדה וגם ביום הי"ב נעשית נדה כמו אלו לא היתה מקשה מקודם הי"ב ורב ס"ל דשבעה ימים שלאחר הי"א ג"כ הולד מטהר להיות נדה משום דראויין לספירת זבה ועדיין הייתי אומר דרק השבעה ימים שלאחר י"א הולד מטהר אבל אח"כ אין הולד מטהר משום נדה דלא. חשבינן להו לימי זיבה כיון דהשבעה ימים שלפניהם לא היו ימי נדה ומפרש ר"א ב"א דאף בימי שלאח"כ הולד מטהר מכיון דראויין לספירת סתירת זבה והא דקיי"ל דנעשית נדה ע"י קישוי דבימי נדה כמוש"ל עכ"ה בדיני נדה הייני כשלא קשתה מקודם פי' ב) הוא פי' הר"ח הובא בתוס' דללוי אינו מטהר אלא השעה ימים הראשונים מהי"א ימי זיבה אבל הב' ימים האחרונים אינו מטהר כיון דאינה ראויה להיות בהם זבה גדולה ורב אמר אפילו בימים הראויין לספירת סתירת זבה היינו ב' ימים האחרונים מהי"א וחמשה ימים ראשונים משבעה ימי נדה ורב אדא ב"א מוסיף גם שני ימים האחרונים משבעה ימי נדה ואח"כ מתחילין שוב ימי זיבה דודאי הולד מטהרן תנן כמה היא קישויה רמ"א ארבעים וחמשים יום בשלמא לרב משכחת לה כרב אדא בר אהבה אלא ללוי קשיא א"ל לוי מי קתני טהורה בכולן בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה. לישנא אחרינא אמרי לה א"ר לוי אין הולד מטהר אלא ימים הראוים להיות בהן זבה גדולה אבא שאול משמיה דרב אמר אפילו ימים הראוים להיות בהן זבה קטנה פי' א) הוא פירש"י דלוי מפיק יום יו"ד וי"א כמו לל"ק לפי' הר"ח פי' ב) הוא פי' הר"ח דלוי מפיק יום א' ושני דמי"א ימי זיבה תנן כמה היא קישויה כו' קשיא לתרוייהו מי קתני טהורה בכולן בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה שפתה מן הצער אחרי ראיות קישוי נעשות זבה ע"י קישוי דמקודם וע"י צירוף ראיה דבשעה ששפתה כשלא ראתה ע"י קישוי רק ב' ימים כמה תשפה איתא במשנה שם ל"ו ב' מעל"ע קודם לידה ר' יהושע אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ובגמ' שם איתא חנניא בן אחי ר' יהושע אומר כל שחל קישויה בשלישי שלה אפילו כל היום כולו בשופי אין זו יולדת בזוב פירש"י כל שקשתה בשלישי שלה דהיינו ביום שנעשית בו זבה אפילו שעה אחת בליל כניסת שלישי אפילו כל היום כולו בשופי ושפתה מליל ד' שעה אחת להשלמת מעל"ע אין זו יולדת בזוב דבעינן שופי כל יום ג' המביאה לידי זיבה אבעיא להו שפתה מזה ומזה מהו ר' חסדא אמר טמאה פי' ע"י ראיות דג' ימים דקודם ששפתה דשפתה מזה ומזה כ"ש דה"ל שפתה ר"ח אמר טהורה דזה ל"ח שפתה

א"ר חנינא משל למלך שיצא וחיילותיו לפני בידוע שחיילותיו של מלך הם פי' והמלך עצמו בא בלא חיילות ור"ח אמר כ"ש דבעי נפיש חיינות טפי פי' כשבא בעצמו בהא דקיי"ל דקושי מטהר בזיבה כנ"ל רב ס"ל דאע"ג דאינה נעשית זבה בימי זיבתה כנ"ל לא ז"ג ולא ז"ק לספור יום כנגד יום מ"מ כל יום שרואה בו טמאה באותו היום משום נדה פי' רש"י וטובלת לערב כנדה בשביעי שלה ושמואל ור' יצחק ס"ל דמקשה אינה כלום אלא דשמואל ס"ל דחיישינן שמא תשפה וה"ל זבה גדולה או ז"ק מדרבנן (נדה ל"ו ב') בביאור הא דמקשה אינה כלום פירש"י ומשמשת אף באותו היום וצ"ע לע"ע לפי ענ"ד אי מ"מ טמאה בשעת ראית הדם וצריכה טבילה אח"כ או שטהורה אף בשעת ראית הדם. בעי רבא קושי מהו שתסתור בזיבה דבר המטמא סותר והאי נמי מטמא בימי נדה או דלמא דבר הגורם סותר דבר שאינו גורם אינו סותר והאי לאו גורם הוא ומסקינן דלר"א דס"ל גבי זב דאף דאונס אינו גורם מ"מ סותר ה"נ ודאי סותרת ולרבנן דר"א ס"ל דאונס גורם בשלישי הוא דמבעיא ליה ומסקינן דלרבנן כל שאינו גורם אינו סותר (שם ל"ז א') ונ"ל מדאמרינן והאי נמי מטמא בימי נדה היא מוכח דס"ל דמקשה אינה כלום כשמואל ור' יצחק וגם נ"ל דמוכח מזה דמקשה אינה כלום היינו שטהורה גם בשעת קישוי ולכך נראה כהרמב"ם דפסק דקישוי אינו סותר ועולה מיהו רש"י ז"ל כתב ואי קשיא והרי קרי שאינו גורם וסותר ההיא לא סתירה היא דחד יומא הוא דסותר וכי קא בעי רבא לסתור הכל ונ"ל דצ"ל דרש"י ס"ל דמ"מ לכו"ע דם קושי מטמא בשעת ראיית הדם וצריכה טבילה אחרי פסיקת הדם והא דאמרינן והאי נמי מטמא בימי נדה היינו דמטמא בימי נדה טומאת שבעה. דם טוהר למ"ד מעין א' הוא כתבו התוס' דסותר אף לרבנן דר"א דדם קושי אינו סותר דזה ה"ל גורם כיון דאי לא היה בימי טוהר היה גורם וכבר כתבתי מזה לעיל גבי לידה אבל לעלות ודאי דיום שרואה בו אינו עולה דהא קיי"ל יולדת בזוב צריכה לישב ז"נ וימי טוהר שאין רואה בהן פשוט דעולין לסז"נ דהא קיי"ל דיולדת בזוב צריכה לישב ז"נ ופשוט שם ל"ה דהיינו בימי טוהר והא דאמרינן (שם ל"ז ב') לר"א דימים שאין ראויין לזיבה אין ספירת ז"נ עולה מהן היינו רק בימים טמאין ועיין רש"י שם ד"ה אף ימי לידה ולמ"ד ב' מעינות הן בשפסקה משהו דם טוהר אינו סותר ועולה כדאיתא (שם ל"ו א'). ובלא פסקה לענין סתירה ליכא לספוקי דהא סותרת ע"י הדם דבתוך ימי לידתה אף לפי המסקנא דלידה אינה סותרת כמוש"ל וגם פשוט דאין עולין כיון שהן טמאין וכבר כתבתי ברישׁ סדר תזריע בשם התוס' דשם ל"ו א' ד"ה שבוע בתרא דמ"מ אינה נעשית ע"י דם זה לא זבה ולא נדה וכשתפסיק טהורה מיד ע"ש דנראה דטובלת ביום אמר רב יהודה אמר רב התקין רבי בשדות ראתה יום אחד תשב

ששה והוא דשמא תחלת נדה היא שנים חשב ששה והן דשמא השני היה תחלת נדה שלשה תשב שבעה נקיים דשמא כל הג"י הן דימי זיבה א"ר זירא בנות ישראל החמירו ע"ע שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליו ז"נ אמר רבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ז"נ (נדה ס"ו א') דשמא מחמת חימוד ראתה ואע"ג דל"ה רק ספיקא מ"מ צריכה ז' נקיים משום חומרא דר' זירא:

(כח)
וספרה לה שבעת ימים גו' ואחר תטהר. שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם (נדה ל"ז א' נ"ג ב') ומפורש שם דהיינו רק שלא תהא טומאת זיבה מפסקת אבל פולטת ש"ז סותרת אותו היום כמוש"ל פסוק י"ח טומאת לידה בלידה יבשתא למ"ד אפשר לפה"ק בל"ד ס"ל לאביי דמפסקת שבעה ימים בזכר ושבועים בנקבה ואינה סותרת (שם ל"ז א') וכמוש"ל דם הקושי קיי"ל דאינו סותר ומ"מ מפסיק כמוש"ל לפירוש רש"י כבר כתבתי לעיל פסוק י"ט בד"ה ש"י תהיה בנדתה דנדה צריכה הפסק טהרה מדרבנן אבל זבה נראה לדבר מבורר דצריכה ה"ט מה"ת חדא דאיכא חזקת טומאה וגם י"ל דרוב זבות אינן פוסקות מיד וכדאמרינן (שם ס"ח ב') לענין נדה ומעיקרא מאי סבר הואיל והוחזק מעין פתוח ועיין תוס' (שם ס"ט א') ד"ה והכא קמ"ל ועיין גמרא שם. וע"ה מ"ש בספרי עוד"ד (נדה ס"ח ב') ומעלת הבדיקה כתבתי שם דבלא"ה חיישינן שלא נסתם המעין דכל זמן שלא נסתם המעין הזב והזבה שופעין משהו וניכר ע"י בדיקה הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשין ומצאו טהור וביום השביעי ומצאו טהור ושאר ימים שבינתים לא בדקו רא"א ה"ה בחזקת טהרה ר' יהושע אומר אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי בלבד רעק"א אין להם אלא יום שביעי בלבד (נדה ס"ח ב') במשנה ונראה דלר' יהושע ימים שלא בדקה בהן אין עולין לה מה"ת כמו לרע"ק בכל ששה ימים הקודמין ומה שהביא ר' יהושע ראיה בגמרא מנזיר שהלך סככות ופרעות דאותן הימים אין עולין לו מדרבנן היינו משום דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון והא דמסיק ר"א הכא אי חיישת דילמא חזאי בספק אתי לאחלופי בודאי היינו לענין זה דאף מדרבנן אין להחמיר תני ר' יוסי ור"ש אמרו נראין דברי ר"א מדברי ר"י ודברי רע"ק מדברי כולן אבל הלכה כדברי ר"א שם בגמ' אבעיא להו הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון וביום שמיני ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו לר' אלעזר מהו תחלתן וסופן בעינן והכא תחלתן איכא סופן ליכא או דלמא תחלתן אע"ג שאין סופן ופירש"י בקצת שינוי לשון דלר' יהושע פשיטא להו דדווקא בראשון לשביעי דחזיין לאצטרופי לחד מנינא ס"ל דמהני הני תרי יומי לכולהו אבל שמיני לאו מסדר ספירה דראשון הוא ולא מצטרף ולרע"ק ודאי פשוט דאין להם

אלא שמיני רק לר"א מספקא להו אמר רב היא היא תחלתן ואעפ"י שאין סופן ור' חנינא אמר תחלתן וסופן בעינן והכא תחלתן איכא סופן ליכא שם בגמרא אמר רב זבה שבדקה עצמה בשלישי שלה פי' להפסק טהרה וספרה אח"כ ז"נ ולא בדקה בהם רק בשביעי עלו לה סז"נ שם בגמרא בשינוי לשון וקצת אריכות ואשמעינן התם תחלתן ואעפ"י שאין סופן והכא קמ"ל סופן ואעפ"י שאין תחלתן דמהו דתימא תחלתן ואעפ"י שאין סופן הוא דאמרינן דאוקמינהו אחזקייהו אבל סופן אעפ"י שאין תחלתן לא קמ"ל שם בגמ' והא דאצטריך ההיא דלעיל נ"ל דהיינו לרבותא דר' חנינא דפליג אף בתחלתן בלי סופן והקשו שם בתוס' כיון דלרב סופן אף שאין תחלתן מהני לר"א א"כ למה קתני במתניתין בראשון ובשביעי תסגי לה בשביעי לחוד דהא מתניתין ג"כ ודאי בהפרישה בטהרה איירי דאל"כ איך עלה לה ראשון שמא ראתה בתחילתו ותי' דקתני ראשון משום פלוגתא דר' יהושע ור' עקיבא וזה נכון ומש"ש די"ל דלא בעינן הפסק טהרה תמוה לפי ענ"ד הא דאמרינן מקודם הכא תחלתן איכא סופן ליכא היינו דליכא סופן להדי תחלתן ויש לעיין דה"ל למימר הכא ליכא תחלתן וסופן אלא או תחלתן או סופן ואין לומר דתחילת סז"נ צריך להיות מיד אחרי ה"ט והלכך ליכא לטהרה משום סופן לחוד חדא דאין זו סברא כלל וכמוש"ל ועוד דלו יהי כן אכתי תעלה בדיקה דראשון לשם ה"ט ויכולה להטהר משום סופן בלי תחלתן ויש ליישב זה עפ"י מ"ש הרא"ש וספר מ"צ כמו"ש להלן בהערות ומחודשים אבל אין זה נראה והנ"ל בזה א) דתחלתן בלי סופן עדיף מסופן בלי תחלתן כמו"ש לעיל והלכך מבעיא להו הכא אם יש להתיר עכ"פ משום תחלתן בלא סופן דעדיף טפי ואמר רב עלה דבזה ודאי טהורה משום תחלתן בלי סופן ב) דיש נ"מ בין תחלתן בלי סופן לסופן בלי תחלתן דכשמותרת משום תחלתן בלי סופן מותרת בו ביום ואינה חוששת לסתירה וכן הביא בס"ט בשם חל"מ ג) נ"מ כשבדקה בליל שמיני דמשום תחלתן בלי סופן יכולה לטבול בלילה אבל משום סופן בלי תחלתן ספירה בלילה ליכא כמוש"ל ולכל הפי' הנ"ל צריך לבאר למה נקט בזה כלל בדיקת שמיני וי"ל דנקט בסגנון לשין משנתנו ועוי"ל משום דסתמא דמילתא היא בודקת קודם טבילה והעיקר הנ"ל בזה דהיינו לאפוקי דלא נימא דריבוי הימים אינו מגרע כלום וה"ל תחלתן וגם סופן קמ"ל דלכו"ע ליכא בזה סופן להדי תחלתן וכן מצינו בספר חדש בית דוד ולפי מ"ש דאיירי בבדקה בליל שמיני דלרב טובלת בלילה משום תחלתן בלי סופן צ"ל דנקט בדיקת שמיני משום ר' חנינא דאף למחר ביום א"י לטבול דזה ל"ח תחלתן וסופן כמו"ש בסוגיא דלהלן בזה איתא דלרע"ק ולר' חנינא לר"א אשה טועה שמסופקת אם כלו שבעה נקיים שלה בלי בדיקה או לא א"צ טבילה מדרבנן משום ספק למ"ד טבילה בזמנה מצוה הבאתי

מזה בפרשה י"א פסוק כ"ד ד"ה וטמא עה"ע אף דבשארי ספיקות טובלת מספק ואף בספק דבסז"נ כגון ספק ימי לידה למ"ד אין עולין או בספק סתירה דע"י לידה בדם ג"כ טובלת מספק והטעם דבזה אינה טובלת מספק משים דבעינן ספורין לפנינו ובביאור זה צ"ל דאף אם באמת עברו עליה ז"נ אחרי שנעשית זבה כיון שלא ספרה ולא בדקה ה"ל זבה גמורה ואם טבלה דינה ממש כלא טבלה או כזבה שטבלה בודאי קודם סז"נ אבל לרב אליבא דר"א לפי מאי דאמר סופן אף בלי תחלתן כל ששהתה ז' ימים אחרי שנעשית זבה גדולה ואחרי ראיה וודאית אף שלא הפסיקה בטהרה דמספק ודאי טמאה מ"מ חייבת מדרבנן לטבול משום ספק חיוב טבילה והיינו משום דאם טבלה אינה וודאי זבה אלא ספק זבה דס"ל דלא בעינן ספורין לפנינו ובביאור כל זה שיטה א) דלכו"ע בדיקות דסז"נ למר כדא"ל ולמר כדא"ל מעכבי לענין זה דבלעדן אף שטבלה ה"ל וודאי טמאה אבל בדיקת ה"ט לכו"ע לא מעכבא ובלעדה ל"ה רק ספק ולפי"ז צ"ל דיוצאה מכלל ספק טומאה ע"י בדיקת ה"ט כנדה ובטעם הבדיקות סז"נ. סברא א) כמו"ש הס"ט בשם השל"ה והחינוך דספירה דקרא לאו היינו המתנה גרידא אלא כוונה ויחוד לשם ספירה דז"נ ול"ח כוונה ויחוד רק ע"י בדיקה למר כדא"ל ולמר כדא"ל ובשוטה כוונת פקחות המתקנות אותה הוה כיונה כדאיתא (חולין ל"א ב') בענין טבילה באת"ל דבעי כוונה ולפי"ז א"ש דבדיקות דסז"נ מעכבות כמו"ש דהא כוונה לאו משום ביירור חייבה רחמנא ואין סברא לומר דלמצוה בעלמא הוא וא"כ וודאי מעכבת ואע"ג דלרב לא בעינן כלל כוונה ויחוד לשם סז"נ בכל משך רק בסופן מ"מ השלמת הספירה היא ע"י כיונה ויחיד לשם ז"נ ע"י בדיקה ולפי כ"ז אם בדקה לשם איזו סבה אחרת ולא לשם סז"נ לא עלתה לה בדיקה והלכך בענין ספק לידה דלאו בספירה תליא מילתא חייבת לטבול מדרבנן מספק אף לרע"ק ואף בספק ימי לידה ספק ימי ספירה צריכה לטבול דספירה על תנאי ומשום ספק ה"ל ספירה וכן לרב צריכה טבילה בספק זבה עי"ז שלא הפסיקה בטהרה דרק בדיקות ז"נ שהם לשם יחוד סז"נ מעכבי אבל בדיקת ה"ט אינה משום יחוד לספירה דהא יכולה להרחיק סז"נ מבדיקת ה"ט כדמוכח מהא דלרע"ק אין להם אלא שביעי אבל שביעי יש להן ולכך לא מעכבא ולפי כ"ז ספורין לפנינו היינו בכוונה ויחיד לשם סז"נ ולפי כ"ז א"ש הא דר' יהושע דהימים שבינתים לא עלו ולא חשבינן. להו לטומאה מפסקת דהא דלא עלו לאו היינו משום ספק ראית הדם אלא משום דל"ה להו יחוד לשם סז"נ. סברא ב) דענין הבדיקות דסז"נ הוא משום דל"ה ספירה רק ע"י רגע אחת טהורה וודאית משום ראית דם באותה השעה וידיעה באותה שעה לרע"ק בכל יום ולר"א לר"ח בראשון ושביעי ולרב בראשון או בשביעי או באיזה יום מהספירה

כמוש"ל אבל בלא"ה ל"ה ספירה כלל וטמאה ודאי דהוקש דין הבדיקות לדין דהמתנה שבעה ימים דמה ימים מעכבים אף בדיקות מעכבות ומ"מ בספק ימי לידה ספק ימי סז"נ צריכה לטבול מספק דלא בעינן טהרה וודאית לגמרי רק טהרה וודאית דראית דם וכן בדיקת הפסק טהרה לרב לר"א ג"כ אינה מעכבת לאחשובה עי"ז לוודאי זבה דבדיקה דה"ט אינה לצורך ספירה ולפי סברא זו נראה כמו"ש בס"ט דהבדיקה צריכה להיות ביום דווקא כיון דספירה ביום בעינן כנ"ל ורגע הבדיקה היא עיקר הספירה ולפי סברא זו י"ל דל"ב כוונה ויחוד לשם סז"נ ואם בדקה עצמה לאיזה סבה אחרת וטבלה אפי' באונס עלתה מטומאתה ולפי כ"ז ספירין לפנינו היינו בדוקין ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בביאור שיטה זו לפי ב' הסברות ועכ"ז עיקרי הדברים יגעים שיטה ב) דדין בדיקת ה"ע וספק לידה בסו"נ כדין בדיקת סז"נ אלא דלרע"ק ור"ח לר"א כולהו ספיקי מעכבי לענין זה דכל ספיקא משוי ל כוודאי טמאה כנ"ל ולרב לר"א כולהו לא מעכבי ולא הוי רק ספיקא וטעם הבדיקות לפי"ז היינו להוציאה מידי ספק ואע"ג דלפי"ז אינה יוצאה מכלל ספק עד אחר כל הבדיקות דסז"נ היינו לטהרה גמורה אבל לסז"נ יוצאה מכלל ספק ע"י הפסק טהרה גרידא ופלוגתא זו לשיטה זו מלשון משנתנו אנו למדין דרע"ק דאמר אין לה אלא שביעי משמע דשארי הימים אין לה כלל אפילו מספק מדלא אמר צריכה עוד ששה ימים אבל ר"א דאמר ה"ה בחזקת טהרה לר"ח א"ש לומר הא בלא"ה הדין כמו לר"ע דאם לא בדקה רק בשביעי אין לה רק שביעי ואם לא בדקה רק בראשון אין לה כלום אבל לרב דלר"א בשום ענין לא משכחת לה דס"ל כרע"ק דהא בכ"ע יש לה שבעה ימים האחרונים כמוש"ל בהערות דלא כהרא"ש משמע הא בלא"ה ה"ה בספק ושיטה זו ג"כ דחוקה מאד שיטה ג) נראה לפי ענ"ד דטעם הבדיקות כמו"ש בשיטה הב' ולכו"ע הבדיקות לא מעכבי כיון דרק משום ספק הן באין ואם לא בדקה וטבלה ה"ל ספק אלא דוספרה דקרא לכו"ע היינו בכוונה כמו"ש בשיטה הא' וכוונה ודאי לעיכובא חייבה רחמנא כיון דאין זה שייך לענין ספק כמוש"ל בשיטה הא' ופלוגתייהו דלרע"ק ולר"ח לר"א בעינן כוונה בתחלה כמו דבעינן בדיקה בתחלה אבל לרב דס"ל דכולהו ז"י ה"ל בדוקין ע"י סופן ה"נ כולהו ז"י ה"ל ספירין בכוונה ע"י כוונת סופן כמוש"ל בשיטה הא' בסברא הא' ואין לומר דלרב ה"ל בדוקין בתחלתן ע"י בדיקת הפסק טהרה וה"נ בעינן ג"כ כוונה גם בתחלתן דא"כ קשיא אמאי קאמר או סופן או תחלתן כיון דסגי ליה בתחלתן הא בהפסק טהרה לחוד סגי ועוד דאף את"ל דה"ל בדוקין ע"י בדיקת ה"ט מ"מ כוונה וודאי א"צ רק בשעה שהיא צריכה לבדיקות וכיון דל"ב בדיקה בתחלה גם כוונה א"צ בתחלה ואין לומר דכוונה דבשעת ה"ט מחשיב להז"נ ספורין בכוונה ואותה הכוונה

מעכבת ולא תקשי ליה לרב טועה דמייתי שם דכוונה דמקמי ז"נ וודאי מסתברא להו להש"ס דלא מהני כלום:

הערות ומחודשים ענין א) לפי השיטה הא' והב' דלר"ע ולר"ח לר"א הבדיקות מעכבות צ"ל דלמ"ד טבילה בזמנה מצוה לבדוק בטועה בשבוע קמא כדי שתהא מחויבת לבדוק בשבוע שניה ביום משום זבה מיהו להשיטה הג' אין הכרח לזה דאף בלא בדיקה כוונה מספק ועל תנאי ממילא הוה כוונה וצ"ע ענין ב) בדיקת סז"נ מוכח מכל הנ"ל דהוה מה"ת למר כדא"ל ולמר כדא"ל ומ"ש כמה מחברים דלר"ח בדיקת ראשון אינה מה"ת בלתי נכון כלל לפי ענ"ד ענין ג) לר"ח נראה דדווקא בדיקת תחלתן וסופן מהני אבל שני ימים אחרים לא מהני אבל לרב דס"ל או תחלתן או סופן נ"ע כהפוסקים דבכ"א מהז"י סגי. ענין ד) לפי השיטה הא' והב' דהבדיקות מעכבות ולהשיטה הג' דכוונה מעכבת' לענין זה דבלא"ה ה"ל וודאי זבה מ"מ לענין פתחי נדה נ"ל דוודאי ה"ל ספיקא ומקולקלת למנינה ענין ה) אף לשיטה הא' לסברא הא' נ"ל דאם לא ראתה את העד עד לאחר הטבילה טהורה דספירה על תנאי הוי ספירה כמוש"ל בהא דטובלת בספק דמי לידה ובלא ה"ט ענין ו) בספר ס"ט הביא בשם המ"צ דאף שבדקה עצמה בתחלתן ובסופן כר"ח רק שביני ביני סברה שלא לספור ז"נ כגון שמצאה כתם וסברה שהיא טמאה על ידו וכה"ג אין לה אלא יום שהתחילה שנית לכוין לשם סז"נ וכבר כתבתי דאף דבאמת בעינן כוונה בסז"נ מ"מ אין זה רק כשהיא בודקת מדקשיא טועה לרב אע"ג דמודה דספירה הוה בכוונה כמו"ש בשיטה הא' סברא א' ובשיטה הג' שנ"ע ובודאי דלא חמירי. אמצעיתן לר"ח מתחלתן לרב ומ"ש המ"צ דלפי המסקנא אף רב בעי כוונה ויחוד לשם סז"נ גם מתחלתן דלא כהס"ד כבר תמה ע"ז בספר חדש בית דוד גם הקשה ע"ז עוד דהא וודאי א"א לומר דלא תסיח דעתה כלל מספירה וא"כ מנלן לחלק בזה בין היסח הדעת לכוונה גרועה עוד כתב המ"צ הביאו בס"ט לפסול היסח הדעת בספירה משום דהא דכל איתן הימים ה"ה בחזקת בדוקה היינו משום הרגשה אבל בהסיחה דעתה ה"ל מילתא דלא רמיא כו' ולפי מ"ש בספרי עוד"ד (נדה ט"ז) דלא קיי"ל אשה מרגשת אין מקום לזה ענין ז) כתב הרא"ש דאפילו לרב דסגי בסופן בלי תחלתן מ"מ אם לא בדקה כלל כל ז' רק בשמיני אין לה אלא שמיני ובטעם הדבר דלא אמרינן שיצטרפו הששה ימים הקודמים להשמיני למהוי שביעי כתב המ"צ הביאו בס"ט דכיון דסז"נ בעי כוונה ויחוד וכוונתה היתה שהששה ימים שעברו מקמי שמיני אחרי הראשין יצטרפו להראשון ובהצטרפם לראשון ליכא לא תחלתן ולא סופן לא עדיפי מבלא כוונה ויחוד דל"ח ספירה וכ"ז דברי תימא הן דלרב ודאי לא בעינן כוונה ויחוד בתחלתן כמו"ש בענין שלפני זה ואף את"ל

דבעי מ"מ מנלן לחדש ולומר דזה ל"ח כוונה ועמש"ל בביאור לשון הש"ס תחלתן איכא סופן ליכא ובספרי עוד"ד הארכתי בזה קצת וביארתי שם דהתחלת סז"נ א"צ להתחיל מיד אחרי הפסק טהרה וכמוש"ל ענין ח) פשוט דיכולה להרחיק טבילתה אחרי סז"נ דכיון שנטהרה ע"י מה תטמא ענין ט) הס"ט כתב בשם התוס' דשמעתתין בד"ה שבעה לנדה דהבדיקה צ"ל ביום דווקא כיון שהיא משום ספירה וספירה בלילה ליכא ולפי ענ"ד לא כיונו התוספות רק דבלילה דל"ה זמן ספירה א"צ לבדיקה דסז"נ אף אם נאמר דכל עיקר זמן הספירה צריך שיהיה אחר הבדיקה ולפי מ"ש בשיטה הב' והג' שנ"ע וודאי אין מקום לזה ערן י) כתב הרא"ש דצריכה לבדוק חלוקה וסדינה כשבודקת ואין זה מה"ת כיון דעיקר כתמים מדרבנן. ענין יא) אי הלכתא כרב או כר"ח לפי השיטה הא' דלר"ח בלי בדיקה או בלי כוונה ה"ל וודאי זבה נראה לפו"ר דבשל תורה להחמיר מיהו הרבה פוסקים הסכימו להקל כרב עי' ברא"ש. ולפי מש"ל בשיטה הג' שנ"ע וודאי יש להקל כשכיונה ולא בדקה דאף לר"ח לא הוה רק ספק טמאה וה"ל ס"ס אבל בחסרון כוונה בתחלה דלר"ח ה"ל ודאי טמאה יש להחמיר מיהו כשאינה צריכה סז"נ רק משום חומרא דר"ז ודאי אין לחוש ענין יב) בספרי עוד"ד (שם סי' א') ד"ה ותולה בש"י ביארתי דהכתמים טהורין מה"ת אף בספירת ז"נ וש"י כנגד יום דכיון דהפסיקה בטהרה דחזינן שנסתם מעינה ה"ה בחזקת בלתי רואה ולפי"ז מדרבנן ג"כ טהורה בכתמים שיש במה לתלות ואף בספק דע"י בדיקה הנ"ל בפסוק י"ט וכן בספק דעושה צריכה הנ"ל שם דבעיקר הספק ליכא קולא דכתמים מה"ת מ"מ בכל האופנים דטהורה בתחלת נדה טהורים ג"כ בסז"נ ומ"ש ביו"ד סי' קצ"ו להחמיר בכתם בג' ימים ראשונים אין זה רק חומרא בעלמא ובספרי עוד"ד כתבתי (נדה ס"ח ב') בד"ה הזב והזבה כל פרטי דינים שבזה. ענין יג) יש לה מכה במקור באופן שהיא תולה בה בתחלת נדה כמוש"ל (שם) נ"ע דאף שנעשית זבה ודאי מקמי מכתה העליתי ג"כ שם כהאחרונים דיכולה לסמוך על בדיקת הפסק טהרה שלה שהרי יש מזה ראיה שנסתם מעינה וכן יכולה לסמוך על בדיקת סז"נ בעתים שאינה מוציאה דם דמ"מ יש מעלה בהבדיקות שעי"ז יודעת שנסתם מעינה ואין לומר בזה הרי דם לפניך כיון שזה הדם הוא בספק כמו"ש (חולין י' א') ד"ה זה היה מעשה ובכ"ד ענין יד) ראתה בשעת וסתה בענין שאינה תולה במכתה לשיטת התוס' (נדה ט"ז א') כמוש"ל פסוק י"ט כתב הח"ד שם דג"כ אינה יוצאת מטומאתה רק ע"י בדיקת ה"ט ובדיקה אחת לפחות בסז"נ שלה ולבסוף נתן מקום להקל שלא תצטרך לבדיקה דסז"נ משום ס"ס ספק לא ראתה דוסתות דרבנן ואת"ל ראתה שמא נדה היא ולא זבה וא"צ ז"נ ולפי ענ"ד א"צ לס"ס דזמן וסתה שאנו צריכין לחוש לו ע"כ לאו בימי זיבה

הוא דהא אין אשה קובעת לה וסת בימי זיבתה ומ"ש בס"ט אימת הוא הגבול להתחיל סז"נ לפי ענ"ד לק"מ דכיון שעברו עליה הימים שהיתה רגילה לראות בהם דהיינו שעת וסתה שאינה תולה במכתה כשבודקת עצמה ומוציאה טהורה דזה הוי ראיה שנסתם מעינה מתחלת לספור ז"נ. ענין טו) סופרת ז"נ בימי טוהר ללוי דס"ל ב' מעינות הם נ"ל דצריכה הפסק טהרה ע"י בדיקה לאחר ימי לידתה דכ"ז שלא בדקה לאחר ימי לידה אנו חוששין שמא היא שופעת משהו משהו מימי לידתה ועדיין לא נסתם הטמא ולענין סז"נ אם נאמר דהא דנסתם הטמא כשהפסיקה משהו היינו דבר מבורר נ"ל דאף לפי סברא הא' דשיטה הא' הנ"ל מ"מ א"צ בדיקה דה"ל כבודקת ביד וברגל ובוודאי דבכה"ג אין הבדיקות מעכבות כלל כיון שאין בהם שום תועלת מיהו נראה קצת לפי ענ"ד להצריכה בדיקת סז"נ די"ל דהא דנסתם הטמא היינו שלא ע"ד הבירור אלא ע"ד הספק כמו שתולה במכתה ענין טז) תבעוה להנשא ונתפייסה דצריכה לישב ז"נ דעת הפוסקים דא"צ הפסק טהרה ולענין בדיקת סז"נ ג"כ נ"ע לפי ענ"ד כמו"ש הטור בשם הגדולים דא"צ מכיון דע"י חימוד לא נעשית עלולה לדם יותר מכל הנשים הטהורות בזולת ראיה דבשעת פיוס ולשיטה הג' הנ"ל שנ"ע יש להקל יותר וכ"ש דכל עיקר דין זה ל"ה רק מדרבנן וסז"נ לראיה אחת ל"ה רק מדרבנן וכ"ז היינו רק בלא ראתה עדיין או בראתה וטבלה לראייתה ענין יז) ראתה שלא בהרגשה בתוך סז"נ כתב הח"ד בסי' קצ"ו דסותרת יום אחד למ"ד ממק"ט כמו פולטת ש"ז דקיי"ל (נדה מ"ב א') דרואה הוה וסותרת מיהו רואה מחמת מכה נ"ל דאף למ"ד ממק"ט אינה סותרת דלאו רואה היא ועיין ח"ד שם שכתב דבכל המראות טהורות אע"ג שבאין מהמקור ל"א ממק"ט ועיין בספרי עוד"ד. (נדה ט"ז ב') ד"ה ממק"ט ועמש"ל פסוק י"א בדין סתירה דפולטת ענין יח) אף למ"ד דהפסק טהרה דראשון לא מהני כמוש"ל פסוק י"ט ד"ה ש"י תהיה בנדתה מ"מ לדידן דנוהגין בחומרא דר"ז דהרואה ט"ד כחרדל יושבת עליו ז"נ בודקת בדיקת ה"ט בראשון דממ"נ אי בימי נדתה קיימא הא א"צ ז"נ וכשתבדוק פעם אחת בתוך סז"נ ותמצא טהורה יעלה לה לבדיקת ה"ט דנדה שאז לא יהיה ראשון ואי בימי זיבתה קיימא אין זה ראשון דרק בראשון לנדתה היא מוחזקת במעין פתוח ולא בימי זיבתה דה"ל בלא עת ועוד דא"כ ש"י כנגד יום היכי משכחת לה הא אינה יכולה להפסיק בטהרה באותו יום וכן הסותרת סז"נ פשוט דמפסקת בטהרה בו ביום שראתה וסופרת יום המחרת ענין יט) יש מהפוסקים שכתבו דהבדיקה צריכה להיות בכל בית החיצון דהיינו עד בין השנים אבל הפקחות אומרות שזה דבר בלתי אפשר ועוד דהא דאמרינן (נדה י"ב א') הוי וסת שאמרו לקינוח היינו קינוח ממש דבבדיקות מחצה מאותו השיעור הא ודאי

ליכא ודאי שיהיה הדם מעיקרא דודאי אין הדם מוכרח לשהות בהילוכן לחוץ יותר מהעד לפנים וכל שאינו בכלל קינוח הוה בכלל בדיקה וגם הקשו ע"ז תשובה נצחת דא"כ בתולה אין בודקת עצמה ועמש"ל פרשה ט"ו פסוק י"ח בנתוח חלקי כלי ההולדה דאשה ע"כ נראה לדבר מבורר שא"צ לבדוק רק עד מקום שידה מגעת והיינו עד מקום קרום הבתולות ועי' (נדה י' ב') בענין חזקת ב"י כו' ומשהגיעו לפרקן ומש"ש בספרי עוד"ד ועי' בשו"ת נחלת שבעה סי' ס' וידוע הוא שאין נוהגין להחמיר כדבריו בבתולה אף בזבה גמורה ונראה להוכיח מהא דנדה שם דלבעל א"צ לבדוק בחורין וסדקין דא"כ אכתי ליכא וודאי בקינוח והא דמשמע (נדה ה' ב') דצריכה לבדוק בחורין וסדקין צ"ל דהיינו רק לטהרות דהחמירו בטהרות יותר מלבעלה כדמוכח בכ"ד ועוד דגם דם משהו שנשאר בפנים באולי מכבר מטמאה לטהרות:

שם ואחר תטהר היינו ע"י טבילה כמוש"ל פסוק י"ט ד"ה ש"י תהיה בנדתה וכבר כתבתי בפרשה י"א פסוק כ"ד ד"ה וטמא עה"ע פלוגתא דתנאי אי מצוה או רשות ולמ"ד מצוה מחמרינן מדרבנן לטבול אף מספק אף בענין שכשתטבול תהיה טמאה מספק טועה שאמרה יום א' טמא ראיתי מטבילין אותה ט' טבילות ז' טבילות לנדה בלילה ותרי לזיבה ביום (נדה ס"ט א') והיינו שבאתה ביום כגון שבאתה ביום א' מטבילין אותה בו ביום שמא אתמול ראתה וה"ל ש"י כנגד יום ולמחר מטבילין אותה ג"כ ביום שמא ביום א' ראתה וה"ל ש"י כנגד יום והיינו תרי לזיבה ובכל שבוע זו מטבילין אותה בלילה שמא כשראתה היתה תחלת נדה וטובלת ביום א' בלילה שמא ביום ב' העבר ראתה וביום ב' בלילה שמא ביום ג' העבר ראתה וכן כל הלילות עד יום השבת בלילה דהיינו בליל יום א' דאז ג"כ טובלת שמא ביום א' שבאתה ראתה תחלת נדה בין השמשות טמא ראיתי ובאתה לפנינו בין השמשות מטבילין אותה י"א טבילות תמני לנדתה ותלתא לזיבה כגון שבאתה בהש"מ דשבת ויום א' דטובלת בין השמשות שמא יום הוא והיא ראתה ביום ו' העבר וגם טובלת בלילה דשמא בלילה כלו ימי נדתה ומיום המחר היינו מיום א' ואילך מטבילין אותה תשע טבילות כנ"ל לא ראתה כל עיקר מטבילין אותה ט"ו טבילות אמר רבא האי דינא דלא דינא דייני בגלחי דאית לי' תורא לירעי חד יומא דלית לי' תירא לירעי תרי יומא אתרמי להו יתמא בר ארמלתא יהבי לי' תורא אזל נכסינהו אמר להו דאית לי' חד תורא לשקל חד משכא דליתי לי' תורא לשקל תרי משכי אמרי ליה מאי האי דאמרת א"ל סוף דינא כי תחלת דינא תחלת דינא לאו מאן דלית ליה עדיף סוף דינא נמי מאן דלית ליה עדיף כו' אלא אימא הכי ראיתי וא"י כמה ראיתי אי בימי נדה ראיתי או בימי זיבה ראיתי כו' אתאי קמן ביממא מטבילין אותה ט"ו טבילות שב לנדה

תמני לזיבה אתיא בלילותא יהבינן לה תמני לנדה ותמני לזיבה הרי ט"ז והיינו למ"ד דלא בעינן ספורין לפנינו אבל למ"ד בעינן ספורין לפנינו א"צ לטבול משום זבה באתיא ביממא רק פעם אחת בסוף שבעה נקיים (שם) סוגיא דטועה שהובאה (שם כ"ט ב' ל' א') ארוכה יובא במהדורא תנינא וההיא סוגיא ס"ל דבעינן ספורין לפנינו:

(כט)
וביום השמיני גו' עמש"ל פרשה י"ב פסוק ח' ביולדת:

סדר אחרי

פרשה טז

(ב)
ואל יבוא בכל עת גו' קדשי קדשים מקודש מהם שאין נכנס לשם אלא כה"ג ביוה"כ בשעת עבודה (כלים פ"א מ"ט). כל הכהנים אסורין ליכנס לקודש או לקודש הקדשים שלא בשעת עבודה. רמב"ם הלכות ביאת מקדש מהח"כ טהורים שנכנסו לפנים ממחיצתן להיכל כולו בארבעים מבית לפרוכת במיתה ר' יהודה אומר כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים ואל פני הכפורת במיתה (מנחות כ"ז ב') ועמ"ש בספרי עוד"ד בפ"ק דמסכת כלים:

(ג)
בזאת גו' שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין כ"ג מביתו כו' ומתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע לו פסול ריש מסכת יומא במשנה ועיין מש"ל פסוק ל"ב במה מתחנך אותו הכהן לכ"ג ביוה"כ מה"מ א"ר מניומי כו' א"ר יוחנן אמר קרא [במלואים] כאשר עשה גו' לעשות אלו מעשי פרה לכפר אלו מעשי יוה"כ (שם בגמ') א"ל ר"ל לר"י מהיכא קא ילפת לה ממלואים מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב אף ה"נ כל הכתוב בהן מעכב וכ"ת ה"נ והתנן ומתקינין לו כהן אחר ולא קתני מפרישין כו' א"ל אלא מר מהיכא יליף לה א"ל מסיני דכתיב כו' זה בנה אב שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה והא אנן שבעה תנן מתניתין ר"י ב"ב היא דחייש לטומאת ביתו (שם ג' ב') למה מפרישין למה מפרישין כדאמרינן לר"י כדא"ל לר"ל כדא"ל הכי קאמר מביתו למה פי' תניא ריב"ב אומר כו' שמא כו' ותמצא ספק (נדה ו' א') וע"ש בגמרא ותוספות ואפי' למ"ד טומאה הותרה בציבור כדאיתא (שם ו' ב') בועל נדה כנדה ולא הותרה ולא דחוי' בציבור כדמוכח בגמ' שם ובמס' (פסחים צ"ח א') ויתבאר בספר במדבר פרשה כ"ו:
שם בפר בן בקר גו' ואיל לעולה משלו הן באין כדמוכח להלן פסוק ה' ומשל ציבור הוא מקריב ש"ע אחד לחטאת משני שעירים דבפסוק שלאח"ז ואיל אחד לעולה המוזכר ג"כ אח"ז ועוד באין משל ציבור המפורשים בסדר פנחס עולת פר בן בקר אחד כבשים בני

שנה שבעה ובאיל האמור שם פלוגתא דתנאי יומא ע"ב אי היינו האיל האמור בפסוק שלאח"ז או איל אחר ושעיר עזים אחד לחטאת האמור שם ושני תמידים כהלכתם. על מה פר החטאת מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו ולר"ש וידויו של פר החטאת מכפר על הכהנים בשארי עבירות (שבועות ב' ב' י"ג ב' יומא ס"א א'):

(ד)

כתונת בד קודש ילבש גו'. בכל יום היה כ"ג משמש בשמונה בגדים 1 מכנסים 2 כתונת 3 מצנפת של שש 4 ואבנט של כלאים (שמות ל"ט כ"ט) 5 מעיל 6 אפוד 7 חשן 8 וציץ (שם ל"ט) ונקראים בגדי זהב וביוה"כ משמש בד' בגדים אלו ונקראים בגדי לבן ואבנטו של יוה"כ משונה מאבנטו שבכל השנה שהרי ביוה"כ הוא של בד לא של כלאים ומה הוא משמש באלו הבגדים עבודות המיוחדות ליום זא והמה מעשי הפר ושני שעירים דבפסוק שלאח"ז והקטרת הקטורת בבית קדשי הקדשים (יומא ל"ב א'):

שם ורחץ גו' ולבשם לא בזה היא תחלת עבודתו ביוה"כ שכבר עשה תמיד של שחר בבגדי זהב כמו שיתבאר להלן פסוק ו' ומ"מ צריך טבילה שהמשנה מעבודה לעבודה צריך טבילה בכל טבילה צריך שני קידושין היינו קידוש ידים ורגלים (יומא ל"ב א') חוץ מטבילה ראשונה שא"צ קידוש לפניה שהקידוש דלפני טבילה היינו משום פשיטת בגדי קודש שלפניה (שם ל"א ב') קידוש ידיו ורגליו ביוה"כ היה מקיתון של זהב (יומא מ"ד ב') שני ש"ע מצותן שיהיו שניהם שוין במראה בקומה בדמים ובלקיחתן כאחד ואעפ"י שאין שוין כשרין לקח א' היום וא' למחר כשרין (שם ס"ב א'):

(ו)

והקריב אהרן גו' כל עבודות יוה"כ אינם כשרות אלא בכה"ג (יומא ל"ב ב') ומוכח להדיא שם דהתמידין והמוספין בכלל עבודות יוה"כ הן לענין זה הלכך ע"כ צ"ל שאין זה תחלת עבודתו שאין לך דבר שקודם לתמיד ש"ש (פסחים נ"ט א' יומא ל"ג ב') אלא שהכתוב מתחיל בזה מהענינים המחודשים ביוה"כ וסדר עבודתו עד שמגיע להקרבה זו כך היא תרומת הדשן וסידור המערכות לפי ענ"ד מוכח ממתניתין (דיומא י"ט ב') שלא היו בכ"ג ועיין תוס' (יומא כ"ב) ד"ה משום חולשא דכ"ג ולפי"ז אף ביוה"כ היה פייס הראשון לתרומת הדשן כשהגיע זמן שחיטת התמיד פרשו בינו לבין העם משום צניעותא סדין של בוץ להכיר שעבודות היום בבגדי לבן פשט בבגדי חול שעליו ירד וטבל (יומא ל"א ב') וטבילה זו היתה שלא בקודש (שם ל' א') עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב לבש וקידש ידיו ורגליו הביאו לו את התמיד (שם ל"א ב') שחטו ברוב שנים ל"ב ב' ומרק אחר שחיטה על ידו קבל הוא את הדם וזרקו על המזבח כמצותו (שם ל"א ב') העלאת אברים לכבש נ"ל ממתניתין (דיומא ל"א ב') שלא היה בכ"ג הלכך הכהנים הדיוטים

מעלין האברים לכבש ששה כהנים מעלין אותי כדאיתא במס' תמיד פ"ד השביעי מעלה סולת המנחה השמיני החביתין של כ"ג התשיעי ביין הלכו ונתנום מחצי המזבח ולמטה במערבו ומלחום וירדו ובאו להן ללשכת הגזית לקרוא את שמע הממונה אומר ברכו ברכה אחת והן פותחין וקורין אהבת עולם עשרת הדברות שמע והיה ויאמר אמת ויציב רצה שים שלום תמיד פ"ה ובשבת דכל ימות השנה וכן בשבת יוה"כ אומר משמר היוצא למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה ישכין ביניכם אהבה ואחוה שלום וריעות (ברכות י"ב א'). כה"ג נכנס אח"כ להיכל והקטיר קטורת של שחרית נתבאר ענינם בספר שמות פרשה ל' פסוק ל"ד ע"ש ופשוט שלא היה ע"ז פייס ביוה"כ מיהו לתנא דמס' תמיד דמשמע דסבירא ליה דהי' פייס להמחתה אם כן אף ביוה"כ הי' פייס ע"ז ופייס זה הוא פייס השלישי שבכל יום כדאיתא (יומא כ"ו א') ועיין (שם כ"ה א') גמ' ותוס' ועמ"ש בספר שמות בסדר הקטורת ונ"ל דקטורת ש"ש הבאין בכל ימות השנה באין גם היום כדרכן והא דמייתי (יומא מ"ג ב') היינו רק בקטורת דלפני ולפנים והיום דהתם היינו חובת היום והיטיב את הנרות (יומא ל"א ב') והיינו הטבת שתי נרות האחרונות (שם ט"ו א') וערש"י שם ד"ה להיטיב דישון מזבח הפנימי והטבת חמש נרות לא הוזכרו וצ"ל דאינן ע"י כ"ג ועיין תוס' (יומא י"ד ב') ד"ה אמר אביי (שם ט"ו א') ד"ה אורויי דישון מזבח הפנימי והטבת הנרות היה ע"י פייס השני בכל יום ולפי"ז אף ביוה"כ היה פייס שני על דישון המזבח הפנימי והטבת חמש נרות ואימת היו נעשין לאחר דם התמיד קודם לקטורת והיינו כחכמים (יומא י"ד ב') דלאבא שאול שתי ההטבות קדמו לקטורת וההפסק שבין שתי הטבות היה בדם התמיד (שם) ולחכמים דישון מזבח הפנימי ג"כ היה אחר התמיד כדמוכח (יומא י"ד ב') שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו זאח"ז בלי הפסק לכו"ע והקטיר אברי התמיד החביתין ומנסך את היין (יומא. ל"א ב') במשנה ונ"ל דמנחת התמיד עם השמן בכלל האברים ונ"ל דהעלאת האברים מכבש למזבח היה ג"כ ע"י אחרים כמו בכל ימות השנה בכל ימות השנה הפיסו מי מעלה אברים מכבש למזבח ראב"י אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח (תמיד פ"ד) ולפי"ז לת"ק דפליג אראב"י גם ביוה"כ היה פייס על העלאת האברים מכבש למזבח וזהו פייס השני שהיה בכל יום כדאיתא (יומא כ"ה א') מיהו במס' תמיד שם וכן במס' (יומא כ"ו א') משמע דהמעלה היה מקטיר וא"כ ביוה"כ דשלא ע"י הכ"ג לא היה רק העלאה נראה דלא היה פייס ע"ז והרמב"ם כתב שהיה פייס לאברים שנותותרו מערב יוה"כ שהן דוחין את יוה"כ כדאיתא (יומא מ"ו א') אחר העלאת האברים באו הכהנים ועמדו על מעלות האולם וברכו את העם ברכה אחת והיו אומרים את השם

ככתבו (תמיד פ"ז) בשעת הניסוך היה השיר יתבאר בספר במדבר פרשה ט"ו לאחר מעשה האברים איכא פלוגתא דתנאי (יומא ע' א') לר"א מחליף בגדיו אז לעבודת היום ולרע"ק מקריב אז את הפר לעולה ושבעה כבשים עולות האמורות בסדר פנחס ונראה שמקריב עמהם מנחותיהם ונסכיהם שהרי בכל יום המנחות והנסכין קרבין עם האברים יחד כדאיתא במס' תמיד פרק ד' וכן מפורש בנוסח הספרדים דעבודות יוה"כ אחר כ"ז מתחיל בענין האמור כאן וכיצד מעשהו הביאוהו לבית הפרוה לטבול שם ובקדש היתה שכל טבילותיו בו ביום חוץ הראשונה היו בקודש כדלהלן פסוק כ"ד (יומא ל"א א' ל"ד ב') פרשו סדין של בוץ כו' קידש ידיו ורגליו ופשט בגדי הזהב לת"ק ולר"מ פשט ואח"כ קידש (שם ל"ד ב') והרמב"ם כתב כת"ק ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי לבן לבש וקידש ידיו ורגליו ובא לו אצל פרו האמור כאן (יומא שם):

שם וכפר בעדו גו' בכפרת דברים הכתוב מדבר שהרי עדיין לא נשחט הפר דלהלן הוא דכתיב ושחט גו' (שם ל"ו ב') כיצד פרו עומד בין האולם ולמזבח (שם ל"ה ב') פי' בין כנגד המזבח כדמוכח (שם ל"ו א') ועיין (שם ל"ז א') ראשו לדרום ופניו למערב מעוקם והכהן עומד במזרח ופניו למערב וסומך שתי ידיו עליו ומתודה עליו עינו ועון ביתו וכך היה אומר אנא בשם כו' אני וביתי כו' והם עונים אחריו בשכמל"ו (שם ל"ה ב') ת"ר עשרה פעמים מזכיר כ"ג את השם בו ביום ג' בווידוי ראשון ג' בוידוי שני ג' בשעיר המשתלח וא' בגורלות (שם ל"ט ב') ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי חטאתי כו' דר"מ וחכ"א עונות אלו הזדונות פשעים אלו המרדים פי' להכעיס חטאים אלו השגגות ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות אלא כך היה מתודה חטאתי עויתי פשעתי כו' (שם ל"ו ב') ונ"ל דהא דתנן (שם ס"ו א') גבי ווידוי דשעיר המשתלח והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש יוצא מפי כ"ג היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו היה נוהג ג"כ בשני הווידויים של הפר ובשעת הגרלה:

שם ובעד ביתו. זו אשתו לא היה לו אשה עבודתו פסולה (פ"ק דיומא):

(ז)

ולקח את גו' בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים ומשמע שם בגמרא שהיה עומד בין ב' השעירים:

(ח)

גורלות קלפי היתה שם ובה שני גורלות (שם ל"ז א') אמר רבא קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידים (שם ל"ט א) הא דהיתה של חול היינו משום דכ"ש דעץ לא עבדינן שם גורלות של כל דבר כו' שיהיו שוין שלא יעשה א' של זהב

וא' של כסף א' קטן וא' גדול (שם ל"ז א') ובבית שני היה של אשכרוע ועשאן בן גמלא של זהב שם במשנה טרף בקלפי והעלה שני גורלות א' כתוב עליו לשם וא' כתוב עליו לעזאזל אם של שם עלה בימינו הסגן או"ל אישי כ"ג הגבה ימינך אם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב או"ל אישי כ"ג הגבה שמאלך נתנן על שני השעירים ואומר לה' חטאת ר' ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא לה' והן עונין אחריו ברוך שכמל"ו (שם ל"ט א') במשנה מתניתין דלא כהאי תנא דתניא רבי יהודה אומר משום ר' אליעזר הסגן וכ"ג מכניסין ידן בקלפי אם בימינו של כ"ג עולה הסגן או"ל אישי כ"ג הגבה ימינך ואם בימינו של סגן עולה ראש בית אב או"ל לכ"ג דבר מליך במאי קא מפלגי מ"ס ימינא דסגן עדיף משמאליה דכ"ג ומ"ס כי הדדי נינהו א"ר ינאי עליית גורל מתוך קלפי מעכבת הנחה אינה מעכבת ור' יוחנן אמר אף עליה אינה מעכבת אליבא דר' יהודה דאמר דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ לא מעכבי כמו שיתבאר להלן כו"ע ל"פ דלא מעכבא כ"פ אליבא דר' נחמיה מ"ד מעכבא כר' נחמיה מ"ד אינה מעכבת ה"מ עבודה הגרלה לאו עבודה היא איכא דאמרי אליבא דר"נ דאמר מעכבא כו"ע ל"פ דמעכבא כ"פ אליבא דר' יהודה מ"ד לא מעכבא כר' יהודה ומ"ד מעכבא שאני הכא דתני ביה קרא אשר עלה אשר עלה תרי זימני שם ל"ט ב' ושם מ"א א' מסקינן מלתיה דמ"ד הגרלה לא מעכבא בתיובתא אלא דאפילו לר' יהודה הגרלה מעכבא מיהו ר"ש ס"ל הגרלה לא מעכבא (יומא מ"א ס"ג ב') לתנאי דהגרלה מעכבא פשיט דמחוסר זמן פסול לשל עזאזל דהא אין הגורל קובע אלא בראוי להשם ולר"ש מייתינן (יומא ס"ג ב') מקרא דמחוסר זמן פסול ישם מייתינן ג"כ לפסול בע"מ וזה אצטריך אף לתנאי דהגרלה מעכבא כשהומם אחר הגרלה וע"ש בגמרא ומשכחת לה ג"כ שנעשה מחוסר זמן אחר הגרלה כגון שנשחטה אמו ביוה"כ לחולה שדחייתו לצוק היא שחיטתו (שם ס"ד א'):

(ט)

ועשהו חטאת אין זה עשיה ממש דלהלן הוא דאומר ושחט גו' אלא הגורל עושהו חטאת (שם מ' ב') קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו (שם מ' ב') במשנה ומפרשינן שם בגמ' דהאי ולנשחט כו' אקשירה קאי ופי' המשנה דלהמשתלח קשר בראשו ולהנשחט קשר בצוארו לשון זהורית דשעיר המשתלח היה משקל ב' סלעים (שם מ"ב א') ואית מ"ד דאיכא פליגתא דתנאי בשיעור משקלו ומשמע שלנשחט היה קושר לשון אחר ולא הוזכר שיעור משקלו. על מה שעיר. הנעשה בפנים מכפר על זדון טומאת מקדש וקדשיו של ישראל (שבועות ב' ב') ועל מה השעיר המשתלח מכפר ע"ל פסוק ל"ג:

(י)
יעמד חי גו' עד מתי הוא זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמו של חבירו, דברי ר' יהודה רש"א עד שעת ווידוי דברים במק"מ כדתניא לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר כו' דברי ר"י רש"א בכפרת דברים הכתוב מדבר (יומא מ' ב' ס"ה ב')
שם לעזאזל המדברה ת"ר עזאזל שיהיה עז וקשה יכול בישוב ת"ל במדבר ומנין שבצוק ת"ל גזרה תניא אידך עזאזל קשה שבהרים כו' תנא דבי ר"י עזאזל שמכפר על מעשה עוזא ועזאל (שם ס"ז ב') וע"ש פירש"י בביאור הענין דעוזא ועזאל דהיינו עריות:

(יא)
והקריב גו' פר החטאת גו' וכפר גו' בא לו אצל פרו שני' וסומך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר אנא בשם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך אנא בשם כפר נא גו' ככתוב בתורת מ"ע כי ביום גו' והן עונין אחריו בשכמל"ו:
שם. ושחט. א"ר יצחק שתי שחיטות שמעתי שמעתי א' של פרה סי' פרה אדומה ואחת של פרו א' כשרה בזר וא' פסולה בזר ולא ידענא הי מינייהו איתמר שחיטת פרה ופרו רב ושמואל חד אמר פרה פסולה פרו כשרה וח"א פרו פסולה פרה כשרה (שם מ"ב א') ואמרינן עלה דרב הוא דאמר פרה פסולה שחטו וקבל במזרק את דמו ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרוש הדם (שם מ"ג ב') ופרכינן שם בגמרא והכתיב וכל אדם ל"י בא"מ א"ר יהודה תני של היכל פי' חוץ להיכל (שם):

(יב)
ולקח מלא המחתה גו' נטל מחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך וחותה מן המאוכלות הפנימיות וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכניס בכ"י חותה בשל ד' קבין ומערה לתוך ג"ק והיום חותה בג"ק ובה היה מכניס ר' יוסי אומר בכ"י חותה בשל סאה כו' בכ"י היתה כבדה והיום קלה בכ"י היתה ידה קצרה והיום ארוכה בכ"י היתה זהבה ירוק והיום אדום דברי ר' מנחם בכ"י כהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו והיום כ"ג עולה באמצע ויורד באמצע רבי יהודה אומר לעולם כ"ג עולה באמצע ויורד באמצע כו' בכ"י היו שם ד' מערכות והיום חמש דברי ר"מ ר' יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע ר' יהודה אומר בכל יום שתים והיום שלש יומא מ"ג ב' במשנה ועמש"ל פרשה וא"ו פסוק ג':
שם ומלא חפניו גו':
בכ"י היתה דקה והיום דקה מן הדקה (שם מ"ג ב') שנשחקה היטב הדק עיוה"כ (כריתות ו' ב') כיצד הביאו לו כף ריקן ומחתה גדושה של קטורת (שם מ"ז א') בגמ' חפן מלא

חפניו (שם מ"ז א') במשנה לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות (שם מ"ח א') הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו (שם מ"ז א') במשנה ונתן לתוך הכף שם. נטל מחתה בימין ואת הכף בשמאלו (שם) אבעיא להו מהו שיעשה מדה לחפינה כו' (יומא מ"ז א') בעי ר"פ חפן חבירו ונתן לתוך חפניו מהו תיקו (יומא מ"ט א'):

שם והביא מבית לפרוכת נכנס להיכל ומהלך היכל (שם נ"א ב') ממזרח למערב רש"י שם) עד שמגיע לבין ב' הפרוכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים וביניהם אמה ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת גו' (שם נ"א ב') שפיר קא"ל ר"י לרבנן ורבנן א"ל ה"מ במשכן אבל במקדש שני כיון דלא הואי אמה טרקסין ובמקדש ראשון הוא דהואי ואסתפק להו לרבנן בקדושתיה אי כלפנים או כלחוץ ועביד שתי פרוכות (שם בגמ') והא דלא עבדו בשני אמה טרקסין משום דהיה גבוה יותר מראשון במס' ב"ב ג' א' ב' ע"ש היכן מהלך בין המזבח למנורה דר"י רמ"א בין השולחן למזבח וי"א בין השולחן לכותל (יומא שם) שולחן בצפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה מנורה בדרום משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה מזבח ממוצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קימעא (יומא ל"ג ב') ובסמוך יתבאר שאין זה לכו"ע מאן י"א אמר רב חסדא ר' יוסי היא דאמר פתחא בצפון הוה קאי (שם) פירש"י דר' יוסי לטעמיה דס"ל דלא היתה שם רק פרוכת אחת והכניסה לבית קדשי הקדשים לכו"ע היתה בצפון ורבי יהודה א"ל פתחא בדרום קאי פירש"י דס"ל כת"ק דמתניתין דשתי פרוכות היו ופתח החיצונה היה בדרום כמוש"ל ור"מ כמאן ס"ל כו' כר' יוסי ס"ל ואמר לך שולחנות צפון ודרום מונחים פירש"י עשר שולחנות שעשה שלמה היה חמש מהן מימין שולחן של משה וחמש משמאלו ולמ"ד צפון ודרום היו מונחים לכל שולחן אמתים ארכו הרי עשר אמות לאורך כולן וע"כ היה האחרון אצל הכותל וע"ש רש"י ואב"א לעולם מזרח ומערב מונחין ומשום שכינה לאו אורח ארעא למיעל להדיא ור' יוסי א"ל חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח ור' יהודה נמי ניעול בין מנורה לכותל משחרי מאניה (שם נ"ב א') פירש"י שכותל הדרומי היה שחור מעשן המנורה לר' יהודה דס"ל שתי פרוכות היו שם החיצונה היתה פרופה מן הדרום ופנימית מן הצפון מהלך ביניהם, עד שמגיע לצפון הגיע לצפון הופך פניו לדרום מהלך לשמאלו עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון הגיע לארון ניתן את המחתה בין שני הבדים (שם נ"ב ב') במשנה משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה נקראת וגבוה מן הארץ שלש אצבעות ועליה היה נותן (שם נ"ג ב') משנגנז לא קתני אלא משניטל תנן כמ"ד ארון גלה לבבל דתני ר' אליעזר אומר ארון גלה לבבל שנאמר ולתשובת השנה

גו' רשב"י אומר ארון גלה לבבל שנאמר לא יותר גו' ר' יהודה אומר ארון במקומו נגנז (שם נ"ג ב') משנגנז הארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של ארון ושקדים ופרחים וארגז ששגרו פלשתים דורון לא"י (שם נ"ב ב') ומי גנזו יאשיהו גנזו (שם) חוזר וחופן הקטורת מן הבזך לחפניו כיצד הוא עושה אוחז את הבזך בראשי אצבעותיו וי"א בשניו ומעלה בגודלו עד שמגעת לבין אצילי ידיו וחוזר ומחזירה לתוך חפניו וצוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבוא וי"א מפזרה כדי שיהא עשנה ממהר לבוא וזו היא עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש (שם מ"ט ב') וש"מ דחופן וחוזר וחופן בפנים (יומא מ"ט ב') צבר את הקטורת ע"ג הגחלים ונתמלא כל הבית כולו עשן יצא ובא לו כדרך בית כניסתו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל (שם נ"ב ב') במשנה המחתה היה מניחה במקומה כדמוכח בגמרא שם ובדף ע' א' תנן כמ"ד צוברה (שם בגמ') תני חדא צוברה פנימה שהיא חוצה לו ותניא אידך צוברה חוצה שהיא פנימי לו אמר אביי תנאי היא ומסתברא כמ"ד פנימה שהיא חוצה לו דתנן במס' תמיד מלמדין אותו הזהר שלא תתחיל מלפניך שמא תכוה (שם בגמ') דרך כניסתו היינו שהולך לאחוריו ואינו מחזיר פניו מפני הכבוד (שם נ"נ א') מאי מצלי רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא תרווייהו משמיה דרב אמרי יר"מ ה"א שתהא שנה זו גשומה אם שחונה רב אחא ברי' דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה לא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנסה זה מזה ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים (שם נ"ג ב') תנא דבי ר"י על מה הקטורת מכפרת על לשה"ר (יומא מ"ד א'):

(יד)

ולקח מדם הפר גו'. נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו (שם י"ג ב') וצ"ע אם הממרס היה מביאו להיכל או שהוא היה יוצא עד הרובד הרביעי שחוץ להיכל ונטלו נכנס למקום שנכנס פי' מקודם ועמד במקום שעמד פי' מקודם לפני ולפנים (שם נ"ג ב') במשנה: שם והזה באצבעו גו'. הרי הזיה אחת ולפני הכפורת גו' הרי שבע הרי אחת למענה ושבע למטה ולא היה מתכוין להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף (שם נ"ג ב') במשנה מאי כמצליף מחוי רב יהודה כמלגנסא והיינו כסדרן זה למטה מזה (שם נ"ז א') תנא כשהוא מזה אינו מזה על הכפורת אלא כנגד עוביה של כפורת כשהוא מזה למענה מצדד ידו למטה וכשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה (שם נ"ד ב' נ"ה א') וע"ש וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע (שם נ"ג ב') במשנה דר"מ ר' יהודה אומר אחת אחת ואחת שתים ואחת שלש

ואחת ארבע ואחת חמש ואחת שש ואחת שבע ואחת ולא פליגי מר כי אתרי' ומר כי אתרי' (שם נ"ה א') פירש"י באתרי' דר"מ מונין מנין כלל תחלה ואח"כ פרט כגון עשרים ואחד ובאתרי' דר"י פרט תחלה כגון אחד ועשרים יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל (שם נ"ג ב') במשנה:

(טו)
ושחט את שעיר החטאת גו' יצא מההיכל הביאו לו את השעיר שחטו וקבל במזרק את דמו נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו א' למעלה ושבע למטה וכך היה מינה אחת כו' יצא והניחו על כן הזהב שני שבהיכל ר' יהודה אומר לא היה שם אלא כן א' בלבד (שם נ"ג ב') במשנה ויתבאר בפסוק שלאח"ז:

(טז)
וכן יעשה לאהל מועד גו' כשם שמזה לפני ולפנים כך מזה בהיכל מה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר כך בהיכל וכשם שלפני ולפנים א' למעלה ושבע למטה מדם השעיר כך בהיכל (שם נ"ו ב') לת"ק דלעיל שהיו שם שני כנים הניח של שעיר ונטל דם הפר ולר' יהודה נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוין כו' וכך היה מונה כו' תנא כשהוא מזה אינו מזה על הפרוכת אלא כנגד הפרוכת כו' ואם נגעו נגעו (שם נ"ז א') נטל דם השעיר והניח דם הפר (שם נ"ג ב') והיינו ג"כ לר' יהודה דלא היה שם אלא כן אחד והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה כו' (שם נ"ג ב') במשנה כשהיה מזה דם הפר ודם השעיר על הפרוכת כנ"ל היה עומד לפנים מן המזבח (יומא נ"ח ב') היינו בין המזבח לפרוכת הזה שלא לשמן פסולות שלא מכוונות כשרות (מנחות כ"ז ב') שלא לשמן פסולות דחטאת שלא לשמה פסולה ופי' שלא מכוונות היינו שלא כנגד הבדים ע"ש דין הקדים מעשה לחבירו ודיני תערובות דמים יתבארו להלן פסוק ל"ד גם דיני מת א' מהשעירים ונשפך הדם יתבאר בשם:

(יז)
וכל אדם לא יהיה באהל מועד גו' בין בשעת הקטרה דלפני ולפנים בין בשעת הקטרה דהיכל בקטורת הבאין בכל יום שחרית וערבית על המזבח הזהב וכשם שפורשין בשעת הקטרה כך פורשין בשעת מתן דמים בין בשעת מתן דמים דלפני ולפנים ובין בשעת מ"ד דלפנים בפר ושעיר דיוה"כ וכן בפר כהן משוח ופר הע"ד של צבור ושעירי עבודת כוכבים כ"ז מבואר (יומא מ"ד א') ופשוט שם דהייני מה"ת כשם שפורשין מההיכל כך פורשין מן האולם לכו"ע כן מוכח (כלים פ"א מ"ט) ובסוגיא דיומא שם ושם ב' דלא מחלקינן שם רק בבין האולם ולמזבח ובין ההיכל ומספקא מילתא (שם ב') אם היינו

מה"ת דקדושה דאולם ודהיכל חדא היא דאף האולם הוא בכלל אה"מ או דשתי קדושות הן ומן האולם אין פורשין רק מדרבנן פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה ספ"ק דכלים ובמס' (יומא שם) מייתינן לה בסתמא מיהו בספ"ק דכלים משמע דהיינו רק לר' יוסי ונ"ל משום דהש"ס ס"ל כן לעיקר מייתי לה בסתמא ומוכח (יומא שם ב') דהיינו מדרבנן משים גזירה דהיכל או דאולם א"ר אלעזר לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים מהיכל פרשי מבין האולם ולמזבח לא פרשי (יומא שם) ומייתינן שם ברייתא ר' יוסי אומר כשם שפורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה כך פורשין בשעת מתן פר כהן משוח ופר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים הא מה מעלה יש בין ההיכל לבין האולם ולמזבח אלא שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין שלא בשעת הקערה ומבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה הא דתני ר' יוסי אומר נ"ל משום דרק לר' יוסי פורשין מבין האולם ולמזבח כמוש"ל הא דלא אמר כך פורשין בשעת מתן דמים דפר ושעיר דיוה"כ עיין תוס' ולפי ענ"ד נ"ל דצ"ל כך פורשין בשעת מתן דם פר כהן משוח כו' ופי' בשעת מתן דם היינו דיוה"כ וחוזר ומבאר דה"נ בפר כהן משיח כו' פי' בין בשעת הקטרה ובין שלא בשעת הקטרה מפרשינן שם בגמ' במסקנא לר"א הנ"ל לפי"ד כל המפרשים דהיינו בין בשעת הקטרה דידיה בין שלא בשעת הקטרה דידיה אלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים אבל מבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה דהיכל ודין מתן דמים כדין ההקטרה והא דקתני הקטרה ולא קתני שבהיכל פורשין בין בקדושה דידיה ובין בקדושה דלפני ולפנים ומבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בקדושה דהיכל שיהיה נכלל בזה דין הקטורת ודין מתן דמים היינו משום דשם פרישה אחת היא פי' דשם פרישה דבמתן דמים היינו שם פרישה דבהקטרה ודין פרישה דמתן דמים נכלל בדין פרישה דהקטרה ובספרי עוד"ד הארכתי שם קצת בבואיר הסוגיא דשם לפי פי' זה וגם נתתי שם מקום לפרש דלר' אלעזר לפי"ד המתרץ אין פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת מתן דמים אף בשעת מתן דמים דהיכל דעיקר פרישה דקרא בקטורת כתיב או דקטורת חביבא טובא ויש לחוש יותר דלמא אתי לאמשוכי להיכל כמו שצ"ל לפי"ד המקשה כמו"ש התוס' בד"ה מאי לאו בשעת הקטרה כו' והסוגיא מתיישבת עפי"ז על נכון כמוש"ש ומ"מ אין זה נראה לאמת:

(יח)
ויצא גו' עד דנפיק מכוליה מזבח והיינו מזבח הזהב (יומא נ"ח ב'):

שם מדם הפר ומדם השעיר: פלוגתא דתנאי (יומא נ"ז ב') חד אמר מערבן ומחטא מן התערובות וח"א אין מערבן אלא מחטא מכ"א מהן בפ"ע (שם נ"ח א') ולמ"ד מערב עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא בריקן (שם נ"ג ב') כדי לערבן יפה (שם נ"ח א'):
שם על קרנות המזבח גו' מהיכן הוא מתחיל פלוגתא דתנאי (יומא נ"ח ב' נ"ט א') רעק"א מקרן מזרחית דרומית מערבית מערבית צפונית צפונית מזרחית נמצא שהקיף דרך שמאל והא דאינו מקיף דרך ימין משום דבקרן מערבית דרומית ה"נ למיעבד ברישא דפגע ביה ברישא משום דכי נפיק מבית קדשי הקדשים למ"ד שתי פרוכות היו שם דהכי ס"ל לרע"ק מקרן דרומית מערבית נפיק אלא משום דכתיב ויצא גו' עד דנפיק מכוליה מזבח הלכך הדר מיד להההיא קרן דאתחייב למיתן ליה ברישא וריה"ג וכן סתמא דמתניתין דמתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית ונ"ל לפי ענ"ד דהיינו אפילו לסתמא דמקמי הכי דשתי פרוכות היו שם דנפיק מקרן מערבית דרומית ודלא כפירש"י שם וטעמא דמילתא צ"ל ע"ד מ"ש הל"מ משום דאינהו ס"ל הקפה דרך ימין דווקא בעינן וס"ל דאין לאחר קרן דפגע ביה בין ברישא רק חד זימנא אחר שהתחיל לחטא הלכך מתחיל בקרן מזרחית צפונית כדי שיהיה פעם השלישי בההוא קרן דפגע ביה ברישא וימנע ממנו רק חד זימנא אחר הראשון באופן ההקפה פלוגתא דתנאי שם רא"א עומד במקומו ומקיף ביד ולדידי' איכא תו פלוגתא דתנאי ח"א על כולן היה נותן מלמעלה למטה חוץ מאותה שבאלכסון שרחוקה ממנו נותן ממטה למעלה שכן נוח לו וח"א על כולן היה נותן ממטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שנותן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתווסין מאניה ות"ק דמתניתין ס"ל דמקיף ברגליו הלכך מחטא ויורד בכל קרן וקרן הכל שם. כיצד מחטא טובל אצבעו המיומנת שבימין היינו אצבעו הסמוך לגודל מן הדם שבמזרק ורומר פי' מושך בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה ומחטא כנגד חודו של קרן עד שמכלה כל הדם שבאצבע וכן על כל קרן וקרן (זבחים נ"ג א') ואע"ג דהתם במזבח החיצון איירי נ"ל דדא ודא אחת היא דהכא ג"כ תני לשון מחטא ויורד כמו דתני התם:

(יט)
והזה עליו חותה בגחלים אילך ואילך ומזה על גילויו של מזבח (יומא נ"ט א') והיכן מזה פלוגתא לרע"ק דמסיים בצפונית מזרחית מזה השבע הזיות בצפון המזבח ולריה"ג דמסיים בדרומית מזרחית מזה בדרום המזבח ול"ג שם פתחא בדרום פתחא בצפון אלא מ"ס בדרום קאי ומ"ס בצפון קאי דפלוגתא דריה"ג ורע"ק דלענין היקף המזבח לא תליא בפלוגתא דפתחא היכא הוה קאי כמוש"ל שירי הדם היה שופך על יסוד מזבח החיצון

(שם נ"ח ב') ואיכא פלוגתא דתנאי (שם נ"ט א') אי היינו יסוד דרומי אי יסוד מערבי מ"ג מתנות הן ביוה"כ מדם הפר והשעיר ט"ז על הכפורת ט"ז על הפרוכת ד' ע"ק מזבח הזהב שבע על טהרו (מנחות ט"ז א'):

(כ)

וכלה מכפר גו' הקודש זה לפני ולפנים אוה"מ זה היכל מזבח כמשמעו מלמד שכ"א כפרה בפ"ע (יומא ס"א א') פי' שכ"א כפרה בפ"ע היינו דמתנות דלפני ולפנים כפרה בפ"ע מתנות דהיכל כפרה בפ"ע מתנות דמזבח הזהב כפרה בפ"ע וע"ה מש"ל פסוק ל"ג ונ"מ מהא דכ"א כפרה בפ"ע הוא היינו דאם נשפך הדם לאחר שגמר איזו כפרה מביא אחר ושוחטו במקום הראשון ומתחיל ממקום שפסק (יומא ס' א' ס"א א') אבל אם באמצע כפרה נשפך הדם פלוגתא דתנאי (שם) ר"א ור"ש אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל ות"ק ס"ל דיתחיל בתחלה באותה כפרה שלא נגמרה ויובא עוד להלן:

שם והקריב את גו'. בא לו אצל שעיר המשתלח (שם ס"ו א') שהיה עומד בעזרה:

(כא)

וסמך וגו' והתודה וגו' סומך ב' ידיו עליו וכך היה אומר אנא ה' עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל אנא בשם כפר נא כו' ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום גו' והכהנים והעם העומדים בעזרה כו' ואומרים בשכמל"ו (שם ס"ו א'):

שם ושלח גו' מסרו למי שהיה מוליכו הכל כשרין להוליכו אלא שעשו כ"ג קבע ולא היו מניחין ישראל להוליכו (שם ס"ו א'):

שם איש עתי איש להכשיר את הזר עתי שיהיה מזומן לכך פירש"י ומוכן לכך מאתמול עתי אפילו בשבת לפי שאם היה חולה מרכיבו על כתפו ואפילו לר"נ דס"ל חי נושא את עצמו חולה שאני (שם ס"ו ב') ואע"ג דבלא"ה יוה"כ עצמו ג"כ אסור בהוצאה מ"מ שבת אצטריך דיוה"כ שאני דהכשרו בכך ודלא כרפרם דאמר אין הוצאה ביוה"כ (יומא שם כריתות י"ד א') עתי אפילו בטומאה שאם נטמא זה שהוכן נכנס לעזרה ונוטלו (יומא שם):

שם המדברה צוק היה מירושלים י"ב מילין המיל הוא תחום שבת עשר סוכות היו שם בדרך הראשונה מירושלים מיל וכ"א מחברתה מיל ומהאחרונה לצוק ב' מילין דר"מ ר"א תשע סוכות ועשרה מילין ר"א חמש סוכות ועשרה מילין וכולן יכולין לילך זא"ז ע"י עירוב (יומא ס"ו ב' ס"ז א') מיקירי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה על כל סוכה וסוכה אומרין לו הרי מזון והרי מים ומלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מהאחרון שבהם שאינו מגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו מה היה עושה חולק לשון של זהורית חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו ודחפו לאחוריו והוא

מתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך (שם ס"ז א') ת"ר בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ומתביישין התקינו שיהיו קושרין על פתח אולם מבפנים ועדיין היו מציצין ורואין התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו א"ר נחום כו' בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים וכיון שהגיע שעיר למדבר היה מלבין וידעו שנעשה מצותו שנאמר א"י חטאיכם כשנים גו' (שם ס"ז א') חלה משלחו ישלחנו ביד אחר דחפו ולא מת ירד אחריו וימיתנו (שם ס"ו ב') אבעיא להו אותן האברים מה הן בהנאה רב ושמואל ח"א מותרין וח"א אסורין (שם ס"ז א) ומשמע מעילה י"א ב' דלמ"ד אסורין מועלין בהם מיהו לא הוזכר שם בדיני מעילה ועמש"ל בסדר ויקרא בדיני המעילה אמר רבא מסתברא כמ"ד מותרין לא אמרה תורה שלח לתקלה (יומא ס"ז ב') ועיין (קדושין נ"ז ב'):

(כב)

אל ארץ גזרה אין גזרה אלא חתוכה דבר אחר אין גזרה אלא דבר המתגזר ויורד ד"א גזרה כו' אני ה' גזרתיו כו' (יומא ס"ז ב'):

הכ"ג אחר שמסר את השעיר בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין לקיים בהם את המבואר להלן פסוק כ"ז קרען והוציא את אימוריהן ונתנם במגס להקטירן ע"ג המזבח לכשיגיע זמנן קלען במקלעות שלמין בלי נתוח ובלי הפשט והוציאן לבית השריפה (יומא ס"ז ב') הוציאן פשוט דהיינו צוה להוציאן וכן קלען צוה לקלען דהוצאתן ושריפתן כשרה בגרים כמוש"ל בפר כהן משוח אמרו לו לכ"ג הגיע שעיר למדבר ומנין היו יודעין כו' דירכאות היו עושין ומניפין בסודרין כו' אמר ר' יהודה והלא סי' גדול הי' להם מירושלים ועד בית חדודו שלשה מילין הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין מיל ויודעין שהגיע שעיר למדבר פי' דבזה נתקיימה מצותו לר' יהודה ר' ישמעאל אומר והלא סי' אחר הי' להם לשון של זהורית הי' קשור על פתחו של היכל וכשהגיע שעיר למדבר הי' הלשון מלבין שנאמר אם יהיו גו' (שם ס"ח ב') בא לו כ"ג לקרות כו' חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת ראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכ"ג וכ"ג עומד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור בסדר אמור וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים היינו שבסדר פנחס קורא ע"פ ומברך עליה שמונה ברכות על 1 התורה ועל 2 העבודה ועל 3 ההודאה ועל מחילת 4 העון ועל 5 המקדש בפ"ע ועל 6 ישראל בפ"ע ועל 7 ירושלים בפ"ע ועל 8 הכהנים בפ"ע ועל שאר התפלה (שם ס"ח ב') ת"ר ושאר התפלה רנה תחנה בקשה מלפניך על עמך ישראל שצריכין להושע וחותם

בשומע תפלה ואח"כ כאו"א מביא ס"ת מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים (שם ע' א') ע"ש רצה הכה"ג קורא בבגדי בוץ רצה קורא באצטלית לבן משלו (שם ס"ח ב') ואז מקדש ידיו ורגליו קודם שפושט או אחר שפושט כמוש"ל בפסוק וא"ו בפלוגתא דר"מ ות"ק דבענין זה כן נראה ממתניתין דשם ע' א' וכ"כ הרא"ש ואם בבגדי בוץ קורא הוא מקדש ידיו ורגליו אח"כ כשפושטן ללבוש בגדי זהב משנה שם אהא דתנינן וכ"ג עומד ומקבל דמשמע שהי' יושב מקודם פרכינן והא אין ישיבה בעזרה אלא למלכות ב"ד בלבד כו' ומתרצינן בעזרת נשים (יומא ס"ט א' ב') הרואה כ"ג כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין הרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ"ג כשהוא קורא ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהם שוה כאחת (שם ס"ח ב'):

(כג)

ובא אהרן גו' למה הוא בא אינו בא אלא להוציא את הכף ואת המחתה שהניח מקודם לפני ולפנים יומא ל"א ב' ע' ב' ע"א א') ולימדו חז"ל אותנו בשם שעומק פשוטו של מקרא המתאים עם טעמי וסברות המצות הוא שלא בא הכתוב ללמדנו בזה רק עיקר עבודה זו ושאחריה יניח בגדי לבן שלו שלא ישתמש בהן עוד כמוש"ל אבל לא בא ללמדנו בזה סדר וזמן עבודה זו שתהי' אחרי מה שנתבאר מקודם לפסוק זה אלא זמן עבודה זו היא אחרי מה שיתבאר בסמוך מהכתוב אח"ז דהיינו אחרי אילו ואיל העם ואימורי הפר והשעיר שהיו קרבין עם אילו ואיל העם כמוש"ל והטעם שלא שמר הפסוק בזה את הסדר נ"ל נכון לגמרי שבא הכתוב לסדר ולבאר זאח"ז כל העבודות העשויות בבגדי לבן ודין אחריתן שלא ישתמש בהן עוד ושמר סדרן ולא חשש לסדר העבודות בכלל בערבוב עבודות בגדי לבן עם עבודות בגדי זהב וטעם הדבר שלא יוציא הכף והמחתה אחרי האמור מקודם ולא יפסיק בעבודת בגדי זהב בין עבודות שבבגדי לבן נ"ל שהוא נכון ג"כ ע"ד הפשוט שעבודה שהיא יותר חשובה וודאי ראוי להקדימה והוצאת הכף והמחתה אינה עבודה חשובה כעבודות האמורות לאח"ז שאינה אלא שירי מצוה ועבודה ומה שמקדים הוצאת הכף והמחתה לעבודת תמיד של בין הערבים כדבעינן למימר קמן שאני תמיד של בה"ע ע שאינו חובת היום והראוי הוא להשלים כל עבודות היום מקודם תמיד של בה"ע:

שם ופשט גו' כלומר אחר שהוציא הכוה"מ יפשיט בגדי לבן:

שם והניחם שם מלמד שטעונין גניזה רד"א. מותרות הן לכהן הדיוט רק שלא ישתמש בהן ביוה"כ אחר (פסחים כ"ו יומא כ"ד א'):

(כד)
ורחץ את בשרו במים עפ"י מש"ל מבואר שזה היה אחרי שקרא בתורה ובירך השמונה ברכות כנ"ל בסוף ביאורי לפסוק כ"א וכבר הבאתי שכל טבילה צריכה קידוש לפניה וקידוש לאחריה ועמש"ל נידון הקידוש שלפני טבילה זו כשקרא באצטלית לבן שלו **שם ולבש את בגדיו גו'** היינו בגדי זהב (יומא ל"ב א' ע"א א') שאילו ואיל העם בבגדי זהב ועולתו ועולת העם שלאח"ז היינו אילו ואיל העם אשר נזכרו לעיל בתחלת הענין:

(כה)
ואת חלב החטאת יקטיר גו' היינו אימורי פר חטאת שלו ואימורי שעיר הנעשה בפנים שחבירו משתלח שנתנן במגס להקטירן כמוש"ל פסוק כ"א ד"ה המדברה ר' אליעזר אומר יצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת פירש"י דפר ושעיר שנתנן במגס כנ"ל אבל פר העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ פי' האמורים בסדר פנחס עם תמיד של בין הערבים ועמש"ל פרשה ה' פסוק ח' ד"ה לחטאת דנ"ע דחטאות המוספין כולן קרבין אחר העולות כדמשמע מלישנא דהכא ושכן מו כלח לרע"ק להלן רעק"א פר העילה ושבעת כבשים עם תמיד של שחר היו קרבין שנאמר מלבד גו' ואח"כ עבודת היום פי' שחיטת הפר והשעיר וקבלת דמן והזאתן והקטורת שלפני ולפנים ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ שנאמר שעיר עזים גו' מלבד חה"כ ואח"כ אילו ואיל העם ואח"כ אימורי חטאת ואח"כ תמיד של בין הערבים מ"ט דר"א עביד כדכתיב עביד ברישא דת"כ והדר עביד דחומש הפקודים ורע"ק כדקתני טעמא מלבד עולת הבוקר גי' אלמא מוספין עם תמיד של שחר עביד להו (יומא ע' א' ב') בגמ' ובביאור כ"ז אימורי חטאת לר"א פשוט לברור שמקריב בהדי אילו ואיל העם בחד לבישה בבגדי זהב דהיינו לבישה שלישית ראשונה בבגדי זהב לתמיד של שחר שניה בבגדי לבן לעבודת היום שלישית לאילו ואיל העם ולרע"ק פירש"י דג"כ בהדי אילו ואיל העם היו קרבין בחד לבישה והתוס' שם פירשו דלרע"ק אימורי חטאת קרבין עם תמיד של בין הערבים ודברי תימא הן לפי ענ"ד דאם נאמר דגם התוס' ס"ל דתמיד של בה"ע היה קרב אחר הוצאת הכף והמחתה וכמוש"ל וודאי תימא דמנ"ל לעקור הכתוב מפשטי' וגם לעקור דברי רע"ק מפשטן ולחדש בזה פלוגתא בין ר"א לרע"ק ואם נאמר דס"ל להתוס' דתמיד של בת"ע היה עושה אחר אילו ואיל העם ואימורי חטאת בחד לבישה כמו"ש בגליון התוס' ג"כ תמוה מאד כמו"ש בסמוך וכל קושיותיהם דשם אינם מוכרחין ולמתניתין אין לנו לחוש כיון שכבר אמר רבא בפי' דלאו מתקנתא היא ומה שכתבו התוס' בתיקונה ג"כ בלתי מעלה ארוכה כלל דגם לפי דבריהם בלתי מתוקן כלל ומה שלא הזכירו בש"ס לעיל ל"ב א' האימורין בהדי אילו ואיל העם משום דל"ח רק עיקר העבודה שבאותה ה הלבישה ושעיר הנעשה

בחוץ לרע"ק נעשה ג"כ בהדי אילו ואיל העם בחד לבישה דהיינו בלבישה שלישית ותמיד של בה"ע בלבישה חמישית דלכו"ע הוה אחר הוצאת הכף והמחתה וכפירש"י והא דלא הזכיר בזה הוצאת הכף והמחתה נ"ל משום דלא חשיב רק הני דבבגדי זהב ולקמן נדבר עוד מדין תמיד של בה"ע ר' יהודה אומר משמו פירש"י של רע"ק א' קרב עם תמיד של שחר ושתה עם תמיד של בה"ע ר"א בר"ש. אומר משמו ששה קרבין עם תמיד של שחר ואחד עם תמיד של בה"ע שם. ונידון פר העולה ושעיר החטאת לר' יהודה ולר"א בר"ש משמו של רע"ק לא אתפרש בגמ' ונ"ל דהפר לעולה ודאי קרב עם תמיד של שחר לדידהו קודם לכבשים כדאמרינן מקודם לת"ק אליבא דרע"ק דפרים קודמין לאילים ולכבשים (זבחים צ' א') ושעיר הנעשה בחוץ שהוא מהמוסף נראה ה דקרב עם תמיד של בה"ע כמו ר"א דלא מסתבר כלל דשעיר החטאת דמוספין קרב בין הכבשים בהדי אילו ואיל העם כמי לת"ק דרע"ק מנחות המוספין ונסכיהם נראה דהיו באין בהדי אברי המוספין כמו בכל יום, שהיו קרבין עם האברים כדאיתא תמיד פ"ד דכו"ע מיהו דחד איל הוא כמאן כרבי דתניא רבי אומר איל אחד האמור כאן הוא האמור בחומש הפקודים ר"א בר"ש אומר שני אילים הן אחד האמור כאן ואחד האמור בחומש הפקודים שם. ונ"ל דלר"א בר"ש אותו האיל שבחומש הפקודים קרב אחרי הפר לעולה וקודם לכבשים דאילים קודמים לכבשים (זבחים צ' א') חמש עבודות הן תמיד של שחר בבגדי זהב עבודות היום בבגדי לבן עמש"ל פסוק כ"א אילו ואיל העם בבגדי זהב הוצאת הכף והמחתה בבגדי לבן תמיד של בה"ע בבגדי זהב (יומא ל"ב א') מוכח להדיא מכל הנ"ל כמוש"ל דתמיד של בה"ע לכו"ע קרב אחר הוצאת הכף והמחתה וכן הוא בדין עפ"י הכלל ששמענו מדברי ר"א עביד כדכתיב ברישא דת"כ והדר עביד דחומש הפקידים דשארי תנאי לא נחלקו ע"ז רק בענין דמוכחי קראי מיהו בגליון התוס' כתב דלרע"ק תמיד של בה"ע קרב אחר אילו ואיל העם ואימורי החטאת בחד לבישה דהיינו בלבישה שלישית הבאתיו מקודם בדברי וכן כתב הרמב"ם בפירוש סדר היום בבגדי לבן היינו לבישה שניה אילו ואיל העם והמוספין ואימורי חטאת ותמיד של בה"ע בבגדי זהב בלבישה שלישית הוצאת הכף והמחתה בבגדי לבן בלבישה רביעי קטורת חביתין נסכים נרות בבגדי זהב בלבישה חמישית ואף שזה תמוה למאד עפ"י הש"ס שלנו מצאנו בירושלמי אמר ר' יוחנן הכל מודים בהוצאת הכף והמחתה שהיא לאחר תמיד של בה"ע והל"מ הביא ראיות לדברי הרמב"ם ולפי ענ"ד אינם מוכרחין כלל ובנוסח הספרדים כתוב כדעת הרמב"ם ולפי מ"ש העיקר דתמיד של בה"ע היה קרב בלבישה חמישית פשוט שהיה מקריב עמו מנחתו ונסכו ומנחת חביתין של כ"ג שבערב וקטורת של בה"ע

ונרות היו באין בין אברים לנסכים (יומא ל"א ב' שם ע' א' ובמס' תמיד) אלא דמ"מ לא אתפרש סדרן בדיוק כל המשנה מעבודה לעבודה צריך טבילה ועל כל טבילה שני קידושין א' לפניה וא' לאחריה חוץ מטבילה ראשונה שלא היה קידוש לפניה כמוש"ל ונגד זה היה לו קידוש בלא טבילה לאחר שגמר תמיד של בה"ע ושארי כל העינים כנ"ל בבגדי זהב נמצא שחמש טבילות היה טובל כ"ג בו ביום ועשרה קידושין היה עושה בו ביום וכל הטבילות היו בקודש לבד הראשונה כנ"ל יומא ל' א' ל"א א' ל"ב א' ע"א א' י"ט א'):

(כו)
והמשלח גו' מאימתי מטמא בגדים משיצא חוץ לחומת ירושלים רש"א משעת דחייתו לצוק (יומא ס"ז א') במשנה ר' יוסי אומר משהגיע לצוק (שם ב') השעיר עצמו אי נו מטמא בגדים מחיים לא אדם וכלים ואי מטמא אוכלין ומשקין מחיים פלוגתא דתנאי (זבחים ק"ה א') דחכ"א חי אינו מטמא ט"א ור"מ אומר מטמא וע"ש
שם ואחרי כן יבוא אל המחנה היינו למחרת יוה"כ (עיין יומא ס"ז א') אתא משלח פי' רש"י למחר כמו"ש מצאו לכ"ג בשוק או"ל אישי כ"ג עשינו שליחותך מצאו בביתו או"ל מחיה חיים עשינו שליחותו אמר רבה כי מפטרו רבנן מהדדי בפומבדיתא אמרי הכי מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים טובים ומתוקנים (יומא ע"א א'):

(כז)
ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת גו' יוציא גו' ושרפו גו' מנתחם לנתחים בלי הפשט (יומא ס"ח א') ענין זה ג"כ אינו על הסדר שהרי בשעה שכ"ג קורא נשרפין הפר והשעיר וכאן כבר נאמר עשיית אילו ואיל העם שהיה אחרי קריאתו (יומא ע"א א') וצ"ל כמוש"ל גבי הוצאת הכוה"מ שלא בא הכתוב בזה ללמדנו רק עיקר הדבר ולא סדר הדברים היכן שורפן ודיני קבלת טומאה ופסולי דפרים הנשרפין הכל נתבאר לעיל בפרשה ד' בפסוק י"ב:

(כח)
והשורף אותם גו' כל הדינים שבזה נתבארו לעיל פרשה ד' פסוק י"ב:

(כט)
תענו גו' וכל מלאכה לא תעשו יתבאר בסדר אמור:

(לב)
וכפר הכהן גו' אשר ימלא את ידו גו' מה ת"ל לפי שנאמר ש"י ילבשם הכהן גו' (שמות כ"ט) אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה נתרבה שבעה ונמשח יום א' נתרבה יום א' ונמשח שבעה מנין ת"ל אשר ימשח גו' ואשר ימלא גו' מ"מ (יומא ה' א') ופשוט בכולא

תלמודא דריבוי יום א' בני משיחה כלל ג"כ הוה בכלל מכל מקום דהכא היינו דתנן בריש יומא דמתקינין כהן אחר שמא יארע בו פסול בכ"ג דודאי אינו משמש בשמונה בגדים מקמי הכי פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד ש"ש מחנכין אותו בתמיד ש"ש פי' שלובש שמונה בגדים דהיינו בגדי זהב שהן בגדי כ"ג וה"ל כהן מרובה בגדים שדינו כדין משוח לכ"ד לבד מפר הבא על כל המצות כדאיתא (הוריות ו' ב') אלא אירע בו פסול אחר תמיד ש"ש במה מחנכין אותו א"ר אדא בר אהבה באבנט הניחא למ"ד אבנטו של כ"ג בשאר ימות השנה שהי' של כלאים זהו אבנטו של כהן הדיוט פי' דאבנט של כהן הדיוט הי' של כלאים שפיר דאיכא היכר באבנט כ"ג ביוה"כ דהוה של בוץ וה"ל כמרובה בגדים אלא למ"ד אבנטו של כ"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט פי' דאבנט של כהן הדיוט תמיד אינו של כלאים מאי איכא למימר הא ליכא שום היכר בד' בגדים דכ"ג מד' בגדים של כהן הדיוט אמר אביי לובש שמונה ומהפך בצינורא כו' ור"פ אמר עבודתו מחנכתו מי לא תניא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן ה"נ עבודתו מחנכתו (יומא י"ב א' ב'):

(לג)

וכפר את מקדש הקודש גו' מקדש הקודש זה לפני ולפנים אה"מ זה היכל מזבח כמשמעו וכפר אלו עזרות הכהנים כמשמען עם הקהל אלו ישראל יכפר אלו הלוים הושוו כולן לכפרה אחת שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות דברי ר' יהודה רש"א כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו כך דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו וכשם שווידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך ווידוי של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות (יומא ס"א א' שבועות ב' ב' י"ג ב') מקדש הקודש זה לפני ולפנים כו' פירש"י דהיינו אטומאה דלפני ולפנים ואטומאה דהיכל וטומאת המזבח היינו ששימש על המזבח בטומאה והתוס' (שבועות י"ג ב') כתבו דקאי אהזאות דלפני ולפנים ודהיכל ומזבח הזהב ושירי הדם שעל מזבח החיצון ולפי"ז א"ש הא דאיתא שם אקרא דוכלה מכפר גו' כלשון הזה ומסיק מלמד שכ"א כפרה בפ"ע ולפירש"י נ"ל דצ"ל כיון דחשיב החטאים כ"א בפ"ע ממילא דההזיות שכנגדן ג"כ כ"א כפרה בפ"ע הוא חייבי חטאות ואשמות וודאין שעבר עליהם יוה"כ חייבין להביא אחר יוה"כ (כריתות כ"ה) אבל אשם תלוי יוה"כ פוטרו (שם) וע"ה מ"ש מזה לעיל פרשה ה' בדיני אשם תלוי כפרה דשאר עבירות היינו בין על השגגות בין על הזדונות (שבועות שם) ובענין אי השעיר מכפר בלא תשובה תליא מלתא בפלוגתא דרבי

ורבנן בענין כפרה דיוה"כ ויובא להלן פרשה כ"ג דלרבנן גם השעיר אינו מכפר בלא תשובה משום זבח רשעים תועבה (שבועות י"ב ב') ועמש"ש:

(לד)

והיתה זאת לכם לחקת עולם גו'. כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום (יומא ס' א') א"ר יהודה אימתי בדברים הנעשין בבגדי לבן אבל דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי ר' נחמי' אומר בד"א בדברים הנעשין בבגדי לבן בין בפנים בין בחוץ אבל בדברים הנעשין בבגדי זהב בחוץ מה שעשה עשוי (יומא ס"א) בגמ' מת אחד מהם פי' א' מהב' שעירים אם עד שלא הגריל מת יקח זוג לשני אם משהגריל מת יביא זוג אחר ויגריל עליהם בתחלה ואם של שם מת יאמר זה שעלה עליו הגורל לה' יתקיים תחתיו ואם של עזאזל מת יאמר זה שענה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת צבור מתה ר' יהודה אומר תמות ועוד אר"י נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם (יומא ס"ב א' במשנה) מי קרב משנים דשל שם כשמת של עזאזל ומי משתלח משנים דשל עזאזל כשמת של שם כשמת של עזאזל אחר שנשחט של שם דאיכא תרי של שם לכו"ע ישפך הדם לאמה וקרב השני של זוג שני דכולהו הני תנאי ס"ל שחוטין נדחין והא דקתני בדברי ר"י מת המשתלח ישפך הדם אף ת"ק לא פליג עלה ועיין (זבחים ל"ד ב') דרב אשי ס"ל דכל שבידו לא הוי דיחוי והכא ל"ח בידו ע"ש רש"י ובמת המשתלח בעוד של שם חי מי יקרב מהשנים של שם ובמת של שם מי ישתלח מהשנים של עזאזל לר' יהודה וודאי דשל זוג ראש ימות ומתכפר בשני שבזוג שני דהא בפי' אמר נשפך הדם ימות המשתלח משום דס"ל דבע"ח ג"כ נדחין והל א"ש דראשון ימות כדר' אבא אמר רב במס' תמורה כ"ג דהכל מודים בחטאת שאבדה והפריש אחרת תחתיה שאם נתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה ולת"ק דר' יהודה פלוגתא (יומא ס"ד א') רב אמר שני שבזוג ראשון יקרב או ישתלח דס"ל מצוה בראשון ובע"ח אין נדחין שני שבזוג שני בין של שם בין של עזאזל ירעה והא דביחיד כה"ג מתה ול"ד להפריש שתי חטאות לאחריות דאמר ר' אושעיא דמתכפר באחת מהן והשניה תרעה היינו משום דכיון דס"ל מצוה בראשון מעיקרא כי מפריש לאיבוד דמי (שם ס"ה א') ר' יוחנן סבר שני שבזוג ראשון ירעה שני שבזוג שני יקרב או ישתלח (שם ס"ד א') וכ"ז לתנאי דמתניתין אבל חנן המצרי אומר אפילו דם בכוס מביא חבירו ומזוג לו דלית ליה דחויין כלל (יומא ס"ג ב') ור"ש פליג אכל הני תנאי וס"ל דבמת א' מהן מביא חבירו שלא בהגרלה (יומא ב' א' ס"ג ב') אמר עולא שעיר ששחטו קידם מתן דמו

של פר פי' לפני ולפנים לא עשה ולא כלום (יומא ס"א א') הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר (שם ס' א' במשנה) ופרכינן (שם ס"א א') לעולא דהא השעיר פסול דנשחט קודם מתן דם הפר ומתרצינן במתנות שבהיכל נתערבו ני דמים בדמים פי' דם השעיר בדם הפר קודם כל המתנות שבהיכל אחר המתנות דלפני ולפנים כנ"ל וכמו"ש התוס' שם עמוד ב' אמר רבא נותן אחת למעלה ושבע למטה ועולה לכאן ולכאן כו' הא קא יהיב למעלה דשעיר מקמי מטה דפר כו' אלא אמר ר' ירמיה נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם הפר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם השעיר (יומא נ"ז א') פי' דבראשונה נותן דם השעיר שבתערובות לשם מים ואח"כ ליתן דם הפר שבתערובות לשם מים נתערבו לו דמים בדמים במתנות האחרונות פי' אחר שנתן אחת למעלה מדם הפר נתערבו הדמים של פר ושל שעיר אמר רבא ניתן שבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר ובראשונה רואין דם השעיר למטה כמים ובאחרונה רואין דם הפר כאלו הן מים (יומא נ"ז א' ב') ובתוס' שם ד"ה תנא א"ר הקשו לרבנן דר"א (זבחים ע"ט ב') דלא ס"ל רואין כאלו הן מים בכה"ג אמאי מותר בזה ותי' בתוס' דבכה"ג דמעיקרא תרוייהו שוין במתנתן מודו רבנן דעולין לשם מים ואף לפי מש"ש דאיסורא דמתנות שלא במקומן הוא משום לאו הבא מכלל עשה וכי מכוין לשם מים ליכא איסורא רק למ"ד מצית א"צ כוונה ג"כ י"ל בזה ע"ד מ"ש התוס' דבכה"ג ליכא לאו הבא מכלל עשה וכמו"ש התוס' (ר"ה כ"ח ב' ד"ה ומנא תימרא דבעשיית מצוה אחת כמה פעמים ליכא בל תוסיף ועולין לשם מים ויותר נ"ל פי ענ"ד עפ"י מש"ש כנ"ל דבחטאות דשלא לשמן פסולות אף לרבנן דס"ל מצות א"צ כוונה הדין כמו בשארי קרבנות למ"ד מצות צריכות כוונה נתערבו לו כוסות בכוסות נותן וחוזר ונותן וחוזר ונותן שלשה פעמים (שם) פירש"י בכל עבודה ועבודה ניתן א' למעלה ושבע למטה מן הראשון ואח"כ נותן כך מהשני וחוזר ונותן כך מהראשון דממ"נ יצא כי' וכ"ז היינו רק אחר שנתן לפני ולפנים דהא שעיר ששחטו קודם מתן דם הפר לפני ולפנים פסול כנ"ל תוס' שם ב' ד"ה נותן מקצת דמים נתערבו לו ומקצת דמים לא נתערבו לו פשוט כי יהיב מוודאין יהיב מיהי הנך שירים הוו וליסוד אזלי אי דילמא דחויין הוי ואזלין לאמה אר"פ אפינו למ"ד כוס עושה חבירו שירים ה"מ היכא דאי בעי למיתב מצי יהיב אבל הכא דאי בעי למיתב ל"מ יהיב לא א"ל ר"ה ברי' דר"י לר"פ אדרבא יפילו למ"ד כוס אחד עושה חבירו דחוי ה"מ דדחי בידים אבל לא דחי בידים לא (יומא נ"ז ב') אבעיא להו שחט ומת מהו שיכנס אחר בדמו מי אמרינן בפר ואפילו בדמו של פר א"ד בפר ולא בדמו של פר רח"א בפר ולא בדמו של פר ולר"א בפר ואפילו בדמו של פר ר'

אמי אמר בפר ולא בדמו של פר ר' יצחק אמר בפר ואפילו בדמו של פר (יומא מ"ט ב') בעי ריב"ל חפן ומת מהו שיכנס אחר בחפינתו (שם מ"ט א') ומפרשינן שם דס"ל בפר ואפילו בדמי ש"פ דאת"ל דצריך לשחוט פר אחר ודאי דאין אחר נכנס בחפינתו דא"ר חנינא קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום אר"פ אי חופן וחוזר וחופן חבירו נכנס בחפינתי דקא מקיימא חפינה אי אין חופן וחוזר וחופן תבעי לך א"ל ר"ה בריה דר"י לר"פ אדרבה אי חופן וחוזר וחופן לא יכנס אחר בחפינתו א"א שלא יחסר ושלא יוסיף ואי אין חופן וחוזר וחופן תבעי לך (יומא שם):

תיקונים בנוסח אמיץ כח במוסף יוה"כ נ"ל שכצ"ל נלוים אליו כו' עקב קטורת פייס חדשים לא ישלשו ערך נתחים יחד פייס הרביעי לא ירבעו עלה ברק השחר כי' קרב לבדים מחזיר קטורת לחפניו כו' ועושן ויצא והתפלל תפלה קצרה בהיכל ריבה ממרס כי' חוץ לבודלת בין מזבח הזהב לבודלת כו' יז כמשפט כפורת מדם הפר רגש ושנה והזה מדם שעיר כמשפט כפורת שב ובללן וחיטא מזבח סגור בקרניו ארבע ושבע על טהרי שקד ובא לו כו' כנפץ כלי יוצר אחר שמסר השעיר למדבר שחוזה אחז כו' שאג כו' תכף ועש שעיר חטאת המוספין אילו ואיל העם תרב חטאת היום הקריב כתיק תר וקידש פשט וטבל תכריך בדים עט וקידש כו' וכך היתה תפלתו כו' שתהא שנה זו גשומה אם שחונה ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנסה זה מזה ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים ובכן יה"ר מלפניך ה' או"א שתהא השנה הזאת כו':

ביאורים בנוסח הנ"ל אחר שקיבל וזרק דם תמיד ש"ש הכהנים הדיוטים מעלין האברים לכבש והממונה או"ל ברכו ברכה אחת והן פותחין וקורין א"ע עשרת הדברות שמע והיה ויאמר אמת ויציב רצה שים שלום דישנו מזבח הפנימי והיטיבו חמש נרות ראשונות הכל ע"י כהנים הדיוטים:

שם פעולת כליל השלים ועש כסדר נכלל בזה פר העולה ושבעה כבשים עולות שבסדר פנחס ונסכיהם וחביתי כ"ג:

שם שאג סדרי יום פי' אחרי מות אך בעשור שבסדר אמור ובעשור שבחומש הפקודים ומברך שמונה ברכות על התורה ועל העבודה על ההודאה על מחילת העון על המקדש על ישראל על ירושלים על הכהנים ועל שאר התפלה כיצד תחנה בקשה מלפניך על עמך ישראל שצריכין להושע וחותם בשומע תפלה:

פרשה יז

(ג)
אשר ישחט גו' בעדים והתראה חייב מלקות (מכות י"ג א') עונש שמענו אזהרה מנ"ל (זבחים ק"ו א') פי' התוס' דבלא אזהרה אינו לוקה ול"ת דכתיב להלן פסוק וא"ו ולא יזבחו גו' אע"ג דלפי מדרש חז"ל לא קאי אשוחט לעבודת כוכבים אלא אשחוטי חוץ מ"מ לא איירי רק בקדשים שהקדישן בשעת היתר הבמות ושחטן בשעת איסור הבמות ואין מזהירין מן הדין פי' בק"ו בהוקדשו בשעת איסור הבמות ואפילו למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין א"ר יוחנן אתיא הבאה הבאה מהעלאה דלהלן פסוק ט' מה להלן לא ענש אא"כ הזהיר היינו בספר דברים פרשה י"ב דכתיב שם השמר לך פ"ת גו' וכל השמר פן ואל אינו אנא ל"ת אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר רבא אמר אתיא שם שם מהעלאה. הכל (זבחים שם ק"ז א') קדשים שנשחטו בחוץ אע"ג דמעילה לית בהו כמו שנתבאר לעיל פרשה ה' בדיני מעילה מ"מ אסור בהנאה וצריך קבורה ואפילו בבכור שהוא ממון כהן הדין כן כדאיתא (בכורות כ"ח) ומשמע שם להדיא דהתם מה"ת ועמש"ל בסדר ויקרא בדיני המעילה המעלה אברי עולה שנשחטה בעזרה וכן אימורי קדשים קלים ואימורי חטאות ואשמות שנשחטו בעזרה ג"כ בכרת ובל"ת כנ"ל שם וכמו שיתבאר להלן אינו חייב עד שיעלה לראש המזבח רש"א אפילו העלה על הסלע או על האבן חייב (שם ק"ח א' במשנה) תניא קרן כבש ריבוע יסוד כו' אין מעכבין בבמה קטנה (שם ק"ח ב') ומשמע להדיא שם דלענין העלאת חוץ ג"כ לא מעכבי וחייב אף לרבנן תניא דם יחשב פי' דכתיב בשחוטי חוץ לרבות הזורק פי' הזורק דם קדשים שנשחטו בפנים דברי ר' ישמעאל רעק"א או זבח דכתיב בהעלאה לרבות את הזורק (שם ק"ז א') ת"ר מחוץ למחנה יכול חוץ לג' מחנות ת"ל אי עז במחנה מנין אף במחנה לויה ת"ל במחנה אי במחנה יכול השוחט עולה בדרום יהא חייב ת"ל או אל מחו"ל מה חו"ל מיוחד שאינו ראוי לשחיטת קדשים ולשחיטת כל זבח יצא דרום שאעפ"י שאינו ראוי לשחיטת קדשי קדשים ראוי לשחיטת קדשים קלים (שם ק"ז ב' אמר עולא השוחט על גגו של היכל חייב הואיל ואינו ראוי לשחיטת כל זבח (שם) ורבא פליג עליה וס"ל דפטור כולה בפנים וצוארה בחוץ פשיטא דחייב דאמאי קפיד רחמנא אשחיטה ושחיטה בחוץ הואי (שם) כולה בחוץ וצוארה בפנים לרבא מפורש שם דחייב ולעולא משמע שם דפטור בגמ' זבחים ק"ח ב' ממעטינן מקרא לפטור שוגג אנוס ומוטעה והיינו מחייב כרת דשוגג הא חייב בקרבן וכתבו התוס' קצת קשה אנוס ל"ל קרח כו' ושמא אנוס היינו אומר מותר ותימא שוגג ל"ל קרא למעט פשיטא בר קרבן הוא וי"ל דסד"א אי לא

מייתי קרבן ליהוי בכרת כי' (תוס' שם) בכל התירה כולה שלוחו של אדם כמותו (רפ"ב דקדושין) מיהו אין שליח לדבר עבירה אלא המשלח פטור ושליח חייב לבר ממעילה ושליחות יד בפקדון וטביחה ומכירה בגניבה (קדושין מ"ב א') ושמאי הזקן ס"נ דיש שליחות לד"ע והמשלח חייב (שם מ"ג א') ומספקינן שם בגמ' אי היינו חיוב בדיני אדם או חיוב בדיני שמים ואת"ל חייב בדיני אדם מודה שמאי באומר לשלוחו צא בעול את הערוה ואכול את החלב ששליח חייב ומשלח פטור שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב (שם) ולדידן אי יש שלד"ע בשליח שוגג עי' תוס' ב"מ י' ב' ב"ק ע"ט א' ש"ך חו"מ סי' שמ"ח ומש"ש בספרי עוד"ד ב"מ שם תניא אשר ישחט גי' אין לי אלא שוחט בהמה בחוץ שחט עוף פי' תור או בן יונה מנין ת"ל או אשר ישחט יכול אף המולק ודין הוא מה שחיטה שאין דרך הכשרה בפנים חייב מליקה שדרך הכשרה בפנים אינו דין שהיא חייב ת"ל זה הדבר (שם ק"ז א' דברי ר' ישמעאל ורע"ק יליף לה מאו אשר ישחט ע"ש פשוט מזה דבכל שחיטה פסולה פטור משום שחוטי חוץ ומשמע להדיא בזה ושם קי"א ב' חילין פ"ב במחוסר זמן דבכ"ז פטיר לגמרי ויש לעיין למה לא תהיה מיתה כמום דעובר משים כל מים ל"י בו כדאיתא (בכורות ל"ד) ונ"ל משום דאין מזהירין מן הדין ואף לפי מ"ש הר"ן (חולין י"ב ב') דחתיכת עיר ובשר הצואר היה מום מ"מ דצורך ותחלת מיתה היא ל"ה מים כמי לענין שחיטה כשירה מיהו איסורא נ"ל דודאי איכא מה"ת משום ק"ו כדמשמע להדיא (מכות י"ז ב') ועוד יש בזה ק"ו ממותיר בקדשים ומאיסור איבוד תרומה עי' בכורות ל"ד א' ועיין מכות י"ד ב' ופשוט בכ"ז דאסיר באכילה ובהנאה מה"ת כדין קדשים שמתו ועמש"ל פרשה ה' פסוק ט"ו ד"ה מקדשי השם ת"ר אשר יעלה עינה גו' אין לי אלא עילה מנין לרבית אימורי אשם חטאת אימורי קדשי קדשים פירש"י כבשי עצרת שהן עצמן נאכלין אימורי קדשים קלים ת"ל זבח מנין לרבות המעלה את הקומץ הלבונה הקטורת מנחת כהנים פת שכולה כליל ומנחת כהן משוח פי' מנחת חביתין המנסך שלשה לוגין יין כי' ת"ל ואל פתח אהל מועד גו' כל הבא לפתח אה"מ חייבין עליו בחוץ ואין לי אלא קדשים כשרים מנין לרבות פסולין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו פסולין וזרקו את דמו והניתנין למטה שנתנן למעלה והניתנין למעלה שנתנן למטה הניתנין בחוץ שנתנן בפנים הניתנין בפנים שנתנן בחוץ הפסח והחטאת שעשאן שלא לשמן מנין ס"ל לא יביאנו לעשות כל המתקבל פתח אה"מ חייבין עליו בחוץ (שם ק"ט א') ובביאור זה י"ל לפו"ר דהיינו משום שהיו ראויין לפתח אה"מ קודם שחיטה מחיים ורש"י פי' כיון דאם עלו לא ירדו וכהן נזקק להפך בהם בצינורא או להעלותן מראש המזבח למערכה לעשות

קרינא ביה וידובר מזה להלן פרת חטאת ששרפה חוץ מגתה שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ פטור שנאמר ואל פתח אה"מ לא הביאו כל שאינו ראוי לבוא לפתח אה"מ אין חייבין עליו (זבחים קי"ב א') במשנה מאי חוץ מגתה אר"ל חוץ ממקום הבדוק לה א"ל ר' יוחנן והלא כל א"י בדוקה היא אלא אר"י כגון ששחטה לפנים מן חומת ירושלים וכ"ש חוץ לחומה שלא כנגד הפתח במאי קא מיפלגי מ"ס ירד מבול לא"י ולא הוה בדיקה גמורה ומ"ס לא ירד (שם קי"ג א') שעיר המשתלח ורמינהו אי קרבן שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן שנאמר במדבר נ"א ונקרב את קרבן ה' ת"ל ואל פתח אה"מ גו' מי שראוי כו' לה' להוציא שעיר המשתלח שאינו מיוחד לה' פי' אלמא דשעיר המשתלח לא מתמעט מפתח אה"מ רק מקרא דלה' ומסקינן ל"ק כאן קודם ווידוי דראוי הוא לפתח אה"מ לווידוי ומתמעט מלה' כאן לאחר ווידוי מתמעט מפתח אה"מ וכתבו התוס' דהיינו דאפשר למעוטי מפתח אה"מ אבל א"צ לכך דלאחר ווידוי אתי בק"ו מקודם ווידוי וקרא דפתח אה"מ אצטריך משום קדשי בדק הבית והרמב"ם היה לו בזה גי' אחרת לחייב קודם ווידוי והל"מ דחה אותה הגי' בטוב טעם הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר ואתנן והכלאים והטרפה ויוצא דופן שהקריבן בחוץ פטור שנאמר לפני משכן ה' כל שאינו ראוי לבוא לפני משכן ה' אין חייבין עליו (שם קי"ב א') במשנה ופרכינן בגמ' הא נמי ת"ל מפתח אה"מ בשלמא רובע ונרבע משכחת לה דאקדשינהו מעיקרא וכיון דלא דמי לפרת חטאת ושעיר המשתלח אצטריך קרא אחרינא למעטינהו אלא מוקצה ונעבד דבר שאינו שלו בקדשים קלים ואליבא דריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא אתנן ומחיר כלאים ויוצא דופן בוולדות קדשים וקסבר וולדות קדשים בהווייתן הן קדושין פי' בשעת לידתן (שם קי"ג ב' קי"ד א') ועיין תוס' שם בעלי מומין בין בע"מ קבועין בין בע"מ עוברין שהקריבן בחוץ פטור רש"א בע"מ קבועין פטיר בע"מ עוברין חייב בל"ת תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן שהקריבן בחוץ פטור רש"א בני יונה שעבר זמנן פטור ותורים שלא הגיע זמנן בל"ת אותו ואת בנו ומחוסר זמן בין בגופו פי' קודם יום שמיני בין בבעליו פטור רש"א ה"ז בל"ת שהיה רש"א כל שהוא ראוי לבוא לאח"ז ה"ז בל"ת ואין בו כרת וחכ"א כל שאין בו כרת אין בו ל"ת איזהו מחוסר זמן בבעליו הזב והזבה והיולדת והמצורע שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין עולותיהם ושלמיהם בחוץ חייבין (שם קי"ב ב') במשנה ועמש"ל פרשה ה' פסוק ט"ו ד"ה את אשמו בהא דקדשים לר"ש לפני זמנן ועמש"ל בענין שחיטה פסולה לענין איסור תורה דשחיטה ואכילה והנאה באותן הקדשים ועמש"ל פרשה כ"ב פסוק כ"א בענין איסור הטלת מום בקדשים ועמש"ל פרשה כ"ז פסוק י"ב דבע"מ בדוקין שבעין

לרע"ק חייב עליו משום שחוטי חוץ (בכורות ט"ז א') ע"ש בגמ' זבחים שם מותבינן הני בני אשמות נינהו אמר זעירי תני מצורע בהדייהו הני בני שלמים נינהו אמר רב ששת תני נזיר בהדייהו דזעירי קבעוה תנאי דר"ש לא קבעוה תנאי (שם קי"ד ב') מ"ט דר"ש א"ר אלעאי אמר ר"ל דא"ק דברים י"ב ל"ת ככ"א אנחנו עושים גו' א"ל משה לישראל כי עליהו לארץ פי' כשתהיו בגלגל י"ד שנים ישרות תקריבו חובות לא תקריבו וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן הוא לגבי חובות וקאמר להו משה לא תעשון אמר רבי ירמיה לר"ז א"ה מלקא נמי לילקי אלמא אמר ר"ז (חולין פ') במחוסר זמן דאותו ואת בנו דלא נקי משום מחוסר זמן משום דהכתוב נתקו לעשה ה"מ לרבנן לר"ש ה"נ דלקי (שם קי"ד א' ב') רב נחמן ב"י אמר פנים דגלגל לגבי שילה כחוץ דמי (זבחים קי"ד א' ב') כ"ז תמוה לפי ענ"ד דמאי פריך מפנים דאיירי ר"ז במס' חולין אחוץ דאיירי ר"ש התם החיוב הוא משום מחוסר זמן והכא החיוב הוא משום שחיטת חוץ ומאי מתרץ רנב"י דלפנים דגלגל כחוץ דמי והא מעיקרא נמי מייתינן לה ללאו בשחוטי חוץ גם לשון אי הכי תמוה ופי' התוס' דחוק למאד והנ"ל דצ"ל כהגי' שהובא בתוס' והא גלגל פנים ארנב"י פנים דגלגל כו' ופי' כ"ז דרבי ירמיה שמע להא דאמר רב אלעאי אמר ר"ל למילתא בפ"ע ולא לפרושי טעמיה דר"ש וס"ד דגלגל הוה פנים ובענין מחוסר זמן בפנים איירי והלכך שאלו לר"ז אלמא אמר דנתקו הכתוב כו' הא מהא דר' אלעאי אר"ל מוכח דאיכא מלקות במחוסר זמן ששחטו בפנים דבלאו מפורש ליכא למימר נתקו כמו"ש התוס' וא"ל ה"מ לרבנן דלא מחייבי בשחוטי חוץ במחוסר זמן אלא לענין פנים איירינן אבל לר"ש בשחוטי חוץ ה"נ דלקי מהאי קרא דר' אלעאי כו' משום שחוטי חוץ במחוסר זמן ואזדא ליה בזה קושיית התוס' (חולין פ' ב') סוד"ה דכמה ע"ש דאף ר"ש לא מחייב מלקות במחוסר זמן בפנים והשתא דמסיק דאשחוטי חוץ קאי ר' אלעאי מקשה הש"ס הא קרא דמייתי בפנים איירי ומתרץ רנב"י דפנים דגלגל כחוץ לגבי שילה הוא ונ"ל דכן היא מסקנת הש"ס בתשובתם אהא דמקשינן בתחילה מ"ט דר"ש ואולי דבתחלת הסוגיא צ"ל מ"ט דר"ש דא"ר אלעאי אר"ל אמר קרא כו' לא תעשון ואמר ר' ירמיה כו' רבה אמר טעמיה דר"ש כדתניא רש"א מנין לזובח פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בל"ת ת"ל לא תוכל לזבוח אה"פ יכול אף בשעת היתר הבמות כן ת"ל באחד שעריך לא אמרתי לך אלא שכל ישראל נכנסין בשער אחד אימת אי נימא אחר חצות כרת נמי מחייב אלא לאו קודם חצות דה"ל מחוסר זמן לעולם לאחר חצות ובשעת היתר הבמות קאי והא בשעת איסור הבמות קאמר איסור במה לו פי' לאחר חצות שאסור להקריב פסח בבמה קטנה כדלהלן שם ובשעת היתר הבמות היינו קודם חצות דאז מותר להקריב פסח בבמה קטנה

דקודם חצות הוה שלמים (שם קי"ד ב') עש"ה אמר רב חלקי' דבי רב טובי לא שנו פי' דאשם מצורע בחוץ קודם זמנו פטור לרבנן אלא לשמו דפסול בפנים אבל שלא לשמו דחייב בחוץ הואיל וראוי שלא לשמו בפנים פירש"י לשם עולה דמותר אשם לעולה כמוש"ל פרשה ה' בדיני אשם א"ה לשמו נמי נחייב הואיל וראוי שלא לשמו בפנים בעי עקירה (שם קי"ד ב') וקסבר עקירת חוץ הוה עקירה ולהלן יובא בזה פלוגתא דאמוראי דיומא ס"ג א' מתקיף לה ר"ה וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו והרי פסח בשאר ימות השנה דאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו פסח בשאר ימות השנה שלמים נינהו (שם קט"ו א') ועמש"ל בדין פסח בשאר ימות השנה ששחטו בחוץ המעלה מבשר חטאת מבשר אשם מבשר קדשי קדשים פירש"י כבשי עצרת מבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם לחם הפנים שירי מנחות היוצק הפותת הבולל המולח המניף המגיש המסדר את השולחן המטיב את הנרות הקומץ המקבל דמים בחוץ פטור ואין חייבין עליו לא משום זרות ולא משום טימאה ולא משום מחוסר בגדים ולא משום שלא רחוץ ידים ורגלים (שם קי"ב ב') במשנה ת"ר מנין למעלה מבשר חטאת כי' שפטור ת"ל עולה מה עולה שהיתה ראויה להעלאה אף כל שראוי להעלאה מנין שאף היוצק הפותת והבולל כי' הקומץ והמקבל בחוץ שפטור ת"ל אשר יעלה גו' מה העלאה שהיא גמר עבודה אף כל שהיא גמר עבודה (שם קט"ו ב') ולעיל שם ק"ז א' איתא והא דתנן הקומץ והמקבל בחוץ פטור מנלן ומהיכי תיתי דחייב תיתי משחיטה מה לשחיטה שכן נפסלת שלא לאוכלן בפסח תיתי מזריקה מה לזריקה שכן זר חייב עניו מיתה תיתי מבנינא פי' במה הצד הצד השוה שהיא עבידה וחייב עליה א"כ לא יאמר בזריקה ותיתי מבנינא משחיטה והעלאה כו' להכי כתב קרא למימר דלא אתי מבנינא והתוס' שם תמהו על אותה הסוגיא ולפי ענ"ד י"ל דבאמת אי לאו הא דלא יאמר בזריקה לא היינו ממעטין כל אלה מאשר יעלה דהוה ילפינן במה הצד משחיטה וזריקה דלא הוי עבודה תמה אי משחיטה והעלאה במה"צ אבל כיון דגלי רחמנא זריקה דנא ילפינן במה"צ אמרינן דאינו חייב רק בהעלאה שהיא גמר עבודה ורק בשחיטה וזריקה חייב אעפ"י שאינן גמר עבודה משים דבהו גלי קרא ועיין (יימא כ"ד א') המקריב קדשים ואימורים בחוץ חייב (שם ק"ט ב') במשנה אמאי והא איכא חציצה פי' בבשר שאינו של עולה אמר שמואל בשהפכן ור' יוחנן אמר כו' ה"מ ר"ש היא דאמר אפילו העלה על הסלע חייב רב אמר מין במיני אינו חוצץ (שם ק"י א') מנחה שלא נקמצה והקריבה בחוץ פטור קמצה וחזר קומצה לתוכה והקריבה בחוץ חייב שם במשנה והטעם בהא דסיפא דשירים לא מבטלי לקומץ ואף ע"ג דלכתחלה לא תעלה מ"מ אם הקטיר כשר כמוש"ל פרשה ב' פסיק ב'

השוחט והמעלה בחוץ חייב על השחיטה וחייב על העליה ריה"ג אומר שחט בפנים והעלה בחוץ חייב פי' על העליה שחט בחוץ והעלה בחוץ פטור פי' על העליה שלא העלה אלא דבר פסיל א"ל אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ כיון שהוציא פסלי (זבחים ק"י א') במשנה השיב רבי תחת ריה"ג מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שהיתה לו שעת הכושר תאמר בשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר השיב ר"א בר"ש תחת ריה"ג מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שכן קידש מקבלו פי' דהנפסל ביוצא אם עלה לא ירד (זבחים פ"ד א') תאמר בשוחט בחוץ שאין קודש מקבלו מאי בינייהו אמר זעירי שחיטת לילה א"ב פי' שחט בלילה בפנים איכא בינייהו לר"ש דס"ל (שם פ"ד) דאם עלתה לא תרד ושעת הכושר לא היה לה רבה אמר קבלה בכלי חול א"ב והיינו ג"כ לר"ש דס"ל בנשפך הדם דאם עלו לא ירדו והא נמי כנשפך הדם דמי ושעת הכושר לא היה לו (שם ק"ח א') ויש לתמוה למה לא אמרו א"ב נשחטה חוץ לזמנו וחוץ למקומו דלכו"ע אם עלו לא ירדו ועיין תוס' מ"ש בזה יש לתמוה מה השיבו רבנן לריה"ג הא רבנן נמי מודו דלר' יהודה דס"ל בנשחט בלילה ונשפך דמה או נתקבל בכלי חול דאם עלו ירדו פטור על העלאתן בחוץ אע"ג דהיו ראויים מחיים ול"ד לרובע ונרבע כי' משים דלא הי' להם שעת הכושר לאחר שחיטה ואין הקודש מקבלן כדאיתא (זבחים קי"א ב') וכמו"ש התוס' (שם ק"ח א') ד"ה שחיטה ורק לר"ש דס"ל בנשחט בלילה ונשפך הדם דאם עלו לא ירדו היא דמחייבינן הכא נר"א בר"ש וא"כ מאי מדמי פסול יוצא לפסול דנשחטו בחוץ הא בפסול דנשחטו בחוץ לכו"ע אם עלו ירדו ולא הי' להם שעת הכושר לאחר שחיטה ונ"ל דצ"ל דס"ל דשוחט בחוץ כיון דהפסול הוא בחוץ רק משום שחוטי חוץ ובלא"ה היתה כשרה לא גריעא לכל היותר מפסול דאם עלו לא ירדו והיתה לה שעת הכושר לאח"ש ולפי"ז לרבנן דריה"ג י"ל דלא מחייב בשחוטי פנים שנפסלו והעלן בחוץ רק בתרתי לטיבותא שעת הכושר ואם עלו לא ירדו מיהו ממתניתין דלהלן ק"ט א' ומברייתא דשם דקשה לומר דאתיא דלא כרבנן מוכת דכל שאם עלו לא ירדו חייבין עליהם בחוץ וכן מוכח מהא דשם קי"א ב' שהבאתי דרק בתרתי לריעותא פטור אף לרבנן כמוש"ל מיהו ר' יוחנן ס"ל (שם פ"ד ב') דלרבנן דריה"ג אפילו בפסול דתרתי לריעותא חייב כדמוכח שם עפ"י מ"ש רש"י ותוס' (שם פ"ה א') בד"ה לא תהא דמ"מ לא פחותה משוחט בחוץ ומעלה בחוץ ולפי"ז צ"ל דהא דהשיבו לריה"ג מפסול יוצא היינו משום דרבנן ס"ל דאין לחלק רק בין ראוי לפתח אה"מ קודם שחיטה או לא התוס' שם הקשו לר"א בר"ש לריה"ג שחט בפנים וזרק בחוץ אמאי חייב לר' יהודה (שם פ"ד) דס"ל דם שנפסל אם עלה ירד וכן איך מתחייב בהעלאת מנחה בחוץ לריה"ג דס"ל דכל

המנחות שנפסלו אם עלי ירדו הא נפסלו ביוצא וי"ל כמו"ש התוס' (יומא ס"ג א') ד"ה שלמים משום שיש לו היתר בשאר זבחים וכמוש"ל פרשה ה' פסיק ט"י ד"ה מקדשי ה' מיהו כוונת התוס' שם היא רק דמשום שיש לו היתר בשאר זבחים הדין אם עלו לא ירדו ועיין תוס' זבחים נ"ט ד"ה עד שנא נבנה ע"כ נראה לפי ענ"ד בזה דר"א בר"ש נמי מודה בהיה לו שעת הכושר לאח"ש דאף באם עלו ירדו מחייב משום העלאה בחוץ אלא דלרבי לא מהני קודש מקבלו בלא היה לו שעת הכושר ולר"א בר"ש אף סברא דקידש מקבלי מהני והיינו דלא אמרינן איכא בינייהו נשפך דמה ויצא דמה חוץ לקלעים לר' יהודה דס"ל אם עלו ירדו דלרבי חייב על העלאתו ולר"א בר"ש איני חייב משים דכו"ע מודו דסברא דהיתה לו שעת הכושר מהני ולפי"ז הא דנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו חייב על העלאתו בחוץ כמוש"ל לרבי לא אתי כריה"ג שחט וזרק לרבנן דריה"ג דמחייבי על העלאה דחוץ דשחוטי חוץ א"ר אבהו לדברי ר' ישמעאל דמפיק זריקה משחיטה כנ"ל חייב אחת לדבר רע"ק דמפיק זריקה מהעלאה חייב שתים אביי אמר אפילו לדברי רע"ק אינו חייב אלא אחת דא"ק שם תעשה הכתוב עשה לכולן עבודה אחת פי' בזולת העלאה דכתיבא להדיא זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתים לדברי רע"ק אינו חייב אלא אחת אביי אמר אפילו לדברי רע"ק חייב שתים להכי פלגינהו קרא שם תעלה ושם תעשה דהזריקה היא בכלל אשר תעשה אף לרע"ק שחט וזרק והעלה לדברי הכל חייב שתים (שם ק"ז ב') הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים כו' שחסרו כ"ש והקריבו בחוץ פטור (שם ק"ט ב') במשנה פירש"י שחסרו קודם הקטרה ע"י איבוד ושריפה דנפסלו בחסרונם כדאיתא (מנחות ט' ב') כו' והאי וכולן כו' אי אלבונה נמי קאי מיירי שחסרה משיעור הכשרה היינו לר"ש שחסרה בקורט אחד שלם ולר' יהודה שחסרה משני קורטין שלמים הקטורת דתנן משמע לפו"ר בפשיטות דהיינו קטורת שבכל יום שמקטיר פרס בשחרית ופרס בה"ע וידובר מזה להלן התוס' (שם ק"ט א') בד"ה כמאן מהדרינן פוקעין כתבו דקצת תימא קומץ ולבונה שחסרו אמאי לא מחייב עלייהו בחוץ נהי דמפסלי לכתחילה מ"מ אם עלו לא ירדו וא"כ מ"ש מנפסלו ביוצא דמחייב ולמאן דחשיב במס' (מנחות ט' ב') חסרין כבע"מ ניחא דאם עלו ירדו אבל למאן דלא ס"ל הכי קשה ולפי מ"ש מקודם דכו"ע מודו בהיתה לה שעת הכושר דחייב אף באם עלו ירדו אין סברא דבע"מ מספיק ונ"ל דקושיתם היינו רק לר' יוחנן דס"ל (מנחות כ"ו ב') יש הקטרה במנחה בפחות מכזית כמוש"ל ותי' התוס' דהיינו משום דדרשינן לעשות אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר כדאיתא (שם ק"ח ב' ק"ט א') בהא דמנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים שחסרו דפטור

משום דמפסלו ע"י חסרון בפנים יש לעיין מ"ש ממנחה שנחסרה קודם קמיצה דק י"ל כר"י (מנחות ט' א') דיביא מתוך ביתו וימלאנה דר"ל אתותב שם ממתניתין דנגעים ומ"ש מנסכים דג"כ אין נפסלין ע"י חסרון כמו"ש הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין פי"ב ה"ה עפ"י התוספתא ונ"ל דצ"נ דאע"ג דאין נפסלין לענין זה שלא יוכל למלאותן מ"מ הא נפסלין להקטרה כמו שהן בלי תשלום אבעיא להו חסרון דחוץ שמיה חסרון או לא שמיה חסרון מי אמרינן כיון דנפיק אפסל ליה ביוצא מה לי חסר מה לי יתר או דלמא יוצא דאיתיה בעיניה אין דליתיה בעיניה לא (שם ק"י א') ולא אפשט הקומץ והלבונה הקטורת מנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים שהקריב מאחת מהן כזית בחוץ כו' בעוד שהיה המותר קיים חייב ר"א פוטר עד שיקריב את כולן וכולן שהקריב בפנים ושייר מהן כזית והקריבו בחוץ חייב (שם ק"ט ב') במשנה וכול שחסר וכ"ש והקריבו בחוץ פטור שם במשנה והבאתי מקודם תניא יכול המעלה פחות מכזית קומץ ופחות מכזית אימורי והמנסך פחות מג' לוגין יין יהא חייב פי' כשהעלה וניסך בחוץ ת"ל לעשות על השלם חייב וא"ח על החסר שם בגמ' והיינו בלא חסרו קודם העלאה דבכזית היה חייב והיינו כרבנן דר"א במתניתין דלר"א פטור אכזית קומ יייש לעיי מ"ש פחות מג"ל יין דאית ביה כזית דפטור בזה אף לרבנן דמחייבי בכזית קומץ וצ"ל משום דלא מצינו ניסוך יי בפחות מג"ל. ת"ר המקטיר כזית בחוץ פי' מקטורת דהיכל שבכל יום חייב חצי פרס בפנים פטור כו שם בגמ' פטורא דבפנים מפרשינן שם דהיינו ציבור פי' נפטרו ציבור מחובתן וחצי פרס לאו דוקא אלא היינו כזית וטעמא דמילתא דפרס בשחרית ופרס בה"ע אע"ג דה"ל הללמ"מ בכלל כל השיעורין מ"מ אין זה רק לכתחילה ולא לענין דיעבד ואמר רב עלה דבהא אפילו ר"א מודה דחייב בחוץ דלא פטר ר"א רק בענין דכזית לחוד בפנים הוה פסיל משא"כ בזה דציבור פטור בהקטרת כזית ומקשינן עלה בגמרא הא ר"א פוטר במתניתין בקטורת שהקטיר כזית מהן בחוץ וצע"ג לפי ענ"ד אמאי לא מקשינן עלה ג"כ מסיפא דמתניתין דלכו"ע אם חסר מהן כ"ש והקטירן בחוץ פטור אמר רבה מתניתין בקטורת דלפני ולפנים דר"א סבר מלא חפניו דווקא ות"ק סבר מלא חפניו לאו דווקא א"ל אביי והא כי כתיב חוקה בהקטרה דבפנים הוא דכתיב וכתבו התוס' תימא למה ליה למימר לאו דווקא אף אי הוה דווקא בפנים מ"מ יתחייב אכזית בחוץ כמו בכזית קומץ ותי' בתוס' דרק בבשר דבעינן למימר קמן ומנחות דמהני בהו שיעורא דכזית לענין מחשבת פיגול חשבינן הקטרה בכזית בחוץ אע"ג דלא סגי בהכי בפנים אבל בקטורת דל"ש בהו פיגול כלל בשיעורא דהכשר בפנים תליא מילתא ואע"ג דמנחת כהנים ליכא בהו פיגול כמוש"ל בדיני פיגול מ"מ דינה ככל המנחות ודבריהם

תמוהין לפי ענ"ד דה"נ נימא בכ"ש כיון דאיכא הקטרה בכזית בקטורת דהיכל דבכל השנה ה"ל ג"כ הקטרה בחוץ אף בקטורת דלפני ולפנים ויותר תימא כיון דלת"ק דר"א מלא חפניו לאו דווקא אף בפנים א"כ איך קתני בסיפא וכולן שחסרו והקטיר מהן כזית בחוץ פטור וי"ל דבאמת יש לתמוה ג"כ וכי רבה לא ס"ל חוקה לעיכובא וצ"ל דרבה ס"ל דאי מלא חפניו דווקא כיון דאף קטורת דהיכל לכתחילה בעי פרס א"כ קטורת דלפני ולפנים פחות מפרס שהקטירן בחוץ פטור כיון דלא מצינו הקטרה בקטורת לכתחילה בפחות מזה ובהן גופייהו אף בדיעבד ליכא הקטרה בפחות ממלא חפניו אבל אי מלא חפניו לאו דווקא אע"ג דבעינן מלא חפניו דווקא משום חוקה מ"מ הוה הקטרה בחוץ כשלא חסרו אבל כשחסרו כיון דמ"מ לא סלקי בפנים משים חוקה פטור בחוץ ואביי ס"ל דאף אי מלא חפניו לאו דווקא כיון דמ"מ בעינן מלא חפניו דווקא משום חוקה הדין לענין חוץ כמו באת"ל מלא חפניו דווקא ולפי כ"ז חסרון דקטורת דלפני ולפנים היינו ג"כ שנחסרו מחצי פרס אלא אמר אביי בהקטרה דלפנים פי' בקטורת דלפני ולפנים לענין דין הקטרתן לפני ולפנים כו"ע ל"פ דמלא חפניו דווקא כי פליגי בהקטרת חוץ פי' בדין הקטרת חוץ דקטורת דלפני ולפנים ביוה"כ דרבנן דמחייבי בכזית ס"ל ילפינן קטורת דפנים מקטורת חוץ פי' קטורת דלפני ולפנים מקטורת דהיכל דכל ימות השנה דמחייב בהו לכו"ע בהקטרת חוץ בכזית כנ"ל וא"ס סבר לא ילפינן פנים מחוץ א"ל רבא השתא חוץ מחוץ לא ילפי רבנן דהא פטרי במנסך פחות מג"ל יין אע"ג דאית בהו כמה זיתים כמוש"ל ולא ילפינן להו מקטורת דהיכל אף דהו"ל חוץ מחוץ פנים מחוץ ילפי ומסיק רב אשי שם לתרוצי הא דאביי ניסוך מהקטרה לא ילפי אף דה"ל חוץ מחוץ הקטרה מהקטרה ילפי אף דה"ל פנים מחוץ רבא אמר מתניתין ג"כ בקטורת דהיכל וכגון דקבעינהו שני חצאי פרס במנא פי' שקבע כל הפרס בכלי שרת מ"ס פי' ר"א ס"ל קביעות מנא מלתא היא ומפסלא ע"י חסרון לענין הקטרה בפנים והלכך גם בחוץ לא מחייב בזה אכזית ומ"ס פי' רבנן דר"א ס"ל דקביעותא לאו כלום הוא וגם בזה תמהו התוס' למה ליה למימר דלרבנן קביעותא לאו מלתא אפינו תימא מנתא היא ג"כ שפיר מחייבי אכזית בחוץ כמו בכזית דקומץ ותירצו ג"כ כנ"ל וזה ג"כ ודאי תמוה ביותר ע"ד מש"ל דה"נ נימא כיון דמצינו הקטרה בהיכל בכזית בלא קבעינהו במנא א"כ ה"ל הקטרה בחוץ בכזית גם בקבעינהו במנא כיון דמצינו דמהני בהו כזית וגם תימא כמוש"ל איך קתני ענה וכולן שחסרו כו' פטור אמאי פטור לרבנן דס"ל קביעותא דמנא לאו כלום הוא וצ"ל דאי קביעות מנא מלתא היא כיון דגם בלא"ה ליכא הקטרה בקטורת לכתחילה בפחות מפרס פטור בחוץ בפחות מפרס ואף אי קביעות מנא לאו מלתא מ"מ כשחסרו

מחצי פרס פטור בחוץ כיון דלכתחילה לא מצינו הקטרה בפחות מפרס וה' יאיר עיני יש לעיין דהכא אמרינן דר"א ס"ל קביעות מנא מלתא היא ובמס' (מנחות ט') משמע דליכא מ"ד דקביעות מנא מלתא היא ואולי התם קביעות מנא לאו מלתא היא לענין פסול שלא יוכל להשלים והכא לר"א קביעות מנא מלתא היא היינו לענין זה שצריך להשלים השיעור ובלא"ה פסולה להקטרה כמוש"ל אמר רבא השתא למ"ד קביעותא דמנא לאו כלום היא קבע ששה לפר ומשך מהן ארבעה והקריבן בחוץ חייב שכן ראויין לאיל ארבעה לאיל ומשך מהן שלשה והקריבן בחוץ חייב שראויין לכבש חסרו כ"ש והקריבן בחוץ פטור (שם ק"י א') ת"ר המנסך שלשה לוגין יין בחוץ חייב ר"א בר"ש אומר והוא שקדשן בכלי מאי ביניהו א"ר אדא בר יצחק בירוצי מדות א"ב פי' דלכו"ע דווקא קדשו בכלי בעינן אלא דפליגי אי הגודש מתקדש על ידי הכלי או לא ואי אין הגודש מתקדש כשנחסר אח"כ משהו ממה שהיה בכלי והגודש משלים להג' לוגין ה"ל כחסר מג' לוגין ופטור כשנסכן בחוץ רבא בריה דרבה אמר קרבו נסכים בבמה א"ב (שם קי"א א') ופי' דלמ"ד קרבו נסכים בבמה והייני בבמת יחיד ובבמת יחיד ליכא כלי שרת כדאיתא (שם קי"ג) הלכך בשעת איסור הבמות חייב בחוץ אף בלא קידוש כלי ולמ"ד לא קרבו נסכים בבמת יחיד דלא מצינו נסכים בלא קידוש כלי כל שלא נתקדש בכלי בפנים לא מחייב בחוץ ופלוגתייהו בבמת יחיד תלי בפלוגתא אי קרבו נסכים במדבר דלמ"ד קרבו נסכים במדבר קרבו אח"כ בבמת יחיד ת"ר המנסך שלשה לוגין מים בחג בחוץ חייב ר"א אומר אם מלאן לשם חג כו' (שם ק"י ב') כן נראה גי' התוס' מאי בינייהו א"ר ב"י ביש שיעור למים קא מיפלגי פי' התוס' דר"א ה"ק אם מלאן לשם חג אע"ג דליכא ג"ל חייב דאין שיעור למים ר"פ אמר בקרבו נסכים במדבר קא מיפלגי פירש"י דלכו"ע יש שיעור למים ופלוגתייהו דת"ק ס"ל דאף בלי קידוש כ"ש חייב משום דקרבו נסכים במדבר ובבמת יחיד כנ"ל ודין המים כדין היין לכו"ע ור"א ס"ל דלא מחייב עלייהו אא"כ קדשו בכלי דס"ל לא קרבו נסכים במדבר ובבמת יחיד ולפי"ז נ"ל דצ"ל ר"א בר"ש אומר כמו שלפנינו במוסגר דר"א הא ס"ל במשנה שם דאין שיעור למים ועיין תוס' שם רבינא אמר בלמדין ניסוך המים מניסוך היין קא מיפלגי פירש"י דבנסוך היין לכו"ע לא בעינן קידוש כלי ופליגי במים שהוא קרבן צבור ולא הוה בבמה קטנה דלכך לא מצאנו ניסוך מים בלא קידוש כלי אי בעי קידוש כלי בפנים לענין חיוב חוץ או לא המעלה כזית מן העולה ומן האימורין בחוץ חייב (שם ק"ט א' במשנה) ומבואר בגמ' דאע"ג דליכא כזית רק משניהם דשניהם מצטרפין וכתבו התוס' (שם ק"ח ב') ד"ה כמאן מהדרינן פוקעין דאיירי אף בנאבד ונשרף המותר מקודם הקטרה כדמשמע מהברייתא דמייתינן

להלן ע"ש ושאני מקומץ ומנחה וכו' שחסרו כ"ש דפטור על הקטר המותר בחוץ כנ"ל משום דהתם נפסלו בחסרון כמוש"ל משא"כ בזה ולפי ענ"ד יש נדין בדבר אי משמע כן מהברייתא וגם אין ראיה מהברייתא להמשנה כיון דאיכא פליגתא דתנאי בהא כדבעינן למימר קמן ואין להוכיח ממתניתין גופא דאין הדין בזה כמו בקומץ ומנחה כו' דלהלן שם ע"ב דאי דינם שוה למה פלגינהו תנא ה"ל למתני העולה והאימורין הקומץ והלבונה כו' שהקריב מהן כזית בחוץ חייב דהכא בעי לאשמעינן דהבשר והאימורין מצטרפין כמוש"ל וכדאיתא בגמ' ויתבאר בסמוך העלה וחזר והעלה וחזר והעלה חייב על כל עליה דברי ר"ש ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת (שם ק"ח א') במשנה אר"ל מחלוקת בד' וה' אברים דמ"ס כי כתיב לעשות אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר אכל בהמה כתיב ומ"ס אכל אבר ואבר כתיב אבל אבר אחד פי' שהקריבו לחצאין ד"ה אינו חייב אלא אחת (שם ב') פירש"י דלר' יוסי אינו חייב רק בהקטר כל הבהמה אבל בשייר ממנה כ"ש או עכ"פ כזית אינו חייב בחוץ ולפי"ז קשה לי הא דמסקינן אבל באבר אחד ד"ה אינו חייב אלא אחת הא לר' יוסי פטור לגמרי כיון שלא העלה כל הבהמה ות' דהא דאמרינן אבל באבר אחד היינו שהקריב אבר אחד לחצאין אחר שהקריב שאר האברים ובביאור זה נ"ל דהיינו שהקריב כל שאר האברים עם החצי הראשון מהאבר האחרון בבת אחת דהשתא לכו"ע חייב אחת על שתי ההקרבות וכ"ז דחוק הרבה גם יש לתמוה ע"ז דע"כ נ"פ רבנן ור"א בהקטיר כזית קימץ ושא"ד דחשיב שם רק בהני דנפסלין בפנים ע"י חסרון אבל בבשר עולה דליכא בזה פסול דחסרון לכו"ע חייב וגם בלא זה קשה דר"ש ור"י כר"א ואין לתרץ דפלוגתייהו דר"א ורבנן דבקומץ מנחה כו' היינו במוקטרי פנים והכא במוקטרי חוץ כדבעינן למימר קמן דאכתי תקשי כמו"ש באוקימתא דר' יוחנן להלן ע"כ נ"ע לפי ענ"ד כפי' התוס' דר' יוסי דס"ל דאכל בהמה כתיב אינו חייב אלא אחת אאבר ראשון אבל אשני לא מחייב דה"ל ככבר נחסר ממנה אבר ונ"ל דא"א לחייב על השני ע"י הראשון מכיון דהראשון הוא חיוב בפ"ע ואם נאמר שיצטרף הראשון לשני הרי אנו מחייבין על הראשון שני פעמים ור"ש דס"ל אכל אבר ואבר קאי חייב על כל אבר ואבר והשתא א"ש דבהקריב אבר א' לחצאין לכו"ע אינו חייב רק אחת היינו אחצי אבר ראשון דעליו ודאי חייב לכו"ע אף למ"ד אכל בהמה כתיב כיון דעדיין לא נחסר מכל הבהמה כלום ולפי"ז אם נאמר דלר"ל איירי במוקטרי פנים פי' שנשחט בפנים והעלה בחוץ הא דתנן המעלה כזית מן העולה ומן האימורין בחוץ חייב ולא תני לה בהדי כזית קימץ אע"ג דה"נ בחסרו קודם הקטרה לכו"ע פטור כמו בקומץ היינו משום דבעי לאשמעינן דהבשר והאימורין מצטרפין כמוש"ל או דבלא

נחסר אף ר"א מודה בזה דחייב אכזית כיון דבעולה כזית כשר להקטרה בפנים ול"ד לכזית קומץ מיהו יותר נ"ל דלר"ל ר"ש ור"י ס"ל מוקטרי פנים שחסרו והעלן בחוץ חייב בעולה דבפנים כשרה בכזית ופלוגתייהו הכא במוקטרי חוץ היינו בשחוטי חוץ שהעלן בחוץ לרבנן דריה"ג דמחייבי בכה"ג דחילוק גדול יש בזה כדבעינן למימר קמן ור' יוחנן אמר מחלוקת באבר אחד דר"ש סבר מוקטרי פנים שחסרו והעלה בחוץ חייב פי' בעולה דצ"ד למנחה שנפסלת בפנים ע"י חסרון כמו"ש והלכך חייב על כל העלאה והעלאה כשיש בכ"א כזית יר' יוסי סבר פטור והלכך לא מחייב רק ההעלאה ראשונה של האבר אבל בד' וה' אברים ד"ה חייב על כל אבר ואבר דכי כתיב לעשות אותו כו' אכל אבר ואבר כתיב ופליגא דעולא דאמר עולא הכל מודים במוקטרי פנים שחסרו והעלן בחוץ שחייב לא נחלקו אלא במוקטרי חוץ שחסרו והעלן בחוץ דמ"ס פטור פי' ר' יוסי ס"ל פטור ור"ש ס"ל חייב פי' רש"י והא דכתיב אותו דלכל הפחות קאי אמוקטרי חוץ היינו למעוטי פחות מכזית ומ"ד פטור נראה שדעת רש"י דלמעט אבר שחסר אתי וג"ז לא קאי רק אמוקטרי חוץ אבל מוקטרי פנים אף אאבר שחסר לא פטרה תורה ולפי"ז י"ל דלר' שמעון דאותו ממעט פחות מכזית במוקטרי חוץ א"כ במוקטרי פנים היינו שנשחט פנים חייב בחוץ אף בפחות מכזית כמי לר' יוסי באבר שחסר ולפי ענ"ד נ"ל דפחות מכזית בבשר ל"צ קרא דודאי ל"ח הקטרה כמו"ש התוס' (מנחות כ"ו ב') ד"ה יש הקטרה וכל דברי התוס' (זבחים ק"ז ב') ד"ה רי"א חייב חיבורי אוכלין כו' לפי ענ"ד אין בהם צורך כלל והא דאמרינן מ"ס פטור ומ"ס חייב נ"ל דהיינו על העלאת אברים שאחר אבר הראשון דר"ש ס"ל שחייב דכי כתיב אותו אכל אבר ואבר כתיב ור' יוסי ס"ל דפטור דכי כתיב אותו אכל בהמה כתיב דעולא כר"ל ס"ל דמחלוקת בד' וה' אברים כו' איכא דאמרי אמר עולא ה"מ במוקטרי חוץ שחסרו והעלן בחוץ שהוא פטור לא נחלקו אלא במוקטרי פנים שחסרו והעלן בחוץ דמ"ס חייב פי' ר"ש ס"ל חייב ומ"ס פטור פי' ר' יוסי ס"ל פטיר ונ"ל דהיינו כאוקימתא דר' יוחנן דלכו"ע כי כתיב אותו למעט חסר אכל אבר כתיב והלכך במוקטרי חוץ שחסר מהאבר והקטירו בחוץ לכו"ע פטור ופלוגתייהו באבר חסר ממוקטרי פנים אי חייב שדין מוקטרי פנים אינו כדין מוקטרי חוץ או פטור אמר אבוה דשמואל כמאן מהדרינן פוקעין לגבי מזבח כמאן דלא כרבי יוסי' והיינו כלישנא בתרא דעולא כרבי יוחנן דלר' יוסי אבר דמוקטרי פנים שחסר והעלו בחוץ פטור והלכך לא מהדרינן פוקעין הכל (שם ק"ח ב') ונ"ל דהיינו דמהדרינן פוקעין לגבי מזבח אף בשבת איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית ר' יוחנן אמר חייב רל"א פטור רי"א חייב חבורי עולין כעולין רל"א פטור חיבורי עולין לאו כעולין דמו (שם ק"ז ב') בעי רבא

המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו תבעי לר"י תבעי לר"ל תבעי לר"י ע"כ לא קאמר ר"י התם אלא בעצם דמינא דבשר אבל מלח דלאו מינא דבר יונה הוא לא תבעי לר"ל ע"כ לא קאמר ר"ל התם אלא דאי פריש מיניה לאו מצוה לאסוקי אבל הכא דאי פריש מצוה לאסוקי לא א"ד ל"ש (שם ק"ח א') ומוכח מזה דבפחות מכזית אף דה"ל אבר שלם פטור הקומץ והלבונה שהקריב את אחד מהם בחוץ חייב ר"א פוטר עד שיקריב את שניהם אחד בפנים ואחד בחוץ חייב שני בזיכי לבונה שהקריב את א' מהם בחוץ חייב ר"א פוטר עד שיקריב את שניהם אחד בפנים ואחד בחוץ חייב (שם ק"י א' במשנה) ועמש"ל פרשה ב' פסוק ג' הזורק מקצת דמים בחוץ חייב (שם) פירש"י כגון מתנה אחת ואפי' מחטאות הפנימיות שכל מתנותיהן מעכבות אמר רבא מודה ר"א בדמים דתניא ר"א ורש"א ממקום שפסק הוא מתחיל (שם ב') רבי נחמיה אומר שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב (שם ב' במשנה) א"ר יוחנן ר' נחמיה כדברי האומר שירים מעכבין מיתיבי רנ"א שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב א"ל רע"ק והלא שירי הדם שירי מצוה הן א"ל אברים ופדרים יוכיחו שהן שירי מצוה והמקריבן בחוץ חייב א"ל לא אם אמרת באו"פ שהן תחלת עבודה תאמר בשירי הדם שאינן תחלת עבודה ואם איתא לימא ליה הני נמי מעכבי תיובתא והשתא דאמר רב אדא בר אהבה מחלוקת בשירים הפנימים אבל בשירים החיצונים ד"ה לא מעכבי כי קאמר רבי נחמיה בשירים הפנימים כי תניא ההיא בשירים החיצונים (שם קי"א א') ונ"ל דכל מה שבמוסגר שם אינו מעיקר הש"ס גם הא דאיתא שם שלא במוסגר ור' נחמיה לדבריו דרע"ק קאמר ג"כ צ"ל במוסגר ואינו מהש"ס כי הפי' שכתבו התוס' ע"ז דחוק מאד וכה"ג כתבו (שם ע"ז ב') בדברי ר"א דע"י תערובות יצא ואני פירשתי גם שם בע"א לנכון היטב הבאתי לעיל פרשה א' פסוק ט' ד"ה המזבחה והלשון שהבאתי מקודם נ"ל דכך פירושו כי קאמר ר' נחמיה לדברי ר' יוחנן דשירים מעכבין בשירים הפנימים וכי תניא ההיא דודאי דהוה דלא כר' יוחנן היינו בשירים החיצונים פי' באת"ל דשירים הפנימים מעכבין אתיא ההיא בשירים החיצונים או דהפי' אף בשירים החיצונים דלההיא ברייתא אין חילוק בין דמים הפנימים לחיצונים ולא לתרוצי בזה דברי ר' יוחנן אתי אלא לפרושי דלר' יוחנן לא אייתי ר' נחמיה רק בדמים הפנימים אע"ג דהשוחט בפנים בלילה או שקיבל דמה שלא בכלי שרת או נשפך הדם קודם קבלה דלא היה לו שעת הכושר לר' יהודה דס"ל בהני אם עלו ירדו פטור על העלאתן בחוץ כמו"ש לעיל מ"מ השוחט בחוץ בלילה או קיבל בכלי חול בחוץ או נשפך הדם בחוץ ואח"כ העלה בחוץ חייב על העלאתן בחוץ לרבנן דפליגי אריה"ג ומחייבי בשחט בחוץ והעלה בחוץ (שם קי"א ב') בגמרא ועל השחיטה חייב לכו"ע בלילה ואע"ג

דמסקינן (מנחות ה' א') דמחוסר זמן לבו ביום ה"ל מחוסר זמן וכן במס' (זבחים קי"ד ב') חשבינן לפסח קודם חצות מחוסר זמן והשוחט מחוסר זמן בחוץ פטור לגמרי לרבנן ולר"ש פטור מכרת נ"ל דצ"ל דלילה כיון דל"ה זמן הקרבה כלל לא חשיב מחוסר זמן ועיין תוס' (מנחות ה' א') ד"ה אלא אר"פ ועיין (זבחים י"ב א' חגיגה ט' ב' מנחות ק' א' נזיר י"ח יומא כ"ט ב' ס"ב ב') המולק את העוף בפנים והעלה בחוץ חייב מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור פי' אף על המליקה כמו"ש לעיל השוחט את העוף בפנים והעלה בחוץ פטור שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב נמצא דרך הכשרו בפנים פטורו בחוץ דרך הכשרו בחוץ פטורו בפנים (שם קי"א ב') במשנה האי כשרו חיובו הוא תני חיובו שם בגמ' ונ"ל דלפי"ז ג"כ ברישא צ"ל נמצא דרך חיובו בפנים כו' פי' מלק בפנים דמתחייב על העלאתו בחוץ פטורו בחוץ שהמולק בחוץ והעלה בחוץ פטור לגמרי דרך חיובו בחוץ דהיינו שחט בחוץ והעלה בחוץ דחייב גם על העלאתו פטורו בפנים דאם שחט בפנים והעלה אח"כ בחוץ פטור אהעלאה דאינו ראוי לפתח אה"מ רש"א כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים שהעלה בחוץ חוץ מן השוחט בפנים ומעלה בחוץ (שם קי"א ב') במשנה אמר זעירי שחיטת בהמה בלילה איכא בינייהו וה"ק השוחט בהמה בפנים בלילה והעלה בחוץ פטור לר' יהודה דס"ל (שם פ"ד) דאם עלו ירדו שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ חייב רש"א כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים והעלה בחוץ חוץ מהשוחט עוף בפנים והעלה בחוץ שאעפ"י שבחוץ חייב בפנים פטור רבא אמר קבלה בכלי חול א"ב וה"ק המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ פטור לר' יהודה דאם עלו ירדו המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ חייב רש"א כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים והעלה בחוץ חוץ מן השוחט עוף בפנים והעלה בחוץ והשתא דתני אבוה דשמואל המולק עוף בפנים והעלו בחוץ חייב מלק בחוץ והעלו בחוץ פטור ור"ש מחייב ר"ש התם קאי ותני כל שחייבין עליו בפנים והעלה בחוץ חייבין עליו בחוץ (שם קי"א ב') חטאת שקבל דמה בכוס אחד נתן בחוץ וחסר ונתן בפנים חייב (שם קי"א ב') במשנה פי' אבל החטאת פסולה שהרי הדם נפסל ביוצא בפנים וחזר ונתן בחוץ חייב (שם) והיינו כר' נחמיה דשירי הדם שהקריב בחוץ חייב קבל דמה בשתי כוסות שניהם בחוץ חייב פי' על כל אחד אחד בפנים ואחד בחוץ פטור (שם והיינו כת"ק דר"א בר"ש שהבאתי לעיל פרשה ד' פסוק ל' דס"ל כוס עושה חבירו דחוי פי' דלא אזיל ליסוד אלא נשפך לאמה שם בגמ' חומר בשחיטה מבעליה ובעליה מבשחיטה חומר בשחיטה שהשוחט להדיוט חייב והמעלה להדיוט פטור (שם ק"ח א') במשנה פירש"י דמעלה להדיוט פטור משום שחוטי חוץ וחייב משום עבודת כוכבים ואם הזיד בעבודת כוכבים

ושגג בהעלאת חוץ אינו מביא על שגגתו חטאת ולטעמיה אזיל דס"ל במס' (שבת צ"ד א') דחיוב מיתה במזיד אינו פיטר מקרבן הבאתי לעיל בדיני חטאת עש"ה והתוס' זבחים שם תמהו ע"ז הא מומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה כולה ולאו שב מידיעתו הוא ולאו בר קרבן הוא וכתבו דמעלה לחבירו אין שייך לחייבו משום עבודת כוכבים כיון דאינו מתכוין לשם עבודת כוכבים וא"צ לאוקמי בשוגג חומר מבעליה שנים שאחזו בסכין ושחטו פטורין אחזו באבר והעלו חייבין (שם ק"ח ב') במשנה אמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימית השנה פי' דבפנים כשר לשלמים לשמו פטור דפסח בשאר ימות השנה בפנים בעי עקירה וכל כמה דלא עקר ליה מפסח לאו ראוי בפנים הוא שלא לשמו חייב דעקירת חוץ הוה עקירה שחטו בחוץ סתם פטור דסתמא לשמי קאי ולא אמרינן הואיל וראוי הוא בפנים שלא לשמו כיון דבעי עקירה ובלא עקירה אינו ראוי (יומא ס"ג א' פסחים ס"ב) כי אתא רב דימי א"ר ירמיה א"ר יוחנן בין לשמו בין שלא לשמו פטור דעקירת חוץ לאו שמה עקירה כי אתא רבין אמר ר' ירמיה בין לשמו בין שלא לשמו חייב דפסח בשאר ימות השנה שלמים נינהו יא"צ עקירה והלכך ראוי הוא לפתח אה"מ אמר רבינא השתא דאמר רב חסדא כו' הא דאמר רב יהודה אמר שמואל שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אה"מ בזמן שהוא פתיח ולא בזמן שהוא נעול שחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור מ"ט מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי (יומא ס"ג א') ונ"ל פי' דבמחוסר מעשה הדין כמו במחוסר זמן מיהו ר"ש דמחייב בל"ת אמחוסר זמן מחייב גם במחוסר מעשה ת"ר שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על של עזאזל עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם למאי חזי פי' לכולהו תנאי דהגרלה מעכבא א"כ ה"ל מחוסרי מעשה דה"ל כמחוסרי זמן ופטור אמר רב חסדא הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ ול"ד לפסח בשאר ימות השנה דס"ל לרב חסדא שלא לשמו חייב ולשמו פטור ול"א הואיל וראוי הוא בפנים שלא לשמו משום דפסח ס"ל דבעי עקירה אבל הכא לא בעי עקירה ומ"ש לשעיר הנעשה בפנים דלא דמחוסר הגרלה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזי דמחסרי עבודת היום קא סבר רב חסדא אין מחוסר זמן לבו ביום פי' ולא חשיב מחוסר מעשה בגופו כמו הגרלה (יומא ס"ב ב' ס"ג א') בשינוי לשון איתמר המעלה בזמן הזה ר' יוחנן אמר חייב רל"א פטור רי"א חייב קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא רל"א פטור קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל (זבחים ק"ז ב') ומייתי שם פלוגתא דתנאי בזה ודחי דכו"ע ס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל והתוס' (שם נ"ט א' ב') הקשו

מהא דשלמים ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור משום דה"ל מחוסר זמן כמוש"ל וזה לק"מ לפי מש"ל פרשה א' פסוק ג דה"מ בזמן דאיכא בית אבל בזמן דליכא בית מקריבין למ"ד קדושה ראשונה קדשה לע"ל כדאיתא (מגילה י' א') מיהו הא ודאי קשיא הא מזבח שנפגם כל הזבחים שנשחטו פסולין כדאיתא (זבחים שם) וכמוש"ל פרשה א' פסוק ה' ד"ה ושחט וה"ל מחוסר זמן ודוחק לומר דהכא פלוגתייהו לר"ש דמחייב מלקות במחוסר זמן ותי' בתוס' שם ובמס' (יומא י"ג א') ד"ה שלמים א) דהכא איירי בהעלאת קטורת דלא בעי מזבח או בהעלאת מנחה דל"ב מזבח. ב) דמיירי כשמזבח בנוי במקומו ועמש"ל פרשה כ"ב פסוק כ"א בענין הטלת מום בקדשים שהקדיש בזמה"ז ובבכור השוחט אשם תלוי בחוץ ר"מ מחייב וחכמים פוטרין (כריתות י"ח א') ונראה עפ"י הסוגיא דשם דמוכחינן מינה דר"מ לא בעי קביעותא לאיסורא דר"מ מחייב היינו באשם תלוי משום דמחייב א"ת אספק ח"א וחכמים פוטרין דבעי ח' מב"ח מיהו רש"י פי' שם דר"מ מחייב בחטאת דה"ל קרבן גמור והא דמוכחינן שם דר"מ לא בעי קביעותא לאיסורא נ"ל לפי ענ"ד משום דאי בעי קביעותא לאיסורא א"כ ספק ח"א מותר מה"ת כמוש"ל בסדר ויקרא כדעת הרמב"ם וא"כ מנ"ל דה"ל קרבן ודאי דלמא ה"ל ספק קרבן ואע"ג דאיכא ספק איסור דחולין לעזרה הא סח"א מותר מה"ת נראה דה"ה בחטאת העוף הבאה על הספק ועי' רמב"ם בפ' י"ט מהל' מעשה הקרבנות ועי' ראב"ד שם קדשי עבודת כוכבים אין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא והשוחטן בחוץ פטור דברי ר"ש ור' יוסי מחייב (זבחים מ"ה א') כל הקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות בחוץ הרי אלו בעשה ובל"ת וחייבין עליהן כרת הקדישן בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות בחוץ הרי אלו בעשה ובל"ת ואין חייבין עליהן כרת הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות הרי אלו בעשה ואין בהם ל"ת (זבחים קי"ב ב') במשנה קי"ט ב' ברייתא בשינוי קצת א"ר יוחנן משים ר"מ אמרה תורה שחוט לי בשלי ושלך בשלך מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי אסור (קדושין נ"ז ב') מה שלי בשלך אסור פירש"י אסור בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו נזרק אף שלך בשלי אסור בהנאה ואע"ג דל"ד כלל דשלי בשלך היו אסירין מקודם ושלך בשלי לא היו אסירין מקודם צ"ל דמ"מ הוקשו זה לזה לענין דינם דלאח"ש ודוחק ואין להקשות על פירש"י דהא קדשים קלים לית בהו מעילה מחיים ועוד דקדשי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה וא"כ קדשים שנשחטו בחוץ ליהוו כקדשים שמתו דלית בהו מעילה דפטור מעולה אינו היתר הנאה דקדשים קנים אסורין בהנאה מה"ת מחיים כמוש"ל בסדר ויקרא בדיני המעילה וכן קדשים שמתו

אסורים. מה"ת בהנאה כמוש"ש ולפי כ"ז קושית התוס' דבשם בלתי מובן כלל לפי ענ"ד גם מ"ש התוס' שם דנאמר דהשחיטה מתרת איסור אבר מן החי תמוה לפי ענ"ד דוודאי איסור הנאה דחולין שנשחטו בעזרה וקדשים בחוץ אין זה משום אמה"ח דאמה"ח אינו אסור בהנאה ועוד דלאח"ש וודאי ליכא איסור אמה"ח רק איסור נבלה מיהו יותר נראה לי לפי ענ"ד בביאור הגמ' כפי' הר"מ שבתוס' בקצת שינוי וה"פ מה שלי כי נשחט בשלך נפסלו לגבאי ואין לי עוד בהם שום חפץ ריח ניחוח דהיינו שום הנאה אף שלך כי נשחטו בשלי נפסלו לגבך ושוב אין לך בהם שום היתר והנאה כלל אי מה שלי בשלך ענוש כרת אף שלך בשלי ענוש כרת אמר קרא ואל פתח אה"מ גו' על קרבן ענוש כרת על חולין שנשחטו בעזרה אין ענוש כרת (קדושין שם) איכא למפרך מה שלי בשלך שכן ענוש כרת אלא אמר אביי מהכא כו' ונ"ל דר"י ור"מ ס"ל דל"ק דבאמת בלי מיעוטא הייתי לומד אף לכרת אלא שהכתוב מיעטן מכרת ואדרבה כיון דחזינן דהכתוב ממעט דבר אחר מכרת מוכח דיש להשוות דין דשלך בשלי לשלי בשלך לענין איסור ואביי ס"ל דקרא דואל פתח אה"מ גו' לא הוי מיעוטא אלא דמוכח מיניה דא"א לחייב כרת רק בקרבן ואביי מוכיח שם לאיסור אכילה והנאה מקרא דוכי ירחק (דברים י"ב) ומפורש שם דאיסור זה נוהג אף בחיה ועוף שחט חולין בעזרה ונמצאת טריפה איתא (שם נ"ח א') דלר"ש דס"ל שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה לענין אותו ואת בנו ולענין כיסוי הדם ולענין תשלומי ד' וה' בגנב ה"נ לא שמה שחיטה ולא מתסר עי"ז בהנאה ופשוט לפי"ז דבנוחר ומעקר לכו"ע אינו נאסר בהנאה ואיכא תנאי דס"ל חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא (פסחים כ"ב ב' כ"ג ב' נזיר כ"ט א') וכתבו התוס' (פסחים שם) דאף באכילה מותר לדידיה מה"ת ומבואר (נזיר שם) דלדידיה מותר ג"כ לזרוק את הדם שלא לשם מצוה דאורייתא רק לשם מים בעלמא וגם מותר להקטיר אימורים לשם עצים כמו"ש התוס' (נזיר שם) ואע"ג דמכוין לשם מצוה מדרבנן מותר ולמ"ד אסור אם זרק דם חולין שנשחטו שלא בעזרה פשוט דלא נאסר הבשר אמר רב חסדא כו' רבי סבר אסור להכניס חולין לעזרה ורבנן סברי מותר להכניס חולין לעזרה רבא אמר דכו"ע אסור להכניס חולין לעזרה כו' (מנחות ק"ו א') ומשמע קצת דהיינו אסור מה"ת ועי' תוס' (חולין ק"ל ב') ד"ה אי אגוואי ועי' (מנחות מ"ח) דקדשים בפנים מותר לפדותן דליכא בזה משום הכנסת חולין בעזרה דחולין ממילא הויא יעי' מכ"ז מ"ל בפ"ב מהל' שחיטה:

(ו)

ואיש איש גו' אשר יאכל כל דם גו' אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למאי כו' אחד לדם חולין אחד לדם קדשים ואחד לדם כיסוי ואמר רבא חמשה לאוין האמורין

בדם למה אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים וא' לדם כיסוי וא' לדם אברים וא' לדם התמצית (כריתות ד' ב'):

(יג)

ושפך את דמו וכסהו גו' כיסוי הדם נוהג בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין (חילין פ"ג ב') פי' במוקדשין לפי מסקנת הגמ' שם היינו בקדשי מזבח והיינו תורים וב"י שמולקן בעזרה ונוהג בחיה ובעוף במזומן ובשאינו מזומן ונוהג בכוי מפני שהוא ספק (שם) השוחט לחולה בשבת אינו מכסה (שם פ"ד ב') השוחט ביו"ט אינו מכסה אלא באופן שא"צ לעשות מלאכה האסורה מה"ת לצורך הכיסוי אבל כשצריך לעשות מלאכה גמורה כגון שצריך לכתוש רגבים דהוה תולדה דטוחן אינו מכסה ואע"ג דבעלמא קיי"ל אתי עשה ודחי ל"ת הכא לא דחי חדא דלא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת אלא כמו כלאים בציצית דבעידנא דמעקר לאו קא מקיים לעשה הכא בעידנא דקא מעקר לאו לא מקיים לעשה ואפילו בענין דבהדי דכתיש קא מכסה מ"מ לא דחי דיו"ט ה"ל עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה (ביצה ח' ב') עש"ה פירש"י דכתיב ויקרא כ"ג ביום הראשון שבתון ועי' (שבת כ"ד ב') דמשמע להדיא דרבא ס"ל דליכא עשה ביו"ט ולדידן דה"ל עשה ול"ת אי עביד וכסה אי חייב מלקות על הלאו עי' תוס' (פסחים מ"ח ב') ד"ה אחרישה וד"ה כתישה (חולין קמ"א א') ד"ה ל"צ (קדושין ל"ד א') ד"ה מעקה השוחט ונמצאת טריפה השוחט לעבוד כוכבים חולין בעזרה קדשים בחוץ חיה ועוף הנסקלין ר"מ מחייב פי' לכסות וחכמים פוטרין (חילין פ"ה א') במשנה ומפרשינן בגמ' מאן חכמים ר"ש דש"ל שחיטה שאינה ראויה ל"ש שחיטה השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור מלכסות (שם במשנה) ואיתא (שם ב') בגמ' דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת ונחירתו זו היא שחיטתו חייב בכיסוי ופי' נחירה היינו נקיבת או פסיקת הסימנים כדמוכח (חולין כ"ח א') עי' רש"י שם ד"ה לטהרה שחט מאה חיות במקום אחד כיסוי א' לכולן מאה עופות במק"א כיסוי א' לכולן חיה ועוף במק"א כיסוי אחד לכולן ר' יהודה אומר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט את העוף (פ"ו ב' במשנה) א"ר חנינא מודה היה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת (שם בגמ') שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות (שם פ"ז א') במשנה ת"ר ושפך וכסה מי ששפך יכסה שחט ולא כיסה וראהו אחר מנין שחייב לכסות שנאמר ואומר נב"י כו' אזהרה לכל ב"י מעשה באדם ששחט וקדם חבירו וכיסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו י' זהובים אבעיא להי שכר מצוה או שכר ברכה למאי נ"מ לבה"מ כו' (חולין פ"ז א') ומשמע מכאן דלא אמרינן בזה גדול העונה אמן יותר מן המברך כדאיתא ברכות ס"פ אלו דברים דא"כ

היה לו לענות אמן וא"א לומר שלא היה בשעת הברכה בהא דבה"מ ועי' רא"ש תניא אידך ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצות בזויות עלינו (חילין פ"ז א') כסהו ונתגלה פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות (שם במשנה) אמר רבב"ח אר"י לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטיר מלכסות וכי חזר ונתגלה מאי הוה הא אדחי ליה אר"פ זאת אומרת אין דחוי אצל מצות ומ"ש מהא דתניא השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות פי' אע"ג דלא חזר ונתגלה התם בשרישומו ניכר (שם) דם שנתערב במים ביין בדם בהמה וחיה פי' מעוף חי כו' (חולין פ"ז א') ונתבאר לעיל פ"א פסוק ב' וע"ש דם הניתז פירש"י חוץ לגומא ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל אם יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות (חולין פ"ז ב') במשנה ת"ר וכסהו מלמד שדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל אם יש שם דם שלא היא פטור מלכסות תניא אידך וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז ושעל אגפים פירש"י כותלי בית השחיטה חייב לכסות ארשב"ג במה דברים אמורים שלא כסה דם הנפש אבל כסה דם הנפש פטור מלכסות במאי ק"מ רבנן סברי דמו כל דמו ר' יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו ורשב"ג סבר דמו המיוחד פי' דם הנפש (שם פ"ח א') וכתבו התוס' דאע"ג דאמרינן במס' (סנהדרין כ"ה א') דאימתי דר' יהודה לפרש היינו במשנה אבל לא בברייתא וכיון דבברייתא לחלוק במתניתין נמי לחלוק ויש ספרים דגרסי בברייתא קמייתא וכסהו מלמד שדם הניתז ושעל האגפים חייב לכסות א"ר יהודה כו' תניא אידך וכסהו מלמד כו' ולפי גי' זו יכול להיות דר' יהודה דברייתא נמי לפרש בא והא דקאמר ורבנן סברי ארבנן דר' שב"ג קאי עכ"ל ומוכח מדבריהם שהגי' הראשונה שלהם אינו כמו שלפנינו אלא דבברייתא קמייתא גרסי וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז ושעל האגפים צריך לכסות א"ר יהודה אימתי דלפי"ז מוכח דר' יהודה דברייתא לחלוק בא ועי' טור יו"ד ועי' (סנהדרין שם עירובין פ"א גיטין ו') דאיכא מ"ד דאימתי דר' יהודה לחלוק אף במתניתין ועמש"ל פרשה ט"ו בדיני מקואות א"ר זירא השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה (חולין פ"ג ב') מכסין בזבל הדק ובחול הדק בסיד בחרסית בלבנה ובמגופה שכתשן אבל אין מכסין לא בזבל הגס ולא בחול הגס ולא בלבנה ובמגופה שלא כתשן ולא יכפה עליו את הכלי כלל א"ר שב"ג דבר שמגדל בו צמחים מכסין בו שאינו מגדל בו צמחים אין מכסין בו (שם פ"ח א') ה"ד חול הדק אמר רבב"ח א"ר יוחנן כל שאין היוצר צריך לכתשו ואיכא דמתני לה אסיפא אבל אין מכסין לא בזבל הגס כו' ה"ד חול הגס אמר רבב"ח אר"י כל שהיוצר צריך לכתשו מאי

ביניהו א"ב דצריך ולא צריך (שם) ת"ר וכסהו כו' מנין לרבות כו' ונעורת פשתן דקה ונסורת של חרשין דקה כו' ת"ל וכסהו יכול שאני מרבה כו' קמח סובין ומורסן ת"ל בעפר דרש ר"נ בר רב חסדא אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח (שם פ"ח ב') פירש"י לאפוקי עפר מדבר דהיינו ארץ מלחה שאינו מגדל צמחים היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שהרי עפר מדבר אין מכסין בו כמו"ש מקודם שוחק דינר זהב ומכסה. היה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה (שם) ונ"ל דהא דנקט שוחק דינר זהב במהלך במדבר ולא במהלך בספינה משום דבספינה לפעמים שאין לו במה לשחוק הדינר אבל במדבר שוחקו ע"י קרקע המדבר שהוא קשה בשלמא שורף טליתו אשכחן אפר דאיקרי עפר אלא דינר זהב מנלן אר"ז דכתיב ועפרות זהב לו ת"ר אין מכסין אלא בעפר דברי ב"ש ובה"א מצינו אפר שקרוי עפר שנאמר ולקח גו' מעפר שרפת גו' וב"ש עפר שריפה מקרי עפר סתמא לא מקרי תנא הוסיפו עליהם השחור והכחול ונקרת פסולין וי"א אף הזרניך (שם פ"ח ב') אמר זעירא ואי תימא רבה בר ירמיה מכסין בעפר עיר הנדחת ואמאי איסורי הנאה הוא פירש"י דס"ד דאיירי באפר שריפתה אמר זעירא לא נצרכה אלא לעפר עפרה דכתיב ואת כל שללה גו' מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה יצא זה שמחוסר תלישה קביצה ושריפה ורבא אמר מצות לאו ליהנות ניתנו יתיב רבינא וקאמר להא שמעתתא איתיביה רב רחומי לרבינא שופר של עבודת כוכבים לא יתקע כו' לולב של עבודת כוכבי' לא יטול כו' תקע לא יצא נטל לא יצא אמר רב אשי הכי השתא התם שיעורא בעינן ועבודת כוכבי' כתותי מכתת שיעוריה הכא כל כמה דמכתת מעלי לכיסוי (שם פ"ט א' ב') הב"י בטור סי' כ"ח הביא מהמרדכי בשם הגאונים דהיכא דאין לו עפר לכסות מותר לממצי דמה בבגדא או בסנדלא ומברך על כיסוי הדם וכי מטי לדוכתא דעפרא סחי ההוא בגדא או סנדנא ומכסה בלי ברכה ותמה ע"ז איך מברך בתחילה קידם שמכסה ולמה אמר שוחק דינר זהב ושורף טליתו הא איכא תקנתא כנ"ל ולכך דחה דבריהם מיהו מהתוס' (פסחים מ"ז ב') ד"ה אחרישה משמע ג"כ דשרי לעשות כענין זה ונראה כוונתם דיברך בסוף ולפי"ז הא דצריך ליתן עפר למטה כנ"ל לאו היינו דווקא קודם השחיטה אלא שבשעת הכיסוי יהיה הדם מוקף בעפר מכל צד:

(טו)

אשר תאכל נבלה וטרפה גו' וכבס בגדיו גו' בנבלת עוף טהור הכתוב מדבר שמטמאה בגדים אבית הבליעה (זבחים ס"ט א' נדה מ"ב ב' חולין ק' ב') שיעורא בכזית. נדה שם וריש מס' טהרות אבר ממנה שאין בו כזית ל"ח ככזית. רמב"ם בפ"ג מהל' אבות הטומאה מהתוספתא ודינו לכ"ד כדין נושא כזית נבלה (זבים פ"ה מ"ט) יכול תהא נבלת בהמה

מטמאה בגדים אבית הבליעה ונ"מ לתחב לו חבירו לבית הבליעה ת"ל נבלה וטריפה ל"י לטמאה בה מי שאין לו טומאה אלא אכילתו יצא זו שמטמאה קודם שיאכלנה (נדה מ"ב ב') ובטעמא דמלתא אביי ס"ל משום דמקום בליעת נבלת עוף טהור בלוע הוי וליכא שום טומאה לא במגע ולא במשא ורבא ס"ל דבמקום בליעת נבלת עוף טהור בה"ס הוה ומטמאה שם במשא וברייתא בלא נגע בבית הבליעה (תוס' שם) ולפי"ז מוכח דנבלת עוף טהור מטמאה בגדים אבית הבליעה אבל בלא נגיעה ר' יהודה אומר יכול תהא נבלת עיף טמא מטמאה בגדים בבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבנה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טומאה (חולין ק' ב') אבל בל תאכל נבלה ליכא דר"י ס"ל אין איסור חל על איסור וכתב הר"ש במס' טהרות פ"א מ"ג דמ"ד איסור חל על איסור ידרוש מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה לחוד יצאה זו שאסורה משום ב"ת נבלה וטמא והא דטריפה שנתנבלה מטמאה היינו משום דלא ממעטינן רק כשאסורה בלא"ה משום איסור אחר שלא היה לו שעת הכושר כדאיתא זבחים ע' א' ועי' תוס' שם ס"ט ב' ד"ה ר"א ועמ"ש בספר דברים פרשה י"ד פסוק כ"ד ד"ה ל"ת כל נבלה ובגליון הש"ס (פסחים ל"ו א') העיר על דברי הר"ש הנ"ל מהא דדחינן שם דברי רבינא דשם בכה"ג משום מידי בלבד כתיב ולפי ענ"ד אין מקום כלל לחיבת בלבד שיהיה בקרא ובמס' פסחים שם צ"ל מידי בלבד קתני ומלשון הברייתא הוא דמוכחינן דס"ל אין איסור חל על איסור בהכרח צ"ל כן לתרץ קושית הר"ש ובזה נדחה מ"ש בספר הנפלא ש"א לדחות מההלכה ברייתא דשם דאתיא כמ"ד אין אחע"א ואנן קיי"ל אחע"א באיסור כולל וחמץ איסור כולל הוא גם הוה איסור מוסיף משום איסור הנאה ולפי מ"ש אין הדבר כן שלשה עשר דברים בנבלת עוף טהור צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר ומטמאה טומאת אוכלין כביצה כו' ריש מס' טהרות הא דא"צ הכשר היינו לא הכשר מים ולא הכשר שרץ דכל שסופו לטמא ט"ח מטמאה ט"ק ממילא (נדה נ"א א' כריתות כ"א זבחים ק"ה) הא דצריכה מחשבה שיטה א) היא שיטת רש"י (נדה נ' ב') והר"י במס' (ב"ק ע"ז א') דבלא מחשבה אף כביצה ממנה אינה מטמאה טומאת אוכלין דמשום הא דסופה לטמא ט"ח לא מחשבה אוכל לטמא טומאה קלה שיטה ב) היא שיטת רש"י (זבחים ק"ה ב') דהיינו לענין צירוף לבצק פחות מכביצה לקבל טומאת אוכלין בעי מיניה ר"א ב"ש מר"ח ב"א נבלת עוף טהור לר"מ פי' דס"ל דשעיר המשתלח מטמא אוכלין ומשקין מחיים אע"ג דאינו ראוי עדיין לטמא טומאת אוכלין ממקום אחר מהו שיטמא בכזית פי' משום שסופו לטמא ט"ח בכזית דמחתא לארעא לא תבעי לך פי' דבעי כביצה דנקיט בפומיה לא תבעי לך פי' דוודאי

מטמאה בכזית כי תבעי לך דנקט לה בידיה מחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי או לא בתר דבעיא הדר פשטא מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי (זבחים ק"ה א' ב') אמר ליה רב המנונא לר' זירא לא תיתב אכרעך עד דאמרת לי הא מלתא נבלת עוף טהור לר"מ מונין לה ראשון ושני או אין מונין ראשון ושני א"ל כל היכא דמטמא אדם במגע מונין בו ראשון ושני כל היכא דלא מטמא אדם במגע אין מונין בו ראשון ושני (זבחים שם) ונ"ל פי' בעיא זו אי הנבלה חשיבא ראשון ומונין לה רק שני או דלגבי או"מ ה"ל אב ומונין לה ראשון ושני ועמש"ל פרשה ד' פסוק י"ב ד"ה ושרף ורק לר"מ הוא דמספקא לה דס"ל דמטמאה בכזית כשיעור נבלה בדנקט לה בפומיה ומסיק דכיון דמ"מ בלי בליעה אינה מטמאה אדם וכלים אין מונין לה ראשון ושני דאף לענין לטמא או"מ ל"ה רק ראשון לטומאה שחיטתה ומליקתה מטהרת את טריפתה דברי ר"מ ר' יהודה אומר אינן מטהרות ר' יוסי אומר שחיטתה מטהרת אבל לא מליקתה (טהרות פ"א מ"א) אמר ר"י לא טיהר ר"מ אלא בתמימין אבל בבעלי מומין לא (זבחים ע' ב') ונ"ל דהיינו במחוסר אבר דהא אין תמות וזכרות בעוף ור' אלעזר אמר אפילו בבעלי מומין כו' ואפילו באווזין ותרנגולין (זבחים שם) האוכל מנבלת עוף הטהור מן השלל של ביצים מן העצמות מן הגידין מן הבשר שנתלש מן החי טהור מן האשכול של ביצים מן הקורקבן ובני מעים או שהמחה את החלב וגמעו טמא (ביצה ז' א') וע"ש:

(טז)

ואם לא יכבס גו' במטמא מקדש וקדשיו הכתוב מדבר ודיני זה הענין במזיד יתבאר בספר במדבר פ' ה' על רחיצת גופו ענוש כרת כדלהלן בספר במדבר שם ועל כיבוס בגדים במלקות ירושלמי במס' נזיר הובא בר"ש בפ"ק דמס' אהלות והא דאיתא (עירובין ק"ד) דמכניס טמא שרץ למקדש חייב היינו במלקות ולא בכרת:

פרשה יח

(ג)

ובחוקותיהם לא תלכו. הב"י ביו"ד סי' קע"ח הביא בשם מהרי"ק בשורש פ"ח דאין לאסור משום חוק עובדי כוכבים אלא בא מב' חלקים הא' הוא הדבר אשר אין טעמו נגלה כו' רק מנהג וחוק אצל עובדי כוכבים והענין השני אשר יש לאסור משום חוקת העובדי כוכבים לפי הנראה לפי ענ"ד הוא הדבר אשר שייך בו פריצות דרך הצניעות והענוה ונהגו בו עובדי כוכבים ג"ז אסור אם הלכה כתנא דברייתא דספרי דקתני שלא תאמר הואיל והן יוצאין בארגמן אף אני אצא בארגמן הואיל ויוצאין בקלוסין אף אני כיו' שדברים הללו דברי שחץ וגאוה הם ולא כאלה חלק יעקב ואומות הכשרים אלא דבני ישראל ואומות הכשרים דרכם להיות צנועים וענוים ולא לפנות אל רהבים ואף ג"ז נרתה

דהיינו דווקא כשהוא עושה כדי להדמות אליהם בלי תועלת אחרת ע"כ ובמס' ברכות כ"א) איתא דרב אדא בר אהבה קרע כרבלתא בשוקא מההיא כותית דסבר דבת ישראל היא ושמאוה ב"ד מאה זוזי לא יגדל בלורית ואף המספר לעובד כוכבים כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו וכמה אמר ר' מלכי' אמר ר"א ב"א ג' אצבעות לכל רוח (עבודת כוכבים כ"ט א') המספר קומי ה"ז מדרכי האמורי (ב"ק פ"ג א' וסוף מס' סוטה) ופירש"י מספר קומי לפנים במצח ומניח בלורית מאחריו ועי' ב"י שם שכתב דבני ספר נהגו היתר לגלח סביבות כל הראש ולהניח שער באמצע שסוברין דאיסור בלורית היינו לספר קומי וכתב הרמב"ם וכל העושה א' מאנו וכיוצא בהם לוקה וכתב הב"י ואע"ג דבלאו אחד נאסרו כל אלי הדברים לא חשיבא לאו שבכללות דאין לוקין ע"ז משום דכולהו משם א' מחסרי אבטולמיס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שקרוב למלכות היה (ב"ק שם) ד' מאות ילדים היו לו לדוד המלך וכולם בני יפת תואר היו וכולם מסתפרים קימי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרונות של זהב והיו מהלכין בראשי גייסות והן הן בעלי אגרופין של בית דוד דאזלי לבעותי עלמא (קדושין ע"ו ב') וכתב הב"י שם דההיתר בכ"ז משים הצלת נפשות ועוי"ל שהתורה לא פירשה דבר אנא סתמה וכתבה ובחוקיתיהם ל"ת ומסרה הדבר לחכמים והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות וקרא דבחוקותי הם ל"ת יתקיים בקרובי מלכות בדברים שאינן מעלין ולא מורידין לענין קרבתם למלכות יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה דברי ר"מ וחכמים איסרין אף בחול משום דרכי האמורי (שבת ס"ז א') אביי ורבא דאמרי תרווייהו כ"ד שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי (שם) תני תנא בפרק אמוראי קמיה דר"ח בר אבין א"ל כולהו אית בהו משום דרכי האמורי לבר מהני מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח לו על קדקדו ולימא הכי חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד אין בו משום דרכי האמורי לאדרא פירש"י עצם של דג שיש לו בוושט לימא הכי נצעלתא כמחט ננעלתא כתריס שייא (שם ב') וטעמא דמילתא נראה לפו"ר משום דלחש זה בדוק שמועיל ולפי ענ"ד נ"ע דלחש זה הוא מובן ואינו רק ענין ברכה ובקשה ומה שמניח מאותו המין כדי שלא יצטרך לפרש בברכתו שם אותו המין כשלפעמים אינו יודע שמו באותו הלשון וצ"ע דהא הרבה לחשים נאמרו בגמ' זולת אלו האומר גד גדי וסנוק לא אשכי ובושכי יש בי משום דרכי האמורי רי"א גד אינו אלא לשון עובדי כוכבים כו' הוא בשמה והיא בשמו יש בו משום דרכי האמורי דונו דני יש בו משום דרכי האמורי רי"א אין דן אלא לשון עובדי כוכבים וקצת ננפענ"ד דבהני תרי צ"ל אין בו משום דרכי האמורי דזה ג"כ ה"ל ענין ברכה ור"י אוסר משום דה"ל

לשון עובדי כוכבים האומר לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנבך לטובה יש בו משום דרכי האמורי שחטו תרנגול זה שקרא ערבית ותרנגולת שקרחה גברית יש בו משום דרכי האמורי (שבת שם) והב"י בסי' קע"ט כתב ומהגהת הרמ"ך שמצאתי מהרמב"ן בדין זה נראה שהיה גורס בגמ' ובתוספתא מותר ואין בו משום דרכי האמורי ונ"ל דהטעם הוא שמזה ניכר תחילת איזו חולי בהם אשתה ואותיר אשתה ואותיר יש בו משום דרכי האמורי המבקעת ביצים בכותל בפני האפרוחים יש בו משום דרכי האמורי המגיס בפני אפרוחים יש בו משום דרה"א המרקדת והמונה ע"א אפרוחין בשביל שלא ימותו יש בו משים דרה"א המרקדת לכותח והמשחקת לעדשים והמצווחת לגריסין יש בו משום דרה"א המשתנת בפני קדרתה בשביל שתתבשל מהרה יש בו משום דרה"א (שם) חמרא וחיי לפום רבנן אין בו משום דרכי האמורי מעשה ברע"ק שעשה משתה לבנו ועל כל כיס וכיס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון (שבת שם) א"ר אלעזר כל מי שאינו משייר פת על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו ע"כ לא יחיל טובו והא אר"א כל המשייר פתיתין על שולחנו כאלו עובד עבודת כוכבים שנאמר העורכים לגד גו' ל"ק הא דאיכא שלימה בהדיה הא דליכא שלימה בהדיה (סנהדרין צ"ב א') ופירש"י הא דאמר אסור כשמביא שלימה לאחר שאכל ומניח על השולחן:

(ד)
את משפטי גו' דברים שאלמלא לא נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן עבודת כוכבים גילוי עריות שפיכת דמים גזל ברכת ה' את חקותי גו' דברים שהשטן משיב עליהם ואלו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח ושמא תאמר מעשה תוהו הם ת"ל אני ה' אני ה' חקקתים ואין לך רשות להרהר בהן (יומא ס"ז ב'):

(ה)
אשר יעשה אותם האדם. תניא ר"מ אומר כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה ה"ה ככהן גדול אלא שאין מקבל שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה (ב"ק ל"ח א' עבודת כוכבים ג' סנהדרין נ"ט):
שם וחי בהם. אר"י משום ר"ש בן יהוצדק נמנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים גילוי עריות ושפיכת דמים ועבודת כוכבים לא והא תניא א"ר ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג מנין שיעבור ואל יהרג ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפילו בפרהסיא ת"ל ל"ת את שם קדשי ונקדשתי אינהי דאמרי כר"א דתניא

רא"א ואהבת גו' אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממוניו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך גילוי עריות וש"ד כדרבי דתניא רבי אימר כי כאשר יקים גו' וכי מה למדנו מרוצח כו' מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור רוצח גופי' מנ"ל סברא הוא כו' מי יימר דדמך סומק טפי דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי כי אתא ר"ד אר"י ל"ש אלא שלא בשעת הגזרה אבל בשעת הגזרה אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור כי אתא רבין אר"י אפי' שלא בשעת הגזרה לא אמרו אלא בצינעא אבל בפרהסיא אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי מצוה קלה אמר רבא בר רב יצחק אמר רב אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא וכמה פרהסיא אמר ר' יעקב א"ר יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה פשיטא ישראלים בעינן בעי ר' ירמי' תשעה ישראל ועובד כוכבים א' ופשטינן דכולהו ישראל בעינן והא אסתר פרהסיא הואי אמר אביי אסתר קרקע עולם היתה רבא אמר הנאת עצמן שאני סנהדרין ע"ד ח' ב') וע"ש תוס' ולא ראיתי להאריך בזה בספרי זה ויש להעיר בזה א) משמע להדיא מכל הנ"ל ומסוגיא דעבודת כוכבים נ"ד א' דרק אונס מיתה נתמעט אבל אונס יסורין לא נתמעט ומחויב לסבול ולא לעבור על שום ל"ת ואע"ג דחייבי מיתה נתמעטו מאונס מיתה שהוא כעונשן מ"מ חייבי לאוין לא נתמעטו מאונס יסורין קריבין למיתה שהן כעונשן. ב) כשעבר בעבודת כוכבים ג"ע ש"ד ע"י אונס מיתה כתבתי בספרי עוד"ד (עבודת כוכבים שם) ד"ה אונס רחמנא פטר ובשיטה הב' דמ"מ פטור ממיתה מההיא (דיבמות י"ג ב') עי' תוס' שם גם י"ל שם דאיירי בלא היה לו להשמט כלל ג) מיהו כשעבר בשארי עבירות משום אונס יסורין נראה דה"ל כעושה לתאבון דרק באונס מיתה בעבודת כוכבים ג"ע דבעינן ריבויא דחייב למסור עצמו הוא דאמרינן לעונש מיתה לא נתרבי ירינה נמי אתקש לג"ע אבל אונס יסורין דידעינן ליה מסברא אינו מציל מהעונש וה"ט דלא מחלקינן משום זה עבודת כוכבים שם א' בין מומר לערלות למומר לשארי עבירות ד) יסורין שאין להם קצבה משמע (כתובות ל"ב ב') ובכ"ד דאינו מחויב לסבול אף בעבודת כוכבים ומ"ש התוס' שם מהא דרע"ק י"ל דל"ח יסורין שאין להם קצבה רק כשמניחין אותו ביני וביני להתרפאות ה) מחויב אדם להוציא כל ממונו אפילו באיסור לאו גרידא כמ"ש הר"ן בפרק לולב הגזול והובא ביו"ד סי' קנ"ז ועי' (סנהדרין ע"ג א') בענין לאו דלא תעמוד עד"ר ועי' (שבת קל"א א') בענין מזוזה דוודאי אינה דוחה שבת משום דיכול להפקירן ועי' (ב"מ ל' א') דלא דחינן איסורא מקמי ממונא ועי' (כתובות י"ח ב') ואף בשבות דאמירה לבלתי יהודי בשבת לכבות בשריפה משמע שמחויב למסור

כל ממוני וצ"ע לענין עדות שקר אם מחויב להפסיד יותר ממה שיפסיד לחבירו ע"י העדות שקר ועי' (כתובות שם) מיהו כשהפסד כל ממונו עומד לסכנת נפשות למות ברעב וכה"ג משמע קצת מהא דסנהדרין ע"ד א' ובכ"ד דאינו חייב למסור רק בעבודת כוכבים וכן בג"ע וש"ד דהא באדם שממונו חביב עליו מגופי דהיינו כל מאודו לא נאמר רק בעבודת כוכבים דמחויב למסור עצמו למיתה מיהו בלא"ה נראה דאף שממונו חביב עליו מגופו בטלה דעתו אצל כל אדם ועי' היטב ביאורי החסיד יו"ד סי' קנ"ז ס"ק ה' י) משום עשה כתבו התוס' ב"ק ט' דאינו מחויב להוציא שליש ממונו:

(ו)

איש איש גו' גר עובד כוכבים שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין לו מה"ת שום קורבה לא מצד האב ולא מצד האם ולא משום נשואין דמקודם (יבמות כ"ב צ"ח) ובכ"ד גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יש לו שאר האם לענין איסור אמו ואחיו ואחותו תאומים וכש"כ דלאח"כ (יבמות צ"ז ב' סנהדרין נ"ח א') העבדים אעפ"י שחייבין בכל המצות אין להם שום דין קורבה לא מצד האב ולא מצד האם סנהדרין נ"ח ב') ונשותיהן מותרות של זה לזה (נדה מ"ז א' קדושין ס"ח) נשתחררו דינם כגרים פשוט ועי' (ביבמות צ"ח שם)

שם לא תקרבו לגלות ערוה כל העריות חייבי מיתות ב"ד וחייבי כריתות אין קדושין תופסין בהם (קדושין ס"ז ב' ס"ח א') ועי' תוס' (שם ס"ז) ד"ה מה"מ דזה פשוט אף למ"ד דאין ממזר מחייבי כריתות חוץ מן הנדה שקדושין תופסין בה (שם ס"ט א') ובכ"ד ודיני חייבי לאוין יתבארו במקומן ועיין קדושין שם אמר רב יוסף אל ההרים ל"א גו' יחזקאל י"ח מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור פי' במטה אחת אפילו בענין דליכא משום יחוד אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ופליגא דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של ג"ע בלבד וכתב הרמב"ם בהל' איסורי ביאה פכ"א ה"א דלוקה בקריבות וכתב המ"מ שם דלא איירי בחייבי לאוין והרמב"ן כתב דלכו"ע אין מלקות מה"ת אף בחייבי מיתות ב"ד וכריתות ופשוט דהרמב"ם פסק דלא כר"פ עולא כי הוה אתא מבי רב הוה מנשק לאחוותיה אבי חדייהו וא"ל אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא אפילו שום קורבה אסיר משום לך לך אמרינן לנזירא לכרמא לא תקרב (שבת י"ג א') ונ"ל דהא דאמרינן משום לך לך כו' פירוקא הוא יחוד בעריות אסור מה"ת (סנהדרין כ"א ב') ועי' שלהי מס' קדושין כל העריות שבתורה בין חייבי מיתה בין חייבי כרת בין חייבי לאוין חייבין עליהן בכל ענין יבמות נ"ג ב', במשנה נ"ד נ"ה א') אמר שמואל העראה זו נשיקה כו' כי אתא רבב"ח אר"י

כו' (יבמות נ"ה ב') ועי' מש"ל פסוק כ"ב ופסוק כ"ג. קטן בן תשעה שנים וי"א ביאתו ביאה ואעפ"י שהוא פטור עד י"ג שנים ויום אחד היא חייבת (נדה מ"ה א') במשנה מיהו במס' סנהדרין איתא פלוגתא דב"ש וב"ה במסוללת בבנה קטן שב"ש אומרים פוסלה מן הכהונה ומסקינן שם דפלוגתייהו בבן שמונה שנים דילפי מדורות הראשונים שהיו מולידין לשמונה שנים ומשמע דה"ה לכל עריות וידוע דלית הלכתא כב"ש בת ג' שנים ויום א' היא פטורה עד י"ב שנים ויום א' והבא עליה חייב (נדה מ"ד ב') במשנה בשינוי לשון חייבי מיתות ב"ד וחייבי כריתות אי ישנן בכלל מלקות ארבעים עיין (מכות י"ג ב') הבאתי בפרשה ב' פ"ג העונשין של כל העריות מפורשין לעיל פרשה ד' פ"ב ויתבארו בסדר קדושים:

(ז)

ערות אביך גי' בנו משפחה וכנענית ל"ח בנו (יבמות כ"ב א') דוולדן כמו הן אבל בן אנוסה ומפותה בנו לכ"ד (יבמות כ') הבא על האם פי' שילדתו ע"י נשואין חייב עליה משום אם ומשום אשת האב פי' שתי חטאות לשוגג או שתי מלקיות לר' ישמעאל דס"ל דחייבי מיתות ישנם בכלל מלקות ארבעים במס' (מכות י"ג ב') ר' יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד ואפילו אמי שלא ע"י נשואין חייב עליה משום אמו (שם נ"ג ב') בגמ' הבא על אשת האב חייב משום אשת האב ומשום אשת איש וחייב משום אשת אב בין בחיי אביו ובין לאחר מיתת אביו בין מן האירוסין ובין מן הנשואין (סנהדרין נ"ג א') במשנה בקצת שינוי לשין ועמ"ש בפסוק שלאח"ז טעמיה דר"י איתא בגמ' (שם ב') אמר אביי אמר קרא אמך היא משום אמו אתה מחייבו יאי אתה מחייבו משים אשת האב (שם ב') הבא על אביו חייב שתים משום זכר ומשום אביו איכא דאמרי דלא כר' יהודה דלר"י ערות אביך היינו אשת אביך ולכך כי כתיב אמך היא ממעט אמו מחיוב אשת האב כנ"ל אבל רבנן סברי ערות אביך היינו אביך ממש ולא הוזכר בזה אשת האב שתתמעט מקרא דאמך היא ואיכא דאמרי אפ"ת ר"י ומייתי ליה בק"ו מאחי אביו וס"ל עונשין, מן הדין אם אמו ואם אביו מותרין מן התורה ואסורין מדרבנן ונקראות שניות לעריות (יבמות כ"א) ושם נתבארו כל השניות:

(ח)

ערות אשת אביך גו' לרבנן דלעיל דערות אביך שבפסוק שלפני זה היינו אביך ממש אתי האי קרא לאשת האב ואיסור לאחר מיתה ילפינן מדכתיב ערות אביך היא ולר' יהודה עיקר קרא אשת האב לאחר מיתה וסיפא דקרא דריש משום אשת אביך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת איש (סנהדרין נ"ד א') והא דתנן (שם נ"ה א') והבאתי לעיל דחייב עליה משום אשת אב ומשים אשת איש היינו דלא כר"י ואע"ג דר' יהודה

לא פליג שם במשנה פליג בברייתא (סנהדרין נ"ד א') נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ר' יהודה אוסר (יבמות צ"ז א') אר"ג א"ר מ"ט דר"י דכתיב דברים כ"ג לא יקח איש את א"א ולא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסה כתיב מעילויא דקרא ונתן האיש השוכב גו' מיהו מודה דאין בזה רק לאי גרידא כדאיתא (שם מ"ט א' י' א' ב') תניא ר"א אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו חייב אלא משום האם בלבד (סנהדרין נ"ג א') והא ברייתא פליגא אתנא דמתניתין שם הבאתי לעיל בד"ה ערות אביך דלר"י בכ"ע אינו חייב רק משום אמו לבד פי' אינה ראויה לאביו היינו דלא תפסי בה קדושין (שם בגמ') ואע"ג דר"י אוסר באנוסת אביו היינו למלקות כנ"ל והכא לענין כרת וחטאת ואולי יש לחלק בין אינה ראויה לאנוסה ראויה או דרק באינה אמו מחייב משום כנף שראה אביו:

(י)

ערות בת בנך גו' היינו אף בת בנו ובתו מאנוסה ומפותה דליכא משים אשה ובתה (יבמות צ"ז א' סנהדרין ע"ה) בתו מאנוסתו מנין אמר אביי ק"ו על בת בתו ענש על בתו לכ"ש וכי עונשין מן הדין גילוי מלתא בעלמא רבא אמר א"ל ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה (סנהדרין ע"ו א'):

(יא)

ערות בת אשת אביך גו' ת"ר הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב משום אחותו ומשום בת אשת אביו ר"י בן יהודה אומר אינו חייב אלא משום אחותו בלבד כו' מ"ט דרבנן אמרי מכדי כתיב ערות אחותך גו' ערות בת אשת אביך גו' למה לי ש"מ לחייבו משום אחותו ומשום בת. אשת אביך ונ"ל דצ"ל דאע"ג דבת אשת אביו שאינה אחותו שריא מ"מ כשהיא אחותו חייב עליה ג"כ משום בת אשת אביו ור"י בר"י אמר קרא אחותך היא משום אחותו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביו ורבנן האי אחותך היא מאי עבדי ליה מבעיא להו לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין מזהירין מן הדין כו' ור"י בר"י האי בת אשת אביך מאי עביד ליה מבעי ליה מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו משפחה וכנענית ואימא פרט לאחותו מאנוסה ההיא לא מצית אמרת כדרבא כו' (יבמות כ"ב ב'):

(יב יג) ערות אחות אביך גו' אחות אמך גו' בין שהאחוה מן האב בין שהאחוה מן האם (יבמות נ"ד ב') אמר רע"ק שאלתי את רבן גמליאל ור' יהושע כו' הבא על אותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו מהו אינו חייב על כולן אלא אחת או חייב על כל אחת ואחת א"ל לא שמענו אבל שמענו הבא על חמש נשים נדות בהעלם א' שחייב על כל אחת ואחת ונראין דברים מק"ו ומה נדה שהיא שם א' חייב על כל או"א כאן ששלשה

שמות לא כ"ש (כריתות ט"ו א') במשנה בשינוי לשון כמפורש בגמ' אתיא למפרך מה לחמש נדות שכן גופין מחולקין אלא אמר קרא ערות אחותו גילה לחייב על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו אמר רב אדא בר אהבה ומשכחת לה ברשיעא בר רשיעא שבא על אמו והוליד ב' בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן ובא אותו הבן על אחות אמו שהיא אחותו מאביו שהיא אחות אביו מאמו דה"ל רשיעא בר רשיעא (כריתות ט"ו א') בקצת שינוי לשון ועיין (מכות י"ד א'):

(יד)
ערות אחי אביך גו' אל אשתו לא תקרב גו' ופשוט הוא דבין מן הנשואין בין מן האירוסין בין בחיי אחי אביו בין לאח"מ אחי אביו כמו באשת האב ובכלתו (סנהדרין נ"ג א') במשנה אינו אסור רק באחי אביו מן האב אבל אשת אחי אביו מן האם מותרת מה"ת (יבמות נ"ד ב') ואסורה מדרבנן (יבמות כ"א ב') אשת אחי אמו ג"כ אסורה מדרבנן (יבמות שם) אפילו לר' יהודה דערות אביך היינו אשת אביך מ"מ ערות אחי אביך בגופיה משתעי קרא דאשתו כתיב בתר הכי אל אשתו ל"ת (סנהדרין נ"ד א') אף לר' יהודה דאוסר מה"ת באנוסת ומפותת אביו מ"מ באנוסת ומפותת אחי אביו מודה כן מוכח יבמות שם:

(טו)
ערות כלתך גו' בין בחיי בנו בין לאח"מ בנו בין מן האירוסין בין מן הנשואין (סנהדרין נ"ג א') במשנה הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש (סנהדרין שם) ובהא לא פליג ר' יהודה אע"ג דפליג באמו ואשת האב (גמ' שם):

(טז)
ערות אשת אחיך לא תגלה בין מן האב בין מן האם אלא דמן האב מותרת לאח"מ אחיו כשמת בלא בנים ויש בה חיוב יבום וחליצה ואשת אחיו מן האם אין לה היתר (יבמות י"ז ב' נ"ה א') אחיו שלא ע"י נשואין אחיו לכ"ד חוץ מאח הבא מן השפחה ומן הכנענית דלא קרוי אחיו דולד שפחה וכנענית כמוה (יבמות כ"ב א') במשנה בשינוי לשון בין שהיא אשת אחיו מן הנשואין בין שהיא אשת אחיו מן האירוסין דאין חילוק בעריות בין אירוסין לנשואין כנ"ל.

(יז)
ערות אשה ובתה לא תגלה גו' הנושא את האשה נאסר בבתה ובת בתה ובת בנו בחמותו ואם חמותו ואם חמיו (סנהדרין ע"ה א') ובכ"ד ואין חילוק לענין איסור בין בחיי אשתו ללאחר מיתת אשתו (שם ע"ו ב') ועמש"ל פ' כ' פסוק י"ד ואירוסין כנשואין כנ"ל אנס אשה מותר לישא בתה (יבמות צ"ז א') והיינו מה"ת אפילו בחיי האנוסה ומדרבנן אינו

מותר רק לאח"מ האנוסה (שם) מפני שהקרובות מצויות זו אצל זו וחיישינן לזנות דלאח"כ א"ר יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה בבא על חמותו שפוסל את אשתו על מה נחלקו בבא על אחות אשתו שב"ש פוסל וב"ה אינו פוסל א"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה בבא על אחות אשתי שלא פסל את אשתו ע"מ נחלקו בבא על חמותו שבש"א פוסל ובית הלל אומרים אינו פוסל כו' (יבמות צ"ה א') מ"ט דר' יהודה דכתיב באש גו' אותו ואתהן וכי כל הבית כולו בשריפה פירש"י אשתו מה חטאה פי' לפירושו דאלו הוא חטא בחמותו אבל אשתו מה חטאה אם אינו ענין לשריפה תנהו ענין לאיסורא (שם):

שם לא תקח. ת"ר בכולן נאמר בהן שכיבה וכאן נאמר קיחה פירש"י באשה ובתה ובאחות אשתו לומר לך דרך לקוחין אסרה תורה פירש"י כשהיתה הראשונה לוקחתו חייב על השניה כשבא עליה דבשניה ליכא למימר לקוחין דהא לא תפסי בה קדושין א"ל ר"פ לאביי אלא מעתה גבי אחותו דכתיב להלן פ' כ' ואיש אשר יקח א"א גו' ה"נ דרך קיחה הוא דאסור דרך שכיבה שרי א"ל לקוחין כתיב בתורה סתם הראויה לקיחה קיחה הראייה לשכיבה שכיבה (יבמות צ"ז א') וע"ש תוס' דבהני דליכא קיחה קיחה דקרא היינו שכיבה במס' (תמורה ד' ב') איתא אמר אביי כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי ס"ד לא מהני אמאי לקי רבא אמר לא מהני מידי והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ושם פירשתי דהיכא דליכא רק דיבורא גרידא לכו"ע לא מחייב באת"ל דלא מהני מידי ועי' (תמורה כ"ט א' אל תקדיש מבעיא ליה ללאו ומש"ל פ' כ"ז פסוק כ"ו ושם פסוק ל"ג בדיני תמורה ופלוגתייהו בכל כה"ג הוא בזה דאביי ס"ל דכוונת הכתיב הוא למלקות ובאמת מהני ורבא ס"ל דכוונת הכתוב בכל כה"ג לבטל הדיבור ולכך ליכא בזה איסור והא דאמר רבא דהא דלקי משים דעבר אמימרא דרחמנא הייני משום דעיקר פלוגתייהו איירי בענין דאיכא מעשה אסורה שיש לדון עליה אם מועלת כגון באונס שגירש דוודאי הוי גט משום דגט אתקש למיתה כמ"ש התוס' דבזה פליגי אם מחויב להחזירה או לא וכן בממשכן שלא ברשות אם מחויב להחזירו ובנוטל ריבית קצוצה אם מחויב להחזיר מה"ת וכה"ג דבכל זה י"ל דאע"ג דמחויב להחזיר מ"מ לקי אמעשה איסור דעביד יעוד נדבר מזה במס' (קדושין ס"ז ב') איתא אהא דתנן שם לפני זה דכל העריות אין קדושין תופסין בהן מה"מ אמר ר' חייא בר אבא ומטו בה משמיה דריה"ג אמר קרא ויצאה מביתו גו' לאיש אחר לאחרים ולא לקרובים מתקיף לה ר' אבא ואימא לאחר ולא לבן פי' דהכי אמרינן (ערכין כ"ה ב') לאחר ולא לבן בן בהדיא כתיב לא יקח גו' אשת אביו אחר למה לי ש"מ לאחרים ולא לקרובים ואימא אידי ואידי לבן הא לכתחילה והא דיעבד לכתחילה מאחות אשה נפקא ומה א"א בכרת לא תקדש חייבי

מיתות ב"ד לכ"ש ואימא אי"א באחות אשה הא לכתחילה הא דיעבד אין ה"נ אשכחן אחות אשה שארי עריות מנ"ל ילפינן מאחות אשה כו' אמר קרא כא"י מכל התועבות גו' הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה ובביאור כ"ז יש לי לבאר א) הא דאמרינן אשת אב בהדיא כתיב קשה לאביי דס"ל אי עביד מהני והלאו הוא למלקות והנ"ל משום דאף לאביי הכא א"א לומר כן דהא אשת אב וודאי לא תפסי בה קדושין מקרא דלאיש אחר לפי הס"ד השתא דמלאיש אחר ממעט קרובים בדיעבד וליכא איסורא בקדושין כמו"ש מקודם אלא ע"כ ללמדנו בא דאין קדושין תופסין בה ולגלויי אתי אקרא דלאיש אחר דאתי למעט שאר קרובים ב) הא דמקשה ודילמא הא לכתחילה צ"ל דהיינו דמקרא דלאיש אחר ג"כ לא הוי ידעינן רק לכתחילה ויש לתמוה בזה לרבא דס"ל אי עביד לא מהני בחד לא יקח סגי כיון דהוקשו כל העריות וצ"ל כמו"ש הרשב"א דהיינו למדין קיחה קיחה מאלמנה לכ"ג דתפסי בה קידושין לכו"ע כדלהלן ואע"ג דאלמנה לאו מעריות היא מ"מ הוי ילפינן בג"ש ואולי כיון דאידי ואידי אין ראויין לביאה אין לחלק מן הסברא בדין תפיסת קדושין והלכך בעינן כל הני קראי לרבא כמו לאביי ועוד נ"ל לפי ענ"ד דהוה ילפינן קיחה קיחה מאחותו דכתיב בה כי יקח דמשמע דקדושין תופסין בה כדפרכינן (יבמות צ"ז א') שהבאתי מקודם ג) הא דמתרצינן לכתחילה מאחות אשה נפקא ולא אמר מאשה ובת בנה וב"ב נפקא דכתיב ברישא נ"ל משום דמקרא קמא דרשינן דרך לקוחין אסרה תורה פי' דווקא ע"י לקוחין של ראשונה נאסרת השניה כדאיתא (יבמות צ"ז א') ואע"ג דמשמעות הלשון דקאי אשניה מ"מ דרשינן הכי ואולי משום דבאחות אשה כתיב לצרור משמע משנעשו צרות זו לזו והא דלא אמרינן מאלמנה לכ"ג נפקא נ"ל משום די"ל דלמלקות אתי דאין מזהירין מן הדין כדאיתא (סנהדרין נ"ד מכות י"ז ב') ובכ"ד אבל מאחות אשה ילפינן משום דהוקשו כל העריות זל"ז ד) הא דאצטריכו כל הני קראי דאי לא כתיב לא תקח דאחות אשה ה"א אידי ואידי לבן הא לכתחילה הא דיעבד ואי לא כתיב לא יקח, דאשת אב ה"א לא יקח דאחות אשה לכתחילה וקרא דלאיש אחר למעט בן דיעבד ואי לא כתיב לאיש אחר נ"ל דה"א תרוייהו לכתחילה ולאשוויי שני כתובין הבאין כאחד אתו דאין מלמדין אבל כיון דכתיב לאיש אחר לדיעבד תו ליכא למימר דה"ל ב"כ דאין מלמדין דהא אצטריכו תרוייהו כנ"ל ה) הא דבעינן למימר הא לכתחילה היינו רק מקמי דידעינן דאין קדושין תופסין בעריות אבל לבתר דידעינן אין קדושין תופסין בעריות וודאי דליכא איסורא מה"ת בקדושין דעריות כמו"ש מקודם וכל קיחה דכתיב בעריות היינו שכיבה ובקרובי אשתו משום דדרך לקוחין אסרה תורה כנ"ל:

(יט)
ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב גו' בסדר מצורע נתבארו דיני נדה לעניני טומאה וטהרה וכאן הנני בתשלום דינים אלו לענין איסור נדה לבעלה והזרתם את ב"י גו' מכאן אמר ר' ירמיה אזהרה לב"י שיפרשו מנשותיהם סמוך לוסתן (נדה ס"ג ב') וכמה אמר רבא עונה (שם) והיינו יום או לילה שהיא רואה בו (שם) ויתבאר להלן ועיקר דין זה הובא לעיל בסדר מצורע ושם נתבאר דיש בזה פלוגתא דתנאי ואמוראי אי היינו מה"ת או דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ושם נתבאר ג"כ דין דעבר זמן וסתה ולא בדקה אם טמאה משום חשש ראיה דבשעת וסתה דלמ"ד וסתות מה"ת טמאה אח"כ מספק ולמ"ד דרבנן צריכה בדיקה אח"כ ואם בדקה בשעת וסתה ולא ראתה לכו"ע טהורה אח"כ ומותרת לבעלה אח"כ כדמוכח שם ולהלן ס"ג ב' ל"ט א' במשנה היה וסתה נמשך מתחילת ראיה עד סוף ראיותיה ב' או ג' ימים ועברה עונה ראשונה מתחלת הוסת ולא ראתה דעת הראב"ד והרמב"ן הובא בטור יו"ד סי' קפ"ד דכל עונה ועונה ה"ל וסת בפ"ע והרז"ה והרא"ש ס"ל דבתר תחילת הוסת אזלינן ומותרת אחרי עבור עונה ראשונה בלי ראי' ויובא מזה עוד להלן בדיני קביעות הוסת חייבין על עשה ועל ל"ת שבנדה פי' משיח וב"ד חייבין בפר הע"ד על עשה ול"ת שבנדה איזהו מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה מצות ל"ת אל תבוא על הנדה (הוריות ח' ב' במשנה) פרוש מן הנדה פירש"י בסמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזרתם את ב"י גו' כדאיתא שבועות י"ח עכ"ל ולפי ענ"ד זה תמוה דאין זה עשה ומפורש במס' (שבועות י"ז ב') איזהו מצות עשה שבנדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי ופירש מיד חייב מפני כו' וכן איתא שם י"ח א' ואמת דבירושלמי במס' הוריות שם איתא איזהו מצות עשה שבנדה א"ר אבין והזרתם את ב"י גו' נצ"ל דס"ל דוהזרתם קאי אהיה משמש עם הטהורה כו' ומפורש שם בסוגיא לבתר הכי דבהכי אייתי מצות עשה שבנדה ובש"ס דילן (שבועות י"ח ב') איתא אזהרה למשמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי דלא לפרוש מיד מנלן אמר חזקיה ותהי נדתה גו' אפילו בשעת נדתה ל"ת מנין אר"פ אמר קרא לא תקרב לא תקרב נמי לא לפרוש היא היכי עביד נועץ עשר צפרניו בקרקע עד כו' וטוביה (שבועות י"ח א') וזו היא הפרישה שמחויב לעשות בזה אמר רבא זאת אומרת מת בעריות פטור כו' א"ל אביי לעולם חייב וכי פירש מת פטור דאנוס הוא חי חייב שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה (שם) איתמר היה משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי ופירש מיד אביי אמר משמיה דר"ח בר רב חייב שתים חד אכניסה וחדא אפרישה הוה בה רבה במאי אילימא בסמוך לוסתה ובמאן אילימא בת"ח פי' שיודע

שאסור לפרוש מיד בשלמא אכניסה ליחייב קסבר יכולני לבעול אלא אפרישה אמאי חייב מזיד הוא ואי בע"ה אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם א' הוא פירש"י שהרי לא נודע לו בין כניסה לפרישה שחטא שכשאמרה לו נטמאתי א"י שנתחייב על הכניסה דסבור אנוס הוא שהרי אינו יודע שצריך לפרוש בעונה הסמוכה לוסתה ואע"ג שידע שבעל את הנדה מ"מ לא ידע שחטא ועיין תוס' שם שהקשו ע"ז מהא (דשבת ע"א א') בקצר וטחן כזית בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וקצר וטחן כזית בזדון שבת ושגגת מלאכה חייב שתים ותי' דרבא דהכא פליג בזה שם ע"ש והבאתי לעיל בסדר ויקרא בדיני החטאות ועוד תי' דהתם שאני שכבר נודע לו כל מה שהיה ספק לו באותה שעה ואלא בשאין סמוך לוסתה ובמאן אילימא בת"ח ולא חדא לא מחייב אכניסה אנוס הוא אפרישה מזיד הוא אי בע"ה חדא הוא דמחייב אפרישה הדר אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה ובת"ח לזו פי' לאיסור דסמוך לוסתה ואין ת"ח לזו פי' לאיסור דפרישה מיד (שם י"ח א') היה משמש עם הטהורה סמוך לוסתה וא"ל נטמאתי והמתין כנ"ל ופירש אח"כ למ"ד מת בעריות חייב פירש"י (שם י"ח ב') דחייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה משום שגגה דיכולני לבעול ולפרוש והתוס' שם דחו זה דכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שיהיה תחילתן שגגה וסופן שגגה אבל בסופן מזיד פטורין אפי' בכה"ג שאינו יכול להנצל מהאיסור כדאיתא (שבת ק"ב א') הבאתי בסדר ויקרא והלכך גם בזה אינו חייב אלא א' נמצא על שלו פי' בלא ידע מקודם שפי' טמאין וחייבין בקרבן על שלה אותיום טמאין וחייבין בקרבן על שלה לאח"ז טמאין מספק ופטורין מקרבן (נדה י"ד א') הבאתי בסדר מצורע ומוקמינן לה (שבועות שם) בסמוך לוסתה ואכניסה ואית דבעי לפרושי בשלא סמוך לוסתה וא"ל נטמאתי ואפרישה והא דהיא ג"כ חייבת ול"ח אנוסה צ"ל דהיא יכולה להסתלק מהרגשת הנאה תומ"י כמו האיש ע"י המתנה ואע"ג דתחילתה בהיתר ל"ח אונס ועי' (כתובות נ"א ב') ולפי"ז גם האשה צריכה תשובה בכה"ג ודלא כמו"ש הב"י בשם המרדכי ס"ס קפ"ה ודחינן שם דהא נמצא קתני וכתבו התוס' שם דה"ה דה"מ לאוקמי בסמוך לוסתה ואפרישה ודבריהן תמוהין לפענ"ד דבשגגה דיכולני לבעול פשוט דאין חילוק בין כניסה לפרישה אהא דתנן על שלה לאח"ז פטורין מקרבן איתא בגמ' שם ב' תנא וחייבין בא"ת ותנא דידן מ"ט בעינן ח' מב' ח' ובמס' (כריתות י"ח) פרכינן מהא ברייתא ארב דס"ל דבעינן ח' מב' ח' ומתרצינן ה"מ ר"א היא ומשמע דלהס"ד דהש"ס שם תנא דמתניתין ג"כ מודה דחייב בא"ת בסדר מצורע הבאתי פלוגתא דתנאי ואמוראי בענין אי וסתות דאורייתא אי דרבנן ושם נתבאר דלמ"ד וסתות דרבנן פרישה דסמוך לוסתה ל"ה רק מדרבנן ויש להעיר בזה א) יש לתמוה לשיטת הסוברין דקאימנא

בשיטתייהו דפלוגתא דתנאי ואמוראי דכריתות י"ת א' בספק ח' אחת לענין חיוב א"ת היינו פלוגתא בענין ספק ח"א אי אסור מה"ת דפרכינן שם למ"ד ב"ח שנינו מהא דעל שלה לאח"ז חייבין בא"ת אמאי לא מתרצינן ה"מ כמ"ד וסתות דאורייתא דלדידי' פרישה דסמוך לוסתה היינו מה"ת משום חזקה לאיסור כמוש"ל בסדר מצורע ובוודאי חייב בא"ת וי"ל דלמ"ד וסתות דאורייתא בחטאת קיימא דמשום חזקה לאיסור מייתי חטאת כנראה מהתוס' (יבמות פ"ח ב') ובכ"ד מיהו אין זה נראה דמסתברא דכשאין לה שעה קבועה בעונת וסתה ה"ל כל שעה ושעה מאותה העונה רק כמו אקבע איסורא דעפ"י רוב תראה באיזו שעה מאותה העונה וביותר קשה דפריך שם ג"כ לר"ז ור"ז ס"ל (נדה שם) דלכו"ע וסתות דאורייתא ועוד דשם בכריתות אליבא דרב קיימינן וללי"ק דנדה שם רב ס"ל וסתות דאורייתא וצ"ל דבעי לתרוצי מילתיה דר"ז ודרב שם אף באת"ל דההיא ברייתא אתיא גם למ"ד וסתות דרבנן דס"ל דל"ה רק ספק השקול ב) הא דאמרינן דבסמוך לוסתה ל"ה אנוס למ"ד וסתות דרבנן צ"ל דאע"ג דליכא איסור תורה מ"מ כיון דשלא ברשות נחית ל"ח אונס או דכיון דמ"מ לא עדיף מספק השקול כמוש"ש דהיינו ספק ח"א ל"ה אנוס ויותר נ"ל עפ"י מ"ש שבועות שם באורך דל"ח אנוס רק בענין דסובר דמצוה קא עביד כדמשמע (פסחים ע"ב ב') ובסמוך לוסתה דה"ל ספק השקול כמו דסח"א דאיסורא מותר מה"ת כ"כ ספק מצוה ל"ה מצוה מה"ת כמו"ש בפ"ק דחולין והלכך ל"ה אונס הוסתות המה ג' סוגים פשוטים ר"ל בזולת המורכבים מב' סוגים ואלו הן הפשוטים סוג א) וסתות הימים בכלל סוג ב) וסתות הגוף. סוג ג) וסתות שע"י איזו מעשה סוג הא' כולל ג' מינים מין א) נקרא וסת ההפלגה היינו שיש לה זמן קבוע כמה היא שוהה בין ראיה לראיה וכמו שיתבאר להלן מין ב) וסתות ימי החודש ונקרא ג"כ סתם וסתות הימים והיינו כשרגילה לראות בכך וכך לחודש (נדה ל"ט ב' ס"ד א') ובכ"ד וכתבו התוס' (שם ס"ד א') ד"ה ראתה וכ"כ כל המפרשים והפוסקים שראיתי והובאו בשור יו"ד סי' קפ"ט בב"י בשם הראב"ד שהוכיח כן מההיא דשם ס"ד א' דאעפ"י שההרחק בין הראיות אינו שוה מפני שהחודש לפעמים מלא ולפעמים חסר מ"מ קביעות החודש גורם ולפי ענ"ד דבר תמוה הוא והנ"ל דימי החודש היא מונה מיום המולד ומ"מ וסת ימי החודש אינו וסת ההפלגה שהרי מתחילת יום המולד עד תחילת יום המולד הבא לפעמים כ"ט ימים ולפעמים ל' ימים כשהמולד קידם י"א שעות בלילה יהיו ביניהם כ"ט ימים והחודש דלאח"כ שהמולד שבתחילתו חל בסוף היום יהי' מתחילת יום המולד שבתחילתו עד תחילת יום המולד שבסופו שלשים יום והטעם שיום המולד גורם מין ג) וסת הדילוג או הסירוג ויתבאר להלן בכמה פעמים הוסת נקבע פלוגתא דר' ורשב"ג רבי ס"ל בתרי זמני

הוה חזקה ורשב"ג ס"ל בתלתא זמני הוה חזקה (יבמות ס"ד) ובמס' (נדה ס"ג ב') הובאו עוד תנאי בזה וסתמא דמתניתין (נדה שם) הובא (יבמות שם) כרשב"ג אין קביעות וסת אלא כשיהיו כל ראיותיה שהיא קובעת הוסת ע"י בעונה אחת היינו או כולן ביום או כולן בלילה ש"ע יו"ד סי' קפ"ט סמ"ג בשם הטור ופשוט דאין זה נוהג בוסתות הגוף ובוסתות שע"י מעשה. חילוק גדול יש בין וסת ההפלגה לוסת ימי החודש לר' כדאית ליה ולרשב"ג כדא"ל דבוסת הימים א"צ רק לג' ראיות לרשב"ג ולשני ר' לרבי ד"מ ראתה ב' פעמים באחד לחודש לר' או ג"פ באחד לחודש לרשב"ג וכן בשארי ימי החודש הוה וסת קבוע דיום החודש גורם אבל בוסת ההפלגה צריכה ד' ראיות לרשב"ג כדי שתתחזק עי"ז רואה ג"פ בהרחק שוה וג"ר לרבי כדי שתתחזק עי"ז רואה ב"פ בהרחק שוה שהרי הראיה הראשונה אינה מועלת כלום בזה להחזקה הובא ברמב"ם וטור יו"ד ר"ס קפ"ט ועי' תוס' (נדה ס"ד א') ד"ה ראתה ראתה ביום א' בשבוע או באיזה יום אחר בשבוע ובשבוע הרביעית ג"כ באותו היום וכן בשבוע השביעית באותו היום הדין כמו בוסת ימי החודש דנקבע בג"פ הובא ביו"ד סי' קפ"ט ס"ו וכמו"ש הש"ך שם והוא מהש"ס (נדה י"א א') ע"ש ויובא להלן היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושנתה ליום עשרים זו"ז אסורים שנתה ג"פ ליום עשרים הותר יום ט"ו וקבעה ליום עשרים שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג"פ ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג"פ (נדה ס"ג ב') במשנה והובא יבמות ס"ד דהיינו כרשב"ג כנ"ל קבעה שני פ' נעקר בפ"א לרשב"ג (נדה ס"ד א') מימרא דר"פ ותניא כוותיה כמו שיתבאר ומבואר מזה דאף לוסת דחד זימנא חוששת לאיסור תשמיש רש"י ותוס' (שם ס"ד א') ד"ה מיחוש ופשוט הוא עפ"י כל הנ"ל דוסת ההפלגה דחד זמנא לא משכחת לה רק ע"י ב' ראיות והחילוק שבין וסת קבוע לאינו קבוע היינו א) לענין דין דיה שעתה הנ"ל בסדר מצורע דאינה דיה שעתה מדרבנן לענין קדשים כמוש"ש רק בוסת קבוע ב) לענין עקירה כנ"ל ג) למ"ד וסתות דאורייתא ועבר שעת וסתה ולא בדקה טמאה היינו רק בוסת קבוע וכן הא דלמ"ד וסתות דרבנן ועבר זמן וסתה צריכה בדיקה עכ"פ אח"כ כמוש"ל בסדר מצורע היינו רק בוסת קבוע אבל באינו קביע א"צ בדיקה אח"כ טור וב"י בשם הרשב"א ולפכ"ז אשה שאין לה וסת צריכה לחוש לשתי וסתות כמו"ש בשו"ע יו"ד סי' קפ"ט סי"ג בהגהה היינו א) לוסת ההפלגה האחרונה שלה שעבר ב) לוסת ימי החודש של הראיה האחרונה שלה וזו היא עונה בינונית שפירש"י (נדה ט"ו א') ע"ש כמו"ש הש"ך בסי' קפ"ט ס"ק ל' מיהו לפי ענ"ד נ"ל די"ל דמתניתין כמ"ד וסתות דאורייתא כמתניתין (שם ל"ט א') הובא (שם ט"ז א' ושם ט' א') ע"ש והלכך מחמרינן מדרבנן אף בוסת דחד זמנא אבל למ"ד וסתות דרבנן

דהכי קיי"ל י"ל דא"צ לחוש לכלים וכבר הבאתי מזה בסדר מצורע בדיני נדה בבעיא דוסתות דאורייתא או דרבנן עש"ה דא"א לומר כן רק להשיטה הב' דשם ולהלן בדברינו יובא עוד ראי' לזה והא דמשמע (שם ט"ו א') דעונה בינונית באין לה וסת ה"ל כוסת קבוע כפירש"י שם י"ל דבאמת עונה דשם היינו עונה הפחותה שאצלה לפי רגילותה דאז קיימא בספק השקול או בעונה היותר גדולה אצלה דה"ל רובא דראתה ואף לפי"ד הפוסקים דאף למ"ד וסתות דרבנן חוששת לוסת דחד זמנא ג"כ נראה לי דהיינו רק בלא הוחזקה לאשה שאין לה וסת אבל כשכבר הוחזקה שאין לה וסת קבוע י"ל דוודאי שוב א"צ לחוש כלום בדין וסת הפלגה שהיה קבוע ועקרתו בחד זמנא להפלגה יותר רחוקה שצריכה לחוש להפלגה דוסת הקבוע ד"מ היתה רגילה להיות רואה ביום כ"ה לראייתה ועקרה בת"ז לשלשים לראייתה שצריכה לחוש לוסת דהפלגה דשלשים יום מהיכן מתחלת למנות ימי ההפלגה דשלשים יום פלוגתא דאמוראי (נדה ל"ט ב') ר"פ ס"ל דמונה מיום שהיתה ראויה להיות רואה בו דהיינו בד"מ הנ"ל חמשה ימים מקודם ראייתה האחרונה דהיינו שחוששת ליום כ"ה לראיה האחרונה ור"ה בריה דר"י ס"ל דמודה מראיה האחרונה ואיתא שם בקצת שינוי לשון הכי נמי מסתברא פי' כר"ה בריה דר"י דאלת"ה האי תרנגולתא דרמיא יומא וכבשה יומא כו' כי כבשה תרי יומי כי הדרה נקטה כדלקמיה נקטה או כדמעיקרא נקטה ע"כ כדלקמיה נקטה היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושנתה ליום עשרים זה וזה אסורין כו' כנ"ל אמר רבי יהודה א"ש ל"ש אלא ט"ו לטבילתה שהן כ"ב לראייתה דהתם בימי נדתה קאי פי' ולכך קובעת לה וסת ההפלגה בכה"ג אבל ט"ו לראייתה דבימי זיבתה קיימא לא קבעה לה וסת (שם ל"ט א') משום דכיון דבימי זיבתה היא בחזקת מסולקת מדמים אין ראיה מזה שראתה בכה"ג (שם ס"ח ב') ע"ש וצ"ע אי מתניתין דהיתה למודה לא איירי רק בוסת ההפלגה או דאיירי בין בוסת ההפלגה בין בוסת דימי החודש ור"י א"ש קאי אוסת ההפלגה שנכלל במתניתין וכתב הרמב"ן בשם הראב"ד דהיינו רק בי"א ימים שבין נדה לנדה כמ"ש התוס' בזה אבל לאחר י"א ימים אף דקיימא בסז"נ קובעת אר"פ מקבע לא קבעה מיחוש מהו דתחוש לה בביאור זה נראה מפירש"י כמו שהובא בב"י בטור כמו"ש כמה ראשונים דהיינו דתחוש לוסת שנקבע ג"פ בימי זיבתה כמו שחוששת לוסת דחד זמנא שהיה שלא בימי זיבתה אבל נ"ע כמו"ש התוס' דא"א לומר כן דלפי"ז בלתי מתיישב כלל לנכון הוכחה דידיה דבתר הכי אלא הפי' הוא דהיינו מהו שתחוש בימי זיבתה לוסת שנקבע כדינו שלא בימי זיבתה ולפי"ז אם קבעה לה וסת בימי זיבתה נ"ל דל"ה כלום ואינה חוששת לו כלל ועמש"ש ס"ח א' ד"ה נימא ת"ת דר"ה ב"ח א"ש כו' אר"פ נחזי אנן דתנן היתה למודה

להיות רואה יום ט"ו ושנתה ליום כ' זו"ז אסורין ואר"י א"ש ל"ש אלא ט"ו לטבילתה שהן כ"ב לראייתה ושנתה ליום כ"ז לראייתה דכי הדרה ואתו כ"ב מיום שהיתה ראויה להיות רואה בו לפי קביעות הוסת דהיינו חמשה ימים מקמי ראייתה קיימא לה בתוך ימי זיבתה פי' ליום י"ז לראייתה האחרונה וקתני זו"ז אסורין אלמא חיישינן לוסת בימי זיבתה כשנקבע בימי נדתה דסבר ר"פ כ"ב מכ"ב מנינן כנ"ל ודחי ר"ה בריה דר"י דכ"ב מראיה אחרונה מנינן כמוש"ל ובעיא לא אפשטא ולהלן יובא תשלום ביאור זה הענין כבר הבאתי לעיל בסיומא דמתניתין דהיתה למודה כו' שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג"פ אמר ר"פ לא אמרן אלא למקבעה אבל למיחש לה בחד זמנא חיישא מאי קמ"ל תנינא היתה למודה להיות רואה יום ט"ו כו' זו"ז אסורין אי מהתם ה"א ה"מ היכא דקיימא בתוך ימי נדתה אבל היכא דלא קיימא בתוך ימי נדתה אימא לא קמ"ל והפי' נ"ל לברור דהיינו דר"פ לטעמיה דחוששת לוסת קבוע דג"פ אף כשהגיע אח"כ בימי זיבתה כנ"ל וקמ"ל בזה דאף לוסת דחד זמנא שנעשה שלא בימי זיבתה נמי חוששת אף כשחל בימי זיבתה ופירש"י בזה הוא עפ"י פירושו בהא דר"פ דלעיל ומכאן נראה לי קצת ראיה למ"ש מקודם דלמ"ד וסתות דרבנן אינה חוששת כלל לוסת דחד זמנא שלא כדברי הפוסקים דלפי"ד ה"ל לשנויי דאי מתניתין ה"א דהיינו רק למ"ד וסתות דאורייתא קמ"ל דאפילו לדידן דקי"ל דוסתות דרבנן נמי חוששת אלא צ"ל דלמ"ד וסתות דרבנן פשיטא להו דאינה חוששת לוסת דחד זמנא רשב"ל אמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה ואין אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה ור"י אמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה (שם י"א א') בקצת שינוי לשון ומשמע דר"י לא פליג ארשב"ל בהא דאשה קובעת לה וסת בימי זיבתה וכן דעת התוס' (שם ל"ט א') ד"ה ר"ה פי' ימי נדתה אינו דומה לפי' ימי זיבתה דימי נדתה היינו כשהיא בתוך ז' ליום שנעשה בו תחילת נדה ופי' ימי זיבתה היינו י"א ימים שבין נדה לנדה כמו"ש התוס' (שם ל"ט א') וכמו"ש מקודם ופרכינן (שם י"א א') לר"י א"כ כל אשה תבדוק בתוך ימי נדתה דלמא קבעה לה וסת ובמתניתין שם איתא דנדה א"צ בדיקה ומשנינן א"ל ר"י כי קאמינא אנא היכא דחזיתא ממעין סתום אבל היכא דחזיתא ממעין פתוח לא אמרי ופי' רש"י דמעין סתום היינו כדמפרשינן (שם ל"ט) דחזיא ריש ירחא וריש ירחא וכ"ה בירחא וריש ירחא דהוה ראי' בתרייתא בימי נדתה ומ"מ מהניא לקביעות וסתה דהא דאקדמה וחזיא דמי יתירי הוא דאתוספי בה וצ"ע אי חוששת ג"כ לראיה דכ"ה בירחא והח"ד הביא בסי' קפ"ד בשם בעה"נ דחוששת והס"ד דמקשה לר"י צ"ל דמפרש כגון דחזיא ריש ירחא וה' בירחא תלתא זמני ואפ"ה קבעה לה וסת לחודש הרביעי בחמשה לירחא כשלא ראתה

בריש ירחא והכי מפרש שם ר"פ מילתיה דר' יוחנן לפי' התוס' דשם שנ"ע בזה ואיתא שם בגמ' ל"ט ב' לפי' התוס' דלפי"ז צ"ל דבוסת ההפלגה כ"ב מכ"ב מנינן כר"פ (שם ל"ט ב') כמו שהבאתי מקודם דאל"כ כיון של ראתה בחודש הרביעי בריש ירחא לא הוי לה לחוש לחמשה בירחא כמו"ש התוס' ומסקינן שם לר"ה בריה דר"י כדמתרצינן כנ"ל ולפי"ז ה"מ למפרך שם לר"פ ממתניתין דהכא דא"כ נדה תצטרך לבדוק כנ"ל ועי' מזה רש"י ותוס' (שם י"א א') ובביאור הא דאשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה דעת התוס' (שם ל"ט א') ד"ה ר"ה ב"ח דהיינו קובעת לה וסת ע"י ראיה ג"פ בימי זיבתה דהיינו בי"א ימים שבין נדה לנדה כנ"ל ופליג אדר"ה ב"ח א"ש דשם ורש"י פי' בהס"ד כגון שראתה בר"ח וט"ו לחודש בר"ח וט"ו לחודש ובחודש השלישי לא ראתה בר"ח רק בט"ו לחודש דבכה"ג מצטרפי שתי הראיות הראשונות להשלישית לקביעות וסת ולא פליגי אדר"ה ב"ח א"ש ויותר נראה לי כמו"ש הרשב"א הובא בב"י בטור יו"ד סי' קפ"ט דענין קביעות וסת בימי זיבתה גם לפי המסקנא איירי בכה"ג דקביעות וסת בימי נדתה דהיינו דחזיא ריש ירחא וריש ירחא וכ' בירחא וריש ירחא דאע"ג דראיה האחרונה בתוך ימי זיבתה קיימא מ"מ קבעה לה וסת היתה למודה להיות רואה בהפלגה קבועה ושנתה פ"א להפלגה יותר קרובה דצריכה לחוש להפלגה ראשונה כיון שלא נעקר רק חד זמנא ד"מ היתי' רגילה להיות רואה בהפלג' דשלשי' יום ושנתה פ"א לעשרים יום לר"פ דס"ל בהא דלעיל דכ"ב מכ"ב מנינן וודאי דה"נ מונה מיום השלשים שראתה באחרונה והיינו שחוששת ליום העשירי להראיה החדשה שהיתה לעשרים יום ואע"ג דה"ל בימי זיבתה הא ר"פ ס"ל דחוששת אף בימי זיבתה כנ"ל מיהו לר"ה בריה דר"י דכ"ב מכ"ז מנינן יש לדון בזה הט"ז סי' קפ"ט ס"ק י"ח כתב כהרמ"א שם דבזה מודה ר"ה בריה דר"י דאינה מונה מראיה האחרונה שהיתה לכ' יום אלא מראיה שלפניה שהיתה לשלשים יום דרק התם ס"ל דכ"ב מכ"ז מניא ולא מכ"ב משום דלא ראתה בכ"ב והרחיקה ראייתה משא"כ בזה ולפי"ז את"ל דר"ה בריה דר"י מודה לדינא דר"פ בהא דחוששת לוסתה אף שחל בימי זיבתה י"ל דמה שלא ראתה בשעת וסתה בימי זיבתה ה"ל עקירה והלכך בעשירי לעשרים הראשונים ה"ל עקירה אחת ובעשירי לעשרים השניים ה"ל עקירה שניה דכיון דלא ראתה בעשירי לעשרים הראשונים היה לה לראות בעשירי לעשרים השניים דהייני שלשים לעשרים הראשונים ובעשירי לעשרים השלישיים דהיינו שלשים לעשרים השניים ה"ל עקירה שלישית ולפי"ז כשקבעה לה וסת הפלגה דשלשים יום בפ"א כשראתה אח"כ ליום עשרים ג"כ צריכה לחוש ליום עשירי שלראיה האחרונה כיון דחוששת לפ"א כהט"ז והרמ"א שם רק באת"ל דלר"ה בריה דר"י אינה חוששת כלל

לוסת שחל בימי זיבתה נראה דלעולם אינו נעקר בכה"ג וסת דשלשים יום וכל אימת שלא תראה ביום עשרים תחוש ליום שלשים ולפי כ"ז כתב הט"ז שם ס"ק ל"א דאם היה לה וסת קבוע בהפלגה ד"מ מעשרים לעשרים לא ראתה ביום עשרים חוששת ליום מ' דהיינו כ' ליום כ' שהיתה ראויה לראות בו ולא ראתה לא ראתה גם ביום מ' חוששת ליום ס' דעדיין לא נעקר בג"פ אבל דעת הש"ך שם ס"ק ל"א וס"ק מ' דבעינן זה ג"כ לר"ה בריה דר"י מונה השלשים יום מראיה האחרונה כמו שמונה העשרים יום ולפי"ז י"ל דאף שראתה הרבה פעמים מעשרים לעשרים מ"מ לא נעקר וסת דשלשים יום ואם אח"כ לא ראתה ליום עשרים חוששת ליום שלשים שמראיה האחרונה מיהו נראה עיקר לברור דצ"ל דכיון שא"צ לחוש ליום שלשים לראיה שלפני האחרונה דהיינו לעשירי לראיה האחרונה שהיתה ליום עשרים ה"ל ראיה ראשונה דל עשרים יום עקירה דחד זמנא לקביעות הפלגה דשלשים יום וכי ראתה תלתא זמני לעשרים יום נתבטל וסת ההפלגה דשלשים יום ואם לא ראתה אח"כ ליום עשרים אינה חוששת ליום שלשים מראיה האחרונה וזה נראה מוסכם מכל הפוסקים וכדבעינן למימר קמן ולפי"ז נראה דאם קבעה חד זמנא או תרי זמני לראות בהפלגה דשלשים יום ואח"כ ראתה לעשרים יום ג"כ אינה חוששת עוד ליום שלשים כשלא ראתה אח"כ ליום עשרים כמו"ש הש"ך שם והס"ט שם כתב בשם ספר בעה"נ להראב"ד וחידושי הרמב"ן דכל שלא קבעה וסת לעשרים יום חוששת ליום שלשים מראיה האחרונה כשלא ראתה ביום עשרים ויתבאר להלן ולפי כ"ז לפי דעת הש"ך הנ"ל בעיא דר"פ דלעיל אי חוששת בימי זיבתה לוסת שקבעה לה בימי נדתה לפי' התוס' שהבאתי ואפשטא ליה דחוששת וכן הא דס"ל דאף לוסת דחד זמנא ג"כ חוששת כמוש"ל היינו רק לפי דעתו דר"פ דס"ל כמוש"ל דמונה מראיה שלפני האחרונה שהיתה בשעת וסתה אבל לר"ה בריה דר"י לפי"ד הש"ך אין מקום לדין ובעיא זו כיון דצריכה למנות ימי הפלגתה מראיה האחרונה ולפי"ז יש לתמוה לפו"ר דהא מלישנא דדחי ר"ה בריה דר"י להוכחה דר"פ דחוששת בימי זיבתה מהא דהיתה למודה להיות רואה יום ט"ו כו' משמע להדיח דלא דחי רק פשיטותא דר"פ אבל אבעיא דידיה לא פליג ונ"ל דוודאי ר"פ דקאי אהא דהיתה למודה להיות רואה יום ט"ו כו' דאיירי בוסת ההפלגה כנ"ל וודאי דאיהו ג"כ איירי בוסת ההפלגה ולטעמיה אזיל כנ"ל מיהו לר"ה בריה דר"י גם כן משכחת לה לבעיא דר"פ בוסת דימי החודש דבזה ר"ה בריה דר"י ג"כ מודה דקדימת הראיה שלפני הוסת אינו עוקר לוסת דימי החודש כיון דבימי החודש תליא מלתא וכמו"ש הש"ך שם ס"ק ל"א ע"ש פעמים שהאשה קובעת לה וסת בתוך וסת כיצד ראתה ג"פ בר"ח ורביעית לעשרים בחודש ובר"ח וכן בחמישית

וכן בששית קבעה לה וסת לר"ח ולעשרים בחודש ש"ע יו"ד שם סל"ב כגי' הש"ך ולפי מש"ל בשם הרשב"א בסוגיא דשם י"א א' א"צ שתראה ג"פ בר"ח בלי ראיה דיום עשרים מקודם אלא בשני ר"ח דיה ד"מ ראתה ר"ח ניסן ור"ח אייר כ' באייר ור"ח סיון וכ' בסיון ר"ח תמוז כ' תמוז קבעה לה וסת לר"ח ולעשרים בחודש כבר הובא לעיל משמיה דר"פ דאף וסת שנקבע ב"פ נעקר בחד זמנא (שם ס"ד ח') תניא כוותיה דר"פ היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושנתה ליום שנשים זו"ז אסורין הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שנשים וחוששת ליום שנשים הגיע יום שנשים וראתה הגיע יום עשרים ולא ראתה והגיע יום שלשים ולא ראתה והגיע יום עשרים וראתה הותר יום שנשים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא (שם ס"ד א') כך היא גי' רש"י שם וכל הפוסקים ובביאור זה לפי ענ"ד א"א לומר דהיינו בוסת ההפלגה דא"כ א"א לפרש כלל הא דקתני לבסוף הגיע יום עשרים וראתה הני עשרים מהיכן מתחילין ודוחק גדול לומר דהיינו עשרים לראיה שראתה אחרי השלשים שלא הוזכרה בזה אלא צ"ל דהיינו בוסת דימי החודש ולפי"ז נראה לפו"ר דאיירי בארבעה מלאים זא"ז מדקתני הותר יום שלשים הבא וזה קשה דנהי דג' מלאים משכחת להו זא"ז לפי"ד הפוסקים דקביעות החודש גורם כשחשון וכסליו שניהם מלאים מ"מ ד' מלאים זא"ז לא משכחת לה עי' ערכין ט' ונ"ל דבאמת לא אירי רק בג' מלאים והא דקתני היתר יום שלשים היינו בחודש שיהיה אחרי החודש החסר דמה שלא ראתה בחודש הרביעי ליום שלשים לא מהני מידי כיון שלא היה בו יום שלשים ובטעמא דמלתא דחזר יום עשרים לקביעתו אע"ג דכבר עברו עליו ג"פ שלא ראתה בו פירש"י דמה שלא ראת' ביום עשרים בשלישי ל"ה עקירה כיון דלא ראת' אח"כ ביום שלשים רק ביום עשרי' דלאח"כ שהוא שעת וסתה ועפי"ז כתבו בטור ושו"ע יו"ד סי' קפ"ט א) דאשה שיש לה וסת קבוע לימי החודש והפסיקה זמן מרובה בלי ראיה כלל ואח"כ ראתה ביום וסתה חוזרת לוסתה הקבוע מקודם ובאשה שיש לה וסת קביע בהפלגה והפסיקה זמן מרובה בלי ראיה כלל צ"ע אי חוזרת לוסתה הקודם אחרי ראיה ראשונה או דווקא כשראתה ב' ראיות באותה ההפלגה שהיתה למודה מקודם אז היא דחוזרת לוסתה הקודם ועי' מזה בס' ס"ט ועמש"ל בדיני הוסת באשה שעברו עליה ג' עונות ולא ראתה ב) דאף ששינתה וסתה כמה פעמים ע"י כמה וכמה ראיות כל שלא קבעה לה וסת קבוע אח"כ שלא ראתה ביום מיוחד כי חזרה אח"כ לוסתה הראשון פ"א חזר וסת הראשון למקומו ולאיתנו כמקודם ובענין זה נראה דבוסת ההפלגה וודאי שאין הוסת חוזר למקומו רק ע"י ב' ראיות בהפלגת זמן וסתה הקבוע מקודם מיהו מקמי שחזרה וראתה ביום וסת הראשון פסקי דה"ל כאשה שאין

לה וסת כלל כדמשמע מלישנא דברייתא כמ"ש מקודם דמקמי שראתה ביום עשרים אינה חוששת ליום עשרים ולפי ענ"ד עיקר סברת רש"י שעליה נבנה כל הנ"ל דחוקה למאד ע"כ נ"ע לפי ענ"ד כגי' הר"ן בחידושיו וכך היא גירסתו בפירוש היתה למודה כו' זו"ז אסורין הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שנשים הגיע יום שלשים וראתה הגיע יום עשרים וראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא ולפי זה לפו"ר וודאי א"א לאוקמי בוסת ימי החודש דבזה וודאי דוסת דיום שלשים אינו נעקר ע"י ראיית יום עשרים שלפניו כמו"ש מקודם וצ"ל דאיירי בוסת ההפלגה דוסת דל' יום נעקר ע"י ראיית יום עשרים שלפניו כהש"ך שהבאתי מקודם ודלא כהט"ז מיהו קשה ר"פ דס"ל דאף וסת ההפלגה אינו נעקר ע"י ראיה מוקדמת כמו"ש איך מפרש להא ברייתא ע"כ היה נ"ל לפו"ר דגרסינן ג"כ והגיע יום שלשים ולא ראתה ורק אז הותר יום שנשים ואיירי בוסת ימי החודש לכו"ע וכן בוסת ההפלגה לר"פ וכן לר"ה בריה דר"י לשיטת הט"ז ויום שלשים היינו לראיה שלפני האחרונה דהיינו יום עשירי לראיה האחרונה אבל לשיטת הש"ך לא מתוקמא בוסת ההפלגה לר"ה ברי' דר"י דלדידי' להש"ך א"צ לחוש ליום שלשים דמה שראתה ליום עשרים הוה עקירה לוסת דיום שלשים כיון דמיום עשרים מנינן כמוש"ל מיהו קשה ני ע"ז דהא לפי כ"ז מוכח מהכא דחוששת לוסת שחל בימי זיבתה דאי אינה חוששת וודאי דל"ה עקירה כמוש"ל וא"כ ה"ל להש"ס לאתויי הא ברייתא לעיל ל"ט למפשט בעיא דר"פ דחוששת בימי זיבתה גם קשיא לפי שיטת הש"ך דלא מתוקמא רק בוסת ימי החודש למ"ש מקודם דוסת דימי החודש ליום המולד מנינן דלא משכחת לה שלשה מלאים בזה אח"ז דהא יתחייב לפי"ז שיהיה מהמולד של החודש הראשון עד מולד חודש הרביעי יותר מפ"ט ימים ובאמת אין ביניהם אף פ"ט ימים שלמים ע"כ נ"ע כגי' הר"ן ונידון מה שהקשיתי צ"ל כסברת הטור והרמ"א בסי' קפ"ט סי"ד כשיטת המע"מ וכמו"ש בס"ט בשם הרמב"ן דמה שחזר הוסת למקומו בראי' דעשרים הוה מעליותא ולכך הוה הא ראיה דעשרים יום עקירה להוסת דשלשים יום שלא נקבע ג"פ וצ"ע אי סברא זו מהני גם בוסתות ימי החודש או דמעליותא זו לא מהני רק בוסת ההפלגה וצ"ל דמ"מ נהי דסברא זו דחזר הוסת למקומו הוה מעליותא לאחשובי לראי' דעשרים עקירה להוסת דל' יום מ"מ קיי"ל להש"ס דלא עדיפא מעקירה דחד זמנא דאל"כ ל"ה מייתי ראיה מהכא להא דר"פ דאף וסת שנקבע ב"פ מעקר בח"ז כמו"ש בס"ט שם מיהו לר"ה ברי' דר"י לשיטת הש"ך א"צ כלל לסברא דמעליותא דחזירת הוסת למקומו בוסת ההפלגה הי' שעת וסתה נמשך ב' או ג' ימים כבר נתבאר לעיל פלוגתא דהרשב"א והרמב"ן עם הרז"ה

והרא"ש אם הכל נמשך לתחילת הראיה או דכל עונה ועונה וסת אחר הוא לענין אם עברה עונה ראשונה ולא ראתה בה אם מותרת אח"כ וכמו דפליגי בהא ה"נ פליגי לענין עקירה דלהרשב"א והרמב"ן כשעקרה הימים הראשונים מתקיים הוסת בעונה האחרונה ולהרז"ה והרא"ש נתבטל הכל וראיית הרז"ה והרא"ש מהא דנדה א"צ בדיקה כמוש"ל וראיית הרשב"א והרמב"ן מהא דנדה י"א ב' ע"ש הובא בב"י סי' קפ"ד ויובא בדברינו להלן ולפי ענ"ד כיון דקיי"ל אין אשה קובעת לה וסת בימי נדתה וודאי מבורר דרק בתר תחילת הראי' אזלינן כהרז"ה והרא"ש גם מה שיש מחלקין בין שופעת למפסקת אין זה נראה כלל כתב הרמב"ן הובא בטור וב"י בסי' קפ"ט דהאידנא שאין מפרישין בין ימי נדה לימי זיבתה לענין דינא דז"נ ה"נ לענין קביעות וסתה האשה קובעת לה וסת בין בימי נדתה בין בימי זיבתה דלעולם חוששין לה לתחילת נדה ולפי ענ"ד אף למ"ד וסתות דאורייתא מנין לנו להחמיר כ"כ ועכ"פ לדידן דקיי"ל וסתות דרבנן וודאי אי ידעה לוודאי דקיימא בימי נדתה או בימי זיבתה לא קבעה לה וסת ואפילו בספק ימי נדתה צע"ג לפי ענ"ד מיהו בספק ימי זיבה נ"ל כיון דימי זיבה לאי עת נדתה הן כי חזינן דקבעה לה וסת מסתמא לאו בימי זיבתה קיימא ווסת הדילוג או הסירוג כיצד ראתה בר"ח ניסן ור"ח סיון ור"ח אב ור"ח אלול קבעה לה וסת לר"ח בסירוגין זה פשוט ובטור ושו"ע שם איתא ראתה בר"ח ניסן ור"ח סיון ור"ח אב קבעה לה וסת ויתבאר להלן ראתה יום ט"ו לחודש זה ויום ט"ז לחודש זה ויום י"ז לחודש זה רב אמר קבעה לה וסת לדילוג ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג (נדה ס"ד א') ומסקינן שם דכו"ע כרשב"ג פי' דבתלתא זמני הוה חזקה והכא בהא קא מיפלגי ר"ס ט"ו ממנינא ושמואל סבר כיון דלאו בדילוג חזיתי' לאו ממנינא היא איתיבי' היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום ט"ז זו"ז אסורין שינתה ליום י"ז היתר ששה עשר ונאסר ט"ו וי"ז שינתה ליום י"ח הותרו כולן ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך פי' י"ט כ"א וכן להלן אלמא ראיה קמייתא אינה מן המנין קשיא לרב אמר לך רב למודה שאני כו' פירש"י כיון דוסתה קבוע לט"ו שדינן ראיה של ט"ו עם ראיות שעברו עליה שהרי בזמנה ראתה כו' וכי אמינא אנא היכא דראיית ט"ו היתה תחילת ראי' או שלא היה לה וסת קודם לכן או שהיה לה וסת ליום עשרים מיתיבי ראתה יום עשרים ואחד בחודש זה יום כ"ב בחודש זה יום כ"ג בחודש זה קבעה לה וסת סורגה ליום כ"ד לא קבעה לה וסת תיובתא דשמואל א"ל שמואל הכא במ"ע כגון דרגילה למחזי יום כ' ושינתה ליום כ"א דיקא נמי דשבקינן ליום כ' ונקט ליום כ"א ש"מ ואע"ג דמעיקרא היה לה וסת קבוע ליום כ' מ"מ ל"א דליהוי בתר מעיקרא ולבעי כ"א כ"ב כ"ג כ"ד ועי' ש"ך שם ס"ק י"ח הקשו בתוס' כי שנתה לי"ז יאסר יום י"ח שהרי דלגה ותי' הר"י

דאין לחוש בדילוג משום חד זמנא ונ"ל דה"ה משים תרי זמני וכ"כ כל הפוסקים ונחלקו הפוסקים בפסק הלכה זו אי כרב אי כשמואל דאע"ג דקיי"ל הלכתא כרב באיסורי שאני הכא דברייתא כשמואל דייקא ראתה ר"ח ניסן ר"ח סיון ור"ח אב הדרישה ופרישה ס"ל דזה ג"כ בפלוגתא דרב ושמואל הנ"ל והש"ך והב"ח והראב"ד הובא בב"י כתבו דבזה אפילו שמואל מודה דקמייתא מן המנין כיון שכולן ביום אחד ראתה וכתב הש"ך שם ס"ק כ"ו דאפילו ראתה ר"ח אדר ר"ח ניסן ר"ח סיון ר"ח אב ג"כ קבעה לה וסת ראתה בר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר לא ראתה עד ר"ח סיון חוששת לר"ח תמוז ואם לא ראתה בר"ח תמוז אינה חוששת לר"ח אב שו"ע יו"ד שם סי"ב והטעם מפני שאינה חוששת לוסת הסירוג עד שנקבע ג"פ ראתה ט"ו בניסן י"ו באייר י"ז סיון וחזרה חלילה וראתה ט"ו בתמוז ט"ז אב י"ז אלול ועוד חזרה וראתה ט"ו תשרי ט"ז חשון י"ז כסליו קבעה לה וסת לדילוג חלילה שו"ע יו"ד שם ס"ח מהתוס' נדה שם וכן מצינו וסת ההפלגה לדילוג ד"מ ראיה ראשונה בא' בניסן שניה כ' בניסן שלישית י' באייר רביעית ב' סיון חמישית כ"ה סיון קבעה לה וסת להפלגה בדילוג והיינו לשמואל דבעי עד שתשלש בדילוג דהיינו בוסת דימי החודש ד' ראיות ווסת ההפלגה צריכה ראיה אחת יותר מוסת החודש כנ"ל ועי' שו"ע יו"ד שם סי"ג בהגהה כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה אלו הן הוסתות מפהקת מעטשת כתבו התוס' דהיינו שמפהקת או מעטשת שעה או שתים אבל משום פיהוק או עיטוש חדא זמנא לא קבעה ובש"ע יו"ד כתבו שמפהקת ומעטשת הרבה פעמים חוששת בפי כרסה ובשיפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורות אוחזין אותה וכן כיוצא בהן וכל שקבעה לה ג"פ הר"ז וסת (נדה ס"ג א' במשנה ונ"ל דצ"ל כל שקבעה לה כו' דהא אהני דלעיל קאי ודעת כל הפוסקים והמפרשים שראיתי דהיינו כרשב"ג וידובר מזה להלן וכתבו בש"ע ע יו"ד דכ"א מאלו בלתי מצטרף לזולתו לענין קביעות וסת ע"י ג"פ תנינא ח"ז כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה התם בוסתות דיומי הכא בוסת דגופא שם בגמ' בביאור וסתות הגוף דהכא דעת הרמב"ם דהיינו בהדי וסתות הימים אבל דעת כל המפרשים והפוסקים כפי מה שנראה בפשיטות דהיינו בלא ימים וכן כיוצא בהן לאתויי מאי אמר רבה בר עילא לאתויי אשה שראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותת וגוסה (שם ב') היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושנתה כו' שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג"פ הובא לעיל אר"י א"ש זו דברי כו' רשב"ג אבל חכמים אומרים ראתה א"צ לא לשנות ולא לשלש לשנות א"צ לשלש מבעי לשנות בוסתות הגוף לשלש בוסתות הימים שם בקצת שינוי לשון פי' דוסתות הגוף נקבע ע"י פ"א ונ"ל דאין זה לענין עקירה דאין סברא כלל לומר דאף שלא נקבע רק בח"ז בעי ג"פ למעקריה אלא נ"ל דהיינו

לענין דיה שעתה ולענין דאם עבר זמן וסתה ולא בדקה טמאה למ"ד וסתות דאורייתא וצריכה בדיקה אח"כ למ"ד וסתות דרבנן כנ"ל ואיך הדין בוסת הגוף לרשב"ג לא אתפרש ומלשון הגמ' משמע קצת דכמו דרשב"ג פליג ובעי שלש בוסת הימים כן פליג בוסת הגוף ובעי שתים והפוסקים והמפרשים כתבו דלרשב"ג בעינן שלש גם בוסתות הגוף כדקתני במתניתין כל שקבעה לה ג"פ ה"ז וסת אר"ה ב"ח א"ש הרי אמרו לימים שנים לוסתות אחת למה שלא מנו חכמים שלשה פי' כרבי כמו"ש התוס' שם ד"ה לימים למה שלא מנו חכמים לאתויי מאי אר"י לאתויי ראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותת וגוסה פי' דבהני אפילו רבי מודה דבעי שלש א"ל אביי מאי קמ"ל מתניתין היא דהא פירשה רבה בר עולא אלא אמר אביי לאתויי אכלה שום וראתה אכלה בצלים וראתה כססה פלפלין וראתה (שם) וכתב הב"י דמשמע מלשון הרא"ש ורבינו ירוחם דכל הני תלתא מיני מצטרפי לקביעות וסת דבכולהו חד גורם הוא ועי' מש"ל בענין וסתות הגוף דלא מצטרפי להדדי ויש לתמוה לפי ענ"ד לשיטת כל המפרשים והפוסקים דלרשב"ג בעינן ג"פ גם בוסתות הגוף א) מאי פריך מאי קמ"ל דהא פירשה רבה ב"ע הא טובא קמ"ל דאף לרבי בעינן בהני ג"פ ב) למה אר"י א"ש למלתי' אהא דהיתה למודה כו' ולא אמר אהא דהכא דמשנה זו היא קודמת למשנה דהיתה למודה וכן למה לא מייתינן (יבמות ס"ד) ממשנה זו דסתם לן תנא כרשב"ג ומייתינן ממתניתין דהיתה למידה ג) דמנ"ל לחדש פלוגתא חדשה בוסת הגוף דלרבי חד זמנא חשוב לכל הפחות כשני פעמים דוסתות הימים ולרשב"ג הין חילוק בין וסתות הגוף לוסתות הימים והנ"ל לפי ענ"ד דהא דקתני כל שקבעה נה ג"פ ה"ז וסת קאי אהא דקתני וכן כל כיוצא בזה והייני בין לרבי בין לרשב"ג והשתא א"ש הכל והא דאמרינן דלרבי א"צ לשנות בוסת הגוף ולשלש בוסת הימים היינו דלרבי דין דוסת הגוף אינו רחוק כ"כ מוסת הימים משא"כ לרשב"ג שדינם רחוק זמ"ז דבוסת הגוף סגי בפ"א ובוסת הימים בעינן ג"פ וכבר כתבתי דהא דבוסת הגוף סגי בפ"א אין זה לענין עקירה היתה למודה להיות רואה בתחילת הוסת כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טמאות בסוף הוסתות כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טהורות ריי"א אף ימים ושעות וסתות היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה ריי"א כל היום שלה (שם ס"ג ב' במשנה) והתניא ריי"א כל הלילה שלה ל"ק הא דרגילה לראות בתחילת יממא פי' בזה אמר ר' יהודה כל הלילה שלה אבל ביום אסורה והא דרגילה לראות בסוף ליליא פי' מתניתין דרגילה לראות בסוף ליליא דבזה כל היום שלה וכל הלילה אסורה שם בגמ' ומוכח מלשון הברייתא דלר' יוסי כששעת וסתה הוא קבוע בתחילת העונה שריא אחר שעת וסתה כשלא ראתה באותה

שעה וכן מבואר שם בגמ' להלן מיהו ברישא משמע להדיא דלכו"ע מקמי שעת וסתה טהורה אף באותה עונה ולבתר שעת וסתה טמאה ב) באותה העונה כשלא ראתה בשעת וסתה ובביאור החילוק שבין רישא לסיפא הסכמת כל המפרשים והפוסקים וכן הוא בהכרח דרישא בוסת הגוף ושעות וסיפא בוסת הימים ושעות ונמצא דלענין מקמי שעת וסתה באותה העונה יש להקל יותר בוסת הגוף מבוסת הימים ולענין בתר שעת וסתה באותה עונה כשלא ראתה בשעת וסתה יש להחמיר בוסת הגוף יותר מבוסת הימים וצ"ע למה איירי בסיפא לענין איסור לבעלה ורישא בענין טומאה וטהרה ונ"ל דרישא רבותא קתני דאף לטהרות טהורה מקמי שעת וסתה דלטהרות מחמרינן כדאיתא בפ"ק דנדה בכ"ד ויש לבאר בזה א) הא דאסורה בכל עונת הוסת לר' יהודה אף שיש לה שעה מיוחדת נ"ל דאין זה רק מדרבנן אף למ"ד וסתות דאורייתא ולפי"ז מוכת דלמ"ד וסתות דרבנן אינה אסורה אף בשעת וסתה ממש רק מדרבנן וכן כשאין לה שעה קבועה באותה עונה אינה אסורה בכל העונה רק מדרבנן וכן מוכח מכל הסוגיא דלעיל ט"ז א' מהא דאיתא שם דלמ"ד וסתות דרבנן שריא לגמרי לבתר עונת וסתה ומ"ש בס' בינת אדם היפך זה אינו נכון כלל ב) מבואר במס' שבת פ"ו מקואות פ"ח מ"ג והובא לעיל בסדר מצורע פרשה ט"ו פי"ח דעונה היינו יום או לילה וצ"ע אם היום נחשב תמיד מהנץ החמה עד השקיעה והלילה מהשקיעה עד הנץ החמה ולפי"ז יהיה בין השמשות בספק כמוש"ל בסדר שמיני פ' י"א או דהיום הוא ששה שעות קודם חצות וששה שעות לאחר חצות וכן הלילה הוא ש"ש קודם חצות לילה וש"ש לאחר חצות לילה ועי' נדה ס"ה ב' ועי' יו"ד סי' קפ"ד ש"ך וט"ז שם מכ"ז ג) מ"ש הש"ך בסי' קפ"ד ס"ק מ' בשם הא"ז לפי מה שפי' הוא דבריו דבאין לה שעה קבועה בעונת הוסת צריך לפרוש כ"ד שעות תמוה מאד לפי ענ"ד עפ"י כל הנ"ל ד) מ"ש בס' הנ"ל ס"ב בהגהה באשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כו' בלתי מובן וכבר האריכו האחרונים בביאורו ולפי ענ"ד אין לחוש לדבר הבלתי מובן כלל ה) וסת המורכב מימים עם וסתות הגוף אי אסורה כל עונת הוסת כמו בוסת הימים לר' יהודה או כוסת הגוף דאינה אסורה רק בשעת וסתה צ"ע ועי' ט"ז שם ס"ק ל"ט א"ר הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת למאי אילימא לימים פי' כשקפצה בימים שוים לחודש או להפלגה הא כל יומא דלא קפיץ לא חזיא אלא לקפיצות והתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כ"פ לא קבעה וסת מאי לאו לא קבעה לה וסת כלל לא לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות לימים לחודייהו פשיטא א"ר אשי כגון דקפיץ בחד בשבתא וחזאי וקפיץ בחד בשבתא וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד

בשבתא חזאי בלא קפיצה הרשב"א פי' לחד בשבתא דלשלשה שבועות או יותר דאל"כ אין אשה קובעת לה וסת בימי זיבתה כנ"ל ועי' מש"ל בענין רואה מחמת תשמיש מהו דתימא אגלאי מלתא למפרע דיומא הוא דגרים ולא קפיצה קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמא והאי דלא חזאי משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה (נדה י"א א') בביאור לשון אלא לקפיצות שיטה א) היא שיטת רש"י דהיינו לקפיצות לחודייהו ולפי"ז א"א לומר דאירי בראתה בימים שוים דבזה פשוט דא"א לומר כן אלא היינו בראתה בימים בלתי שוים ובהא דמסקינן לא קבעה לה וסת כו' ולקפיצות לחודייהו פי' א) פי' הרמב"ן והרשב"א דהיינו אף בראתה בימים בלתי שוים אלא לקפיצות לחודייהו והקשו התוס' דא"כ לישני לא קבעה לה וסת לימים אלא לקפיצות ולפי ענ"ד יש לומר דלשון הברייתא דלא הזכירה ימים משמע דלקפיצות לחודייהו לא קבעה וסת עוד הקשו לפירש"י דמאי פרכינן לימים פשיטא לישני דבאמת לא באה הברייתא לאשמעינן רק דלא קבעה לה וסת לקפיצות לחודייהו ותי' הרשב"א דהאי מקשה קאי אלשון המתרץ דמקמי הכי שאמר לא קבעה לה וסת לימים דלמה הוצרך להמתרץ להזכיר זה דהא זה פשיטא ולפי"ז נ"ל דל"ג לא לא קבעה וסת כו' דלפי זה משמע לא כדס"ד דלא קבעה וסת לקפיצות וימים יחד ולפירש"י וסת דקפיצות וימים יחד לא הוזכר בהס"ד אלא צ"ל לא קבעה לה וסת כו' והיינו פי' הברייתא וכתב הב"י בשם הג"מ דאף שאין אשה קובעת לה וסת ע"י ראיית אונס כנ"ל מקבע הוא דלא קבע אבל למיחש חיישינן כמו בוסת דח"ז ולפי ענ"ד אין זה נראה כלל דע"כ ל"ח לח"ז רק משום שמא תקבע לה וסת ולפי' זה הקשו התוס' (שם ס"ג ב') בד"ה אכלה שום מהא דהכא אההיא דוסת דע"י אכילת שום הוה וסת ע"י ג"פ וכתבו דאין זה בכלל ראיה דע"י אונס כקפיצה וכה"ג ודעת הרשב"א הובא בב"י דאין חילוק בין אכילת שום כו' לקפיצות אלא דקביעת וסת דאכילת שום היינו באמת בהדי ימים וצ"ל לפי"ז דאף תרוייהו בהדי הדדי גריעי מוסת הימים לחודייהו דהא אף לרבי דבוסת הימים סגי בתרי זמני באכילת שום כו' מודה דבעי ג"פ כנ"ל פי' ב) הוא פי' הרז"ה דהיינו בראתה בימים שוים דבכה"ג הוא דלא קבעה לה וסת לקפיצות לחודייהו רק לימים וקפיצות יחד אבל באמת אף לקפיצות לחודייהו קבעה לה וסת כשראתה בימים בלתי שוים ור"ה בהכי אירי אלא דברייתא לא אירי בהכי דא"כ מאי קמ"ל דלא קבעה לה וסת לימים לחודייהו ולפי"ז א"ש דמקשינן לימים פשיטא דהיינו אברייתא גופא ולפי"ז א"ש בפשיטות ההיא דלקמן ס"ג א' שיטה ב) היא שיטת התוס' דפי' אלא לקפיצות היינו אף לקפיצות בהדי ימים ולפי"ז הא דמסקינן לא קבעה לה וסת כו' ולקפיצות לחודייהו היינו בהכרח בראתה בימים שוים כפי' הרז"ה ולפי זה לפי המסקנא באמת קובעת לה

וסת לקפיצות לחודייהו כשראתה לימים בלתי שוים כהרז"ה והתוס' שם להלן ס"ג ב' לאו בשיטתייהו דהכא קיימי:

הערות א) כתב בהג"מ אע"ג דלקפיצות לחודייהו בלי ימים לא קבעה וסת מ"מ כשראתה ג"פ ע"י קפיצה חוששת לקפיצה לחוד כמו שחוששת לוסת דימים שאינו קבוע הובא ביו"ד שם סי"ז בהגהה ועי' מש"ל בענין רואה דם מ"ת ב) קפצה וראתה פעם א' כשקפצה שנית באותו היום חוששת לו ש"ך שם ס"ק מ"ח לישנא אחרינא אר"ה קפצה וראתה קו"ר קו"ר קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות ה"ד א"ר אשי דקפיץ בחד בשבתא וחזאי וקפיץ בחד בשבתא וחזאי ולחד בשבתא חזאי בלא קפיצה דהתם אגלאי מלתא דיומא הוא דקא גרים ולפי גי' זו נראה דהני תרי לישני לא פליגי אבל יש גורסין בזה כמו בל"ק ואפי"ה אגלאי מלתא דיומא הוא דגרים ופליג האי לישנא אל"ק ומתוך הגי' שלפנינו אנו למדין דלפי"ד הסוברין דבאמת אשה קובעת לה וסת לקפיצות לחודייהו קפצה בחד בשבתא וחזאי קפצה בחד בשבתא וחזאי קפצה שלא בחד בשבתא וחזאי קבעה לה וסת לקפיצות לחודייהו דהשתא אגלאי מלתא למפרע דקפיצות גרמי ולא ימים הובא בב"י ובטור שם ואף לפי"ד הסוברין דאין אשה קובעת לה וסת לקפיצות לחודייהו מ"מ יש ללמוד כן לענין וסתות הגוף פהקה בחד בשבתא וראתה פהקה בחד בשבתא וחזאי ולבתר הכי פהקה שלא בחד בשבתא וחזאי אגלאי מלתא למפרע דפיהוק הוה וסת אצלה ראתה בחד בשבתא בפעם ג' שלא ע"י פיהוק אגלאי מלתא דימים גרמי ואם בפעם השלישי פהקה בשבת וראתה בחד בשבתא קבעה לה וסת לימים ולפיהוקים יחד רא"א ארבע נשים דיין שעתן בתולה מעוברת מניקה וזקנה א"ר יהושע אני לא שמעתי אלא בתולה אבל הלכה כר"א (נדה ז' ב') טעמא דהני ד' נשים צ"ל משום דטומאת למפרע היינו גזרה בעלמא כדי שתזהר לבדוק בתדירות כדמוכח בריש נדה ואלו שאין להן לחוש להרבות כ"כ בבדיקות ככל הנשים לא החמירו חכמים עליהן ואע"ג דמ"מ הן צריכין בדיקה כדמשמע במשנה (שם י"א א') מ"מ לא החמירו עליה לטמא למפרע ועי' תוס' יו"ד ב' ד"ה דיין כל ימי עבורן תניא רא"א ארבע נשים ד"ש כו' ר' דוסא אומר כל אשה שיש לה וסת ד"ש (שם ד' ב') ואיכא שם תרי לישני לל"ק פלוגתייהו שלא בשעת וסתה ובשעת וסתה לכו"ע ד"ש כר"ד ולל"ב פלוגתייהו בשעת וסתה אבל שלא בשעת וסתה לכו"ע מטמאה למפרע כחכמים דפליגי אר"ד אשה שאינה רואה ד"מ בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה ולאח"כ אין לה קבע עד י"ד יום דינה כדין אשה שיש לה וסת יו"ד סי' ק"פ ס"ג מהתה"ד ע"ש איזו היא בתולה כל שלא ראתה דם מימיה אעפ"י שנשואה מעוברת משיודע עוברה (שם ז' ב') וכמה הכרת העובר סומכוס אומר משום ר"מ שלשה

חדשים ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי כמשלש גו' זכר לדבר קרא כתיב וראיה גדולה היא משום דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לשבעה (שם ח' ב') מניקה עד שתגמול את בנה כו' (שם ז' ב') ת"ר מניקה שמת בנה בתוך כ"ד חודש ה"ה ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה לפיכך אם היתה מניקתו ארבע וחמש שנים ד"ש דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש אומרים ד"ש כל כ"ד חודש לפיכך אם היתה מניקתו ד' וה' שנים מטמאה מעל"ע כו' כשתמצי לומר לדברי ר"מ דם נעכר ונעשה חלב לדברי ר"י וה"י ור"ש אבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עד כ"ד חודש (שם ט' ב') ר' יוסי אימר מעוברת ומניקה שעברו עליהן שלש עונות ד"ש (שם ז' ב') כמה עונה ארשב"ל משום ר"י נשיאה עונה בינונית שלשים יום (שם ט' ב') ועמש"ל בביאור דברי ר"א דכל אשה שעברו עליה ג"ע ד"ש תניא ימי עיבורה עולין לה לימי מניקתה וימי מניקתה עולין לה לימי עיבורה כיצד הפסיקה שתים בימי עיבורה ואחת בימי מניקתה שתים בימי מניקתה ואחת בימי עיבורה אחת ומחצה בימי עיבורה ואחת ומחצה בימי מניקתה מצטרפות לג"ע בשלמא ימי עיבורה עולין לה לימי מניקתה משכחת לה דמניקה ואזלא ומיעברה אלא ימי מניקתה עולין לה לימי עיבורה היכי משכחת לה אב"א בלידה יבשתא אב"א דם נדה לחוד דם נידה לחוד אב"א תני חדא (שם י' ב') בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משו"ה בעי הפסק ג"ע אלא ללוי כו' במשהו סגי הכי קאמר צריכה שתפסוק משהו כדי שיעלו לה לשלש עונות (שם ל"ו ב') ואע"ג דסתימת המעין גורם מ"מ עולה לג"ע איזו היא זקנה כל בעברו עליה ש"ע סמוך לזקנתה (שם ז' ב') ה"ד סמוך לזקנתה א"ר יהודה כל שחברותי' אומרות עלי' זקנה היא ורש"א כל שקורין לה אימא אימא ואינה בושה ר"ז ורב שמואל בר יצחק חד אמר כל שאינה מקפדת וח"א כל שאינה בושה מ"ב א"ב בושה ואינה מקפדת (שם ט' א' ב') דיני הוסתות בזקנה יתבאר להלן אחרי דיני תינוקת שלא הגיע זמנה רא"א כל אשה שעברו עליה שלש עונות ד"ש (שם ז' ב') ר"א דלעיל דאמר ד' נשים ד"ש היינו ר"א בן הורקנוס ור"א דהכא היינו ר"א בן שמוע לפי הנ"ל דעונה בינונית היינו ל' יום נראה דלר"א אעפ"י שלא עברו עלי' ג"פ כפי זמן הוסת שהיה לה בקביעות או כפי הזמן הפחות מעונותיה לפי רגילותה כשלא היה לה וסת קבוע מ"מ ד"ש ומשמע דאפילו כשחל זמן וסתה בתוך מעל"ע לראייתה מ"מ ד"ש כיון דכבר עברו עליה גע"ב ועמש"ל בסדר מצורע בדין עבר זמן וסתה פ"א ולא בדקה ואח"כ בדקה ונמצאת טמאה ובלא עברו עליה גע"ב אעפ"י שכבר עברו עליה ג"פ כפי זמן וסתה שהיה לה בקביעות או כפי הזמן היותר גדול מעינותיה לפי רגילותה כשלא היה לה וסת קבוע מטמאה למפרע דה"ל כאשה שאין לה וסת במה אמרו ד"ש בראי' ראשונה אבל בשניה מטמאה

מעל"ע ואם היתה ראשונה מאונס אף השני' ד"ש (שם ז' ב') מר רב אכולהו ושמואל אמר ל"ש אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עבורן דיין כל ימי מניקתן פירש"י דאפילו לא נסתלקו מתחילתן מסתלקין והולכין הן תדיר וצ"ע לפי ענ"ד בישוב סברא זו לנכון במניקה למ"ד אברי' מתפרקין כו' וכן ארשב"ל אכולהו ור' יוחנן אמר ל"ש אנא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה כו' כתנאי מעוברות ומניקות שהיו שופעות דם ובאות דיין כל ימי עבורן דיין כל ימי מניקתן דר"מ ר' יוסי ור"י ור"ש אומרים לא אמרו ד"ש אלא בראי' ראשונה אבל בשניה מטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה (שם יו"ד ב' י"א א') בביאור הא דבשני' מטמאה מעל"ע אי היינו ככו"ע יש מחלוקת הראשונים לפי גי' הרשב"א (שם י"א א') שהיא הגי' שדחו שם התוס' כמו שיתבאר להלן רבי היא דבתרי זמני הוה חזקה ובראיה שהיא מתחזקת בה לרואה היא מטמאה למפרע אבל לרשב"ג אף בשני' ד"ש וכתב הרשב"א בחידושיו די"ל דמ"מ אין זה רק בנא הגיע זמנה לראות אבל בזקנה אף רשב"ג מודה דבשני' מטמאה למפרע משום דבשני' הדרה לקדמותה ובספר ת"ה הביא ראי' לזה הובא בב"י ויתבאר להלן ולגי' התוס' ופירושם דשם אף רשב"ג מודה ולפי"ז נ"ל דלכו"ע כל הני מתחזקות לרואות בראי' ראשונה ומ"מ באותן הראיות ד"ש דכיון דשלא היה להן לחוש כ"כ ולהרבות בבדיקות כמוש"ל בטעמא דד"נ ד"ש בדיני הוסתות בילדה שעברו עלי' ג' עונות בלי ראיה יש לבאר א) עברו עליה ג"ע בינוניות לר"א דס"ל בזו שדיה שעתה אף שלא עברו עני' ג"ע שהיו קבועין לה מ"מ כ"ז שלא ראתה דאינה חוששת לוסתה כיון דד"ש אף בחל וסתה במעל"ע לראייתה כנ"ל וכן בעברו עליה ג"ע שהיו קבועין לה אף שלא עברו עליה גע"ב מ"מ כ"ז שלא ראתה אינה חוששת לוסתה הראשון אף שהיה וסת של ימי החודש כמוש"ל בהא דהיתה למודה להיות רואה ליום כ' ושנתה ליום ל' ועי' ב"י בטור סי' קפ"ט בד"ה ומ"ש ואם הפסיקה ולא ראתה כו' ש"ך שם ס"ק ס"ה סדרי טהרה שם ס"ק ל"ב. ב) בא ופנים הנ"ל באות שלפני זה דאינה חוששת לוסתה אם חזרה וראתה פ"א בשעת וסתה כשהיה וסתה לימות החודש או ב"פ בהפלגת זמן וסתה כשהיה וסתה וסת ההפלגה כבר הבאתי לעיל שדעת הפוסקים עפ"י הברייתא דהיתה למודה להיות רואה ליום כ' כפירש"י שם דחוזרת לוסת הקודם ונעשה אצלה כקבוע ממש ואף דלגי' ופי' הרשב"א לרשב"ג דהלכתא כוותי' ד"ש גם בשני' כמו"ש מקודם מ"מ כשהיתה ראשונה בזמן וסתה חזרה להיות ככל הנשים שיש להן וסת וכבר כתבתי לעיל שלפי ענ"ד אין הדבר כן אלא צריכה לקבוע מחדש ג"פ אעפ"י שאמר ד"ש צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר (שם י"א א') במשנה אעפ"י שאמרו ד"ש פירש"י באשה שיש לה וסת משמע דכוונתו דמעוברת

ומניקה א"צ בדיקה וצ"ע לע"ע ועי' תוס' שם יו"ד ב' ד"ה דיין כל ימי עבורן קס"ד מבקשת לישב על דם טוהר הניחא לרב דאמר מעין אחד הוא כו' אלא ללוי דאמר שני מעינות הם תבדוק, דלמא אכתי לא פסק מעין טמא א"ל לוי ה"מ ב"ש היא דאמרי מעין אחד וסתם לן תנא כב"ש סתם ואח"כ מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם ואב"א מי קתני מבקשת יושבת קתני אי יושבת מאי למימרא מ"ד תבדוק דלמא קבעה לה וסת קמ"ל דמעין טהור למעין טמא לא קבע הניחא ללוי כו' אלא לרב כו' תבדוק כו' אפי לו הכי מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה (שם י"א ב') ומוכח מזה דאשה קובעת לה וסת בימי מניקתה ונ"ל דהיינו דלא כמ"ד דיין כל ימי מניקתן דלמ"ד דיין כי"מ לא צריך לטעמא דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה ועי' ב"י בטור שם מ"ש בזה בשם הרשב"א והרמב"ן בעי מיניה ההוא סבא מר"י הגיע זמן וסתה בימי עיבורה ולא בדקה מהו כו' א"ל כו' דמיה מסולקין ולא בעי' בדיקה (שם ט א') ומפורש שם דהיינו אף למ"ד וסתות דאורייתא ונראה דהיינו כמ"ד דיין כל ימי עיבורן דלדידי' אינה חוששת גם לוסת הקודם והמגיד בפ"ט מהל' א"ב כתב שמהרמב"ם נראה דס"ל דבעיא זו היינו רק לטהרות אבל לענין פרישה מבעלה חוששת ליום וסתה עד שתעקרנו ג"פ או שהוא מפרש כו' דבדיקה א"צ ומ"מ חוששת היא לבעלה כמו שכל הנשים חוששות לוסת שאינו קבוע הרשב"א הקשה דהא ממתניתין דאעפ"י שאמרו ד"ש צל"ב חוץ מן הנדה כו' מוכח דמעוברת ומניקה צריכה בדיקה ולפי ענ"ד לק"מ דמ"מ א"ש דמשום וסתה א"צ בדיקה ובביאור הא דא"צ בדיקה בשעת וסתה דעת הר"ן דאף לכתחילה א"צ ודעת הראב"ד דהיינו לענין דיעבד היה לה וסת קבוע קודם העיבור כששלמו ימי עיבור והנקה שלה יש בענין דין חזרת הוסת ג' דעות בין הפוסקים א) דכיון ששלמו ימי מניקתה אף שלא ראתה עדיין חוזרת לוסתה וצריכה לעקרו ג"פ וכתב הב"י שדין זה ל"ש בוסת ההפלגה ונ"ל דלפי"ד הט"ז בס"ק ל"ג שהבאתי לעיל י"ל דה"נ חוששת ליום שחל הפלגתה דמקדם ואולי י"ל דמיום שפסקו ימי מניקתה מתחלת הפלגה ראשונה ולפי ענ"ד כ"ז אינו נראה דא"כ ימי טהרה למ"ד שני מעינות הן לא יעלו להפסקת ג"ע דהא סתימת המעין היא סבת ההפסקה וזה מסתלק אחר ימי טוהר ב) דכ"ז שלא ראתה אינה חוששת ראתה פ"א אף שלא בשעת וסתה חוששת לוסתה ג) דדווקא כשראתה פ"א בזמן הוסת דמכבר היינו באותו יום החודש בוסת דימי החודש או באותה הפלגה ע"י ב"ר בוסת ההפלגה ת"ר תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ד"ש שני' ד"ש שלישית ה"ה ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה (שם ט' ב') ולהלן יתבאר אי היינו כרבי דבתרי זמני הוה חזקה ובראי' שהיא מתחזקת בה ד"ש ולפי"ז לרשב"ג גם בראי' שלישית ד"ש או

כרשב"ג ובראי' שהיא מתחזקת בה מטמאה למפרע או דאתיא ככו"ע עברו עליה ג"ע וראתה ד"ש ועוד עברו עליה ג"ע וראתה ד"ש עוד עברו עליה ג"ע וראתה ה"ה ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפל"פ שם כתב הט"ז בסי' קפ"ט ס"ק מ"ג דאף בלא ראתה קודם הפסקה ראשונה רק פ"א ג"כ בראיה שלאחר הפסקה שלישית ה"ה ככל הנשים כוונה בהפלגתה ה"ז וסת קבוע לא כוונה ה"ל כאשה שאין לה וסת (ט"ז שם) כשהגיע זמנה לראות פעם ראשונה ד"ש שניה מטמאה מעל"ע ומפל"פ עברו עליה ג"ע וראתה ד"ש שם. ולהלן יתבאר אי היינו ככו"ע או רק לרבי וכבר הוזכר מזה לעיל והא דעברו ג"ע וראתה ד"ש מפורש להלן בגמ' דהיינו כר"א דכל אשה שעברו עליה גע"ב ולא ראתה ד"ש התוס' שם יו"ד נסתפקו כשראתה פ"א אחרי ההפסקה ראשונה ושוב הפסיקה גע"ב וראתה אי ד"ש בשני' לר"א אי לא אמר מר פי' בלא הגיע זמנה עברו עליה ש"ע וראתה ד"ש הדר קא חזיא בעונות מאי אר"ג אמר רב פ"א ושניה ד"ש שלישית מטמאה מעל"ע ומפל"פ שם נראה לברור דפעם ראשונה א"א לומר דהיינו ראיה ראשונה שאחרי הראיה שאחר ההפסקה דגע"ב דא"כ א"א לומר דבשניה ד"ש דהא ראיה שלישית היא ואנן הכא אליבא דהא ברייתא קיימינן דבשלישית מטמאה למפרע ומ"ש המהרש"א דבעיא זו והא דר"ג היינו לר"ש ב"ג אינו נראה כלל לפי ענ"ד אלא ראיה ראשונה היינו הראיה שלאחר ההפסקה דגע"ב וכמו"ש הט"ז שם ס"ק מ"ג וכפירש"י בזה ובביאור הספק שהיה בזה פשוט הוא דהיינו אם בשניה שראתה אחר ההפסקה דגע"ב ד"ש כמו בתחילה דבשניה ד"ש או דהשתא כיון דכבר ראתה בתחילה ג"פ ה"ל כהגיע זמנה דבשניה מטמאה מעל"ע והא דעברו עליה גע"ב שנית וראתה ד"ש כתבו התוס' דהיינו משום דע"י הפסקת ג"ע נעשית בחזקת מסולקת בדמים והדין בזה כמו בראיה שניה בעונות קרובות בתחלה ופירש"י בזה תמוה ומשמע להדיא דאף כשהראיה הראשונה והשניה היו בתוך מעל"ע של הוסת שהיה לה מקודם מ"מ ד"ש וכן נראה להדיא מהרשב"א שהובא בזה ביו"ד אמר מר ועוד עברו עליה ג"ע וראתה ד"ש הדר חזיא בעונות מאי אמר רב כהנא אר"ג א"ר פ"ר ד"ש שניה מטמאה מעל"ע ומפל"פ (שם) כבר כתבתי דפעם ראשונה היינו הראיה שאחר ההפסקה והיינו בזה הראיה שאחרי ההפסקה השניה וטעמא דמלתא דבשניה מטמאה למפרע הייני משום דה"ל ראיה שלישית לראיה שאחרי ההפסקה הראשונה וכמו"ש הט"ז שם ס"ק מ"ג ודלא כהב"י ומה שהקשה מזה לשיטת הרשב"א לק"מ עפ"י מ"ש וכמו"ש הט"ז שם אבל הראיות שלפני ההפסקה הראשונה לא מצטרפי לחשבון ג"ר ולכך כי חזיא בעונות לאחר ההפסקה הראשונה בשניה ג"כ ד"ש ורק אם הפסיקה ג"פ מכוונות אז מצטרפת גם הראיה שלפני ההפסקה הראשונה לקבוע וסת ההפלגה מג"ע

מני רבי היא דאמר בתרי זמני הוה חזקה אימא סיפא עברו עליה ג"ע וראתה ד"ש אתאן לר"א פי' דס"ל כל אשה שעברו עליה ג"ע ולא ראתה ד"ש דסיפא דהגיע זמנה מייתינן וכי תימא רבי היא ובעונות ס"ל כר"א ומי ס"ל כו' אלא ר"א היא ובוסתות ס"ל כרבי שם לפי גי' זו משמע להדיא דהא דאמרינן מני רבי היא קאי אתינוקת שלא הגיע זמנה דקיי"ל להש"ס דבראיה שהיא מתחזקת בה לרואה בדין שיהא ד"ש כתם שבין ראשונה ושניה טהור שבין שניה ושלישית חזקיה, אמר טמא ר' יוחנן אמר טהור חזקיה אמר טמא כיון דאלו חזיא מטמאה כתמה נמי טמא ורי"א טהור כיון דלא אתחזקה בדם כתמה נמי לא מטמאינן לה שם בביאור זה אין לומר דקאי אהגיע זמנה דבהגיע זמנה אף בלא ראתה יש לה כתם כדמוכח להדיא (שם ה' א') ואין לומר דהיינו לענין טומאת למפרע דכתם דא"כ אמאי מודו בכתם שבין ראיה ראשונה לשניה ופליגי בין שניה לשלישית הא בהגיע זמנה בשניה מטמאה למפרע ועוד דהא ר"ש בן יהוצדק דלהלן אמר בפירוש להלן תינוקת שלא הגיע זמנה ומוכח להדיא שם דהיינו הא דר' יוחנן כמו שיתבאר להלן אלא ודאי בלא הגיע זמנה איירי וא"כ לפי גי' זו ודאי דהיינו כרבי ובביאור מלתי' דרבי יוחנן דאמר כחמה טהור כיון דלא אתחזקה בדם אע"ג דלרבי הא כבר נתחזקה פי' רש"י כלומר כ"ז שלא נהגנו בה עדיין תורת מוחזקת בדם לטמאה למפרע לא גזרו על כתמה ולפי"ז לרשב"ג כתם שבין שלישית לרביעית ג"כ טהור לר' יוחנן ולפי"ז ר"י ור"ל דהכא וכן ר"ש בן יהוצדק ונחותי ימא דלהלן שם דאמרי כר"י כולהו אליבא דרבי אלא דמ"מ יש נ"מ מפלוגתייהו גם לרשב"ג דקיי"ל כוותיה בוסתות והרשב"א כתב שדבר תימא הוא לומר דכולהו אליבא דרבי ודלא כהלכתא קיימי ומצא לו מקום מפלט מזה עפ"י גי' שהוא גורס כהגי' שדחו התוס' דהיינו דמקמי דפרכינן ה"מ רבי היא גרסינן א"מ כשהגיע זמנה לראות ראשונה ד"ש שניה מטמאה מעל"ע ומפל"פ מני רבי היא כו' דקיי"ל להש"ס דאף בתינוקת שהגיע זמנה אין סברא שתטמא למפרע רק בראיה שהיא מתחזקת בה לרואה ולפי"ז מתניתין דקתני במה אמרו ד"ש בראיה ראשונה כו' לאו כהלכתא היא וכתב הרשב"א די"א דאע"ג דאפסק הלכתא כרשב"ג בוסתות היינו לענין קביעת וסת אבל בענין זה דאי ד"ש בשניה הלכתא כרבי כסתמא דמתניתין ודחה דבריהם דא"כ ה"ל להש"ס במס' יבמות ס"ד למחשב ג"כ הא דהכא דבזה קיי"ל כרבי ועוד דבסוגיא זו קרי הש"ס ענין דידן ג"כ וסתות עכ"פ לפי גי' זו הא דלא מייתי ראיה מלא הגיע זמנה י"ל דהיינו משום דאיכא למימר דרשב"ג היא ובראיה שהיא מתחזקת בה לרואה מטמאה למפרע ולפי"ז לפי המסקנא דרבי היא ודאי דגם רישא דלא הגיע זמנה רבי היא דבראיה שהיא מתחזקת בה לרואה ד"ש ובזה לא מצינו דפליג רשב"ג וא"כ לרשב"ג גם בשלישית

ד"ש ולפי"ז פלוגתא דחזקיה ור"י ור"ש בן יהוצדק ונחותי ימא ג"כ דלא כהלכתא כגי' התוס' אלא שהוא הרשב"א ז"ל בכדי להמלט מכ"ז כנ"ל כתב דלפי גי' זו דינא דלא הגיע זמנה אתי ככו"ע משום דלכו"ע ראיה ראשונה לא מהני להחזיקה ברואה רק ע"י ב' ראיות אחרות אבל מקמי ראיה שלישית ראיה שניה נחשבת ראשונה ולכו"ע טמאה למפרע בראיה שהיא מתחזקת בה לרואה ולפי"ז אתי פלוגתא דחזקיה ור"י ודר"ש בן יהוצדק ונחותי ימא ככו"ע ולפי ענ"ד כ"ז דחוק וגם קשה מאד לומר דלרשב"ג יהיה הדין שוה בהגיע זמנה ובלא הגיע זמנה דבשניהם בשניה ד"ש ובשלישית מטמאה למפרע וגם קשה לומר דמתניתין דבמה אמרו ד"ש בראיה ראשונה כו' היינו כרבי דלא כהלכתא והעיקר הנ"ל בפשיטות כגי' התוס' ובישוב קושית הרשב"א נ"ל לפי ענ"ד דהנה מ"ש רש"י בביאור דברי ר"י בהא דאמר כיון דלא אתחזקה בדם כתמה טהור כמוש"ל דחוק מאד וגם דבאמת קשה מאד לומר דלר"י לרשב"ג כתם שבין שלישית לרביעית טהור ע"כ נ"ל לפי ענ"ד דהא דאמר כיון דלא אתחזקה בדם היינו דלא אתחזקה חזקה גמורה דהיינו חזקה דג"פ דהא אפילו רבי מודה דחזקה גמורה ל"ה רק בג"פ דהא מודה בשור המועד דבעינן ג"פ כדמוכחי קראי וכמו"ש התוס' יבמות שם ולפי"ז מתניתין וסיפא דברייתא דהגיע זמנה אתי ככו"ע כמו"ש התוס' ורישא דברייתא בלא הגיע זמנה כרבי ולרשב"ג גם בפעם ג' ד"ש כמו"ש ופלוגתא דחזקיה ור"י והא דר"ש ב"י ונחותי ימא כולהו אליבא דרבי נינהו אבל לרשב"ג ליכא שום מחלוקת דבין שניה לשלישית טהור אף לחזקיה ובין שלישית לרביעית טמא אף לר"י וזה וודאי מצוי הוא דבכה"ג פליגי אמוראי אף אליבא דמ"ד דלא כהלכתא אימתי הגיע זמנה לראות משהגיעו ימי הנעורים (שם ה' א') והיינו יב"ש ויום אחד וכתבו הפוסקים דצריכה ג"כ שערות א"ר חלקיה בר טוביה תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ושופעת כל ז' אינה אלא ראיה אחת א"ר שימי ב"ח מדלפת כו' אינה אלא כשופעת (שם י' ב') מדלפת פירש"י טיף אחר טיף ולפי"ז אם הפסיקה מעט וראתה ה"ל ראיה אחרת ולפי"ז יכולה היא להתחזק לרואה אף ביום אחד ע"י ג"ר ולפי ענ"ד נראה דבכל הראיות שבשעת ימי נדתה חשיבא מדלפת והרמב"ם כתב דאינה מתחזקת לרואה רק ע"י ג' וסתות ועי' יו"ד סי' ק"צ ס"ג הרשב"א הובא בטור וב"י למד דיני הוסתות בענין זה מדיני טומאת למפרע שבזה שכל ראיה שדיה שעתה אינה חוששת לה משום וסת שאינו קבוע וגם לא מהני להחזיר הוסת הקודם לקדמותו אחרי שנפסק ע"י הפסקת גע"ב או ג"ע לפי רגילותה וחלוקה בזה מגדולה שחוזרת בכה"ג לוסת הקודם ע"י ראיה אחת כמוש"ל בהא דהיתה למודה להיות רואה יום עשרים ושנתה ליום ל' לפירש"י שהוסכם מהפוסקים ועי' מש"ל בביאור דברי ר"א

דכל אשה שע"ע ג"ע ד"ש ונ"ל דא"א לומר כן רק לשיטתו בהא דלעיל דלכו"ע בראיה שהיא מתחזקת בה לרואה מטמאה למפרע אבל לשיטת רש"י ותוס' וכן לדידי א"א לומר כלשון זה דהא לפי כ"ז בראיה אחרונה מאותן שדיה שעתה היא מתחזקת בה לרואה וא"כ אמאי לא תחוש לה משום וסת שאינו קבוע ככל הנשים והנ"ל דצ"ל בלשון זה דכל כמה דלא אתחזקה ברואה א"צ לחוש לא לוסת שאינו קבוע ולא לוסת קבוע שנפסק כנ"ל ואף כשנתחזקה לרואה לר"י כל כמה דכתמה טהור דהיינו לרבי בין ראיה שניה לשלישית לפירש"י ותוס' ולדידי וכן לרשב"ג בין ראיה שלישית לרביעית לפירש"י ותוס' נ"ל דאין לה לחוש לוסת שאינו קבוע אף למ"ד וסתות דאורייתא ואף לוסת קבוע י"ל שאינה חוששת לדידן דקיי"ל וסתות דרבנן ולפי"ז מ"ש ביו"ד סי' קפ"ט סכ"ז דתינוקת שלא הגיע זמנה קובעת לה וסת בג"ר ככל הנשים יש לדון בדבר לשיטת רש"י ותוס' לדידן דקיי"ל כר' יוחנן וכרשב"ג ועכ"פ בראתה ג"פ בלתי מכוונות בין בעונות קטנות בין בהפסקת גע"ב בין ראיה לראיה יש לקיים דעת הנה"כ שם דאין לה לחוש לוסת שאינו קבוע ודלא כהט"ז שם ס"ק מ"ג ת"ר זקנה שעברו עליה ג"ע וראתה ד"ש ועוד ע"ע ג"ע וראתה ד"ש ועוד ע"ע ג"ע וראתה ה"ה ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפל"פ (שם ט' ב') כיונה קבעה לה וסת ואינה מטמאה למפרע רק לחכמים דפליגי אדר"ד דאמר כ"א שיש לה וסת ד"ש לא כוונה ה"ה כאשה שאין לה וסת ומטמאה למפרע לכו"ע שם בשינוי לשון ועמש"ל בביאור דברי ר"ד יש לעיין הא במתניתין שהבאתי לעיל קתני במ"א ד"ש בראיה ראשונה אבל בשניה מטמאה למפרע ולכו"ע קאי נמי אזקנה וא"כ אמאי בזה ד"ש בראיה שניה ובביאור זה לגי' רש"י ותוס' בהא דתינוקת שלא הגיע זמנה דהא דקתני במתניתין דבשניה מטמאה למפרע היינו אף לרשב"ג בהכרח צ"ל דשאני הכא שראיה השניה היא אחרי הפסקת גע"ב שמוכיחה על הפסק דמיה ודינה כדין תינוקת שלא הגיע זמנה דבשניה ד"ש וכיון שדינה בכה"ג כדין לא הגיע זמנה לראות א"כ לשיטת התוס' דשם הא דבשלישית מטמאה למפרע רבי היא אבל לרשב"ג אף בשלישית שהיא אחרי ההפסקה השלישית ג"כ ד"ש אבל לגי' הרשב"א שם שהיא הגי' שדחו התוס' דמתניתין דבשניה מטמאה למפרע רבי היא אבל לרשב"ג בשניה ד"ש אם נאמר כפי המסתבר לפי הענין ולפי לשון המשנה שדין הזקנה לא חמיר מדין תינוקת שהגיע זמנה י"ל דברייתא זו כרשב"ג ובראיה שמתחזקת בה לרואה מטמאה למפרע מיהו יותר נראה נכון דגם לפי"ז יש חילוק בין קרבה ראיותיה לרחקה ע"י הפסקת גע"ב כנ"ל ושברחקה דינה כדין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות בשקרבה ראיותיה ולפי"ז ג"כ להפי' דגם לפי גי' הרשב"א רישא דלא הגיע זמנה לפי המסקנא רבי היא ה"נ הא דזקנה רבי היא אבל

לרשב"ג בשלישית דהיינו הראיה שאחרי ההפסקה דגע"ב השלישית ד"ש אלא דלשיטת הרשב"א דהא דתני בלא הגיע זמנה דבשלישית מטמאה למפרע היינו אף לרשב"ג ה"נ אתי אף כרשב"ג:

הערות א) כתב הרשב"א בחידושיו לפי הגי' שלו דאע"ג דתינוקת שהגיע זמנה לראות לרשב"ג בשניה ד"ש דהא דתני בשניה מטמאה למפרע רבי היא מ"מ זקנה מטמאה בשניה למפרע אף לרשב"ג דע"י ראיה זו חזרה לקדמותה והא דתני במתניתין דבשניה מטמאה למפרע דלכו"ע קאי עכ"פ אבתולה וזקנה היינו אבתולה לרבי ואזקנה לכו"ע והביא ראיה לזה בת"ה הובא בב"י בטור מהא דלא בעינן בגמ' בהא דזקנה חזרה וראתה בעונות מאי כמו דבעינן בתינוקת שלא הגיע זמנה ולפי ענ"ד י"ל לאידך גיסא דרק בתינוקת שלא הגיע זמנה מבעיא להו משום דהולכת ומתקרבת לכל הנשים אבל בזקנה שהולכת ומתרחקת משארי כל הנשים י"ל דפשיטא להו דבשניה ד"ש לרשב"ג גם כי חזיא השניה בעונה קטנה ב) בענין דיני הוסתות בזקנה עמש"ל בביאור דברי ר"א דאמר כ"א שע"ע ג"ע ד"ש ומ"ש בדיני הוסתות בתינוקת שלא הגיע זמנה דהכללים שבשם שייכים גם בענין זה. ת"ר הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר ניסת לאחר וראתה דם מ"ת משמשת פ"ר ושניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר ניסת לאחר וראתה דם מ"ת משמשת פ"ר ושניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה (שם ס"ה ב' ס"ו א') פשוט הוא דאיסור זה היינו משום וסת והוסת הוא מענין וסת דקפיצות ואכילת שום וכה"ג ויש לעיין לפי"ד הסוברים דלקפיצות לחודייהו כשראתה בימים בלתי שוים אינה קובעת ולפי"ד הסוברים דגם בוסת דאכילת שום דינא הכי כמוש"ל אמאי אסורה בזה ואפילו לפי"ד החולקים בזה ג"כ קשיא דהא משמע להדיא דע"י ג' פעמים נאסרת בכ"ע ואף כשהיו בימי זיבתה דסתמא דמלתא הכי הוא אע"ג דקיי"ל אין אשה קובעת לה וסת בימי זיבתה כנ"ל וצ"ל דע"י קפיצה קובעת לה וסת אף בימי זיבתה ודלא כהרשב"א בהא דשם י"א א' בהא דקפיץ בחד בשבתא הבאתי לעיל ועדיין קשה לי לפי השיטה הא' שכתבתי בסדר מצורע בענין וסתות דאורייתא או דרבנן דלדידן דקיי"ל וסתות דרבנן הא דצריכה פרישה בשעת וסתה היינו רק משום סברא דאפשר בפרישה דהכא הא לא אפשר בפרישה וקשה לומר דלא אתי רק כמ"ד וסתות דאורייתא ונ"ל דבמחמת תשמיש יש לתלות טפי מבקפיצות ואכילת שום וימי החודש והפלגה ולכך קובעת לה וסת בזה בכ"ע ולפי"ז צ"ל דהיינו דלא כרבי וכפירש"י

ודלא כהתוס' ואולי י"ל דלענין לאוסרה לבעלה אף רבי מודה דבעינן ג"פ כמו בשור המועד וכמוש"ל י"א א' בהא דכתם שבין שניה לשלישית:

הערות אות א) ביו"ד סי' קפ"ז הביאו בשם הג"מ דכשראתה פ"ר בליל טבילתה תפרוס ליל טבילה שניה מיהו ליל טבילה שלישית א"צ לפרוש בביאור וסת דליל טבילה אין לומר דהיינו וסת ההפלגה לפי מש"ל בהחלט כהסוברין דבוסתות אזלינן בתר ראיה ראשונה ואין חילוק בין וסת דימי החודש לוסת ההפלגה אלא צ"ל דהיינו וסת דענין קפיצה ואכילת שום ובביאור זה י"ל. א) דהיינו אף בראתה שלא בשעת תשמיש משום דיש לתלות בטבילת מצוה כמו בקפיצה והיינו כהרז"ה דקובעת לה וסת לקפיצות לחודייהו כשראתה בימים בלתי שוים ואף לוסת דחד זמנא חוששת לפי"ז והא דלהלן ס"ו א' דא"ל הבעלי לו עשה"נ כמו שיובא להלן ולא אסרה משום וסת דליל טבילה אף שכבר ראתה כמה פעמים בליל טבילה י"ל דבוסת דקפיצות הדין כמו בוסת הגוף דאינה אסורה אלא בשעת וסתה ועוד דהתם שאני דכשתבעל לו עשה"נ לא תראה אח"כ דחימודה דאותה השעה גורם לה הדם. ב) דהיינו בראתה בשעת תשמיש דתלינן בליל טבילה ותשמיש ולפי"ז תהא אסורה לעולם בליל טבילה אם לא תשמש באיסור ולא תראה דכיון דלא משמשה ל"ח עקירה לוסת שנקבע ע"י ליל טבילה בהדי תשמיש וכ"כ הח"ד אלא שלפי ענ"ד א"י מנלן דיש לתלות בליל טבילה וגם מ"ש טבילת מצוה מטבילה דעלמא ומלשון הש"ס והראשונים לא משמע כלל כן. אות ב) מלשון משמשת פ"ר ושניה ושלישית משמע דהיינו אחר שראתה בראשונה וכתב הכו"פ דמזה מוכח כהראב"ד דלא הוה בחזקת רואה מ"ה אלא כשבדקה עצמה בכל פעם קודם תשמיש אבל בלא"ה י"ל דהאי דם מעיקרא הוה ולכך הראשונה אינה מן המנין דמסתמא לא בדקה קודם תשמיש ממש אבל כל הפוסקים לא ס"ל הכי אלא דפעם ראשון היינו מה שראתה בראשונה והטעם דכיון שנמצא בשעת תשמיש ג"פ לא תלינן שהיה הדם מקודם ועיין תוספות שם לעיל נ"ט ב' ד"ה דלמא בתר דתמו מיא ובאיזה זמן אחר התשמיש תמצא הדם עיין פוסקים דנ"ע לפי"ז דא"צ שתמצא בתוך אותיום ולפי ענ"ד פשטא דברייתא דאיירי שהרגישה בשעת תשמיש ממציאת הדם אות ג) אי מהני בדיקה לבעל ראשון ולשני עי' פוסקים ומ"ש מזה בספרי עוד"ד כיצד בודקת א"ע מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו אם נמצא דם על ראש המוך בידוע שמן המקור הוא בא לא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא שם ובתוספתא איתא נמצא על הצדדין בידוע שמן הצדדין הוא בא ומשמע לפי"ז דאם לא נמצא כלל לא נתברר מהבדיקה כלום ואסורה כמקדם מיהו קשה דה"ל לתנא למתני בפירוש דינא דלא נמצא כלל אלא העיקר כני'

הספרים דלפי זה נראה להדיא דבלא נמצא כלל ג"כ מותרת ובטעמא דמלתא י"ל בדוחק דזה הוה חזרה מהוסת ואע"ג דבעלמא בעינן חזרה דג"פ לוסת קבוע הכא סגי בעקירה דחד זמנא משום ספק דמן הצדדין ולכך תני בידוע שמן הצדדין משום דעיקר ההיתר הוא משום זה ואין זה נראה כלל דנהי דע"י הג' אנשים הוחזקה ג"כ לשפופרת מ"מ איני נראה לומר דזה יהיה חזרה אנשים וכ"ש לאותו בעל עצמו הא למה זה דומה לנגח שור חמיר וגמל דהוחזק לכל המינים ואח"כ ראה מין אחר ולא נגחו דוודאי ל"ה חזרה לשור חמור גמל ומלשון הברייתא משמע להדיא דבלא נמצא כלל מותרת גם להשלישי עצמו כמו בנמצא מן הצדדין ועוד דלפי"ז בלא נמצא כלל אסורה אח"כ כשחזרה וראתה בשעת תשמיש ומלשון הברייתא משמע דהדין כמי בנמצא מן הצדדין דבזה נראה דוודאי אינה אסורה אף ברואה והולכת אח"כ בשעת תשמיש וכל דברי הס"ט בזה לפי ענ"ד בלתי נכונים כלל ע"כ נ"ע לפי ענ"ד דכשלא נמצא כלל ג"כ מוכח דהדם שרואה בשעת תשמיש היינו מן הצדדין והטעם דבמן הצדדין יש חילוק בין שפופרת לבעל שהאצבע נכנס בחורין וסדקין אבל לענין דם המקור אין חילוק נ"ל להוכיח לפי ענ"ד מהכא כמוש"ל בספרי עיד"ד (שם ט"ז א') דאין מטבע התשמיש להזיל הדם ועמש"ש י"א א' ד"ה מגו דבעי' כו' ושם ב' ד"ה ב"נ לא יבעול וישנה הא דצריכה שפופרת ולא סגי לה במכחול ומוך גרידא כתבו מפני דבלא"ה יתלכלך ראש המכחול מדם הצדדין ונ"ל הסבה לזה משים דכותלי בית הרחם מסוגרין ונוגעין זה בזה וכשהיא תוחבת מכחול הרי במקום המכחול כותלי ביהר"ח מרוחקין זה מזה ולמעלה ממנו המה מסוגרין ונוגעין עדיין זב"ז ונמצא שכותלי בה"ר מונחים על עובי וראש המכחול ויכול להמצא עליו דם הצדדין ולכך מכנסת השפופרת תחילה ואח"כ תוחבת המכחול עם המוך ועפי"ז כתב בס"ט דאם בדקה במכחול לבדו ומצאה מן הצדדין ה"נ דמותרת ולפי מ"ש מקודם מותרת גם בלא מצאה כלום בענין טומאת האשה ע"י הדם שמוצאת ע"י בדיקה מן הצדדין ושמוצאת ע"י תשמיש לשון בידוע שמן הצדדין הוא משמע להדיא לטהר והח"ד כתב להחמיר אף בהדם שנמצא מן הצדדין ע"י בדיקה ועי' מזה בס"ט ומ"ש בספרי עוד"ד שפופרת אפגורי מפגרא לה א"ש בשפופרת של אבר ופי' רצוף לתוכה (שם) א"ל ר"ל לר"י ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון א"ל לפי שאין כל האצבעות שוות (שם) פי' למה תתגרש מן הראשון תבדוק ותהיה מותרת לראשון ובביאור התי' שבזה כתבו התוס' דמפירש"י משמע דלפי התי' ל"מ בדיקה לראשון וסברא גדולה יש בזה דרק ע"י ג' אנשים הוחזקה להיות רואה אף ע"י שפופרת אם הוא מהמקור ולכך כי לא נמצא ע"ר בידוע שמן הצדדין הוא אבל מקמי הכי אף שמצאה על הצדדין אמרינן דע"י השפופרת ראתה מן הצדדין

וע"י הבעל רואה מהמקור והתוס' כתבו דבדיקה וודאי מהניא אף לבעל ראשון והטעם נ"ל דצ"ל דקים להו לרבנן דהשפופרת והמכחול מעוררין דם המקור ככל האצבעות אלא דמשום דלא כל האצבעות שוין מותרת לשני ולשלישי בלא בדיקה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי לפי שאין כל הכחות שוות (שם) והא דלא קשיא להו אשני נ"ל משום דכל כמה דלא הוחזקה לשני בג"פ אמרינן שבמקרה בעלמא ראתה בשעת תשמיש ועי' תוס' אם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה (שם) נ"ל דהיינו מכה בבית החיצון ואפשר לידע הדבר בבירור ויתבאר עוד אח"ז ובאיזו מכה אמרו אי צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם עמש"ל (שם ט"ז א') בענין רואה מחמת מכה ולענין דידן יש להקל יותר מלענין טומאה דהכא מ"מ יש ספק קצת שמא לא תראה מיהו כיון דאפשר לברר נראה דצריכה לברר אם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה (שם) אם יש לה וסת תולה בוסתה (שם) פי' הרמב"ם והרשב"א דאם ראיה אחת היתה בשעת וסתה אינה מן המנין דג' ראיות וכ"ש אם כולן היו בשעת וסתה ורש"י לא פי' כן ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא דברי רבי רשב"ג אומר דם מכה הבא מן המקור טמא ורבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור מאי בינייהו אמר עולא מקור מקומו טמא א"ב (שם) בביאור זה עמ"ש בסדר מצורע בענין רואה דם מחמת המכה ההיא דאתיא לקמיה דרבי א"ל לאבדין זיל בעתה אזל בעתה ונפל ממנה חררת דם א"ר נתרפאה זאת ההיא דאתיא לקמיה דמר שמואל א"ל לר"ד ב"י זיל בעתה אזל בעתה ולא נפל ממנה ולא מידי א"ש זו ממלאה ונופצת היא וכל הממלאה ונופצת אין לה תקנה נ"ל דהיינו דאין לה תקנה ע"י הבעתה פעם שני אבל לענין דלא כל האצבעות שוות ולא כל הכחות שוות ולענין דין הבדיקה ה"ה כרואה ע"י חררת דם והח"ד האריך בזה ואין דבריו נראין לפי ענ"ד ההיא דאתיא לקמיה דר' יוחנן דכל אימת דהוה סלקא מטבילת מצוה הות קא חזיא דמא אמר לה שמא דימת עירך עלתה ביך לכי והבעלי לו ע"ג הנהר (שם) נ"ל פי' שנאת שונאך עלה בלבך כלומר אהבת אהובך עולה בלבך ורואה ע"י החימוד ולכך תבעל על גב הנהר ורש"י פי' קנאת שונאיך שמתקנאות ביך בחיבה שבינך לבעלך והיינו ג"כ שרואה מחמת חימוד הראב"ד הובא ביו"ד סי' קפ"ט ס"ג הוכיח מכאן שאם קבעה וסת לשעות ולא לימים חוששת לאותה השעה וא"י ראיה זו וכבר כתבתי מזה בתחילת זה הענין בהערה א':

(כא)

ומזרעך לא תתן להעביר למולך. מוכח מכל הא דבעינן למימר קמן דאין זה שריפה אלא העברה גרידא כמו"ש רש"י (סנהדרין ס"ד ב') ד"ה שרגא דלבני ופלוגתא דתנאי

שם במולך אי היינו עבודת כוכבים או רק חוק היא להם והתורה הקפידה על חוק זה בסקילה רש"י (שם ס"ד א') ד"ה שלא למולך הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש מסר למולך ולא העביר באש העביר באש ולא מסר למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש (שם ס"ד א') במשנה אמר רב אחא בריה דרבא העביר כל זרעו פטור שנאמר ומזרעך ולא כל זרעך (שם ב') בעי רב אשי העבירו סומא מהו ישן מהו (שם) אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל כי מזרעו גו' אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו שם בשינוי לשון א"ר יהודה אינו חייב עד שיעבירנו דרך העברה ה"ד אמר אביי שרגא דלבני במצעי נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא רבא אמר כשרוותא דפוריא (שם) אינו חייב אלא על יוצאי ירכו הא כיצד בנו ובתו חייב אביו ואמו אחיו ואחותו העביר עצמו פטור ור"א בר"ש מחייב:

(כב)

ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין נ"ד א') והיינו דבאשה בכ"ע אין חילוק בין כדרכה לשלא כדרכה בעריות לאיסור ובמותרות להיתר ורק משום השחתת זרע אסור עי' סנהדרין נ"ח ב' תוס' יבמות ל"ד ב' ד"ה ולא כמעשה עו"א האיסור על השוכב ועל הנשכב כמו שמפורש בסדר קדושים בענין העונש עונש שמענו אזהרה לנשכב מנין כו' ת"ל לא יהיה קדש מב"י כו' דברי ר' ישמעאל רעק"א כו' קרי ביה לא תשכב (שם נ"ד ב') נ"ל פי' לא תשכב בקמץ תחת התו והיינו מבנין הפעל הבא על הזכר והביא עליו זכר לדברי ר"י חייב שתים לדברי רע"ק אינו חייב אלא אחת (שם) נשכב לפחות מבן ט' שנים ויום אחד פטור דפחות מבן ט' שנים וי"א אינו בכלל זכר בעריות (נדה מ"ה סנהדרין נ"ד ב') ת"ר זכר לא עשו בו קטן כגדול (שם) פירש"י לענין חיוב השוכב גדול בנשכב קטן מאי לא עשו בו קטן כגדול אמר רב לא עשו ביאת פחות מבן תשעה כבן תשעה פי' גדול שבא על פחות מבן ט' פטור ושמואל אמר לא עשו ביאת פחות מבן שלש שנים כבן ש"ש במאי קמפלגי רב סבר כל דאיתיה בשוכב איתיה בנשכב וכל דליתיה בשוכב ליתיה בנשכב ושמואל סבר משכבי אשה כתיב (שם) פי' ואשה בת ג' שנים חייבין עליה ותניא כוותיה דרב כש נתבאר דהמערה כגומר המערה בעצמו (שם נ"ה א') אמר רבא הרובע את הטריפה חייב (סנהדרין ע"ח א'):

(כג)

ובכל בהמה גו' ואשה לא תעמוד לפני בהמה גו' בהמה עשו בה קטנה כגדולה (שם נ"ד ב') פירש"י לחייב את הרובעה ופשוט דה"ה לחייב את הנרבעת הבא על הבהמה בין כדרכה בין בשלא כדרכה והאשה המביאה את הבהמה עליה בין בכדרכה בין בשלא כדרכה חייב (שם נ"ה א') זכר הנרבע לבהמה ג"כ בכלל איסור זה (סנהדרין נ"ד ב')

ישראל ששחט בהמה טמאה וכותי ששחט בהמה טהורה ועדיין היא מפרכסת הרובעה חייב (חולין קכ"א ב') ועיין (סנהדרין ע"ח א') פלוגתא דאדני השדה (כלאים פ"ח מ"ו) לענין טומאת אוהל נ"ל דאינו שייך לענין זה דכיון דאבריהם כאברי אדם מסתברא דלכו"ע כאדם הן לענין זה א"ל רבינא לרבא המערה כו' בהמה מהו ומסקינן דחייב (סנהדרין שם):

סדר קדושים

פרשה יט

(ו)
ואם האכל גו'. עי' (זבחים כ"ח כ"ט) למאי איצטריך האי קרא:

(ט)
לא תקצור פאת שדך גו': כל מתנות עניים הללו אין נוהגים מה"ת אלא בא"י כתרומות ומעשרות ירושלמי פ"ק דפאה הובא ברמב"ם הלכות מתנות עניים פ"א הי"ד ומדרבנן נוהג בחו"ל שם ברמב"ם מהגמ' (חולין קל"ד ב') בא"י בזמה"ז אי נוהג מה"ת תלוי בפלוגתא דתנאי בכ"ד אי קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא ור' יוסי ס"ל דירושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן (יבמות פ"ב נדה מ"ו ב') דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד וקדושה שני' קדשה לעתיד לבוא גבולי א"י הן א) שנאמרו לאאע"ה (בראשית ט"ו י"ח) והוזכרו (שמות כ"ג א' דברים י"א כ"ד) ב) גבולי דאלה מסעי (במדבר ל"ד) והיינו גבולי עולי מצרים ועי' (ב"ב נ"ו א') דבצרי להו קיני קנזי קדמוני ג) גבולי כיבוש יהושע שהוא פחות מגבולי דאלה מסעי כדכתיב (יהושע י"ג) ודין המותר נ"ל לברור כדין מה שנכבש ע"י יהושע ועמ"ש בסדר אלה מסעי ד) גבולי עולי בבל עי' (שבועות פ"ו מ"ג) ועי' ריש מס' גיטין וצ"ע במה שנכבש אח"כ ונ"ל לדבר מבורר אשר כל עבר הירדן הוא בכלל א"י לכל הדינים שיש להא"י שבתוך גבולי דאלה מסעי כדמוכח ב"ב שם דכל שהראה הקב"ה למשה כו' דהיינו מהגלעד עד דן (דברים ל"ד) וגלעד היינו עה"י כדמוכח בכ"ד ועיין רשב"ם דרפאים דכתיב גבי אברהם היינו חוי והיינו רפאים שהוזכר (דברים ג') בארץ עוג ועי' (שבועות פ"ט מ"ב בכורים פ"א מ"י ערכין ל"ב ב' עבודת כוכבים נ"ח ב') וגבולי דאלה מסעי לא נכתבו רק על מה שעתידין לירש ומ"ש שנגזר על משה שלא יבא לארץ היינו לעיקר א"י ורובה והא דפליגי (בכורות נ"ה א') בירדן אי הוה בכלל א"י אי לא היינו אי נחשב למדינה אחרת דהיינו לעבר הירדן שהיא מדינה אחרת ואי הוה בכלל א"י דתשעה מטות וחצי גם עבר הירדן אינה מדינה אחרת עש"ה דרק בירדן כתיב וגבול אותו ולענין אם עבר הירדן הוא בכלל כבוש דעולי

בבל עמש"ל בסדר בהר בדיני שביעית ויובלות הפאה אין לה שיעור מה"ת ריש מס' פאה (חולין קל"ז) ומדרבנן אין פוחתין לפאה מששים (שם פ"א מ"ב) מיהו בירושלמי משמע דאין לה שיעור למעלה אבל למטה שיעורה א' מס' מה"ת הכל לפי גודל. השדה לפי רוב העניים ולפי רוב הענוה (שם פ"א מ"ב) לפי גודל השדה כו' פי' הר"ש דאם שדהו גדולה ועניים מועטין יתן א' מס' מן השדה ואם עניים מרובין ושדהו קטנה יתן יותר על ששים לפי רוב העניים הרע"ב פי' דאם שדהו גדולה יוסיף על ששים ואדמו"ר בספרו א"מ ביאר טעמיה דכיון שאף שיתן יותר מששים ישאר לו הרבה ראוי שיוסיף על ששים דממה שאינו נצרך לו כ"כ יש ליתן יותר והביא ראיה לזה מהירושלמי ולפי רוב הענוה פי' א) כמו עניה מלשון והארץ תענה כלומר לפי ריבוי התבואה וי"ג ענבה והיינו ג"כ ריבוי וגודל הגרעינין פי' ב) לפי רוב ענותנותו של הנותן כלומר לפי רוב טוב לבבו אין תורמין מלשו"פ כו' (תרומות פ"א מ"ב) ולא משום דין הפקר דפטור ממעשר דהא אינו רק לעניים ול"ה הפקר לב"ה אלא נדרש מקרא כמו"ש התוס' (ב"ק כ"ח א') ד"ה זו"ז פאה לקט שו"פ של עובד כוכבים חייב במעשרות אלא א"כ הפקיר (שם פ"ד מ"ט) ועי' גמ' גיטין מ"ז א' בביאור זה דלמ"ד יש קנין לעובד כוכבים להפקיע מידי מעשר הפי' הוא דישראל ולקטינהו עובד כוכבים דכיון דלקטינהו שלא כדין לא יצאו מרשות בעל השדה וצריכין הפקר מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה ת"ל פאת שדך (נדרים ו' ב') מיהו בתוספתא איתא העושה כל שדהו פאה אינה פאה ובירושלמי ריש מכילתין איתא דקצירת שבולת ראשונה מחייבת בפאה כמו מירוח בתרומה ואחר קצירת שבולת ראשונה יכול לעשות כל שדהו פאה הפקר פטור מלקט שכחה ופאה מוכח (ב"ק צ"ד א' תמורה ז' א') ופירש"י משום דכתיב בהני ארצך שדך כרמך ומשמע שם דהיינו אף שזכה בגוף הקרקע עי' תוס' (תמורה שם) ד"ה המפקיר:

המפקיר כרמו והשכים למחר ובצרו חייב בפרט עוללות בשכחה ופאה ופטור מן המעשר (ב"ק שם תמורה שם) ומוכח שם דהייני מה"ת והלקט שו"פ פטור מן המעשר ככל לשו"פ והיינו אף שזכה בגוף הקרקע תוס' (תמורה שם) מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה יפריש מן העמרים לא הפריש מן העמרים יפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו מעשר ונותן לו משום ר' ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה (ב"ק צ"ד תמורה ו') ובכ"ד הא דמפריש מן העמרים לרבא דס"ל כל מלתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני שפיר אבל לאביי דס"ל מהני הבאתי פלוגתייהו לעיל בסדר אחרי קשיא אמר לך אביי שאני התם דא"ק תעזוב תעזוב יתירא ורבא א"ל יש לך עזיבה אחרת כזו ואיזה זה המפקיר כרמו כו' (תמורה שם) וכתבו התוס' (ב"ק שם) בד"ה לא הפריש

דלאביי צ"ל דמתעזוב יתירא דרשינן הא דלא הפריש מן העמרים וגם הא דהפקיר כרמו כו' הא דבמרחו מעשר ונותן לו היינו דמקמי הכי לא נתחייב במעשר אבל כי העמיד כרי דנתחייב במעשר צריך להפריש מקודם כדי שלא לפחות להעניים משיעורא דרבנן ויש לתמוה הא בעינן ראיית פני הבית אף בחיטין ושעורין להשיטה הראשונה שבש"ס (ב"מ פ"ח) וצ"ל דה"ק עד שימרח בכ"ע א"צ לעשר אבל לאחר מרוח לפעמים צריך לעשר והיינו כשמרח בבית כמו"ש הר"ש במס' (פאה פ"א מ"ז) ויותר נ"ל דהיינו כשמרחן ע"מ למוכרן כדאיתא במס' (מעשרות פ"א מ"ה) דחייב במעשר והיינו מדרבנן כדמוכח (ב"מ שם) וכמוש"ש ואע"ג דלקט שעשאן גורן בלא"ה חייב מדרבנן כדאיתא (ברכות מ' ב') הכא כשלא עשאן גורן או בעיר דבלא"ה פטור כדאיתא (סוטה מ"ג ב') ועמ"ש בספרי עוד"ד במס' (פאה פ"א מ"ו) והא דלא אמרו ג"כ מפריש ת"ג עי' תוס' ובכ"ד כולל ח"ג בלשון מעשר עי' מס' (מעשרות פ"ג מ"ד ב"מ פ"ח חולין ז' א' עירובין ל"ב א') מיהו בירושלמי דמס' (פאה פ"א מ"ו) איתא דפטור מתרומה ונ"ל הטעם דכיון דשיעורא דתרומה ל"ה רק מדרבנן אבל מה"ת חטה אחת פוטרת לא החמירו להפריש ע"ז רק מכוין לפטור הפאה בשעה שמפריש מהכרי ויותר נ"ל דאף כוונה א"צ דה"ל בכלל תנאי ב"ד שהוזכר (מעשרות פ"ה מ"ד) והובא ביו"ד ביתר ביאור מהתוספתא ומנידון מוקף עמ"ש בביאור הירושלמי בספרי עוד"ד טעמא דת"ק דאינו מפריש מן העיסה איתא (ב"ק שם) דהיינו משום דשינוי קונה ופירש"י שם דכיון דה"ל ממון שאין לו תובעין פטור לגמרי והיינו כדאיתא (חולין ק"ל ב') דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור ע"ש ובטעמא דר' ישמעאל דאמר דמפריש מן העיסה כו' אביי אמר (ב"ק שם) דס"ל דשינוי אינו קונה ורבא אמר דעד כאן לא אמר ר"י אלא לענין פאה משום דכתיב תעזוב יתירא נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה רש"א ובלבד שיתן בסוף כשיעור ר' יהודה אומר אם שייר קלח אחד סומך לו משום פאה ואם לאו אינו נותן אלא משום הפקר מס' (פאה פ"א מ"ג) אר"ש בשביל ד' דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו כו' (שבת כ"ג א') בעה"ב שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זו"ז פאה (ב"ק כ"ח א') ועי' שם בגמ' ומש"ש בספרי עוד"ד כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפאה והתבואה והקטניות בכלל הזה (שם מ"ד) ובאילן האוג והחרובין האגוזים והשקדים הגפנים הרמונים הזיתים והתמרים חייבין בפאה (שם מ"ה) האמהות של בצלים חייבות בפאה ור' יוסי פוטר (שם פ"ג מ"ד) ר' אליעזר אומר קרקע בית רובע חייבת בפאה ר' יהושע אומר העושה סאתים ר"ט אומר ששה על ששה טפחים ר"י בב"א כדי לקצור ולשנות והלכה כדבריו רעק"א קרקע כ"ש

חייבת בפאה כו' (שם פ"ג מ"ו) ומפרש בירושלמי קלח א' ובו חמשה שבלים דבעינן שיקצור ג"כ לעצמו והא דאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה כנ"ל י"ל דמ"מ בעינן שיהא ראוי לקצור לעצמו ג"כ וכבר כתבתי מזה מקודם ע"ש עובד כוכבים שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ר' יהודה מחייב בשכחה שאין השכחה אלא בשעת העמור (שם פ"ד מ"ו) הקדיש קמה ופדה קמה חייב עומרין ופדה עומרין חייב קמה ופדה עומרין פטור שבשעת חובתה היתה פטורה (שם מ"ז) שדה שקצרוה לסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה פטורה קצר חצי' וקצרו לסטים חצי' פטורה שחובת הפאה בקמה (שם פ"ב מ"ז) קצרוה לסטים חצי' וקצר הוא חצי' נותן פאה ממה שקצר קצר חצי' ומכר חצי' הלוקח נותן פאה לכל קצר חציה והקדיש חציה הפודה מיד הגזבר הוא נותן פאה לכל (שם מ"ח) אלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית דרך היחיד ודרך הרבים ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים הבור כו' (שם פ"ב מ"א) הכל מפסיק לזרעים ואינו מפסיק לאילן (שם מ"ג) פי' דרך היחיד ודרך הרבים היינו אף שאינו קבוע ופי' שביל הרבים ושביל היחיד היינו דווקא בקבוע ואצטריכו כולהו דרך הרבים לאשמעינן דאינו מפסיק לאילן שביל היחיד דמפסיק לזרעים דרך היחיד דלא בעינן קבוע שביל הרבים דבעינן קבוע וכתבו התוס' במס' (ב"ב נ"ה ב') דאין להקשות דלא לתני שביל הרבים או לא לתני דרך היחיד דאי לא הוה תני שביל הרבים הוה ידענא דבעי קבוע מדאצטריך לאשמעינן בדרך היחיד דלא בעי קבוע אע"ג דעדיף משביל הרבים ואי לא הוה תני דרך היחיד הוה ידענא דלא בעי קבוע מדאצטריך לאשמעינן בשביל הרבים דגרע דבעי קבוע משום דאי לא הוה תני חדא מינייהו לא הוה ידענא מה עדיף אי שביל הרבים או דרך היחיד הבור והניר והזרע אחר והקוצר לשחת מפסיק דברי ר"מ וחכ"א אינו מפסיק אלא א"כ חרשו (שם מ"א) אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת ר' יהודה אומר מפסקת וכל ההרים אשר במעדר יעדרון אעפ"י שאין הבקר יכול לעבור בכליו הוא נותן פאה לכל (שם מ"ב) הכל מפסיק לזרעים ואינו מפסיק לאילן אלא גדר ואם היה שער כותש אינו מפסיק אלא נותן פאה לכל ולחרובין כל הרואין זא"ז אר"ג נוהגין היו בית אבא שהיו ניתנין פאה אחת לזיתים שהיו להם בכל רוח פי' לכל רוח מהעיר ולחרובין כל הרואין זא"ז ר"א בר"צ אימר משמו אף לחרובין שהיו להן בכל העיר (שם מ"ד) הזורע את שדהו מין אחד אעפ"י שעושהו שתי גרנות נותן פאה אחת זרעה שני מינין אעפ"י שעשאן גורן אחד נותן שתי פאות הזורע את שדהו שני מיני חטין עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות מעשה שזרע ר"ש איש המצפה ובא לפני ר"ג ועלו ללשכת

הגזית ושאלו אמר נחום הלבלר מקובל אני מר' מיאשה שקבל מאבא שקבל מן הזוגות שקבלו מן הנביאים הלכה לממ"ס בזורע שדהו שני מיני חטין עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות (שם מ"ה מ"ו) מלבנות התבואה שבין הזיתים בש"א פאה מכל או"א ובה"א מאחד על הכל ומודים שאם היו ראשי שורות מעורבין שהוא נותן פאה מאחד על הכל (שם פ"ג מ"א) המנמר את שדהו ושייר קלחים לחים רעק"א נותן פאה מכל או"א וחכ"א מאחד על הכל ומודים חכמים לרע"ק בזורע שבת או חרדל בשנים או בשלשה מקומות שהוא נותן פאה לכאו"א (שם מ"ב) המחליק בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן וכן באפונין וכן בכרם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר המחליק מאחת יד פי' אי כולן לשוק או כולן לגורן נותן מן המשואר על הכל (שם מ"ג) מלבנות הבצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל או"א וחכ"א מאחד על הכל (שם מ"ד) האחין שחלקו ניתנין שתי פאות חזרו ונשתתפו נותנין פאה אחת שנים שלקחו את האילן נותנין פאה אחת לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצמו המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל או"א א"ר יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעה"ש הוא נותן פאה לכל (שם מ"ה) פי' מוכר קלחי אילן היינו שמכר האילנות ע"מ לעוקרן ולנוטען במקום אחר דכיון שאין לו בקרקע נותן פאה מכאו"א ופי' שייר בעה"ש היינו ששייר אילן או אילנות ומסקינן במס' (חולין קל"ח א') דהיינו בהתחיל בעה"ש לקצור ונראה דהיינו ללקט פירות אילנותיו של בית נמר היו מלקטין על החבל ונותנין פאה מכל אומן ואומן (שם פ"ד מ"ה):

שם ולקט קצירך לא תלקט איזהו לקט הנושר בשעת הקצירה היה קוצר מלא ידו תלש מלא קומצו הכהו קוץ ונפל מידו לארץ ה"ה של בעה"ב תוך היד ותוך המגל לעניים פי' הנושר מתוך היד ומתוך המגל לעניים אחר היד ואחר המגל פי' הנושר אחר היד ואחר המגל לבעה"ב ראש היד וראש המגל ר' ישמעאל אומר לעניים רעק"א לבעה"ב (שם פ"ד מ"ו) חורי הנמלים שבתוך הקמה ה"ה של בעה"ב שלאחר הקוצרים העליונים לעניים ותחתונים של בעה"ב רמ"א הכל לעניים שספק לקט לקט (שם מי"א) ובגמ' (חולין קל"ד א') משמע דאף ת"ק מודה לזה היכא דליכא הוכחה דתחתונים לבעה"ב ואמרינן שם בטעמא דמלתא משום דכתיב עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו במרדכי הקשה ע"ז נימא כל דפריש מרובא פריש ורוב התבואה של בעה"ב ותי' דזה ה"ל קבוע דכמחצה על מחצה דמי וכבר תמה ע"ז הגאון בעל שאגת אריה במס' ר"ה במלואיו דהא וודאי דהיינו בנמצא דהלך אחר הרוב עוד תי' שם דהיינו משום דרשא דצדק משלך דמשום זה

לא סמכינן ארובא ומ"מ היכא דאיכא הוכחה ס"ל לת"ק דסמכינן ע"ז ולפי ענ"ד לק"מ דהספק בזה אם הנמלים כנסו ממה שנשר קודם קצירה או מהשבלים שנשארו בלקט ושכחה ובזה ליכא רובא ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ ה"ה של עניים פי' מספק הרוח שפזרה את העומרין אומדין אותה כמה לקט היתה ראויה לעשות ונותן לעניים רשב"ג אומר נותן לעניים כדי נפילה (שם פ"ה מ"א) ועי' (ב"מ ק"ה ב') בביאור זה לענין חיוב מעשרות משום ספק יש בירושלמי ג' סברות א) דאתיא כב"ש דהפקר לעניים הפקר ופטור מן המעשרות ב) דהפקר ב"ד היה הפקר וחשיב היה כהפקר לכל ג) דהעניים באמת צריכין לעשר ונ"ל שיאמרו כך מעשר מהטבל שיש בזה לצד צפון ד"מ יהיה מעשר ועשירית ממנו שלצד צפון תרומה וכן בת"ג ועי' מס' דמאי פ"ז מ"ז ומש"ש בספרי עוד"ד שבולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שבולת אחת ונותן לו א"ר אליעזר וכי היאך העני מחליף דבר שלא בא ברשותו אלא מזכה את העני בכל הגדיש ומעשר שבולת אחת ונותן לו (שם מ"ב) ויש לבאר בזה [א) הא דהשבולת אינה בטלה ברוב משום דממונא לא בטל ועי' שלהי מס' ביצה ב) אע"ג דלשיטת הריב"ם במס' (ב"מ ס"ח א') בתוס' שנ"ע לקוח קודם מרוח פטור ממעשר מה"ת מ"מ מדרבנן חייב לעשר אף מספק ג) צ"ע אם צריך למרח הכל שיתחייב או מפריש כמו שהן דהמפריש מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו הוה תרומה כדאיתא במס' (תרומות פ"ב מ"י) והיינו מן התורה עי' ר"ש שם. ד) בירושלמי מקשינן איך מתקנה ע"י שבולת אחרת שמא אותה האחרת שקובע בה מעשרותי' היא של הלקט ומסקינן שם דמביא שני שבלים זולת זו שנותו להעני ותובע מעשרותיה באחת מיוחדת מהם ואומר אם היא לקט יהיו מעשרותיה בשני ה) יש לעיין מאי מקשה ר"א היאך מחליף הא כיון דליכא בזה ביטול ברוב כמו"ש ה"ל קבוע אף שאין האיסור ידוע במקומו כדמוכח בכ"ד וה"ל כמחצה על מחצה וא"כ כי נותן אחת לעני ה"נ ספק השקול אי יש כאן לקט ביד בעה"ב או לא והממע"ה וכן מצינו הדין לכו"ע בענין ספק בכורות במס' בכורות מ"ח א' וצ"ל דהיינו משום צדק משלך ותן לו והא דבבכורות שם לא אמרינן כן א"ש לפי המסקנא דחולין שם לפי מש"ש דבמתנות כהונה לא אמרינן כן ולפי הס"ד צ"ל דמשמע ליה לר"א דעי"ז החליפין מפטר בעה"ב מאותה השבולת אף כשמתברר אח"כ שהלקט נשאר אצלו ובירושלמי מקשינן מ"ט דת"ק ומתרצינן דס"ל עשו שאינו זוכה כזוכה ויכול העני להחליף אף בלי זכיה ובספרי עוד"ד הארכתי בזה ו) בביאור הענין היאך מזכה להעני אותה השבולת לר"א יש לעיין הרבה דא"א לומר דהיינו בהגבהה דה"ל מנא דלא שויא חבוליה בכסף אינו רשאי ע"י חליפין ואגב קרקע א"א כיון דבעה"ב

אין לו בהלקט אף טובת הנאה דדין הלקט בשלל כמו שיתבאר להלן וי"ל דהיינו על ידי חצרו בתורת שליח ואין לומר שהוא מקנה להעני קרקע הגדיש והעני קונה ע"י החצר דלשון מזכה בגדיש לא משמע כלל הכי ואף על גב דבתרומה ומעשרות אין בעה"ב יכול לזכות להכהן ולהעני על ידי חצרו כדאיתא בפ"ק דמס' בבא מציעא מעובדא דר"ג וזקנים ממתניתין דמס' מע"ש פ"ה מ"ט שאני תרומה ומעשר דיש לבעה"ב זכות טובת הנאה בגוייהו ולכך א"י לזכות לאחר ע"י עצמו משא"כ בלקט שאין לו שום זכות בזה ומה שקשה בזה למ"ד דעשיר לעני לכו"ע לא מצי זכי כדבעינן למימר קמן עמ"ש מזה בספרי עוד"ד בעי אלפא אמר על הלקט עם נשירת רובו יהיה הפקר פי' אף לעשירים דהא וודאי יכול להפקיר כל תבואתו ופטור מלקט נקט הוי או הפקר הוה לקט הוה שכן קדושתו בי"ש א"ד הפקר הוה שכן זוכין בו עשירים כעניים (תמורה כ"ה א') ומסיק אביי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין:

(ו)

וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט איזהו עוללת כל שאין לה לא כתף ולא נטף יש לה כתף או נטף של בעה"ב אם ספק לעניים עוללת שבארכובה, אם נקרצת עם האשכול ה"ה של בעה"ב ואם לאו ה"ה של עניים גרגר יחידי ר"י אומר אשכול וחכ"א עוללת (שם פ"ז מ"ד) איזהו פרט הנושר בשעת הבצירה היה בוצר עקץ את האשכול הוסבך בעלים נפל לארץ ונפרט ה"ה של בעה"ב המניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר ה"ז גוזל את העניים ע"ז נאמר אל תסג ג"ע (שם מ"ג) כרם שכולו עוללות רא"א לבעה"ב רעק"א לעניים המקדיש את כרמו עד שלא נודעו בו העוללות אין העוללות לעניים משנודעו בו העוללות העוללות לעניים ר' יוסי אומר יתנו שכר גידוליו להקדש (שם מ"ז) המדל בגפנים כשם שהוא מדל בתוך שלו כך הוא מדל בשל עניים דברי ר' יהודה רמ"א בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל עניים (שם מ"ה):

שם לעני ולגר תעזוב אותם. ולא לעורבים ולא לעטלפים שאם אין שם עניים פטור מלשו"פ (חולין קל"ד ב') א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם מ"ט אב"א דכתיב זה ואב"א משום דה"ל ממון שאין לו תובעין (חולין ק"ל ב') וה"ה מתנות עניים כדאיתא שם להלן והיינו קודם שבא ליד כהן וליד עני (שם) ולקמן ידובר עוד מזה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שו"פ ומעשר עני היה לו מאתים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחת ה"ז יטול היו ממושכנים לבע"ח או לכתובת אשתו ה"ז יטול אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו (שם פ"ח מ"ח) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם ה"ז לא יטול וכל מי שא"צ ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד

שיצטרך לבריות וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו ועליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו (שם מ"ט) וכתבו ביו"ד סי' רנ"ג ס"ב די"א דבזמן הזה יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא וב"ב מהריוח בעה"ב שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופאה יטול וכשיחזור לביתו ישלם דברי ר"א וחכ"א עני היה באותה שעה (שם פ"ה מ"ד) ונראה לי פשוט דהיינו רק באינו מוצא ללוות דמוצא ללוות וודאי לא הוה עני כיון דיש לו במה לפרוע במס' חולין שם פרכינן מר"א עליה דרב חסדא ומתרץ ר"ח מדת חסידות שנו כאן אמר רבא תנא תני ישלם ואת אמרת מדת חסידות ועוד מדר"א ליקום וליתיב אלא מסיפא וחכ"א כו' טעמא דעני הא עשיר משלם אמאי כו' אר"ח מדת חסידות שנו כאן וביאור לשון זה קשה מאד ע"ש רש"י ותוס' ולפי ענ"ד נ"ל דתיבת ועוד מיותר וצ"ל ומדר"א ליקום וליתיב ולפי"ז לר"א לרבא וודאי לית ליה דר"ח ומלתא דר"ח הוא אליבא דחכמים אלא שיש לעיין מנ"ל לר"ח לחדש פלוגתא בזה ונ"ל דס"ל דאי אוכל מ"כ חייב מן הדין ל"ה פטרי רבנן בבא לצאת י"ש ומלישנא דעני היה באותה שעה משמע דפטור לגמרי הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה פשוט דה"ה לקט שו"פ ה"ד אי דזל ארעתא דכו"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו טובא נמי לספי ליה אלא דאוקיר ארעתא דכו"ע ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה אפילו פורתא נמי לא לספי ליה כו' ל"צ דביומי ניסן יקירא ארעתא וביומי תשרי זל ארעתא דכו"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואצטרכו ליה זוזי זבין כדהשתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל (ב"ק ז' א' ב') גי' זו קשה לפרשה והנ"ע כגי' האלפסי הובא בתוס' דה"ג אי דזל ארעתא כו' אפילו טובא נמי לא לספי ליה אלא דאוקיר כו' אפילו פורתא נמי לספי ליה והפי' דאיירי ביש לו אף הרבה והרבה יותר ממאתים זוז אלא שאינו מוצא למוכרן במקח השוה מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה פי' עד שיוכל למוכרן בחצי דמיהן וע"ז מקשה אי דזל ארעתא דכו"ע אפילו הוזל הרבה נמי לא יטול כשיכול ליקח בעדם מאתים זוז אלא דאוקיר כו' אפילו פורתא פי' אפילו לא הוזל שלו רק מעט נמי יטול ויש גורסין אי דזל כו' אפילו פורתא נמי לא לספי ליה ואי דאוקיר כו' אפילו טובא נמי לספי ליה ויהיה פי' פורתא וטובא על דמי המקח שהוא יכול ליקח עכשיו ומסיק ל"צ כו' וע"ש בגמ' הפרט והעוללות כו' הלקט והשכחה והפאה כו' כולן אין בהן טובת הנאה לבעלים ואפילו עני שבישראל מוציאין מידו (חונין קל"א א') ועי' (ניטין י"ב א') א"ר יהודה תבוא מארה למי שנותן פאה ומעשר עני לאביו (ירושלמי שם פ"ה קדושין ל"ב א') ואפילו להעדפה (שם) והיינו בבן עשיר אבל בשניהם עניים

שרי (שם) המקבל שדה לקצור אסור בלקט שו"פ ומעשר עני א"ר יהודה אימתי בזמן שקיבל ממנו למחצה לשליש ולרביע אבל א"ל שליש שאתה קיצר שלך מותר בלקט שו"פ ואסור במעשר עני (שם פ"ה מ"ה) טעמא דר"י בסיפא דאינו זוכה בשלו רק לאחר קצירה ועי' (סנהדרין כ"ה א') אימתי ובמה דר"י אם היינו לפרש או היינו לחלוק שנים שקבלו שדה באריסות זה נותן לזה חלקו מעשר עני וזה נותן לזה חלקו מעשר עני שם מקודם ופשוט דבלקט שו"פ של אותה השדה שניהם אסורין המוכר את שדהו המוכר מותר והלוקח אסור (שם מ"ו) מתניתין בשמכר לו שדה וקמתה אבל מכר לו קמה ושייר לו שדה אצל זה אני קורא שדך ואצל זה אני קורא קצירך (ירושלמי שם) הפאה ניתנת במחובר לקרקע אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלוק ואחד אומר לבוז לזה שומעין שאמר כהלכה בדלית ובדקל בעה"ב מוריד ומחלק לעניים רש"א אף בחלוקי אגוזים אפילו תשעים ותשעה אומרים לבוז ואחד אומר לחלק לזה שומעין שאמר כהלכה (שם פ"ד מ"א ומ"ב) בקצת שינוי הסדר דע"י ביזה יכולין לבוא לידי סכנה לא ישכור אדם את הפועל ע"מ שילקט בנו אחריו (שם פ"ה מ"ו) משום דפוחת עי"ז משכרו ונוטל דמי פאה מי שאינו מניח את העניים ללקוט או שהוא מניח את אחד ואחד לא או שהוא מסייע את אחד מהם ה"ז גוזל את העניים ע"ז נאמר א"ת גבול עולם (שם) השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו ר' יוסי אומר בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו (ב"מ י"ב א') ומבואר שם דפלוגתייהו בקטן וטעמא דר"י אי משום דקטן יש לו זכיה מה"ת אי משום דעשו שאינו זוכה כזוכה מ"ט עניים גופייהו ניחא להו כי היכי דכי אגרי לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו (שם בגמ') שלש אבעיות ביום פי' ג"פ מתגלה בעל השדה בשדהו שילקטו עניים בשחר בחצות ובמנחה רג"א לא אמרו אלא כדי שלא יפחתו רעק"א לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו (שם פ"ד מ"ה) מי שלקט את הפאה ואמר ה"ז לפלוני עני רא"א זכה לו וחכ"א יתננה לעני הנמצא ראשון (שם פ"ד מ"ט) עיקר טעמייהו דחכמים דלא מהני בזה דין שליחות אף דמהני במקום שאינו יכול לזכות לעצמו כמו בגט ושחרור משום דבמקום שחב לאחרים ליכא דין שליחות והתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני ובביאור פלוגתא זו פלוגתא דאמוראי (ב"מ ט' ב') רב נחמן אמר דפלוגתייהו מעני לעני וטעמיה דר"א או דס"ל התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים קני דמהני שליחות אף בכה"ג ג או משום דאמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי לחבריה ולפי"ז מעשיר לעני י"ל דאף ר"א מודה דלא קני והא דקתני יתננה לעני הנמצא ראשון ולא קתני יקח לעצמו משום דלקט בשביל אחר מסתמא עני הגון שדוחק עצמו שלא ליטול מן הצדקה כענין ששנינו סוף פאה והבאתי לעיל מיהו י"ל דלדידיה

אין נ"מ בין עשיר לעני דאין חילוק בין חד מיגו לתרי מיגו וריב"ל ס"ל דמעני לעני ד"ה זכי משום מיגו ופלוגתייהו מעשיר לעני ודכו"ע תופס לבע"ח כי' לא קני וטעמיה דר"א משום דאיכא למימר מיגו דאי בעי הוה מפקיר נכסיה והוה עני ומיגו דהוה זכי לנפשיה זכי לחבריה וחכמים ס"ל תרי מינו לא אמרינן מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו הנמושות בפרט ובעוללות משילכו העניים בכרם ויבואו ובזיתים משתרד רביעה שניה א"ר יהודה והלא יש שאין מוסקין זיתיהם אלא לאחר רביעה שניה אלא כדי שיהא העני יוצא ולא יהא מביא בארבעה איסרות (שם פ"ח מ"א) טעמא דכל הני דבכל כה"ג כבר נתייאשו העניים וה"ל הפקר לכל (ב"מ כ"א ב') ופרכינן שם לאביי דס"ל יאוש שלא מדעת ל"ה יאוש נהי דעניים דהכא מייאשי איכא עניים בדוכתא אחריתא דלא מייאשי אמרי כיון דאיכא עניים הכא הני מעיקרא איאושי מיאש ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה מאי נמושות א"ר יוחנן סבי דאזלי אתגרא ר"ל אמר ליקוטי בתר ליקוטי בתוס' רעק"א הקשה הא איכא עניים קטנים דלגבייהו ה"ל יאוש שלא מדעת כדאיתא (שם כ"ב ב') ותי' עפ"י מ"ש התוס' (ב"ב קמ"ג ב') ד"ה ואם דבמה שלא בא עדיין לידם מחלי ולא עמד בזה ולפי ענ"ד י"ל דלגבי קטנים ה"ל כזוטו של ים ושלוליתו של נהר דקיי"ל שם דהוה יאוש לכו"ע אף בעומד וצוח עוד הקשה שם כיון דה"ל הפקר תזכה לו שדהו לבעל השדה ואע"ג דה"ל בלתי משתמר מ"מ תקשי מהכא למ"ד ב"מ י"א דחצר שאינו משתמר ג"כ קונה שלא מדעתו והניח בצ"ע ואני כתבתי ב"מ שם דחצר שאינו משתמר לכו"ע לא קני שלא מדעתו ועוי"ל עפ"י מ"ש התוס' (שם כ"ו א') ד"ה דשתיק ועוי"ל דבחצר נמי כיון דבאיסורא אתא לידיה ל"ק עי' ש"ך ח"מ סי' רס"ח אבל העיקר לפי ענ"ד דלק"מ דוודאי יאוש גרע טפי משלא מדעת דאף את"ל חצרו קונה שלא מדעת היינו בענין דאי הוה ידע לא היה מיאש חבל בכה"ג דהוה יאוש השתא עניים דאית להו זכותא בהאי לקט שו"פ פקע זכותייהו ע"י היאוש בעה"ב דלית ליה זכותא בגוייהו אינו דין שלא יזכה בזה כיון דלגבי דידיה נמי ה"ל ביאוש כמו לגבי עניים:

(יא)

לא תגנבו גו' ת"ר לא תגנבו בגונב ממון הכתוב מדבר כו' צא ולמד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו (סנהדרין פ"ו א') ולא תגנב דעשרת הדברות בגונב נפשות ג"כ נלמד מענינו שם בשינוי לשון והנה כל דיני גניבה וגזילה השוין בשניהם והחילוקים שביניהם מקומם בסדר משפטים וכאן ראיתי לבאר בדיני גניבה וגזילה א) אין לוקין אלאו דלא תגנבו ולא תגזל דכיון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם (מכות ט"ז א') ע"ש תוס' בביאור זה ועי' גמ' שם נידון לאו הניתק לעשה פלוגתא דר"י ור"ל ב) פחות משוה

פרוטה נראה דאף לר"ל דס"ל חצי שיעור מותר מה"ת מ"מ בזה אסור מה"ת משום דמ"מ בשעתיה אית ליה צערא אבל השבה ליכא ביה משום דניתן למחול ממילא (סנהדרין נ"ז א') ועי' רמב"ם ועמ"ש בספרי עוד"ד (פסחים ל"ה ב') ד"ה יכול יצא אדם י"ח כו'. ג) ג) אפילו ע"מ לשלם תשלומי כפל או ע"מ למיקט (ב"מ ס"א ב'). ד) פשוט הוא שבלתי ישראל שבזמן הזה דינו לענין ממון כישראל בלי שום חילוק ומה שמצינו פלוגתא דתנאי בגזל נכרים היינו באותן שלפי דתם היה גופו של בעל דת אחרת וממונו מותר דזה וודאי שאינו בכלל אחיך עמיתו ורעך והטועה בזה א"י בדיני התירה בין ימין לשמאל ואפילו ברשעים הנ"ל כשהישראל דר בארצם כיון שכרתו ברית עמו בנימוסם ג"כ נראה לברור דה"ה כישראל לענין דיני ממונות:

שם ולא תשקרו גו'. אזהרה לשבועה דכפירת ממון ב"ק ק"ה ב' ע"ש:

(יב)

ולא תשבעו גו' לשקר ארבעה מיני שבועות הן 1 שבועת העדות 2 שבועת הפקדון 3 שבועת ביטוי נתבארו לעיל פרשה ה' שבועת שוא או שקר שבזולת הנ"ל שבועת ביטוי חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד שבועות כ"ז ב') במשנה שבועה שלא אוכל ואכל חייב מלקות ואינו יכול לומר שכחתי שבועתי כיין שעדים מתרים בו שבועה שאוכל ולא אכל ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו אינו לוקה ריי"א אינו לוקה דה"ל לאו שאין בו מעשה אבל התראת ספק הוה התראה ורל"א איני לוקה דה"ל התראת ספק והתראת ספק לא שמה התראה אבל לאו שאין בו מעשה היו לוקין עליו (שבועות כ"א א' מכות ט"ז א') משום מאי חייב כי אתא ר"ד אר"י אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתו ולא תשבעו גו' (שבועות כ' ב') כי אתא רבין כו' אר"י אוכל ולא אוכל עובר משום לא יחל דברו (שם כ"א א') שלא אכלתי ואכל שאכלתי ולא אכל לוקה אף למ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו דאמר רבא בפירוש ריבתה תורה שבועת שקר דומיא דשבועת שוא שבועות ג' ב' כ' ב' כ"א א') והיינו כשעדים מעידין בו קודם שבועה דא"י לומר שכחתי משום מאי לוקה כי אתא ר"ד אר"י אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתו (שמות כ') לא תשא כי אתא רבין כו' אר"י אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתו ולא תשבעו גו' (שם) שבועה שאתן לפ' שלא אתן שנתתי שלא נתתי שאזרוק צרור שלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי בכלל שבועות הנ"ל (שם כ"ה א') שזרק פ' ושלא זרק שיזרוק ושלא יזרוק נתבאר לעיל פרשה ה' שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור שם כ"ז ב' איזו היא שבועת שוא. א) נשבע לשנות את הידוע (שם כ"ט א') במשנה אמר עולא והיא שניכר לשלשה בני אדם אבל בלא"ה הוה שקר שם בגמ' וכתב הרמב"ם דכשאינו ידוע

רק לחכמים הוה שקר ופשוט הוא דבכל שבועת שקר פטור בשוגג כמו בשוא דאין שבועת ביטוי רק על איזו פעולה ב) ש נשבע על דבר שאי אפשר כגון שראיתי גמל פורח באויר כו' (שם) נשבע שלא יישן ג' ימים ג"כ הוה בכלל זה (שם כ"ה א') ג) נשבע לבטל את המצוה (שם כ"ט א') ד) נשבע על דבר הידוע כמו שהוא ידוע ג"כ הוה שבועת שוא ירושלמי דשבועות הובא ברא"ש ורמב"ם וכתב דהיינו ג"כ בידוע לג' בני אדם כנ"ל נשבעין לקיים את המצות (נדרים ח' א') ואין בזה משום שביעת שוא כל כינויי כו' שבועות כשבועות משנה ריש מס' נדרים אלה ארור שבועה שבועות ל"ו א') א"ר אליעזר לאו שבועה הן שבועה בשלמא לאו שבועה דכתיב ולא יהיה עוד המים גו' וכתיב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי אלא הן שבועה מנלן סברא היא מדלאו שבועה הן נמי שבועה אמר רבא והוא דאמר לאו לאו תרי זמני והוא דאמר הן הן תרי זמני דכתיב ולא יכרת גו' ולא יהיה גו' ומדלאו תרי זמני הן נמי תרי זמני (שבועות ל"ו א') וכתב הראב"ד דהיינו בנתכוון ללאו לאו שאמר ה' וצ"ל לפי"ז בהן הן דהיינו במתכוין שיהיה כמו אלו אמר השם הן הן ימין שמאל שבועה (נזיר ג' ב') וכתב הראב"ד דהיינו במתכוין לימין ושמאל דהשם ת"ר מבטא שבועה פי' אם אמר מבטא שאוכל הוה כאומר שבועה שאוכל איסר שבועה איסור איסר אם אתה אומר איסר שבועה חייב ואם לאי פטור (שבועות כ' א') אם אתה אומר איסר שבועה והא אמרת איסר שבועה היא אמר אביי ה"ק כי' איסר מתפיס בשבועה איסור איסר אם אתה אומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור (שם) כן הוא גי' רש"י ובביאור זה. פי' א) פירש"י איסר מתפיס בשבועה אם אמר איסר ככר זה הדין כמו בנשבע על ככר וחזר ואמר על ככר אחר ה"ז כזה ר"ל דין הככר שאמר עליו איסר כדין ככר שהתפיסו בככר שנשבע עליו בלשון שבועה איסור איסר פירש"י ומהו איסורו של איסר זה מבאר התנא שהוא כך את"ל דמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו ואם אכלו חייב ה"נ האומר איסר ככר זה עלי חייב אם אכלו שאיסר לשון התפסה בשבועה היא וא"ל שהמתפיס בשבועה אינו כנשבע אף האיסור אינו כנשבע ופטור אם אכלו. פי' ב) פי' התוס' לגי' רש"י ב' ועיי"ל באחרונה איסר מתפיס בשבועה כלומר הא דכתיב איסר בקרא אין זה שאמר בלשון איסר אלא היינו שהתפיס ככר אחד בככר אחר שכבר נשבע עליו היינו שאמר על השני ה"ז כזה דבכה"ג וודאי הוה שבועה איסור איסר כלומר אם התפיס ככר שלישי באותו שני שאמר על השלישי ה"ז כזה השני דין השלישי תלוי בזה את"ל דהתפסה דשני הוה ממש כמוציא שבועה מפיו עליו חייב ג"כ על השלישי ואת"ל דשני אע"ג דלגבי דנפשי' הוה שבועה כמו"ש מ"מ אין זה כנשבע עליו ממש פטור על השלישי גי' שהובא בתוס'

כמוציא שבועה מפיו וחייב ביח"ו ובביאור איסר מתפיס בשבועה גם לפי גי' זו כתבו כמו לגי' הראשונה כנ"ל ובפי' איסור איסר כו' כתבו פי' א) דה"ק והאיסור של איסר זה דכתיב בקרא אם אתה אומר כו' כלומר אם לא אמר איסר ככר זה אלא התפיסו באחר שכבר נשבע עליו שאמר ה"ז כזה הדין דהוה כמוציא שבועה מפיו וחייב ואם לאו שלא התפיסו כנ"ל אלא שאמר איסר ככר זה עלי פטור כשאכלו פי' ב) ואיסור איסר כלומר ודין איסור כל זה הככר השני שהתפיסו כנ"ל הוא כך אם אתה:

אומר מתפים בשבועה כלומר אם אמר בלשון שבועה היינו שאמר הרי עלי שלא אוכל ככר זה כזה. הדין כמוציא שבועה מפיו וחייב ואם לאו שלא התפיסו בלשון שבועה אלא שאמר הרי עלי ככר זה כזה פטור שאין זה לשון שבועה רבא אמר ה"ק כו' איסר שבועה כלומר אם אמר איסר ככר זה הוה כשבועה אסרי' דאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה כלומר ודין איסור של איסר זה כך הוא הוציאו בלשון שבועה פירש"י שאמר איסר שלא אוכל ככר זה חייב משום שבועה ואם הוציאו בלשון נדר נדר פירש"י שאמר איסור ככר זה עלי פטור משום שבועה ול"ה רק נדר ונ"מ דפטור מקרבן באכל בשוגג אבל מתפיס בשבועה כנ"ל וודאי פטור וכתב הרמב"ם דמ"מ איסורא איכא וכ"כ הרא"ש בשם הר"י מיגש והראב"ד והרי"ף והרמב"ן כתבו דאפילו איסורא ליכא לרבא שמע חבירו נשבע ואמר ואני כמותך כתב הרמב"ם בהל' שבועות פ"ח ה"ח דה"ל מתפיס בשבועה. בכל השבועות שחייבין עליהם נחלקו הפוסקים הרמב"ם שם כתב דבלשון שבועה לחוד בלי הזכרת השם ליכא קרבן ומלקות רק איסורא איכא וכתב הכ"מ דהיינו מדברי קבלה ע"ש בדבריו ואינו חייב בקרבן ומלקות רק כשהזכיר ג"כ אחד מהשמות שאינם נמחקין ללשון שבועה ולפי"ז צ"ל דהא דקתני (שם ל"ה א') בשמים וארץ פטורין באלף דלית ביוד הי כו' חייבין היינו בצירוף ללשון שבועה דלעיל שם ומה שמצינו (עבודת כוכבים כ"ח א') דאר"י לאלקא דישראל לא מגלינא ובנדרים כ"ב א' מרא כולה לא אכילנא דהוה שבועה בלא לשון שבועה צ"ל דאין זה לענין חיוב אלא לענין איסר והראב"ד שם כתב דלענין חיוב קרבן שבועת העדות ושבועת הפקדון אינו חייב רק בנשבע בשם ולענין שבועת ביטוי לקרבן ולאיסור בל יחל גו' הוה שבועה אף בלי הזכרת שם ולענין מלקות בשבועת ביטוי שוא ושקר אינו חייב רק כשהזכיר השם ולפי"ז י"ל דבהזכרת שם הוה שבועה לחיוב כנ"ל אף בלא לשון שבועה אמר במי ששמו חנון רחום ארך אפים וכיוצא באלו הוה כמוציא מפיו אחד מהשמות שאינן נמחקין (שם ל"ה א') ובאומר סתם חנון וכיון למי ששמו חנון צ"ע ועיין לחם משנה פ"ב מהל' שבועות כל כינויי כו' שבועות כשבועות ריש מס'

נדרים שבותה זקוקה כו' במוהי הרי אלו כינויין לשבועה (שם יו"ד א') אתמר כינויין רי"א לשון אומות הן רל"א לשון שבדו להם חכמים כו' (שם) ומוכח שם דלשון אומות לכו"ע הוה מדאורייתא מושבע מפי אחרים וענה אמן כמוציא שבועה מפיו שבועות שם כ"ט ב') והיינו כשא"ל חבירו משביע אני עליך מצוה אני עליך בשבועה ואמר אמן כמו בשבועת העדות (שם שם ל"ח א') ועמש"ש בספרי עוד"ד אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו (שם כ"ו ב') ואע"ג דלענין תרומה וקדשים מהני גמר בלבו שאני התם דכתיב כל נדיב לב (שם) גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין ל"ה שבועה ופשוט דהיינו לא לחטין ולא לשעורים גמר בלבו להוציא לפת חטין והוציא פת סתם הוה שבועה לפת חטין (שם) והתוס' שם הקשו ע"ז מהא דנדרים כ"ז נודרין להורגין כו' ומפרש בגמ' דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינו של בית המלך ומסיק שאומר בלבו היום ומוציא מפיו סתם ומוכח שם דהיינו רק באונס אבל שלא במקום אונס לא מהני דבריו שבלב ותי' א) דשם בע"ה שלא ינהג קלות ראש בנדרים ב) דסתם פת הוה דחטין ולפי כ"ז אפילו כשגמר בדעתו להוציא מפיו פת סתם ג"כ אינו אסור אלא בשל חטין מיהו הר"ן במס' נדרים שם והרא"ש בשם הרמב"ן במס' שבועות שם כתבו דהא דהוציא פת סתם דהכא היינו דאתקיל בלישניה היה בדעתו לומר פת חטין אבל בל"ה אסור בכל פת וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' ר"י ס"ק ב' סי' רל"ב ס"ק ל"ד ולפי כ"ז לק"מ מההיא דנדרים נאמן אדם ע"י עצמו לומר שלא היו פיו ולבו שוין רמב"ם בפ"ב מהל' שבועות עפ"י התוספתא ממס' טהרות פ"ז התרו בו שלא יעבור על שבועתו וכפר שלא נשבע ובאו עדים והעידו עליו שנשבע ואמר שלא היו פיו ולבו שוין אינו נאמן ולוקה רמב"ם שם בשם התוספתא דשם וכן כשאמר אחר שבועתו שהיו פיו ולבו שוין או שקבל התראה ולא טען בשעת התראה שלא היו פיו ולבו שוין לוקה רמב"ם שם ודווקא בכה"ג אבל לפרש דבריו באופן דלא משתמע הכי לא מהימן (נדרים כ"ה א') ע"ש וכן מוכח (שם כ"ח א') וכן הוא (שבועות כ"ט א') ע"ש דבכה"ג דברים שבלב לא הוה דברים נשבע בחלום עי' יו"ד סי' ר"י ס"ב חזרה תוך כ"ד מהני בשבועה ב"ב קכ"ט תמורה כ"ו ובכ"ד וע"ש נידון תוך כ"ד קטן ותוך כ"ד גדול ומש"ש בספרי עוד"ד חזרה דבלב ל"ה חזרה אף בתוך כ"ד רמב"ם ספ"ב מהל' שבועות וכמו"ש בספרי עוד"ד תמורה שם ד"ה דרמ"ס ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זריזין נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין נדרי זריזין כיצד היה מוכר חפץ וא"ל קונם שאיני פוחת מסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף על השקל שניהם רוצין בשלש דינרין ומותרין (נדרים כ"א א') וע"ש בעי' בגמ' אם אמר טפי מסלע וזה פחות משקל נדרי הבאי כיצד קונם פירות עלי אם לא

ראיתי בדרך זה כפלים כיוצאי מצרים כו' (שם כ"ד ב') נדרי שגגות כיצד קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי כו' ונודע לו שלא גנבה כו' (שם) נדרי אונסין כיצד הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה או שחלה בנו או שעכבו נהר ה"א נדרי אונסין פי' ומותר בדבר שאסר על עצמו בקונם אם לא יאכל אצלו ועי' יו"ד סי' רל"ב אי דווקא אונס דלא שכיח בענין וע"ש מנידון אונס ממון אמר קונם בדבר פ' אם לא עשיתי דבר פ' וסבור הי' שעשה נראה מהגמ' (שבועות כ"ו א') דג"כ הוה נדרי אונסין ע"ש נודרין להורגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אעפ"י שאינן תרומה של בית המלך אעפ"י שאינן של בית המלך בש"א בכל נודרין חוץ מבשבועה ובה"א אף בשבועה ויתבאר להלן בש"א לא יפתח לו בנדר ובה"א אף יפתח לו בש"א במה שהוא מדירו ובה"א אף במה שאינו מדירו כיצד א"ל אמיר קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי בש"א א"מ ובניו אסורין ובה"א אלו ואלו מותרין (שם כ"ז ב' כ"ח א') במשנה והא"ש דינא דמלכותא דינא אר"ח אר"כ במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו שם בגמ' היכי נדר א"ר עמרם א"ר באומר יאסרו פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך כיון דאמר יאסרו אתסרו עלי' כו' באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע"ג דס"ל דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין שאני גמ' שם ועמש"ל בענין גמר בלבו להוציא פת חטין כו' ואם מכריחו שיאמר לעולם כתבו הפוסקים הובא ביו"ד סי' רל"ב בש"ך ס"ק ל"ג דיחשוב בלבו איזה תנאי אחר ומשמע מכ"ז דבלא חישב בלבו איזה תנאי חל הנדר ואם הכריחוהו לאמר ע"ד המקום ע"ד רבים ע"ד המאנס או לעולם בלי שום תנאי נ"ל דמ"מ הוה בכלל נדרי אונסין ורק היכא דאפשר לתקוני בתנאי שבלב ואינו מתקן אסור ועי' יו"ד שם סי' י"ב בהגהה ע"ז שם ס"ק כ"ט אונס דאחר נ"ל פשוט דהוה כאונס דנפשי' ועי' יו"ד שם סי' י"ד בהגהה מניעת ריוח ל"ה אונס יו"ד שם סי' ב' בהגהה וכתב הש"ך שם ס"ק כ"ד דלא מהני מסירת מודעה ולענין שבועה בכל אלו הענינים שבועות זריזין לא הובא בש"ס בבלי ובירושלמי איתא להתיר שבועות הבאי אסורין (נדרים כ"ד ב') ונחלקו המפרשים בזה אי היינו מה"ת או מדרבנן ויש גורסין מותרין שבועות שגגות מותרין (שם שבועות כ"ה ב') שבועות אונסין כבר הובא מתניתין דהוה פלוגתא דב"ש וב"ה וידוע דהלכה כב"ה ופי' שבועת אונסין דמותרת היינו ג"כ שנשבע לאסור באיזה דבר שהוא מותר כשחשב בלבו איזה תנאי כנ"ל (ועי' ט"ז שם ס"ק כ"ז וש"ך שם ס"ק נ"א וכ"ז בענין דליכא למיחש לחילול השם אבל בדאיכא חילול השם כתבו ביו"ד שם סי"ד בהגהה דאסיר מהא דאענש צדקיהו (נדרים ס"ה א') ואם מודיע לו מקודם שיעבור מותר (יומא פ"ד א') מי שאנס את חבירו ויסרו ביסורים עד שנשבע לו לתת לו כך וכך מעות אין

באותה שבועה או נדר או חרם ממש יו"ד סי' רל"ב סט"ו ואע"ג דגבי נודרין להורגין כו' מצרכינן דלימא בלבו היום שאני התם דאין ההורג והמוכס מוסרין ומכין אותו אלא רוצין לחטוף מידו הפירות אבל הכא דאיכא יסורין והכאות שאין להם קצבה בטלה שביעה לגמרי ואפילו אמר ע"ד המקום לא מהני. ט"ז שם ס"ק כ"ט וכ"ש אם קבלו חרם או שבועה עליהם מכח אונס מיתה דאינה כלום יו"ד שם בהגהה והש"ך כתב דצ"ע להקל במיתה שהוא אונס מבורר די"ל ביה אגב אונסא גמר ומקני כענין שאמרו ריש הניזקין והיינו כשנשבע שלא יאכל פירות שבעולם וכה"ג אם היה כך וכך שלא אוכל ואכל כל שהוא רע"ק מחייב וחכמים פוטרין (שם י"ט ב') במשלה דחכמים ס"ל דכמו דבעלמא פחות מכזית ל"ה אכילה ה"נ לענין נדרים וכתב הרמב"ם בפ"ד מהל' שבועות דה"נ לענין שתיה השיעור ברביעית בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה ואת"ל במשהו שבועה שלא אוכל חרצן דמתאכל ע"י תערובות בכמה תיקו שם בגמ' אמר רבא במד"א בסתם אבל במפרש כ"ש חייב לכ"ע מ"ט מפרש כבריה דמי ואמר רבא מחלוקת בשלא אוכל אבל בשלא אטעום ד"ה בכ"ש (שם) שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה פטור (שם כ"ב ב') שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות כו' חייב ור"ש פוטר (שם) ופרכינן שם כ"ג ב' מ"ש רישא דפטור ומ"ש סיפא דחייב ומתרצינן סיפא במפרש ופרכינן אכתי מושבע ועומד ואין שבועה חלה בכה"ג לכו"ע כמו"ש בסדר ויקרא בשם התוס' רי"ש ור"י דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ורבנן לטעמייהו דס"ל איסור חל על איסור באיסור כולל ור"ש לטעמיה דס"ל בכ"ד אין איסור חע"א אף באיסור כולל (שם כ"ד א') ור"ל אמר אפילו מאן דמחייב באיסור כולל בעלמא פוטר באיסור הבא ע"י עצמו וכבר הבאתי מזה בסדר ויקרא וע"ש והכא במפרש חצי שיעור או בסתם לרע"ק כנ"ל ובביאור זה י"ל לפו"ר דר"ל לטעמיה דס"ל (יומא ע"ג) חצי שיעור מותר מה"ת מיהו יש לומר דאף למ"ד ח"ש אסור מה"ת כיון דליכא מלקות חלה שביעה ע"ז וע"ה תוס' (שם כ"ג ב') ד"ה דמוקי לה כד"ה וטעמיה דר"ש דפוטר היינו משום דס"ל בעלמא כ"ש למלקות והלכך אף בכ"ש ה"ל מושבע ועומד מה"ס ודווקא במפרש ח"ש אבל בלא"ה לא אמרינן דמסתמא לח"ש נתכוין דאל"כ למה נשבע גמ' שם כ"ב ב' אמר שבועה שאוכל ואכל דברים שאינם ראוין לאכילה עי' תוס' שם ד"ה אלא כדרבא ור"ן שם אמר שבועה שאכלתי ואכל אוכלין שאינן ראוין כיון דאכלינהו מעיקרא אחשבינהו ואם אמר שנא אכלתי חייב משום שבועת ביטוי ע"ש אין שבועה חלה על שבועה (שם כ"ז ב') והיינו בלאו על לאו אף לריב"ב דשם כ"ז א' למ"ש התוס' שם דבלא אוכל מודה ריב"ב ובנשבע שאוכל תרי זמני צ"ע לריב"ב ואע"ג דאין שבועה חלה על שבועה מ"מ

אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו (שם כ"ז ב') שתי שבועות אין מצטרפות (שם כ"ב א') ובקונמות פלוגתא ועש"ה נשבע שלא יאכל היום ואכל מינים הרבה אינו חייב אצא אחת (שם כ"ב ב') במשנה וכן בשתיה (שם) וכולן מצטרפין לכזית רמב"ם פ"ד מהל' שבועות מהא דר"י גבי שבועת הפקדון (שם כ"ג ב') שביעה שלא אוכל פת חטין פת כוסמין ופת שעירים חייב על כל או"א (שם כ"ב ב') ופרכינן דלמא למפטר נפשיה באחרנייתא מפרש ומתרצינן ה"ל למימר פת חטין כוסמין ושעורים ודלמא לכוס דה"ל למימר פת חטין ושעורין וכוסמין ודלמא פת חטין לאכול שעורין וכוסמין לכוס דהל"ל פת חטין ושל שעורין ושל כוסמין ודלמא ע"י תערובות לימא וכן של שעורין וכן של כוסמין פת פת ל"ל ש"מ לחלק שבועה שלא אשתה יין שמן ודבש ושתה חייב על כל או"א (שם כ"ב ב') במשנה ופרכינן (שם כ"ג ב') דלמא למפטר נפשיה ממשקין אחריני קאתי אר"פ הכא במונחין לפניו עסקינן שהיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו ודלמא אלו הוא דלא שתינא אחרינא שתינא כו' אימא שלא אשתה אלו ומינייהו רב אחא בריה דרב איקא אמר במסרהב ביה חבירו עסקינן דא"ל בא ושתה:

עמי יין שמן ודבש דהל"ל שבועה שלא אשתה עמך יין שמן ודבש ל"ל לחייב על כל או"א (שם כ"ג ב') וכתב הרמב"ן דבכה"ג אין המינין מצטרפין אלא צריך שיאכל מכל מין כזית א"ר חייא ב"א א"ש שבועה שלא אוכל ושתה חייב דשתיה בכלל אכילה אב"א סברא אב"א קרא כו' (שם כ"ב א' כ"ג א' שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים (שם כ"ב ב') במשנה אמר רבא אף אנן נ"ת פי' דשתיה בכלל אכילה שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת כו' אי אמרת שתיה לאו בכלל אכילה שבועה שלא אוכל ואכל ועשה מלאכה מי אצטריך לאשמעינן דא"ח אלא אחת א"ל אביי אלא מאי שתיה בכלל אכילה אימא סיפא שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים כיון דאמר שלא אוכל אתיר ליה בשתיה כי אמר שלא אשתה אמאי חייב שתים אלו אמר לא אשתה תרי זמני מי מחייב תרתי א"ל התם דאמר שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל כו' א"ה אדתני רישא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה א"ח אלא אחת לשני שלא אוכל ושלא אשתה א"ח אלא אחת וכ"ש שלא אוכל לחודיה אלא לעולם כדקתני ושאני הכא כיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה גלי דעתיה דהך אכילה דאמר אכילה גרידתא היא (שם כ"ג ב') שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכלנה כו' ואכלה אינו חייב אלא אחת (שם כ"ז ב') במשנה טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה דלא מחייב אלא חדא אבל אמר שלא אוכלנה. והדר אמר שלא אוכל מחייב תרתי כדרבא דא"ר שבועה שלא אוכל ככר זו כיון

שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה שם בגמ' ופסקו ביו"ד סי' רל"ח דאם לא שייר רק פחות מכזית חייב ויובא להלן בדיני התרת שבועות שבועה שאוכל ככר זה מקצתה נמי במשמע הלכך נשרף ונשאר ממנו כזית חייב לאוכלו שאוכלנה נשרף מקצתה א"צ לאכול המותר (יו"ד שם) אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב (שם כ"ח א') כך היא הגי' שלפנינו לבירור דברינו בזה יש להקדים אמר שבועה שלא אוכל ככר זו הגדולה אם אוכל ככר זו הקטנה ככר הקטנה נקרא בגמ' להלן ככר התנאי וככר הגדולה נקרא ככר האיסור ובביאור הגמ' בזה שיטה א) היא שיטת ר"ת דראשונה היינו ראשונה לאכילה ושניה היינו שניה לאכילה והוצרך לזה עפ"י הא דלהלן כמו שיתבאר ולפי"ז בין שהיתה הראשונה ככר התנאי בין שהיתה הראשונה ככר האיסור כשאכלה בשוגג אין השבועה חלה כלל משום דבעינן האדם בשבועה כמוש"ל בסדר ויקרא ולפי"ז שניה פטור ומותר וכשאכל הראשונה במזיד אף שהיא היתה ככר האיסור ואכל אח"כ ככר התנאי בשוגג חלה שבועה ואע"ג דוודאי דלא מחייב מלקות אמזיד דככר האיסור כיון דמ"מ לא נעשתה העבירה במזיד וכדבעינן למימר קמן מ"מ הדין בזה כמו אלו אכל ככר האיסור בשוגג אחרי אכילת התנאי במזיד וחייב קרבן על אכילת הככר דאיסור משום שבועת ביטוי כמוש"ל בסדר ויקרא ומשמע דלפי ר"ת אין חילוק בין שוגג דשכחת השבועה לשוגג בהככר דסבור שהוא ככר אחר וידע השבועה שיטה ב) היא שיטת התוס' שם דככר התנאי נקראה ראשונה וככר האיסור נקראה שניה ואין נ"מ איזו מהן אכל בראשונה דבכל ענין חיילות השבועה תלויה באכילת ככר התנאי שאם אכלה בשוגג אין השבועה חלה על ככר האיסור אף שאכלה בשניה ואם אכלה במזיד אף שאכלה בשניה חלה שבועה למפרע על ככר האיסור שאכלו מקודם והלכך אם אכל לככר האיסור בשוגג חייב עליו קרבן אף שאכלו מקודם כיון שאכל ככר התנאי במזיד אף שאכלו אח"כ נהי דמלקות לא מחייב כדבעינן למימר קמן מ"מ קרבן מחייב אלא שבביאור זה י"ל דהיינו דווקא כשבשעה שאכל אח"כ ככר התנאי שכח שאכל מקודם ככר האיסור אבל אם היה זכור בשעת אכילת ככר התנאי אחר כך שאכל מקודם ככר האיסור ליכא קרבן משום דה"ל אינו שב מידיעתו דליכא קרבן בכה"ג כמו"ש בסדר ויקרא מיהו י"ל דמשום זה לא מקרי אינו שב מידיעתו דאכילת ככר האיסור חמור לאינשי מאכילת ככר התנאי דהא בכ"ע לא מחייב עלי' מלקות וכמוש"ל שיטה ג) היא שיטת רש"י דאיהו ס"ל דלא מחייב בזה רק כשאכל ככר התנאי בתחילה במזיד דבכה"ג הוא דחיילא שבועה ולפי"ז יש בזה ג' אופנים לפטור א) אכל ככר התנאי תחילה בשוגג

דל"ה האדם בשבועה ב) אכל ככר האיסור בתחילה במזיד ואח"כ ככר התנאי בשוגג והטעם משום דככר התנאי היה בשוגג ול"ה האדם בשבועה וגם משום דבעינן שגגה באכילת ככר האיסור ג) אכל ככר האיסור מקודם בשוגג ואח"כ ככר התנאי במזיד ג"כ פטור משום דכיון דהאכילה ראשונה היתה בשוגג ל"ה האדם בשבועה ומפרש ראשונה היינו ככר התנאי ושניה היינו ככר האיסור כשיטת התוס' ולפי"ז הא דאמר ראשונה בשוגג שניה במזיד פטור היינו אופן א' מהג' אופנים הנ"ל וה"ה לאינך תרי אנפי הנ"ל ולאו דווקא קאמר אלא נקט האי לישנא משום דסיפא דאמר ראשונה במזיד שניה בשוגג חייב היינו דווקא ולשון רש"י כולו דחוק ובלתי מובן עי' רש"ל ותוס' בביאור דבריו כי לא יכולתי להאריך בזה כ"כ ועי' תוס' שכתבו דלרש"י יש חילוק בשגגת אכילת הככר בין שכחת השבועה דבכה"ג ל"ה האדם בשבועה ובין שגגת הככר יזכור השבועה דבכה"ג חייב קרבן אף כשאכל ככר האיסור בתחילה בשוגג וגם ככר התנאי דלאח"כ בשוגג והרבה צ"ע בכ"ז וגי' הר"ח והרמב"ם לפי הגי' שלפנינו בספרו כמו"ש מפרשיו הוא היפך הגי' שלפנינו וה"ג אכל את הראשונה בשוגג ואת השניה במזיד חייב ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור ובביאור זה שיטה א) היא שיטת ר"ח שהוא סובר כשיטת התוס' דחיילות השבועה תלויה באכילת ככר התנאי ואם אכל ככר התנאי בשוגג לא חיילא שבועה וקורא ראשונה לככר האיסור ושניה לככר התנאי והיינו שיטת התוס' לדינא שיטה ב) היא שיטת הרמב"ם כנ"ל וס"ל דראשונה היינו ככר התנאי ושניה היינו ככר האיסור כשיטת התוס' ולענין מלקות איירי והשבועה חלה אף שאכלו לככר התנאי בתחילה בשוגג וידובר מזה להלן ומעתה נשובה לסיומא דמילתי' דרבא שתיהן בשוגג פטור שתיהן במזיד אכלי' לתנאה והדר אכלי' לאיסורא מחייב אכליה לאיסורא והדר אכלי' לתנאה פלוגתא דר"י ור"ל למ"ד התראת ספק שמה התראה חייב למ"ד התראת ספק ל"ש התראה פטור (שם) ויש להעיר בזה א) מדמשמש הכא בלשון תנאה ואיסורא ומקודם בלשון ראשונה ושניה מוכח כשיטת ר"ת דראשונה היינו ראשונה באכילה ושני' היינו שני' באכילה ולכל אינך השיטות צ"ל דלא דק בלישני' כמו"ש התוס' ב) אכל ככר האיסור במזיד תחילה ואח"כ ככר התנאי בשוגג פשוט הוא לפי ענ"ד כמו"ש מקודם דליכא מלקות וכמו"ש התוס' והיינו אף למ"ד התראת ספק שמה התראה והל"מ טען בזה ולפי ענ"ד זה אין צריך לפנים ג) אכל האיסור בשוגג בתחילה ואח"כ אכל התנאי במזיד נראה מצד הסברא ומלשון הש"ס דלכו"ע פטור ממלקות אף לפי"ד הסוברין דבאכילת התנאי תליא חיילות השבועה תלאן זו בזו לא אוכל זו אם אוכל זו ולא אוכל זו אם אוכל זו ואכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה פי' שידע שהיא ככר האיסור בתנאי דאכילת

חברתה ושכח שהיא ככר התנאי לאיסור אכילת חברתה וזו בזדון עצמה ושגגת חברתה פטיר זו בשגגת עצמה וזדון חברתה וזו בשגגת עצמה וזדון חברתה חייב (שם) כן היא הגי' שלפנינו ובביאור דברים אלו יש לבאר א) לשיטה הא' בהנ"ל שהיא שיטת ר"ת דבאכילת הראשונה לאכילה תליא חיילות השבועה נ"ל לברור לפי ענ"ד דאין הגי' כמו שלפנינו אלא ה"ג אכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה וזו בזדון עצמה ושגגת חברתה על הראשונה חייב ועל השני' פטור דלגבי איסורא דראשונה ה"ל ראשונה במזיד ושני' בשוגג ולגבי איסורא דשני' ה"ל ראשונה שוגג ושני' במזיד זו בשגגת עצמה וזדון חברתה וזו בשגגת עצמה וזדון חברתה על הראשונה פטור ועל השני' חייב והתוס' נדחקו נפרש לפי הגי' שלפנינו ואין זה נראה כלל ב) לשיטה הב' בהנ"ל שהיא שיטת התוס' דככר התנאי נקראה הראשונה וככר האיסור נקראה השני' וחיילות. השבועה תליא בככר התנאי א"ש כפי הגי' שלפנינו דרישא ה"ל בתרוייהו ראשונה בשוגג ושני' במזיד וסיפא ה"ל בתרוייהו ראשונה במזיד ושני' בשוגג ג) לשיטה הג' שהיא שיטת רש"י רישא א"ש דלגבי איסורא דראשונה ה"ל שני' במזיד ואח"כ ראשונה בשוגג דפטור ולגבי איסורא דשני' ה"ל ראשונה בשוגג ושניה במזיד דפטור מיהו בסיפא נ"ל דצ"ל על הראשונה פטור ועל השניה חייב דלגבי איסורא דראשונה ה"ל שני' במזיד וראשונה בשוגג דפטור ולגבי איסורא דשני' ה"ל ראשונה במזיד ושניה בשוגג דחייב ורש"י קיים הגי' שלפנינו וכתב דחייב דסיפא היינו אשניה ד) לפי הגי' השניה בהא דלעיל לשיטת הר"ח שהיא כשיטת התוס' א"ש הגי' שלפנינו כמו"ש באות הב' ה) לשיטת הרמב"ם לפי הגי' שלפנינו בספרו צ"ל הגי' ברישא להיפוך ממ"ש לשיטת ר"ת באות הא' וכצ"ל על הראשונה פטור ועל השניה חייב ובסיפא צ"ל פטור דהיינו פטור על שתיהן דבשתיהן לא עבר רק בשוגג והוא ז"ל בספרו לאהבת הקיצור שינה בזה מלשון הש"ס ולא ראיתי להאריך בביאור דבריו ו) אכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה וזו בזדון חברתה ושגגת עצמה או להיפוך זו בשגגת עצמה וזדון חברתה וזו בשגגת חברתה וזדון עצמה לגבי איסורא דאחת מהן ה"ל שתיהן במזיד ולגבי איסורא דחברתה ה"ל שתיהן בשוגג ומעתה נשובה לסיומא דלשון הש"ס שתיהן בשוגג פטור שתיהן במזיד אשניה מחייב אראשונה פלוגתא דר"י ור"ל ופי' שוגג סתמא דהכא היינו שוגג דידה ודמברתה ומזיד היינו מזיד דידה ודחברתה א"ר מרי אף אנן נמי תנינא נדרי שגגות כיצד קונם פי' בדבר פלוני אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאני אוכל שאני שותה פי' רש"י קונם עלי דבר פלוני אם אני אוכל היום שכח ואכל ושתה מותר ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרין (שם) ויש לתמוה על הרמב"ם לפי הגי' שלפנינו בספרו איך הוא מפרש בזה

וכל מפרשיו לא הזכירו מזה ונ"ל דיש לו בלשון המשנה גי' אחרת ול"ה נדרי שגגות רק כשהתנאי שתלה בו כבר עבר והי' בטעות אצלו ודייק מהמשנה דשם דרק בכה"ג הוה נדרי שגגות ולפי ענ"ד נראה שספרי הרמב"ם אינם מתוקנים וצ"ל בהל' ט"ז דשם פטור ובהל' י"ז חייב ובהל' י"ח פטור ובהל' י"ט חייב ויהיה לפי"ז שיטת הרמב"ם כשיטת רש"י אתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אר"י א"ר אל יישן היום שמא יישן למחר ור"נ אמר י יישן היום ול"ח שמא יישן למחר ומודה ר"י באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שיישן היום כי לא מזדהר בתנאה אבל באיסורא מזדהר (נדרים י"ד ב') לשיטת הסוברין דכשאכל ככר התנאי בשוגג אף שאכלו אחר ככר האיסור שאכלו במזיד לא חיילא שבועה דה"ל נדרי שגגות צ"ל דלא מזדהר בתנאה היינו דחיישינן שיישן במזיד ועי' תוס' (שם כ"ה ב') ולע"ע צ"ע עיפא תני שבועות בי רבה פגע בי' אבימי אחוה א"ל שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי מהו א"ל אינו חייב אלא אחת א"ל אשתבשת הרי יצאה שבועה לשקר פי' ולא שייך לומר אין שבועה חלה על שבועה רק בלהבא שבועה שלא אוכל תשע ועשר פי' שאמר ג"כ שבועה שלא אוכל עשר מהו חייב על כל או"א פי' חייב שתים כשאכל כולן א"ל אשתבשת אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל פי' דכיון שאין שבועה חלה על שבועה בתשעה הראשונים תו לא מחייב אעשירי משום שבועה שני' דהא לא אכיל עשרה באיסור שבועה שני' שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו פי' שנשבע שתי שבועות כנ"ל אינו חייב אלא אחת א"ל אשתבשת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהו אכיל פי' ולכך חיילא שבועה שני' ג"כ אמר אביי זמנין דמשכחת להא דעיפא כדמר דאמר רבה כו' ה"נ כגון דאמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל אוכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן ואח"כ אכל עשירית ה"ל עשירית חצי שיעור ואחצי שיעור לא מחייב (שם כ"ח ב' כ"ט א') אמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים כו' מיגו דחלה שבועה על ענבים חלה נמי אתאנים (נדרים י"ז ב') ורב הונא פליג שם וס"ל דלא חלה שבועה כלל וכתבו התוס' שבועות שם דהא דלא אמרינן לרבה סברא דמינו בשבועה דתשע ועשר משום דאכל תשע מהעשר מחייב משום שבועה ראשונה ואין כאן אף אחת שאינה בכלל שבועה ראשונה אמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ואכל תאנים והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים ה"ל ענבים חצי שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור (נדרים שם) דינים התלויין בלשון השבועה בכוונת ומטרת השבועה ודיני זמני השבועה ואם לא קיים בזמנו שקבע יתבארו בדיני נדרים בסדר מטות מתירין כו' כדאיתא (שבועות כ"ז ב' כ"ח א') אגב גררא

כו' כדמסקינן הלכתא נדרים כ"ב ב') האב והבעל מפירין שבועות כמו שמפירין נדרים רמב"ם פי"ג מהל' נדרים וכדכתיב בסדר מטות וכל שבועת אסר אמר רבא נשבע על ככר ואכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה אכלה כולה אין נשאל עלי' (שבועות כ"ז ב') ה"ד אי דאמר שלא אוכל מכזית קמא עבדי' לאיסורא אי דאמר שלא אוכלנה מאי איריא כזית אפילו כ"ש נמי אב"א שלא אוכל כו' מיגו דמהני לי' שאלה אכזית בתרא מהני כו' אכזית קמא אב"א שלא אוכלנה אי שייר כזית חשיב לאתשולי עלי' ואי לא לא חשיב לאתשולי עלי' (שם כ"ח א') הפוסקים כתבו עפי"ז ביו"ד סי' רל"ח דבשבועה שלא אוכלנה ושייר ממנה פחות מכזית חייב ולפי ענ"ד א"י מנ"ל הא דלא אמרו אלא דלא חזי לאתשולי עלי' אמימר אמר אפילו אכלה כולה נשאל עלי' אי בשוגג מחוסר קרבן אי במזיד מחוסר מלקות אבל כפתוהו על העמוד לא כדשמואל דא"ש כפתוהו על העמוד ורץ מב"ד פטור ולא היא התם רץ הכא לא רץ (שם) כל דיני התרת שבועות כדיני התרת נדרים ויתבארו בסדר מטות דיני קטנות וגדלות לכל המצות ולעונשין נתבארו בספר שמות פרשה י"ב עונת נדרים ושבועות שנה קודם גדלות ואז נדריו נבדקין אם יודעין לשם מי נדרו נדריהם נדרים (נדה מ"ה ב') בשינוי לשון ודין שבועתם כדין נדריהם ואם נשבע קודם גדלות מחויב לקיים גם כשיגדל דין הקדשם כדין נדריהם פשיט שם וכמו שיתבאר הביא שערות אחר י"ג שנים ויום אחד השנה דקודם גדלות היינו קודם הבאת שערות פשוט בתוס' שם מ"י ב' ד"ה ר"י ור"ל ע"ש הקדיש הוא ואכלו אחרים רב כהנא אמר אין לוקין כו' מופלא סמוך לאיש דרבנן ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו לוקין כו' מופלא סמוך לאיש דאורייתא (שם) וכתבי התוס' דזה ל"ח התראת ספק שמא לא יביא שערות בי"ג שנים ויום א' משום דאזלינן בתר רובא א"ר הונא הקדיש ואכלה לוקה שנאמר איש כי יפליא גו' ולא יחל גי' כל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל (שם מ"ו א') ואע"ג דלגבי כל המצות אינו בר עונשין מ"מ לנדרים הוה בר עונשין רש"י שם ופשוט דהיינו למ"ד אכלו אחרים לוקין ופשוט הוא בכ"ד שדין השבועות כדין הנדרים ועמש"ל בסדר ויקרא בדין המעילה ת"ר למה רבו כופו לנזירות אבל לא לנדרים ולא לשבועות ולערכין (נזיר ס"ב ב') ומסקינן בביאור זה אמר אביי למה רבו צריך לכפותו לנזירות פירש"י דבלא כפית רבו חלה עליו נזירות וא"צ לכפותו לנדרים וא"צ לכפותו לשבועה כו' שאין הרשות בידו שם:

(יג)

לא תעשוק את רעך. כל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה שמות הללו ועשה משום בל תעשוק א"ר ומשום בל תגזול ומשום בל תעשוק שכיר עני ומשום בל תלין ומשום ביומו

תתן שכרו ומשום לא תבוא עליו השמש הני דאיכא ביממא ליכא בלילא ודאיכא בלילא ליכא ביממא א"ר חסדא שם שכירות בעלמא איזהו עושק ואיזהו גזל אר"ח לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה ר"ש כו' אלא אר"ש נתתיו לך זהו עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זהו גזל מתקיף לה אביי כו' אלא אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק נתתיו לך זהו גזל רבא אמר זה הוא עושק זה הוא גזל ולמה חלקו הכתוב לעבור עליו בשני לאוין (ב"מ ק"י א'):

שם ולא תגזול עמש"ל פסוק י"א ויש לבאר בזה גזלן דיהיב דמי והנגזל אינו אומר רוצה אני כתבו התוס' במס' ב"ק ס"ב ב' ב"מ ה' ב' סנהדרין כ"ט ב' דאין זה בכלל גזל וחמס דקרא ולפי ענ"ד הוא דבר תימא מאד דמ"מ גוף הדבר הוה אצלו בגזלה וגם פשט הסוגיא דב"ק קי"ט א' לא משמע כלל הכי והנ"ל לדבר פשוט מבורר דבלא אמר רוצה אני הוה גזל וחמס גמור וכ"כ הב"י בטור בשם המישרים ובההיא דסנהדרין שם צ"ל דלענין קושיא דמדאורייתא היא סמיך אקושיא דמקשה שם מקמי הכי אגזלנים ועמ"ש מזה בספרי עוד"ד ב"מ ה' ב' ד"ה אלא הא דאר"ה וסנהדרין שם:

שם לא תלין פעולת שכיר גו' שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום (ב"מ ק"י ב') במשנה כל היום פשיט דהיינו עד שקה"ח כדכתיב לא תביא עליו השמש וכל הלילה משמע דהיינו עד עלות עה"ש ועי' תוס' שם ד"ה יצא בלילה ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל לא תלין פ"ש אתך עד בוקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו ואימא איפכא שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ח"ר ממשמע שנאמר ל"ת פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בוקר מת"ל עד בוקר מלמד שאינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהה אמר ר' יוסף מאי קרא אל תאמר גו' לך ושוב גו' שם בגמ' תניא שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה רש"א שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום (שם קי"א א') טעמי' דר"ש שהיום הולך אחר הלילה ומתניתין הנ"ל דיצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום כר"ש והא דקתני שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום לאו היינו לצדדין אלא בשכיר שעות דלילה אירי שם בגמ' ע"ש ת"ר האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהם אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן וזה לפי שאין פעולתו אצלו (שם קי"א א') ומפרשינן שם דא"ל שכרכם על בעה"ב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא

תלין גו' (ב"מ קי"א א') במשנה. ר' יוסי בר' יהודה אומר כו' בהמה וכלים אין בהן אלא משום בל תעשוק בלבד (שם קי"א ב') בגמ' אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו (שם קי"א א') במשנה ח"ר לא תלין גו' יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אפילו אין לו ת"ל אתך שיש אתך כו' (שם קי"ב א') אמר רבה בר רב הונא הני שוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמיכי פשוט דהיינו אף ביש לו אבל משום בל תשהה עובר (שם קי"א א') פירש"י מיום השוק ואילך כשיש לו מעות המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו (שם קי"א א') פשוט דהייני כשחוזר ותובעו בתוך זמנו אין בעה"ב עובר משום בל תלין (שם קי"א א') במשנה אבעיא להו חוזר או אינו חוזר ר"ש אמר אינו חוזר רבה אמר חוזר אמר רבה מנא אמינא לה מדקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מהדר הדר ור"ש מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור (שם קי"ב א') בביאור זה כתבו התוס' בחד פירושא דהא פשיטא להו דפועל חוזר בו לתבוע שכרו מבעה"ב כדבעינן למימר קמן ופלוגתייהו לענין לעבור על בל תלין דר"ש ס"ל דאינו עובר כיון דניתק מחיובי' דבל תלין שעה אחת שוב אינו חל עליו ורבה ס"ל דמחייב משים בל תלין כשחוזר ותובעו והא דקתני אינו עובר עליו היינו דווקא כ"ז שעומד אצל שולחני והכי דייק לישנא דמתניתין לרבה וכ"ז תימא וביותר לא יכולתי להבין כלל כוונתם דהא הא דקתני אינו עובר עליו ע"כ בתובעו איירי דבלא"ה בשום ענין אינו עובר ע"כ צ"ל בהכרח דאדרבה הא פשיטא להי דמשום בל תלין אינו עובר אלא דרבה ס"ל דמעבר משום בל תלין הוא דאינו עובר מכיון שניתק שעה אחת כנ"ל אכל מ"מ הפועל חוזר בו ויכול לתבוע שכירתו מבעה"ב ולפי"ז א"ש בפשיטות דיוקא דיליה ממתניתין ור"ש ס"ל דאיני חוזר כלל על בעה"ב ובביאור זה כתבו התוס' דא"א לומר דהיינו בפטרו בפירוש אף אם החנוני לא יפרעני דוודאי מחילה א"צ קנין כמו"ש התוס' בכמה דוכתי ו ממילא גם החנוני מתחייב בתורת ערב בשעת מתן מעות וכמו"ש בח"מ סי' קכ"ו ס"ב סי' קכ"ט ס"ג בהגהה ואשר י"ל בביאור זה כתבו א) דאיירי שלא פטרו בפירוש אלא בסתם ומספקא להו אי הוה כפטרו בפירוש לגמרי ושוב א"י לחזור בו על בעה"ב וממילא נתחייב החנוני וא"י לחזור בו או דל"ה כפטרו בפירוש לגמרי ויכול הפועל לחזור על הבעה"ב וממילא גם החנוני יכול לחזור בו פי' ב) שא"ל שהוא פוטרו לבעה"ב אם יפרענו החנוני ומבעיא להו אם יכול הפועל לחזור בו ולתבוע מבעה"ב כ"ז שלא חזר בו החנוני דר"ש ס"ל דאינו חוזר דה"ל כמחל לי כ"ז שלא יחזור בו החנוני בעו מיניה דרב ששת קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אינו עובר עליו משום בל תלין אומן קונה בשבח כלי והלואה היא או אין קונה בשבח כלי ושכירות היא א"ל רב

ששת עובר לימא מסייע ליה הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר עליו משום בל תלין נתנה לו בחצי היום משקעה החמה עובר עליו משום ב"ת כו' א"ר מרי כו' בגרדא דסרבלא כו' דקא אגרי מיני' לבטושי בטשא ובטשא במעתא פי' רש"י דאין זה קבלנות אלא שכירות (שם קי"ב א') ובמס' ב"ק צ"ט א' איתא דר"ש מצי סבר אומן קונה בשבת כלי ור"ש איירי בשליחא דאגרתא וכתבו התוס' דלשון הבעיא שהיה לפני ר"ש לא היה בלשון הש"ס לפי"ז א"א סתמא בעו מיני' והש"ס הוא דמפרש הכי במס' ב"מ משום דס"ל אין אומן קינה בשבת כלי תניא לא תעשוק שעו"א מאחיך פרט לעובדי כוכבים כבר כתבתי לעיל פסוק י"א דפשוט הוא דהיינו בעובדי כוכבים שלפי דתם זמו וממונו של בעל דת אחרת היה מותר גרך זה גר צדק בשעריך זה אוכל נבלות כי' וכולן עוברין עליהם בכל השחית הללו כו' משום ביומו תתן שכרו ויש בהן משום בל תלין גו' ר' יוסי ברי"א גר תושב יש בו משים ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין (שם קי"א ב') וכן ס"ל לתנא דבי ר' ישמעאל (שם קי"א ב') ועמש"ל פרשה כ"ה פסוק ל"ה בענין גר תושב:

(יד)

לא תקלל חרש. באומללין שבעמך הכתוב מדבר (סנהדרין ס"ו א') וה"ה לכל אדם (שם) ובספר שמות כ"ב איתא ונשיא בעמך ל"ת ודווקא בעושה מעשה עמך (מכות ח' ב' ב"מ מ"ח ב' פ"ב ל) ובכ"ד המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בל"ת (שבועות ל"ה א') בכולן היינו באלף דלית ביוד הי בשין דלת יר בחנון ורחום בארך אפים ברב חסד ובכל הכנויין דתני שם מקמי הכי למימרא דחנון ורחום שמות נינהו ירמיהו כו' הגדול הגבור הנורא האדיר כו' חנין ורחום ארך אפים ורב חסד ה"א נמחקין אמר אביי מתניתין במי שהוא חנון במי שהוא רחום קאמר (שם בגמ') ר' חנינא בר אידי אומר הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע קלל ואל תקלל מה השבע בשם אף לא תשבע בשם מה קלל בשם אף לא תקלל בשם (שם ל"ה ב') אבל ככנויין נטורתכה ה' אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה (שם ל"ה א') במשנה יתיב ר' כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר הא מתניתין כדתנן א"ל כנה יתיב ההוא מדרבנן ויתיב וקאמר גם אל יתצך לנצח א"ל כנה תרתי ל"ל מ"ד ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן קמ"ל אל יככה יברך וייטיב לך פ' בתנאי כך וכך ר"מ מחייב וחכמים פוטרין (שם ל"ה א') טעמיה דר"מ דמכלל לאו אתה שומע הן וחכמים ס"ל דל"א מכלל לאו אתה שומע הן ומסקנא דהש"ס שם ל"ו ב' לפי גי' רש"י ור"ח שנ"ע דבאיסורא לכו"ע אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דהא דשתוי יין ופרוע ראש במקדש היה חייב מיתה (סנהדרין פ"ג ב') היינו רק משום

דמכלל לאו אתה שומע הן ופלוגתייהו בשבועת העדות דהיינו לענין ממון ואיפוך ר"מ פוטר וחכמים מחייבים דבממונא בעי ר"מ תנאי כפול דל"א מכלל לאו כו' ורבנן לא בעו תנאי כפול והקשו בתוס' דהא בנדרים דה"ל איסורא גרידא ס"ל לר"מ דל"א מכלל לאו אתה שומע הן במס' נדרים י"ג ב' וכתבו לחלק בין איסור חמור לאיסור קל וצ"ע לע"ע: שם

ולפני עור לא תתן מכשול הבא לשאול עצה ממך תן לו עצה הוגנת ת"כ א"ר נתן מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מה"ח לבני נח ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול (עבודת כוכבים וא"ו ב' פסחים כ"ב ב') ומסקינן עבודת כוכבים שם דקאי בתרי עברי דנהרא דבלא הושטה ל"ה מצי למשקל בעצמו דיקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן וכתבו התוס' שם דדוקא בכוס יין לנזיר דחיישינן שמא ישכח וישתהו כיון דכו"ע שתו חמרא אבל נבלה וכל האיסורין מותר להושיט דאין לחושדו שמא יאכל כשיודע שהוא איסור וצ"ע בזה א) אי לוקין על לאו זה למ"ד התראת ספק שמה התראה אי כשידוע שיעבור ועי' תוס' נדה מ"ו ב' ד"ה ר"י דלא בעינן בירור גמור ב) אי איכא לאו זה בענין עשה ונ"ל לקולא בב' הענינים דאל"כ בכל איסורי נשים חייבי לאוין לילקי שתים וגם בחייבי עשה ילקו וכן בשפחה חרופה ילקה גם הוא ובמס' כריתות י"א פירש דאינו לוקה ומשמע דאינו לוקה כלל ועי' רא"ש ריש מס' שבת שכתב דאע"ג דבלא תרי עברי דנהרא ליכא ל"ת מ"מ איסורא דרבנן איכא ע"ש הרואה חבירו עושה דבר איסור מחויב להפרישו עי' ברכות י"ט ב' ועי' יו"ד סי' ש"ג ועמש"ל ריש סדר אמור בדין המטמא את הכהן:

(טו)

ולא תהדר פני גדול מיום שגבר אגרופה של חנופה נתעותו הדינים ונתקלקלו המעשים ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך (סוטה מ"א ב') ואר"א כל אדם שיש בו חנופה אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו ואר"א כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם כו' ואר"א כל המחניף לרשע לסוף נופל בידו כו' (שם) ואר"א כל עדה שיש בה חנופה מאוסה כנדה כו' ואר"א כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה כו' אמר ר' ירמיה ארבע כתות אין מקבלות פני שכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשה"ר (שם מ"ב א') דרש ר' יהודה בר מערבא כו' מותר להחניף לרשעים בעוה"ז כו' (שם מ"א ב') פי' בזמן הגלות בין אומות הפרסים ועי' מש"ל פסוק י"ז:

שם בצדק תשפוט גו' ר"ל רמי כתיב בצדק תשפוט וכתיב צדק צדק גו' הא כיצד כאן בדין מרומה כאן בדין שאין מרומה (סנהדרין ל"ב א') פי' דבדין מרומה צריך לדקדק

בדרישה וחקירה רב אשי אמר כו' אחד לדין ואחד לפשרה כדתניא צדק צדק תרדוף אחד לדין ואחד לפשרה כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו ב"ז אם עוברות שתיהן שתיהן טובעות בזא"ז שתיהן עוברות וכן שני גמלים עונים במעלות בית חורון כו' הא כיצד טעונה ושאינה טעינה תדחה שאינה טעונה כו' קרובה ושאינה קרובה תדחה קרובה כו' היו שתיהן קרונות שתיהן רחוקות הטל פשרה ביניהם ומעלות שכר זל"ז (שם) ת"ר בצדק תשפוט גו' שלא יהא אחד יושב ואחד עומד אחד מדבר כל צרכו ואחד א"ל קצר דברך ד"א בצדק תשפוט גו' הוי דן את חבירך לכ"ז תני רב יוסי בצדק תשפוט גו' עם שאתך כו' למישרא בתגרי' (שבועות ל' א') פירש"י שאם באו שני דינים לפניך תפסוק הדין של הת"ח בתחילה:

(טז)

לא תלך רכיל בעמיך. זה הטוען דברים מזה ומספר לזה אעפ"י שאינם דברי גנות ויש בכלל זה המספר על חברו דברי גנות אעפ"י שהוא אמת עי' רמב"ם בהל' דעות פ"ז אזהרה למוציא שם רע מנלן ר' אלעזר אימי מלא תלך רכיל ר' נתן אומר מונשמרת מכל דבר רע וכו' ור"נ מ"ט לא אמר מהאי ההוא אזהרה לב"ד שלא יהא רך לזה וקשה לזה (כתובות מ"ו א') ת"ר מנין לכשיוצא לא יאמר הריני מזכה וחבירו מחייבין כו' ת"ל ל"ת רכיל גו' במוציא ש"ר כו' נמצא האומר בפיו חמור מהעושה מעשה וכן מצינו שלא נחתם גז"ד על אבותינו במדבר אלא על לשה"ר כו' ערכין ט"ו א') במשנה אר"י משום ר' יוסי בן זמרא כל המספר לשה"ר כאלו כפר בעיקר כו' (שם ב') אמר ר' חמא בר"ח מה תקנתו של מספר לשה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה כו' ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו ר' אחא בר"ח אמר סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברה"ק שנאמר יכרת ה' גו' אלא מה תקנתו שלא יבוא לידי לשה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו במערבא אמרי לשון תליתאי קטיל תליתאי הורג למספרו למקבלו ולאומרו (שם) ה"ד לישנא בישא אמר רבה כגון דאמר איכא נירא בי פלניא א"ל אביי מאי קעביד כו' אלא דמפיק בלישנא בישא דאמר היכא משתכח נורא אלא בי פלניא דאיכא בשרא וכוורי (שם) אמר רבא כל מלתא דמתאמרא באפי מרא לית בה משום לישנא בישא א"ל אביי כ"ש חוצפא ולישנא בישא אל אנא כר' יוסי ס"ל דאמר ר"י מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי (שם) אמר רבה בר רב הונא כל מלתא מתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה כי אתא ר"ד אמר מאי דכתיב מברך רעהו בק"ג גו' כגון דמקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר רחמנא לברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי ושמעין אינשי ואזלין אנסין ליה (שם ט"ז א') תני ר"ד

אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו (שם) א"ר יוחנן על שבעה דברים נגעים באין על לשה"ר שפיכות דמים שבועת שוא ג"ע גסות הרוח גזל וצרות עין (שם) טוביה חטא אתא זיגוד לחודיה ואסהיד ביה קמיה דר"פ נגדיה לזיגוד א"ל טוביה חטא וזיגוד מנגיד א"ל אין דכתיב לא יקום ע"א באיש ואת לחודיך אסהדת ביה (שם) רע בעלמא הוא דמפקת ביה (פסחים קי"ג ב') א"ר שמואל בר יצחק ומותר לשנאותו פי' רש"י אע"פ שאסור להעיד מ"מ מותר לשנאותו רב נחמן בר יצחק אמר מצוה לשנאותו אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי מהו למימרא לי' לרבי' למשני' א"ל אי ידע דמהימן לרבי' כבי תרי לימא ליה ואי לא לא לימא ליה (שם) א"ר מוסיא מנין לאומר לחבירו דבר שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך ואמור ת"ל מאה"מ לאמר כו' (יומא ד') אר"ש כו' כל המספר לשה"ר והמקבל לשה"ר והמעיד עדות שקר בחבירו ראוי הוא להשליכו לכלבים כו' (פסחים קי"ח) אמר רבא האי לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא מבעי למיחש מיהא בעי (נדה ס"א א') וע"ש ועמש"ל בד"ה שלאח"ז בדברים הניכרין רשאי להאמין (שבת נ"ו) מותר לומר לשה"ר על בעלי מחלוקת שנאמר ואנכי א"א ומלאתי את דבריך (ירושלמי פאה פ"א) מפרסמין את החנפים משום חילול השם (יומא פ"ו ב') סי' ללה"ר אסכרה (שבת ל"ג א'):

שם לא תעמוד על דם רעך ת"ר מנין לרודף אחר חבירו להורגו שניתן להצילו בנפשו ת"ל לא תעמוד ע"ד רעך והא להכי הוא דאתי האי מבעי לי' לכדתניא מנין שאם ראית את חבירך טובע בנהר או לסטים וח"ר באין עליו שאתה חייב להצילו ת"ל ל"ת ע"ד רעך אין ה"נ ואלא הי' ניתן להצילו בנפשו מנלן אתיא בק"ו מנערה המאורסה כו' ונערה מאורסה גופא מנלן כדתני תנא דבר"י דתנא דבי ר' ישמעאל ואין מושיע לה הא יש מושיע לה בכ"ד שיכול להושיע לה גופא מנין לרואה בחבירו שטובע בנהר כו' והא מהכא נפקא מהתם נפקא אבדת גופו מנין ת"ל והשבותו לו אי מהתם ה"א ה"מ בנפשי' אבל מטרח ומיגר אגורי לא קמ"ל (סנהדרין ע"ג א') ע"ש דינים הרבה בענין הצלה דבנפשיה בעריות ושארי עבירות הב"י בטור חו"מ סי' תכ"ו הביא מהירושלמי דמחויב להכניס עצמו לספק סכנה להציל חבירו וכתב הב"י הטעם משום שזה ספק וזה ודאי תניא ר' יונתן בן שאול אומר רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל פי' לא הציל באחד מאבריו אלא בנפשו היה נהרג עליו (שם ע"ד א') א"ר הונא קטן הרודף ניתן היה להצילו בנפשו קסבר רודף א"צ התראה ל"ש גדול ול"ש קטן איתיביה ר"ח לר"ה יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש (אהלות פ"ז מ"ז) ואמאי רודף הוא שאני התם דמשמיא קא רדפו לה (שם ע"ב ב') וע"ש דלחד אב"א איתא פלוגתא

דתנאי אי צריך התראה מומר אוכל נבלות לתאבון עוברין עליו משום ל"ת ע"ד רעך רמב"ם בפ"ד מה' רוצח מהש"ס עבודת כוכבים כ"ז וכן הוא במס' גיטין מ"ז א' לענין פדיון שבויים ע"ש הנהו בני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטיל נפשא אתו לקמי' דר"ט א"ל לטמרינן מר אמר להי היכי נעביד אי לא אטמרייכו חזו יתייכו אטמרייכו הא אמרי רבנן הא לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא מבעי מיחש לי' מבעי זילו אתון טמרו נפשייכו (נדה ס"א א') כל ספק נפשות דוחה את השבת (יומא פ"ג א') במשנה ועי' גמ' שם בעי רבא חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות ויש שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלש בעוקץ אחד הי מינייהו מייתינן (מנחות ס"ד א') ופשטינן פשיטא דשלש מייתינן ע"ש:

הערות א) היה צריך לבשר ויש שם במוכן בשר נבלה וטרפה אי שוחטין לו עי' ש"ע א"ח סי' שכ"ח ועי' גמ' יומא שם בדין טבל ותרומה ומש"ש ב) בדין סכנת אבר עי' ש"ע שם ג) לחלל שבת להציל מעבירות שהדין בהם יהרג ואל יעבור עי' ש"ע א"ח סי' ש"ו סי"ד שכ"ח ס"י בהגהה ד) עוד הרבה פרטי דינים בענין שבת בחולה עי' גמ' (יומא שם שבת ל"א ב' קכ"ח ב' קכ"ט א') ומש"ל בהל' יוה"כ בסדר אמור:

(יז)

לא תשנא גו' ת"ר לא תשנא גו' יכול לא יכנו לא יסטרנו ולא יקללנו ת"ל בלבבך בשנאה שבלב הכתיב מדבר (ערכין ט"ז ב') ועי' מש"ל פסוק ט"ז ד"ה ל"ת רכיל תניא רנ"א בעין שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים (שבת ל"ב ב') סי' לשנאת חנם ירקון (שם ל"ג א'):

שם הוכח תוכיח גו' מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנא' הוכח תוכיח הוכיחו ולא קיבל ממנו מנין שיחזור ויוכיחנו ת"ל תוכיח מ"מ יכול אפילו משתנים פניו ת"ל ל"ת עליו חטא (ערכין ט"ז ב') תני תנא קמי' דר"נ ב"י כל המלבין פני חבירו ברבים כאלו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחזינא לי' דאזיל סומקא ואתי חיוורא (ב"מ נ"ח ב') וע"ש עוד כמה מימרות בחומר איסור זה ובענין המכנה שם לחבירו אע"ג דדש בי' בשמי' בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל רמב"ם הל' דעות פ"ו אר"ע תמה אני אם יש בדור זה שמקבל תוכחה אם א"ל טול קיסם מבין שניך או"ל טול קורה מבין עיניך כו' אר"א בן עזריה תמיהני אם יש בדור זה שיודע להוכיח אר"י ב"נ מעיד אני שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא ע"י שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל וכ"ש שהוספתי בו אהבה לקיים מה שנאמר את"ל פ"י הוכח לחכם גו' בעי מיניה ר"י בריה דר"ש תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה הי

מינייהו עדיפא כי' ה"ד תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה כי הא דר"ה וחייא בר רב הוו יתבי קמיה דשמואל א"ל חייא בר רב חזי מר דקא מצער לי קובל עליה דתו לא מצער לי' לבתר דנפיק א"ל הכי והכי קא עביד א"ל אמאי לא אמרת לי' באפיה א"ל חס לי דלכסף זרעי' דרב ע"י עד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה שמואל אמר עד קללה ורי"א עד נזיפה (ערכין ט"ז ב') כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס על אותו עון (שבת נ"ד ב' נ"ה א') ע"ש אריכות דברים בזה במקום סכנה א"צ להוכיח עולא אזיל לארעא דישראל לוו בהדי' תרי בני חוזאי קם חד שחטי' לחברי' א"ל לעולא יאות עבדי א"ל אין ופרע לי' בית השחיטה כי אתא לקמי' דר"י א"ל דלמא ח"ו אחזקית ידי עוברי עבירה א"ל ר"י נפשך הצלת (נדרים כ"ב א') רבי אחא בר"י ה"ל אספקא דכספא בנהרדעא א"ל לר"ד בר' ינאי ולרבי יוסי בר כיפר בהדי דאתיתו אתיוהו ניהלי אזיל יהבי' ניהלי' א"ל נקני מינייכו פי' על אחריות א"ל לא א"ל אהדרי' ניהלן ר"ד בר"י א"ל אין ור' ב"כ א"ל לא הוו קא מצערי לי' א"ל חזי מר היכי קא עביד א"ל טב רמו לי' כי אתא לגבי' א"ל חזי מר לא מסתייה דלא סייען כו' א"ל אמאי תעביד הכי א"ל אותן ב"א הן אמה כו' אומרין כפותו כופתין הרוגו הורגין אלו הרגו את דוסתאי מי נתן לינאי אבא בר כמותי א"ל ב"א הללו קרובין למלכות הן א"ל הן יש להן סוסים ופרדים שרצין לפניהם א"ל הן א"ה שפיר עבדת (גיטין י"ד א' ב'):

(יח)

לא תקום ולא תטור גו' תניא איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה אמר לו השאילני מגלך א"ל לאו למחר א"ל הוא השאילני קרדומך א"ל איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך א"ל לא למחר א"ל השאילני חלוקך א"ל הילך איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה (יומא כ"ג א') אר"י משום ר"ש בן יהוצדק כל ת"ח שאינו כו' והא כתיב לא תקום ול"ת ההוא בממון הוא דכתיב כו' וצערא דגופא לא והא תניא הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ולא משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצה"ש בגבורתו לעולם דנקיט לי' בלבי' והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו דמפייסו לי' ומפייס (יומא שם) מר זוטרא כי הוה סליק לפוריא אמר שרי לי לכל מאן דצערן (מגילה כ"ח א'):

שם ואהבת לרעך כמוך דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור (שבת ל"א א') פירש"י רעך ורע אביך אל תעזוב (משלי כ"ז) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו לישנא אחרינא חבירך ממש כגון גזילה גניבה ניאוף ורוב המצות ונראה דרעך כולל חבירך והקב"ה:

(יט)
בהמתך לא תרביע כלאים נוהג בין בארץ בין בחו"ל (קדושין ל"ט א') כלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינם אסורין אלא מלהרביע (כלאים פ"ח מ"א) אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור ולהפרשת ה"ס ולתשלומי כפל להשבת אבדה לפריקה לחסימה לכלאים לשבת וכן חיה ועוף כיוצא בהם א"כ למה נאמר שור וחמור אלא שדבר הכתוב בהוה (ב"ק נ"ד ב') אר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כלאים זב"ז פשיטא א"ר חביבא משום דרבו בהדי הדדי מ"ד מין אחד הוא קמ"ל (שם נ"ה א') הזאב והכלב כלב הכופרי השועל העזים והצבאים היעלים והרחלים כו' החמור והערוד אעפ"י שדומין זל"ז כלאים זב"ז (כלאים פ"א מ"ו) א"ש אווז ואווז הבר כלאים זב"ז מתקיף לה רבא ב"ח מ"ט אי לימא משום דהאי אריך קועי' כו' אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טייעא דהאי אלים קועי' כו' אלא אמר אביי זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים רפ"א האי טעונה חדא ביעתא בשחלא והאי טעונה כמה ביעתא בשחלא (ב"ק שם) אר"י אר"ל המרביע שני מינים שבים לוקה (שם) ריב"ם הי' מגיה המנהיג ב' מינים שבים משום דבבראשית רבה ובירושלמי דכלאים פ"א משמע דא"א להרביע דגים ומיהו א"צ להגיה דדגים דווקא הוא דמשמע דא"א להרביעם אבל מיני חיות הים שייך בהו הרבעה (תוס' שם) אמר שמואל כו' ובכלאים עד כמכחול בשפופרת (ב"מ צ"א א') וע"ש ב' וצ"ע לפי ענ"ד בהכנסת שני מינים לדיר בדליכא מינו לענין איסור דרבנן אר"י א"ש כו' חכמים אומרים כל מיני פרידות אחת הן (חולין ע"ט א') פרד היינו הנולד מן הסוסיא נקבה וחמור או מחמורה וסוס מאן חכמים חנניא היא דאמר חוששין לזרע האב (חולין שם) פי' דס"ל איסור אותו ואת בנו נוהג בזכרים משום דחוששין לזרע האב כמו שיתבאר בסדר אמור הלכך בכ"א מהשני מינים פרד איכא מחצה סוס ומחצה חמור וה"ל שניהם שוין וה"ל מין פרד אחד דמותרין זב"ז לכו"ע ר' יהודה אומר כל הנולדים מן הסוס פי' סוסיא נקבה אעפ"י שאביהן חמור מותרין זע"ז וכן הנולדים מן החמור פי' חמורה אעפ"י שאביהם סוס מותרין זע"ז אבל הנולדים מן הסוס עם הנולדים מן החמור אסורין זה עם זה (כלאים פ"ח מ"ד) אבעיא להו מפשט פשיטא לי' לר"י דאין חוששין לזרע האב א"ד ספוקי מספקא לי' למאי נ"מ למשרי פרי עם האם פי' למשרי פרד שנולד מן הסוסיא וחמור עם סוסיא גמורה וכן להיפך א"א מפשט פשיטא לי' דא"ח לזרע האב מותר וא"א מספקא לי' אסור (חולין ע"ט א') ובאת"ל דפרי עם האם אסור הא דשרי ר"י בכ"א מהב' מיני פרד לאו היינו בפרי עם האם אלא היינו בפרי ופרי ששניהם ממין א' מהב' מיני פרידות וכי תימא מאי למימרא מ"ד אתי צד סוס ומשתמש בצד חמור ולהיפוך קמ"ל שם בגמ' בשינוי לשון

וכתבו התוס' שם דלא דמי לחציו עבד וחציו ב"ח דאסור בחצי' שפחה וחצי' ב"ח מהאי טעמא דבכלאים אשני מינים קא קפיד רחמנא ומסקנא דשמעתתא דר"י מספקא לי' אמר אביי עבי קלי' בר חמרא פירש"י אמו חמורה צניף קלי' בר סוסיא ואר"פ רברבן אודני' וזוטרא גנובתי' בר חמרא זוטרן אודני' ורב גנובתי' בר סוסיא (שם) א"ל ר' אבא לשמעי' אי מעיילת לי כודנייתא בריספק עייל להנך דדמיין להדדי ש"מ קא סבר אין חוששין לזרע האב וסימנין דאורייתא (שם) א"ר הושעיא המרביע שור פסולי המוקדשין לוקה שנים כו' שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים (מכות כ"ב ב') פירש"י ותוס' דהיינו פסולי המוקדשין שנפדו דמותרין לזרים ואסורין בגיזה ועבודה משים דדרשינן תזבח ולא גיזה (בכורות ט"ו א' תמורה ל"א א') ולוקין ע"ז כדאיתא (בכורות ט"ו ב') דאמרינן אהדרי' לאיסורא כמו"ש התוס' עבודת כוכבים ס"ז ב' ד"ה ר"י והלכך לוקה חדא משום עבודה דרבעה הוה עבודה כדאיתא מ"ק י"ב א' דאין מרביעין בבכור ובפה"מ וחדא משום כלאי בהמה ובטעם זה פירש"י דה"ל כשני מינים חולין וקדשים והלכך בין שמרביעו על חולין בין שמרביעו על קדשים ה"ל כלאים ולפי"ז כ"ש דמרביע חולין וקדשים דלוקה והתוס' כתבו משום דכתיב בי' כצבי וכאיל דהיינו שהוא כשני מיני חיות דצבי ואיל ולפיכך אסור בכל המינים ולפי"ז חולין וקדשים ל"ה כלאים ושיטת הרמב"ם דה"ל כקודש וחול וה"ל כבהמה טמאה וטהורה יחד וכתב המ"ל שלפי"ד היינו דיוקא קודם פדיון ע"ש:

שם שדך לא תזרע כלאים כבר נתבאר בריש ספר זה מהמשנה והגי' דקדושין נ"ז א' דכל חובות קרקע אינן נוהגות אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים רא"א אף החדש ע"ש וכלאים דשם היינו כלאי הכרם אבל כלאי זרעים אינם נוהגים בחו"ל אף מדרבנן (קדושין ל"ט א') מיהו בירושלמי סוף מס' ערלה איתא דר' יוחנן ס"ל דכלאי זרעים אסורין בחו"ל דמדמי להו לכלאי בהמה וכלאי בגדים ולענין א"י בזמה"ז תלי בפלוגתא דתנאי בכ"ד בקדושה ראשונה אי קדשה לעתיד נבוא ור' יוסי ס"ל (יבמות פ"ב ב' נדה מ"ו ב') ירושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן הבאתי לעיל פסוק ט' כלחי זרעים אסורין מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה וכ"ש בהנאה (כלאים פ"ח מ"א) המנכש והמחפה בכלאים לוקה רעק"א אף המקיים (מ"ק ב' ב' מכות כ"א ב' עבודת כוכבים ס"ד א') ופירש"י דמקיים היינו בעושה מעשה כגון שעושה סייג וגדר דבכ"ד לא מייתינן מ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רק ר' יהודה (מכות ד' ב') ובכ"ד ועי' (כריתות ג' ב' סנהדרין ס"ה א') דלרע"ק סגי במעשה זוטא ות"ק דפוטר ממלקות במקיים צ"ל לפי"ז דאפילו איסורא מה"ת ליכא וכן מוכח עבודת כוכבים ס"ד א' ע"ש א"ש את חקותי תשמרו חוקים

שחקקתי לך כבר בהמתך לת"כ שדך לת"כ מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בחו"ל ואלא הא כתיב שדך ההיא למעוטי זרעים שבחו"ל (קדושין ל"ט א') פירש"י למעוטי זרעים שבכרם דנא לקי עלייהו דכלאי זרעים ל"צ מיעוטא והעולה מזה דהרכבת כל שני מיני אילנות אסור מה"ת אף בחו"ל והוא בכלל שדך לת"כ זריעת ב' מיני אילנות או מין אינן עם מין זרע בחו"ל מותר ובא"י אי הוה בכלל כלאי זרעים מחלוקת הראשונים עי' רמב"ם הל' כלאים פ"א ש"ע יו"ד סי' רצ"ה ט"ז וש"ך שם וידובר מזה להלן ופשוט הוא דהספק דזריעת זרע ואילן היינו בכל האילנות זולת הגפנים ודיני כלאי הכרם מקומן בסדר כי תנא אין מביאין פי' אין מרכיבין אילן באינן ירק בירק ולא אילן בירק ולא ירק באילן ר' יהודה מתיר ירק באינן (כלאים פ"א מ"ז) וכתב התוי"ט עפ"י התוספתא דה"ה אילן בירק מותר לר"י ובספר ש"א בשם החסיד איתא דאינו כן ורק במס' סוטה מ"ג ב' איתא דבאינן בירק רשב"ג מתיר משום ר' יהודה בן גמדא איש כפר עכו וכתב שם שבהתוספתא אין הפי' כמו שסבר התוי"ט ע"ש הירושלמי שבזה בדברי ר"י יובא ויתבאר להלן דרש ר"ח ב"פ כו' בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמן כו' מיד כל או"א יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' גו' בעי רבינא הרכיב שני דשאים זעג"ז לר"ח ב"פ מהו כיון דלא כתיב בהו למינהו לא מחייב או דלמא כיון דהסכים אודייהו כמאן דכתיב בהו למינהו דמיא (חולין ס' א') והקשו בתוס' דהא במתניתין איתא כנ"ל דירק בירק חייב ותי' דהיינו בענין דליכא משום זריעת כלאים רק משום הרכבת כלאים כגון בחו"ל או בבן נח או לר' יאשיה דבעי חטה שעורה וחרצן או בדשאים זולת הלוף והקנבוס שאינם אסורין מה"ת משום כלאי זרעים כדאיתא (מנחות ט"ו ב') ומספקא ליה אי חשיב הרכבה או רק זריעה בעלמא ומתניתין דירק בירק אסור היינו בדאיכא איסור זריעה ולפי ענ"ד מ"ש דאתי כר' יאשי' אינו נכון דהא ר' יאשי' לא אמר דבעי ג' מינים רק בכלאי הכרם כמו"ש התוס' בעצמם להלן פ"ב ב' ובכ"ד גם מ"ש דלח אסרה תורה רק קנבוס ולוף ג"כ אינו נכון לפי ענ"ד דג"ז אינו רק בכלאי הכרם ולא בכלאי זרעים ולא לענין הרכבה גם מ"ש בח"ל או בב"נ אין זה נראה לפי ענ"ד דהא ממתניתין משמע להדיא דירק בירק דומיא דאילן באילן קתני והנ"ל לפי ענ"ד דהבעיא היא אי ליכא כלאים לפי"ז בדשאים וא"א לקיים דרשא זו רק לרשב"ג משום ר"י בן אגרא דלדידי' י"ל דבירק בירק ג"כ ליכא כלאים ואולי אף לר"י דמתניתין י"ל כן ולאינך תנאי צ"ל דלמינהו דכתיב בסוף קאי ג"כ אדשאים או דאף לפי"ז איכא כלאים בדשאים וא"ש דרשא זו לכו"ע ולקמן יתבאר דר"י מתיר אף בא"י דאף משום זריעת כלאים מתיר ר"י תני מנין שאין מרכיבין

עץ סרק ע"ג עץ מאכל ולא עץ מאכל ע"ג עץ מאכל מין באינו מינו ת"ל את חקותי גו' ירושלמי שם וגי' החסיד ולא עץ מאכל ע"ג עץ סרק ולא עץ מאכל ע"ג עץ מאכל כו' ועמש"ל בדיני ערלה בענין הרכבה המבריך את הגפן בארץ אם אין עפר ע"ג ג"ט לא יביא זרע עליה (כלאים פ"ז מ"א) לא יביא זרע עליה הא מן הצד מותר מה אנן קיימינן אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר כל אילן אי משום עבודה נתני ששה אלא כרע"ק דרעק"א ג' אין כרע"ק אפילו מן הצד נתני ג' ר' ירמיה בשם ר"ח ב"א אמר משום זרעים ע"ג הגפן (ירושלמי שם) אי משום זרעים באילן פי' שהזרעים נכנסין בתוך הגפן וה"ל כמרכיב ירק בגפן א"כ בכל האילנות אסור אי משום עבודה פי' דכמו דמרחיקין משום עבודה מן הצד דבשיעור עבודה הוה כלאים דכרם ה"נ מרחיקין למעלה בגובה שיעור עבודה מהגפן שבתוך הקרקע נתני ששה שזה הוא שיעור דגפן יחידי כדאיתא שם פ"ו מ"א ואפילו לרע"ק נתני ג"כ מן הצד ג"ט לגפן שבתוך הקרקע כיון שצריך ליתן כדי עבודה להגפן שבתוך הקרקע ובביאור הא דמתרץ משום זרעים ע"ג הגפן כתב המפרש וכ"כ התוס' (בבא בתרא י"ט א') ד"ה המבריך דרק בגפנים דרכי כי חיישינן שיכנסו ראשי השרשים בתוך הגפן ואף דבגפן שתחת הקרקע לא בעינן הרחקה למעלה כשיעור עבודה משום כלאי הכרם מ"מ אסור משום הרכבת ירק באילן אבל בשארי אילנות שהן קשים ל"ח לכך מיהו מן הצד מותר דשרשים דזרעים לא משתרשי לצדדין וכתב הרא"ש הובא בטור יו"ד דהא דל"ח לשרשי הגפן שיצאו לצדדין ויכנסו שרשי הזרע לתוכן היינו משום דשרשי אילן לא מקרו אילן לענין הרכבה ורק בהרכבה דגוף האילן הוא בתוך הקרקע חיישינן להכי באילן האגסים והקרוסתומלין הפרישין והעוזרדים אינם כלאים זב"ז התפוח והחזרד הפרסקים והשקדים השזיפין והרימין אעפ"י שדומין זל"ז כלאים זב"ז (כלאים פ"א מ"ד) יחור של כלאים מותר לנוטעי זרעים של כלאים מותר לזורען רמב"ם מהירושלמי דפ"ק דכלאים זרעים שדרך בני אדם לקיים לאכילת בהמה יש בהן משום כלאים כדמוכח כלאים פ"ה מ"ח שבת קמ"ד ב' ומשמע דהיינו מה"ת ולמלקות מיהו צ"ע ועי' ב"ק פ"א א' ובאותן שמקיימין לשם רפואה וצביעה עי' שו"ע יו"ד סי' רצ"ז ס"ב דפסקו בשם הרמב"ם דאין בהם משום כלאי זרעים החטים והזונין אינם כלאים זב"ז השעורים ושבולת שועל הכוסמין והשיפון הפול והספיר הפורקדן והטופח פול הלבן והשעועים אינם כלאים זב"ז הקישות והמלפפין אינם כלאים זב"ז ר' יהודה אומר כלאים חזרת וחזרת גלים עולשין ועולשי שדה כרישין וכרישי שדה כוסבר וכוסבר שדה חרדל וחרדל מצרי דלעת המצרי והרמוצה פול המצרי והחרוב אינם כלאים זב"ז הלפת והנפוץ הכרוב והתורבתור התרדים והלעונים אינם כלאים זב"ז הוסיף רע"ק השום והשומנית

הבצל והבצלצל התורמוס והפלסלוס אינם כלאים זב"ז הצנון והנפוץ החרדל והלפסן דלעת יונית עם המצרית והרמוצה אעפ"י שדומין זל"ז כלאים זב"ז (מס' כלאים פ"א מ"א מ"ב מ"ג מ"ה) צ"ע דבמס' (פסחים ל"ה א') ובמס' (מנחות ע' א') איתא תנא כוסמין מין חטין ש"ש ושיפון מין שעורים ועי' ר"ש ריש מס' כלאים ותוס' פסחים ומנחות שם א"ר יש מהם שהלכו אחר הפרי ויש מהם שהלכו אחר העלין התיבון הרי צנון ונפוץ הרי פרי דומה והעלין דומים ותומר כלאים א"ר יונה בזה הלכו אחר טעם הפרי ירושלמי ופירש"י דטעמן רחוקין הרבה זה מזה בביאור פלוגתא דמלפפון איתא בירושלמי א"ר יודן בר מנשה דברי חכמים אדם נוטל מעה פי' מעי או זרע או גרעין מפיטמא של קישות פי' מצד ראשו של הקישות ונוטעה והיא נעשית אבטיח אדם נוטל מעה אחת מפיטמא של אבטיח והיא נעשית מלפפון פי' ולפיכך המלפפין אינו כלאים עם הקישות והאבטיח ר' יהודה אומר עיקרי כלאים אדם נוטל מעה אחת מפיטמא של אבטיח ומעה אחת מפיטמא של תפוח ונותנן בתוך גומא אחת והן מתאחין ונעשין כלאים לפום כן צווחין לי' בלישנא יוונית מלפפון פי' המפרש מורכב מאילן ואדמה ולכך הוה כלאים בהדי קישות ואמתניתין דפלוגתא דר' יהודה ורבנן בירק באילן הנ"ל איתא בירושלמי מחלפא שיטתי' דר' יהודה תמן הוא אימר נוטל אדם מעה אחת מפיטמא של אבטיח ומעה אחת מפיטמא של תפוח ונותנן לתוך גומא אחת והן מתאחין ונעשין כלאים וכה הוא אמר הכין המן ע"י שהוא נותן זה בצד זה הן מתאחין ונעשין כלאים ברם הכא ירק באילן היא ונ"ל דצ"ל ברם הכא ירק באילן תני ובביאור זה נראה מהתוס' יו"ט וכן מהש"א בשם החסיד דפי' נוטל אדם היינו כשנוטל ופי' ונעשין כלאים היינו דמשום זה אסור לעשות כן משום זריעת כלאים ומקשינן מזריעה אהרכבה ומתרצינן דע"י זריעה הן מתאחין ונעשין גוף אחד ממוצע משניהן ואסור אבל כשמרכיב ירק באילן איני יוצא מהן מין ממוצע אלא ירק ול"ח כלאים וכן נראה מהמפרש הירושלמי ולפי"ז יש איסור כלאים באילן וזרע ע"י זריעה מיהו הר"ש פי' דהקושיא היא כיון דר' יהודה מתיר ירק באילן א"כ אמאי אוסר במלפפון עם האבטיח משום שיש בהמלפפון מקצת אילן ולפי"ז נ"ל דנוטל אדם היינו לכתחילה ובאמת ה"מ לאקשויי הכי לעיל ממימרא זו עצמה אלא שקבעי קושיא זו אמילתי' דר"י דירק באילן משום דבזה מפורש דר"י מתיר ירק באילן והתי' הוא דבירק ואילן באמת ליכא כלאים אבל הבא מירק ואילן כיון שנעשה ירק ה"ל מין ירק משונה מאותו הירק שבא ממנו ואסור עמו משום כלאים ונ"ל דדין זריעת שני זרעים משני אילנות אי תסור משום זריעת כלאים תלי בדין דזרע ירק עם זרע אילן דתלי בהני ב' פירושים הזורע חטה ושעורה כאחת ה"ז כלאים ר' יהודה אומר אינו כלאים

עד שיהיו שני חטים ושעורה או חטה ושתי שעורים או חטה ושעורה וכוסמת (כלאים ספ"א) בביאור הא דקתני כאחת שיטה א) היא שיטת הכ"מ בספ"ב מהל' כלאים וכ"כ בש"א בשם החסיד דבכ"ע ליכא חיובא מה"ת בזריעת כלאים רק בזורע כאחת במפולת יד כמו שמצינו בכלאי הכרם לר' יאשי' (ברכות כ"ב א') ובכ"ד והא דנקט הכא כאחת נ"ל דהיינו משום דבתערובת הרבה גרעינין סתמא דמלתא וודאי זורען במפולת יד כאחת אבל בשני גרעינין אצטריך לפרושי שזרען כאחת ולפי"ז הא דאיתא בירושלמי דאשיעורא דששה טפחים לוקין היינו בזרע במפולת יד כאחת ולפי"ז כל דיני ההרחקות שנשנו בדיני הכלאים בין שני מינים דמסתמא לא זרען כאחת היינו רק מדרבנן והא דדרשינן (שבת פ"ד ב') ההיא דערוגה דשם מקרא היינו רק אסמכתא כנראה מפירש"י (שבת פ"ד ב') וכמו"ש התוס' יו"ט רפ"ג וראיתי בספר שערי צדק מבעהמ"ח חיי אדם שכתב דכל שזורע מין השני קודם שנשרש הראשון ה"ל כאחד במפולת יד ואין זה נראה כלל ומ"ש ראי' מהמחפה בכלאים אינה ראי' דהא מחפה שני המינים כאחת שיטה ב) מה שנראה מסתימת דברי כל הראשונים דל"ב במפולת יד כאחת והא דקתני בזה כאחת יובא להלן בפלוגתא דר"י ור"ל דאמתניתין זו כתב הרמב"ם בהל' כלאים פ"ד הל' ט"ז דאם היתה שדהו זרועה חטים מותר לחבירו לזרוע בצדה שעורים בלי שום הרחקה שנאמר שדך לת"כ אין האיסור אלא בזריעת שדה שלו שני מינים והראב"ד השיג ע"ז וכתב דהיינו רק לר"ש דס"ל (שם פ"ז מ"ה) במסכך גפנן על גבי תבואתו של חבירו לא קידש דאין אדם מקדש דבר שאינו שלו ולפי ענ"ד אף לר"ש ל"ד איסור זריעה לקידוש הזרעים ולקמן ידובר עוד מזה ומשמע מדברי שניהם דאיסור כלאים נוהג מה"ח אף באינו זרוע כאחת ודלא כהכ"מ שהבאתי לעיל הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת מכל מין כתב הראב"ד דמקום הזריעה קרוי קרחת מיהו מצינו ג"כ דמקום בלתי זרוע בשדה זרוע ג"כ מקרי קרחת עושה כ"ד קרחות לבית סאה מקרחת לבית רובע וזורע בתוכה כל מין שירצה היתה קרחת אחת או שתים זורען חרדל שלש לא יזרע חרדל מפני שהיא נראית כשדה חרדל דברי ר"מ (שם פ"ב מ"ט) פירשו כל המפרשים דלר"מ כיון שכל מין זרוע בית רובע ה"ל שדה בפ"ע והתורה לא אסרה רק לזרוע ב' מינים בשדה אחת דבכה"ג הוא דה"ל ערבוביא אבל שתי שדות משני מינים לא אסרה תורה וא"צ שום הרחקה ואפי' מדרבנן מותר מיהו לפי ענ"ד אף לר"מ צריך מה"ת הרחקה ששה טפחים כמו שיתבאר להלן בסוף ביאור דברי חכמים ובאמת צריך להניח מכל קרחת ג' טפחים פנוי ויותר נ"ל דמעליותא דבית רובע היינו משום דחלוקות הקרחות הוא עי"ז שאין חרישתן שוה שזו שתי וזו ערב זו שתי וזו ערב דמהני לענין כלאים כדאיתא שבת פ"ה) לענין ירקות וה"ה

לענין תבואה וכשיש בכל אחת בית רובע ניכר יותר שינוי החרישה ובכה"ג א"צ שום הרחקה ועמש"ל בהא דמשרין וכן הוכחתי בהכרח ממתניתין דשם פ"ב מ"י כמוש"נ ופי' בית רובע היינו רובע הקב שהוא אחד מכ"ד בסאה ואיתא בתוספתא הובא בר"ש כמה היא בית רובע יו"ד אמות ומחצה מרובעות ר' יוסי אומר אפי' ארכו כשנים ברחבו ונ"ל דצ"ל בדברי ת"ק יו"ד אמות וחומש שכשתחלוק מרובע שוה הצלעות שמחזיק בית סאה ורובע הקב לכ"ה חלקים היינו שתחלוק ד"מ ממזרח למערב לחמשה חלקים ומדרום לצפון לחמשה חלקים 5 · 5 = 25 יהי' כל חלק רובע הקב א' מכ"ד בסאה ויהי' שטחו עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקירוב כי בית סאה היא חמשים על חמישים כדאיתא (עירובין כ"ג) ובכ"ד וזורע בכ"א מהם כל מין שירצה ולר' יוסי יכול לחלוק מרובע שמחזיק בית סאה דהיינו חמשים על חמשים כנ"ל לכ"ד חלקים ד"מ ממזרח למערב לששה חלקים ומדרום לצפון לארבעה חלקים ויהי' כל חלק ג"כ רובע הקב ושטחו יהי' רוחב שמונה אמות ושליש באורך שתים עשר וחצי ואם יש לו מרובע ארוך רחב חמשים וארוך חמשים ושתים אמות וחצי טפח דהיינו ג"כ בית סאה ורובע יכול לחלקו לכ"ה חלקים ד"מ ממזרח למערב לחמשה ומדרום לצפון לחמשה ויהי' כל חלק בית רובע ושטחו יהי' רוחב עשר אמות באורך עשר אמות ושנים טפחים וחצי מהטפחים שהן ששה באמה ויכול לזרוע בכ"א מאותן החלקים כל מין שירצה דה"ל שדה בפ"ע כנ"ל היתה קרחת אחת או שתים זורען חרדל פי' דלזרוע בתוך השדה קרחת אחת או שתים ממין אחר אסור משום דה"ל חבוש פי' מלשון חבוש בבית האסורים וכמו שיתבאר להלן רק חרדל מותר והטעם דחרדל אין אדם זורע בתוך שדהו לקיים רק לבדוק שדהו אם ראוי' היא לחרדל ולבסוף הוא מניחה לחרוב והכל יודעים מזה וליכא אפילו משום מראית העין וכנ"ל (שם מ"ז) בפשתן וכמו שיתבאר להלן אבל שלש לא יזרע ע"מ לבדוק שדהו דהרואה אומר שע"מ לקיים זורע ואסור מדרבנן משום מראית העין ואצטריך לפרושי שלש לא יזרע דאי לא הוה תני לה ה"א דה"ה שלש מותר אלא אורחא דמלתא תני אחת או שתים קמ"ל שלש לא יזרע וחכ"א תשע קרחות מותרות עשר אסורות שם במשנה ויתבאר בסמוך ר' חזקי' ר' יוסי בשם ר' יוחנן על ראשה רמ"א אפי' חבושות אפילו סמוכות ורבנן אמרי ובלבד שלא יהיו לא חבושות ולא סמוכות היאך עבידא חלת ותרתי וחדא ותרתי וחדא ירושלמי שם על ראשה פי' קאי ופירשו המפרשים וכנ"ע דהיינו דחכמים דאמרי תשע קרחות מותרות לא קיימי אדינא דקרחות דחרדל דמתניתין קיימי דהיינו אדינא דקרחות דרישא דס"ל לר"מ דזורע את כולן עלה אמרו חכמים תשע מותרות עשר אסורות אלא דא"א לומר דקיימי אקרחות דר"מ ממש דהיינו מקרחת

לבית רובע דא"כ בכ"ה קרחות מרובעים ממש כנ"ל נהי דס"ל דבעינן הרחקה מ"מ הא בהרחקת בית רובע וודאי סגי וא"כ יכול הוא לזרוע עכ"פ י"ג מהכ"ה שלשה משורה הראשונה ושתים משורה השני' שלשה משלישית שתים מרביעית ושלשה מחמישית ואי בכ"ד קרחות שנעשו מבית סאה מרובעת שכל קרחת היא מרובע ארוך כנ"ל לר' יוסי דס"ל אפי' ארכה שנים כרחבה יזרע י"ב קרחות ולת"ק דבעי דווקא מרובעות לא יזרע רק שש וכן לא יתכן ג"כ עפ"י כ"ז גם בשארי אופנים בקרחות לבית רובע ולכך פירשו דקיימי אכ"ה קרחות שנעשו מבית סאה ונמצא שאינו מגיע לכל קרחת בית רובע כנ"ל ומ"ש הר"ש שחולק בית סאה לכ"ה קרחות ומגיע לכל קרחת בית רובע בלתי מובן כלל ובכה"ג שאין בכל קרחת בית רובע ס"ל לחכמים דאסור לזרוע מהם רק תשעה ובביאור התשעה קרחות שזורע דעת כל המפרשים דהיינו ראשונה שלישית וחמישית משורה הראשונה וכן משורה השלישית וכן משורה החמישית אלא שדעת הרמב"ם היא שאינו מחלק הבית סאה לכ"ה קרחות שוות אלא התשעה קרחות של זריעה עושה כ"א מהן מבית רובע והמותר ט"ז קרחות פחותות מהן ונמצא עפ"י הנ"ל שבית רובע מרובע הוא עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש שבין כל שתי קרחות זרועות יש ריוח תשע אמות ושלשה חומשין וחצי ולפי כ"ז לא מצינו שום היתר בכה"ג לזרוע בלי שום הרחקה אלא שלפי ענ"ד כ"ז תמוה א) דא"כ ה"ל לחכמים למימר אינו זורע אלא תשע ותו לא מידי ב) איך קיימי אקרחות דכ"ה לבית סאה הא לעיל במשנה לא הוזכרו כלל קרחות אלו ג) דכללא דהירושלמי דחכמים ס"ל שלא יהיו לא חבושות ולא סמוכות אינו מספיק לדינא דלא יזרע אלא תשע דהא כשיזרע י"ג או י"ב מהן ג"כ לא יהיו לא סמוכות ולא חבושות דנגיעת הקרנות וודאי אינו אוסר כלום כמו שיתבאר להלן וגם מסקנת הירושלמי דהיאך עבידא תלתא כו' דהיינו ע"כ לפרש אותן התשעה דמותרות לחכמים בלתי אפשר כלל ליישב ד) ק"ל הירושלמי דאמתניתין פ"ב מ"י בהא דתבואה בתבואה בית רובע כמוש"ל בביאור התוספתא דעבודת ירק בירק ע"כ נראה לפי ענ"ד דחכמים אירשא דרישא קיימי אהא דאמר ר"מ דעושה כ"ד קרחות לבית סאה וזורע כולן ממינים שונים ע"ז אמרו חכמים דאינו מותר לו לעשות רק תשעה קרחות לבית סאה ולזרוע כולן ממינים שונים בלי הרחקה והיינו שחולק את בית סאה ממזרח למערב לשלשה וכן מדרום לצפון לשלשה ויגיע לכל קרחת שני שלישי קב ולכך עולה נכון שהוצרכו לומר בלשון משנתנו דאי הוה אמרי לא יעשה רק תשע ה"א תשע ולא י"ב או ולא ט"ז משום דא"א לחלק בית סאה רק בענין זה וא"א לחלק בית סאה לעשרה חלקים מרובעים שוים אבל אם הי' לו מרובע שמחזיק סאה ושלשה חומשי סאה דהיינו שמונה חומשי סאה

חולקו לששה עשר מרובעי' שוה היינו שחולקו ממזרח למערב לארבעה ומדרום לצפון לארבעה חלקים ויעלה לכל חלק חצי חומש סאה דהיינו עשרה לבית סאה ומותר לזרוע כונן ממינים שונים בלי שום הרחקה ביניהם קמ"ל תשע מותרות עשר אסורות והא דאמרינן בירושלמי לדברי ר"מ אפילו חבושות כו' ולדברי חכמים ובלבד כו' הא דחכמים לא קאי אקרחות דידהו אלא דהגמ' מפרש דינא דהכ"ה קרחות דר"מ לרבנן ולפי"ז נ"ל דכוונת תיבת ארישא אינו דחכמים קיימי ארישא אלא דחזקי' עצמו מפרש למלתיה דהוא קאי ארישא פי' אקרחות דר"מ וה"פ דלדברי חכמים בקרחות דר"מ צריך שאותן הזרועות לא יהיו חבושות כמו שמתיר ר"מ ולא מבעיא דקפדי אחבישה אלא אפילו אסמיכה נמי קפדי ומפרש היאך עבידא פי' איך יהיו קרחות דר"מ זרועות לחכמים ומסיק תלתא כו' נ"ל לברור שיש כאן ט"ס שהמעתיק טעה בזה להגי' כמו שלפנינו שסבור שצריך שיעלה לסכום תשעה ובאמת חכמים מתירין בקרחות דר"מ לזרוע מהן י"ג כנ"ל וצ"ל תלתא ותרתי תרתי ותלתא חדא פי' בשורה ראשונה שלש בשניה שתים ולא יהיו נוגעים רק בקרנות דאין בזה שום קפידא כמו שיתבאר ופי' תיבת תרתי היינו שעושה כן ב"פ דהיינו שכופל סדר זה בשורה שלישית ורביעית ואח"כ זורע תלתא חד זמנא והיינו תלתא בשורה החמישית ויש להעיר בזה א) כמו דלרבנן בעינן הרחקת בית רובע בקרחות דר"מ כמו כן לר"מ צריך הרחקת בית רובע בין קרחות פחותות מבית רובע ואם היינו עם הזרוע או לבד הזרוע יתבאר להלן ב) הרחקת בית רובע למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' היינו רק מדרבנן אבל ללקות אינו לוקה רק בזרע שני מינין בתוך ששה טפחים כדאיתא בירושלמי ספ"ק ופ"ג ויובא להלן גם יובא להלן דלגרעינין יחידים או לשורה של גרעינין יחידים אף מדרבנן א"צ בית רובע וכ"ז כתבתי לשיטת המפרשים דלר"מ בכ"ד קרחות לבית סאה א"צ שום הרחקה מיהו לפי ענ"ד נ"ל דהרחקת ששה טפחים בעינן בכ"ע לכו"ע מה"ת וכבר כתבתי לעיל דברי הכ"מ דאינו לוקה רק בזרע שני המינים במפולת יד כאחת ראב"י אומר אפילו כל שדהו בית כור לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת שם במשנה ונלפענ"ד דקאי אהא דר"מ דעושה קרחת אחת או שתים חבושה בתוך שדהו וזורען חרדל וראב"י ס"ל דאפילו בבית כור אינו עושה רק קרחת אחת לזרוע בה חרדל אבל שתים אסור כמו בשלש לר"מ כל שהוא בתוך בית רובע עולה במדת בית רובע אכילת הגפן והקבר והסלע עולין במדת בית רובע (שם פ"ב מ"י) הר"ש והרמב"ם פירשו שעולין לשיעור בית רובע שצריך להרחיק בין שני זרעים וזה דבר תימא לפענ"ד דודאי פשוט הוא דאם כל הבית רובע אינה ראויה לזריעה מ"מ הא איכא הרחקה ועמש"ל בהא דמ"ח דפרקין ע"כ נראה כמו"ש בש"א דאהא דר"מ קאי

דס"ל דקרחות לבית רובע א"צ שום הרחקה ביניהם משום דכ"א מהן ה"ל שדה בפ"ע עלה מפרש המשנה דאף שאין כל הבית רובע זרוע וגם אינו ראוי לזריעה מ"מ ה"ל כבית רובע זרועה וא"צ הרחקה כשיש מקום פנוי בית רובע לצד השני ולפי ענ"ד נ"ל כמוש"ל דאף חכמים דפליגי אדר"מ לא פליגי רק בטובא קרחות אבל בשתי קרחות שיש בכ"א בית רובע אף חכמים מודים דיכול לזרוע שני מינין בלי הרחקה ביניהם אכילת הגפן היינו עבודת הגפן יחידי ששה טפחים סביב לענין כלאי הכרם כדאיתא שם פ"ג מ"ז פ"ו מ"א ואיתא בירושלמי דמקום הגפן עצמו אינו מצטרף תבואה בתבואה בית רובע שם במשנה ובירושלמי איתא עלה ובלבד שלא תהא חבושה מארבע רוחותי' כל המפרשים פי' מתניתין לענין הרחקה ולפי"ז בחבושה מד' רוחותי' אף הרחקת בית רובע לכל צד לא מהני ולפי מש"ל נ"ל דמתניתין לענין שיעור שדה מתניא וכפלה המשנה ענין זה משום דמסיק עלה דיני ירק ולפי"ז לא אסר הירושלמי חבושה רק בלי הרחקה אבל ע"י הרחקה שרי ולפי מש"ל דבכ"ע לכו"ע בעינן הרחקת ששה טפחים א"כ מה שאסרו בזה חבושה היינו אף ע"י הרחקת ש"ט ולפי מש"ש לעיקר דשם מותר בלי הרחקה כלל רק ע"י שינוי החרישה שתי וערב לא אסרו חבוש רק בכה"ג דהיינו בלי שום הרחקה ועמש"ל בביאור המשנה דשם פ"ב מ"י בענין ירק בירק ש"ט הוכחה לזה אלא שיש לעיין אליבא דמאן אי אליבא דר"מ דקרחת הא לא קפיד אחבישה כנ"ל ואי אליבא דחכמים הא חכמים אסרי אפילו סמוכים ולפי מ"ש מקודם דמודו רבנן בשתי קרחות דליכא ערבוביא כיון דליכא רק שני מינין א"ש כמו"ש היה ראש תור נכנס בתוך של שעורים מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו (שם פ"ב מ"ז) פי' ראש תור היינו חוד מתמונת משולש ומלשון המשנה משמע דאף שנכנס לתוך השעורים מותר והרמב"ם העתיק דכשהזויות נוגעות בצלע של זרע אחר מותר וכ"ש כששתי זויות נוגעות זו בזו דמותר ונ"ל דאף לפי מש"ל דבכ"ע בעינן הרחקת ש"ט מ"מ בראש תור וודאי לא בעינן שום הרחקה ולא שינוי דחרישה שתי וערב ר"ל בשם חזקי' אומר ראש תור הבא מחורבה מותר א"ר יוחנן ל"ש אלא היה ר"ת הא ר"ת הבא מחורבה אסור חזקי' אמר מי שיש לו בית רובע וכ"ש אותו כ"ש זורע לתוכו כל מין שירצה אר"י אינו זורע לתוכו אלא מין אחד לבד אר"ז מודה ר"י שאם היה בית רובע ומחצה שהוא זורע חצי רובע מכאן וחצי רובע מכאן אותו חצי רובע נידון לכאן ולכאן מתניתא פליגא על ר"י היו לו שדות אחת זרועה חטין ואחת זרועה שעורים מותר להביא תלם בינתים ולזרוע אחת חטה ואחת שעורה מפני שהחטה נראית כסוף שדהו של חטים ושעורים כסוף שדהו של שעורים מה עביד לה ר' יוחנן פתר כראב"י דראב"י אמר אפילו חטה אחר חטה נכנסת לתוך של שעורין ושעורה אחר שעורה נכנסת לתוך

של חטין מותר מפני שהחטה אחר חטה הנכנסת לתוך של שעורין חטה ושעורה אחר שעורה הנכנסת לתוך של שעורין אבל אם היתה חטה אחת מובלעת בשל שעורה או שעורה אחת מובלעת בשל חטין אסור (שם בגמ') ראש תור הבא מחורבה נ"ל דהיינו שהזרוע אינו רק חוד ותמונת המשולש משתלמת ע"י מקום חרוב ופנוי אשר הבלתי זרוע עם הזרוע יחד הן בתמונת משולש שהחוד ממנו נכנס לזרע אחר לחזקי' מותר ולר"י אסור ופי' ג"ש אלא היה ראש תור אין כוונתי להוכיח דעתו מלשון היה אלא מלשון ראש תור כלומר דווקא כשהיה ר"ת פי' ר"ת זרוע הכל אותו כ"ש זורע לתוכו כל מין שירצה נ"ל דאין זה מדין ראש תיר דהא אפילו ר"ל בעי שתשלים חורבה להחוד דהיינו כ"ש אנא דס"ל דכיון דמין אחד זרוע בשדה שלמה אף שהשני אין לו שדה שלמה ל"ה כלאים ולפי מש"ל דבכ"ע לכו"ע בעינן הרחקת ש"ט נ"ל דה"נ צריך להרחיק בתוך הבית רובע שלו ששה טפחים ולפי מש"ש לעיקר דא"צ הרחקה רק חרישה שתי וערב ה"נ איירי בכה"ג מודה ר"י כו' אותו ח"ר נידון לכאן לכאן פי' דנר"ג וודאי הדין כן דהחצי רובע מצטרף לאחת מהשתי בית רובע והבית רובע השני' הזרוע לא גרע מכ"ש ומותר במין אחר אלא אפילו ר"י מודה בזה משום דאותו ח"ר הפנוי נידון לכאן ולכאן וה"ל כמו שיש בכ"א מהן בית רובע וא"צ הרחקה וכבר כתבתי דנ"ל דאפילו חכמים דפליגי אדר"מ בטובא מינין מודו בשני מינין ולפי כ"ז לכו"ע א"צ הפסק בית רובע בין שני מינין רק בצירוף אחד מהם היותר גדול לר"ל ולר"י בצירוף המין היותר פחות ירק בטובא קרחות וטובא מינין בעו חכמים הרחקת בית רובע בין קרחת דבית רובע לקרחת דבית רובע ונ"נ דכשכ"א מהם זרוע פחות ממחצה כשיש ביניהם כדי להשלים כנ"ל שרי אבל כשאין ביניהם כדי להשלים להזרוע רק שיש להשלים מהצדדין בעינן שתהא זרוע חצי בית רובע כמוש"ל בדיני הירקות בענין ערוגה וידובר מזה עוד להלן בענין שורה של ירק בתבואה ולזרוע אחת חטה ואחת שעורה נ"ל דהיינו שזורע לאורך התלם חטה ושעורה בסירוגין זאח"ז אחת אחת אי שורה של גרעינים יחידים של חטים הולכת מהשדה של חטין להשעורים ושורה של גרעיני שעורים יחידים הולכת משל שעורים להחטים ובביאור הקושיא דמזה על ר' יוחנן נ"נ דס"ל להש"ס דדינא דענין זה כדין ראש תור בחורבה ולפי"ז אף למ"ש מקודם דבכ"ש הסמוכה לבית רובע צריך הרחקה דששה טפחים מ"מ בענין זה א"צ שום הרחקה כלל פתר לה כראב"י פי' דפלוגתא דתנאי היא וההיא מתניתא כראב"י ור"י דאמר כרבנן דפליגי עלי' דראב"י ובדברי ראב"י נראה שיש ט"ס וכצ"ל אפילו חטה אחר חטין כו' ושעורה אחר שעורין כו' מפני שהחטה אחר חטין כו' חטין ושעורה אחר שעורין הנכנסת לתוך של חטין שעורין שלו חטין ושל חבירו מין אחר מותר לסמוך

לו מאותו המין שלו חטין ושל חבירו חטין מותר לסמוך לו תלם תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר רש"א אחד ז"פ ואחד כל המינים ר' יוסי אומר אף באמצע שדהו מיתר לבדוק בתלם של פשתן (שם במשנה) מותר לסמוך לו מאותו המין פי' הר"ש בפי' הא' דהיינו ממין שלו דממין אחר של שדה חבירו א"צ הרחקה כמוש"ל מהרמב"ם ולפי כל הנ"ל צ"ל דהיינו בשאין בכ"א מהם או שאין בא' מהן שיעור בית רובע דבכה"ג אף בשלו מותר והראב"ד השיג ע"ז דלא התירו רק בכה"ג ששתי השדות היו זרועות בהיתר וכ"ז דחוק והעיקר כפי' השני של הר"ש וכמו שפי' הרמב"ם בפירושו דהיינו ממין של חבירו מותר לסמוך לשדהו בלי הרחקה והטעם שמצטרף מה שסומך לשדה חבירו וכיון דע"י צירוף זה יש בכ"א מהמינים כשיעור שדה מותר ויש לעיין דמשמע הא בלא סברא דצירוף לשל חבירו אסור כשאין באותו התלם שיעור שדה וקשיא לחזקי' דס"ל דא"צ שדה דבית רובע מותר לסמוך כ"ש ממין אחר כנ"ל ונ"ל דלחזקיה צ"ל דאיירי בדליכא בהמין הזרוע של זה שבא לסמוך שיעור בית רובע וגם ליכא במה להשלים מצד השני לבית רובע כנ"ל ומ"מ מותר לסמוך לו ממין של חבירו כשע"י זה הצירוף יהיה בשל חבירו בית רובע ולפי מש"ל בכ"ע צריך מיהו הרחקה דששה טפחים ולפי מש"ש לעיקר דא"צ שום הרחקה רק חרישה שתי וערב ה"נ בכה"ג איירי תלם של ז"פ ולא תלם של מין אחר ואף כשהשדה ש"ח יש בה בית רובע ואפילו לחזקיה דס"ל דמותר לסמוך כ"ש ממין אחר מ"מ שאני הכא דה"ל חבוש דאף ע"י שדה חבירו נעשה חבוש והא דמותר בתלם של ז"פ היינו במתכוין לבדוק שדהו ולא ע"מ נקיים דסתמא דמלתא אינו עושה כן לקיים משום דמזיק לתבואה כשמניחו עד שיתגדל אבל שארי מינין אסור אפילו ע"מ שלא לקיים רק לבדוק שדהו משום מראית העין ומשמע דרק בינו לבין חבירו מותר בז"פ דמסתמא חבירו לא יניחנו לקיים אבל בתוך שדהו אסור עכ"פ משום מראית העין מדרבנן דמ"מ לפעמים שבשל עצמו אינו חושש וזורע לקיים ואיכא משום מראית העין וצ"ל דפשתן אינו מזיק כ"כ כחרדל דבחרדל הא התירו בכה"ג אף בשלו כנ"ל ועמ"ש מענין זה במשנה שלאח"ז ר' שמואל בשם ר' זעירא דר"ש היא דר"ש אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו רב אמר אין אדם חובש דבר שאינו שלו א"ר יונה אתיא דרב כר"ש כמה דר"ש אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כן רב אמר אין אדם חובש דבר שאינו שלי ברם כרבנן לא אתיא (ירושלמי שם) דר"ש היא דר"ש אמר כ' נ"ל דצ"ל דאמר פי' דיש להסתפק במלתי' דר"ש איך כוונתו אם בכ"ע מותר אם בכ"ע אסור לזה אמר דר"ש דהכא היינו ההיא דר"ש דאמר אין אדם מקדיש כו' במסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו דלא קידש (שם פ"ז מ"ה) וה"נ אין אדם חובש דבר שאינו שלו וא"כ בכ"ע מותר מיהו

לפי"ז מוכח דר' שמואל ס"ל כחזקי' דמותר לסמוך כ"ש ממין אחר לבית רובע והנ"ל די"ל דאיהו מספקא לי' בהא דחזקי' ואמר עלה דר"ש דאין להוכיח דוודאי לאסור בכל ענין קאמר דהא חבוש וודאי אסור עלה אמר דיכול להיות דבכ"ע להיתר אמר וכחזקי' ומשום חבוש ל"ק דר"ש לטעמי' אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע אבל סומכין לשדה ירקות חרדל וחריע (שם פ"ב מ"ח) היינו ג"כ שלא ע"מ לקיים דאין זורעין בכה"ג לקיים דמזיק לשארי זריעות מיהו לתבואות דאינו מזיק כ"כ ואינו ניכר דאינו לקיים רק לבדוק שדהו או לשא"ד אסיר מדרבנן אבל לשדה ירקות דמזיק טובא ניכר לכל ושרי ויש לעיין דהא להלן שם במ"ט איתא דבקרחת אחת או שתים זורע חרדל ומשמע דהיינו אפילו בתבואה וי"ל דבתוך התבואה מזיק טפי כשיגדל וניכר לכל שאיני זורע לקיים אבל לסמוך אינו מזיק כ"כ ואסור בתבואה והא דנקט הכא חרדל וחריע ובהא דקרחת לא נקט רק חרדל לבד צ"ל דכך היה מנהגם לסמוך בחרדל או חריע אבל בתוך התבואה לא היו נוהגין בחריע ויש לעיין לחזקי' הא לשדה מותר לסמוך כ"ש ממין אחר וצ"ל דהיינו בענין דה"ל חבוש ואפ"ה לירקות שרי ולפי מש"ל דהיינו רק ע"י חרישה דשתי וערב י"ל דהכא איירי בלי שינוי דחרישה שתי וערב ובירושלמי איתא כיני מתניתין אין מקיפין הא לסמוך סומכין ופי' המפרש דלהקיף היינו לסבב דאסור משום חבוש בתבואה אבל לסמוך סומכין כיון דל"ה חבוש ונ"ל דלחזקי' צ"ל דלסמוך סומכין היינו אפילו שאר מינין או דהיינו דאף לחכמים דפליגי אר"י וחזקי' מודו בחרדל וחריע דמותר לסמוך ועי' מש"ל בזה בביאור הירושלמי וקצת נ"ל דלשון מקיפין דהכא היינו מלשון אין תורמין שלא מן המוקף דהיינו נוגע אבל לסמוך בקרוב בלא הרחק בית רובע מותר מתניתין דר' יהודה היא דתני אין מקיפין חרדל וחריע אלא להחיות בלבד דברי ר"מ ר' יהודה אומר לכל מקיפין חרדל וחריע חוץ מן התבואה רש"א לכל מקיפין חרדל וחריע רשב"ג אומר ערוגות קטנות של ירק מקיפין אותו חרדל וחריע (שם) אלא להחיות הר"ש העתיק לחסיות והן הלוף השום והבצלים כדאיתא (נדרים נ"ח ב') ואולי צ"ל אין מקיפין חרדל וחריע להחיות אלא לחסיות בלבד דנוהגין היו לזרוע סביב השדות בשביל החיות כדאיתא (ב"ב ל"ו ב') ע"ש ערוגות קטנות של ירק מקיפין אותן כו' להפי' שכתבתי דהיינו מלשון אין תורמין שלא מן המוקף צ"ל בזה מקיפין להן כו' וקולא דערוגות קטנות משום דלערוגות קטנות מזיק יותר וניכר יותר שאין דעתו לקיום תני מותר הוא אדם לזרוע בתוך שדהו שורה של חרדל וחריע ובלבד שיעשה אורך השורה אורך עשר אמות ומחצה על רוחב מלואו א"ר לעזר לא שנו אלא בשדה קטנה אבל בגדולה לא איזו היא גדולה ואיזו היא קטנה אם יש בין בד לבד בית רובע זו היא גדולה ואם לאו זו היא קטנה לית הדא

פליגא על דרבי יוחנן דר"י אמר ראש תור הבא מחורבה אסור תמן נזרעים וכאן לירקות אע"ג דר' יוחנן פליג בזרעים מודה הוא הכא בירקות (שם בגמ') עשר אמות ומחצה נ"ל דצ"ל עשר אמות וחומש דהיינו שיעור בית רובע כנ"ל ופי' רוחב מלואו עי' (כלאים פ"ג מ"ג) ומש"ש וצ"ל דהאי תנא ס"ל כר' ישמעאל דשם דע"מ לקיים בעינן דווקא מפולש אם יש בין בד לבד פי' המפרש דהיינו בין קצה ענף אילן זה לקצה ענף אילן זה העומדין בשני צדי רוחב השדה לסי' רוחב השדה והענפים בולטין לרוחב השדה לית הדא פליגא על דר"י כו' ביאור זה קשה לי מאד והנ"ל דצ"ל דקאי אהא דאמרינן לעיל אבל לסמוך סומכין ומשמע להו דהיינו סומכין כל המינים דאל"כ מנ"ל דמתניתין לא איירי בלסמוך וקשיא לר' יוחנן דאמר מי שיש לו בית רובע וכ"ש אינו זורע באותו הכ"ש רק ממין הבית רובע והא דנקט דר"י אמר ראש תור הבא מחורבה אסור צ"ל לפי ענ"ד דס"ל להש"ס דענין דראש תור הבא מחורבה וענין דמי שיש לו בית רובע וכ"ש שוין בדינם וכן משמע מלשון פלוגתייהו לעיל וצ"ע בביאור סברא זו והביאו מימרא זו לקיצור הלשון ומתרצינן דמודה ר"י בירק לתבואה דמותר וצ"ע בטעמא דמלתא גדר יש בו להקל ויש בו להחמיר היאך עבידא פחות מבית רובע מוקרח בתוך שדה תבואה אסיר לזרוע בו הקיפו גדר מותר בית רובע בבקעה מותר לזרוע בו שני מינין הקיפו גדר אסור (שם בירושלמי) פחות מבית רובע כו' משמע הא בית רובע מותר וצ"ל דהיינו באינה חבושה מד' רוחותי' דבחבושה מד' רוחותיה אסור כנ"ל ואולי צ"ל בית רובע מוקרח דאסור משום חבוש והא דבבית רובע בבקעה מותר לזרוע בה שני מינין היינו משום דבבקעה יש לצרף קרקע בורה לכ"א מהב' מינים עד שיהי' שם בית רובע ומותר אף מדרבנן ככל הנ"ל הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין בש"א שלשה תלמים של פתיח ובה"א מלא העול השרוני וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו (שם פ"ב מ"ו) לשון משר מלשון והי' העקוב למישור (ישעי' מ') ותלם של פתיח כתב הר"ש מלשון יפתח וישדד אדמתו (ישעי' כ"ח) ופי' מפרש הירושלמי שלשה תלמים של מחרישה ונראה דחריץ המחרישה נקרא תלם כדמוכח מהא דשם פ"ג מ"ב התלם ואמת המים כו' ופי' כ"ז במה שלאח"ז ר"ז בשם ר' חייא רובה עושה שתי אמות על שתי אמות ומיצר והולך אפילו כ"ש א"ר יונה הדא דתימר בעשוי' משרין אבל בעשוי' משר אחד לא בדא ואתיא כיי פי' כהא דאמר ר' ינאי יכיל אנא למזרע חקלאי חמשין מינין כ"ה מכ"א וכ"ה מכ"א (ירושלמי שם) פי' מיצר והולך פשוט כהמפרשים שהרוחב שתי אמות הולך ומתמעט עד כל שהוא ובביאור זה דעת הר"ש והרמב"ם ומפרש הירושלמי דהיינו שמרחיק בין כל מין ומין ב' אמות ובביאור תמונת שטח ההרחקה פי' הר"ש שאינו מרחיק מרובע משתי אמית על

שתי אמות אלא התחלת הריוח היא ב' אמות ומיצר והולך עד כ"ש בסיף ב' אמות אורך ואח"כ שני המינין סמוכין זל"ז בלי שום הרחקה ומותר והרמב"ם ומפרש הירושלמי כתבו דבתחלה עושה מרובע ב' אמות על ב' אמות ואח"כ רוחב הריוח הולך ומתמעט עד כ"ש בסוף השדה ולפי כ"ז נראה דהמשרין הן החלקים הזרועין שבין תמונת אותן ההרחקות וכ"ז בלתי מתקבל וגם הירושלמי דיכיל אנא למזרע חקלאי חמשין מינין כו' דמשמע דבשדה דחמשים על חמשים איירי שהן כ כה מים שתי אמות דמקמי הכי איני יודע איך לפרש לפי"ז דהא משמע להדיא וכן מפורש בתוספתא שהובא בירושלמי כמו שיובא להלן שהמשרין הזרועים כ"א מהם מחזיק חמשים אמה על אמה או ארוך חמשים אמה כמו שיתבאר והעיקר לפי ענ"ד כמו"ש בש"א בשם החסיד דכל משר הוא רחב שתי אמות ולפי הגי' הנ"ל שלפנינו הי רובע שתי אמות על שתי אמות והולך ומתפשט ומתמעט ברחבו עד כ"ש בסיף השדה וזורע כל המשרין בני שום הרחקה במינים שונים כמו בקרחות דלעיל לר"מ ואף רבנן דשם מודו בזה דבשדות ארוכות יש להקל יותר מבמרובעים ולפי מש"ל דמ"מ צריך הרחקה ש"ט או חרישה שתי וערב ה"נ בכה"ג איירי ולפי"ז מתבאר הירושלמי הנ"ל היטב ואיך כל משר עד סופו לפי הגי' הנ"ל שלפנינו בשדה דחמשים על חמשים היא מ"ח אמות כיצד חולק את השדה לכ"ה רצועות כל רצועה שתי אמות רוחב באורך חמשים וחולק כל רצועה ברוחב לשני משרין זה נגד זה ויותר נ"ל קצת דצ"ל שתי אמות שתי אמות כלומר שחולק כל שדהו לחלקים שוים שכל חלק מחזיק ב' אמות רוחב באורך חמשים ואח"כ חולק כל א' מהרצועות לב' חלקים באלכסון דהיינו לב' משרין זה נגד זה ויהיה אורך כל משר לפי"ז חמשים אמה ופי' דבמשר אחד לא בדא כלומר בזה אין הדין כן נ"ל דהיינו דאיני יכול לעשות משר אחד בתוך שדהו ולזורעו ממין אחר דה"ל חבוש וקצת נ"ל דהפי' הוא דאסור לזרוע ממין אחר אפילו רצועה שלמה דהיינו רחבה שתים באורך חמשים דזה ג"כ בכלל משר אחד דהיינו משר אחד בכ"א משני הצדדין שזה כנגד זה אבל שלשה משרין מותר דהא יהיו יותר מבית רובע וה"ל שדה בפ"ע וא"צ הרחקה אף לחכמים דר"מ דקרחת דבשדה ארוכה יש להקל יותר והיינו לזורען כולן ממין א' ולענין לזורען מינים שונים עי' מש"ל בזה תו איתא שם בירושלמי אף בשתי שדות כן מעתה אפילו בינו לבין חבירו מיתר אף בחורבה כן אי ייבא כיי דאמר ר"ל בשם חזקיה ראש תור הבא מחורבה מותר.

אף בשתי שדות כן נ"ל דקאי אאיסור דמשר אחד בתוך שדהו דאף בין ש שתי שדות אסור לעשות משר אחד כמו בתוך שדה אחת אפילו בינו לבין חבירו מותר נ"ל דצ"ל אפילו בינו לבין חבירו כן פי' דה"נ אסור לעשות משר אחד בין שדה שלי לשדה של

חבירו דחבירו נמי משוי ליה חביש כנ"ל ואף בחורבה כן פי' אסור לעשות משר א' סמוך לשדהו שאינה עשויה משרין אף שיש שם שדה חורבה אצל המשר דל"ה חבוש מ"מ אסור כיון דליכא בהמשר שיעור שדה או ייבא כי י דאמר ר"ל כו פי' או יהא בזה כהא דאמר ר"ל כו' דר"ת הבא מחורבה מותר דהיינו שהמשולש אינו זרוע ורק החוד זרוע מ"מ מותר משום דהחורבה מצטרף להזריע למהוי ראש תור ה"נ החורבה מצטרפת להמשר לשיעור שדה ומותר ונ"ל דהיינו כשהחורבה חרושה במשרין כנ"ל תו איתא שם רבי אומר מתחיל בית רובע ומיצר והולך עד שלשה תלמין של פחות ולית ליה לרבי תבואה בתבואה בית רובע תמן במרובע וכאן במשר ולית להו לרבנן משר צ"ל ולית ליה לרבי משר א"ר יודן סוף משר לרבי תחילת משר לרבנן ר' לעזר שאל היתה שדה קטנה מהו נשמעינה נה מן הדא ר' לעזר בר"ש אבא יוסי בן יוחנן איש ינוח בגדולה חמשים אמות ובקטנה עפ"י רובה מה אם אלו שנתנו שיעור לגדולה לא נתנו שיעור לקטנה חכמים שלא נתנו שיעור לגדולה לא כ"ש שלא יתנו שיעור לקטנה שדה קטנה מהו המפרש בעל התוספאה פי' דגדולה היינו שהיא יותר מחמשים אמה שדי במשר אורך חמשים אמה ובקטנה שאין בה חמשים אמה כמה יהא אורך המשר ומסיק שדיו ברוב אורך השדה ולפי מ"ש בענין המשרין נ"ל בזה פי' א) כשיש שדה קצרה שאין בה חמשים משרין כנ"ל ד"מ שאין בה רק שני משרין או שלשה והיא בין שדות זרועות שלא במשרין אם הדין שיכול לזרוע אותו המעט משרין כל משר ממין שירצה בגדולה חמשים אמות לפי' הנ"ל צ"ל בגדולה חמשים חמשים אמות פי' חמשים משרין שכ"א מהם מחזיק חמשים אמה על אמה ובקטנה עפ"י רובה פי' ובקטנה עושה משרין כפי מה שעולה לפי רוב גודלה מה אם אלו שנתנו שיעור לגדולה פי' שאמרו שבגדולה יש בה חמשים משרין לא נתנו שיעור כמה משרין לפחות יהיה בה שיוכל לזורען ממינים שינים חכמים דמתניתין שלא פירשו כמה משרין יהיו בשדה גדולה לא כ"ש שלא יתנו שיעור כמה משרין יהיו בשדה קטנה הלכך כשהשדה מחזקת שלש משרין יכול לזורען ממינים שונים כדין משרין בלי הרחקה ביניהם אבל בשנים י"ל דלא סגי כמוש"ל דשנים דהיינו אחד נגד אחד י"ל דהיינו בכללא דמשר אחד לא יעשה פי' ב) דהבעיא היא באורך המשרין בשדה קצרה שא"י לעשות אורך המשרין כנ"ל ולפי' זה הא דבגדולה חמשים אמה א"צ להגיה כנ"ל אלא פי' בגדולה כל משר מחזיק חמשים אמה על אמה ובקטנה עפ"י רובה כלומר יהיה שטחה לפי רוב גודלה מיהו בכ"ע בעינן שיהיה אורך המשרין ע"ד הנ"ל ולפי"ז צ"ל בתמונת המשרין כפי הגי' שלפנינו דלפי"ז אין המשרין הולכין עד סוף השדה אלא כלין שתי אמות קידם סוף השדה דלפי הגי' והפי' שכתבתי בתמונת

המשרין שהן בתמונת משולש אריך ממש ומתפשטין עד סוף השדה ה"ל למימר ובקטנה עד סופה ותשלום הסוגיא מבואר שני מינין בבקעה שני מינין בחורבה שני מינין וחלקן גדר ר"י אמר פטור ור"ל אמר חייב מודה ר"ל בזורע ע"ג הים ע"ג פיטירה ע"ג סלעים ע"ג טרשים שהוא פטור מודה ר"ל בזורע ע"מ לחלקן גדר שהיא פטיר א"ר בא קרתיגניא מודה ר"ש לענין שבת עד שתנוח מתניתא פליגא על ר"י הזורע חטה ושעירה כאחת ה"ז כלאים פתר לה בנתונים בתוך ששה על ששה דאר"י אינו חייב עד שיהיו ששה על ששה מוקרחים בתוך שדה תבואה או מוקפת גדר בהדא ר' יהודה אומר איני כלאים א"ר זעירא ר' יהודה כדעתיה דר' יהודה אמר בשדה ירק טפח א"ר יוסי מאן דבעי מקשיא על הדא דר"י יליף הדא דר' יהודה מן דרבנן כמה דרבנן אמרין באיסור בית רובע לנקות ששה על ששה כן ר' יהודה אומר באיסור ששה על ששה ללקות טפח והתניא ר' יהודה מתיר וקשיא מ"ט דר"ל מכיון שהוציא מח"י לזרע חייב והא תנינן ר' יהודה אומר אינו כלאים פתר לה עד שעה שתנוח והתני ר' יהודה מתיר לא אפילו נחה ר' יהודה מתיר א"ר הילא ר"ל כדעתיה דאר"ל בשם חזקיה ראש תור מחורבה מותר מעתה אפילו שני חטין ושעורין וכן היא והא תנינן עד שיהא שני חטין ושעורה או חטה אחת ושני שעורין או חטה ושעורה וכוסמת פתר לה חטה מכאן וחטה מכאן גדר מכאן וגדר מכאן ושעורה חבושה באמצע א"ר מתנא הדא דתימר שאין שם חורבה אבל יש שם חורבה מותר ירושלמי ספ"ק אמתניתין דשם דאיירי פלוגתא דר"י ורבנן בזורע חטה ושעורה כאחת ביאור שני מינין בבקעה כו' מוכח מהקושיות דבתר הכי דהייני בזורע שני גרעינין שהן שני מינין ובקעה היינו שדה גדולה הרבה ובלתי זרועה וחורבה היינו מקום פנוי בתוך שדה זרועה ופי' חלקן גדר היינו שבשעה שהפיל הב' גרעינין היה באפשרי שלא יתחלקו ע"י הגדר ולא כיון ע"מ שיתחלקו ע"י הגדר ונתהוה שחלקן גדר וכל הני ג' אנפי איירי בנפלו בתוך ששה טפחים על ששה טפחים ומ"מ אי זרעם שלא במפולת יד כאחת היה פטור לכו"ע אף להשיטה דל"ב מפולת יד כאחת ואף אי גם בשני גרעינין הדין כן כמו שידובר לקמן דהכא איירי כשיש לכ"א מהב' גרעינין בית רובע פנוי דה"ל כשני בית רובעין זרועים דא"צ שום הרחק ביניהם והא דלר' יוחנן ראש תור בחורבה אסור כדלעיל והכא בב' גרעינין הדין כמו בראש תור כדלהלן בסוגיא זו היינו לאסור מדרבנן והכא מה"ת ללקות וכן הא דמוכח להלן כמו שיתבאר דבשתי שדות בעינן שיהיה זרוע חצי מכל שדה היינו מדרבנן או דהיינו רק בזריעת טובא גרעינין ולפי מש"ל בקרחות דאף בשתי שדות זרועין בעינן מ"מ מה"ת הרחקת ששה טפחים צ"ל דבגרעינין יחידים הדין מה"ת כמו בראש תור דא"צ שום הרחקה ובחלקן גדר איירי בענין דליכא שם בית רובע

פנוי ופלוגתייהו כל כה"ג אי מחייב משום שזרען במפולת יד כאחת דר"י פוטר ור"ל מחייב דבמפולת יד כאחת לא מה שאפשר לחלקן לשתי שדות מתניתין פליגא על ר' יוחנן הזורע חטה ושעורה כאחת כו' נ"ל דהא דר' יוחנן א"ש כר' יהודה וכדבעינן למימר אלא דלא ניחא להו לומר דר' יוחנן כר' יהודה פתר לה בנתונין בתוך ששה על ששה פי' דשע"ש מה"ת כבית רובע מדרבנן וכמו דבבית רובע וגרעין אחד מותר אף מדרבנן לזרוע שני גרעינין משני מינין בשתי הקצוות דמה שבשניהם נידון לכאן ולכאן כנ"ל ורק בבית רובע מצומצם אסור ה"נ בששה על ששה מה"ת במצומצמין אסור ובשע"ש ועוד גרעין אחד על ששה מותר מה"ת לזרוע שני גרעינין בשתי הקצוות ולפי מש"ל בקרחות דבשתי שדות זרועות בעינן מה"ת הרחקת ששה טפחים נ"ל דה"ה בששה טפחים וגרעין אחד על ששה ג"כ אסור מה"ת ופי' כאחת דקתני להשיטה דנ"ב בכלאים מפולת יד כאחת לר"ל דאיירי בבקעה וחורבה היינו דווקא במפולת יד כאחת כמו"ש מקודם ונר' יוחנן י"ל דהיינו במקום אחד דהיינו כששה על ששה כנ"ל ויותר נ"נ דבב' גרעינין באמת ל"ה כלאים רק במפולת יד כאחת ומוקרחין בתוך שדה תבואה הא דל"ה כלאים בהדי התבואה נ"ל דאיירי בתבואה שעומדת לקצור ובכה"ג ליכא כלאים עכ"פ מה"ת בהדא ר' יהודה אומר אינו כלאים נ"ל דהאי מקשה ס"ל דאין להקל בב' גרעינין משום דזה ל"ס זריעה לענין כלאים או דלא חשיב שדה לענין כלאים והלכך ע"כ בבקעה או בחורבה איירי והלכך ליכא משום כלאים כסברת ר' יוחנן ובשלשה גרעינין דחייב היינו כשזרועין כשורה והאמצעי חבוש משני הצדדין באינו מינו דבזה לא מהני צירוף שדה בורה כדלהלן בסוגיא זו אר"ז ר' יהודה כדעתי' כו' ואע"ג דשיעורא דבירק הוא פחות מבתבואה כדלהלן פ"ג מ"ב ויובא להלן מ"מ כיון דסגי בזרעים דערוגה בששה טפחים על שני טפחים לשני מינין סגי מה"ת בתבואה ששה על ששה לשני מינין ילפי מ"ש להלן בהא דערוגה עפ"י מש"ל בקרחות דבלא הרחקה צריך שינוי דחרישה שתי וערב והכא אין נראה לומר כן צ"ל דבששה על ששה איכא ג"כ הרחקה דאורייתא לר' יהודה דאיהו ל"ב הרחקה יותר מטפח דהיינו שיעור שדה לדידיה בזרעים ואולי בששה על ששה ומשהו אי כא שיעורא גם לשלשה גרעינין אף כשהאמצעי היא אינו מינו עם כ"א שבצדדיו א"ר יוסי מאן דבעי כו' פי' דלפי הנ"ל הא לר' יהודה אף בשני גרעינין אסור מיהו מדרבנן דהא ליכא כאן רק שיעורא דמה"ת ולא שיעורא דרבנן דהיינו בית רובע לכ"א מהב' מינים. ובברייתא איתא דר' יהודה מתיר והיינו וודאי אף מדרבנן וא"כ אי אי מלתיה דר' יוחנן אתי כת"ק ואיירי בנתונים בתוך שע"ש ע"כ צ"ל דר' יהודה ס"ל דבב' גרעינין ל"ח זריעה או דל"ח שדה זרועה וכמו"ש מקודם ובג' גרעינין מחייב אף כששני

גרעינין ממין אחד זרועין זה אצל זה וקשיא מ"ט דר"ל כו' פי' ועוד קשיא לזעירא דטעמיה דר' יהודה בשני גרעינין בערוגה שע"ש גדורה משום דאיכא שיעורא לשתי שדות מה"ת דהא טעמיה דר"ל דמחייב במפולת יד בחורבה או בחלקן גדר הייני משום שהחיוב בא בשעה שמוציא מת"י קידם שתנוח וא"כ אמאי פוטר ר' יהודה בשני גרעינין במפולת יד פתר לה עד שעה שתנוח נ"ל דצ"ל פתר לה בשעה שתנוח ומסקנא דקושיא היא דצ"ל לפי"ז דאף ר"ל מודה בזה דר' יהודה ס"ל דאין החיוב בא רק בשעה שיניחו דלא כוותיה והתני ר' יהודה מתיר לא אפילו נחה ר' יהודה מתיר נ"ל פי' ועי"ק לטעמיה דר"ז לר"ל כמו לר' יוחנן למה מתיר ר' יהודה מדרבנן דהא גם ר' יוחנן דמיקל אינו רק פוטר ולא מתיר דמה שאינו זרוע אינו מצטרף מדרבנן אף בב' גרעינין דה"ל כראש תור דבזרועין וודאי א"צ שום הרחקה ואין לומר דמתיר היינו קודם שתנוח דוודאי מתיר הוא לג מרי דא"כ בג' גרעינין נמי אר"ה ר"ל כדעתיה פי' ר"ל לטעמיה דס"ל ר"ת בחורבה מותר ודלא כר' יוחנן מיהו האי פירוקא הוא רק אקושיא השניה דאר"ל אבל קושיא הראשונה דאר"ל והקושיא דאר' יוחנן לא אפרקו וצ"ל כמו"ש מקודם בדברי ר' יוסי מעתה אפילו שני חטין ושעורה נ"ל דהשתא מפרש מה א שהיה ידוע מקודם וה"פ בשמלמא אם נאמר דקולא דר' יהודה בשני מינים משום דבזה ל"ח שדה זרועה כמו"ש מקודם א"ש דמחלק בין ב' גרעינין לשלשה אלא להמקשה דמעיקרא ולר"ז דמתרצין אליביה קושיא שניה דאר"ל דקולא דר' יהודה בב' גרעינין משום דאיכא שיעורא לשני מינין א"כ מאי איכא בין ב' גרעינין משני מינין לשלשה גרעינין משני מינין דס"ד דר' יהודה מחייב בג' גרעינין. אף בלא חבוש כנ"ל פתר לה חטה כו' נ"ע כגי' ש"א בשם החסיד פתר לה חטה מכאן וחטה מכאן חטה מכאן וכוסמת מכאן ושעורה חבושה באמצע א"ר מתנא היד כשאין שם חורבה כו' נ"ל פי' פליגתא דר' יהודה ות"ק אייריי כשאין שם חורבה וקולא דר' יהודה בשני גרעינין משום דזה לא חשיב שדה זרועה אבל ביש שם חורבה לכו"ע מותר וכר"ל בהא דראש תור בחורבה דמותר סומך לבור פי' שדה בורה בלתי חרושה ולניר פי' שדה חרושה בלתי זרועה ולגפה פי' גדר עשוי מאבנים סדורות בלי טיט ולדרך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים ולחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה טפחים ולאילן שהוא מיסך על הארץ ולסלע שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה (שם פ"ב מ"ח) אע"ג דסומכין דשם מקמי הכי מפורש בחרדל וחריע מ"מ סומכין דהכא פשוט דהיינו לכ"ד יש לעיין מאי קמ"ל דבור וניר הוה הפסק הא וודאי א"א לשדה שתפסיק רק כשאינה זרועה ונ"ל דצ"ל דלא בא להשמיענו רק עיקרא דמלתא דשדה בלי זרועה מפסקת דה"א דדוקא גדר בעינן או דה"א דרק שדה שאינה ראויה לזריעה מפסקת קמ"ל ויותר נ"ל דבאמת אגב

הני דבתר הכי תני לה ובביאור רוחב השדה שמפסקת נ"ל דסמך אהא דלהלן משנה יו"ד דתבואה בתבואה בית רובע ואף לפי מש"ל דהיינו לענין זה דשני בית רובע א"צ הרחקה משום דכ"א מהם חשיבא שדה בפ"ע ע"ש מ"מ שיעור ההרחקה תלוי ג"כ בשיעור שדה וכמו"ש להלן בביאור אותה המשנה והנה באילן המיסך א"צ שום שיעור שהרי הענפים מקיפין האילן וכולן מפסיקין בין הזרעים שתחת האילן להזרעים שחוץ לאילן בדרך א"צ ביאור באורך דמסתמא דרך הולכת ומפסקת מתחילת השדה עד סופן אבל בשדה גפה וגדר חריץ וסלע צ"ע כמה יהיה ארכן דהא דקתני גבי חריץ וסלע רחב טפח נראה לברור דהיינו ברוחב החריץ והסלע שמפסיק בין שתי השדות ובפי' תפארת ישראל כתב דכל אלי שיעור ארכן היינו ג"כ כשיעור בית רובע דהיינו עשר אמות וחומש בקירוב כמו שכתב בשדה בור וניר ולפי ענ"ד אף בשדה בור וניר שנראה מהרמב"ם בחיבורו שסובר כן איני יודע כלל שום סברא בזה אלא נ"ל דהא דאמרינן להלן שם תבואה בתבואה בית רובע אף להמפרשים דבהרחקה איירי מ"מ אין זה רק לענין רוחב דשיעור בית רובע היינו עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש ולכך צריך רוחב ההפסק כשיעור זה אבל אורך ההפסק וודאי צריך להיות מפולש. דרך מדלא פי' דרך הרבים משמע דהיינו אפילו דרך היחיד ועי' תוס' ב"ב ג' ב' ד"ה מכלל דאיכא זוטרא וצ"ע בשביל הרבים ועי' פאה רפ"ב הובא לעיל מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחבירו ג"ט כדי שיכנס הגדי ה"ז מחיצה גדר שנפרץ עד עשר אמות ה"ה כפתח יתר מכאן כנגד הפרצה אסור נפרצו בו פרצות הרבה אם העומד מרובה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ מרובה על העומד כנגד הפרצה אסור (כלאים פ"ד מ"ד) נמצאת אתה אומר שלש מדות במחיצות כל שהוא פחות משלשה פי' כשהקנים כ"א מהם פחותין מג"ט צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי שלא יזדקר הגדי בבת ראש כל שהוא שלשה ומג' עד ד' צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו כדי שלא יהיה פרוץ כעומד ואם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור כל שהוא ארבע ומארבע עד עשר אמות צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו שלא יהיה פרוץ כעומד ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ מותר נפרצה ביותר מעשר אסור היו שם קנים הדוקרנים ועושה להם פאה מלמעלה פי' שני קנים נעוצין בארץ בשתי קצות הפרצה ועושה קליעה למעלה מזו לזו אפילו יותר מעשר מותר משום דה"ל צורת הפתח (עירובין ט"ז א') וע"ש פלוגתא דאמוראי בפרוץ כעומד וע"ש בביאור הברייתא לענין זה ולאילן שהוא מיסך כו' מפורש בתוספתא שיהיו ענפיו בתוך ג' לארץ דכל פחות מג' כלבוד דמי ויש לעיין דבתוספתא איתא סומכין לשרשי אילן שיבשו שגבוהין יו"ד דמוכח הא

לחין דה"ל כעין זרעים אין מצילין וצ"ל דאילן שענפין מקיפין להזרעים מכל צד דחולקת רשות לעצמה עדיפא ממחיצה וחלוקה בעלמא מיהו קשה דמשמע דאף שאין הענפים רק מצד אחד ג"כ מפסיקין וגם עיקר הסברא דחילוק רשות לעצמה בלתי מתקבל ויבואר בסמוך ולסלע שהוא גבוה עשרה ורחב ד' כבר כתבתי דהיינו רוחב ההפסק שיהי' בין ב' התבואות וצריך תלמוד מ"ש מגדר דלא קפדינן כלל אעוביו וכתבו המפרשים דשאני גדר שנעשה בידי אדם והקשה מאילן ותי' דשאני אילן שמפסיק לגמרי משא"כ בגדר וסלע דלא בעינן רק באורך עשר אמות וחומש כנ"ל ולפי מש"ל א"א לומר כן והנראה לי דענפי אילן מכיון שאפשר להגביהן ולהשפילן ה"ל כנעשו בידי אדם ולכך עדיפי ג"כ משרשי אילן הלחים דלא מהני להפסיק ולקמן ידובר עוד מזה תבואה בתבואה בית רובע ירק בירק ששה טפחים תבואה בירק ירק בתבואה בית רובע רא"א ירק בתבואה ששה טפחים (שם פ"ב מ"י) בירושלמי איתא תני הרוצה לעשות שורה של ירק לתוך שדה תבואה הרי זה עושה שורה אורך עשר אמות ומחצה על רוחב ששה פי' טפחים ובביאור זה כתבו המפרשים דהיינו לענין הרחקה ולפי מ"ש מקודם דפי' תבואה בתבואה ב"ר היינו דשתי קרחות שכ"א יש בה בית רובע זורעין משני מינים בלי שום הרחקה ביניהם דכ"א ה"ל שדה בפ"ע פי' ירק בירק ש"ט היינו ג"כ דשתי ערוגות שיש בכל אחת מהן ש"ט על ש"ט זורעין מג' מינים בלי שום הרחקה ביניהם וכ"כ בפי' בשנות אליהו בשם החסיד מיהו קשה דבתוספתא פ"ב מ"ח איתא והובאה שבת פ"ה ב' וז"ל עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים רואין איתה כאלו היא טבלא מרובעת אפילו אין שם אלא קלח אחד נותנין לה עבודתה ש"ט בין מן האמצע בין מן הצדדין היו קלחין נוטין לה לארבע רוחותי' מותר מפני שנראית כסוף שדה ופשוט וברור הוא דהיינו דצריך להרחיק בין ירק לירק ששה טפחים ובשלמא הא דמצינו הרחקת בית רובע בין תבואה לתבואה י"ל דהיינו כשאין בכ"א מהמינים בית רובע אבל בירק אין סברא כלל לומר דהיינו רק בשאין בכל אחת מהערוגות ש"ט ואדרבה ביריעה מועטת מקילינן יותר כמוש"ל ואחר שחזרתי בזה על כל הצדדין לא מצאתי בישוב זה רק כמוש"ל בהא דקרחות דהא דב' שדות וב' ערוגות א"צ הרחקה היינו רק כשא' מהן חרוש שתי ואחת ערב דזה מהני לענין כלאים כדאיתא שבת פ"ה ב' ע"ש והא דעבודת ירק בירק ש"ט היינו בשניהם חרושין בשוה ולפי כ"ז נ"ל דמתניתין איירי בין לענין שיעור שדה וגנה דלא צריך הרחקה כלל כשחרושין משונה זו מזו ובין לענין הרחקה כשחרושין בשוה רואין אותה כו' יתבאר להלן בענין דערוגה בין מן האמצע בין מן הצדדין פי' שסומך ירק לירק מן הצד בין שמכניס ירק בתוך ירק היו קלחין נוטין לה מד' רוחותיה פי' שקלחי הירק שסביבותיה נוטין לתוך הששה טפחים

דכדי עבודה מותר ולפי"ז קשיא לפי ענ"ד להמפרשים שפירשו הירושלמי דאמר אהא דתבואה בתבואה בית רובע דבלבד שלא תהא חבושה מד' רוחותי' אף ע"י הרחקת בית רובע דהא הכא מתירין חבושה מד' רוחותי' ע"י הרחקה דשיעור עבודה א"ר יוחנן אינו זורע לתוכה אלא מין אחד בלבד אר"ז ומידה ר"י כשהיו שבעה שהוא זורע טפח מכאן וטפח מכאן אותן חמשה נידונין לכאן ולכאן מן מה דמר ר"ז מתיב על דר' יוחנן תמן נטע חצי שורה ועמד לו ובקש להתחיל בשורה אחרת רב חסדא אמר אסור אומרין לו עקור את השורה או מלא את השורה ר' יודן אמר אתפלגין ר' חייא בר בא ור' שמואל בר יצחק חד אמר אפילו ג' לתוך ששה וחרנא אמר אפילו אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן הא דא"ר יוסי ור' חייא בשם ר' יוחנן ובלבד שלא יהא שם חורבא הוי ר' שמואל בר' יצחק הוא דאמר אפילו אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע אם היו הצדדין רבין על החורבא מותר ירושלמי אמתניתין דירק בתבואה ואברייתא שהבאתי מקודם דבירק בתבואה עושה שורה עשר אמות ומחצה אורך על רוחב ששה טפחים אינו זורע לתוכה אלא מין אחד פי' בשורה הנ"ל שמכניס בתבואה לשם ירק ואע"ג דבין ירק לירק מעט סגי בהרחקת ג' טפחים או טפח ומחצה כמו שיתבאר ויש מקום להתיר בזה שני מיני ירק קמ"ל דלא ומודה ר' יוחנן כשהיו שבעה כו' כה"ג איתא לעיל בתבואה דמי שיש לו בית רובע וחצי זורע חצי רובע מכאן וח"ר מכאן וח"ר שבאמצע נידון לכאן ולכאן הבאתי לעיל מן מה דמר ר"ז כו' פי' מהא דאמר ר"ז כנ"ל קשיא אהא דר' יוחנן דהתם כדבעינן למימר מין נטע חצי שורה כו' היינו ג"כ בשורה ירק כנ"ל בתוך תבואה נטע חצי שורה פי' שלשה טפחים רוחב באורך עשר אמות ומחצה והניח החצי השני בלתי זרוע ובקש להתחיל בשורה אחרת אצל החצי שורה הבלתי זרוע אסיר דכיון שאין כאן זרוע רק חצי שורה לא חשיב שדה בפ"ע ואסורה להיות סמוכה לתבואה ושאני מהא דאותו חצי רובע נידון לכאן ולכאן דהתם הבלתי זרוע הוא בין שני המינים ובצדיהן שבחוץ ליכא מינים אחרים ור' יודן אמר דאיכא בזה פלוגתא דר"ח ב"ב ורשב"י דחד אמר דיש לה תורת שורה אף שאינו זורע רק מחצה מהשורה דהיינו ג' טפחים יחד ומותר וחד אמר דיש לה תורת שורה אפילו בזורע טפח אחד בתחילת רוחב השורה וטפח אחד בסוף רוחב השורה וטפח אחד באמצע רוחב השורה ונ"ל דבזה יש להקל יותר דאין כאן חורבה בין המקומות הזרועין רק טפח ומחצה ובכה"ג הוא דמותר משום שורה בלי הרחקה ולא היו יודעין מי אמר כך ומי אמר כך מן הדא דא"ר יוסי כו' שלא יהא שם חורבה היי רבי חייא הוא דאמר אפילו אחד מכאן כו' כצ"ל לפי ענ"ד דכשמניח ג"ט יחד בלתי זרוע ה"ל חורבה אם היו הצדדין רבין

כו' הוא נתינת טעם על ההיתר דאחד מכאן כו' דכללא הוא דאם היו הצדדין רבין על החורבה מותר ובכה"ג צדדים הזרועים אצל כל אחד מהחלקים הבלתי זרועים רבים על החלק הבלתי זרוע שביניהם ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעין בתוכה חמשה זרעונין ארבעה בארבע רוחות הערוגה וא' באמצע היה לה גבול גבוה טפח זורעין בתוכה י"ג שלשה על כל גבול וגבול וא' באמצע לא יטע ראש הלפת בתוך הגבול מפני שהוא ממלאהו ר' יהודה אומר ששה באמצע (שם פ"ג מ"ב) זרעונים דהכא היינו זרעים דמיני ירקות אבל שיעורי דתבואה וכן שיעורי דמיני קטניות אינם בכלל זה כדאיתא במשנה שלאח"ז ודיני ההרחקות דתבואה וקטניות כבר נתבארו ויובאו עוד להלן וביאור אופני זריעת אלו החמשה מינין יובא להלן בזה רישא דהא מתניתין איתא בשבת במשנה פ"ד ב' בזה"ל מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה ה' זרעונין ד' על ד' רוחות הערוגה ואחת באמצע שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה עכ"ל המשנה ובגמ' שם איתא מאי משמע אמר ר' יהודה כו' תוציא חד צמחה חד הרי חרי זרועיה תרי הא ארבע תצמיח חד הא חמשה וקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי וכתבו התוספות אומר ר"ת דמ"מ אצטריך קרא דאי לאו קרא ה"א דאע"ג דלא ינקי איכא ערבוב ואסור קמ"ל כו' ובקרא לחודי' נמי לא סגי דלא הוה ידעינן חמשה בכמה שרי קרא אבל השתא דקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי אית לן לאוקמי קרא בשיתא וא"ת אכתי ינקי מהדדי דאין כאן ג"ט בין זרע לזרע דחסר מקום הזרעים כו' ואומר ר"ת דלק"מ דאמות של כלאים שוחקות הן כדמוכח ריש עירובין ור"י אומר דה"נ דגמירי דחמשה בשיתא לא ינקי עם מקום הגרעין וא"ת יזרעו ט' מינים בערוגה ד' בד' קרנות וד' באמצע כל רוח וא' באמצע דכ"א רחוק מחבירו ג"ט וי"ל דבכולי האי הוי ערבוב ועוד דאז לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מארבע מינים הרבה לכל רוח ומיהו קשה לר"י דמנלן לאוקמי קרא בערוגה דשע"ש כו' לוקי בערוגה דה' על ה' דהשתא יש באלכסונה ששה ויותר דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי ויותר באלכסונה ויכיל לזרוע בקרנות כו' ותי' ר"י דאין להעמיד המקרא בענין זה שאינו שיעור לא ליניקה ולא לשום דבר ויותר נ"ל לפי ענ"ד דפחות מש"ט על ש"ט לא חשיבא ערוגה ואינה בכלל גנה דקרא וכ"ז לשיטת רש"י דבעינן הרחקה ג"ט ולקמן יבואר שדעת הר"ש והרמב"ם דסגי בהרחקת טפח ומחצה והקושיות הנ"ל יהיו לפי"ז אף בזריעת טע"ט מכל מין ויתורץ ג"כ כנ"ל ולקמן יבוארו ב' השיטות וכתב הר"ש דהא דתנן לעיל בפ"ב ירק בירק ש"ט ה"מ בשדה גדולה שיש בה ירק הרבה אבל הכא דאינו זרוע מכל מין ומין אלא מעט לא

חיישינן אלא שלא יינקו המינים זה מזה כו' ושיעור הרב ומעט נ"ל דהיינו דכל פחות משט"ט על ש"ט ה"ל מעט ואף בתבואה נ"ל דכן הוא השיעור ואולי שיעור דא' מהחמשה מינים שבערוגה הוא דחשיב מעט ובירושלמי איתא זרועיה מיעוט זרעים שנים א"ר שמואל בר סיסרטא משנים אתה למד ארבעה מה שנים את נותן בתחילה ששה ומיצר והולך אף ארבעה את נותן בתחילה ומיצר והולך א"א שלא יהי' שם נקב אחד פנוי ליטע בו את האמצעות א"ר יונתן עבודה פוגע בעבודה ואין מין פוגע בחבירו לחובשו ריב"ל זרע זרעי' זרועי' וכרבי יהודה דר"י אמר ששה זרע זרעה זרעי' ר' חגא אמר זרעי' חמשה כלהן דאנא משכח וא"ו אנא מחיק לי' אשתאילת לר"ה ספרא דסדרא ואמר זרועי' מליא ר' יוחנן בשם ר' ינאי כולהון בתוך ששה כהנא בשם ר"פ בן לקיש כולהין חוץ לששה אם כולהון חוץ לששה נתני תשעה אמר רבי תנחום בצרייא וכן הוא בערוגה שבערוגות היא מתניתין זרעי' מיעוט זרעים שנים פי' והלכך תוציא צמחה תצמיח הרי חמשה מה שנים את נותן בתחילה ששה ומיצר והולך כו' נ"ל פי' דכשהיה רוצה לזרוע שני מינים בערוגה הי' זורע מצד מזרח ששה אורך מדרום לצפון והיה מיצר והולך יכלה עד כ"ש בשלשה טפחים רוחב וכן הי' עושה בצד מערב ומותר משום ראש תור בירק כדלהלן דס"ל דאף במעט איכא דינא דראש תור אף ארבעה הוא נותן בתחילה ששה פי' ד"מ במזרח ובמערב ומיצרים והולכים זא"ז כנ"ל וכן הוא עושה ברוח דרום זורע כל מה שיש שם פנוי עד המרכז וכן הוא עושה ברוח צפון ואעפ"י שכל אלו הד' מינין נוגעין זב"ז מותר שהוא זורע כל מין שורות שורות המין שבצד מזרח ושבצד מערב עושה שורות שירות מדרום לצפון והמין שבצד דרום ושבצד צפון עושה שורות שורות ממזרח למערב וה"ל צפון ודרום לגבי מזרח ומערב כמו זה זרוע שתי וזה זרוע ערב ומותר בלי שום הרחקה כמוש"ל בערוגה ששה על ששה שזרועה מין אחד דמותר לזרוע בצדה ערוגה בלי הרחקה רק ע"י שינוי דחרישה שתי וערב ואם יפרש ר"ש ב"ס ההיא דירק בירק ש"ט כמוש"ש דמוכח שם דבפחות משע"ש ל"מ שינוי דחרישה שתי וערב צ"ל דבזריעה מועטת כהני הדין כמו בערוגות דשע"ש דמכיון שכ"א מהמינים הוא רק מעט יוכל היטב לדקדק בעשית השורות והזריעה שיהיו ניכרין היטב זה מזה וכבר הבאתי מקודם בשם הר"ש לחלק בין רב למעט גם בלא סברא זו שכתבתי והא דמסיק א"א שלא יהיה ביניהן נקב כו' נ"ל ע"פ מ"ש מקודם דסוף כ"א מהד' זרעים שבד' רוחות הערוגה צ"ל בשורה ניכרת כנ"ל וכיון שבסוף כולן בהכרח יש ד' שורות בד' רוחות מרכז הערוגה הא בהכרח יש מקום פנוי באמצע לגרעין א' שזריעתו משונה מזריעת כל הד' מינים ומותר ור' יונתן פליג עלי' דס"ל דא"א לומר בכה"ג דבכה"ג הא פוגע בחבירו לחובשו אלא הני חמשה

זרעונין הם רק בענין דעבודה פוגע בעבודה ובביאור זה נ"ל דכיון דעבודת ירק בירק היינו הרחקת ירק מירק הוא ש"ט א"כ מוכח דעבודת כל א' מהב' מינין ירקות הוא שלשה טפחים ולפי"ז מדלא אמרו עבודת מין אחד פוגעת במין אחר נראה דצריך שיהיו זרועים בענין שיהיה בין מין לחבירו ג"ט ובזה יהיו ב' הגרעינין היותר קרובין שמב' המינים אלא שהאמצעי י"ל שאין בו קפידא או שאינו רק גרעין אחד ודינו כראש תור או דנזרע במרובע בענין דה"ל ראש תור וידובר מזה עוד להלן ריב"ל זרע כו' הגי' צריכה תיקון ועי' במפרש כולהון חוץ לששה כל המפרשים פירשו דהיינו דכל הארבעה מינים שבד' רוחות הערוגה כולן חוץ לששה ולפי ענ"ד דבר תימא הוא לומר כן דאין לשון המשנה סובל כלל לומר כן והנ"ל בזה דוודאי לכו"ע גם הד' מינים שבד' רוחות הערוגה הן בתוך הערוגה אלא דפליגי בהני ד' מינין שבד' הרוחות אי איירי מתניתין גם כשמתפשטין חוץ לערוגה או לא דר' יוחנן ס"ל דאיירי כשכולהון בתוך ששה ואין מתפשטין חוץ לערוגה דבמתפשטין חוץ לערוגה יכול לזרוע תשעה שיעשה ערוגה של ש"ט על ש"ט אצל כל קרן של ערוגה זו ויכנס מכ"א של אותן הערוגות משהו לקרנות ערוגה זו שיטת רש"י דבעינן הרחקה ג' טפחים ולשיטת הר"ש והרמב"ם דסגי בטפח ומחצה כמו"ש להלן יכניס מכ"א טע"ט בתוך ערוגה זו ויהיו ד' מינים בקרנותיה שכ"א בא מערוגה שלמה וכיון דשתי ערוגות שלמות א"צ שום הרחק ביניהם כמוש"ל א"כ וודאי דיכול לזרוע עכ"פ גרעין אחד ביניהם שיהיה רחוק מכ"א של ב' הערוגות ג' טפחים בהדי הגרעינים החיצונים לשיטת רש"י ולשיטת הר"ש והרמב"ם יוכל לזרוע באמצע טע"ט דבזה ליכא לתרוצי כמו"ש התוס' בקושיתם אקושיא דתשעה מינים משכחת לה ע"ש דבכה"ג וודאי ליכא ערבוביא ורשב"ל ס"ל דאיירי אף במתפשטין חוץ לערוגה ומ"מ לא משכחת לה רק חמשה משום דמתניתין איירי בערוגה בין הערוגות שכ"א מהם זרועה מחמשה מינים וכ"א מהמינים של ערוגה יכול להתפשט מערוגה לערוגה אבל לא יתכן ערוגה שלמה ממין אחד אבל באינה בין הערוגות באמת יכול לזרוע תשעה מינים כנ"ל ובביאור זריעת החמשה מינים דעת הרמב"ם דע"י ראש תור מהמינים שבערוגה א"צ שום הרחקה ובהא דאמרינן (שבת שם) אין ראש תור בערוגה לא ביאר דעתו ונ"ל לפי ענ"ד דא"א ליישב רק שנאמר דנא הקילו לסמוך אראש תור מערוגה לערוגה דחיישינן שמא לא יכוין לזרוע חוד נגד חוד ויזרע קצת מצלע זו אצל קצת מצלע זו משא"כ במיני הערוגה דלא אפשר למזרע בלי ראש תור כמו שיתבאר ולפי"ז יש למצוא בזה אופן א) שהד' מינים שבד' רוחות יהיו זרועים בהרוחות ממש היינו שורה של ד"ע אורך ברוחב כמו שירצה בכ"א מהד' רוחות ויהיו הקרנות נוגעות בראש תור ואין לחוש שיזרע קצת מצלע זו אצל צלע

זו דכיון שזורע רוחב שני המינין שוה א"א בלי ראש תור ובאמצע יזרע מרובע אשר כ"א מקרנותיו יגע באמצע שורה שאצלו ואם תהיה השורה של כ"א מהרוחות רוחב טפח יהיה הזרוע בסה"כ כ"ד טפחים כיצד ששה עשר ברוחות ובהנשאר מרובע של ד' על ד' שהוא ששה עשר יזרע המחצה ממנו שהוא שמונה סה"כ כ"ד. אופן ב) שיזרע בכ"א מקרנות הערוגה טפח ומחצה על טפח ומחצה ובאמצע יזרע מרובע שכ"א מצלעיו יהיה אלכסון מג"ט על ג"ט ויחזיק שמונה עשר טפחים כמו שמתבאר בנקל מתוך הצורה של פי' זה והקרנות הזרועים כנ"ל תשעה טפחים סה"כ כ"ז טפחים אופן ג) שיחלק את הערוגה לד' חלקים מרובעים שכ"א מהם יהיה ג"ט על ג"ט ויזרע מכ"א מהן מחצה החיצון באלכסון דהיינו בתמונת משולש וישאר שם מרובע אשר כל אחד מצלעותיו הוא אלכסון מג"ט על ג"ט ויעשה בתוכו מרובע מג"ט על ג"ט שקרנותיו כ"א מהן יהיה נוגע בחצי צלע המרובע החיצון ויזרע הפנימי כפי המצויר בפי' הרע"ב וכ"ז תימא לפי ענ"ד לשיטת הבבלי שאמרו וקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי דלפי כל הנ"ל לא משגחינן בזה לשיעור יניקה ולא מבעיא דא"א לומר דלא מהני בערוגה ראש תור נוגע לצלע אלא אפילו ראש תור נוגע בראש תור ג"כ צ"ל דלא מהני להיתר דא"כ אכתי יכול לזרוע ד' מרובעים בד' קרנותיה בגודל כפי מה שירצה וביניהם יזרע מרובע חמישי אשר קרנותיו יהיו נוגעין בקרנות איתן הד' מרובעים וגם בהא דהיה לה גבול דסיפא אפשר למצוא בנקל שלשה על כל גבול ע"י היתר ראש תור בראש תיר ולפי כ"ז א"א לומר בביאור זריעת החמשה מינים דהיינו שהוא מניח חלק כל הד' קרנות דהייני בכ"א טע"ט וזורע בכל רוח ד' טפחים אורך ברוחב טפח וטע"ט באמצע שהרי זריעות כל שתי רודית נוגעות זו בזו ודוחק לומר דשאני בכה"ג דכיון ששני המינים בגבולי הערוגה זה בדרום וזה במזרח עדיף מראש תור דעלמא ומותר מיהו לפי מה שנ"ע דל"מ בזה ראש תור עדיין אינו נח בכל זה דלשנא דהש"ס דקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי משמע דאי לא היו בקיאין דשיעור היניקה בשיעור מכוון לא היינו מוצאין היתר בחמשה מינים בערוגה ואמאי הא יש למצוא בנקל שיזרע ד' גרעינין בד' קרנות וגרעין א' באמצע שיהיה בין האמצעי לאותן שבקרנות יותר מד' טפחים עפ"י הכלל המפורש במס' עירובין נ"ז א' ובכ"ד דאמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסון דעל כ"כ ודאי אין לחוש ליניקה דהא אפילו לענין הרחקה מכותל סגי בג' טפחים כדאיתא בפ"ב דב"ב והנ"ל בזה שיטה א) דלשון על ארבע רוחות הערוגה משמע דהיינו ברוחות ולא בקרנות ולפי"ז נראה כשיטת רש"י דהרחק דבין ב' מינים ירקות הוא ג"ט כמו דמרחיקין זרעים מן הכותל ג"ט דכך הוא שיעור היניקה ומה ששני מינין יונקין ממקום אחד אין בזה איסור

ואע"ג דהכא סגי בג"ט פחות רוחב גרעין אחד וחצי והתם בעינן ג"ט שלמים פורתא לא דק שם ולפי כ"ז זורע בכל רוח שורה מגרעינין יחידים ובענין אורך כל שורה פירש"י שאינו מניח ריק רק מקים גרעין אחד בכל קרן וקרן ובזולת זה זורע כל השורות ואע"ג דמשמע דאיהו ס"ל דל"מ ראש תור בערוגה מ"מ בזה נראה דס"ל דזה עדיף מר"ת כיון ששורה זו הולכת ממזרח למערב וזו מדרום לצפון ולפי ענ"ד ג"ז דחוק ע"כ נראה לי דצריך להרחיק כל שירה מהקרן כ"כ עד שכשנעשה מרובע מצלעות ההרחקה יהיה אלכסונו ג"ט ולעמוד על שיעור הצלע מתוך האלכסון הוא בנקל עפ"י הכלל הנ"ל דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא דנמצא שהצלע הוא 5/7 מהאלכסון ולזאת נחלק ג"ט לשבעה חלקים יהיה בכל חלק 3/7 ובהכפלו עם 5 יהיה 1/7 2 ובספר ש"א בשם החסיד תפס על חשבון הר"ש בביאור זה דלפי הכלל הנ"ל מבואר דמכל שביעית טפח שבצלע נעשה חומש טפח באלכסון אותו המרובע שהרי הטפח שבע שבעיות ואלכסונו שבעה חומשין וא"כ בזה שאנו צריכין לאלכסון שיהיה ט"ו חומשין דטפח צריך שתהיה הצלע ט"ו שבעיות ולפי"ז יהיה אורך השורה שבכל רוח 5/7 1 שיטה ב) נ"ל דקיי"ל להש"ס דילן דאין זריעה פחותה מטע"ט מרובע ולפי"ז אם נאמר דבד' רוחות משמע דאין זה בקרנות אלא ברוחות ממש מוכח מכאן דא"צ הרחקה בין ב' מינים שבערוגה רק טפח ומחצה שזה הוא שיעור יניקה כמו"ש התוס' הר"ש והרמב"ם מיהו קשה דהנה בהא דקתני סיפא היה לה גבול זורע שלשה מינים על כל גבול וגבול פי' הרמב"ם שמניח הקרנות כ"א מהם טע"ט בלתי זרוע וזורע אצל הקרן טע"ט ומרחיק 1/2 1 וזורע טע"ט פעם שני ומרחיק 1/2 1 פעם שני וזורע טע"ט פעם שלישי והוא נשלם אצל טע"ט של הקרן השני אשר בסה"כ שמונה טפחים ולפי מ"ש דראש תור לא מהני בערוגה לפו"ר א"א לפרש כן וצ"ל כפי' הר"ש דהיינו שזורע ד' מינים בד' הקרנות בכ"א טע"ט נשתיירו שם לכל רוח ששה טפחים וזורע שם שני מינים ואם נאמר שאותן השני מינים כ"א מהם הוא טע"ט כיון שצריך בזה לשלשה הרחקות לא יעלה לכל הרחקה רק שליש מד' טפחים דהיינו 1 1/3 לכל הרחקה ולא מצינו שום מפרש ופוסק שסובר כן והנ"ל דאף לפי מ"ש דסברא דראש חור לא מהני בערוגה מ"מ בהא דגבול מהני מכיון דהכא מפסיק אויר הערוגה בין שני המינים לצד פנים ואולי באמת שהוא נוטל ג"כ מהגבול כל הקרנות בכ"א מהם טע"ט שיהיה החלל ניכר ובכה"ג ודאי שפיר י"ל דעדיף מראש תור דעלמא ומהני אף בכה"ג וא"ש פי' הרמב"ם בהא דשלשה שעל כל גבול ולפי ההנחה דאין זריעה פחותה מטע"ט מוכח מסיפא דההרחקה שבין שני מינים היא טפח ומחצה ולפי כ"ז אף אם נאמר לפי שיטה זו דבד' רוחות הערוגה י"ל דהייני בד' הקרנית

דאין להוכיח מרישא רק דסגי בהרחקה 2 טפחים דכך יעלה החשבון כשיזרע טע"ט בכ"א מהקרנות ובאמצע טע"ט באופן שקרנותיו יהיה כ"א מהם נגד מחצית הערוגה דבאופן זה יהיו חלקי קו האלכסוני של הערוגה העוברים דרך הג' מיני זרעים שוה 2/5 1 + 1 2/5 1+1 = 4/5 3 וכשתחסר שיעור זה מכל האלכסון שהוא ישאר 4 2/5 וכשתחלק אותו לשתים דהיינו לשתי הרחקות יעלה לכל חלק 2 מ"מ מסיפא דשלש על כל גבול מוכח דסגי בטפח ומחצה ואין לפרש לפי שיטה זו סיפא כהר"ש ולהוכיח מזה הרחקה פחותה מטפח ומחצה כיון דאפשר לפרש כהרמב"ם ולפי שיטה זו זורע בכל רוח שורה רחבה טפח ובאמצע ערוגה טע"ט ויהיה ההרחק ביניהם טפח ומחצה אולם השורה שבכל רוח צריך להרחיקה מכ"א מהקרנות 1/14 1 שהאלכסון ממרובע של 1/14 1 הוא 15/10 דהיינו טפח ומחצה ומחצה שהרי מן 1/14 טפח שבצלע מתהוה 1/10 בהאלכסון כמוש"ל ולפי"ז יהיה אורך השורה מתחילת רחבה 6/7 3 ובסוף רחבה יהיה ארכה 2 לפי שאורך השורה בהכרח שתתקצר ברוחב טפח משני צדדיו בסה"כ 7/5 דבלא"ה יתקרבו זו לזו א ברוחב טפח שהרי בכל 1/7 מתקרבין 1/5 וחשוב הערות בזה א) בין לשיטה הא' בין לשיטה הב' י"ל שהמין האמצעי יוכל לזרוע שורה שלימה או אף שתי שורות שלימות אחת שתי ואחת ערב על כל פני הערוגה לרש"י שורה שורה של גרעינין יחידים ולהר"ש והרמב"ם שורה רחבה טפח והד' מינים יזרע בד' קרנות הערוגה לרש"י גרעין א' בכל קרן ולהר"ש והרמב"ם טע"ט בכל קרן ונ"ל דהיינו בעי' דהש"ס (שבת פ"ה ב') ויובא להלן ב) בין לשיטת רש"י לפי מ"ש דצריך הרחקה בקרנות ובין להר"ש יכול לזרוע ג"כ באופן זה אשר ההרחקה לא תהי' רק בצד אחד ד"מ ברוח מזרח ירחיק מקרן דרומי' שיעור ההרחקה לרש"י כדא"ל ולהר"ש כדא"ל ויזרע שורה עד סוף קרן מזרחית צפונית וכן יעשה בכל הרוחות ותהי' השורה לרש"י ג"ט ולהר"ש לפי מ"ש דרוחב השורה טפח יהי' ארכה ג"ט ומחצה ויובא להלן ג) כללא דכל אמה בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא אינו מדוקדק כמו"ש התוס' בכ"ד שאם תעשה מרובע מן 2 על 2 שהוא 4 מרובעים מן 1 על 1 ותעשה בתוכו מרובע אשר כ"א מצלעותיו יהיה אלכסון של 1 על 1 יהיה המרובע הפנימי 2 על 1 ומרובע של 2/5 1 על 2/5 1 אינו עולה לשטח זה כי יחסר לו 1/25 ומתבאר במופת אשר אין כאן מקומו שכל מספר שאין לו שורש בשלימות אין לו שורש מדויק בכל המיני השברים ואין לו לאותו המותר שום ערך ויחס כלל אל המדה היפוך הנראה לברור עפ"י כח השכל ומציאת השורש בכל אלו היא רק ע"ד הקירוב ואפשר לקרב החשבון יותר ויותר עד בלי תכלית ומלאכת חשבון זה היא להעלות המספר לשבר ממדרגות עשרה ע"י הוספת אפסים זוגים לימין המספר

ויהיה האיכה ממנו 1 בהוספת האפסים זוגים למען יהיה בנקל להוציא השורש מהאיכה כי מן כל אפסים זוגים יצא השורש בסילוק מהן מחצה מהאפסים ד"מ
וכך היא מלאכת החשבון במשל הנ"ל
ונשאר עוד 4/100 = 1/25 אשר צריך להוסיפם על מרובע הנ"ל ואם נרצה לדקדק החשבון יותר נעשה סך
וישאר רק
שצריך להוסיפם על המרובע הנ"ל וכן אפשר לדקדק החשבון יותר ויותר ע"ו הוספת אפסים יותר והכלל הנ"ל הוא היוצא עפ"י הוספת שני אפסים הראשוצים והכלל האמיתי במדת האלכסון ע"ד ההנדסיא הוא אלכסון ממרובע נכון הוא צל למרובע נכון הנעשה משני מרובעים כמוה והאלכסון ממרובע ארוך הוא צלע למרובע נכין הנעשה משני מרובעים נכונים האחד מצלעו הארוכה והשני מצלעו הקצרה והמופת ע"ז נכנה צלע הארוכה א והקצרה ב ויהיה שטחו אב ר"ל א פעם ב ונעשה מרובע נכון אשר כ"א מצלעותי' הוא א + ב ויהי' שוה (א+ב)^2 = א^2 + 2 אב+ב^2 היינו מרובע גדול = א^2 קטן = ב^2 ושנים ארוכים כ"א מהם שוה אב ותחתוך ממנו מכ"א מד' רוחותיו מחצה ממרובע ארוך מן אב באלכסון וישאר מרובע נכון אשר כ"א מצלעותיו היא אלכסון ממרובע הארוך אב ומחזיק א^2 + ב^2 מה שרצינו לבאר המספר העומד למעלה נקרא רכס המדרגה והוראת תמונה (א + ב)^2 הוא (א + ב) פעם (א + ב) ובביאור שלשה שעל כל גבול להשיטה דא"צ הרחקה רק טפח ומחצה כבר נתבאר מקודם שיטת הר"ש ושיטת הרמב"ם ונתבאר שם ששיטת הר"ש א"א לקיים רק אפי השיטה הא' שהבאתי דזריעה פחותה מטע"ט ג"כ הוה זריעה ויזרע כך בכ"א מקרנות הגבול יזרע טע"ט וישארו ששה לכל רוח ויזרע בכ"א מהם שני מינין כל מין יהיה אורך טפח כרוחב הגבול
ובביאור שלשה דעל כל גבול לשיטת רש"י דבעינן הרחקה ג"ט לפי"ד רש"י דשינוי השורות זו למערב וזו לדרום מהני א"ש שמניח בכ"א מהד' קרנות טע"ט בלתי זרוע וזורע אצל כל קרן שירה מגרעינין יחידים באורך טפת כרוחב הגבול ומרחיק ג"ס וזורע שורה כנ"ל ומרחיק פעם שני ג"ש וזורע שירה כנ"ל ומניח טע"ט שבקרן בלתי זרוע ולפי מש"ל דשינוי השורות לא מהני בערוגה מ"מ בזה י"ל דמהני ע שנועל קרן הגבול שיהא החלל ניכר ועוי"ל דהשטח העליון של הגבול עם הכותל שלצד פנים חשיב כשטח אחד וה"ל האי גבול מה שכנגד הערוגה בזולת הקרנות אורך שני טפחים ברוחב ש"ט וכן יהיה סדר זריעתו ד"מ ברוח מזרח זורע בקרן דרומית מזרחית אצל נקודת הקרן 1/28 על 1/28 בקירוב ומרחיק לצד צפון 2/7 2 וזורע כנ"ל למטה בכותל הגבול ויש ביניהם שלשה

טפחים ויותר שהרי הוא אלכסון ממרובע ארוך 2 2/7 ברוחב 2 שוב מרחיק 2 2/7 לפעם שני וזורע כנ"ל למעלה בשפת הגבול שוב מרחיק 2 2/7 פעם שלישי וזורע כנ"ל למטה בזוית מזרחית צפונית ששם כלין שבעה טפחים מתחילת קרן דרומית מזרחית ברוח צפוני מניח טע"ט שבקרן צפונית מזרחית בלתי זרוע ואח"כ מרחיק עוד לצד מערב 2 2/7 כנגד הערוגה וזורע כנ"ל למעלה שיב מרחיק פעם פעם שני 2 2/7 וזורע כנ"ל למטה שוב מרחיק 2 2/7 פעם שלישי וזורע כנ"ל בחוד קרן צפונית מערבית למעלה כנ"ל הרי שמונה אורך הגבול בהדי קרנות רוח מערבי זורע כרוח מזרחי רק שזריעה הראשונה שבקרן כבר זרוע וזריעה האחרונה שלו היא למטה רוח דרומי הוא זורע כרוח צפוני אלא שזריעה האחרונה שלו שבחוד הקרן למעלה מוצא כבר זרוע מקודם ולפי כ"ז א"ש הא דבעינן גבול גבוה טפת גם לשיטת הרמב"ם כהא דשלשה על כל גבול לפי מ"ש מקודם דהיתר ראש תור שבזה הוא ע"י גובה הגבול מקרקע הערוגה ג"כ א"ש דדווקא גובה טפח מהני ולשארי הפי' הא דבעינן גבוה טפח צ"ל משום דבערוגה של שמונה על שמונה אינו רשאי לזרוע כ"כ מינים דמ"מ ה"ל ערבוביא ואסור ולהלן ידובר עוד מזה ראש הלפת היינו קצה העב מהמינים שאנו קוראין מערין בוריקעס וכה"ג עי' (חולין צ"ז ב') כבשר בראשי לפתות וכשנוטעו העלין מתפשטין הרבה ובביאור אחד באמצע דקתני הכא בסיפא סברא א) דגובה הגבול לא מהני מידי לענין הרחקה ולפי"ז לפי הנראה מכל המפרשים שזורע כל רוחב הגבול לשיטת רש"י האי באמצע היינו כמו באמצע דרישא דהיינו גרעין אחד באמצע הערוגה שיהי' מרוחק מהמינים שעל הגבול שלשה טפחים מכל צד ולשיטת הר"ש והרמב"ם דלא בעינן הרחקה רק טפח ומחצה דלפי"ז נראה כמו"ש מקודם דוודאי זורע כל רוחב הגבול דלפי"ז אין זריעה פחותה מטע"ט נראה דאין זה כמו ברישא אלא זורע באמצע ג"ט על ג"ט ויהי' מרוחק מכל צד טפח ומחצה ויותר ממין אחד באמצע אינו יכול לזרוע כיון דאין זריעה פחותה מטע"ט והרחקה בעינן טפח ומחצה סברא ב) דגובה הגבול עולה בחשבון ההרחקה ולפי"ז לשיטת רש"י יזרע באמצע ב"ט על ב"ט ולהר"ש יזרע באמצע ה"ט על ה"ט ומ"מ אסור לזרוע יותר ממין אחד דמ"מ ע"י ריבוי המינים בהדי דגבולין איכא ערבוביא ואסור סברא ג) דגובה טפח דגבול עולה לכל ההרחקה הנצרכת בין מין למין וא"צ עוד שום הרחקה ולפי"ז אחד באמצע דהכא היינו כמו באמצע דר' יהודה דהיינו בין הגבולין שזורע את כולה ששה על ששה ממין אחד ולפי"ז י"ל דהא דבעינן גובה הגבול טפח כדי שיוכל לזרוע כולה ממין אחד מיהו לפי מש"ל דלפירש"י זורע ג"כ על כותלי הגבול יש לדון בדבר וידובר עוד להלן ויותר ממין אחד אינו רשאי לזרוע בכל הערוגה שע"י ריבוי המינים בהדי

דגבול ה"ל ערבוביא ואסור כנ"ל ר' יהודה אומר ששה באמצע לפי הסברא הא' הנ"ל דגובה הגבול לא מהני מידי לענין הרחקה לפי מ"ש דראש תור ל"מ בערוגה מוכח מכאן דר' יהודה לא בעי הרחקה יותר מטפח ומחצה ולפי"ז משכחת לה בשורות של גרעינין יחידים שמרחיק ד"מ מכותל מזרח טפח ומחצה ומכותל דרום טפח ומחצה וזורע שורה מדרום לצפון באורך 3/4 ומרחיק עוד לצפון 1/2 1 וזורע שורה כנ"ל ומניח 1 1/2 לצפון 3. 1/2 1 + 2. 3/4 = 6 וכן זורע שתי שורות כנ"ל מדרום לצפון באמצע הערוגה ומרחיק אח"כ 1/2 1 לצד מערב וזורע פעם שלישית שתי שורות כנ"ל ולפי הסברא הב' הנ"ל דגובה טפח דגבול נכנס בחשבון שיעור ההרחקה אין להוכיח רק דר"י לא בעי הרחקה יותר משני טפחים ולפי הסברא הב' דגובה הגבול עולה לכל שיעור ההרחקה וא"צ עוד לשום הרחקה י"ל דר' יהודה ג"כ בעי הרחקה ג"ט ולפי הסברא שכתבתי שזורע בכותלי הגבול צ"ע בזה וידובר להלן במשנה ג' ולפי השיטה הב' דאין זריעה פחותה מטע"ט לפי הסברא דגובה הגבול אינו עולה בחשבון ההרחקה לפי הנראה דזורע כל רוחב הגבול יש להוכיח דלר"י סגי בהרחקת 3/4 טפח בין שני מינים ולפי הסברא דגובה הגבול עולה בחשבון ההרחקה יש להוכיח דסגי בהרחקת טפח ורביע ולפי הסברא דהגובה טפח עולה לכל ההרחקה אין להוכיח רק דסגי בהרחקת 1 1/2 טפח מיהו ממשנה ג' דשם מוכח גם לפי דעת כל המפרשים דלר"י סגי בהרחקת טפח בין שני מינים ולפי"ז יש למצוא זריעת תשעה מינים אשר כ"א יהיה 1 1/3 על 1 1/3 ובגרעינין יחידים יש למצוא 49=7.7 אלא דמ"מ ביותר מששה מינים איכא ערבוביא ואסור ולפי ענ"ד לר"י תלמים שיש בכ"א רוחב שפח באורך ששה א"צ הרחקה כלל כמוש"ל לחכמים בתלמים שיש בכ"א מהן ששה על ששה ולפי"ז ששה דר' יהודה היינו ששה תלמים שיש בכ"א מהן רוחב טפח באורך ששה בלי שום הרחקה וכבר כתבתי דלפי"ז נ"ל דצריך שינוי דחרישה שתי וערב ודעת הרמב"ם בביאור הששה דר"י שחולק את הערוגה לשני מרובעים ארוכים כ"א מהם רחב שלשה וארוך ששה אורך כ"א מהם ד"מ מדרום לצפון ורוחב כ"א מהן ממזרח למערב ואח"כ חוזר וחולק כ"א מהם לשלשה מרובעים ארוכים כ"א מהם ארכו שלשה ממזרח למערב ורחבו שנים מדרום לצפון סה"כ ששה מרובעים ארוכים ועושה בכ"א מהם מרובע מעויין שכ"א מצלעיו הוא אלכסון של מרובע ארוך מטפח ומחצה ברוחב טפח ושטחו הוא טפח באורך שלשה שהרי המעויין הוא מחצה מהמרובע ארוך שהמעויין נעשה ממנו והמרובע הארוך הוא אורך שלשה ברוחב שנים וזורע אותן הששה מעויינים ויש מרחק בין צלעות המעויינים יותר מטפח ומחצה וביאור זה היה נראה לפו"ר דהיינו מפני שהרי הקו ההולך בשניהם שהוא צלע

המעויין הבלתי זרוע וצלע המעויין הזרוע שבצדו השני הוא אלכסון ממרובע ארוך טפח ומחצה ברוחב טפח וכ"ז מתבאר בנקל מהציור שבפי' הרמב"ם והתוי"ט מיהו אין זה אמת שהרי בין כל שני קוים מקבילים שרחוקין זמ"ז ד"מ טפח נוכל לעשות ביניהם מעויין אשר אורך צלעותיו יהי' יותר ויותר מטפח כפי מה שנרצה וידיעת המרחק היא ידיעת הקו היוצא מזה לזה בנצב על כ"א מהם וכבר העיר מזה בספר כליל החשבון וכתב שם שידיעת זה הקו היא עפ"י ידיעת הצלע שמדתה כמעט 9/5 והשטח הוא 3 ע"כ קו זה הוא 3: 9/5 = .3 .5: =9 .3 .5: 3 = 5: =3 1 2/5 = 1 + 1/2 + 1/6 בירושלמי שם איתא היה לה גבול כו' ואחד באמצע נתני ששה באמצע נ"ע דפשוט הוא דט"ס הוא וצ"ל נתני חמשה באמצע תפתר שהגבולין ממעטין ששה אם כשהגבולין ממעטין ששה בדא תנינן רי"א ששה באמצע וקיימנוה כו' על ראשה פי' דר"י קאי על רישא דמתניתין בלא היה לה גבול גבוה טפח או בלא הי' לה גבול כלל ואין על ראשה ואי על רישא דמתניתין קאי ר"י בהדא תני ר"ח רי"א שמונה עשר עכ"ל הירושלמי שבענין זה ובביאור כ"ז הי' נ"ל לפו"ר דהמקשה ס"ד דאיירי אף בענין שאינו זורע הג' שעל הגבולין רק בשטח חצי טפח החיצון מרוחב הגבול וגובה הגבול עולה לחשבון שיעור ההרחקה ושיעור ההרחקה טפת ומחצה כנ"ל בשיטה הב' והלכך פריך ונתני חמשה ומשני תפתר כשהגבולין ממעטין ששה פי' דאיירי בזורע כל רוחב הגבול דאין זריעה פחותה מטע"ט כנ"ל וכשאתה נותן הרחקה להערוגה בתוכה סביבה נשאר ממנה רק חמשה על חמשה ואסור לזרוע בה יותר ממין אחד דאע"ג דהתירו חמשה בששה על ששה מ"מ בחמשה על חמשה לא התירו רק מין אחד אבל אין זה נראה ועוד דא"כ לא יתיישב כלל הא דפרכינן ובדא רי"א ששה באמצע מאי קושיא ומאי מספקא בזה הא וודאי ח"ש ששה באמצע לפי מ"ש מקודם דלר"י וודאי סגי בהרחקה טפח וגובה הגבול הא וודאי דעכ"פ דעולה בחשבון בשיעור ההרחקה וה"ל ערוגה ששה טפחים עש"ט לבד ההרחקה והדין שוה בין ברישא בין בסיפא והנ"ל בזה פי' א) דלכו"ע הגובה טפח עולה בכל שיעור ההרחקה וא"צ עוד שום הרחקה והלכך קשיא לי' ונתני חמשה ומתרץ כשהגבולין ממעטין ששה פי' שהגבולין הן בתוך כלל הששה על ששה ולפי"ז תוכה היא ד"ט על ד"ט וזורע שלשה על הגבול או כשיטת הר"ש או כשיטת הרמב"ם הנ"ל בהרחקה 1/2 1 בין שני מינים ויש זריעה פחותה מטפח והא דפריך יכי' אפשר לומר דבזה ס"ל לר"י ששה באמצע ולפו"ר הא א"ש אף אם לא נאמר רק דגובה הגבול עולה לשיעור ההרחקה דהא לר"י דסגי לי' בהרחקת טפח יש בה ערוגה ד' על ד' בזולת ההרחקה דמן הגבולין ומשכחת לה שפיר ששה מינים כל מין רחב 2/3 באורך 1 1/2 טפחים ויהיה 1.2 + .3 2/3 = 4 ממזרח

למערב בד"מ הנ"ל 2 1/2 1 1+ = 4 מדרום לצפון נ"ל די"ל דהאי דמקשה בהא לימא ר"י ששה ס"ל דר"י פליג בין ברישא בין בסיפא וס"ל בתרוייהו ששה באמצע והלכך קשיא ליה כיון דר"י גם ברישא דהמינים החינונים א"צ הרחקה אינו מתיר רק ששה מינים א"כ איך הוא מתיר ששה מינים בסיפא באותו שטח עצמו שהמינים החיצונים ג"כ צריכין הרחקה ומתרץ דר"י לא קאי רק ארישא ואתותב וממילא מובן דע"כ צ"ל דר"י רק אסיפא קאי וברישא באמת מתיר יותר מששה ולא אתפרש כמה ודוחק י' פי' ב) נל"ע כפי השיטה דסגי בהרחקת טפח ומחצה כנ"ל ואין זריעה פחותה מטפח על טפח וס"ל להמקשה דגובה טפח עולה במקום כל ההרחקה להכי פריך ונתני חמשה ולבתר הכי צ"ל תפתר שהגבולין ממעטין ששה בדא תנינן ריש"א ששה באמצע ואין הגבולין ממעטין ששה וקיימנוה כו' והפי' תפתר טעמא דמלתא שהגבולין ממעטין ששה פי' דהגובה ל"ח שום הרחקה וכיון שצריך ליתן טפח ומחצה לכל צד לשם הרחקה בלתי נשאר בהערוגה רק שלשה על שלשה בזולת ההרחקה וכיון דאין זריעה פחותה מטפח על טפח אין לזרוע בה רק מין אחד ג"ט על ג"ט והא דאמרינן בדא תנינן ריש"א כו' אין זו קושיא אלא שאלה ובעי' אי ר"י פליג אסיפא וס"ל דאין הגבולין ממעטין או דלא פליג רק ארישא ומייתי עלה וקיימנוה דר"י ארישא פליג ואתותב וממילא אפשט בעיין דר"י פליג גם אסיפא וס"ל דהגבולין אין ממעטין ששה דהגובה נחשב כשטח וה"ל הרחקה לר"י דא"צ רק הרחקה טפח ולשיטת רש"י דבעינן הרחקת ג"ט לת"ק ג"כ א"ש ע"ד כל הנ"ל ואין להאריך כ"כ ולפי מ"ש מקודם דר"י בתלמים שיש בכ"א ששה אורך ברוחב טפח א"צ שום הרחקה הא דמקשה או דמספקא לי' אי מתיר ר"י ששה בסיפא היינו משום דהשלשה שעל הגבול אין בכ"א מהם טפח על ששה צריכין הרחקה וצ"ל דסוגיא זו היינו כר' יוחנן דס"ל בענין תבואה דמי שיש לו בית רובע וכ"ש אינו זורע אותו כ"ש רק ממין הבית רובע כמוש"ל אבל לר"ל שם ששה בירקות כבית רובע בתבואה וא"צ שום הרחקה מיהו י"ל דאף ר"ל לא פליג אר"י רק בחד כ"ש אבל בשני כ"ש או שלשה מודה דצריך הרחקה תו גרסינן שם מהו להקרות בית רובע ולזרוע בתוכו חמשה מיני תבואה מה אם ששה שלוקין עליו ד"ת את אומר מותר כאן שאין לוקין עליו ד"ת לא כ"ש מהו להקריח בתחילה ששה להיות מיצר והולך מה בשעה שעבודה פוגעת בעבודה את אומר מותר כאן שאין עבודה פוגעת בעבודה לא כ"ש לא צריכא דלא מהו להקריח בתחילה בית רובע להיות מיצר והולך מה אם ששה על ששה שלוקין עניי דבר תורה את אומר מותר כאן שאין לוקין עליו ד"ת לא כ"ש ר' נסא שאל לא מסתברא בגנו של גבול שני טפחים לזרוע בו שני מינים ר' נסא שאל עשה פאה באמצע זרע בגו מיסין משכו בכמה

מן מה דאמר ר' יצחק ור' אימי תפתר שהגבולין ממעטין ששה הד"א אפי' פרה מכאן עד היכן נשמעינה מן הדא גוממיות שהן עמוקים טפח זורעין לתוכה שלשה זרעונין אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע הד"א עד טפח רבי בא בר כהנא כו' בשם רשב"ל בנוטים לחורבה שנו א"ר זעירא כל טפח וטפח של גבול עשו אותו מקום בפ"ע ויהיו כ"ה ששה על כל גבול וגבול ואחד באמצע וכן היא התיב ר' בון כו' והא תנינן תלם ואמת המים שהן עמוקין טפח זורעין לתוכן שלשה זרעונין אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע ונתני חמשה שנים מכאן ושנים מכאן ואחד באמצע לית יכיל צד שכאן וצד שכאן חובש את האמצעי מהי להקריח בית רובע ולזרוע בו חמשה מינין פי' לזרוע בו חמשה מיני תבואה בריחוק ששה טפחים זמ"ז ואע"ג דבפחות מבית רובע בתבואה שיעור ההרחקה בית רובע כמוש"ל מהמשנה דשם פ"ב מ"ו מ"מ במשהו בעלמא שאני כמו שהדין בירקות דצריך הרחקה ששה טפחים היכא דליכא שינוי דחרישה שתי וערב אף בתלמים שיש בכ"א ששה טפחים על ששה טפחים כמוש"נ מ"מ בחמשה מינים בערוגה סגי בהרחקה מועטת ה"נ בתבואה לענין הרחקת בית רובע ופשיט לי' דמה בירקות בששה על ששה שלוקין עליו ד"ת פי' דמצינו שלוקין ע"ז בתבואה מ"מ מותר בירקות משום החילוק דבין רב למעט בתבואה בבית רובע דלא מצינו בשום ענין מלקות ע"ז לא כ"ש דמותר בכה"ג מהו להקריח בתחילה ששה להיות מיצר והולך פי' שיגעו זב"ז ע"י ראש תור אם מהני ראש תור כשאין בהזריעה שיעור תלם שלם ופשיט ליה כיון שאנו מתירין חמשה מינים בלא ראש תור אף שעבודה פוגעת בעבודה כ"ש להתיר שני מינים ע"י סברא דראש תור וע"י ההרחק שביניהם משני הצדדין לא צריכא דלא מהו להקריח כו' המפרש פי' דהיינו דהא דבתר הכי א"צ לאבעי' ואולי אלו התיבות המה מיוחרים בגגו של גובל שני טפחים לזרוע בו שני מינים י"ל דהיינו בלי שום הרחקה ע"י שינוי דחרישה שתי וערב דגגו של גובל שני טפחים היינו בין ב' ערוגות וניכרין שטפח שייך לערוגה זו וטפח לערוגה שני' וי"ל דהיינו אם מותר לזרוע רביע טפח רוחב מכ"א מהב' מינים בהרחקה טפח ומחצה די"ל דל"מ הרחקת טפח ומחצה רק לזריעה דטע"ט עשה פאה באמצע היינו צורת הפתח ובלשון זה (עירובין ט"ז א') הובא למעלה זרע בגו מיסין דהיינו מה שבתוך החלוקה ואף בעשה צורת הפתח מכל הד' רוחות משכו בכמה היינו כמו שטחו בכמה ופי' המפרש דהייני שטח הזריעה ולא נתחוור לי פירושו כלל והנראה לפי ענ"ד דהבעי' היא כמה יהי' שטח המקום שבתוך הד' צה"פ וענין הספק שבזה נ"ל משום דהא דמהני צה"פ בזה היינו דעי"ז נתהוה כערוגה ושדה בפ"ע ושדה בפ"ע א"צ הרחקה כלל כנ"ל ואע"ג דבשם כתבתי דבעינן חרישה שתי וערב נ"ל דרק בבית רובע בתבואה וששה על ששה

בערוגה דה"ל שדה בפ"ע ע"י הזריעה בעינן שינוי דשתי וערב אבל לא בכה"ג ומספקא לי' אי מהני צה"פ לאשוי לה שדה בפ"ע אף לכ"ש או רק למקום חשוב קצת בלא"ה היינו ג"ט על ג"ט דכיון דבלא"ה ה"ל מקום חשוב קצת מתהוה ע"י צה"פ שדה בפ"ע אבל לכ"ש י"ל דלא מהני צה"פ ופשיט לי' מהא דאמרינן דהגבולין ממעטין ששה והיינו מפני שהגבולין צריכין הרחקה והא דבעינן גבוה טפח היינו משום דבלא"ה י"ב דגבולין וחד דאמצעי נפישי להו מינין וה"ל ערבוביא כמוש"ל אלמא דאע"ג דחילוק מקום דע"י גובה טפח דלא אלים דהא לא מהני לענין ביטול צורך הרחקה מ"מ מהני למאי דמהני אף בכ"ש דהא זריעת הגבול מג' מינים ל"ה רק טע"ט א"כ ה"נ צה"פ דמהני אף לענין הרחקה מהני ג"כ אף בכ"ש ופרה או פרא לשון כ"ש כמו שכתב המפרש עד היכן פי' אי בעינן מיהו מקום טפח ע"ט או טפח באורך שמונה כמו בגבולין או אפי' כ"ש ממש נשמעינה מן הדא גוממיות כו' דדווקא שיהיה שיעור טע"ט בכ"א מהשטחים זורעין לתוכה שלשה זרעונין היינו שנים בשני כתלים ואחת בקרקע הגומא למטה דכיון שהג' מינים הן בג' שטחים משונים לא בעינן הרחקה ול"ד להא דגבולין ממעטין ששה דצריך הרחקה להזרע שבגבולין דהתם שניהם בשטח אחד הן ולא שכותל טפח ביניהם ומה שאינו זורע כל הד' כתלים של הגומא יתבאר להלן עכ"פ דווקא בעמוקין טפח שכ"א מהכתלים יש בו טע"ט מהני חילוק מקום דלא לבעי הרחקה אבל בפחות מטפח אסור בנוטים לחורבה אין זה שייך לענין זה ויתבאר בסמוך אר"ז כל טפח וטפח של גובל כו' נ"ל דהיינו לדחות הא דפשטינן לעיל אפי' פרא מכאן מהא דגבול כמו"ש דשאני גבול דכל טע"ט של גבול חשוב הוא למקום בפ"ע כמו שלשה על שלשה בקרקע ויהי' כ"ה ששה על כל גובל נ"ל דהיינו לר"י כמוש"ל דס"ל רחב טפח וארוך ששה ה"ל כערוגה שלמה וא"צ הרחקה וכיון דבגבולין כל טפח על טפח ה"ל מקום בפ"ע א"כ יכול לזרוע ששה על כל גובל והא דלא פריך יזרע כ"ט ששה על כל גבול וארבעה בקרנות ואחת באמצע נ"ל משום דכשיזרע הקרנות הרי יהי' בקרן זוית לצד פנים שלשה מינים נוגעין זה בזה וה"ל ערבוביא ואסור וכן היא בתמי' ונ"ל דאתותב עפי"ז ותו לא מידי התיב ר' בון כו' והתנינן תלם ואמת המים כו' נ"ל פי' דמקשה אהא דלעיל דמייתי מגוממיות דהיינו ברייתא ולא מייתי ממתניתין דתלם ולא אפרק וצ"ל דהיינו משום דברייתא דגוממיות קצרה יותר ונתני חמשה נ"ל דאהא דגוממיות קאי דמסתמא יש בהם ד' כתלים אבל תלם ואמת המים הן מפולשין ואין בהן ד' כתלים ובאורך הכתלים פשוט דצריך הרחקה ומהני הרחקה אבל אהא דגוממיות פריך נתני חמשה ד' על ד' כתלים ואחת באמצע והא דנקט שנים מכאן נ"ל דהיינו שנים לשני צדי הקרן זוית דמכאן ושנים לשני צדי הקרן

זוית דמכאן ומתרץ דא"כ לא יוכל לזרוע למטה משום חבוש מד' רוחות והא דלא נקט ארבע י"ל ג"כ דהיינו משום חבוש ויותר נ"ל דבהא דזורע האמצעי בלי שום הרחקה הוה עיקר הרבותא נוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו ונוטה שער של זו לכאן ושער של זו לכאן שכל מה שאסרו חכמים לא אסרו אלא מפני מראית העין (שם פ"ג מ"ה) ויש לעיין מהו כפילת לשון בהנטי' ונ"ל שזורע שני המינים על כותלי הגומא וצריך שיהיו הכתלים משופעים זה לכאן וזה לכאן ובכה"ג יוכל להטות שער של שורה זו לכאן ושער של שורה זו לכאן דגם בלא"ה מצד עצמן יהיו נוטים קצת זה מזה לשון שכל מה שאסרו חכמים לא אסרו אלא מפני מראית העין משמע כהסוברים דמה"ת ליכא כלאים רק בזורע במפולת יד כאחד כמו"ש בתחילת זה הענין מיהו י"ל דצ"ל כל מה שאמרו חכמים והיינו שאמרו שאסור מה"ת היינו משום מראית העין דאיסור כלאים מה"ת תלי במראית העין ועוד נ"ל דקאי אדינים דשם בקשואין דלא מהני להו הרחקה דכל המינים כדבעינן למימר קמן ואיסור זה אינו רק מדרבנן משום מראית העין ויש ספרים דלא גרסי כלל להא דנוטה שער של זו כו' עד סוף המשנה ובירושלמי שם איתא תני מיתר הוא אדם לעשות גומא קטנה עמוקה טפח ולזרוע בתוכה ארבע זרעונין ולהופכן לארבע רוחותי' ר' אבא בר כהנא כו' בנוטין לחורבה שנו ר' מנא בעי אם בנוטין לחורבה שנו נתני שמונה שנים מכאן ושנים מכאן ושנים מכאן ושנים מכאן פי' ארבעה זרעונין היינו בד' כותלי הגומא ופי' בנוטין לחורבה היינו דאל"כ יאסרו הזרעי' שבשם ע"י השער שיגיעו עליהם ונראה דהייני מדרבנן כמוש"ל ויש לעיין למה אמר בנוטין לחורבה לימא דאיירי שזורע בכל צד מאותו המין שבכותל הגומא וצ"ל דמדפסיק ותני סתם משמע דאין נ"מ בסביבות הגומא משינוי המינין דכותלי הגומא אם בנוטין לחורבה נתני שמונה פי' הר"ש לא יכולתי להולמו ונ"ל לפי ענ"ד דצ"ל ונתני ארבעה שנים מכאן ושנים מכאן ולשון זה כבר פירשתי ומפני שסברו המעתיקים דקאי אברייתא דגומא הגיהו כמו שלפנינו ובאמת קאי אמתניתין דאם בנוטין לחורבה איירי א"כ אמאי לא תני במתניתין ארבעה דהוה קולא טפי דהא ליכא פסידא בזריעת ארבעה אלא איירי כמו"ש מקודם שזורע בצדי הגומא ממיני הגומא ולכך לא תני אלא קישות ודלעת דהיינו עיקר מילתא דאתא לאשמעינן ולא תני ארבעה דאין אדם רוצה להרבות במיני הגומא כדי שלא יהא מוכרת לזרוע סביבה בכל הד' רוחות רק מהמינים שבערוגה ונוח לו יותר להוביר שני כתלים של הגומא א"ר יוסי כו' סומכין לגדר דתנינן סומך לבור כו' ולגדר כו' אין סומכין לגובל דתנינן התלם ואמת המים שהן עמוקים טפח זורעין לתוכה ששה מיני זרעונין אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע אם אומר את שסומכין

לגובל יזרע למטה כמה שירות אמרין חבריא קימי ר' שמואל בר אבין תפתר שהיה זורע בראש הגובל אמר נון אין כיני יעקור אותו הקלח ויזרע למטה כמה שירות לא מוטב לעקור קלח אחד ויזרע למטה כמה שורות ירושלמי המתניתין דהתלם ואמת המים כו' אין סומכין נגיבל היינו בידוע למעלה כדלהלן לפי מה שאפרש והא דסומכין לגדר היינו ג"כ גדר זרוע דר' יוסי לטעמיה בסוגיא דשם פ"ב דמוכיח ממתני' דסומכין לגדר דגדר זרוע מציל מדפסיק ותני סתם ויובא להלן זורעין לתוכה ששה מיני זרעונין נ"ל לברור דט"ס הוא וצ"ל שלשה זרעונין כדאיתא במתני' יזרע למטה כמה שירות פי' דאמת המים אינה פחותה מרוחב ששה טפחים כדאיתא (ב"ב צ"ט ב') וא"כ יזרע למטה שלשה שורות לשיטת רש"י של גרעינין יחידים בהרחקת ג"ט זמ"ז ולהר"ש ג' שורות של רוחב טפח בהרחקת טפח ומחצה שהרי א"צ ביניהן רק ב' הרחקות דהא הזריעות שבכותל אין מעכבין כלום כיון שהן בגובה הכותל כמוש"נ אלא ע"כ איירי בזורע שתי רוחות האמה שהרי א"צ מקום פנוי למילוי המים דכיון שזורע למטה ע"כ אין בה מים וגם בלא יבשי המים היו רגילין לזורעם כדאיתא ב"ב שם ולמילוי המים י"ל דלא היו מובירין רק טפח כשיעור פרסה והלכך צריך הרחקה למטה כמוש"ל בהא דהגובלין ממעטין ששה כיון ששתי הזריעות הן ע"ג הקרקע למעלה וא"ת אכתי יזרע מהמינים שבצדי התלם והאמה י"ל דלא תני רק הני שיכולין להיות מכל מין שירצה ועוי"ל דבכה"ג אתי לאחופי דכיון שיתירו בלי הרחקה מהמינים שבכתלים לזרוע מינים שונים יטעו שאף להמינים שלמעלה א"צ הרחקה והא דלא מייתי ראיה מהא דהגובלין ממעטין ששה כנ"ל משים די"ל דשאני התם דע"י ריבוי המינים שע"ג הגובלין איכא ערבוביא כמוש"ל תפתר שהיה זורע בראש הגובל לפי מ"ש מקודם א"א לפרש דהיינו לדחות ההוכחה אלא נ"ל דהיינו לפרש המימרא דאין סומכין לגובל באופן שיהיה הוכחה מהא לתלם כו' ומפרש דהא דאין סומכין לגובל היינו בזרע ע"ג הגובל וא"ל א"כ יעקור אותו הקלח כו' אלא ע"כ הא דאין סומכין לגובל היינו אפילו באינו זרוע למעלה ואין ראיה לזה מהא דתלם כו' ומסקנא דמלתא נ"ג דלכו"ע בזרוע למעלה אין סומכין ובאין זרוע למעלה לכו"ע סומכין דגבול גבוה טפח בירקות כגדר גבוה יו"ד בתבואה והשקלא וטריא בזה רק בקיום או ביטול לשון המימרא א"ר אסי ערוגה תוכה ששה חוץ מגבוליה תניא נמי הכי ערוגה תוכה ששה גבוליה בכמה כדתנן ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה אר"ז כו' מ"ט דר' יהודה והשקית ברגלך כו' מה רגל טפח אף גבול טפח (שבת פ"ה א') פי' תוכה ששה דעת כל המפרשים דקאי אירישא דמתני' שהובא שבת שם ובא ללמד דלא נימא דבערוגה של ד' על ד' מותר לזרוע חמשה מינים ואין זה נראה כלל אלא נ"ע דקאי אסיפא דהיה לה

גבול כו' ובזה א"ש דקמ"ל דלא נימא דהיינו היה לה גבול מתוך הששה טפחים ור"י דתני ששה קאי ארישא כנ"ל קמ"ל וכ"כ בספר ש"א בשם החסיד גבוליה בכמה נ"ל פי' כמה יהיה רוחב הגבול לענין זריעת השלשה מינים שע"ג הגבול ומסיק דהיינו טפח משום דאין זריעה פחותה מטע"ט וכמוש"ל באריכות ועמש"ל בביאור משנה ג' פ"ג דכלאים בהא דר"י דמייתי הכא אמר רב ערוגה בחורבה שנינו והאיכא מקים קרנות אמרי בי רב משמי' דרב בממלא את הקרנות ולזרע מאבראי ולא למלא מגויאי גזרה שמא ימלא את הקרנות ולא יהא אלא ראש תור ירק מי לא תנן הי' ראש תיר ירק נכנס לתוך שדה אחר מותר מפני שנראה כסוף שדה אין ראש תיר בערוגה ושמואל אמר ערוגה בין ערוגות שנינו והא קא מתערבי בהדדי בנוטע שירה לכאן ושורה לכאן (שבת שם) הא דערוגה בחורבה שנינו פירשו כל המפרשים דאינו יכול לזרוע ערוגה אחרת אצלה משום כלאים ולפי ענ"ד כ"ז חמוה וכי בשביל זה שאינו רשאי לזרוע סביבה ממינים אחרים אנו צריכין לומר בחורבה הא משכחת לה שפיר שזורע בכל ארבע רוחותי' בכל רוח מאותו המין שבאותו הרוח בערוגה ומאי משני בממלא את הקרנות אכתי יזרע כל השלשה קרנות הסמוכות לכל קרן של הערוגה מאותו המין שבקרן והנ"ל בזה משום דא"א לומר דאיירי כשזורע מצדי' מאותן המינין שברוחותי' דא"כ נתני תשעה מינים כמוש"ל בביאור קושית הירושלמי דמקשה שם ונתני תשעה וכיון דממינים אחרים אינו יכול לזרוע ע"כ בחורבה איירי והאיכא מקים קרנות נ"ל פי' דהנה כל ערוגה יש לו לזרוע סביבה שמונה ערוגות ארבע בד' רוחותי' וארבע בקרנותי' וא"כ נהי דאותן הד' ערוגות שבצדיה אינו יכול לזרוע רק ממיני הערוגה מ"מ אותן הד' ערוגות שבקרנותי' יכול לזרוע מכל המינים שירצה שהרי קרנות הערוגה אינם זרועים כמוש"ל לפי ב' השיטות וא"כ משכחת לה שפיר חמשה זרעים דווקא ולא תשעה כשזורע הד' ערוגות שבקרנותי' ממינים אחרים והד' הערוגות שברוחותי' מאותן המינים שברוחות הערוגה וע"ה מש"ל בביאור הירושלמי הנ"ל כי בזה קצרתי בממלא את הקרנות פי' דכשזורע ד' מינים בד' קרנותי' ע"כ איירי בחורבה דהא באופן זה אינו יכול לזרוע אף הערוגות שבקרנות ממינים אחרים ואם יזרע מאותן המינים יכיל לזרוע תשעה ואופני מילוי הקרנות כבר נתבאר ולא יהא אלא ראש תור לפי מ"ש מקודם דמהא דאמרינן וקי"ל לרבנן דחמשה בשתא לא ינקי מוכח דאין ראש תור בערוגה צ"ל דס"ד דמ"מ מערוגה לערוגה מהני ומתרץ דאפילו מערוגה לערוגה לא מהני ראש תור בזריעה מועטת ושמואל אמר בערוגה בין הערוגות שנינו פי' התוס' דס"ל דיש ראש תור בערוגה ועוד י"נ דלא גזר אטו שמא ימלא את הקרנית ולפי"ז אין זה בין הערוגות ממש אלא שזורע בקרנות ודוחק ולפי מש"ל בביאור הירושלמי

ובביאור הא דא"ר בחורבה שנינו אין פלוגתא כלל בין רב לשמואל אלא דשמואל מוקי לה בערוגה בין הערוגות שכ"א מהן הוא זורע מחמשה מינים והמינים שברוחות הערוגה הן ממינים שברוחות ערוגות הסמוכות לה ומ"מ לא משכחת לה תשעה כיון שאינו בכל ערוגה רק מעט כמוש"ל בביאור הירושלמי ורב ניחא ליה לאוקמי טפי בחורבה בכה"ג דאין אדם עשוי לזרוע גנתו ערוגות ערוגות בענין זה והא מתערבי בהדדי פי' המפרשים דהקושיא היא לשמואל דאמר ערוגה בין הערוגות שנינו ולפי מ"ש א"א לפרש כן אלא נ"ל דהקושיא היא אמתניתין דמתירינן חמשה מינים ע"י הרחקה מועטת דמ"מ העלין מתערבין ומתרץ בנוטע כו' לפי"ד המפרשים דבין ב' ערוגות איכא ב' גבולין י"ל דהיינו דנוטה לכנגד הגבולין ואף לפי"ד הר"ש דבין ב' ערוגות ליכא רק גבול אחד דאם היו שני גבולין א"א לומר ערוגה בחורבה דהא איכא ב"ט ביני ביני ולדידיה הא א"צ הרחקה רק טפח ומחצה ג"כ י"ל דמ"מ נוטה קצת משתי הערוגות ע"ג הגבול מיהו לפי ענ"ד עפ"י מ"ש מקודם רישא דמתני' נא איירי כלל בהי' גבול לערוגה א"א נפרש כן והנ"ל כמו שפירשתי לעיל בביאור המשנה ה' דפ"ג דהיינו שעושה קרקעית הערוגה של כל מין נוטה משל חבירו ועי"ז אין העלין מתחברין כ"כ באותה ערוגה הפקיע תלם אחד ע"פ כולה מהו א"ר ששת בא ערבוביא ובטל את השורה רב אשי אמר אין עירובו מבטל את השורה איתיביה רבינא לרב אשי הנוטע כו' שורה אחת של קשואין שורה אחת של דלועין שורה אחת של פול המצרי אסור שאני הכא דאיכא שראכא (שבת שם) הפקיע תלם אחת על פני כולה פירש"י בזה צריך ביאור ופי' התוס' הוא שהעמיק תלם א' ע"פ סביבותיה בד' רוחותיה אם מותר לעשות ערוגות סביבה והוכיחו משורה של קשואין כו' דהתם ג"כ לפירושם בהפסק תלם איירי ולפי ענ"ד כ"ז אינו מתיישב כלל והנ"ל לפי ענ"ד כמוש"ל דהיינו בזורע ד' מינים על ד' קרנות הערוגה ובאמצע הפקיע תלם א' זרוע ע"פ כולה לרש"י איירי הכל ע"י גרעינין יחידים ולהתוס' שזרע בכ"א מהקרנות טע"ט והשורה שבאמצע היא ג"כ ברוחב טפח ואולי אף בהפקיע שורה אחת שתי ושורה תחת ערב ג"כ יש להתיר כיון שאין כאן רק חמשה מינים בהרחקה הצריכה בין מין למין ומקום הספק שבזה נ"ל די"ל דדווקא כשזורע באמצע רק גרעין א' לשיטת רש"י דבעי הרחקה ג"ט או בזורע טע"ט לשיטת הר"ש דסגי בהרחקת טפח ומחצה דבענין זה ליכא שום תערובות מהמין האמצעי רק ע"י אמצעית הערוגה אבל בכה"ג דהפקיע התלם ע"פ כולה הרי איכא קצת ערבוביא מהמין החמישי באמצע ובכ"א מקצותיה שכנגד זריעת הקרנות דאע"ג דאיכא הרחקה כשיעור מ"מ הא איכא קצת ערבוביא כדמוכח מהא דאסור לזרוע תשעה מינים אף ע"י הרחקה כשיעור משום ערבוביא כנ"ל ואע"ג דנגד

זה איכא מעליותא בהאמצעי דה' שורה ובשורה יש להקל טפי מחמת ריבוי הקרקע שנזרע בה כמו שמצינו בערוגה שיש בה ששה על ששה ממין א' שא"צ הרחקה כמו"ש ובשורה יש להקל יותר כמו שמצינו בההיא דמשרין מ"מ מספקא מלתא אי מעליותא דשורה עדיפא אי עכ"פ שקולה כריעותא דערבוב ושרי או לא ומייתי ראיה מג' שורות דקשואין כו' דהתם נמי אע"ג דבכולהו ירקות שרי בכה"ג וכמוש"ל מ"מ באלו המינין דעליהן גדולים ואיכא ערבוביא אסור משים דערבוב מבטל מעליותא דתורת שורה ה"נ ערבוב דקצוות מין החמישי מבטל מעליותא דשורה והיינו דגריעותא דערבוב אלימא ממעליותא דשורה דס"ד דהש"ס לדמות שני אלו הענינים זה לזה ודחי דשאני התם דאיכא ערבוביא דשראכא דגרע טפי ואלימא לבטל מעליותא דתורת שורה משא"כ בהוספת ערבוב דהכא אר"כ אמר רבי יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק עושה ערוגה של ששה על ששה ועוגל בה חמשה וממלא קרנותיה כל מה שירצה והא איכא דביני ביני אמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים ר' אשי אמר אם היו זרועין שתי זורען ערב ערב זורען שתי איתיביה רבינא לרב אשי עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים ורואין אותם כטבלא מרובעת כטבלא מרובעת הוא דשרי הא לאו הכי אסור התם לאקולי עלה קולא אחרינא להתיר ראש תיר היוצא ממנה (שם) ועוגל בה חמשה כו' פי' הרמב"ם שחולק כל ערוגה לתשעה מרובעים כל מרובע ב"ט על ב"ט ועושה בחמשה מהם עיגולים וזורע העיגולים והמותר ד' מרובעין זורען כמו במרובעים והיינו תשעה מינים בערוגה וכ"ז אינו נראה כלל לפי ענ"ד והעיקר לפי ענ"ד הוא שיטת התוס' ונראה שכן היא דעת רש"י דהיינו שעושה בה עיגול שקוטרו דהיינו אלכסונו הוא חמשה ונמצא שהעיגול רחוק מכל צדדיו מקצה הערוגה חצי טפח וזה עולה נכון לפי"ד המפרשים דבעינן הרחקה ג"ט ושלכל ערוגה יש לה גבול רחב טפח ולכך יוכל למלאות כל גנתו בערוגות כאלו ויזרע בכ"א מהן מה שירצה ובביאור הא דממלא את הקרנות פירש"י בלתי מתקבל כלל לפי ענ"ד ופי' התוס' הוא דהיינו קרנות של ריבוע הפנימי שהוא חמשה על חמשה שהעיגול נעשה ממנו ומניח בין כל שתי קרנות ריוח ג"ט ומשמע מלשונם שאינו זורע בקרנות מרובעים רק בשטח הפנוי שם אלא שמרחיק משהו וקושיא דהא איכא דביני ביני היינו חצי טפח הסובב ולר"א זורע אף חצי טפח הסובב בשינוי מהעיגול והקרנות שתי וערב ודבר תימא לפי ענ"ד להתיר בלי שום הרחקה רק ע"י שינוי דשתי וערב וע"י עשיית העיגול וזריעתו ומ"ש מכל שני מינים דאסורין בלי הרחקה אף ע"י שינוי דשתי וערב וכבר כתבתי מקודם דרק בשני בית רובע בתבואה ובשתי ערוגות דששה על ששה בירקות הוא דמותר בלי שום הרחקה ע"י שינוי דשתי וערב אבל לא בכה"ג ולא עוד

אלא שהן מתירין את החבוש ועוד תימא כיון שזורע סביב העיגול כמו"ש התוס' א"כ מאי מעלה יש בעיגול יותר מבשורה גם א"י איך יפרשו לשיטת הר"ש דסגי בהרחקת טפח ומחצה ובין כל ב' ערוגות איכא גבול טפח כנ"ל דא"כ יוכל לעשות העיגול ששה פחות רביע טפח ולמה אמרו עיגול ששה והנ"ל דבסתם ערוגות ליכא גבול כלל כמוש"ל וס"ל לר"י דראש תור לצלע אסור ולפיכך אינו יכול לזרוע בשני האופנים שהבאתי לעיל בשם הרמב"ם אלא דס"ל דשני עיגולין שרי בהרחק טפח והקרנות זורע בשלמות עד סוף ריבוע החיצון מרובע בכל זוית וחיד המרובע נוגע בהעיגול דבכה"ג שרי בלי הרחקה ולפי"ז יהי' זורע בכל קרן 1 3/14 על 1 3/14 ויהי' האלכסן מזה 1+ 2/5 + 3/10 ויהי' בסה"כ 3/10 + 2/5 + 1 + 5 + 3/10 + 2/5 = 8 2/5 שהוא אלכסון של ששה על ששה ובערוגה שאצלה יזרע העיגול ממין אחר וקרנותיה כל ד' ערוגות שהן זה אצל זה יזרע באמת ממין אחד והא דאמר וממלא את הקרנות כל מה שירצה היינו כל הד' קרנות מד' ערוגות הסמוכות זל"ז ויהי' בתשעה ערוגות סה"כ כ"ה מינים ובכ"א מהן חמשה מינים ופריך והא איכא דביני ביני פי' מה שבין הקרנות ובין שתי עיגולים שבשתי ערוגות ואמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים ול"ד כל גנתו ורב אשי אמר שזורע שתי וערב ונ"ל ביאור זה דהלכך עושה בכל ערוגה עיגול ששה ובד' קרנות שלד' ערוגות שהן זו אצל זו זורע מרובע אחד שעולה לכל הד' קרנות ומותר ע"י ראש תור לעיגול בלי הרחקה כנ"ל ואעפ"י שהעיגולים של הערוגות נוגעין זה בזה כיון בזורען בשינוי זה שתי וזה ערב מותר כיון דאיכא תרתי לטיבותא כעין ראש תור בכעין ראש תור וגם שינוי דשתי וערב ונמצא שאינו מחריב רק דבר מועט אבל עדיין קשה לשין אם היו זרועין שתי זורען ערב דה"ל למימר אם היה זרוע שתי זורען ערב ונ"ל דצ"ל דכל החמשה מינין של ערוגה אחת זורען כאחת או שתי או ערב שעי"ז תהיה הגנה נחלקת לערוגות ערוגות ועי"ז לא יהיה ערבוביא אבל בלא היכר ערוגות ערוגות ה"ל ערבוביא ואסור ולפי"ז אף שהקרנות של ארבע ערוגות זורע ממין אחד כנ"ל מ"מ חולקו לארבעה חלקים ע"י שינוי הזריעה דשתי וערב עבודת ירק בירק ש"ט פירש"י ותוס' דחוק למאד לפי ענ"ד והנראה לפי ענ"ד דהיינו שמרחיק בין ירק לירק ששה טפחים כשיש זרוע מכ"א מהב' מינין יותר ממה שאפשר לזרוע בערוגה של ששה טפחים ע"י חמשה מינים ככל הנ"ל וכמוש"ל ורואין אותה כטבלא מרובעת גם בזה פירש"י ותוס' דחוק לפי ענ"ד והנ"ל לפי ענ"ד דס"ד דאעפ"י שהירק נזרע בעיגול וכה"ג רואין אותו כאלו היא כבלא מרובעת ונותנין ששה טפחים מסוף הטבלא מרובעת לכל רוח וא"כ כל מה שבתוך ריבוע הטבלא ה"ל כזרוע מין אחד וא"כ איך אפשר שיזרע שם מין אחר ומסיק התם לאקולי בה קולא

אחרינא כו' נ"ל פי' שאם יש כאן ירק זרוע ד"מ בעיגול ובמקום אחד יש לו קרן זוית ונוגע בצלע אחרת ממין אחר מותר וקמ"ל דלא נימא דווקא מרובע ממש יש היתר בראש תור דילי' דבלא"ה הוא כמקום בפ"ע אבל בשארי תמונות לא קמ"ל דכל תמונה שיוצא ממנה חוד כעין ראש תור מותר כשנוגע בצלע ממין אחר גריד מותר לזרוע בו כל מין שירצה א"ר יוחנן ובלבד שיעשה ג' בתוך ששה ושלשה שהן סמוכין לגדר כגריד היו ג' בתוך ששה ואחד חוץ לששה מאחר שהוצלו אלו אף זה הוצל היו שנים בתוך ששה ואחד חוץ לששה מאחר שלא הוצלו אלו אף זה לא הוצל ירושלמי פ"ב אמתני' דסומכין לבור ולניר גריד היינו קרקע יבשה מיתר לזרוע בו כו' פי' נ"ל דהנה כבר נתבאר דערוגה שיש בה ששה טפחים א"צ הרחקה והיינו שכולה זרועה וגריד אינו מצמיח הזריעה רק מקומות מקומות וקמ"ל דמ"מ ה"ל כזרועה כולה וא"צ הרחקה והוא שיהיה שם זרוע שלשה בתוך ששה ונ"ל פי' שלשה על ששה בערוגה של ששה על ששה אבל בלא"ה לא חשיבא ערוגה בפ"ע וצריכה הרחקה שלשה שהן סמוכין לגדר כו' נ"ל דהא דסגי במחצה זרוע בגריד דווקא כשהמותר הוא ג"כ גריד אבל כשהמותר שדה או גנה טובה בלתי מצטרף להחצי הערוגה הזרועה אבל כשנשאר בין הגריד ולגדר ג"ט דין זה המותר כגריד ומצטרף להג' טפחים הזרועים היו ג' בתוך ששה פי' בתוך ששה של גריד ואחד חוץ לששה פי' חוץ לגריד וניצל אף זה שחוץ לגריד היינו שמותר לזרוע אצלו מין אחר בלי הרחקה היה שם גריד שורה ושורה גדר ושורה חובשין את השורה גבו של גדר בשדות שתי שדות זו ע"ג זו העליונה סמוכה לחריץ והתחתונה סמוכה לגדר (שם) היה שם גריד שורה פי' שורה נ"ל דהיינו בשיעור דחשיב שדה או ערוגה בפ"ע שא"צ הרחקה כנ"ל וה"פ היה שם שורה של גריד זרוע ואצל הגריד שורה זרוע ממין אחר או שיש כאן גדר ואצל הגדר שורה זרוע חובשין את השורה של גבי גדר וגריד כצ"ל לפי ענ"ד ותיבת בשדות נ"ל דשייך לבתר הכי וכמוש"ל ובביאור זה פי' א) מותר לזרוע עוד מין אחר אצל השורה של גבי גדר או של גבי גריד ואינו אסור משום חבוש רק ע"י זריעה מארבעה צדדין אבל ע"י גדר מצד אחד ל"ה חבוש ממש דאסור וכן ע"י גריד זרוע ג"כ ל"ה חבוש דגריד ה"ל מקום בפ"ע וה"ל כגדר ואולי היינו כגריד בלתי זרוע אלא דה"א דה"ל כגדר וה"א דגדר משוי חבוש קמ"ל דגריד לא משוי חבוש ולא מבעיא גריד אלא אפילו גדר לא משוי חבוש פי' ב) חובשין כלומר כשזורע סביבה מינים אחרים עושין דין חבוש ואסור וידובר מזה עוד להלן תיבת בשדות שכתבתי ששייך לדלהלן נ"ל דמשובשת וצ"ל ב' שורות וה"פ ב' שורות או ב' שדות זו ע"ג זו כלומר זו למעלה מזו עשרה טפחים הרי דין העליונה כדין סמוכה לחריץ ואע"ג דחריץ בעינן רוחב ד' הכא עדיף טפי כיון

שאינם בשטח אחד והתחתונה דינה כסמוכה לגדר וא"צ הרחקה ואיירי שאין בכ"א מהן כשיעור שדה ושורה גמורה שא"צ הרחקה או בענין דבלא גדר וחריץ ה"ל אחת מהן חבושה מד' רוחיתיה והיינו בגבוה י' ואפילו בתבואה אבל טפח בירקות לא מהני כמוש"ל בדיני גבול דערוגה דבי ר' ינאי אמרי גדר מותר לזרוע בו כל מין תורבכינה (שם) נ"ל דהיינו דמותר לזרוע ע"ג הגדר מין אחד ממיני תורבכינה שהיו נוהגין לזרוע ע"ג גדר ולא הוי כלאים עם מה שלמטה ואף על הכותל מותר לזרוע דל"ה כלאים עם מה שלמטה כמוש"ל מהא דזורע ג' מינים בגומא אחת ונראה דמותר לזרוע על הכותל כמה מינים ע"י הרחקה כדין הערוגה ואולי ערוגה מכמה מינים קרויה תורבכינה גדר מהו שיציל את הזרעים גריד זרוע מהו שיציל את הירק ר' שמואל בשם ר"ז שמע לה מן הדא וסומך לשרשי אילן שיבשו לא אמר אלא יבשו אבל לח אסיר ר' יוסי שמע לה מן הדא סומך לבור ולניר ולגפה ולדרך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים הדא אמרה שגדר זרוע מציל את הזרעים אפילו תימא ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים אין גדר מציל את הזרעים שניא היא הכא שהיא גדר זרוע ואין גדר זרוע מציל את הזרעים (שם) גדר מהו שיציל כו' נ"ל דצ"ל גדר זרוע מהו שיציל את הזרעים גדר זרוע מהו שיציל את הירק ופי' דמבעיא בין לענין ירק בין לענין שארי מינים ואין זה לענין הזרעים שזרועין על עובי הגדר ועל גובה הכותל דכבר נתבאר לעיל דמותר כיון שאינם בשטח אחד אבל הספק הוא אם מפסיק בין שני מינים זרועים ע"ג קרקע לא אמר אלא יבשו אבל לח אסור כבר כתבתי להקשות מה בין זה לענפי אילן ותי' שם דשאני ענפי אילן דכיון דאפשר להגביהן ולהשפילן ה"ל כנעשו בידי אדם ומהני אפילו לחין ולפי"ז קשה מאי ראיה לגדר זרוע שנעשה בידי אדם ונ"ל דצ"ל דכיון דליכא מעשה בידי אדם אחר זריעת הזרעים על הכותל לא מהני עדיפותא דנעשית בידי אדם ר"י שמע לה מן הדא סומך כו' ולגדר כו' משמע ליה אפילו זרוע אפילו תימא ולגדר כו' כלומר אעפ"י שאתה אומר ולגדר כו' מ"מ גדר דאיירינן ביה אינו מציל דשאני הכא שהגדר זרוע ומתניתין באינו זרוע ר' יודן בעי גדר ומשך מהו שיצטרפו היאך עבידא היה שם מקום אורך עשר אמות ומחצה על רוחב ששה א"צ גריד עשה גריד מכאן מותר לסמוך משתי רוחותיו (שם) נ"ל פי' דשורה שארכה כבית רובע דהיינו עשר אמות וחצי בקירוב על רוחב ששה א"צ הרחקה בירק בתבואה לחד תנא כמוש"ל מהירושלמי וסוגיא זו הכין ס"ל וצ"ל בכ"ז גדר במקום גריד והבעיא היא אם המשך השורה דהיינו שטת השורה מצטרף עם עובי הגדר לתשלום השיעור ומפרש דבהיה שם מקום עשר אמות ומחצה על רוחב ששה טפחים א"צ גדר פי' לא גדר ולא הרחקה ולכך מבעיא ליה אם משלים עובי מחיצה לשיעור השטח לענין זה

שיהיה מותר לסמוך מין אחר לאותו המין משתי רוחותיו וענין זה איתא ג"כ בתוספתא והא דאמר מותר לסמוך משתי רוחותיו ולא אמר משלש רוחותיו להפי' הב' שכתבתי בהא דגריד שורה ושורה גדר ושורה דע"י גדר מצד אחד ומינים אחרים מכל הג' רוחות האחרות ה"ל חבוש ואסור א"ש ולהפי' הא' דשם צ"ל דל"ד קאמר משתי רוחות דה"ה משלש רוחותיו והא דנקט שתי רוחות משום דלא איירי בדיני חבוש ובדין דחבוש ע"י ג' רוחות סמך אהא דלעיל תני ר' יונתן בן יוסי אומר היה שם סלע ארוכה עשרה ורוחב ארבעה מותר לסמוך לה משתי רוחותי' היתה עשרה על עשרה מותר לסמוך לה מד' רוחותי' (שם) נ"ל דהיינו לענין הרחקת תבואה בתבואה דאע"ג דבעינן הרחקה שיעור בית רובע דהיינו יותר מעשר אמות מ"מ כשיש שם סלע רחב ד"ט וארוך עשר אמות מותר לסמוך לשני צדי הרוחב שלו בענין שיהיה הפסק בין זה לזה עשר אמות וכשהיה עשר על עשר מותר לסמוך מד' רוחותיו דסלע עדיף מהרחקה גרידא ואיירי באינו גבוה עשרה טפחים כל מין זרעים אין זורעין בערוגה וכל מין ירקות זורעין בערוגה חרדל ואפונים השופין מין זרעים אפונים הגמלנים מין ירק גבול שהיה גבוה טפח ונתמעט כשר שהי' כשר מתחילתו (כלאים פ"ג מ"ב) אמר ר' אימי הדא דאת אמר לזרעים שבו הא לזרוע בו בתחילה פי' אחרי שנתמעט אסור עבר וזרע פי' אחר שנתמעט בעוד שהיו זרעים הראשונים קיימין מאחר שאלו מותרין אף אלו מותרין ר' ירמי' בעי ניחא נעקרו שניים ראשונים מותרין נעקרו ראשונים שניים מה הן נשמעינה מן הדא מטה שנטלו שתי ארוכות שלה כו' שהכל הולך אחר הישנות הד"א כו' נעקר ראשונים שניים מותרין (ירושלמי שם) ענין דמטה הנבא בסדר מצורע פ' ט"ו ספ"ד גובל שנתמעט כשר גדר שנתמעט פסול (שם) התלם ואמת המים שהן עמוקין טפח זורעין לתוכן שלשה זרעונין אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע (שם פ"ג מ"ב) והובא לעיל דהיינו בלי שים הרחקה ונראה דמ"מ צריך להרחיק בצד אחד כשיעור מקום העלין שבצד השני היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע בתוכה שורה של ירק אחר ר' ישמעאל אומר עד שיהא התלם מפולש מראש השדה עד ראשו רעק"א אורך ששה טפחים ורוחב מלואו ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב הפרסה (שם פ"ג מ"ג) בביאור כ"ז כתב הר"ש דשורה הנזרעת קרי לי' תלם ובהרחקה לא מיירי דזה וודאי דבעינן ששה טפחים רוחב באורך כל השורה הנזרעת כדתנן בפ"ב מ"ז ירק בירק ששה טפחים אלא דל"מ הרחקה לשורה פחותה ממה שנתבאר בזה כיון דאין על הזריעה שם גנה בפ"ע ותמה ע"ז דמלתי' דר' יהודה מייתי (שבת פ"ה) לענין הרחקה ועוד איך אפשר לומר דל"מ הרחקה לזריעה משהו הא בתוספתא איתא בפירוש דירק בירק ששה טפחים אפילו לקלח אחד ותימא לפי ענ"ד

למה לא הקשה ממתניתין דחמשה מינים בערוגה ואולי משום די"ל דאיירי בגרעינין יחידין ובזה מקילינן טפי וכתב דלפיכך צ"ל דשורה היינו הנזרעת ותלם היינו שיעור ההרחקה והוקשה לו הא דסגי לרע"ק בהרחקה אורך ששה ותי' דמיירי בקלח אחד והרמב"ם כתב דאף לירק מרובה סגי לרע"ק בהרחקת אורך ששה טפחים ובפי' מלואו כתב הר"ש דהיינו כרחבו דהיינו ששה טפחים והרמב"ם כתב דהיינו כעומקו ואפילו יהי' עומקו אמה ולר"י סגי בהרחקת טפח וכתב הרמב"ם דאע"ג דקיי"ל ירק בירק ששה טפחים היינו בין שדה לשדה אבל בשורה אחת בשדה הקילו ומשמע דהוצרך לחילוק זה אף לר' ישמעאל ורע"ק משום דבעמוק פחות מששה טפחים סגי ברוחב פחות מששה טפחים אבל מפרש הירושלמי כתב דמשמע מכל סוגיות הירושלמי דשורה היינו תל וכשנזרע בשיעור זה שוב א"צ שום הרחקה דה"ל שדה בפ"ע וכנ"ע לדבר מבורר ככל הנ"ל אלא דכבר כתבתי דלפי ענ"ד צריך לזרוע בשינוי דשתי וערב ובלא זה צריך הרחקה לערוגה שלמה ששה טפחים ולמעט כדרך שזורעין חמשה מינים בערוגה צריך הרחקה ג"ט לרש"י וטפח ומחצה להר"ש והא דמייתינן (שבת שם) מלתי' דר' יהודה דהכא היינו רק לענין רוחב הגבול דמדאמר ר' יהודה שיעור הזריעה בלשון פרסה דהיינו כדי הילוך פרסה דבזה חשיב לי' מקום בפ"ע מוכח דגבול דהיינו מקום ההילוך הוא פרסה דהיינו טפח לכו"ע והשתא א"ש הא דמייתי שם ראי' מדברי ר' יהודה לכו"ע ובביאור לשון מלואו ובביאור פלוגתייהו ידובר להלן בביאור הירושלמי מה אמר ר' ישמעאל ברוחב מה אין רע"ק חובש בשלש שורות אית לי' רוחב מלואו ר' ישמעאל שהוא חובש בשתי רוחות לא כ"ש מה אמר ר' ישמעאל בשורה של ירק בשדה של תבואה מה אין רע"ק דהוא מקיל הכא מחמיר תמן ר' ישמעאל דהוא מחמיר הכא לא כ"ש דמחמיר תמן לא צריכא דלא מה דאמר ר' ישמעאל תמן ברוחב כמה דאת אמר תמן לא שניא היא רע"ק היא ר' ישמעאל ברוחב שם בירושלמי מה אר"י ברוחב פי' איך ס"ל לר"י ברוחב התלם כמה יהי' ומסיק דהשתא רע"ק דאינו מצריך מפולש ותהי' השורה חבושה מג' רוחותי' סגי לי' ברוחב מלואו ופי' מה אין כמו מה אם ר' ישמעאל דמצריך מפולש דלפי"ז לא תהי' השורה חבושה רק משתי רוחות כ"ש דסגי ברוחב מלואו ובביאור לשון מלואו דעת המפרשים דהיינו ששה טפחים כארכו לרע"ק ולפי ענ"ד הוא תמוה דא"כ מאי מספקא להו ברוחב לר' ישמעאל שלמדו בק"ו מדרע"ק הא טפי מוא"ו טפחים וודאי לא בעינן דאיזה שיעור אחר נוכל לומר בזה וא"י למה שינו בזה משיעור תלם של פתיח שהוא ארבעה טפחים כמבואר שם פ"ב מ"ו במשנה וירושלמי וכמוש"ל מה אר"י בשורה של ירק בשדה של תבואה פי' המפרש דרע"ק שמעינן לי' דס"ל דעושה שורה עשר אמות

ומחצה ברוחב ששה טפחים הובא למעלה וכתב דרע"ק הוא דמאן שמעית לי' דלא בעי מפולש רע"ק היא והבעיא היא אר' ישמעאל ומסיק מה אם רע"ק שהוא מקיל בירק בירק יותר מר' ישמעאל מחמיר בתבואה דבעינן אורך עשר ומחצה כשיעור בית רובע מרובע כ"ש דר' ישמעאל דמחמיר בירק בירק להצריך שיהיה מפולש כ"ש דמחמיר בירק בתבואה להצריך מפולש ומסיק לא צריכא דלא פי' הש"ס משיב ע"ז הפשיטות דוודאי א"צ לומר דלא מבעיא בזה אבל הבעיא היא לענין רוחב מה אמר ר' ישמעאל תמן ברוחב לא שניא היא כו' כתב המפרש דה"ג כמה דאת אמר הכא נ"ש היא ר"י היא רע"ק ברוחב כן את אמרת תמן היא ר"י היא רע"ק ברוחב פי' המפרש כמו דהכא בירק בירק לתרווייהו סגי ברוחב מלואו כמו כן התם סגי לתרווייהו ברוחב מלואו והיינו לשיטתו דמלואו היינו ששה טפחים ולמ"ש דהיינו ד"ט הפי' הוא כמו דהכא לתרווייהו השיעור הוא ד"ט כן התם לתרווייהו השיעור הוא ששה ט' שמואל אמר לא שנו אלא שורה אחת אבל שתים אסור ר' יוחנן ורשב"ל תרווייהון אמרי ל"ש היא אחת היא שתים רשב"ל אומר מותר להבקיע ארבע שורות בבקעה א"ר יוחנן ובלבד שיהיו שתי שורות החיצונות נידונות בערוגה אר"ז ובלבד שלשה בתוך ששה (שם) הא דשמואל אוסר בשתים נ"ל דהיינו לאו בשנים זה אצל זה דבכה"ג שנים עדיפי אלא במפורדין אייריי משום דבכה"ג ה"ל ערבוביא מותר להבקיע ד"ש בבקעה לא אתפרש שיעור הבקעה וביאור דברי ר' יוחנן נשגב ממני ובעו"ה לא יכולתי לפרשם הנוטע שתי שורות של קשואין שתי שורות של דלועין שתי שורות של פול המצרי מותר שורה של קשואין שורה של דלועין שורה של פול המצרי אסור שורה של קשואין שורה של דלועין שורה של פול המצרי ושורה של קשואין ר' לעזר מתיר וחכמים אוסרין (שם פ"ג מ"ד) עפ"י כל הנ"ל בביאור המשנה שלפני זו מבואר דלפי"ד הר"ש והרמב"ם היינו הכל ע"י הרחקת ששה טפחים בין מין למין ולפי ענ"ד נ"ע כמו"ש מקודם דהיינו דכשזורע בענין זה א"צ שום הרחקה מיהו שינוי דשתי וערב בעינן כמוש"ל שיעור השורה שבאלו המינין מוכח ממתניתין דלהלן כמו שיתבאר בזה דהיינו ארבע אמות כשיעור עבודת כרם דמפני שאלו המינים עליהם מתפשטין הרבה אין דרך לזרוע מהם מעט מעט ובפחות משיעורים אלו ליכא בהו חשיבות שדה בפ"ע דלא לצטרך הרחקה ושיעור אורך השורה איתא בירושלמי שהיא כהרוחב וצ"ל דמרובע ג"כ נקרא שורה אלא שיש לעיין מ"ט דרבי אלעזר דמתיר בשורה של קשואין ושורה של דלועין ושורה של פול המצרי ושורה של קשואין נהי דהני תרי שורות של קשואין מצטרפי זל"ז להחשיב כ"א מהשתי שורות לגנה בפ"ע דודאי כצ"ל בזה מ"מ מאי מהני ב' שורות דקשואין לאינך מיני וצ"ל דע"י שתי השורות של הקשואין

המפורדים זה מזה ניכר דשארי השורות ג"כ הם חשובות שדה בפ"ע ודוחק למאד והנ"ל לפי ענ"ד דחסר בזה תיבת וכו' ודרך הש"ס בכה"ג לחסר תיבת וכו' כמו שמצינו (נדה י"א א') וכמו שכתבו התוס' (שם ל"ט ב') ד"ה אלמא והיינו שזרע ג"כ שורה של דלועין ושורה של פול המצרי מיהו בירושלמי לא משמע כן דאיתא שם עד שלא נטע הרביעית לא כבר נאסרו תפתר שנטע ארבעתן כאחת מיהו י"ל דהיינו לאו דווקא היתה שדהו זרועה בצלים ומבקש ליטע בתוכה שורות של דלועין ר' ישמעאל אומר עוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות ועוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת ר' עקיבא אומר עוקר שתי שורות ונוטע שתי שורות ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות ועוקר שתי שורות ונוטע שתי שורות וחכ"א אם אין בין שורה לחברתה י"ב אמה לא יקיים את הזרע של בינתים (שם מ"ו) כבר נתבאר שהשורה באלו המינים היא רוחב ד' אמות כהנא אמר דברי ר' ישמעאל כלומר לדברי ר' ישמעאל פעמים שש עשרה פעמים שתים עשרה פעמים שמונה בשעה שנותן כל העבודה בפנים פי' שזורע הד' אמות בתוך השמונה שעקר לצד חוץ והניח ד"א פנוים לצד פנים יש ביניהם ט"ז היינו ד"א פנוים מהשתי שורות שעקר מצד זה של הבצלים וד"א פנוים מהשתי שורות שעקר בצד שני של הבצלים והבצלים עצמן שתי שורות דהייני שמונה אמות הרי ט"ז אמות מקצתה בפנים מקצתה בחוץ פי' שזורע הד"א באמצע השמונה שעקר שתים עשרה כולה בחוץ שמונה דאף הריוח שבחוץ מהני ונ"ל מפני שמפנה העלין לשם שמואל אמר לעולם שתים עשרה ותני כן קיצב על דברי שניהם ר' ישמעאל אומר שתים עשרה רעק"א שמונה הא ר' ישמעאל אומר שתים עשרה ורבנן אמרי שתים עשרה מה ביניהן סמוכה ע"ד דר' ישמעאל אסור לסמוך פי' באלו המינין אסור לסמוך בלי שום הרחקה מחמת התפשטות העלין ורבנן אמרי מותר לסמוך רק שיהיה בין ב' השורות י"ב אמות דבפחות מזה אין הזרעים שביניהם חולקין מקום גנה בפ"ע וה"ל כלאים ובירושלמי מקשינן מ"ש דהכא בדלועין ובצלים בעינן י"ב אמה ומ"ש דהתם בדלועין קשואין ופול המצרי סגי בשמונה אמות ומתרץ יפה כח מוקשה בין המקשיות להציל בשמונה פי' אלו המינים נקראים מקשיות או מוקשה דלעת בירק כירק ובתבואה נותנין לה בית רובע (שם מ"ז) משמע להדיא דהכא בהרחקה איירי כמו בסוף משנה שלפני זו דבירק סגי בהרחקת ששה טפחים והא דהכא בירק סגי בששה טפחים ולעיל בבצלים בעינן כולי האי היינו משום דהכא בדלעת יחידית איירי דקילא טפי ופי' נותנין לה בית רובע נראה דהיינו והיא באמצע היתה שדהו זרועה תבואה וביקש ליטע בתוכה שורה של דלועין נ"ל פי' של דלועין יחידים נותנין לה עבודתה ששה טפחים דשורה קיל מדלעת יחידית וקיל

משורה של כמה דלעות דלעיל ואם הגדילה פי' שגדלו העלים וצ"ע אם היינו שגדלו כ"כ עד שעלו על המין שאצלה או שעלו לתוך ההרחקה יעקור מלפניה ר' יוסי אומר נותנין לה עבודתה ארבע אמות אמרו לו התחמור זו מן הגפן פי' לענין כלאי הכרם דסגי לשורה אחת ששה טפחים אמר להן מצינו שזו חמורה מן הגפן שלגפן יחידית נותנין לה עבודתה ששה טפחים ולדלעת יחידית נותנין לה בית רובע ר"מ אומר משום ר' ישמעאל כל שלשה דלועין לבית סאה לא יביא זרע לתוך בית סאה ר' יוסי בן החוטף אפרתי אמר משום ר' ישמעאל כל שלשה דלועין לבית כור לא יביא זרע לתוך בית כור (שם מ"ז) הנה מצינו בענין כלאי זרעים כמה מיני חילוקים א) בשיעורי ההרחקות יש חילוק בין רב למעט ולגרעין יחידי בין תבואה לירקות ובין ירקות לקשואין דלועין ופול המצרי ב) בשיעור שדה וגנה בפ"ע דאינו צריך שום הרחקה לפי"ד מפרשי הירושלמי שכנ"ע מהסוגיות ויש בזה חילוקים בין תבואה לירק ולקשואין דלועין ופול המצרי ויש חילוק בין מרובע לשורה ג) בין הרבה מינים לשני מינים דלחמשה מינים בערוגה מהני הרחקה לרש"י ג"ט ולהר"ש טפח ומחצה וליותר מחמשה מינים לא מהני הרחקה זו המבוכות מהחילוקים שבזה רבו גם עצמו מאד ולשונות המשניות וסוגיות הירושלמי שבכ"ז באמת סתומים וחתומים וקשה מאד להוציא מהם כללים עקרים ודינים מבוררין ולברר הדינים שהן מה"ת והדינים שהן מדרבנן בענין זה סתומים וחתומים הדברים לא יכולתי לכוונם על תלמי לבבי וכבר כתב הרא"ש ז"ל בתי כלאים החבהו ממני ונסתרו מעיני ונעלמו ממני עקרי יסודותיה ואנא יתמא דיתמי מה אענה אבתריה תבואה נוטה ע"ג תבואה ירק ע"ג ירק תבואה ע"ג ירק ירק ע"ג תבואה הכל מותר חוץ מדלעת יוונית רמ"א אף הקישות ופול המצרי ורואה אני את דבריהם מדברי (שם פ"ב מי"א) והיינו בזרועין כהלכתן רק שגדלו העלין כ"כ עד שנוטין על מין אחר ואף דשיעור התבואה הוא בית רובע מ"מ משכחת לה כשגבהו ועלו למעלה ממחיצה גבוהה יו"ד המפסקת ולפי מ"ש דבית רובע א"צ הרחקה כלל א"ש בפשיטות ואף לפי הסברא דבעינן הרחקה דששה טפחים ג"כ א"ש. כל סאה שיש בה רובע היינו רובע הקב שהוא אחד מכ"ד בסאה ממין אחר ימעט ר' יוסי אומר יביר בין ממין אחד בין משני מינים רש"א לא אמרו אלא ממין אחד וחכ"א כל שהוא כלאים מצטרף לרובע (שם פ"ב מ"א) אנן תנינן שיש בה אית תנויי תני שנפל לתוכה א"ר מנא מ"ד שיש בה אחד מכ"ד מ"ד שנפל לתוכה אחד מכ"ה א"ר יוסי בר בון בין כמ"ד שיש בה בין כמ"ד שנפל לתוכה אחד מכ"ד מאי כדון מ"ד שיש בה בתלוש מ"ד שנפל לתוכה במחובר מה נן קיימין אם במתכוין לזרוע אפילו חטה אחת אסור אם לערב אפילו כ"ש אסור לערב כו' אלא כשנתערבו דרך מכנס (שם בגמ') אנן

תנינן שיש בה כו' פי' מאי בינייהו א"ר מנא מ"ד שיש בה היינו אחד מכ"ד בסה"כ ומ"ד שנפל לתוכה היינו כ"ה בסה"כ ור' יוסי אומר דלכ"ע השיעור היא אחד מכ"ד בסה"כ אלא דמ"ד שיש בה היינו שנתערב בתלוש ומ"ד שנפל לתוכה במחובר היינו שזרע מין אחד ונפל שם מין אחר רובע הקב וגדל שם ובסה"כ יש שם סאה ופריך ה"ד שיש בה אי במתכוין לזרוע אפילו חטה אחת אסור במין אחר ואולי צ"ל אפילו גרעין אחד אסיר אם במתכוין לערב פי' לערב מין גרוע במין יפה ולמכטר אסור משום גזל ומסיק דנתערב ממילא דרך מכנס פי' כשכונס תבואותיו נתערבו שם קצת המינין והמפרש פי' דעירב כשהכניס לאוצר לאכילת ב"ב ונמלך אח"כ לזריעה ומוכח מזה וכן הוא בש"ס דילן במס' מ"ק ו' דבפחות מבית רובע לסאה א"צ למעט אף לאחר זריעה וכ"ז אין זה משום תורת ביטול ברוב דלא שייך ביטול בדבר הניכר ואפשר לברור אלא צ"ל שכך הוא הלכה דלא הקפידה תורה על פחות מכ"ד בסאה ובמס' ב"ב צ"ד א' בבבלי איתא דסברוה דרובע דכלאים מה"ד לא בטל ומסיק דרובע דכלאים בטל מה"ד ורק מדרבנן החמירו למעט ואפ"ה מחמיר ר' יוסי והצריך לבור באיזה צד הוא ממעט פי' באיזה אופן הוא ממעט אי פוחת מרובע או מוסיף על הסאה לא כן א"ר יוחנן כו' כל האיסורין שריבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור תמן את מרבה לבטל איסור תורה ברם הכא את מרבה לבטל מפני מראית העין (ירושלמי שם) ברם הכא כו' אין הכוונה דהכא אין האיסור רק מדרבנן דפשוט הוא דעכ"פ ביותר מא' בכ"ד וודאי אסור מה"ת ועוד דאפילו בדרבנן אסור לבטל אלא דכיון דאין האיסור דמה"ת רק משום מראית העין מותר להרבות ר' יוסי אומר יבור מודה ר"י שאם היה פחות מן הרובע משעת ראשונה איני זקוק לו (שם) היאך עבידא היה שם רובע אחד משני מינין בורר מין אחד ודיו אי צריך לבור את כולו (שם) פי' איך הדין בהי' שם רובע אחד מב' מינים לר"י דאמר יבור ולא אפשט רש"א לא אמרו אלא מין אחד שני מינין לא עד היכן עד רובה של סאה חזר והוסיף חזרה תבואה להיתרה כמה דרש"א שני מינין אין מצטרפין לאיסור כן הוא אומר הכא אין שני מינין מצטרפין להיתר היאך עבידא היו שם עשרים ושנים רבעים ומחצה של חטים וחצי רובע שעורים ונפל לתוכו פחות מרובע עדשים אפילו כן אין שני מינין מצטרפין להיתר (ירושלמי שם) בד"א תבואה בתבואה קטניות בקטניות תבואה בקטניות קטניות בתבואה באמת אמרו זרעוני גינה שאינם נאכלין מצטרפין אחד מכ"ד בנופל לבית סאה רש"א כשם שאמרו להחמיר כך אמרו להקל הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מכ"ד בנופל לבית סאה (שם פ"ב מ"ב) ביאור זרעוני גינה שאין נאכלין היינו שגרעיני הזריעה אינם ראויין לאכילה ורק הגדל מהם הוא נאכל ביאור אחד מכ"ד בנופל לבית סאה היינו דבית סאה דקיי"ל

דהוא חמשים אמה על חמשים אמה (עירובין כ"ג) היינו בחטים וזרעוני גינה איתא בירושלמי שהן נזרעין קב וחצי בבית סאה והיינו רביעית מחטים והלכך כשנפל רביעית רובע הקב זרעוני גינה לתוך כ"ג רבעין חטים ה"ל כרובע הקב ממין אחר ואיתא שם דדווקא בזרעוני גינה מחלקינן אבל בשארי זרעונין שנזרעין ד"מ שלשה קבין לבית סאה שיעורן רובע בתוך כ"ג רבעין חטין והנזרעין ב' קבין ל ית סאה פלוגתא שם אי משערין לפי ערך או ברובע כשם שאמרו להחמיר כך אמרו להקל איתא בירושלמי כגון אלו שנזרעין שלשה סאין לבית סאה חטים בעינן שלשה רבעין לתוך כ"ג רבעין חטין וכן בנזרעין תשעה קבין דהיינו סאה ומחצה לבית סאה והנזרעין שמונה קבין לבית סאה פלוגתא שם אי שיעורן ברובע לבית סאה או לפי ערך וע"ש כמה חילוקי דינים בענין זה הפשתן בתבואה כו' איתא בירושלמי אתר דזרע רובע דחטין זרע תלתא רבעין דכיתן ואעפ"י שהן קטנים דרכן לזורען רצופין ונחלקו הרמב"ם והר"ש אי הא דפשתן היינו רק לר"ש או דהיינו לכו"ע היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזורעה שעורים ימתין לה עד שתתליע פי' עד שתוציא שרשין כעין תולעות קטנות ויופך דשוב לא יצמחו אבל קודם שיתליעו אין ההיפוך מזיק להצמיחה ואח"כ יזרע לא יאמר אזרע ואח"כ אופיך פי' קידם שיתליעו אלו החדשים אלא הופך ואח"כ זורע כו' כמה יהא חורש כתלמי הרביעה אבא שאול אימר כדי שלא ישייר רובע לבית סאה (שם פ"ב מ"ג) עד כמה מתלעת עד שתהא בארץ ג' ימים במקום הטינא פי' לח אבל במקום הגריד בעיא היא יתר ותני כן מקצת היום ככולו במקום הטינא (ירושלמי שם) ועי' בבלי (פסחים נ"ה א') מנידון מקצת היום ככולו בזמן הקליטה ואע"ג דבאילנות איכא פלוגתא דתנאי במס' שביעית פ"ב מ"ו בשיעור זמן הקליטה ויובא להלן פסוק כ"ג בדיני ערלה בזרעים ליכא פלוגתא והא דמייתינן (פסחים נ"ה א') הא דר"י דאמר כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים כו' דהיינו באילן לשתילת שבולת י"נ דבשתילה אין נ"מ בין זרעים לאילנות ועוי"ל דלא מייתי שם ראי' רק לענין זה דכל שאינה נקלטת בזמנה שוב אינה נקלטת ולענין זה אין נ"מ בין זרעים לאילנות היתה שדהו זרועה קנבוס או לוף לא יהא זורע ובא על גביהם שאין עושין אלא אלא לשלש שנים (שם מ"ה) ובספר שנות אליהו בשם החסיד כתב דצ"ל שהן עושין לשלש שנים שאין מתליעין כולן כאחת וזמן התלעת כולן נמשך שלש שנים ולא מהני היפוך לאותן שלא התליעו עדיין שיכול להיות שיתליעו אחר ההיפוך ויצמחו באותה השנה תבואה שעלו בה ספיחי אסטים וכן מקים הגרנות שעלו בהן מינים הרבה וכן תלתן שהעלתה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש ניכש או כיסח אומרין לו עקור את הכל חוץ ממין אחד (שם אין מחייבין לנכש פי' לעקור דוודאי לא ניחא לי' דאסטים מזיק

לתבואה וגידולי זרעים מזיקין למקום הגרנות ועשבים קשין לתלתן ובביאור זה פירש"י במס' (ב"ק פ"א א') לפי דבע"כ עתיד ליטלו שמפסיד את התלתן וכן באינך והתוס' שם הקשו ע"ז דאין מחייבין משמע שאין איסור בהנחתו כצ"ל שם ולא כמו שלפנינו בהנאתו ועוד דאם מתייאש ומתעצל לעוקרו למה לא נחייבנו דהא איסור כשמתייאש כו' ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרעו כי' ומשום מקיים כלאים ליכא כיון דקשו להו ולרע"ק אצטריך דאמר כי' המקיים בכלאים לוקה כי' אי נמי אפילו לרבנן אצטריך והיכא דניחא לי' חייבוהו חכמים לעקור שלא יחשדוהו ועי' מש"ל בתחילת זה הענין נידון המקיים כלאים לרבנן דרע"ק ולפי ענ"ד הדין באלו כמו בסומך חרדל וחריע ותלם של פשתן דכיון שהן קשין להתבואה וודאי לא יקיימן ויניחם ליחרב בסוף ואף משום מראית העין מדרבנן ליכא במס' ב"ק שם איתא בתקנות יהושע שיהיו מלקטין עשבים בכ"מ חוץ משדה תלתן דמעלו לה עשבים ול"ה הפקר ומקשינן שם מהא דהכא א"ר ירמיה ל"ק כאן לזרע כאן לזורין כו' לזורין מעלו לה כו' אב"א כאן לאדם כאן לבהמה דכיון דלבהמה היא דזרעה עשבים נמי חזי לה ומנא ידעינן אר"פ שארי משארי לאדם כו' והקשו בתוס' שם כיון דההיא דחוץ משדה תלתן בדניחא לי' אמאי אסור ללקט והא אמרינן במס' מ"ק וא"ו א' שתיקנו שיהיו מפקירין כל השדה שיש בה כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיעורא. עציץ נקוב יש בו משום כלאים כדאיתא ספ"ז דכלאים לענין כלאי הכרם ושיעור הנקב עי' ספ"ק דעוקצין והובא מזה בסדר שמיני ובאינו נקוב אסור מדרבנן (מנחות ע' א') ע"ש אסור לזרוע כלאים לעובד כוכבים במס' עבודת כוכבים ס"ג ב' ס"ד א' כמו"ש התוס' שם וכן מפורש בירושלמי סוף מס' ערלה ומשמע דהיינו מה"ת כתב הרמב"ם בפ"א מהל' כלאים דמותר לומר לעובד כוכבים שיזרע לו כלאי זרעים והיינו ע"כ בא"י וכבר תמהו עליו בזה חדא דאמירה לעובד כוכבים שבות אף באיסור לאו כדמסקינן (ב"מ צ' א') ועוד דאנן קיי"ל דהמקיים בכלאים לוקה ואע"ג דבעינן מעשה למלקות כמו"ש בתחילת זה הענין מפירש"י עבודת כוכבים ס"ד מ"מ בלא מעשה ג"כ מיהא איכא איסור תורה והכ"מ כתב דימכור הקרקע לעובד כוכבים קודם שתצמח:

שם ובגד כלאים וגו' לא יעלה עליך ובספר דברים כ"ב כתיב ל"ת שעטנז צו"פ יחדו כלאי בגדים מותרין בכל דבר ואין אסורין אלא מללבוש (מס' כלאים פ"ח מ"א) אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתן אינו מטמא בנגעים אלא צו"פ אין הכהנים לובשין לשמש בבהמ"ק אלא צו"פ (שם פ"ט מ"א) אין צמר אלא הבא מן הרחלים נקבות וזכרים דהיינו כרים ואילים (ירושלמי שם) א"ר אחא בר יעקב הכל מודין ארחל בת עז ועז בת רחל קאי דאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר ל"ת שעטנז גו' מה פשתן שלא נשתנה

אף צמר שלא נשתנה אר"פ ה"מ שצמרו פסול לתכלת כו' אר"נ ב"י ה"מ שאין צמרו מטמא בנגעים א"ר אשי אף אני נאמר הלכה גפן ע"ג תאנה יינו פסול לנסכים דנשתנה רוחו (בכורות י"ז א') תנינן תרין כללין ולא דמיין דין לדין תנינן אין אסור משום כלאים אלא צו"פ בין צבועין בין לבנין ותנינן אין מטמאין בנגעים אלא צו"פ ובלבד לבנים שניא היא שינה עליו הכתוב צמר צמר שני פעמים מה פשתן כברייתו אף צמר כברייתו (שם) ומשמע דאף צבועין בידי אדם יש בהן משום כלאים והא דאמרינן מה פשתן כברייתו משום דלכולהו תנאי בזולת ר"ש אף הצבועין בידי שמים אין מטמאין בנגעים ואלו מפני שלא היו נוהגין לצבוע פשתן ועמ"ש בסדר תזריע בענין נגעי בגדים אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג שנאמר ל"ת שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז רשב"א אומר נלוז ומליז את אביו שבשמים עליו הלבדים אסורין מפני שהן שועים פיו וגי' הירושלמי פיף של צמר בשל פשתן אסור מפני שהן חוזרין באריג (שם פ"ט מ"ח מ"ט) פי' שוע לשון הרמב"ם בפי' הוא הטירוף שהוא ממחק פני הבגד תרגום וטח את הבית וישיע ית ביתא משמע כוונתו כמו"ש הב"י דהיינו מה שמחליק את הבגד לאחר האריגה וצ"ל לפי"ז דבלא"ה אינו אסור משום כלאים אף לאחר האריגה ודבר תימא הוא ועוד למה הקדים הכתוב שוע קודם לטווי ונוז אלא נ"ע פירש"י וכל המפרשים דהיינו סריקה והחלקה שעושין בצו"פ קודם הטוי' או בעשיית הלבדים נוז פי' ר"ת (נדה ס"א ב' יבמות ה') דהיינו שזור והוכרח לזה כדבעינן למימר קמן ודעת כל המפרשים והפוסקים זולתו דהיינו ארוג או תפור דהוה כארוג וכן קשור דהוה ג"כ כארוג כדמוכח מהא דכלאים בציצית כמוש"ל וכן כמעט מפורש בירושלמי וכן מוכח להדיא מדלא תני נוז במתניתין ברישא והא דלא נקט שוע ברישא יתבאר להלן ויש לעיין בזה האי שוע וטויי אי היינו אפילו זה בפ"ע וזה בפ"ע רק שיהיו ארוגים יחד או דהיינו שועים יחד טוויים יחד ואת"ל דהיינו שועים יחד טוויים יחד יש לעיין אי היינו או או דע"י חיבור אחד מהני ג' אנפי הוה כלאים או חיבור דכולהו תלתא אנפי בעינן ולפו"ר הי' נראה דבטווי לחוד ליכא לספוקי דוודאי חוטין שנטוו מצו"פ בלתי ארוגים אינם בכלל בגד ובכלל לבישה כמו"ש הט"ז בסי' ש' וע"כ טווי בעי אריגה ונוטריקון דשעטנז היינו רק תרי מילי שוע חדא טווי ונוז מלתא תנינא והא דהוזכר טווי צ"ל דהיינו למעוטי אריג משערות של פשתן ושל צמר בלתי טוויים דאינו אסור משום כלאים ואין לספק רק בהני תרי מילי אי תרווייהו בעינן או בחד מינייהו סגי מיהו עיקר נ"ל דמשכחת בגד ע"י טוי' גרידא כגון שארג חוט שנטוה מצו"פ בתוך קנבוס דע"י זה החוט נקרא בגד כלאים אי איכא כלאים בחיבור הצו"פ ע"י טוי' לחוד ושייך בזה לשון לבישה וקצת דוגמא לזה במס' (כלים פי"ז) דכלים שנעשו

מהבאין מים טהורים וכי חיבר להו חוט או משיחה דבר המקבל טומאה טמא הובא לעיל בסדר שמיני ולפי"ז י"נ דכולהו תלתא היינו או או ויש בזה תימא גדולה דבכולה סוגיא דכלאים בציצית בפ"ק דמס' יבמות מוכח דאיכא איסורא דכלאים אף בארוג תפור וקשור בלי טוי' יחד דרק בציצית מותר משום דאתי עשה ודחי ל"ת ובמס' (נדה ס"א) איתא א"ר אחא ברי' דרב ייבא משמי' דמר זוטרא האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא ונתקי' ולא ידיע אי נתקי' אי לא נתקי' ש"ד מ"ט מדאורייתא שעטנז כתיב עד שיהי' שוע טווי ונוז ורבנן היא דגזרו וכיון דלא ידע אי נתקי' שרי מתקיף לה רב אשי ואימא או שוע או טווי או נוז והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחד לשנא וליישב שתי הסוגיות כתב ר"ת דנוז היינו שזור ושוע טווי ושזור בעינן בכ"א בפ"ע והאריגה או התפירה או הקשירה יחד אוסרן וציצית בעינן שזורין דווקא והיא דנדה כתב דאיירי בחוט שאינו שזור וכבר כתבתי דהעיקר כהמפרשים דנוז היינו אריג והכ"מ והב"י בטור כתבו בשם נוסחא אחת בפי' המשניות של הרמב"ם דהלשון שלפנינו במס' נדה אינו מעיקר הש"ס אלא הגהה מאיזה מפרש ולפי ענ"ד נהי דבאמת בטעמי' דמר זוטרא י"ל משום דה"ל רובא דניתק שפיר מ"מ א"א כלל לומר דקושיא דרב אשי היא הוספה מאיזה מפרש וא"כ א"א לשבש רק הא דאמרינן והלכתא כמר זוטרא וא"כ אכתי תקשי למ"ז והנ"ל בזה שיטה א) כמו"ש הט"ז ביו"ד סי' ש' דמ"ז באמת פליג אסוגיא דיבמות וס"ל דבציצית ליכא כלאים ונ"ל ביאור זה דלתנא דבי ר' ישמעאל שהובא (יבמות שם דאייתר לי' צו"פ להתיר כלאים בציצית לכו"ע או שוע או טווי או נוז כרב אשי ואליבא תנא דפליג עלי' דתנא דבי ר"י פליגי מר זוטרא ורב אשי דר"א ס"ל דלכו"ע או שוע או טווי או נוז ומ"ז ס"ל דלמאן דפליג אתנא דבר"י ס"ל דכולהו בעינן שיהיו ביחד ולדידי' הא דקיי"ל דאתי עשה ודחי ל"ת היינו מראשו וכמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה וכסוגיא דנזיר נ"ח ב' וכמו"ש התוס' שם בד"ה ולמאן דמפיק ותוס' (יבמות ה' א') בד"ה מה ללאו דהקפה ואנן וודאי לא קיי"ל כמ"ז כיון דהסוגיא דיבמות ל"ה כוותי' אלא כר"א קיי"ל והלכך לבדין ג"כ אסורין מה"ת ולפי"ז ל"ג במס' (נדה שם) והלכתא כמ"ז שיטה ב) נ"ל דההיא דנדה איירי שהכניס החוט בתו עובי הבגד בפנימית אורך או רוחב שטח הבגד בלי שום קשירה ותפירה ושתי תכיפות ואין זה לא בכלל טיוי ולא בכלל אריג אלא בכלל שוע דהיינו חיבור בעלמא או דדמיא לשוע כמו לבדין שהן מחוברין בלי טוי' ואריגה ולכו"ע לא בעינן שוע יחד וטווי יחד ואריג יחד רק פלוגתייהו בהא דמר זוטרא ס"ל דשוע היינו כ"א בפ"ע טווי היינו כ"א בפ"ע ונוז דהיינו אריג היינו ביחד וטווי אצטריך למעט אריג שאינו טווי כלל שאף כ"א בפ"ע אינו טווי כמו"ש ושוע באמת נראה דא"צ

דא"א לטווי בלי שוע דכ"א בפ"ע אלא הכתוב קירא שעטנז כמו שהוא דמ"מ הא א"א שיהי' כלאים בלי שוע וטווי דכ"א בפ"ע ואריג יחד ולפי"ז שוע לבדו משניהם יחד או טווי שניהם יחד ואפילו שוע יחד וטווי יחד מותר ורק נוז דהיינו אריג יחד אסור אף שהם טווי כ"א בפ"ע ורב אשי ס"ל דאו שועים יחד או טוויים יחד או נוז יחד אסורים ולפי"ז נ"ל דאריג אף משערות שלא נטוו כלל אף זה בפ"ע וזה בפ"ע ג"כ אסור ולבדים אסורים מה"ת ונמצא דפליגי מ"ז ור"א בלבדים שהן שיעים יחד וכן בטווי יחד דלמ"ז שרי והלכך הא דרמי חוטא דכיתנא לפי מ"ש דהיינו רק שוע מיתר מה"ת והא דאמר מה"ת עד שיהא שוע טווי ונוז ה"פ מה"ת בעינן דווקא נוז יחד ונקט שוע ונוז משום לשנא דקרא דבעינן שיהא כ"א מהן שוע וטווי עכ"פ כ"א לבדו קידם שנתחברו או דה"ק עד שיהא שוע וטווי ונוז יחד אבל בלא נוז יחד אף שיעים וטוויים יחד מותר מה"ת ואולי ל"ג תיבת עד ורבנן הוא דגזרו בשוע דהיינו לבדים וענין דידן כיון דה"ל כשוע מותר מה"ת וה"ל ספיקא דרבנן ולהקל ור"א ס"ל דאו שועין יחד או טוין יחד או אריגין יחד אסור מה"ת כנ"ל ואגב גררא ראיתי לבאר דלפו"ר יש להוכיח מזה דספק דרבנן במקום חזקת איסור מותר דהא הכא איכא חזקת איסור ומותר ואין לומר דהיינו רובא דהא אפילו בדאורייתא סמכינן ארובא אפילו במקום חזקה לאיסור לפי"ד רוב הפוסקים שנ"ע מיהו נ"ל שאין הדבר כן וענין זה אינו לא ספק השקול ולא רובא אלא ספק הרגיל הוא להיתר דה"ל כחזקה להיתר ואוקי לה להדי חזקת איסור ה"ל ספק השקול כמו"ש בספרי עוד"ד (פסחים ט') ובכ"ד ולפי"ז יש לסמוך על הגי' שלפנינו (נדה שם) דהלכתא כמ"ז ומעתה אשובה לביאור המשנה הנה להשיטה הא' נ"ל דצ"ל בהכרח דגרסינן אינו אסור משום כלאים אלא שוע טווי ואריג כו' דלפי הגי' שלפנינו קשיא למ"ז אמאי לא תני שוע שהוא מתנאי האיסור דהא בלא זה ליכא איסורא אף בטווי ואריג יחד מיהו אף דגרסינן שוע טווי ואריג לק"מ לר"א דאיהו מפרש או שוע יחד או טווי יחד או אריג יחד ויבואר להלן מה בא התנא למעט לפי"ז מיהו להשיטה הב' נ"ל דהגי' האמיתית היא כמו שלפנינו דאם נאמר כמו"ש קשיא למר זוטרא כיון דלדידי' טווי היינו דכ"א בפ"ע א"כ מאי ממעט בתיבת שוע הא טווי דכ"א בפ"ע לא משכחת לה בלי שוע דכ"א בפ"ע ומלשון אינו אסור משום כלאים אלא שוע טווי ונוז משמע דמשכחת לה טווי ונוז בלא שוע דאינו אסור אלא ע"כ צ"ל דגרסינן כמו שלפנינו ומ"מ לא קשיא לרב אשי דמפרש או טווי יחד או אריג יחד אמאי לא תני שוע יחד דלר"א פי' המשנה כמו"ש בש"א בשם החסיד בקצת שינוי אינו אסור משום כלאים אלא טווי או אריג וכן הלבדים שהן אסורין משום שוע ולשתי אלו השיטות יש לעיין לרב אשי מה ממעט התנא באמרו אינו אסור

משום כלאים אלא שוע טווי ונוז ונ"ל דממעט לבישה דשני בגדים יחד בלי חיבור ביניהם ועוד נ"ל דלפי מאי דמשמע מהרמב"ם והראב"ד דצמר של עורות כבשים שלא נגזז ג"כ הוה בכלל צמר אתי למעט תפירת עורות כבשים בפשתן וחיבור לפשתן דאין בזה לא שוע יחד ולא טווי יחד ולא אריג יחד שאין חיבור הצמר להפשתן בזה ע"י התפירה גרידא רק ע"י חיבורו להעור בתולדה ואין בכלל נוז רק האריגה או התפירה בגוף הצמר עצמו עם גוף הפשתן עצמו וידובר מזה עוד להלן ולפי"ז לר"א אסור לקשור חגורה של פשתן או אפילו חוט של פשתן לשערות עורות כבשים או לעשות בהם קליעות עם פשתן ורק למר זוטרא מותר כיון דהצמר אינו שוע וטווי אפי' בפ"ע ולדידן לשיטה הב' מותר דקיי"ל כמ"ז כהגי' שלפנינו דהלכתא כמ"ז ולהשיטה הא' אסור דלהשיטה הא' קיי"ל כרב אשי מיהו צ"ע בכ"ז די"ל דצמר שבלתי נגזז אינו בכלל צמר ומה שכתב הרמב"ם דאין חוששין לנימות של צמר דבטלו במיעוטן והראב"ד משום דלא הוי טווי היינו בנימין שנעקרו מהעור בירושלמי איתא אמתני' לפי מה שהגיה שם המפרש נתני שוע ולא נתני טנ"ז פי' טווי נוז אלו תנינן שוע ולא תנינן טנ"ז הוינן אמרין הא טווי מותר מתניתא לא אמרה כן אלא אין איסור משום כלאים אלא טווי ואריג נתני שע"ט פי' שוע טווי ולא נתני נוז אלו תנינן שע"ט ולא תנינן נוז הוינן אמרין הא נוז מותר מתניתא לא אמרה כן אלא פיף של צמר בשל פשתן אסור מפני שהן חוזרין לאריג נתני טנ"ז פי' טווי נוז ולא נתני שוע אלו תנינן טנ"ז ולא תני שוע הוינן אמרין שוע מותר מתניתא לא אמרה כן אלא הלבדים אסורין מפני שהן שיעין לשון זה כולו תמוה מה הוצרך הש"ס לבאר בזה הא אין לך דבר פשוט יותר מזה דשוע טווי ונוז אין ללמוד זה מזה ועכ"פ לשון מתניתין לא אמרה כן הוא רק שפת יתר לגמרי ועוד דא"כ היה להש"ס לעשות הצריכותא על הכתוב ועוד דלמה ליה להביא לבדין ולא מייתי מרישא אלא טווי ואריג כמו דמייתי לענין טווי והנ"ל לפי ענ"ד בכ"ז דהירושלמי ס"ל בהחלט כרב אשי דמס' נדה הנ"ל וגריס במתניתין אינו אסור משום כלאים אלא שוע טווי ואריג ובא הש"ס לפרש אי היינו דכולהו בעינן וכל חד מהני תלתא יהיה מצו"פ יחד או דאו או קתני וה"פ נתני שוע ולא נתני טנ"ז כלומר למאי אצטריך טנ"ז אי לאשמעינן דטנ"ז אסור כדבעינן למימר או דשוע לחוד שרי ומשיב אלו תנינן שוע ולא תנינן טנ"ז לא היה החשש בזה שנטעה לומר דשוע לחוד אסור והיינו מחמירין יותר מהאמת אבל לא היינו טועין להתיר את האיסור דהא לפי"ז כלאים האסורים באמת ע"י שוע יחד וטווי יחד ונוז יחד היינו אוסרין משום שוע אין הדבר כן דבאמת שוע יחד לבד ג"כ אסור מה"ת והתנא הוצרך לפרש טנ"ז משום דהיינו מתירין טווי יחד ואריג יחד משום זה שלא היו שועים יחד ובאמת תדע דמתניתין לא אמרה כן

אלא תני אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג כלומר אף שאינם שועין יחד וההכרח לזה יתבאר במה שלאח"ז והא דלא נקיט מתניתין לא אמרה כן אלא אינו אסור משום כלאים אלא שוע טווי ונוז כמו"ש דא"כ אכתי לא הוה מוכח מלשון הש"ס אי טווי ואריג בהדי שוע דשניהם יחד או אף בלי שוע דשניהם יחד ונ"ל דמלשון הש"ס בזה נתפשטה הגי' במשנה כמו שלפנינו אבל באמת אין הדבר כן כמו"ש. שוב מבאר הש"ס יותר נתני שע"ט ולא נתני נוז כלומר הא דאצטריך נוז אי היינו משום דע"י חיבור דשוע וטווי מותר באמת והיינו טועין להחמיר ולא להקל דכיון דבאמת לפי"ז כלאים היינו רק בשוע יחד וטווי יחד ונוז יחד א"כ היינו אוסרין הכלאים באמת משום שוע ומשיב ע"ז דאינו משום זה דבאמת שועין יחד או טוין יחד אסורין אלא שהיינו טועין להתיר נוז יחד כשלא היו שועין וטוין יחד ובאמת אין הדבר כן ומנלן שאין הדבר כן דלמא כוונת שועין יחד וגם טוין יחד וגם נוז יחד לזה מפרש מתניתא לא אמרה כן דהא קתני פיף ש"צ כו' חוזר לאריג אלמא אריג יחד לחוד הוה כלאים שוב מבאר עוד נתני טנ"ז ולא נתני שוע כלומר הא דתני שוע אי היינו משום דהיינו אוסרין את המותר דהיינו אוסרין טוין יחד ותפורין יחד אף שאינן שועין יחד ובאמת אין אסורין רק בשועין יחד וטוין יחד וארוגין יחד והלכך במה שהיינו מתירין שוע יחד בלי טויה ואריגה לא היה טעות בזה ומשיב אין הדבר כן אלא דאי לא הוה תני שוע היינו מתירין שוע שהוא באמת אסור ומבאר מנלן דבאמת אין הדבר כן ע"ז משיב מתניתין לא אמרה כן דשועין יחד לחוד מותרין דהא תנן לבדין אסורין מפני שהן שועין ועפ"י כל אחד משתים אלו היינו שוע ואריג דהיינו או או מוכח ג"כ דטווי דקתני היינו או טווי כמו"ש מקודם דודאי או כולהו בעינן או כולהו או או קתני ועמש"ל בספר שמות פרשה י"ב פסוק ג' בהא דחגיגה ג' ב' בשם הטו"א והיינו הא דאמרינן מקודם דמתניתין ס"ל דאריג יחד אסור אף בלא שוע וטווי יחד בביאור הא דפיו של צמר יש פירושים שונים ולא מצאתי פי' מתקבל היטב ונמנעתי להעתיקם ובביאור איסור זה י"מ דהיינו אריג ממש ואסור מה"ת וי"מ דהייני רק נראה כאריג ואינו אסור רק מדרבנן ר' יוסי אומר משיחות של ארגמן אסורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר (שם פ"ט מ"ט) ובירושלמי איתא משיחות של ארגמן אסורות אית תנויי תני מותרות מ"ד אסורות כגון אלו טרסיים דהוא מכפה ביה מ"ד מותרות דהוא שנץ גרמי' והיא נחתה לה פי' הר"ש דהיינו משיחה שחוגר בה ופי' מולל כתבו שתיפרה מעט בחלוקו שהוא של פשתן והיינו דהוא מכפה ביה ומ"ד מותרות בשאינו מולל רק קושר בשנצין וכ"ז ג"כ בלתי מובן וידובר מזה עוד להלן לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו אעפ"י שהרצועה באמצע (שם במשנה) פירשו המפרשים דהיינו שנוטל

חתיכה מבגד צמר וקושרה לרצועה של עור מצד אחד וחתיכה של בגד פשתן וקושרה לאותה הרצועה מצד השני ואח"כ חוגר בהם ע"י קשירת הצמר עם הפשתן וכתב הר"ש דהיינו מפני שקושר הצוה"פ יחד ובתוספתא איתא העושה חלוק שכולו צמר גמלים כולו צמר ארנבים וארג בו חוט א' של צמר מצד זה וחוט א' של פשתן מצד זה אסור וכתב הר"ש דהיינו כשבאו שני החוטין זה אצל זה ואין זה נראה כלל גם מ"ש בהא דחגורה דהאיסור הוא משום קשירת הצו"פ יחד קשה מאד דמסתברא דקשר שאינו של קיימא אינו אסור בכלאים כמו שהדין לענין שבת וכדבעינן למימר קמן בענין התפירה והנ"ע דחיבור צו"פ ע"י דבר אחר אסור ובחגורה הנ"ל אף שקושר ע"י רצועות שאינם של צו"פ ג"כ אסור ומ"מ אין זה סותר למש"ל דאף אם צמר שלא נגזז הוה צמר מ"מ מותר לתפור עורות כבשים בחוטי פשתן משום דמ"מ ליכא חיבור צו"פ רק ע"י העור דשאני התם דלא אסרה תורה רק חיבור דע"י שוע טווי ואריג אבל חיבור הצמר בהעור דאינו משום א' מאלו הב' אופנים אינו אסור בכלאים ועוי"ל דלעיל באיסור כלאים דאורייתא והכא משום כלאים דרבנן ואפילו לרב אשי שהבאתי לעיל דהא דלבדים אסורין היינו מה"ת מ"מ איסור דהכא י"ל דהיינו מדרבנן דשאני לעיל דמסיק מפני שהן שועין והרמב"ם בפירושו כתב דהיינו כלאים דרבנן ואפילו בתופר בגד של צמר ושל פשתן יחד בחוטין של משי וכה"ג כתב דל"ה רק כלאים מדרבנן ובחיבורו כתב דאפילו הא דצמר ופשתן ע"י רצועה ביניהם הוה כלאים דאורייתא ולפי ענ"ד א"י מנין לנו לומר דחיבור שע"י רצועה ביניהם הוה מה"ת אלא נ"ל דהיינו בכלל מה שנתמעט מלשין אין אסור משום כלאים אלא משום שוע טווי ואריג מיהו בתפירה שע"י חוטי משי יש להחמיר יותר דתפירה י"ל דה"ל אריג ממש מיהו חיבור שע"י דבק ויתדות נ"ל דוודאי אינו אסור משום כלאים דאף מדרבנן א"י לאוסרו רק משום מראית העין אותות הגרדין ואותות הכובסין אסורין משום כלאים (שם מ"י) פי' שעושין אותיות משם הבעלים במעשה רוקם שלא יתחלפו וכשעושין כן מחוטי צמר בשל פשתן או איפכא הוה כלאים מה"ת בגד שיש בראשו אחד כלאים לא יתכסה בצד השני אעפ"י שהכלאים מונח על הארץ (תוספתא) והובא בירושלמי ר"פ ולפי ענ"ד צ"ע אי היינו מה"ת התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור עשה שני ראשי' לצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשומטה בשבת חייב רי"א עד שישלש (שם מ"י) פי' אינה חיבור היינו לטומאה שאם נטמא א' מהם לא נטמא השני וכן לטהרה שאם הזה על א' מהם לא נטהר השני במס' (שבת ע"ד ב') איתא והתופר שתי תפירות והא לא קיימי אמר רבה בר חנא אר"י והוא שקשרן ולפי"ז התופר חייב שתים ואולי אף שקשר רק ע"י עניבה חייב

משום תופר וכן בכלאים הוה חיבור וצ"ע ונ"ל דאין חילוק בין שני ראשי החוט יחד או שעשה קשר בראש החוט ובסופו דאם נאמר דדווקא שיקשור שני ראשי החוט יחד א"כ לר"י דאמר עד שישלש איך קושר ואולי היינו בתופר בשפתי היריעות דיכיל לחזור החוט לצד השני ולקשור זע"ז ולפי"ז נראה דע"י תכיפה א' אף שקשר שני ראשי החוט יחד ל"ה כלאים והא דהוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית כתב בפי' תפארת ישראל דהיינו משום קשירת הציצית עצמן שיש בהן חוטי פשתן וחוט של צמר מיהו דעת הרמב"ם דאף בתכיפה אחת כשקשר שני ראשי החוט הוה כלאים ושתי תכיפות היינו בלא קשירה דרק בשבת בענין דבר המתקיים ועי' ט"ז יו"ד סי' ש' ס"ק ג' ד' חלוק של צמר שנפרם ופרפו בחוט של פשתן כו' אין בו משום כלאים (תוספתא) ואין זה דומה לקשר דצו"פ דהכא ליכא קשר רק של פשתן בשל הפשתן ולא דמי. כלל לאריג ובירושלמי איתא אבוי דר"ס שאל לר"ז מהו מיתן פריטין גו גולתא ומקטרינן בחוט דכיתן כו' א"ל חכים רבי לר"ה פי' מכיר רבי בר"ה דאדם גדול הוא דר"ה אמר אסור ר' אבינא אמר אסור שמואל אמר מותר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יודא אמר מותר וצ"ל דהני דאסרי לית להו מהתוספתא זו לובש אדם שתי חלוקות זו ע"ג זו אעפ"י שאפונדתו חגורה עליהם מבחוץ ובלבד שלא יתן את המשיחה ויקשור בה בין כתפיו (תוספתא) ופי' המפרש דברישא ההיתר משום דיכול לפשוט התחתון בלא העליון כמו שהובא שם בירושלמי לפני זה ויובא להלן וי"מ מפני שיכול לפשוט העליון בלי התחתון ופי' הראשין בלתי אפשר רק כשחלוק התחתון רחב הרבה וע"ש ט"ז יו"ד סי' ש' ס"ק יו"ד אבל כשקשר משיחה מהתחתון לבית כתפיו דאינו יכול לפושטו אסור וכ"ז לפי ענ"ד דברים קשין להולמם ולפי ענ"ד נ"ל דצ"ל ובלבד שלא יתן את המשיחות ויקשור בהן בין כתפיו פי' שלא יעשה בית הצואר בין כתפיו ויקשור כל המשיחות יחד דאז ה"ל חיבור ודווקא בין כתפיו אסור דכשקושר בין כתפיו שאינו יכול לראות איך להתיר קושרם לזמן מרובה וה"ל כקשר של קיימא או קשר של קיימא וידובר מזה עוד להלן אין ארעי לכלאים פי' דאפילו דרך ארעי אסור לא ילבש כלאים אפילו ע"ג עשרה ולגנוב את המכס (שם פ"ט מ"ב) מכס היינו במוכס העומד מאליו שלא מטעם המלך (ב"ק קי"ג א') בביאור ההברחה פי' א) כשמטיל מכס על יהודים לבד ולובש כלאים להראות שאינו יהודי ועי' יו"ד סי' קנ"ח ס"ב פי' ב) כשמטיל מכס מבגדים שאינו לובשם ובביאור הענין נראה לפו"ר דהאי ולגנוב כו' קאי אהא דתנא מקמי הכי אפילו ע"ג עשרה פי' דאפילו לובש כלאים ע"ג עשרה שאין לו הנאה מהם רק שלובשם כדי להבריח המכס ג"כ אסור ובמס' ב"ק שם מייתינן דר"ש אמר משום רע"ק דמותר להבריח בו את המכס פי' במוכס העומד מאליו כנ"ל ומפרשינן

דבהא פליגי מ"ס דבר שאינו מתכוין אסור ומ"ס דבר שאינו מתכוין מותר וידובר בסמוך הא דחשיב ליה אינו מתכוין אע"ג שלובש במתכוין היינו משום דלא אסרה תורה רק כעין סתם לבישה דאית בה הנאה (יבמות ד' ב') ע"ש מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל (שם מ"ה) וכה"ג (שם מ"ו) בתופרי כסות והיינו כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר (שבת כ"ט ב') ובכ"ד וכתבו התוס' (שם) דהיינו כשלבוש בגדים אחרים דל"ה פסיק רישי' כו' דבפסיק רישי' כו' מודה ר"ש כדאיתא (שבת ע"ה א') ובכ"ד ולפי כ"ז מתניתין זו פליגא אמתניתין דלעיל וכ"כ הר"ש וזה תימא לפי ענ"ד והרמב"ם בחיבורו הביא שתי המשניות והנ"ל לפי ענ"ד דענין ההברחה הוא כפי' הב' הנ"ל והא דתני ולא לגנוב את המכס לא קאי אדלעיל ותרי מילי קתני במתניתין בלובש כלאים בענין שנהנה מהם שמגין בחמה כו' ובגשמים כו' א) ע"ג עשרה ב) לגנוב את המכס והיינו בענין דהוה פסיק רישי' כו' דבלא פסיק רישי' א"א להבריח דהמוכס יבין ערמתו ולפי"ז ר"ש שאמר משום רע"ק מתיר אפילו בפסיק רישי' כיון שעיקר לבישתו אינו לשם מלבוש שיש לו אחרים כשרים כמוהם והא דקיי"ל מודה ר"ש בפסיק רישי' כו' היינו ר"ש לנפשי' ולא ר"ש שאמר משום רע"ק וקיי"ל הכי א) מדלא קתני בכ"ד ר"ש אמר משום רע"ק כמו בהא דלהבריח ב) דבכ"ע יש לנו למעט במחלוקת ולכך יש לנו לומר ע"כ ל"פ אלא בלא פסיק רישי' ועמ"ש בספרי עוד"ד (שבת ק"ט ב') ג) כי היכי דליתו הני תרי משניות כר"ש מיהו אביי מקמי דקבלה מרבא דהוה ס"ל דר"ש פליג גם בפסיק רישי' כו' נ"ל דהוה ס"ל דתנא דכלאים ס"ל כר"י בפסיק רישי' וכר"ש בלא פסיק רישי' דהא דקתני גבי תופרי בגדים שלא יתכוין בחמה מפני החמה דנראה דהיינו אף שלא בדרך מלבוש יש להוכיח דאסור ליקח דבר רותח במפה של כלאים להגין מן החום ובירושלמי מפורש לאסור מטפחות הידים מטפחות הספרים הספג אין בהם משום כלאים ר"א אוסר דלפעמים נכרך על היד ומתחמם בה מטפחות הספרים אסורות משום כלאים שהוא כעין מלבוש הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם (שם מ"ב) ובירושלמי שם איתא הדא דתימר בריקן אבל במלא אסור בנתון ע"ג מסטווה פי' דבר קשה אבל בנתון ע"ג המטה פי' ארוגה בחבלים וכה"ג אסור מפני שנכפף וצדי הכר עולין עליו ומחמם ובמס' (יומא ס"ט א') איתא לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא אחת על בשרו כו' ואפילו עשר מצעות זע"ז וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהם הברסין כו' לא ילבש עד שיבדוק ר' יוסי אומר הבאים מחוץ הים וממדינת הים א"צ בדיקה מפני שחזקתן בקנבוס מנעל

של זרד אין בו משום כלאים (שם מ"ז) מנעל של זרד כתב הר"ש דהיינו שעושין לשם חימום מלשון בעת יזורבו (איוב ז') ולפי"ז צ"ל לפו"ר דאין בו משום כלאים היינו דאין חוששין שיש בו כלאים מיהו נ"ל די"ל דאף אם יש שם חתיכות צמר ארוג מ"מ מותר שאינו רק מונח בין שתי עורות ואין תפירות חוט של פשתן פוגע בהצמר ואף ששתי העורות תפורין מסביב בחוטי פשתן אין בכך כלום ואפילו בגד של פשתן כפול שמונח ביניהם חתיכת צמר ארוג ואין חוט פשתן הולכת דרך בו רק שהבגד של פשתן תפור סביבו נ"ל לפי ענ"ד דאין בזה כלל משום כלאים ואמת שהתוס' (ביצה ט"ו א') ד"ה אלא בקשין כתבו לאסור בזה איני יודע מנין להו וכיון דכלאים דאורייתא וודאי דליכא בזה אין לחוש לפי ענ"ד א"ר הונא ברי' דר"י האי נמטא גמדא דנרש שריא (יומא שם ביצה ט"ו א') נמטא פירש"י בגד גמדא פירש"י קשה וכן מוכח שם מלשון הש"ס דנרש שם מקום שריא פירש"י לישיבה שאינו מחמם משמע אבל לבישה אסור אפילו בקשין והתוס' צדדו שם להתיר בקשין אף בלבישה ואין זה נראה אר"פ ערדלין אין בהם משום כלאים (ביצה שם) פירש"י שלובשין תחת המנעלים וטולים עליהם עור כו' וכנגד העקב של רגל עושין אותן של צמר אמר רבא הני צררי דפשיטי פירש"י בגד כלאים שצרורין בו מעות אין בהם משום כלאים פירש"י מותר לתת בחיקו שמתוך שהוא קשה אינו מחמם וא"י למה לא פירש לישיבה דבזרני פי' שצרורין בו גרעינין יש בהם משום כלאים רב אשי אמר אחד זה ואחד זה אין בהם משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך (ביצה שם) ומלשון אין דרך חימום בכך נראה קצת כפירש"י דמותר לתת בחיקו בירושלמי שם איתא מנעל של זרב אית אתרי דזרבי' עמרא מן גו פי' לפנים כהדא דר' זעירא מפקד לר' אבא בר זבינא דימר לבר ראשון שם תופר מנעלים דלא ייחוט לי' מסאנא בכיתן אלא ברצועה מודה ר' זעירא באהן דאסרי פסקי דעימר על דכיתן דהוא שרי דהוא שנץ גרמי' והיא נחתה לה פי' מודה ר"ז דאותן שקושרין חתיכות צמר בחגורה על חלוק של פשתן דשרי שניץ פי' המפרש שנציץ רצועות שקושרין בהן וכל ע"י שנציץ אינו מהודק ולפי הענין נראה יותר דהיינו שהאדם מתצמצם בעוביו והחגורה נופלת בעין קומי ר' לא שם חכם מהו מיחט מסאנא בכיתן א"ל כגון ר' זעירא דר"ז אמר אסור פי' וליה לא ס"ל מודה ר' לא בהן דילבש דרדסין דעימר ע"ג דרדסין דכיתן פי' פוזמקאות של צמר על של פשתן דהוא אסור דלא שלח עילייא לא שלח ארעיה פי' דבלא פשיטת העליונים לא יוכל לפשוט התחתונים וי"מ דהיינו בענין שא"א לפשוט העליונים בלי התחתונים שדחוקים זע"ז כ"כ ופשיט דהיינו כשקושר ע"ג שניהן כעין חגורה אבוי דר"ס שאל לר"ז מהו מיתן פוטין גו גולתא ומקטרינן בחוט דכיתנא כו' הובא לעיל ונחלקו הפוסקים

בענין הפוזמקאות הנ"ל די"א דהלכתא היא והעיקר נראה כהפוסקים דכל הסוגיא דבתר הכי שהבאתי לעיל פליגא בזה וס"ל דכל שאינו נשוך ל"ה חיבור לענין כלאים וכיון דוודאי שאין בזה משום דאורייתא אין להחמיר וכן בשתי חלוקות ושני בגדים שחוגר עליהם בחוזק ואפילו בקשר של קיימא לזמן מרובה ליכא איסורא על פי זה אפילו מדרבנן לפי ענ"ד השק והקופה מצטרף לכלאים דאם חתיכת בגד צמר מחוברת לשק ובגד פשתן לקופה ותפרן יחד לא אמרינן דכל אחד בטל להכלי שלו ואין החיבור מועיל להם ואסור להעלות אותו הבגד עליו ולפי ענ"ד נ"ל דדרך הרוכלין ודדמי להו לעשות כעין סל וקופה מצמר או פשתן ומחברין אותן משני קצות החגורה שהיא של עור והוא נושאן עי"ז ובהם הוא משים סחורותיו וקמ"ל דבכה"ג הוה כלאים וכבר כתבתי דמסתבר דאין זה מה"ת ובירושלמי שם איתא ר' סימון בשם ריב"ל לא שנו אלא שק הא ס"ל לא אשכח תני הסל השק והקופה מצטרפים בכלאים ר' ירמיה בעי הוא ובנו מהו שיצטרפו בכלאים היאך עבידא הוא לבוש מנין דעימר ובנו לבוש דכיתן ונסיב פסקי דעימר ועיגלה על תרווייהון א"ר יוסי וההן ני נשוך פי' והאי ניהו נשוך בתמיה ועי' יו"ד ס"ס ש' ר' חגי בעי הוא עצמו מהו שיצטרף כלאים היאך עבידא הוא לבוש דרדסין דעימר בחדא ריגלא ודרדסין דכיתן בחדא ריגלא א"ר אסי וההן ני נשוך כו' אין לך אסור אלא נשוך בלבד ומכאן ג"כ נ"ע להלכה דשני דרדסין זעג"ז לא הוה כלאים אף שקושר על שניהם כעין חגורה מכניס אדם חבלים פי' של צמר ושל פשתים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך ויקשור (שבת נ"ד) אספלנית מלוגמא ורטיה אין בהם משום כלאים תוספתא איסטמא אין בהם משום כלאים (שבת נ"ז ב') והפי' שהובא בשו"ע הוא דהיינו ציץ של עור או משי שתולין בו חוטי פשתן וחוטי צמר ע"פ האדם להבריח הזבובים והטעם דאין דרך חימום בכך אוהלים אין בהם משום כלאים ירושלמי סוף מכילתין ווילון יש בו משום כלאים מפני שהשמש מתחמם בו ובקשה מותר (ביצה י"ד ב' וע"ש תכריכי המת ומרדעת של חמור אין בהם משום כלאים לא יתן המרדעת על כתפו אפילו להוציא עליו זבל (שם מ"ז) ת"ר בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לעובד כוכבים פי' שמא ימכרנו לישראל ויעבור משום לפני עור לא תתן מכשול אבל עושה ממנו תכריכין למת א"ר יוסף זאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבוא פי' לאחר תחיית המתים א"ל אביי ואי תימא ר"ד והא"ר מני א"ר ינאי ל"ש אלא לסופדו אבל לקוברו אסור א"ל לאו אתמר עלה א"ר יוחנן אפילו לקוברו ור"י לטעמיה דאר"י מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצית (נדה ס"א ב') וע"ש תוס' צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זב"ז אם רוב מן הגמלים מותר פי' עם פשתן אם רוב מן הרחלים אסור מחצה למחצה אסור וכן הפשתן

והקנבוס שטרפן זב"ז (שם מ"א) ונ"ל דביטול זה אינו ביטול דמין באינו מינו דביטול דאינו מינו היינו רק כשהבטל מתבטל ממציאותו ע"י מיעוטו משא"כ בזה דהמיעוט בעצמו לא נשתנה כלל וראיה לזה מדלא מהני ביטול בצמר בפשתן ולהיפוך כמו דמהני בבשר וחלב וכן לא מהני ביטול כשטרף פשתן עם צמר גמלים כדמוכח להדיא מלשון משנתנו אלא ע"כ צ"ל דהיינו ביטול דמין במינו דמהני משום רובא בלי ביטול המיעוט ממציאותו וכן צ"ל בביטול דשער נזיר (תמורה ל"ד) דהיינו ביטול דמין במינו ולפי"ז צ"ל דצמר גמלים וצמר רחלים משכחת להו שלא יהיו ניכרין כלל זה מזה בחזותא דמסתברא דבתר חזותא אזלינן בזה כמו בעניני טומאה וטהרה ובעניני מזבח ועוד נ"ל דאף דאפשר להכיר כיון שאינו ניכר להדיא מתבטל משום דין טפל דהמיעוט נעשה טפל בכה"ג להרוב ועי' תוס' (עבודת כוכבים ס"ה ב') ד"ה הבגד רש"י תמורה ל"ד א' ד"ה לבטל ברובא (נדה כ"א א') א"א שלא ירבו שתי פרידות כו' (פסחים מ"ד א') ומש"ש בספרי עוד"ד ד"ה מקום מגעו (ביצה י"ד ב') רש"י ד"ה מי איכא מאן דשרי (עירובין כ"ד סוכה ט' ב') ומש"ש ד"ה והא מצטרף ואפשר דדין ביטול זה שייך לדין ביטול דכלאי זרעים אמר רפרם ב"פ א"ר חסדא בגד שאבד בו כלאים צובעו ומותר כו' מ"ט עמרא וכתנא בהדדי לא סלקי להו צבעי וכיון דלא ידיע אימר מנתר נתר (נדה שם) כתבו ביו"ד סי' ש' ס"ד בהגהה דבתי שוקיים של צמר ועושין בהם משיחה של פשתן שעוברת בהם כמו רצועה במעברתא של תפלין מותר דאין זה אלא כחגורה אבל כשעושה קשר בכ"א מראשי המשיחה בענין שא"א להוציאה אסור ואולי היינו משיחות של ארגמן דאסר ר' יוסי התם פ"ט מ"ט והובא לעיל בגד של משי ושל קנבוס וכה"ג שתפרו בחוטי פשתן אם מותר לתופרו לבגד צמר שלא במקום התפירה של פשתן לפו"ר הדין כמו סרט של צמר ושל פשתן ובגד צמר גמלים כו' שארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה דאסור עכ"פ מדרבנן כמוש"ל דלא כהר"ש מיהו לפי מש"ש דאינו רק מדרבנן יש מקום להקל בזה ולומר דחוטי התפירה בטלין ותפלין לגבי הבגד של משי ומותר לחברו לבגד של צמר כנ"ל ואעפ"י שהחוטין של משי ושל קנבוס שתופר בהם הבגד של צמר נכנסין בחוטי הפשתן יש מקום להקל ועי' ש"ך יו"ד סי' ש' ס"ק י"א ולענין עורות כבשים התפורין בחוטין של פשתן נראה להקל יותר כמוש"ל ואף שהשערות של צמר נסבכין בהחוטין של פשתן יש מקום להקל כמוש"ל ואעפ"י שנעקרין מהעור ונסבכין בהחוטין של פשתן יש להקל עפ"י מש"ל בההיא דנדה ס"א ב' בפלוגתא דמ"ז ור"א ולפי הנ"ל מותר ג"כ לחברם לבגד של צמר ע"י חוטי משי וקנבוס ואף שהן נכנסין בחוטי הפשתן יש מקום להקל ביו"ד ס"ס ש"ב כתבו שיש להכיר חוטי פשתן מחוטי קנבוס

שחוטי פשתן כשמדליק כבה מהר ושל קנבוס הולך ושורף ובש"ך הביא שמושכין החוט עד שנמשכין כמין שערות ואם השערות ארוכות הרבה בידוע שהוא קנבוס היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת א"ל אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כאו"א (מכות כ"א במשנה) א"ר ביבי א"ר יוסי כו' אפילו מכניס ומוציא בית יד אונקלי שלו כו' רב אשי אומר אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב (שם ב' בגמרא) וכתבו התוס' דבפחות מזה וודאי א"א לחייב דהא בפחות מזה עדיין מכח לבישה ראשונה הוא לבוש ועי' מש"ל פרשה ה' בענין טומאת מקדש נידון קושיא דלאו שאין בו מעשה ולפי מ"ש צ"ל בזה דרב אשי ס"ל כמ"ד לאו שאין בו מעשה היה לוקה או דבכה"ג דהלבישה נתהוה ע"י מעשה לכו"ע א"צ מעשה ועי' תוס' שבועות י"ז א' ד"ה אי א"צ ועיין (ברכות כ' א') דמוכח שם דשהיה דכלאים ה"ל מעשה א"ר יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק מ"ט אין חכמה וא"ת וא"ע לנגד ה' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב (ברכות י"ט ב') ועי' תוס' ב"מ ל' ב' ד"ה אלא לזקן מיהו בכלאים דרבנן מוכח שם דגדול כבוד הבריות הרואה כלאים על חבירו עי' ברכות שם יו"ד סי' ש"ג המלבישׁ את חבירו כלאים עי' מש"ל בסדר אמור בדיני טומאת כהן:

(כ)

כי ישכב בין בשוגג בין במזיד (כריתות ט' א') שמביא קרבן במזיד כשוגג שם ויתבאר אח"ז:

שם והפדה לא נפדתה ת"ר והפדה יכול כולה ת"ל לא נפדתה יכול לא נפדתה ת"ל והפדה הא כיצד פדויה ואינה פדויה חציה שפחה וחציה בת חורין ומאורסת לעבד עברי פי' שיש לו קידושין ומותר בשפחה דברי רע"ק ר' ישמעאל אומר בשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לעבד עברי א"כ מה ת"ל והפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון ב"א ר"א ב"ע אומר כל העריות מפורשות לנו משוייר לנו חציה שפחה וחציה בת חורין ומאורסת לעבד עברי אחרים אומרים לא יומתו כי לא חופשה בשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לעבד כנעני לר' ישמעאל בשלמא והפדה לא נפדתה כדקתני דברה תורה כלשון בני אדם אלא דקתני מאורסת לעבד עברי מנ"ל דכתיב כי לא חופשה מכלל דהוא חופש פי' אבל הוא חפשי ר"א ב"ע היינו רע"ק לר' ישמעאל קאמר לדידי בעלמא כוותך ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם והכא שאני מכדי כתיב כי לא חופשה והפדה ל"נ למה לי לחצי שפחה וחצי' ב"ח לאחרים בשלמא והפדה ל"נ קסבר ד"ת כלשון ב"א אלא הא דעבד כנעני מנלן א"ק כי לא חופשה אם אינו ענין לדידה תנהו ענין לדידי' לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד (שם י"א א') מוכח מכ"ז דבשפחה שאינה חרופה

פטור לגמרי בין ממלקות בין מאשם ואין בזה רק איסור פנויה בעלמא מיהו ה"מ באקראי דרך זנות אבל דרך אישות ביחד אותה לו לפי"ד תרגום אונקלוס (דברים כ"ג פסוק י"ח) היינו בלאו דלא יהיה קדש בב"י ע"ש שתרגם ולא יסב גו' ויש חילוק בזה כמו שמצינו במס' (עבודת כוכבים ל"ו ב') בעובדת כוכבים וצ"ע בהא דאיתא שם דגזרו משום שפחה אי היינו משום שפחה חרופה אי משום שפחה בדרך אישות וכן הוא בפי' רש"י שם:

(כא)

והביא את אשמו לה' היינו בכסף שקלים (כריתות כ"ב ב') והובא לעיל בסדר ויקרא הבא על השפחה ביאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד (כריתות ט' א') במשנה בשינוי לשין אמר עולא למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה בעל חמש בעילות בש"ח אינו חייב אלא אחת (שבת ע"ב א') פירש"י דהיינו ר"ט (דכריתות כ"ב א') דס"ל דבספק מעילה במעילה מועטת מביא אשם ומעילתו ומתנה אבל רע"ק דשם ס"ל דאשם וודאי בעי ידיעה בתחילה וכן הוא דעת הרמב"ם בהל' שגגות והתוס' תמהו ע"ז וכבר הבאתי כ"ז בסדר (ויקרא פ"ה פסוק י"ז) וביארתי שם שגי' רש"י והרמב"ם בההיא דכריתות שם אינו כמו שלפנינו וגי' נ"ע ע"ש ומסקינן שבת שם עלי' דעולא דבהפרשה שבין המעשים לא איירי עולא דוודאי מחלקת אף למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה ולביאור כ"ז יש לנו להזכיר מ"ש בסדר ויקרא בדיני החטאות דר"י ור"ל פליגי בידיעה שלאחר המעשים אי מחלקת לחטאות ומספקינן שם בגמ' אי בקודם הפרשה פליגי או דלאחר הפרשה פליגי והיינו אי הפרשות דלאחר המעשים מחלקות או דבתרווייהו פליגי ולכו"ע כפרה מחלקת עש"ל בקצת יתר ביאור למ"ד אשם וודאי בעי ידיעה בתחלה בענין הא דספק מעילה הא דתנן דבשפחה חרופה מביא קרבן אחד על ביאות הרבה היינו במזיד לכו"ע דאין בזה שום מקום לידיעה אבל במעשים דשוגג ידיעה דבין המעשים וידיעה דלאחר המעשים אי מהני לחלק תלי בפלוגתא דר"י ור"ל הנ"ל ובספיקא דביאור פלוגתייהו הנ"ל אבל למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחלה בההיא דספק מעילה א"כ אע"ג דבמעילה לא משכחת לה שיתכפר בקרבן אחד על מעילה שלא נודעה לו דהא הביא אשמו ולא הביא מעילתו לא יצא מ"מ בשפחה חרופה כיון דא"צ לידיעה כלום בין לר"י בין לר"ל לא מבעיא דידיעה דלאחר המעשים לא מחלקת לכו"ע אלא אף ידיעה דבין המעשים לא מחלקת לכ"ע אבל הפרשה דבין המעשים מחלקת בין לר"י בין לר"ל לעולא אף למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחלה ואף את"ל דר"י ור"ל בהפרשות פליגי כמו"ש בסדר (ויקרא פרשה ד' פסוק כ"ז) כי אתא רב דימי אמר למ"ד אשם וודאי בעי ידיעה בתחילה בעל חמש בעילות בש"ח חייב על כל או"א ומסקינן שם דהיינו דהפרשה דבין המעשים

מחלקת בין לר"י בין לר"ל אבל למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה פלוגתא דר"י ור"ל אי ידיעה והפרשה דבין המעשים מחלקין ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בכ"ז וכתבתי שם דלגבי מעשה דבמזיד דלאחר הפרשה וודאי לכו"ע הפרשה מחלקת כי אתא רבין אמר הכל מודין בש"ח והכל מודין בש"ח ומחלוקת בש"ח ה"מ בש"ח דאינו חייב אלא אחת כדעולא פי' דלמ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה בין לר"י בין לר"ל אין ידיעה מחלקת אפילו ידיעה דבין המעשים והכל מודים בש"ח דחייב על כאו"א כדרב המנונא פי' דהפרשה דבין המעשי מחלקת אף למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחילה ומחלוקת בש"ח למ"ד אשם וודאי בעי ידיעה בתחילה מחלוקת דר"י ור"ל פי' אי ידיעה מחלקת בין בין המעשים בין לאחר המעשים מחלוקת דר"י ור"ל ונראה דכן בהפרשה דלאחר המעשים למ"ד אשם וודאי בעי ידיעה פלוגתא דר"י ור"ל אי מחלקת וצ"ע לרבין. א) למ"ד אשם וודאי לא בעי ידיעה בתחלה אי הפרשה דלאחר המעשים אינה מחלקת אף לר"י או דהוה בפלוגתא דר"י ור"ל באת"ל דפלוגתייהו דר"י ור"ל היא בהפרשות. ב) למ"ד אשם וודאי בעי ידיעה אי הפרשה דלאחר מעשה מזיד מחלקת בעי מיני' ר' חנינא טירנאה מר' יוחנן הבא על חמש שפחות חרופות בהעלם אחד מהו כו' א"ל חייב על כאו"א כו' דגופין מחולקין (כריתות ט' א') ומשמע דפשוט דבמזיד ג"כ הדין כן בשפחה לא השוה הכתוב לא האיש לאשה במכות ולא אשה לאיש בקרבן (כריתות יו"ד ב') פי' דהיא לא היתה לוקה אף במזיד והוא הי' לוקה במזיד וילפינן לה מלשנא דבקורת תהיה ובשוגג פטורה לגמרי ת"ר בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן (שם י"א א') פי' דכשהיא שוגגת או קטנה פטור גם הוא מקרבן היה הוא קטן פחות מבן תשעה שנים ויום אחד אין ביאתו ביאה כנ"ל בסדר אחרי מות הי' בן ט' שנים ויום א' היא במלקות שהאשה לא הושותה להאיש ת"כ הובא בתוס' (שם י"א א') והוא נראה דפטור מיהו הרמב"ם בהל' איסורי ביאה ובהל' שגגות כתב דמביא קרבן כשיגדיל ולפו"ר הי' נראה דעתו דכמו שהוא פטור כשהיא פטורה ה"נ היא פטורה כשהוא פטור ולפי"ז גם היא אינה חייבת רק פ"א מלקות על כמה ביאות מאיש אחד מיהו הרמב"ם כתב דהיא לוקה על כל ביאה וביאה מיהו י"ל דבזה לא שייך לומר דהוא פטור דהא חייב על ביאה אחת אלא שפוטר עצמו בקרבן אחד על הכל ולענין זה לא הוקשו:

(כג)

שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים (קדושין ל"ז א') בקצת שינוי לשון תניא רשב"י אומר

שלש מצות נצטוו בכניסתן לארץ פי' שיתחייבו בכניסתן לארץ ונוהגות בין בארץ בין בחוץ לארץ כו' חדש כלאים פי' כלאי הכרם ערלה (שם ל"ח א') בקצת אריכות ור"א בר"ש פליג שם ובמס' (ערלה פ"ג מ"ט) איתא החדש אסור מה"ת בכ"מ ערלה הלכה כלאים מדברי סופרים מאי הלכה אר"י א"ש הלכתא מדינ' עולא אר"י הלכה לממ"ס (קדושין ל"ח ב') הרמב"ם כתב דאין דין רבעי נוהג בחו"ל ודברי תימא הן לפי ענ"ד בדיני ערלה כתיב בפירוש כ"ע מאכל ובענין נטע רבעי איתא (ברכות ל"ה א') אתמר ר"ח ור"ש ברבי חד תני כרם רבעי פי' אבל שארי אילנות אין דין שנה רביעית נוהג בהן וחד תני נטע רבעי שדין שנה רביעית נוהג בכל המינים כערלה ומ"ש רש"י (סוטה מ"ג ב') ד"ה קלא דפלוגתא דתנאי היא בערלה אי נוהגת בנטיעה אחת או דווקא בכרם שלם תמוה ובגמ' שם מבואר כמו"ש ולפי"ז יש להקל בחו"ל בדין נטע רבעי בשארי אילנות דקיי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ (ברכות ל"ו) במס' (סוטה שם) איתא פלוגתא דתנאי אי חוזרין מערכי המלחמה בשארי אילנות לאחר שני ערלה כמו בכרם וכתב בספר הנפלא טו"א דפ"ק דר"ה דלמ"ד נטע רבעי כו"ע מודו דחוזרין אף אשארי אילנות ופלוגתייהו רק למ"ד כרם רבעי דשארי אילנות ליתנייהו בחילול והתם כתיב ולא חללו דמ"ס דווקא הצריך חילול ומ"ס ל"ד ולפי ענ"ד כל כה"ג לא הוה שביק הש"ס מלפרושי אלא נ"ל דלמ"ד כרם רבעי י"ל דלשון ולא חללו הוא לרבותא דאע"ג דעדיין אינו ראוי לאכילה קודם חילול מ"מ חוזר עליו ולהלן יובא ביאור אותה הסוגיא הנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה ר' יוסי אומר אפילו אמר הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור (ערלה פ"א מ"א) ומשמע להדיא דל"א בזה היתר ואיסור מעורבין זה בזה כמו באילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל לענין איסור תורה בערלה ולענין תרומות ומעשרות דשאני הכא דבדעתו הדבר תלוי ואיתא בירושלמי דצריך שיהא ניכר שנטע לשם סייג ולשם קורות חישב אח"כ לאכילה חייב (סוטה מ"ג ב' ובירושלמי במס' ערלה שם) ופשוט הוא דהיינו בין לערלה בין לרבעי וכתב הרא"ש דפשוט הוא דמונין לה משעת נטיעה ואם לא חישב עד סוף שנה שלישית שוב אינו נוהג בו דין רבעי דאין רבעי בלא ערלה ירושלמי והובא בפוסקים עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור נטעו אעפ"י שלא כבשו חייב (ערלה פ"א מ"ב) ואיתא בירושלמי דאף מה שנטעו העובדי כוכבים אחר שבאו ישראל חייב ומשמע להדיא דהיינו אף מה שנטעו עובדי כוכבים קודם שנכבשו הנוטע לרבים חייב ר' יהודה פוטר הנוטע ברה"ר והעובד כוכבים שנטע והגזלן שנטע והנוטע בספינה והעולה מאליו חי"ב בערלה (שם) עובד כוכבים שנטע היינו אפילו בשלו שקנה כדמוכח (ערלה פ"ג מ"ט) וכן הוא בפוסקים

ומשמע דבא"י אסור מן התורה הנוטע בספינה (במס' מנחות פ"ד) מחלקינן בין ספינה של חרם לשל עץ לענין בכורים ומשמע דהיינו באינה נקובה ובירושלמי איתא הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה ר' יוסי אומר מפני ששרשים מפעפעין אותו ר' יונה מפיק לשנא כ"ח עומד בפני השרשים בתמי' ר' ירמי' בעי נטע בו דלעת מאחר שהוא כנקוב אצל האילן כנקוב אצל זרעים ולא אפשט ומוכח מכאן כשיטת התוס' (גיטין ז' ב' מנחות פ"ד) שהבאתי בסדר שמיני פרשה י"א דכלי חרס בעי נקיבה לזרעים עלו מאליהן בירושלמי מחלק בין ישוב לחורשין פי' יער וכה"ג דבחורשין פטורה מערלה וה"מ כשאינה עושה כדי טפילתה (שם) הבריכה שנה אחר שנה פי' כמה פעמים בכמה שנים ונפסקה מינה משעה שנפסקה (ערלה פ"א מ"ה) אבל בלא נפסקה אף שההברכה נשרשה בארץ מ"מ הכל הולך אחר עיקר האילן סיפוק הגפנים פי' שמרכיב ענף של אילן אחד באינן אחר בלי הפסק אותו הענף מאביו וסיפוק ע"ג סיפוק אע"פ שהבריכן בארץ מותר רמ"א מקום שכחה יפה מותר מקום שכחה רע אסור (שם) ויתבאר להלן א"ר אבהו ילדה שסבכה בזקנה בטלה ילדה בזקנה ואין בה דין ערלה (סוטה מ"ג ב') ובביאור זה הבינו התוס' (מנחות ס"ט ב') בתחילת דבריהם דהיינו שהרכיב יחור שנקצץ מילדה בזקנה דכיון שנתאחה עם הזקנה דינו כדין הזקנה דאם כבר עברו על הזקנה שני ערלה מותר גם היחור מיד לענין הפירות שיוציא אח"כ ואם עדן לא עברו שני ערלה גם על זו שההרכבה נעשה בה יהי' היחור מותר כשיעברו שני ערלה על זו שההרכבה נעשה בה כמו שהוכיחו התוס' מנחות שם והקשו שם דכיון שהיחור שהרכיבו כבר נקצץ מאביו וא"א שיתחשבו לו שני ערלה מצד אביו א"כ מה לי ילדה מה לי זקנה וע"ש מה שתירצו בזה ולפי ענ"ד פשוט הוא דלשון שסבכה אינו לשון הרכבה דהיינו ביחור שנקצץ אלא היינו הרכבה מיחור שלא נקצץ דהיינו סיפוק שהבאתי לעיל אלא דלפי"ז קשיא טובא דמלשון בטלה ילדה בזקנה משמע להדיא דגוף ועיקר הילדה ג"כ נעשה היתר מערלה שהי' עלי' מקודם וזה וודאי תמוה ואף אותו היחור שהרכיבו ג"כ קשה למה נטיל אותו להזקנה שנסבך עמה ולא להילדה אשר לוקח ממנה ולא נקצץ ממנה ע"כ נראה לברור כמו"ש התוס' מנחות שם דהיינו הך שהובא בירושלמי וזה לשון הירושלמי ע"ז כו' ילדה שסיפקה לזקנה טהרה הילדה ר' לעזר אר"ח בר בא מתניתא אמרה כן סיפוק גפנים כו' אעפ"י שהבריכן בארץ מותר פי' דה"ל ג"כ ילדה בזקנה שהרי ע"י ההברכה נעשית ילדה ומ"מ מותרת וחש לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תתאחה מן הזקנה פי' דמקשינן מה ראיה ממתניתין הא הכא אף שסיפק הילדה להזקנה בשעת נטיעת הילדה בארץ אחרי שנקצצה ממקום אחר מ"מ הא יש לחוש שמא השרישה הילדה מקודם שתתאחה

עם הזקנה ואין זה דומה לסיפוק דמתניתין שהיחור שהורכב לא נפסק מאביו הזקן ר' חנינא כו' דר"י היא דר' יהודה אמר מתאחה הוא עד שלא תשריש וה"ל עיקר הילדה כסיפוק שהרכיבו ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהם ממש פי' דאף שהשרישה מקודם מ"מ כיון שנתאחתה אח"כ עם הזקנה מתבטלין השרשים ובטלה הילדה בזקנה ונ"ל לברור דאף ר' יוסי בשם ר' יוחנן לא ס"ל הכי רק בכה"ג שהשרשים עדיין הם רכין ואין בהם ממש בשעה שהיא מתאחית עם הזקנה דבכה"ג השרשין מתבטלין ועיקר גדילתה הוא מהזקנה והיינו נמי ילדה שסבכה בזקנה דבבלי סוטה שם והשתא א"ש לשון ילדה שסבכה לזקנה משום דהשתא הוא אילן בפ"ע והיא ילדה מצד עצמה אבל ילדה שמושרשת מכבר וגדלה מעצמה שסיבכה לזקנה לא מבעי' שעיקר האילן לא נטהר אלא אף אותו היחור עצמו בתר אביו שדינן לי' כיון שלא נקצץ ממנו ולפי"ז הא דסיפוק גפנים מותר היינו רק בשניהם זקנים אבל בסיפוק דילדה לזקנה אף אותו היחור של הילדה שסיפק בו לא הותר ולפי"ז הא דר"מ מחמיר במקום שכחו רע לאו היינו בסיפוק גרידא אלא אסיפוק שהבריכו בארץ קאי דבכה"ג אסור במקום שכחה רע אעפ"י שלא נפסק היחור מאביו והא דלא פליג אהא דהבריכן שנה שנה דלעיל היינו משום דהירושלמי מפרש דבמקום שכחה רע העלין נוטין ופונין לעיקר האילן אבל במקום יפה העלין פונין מן העיקר מפני שכח הצמיחה מתפשט מהעיקר להלאה ואמרו ע"ד משל ומליצה ד"ח וחידותם לסימנא דמאן דאכיל דלאו דילי' בעית לאסתכולי באפי מרי' וזה א"א לברר רק בסיפוק שהבריכו באמצע ואף דשם בירושלמי מפרשינן פלוגתייהו דר"מ וחכמים בנשרו העלין מ"מ ל"ח לכך רק בסיפוק שהרכיבו דלפעמים הוא כך ולפעמים כך אבל בסתם הברכה ל"ח כלל לכך דמסתברא דעיקר גידולו הוא מהאילן שנלקח ממנו עכ"פ מוכח בבירור מכל הנ"ל דהמבריך מאילן זקן כ"ז שלא נפסקה ההברכה אין בה משום ערלה וכן יחור שקצצו בין מזקנה בין מילדה והרכיבו בזקנה אין בו דין ערלה כלל ואם הרכיבו בילדה עולה לרגלה ונעשה היתר מערלה בכלות שנות ערלה להאילן שההרכבה נעשתה בו כמו"ש התוס' מנחות שם וזה נלמד בק"ו מהא דילדה שסיבכה בזקנה לפי' הנ"ל ויש בזה חומרא גדולה דבמס' ר"ה ט' ב' איתא ת"ר אחד הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב כו' שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה כו' פחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה כו' ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט אם לערלה ערלה אם לרבעי רבעי אלמא דבמבריך ומרכיב נוהג דין ערלה ותי' התוס' ר"ה שם דהברכה דשם היינו בנפסקה מאביה והיינו בנפסקה מאבי' שלשים יום לפני ר"ה ואיני יודע דעתם בתי' זה בענין קושיא דהרכבה ורש"י במס' (סוטה מ"ג ב') תירץ בזה

דההיא דר"ה איירי שהרכיב בילדה וכן תי' הר"ש במס' ערלה וא"י תירוץ זה דהא מ"מ אין שני ערלה דההרכבה מתחילין משעת ההרכבה דהא היחור שמרכיבו עולה לרגלה של הנטיעה שהורכב בה כנ"ל ומההיא דר"ה הא מוכח דשנות ערלה דהרכבה מתחילין משעת הרכבה ולביאור זה הנני להציע הסוגיא דסוטה שם וביאורה כי מהסוגיא ההיא הביאו הר"ן והרמב"ן לענין זה במתניתין שם עמוד א' איתא ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו גו' אחד הנוטע כרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל כו' אחד הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב א' הלוקח וא' היורש וא' שניתן לו במתנה ושם ע"ב בגמ' איתא ת"ר אשר נטע אין לי אלא נטע לקח וירש וניתן לו במתנה מנין ת"ל ומי האיש א"נ כרם אין לי אלא כרם מנין לרבות חמשה אילני מאכל אפי' משארי מינין ת"ל אשר נטע יכול שאני מרבה הנוטע ד' אילני מאכל וחמשה אילני סרק ת"ל כרם ר' אליעזר בן יעקב אומר כרם כמשמעו חלל ולא חללו פי' דה"ל למכתב ולא חלל וכתיב ולא חללו פרט למבריך ומרכיב והא אנן תנן אחד הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב אר"ז אר"ח ל"ק כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר האי הרכבת היתר ה"ד אילימא ילדה בילדה תיפוק ליה דבעי מהדר משום ילדה ראשונה אלא ילדה בזקנה והא אמר ר' אבהו ילדה שסבכה בזקנה בטלה ילדה בזקנה ואין בה דין ערלה א"ר ירמיה לעולם ילדה בילדה וכגון דנטע להך קמייתא לסייג ולקירות דתנן הנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה ומ"ש ילדה בזקנה דבטלה ומ"ש ילדה בילדה דלא בטלה התם אי ממלך עלה לאו בת אמלוכי היא הכא אי ממלך עלה בת מהדר היא כו' כי אתא ר"ד אר"י ה"מ ר' אליעזר בן יעקב היא לאו אראב"י התם כרם כמשמעו ה"נ נטע כמשמעו נוטע אין מבריך ומרכיב לא ביאור הסוגיא ביאור פלוגתא דשארי אילנות הובא בריש ענין זה ע"ש כאן בהרכבת איסור כו' והא דניחא לי' הברכה נ"ל משום דמתוקמא מתניתין בנפסקה מאביה האי הרכבת היתר ה"ד לפו"ר צ"ל דקושיא זו קאי באמת אמתני' גופא ואין זה שייך לרומיא הנ"ל ולקמן יתבאר אילימא ילדה בילדה ת"ל דבעי למהדר משום ילדה ראשונה יש לעיין ודלמא בנקצצה הילדה הראשונה ונ"ל דכיון דהיחור שמרכיב עולה לרגלי הילדה לענין התחלת שני ערלה דיליה וגוף הילדה איננו הרי יחור ההרכבה עומד במקום גיף הילדה ואין זה סוף שני ערלה דהרכבה אלא סוף שני ערלה דהילדה ואין זה בכלל מרכיב אלא בכלל הנוטע והלשון צריך קצת ביאור ואין להאריך לעולם ילדה בילדה וכגון דנטע להך קמייתא לסייג ולקורות כו' הר"ן הבין בביאור זה דבכה"ג מתחילין שנות ערלה משעת ההרכבה ותי' בזה הקושיא הנ"ל בהא דמס' ר"ה בענין דין ההרכבה והא דנקט לעולם ילדה בילדה ולא נקט סתם כגון שנטע ראשונה לסייג ולקורות משום דדווקא איירי שהרכיב בילדה

דבת אמלוכי היא דזקנה כיון דלאו בה אמלוכי היא כמוש"ל ה"ל כמו בזקנה דעלמא ובטלה ילדה בזקנה וכבר עמד ע"ז בספר הנפלא טו"א בעים רוח בינתו וביטל פי' ותי' זה דכיון דהא דנוהג ערלה בהרכבה זו ול"ד לילדה בזקנה היינו משום דהילדה עצמה בת אמלוכי היא וכיון דהילדה עצמה לאו בת אמלוכי היא רק לתשלום שנותיה משעת נטיעתה שהרי אם נמלך לה אינו מונה שנת ערלה דילה רק משעת נטיעתה כמוש"ל א"כ מחשבה דהרכבה לגבי היחור שמרכיב ג"כ לא מצי מהני רק שיהיה ערלה נוהג בו עד תשלום שנות ערלה מזמן נטיעתה דלגבי זמן דיותר מזה ה"ל כמו בזקנה דבטלה וכן בילדה ההרכבה בטלה לענין זה דשני ערלה דיחור המורכב כלין בכלות שני ערלה של האילן שהורכב בו כמוש"ל ומ"מ מהני הרכבה זו לענין חזרה מערכי המלחמה כשלא נמלך על גוף האילן לפירות ומ"מ אין זה בכלל נוטע כמו"ש מקודם במרכיב בילדה ונקצצה הילדה כיון דהילדה קיימת ואינה חשובה נטיעה לחזור בשבילה ולקמן בביאור הירושלמי דמס' סוטה יובא דמוכח שם שכן הוא באמת סברת הש"ס דשם כי אתא ר"ד אר"י ה"מ ראב"י לאו אמר ראב"י כרם כמשמעו ה"נ נטע כמשמעו בספר הנפלא טו"א הנ"ל הרעיש לתמוה בזה דהא בברייתא קתני לא חלל ולא חללו פרט למבריך ומרכיב אלמא ליתי ליה להאי תנא נטע כמשמעו והאריך בזה בפלפול עצום עפ"י היסוד אשר הזכרתי בשמו בריש ענין זה ואף לפי דרכו א"א לי לקיים דבריו שבזה ובישוב קושייתו היה נ"ל לפו"ר דלת"ק דלית ליה כרם כמשמעו וא"כ ה"נ לית ליה נטע כמשמעו ובכלל נטע הוה ג"כ מבריך ומרכיב א"א לומר דולא חללו ממעט חללו לזה דווקא ולא לאחר היינו ולא למבריך ומרכיב דהא אין כאן אחר דהכל ה"ל בכלל נטע אבל לראב"י דס"ל נטע כמשמעו כמו כרם כמשמעו אלא דהוה אמינא ה"ה למבריך ומרכיב א"ש למדרש ולא חללו לזה פרט למבריך ומרכיב ויותר נ"ל דה"ק דטעמיה דראב"י בהא דכרם כמשמעו היינו משום דס"ל נטע כמשמעו וטעמי' בהא דנטע כמשמעו משום דדריש ולא חללו והעיקר הפשוט בזה דאין דינא דנטע כמשמעו תלי כלל בדינא דכרם כמשמעו אלא דאהא דמקשינן מברייתא אמתני' מתרץ דבאמת האי ולא חללו מסקנא דראב"י וכמו דראב"י פליג אמתני' בשארי אילנות וס"ל כרם כמשמעו ומתניתין לאו ראב"י היא ה"נ פליג במבריך ומרכיב וס"ל דנטע כמשמעו משום דרשא דולא חללו ומתניתין לאו ראב"י היא ובביאור מבריך ומרכיב דפליגי בזה ת"ק וראב"י הבינו הר"ן והרמב"ן דהיינו כל סתם מבניך ומרכיב דת"ק ס"ל דדין ערלה נוהג במבריך ומרכיב והיינו דשני ערלה דידהו מתחילין משעת הברכה והרכבה והיינו כברייתא דמס' ר"ה הנ"ל ודלא כרבי אבהו דאמר בטלה ילדה בזקנה ודלא כמתני' דפ"ק דמס' ערלה ולת"ק הוה מבריך ומרכיב

בכלל ולא חללו כשכלו שנות ערלה דידהו וראב"י פליג וס"ל דמבריך ומרכיב אין דין ערלה נוהג בהו וכמתני' דפ"ק דערלה וכרבי אבהו דבטלה ילדה בזקנה דההברכה עולה לרגלי אביה וההרכבה עולה לרגלי גוף האילן שההרכבה נעשית בו ומתורץ בזה מה שהקשינו בהא דערלה כנ"ל מיהו לפי ענ"ד א"א לומר כן דהא ראב"י ממעט מבריך ומרכיב מקרא דולא חללו לזה ולא למבריך ומרכיב וא"כ ע"כ הכא דווקא בנטיעה שכלו שנות ערלה דידה ולא חללו חוזר אבל מבריך ומרכיב אע"ג שכלו שנות ערלה דידהו ולא חללם אינו חוזר א"כ הא קמן דת"ק וראב"י ל"פ כלל בדין ערלה דהברכה והרכבה ולפי"ז לר"ד א"א לומר דת"ק וראב"י פליגי בסתם הברכה והרכבה דא"כ קשיא מתניחין דפ"ק דערלה והא דא"ר אבהו דבטלה ילדה בזקנה ואין לומר דפלוגתייהו דת"ק וראב"י הכי היא דלראב"י אין דין ערלה נוהג כלל בהרכבה והברכה אף לא במשך שני ערלה דגוף האילן ולת"ק נוהג בהו דין ערלה לרגלי גוף האילן חדא דא"א כלל לומר דראב"י ס"ל הכי ועוד דא"כ לת"ק תיפוק ליה משום ילדה גופא וכדמקשינן לעיל אלא ע"כ לרב דימי ג"כ מתני' בילדה בילדה שנטעה לסייג ולקורות אלא דלדידיה מתני' לאו כו"ע היא אלא ראב"י פליג בזה ולא אייריי בהרכבה דאיסורא ולפי כ"ז כל הברכה שלא נפסקה נוהג בה ערלה לפי שנות ערלה דגוף האילן שנלקחה ממנו לכו"ע וכל הרכבה נוהג בה ערלה לכו"ע לפי שנות הערלה דגוף האילן שנעשה בו ההרכבה ולפי כ"ז עדיין לא עלתה ארוכה דדין ערלה במבריך ומרכיב וביאור זה הוא באמת בהירושלמי דפ"ק דערלה אשר כבר הזכירו ממנו הראשונים וז"ל הירושלמי תני עובד כוכבים שהרכיב אילן מאכל ע"ג אינן סרק אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן חייב בערלה ערלה מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו רשב"ל אומר ובלבד דברים שהן באין במחשבה כגון חרובי צלמונה וחרובי גידודה פי' שיש להן פירות שבאין לדין אוכלין כשחישב עליהן לאוכלן אבל ערבה כנטוע בארץ פי' ומונה משעת ההרכבה ולא משעת נטיעת גוף האילן ר' יוחנן אמר אפילו ערבה והתנינן כו' הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה שלמה ומותר לקיימן בשביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית אבל אמרו פירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט פי' בשלמא לר"ש ל"ק הרכבה דמוקי לה בהרכבה דאילן מאכל ע"ג אילן סרק שאינו מוציא שום פירות כערבה דשני ערלה דידה מתחילין מזמן ההרכבה אלא לר"י קשיא הרכבה דברייתא ומתרץ תני ר' יהושע מאוניא לית כאן מרכיב א"ר אבא מרי אפילו כרשב"ל לית כאן מרכיב לשעבר הא בתחילה לא פי' אפילו לר"ל א"א לאוקמי הא ברייתא בכה"ג דהא ברייתא משמע דאיירי בלכתחילה דהיינו בהיתר והא דערבה לא אשכחן רק בעבר והרכיב ולפי כ"ז

א"ש ג"כ הא דמקשינן בסוגיא דסוטה בש"ס דילן האי הרכבת היתר ה"ד לבתר דמתרצינן כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר משום דאמתני' ל"ק כ"כ די"ל כר"ל דבירושלמי ובאיסורא איירי והנה בספר הנפלא טו"א הנ"ל הבין דהא דאמרינן לית כאן מרכיב היינו דמשבש הברייתא וסמי ממנה מרכיב ולפי"ז הוכיח דהש"ס דילן ס"ל כר"ל ומוקי לה בנטע באיסור ולמ"ד דהמקיים בכלאים לוקה היינו בקיים ג"כ באיסור ועמ"ש בריש ענין דכלאי זרעים דלמ"ד דהמקיים בכלאים אינו לוקה אף איסורא מה"ת ליכא מיהו לפי ענ"ד אין זה נראה דכל כה"ג לא הוה שביק הש"ס מלפרושי ומ"ש דמפרשינן רומיא דמרכיב בהא דערכי המלחמה ולא מפרשינן הכא והנ"ל בזה לפי ענ"ד דהא דאמרינן תני ר"י לית כאן מרכיב ה"פ דר"י מאוניא תני להא ברייתא בסגנון דלית כאן מרכיב לענין דין ערלה ומה שהוזכר בזה מרכיב היינו לענין דין דשביעית והכי תני לה להא ברייתא הנוטע והמבריך והמרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה מותר לקיימן בשביעית ועלתה לו שנה פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית ולפי"ז הא דתני מבריך ומרכיב היינו לענין דין שביעית ולפי"ז נ"ל דגי' הש"ס דילן בהא דר"ה צ"ל כמו"ש ולק"מ ולפי הגי' שלפנינו במס' ר"ה נראה ג"כ משגרא דלשנא דצ"ל כמו"ש דכיון דפתח הנוטע כו' ערב שביעית שלשים יום לפני ר"ה יש לו להתנא לאסוקי דין שביעית דהיינו דמותר לקיימן בשביעית והדר דין דעלתה לו שנה לערלה מיהו גם לפי הגי' שלפנינו במס' ר"ה ג"כ יש לפרש כמו"ש כיון דקתני א' הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב ערב שביעית א"ש למימר דמבריך ומרכיב קאי אשביעית ולא איירי בהרכבה שנפסקה מאבי' ועלתה לו שנה לא קאי רק אנטיעה דמונין שנותיה מזמן הנטיעה ולפי"ז י"ל דגי' הירושלמי אף להמקשה היא כמו שלפנינו במס' ר"ה אלא שהמקשה דילג בלשונו תיבות ערב שביעית דלפי הס"ד דידיה אין זה שייך לפי' הברייתא בהא דערלה ומסיק דתני ר"י מאוניא דלית כאן מרכיב בדין ערלה וכמו"ש לשון הירושלמי במס' סוטה תני ראב"י אומר אין משמע אלא כרם ודכוותיה אין משמע אלא נטע תני ולא חללו פרט למבריך ומרכיב א"ר יוחנן דראב"י היא אר"ח ד"ה היא כשהרכיב פירות עבורה מה אנן קיימין פי' מרכיב דמתניתין דחוזר ע"ז היכי דמי אם כשהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן מאכל מין בשאינו מינו פירות עבורה הן ואם כשהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק מין במינו נוטע כבתחילה הן אלא כן אנן קיימין כשהרכיב תאנה שחורה ע"ג תאנה לבנה וכ"ז תמוה ונ"ל דכצ"ל אם כשהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן מאכל מין באינו מינו פירות עבורה הן ואם כשהרכיב תאנה שחורה ע"ג תאנה לבנה נוטע בתחילה הוא כלומר תיפוק ליה משום הלבנה שנטע בתחילה או

דה"פ אף שנקצצה הלבנה מ"מ ה"ל כנטע זו השחורה בתחילה ואין זה בכלל מבריך אלא בכלל נוטע כמוש"ל והא דאמר שחורה ע"ג לבנה צ"ל דסתם הרכבות היו עושין בכה"ג אלא כן אנן קיימין כשהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק מין במינו ומסיק דאיירי שהרכיב אילן מאכל באילן סרק דמינו וה"ד דהאילן שנעשה בו ההרכבה היה דמינו אלא שנטעו לסייג ולקורות דהיינו אילן סרק דמינו והיינו כתי' הש"ס דילן ומכאן מוכח ג"כ כמוש"ל בשם הטו"א דבהרכיב בילדה שנטעה לסייג ולקורות מתחילין שני ערלה של היחור שהרכיבו מזמן עיקר האילן שנטעו לסייג ולקורות מדלא משנינן הכי בירושלמי בסוגיא דפ"ק דערלה אקושיא דא' הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב דמוכח משם דערלה נוהג בהרכבה דלסברת הטו"א א"ש דלא מצי לשנויי הכי אקושיא דשם אילן שנעקר והסלע עמו שטפו נהר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב נעקר הסלע מצדו או שזעזעתו המחרישה או שזעזעו ועשאו כעפר אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב (ערלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור וכמה יהא השורש רשב"ג אומר משום ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא כמחט של מיתון (שם מ"ד) אילן שנעקר ובו בריכה והיא חיה ממנו חזרה הזקנה להיות כבריכה (שם מ"ה) ר' יונתן בשם ראב"י הגומם את כרמו פחות מטפח חייב בערלה משום מראית העין וחכ"א עד שיגמום מעם הארץ ירושלמי פ"ק דערלה ועי' שביעית פ"א וכתב הרמב"ם שמונין לו משעת קציצה א' הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב כו' שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה כו' פחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה כו' ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט אם לערלה ערלה ואם לרבעי רבעי (מס' ר"ה ט' ב') הובא לעיל ונתבאר דין ההברכה וההרכבה ומבואר מברייתא זו דשנות ערלה מתחילין משעת הנטיעה ושני ערלה אינם שנים דמיום ליום אלא היינו שנות עולם ומקצת שנה בסופה חשוב שנה ובדין דפחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה פירש"י דלא עלתה לו שנה עד ר"ה השני ובספר הנפלא טו"א הראה פנים לאמר דלעולם א"צ יותר משלש שנים שלימות מיום ליום בפשוטה ובמעוברת פלוגתא דרבי וחכמים (ערכין ל"א ב') הובא (ר"ה ו' ב' יומא ס"ה ב') והבאתי בריש סדר ויקרא והאריך שם בדברים נפלאים ומחודדים כדרכו ולא העמקתי עיוני בזה הא דפירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט היינו דפירות שגדלו בה עד ט"ו בשבט אסורין לעולם משום ערלה או משום רבעי כמוש"ש התוס' ובביאור זה דעת הר"ן והרז"ה דהיינו מפני שגדלו על מי שנה שעברה והיינו רק בא"י וסביבותיה שכן הוא סדר העולם אצלם ולפי סברא זו אף בנטיעה שכלו לה ג"ש שלימות בר"ה ואף בנטעה פחות משלשים יום לפני ר"ה לפירש"י דשלש שני ערלה כלין בר"ה מ"מ פירותיה

אסורין עד ט"ו בשבט והא דקתני ופירות נטיעה זו באמת קשה מאד לפי' זה והעיקר כדעת כל המפרשים זולתם דהיינו רק בכה"ג דהכא שהקלנו בה שמקצת שנה עולה לה לשנה דלכך אנו מחמירין בסופה לאסור פירותיה עד ט"ו בשבט דהיינו ר"ה לאילנות גדולות אבל כשעלו לה שלש שנים שלמות מיום ליום עד ר"ה פירותיה שלאחר ר"ה מיד מותרין ולפי"ז צ"ע בכלו לה ג"ש שלמות מיום ליום אחר ר"ה קודם ט"ו בשבט די"ל כיון דבר"ה לא עלו לה ג"ש שלמות אסורה עד ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות גדולות וי"ל דבכ"ע א"צ יותר מג"ש שלמות ומה שיש לעיין בכ"ז בהא דתנן ריש מס' ר"ה באחד בתשרי ר"ה לנטיעה וכדמוכח מהא ברייתא גופא עי' תוס' שם וטו"א שם וריש מס' ר"ה בספר הנפלא טו"א עמד, בזה דפתח בתלתא נוטע מבריך ומרכיב וסיים בחדא בנטיעה והאריך שם בזה ובכלל דבריו דלבסוף כתב דהמרכיב בילדה שנטעה לסייג ולקורות אין רבעי נוהג בההרכבה מכיון דאף אי ממלך אגוף האילן עצמו לאכילה אחר שני ערלה פטורה מרבעי כמוש"ל ולא עדיפא מחשבה דאותו יחור שהרכיב מהמלכה דבגוף האילן עצמו וכן בהברכה כשהבריך ענף מאילן שנטעו לסייג ולקירות אין רבעי נוהג בו ולכך לא מצי למתני הברכה והרכבה משום דבעי לאסוקי אם לרבעי רבעי עפר אני תחת כפות רגליו ואיני מבין דעתו דמה ענין מחשבה דקודם ג"ש למחשבה דבתר ג"ש והדבר מבורר לפי ענ"ד דנוהג גם בכה"ג רבעי כמו ערלה והנ"ל בזה לפי ענ"ד דלפי מש"ל דהרכבה דקתני לאו לענין ערלה קתני י"ל דהברכה ג"כ לאו לענין ערלה קתני דלא מיירי בנפסקה מאבי' דהיינו נטיעה ולפיכך א"ש מה שפירש התנא נטיעה למעוטי מבריך ומרכיב מיהו לפי מאי דבעינן למימר בירושלמי לר"ל דאיירי בהרכבה דעץ מאכל בסרק צ"ל דחדא לקמייתא דהני תלתא נקט ועוד נ"ל דאותו היחור שהבריכו והרכיבו ג"כ נקרא אח"כ נטיעה. בשיעור זמן הקליטה מצינו פלוגתא דתנאי לענין שביעית כדאיתא (שביעית פ"ב מ"ו) אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור ר' יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת ר' יוסי ור"ש אומרים לשתי שבתות ולפו"ר היה נראה לומר מלשנא דר' יהודה דפלוגתייהו רק בהרכבה ולא בנטיעה מיהו במס' ר"ה י' ב' איתא אר"נ אמר רבה בר אבהו לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים לדברי האומר שתי שבתות צריך שתי שבתות ושלשים ועי' מש"ל בסוף דיני כלאי זרעים ופי' התוס' דלענין שביעית לא קפדינן משום תוספת שביעית לענין לאסור בדיעבד והא דאמרינן צריך שלשים ושלשים כו' היינו לענין ערלה דבעינן שלשים לקליטה ושלשים למקצת שנה וקאי שם בין אנטיעה בין אהברכה בין

אהרכבה ונ"ל דהא דהזכיר ר' יהודה הרכבה היינו משום דזה נראה וניכר ביותר מנטיעה והברכה שהן בארץ בענין הא דמקצת שנה חשוב שנה פלוגתא דר"מ ור' אלעזר הבאתי בריש סדר ויקרא דר"מ ס"ל יום א' בשנה חשוב שנה ור"א ס"ל שלשים יום בשנה חשוב שנה ומקשינן בזה הא ברייתא דתנא אחד הנוטע וא' המבריך כו' שלשים יום לפני ר"ה דסגי בזה לשיעור קליטה ולמקצת שנה כמאן ומפרשינן דהיינו כר"מ דס"ל יום אחד בשנה חשוב שנה בין בתחילת שנה בין בסוף שנה ולקליטה בעינן שלשים יום וס"ל דיום שלשים דלנטיעה עולה לכאן ולכאן הערלה אסורה באכילה ובהנאה מה"ת במס' (פסחים כ"ג קדושין נ"ו ב') ילפינן לה מקראי ועי' מש"ל סדר ויקרא (פרשה ג' פסוק י"ז) מענין פלוגתא דר' אבהו ור' יוחנן הנאה הבאה לו לאדם בע"כ עי' (פסחים כ"ה ב' כ"ו א') אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד (תרומות פי"א מ"ג) פי' שאין לוקין משום ערלה על המשקה היוצא מן הפירות רק על המשקין היוצא מן הזיתים וענבים אבל אשארי משקין לא משום דלא הוה רק זיעה בעלמא (פסחים כ"ד ב' חולין ק"כ ב') וע"ה מ"ש מזה לעיל (פרשה י"א פסוק ב') נידון ציר דבשר טמא ואסור העלים והלולבים ומי גפנים פי' עצי הגפנים וסמדר מותרים בערלה וברבעי כו' ר' יוסי אומר הסמדר אסור מפני שהיא פרי (ערלה פ"א מ"ז) א"ר אסי הוא בוסר הוא גרוע כו' שיעירו כפול הלבן (ברכות ל"ו ב') בוסר לכו"ע הוה פרי (ברכות שם) ענקיקלות והחרצנים והזגים והתמד שלהם קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין אסורין בערלה כו' ומותרין ברבעי והנובלות כולן אסורין שם מ"ח) דה"ל שומר וטפל לפרי ורחמנא אמר וערלתם גו' את פריו את הטפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי (ברכות ל"ו ב') הצלף ב"ש ספוקי מספקא להו אי מין אילן הוא או מין ירק וב"ה ס"ל דמין אילן הוא וחייב בערלה (ברכות נ"ו ב') הצלף יש בו אביונות קפריסין ותמרות האביונות הן פירות הצלף ובקפריסין ותמרות אי הוה פרי או לא פלוגתא דר"א ורע"ק (מס' מעשרות פ"ד מ"י) הובא (ברכות שם) ולמ"ד דקפריסין ותמרות ל"ה פרי אי אסורין בערלה משום שומר לפרי תליא בפלוגתא דסמדר דלר"י דסמדר הוה פירי אסורין משום שומר ולרבנן דסמדר ל"ה פירי מותרין דהאי קפרס ליתיה בשעת גמר פירי ברכות שם ב') מתחלי דערלה פירש"י מתחני בתמרי בקפרס בצלף ודינם כדין הקפרס (ברכות שם) א"ר אבהו אר"י כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך אכילתן כי' למעוטי שאם אכל חלב חי שפטור איכא דאמרי א"ר אבהו אר"י כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן כו' למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שהוא פטיר וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור (פסחים כ"ד ב') ולפו"ר מוכח מכאן דלכו"ע לוקין על

ההנאה בכדרך הנאתן אבל קשה לי דגרסינן (פסחים מ"ג א') תניא שיאור ישרף ונותנו לכלבו והאוכלו בארבעים הא גופיא קשיא אמרת שיאור ישרף אלמא אסור בהנאה והדר תני ונותנו לפני כלבי כו' ה"ק שיאור ישרף דר"מ לר"מ דר"י לר' יהודה ונותנו לפני כלבו דר"מ לר' יהודה והאוכלו בארבעים אתאן לר"מ וקשה דהא למ"ד נוקשה אסור באכילה מה"ת מוכח (פסחים כ"ג ב') דאסור ג"כ בהנאה מה"ת דכיון דאתרבי לאכילה אתרבי להנאה כמו"ש התוס' שם ד"ה מאי בינייהו ומה שהקשו שם דא"כ כרת נמי ליחייב יש לתרץ כמו"ש בספרי עוד"ד ולא רציתי להאריך בזה ושיאיר היינו נוקשה כדמוכח (שם מ"ג א') וא"כ למה דחקו כ"כ בפי' הברייתא נימא דה"ק והנותנו לפני כלבו והאוכלו היה בארבעים ואתאן לר"מ דלקי בשיאור דילי' אאכילה ואהנאה וקמ"ל הנאה לרבותא דלקי ואכילה לרבותא דליכא בי' כרת ולפיכך נ"ל להוכיח מאותה הסוגיא כמו"ש הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"ח הל' ט"ז דלא היו לוקין על הנאה והטעם נ"ל כמו"ש המ"ל בהל' יסודי התורה פ"ה משום דאין הלאו מפורש ומצינו בכה"ג בחצי שיעור לר' יוחנן דאף דאסור מה"ת (יומא פ"ב א') הובא בסדר ויקרא מ"מ לא היה לוקה ובביאור הסוגיא דשם כ"ד ב' נ"ל דהא דאמרינן שם וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור לאו היינו משום דיש להחמיר בהנאה שלא כדרך הנאתו יותר מבאכילה שלא כדרך אכילתו דוודאי נהפוך הוא דאכילה כתיב בפירוש והנאה לא כתיב מפורש אלא משום דא"א להקל בהנאה שלא כדרך הנאתו אם לא נקיל באכילה שלא כדרך אכילה דהא הנאה לא כתיב בהדיא ורק משום דע"י איזה ריבוי ה"ל בכלל אכילה מקילין בהנאה במה שמקילין באכילה הלכך כשאנו פוטרין בהנאה שלא כדרך הנאתו ממילא ידעינן דאוכל שלא כדרך אכילתו פטור והאי כ"ש היינו כמו פשיטא וממילא ולפי"ז נראה לי דל"ק ול"ב בהא פליגי ל"ק ס"ל דאהנאה לא הוי לקי כלל אף בכדרך הנאתו ולכך לא איירי רק באכילה והא"ד ס"ל דלוקין על ההנאה בכדרך הנאתו והסוגיא דשם מ"ג ב' ס"ל כל"ק דאין לוקין אהנאות וא"ת אי ליכא מלקות בהנאה א"כ מאי מקשינן במס' (ב"ק מ"א א') נכתוב לא יהנה הא כשיכתוב לא יהנה יהיה חייב מלקות י"ל דלפי סברת המקשה דשם דהאי לא יאכל לא אתי רק להנאה ה"ל הלאו מפורש ולקי ויש להעיר בזה א) בבשר וחלב דילפינן מחד לא תבשל דמיותר לאיסור נראה עפ"י הנ"ל דלקי וכן העלה המ"ל שם ב) אכל איסורי הנאה אינו חייב רק אחת כ"כ המ"ל שם והביא ראי' מהא דמכות כ"א ע"ש ג) לפי"ז דהנאה בכדרך הנאתו ל"ה רק כחצי שיעור באכילה א"כ נראה דלא כדרך הנאה מותר מה"ת ואינו אסור רק מדרבנן וכ"כ התוס' (שבועות כ"ג ב') ד"ה דמוקי ד) בע"ג כתב המ"ל שם מהא דעבודת כוכבים מ"ג דלכו"ע הוי לקי אהנאה וכ"כ התוס' (שם י"ב)

בד"ה אלא ושם מ"ג ה) במ"ל שם הביא דלר"ש דס"ל כ"ש למכות הוי לקי אף שלא כדרך הנאתו וצ"ע ו) במעילה שלא כדרך הנאתה עי' תוס' (פסחים כ"ו א') ד"ה שאני היכל ו) נראה דשיעור הנאה שוה פרוטה כמו במעילה ח) איסורי הנאה ויש מהם שדינם בקבורה ויש מהם שדינם בשריפה והערלה בשריפה (תמורה ל"ג ב') ועי' תוס' (סוכה ל"ה א') ד"ה לפי אי היינו מה"ת ויובא בסדר אמור בדיני אתרוג הנשרפין אפרן מותר ולפיכך הנקברין לא ישרפו ור' יהודה אומר אם רצה להחמיר לשרוף את הנקברים רשאי (שם ל"ד א דס"ל דגם הנשרפין אפרן מותר וגחלים חמירי מאפר עי' תוס' (פסחים כ"ו ב') ד"ה בשלה ועי' גמ' (מעילה ט' ב') ועי' גמ' (פסחים שם) מנידון שבח עצים בפת. ט) המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן ה"ז מקודשת (קדושין נ"ו ב') מוכח מכאן דחליפי איסורי הנאה מותרין לאחרים מדמקודשת בדמיהן ורק חליפי ע"ג ושביעית אסורין מה"ת לכו"ע דתופסין דמיהן (עבודת כוכבים נ"ד ב') ונ"ל דאף מדרבנן מותרין לאחרים דאל"כ לא היתה מקודשת כדמוכח (פסחים ז' א') ע"ש ולענין המוכר דהיינו המחליף עצמו כתב הריטב"א בחידושיו דרק משום דתני מכרן דהיינו רק בדיעבד תני קידש בלשון דיעבד אבל באמת אף לכתחילה שרי לקדש ולקנות כל דבר כשעבר ומכר ורק לכתחילה אסור למכור מה"ת כדמוכח (פסחים כ"א ב') דמכירה והנאה מגוף איסור שוה אבל בדיעבד המעות מותרין אף להמחליף עצמו ואין זה נראה כלל דא"כ מאי קמ"ל לענין קדושין ואע"ג דלהלן שם מייתי ברייתא המקדש בפטר חמור בבשר בחלב בחולין שנשחטו בעזרה בש"א הרי זו מקודשת ומוקמינן לה בשוחט טריפה דר"ש אמר שם בהדיא דמותר בהנאה י"ל דהתם נקט קדושין משום רבנן דפליגי עלי' דר"ש אף בקדושין ועי' תוס' (חולין ד' ב') שהוכיחו כן מהא דנדרים מ"ז ב' ועי' תוס' (פסחים כ"א ב') ד"ה עבר זמנו אלא שיש לעיין באיסור זה אי היינו מה"ת והא דעוברי עבירה מחליפין חמצן אחה"פ (חונין שם) משום דמ"מ אכילה חמורה להו או דרק מדרבנן אסור והנה אם נאמר דמה"ת אסורין צ"ל בהא דקידשה בדמיהן ה"ז מקודשת דרק בתר דידה אזלינן וכיון דלגבי דידה ה"ל ממון מקודשת ואע"ג דבנטל פרוטה של הפקר בפירוש ע"מ שלא לקנותה וקידש בזה פשוט דאינה מקודשת שאני הכא דמשום איסור הנאה לא פקע תורת בעלים כמוש"ש בספרי עוד"ד (פסחים ו' ב') ד"ה וכי משכח לה כו' מיהו אי הוה אזלינן גם בחר דידי' כיון דגבי דידי' ל"ח ממון אינה מקודשת אבל אם נאמר דאיסור זה דלגבי המוכר אינו רק מדרבנן י"ל דגם בתר דידי' אזלינן אלא דמשום איסורא דרבנן לא פקע תורת ממון מזה גבי בעלים ושאני מחמץ דרבנן דא"ח לקדושין דלא חזי לשום ישראל ועי' (קדושין ז' ב') דמספקא שם אי בתר נותן ומקבל אזלינן להקל והנ"ל בספק זה דלרבא

דס"ל תמורה ה' א' הובא לעיל פרשה י"ח פ' ט"ו ע"ש כל מלתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני ודאי צ"ל דחליפי איסורי הנאה אינן אסורין אף להמחניף עצמו רק מדרבנן ובאיסור דרבנן לכו"ע אי עביד מהני ורק לאביי יש לדון בזה והא דלא אמרינן תמורה שם דאיכא בינייהו הא מלתא י"ל משום דאף לאביי לא פסיקא מלתא ובזה פירשתי הסוגיא דנדרים מ"ז דרבא הוכיח שם לטעמי' דחליפי איסורי הנאה אינם אסורין אף להמחליף עצמו רק מדרבנן ודחי ליה דלמא אי עביד מהני ורק בתר דידה אזלינן ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה והא דאין האשה אסורה לו משום חליפי חליפין י"ל דחליפי חליפין קיל מחליפין ועוי"ל דאשה ל"ד לחליפי חליפין דעלמא כמו"ש התוס' (עבודת כוכבים נ"ד ב' חולין ד' ב') ועונ"ל לחלק דבאשה עיקר ההנאה היא מה שנתקדשה לו וזה א"א לתקן דהא מקודשת וקיימא והא דאינה מקודשת משום דחזי ליהנות שלא כדרך הנאתן או באפרן עי' קדושין תוס' שם עבודת כוכבים ס"ב א' די"ל בלא שוה פרוטה בכה"ג וגם אתי שפיר בלא"ה ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה י) איסורי הנאה אי מותר ליתן לפני בהמת הפקר עי' ירושלמי פסחים רפ"ב ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה והעליתי לעיקר להתיר ורק בחמץ למ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה הוא דמספקינן שם וביארתי שם הכל על נכון אוכלין איסורי הנאה שנפסלו מאכילת אדם הותרו לאכילה כמו שמצינו בתקרובות עבודת כוכבים דנט"ל מותר כדאיתא עבודת כוכבים ס"ה ב' ואע"ג דאיסור דתקרובות הוא משום דאתקש לקדשים כדאיתא עבודת כוכבים כ"ט ולא אפקי' רחמנא בלשון אכילה ולענין איסור ההנאה עי' מ"ש בספרי עוד"ד עבודת כוכבים ס"ח א' ועי' מ"ל בהל' אבל פי"ד הל' כ"א ועי' מש"ל פ' ג' בעיקר ענין זה הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים כו' וא"צ להרים (ערלה פ"א מ"א) וכתבו התוס' (ב"מ נ"ג א') ובכ"ד דאין זה רק מדרבנן אבל מה"ת דינה ככל האיסורין והיינו במין במינו אבל באינו מינו הדין כמו בכל האיסורין אף מדרבנן עי' ערלה שם ודין המחמץ והמתבל עי' ג"כ שם ויתבאר במהדורא תנינא בריכה שנפסקה והיא מלאה פירות אם הוסיף במאתים אסור (ערלה פ"א מ"ה) פי' שנפסקה מזקנה ושנות ערלה מתחילין משעה שנפסקה כנ"ל ואם התוס' הוא יותר מא' במאתים הכל אסור א"ר אבהו אר"י ילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אפילו הוסיפה במאתים אסור (מנחות ס"ט ב') שעיקר הפרי אינו בטל וצ"ע אי היינו מה"ת והסוגיא דמנחות שם עמוקה וצע"ג:

(כד)

ובשנה הרביעית גו' נטע רבעי אסור באכילה שלא בירושלים אלא שניתר ע"י פדיון אף בחוץ לירושלים כדכתיב (דברים כ') אשר נטע כרם ולא חללו (מס' מע"ש פ"ה מ"ב)

כרם רבעי בש"א אין לו חומש ואין לו ביעור ובה"א יש לו בש"א יש לו פרט ויש לו עוללות והעניים פודין לעצמן ובה"א כולו לגת (שם מ"ג) החילול הוא עפ"י שלשה בקיאין בשומא בניכוי הוצאות עבודתו ושמירתו (שם מ"ד) בשינוי לשון כרם רבעי נוהג בו שביעית כדמוכח (שם מ"ה) ועי' תוס' (ב"ק ס"ט א') אי מהני פדיון במחובר לקרקע עי' תוס' שם ובשארי כל הענינים נטע רבעי כמע"ש ויתבאר בהל' מע"ש דין נטע רבעי בחו"ל ובשארי אילנות בזולת גפנים נתבאר בתחילת דיני ערלה:

(כו)

לא תאכלו על הדם מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בל"ת ת"ל ל"ת עה"ד דבר אחר לא תאכלו עה"ד לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק ר"ד אומר מנין שאין מברין על הרוגי ב"ד ת"ל ל"ת עה"ד רעק"א מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שלא היו טועמין כלום כל אותו היום ת"ל ל"ת עה"ד אר"י אזהרה לבן סורר ומורה מנין ת"ל ל"ת עה"ד ואמר ר' אבין ב"ח ואיתימא ר' אבין בר כהנא על כלם לא היה לוקה משום דה"ל לאו שבכללות (סנהדרין ס"ג א'):

שם לא תנחשו ולא תעוננו: ת"ר מעונן רש"א זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכ"א זה האוחז את העינים אבל לשארי תנאי האוחז את העינים פטור (שם ס"ז א') רעק"א זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח למודי ערבי שביעיות חיטין יפות עיקורי קטניות מהיות רעות (סנהדרין ס"ה ב') אמר אביי הלכות כשפים שנכתב בספר שמות פרשה כ"ב דברים כ' כהלכות שבת יש מהן בסקילה ויש מהן פטור אבל זקן במשמע אלא דזקן היינו בן ששים ושיבה היינו בן שבעים כדאיתא (במס' אבות פ"ה) ונראה דהני שנים היינו מעל"ע כמו בערכין ושנת ששים כלמטה (ערכין י"ח א') ולפי' נ"ל דצ"ל דהידור לאו היינו קימה דבזקן סגי בהידור ובשיבה צריך קימה א"ר יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ר' יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני פי' וחס ה' עליהם והמה ראו מעשי ה' ונ"ל דאיירי באינם בעלי חכמה אלא בורים וע"ה רבא מוקים לא קאי פי' נ"ל לפני ארמאי בור וע"ה הידור עביד להו (שם ל"ג א') ומכאן נ"ל ראיה למ"ש דלאיסי בן יהודה קימה והידור תרי מילי נינהו יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס (שם ל"ב ב') וקימה לית בה חסרון כיס מי לא עסקינן דקא נקיב מרגניתא אדהכי והכי קאים מקמי' ובטיל ממלאכתו אלא אקיש קימה להידור מה הידור שאין בה בטול אף קימה שאין בה בטול ואקיש נמי הידור לקימה מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס (שם ל"ג א') ומוכח שם שם אף לת"ק וריה"ג ולפי"ז

מוכח דאף לדידהו הידור אינה קימה ומש"ל דלת"ק וריה"ג קימה והידור חדא מילתא ר"ל דהידור אינו כיבוד פחות מקימה ומי שמחוייב בהידור מחוייב בקימה ואין חילוק בזה יכול יעמוד מפני ממקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור (שם ל"ב ב') תנא איזו היא קימה שיש בה הידור הוי אומר זה ד' אמות (שם ל"ג א') אמר חזקיה כו' חכם עובר עומד לפניו ד' אמות כיון שעבר ד' אמות יושב אב ב"ד עובר עומד לפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב נשיא עובר עומד לפניו מלא עינו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה (שם ל"ג ב') יכול יעמוד לפניו מבהכ"ס מבית המרחץ ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור (שם ל"ב ב') וה"מ בבתי גוואי אבל בבתי בראי' יש הידור (שם ל"ג א') בשינוי לשון יכול יעצים עיניו כמו שלא ראהו ת"ל ויראת גו' דבר המסור ללב נאמר בו ויראת גו' יכול יעצים עיניו אטו ברשיעי עסקינן אלא יכול יעצים עיניו מקמי דלימטיה זמן חיובי' דכי מטא זמן חיוביה הא לא חזי ליה דליקום מקמיה ת"ל כו' (שם ל"ג א') רבו מובהק עומד לפניו כמלא עיניו (שם) והיינו כדין אב ב"ד הנ"ל א"ר יצחק ב"ש א"ר מתנה א"ר חסדא האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול ור' יוסף אמר אפילו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול (שם ל"ב א') ומכל מקום הידור מבעי ליה למעבד (שם ב') נשיא שמחל על כבודו פלוגתא דתנאי שם אמר רב אשי אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שום תשים עליך מלך (דברים י"ז) שתהא אימתו עליך (שם) ובכ"ד רשב"א אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת (שם ל"ב ב') אמר אביי נקטינן דאי מקיף חיי (שם ל"ג א') פי' יקיף הליכתו בענין שלא יצטרכו לקום מפניו א"ר אייבו א"ר ינאי אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית כדי שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים (שם ל"ג ב') וכתבו התוס' דאין זה אלא באותם שדרין בבית הרב דמסתמא עמדו שחרית וערבית אבל תלמידים אחרים חייבים לעמוד אפילו מאה פעמים ביום שמא יראה אחר ויחשדם ואפילו אותם שדרין בבית הרב אם באו פנים חדשות צריכין לעמוד עכ"ל אבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא (שם ל"ג ב') ופשיט אביי דרכוב כמהלך דמי מאבן המנוגעת הובא לעיל פרשה י"ג פסוק ג' ד"ה וטמא אותו א"ר אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה לייט עלה אביי (שם ל"ג ב') וע"ש לעיל א' רש"י ותוס' בענין שמא בהן יושב ומהרהר אעפ"י שאין בעלי אומניות עומדין מפני ת"ח בשעה שהן עוסקין במלאכתם מפני שיש בהם חסרון כיס מ"מ עומדין מפני מביאי בכורים וכיוצא בהן (בכורים פ"ג) הובא (קדושין ל"ג א') והיינו אפילו עוסקין במלאכת אחרים

בשכירות יום אבעיא להו מהו לעמוד מפני ס"ת ר' חלקי' ור' סימון ור' אלעזר אמרי ק"ו מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש א"ר אמי בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה א"ר אשי והוא דמיפלג בחכמה והוא דמיפלג בזקנה (ב"ב ק"כ א') ע"ש הלכות כבוד רבו ביו"ד סי' רמ"ב והשארתים למהדורא תנינא:

(לג)

וכי יגור איתך גר וגו' לא תונו וגו' באונאת דברים הכתוב מדבר כדאיתא (ב"מ נ"ח ב' במשנה) על הכתוב דשמות כ"ב ווהיינו הך כמו שיתבאר ת"ר המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשנים מ"ש מאנה דכתיב בי' שלשה לאוין וגר ל"א (שמות כ"ב) וכי יגור א"ג בארצכם ל"ת דהכא ול"ת איש את עמיתו דלהלן כ"ה וגר בכלל עמיתו לוחצו נמי ג' כתיבי ולא תלחצנו וגר ל"א ול"ת לו כנושה (שמות כ"ב כ"ג) וגר בכלל הוא אלא א' זה וא' זה בשלשה (ב"מ נ"ט ב') ע"ש ועי' (קדושין ע' ב') תוס' שם:

(לה)

לא תעשו עול במשפט במדה וגו' במדה זו מדידת קרקע שלא ימדוד לא' בימות החמה ולא' ביה"ג פי' בחבל שעשוי להתפשט ולהתקצר במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה שלא ירתיח כו' (ב"מ ס"א ב' ב"ב פ"ט ב') וע"ש ושם עמוד א' (שם צ"א ב') הרבה דינין בענין המדות והמשקלות אמר שמואל כו' והמשתכר אל ישתכר יותר משתות (שם צ"א) ועי' (ב"מ מ"ב) ועי' (ב"ב צ"א א') מנידון זה:

פרשה כ

(ב)

אשר יתן מזרעו למולך מות יומת עמש"ל פ' י"ח פסוק כ"א בביאור ההזהרה:

שם ירגמוהו באבן בית הסקילה היה חוץ לב"ד כו' (סנהדרין מ"ב ב') והא תניא בית הסקילה היה חוץ לג' מחנות אין כדקאמרת והא דתני הכי נ"מ דאי נפיק ב"ד ויתיב חוץ לג"מ עבדינן בית הסקילה חוץ לב"ד כי היכי דלא מתחזי ב"ד רוצחין אי נמי כי היכי דתהוי לי' הצלה פי' שמא בתוך כך ימצא מי שילמד עליו זכות (שם) פי' חוץ לנ"מ היינו בירושלים ובכל העיירות היתה בית הסקילה חוץ לעיר (רש"י ותוס' שם) א"ר הונא פשיטא לי אחד אבן שנסקל בה וא' עץ שנתלה בה וא' סייף שנהרג בו וא' סודר שנחנק בו כולן משל ציבור מ"ט דמדידי' לא אמרינן] ליה זיל וליתיה ולקטל נפשי' בעי ר"ה כו' (סנהדרין מ"ג א') היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות אומרים לו התודה כו' שכל המתודה יש לו חלק לעוה"ב כו' ואם א"י להתוודות אומרין לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ר' יהודה אומר אם היה יודע שהוא מזומם אומר תהא מיתתי כפרה על כל עונותי חוץ מעון זה א"ל א"כ יהיה כל אחד אומר כן כדי לנקות עצמו (שם מ"ג ב') במשנה

ובגמ' (שם מ"ד ב') איתא וינקו עצמן ומתרצינן כדי שלא להוציא לעז על ב"ד והעדים. ת"ר מעשה באדם אחד שיצא ליהרג אמר אם יש בי עון זה לא תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ואם אין בי עון זה תהא מיתתי כפרה על כל עונותי וב"ד וכל ישראל מנוקין והעדים לא תהא להם מחילה לעולם וכששמעו חכמים בדבר אמרו להחזירו א"א שכבר נגזרה גזרה אלא יהרג ויהיה הקולר תלוי בצואר העדים פשיטא כל כמיני ל"צ דקא הדרי בהו סהדי וכי הדרי בהו מאי הוה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ל"צ דאע"ג דקא יהבי טעמא למלתייהו כי ההיא מעשה דבעי מיכסי (שם) הפוסקים הוכיחו מזה דלא מהני אמתלא לעדים שחזרו בהם וצע"ג לפי ענ"ד דהא הכא לא אמרו רק מפני שכבר נגזרה גזרה משמע אבל קודם גמ"ד לא היו גומרין דינו מעשה דבעי מיכסי הובא בפירש"י מהירושלמי ועפ"י המבואר שם אותו אדם הי' בנו של שמעון בן שטח אמר רב חסדא היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו עליו שנאמר תנו שכר גו' ותניא נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן לא התנדבו כו' הא וודאי מסתברא משל ציבור הוא דכתיב תנו מדידהו (שם מ"ג א') ומסתברא שהיו משקין אותו אחר הווידוי היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין אותו את בגדיו האיש היו מכסין אותו מלפניו והאשה מלפניה ומלאחרי' דברי ר' יהודה וחכ"א האיש היה נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה (שם מ"ד ב') מ"ט דרבנן אמר קרא ורגמו אותו כו' אותו בלא כסותו הא אותה בכסותה ור' יהודה אומר אותו בלא כסותו ל"ש איש ול"ש אשה (שם מ"ה א') ומסקינן שם דמ"ס בזיוני דאינש עדיפא לי' מניחא דגופי' דעדיף לי' ליהרג ערום דהכי מיית יותר מהרה ומ"ס ניחא דגופי' עדיף ליה מבזיוני. בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים היה דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו ואם מת בה יצא וא"ל השני נוטל את האבן ונותנו על לבו אם מת בה יצא וא"ל רגימתו בכל ישראל שנאמר יד העדים גו' (שם מ"ה א') תנא וקומה שלו הרי כאן שלש ומי בעינן כולי האי ורמינהו מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אר"נ אמר רבה בר אבהו א"ק ואהבת לרעך גו' ברור לו מיתה יפה א"ה ליגבה טפי משום דמנוול שם בגמ' וע"ש ת"ר מנין שבדחי' ת"ל ירה (שמות י"ט) ומנין שבסקילה ת"ל סקול ומנין שבסקילה ובדחיה ת"ל סקול גו' או ירה ומנין שאף לדורות כן ת"ל סקול יסקל (שם) פי' ירה יירה יושלך מההר למטה ויהרג בזה ומדכתיב סקול יסקל אלמא שמיתתו בסקיל' בידי שמים הרי שהסקילה וההשלכה שוין רשב"א אומר אבן הי' שם משא שני ב"א כו' מדלי לה בהדי חברי' ושדי לה איהו כי היכי דתיתי מרזיא (שם ב') והא תניא אחד אבן שנסקל בה והעץ שנתלה בה ואחד סייף שנהרג עמו וא' סודר שנחנק בו כולן נקברין

עמו ל"צ דמתקני ומייתי אחריני חילופייהו נקברין עמו והתניא אין נקברין עמו מאי עמו עמו בתפיסתו (שם) פירש"י בתוך ד' אמותיו נקטעה יד העדים כו' (שם) ויתבאר בספר דברים פרשה כ"א כל הנסקלין נתלין (שם) יתבאר בסדר דברים שם. לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לב"ד אחת לנהרגין ונחנקין ואחת לנסקלין ונשרפין נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן והקרובין באין ושואלין בשלום הדיינין ובשלום העדים כלומר שאין בלבנו עליכם שדין אמת דנתם ולא היו מתאבלין אבל אוננין שאין אנינות אלא בלב (שם מ"ו א' ב') רמז לקבורה מה"ת מנין ת"ל כי קבור תקברנו גו' (שם) נפלים חייבין בקבורה עי' (נדה נ"ו ב' נ"ז א') ומשמע שם דהיינו אף שנולדו מתים ולא כלו להם חדשיהם ועי' (סנהדרין מ"ת א') דרשב"ג ס"ל דאין לנפלים תפיסת הקבר האשה שיצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד האשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד (ערכין ז' א') אר"י א"ש האשה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון כדי שימות הולד תחילה כדי שלא תבוא לידי נוול שם בגמ' ועי' (בכורות) נ"ז א') במשנה ומ"ש בזה בספרי עוד"ד:

(ו)

והנפש אשר תפנה אל האובות גו' והכרתי אותו וגו' היינו בלא עדים והתראה אבל בעדים והתראה בהקילה להלן פרשה כ' פסוק כ"א (סנהדרין ס"ה א') ועמש"ל פרשה י"ט פסוק ל"א ומש"ל פרשה ד' פסוק ב' ד"ה מכל מצות ה':

שו (ט) כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו וגו' המקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקללם בשם קללם בכינוי ר"מ מחייב וחכמים פוטרין (סנהדרין ס"ו א') במשנה ועמש"ל פרשה י"ט פסוק י"ד ד"ה ל"ת חרש ת"ר איש איש כו' לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס א"י את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא אביו אלמוד לומר אביו ואמו קלל גו' אביו קלל אמו קלל כלומר לכך סמך הכתוב אביו לקללה שלפניו ואמו לקללה שלאחריה לומר לך או אביו או אמו דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפ"ע עד שיפרוט לך הכתוב יחדו מות יומת בסקילה (סנהדרין ס"ו א') ו ככי ולא מצינו כרת במקלל אביו ואמו בלא עדים והתראה ועי' ריש מס' כריתות המקלל לאחר מיתה חייב (סנהדרין פ"ה ב') המקלל לאביו ואמו רשעים היה פטור ובמכה פלוגתא שם.

(ז)

ואיש אשר ינאף את אשת איש גו' מות יומת גו' מיתתן בחנק (סנהדרין פ"ד ב') ת"ר איש פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן אשת רעהו פרט לאשת עובד כוכבים ויתבאר להלן מות יומת בחנק (שם נ"ב ב') טעמא דבחנק או משום שהיא קלה

או משום דכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק (שם) פרט לקטן עמש"ל פ' י"ח פסוק וא"ו בעי ר"ל מהו שמייעד אדם לבנו קטן כו' אר"ז ת"ש א"י את אשת איש פרט לאשת קטן ואי אמרת מייעד א"כ מצינו אישות לקטן אלא מאי אינו מייעד אמאי קא ממעט ליה קרא תפשוט מיניה דמייעד א"ר אשי הכא ביבם בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב בא"א קמ"ל (קדושין י"ט א') וכתבו התוס' דהא דתנן (נדה מ"ה א') בן ט' שבא על יבמתו קנאה אין זה מה"ת כדאיתא (יבמות צ"ז ב') עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול פרט לאשת עובד כוכבים היינו עובדי כוכבים ממש שנשותיהן היו מופקרות לכל ועי' (סנהדרין פ"ב א') ועי' (ל"ו ב') מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותן סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה היה מושך אצלו וזה מישך אצלו עד שנפשו יוצאת (סנהדרין נ"כ ב'):

(יא)
ואיש אשר ישכב את אשת אביו גו' מות יומתו גו' דמיהם בם בסקילה ילפינן בגזרה שוה מאוב וידעוני (סנהדרין נ"ג א' במשנה נ"ד א' בגמ') וחייב עליה בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו (שם נ"ד א') ע"ש:

(יב)
ואיש אשר ישכב את כלתו מות יומתו גו' דמיהם בם בסקילה כנ"ל (שם נ"ג א') בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו (שם נ"ג ב'):

(יג)
ואיש אשר ישכב את זכר גו' דמיהם בם כבר נתבאר דכל דמיהם בם בסקילה ועמש"ל בסדר אחרי מות פרשה י"ח פסוק כ"ב:

(יד)
ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה גו' עמש"ל פ' י"ח פסוק י"ז ת"ר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן דברי ר' ישמעאל רעק"א אותו ואת שתיהן מאי בינייהו אמר אביי משמעות דורשין א"ב ר"י סבר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ואם חמותו מדרשא אתיא רע"ק סבר אותו ואתהן אותו. ואת שתיהן ואם חמותו הכא כתיבא רבא אמר חמותו לאחר מיתה א"ב רי"ס חמותו לאחר מיתה בשריפה ורע"ק סבר איסורא בעלמא ויש להעיר בזה א) הרמב"ם כתב דמ"מ חייב כרת וכמה מפרשים ס"ל דכרת ג"כ ליכא ב) הרמב"ם כתב דה"ה בבת אשתו ובת בנה ובת בתה דהא לא ידעינן שריפה באלו רק מאשה ואמה וגם בזה נחלקו המפרשים מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה

מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שיפתח את פיו ומדליק הפתילה וזורק לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו ר' יהודה אומר אף הוא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותחין את פיו בצבת שלא בטובתי ומדליק כו' א"ר אלעזר בר צדוק מעשה בבת כהן אחת שזנתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה א"ל מפני שלא היה ב"ד של אותה שעה בקי (סנהדרין נ"ב א') מאי סקילה א"ר מתנה פתילה של אבר מנלן אתיא שריפה שריפה מעדת קרח מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים רא"א אתיא שריפה שריפה מבני אהרן כו' ונילף מפרים הנשרפין כו' אר"נ אמר רבה בר אבהו ואהבת לרעך ברור לו מיתה יפה (שם) ופי' באש היינו כמו עם אש ולא בתוך אש:

(**טו טז**) **ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה גו' ואשה אשר תקרב אל כל בהמה גו'** עמש"ל פ' י"ח פסוק כ"ג הבא על הזכר ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה בסקילה (סנהדרין נ"ד א' במשנה) וכבר כתבתי לעיל שם דאיש הנרבע לבהמה זכר ג"כ בכלל איסור זה הבהמה ג"כ בסקילה (שם נ"ד א' במשנה) שהרי על שניהם הוא אומר דמיהם בם ונידונית ג"כ בסנהדרין כמו האדם ריש מס' סנהדרין במשנה ושם ט"ו א' אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא לפי שבאתה לאדם תקלה ע"י כו' דבר אחר שלא הא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פ' ע"י (שם נ"ד א') בן ט' שנים ויום א' שרבע בהמה אעפ"י שהוא פטור הבהמה נסקלת בת ג' שנים ויום א' שנרבעה לבהמה אעפ"י שהיא פטורה הבהמה חייבת (שם נ"ה ב') בקצת אריכות כותי שרבע בהמה דאיכא תקלה בלא קלון וישראל שרבע בהמה בשוגג דאיכא קלון בלא תקלה בעי' בגמ' (שם נ"ה א' ב') אם הבהמה נסקלת ומוכח שם דחדא מינייהו וודאי לחיובא רובע ונרבע עפ"י עד א' או עפ"י בעלים לא היו נהרגים ובספרי עוד"ד במס' (ב"ק מ"א ב') העליתי דאף כשהבעלים הם שנים אי ע"י צירוף עד א' ג"כ אינו נהרג דאדם קרוב אצל ממינו והא דאמרינן (סנהדרין יו"ד א') אדם קרוב אצל ממונו אצל אשתו לא אמרינן היינו כהראב"ד דמשום זה חלה עדותו גם על אשתו ושירו ואמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מיהו פסולין לגבוה (בכורות מ"א א' תמורה כ"ח) ועי' (קדושין ס"ו א') ומוכח שם וכן מוכח זבחים ר"פ כל הזבחים (קדושין ס"ו א') דמותרין להדיוט ואי נאסרין בהנאה ע"י גמר דין כמו שור הנסקל עי' תוס' (זבחים ע"א א') ד"ה ברובע ונרבע (כריתות כ"ד א') ד"ה דא"ל נרבע שורו וע' (תמורה כ"ח א') דאיתא שם דשניהם פסולין לאכילה דמשמע דבהנאה לא מתסר מיהו י"ל דהתם קודם גמ"ד איירי כמו בעד א' ובעלים לגבוה והיינו רק בזמן סנהדרין שאסור לשוחטו משום דבעי לקיומי ביה מצות סקילה אבל בזמנינו דליכא

למימר הכי שרי ואי משום שמא יבנה בהמ"ק ויעמדו סנהדרין לישראל י"ל כיון דבשעת העבירה לא היו סנהדרין אין דנין מיתה אח"כ ע"ז וע' תוס' (שבת ט"ו א' עבודת כוכבים ח' ב') ד"ה אלא שלא דנו ד"נ מיהו אם נאמר דדנין בכה"ג י"ל דאסור לשוחטה ועי' מש"ל פ' יו"ד פסוק ע' מיהו בעבר ושחטה וודאי מותרת וכן חלבה קידם שחיטה וודאי מותר ונ"ע לפי ענ"ד להתיר לשחוט לכתחילה אף באת"ל דדנין בכה"ג דמ"מ השתא האיסור לשחוט הוה היפוך הסברא דלא תהא בהמה עוברת בשוק כו' ועי' ט"ז יו"ד סי' קנ"ג ס"ק א':

הערות א) מת הרובע נ"ל דמ"מ הבהמה נהרגת כמו בקטן שרבע מיהו צ"ע ב) בהמה שילדה לאחר גמ"ד אף שעברה קודם שנרבעה נראה דאין הולד במיתה דהא כמיתת בעלים כך מיתת השור ובאשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד כמוש"ל ודין הולד לגבוה נתבאר לעיל ריש סדר ויקרא ע"ש ארבע מיתות נמסרו לב"ד סקילה שריפה הרג וחנק פי' ראשונה ראשונה חמורה רש"א שריפה סקילה חנק והרג סנהדרין מ"ט ב') מצות הנהרגין סנהדרין נ"ב ב') הנהרגין הן הרוצח ואנשי עיר הנדחת שם ע"ו ב') טריפה שהרג טריפה שרבע וכן בכל חייבי מיתות בפני ב"ד חייב משום ובערת הרע מקרבך שלא בפני ב"ד פטור דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה (סנהדרין ע"ח א') וע"ש תוס' ד"ה בפני ב"ד חייב שכתבו דהיינו רק דראוהו ביום שדנין על ראייתם כשהבהמה שחייבת מיתה היא טריפה אי נהרגת עפ"י עדים עי' גמרא שם מי שנתחייב בשתי מיתות ב"ד נידון בחמורה (שם פ"א א' במשנה) פשיטא אלא אתגורי אתגר אמר רבא הכא במ"ע כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו על עבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה סד"א כו' האי גברא קטילא הוא קמ"ל (שם בגמ') וכתבו התוס' שם דהיינו בעבר השניה בפני ב"ד דאל"כ הוה לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכתבו ועוי"ל כיון דאי מתזמי קמאי או מתכחשי מהני סהדותייהו דבתראי הוה לה עדות שאתה יכול להזימה עבר עבירה שנתחייב עליה שתי מיתות נידון בחמורה ר' יוסי א מר נידון בזיקה הראשונה שבאה עליו סנהדרין פ"א א' במשנה) חמותו ונעשית א"א נידון בחמותו א"א ונעשית חמותו נידון בא"א (שם בגמ') דס"ל דאין איסור חל על איסור אפילו חמור אקל ע"ש ועי' מ"ש מזה לעיל פרשה ד' פסוק כ"ז אדם רוצח ופשוט דכן כל שארי חייבי מיתות ב"ד שנתערבו בכשרין כולן פטורין רוצח שלא נגמר דינו שנתערב בנגמר דינן ושור חייב מיתה שנתערב בשוורים כשרין וכן שור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים שנגמר דינן עי' סנהדרין ע"ט ב' פ' א') כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה ידונו בקלה (שם) מות יומת גו' רוצח הוא אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה

ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל מות יומת גו' מ"מ (סנהדרין מ"ה ב' נ"ג א' ע"ב ב' ב"מ ל"א א') ונראה דדין זה נוהג בכל חייבי מיתה ואף להחמיר עליה ועי' רמב"ם וכ"מ שם תני ר"ח מיום שחרב בהמ"ק אעפ"י שבטלו סנהדרין כו' דין ארבע מיתות לא בטל מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למשפט או לסטין באין עליו מי שנתחייב חניקה או טובע בנהר או מת בסרונכי (סנהדרין ל"ז ב' כתובות ל' ב' סוטה ח' ב') ועי' תוס' שם שהעירו בזה מהא דב"מ פ"ג ב' מכות יו"ד:

(יז)

ואיש אשר יקח את אחותו גו' אין בה מיתה רק כרת וכן בכל העריות דלהלן (מכות י"ג א') ועמש"ל פ' י"ח פסוק י"א ופסוק י"ז ד"ה לא תקח ועמש"ל פ"ג פסוק י"ז מנידון מלקות באחותו ובכל חייבי כריתות ומש"ל פ' ז' פסוק כ' ד"ה ונכרתה מענין הכרת ועירות אחותו מאביו ומאמו מוכח להדיא (כריתות ג' א' מכות י"ג) דאינו חייב עליה רק אחת דמ"מ חד איסורא הוא:

סדר אמור

פרשה כא

(א)

הכהנים בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן (קדושין ל"ה ב' יבמות פ"ה) ובכ"ד ובספרי איתא יכול חללים ת"ל הכהנים בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ר"ח חזיא להוא גברא דהוה קאי בבה"ק א"ל לאו בן איש פלוני כהן אתה א"ל אין אבוה דההוא גברא גגבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו (סנהדרין ה' ב'):

שם לנפש לא יטמא בעמיו על אלו טומאות הנזיר מגלח על המת ועל כזית מן המת ועל כזית נצל ועל מלא תרווד רקב על השדרה ועל הגולגולת ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי ועל חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם על מגען ועל משאן ועל אהלן ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאו (נזיר מ"ט ב') במשנה על כזית מן המת מגלח על המת לא כ"ש כו' אלא כדאמר ר"י ל"נ אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין רבא אמר ל"נ אלא לרוב בנינו ולרוב מנינו שאין בהן רובע עצמות גמ' שם ביאור נצל ע' גמ' שם שיעור מלא תרווד רקב ע' גמ' שם ביאור כל אלה בסדר חוקת אבעי' להו שדרה וגולגולת תנן או דלמא או שדרה או גולגולת תנן (שם נ"ב א') עצמות שנדכו עד שאין בהם עצם כשעורה אין הנזיר מגלח על מגען ומשאן כשהן פחות מחצי קב (שם נ"ג ב') פחות מחצי לוג דם אף על מגעה ומשאה אינו מגלח (שם נ"ו ב') אעפ"י שרובע

עצמות ורביעית דם כל אחת מהם מטמא באוהל כדאיתא בפ"ב דאהלות מ"מ הנזיר אינו מגלח רק בחצי קב עצמות וחצי לוג דם כדמוכח מהנ"ל ומפורש (שם נ"ד א') במשנה הא דכלים שנטמאו במת ה"ה כמת לטמא אדם טומאת שבעה כדאיתא ריש מס' אהלות היינו במגע אבל באוהל ובמשא נחלקו הראשונים ועי' תוס' (נזיר נ"ד ב') והא"ר בפ"ק דכלים הסכים להקל במגע ובמשא חומרא דכלים מאדם כנ"ל תורה היא אצל תרומה אבל הנזיר אינו מגלח ע"ז אף במגע ובמשא (נזיר נ"ד א') ועי' ר"ש פ"ק דאהלות ומבואר בטוב בספרי עוד"ד (נזיר נ"ו ב') ודין הכלים לגבי נזיר כדין אדם כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עלי' ברייתא במס' שמחות פ"ד הלכה כ"א הובאה בתוס' (ברכות י"ט ב') ד"ה מדלגין ובתוס' (נזיר נ"ד ב') ד"ה ת"ש ומזה ויש להעיר בזה א) התוס' שם הקשו ע"ז מהא דחולין ע"ב א' רעק"א מנין לרביעית דם משני מתים שהוא מטמא באוהל שנאמר ועל כל נפשות מת ל"י שתי נפשות ושיעור אחד ועי' תוס' שם ולפי ענ"ד נ"ל דוודאי שיעורא דטומאת דם לגבי כהונה בחצי לוג ומדכתיב נפשות ש"מ דהיינו אף בחצי לוג משני מתים וילפינן מינה לענין טומאה דעלמא דשיעור הדם הוה רביעית דהיינו ג"כ אף בבאה משני מתים. ב) מ"ש הרר"ח כהן אי זה בית אשר תבנו לי דהא אין לך בית בלי כלים והן בחזקת ט"מ והן כמת עצמו לק"מ לפי"ז אף לפי"ד הסוברין דכלים מטמאין באוהל כיון דמ"מ אין הנזיר מגלח ע"ז ועי' תוס' (ברכות שם נזיר שם). ג) אר"א משום ר' יהושע כל טומאה מן המת כו' שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבין עליה על ביאת מקדש אר"מ לא תהא זו קלה מן השרץ (נזיר נ"ו ב') במשנה ביאור דעתו דת"ק עפ"י כל הנ"ל פחות מחצי לוג דם כפחות מרביעית לענין טומאה דעלמא פחות מחצי קב עצמות כפחות מרובע עצמות לענין טומאה דעלמא וכלים שנטמאו במת לא אלימי מאב. הטומאה דעלמא לענין זה והנוגע בהם וטבל בו ביום והעריב שמשו ונכנס למקדש וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם ט"מ או אפילו שנגעו בכלים ט"מ ונכנס למקדש אף בלא טבילה פטור דהא אותן הכלים שנגע בהם האדם בזולת חומרא דכלים ל"ה רק ראשון לטומאה ואין מטמאין אדם וכלים וחומרא דכלים מאדם אינה תורה לא לנזיר ולכהן כדיניהו דבעינן שיעשו אב הטומאה ולא לענין טומאת מקדש וקדשיו כדינייהו דסגי כשמתהוה ראשון לטומאה כמגע שרץ ואפילו מלקות ליכא בזה לפי מסקנת הירושלמי דשם ועש"ה דאיכא בזה פלוגתא דאמוראי ובספרי עוד"ד הארכתי בזה קצת בביאור המשנה דשם ובביאור הירושלמי שהבאתי שם ולפי כל הנ"ל צ"ל דר"מ לא פליג כלל בכלים רק בפחות מחצי לוג דם ובפחות מחצי קב עצמות דבזה ס"ל דהנטמא באוהל שלהן דינו כטמא שרץ וע"ש במשנה שלאח"ז אבל בטומאת כלים דליכא סברא זו דלא

תהא זו קלה מן השרץ דלכל הטומאות אין שום חומרא בכלים מודה ר"מ לת"ק וע"ש בכל ענין דבבהמה הוה נבלה מחיים כנ"ל פ' י"א פסוק כ"ד בד"ה בנבלתם באדם כה"ג ה"ה כמת לענין טומאה עי' (חולין כ"א א') האדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגוייד ואפילו גוסס אהלות פ"א מ"ו ועי' (יבמות ק"כ ב') ועי' (נזיר מ"ג א') דנר"ל לרבי עובר על הגוסס משום להחלו וגי' בה"ג הוא רבא במקום ר"ל ואביי במקום ר' יוחנן דשם הובא בב"י בטור בב"י יו"ד סי' ש"ע ונ"מ דהלכתא כרבא לגבי אביי פשוט הוא דאסור לכהן להכניס אצבעו באוהל המת דעי"ז נטמא כולו כמו ע"י מגע ומפורש (נזיר מ"ג א') ויובא להלן במס' (שמחות פ"ד הי"ג) איתא כהן הדיוט שהוא מטמא לקרוביו אל יטמא לאחרים אפילו בו ביום כו' ושם ה' ט"ז איתא נטמא בו ביום ר"מ מחייב רע"ק פוטר נטמא לאחר אותו היום הכל מודין שהוא חייב מפני שהוא סותר יום אחד והובא בתוס' (שבועות י"ז א') ובמסכת (מכות כ"א א' נזיר מ"ב א') איתא במשנה היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת א"ל אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל או"א וי"ל בדוחק דאף רע"ק מודה בזה כיון דטומאה הראשונה היתה באיסור ולפי ענ"ד אין לחלק כלל בזה אלא העיקר דסתמא דלא כרע"ק ופשוט הוא דהלכה כסתם מתניתין עכ"פ בכה"ג דהברייתא לא הובאה כלל בעיקר הש"ס ועי' תוס' (מכות כ"ב) ד"ה ל"צ דהא דבחדא התראה אינו חייב אלא אחת אין זה משום דמצי אמר אשתלי דהא התחיל לעבור מיד אלא משום דכל דבשוגג אינו חייב אלא חטאת אחת במזיד בחדא התראה אינו חייב רק מלקות אחת אבל בענין דבשוגג ג"כ היה חייב על כל או"א חטאת אחת במזיד וחדא התראה אה ג"כ חייב מלקות על כל או"א כדמוכח (קדושין ע"ז א' ב') ועמש"ל פסוק ז' בעי רב אשי נזיר בקבר צריך שיהוי למלקות או אינו צריך בפנים גמירי שהי' בחוץ לא גמירי שהי' או דלמא ל"ש כו' תיקו (שבועות י"ז א') ומפרשינן לה (נזיר י"ז) דהיינו בנכנס לבה"ק בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע את המעזיבה ופשיט דהי' יכול לאבעי' במת עליו מת בפתע פתאום וכתבו התוס' (שבועות שם) דבעי' זו א"ש אף לרע"ק דמס' שמחות הנ"ל כגון שע"י השהי' תמשך טומאתו לתחילת ליל יום שני והא דמספקא לי' אי צריך שהי' היינו בשיעור השתחוי' אבל שיעור ליציאה וכניסה וודאי בעי דאל"כ הא הוא נמצא עדיין במקום הטומאה ע"י כניסתו הראשונה כמו"ש התוס' וכמוש"ל פ' ה' בענין שיהוי דטומאת מקדש ועמש"ל שם ולעיל בסדר קדושים בענין כלאי בגדים מנידון הא דקיי"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ואשר י"ל בזה א) דהיינו למ"ד לוקין אלאו שאין בו מעשה ב) דהיינו לענין איסור מלקות ולא למלקות ממש ג) דכיון דזה בא ע"י מעשה דבתחילה שהי' חשיבא מעשה וקצת נראה דתליא

בפלוגתא דרב ביבי ורב אשי (מכות כ"א) דלרב אשי ה"ל מעשה ולרב ביבי ל"ה מעשה אתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דיבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבוא להזהיר על הטומאה להזהירו על הביאה אבל טומאה וטומאה לא פירש"י ותוס' דלרבה בנזיר איירי ולפי עניות דעתי יש לומר דבכהן איירי וקרא דלא יבוא היינו דכתיב בכהן גדול דלמתים דעלמא הדיוט וכ"ג שוין ורב יוסי אמר האלהים אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה דאמר רב הונא נזיר שהי' עומד בבה"ק והושיטו לו מתו ומת אחר פי' או מת אחר ונגע בו חייב אמאי הא מטמא וקאי אלא לאו ש"מ אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה. איתיביה אביי כהן שהיה לו מת מונח על כתפו והושיטו לו מתו ומת אחר נ"ל דצ"ל והושיטו לו מת אחר ונגע בו יכול יהא חייב תלמוד לומר ולא יחלל במי שאינו מחולל יצא זה שהוא מחולל ועומד פירש"י דנזיר וכהן הוקשו לטומאה וכ"כ התוס' שם ד"ה איתיביה ע"ש א"ל ותקשי לך מתניתין דתנן נזיר שהיה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמר לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל או"א ואמאי הא מטמא וקאי אלא קשיא אהדדי ל"ק כאן בחיבורין באן שלא בחיבורין (נזיר מ"ב ב') פי' דכאן בחיבורין וכאן שלא בחיבורין מבואר שם בגמ' דקודם שפירש מטומאה הראשונ' פטור מטומא' שניה אבל אחר שפירש מטומאה הראשונה חייב אטומאה שניה וטעם הפטור בטומאה בחיבורין דהיינו קידם שנפרש מטומאה הראשונה לפי הסברא שכתבתי מקודם דשהיה ה"ל לאו שאין בה מעשה א"ש דכיון דאשהיה דטומאה ראשונה לא מחייב משום דאין בה מעשה אשניה נמי פטור דאין כאן שום תוספת טומאה כלל ולפי הסברא שכתבתי דשהיה חשיבא מעשה י"ל כמו"ש התוס' (שבועות י"ז א') ד"ה נזיר בקבר דאיירי דנגע בשני בעוד שלא היה לו פנאי להשליך מת הראשון מעליו ולפי ענ"ד היה להם לומר להשליך כו' ולחזור וליקחו דמקמי הכי הא לא מחייב אשהיה כמוש"ל ונידון השלכה בדרך בזיון יתבאר להלן ויותר נ"ל דמ"מ כיון שלא התרו בו שנית על מת הראשון ואינו לוקה על שהייתו משום זה גם על המת השני שמתרין עליו אינו לוקה דבהאי שני לאו מידי עביד כיון דליכא ביה שום תוספת טומאה הא דמסיק רב יוסף אמימרי' דמשמיה דר"ה אמאי הא מטמא וקאי אלא ש"מ אר"ה אפי' טומאה וטומאה היא ללא צורך דהא מימרי' דר"ה שהביא היינו בפירוש כדבריו אלא שבא לפרש טעם דבריו וזה מצוי בש"ס ולפי מש"ל דרבה בכהן איירי ורב יוסף נמי לפי"ז בכהן איירי י"ל דמסיק הכי להוכיח מדינא דנזיר לדינא דכהן ומעתה הנני בביאור שיטתייהו דהני אמוראי אביי מחלק בין טומאה בחיבורין לשלא בחיבורין ולפיכך ל"ק ליה כלל ברייתא דמייתי אמתני' רב יוסף ס"ל דאין לחלק כלל בין בחיבורין בין שלא בחיבורין

כיון דמ"מ ליכא תוספת טומאה על טומאתו והלכך מחייב אפילו בטומאה וטומאה בטומאה בחיבורין כמתני' דאל תטמא אל תטמא כו' ובריייתא כתבו התוס' דס"ל דסמי ברייתא מקמי מתני' ולפי ענ"ד נראה יותר דס"ל דברייתא היינו כרע"ק דמס' שמחות הנ"ל ומתני' כר' טרפון דשם ור"ה דאמר כמתני' דהיינו כר' טרפון ובביאור דעתיה דרבה נפלה מחלוקת בין הראשונים רש"י והראב"ד בפ"ה מהל' נזירות ס"ל דרבה ג"כ לא מחלק בין בחיבורין בין שלא בחיבורין וכשפוטר בטומאה וטומאה היינו אף בזאח"ז וכברייתא דמייתי אביי ומתני' כתב הראב"ד דמוקי לה בטומאה וביאה ומשמע דעתו דבזה חייב לרבה אפילו בזאח"ז ודלא כדבעינן למימר קמן בביאור הא דטומאה וביאה וזה דוחק גדול לפי ענ"ד והנ"ל לפי ענ"ד דלפי"ז צ"ל דמתני' היינו כרבי טרפון כמו"ש מקודם לרב יוסף ואיהו ור"ה כרע"ק וכברייתא דמייתי אביי ודלא כמתני' דהיינו כרבי טרפון אבל שיטת התוס' והרמב"ם דרבה ג"כ מחלק בין בחיבורין לשלא בחיבורין כאביי והא דאמר אבל טומאה וטומאה לא היינו בחיבורין והנה אף דלפי מ"ש גם שיטת הראב"ד היא נכונה מ"מ מ"ש דקיי"ל כרבה ולרבה אין הכהנים חייבין על הטומאה בזמה"ז דהכל בחזקת טמאי מת קיימי ומשמע דעתו דאפילו בביאה ליכא איסורא לא יכולתי לירד לסו"ד בזה דהא דמחייב רבה אטומאה וביאה ומתני' בכה"ג איירי צ"ל לדידיה דהיינו אף בזאח"ז דהא מתני' בזאח"ז איירי וגם עיקר דבריו דברי תימא הן לפי ענ"ד דהא דאנן בחזקת ט"מ אנן היינו משום דוודאי לא סגי בלא"ה שכל אדם האהיל על הקבר וכיון שאין לנו הזאה כולנו ט"מ אנן אבל מ"מ דלמא בו ביום לא האהיל על המת וליום שני לכו"ע חייב כמו"ש מהברייתא דמס' שמחות אלא דמ"מ נ"ל דאף לשיטת התוס' והרמב"ם מ"מ לרבה ליכא מלקות אטומאה בזמה"ז דדלמא בשעה שמטמא למת דלמא מאהיל על המת וה"ל בחיבורין ופטור ואנן קיי"ל כרבה לגבי רב יוסף כדאיתא (ב"ב קי"ד ב') וגם דברייתא מסייע ליה מיהו איסורא דאורייתא נ"ל דודאי איכא דלא קיל מספק איסור בענין דאקבע איסורא הובא לעיל בסדר ויקרא הא דמחייב רבה בטומאה וביאה מפרשינן שם בגמ' כמו שהזכרתי מקודם דהיינו כשהטומאה והביאה לאוהל המת באו יחד בבת אחת דבכה"ג מחייב שתים ומשכחת לה כשכפף גופו לצד פניו וצמצם ידיו לגופו שלא נכנס ממנו לא חוטמו ולא אצבעות רגליו קודם כניסת גופו או שנכנס בשידה תיבה ומגדל לאוהל המת ואח"כ פרע את המעזיבה וצ"ע למה לא מפרש בנכנס דרך אחוריו ואולי משום דדרך אחוריו ל"ח ביאה כדאיתא (שבועות י"ז ב') לענין בית המנוגע וה"נ אין זה בכלל אל יבוא אף לרב יוסף דמחייב בטומאה וטומאה אפילו בחיבורין נ"ל די"ל דמ"מ כהן שבא לקבור מתו וא"א לו בלי טומאה דמאהיל על הקבר רשאי לקבור

דכל טומאה הותרה לו לכהן בשביל קרוביו ואפילו כשיצטרך להאהיל על הקבר לאחר שיפרוש ממתו ג"כ י"ל דמותר דכל שם טומאה הותרה לו לצורך קרוביו ובמס' שמחות שם איתא היה עומד וקובר את מתו עד שהוא עומד בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר פירש ה"ז לא יטמא מיהו הרמב"ם ספ"ב מהל' אבל כתב להחמיר אף בעודו מחובר למת שהיא קרובו ועי' ביו"ד סי' שע"ג ס"ו במס' עדיות פ"ח מ"ז איתא העיד יוסי בן יועזר כו' ועל דיקרב למיתא מסאב וקרי ליה יוסי שריא ומפרשינן לה במס' (עבודת כוכבים ל"ז ב') קמיה דרבא משמיה דר"נ דאורייתא דיקרב בדיקרב בחיבורין טומאת שבעה שלא בחיבורין טומאת ערב ואתו אינהו וגזור אפילו שלא בחיבורין טומאת שבעה ואתא איהו ואוקמה אדאורייתא דאורייתא מאי היא דכתיב הנוגע במת גו' יטמא שבעת ימים וכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא פי' דמשמע טומאת שבעה כדלעיל וכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב הא כיצד כאן בחיבורין פי' דבחיבורין גם השני למת טמא שבעה כאן שלא בחיבורין פי' דבזה השני טמא רק טומאת ערב אמר להו רבא לאו אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי בר"נ הכי אמר ר"נ ספק טומאה ברה"ר התיר להם ע"ש וכתבו התוס' דרבא ג"כ מודה דטומאה בחיבורין דאורייתא טומאת שבעה אלא דסבר דיוסי בן יועזר לא איירי בהכי ובמס' נזיר שם אהא דמתרץ שם אביי כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין כנ"ל מקשינן וטומאה בחיבורין דאורייתא הא אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' ינאי לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים אבל לנזיר ועושה פסח לא כו' ומשני כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת ביאור קושיא זו נראה כמו"ש המ"ל בפ"ה מהל' טומאת מת דס"ל דאין לחלק לענין חיוב טומאה שניה בין שהיתה בעודו מחובר למת ללא היה מחובר למת רק אם נאמר דבעודו מחובר למת מטמא לאדם הנוגע בו טומאת שבעה משא"כ כשפירש דאז אינו מטמא אלא טומאת ערב והלכך כשפירש מטומאה ראשונה כשנוגע בשני איכא תוספת טומאה דהא טומאה בחיבורין חמורה טפי ובביאור התירוץ שבזה לפי"ד התוס' דמס' עבודת כוכבים שם כתב המ"ל שם דאף המתרץ ס"ל דאין לחלק לענין חיוב טומאה שניה בין בחיבורין לשלא בחיבורין רק ע"י סברא הנ"ל אלא דה"ק דהא דאמר ר' ינאי לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים היינו בשלישי שנוגע במת בחיבורין ד"מ ראובן שמעון לוי דאף ראובן שהוא שלישי למת טמא טומאת שבעה מדרבנן ודברי תימא הן לפי ענ"ד ע"כ נראה עיקר כשיטת הרמב"ם דהשני למת ג"כ אינו טמא מה"ת רק טומאת ערב ואביי דמתרץ כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת לא ס"ל כסברת המקשה שהבאתי מקודם אלא דאף דטומאה בחיבורין ל"ה מה"ת לטומאת שבעה מ"מ כשפירש מן הטומאה כי

הדר נגע במת שנית דמשוי ליה טומאה בחיבורין איכא תוספת טומאה דהא כ"ז שנוגע במת אינו מתחיל למנות שבעה והא דאמר רבא במס' עבודת כוכבים שם לא תתלו ביה בוקי סריקי בר"נ היינו דלא כהתוס' אלא דבאמת פלג"ג אעיקר חומרא דחיבורין דס"ל דמה"ת ליכא שים חומרא בחיבורין כפשטא דשמעתתא דהכא ועי' תוס' שבת י"ז א' ד"ה ששמע ותוס' ב"מ ק"ה ב' ד"ה על אדם בתוספתא דמס' נזיר איתא שם ג"כ פלוגתא דרע"ק ור"ט דבמס' שמחות שהבאתי מקודם ושם איתא להיפוך רע"ק מחייב ור"ש פוטר ויהיב רע"ק טעמא למלתיה משום טומאה בחיבורין כנ"ל הובא בכסף משנה ספ"ב מהל' אבל וצ"ל לפי"ז דהגהות המעתיקים שלטו שם בזה ויש לעיין מאי מקשינן שם בנזיר וא"א דאורייתא מ"ש הא מצינו רביעית דם ורובע עצמות וחומרא דחרב ה"ה כחלל דתורה היא אצל תרומה וקדשים ואינן תורה לנזיר וצ"ל לפי ענ"ד דהני נמי אף דאינן תורה לנזיר ולטומאת מקדש כנ"ל מ"מ לעושה פסח תורה הן ולפי כ"ז נראה לברור דאין לחוש לטומאה בחיבורין בכהנים דאף באת"ל דהוה מה"ת מ"מ נזיר וכהן שאני כנ"ל הכהנים מותרין להטמאות למת מצוה ויתבאר להלן בדיני כהן גדול דין כבוד הבריות בטומאת כהן עי' יו"ד סי' שע"ב ס"א בהגהה ומקור דין זה ברכות י"ט ב' הבאתי בסדר קדושים בדיני כלאי בגדים ולפי ענ"ד נראה לי להקל בזה אף בטומאה דאורייתא אף בקום ועשה עכ"פ במקום בזיון גמור כמו במת מצוה דהא לא מחלקינן (ברכות שם) בין בזיון דמת לבזיון דחי ולא דמי לכלאים דפושטן אפילו בשוק בכלאים דאורייתא דשאני איסור טומאה שאינו שוה בכל ולא גמרינן מיניה כמו"ש התוס' (שם כ' א') ד"ה שב ואל תעשה שאני ולפי"ז מ"ש התוס' שבועות י"ז א') ד"ה נזיר בקבר כו' שלא היה לו פנאי להשליכו הבאתי לעיל דמשמע דהיינו אף דרך בזיון ודאי אינו נכון דלענין בזיון ודאי לא גרע ממת מצוה ועי' תוס' ב"מ ל' ב' ד"ה אלא לזקן וכ"ש לפי מ"ש מקודם דאין לוקין על טומאה דבזמה"ז משום דה"ל טומאת ספק במס' (יבמות קי"ד ב') איתא בג' מקומות הזהירה תורה הגדולים על הקטנים בשרצים בדם בטומאת כהן ומספקינן שם אי היינו להפרישם או דלא ליספולהו בידים הבאתי בספר שמות פ' י"ב והנה באכילה דשרצים ודם אף בספי להו בידים וכן בטומאה ואת"ל דלהפרישן איירי נ"ל לוודאי דמלקות ליכא בזה רק איסור בעלמא כמו בחצי שיעור לר' יוחנן וכמוש"ל בסדר קדושים בדין איסור הנאה לפי"ד הרמב"ם מיהו בדין הטומאה לטמא בידים י"ל דאיכא חיוב מלקות כמו בדין המקיף את הקטן לרב הונא (נזיר נ"ז ב') ולפי"ז צ"ל דהמטמא את הגדול וודאי לוקה וכן כתב הרמב"ם בהל' אבל פ"ג ה"ה אלא שכתב דהיינו רק כשזה הכהן שנטמא הוא שוגג אבל כשהנטמא מזיד הנטמא לוקה והמטמא עובר משום ולפני עור וכ"כ בדין

המלביש את חבירו כלאים והוכרח לפטור כשהנטמא מזיד עפ"י הגמ' דנזיר (מ"ד א') דבנזיר לא עשו מטמא כמיטמא וטומאת כהן ונזיר ילפינן מהדדי כדמוכח מהסוגיא דשם מ"ב ב' שהבאתי לעיל כמו"ש שם ובאמת י"ל דרק במקיף דכתיב לא תקיפו הדין כן אבל במטמא ומלביש כלאים בכ"ע המטמא והמלביש אין עוברין רק משום ולפני עור גו' הש"ך ביו"ד סי' שע"א ס"ק א' הביא בשם הרוקח דאשה מעוברת מכהן מותרת ליכנס לאוהל המת דספק נ' ל ואת"ל בר קיימא ספק נקבה ולפי ענ"ד א"צ לזה דלמ"ד עובר ירך אמו הוא ה"ל כאשה עצמה ולמ"ד עובר לאו יר"א הוא הא אדם מציל על הבלועין (מקוואות פ"ו מ"ח חונין ע"א ב'):

(ב)

כי אם לשארו גו' שארו זו אשתו וכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו יש בעל שמטמא ויש בעל שאינו מטמא טמא הוא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה יבמות כ"ב ב' צ"ב) וע"ש אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה (שם כ"ט ב') והרמב"ם בפ"ג מהל' אבל כתב דהא דמטמא לאשתו היינו מד"ס והטעם דכיון שהוא יורשה ה"ל כמת מצוה וסברא זו הוזכרה בגמ' (שם פ"ט ב') באשתו קטנה שנשואי' ל"ה רק מדרבנן והתוס' שם הוכיחו דאין זה מת מצוה ממש דהא יש שם ישראלים ועוד דא"כ כהן גדול ונזיר יטמאו לנשותיהן דהא גם הם טמאין למת מצוה אלא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אף בקום ועשה בדבר הדומה כי הכא דמיא למת מצוה מיהו מהגמ' שם משמע להדיא דטעמא דאשתו גדולה אינו משום מת מצוה:

שם לאמו כתב הרמב"ם מהת"כ אפי' שנעשית חללה:

שם לאביו ולבנו ולבתו ולאחיו אפילו ממזרים (יבמות כ"ב א') במשנה עפ"י ביאור הגמ' חוץ מבנו ובתו ואחיו הבאין מן השפחה וכותית (יבמות כ"ב א') דהנולד משפחה וכותית אינו מיוחס אחר אביו אלא הרי הוא כמוה (שם כ"ב א' ב') אחיו ואחותו היינו מאביו מפורש בת"כ ומוכח להדיא מ"ק כ' ב' אינו מטמא לנפלים רמב"ם ורא"ש מהת"כ ומוכח להדיא מהגמ' דשבת קל"ו א' עפ"י הגמ' דמ"ק כ"ג דהיכא דליכא אבילות ליכא טומאה ויובא ג"כ להלן תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל (שבת קל"ה ב') יום שלשים רע"ק מספקא לי' אי כשלפניו או כלאחריו ות"ק דרע"ק פשיטא ליה דכשלפניו (בכורות מ"ט א') ומודה רשב"ג בקים לי' שכלו חדשיו דל"ח נפל (שבת קל"ו א') בגמ' שם מבעי' להו להש"ס אי פליגי רבנן עלי' דרשב"ג או לא ואפשט דפליגי ועי' תוס' שם דרשב"ג תרתי קאמר דאפילו בידוע שהוא בן ח' כששהה ל' יום יצא מכלל נפל דהאי בר שבעה הוא ואשתהי כמו שיתבאר בזה וחכמים ס"ל דלבן ח' לא מהני ל' יום

ועמ"ש בספר שמות פרשה י"ב פסוק ג' ובסתם וולדות ס"ל דלא אזלינן בתר רוב וולדות דל"ה נפלים עד שישהה שלשים יום וחכמים ס"ל דאזלינן בתר רוב וולדות ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה תו איתא בגמ' שבת שם אמר אביי נפל מן הגג או אכלו ארי ד"ה חי הוא כי פליגי שפיהק ומת מ"ס חי הוא ומ"ס מת הוא למאי נ"מ לפטור את אשתו מן היבום ונ"ל דרבותא קאמר דאף דאפשר בחליצה ואיכא חזקת איסור מ"מ אמרינן דחי הוא וכ"ש לענין טומאת כהן ור"פ ור"ה ברי' דר"י ס"ל דכשפיהק ומת ד"ה מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי ע"ש איזה הוא בן שמונה כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר סימניו מוכיחין עליו שערו וצפרניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרינן האי בר ז' הוא, ואשתהויי הוא דאשתהי (יבמות פ' ב') ומפרשינן שם דהיינו כרשב"ג וכמוש"ל:

(ג)

ולאחותו גו' ת"ר אחותו ארוסה ר"מ ור"י אומרים מטמא לה ר' יוסי ור"ש אומרין אינו מטמא לה אנוסה ומפותה ד"ה אינו מטמא לה מוכת עץ אינו מטמא לה דברי ר"ש שהיה רש"א א כו' שאינה ראויה לכ"ג אינו מטמא לה ובוגרת מטמא לה דברי כל אדם (יבמות ס' א') ארוסה שנתגרשה מטמא לה (שם) ונמצא שנמנו בזה שבעה מתים 1 אשתו 2 אמו 3 אביו 4 בנו 5 בתו 6 אחיו 7 אחותו עצמו לדעת אין מתעסקין עמו בכ"ד כו' אין קורעין עליו כו (שמחות פ"ב מ"א) איזה הוא מאבד עצמו דעת כו' זה שאמר הריני עולה לראש גג כו' ואפיל א"ע ואמות ורואין אותו שעלה כו' ונפל ומת שם ה"ב מעשה בבנו של גורגוס בלוד שברח מבית הספר והראה לו אביו באזנו ונתיירא מאביו והלך ואבד עצמו בבור ושאלו את רע"ק ואמו אין מונעין ממנו דבר שם הלכה ד' מכאן אמרו חכמים אל יראה אדם לתינוק באזנו אלא מלקהו מיד או ישתוק שם ה"ו הרוגי ב"ד אין מתאבלין עליהן נתבאר לעיל בסדר קדושים כל הפורש מדרכי ציבור אין מתעסקין עמו בכל דבר שם ה"י ת"ר כל האמור בפ' כהנים שכהן מטמא להן אבל מתאבל עליהם כו' (מ"ק כ' ב') ומשמע מזה להדיא דכל הני דאין מתאבלין עליהן אין מטמאין להן וכן נראה מצד הסברא בלי ספק והובא ביו"ד סי' שע"ג ס"ח:

שם. לה יטמא עד מתי מטמא להם רמ"א כל אותו היום רש"א ג' ימים רי"א משום ר"ט עד שיסתם הגולל (שמחות פ"ד) והובא ביו"ד שם תניא רי"א לה מטמא ואינו מטמא לאברים שאינו מטמא על אבר מן החי של אביו כלומר אפילו של אביו אבל מטמא הוא לאבר מן המת של אביו נזיר מ"ג ב') תו איתא שם בשם ר"א ב"י לה מטמא ואינו מטמא לאברים פרט לכזית מן המת כו' יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בנינה ולרוב מנינה כתיב ואמרת אליהם הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת כו' תו איתא שם ברייתא

מעשה שמת אביו של ר' יצחק וי"ג של ר' צדוק הכהן בגינזק ובאו והודיעוהו לאחר ג"ש ובא ושאל את ר' יהושע בן אלישע וד' זקנים שעמו פי' שהי' רוצה ליקחו מקברו ולקברו בקברי אבותיו ואמרו לו לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ומקמי כל הני מייתי ברייתא לה הוא מטמא ואינו מטמא לאברי' לפי שאינו מטמא לאבר מן החי של אביו אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה וע"כ ס"ל להאי תנא דעכ"פ מטמא לחסר משהו ומוקמינן שם כר"י אר"ח אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו מ"ט א"ק לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ומפרשינן שם דס"ל כברייתא דר' יצחק או ר' צדוק הכהן הנ"ל וכתב הרא"ש דהא דאינו מטמא לחסר היינו אף כשהחסרון מונח אצלו וכתב בשו"ע ע יו"ד סי' שע"ג די"א דהרוג אינו מטמא לו דמקרי חסר וכן משמע שם בסוגיא כתב הר הרמב"ן דהא דאינו מטמא לחסר היינו רק בנחסר בשעת מותו או לאח"כ אבל אם חסר ממנו אבר בחייו מטמא לו לה יטמא רשות דברי ר' ישמעאל רעק"א חובה (זבחים ק' א' סוטה ג' א') ואיתא שם מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו ערה"פ ולא רצה ליטמא ונמנו אחיו הכהנים וטמאוהו בע"כ והיינו דלא כתנאי דס"ל דאונן אינו מביא ק"פ הבאתי ריש סדר ויקרא ובמס' (זבחים שם) מוקי לה קודם חצות אבל לאחר חצות נדחה מצות טומאה מפני ק"פ וע"ש וכתבו הפוסקים מהספרא והובא ביו"ד סי' שע"ג דמצוה דטומאה לרע"ק חלה ג"כ אשה דאשה ג"כ מחוייבת ליטמא לקרובי' ופשוט הוא דנוהגת ג"כ בכל ישראל כתב הרמב"ן דמטמא ונוגע במת שלו בין לצורך בין שלא לצורך והובא ביו"ד שם דלפי"ז כהן מטמא למתו בשבת לשומרו וכה"ג והתוס' (פסחים ט' א') סוד"ה בשפחתו כתבו בפשיטות דשלא לצורך המת אינו מטמא ונ"ל לברור דהיינו רק בענין דשם דלא בא רק לראות אם זכר אם נקבה לענין טומאת אמו אבל כשבא לטמאות לשם המת דזהו כבודו מותר בכ"ע ומ"ש בש"ע יו"ד בשם תוס' משנ"ץ שאינו מותר לטמאות רק לצורך קבורה אינו נראה כלל לפי ענ"ד מההיא עובדא דיוסף הכהן הנ"ל:

(ד)
לא יטמא בעל בעמיו נתבאר לעיל דהיינו דאינו מטמא לאשתו פסולה:

(ה)
לא יקרחו קרחה בראשם: ת"ר לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה בראשם מה ת"ל לפי שנאמר לא תתגודדו ול"ת קרחה ב"ע למת (דברים י"ד) יכול לא יהא חייב אלא בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש ת"ל בראשם כו' ואין לי אלא בכהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתרות ישראל מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה כאן חייב על כל קרחה וקרחה

וחייב על הראש כבין העינים אף להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על כל הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת הני ד' וה' קריחות ה"ד אילימא בזאח"ז ובחמשה התראות פשיטא אלא בחד התראה מי מחייב והתנן נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת כו' ל"צ דסך חמש אצבעותיו נשא ואותבינהו בבת אחת דה"ל התראה לכל חדא וחדא (מכות כ' ב') כך היא גי' רש"י וגי' התוס' היא בלשון הקושיא אלא בבת אחת וחדא התראה ע"ש והתוס' שם תמהו בזה דמאי עדיפותא דבת אחת בסך חמש אצבעותיו נשא מבזה אח"ז כיון דמ"מ חדא התראה הוא דהוה דהא גם בזאח"ז כשהיתה עבירה הראשונה מיד ל"מ אמר אשני' אשתלי כדמוכח להדיא (קדושין ע"ז א') ויובא להלן פסוק ז' בגופין מחולקין ותי' דהכא גזה"כ היא ובאמת בבת אחת לאו דווקא ודבריהם דחוקים לפי ענ"ד מאד ועוק"ל אמאי לא מקשינן הכי אהא דשריטה דחייב על כל שריטה ושריטה והסמ"ג כתב דהא דחייב בשריטה על כאו"א היינו בהתרו בו על כאו"א וקשיא לפי ענ"ד כדמקשינן בזה א"כ פשיטא והנ"ל לפי ענ"ד דכך היא הלכה כעין גזה"כ דבזאח"ז בחדא התראה לא מחייב אלא אחת דה"ל חדא עבירה אריכתא אבל כי עביד כמה זמני בבת אחת בהתראה אחת חייב על כל או"א והלכך בשריטה לק"מ דפשוט הוא דמתוקמא שפיר בעביד בבת אחת אבל בקרחה ס"ד דלא משכחא להו בבת אחת דלא חשיבי חמשה רק כשיש הפסק ביניהם וא"כ ס"ד דלא משכחת לה בבת אחת ומתרץ דמשכחת לה בבת אחת דסך חמש אצבעותיו נשא והא דלא מוקי לה באחז שער מחמשה מקומות והניח השערות שביניהם ותלשן בבת אחת דבכה"ג כיון דע"י כח אחד עשה כולן וודאי אינו חייב אלא אחת כתב הטור והרא"ש כיון דלא רבינן בגמ' קרחה אחת על חמשה מתים לחייב על כל או"א כמו דרבינן בשריטה מוכח דבקרחה באמת אינו חייב אלא אחת אף על חמשה מתים כמה שיעור קרחה כו' א"ר יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי חד אמר כגריס וח"א כדי שיראה מראשו וחד אמר כשתי שערות ואיכא דמפיק שתי שערות ומעייל בכעדשה וכתב הטור דהרא"ש פסק דבשתי שערות חייב ומיהו איסורא איכא אף בשער אחד ונ"ל דהיינו לכו"ע כדין כל חצי שיעור דקיי"ל כר"י דאסור מה"ת כתב הרמב"ם הקורח בראשו של חבירו הדין כמו בלאו דהקפה וכן במשרט בבשרו של חבירו עמש"ל בסדר קדושים בדיני שריטה איסי תני אף בל יקרחו נשים פטורות מ"ט דאי סי דדריש הכי בנים אתם לה' אלהיכם גו' ולא תשימו קרחה גו' (דברים י"ד) בנים ולא בנות (קדושין ל"ה ב') ומפורש שם דמודה בגדידה ושריטה ומוכח שם להדיא דיחידאה הוא אבל לכולהו תנאי ס"ל דאף האשה חייבת בקרחה כאיש וכן הביאו הפוסקים מהירושלמי:

שם ופאת זקנם לא יגלחו עי' לעיל פרשה י"ט פסוק כ"ז.
שם ובבשרם לא ישרטו שרטת ע"ל שם פסוק כ"ח:

(ו)
קדושים יהיו גו' היינו עשה לאיסורי כהונה ועי' [יבמות כ' ב' סנהדרין נ"ג ב'] ועי' תוס' (ב"מ ל'
א') ד"ה הא אין עשה כו' אי קאי רק אאיסור טומאה או גם אאיסור דנשים:
שם הם מקריבים והיו קדש לרבות בעלי מומין לקדושה (סנהדרין נ"א ב') ע"ש ועמש"ל פסוק א':

(ז)
אשה זונה גו' תניא זונה זונה כשמה דברי ר' אליעזר רעק"א זונה זו מופקרת ר' מתיא בן חרש אומר אפילו הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה ר' יהודה אומר זונה זו איילונית וחכ"א אין זונה אלא גיורת מכותים ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות ר' אל אלעזר אומר פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישות עשאה זונה (יבמות ס"א ב') זונה כשמה פירש"י דהיינו א"א שתועה מבעלה לאחרים מופקרת פירש"י אפילו פנוי' שהפקירה עצמה לכל והיינו אף שלא נבעלה לאסור לה ע"י נשואין אפילו הלך בעלה להשקותה כו' יש לעיין מאי איריא בא עלי' הא בלא"ה נמי סוטה פסולה לכהונה כשלא השקוה אח"כ כדאיתא (סוטה כ"ח א' כ"ט א') וכיון שבא עליה בדרך שוב לא ישקנה דאין המים בודקין אותה ונ"ל דבלא"ה ליכא מלקות רק עשה כמו"ש התוס' (יבמות ס"ט א') ד"ה כי תהיה (סוטה שם) ד"ה מה ת"ל אבל כי בא עליה בדרך ה"ל כבא עלי' איסור עשה וודאית דהוה זונה וכמו שיתבאר להלן בדברינו וע' תוס' (סוטה כ"ח א') ד"ה מה ת"ל דזה הוה כעשה וודאית ואף שהיא יודעת האמת שלא נבעלה מ"מ בתר דידי' אזלינן וה"ל כנבעלה לחייבו עשה בביאור גיורת ומשוחררת איתא (שם ס' ב') והובא (קדושין ע"ח א') תניא רשב"י אומר גיורת פחותה מבת ג"ש ויום א' כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף גו' החיו לכם והרי פנחס עמהם ורבנן לעבדים ולשפחות א"ה בת ג"ש ויום א' נמי ליכשר פי' לרשב"י כדר"ה וכו' וכל הטף גו' אשר לא ידעו מ"ז גו' הא ידעו הרוגו כו' בראוי' ליבעל הכתוב מדבר פי' אע"ג שלא נבעלה כדמוכח שם להדיא ומה שפירש"י (שם ס"א) דטעמא דגיורת משום שנבעלה בהיותה כותית צע"ג לפי ענ"ד בעו מיני' דרב ששת פצוע דכה כהן מהו בגיורת ומשוחררת בקדושתי' קאי ואסור או לאו בקדושתיה קאי ושרי (יבמות ע"ו א') ומסקינן שם דשרי מהא דתנן שם דפצוע דכה ישראל מותר בנתינה אלמא דאפילו ישראל לא קאי בקדושתי' ולית ביה משום לא תתחתן בם דקאי אגיורת משבע עממין ובביאור ושנבעלה בעילת זנות דעת התוס' שם והרא"ש שם עמוד

א' במשנה דאין בעילת זנות רק בחייבי כריתות דלא תפסי בה קדושין ודלא כברייתא דשם ס"ח א' ועי' מהרש"א (גיטין פ"ט א') בתוס' ד"ה בעולה ולפי ענ"ד אין זה נכון כלל מהמשנה דיבמות נ"ג ב' ומהמשנה (דיבמות ע' א') דפצוע דכה פוסל בביאתו ואולי התוס' והרא"ש לא איירי בפסולי קהל ועמש"ל ד"ה וחללה ולפי כ"ז נ"ע כפירש"י שכתב כגון אחד מכל העריות וכגון בת ישראל לנתין ולממזר והנה בחייבי כריתות מפורש (שם מ"ד ב') דכיון שבעלה עשאה זונה ועי' תוס' שם דהיינו אף לר' יהושע דס"ל דאין ממזר מחייבי כריתות ואף חייבי כריתות דע"י קדושין דל"ה זר אצלה מעיקרא מ"מ נעשית זונה ויתבאר להלן ונידון שארי איסורי ביאה איתא (שם ס"ח א') בן ט' שנים ויום א' גר עמוני ומואבי היינו חייבי לאוין מצרי ואדומי איסורי עשה כדאיתא (כתובות ל' א') דלאו הבא מכלל עשה עשה עובד כוכבים היינו מגזרת ב"ד של שם במס' (עבודת כוכבים ל"ו ב') ע"ש נתין באיסור לאו (מכות י"ג) ועי' (יבמות ע"ט א') ותוס' שם ד"ה ונתינים חלל וממזר שבאו על הכהנת לוי' וישראלית פסולה ר' יוסי אומר כל שזרעו פסול פוסל וכל שאין זרעו פסול אינו פוסל רשב"ג אומר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאין אתה נושא בתו אין אתה נושא אלמנתו צ"ע למה לא הוזכר בזה פצוע דכה וכרות שפכה שפוסלין בביאתן כדאיתא (יבמות ע' א') במשנה מה"מ אמר רב יהודה אמר רב א"ק ובת כהן כי תהי' לאיש זר גו' כיון שנבעלה לפסול לה פסלה כו' אשכחן כהנת לוי' וישראלית מנלן כו' בת ובת כמאן כרע"ק דדריש ווין אפילו תימא רבנן כולה ובת קרא יתירא הוא אשכחן לתרומה לכהונה מנלן אטו לוי' וישראלית לא לכהונה מרבינן להו דאי לתרומה בנות מיכל תרומה נינהו אלמה לא משכחת נה דאכלה בשביל בנה כו' אלא לכהונה ק"ו מגרושה ומה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה וכי מזהירין מן הדין גילוי מלתא בעלמא הוא ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות כי תהי' אמר רחמנא הנך דאית בהו הוי' חייבי כריתות לאו בני הוי' נינהו א"ה עובד כוכבים ועבד לא לפסלי הנך פסלי מדר' ישמעאל דאמר ר' יוחנן משום ר"י מנין לעובד כוכבים ועבד שבא על בת ישראל ועל כהנת ולויה שפסלוה שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה גו' מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה אשכחן כהנת לוי' וישראלית מנלן כו' בת ובת כמאן כרע"ק כו' כולה ובת קרא יתירא הוא כו' ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר אצלה מעיקרא כו' פי' ולכך אינה נפסלת לתרומה עי"ז חלל דלאו זר אצלה הוא לא לפסול כן היא גי' רש"י אמר קרא ולא יחלל זרעו בעמיו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו נמי פוסל מאי איכא

בין ת"ק לר' יוסי א"ר יוחנן מצרי שני ואדומי שני איכא בינייהו ושניהם לא למדוה אלא מכ"ג באלמנה תק"ס מה כ"ג באלמנה שביאתו בעבירה ופוסל אף הא נמי פוסל ור' יוסי סבר דכ"ג באלמנה מה כ"ג שזרעו פסול פוסל אף כל שזרעו פסול פוסל לאפוקי מצרי שני דאין זרעו פסול דכתיב בנים כו' מאי איכא בין ר' יוסי לרשב"ג אמר עולא גר עמוני ומואבי איכא בינייהו כו' רי"ס מה כ"ג באלמנה שזרעו פסול פוסל כו' ורשב"ג סבר מה כ"ג באלמנה שכל זרעו פסול פוסל אף כל שכל זרעו פסול פוסל לאפוקי עמוני ומואבי דאין כל זרעו פסול דאמר מר עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית (יבמות ס"ח ב' ס"ט א') פסול זונה לגבי תרומ' היינו מקרא דובת כהן כי תהיה לאיש זר כמו"ש התוס' (שם מ"ד ב') ד"ה ה"נ כיון דבעלה עשאה זונה ע"ש פסולא דע"י בעילת חייבי כריתות לכהונה היינו משום זונה דקרא בלי דרשא דקרא דובת כהן כי תהיה גו' ואפילו באותם דע"י קדושין דל"ה זר אצלה מעיקרא כמו"ש התוס' שם פסול דע"י בעילת חייבי לאוין ואיסורי עשה לכהונה מק"ו מגרושה דהיינו רק גילוי מלתא כנ"ל דעת התוס' שם ושם ל"ה א' ד"ה אעפ"י ושם ס"ח ב' ד"ה עובד כוכבים דאין זה משום זונה ולפי ענ"ד נראה עיקר דע"י דרשא דובת כהן גו' דנפסלת לתרומה וע"י ק"ו דגרושה ה"ל גילוי מלתא דגם כל אלו ה"ל בכלל זונה דקרא ולפי"ז א"ש כל מה שנדחקו התוס' בשם ופסולה דקתני הכא בחלל היינו משום חללה כמו שיתבאר להלן ובכל החייבי לאוין ואיסורי עשה ועובד כוכבים ועבד היינו משום זונה דפסולה לתרומה במס' (סנהדרין ע"ז) משמע דרבא שם לית ליה סברא דג"מ בעלמא וצ"ע אי פליגי גם בגילוי מלתא דהכא לפי מ"ש דהיינו בכלל זונה הא דפרכינן ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות ערש"י שם שהעלה דהיינו ולא חייבי לאוין דחייבי כריתות וודאי פסלי משום זונה בביאור הא דפרכינן א"ה כותי ועבד לא לפסלי נ"ל דתיבת א"ה היינו להפי' שדחה רש"י דלפי התירוץ שלפני זה חייבי כריתות לא פסלי כיון דלאו בני הוי' נינהו וע"ש ס"ט א' שרש"י משבש שם הגירסא בקושיא דחלל לא לפסול אבל להפי' האמת שפי' רש"י כנ"ל ל"נ א"ה אלא הכי גרסינן עובד כוכבים ועבד לא לפסלו פי' משום דליכא בהו באקראי לא איסור לאו ולא איסור עשה רק גזרת ב"ד של שם בעובד כוכבים כנ"ל ועי' תוס' (יבמות ט"ז ב') ד"ה עובד כוכבים שקידש ובעבד באקראי נ"ל דליכא איסור תורה משום עבד כמו בשפחה באקראי דליכא איסור תורה משום שפחה כמוש"ל פ' י"ט פסוק כ' בענין ש"ח רק איסור פנוי' בעלמא איכא דהיינו עשה מקרא דכי יקח איש אשה בביאור הא דאמרינן בטעמי' דר' יוסי במצרי שני משום דאין זרעו פסול וטעמי' דרשב"ג בעמוני ומואבי משום דאין כל זרע פסול נראה לברור דהיינו פסול קהל דאי בפסול כהונה ממאי פשיטא להו ועוד

דהא קראי דמייתי היינו בפסול קהל אבל קשה דאיך דחי עי"ז ילפותא דמכ"ג באלמנה דל"ה רק פסול כהונה והנ"ל משום דר"י ס"ל (קדושין ע"ז א') דגר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה כמו שיתבאר להלן ורשב"ג צ"ל דג"כ ס"ל כוותי' והלכך מצרי שני שנשא מצרית שניה וגר עמוני שנשא גיורת עמונית בתו בשרה ג"כ לכהונה כמו שכשרה לקהל והא דאמרינן דמה כ"ג באלמנה שזרעו פסול וכל זרעו פסול היינו זרע זרעו דהיינו בת בנו שנשא ישראלית דהבת נולדה שלא בעבירה כמו בת גר מצרי שני שנשא מצרית שניה ובת גר עמוני ועמונית יעי' תוס' (יבמות ע"ז א') ד"ה רל"א פסולה שדבריהם שם אינם נכונים לפי"ז נבעלה למי שאינו איש אעפ"י שהיא בסקילה כשרה לכהונה דאין זנות לבהמה (יבמות נ"ט ב') נבעלה נדה אינה נעשית זונה (שם ס' א') יבמה שנבעלה לזר למ"ד דאין קדושין תופסין בה (יבמות צ"ב ב') נראה שדינה כחייבי כריתות דהוי' זונה אף באינו זר אצלה מעיקרא כמוש"ל ולמ"ד דתפסי בה קדושין נראה דאינה נפסלת כיון דל"ה זר אצלה מעיקרא כמו במחזיר גרושתו וצ"ע בנולד לאחר שהוזקקה ליבם אי הוי לגבי דידי' זר אצלה מעיקרא ועמש"ל בד"ה וחללה בסוגיא דיבמות מ"ד ב' א"ר עמרם כו' אשת ישראל שנאנסה אעפ"י שמותרת לבעלה פסולה לכהונה פי' משום זונה (יבמות נ"ו ב') אמר רבא אשת כהן שנאנסה בעלה היה לוקה עליה משים זונה כו' איכא דאמרי כו' בעלה לוקה עליה משום טומאה פי' כישראל ברצון משום טומאה אין משום זונה לא אלמא באונס לא קרינן בה זונה (שם) כל ביאה הפוסלת אין חילוק כו' (יבמות נ"ג ב') במשנה ועי' גמ' (שם נ"ו ב') וכבר נתבאר בכל הנ"ל דביאת פחות מבן ט' שנים ויום א' ופחותה מבת שלש שנים ויום א' ל"ח ביאה ועמש"ל בסדר אחרי פ' י"ח פסוק ו' אמר שמואל שחוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה פשיטא מהו דתימא ושכב גו' שכבת זרע אמר רחמנא והאי לאו בר הכי הוא כו' ולא יחלל זרעו אמר רחמנא דאית לי' זרע כו' קמ"ל (סוטה כ"ו ב') ודעת הרמב"ם בהל' איסורי ביאה פ"א הוא דשחף כו' ואף עפ"י שהמשמש מת בעריות פטור מ"מ אוסר האשה לבעלה ופוסלה לתרומה ונראה דה"ה לכהונה וע' כ"מ הל' תרומות פ"ו מ"ז אמר אביי זונה כותית אתננה אסור כו' וכהן שבא עליה היה לוקה משום זונה מ"ט דא"ק ולא יחלל זרעו מי שזרעו מיוחס אחריו יצא כותי שאין זרעו מיוחס אחריו זונה ישראלית אתננה מותר דהא קדושין תופסין בה וכהן שבא עלי' הי' לוקה משום זונה כו' ורבא אמר אחת זו ואחת זו אתננה אסור וכהן שבא עלי' היה לוקה משום זונה (תמורה כ"ט ב') וכתבו התוס' דל"ק עליה דאביי מהא דגיורת ומשוחררת פסולה לכהונה דשאני כותי שאין זרעו מיוחס אחריו דליכא חילול זרע כדמפרש טעמיה שוב הקשו התוס' עליה דרבא מפלוגתא דסנהדרין פ"ב עבודת

כוכבים ל"ו ב' אי גזרו על כותית משום נשג"א או משום נשג"ז דע"כ לא פליגי רק אי איכא חיוב זונה משום גזרת ב"ד של חשמונאי אבל מה"ת משמע דלכו"ע ליכא משום זונה ותי' במס' תמורה דלמ"ד משום נשג"א מודה דאיכא משום זונה אלא דס"ל דמשום זונה איכא מה"ת למלקות ובמס' (סנהדרין שם עבודת כוכבי' שם) כתבו דרבא בוודאי בבעולה איירי ופלוגתא דשם היינו באינו ידוע שנבעלה ויותר נ"ל דפלוגתא דשם היינו בידוע שלא נבעלה אבל באינו ידוע סתם גדולה ה"ה בחזקת בעולה ולקי עליה משום זונה ולפי"ז א"ש הא דנקטינן (תמורה שם) זונה כותית ולא נקט סתם כותית ולפי"ז אף לרבא יש קולא בכותית מבגיורת בלא נבעלה דגיורת שלא נבעלה נראה להדיא (שם ס' ב') כמוש"ל דחייב עליה משום זונה וכ"כ הב"ש בש"ע אה"ע סי' ט"ז ס"ק ג') מיהו לפי ענ"ד תמוה דכיון דרבא אינו מיקל בכותית יותר מבגיורת בנבעלה משום דלא ס"ל להקל משום זה שאין זרעו מיוחס אחריו א"כ למה הוא מיקל בכותית יותר מבגיורת בלא נבעלה והנ"ל לפי ענ"ד דזונה כותית דאמר רבא (תמורה שם) היינו אף בלא נבעלה ונקט זונה כותית משום דכל כותית אף שלא נבעלה הוה לה זונה ועוי"ל משום דאתננה אינו אסור רק בנבעלה דלענין אתנן בנבעלה תליא מלתא וע' ח"מ סי' וא"ו ס"ק ט"ו ובביאור נבעלה דלשיטת התוס' נראה מהתוס' (סנהדרין פ"ב א' עבודת כוכבים ל"ו ב') דהיינו נשואה שנבעלה לאחר והעיקר נ"ל כדמשמע מפירש"י דהא דאמרינן שם נשייהו לא מפקרו היינו דמשום זה יש בה משום א"א אבל זונה הוי' ג"כ משום בעילת פנויה משום שנבעלה לכותי כמו שפירש"י (יבמות ס"א ב') ד"ה אלא גיורת:

שם וחללה איזו היא חללה כל שנולדה מפסול כהונה (קדושין ע"ז א') ויליף שם מהא דחללה למה נאמרה ע"ש והיינו מחייבי לאוין לכו"ע ומאיסורי עשה כגון בעולה לכ"ג פלוגתא דתנאי לרב אשי (יבמות ס' א') אי הוה חלל או לא וכתבו התוס' (יבמות ע"ז ב') ד"ה מחלל דחייבי עשה דבחלל דאיסורי עשה ליכא לאו רק עשה וצריך לחלק לפי"ז בין ענין זה להא דנבעלת למצרי ואדומי לתנא דברייתא (יבמות ס"ח א') דנפסלת לכהונה דמשמע להדיא שם דהיינו בל"ת ככל חייבי לאוין מקרא דובת כהן כו' ולפי ענ"ד אין דברי התוס' שבשם מוכרחים דנראה ע"פ קושית התוס' שם בד"ה שכן יש בהן צד כרת דמה להצה"ש שהן בלאו לא הוה פירכא דמ"מ יש ללמוד עשה מעניני עשה ורק מה להצה"ש שכן יש בהן צד כרת הוה פירכא וע"ל בדיני כ"ג לענין בעולה האשה שנבעלה לפסול לה מאיסורי כהונה נעשית חללה ונפסלת לכהונה ולתרומה כזונה (קדושין ע"ז א') אעפ"י שהיא מתחללת ע"י ביאה פסולה דאיסור כהונה מ"מ הכהן עצמו אינו מתחלל עי"ז כדמוכח להדיא (בכורות מ"ה ב') ומפורש (קדושין ע"ז א') אלמנה לכ"ג גרושה

וחלוצה לכהן הדיוט כו' נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולות מן האירוסין כשרות (יבמות נ"ו ב') וע"ש נ"ז ב' ונראה דהא דמן הנשואין פסולות היינו משום דכיון דנשאת ה"ה בחזקת בעול' אבל בידוע שלא נבעלה וודאי לא נפסלה וכן מפורש (יבמות נ"ט א') לשויה חללה לא מבעי' לי דביאה הוא דמשוי לה חללה ועי' רמב"ם בפי"ט מהל' א"ב ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה (קדושין ע"ז א') במשנה מחניתין דלא כר' דוסתאי בר' יהודה דתניא ר' דוסתאי בר' יהודה אומר כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים (שם בגמ') ונ"ל דצ"ל דלר' דוסתאי בר"י חלל אינו פוסל בביאתו דהנולד מחלל וחללה וודאי הוה חלל בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם שם במשנה פירש"י בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות ואף לר' דוסתאי בר"י משכחת לה בחלל שנשא חללה דבנו שנשא בת חלל וחללה הוה חלל ואם נשא בת דבן ובת דחלל וחללה בתו פסולה וכן עד סוף כל הדורות ר' יהידה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר ראב"י אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה וגר שנשא בת ישראל בתו כשרה לכהונה אבל גר שנשא גיורת בתו פסילה לכהונה אחד גר וא' עבדים אפילו עד י' דורות עד שתהא אמו מישראל ר' יוסי אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה (קדושין ע"ז א') במשנה ופשוט הוא דכל הני תנאי דנא כרשב"י (יבמות ס' ב') והובא לעיל דמכשיר בגיורת פחותה מבת ג"ש ויום אחד וכולן מקרא אחד דרשו אלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כ"א בתולות מזרע ב"י (יחזקאל מ"ד) ר' יהודה סבר עד דאיכא כל זרע מישראל ראב"י סבר מזרע אפילו מקצת זרע ר' יוסי סבר מי שנזרעו בישראל רשב"י סבר מי שנזרעו בתוליה בישראל א"ל ר"נ לרבא האי קרא רישא בכ"ג וסיפא בכהן הדיוט א"ל אין כי' (קדושין ע"ח א' ב') וע"ש לר' יהודה דבת גר זכר פסולה ה"נ דהוא פוסל מן הכהונה בביאתו (קדושין ע"ח א') כי אתא רבין א"ר יוחנן בת גר עמוני ובת מצרי שני ריי"א כשרה רל"א פסולה רל"א רל"א פסולה דיליף לה מכ"ג באלמנה ריי"א כשרה דתני ר' זכאי קמיה דר' יוחנן כ"א בתולה מעמיו יקח אשה להביא גיורת מכנה שהיא כשרה לכהונה גיורת מכנה פירש"י ממכונה כלומר שאביה ואמה מעם א' ונולדה בקדושה וא"ל אני שונה עמיו מעמיו להביא בתולה הבאה משני עממין ואת אמרת גיורת מכנה ותו לא (יבמות ע"ז א' ב') ונראה דוודאי פלוגתייהי הוא להני תנאי דס"ל דגר עמוני ומצרי שני פוסל בביאתו דאל"כ ליכא למילף מאלמנה דמה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת אמר רב יוסף אמר ר"ש בר' הכל מודין במחזיר גרושתי שהולד פגום לכהונה מאן הכל מודים שמעין התימני דאע"ג דאמר אין ממזר מחייבי לאוין נהי דממזר לא הוה פגום מיהו הוה מק"ו

מאלמנה ומה אלמנה לכ' שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום איכא למפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ועוד היא תועבה כתיב ואין בניה תועבין כו' היא תועבה ואין צרתה תועבה אבל בניה תועבין אלא אלמנה קשיא מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת אלא אי אתמר הכי אתמר אר"י אר"ש בר' הכל מודין בבא על חייבי כריתות שהולד פגום מאן הכל מודים ר' יהושע דאע"ג דאמר ר"י אין ממזר מח"כ נהי דממזר לא הוה פגום מיהו הוה מק"ו מאלמנה כו' ואי תימא מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ה"נ כיון שבעלה עשאה זונה (יבמות מ"ד א' ב') ה"מ במחזיר גרושתו משנשאת צ"ע אי היינו רק לר"ל דפוסל בבת גר עמוני ומצרי שני כנ"ל לפני זה אבל לר"י דמכשיר בשם יליף גם מחזיר גרושתו משם או דפיסל אף לר"י דמכשיר שם דרק בשם ס"ל להכשיר משום גזה"כ דבתולה מעמיו כנ"ל עי' תוס' שהקשו למה לא אמר סתם הכל מודים בחייבי לאוין ותי' דחוק ומצינו חייבי לאוין בזולת איסורי כהונה שבנותיהן כשרות לקהל גר עמוני ומואבי שומרת יבם למ"ד יבמות צ"ב) דתפסי בה קדושין ככל חייבי לאוין סוטה וודאית לחכמים דר' יוסי בן כיפר (יבמות י"א ב') דס"ל דה"ל בלאו אנוסת אביו ומפותת אביו לר' יהודה כדאיתא (יבמות מ"ט א') דלא היה רק לאו וקושייתם בגר עמוני ומואבי היינו לר"ל דפוסל בבתו מישראל כנ"ל והנ"ל לפי ענ"ד דבגר עמוני ומואבי כיון דלית ליה דרשא דבתולה מעמיו פשיטא ליה דבתו פסולה כיון דהיא נפסלת כאלמנה כדלהלן ס"ח א' ב' אלא דקמ"ל דאף מחזיר גרושתו דהיא עצמה אינה נפסלת כיון דלא הוה זר אצלה מעיקרא כדלהלן ס"ט א' עפ"י סוגיא זו מ"מ ולדה פסול ובשומרת יבם לא איירי משום דבפלוגתא לא מיירי דלמ"ד אין קדושין תופסין ביבמה ה"ל כחייבי כריתות וכן בסוטה בפלוגתא לא מיירי דלר"י בן כיפר הא ליכא לאו בסוטה ועוד דחדא מתרי ותלת נקיט וכן נראה כמו"ש מהא דמותבינן עלה מה לאלמנה לכ"ג שכן היא עצמה מתחללת מיהו קשה דא"כ למה מסיק אלא אי אתמר הכי אתמר ה"מ בחייבי כריתות כו' לימא בחייבי לאוין שזרים אצלה מעיקרא שהילד פגום ואשר י"ל בזה. א) דרב יוסף בגר עמוני ומואבי כר' יוחנן ס"ל דבתו מישראלית כשרה משום גזה"כ דבתולה מעמיו ואולי י"ל דס"ל כר"ל דשם אלא דבאיסורי קהל לא איירי ובשומרת יבם אין הולד פגום דהיא אינה מתחללת כיון דנא הוה זר אצלה מעיקרא ובסוטה ג"כ אין הולד פגום מה"ט ואע"ג דסוטה פסולה וקיימא מ"מ ע"י איתה הביאה אינה נפסלת מיהו קשה דלימא בשומרת יבם שנבעלה לנולד אחר שנפלה ליבם דהוה ליה זר אצלה מעיקרא וכן אנוסת אביו כו' שנבעלה לבן שנולד אחרי שנבעלה לאביו ויש לומר דבפלוגתא לא קא מיירי ויותר נ"ל דכיון דמשכחת לה לעיקר האיסור באין זר אצלה

מעיקרא בכ"ע הדין כמו באינו זר אצלה מעיקרא וקצת דוגמא לענין זה עי' (כריתות י"ד) בענין איסור מוסיף הבאתי לעיל פ' ד' פסוק כ"ז ועי' שם ב) לפי"ד התוס' במס' (יבמות ל"ה ב') ד"ה אעפ"י ובכ"ד דפסול דחייבי לאוין בק"ו דגרושה ע"י דרשא דובת כהן כי תהיה לאיש זר לאו היינו משום זונה י"ל דמכל מקום מצי למפרך דמה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת דה"ל זונה אבל בחייבי כריתות דה"ל זינה לא מצי למפרך הכי דזונה וחללה שוין הן ג) לפי הסברא שכתבתי לעיל דלרבא במס' (סנהדרין ע"ז) דלית לי' סברא דגילוי מלתא בעלמא ה"נ דליכא מלקות בפסול דחייבי לאוין א"ש דמצי למפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת וקיימא במלקות ד) הרש"ל כתב משום דבחייבי לאוין אף בזר אצלה מעיקרא פליגי תנאי בפרק אלמנה לכ"ג אי נעשית זונה ונ"ל דעתו דקאי בשיטת התוס' (שם ס"א א') ד"ה ושנבעלה בעילת זנות והרא"ש שם כמוש"ל דנראה דס"ל דחכמים דבמשנה ובריייתא שם דאמרי ושנבעלה בעילת זנות ולא אמרי שנבעלה לפסול לה כוונתם רק ח"כ דכיון דלא תפסי בהו קדושין מקרי בעילת זנות ופליגי אברייתא דשם ס"ח א' וע"ל שם ס"ג ב' במשנה ס"ט ב' במשנה והא דתנן (כתובות י"ג א') בחזקת בעולה לנתין ולממזר כתב המהרש"א (גיטין פ"ט א') בתוס' ד"ה בעולה דהיינו כמ"ד אין קדושין תופסין בחייבי לאוין וכתב דגם הברייתא דלהלן ס"ה א' יש ליישב כן ואע"ג דר"א דלהלן ס"א ב' דאמר זונה כשמה היינו רק א"א כפירש"י וא"כ חייבי כריתות ג"כ לא פסלי י"ל דליחידאה לא חיישׁ והא דמעיקרא הוה אתי שפיר לשנא דה"מ במחזיר גרושתו נ"ל דוודאי לפי הס"ד דולד מחזיר גרושתו פסול אע"ג דהוא וודאי לא מפסלא לתרומה כיון דלא הוה זר אצלה מעיקרא א"ש לומר דהכל מודין אבל לבתר דמסקינן דפסול בתו תליא בפסול דידה א"א לומר הכל מודין בחייבי לאוין כיון דחכמים ס"ל דהיא עצמה אינה נפסלת ע"י חייבי לאוין מיהו כ"ז אינו נראה כלל לפי ענ"ד כמוש"ל בד"ה אשה זונה דכל פסולי קהל וודאי פוסלין בביאתן מנידון מה שיש להקשות בח"כ מהא דר' יוחנן מכשיר בבת גר עמוני ומואבי עי' מש"ל בענין עובד כוכבים ועבד יש לעיין איך ולד דחייבי כריתות פגום לכהונה הא קיי"ל (קדושין ע"ז ב') מהא דחללה למה נאמרה דאין חלל אלא מאיסורי כהונה ודוחק לומר דהפי' הוא דאין חלל מחייבי לאוין אלא מאיסורי כהונה ועוד דעלה מסיק (קדושין שם) הלכך כהן שבא על אחותו זינה משוי לה חללה לא משוי לה ועוד דאכתי ה"ל למפרך אלישנא קמא דולד דח"ל פגום הא קיי"ל אין חלל אלא מאיסורי כהונה ולבר מן כל דין קשיא למה אמרו בזה פגום ולא אמרו חלל והנ"ל כמו"ש בביאורי הגר"א בשו"ע אה"ע סי' וא"ו ס"ק כ"ג וסי' ז' ס"ק נ"ז דפגום היינו רק בבת אבל בן אינו כחלל ובתו כשרה לכהונה דאהני דרשא

דחללה לבן ח"כ וכן אינו פוסל אשה בביאתו ואהני ק"ו לפגימה דלא שייך רק בבת והא דאמרינן בזה אינו דין שבנה פגום לכהונה וכן איתא (יבמות כ"ג א') בנולד מעובד כוכבים ועבד ישראל פסול מקרי וכן איתא (בכורות מ"ז א') לוי פסול מקרי ע"ש תוס' נ"ל לפי ענ"ד דגם הזכר פגום הוא לענין זה שאם נשא חללה הולד חלל דמ"מ ל"ה מקוה טהרה לחללות ועי' מש"ל פ' ט"ו פסוק ט"ז בריש דיני מקוה מיהו לפי"ז לר' דוסתאי בר' יהודה דאמר כשם שב"י מקוה טהרה לחללות כן בנות ישראל מקוה טהרה לחללים אין נ"מ בין חלל לפגום והא דאמרינן (יבמות ס' א') ואי אתה עושה חלל מנדה נ"ל דהיינו ל"ד חלל אלא פגום שוב נתיישבתי דיותר נראה דלכל אלו הדברים דינו כחלל והנ"מ שבין פגום לחלל הוא דפגום שאביו כהן דינו ככהן לענין איסור טומאה ואיסור נשים האסורות לכהן דחלל מותר בכ"ז כמוש"ל ריש פרשה זו ולהלן בזה בד"ה לא יקחו:

הערה אע"ג דהכא מסקינן דבת מחזיר גרושתו כשרה לכהונה דל"ד לאלמנה דהיא עצמה מתחללת מ"מ אין זה מוסכם עי' יבמות י"ד ב' ט"ו א') ועי' תוס' שם ד"ה נעשה כדברי ב"ש כו' כי אתא רב דימי אמר ר' יצחק בר אבדימי משום רבינו כותי ועבד הבא על ב"י הולד ממזר ר' יהושע בן לוי אומר הולד מקולקל כו' לכהונה דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד פגום לכהונה מק"ו מאלמנה לכ"ג כו' מה לכ"ג באלמנה שכן היא עצמה מתחללת ה"נ כיון שנבעלה לפסול לה פסלה דא"ר יוחנן כו' א"ל אביי מאי חזית דסמכת אדר"ד סמוך אדרבין דכי אתא רבין אמר ר' נתן ור' יהודה הנשיא מורו בה להיתרא כו' (יבמות מ"ה א') התוס' להלן ע"ז א' בד"ה רי"א כשרה בבת עמוני מישראל הקשו לר' יוחנן איך ילפינן לפסול בת ח"כ מק"ו מאלמנה נימא בת גר עמוני ומואבי יוכיחו דאע"ג דהיא עצמה נפסלת מ"מ הולד כשר וה"ה דקשיא לפי"ז אהא דפסלינן בת ח"כ וצ"ל דשאני התם דגזה"כ הוא ולא ילפינן מינה עכ"פ לענין ח"כ וכותי ועבד דלא תפסי בהו קדושין ת"ר אלמנה אלמנה אלמנה אינו חייב אלא א' פי' מלקות פעם אחת דחטאת הא ליכא בהני גרושה גרושה גרושה אינו חייב אלא אחת אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהן כסדר חייב על כל או"א זנתה ונתחללה ונתגרשה ונתאלמנה אינו חייב אלא א' (קדושין ע"ז א') הא אלמנה ה"ד אילימא שבא על אלמנת ראובן ועל אלמנת שמעון ועל אלמנת לוי אמאי אינו חייב אלא א' הרי גופין מחולקין והרי שמות מחולקין פי' התוס' דשמות מחולקין בכדי נקט דה"ה בשלש אלמנות של אדם אחד כמו בשלש נדות (כריתות ט"ו ב') עמש"ל פסוק ה' ד"ה לא יקרחו ק"ב אלא שבא על אלמנה אחת שלש ביאות ה"ד אי דלא אתרו ביה פשיטא דאינו חייב אלא אחת אלא דאתרו בי' אכל חדא וחדא אמאי אינו חייב אלא אחת והא דתנן נזיר שהי' שותה יין כו' ל"צ שבא על אלמנת

ראובן שהיתה אלמנת שמעון שהיתה אלמנת לוי מהו דתימא הרי שמות מחולקין קמ"ל גופין מחולקין בעינן וליכא אלמנה גרושה חללה זונה חייב על כאו"א האי תנא מאי קסבר אי קסבר איסור חל על איסור אפכא נמי ואי קסבר אין איסור חל על איסור אפילו כסדר הזה נמי לא אמר רבא האי תנא איסור חל על איסור לית לי' איסור מוסיף אית לי' אלמנה אסורה לכ"ג ושריא לכהן הדיוט ה"ל גרושה מיגו דאתוסף לה איסורא לגבי כהן הדיוט אתוסף לה איסורא לגבי כ"ג ועדיין שריא למיכל בתרומה הוה לה חללה מיגו דאתוסף איסורא למיכל בתרומה אתוסף איסורא לגבי כ"ג אלא זונה מאי איסור מוסיף בה א"ר הונא בר קטינא הואיל ושם זנות פוסל בישראל (שם ב') תני תנא קמי' דרב ששת כל שהוא ביקח ה"ה בלא יקח כל שאינו ביקח אינו בלא יקח פרט לכ"ג שבא על אחותו אלמנה א"ל דאמר לך מני ר"ש היא דאמר אין איסור חל על איסור כו' אפילו תימא רבנן כי אמרי רבנן איסור חל על איסור איסור חמור על איסור קל אבל איסור קל על איסור חמור לא חייל (שם) התוס' שם הקשו דהא אלמנה ה"ל איסור מוסיף לכהן משוח מלחמה שהוא ג"כ אסור באלמנה כדאיתא בת"כ והובא ברמב"ם וצ"ל די"ל דהיינו בדליכא משוח מלחמה ומשום כ"ג ומשוח מלחמה שיהיה אח"כ לא הוי איסור מוסיף כדמוכח (כריתות י"ד ב') דבדליכא ברא לסבא ל"ח מוסיף איכא דאמרי הא מני רבנן היא כו' דאי ר"ש השתא איסור חמור על איסור קל לא חייל איסור קל על איסור חמור מבעיא מהו דתימא איסור כהונה שאני קמ"ל (שם) ועי' תוס' שם חללה למה נאמרה פי' בכ"ג אין חללה אלא מאיסור כהונה כו' אמר רב אשי כו' כהן הבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה חזר ובא עלי' עשאה חללה (שם ע"ז ב' ע"ח א') ערש"י שהנ"מ הוא לענין מלקות כשהתרו בו משום חללה ונ"ל דצ"ל דהיינו כמ"ד איסור חל על איסור דלמ"ד אין איסור חל על איסור הא אין איסור חללה חייל אאיסור זונה כמו שהבאתי מקודם ועוי"ל דנ"מ לקוברו בין רשעים גמורים כדאיתא (יבמות ל"ב ב' ל"ג ב') הקשה הריטב"א בביאה ראשונה נמי משהערה עשאה זונה ובגמר ביאה תעשה חללה ותירץ דהא דהעראה שמה ביאה היינו בפירוש אבל בגמר ביאתו העראה לא חשיבא ביאה דדעתו על הגמר ולפי ענ"ד סברא זו דדעתו על הגמר לא שייך רק לענין קנין כדאיתא (קדושין יו"ד א') דבדעתו הדבר תלוי אבל לא לענין שלא תתחשב עי"ז לבעילה וכן מוכח להדיא (קדושין שם) מהא דאמרינן שם נ"מ לכ"ג דקני בתולה בביאה וכדבעינן למימר קמן בדיני כ"ג ע"ש והנראה לפי ענ"ד דצ"ל דכל שלא היתה זונה קודם תחילת אותה הביאה אינה נעשית חללה:

הערה יש עוד נ"מ בין ביאה ראשונה לשניה זולת דין מלקות שתלוי בדין דאיסור חל על איסור היינו לענין הולד בכהן שבא על אחותו למ"ד אין ממזר מח"כ לפי מ"ש מקודם דבן חייבי כריתות בתו כשרה לכהונה דלפי"ז בן הנולד מביאה ראשונה בתו כשרה ובן הנולד מביאה שניה שכבר נעשית זונה מקודם דאיסור זונה חייל אאיסור אחותו משום מוסיף כנ"ל הוה ליה חלל ובתו פסולה לכהונה אבל בביאת כהן בחייבי לאוין דקיי"ל דאין ממזר מחייבי לאוין לא משכחת לה האי חילוקא דגרושה משנשאת ויבמה לשוק למ"ד דתפסי בה קדושין אינה נפסלת לתרומה ולכהונה כיון דלא הוה זר אצלה מעיקרא כנ"ל המל"מ בפ' י"ט מהל' איסורי ביאה נסתפק בכהן שבא על מצרית ואדומית שניה. אי חל עלה איסור זונה די"ל דהא דאמרינן לעיל דאיסור זונה חל אאיסור גרושה היינו משום דאינה אסורה בקהל ואיכא איסור מוסיף משא"כ בזו שאסורה בקהל:

שם לא יקחו. לכולהו תנאי לבר מרע"ק ס"ל קדושין תופסין בחייבי לאוין בזולת יבמה לשוק ולא ילפינן להו מיבמה וטעמא דמלתא אר"פ חייבי לאוין בהדיא כתיב בהו כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה גו' וכי יש שנואה לפני המקום כו' אלא אהובה אהובה בנשואיה שנואה שנואה בנשואיה וקאמר רחמנא כי תהיין ולר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין כי תהיין במאי מוקים לה באלמנה לכהן גדול וכר' סימאי דתניא ר' סימאי אומר מן הכל היה ר' עקיבא עושה ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אמרה תורה ולא יחלל חילולין הוא עושה ואין עושה ממזרות ולר' ישובב דאמר בואו נצוח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר' ישובב אי לאפוקי מדר' סימאי קא אתי פי' ומודה באיסורי עשה שפיר פי' מוקי לקרא באיסורי עשה כגון מצרי שני אדומי שני בעולה לכ"ג אלא אי טעמא דנפשיה קאמר ואפילו חייבי עשה במאי מוקים לה בבעולה לכ"ג ומ"ש משום דה"ל עשה שאינה שוה בכל (קדושין ס"ח א') עמש"ל פסוק י"ד מנידון קידש ולא בעל ובעל ולא קידש א"ר יהודה א"ר לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין כו' מתיב רבין בר נחמן לא יקחו לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש אמר רבא כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת וכל היכא דהוא לא מוזהר היא לא מוזהרת והא מהכא נפקא מדרב יהודה א"ר נפקא כו' איש או אשה כו' השוה הכתוב אשה לאיש כו' אי מההיא ה"א כו' לאו שאינו שוה בכל לא כו' (יבמות ס"ד ב') חלל ה"ה כישראל לענין נשים כמו לענין תרומה עי' אה"ע סי' ז' סעיף כ' וכתב בביאורי הגר"א מהא דקדושין ע"ז ב' זרעו חולין:

שם ואשה גרושה גו' בין מן הנשואין בין מן האירוסין (יבמות נ"ט א') בגמ' אפי' לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה (גיטין פ"ב ב') אלא

מאישה פירש"י דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם חלוצה אינה אסורה מה"ת אלא מדרבנן והתניא גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא (יבמות כ"ד א'):

(ח)
וקדשתו. לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון ליטול מנה יפה ראשון (גיטין נ"ט ב'):

(ט)
ובת איש כהן כי תחל לזנות גו' לרבנן נשואה היתה יוצאה לשריפה ולא ארוסה דס"ל סקילה חמורה משריפה ולא בא הכתוב להקל עליה לר"ש אחת ארוסה ואחת נשואה יוצאה לשריפה דר"ש ס"ל שריפה חמורה מסקילה (סנהדרין נ' ב') ור' ישמעאל ס"ל ארוסה בשריפה אבל הנשואה בחנק כבת ישראל (שם נ"א ב') בת כהן שניסת לישראל כו' ומיתתה בשריפה ניסת לאחד מן הפסולים כו' ומיתתה בחנק דברי ר"מ וחכ"א זו וזו כו' ומיתתן בשריפה (תרומות פ"ו מ"ב) הובא (סנהדרין נ"א א') היא בשריפה ואין בועלה בשריפה היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה (סנהדרין שם):
שם את אביה היא מחללת. היה רמ"א מה ת"ל את אביה היא מחללת שאם היו נוהגין בו קודש נוהגין בו חול כבוד נוהגין בו בזיון אומר ארור שזו ילד ארור שזו גידל ארור שיצא זו מחלציו א"ר אשי כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אפילו לרשיעא בר צדיקא כי האי תנא (שם נ"ב א') וע"ש:

(י)
והכהן הגדול מאחיו עמש"ל פ' ד' פסוק ג' משוח מלחמה ג"כ אסור באלמנה ת"כ והובא ברמב"ם ובתוס' (קדושין ע"ז ב'):
שם את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. נתבאר פרשה יו"ד פסוק וא"ו:

(יא)
לאביו גו' כ"ג שהוא נזיר והולך לשחוט פסחו או למול בנו מטמא למת מצוה (זבחים ק' א') ובכ"ד לעולם אינו מת מצוה עד שימצא ראשו ורובו ר' יהודה אומר השדרה והגולגולת הן הן רובו ברייתא במס' שמחות הובא ביו"ד סי' שע"ד. מצא ראשו ורובו או שדרה וגולגולת וקברו חוזר אף על אבר ממנו (יו"ד שם) הובא מהירושלמי פכ"ג איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין קורא ואחרים עונין אותו אין זה מת מצוה (יבמות פ"ט ב') ובכ"ד ובביאור זה דעת הר"י כל שקורא המת כשהוא חי ואטמי כל שקורא ישראלים בחייו וי"א כל שקורא לקרוביו ואין באין ודעת הרמב"ן כל שהמוצא קורא לישראלים כד דמיך ר' יהודה הנשיא אכריז ר' ינאי אין כהונה היום (ירושלמי פרק כ"ג) ואמרו שם עשו

אותו כמת מצוה ועי' (כתובות ק"ג א') אותו היום שמת רבי בטלה קדושה וי"ג בטלה כהונה ובמס' (פסחים ע' ב') איתא כגון שמת נשיא ואטמי ליה רוב ציבור:
בירושלמי מבעיא תלמיד מהו שיטמא לרבו ולא אפשטא ועי' יו"ד סי' שע"ד:

(יב)
ומן המקדש לא יצא במס' (סנהדרין י"ח א') שנינו כ"ג כו' שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה אלא הן נכסין והוא נגלה הן נגלין והוא נכסה ויוצא עמהן עד פתח שער העיר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש שנאמר ומן המקדש לא יצא ובגמ' (שם ב') איתא שפיר קאמר ר' יהודה א"ל ר"מ א"ה לביתו נמי לא אלא ה"ק כו' מקדושתו לא יצא וכיון דאית ליה היכרא לא אתי למינגע ור"י אגב מרריה דלמא מקרי ואתי ונגע ובמס' (זבחים ט"ז א') איתא אונן מנלן פי' דמחלל עבודה דכתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חילל ופירש"י דא"צ לצאת שאינו מחלל עבודתו הא אחר מחלל וצ"ע בישוב ב' הסוגיות יחד ועמש"ל פ' י' פסוק וא"ו:

(יד)
אלמנה וגרושה גו'. לא נאמר גרושה בכ"ג ותיתי בק"ו מכהן הדיוט כו' כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך חלוקה בכ"ג פשיטא מגרע גרעה אלא כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכ"ג חללה למה נאמרה אין חללה אלא מאיסורי כהונה זונה למה נאמרה נאמר כאן זונה ונאמר להלן זינה מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין (קדושין ע"ז ב') עי' רש"י ונ"ע כמו"ש הריטב"א כשם שלוקה על גרושה לחוד אעפ"י שאינה חללה וזונה וה"ה על זינה לחוד ועל חללה לחוד כי באה זו ללמד על אלו ה"נ לוקה כ"ג על האלמנה לחוד הא לא"ה הוה אמינא שאינו חייב עד שיהיו כולן בה וצ"ע לר' יונתן (סנהדרין ס"ו א' פ"ה ב') והובא בכ"ד דלא בעי או לחלק מה כאן זרעו חולין כו' פי' לחלל הנבעלת וזרעו וגם שאינו מוזהר על הטומאה ועל הנשים האסורות לכהן כמוש"ל ועמש"ל פ"א פסוק ה' ד"ה והקריבו אי חלל מחלל עבודתו כ"ג לא ישא אלמנה בין אלמנה מן האירוסין בין אלמנה מן הנשואין ולא ישא את הבוגרת ר"א ור"ש מכשירין בבוגרת (יבמות נ"ט א' במשנה) ת"ר והוא אשה בבתוליה יקח פרט לבוגרת שכלו בתוליה פי' התוס' נתמעטו קצת דברי ר"מ ר"א ור"ש מכשירין בבוגרת במאי קא מפלגי ר"מ סבר בתולה ואפילו מקצת בתולה משמע בתוליה עד דאיכא כל הבתולים בבתוליה בכדרכה אין שלא כדרכה לא ור"א ור"ש סברי בתולה בתולה שלמה משמע בתוליה אפילו מקצת בתוליה בבתוליה עד שיהיו כל בתוליה קיימין בין בכדרכה בין בשלא כדרכה (שם בגמ') ת"ר אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי (שם ב') אמר רב הונא א"ר ומוציא

בגט ואלא הא דתנן ואם נשא נשוי א"ר אחא ב"י לומר שאינו משלם קנס במפותה פי' מפתה שכנס דמפתה שכנס אינו משלם קנס כדכתיב (שמות כ"ב) אזל רב גביהה כו' א"ל הא רב ור' יוחנן דאמרי תרווייהו בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי אלמא סופה להיות בוגרת תחתיו סופה להיות מוכת עץ תחתיו פי' שתאבד בתוליה בהיתר כמו"ע ה"נ סופה להיות בעולה תחתיו פי' סופה להיות בעולה ממנו תחתיו קשיא (יבמות נ"ט ב' ס' א') ע"ש ולפי זו המסקנא מוכח דצ"ל דבכל הני תלתא בעולת עצמו בוגרת ומוכת עץ לכתחילה לא ישא ואם נשא יקיים ובביאור איסור זה הנה מהא דמקשינן (שם עמוד א') ותיפוק ליה דהוה לה בעולה פי' בעולת עצמו ע"ש מוכח דהאי לא ישא היינו מה"ת ולפי"ז מוכח לפו"ר דבדאורייתא ג"כ יש חילוק בין לכתחילה לדיעבד ועי' תוס' (פסחים י"א א') ד"ה אבל קוצרין ומ"ש בספרי עוד"ד (פסחים ז') ד"ה המקדש (שם מ"ד ב') ד"ה יליף מנכ"מ (שם ל"ה) ד"ה יכול ועי' טו"א (מגילה כ') והנ"ל בזה לפי ענ"ד דהאיסור בהני הוא רק על הביאה הראשונה לאחר הנשואין אבל אח"כ לא שייך שום איסור מאלו משום סברא דסופה להיות בוגרת מו"ע ובעולה ממנו תחתיו והלכך כיון שנשא ובעל מאי דהוה הוה ומותר לקיימה הא דנקטינן דמוכת עץ לא ישא מוכח (שם נ"ט ב') דהיינו אף לר"א דמכשיר בבוגרת והא דאמרי בוגרת ומוכ"ע נ"ל דנקט בוגרת לרבותא דלא ישא לכתחילה כר"מ ומו"ע לרבותא דאם נשא יקיים מוכת עץ שלא כדרכה כברה לכו"ע (שם נ"ט ב') אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל וחכ"א הולד כשר (שם נ"ט ב') ובעינן למימר דטעמיה דראב"י משום דס"ל פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ודחינן שם ומסיק רב אשי דפלוגתייהו ביש חלל מאיסורי עשה הובא לעיל בדיני חללה עש"ה אירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס כו שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט ונתמנה להיות כה"ג אעפ"י שעשה בה מאמר ה"ז לא יכנוס (שם ס"א א') ת"ר מנין שאם אירס את האלמנה כו' ת"ל יקח אשה א"ה שומרת יבם נמי אשה ולא יבמה (שם) ופשיט הוא דכ"ש אם אירס את הבוגרת ואח"כ נתמנה להיות כ"ג וכ"ש אם אירס קטנה ובגרה ואח"כ נתמנה להיות כ"ג בעי מיניה ר"ח ב"י משמואל כ"ג שקידש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו כו' קיחה דקדושין בעינן או קיחה דנשואין בעינן א"ל כו' תניתוה אירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס שאני התם דכתיב יקח אשה ה"נ כתיב אשה אחת ולא שתים ומה ראית הא אשתני גופה פי' בכ"ג שקידש את הקטנה אשתני גופה קודם הנשואין הא לא אשתני גופה פי' בהא דאירס את האלמנה לא אשתני גופה קודם הנשואין אחר האירוסין (יבמות נ"ח ב' נ"ט א') ועי' תוס' שם אבעיא להו תחילת ביאה קונה פי' אשה שנקנית בביאה או סוף ביאה קונה

נ"מ כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אי נמי לכ"ג דקני בתולה בביאה מאי פי' דאי סוף ביאה קונה אסיר דמשהערה בה קודם הקנין נעשית בעולה ובעולת עצמו אסירה אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על הגמר (קדושין יו"ד א') וצ"ע בביאור זה לענין קנין ביאה בבתולה לכהן גדיל די"ל דלפי"ז אסור דאף כ"ג כיון שגומר לא חשיבא הערה ולא קני רק בגמר ביאה או דכ"ג וודאי אין דעתו על גמר ביאה וקני בהעראה כיון דלא סגי ליה בלא"ה ונ"ל לפי ענ"ד דאף למ"ד ביאה אירוסין עושה שרי כיון דלאחר האירוסין לא אשתני גופה דע"י הגמר ביאה ל"ח אשתני גופה ועי' תוס' (יבמות נ"ט א') ד"ה הא לא אשתני גופה א"ר יהודה כ"ג באלמנה לוקה שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל פי' שהוא מחלל את האלמנה ולילקי נמי משום ונא יחלל זרעו בשלא גמר ביאתו (קדושין ע"ח א') אמר אביי קידש לוקה בעל לוקה קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום ולא יחלל רבא אמר בעל לוקה פירש"י בעל אחר הקידושין לוקה שתים ואיני יודע מנין לו לרש"י הא דלמא רבא לית ליה מלקות כלל משום לא יקח ודלא כרב יהודה וכן נראה מהא דמתיב רבא שם בגמ' אהא דרב יהודה ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל שאינו לוקה לקחתה להיות לו לאשה אמר רחמנא ומודה רבא בכ"ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו אמר רחמנא והרי חלל ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה דרך לקוחין אסרה תורה (קדושין ע"ח א') ועמש"ל פ' י"ח פסיק י"ד דיה לא תקח מיהו לרע"ק דאמר אין קדושין תופסין בח"ל צ"ל דלקחתה לאו דוקא ומסתברא דכ"ג בגרושה זונה וחללה הדין כמו באלמנה ובכהן הדיוט בגרושה חללה וזונה פירש"י דג"כ הדין כמו בכ"ג באלמנה דהא הוקשו זל"ז לענין חילול האשה וחילול זרעו כדלעיל (שם ע"ז ב') הובא לעיל מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין מיהו הרמב"ם בפי"ז מה' איסורי ביאה כתב דרק כ"ג באלמנה לוקה בבעל ולא קידש אבל בגרושה וחללה זונה בין כהן הדיוט בין כ"ג אינו לוקה בבעל בלא קידושין וכ"ש בכ"ג בבעילה שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה וכ"כ בפ' י"ט מה' איסורי ביאה דדווקא ע"י קידושין עושה חללה בבעולה למ"ד דמאיסורי עשה הוה חלל דהכי קיי"ל אבל בלא קדושין אינו עושה חללה וכתב המ"מ דכ"ג אינו מוזהר על הבעולה בלא קדושין יותר מישראל ולפי ענ"ד דכ"ג בבעולה דמשוי חלל אותה ואת זרעו אין לחלק בין אלמנה לבעולה כיון דולא יחלל זרעו קאי ג"כ אבעולה מיהו לפי"ד התוס' (יבמות ע"ז ב') דבחלל מחייבי עשה ליכא רק עשה הבאתי לעיל בדיני חללה צ"ע:

(טז)
אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב גו' אחד מום קבוע ואי מום עובר (בכורות מ"ג א' במשנה) עבר מומו כשר כמו בבהמה דכשר להקרבה כדאיתא (יומא ס"ד א') ובכ"ד ובת"כ פ"ג ה"ו מייתי לה מקרא דכתיב בזה מום בו בעל מום רבי אומר במיתה וחכ"א באזהרה (סנהדרין פ"ג א') עבר ועבד עבודתו פסולה (זבחים ט"ו ב' בגמ') מדכתיב להלן פסוק ט"ו ולא יחלל להקריב גו' אין לי אלא תמידין שהן קרויין לחם כו' שאר כל הקרבנות מנין ת"ל שוב לחם פי' עוד פעם אחת לתם מנין לרבות את הדם פי' זריקת הדם ת"ל להקריב כו' מנין אימורי חטאת אימורי אשם אימורי קדשי קדשים אימורי קדשים קלים ת"ל לא יגש להקריב מנין הקומץ והלבונה הקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים ת"ל לא יגש להקריב מנין היציקות והבלילות והתנופות וההגשות והקמיצות והמליקות הקבלות וההזיות פי' דפר כהן משיח ופר הע"ד של ציבור ופר יוה"כ והשעיר ת"ל לא יגש להקריב יכול יהא חייב על כולן ת"ל לחם מיוחד שהוא משום עבודה יצאו אלו שאינם משום עבודה (ת"כ) והנה בכל הני דקתני איכא שלשה מינים א) עבודה שהזר חייב עליה מיתה היינו עבודה תמה פי' שאין אחריה עבודה באותו דבר ואינה עבודת סילוק והן ד' עבודות לרב היינו זריקה הקטרה ניסוך היין בכל השנה ניסוך המים בחג כדאיתא במס' (יומא כ"ד א') ע"ש ב) עבודה שאינה תמה שאין הזר חייב עליה אלא שצריכה כהונה ג) עבודה שכשרה בזר דהא היציקות והבלילות כשרות בזר ולפי"ז אף דלענין עונש בעל מום קיל לחכמים מזר דזר ששימש במיתה (סנהדרין פ"ג א') ובעל מום באזהרה וכן לענין ביאה ריקנית כמוש"ל מ"מ לענין איסור עבודות הללו בע"מ חמיר מזר מיהו לענין חיוב נראה דאינו חייב רק בעבודה תמה שאינה עבודת סילוק כמו שהדין בזר לענין מיתה ונראה דכל עבודה שאינו חייב עליה אינו מחלל אותה ועי' רמב"ם וצ"ע בענין ביאה ריקנית איתא (כלים פ"א מ"ט) בין האולם ולמזבח מקודש ממנו פי' מעזרת הכהנים שאין בע"מ ופרועי ראש נכנסין לשם ועמש"ל פ' יו"ד פסוק ו' ד"ה ראשיכם א"ת ובזה קילי בע"מ מזר דאלו זרים אסורים בעזרת כהנים שלא בשעת צרכיהם לסמיכה לשחיטה ולתנופה ובע"מ מותרין ולענין איך אפשר לכמה עבודות מהנ"ל בלי ביאה ריקנית עי' (שבועות ז' ב') ועי' תוס' (סנהדרין פ"ג א') ד"ה ולא משום טומאה ובענין זה משכחת לה שנתהוה בע"מ במקדש יכול לא יהיו כהנים בע"מ נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים ת"ל אך אל הפרכת ל"י אך חלק מצוה בתמימים אין שם תמימים נכנסין בע"מ מצוה בטהורים אין שם טהורים נכנסין טמאים

אידי ואידי כהנים אין ישראלים נא אבעיא להו טמא ובע"מ איזה מהן נכנס ר"ח ב"א אמר רב טמא נכנס כו' ר"א אומר בע"מ נכנס כו' (עירובין ק"ה א'):

(יח)
איש עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חוורר פי' רש"י טיפות לבנות בעין שמונעין ראייתו והמים פירש"י שעיניו נוטפות מים הקבועין מנין ת"ל איש עור איזה הוא חוורר קבוע איזה הוא מום הקבוע ע"ש ל"ח ב' בדיני מומי בהמה אמר רבא כל מחמת כהיותא פירש"י שאינו רואה אתיא מאיש:

שם פסח נ"ל דהיינו בלי שום שינוי בחלקי הרגל וקישורה לגוף אלא שאינו שולט ברגלו כמו שצריך להילוך יפה פסח בין חיגר בשתי רגליו בין חיגר ברגלו אחת רגלו חלולה או עקומה ודומה למגל מנין ת"ל פסח ת"כ:

שם חרום. שחוטמו שקוע חוטמו סולד פירש"י קצר בארכו חוטמו בולם פירש"י נסתמו נקביו חוטמו נוטף מנין ת"ל או חרום ר' יוסי אומר אין חרום אלא שכותל שתי עיניו כאחת א"ל הפלגת אעפ"י שאינו כוחל שתי עיניו כאחת (בכורות מ"ג ב'):

שם שרוע שנשמטה ירכו. ת"כ והובא במשנה (בכורות מ' א') במומי בהמה ופי' רש"י דהיינו בלא איעכל ניביה דבאיעכל ניבי' טריפה (חולין נ"ז ב') והקשו בתוס' שם למ"ד דטריפה אף בלא איעכל ואף בלא אפסק ותי' דנשמטה מתחילת ברייתה וצ"ע מה בין זו לשארי טריפות דאף שנוצרו כך טריפות עי' (חילין ע"ד א') וי"ל דטריפת שמוטת ירך היינו ע"י הכאב וכשהיא לך מתחילת ברייתה ליכא כאב ועי' (תמורה ז' א') דשרוע וקלוט בע"מ מעיקרו הוא ובגמ' שם איתא שרוע שנשתרבב לו ירכו ונראה קצת לפי ענ"ד דהיינו שמקום האסיתא היא נמוכה מהסדר וצ"ע במשנה שם איתא והשחול והכסול איזה הוא שחול שנשמטה ירכו כסול שאחת מירכים גבוהה מחברתה פירש"י מקום בוקא דאטמא של ירך זו עולה למעלה על הגב יותר מחבירו ומשמע דשחול וכסול היינו שרוע ורש"י פי' שאחד מאבריו גדול מחבירו וצ"ע:

(יט)
שבר רגל או שבר יד נשבר עצם ידו עצם רגלו אעפ"י שאינו ניכר (בכורות מ' א') במשנה אינו ניכר מי קא הוה מומא אר"פ אינו ניכר מחמת עצמו אבל ניכר מחמת מלאכה (שם בגמ') אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן והעיקל והקולבן ת"ל או שבר רגל תנא בעל הפיקון והשופנר אר"י כי' בעל הפיקון שיש לו כסתות הרבה שופנר שאין לו כסתות כל עיקר (בכורות מ"ה א') שבר יד אין לי אלא שבר יד אצבעות מורכבות למעלה או קלוטות למעלה מן הפרק כו' ולא חתכן מנין ת"ל או שבר יד (שם) היתה בה יתרת וחתכה אם יש בה עצה פסול וא"ל כשר (שם במשנה) א"ר בב"ח אר"י והוא שנספרת

ע"ג היד שם וע"ש דרק בכה"ג פסיל בחתך יתר בידיו וברגליו שש שש כ"ד ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין שם מ"ה א') איטר בין ביד בין ברגל פסול (שם ב') וצ"ע בהני אם הפסול משים מים או משום שאינו שוה בזרעו של אהרן כמו שיתבאר להלן:

(כ)

אי גבן. אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד זהו גבן האמור בתורה (בכורות מ"ג ב' במשנה) ובגמ' מפרש דגבין היינו שיש נו גבינין הרבה והני דמתניתין דרשינן מאו גבן פי' גבינין נראה לברור דהיינו השער שבסוף המצח נגד העינים דליתנייהו בבהמה והעור המכסה העין נקרא עפעף והן ריסי העינים שישנם בבהמה ר' דוסא אומר שגביניו שוכבין פירש"י ששערות גביניו גדולים ומוטנין על פניו וצ"ל שאם יגזוז אותם יהיה ניכר ומשונה ולפי ענ"ד נ"ל דהייני שהבשר של מקים השערות מקופל ותלוי למטה ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר שיש לו שני גבין ושתי שדראות (שם מ"ג ב' במשנה) למימרא דחי כו' בשדרתו עקומה פי' ודומה כמו שני גבין שם:

שם או דק. ת"ר דק משוקע ה"ז מום צף אינו מום והתניא איפכא כו' אמר רבה בב"ח כו' דק שחור משוקע ה"ז מום צף אינו מום דק לבן משוקע אינו מום צף ה"ז מום (שם ל"ח ב') אמר רבא כו' כל מחסוריתא אתיא מדק (שם מ"ד א') בקצת שינוי לשון מחסוריתא פירש"י שחסרה ראייתו אבל רואה קצת:

שם או תבלול בעינו איזה הוא תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור שחור ונכנס בלבן אינו מים (שם ל"ח א') במשנה מתניתין מני ר' יוסי היא דתניא לבן נכנס בשחור שחור נכנס בלבן ה"ז מים דברי ר"מ ריא לבן נכנס בשחור ה"ז מום שחור נכנס בלבן אינו מום (שם כ') אמר רבא כי' כל מבלבליתא אתיא מתבלול (שם מ"ד א') בקצת שינוי לשון ת"ר בעינו כל מה שבעינו מכאן אמרו שתי עיניו למטה פי' דקיימי למטה מסדרן בכל אדם שתי עיניו למעלה עינו אחת למעלה עינו אחת למטה כו' קיימי כסדרן ורואה את החדר ואת העליה כאחת או שמדבר עם חבירו ואחר אומר לו רואה סכי שמש והזגדן והצירן (שם מ"ג ב') במשנה (מ"ד א') בגמ' סכי שמש תני ר"י סני שמש זגדים כל זוגא דלא שיו להדדי זגדים קרו ליה הצירן עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפית (שם בגמ') חנא אף הזרמן והלופין והחמיר זויר דמזור עיניה לייפין דנפישין זיפי' זיפין היינו שערות עפעפי עיניו תימיר דתמו זיפי' והייני בדלא אשתייר גרדומי שם בקצת שינוי לשון אמר רבא כו' כל מבלבליתא אתיא מתבלול (שם):

שם או גרב או ילפת גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית (שם מ"א א') שניהם עיני שחין חרס היזכר (דברים כ"ח) והן בלתי מתרפאין וחרס דהכא היינו יבש מבפנים ובחוץ שם וע"ש:

שם או מרוח אשך אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ה"ז מרוח אשך האמור בתורה ר' ישמעאל אומר כל שנימוחו אשכיו רעק"א כל שרוח באשכיו ר"ח בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין (שם מ"ד ב') ועי' תוס' (סוטה כ"ו ב') ד"ה שחוף:

(כא)

כל איש אשר בו מום. אין לי אלא את אלו בלבד מנין לרבות שאר המומין ת"ל מום מום ריבה ת"כ ובמס' (בכורות ל"ז א') במומי בהמה דרשינן בכלל ופרט וכלל מקרא דספר דברים ט"ז מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינם חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרין וה"נ יש לדרוש הכא במומי אדם וגם בלא"ה ילפינן להו זה מזה (שם מ"ג א') ע"ש כל המומין הפוסלין בבהמה פוסלין באדם שם במשנה ויתבארו להלן בדיני מומי בהמה יתר עליהם באדם הכילון והלפתן והמקבן ושראשו שקוע ושקיפס כו' שם במשנה וע"ש בגמ' פירושי דהני בעלי החטוטרת טרח ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין (שם במשנה) דאית ביה עצם דכו"ע לא פליגי דפסול כי פליגי דלית בה עצם (שם ב' בגמ') ענין החטוטרת הוא כמין חתיכת בשר בולט מבואר שם בגמ' הקרח פסול איזה הוא קרח כל שאין לו שיטה של שער מקפת מאוזן לאוזן אם יש לו ה"ז כשר שם במשנה אמר רבא ל"ש אלא שאין לו לאחריו ויש נו לפניו פי' דבזה פסול אבל יש לו לאחריו כשר וכ"ש יש לו לאחריו ואין לו לפניו ואיכא דמתני אסיפא ואם יש לו ה"ז כשר אמר רבא לא שנו אלא שיש לו לאחריו ואין לו לפניו אבל יש לו בין לאחריו בין לפניו פסול וכ"ש שיש לו לפניו ואין לו לאחריו ודאין לו כלל דפסול (שם ב' בגמ') פסולא דכל הני דיתרים באדם ילפינן שם דכתיב כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש ששוה בזרעו של אהרן מומא מחול עבודה שאינו שוה בזרעו של אהרן לא מחול עבודה (שם בגמ') ואינו רק באיסור עשה) (שם בגמ') עוד אמרו חכמים מומין המיוחדים באדם עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז גופי גדול מאיבריו או קטן מאיבריו חוטמו גדול מאיבריו או קטן מאיבריו הצמם הצמע איזה הוא צמע כל שאזניו קטנות והצמם כל שאזניו דומות לספוג שפתו עליונה עודפת על התחתונה התחתונה עודפת על העליונה (שם מ"ד א') במשנה דדין שוכבין כשל אשה כרסו צבה טבורו יוצא נכפה אפילו אחת לימים רוח קצרית באה עליו המא ושכן ובעל גבר (שם ב') רוח קצרית רוח בן נפלים באה עליו (שם) ופירש"י רוח שטות ע"י שד המאושכן בביצים ובעל גבר בגיד (שם

בגמ') והיינו שגדולים יותר מבשאר כל אדם הכושי הגיחור הלבקן הקפח הננס החרש השוטה והשכור ובעלי נגעים טהורים פסולין באדם וכשרים בבהמה רשב"ג אומר שיטה מן הבהמה אינו מן המובחר ר' אלעזר אומר אף בעלי הדלדולין פסולין באדם וכשרים בבהמה (בם ב') ומוכח שם בגמ' כדבעינן למימר דפסולא דהני היינו משום שאינו שוה בזרעו של אהרן גיחור סומקא לבקן חיוורא קפח גבוה (שם בגמ') שכור מחול עבודה בהדי מומי דמרולי עבודה בעי למחשב בשאר דברים המשכרים ודלא כר' יהודה דתניא אכל דבלה קעילית ושתה חלב או דבש ונכנס למקדש חייב (שם בגמ') בעלי דנדולין ע"ל בדיני מומי בהמה בענין יבלת נשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין (שם מ"ג ב' במשנה) והיינו שנשרו שערות עפעפי העינים ונקראים ריסי העינים ואשתייר גרדומי (שם מ"ד א' בגמ') נשרו שניו פסול מפני מראית העין (שם מ"ד א' במשנה) ובאלו אף איסור עשה מה"ת ליכא (שם מ"ג ב' בגמ') הטריפה ויוצא דופן כשרין באדם (בכורות מ"ה ב') הנושא נשים בעבירה פסול עד שידירנה הנאה המטמא למתים פסול עד שיקבל עליו שנא יטמא למתים (שם במשנה):

(כב)
לחם גו' מקדשי הקדשים גו'. עי' (זבחים ק"א ב') הובא ברש"י:
שם יאכל עמש"ל פ' ו' פסוק י"ט ד"ה הכהן המחטא

(כג)
אך אל הפרכת לא יבוא גו' עמש"ל בזה פסוק ט"ז:

פרשה כב

(ב)
וינזרו מקדשי בני ישראל גו' מכאן לטמא ששימש שהוא במיתה (סנהדרין ס"ג ב') וכן טבול יום ששימש במיתה וכן מחוסר כפורים ששימש במיתה (שם) כהן ששימש בטומאה כו' פרחי כהנים מוציאין אותו לחוץ ומפציעין את מוחו בגיזרין (סנהדרין פ"א ב' במשנה) מיהו מיתה דלעיל היינו בידי שמים כשלא נהרג בידי אדם אזהרה ליוצק ובולל מנין ת"ל קדושים יהיו (סנהדרין פ"ג א') וע"ש דבעינן למימר דהיינו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וע"ש. רש"י דהיינו בטומאה מיהו מיתה ליכא רק בעבודה תמה שאינה עבודת סילוק כדאיתא (זבחים קי"ב ב') ועמש"ל פ' כ"א פסוק ט"ז הטמא הטבול יום והמחוסר כפורים כולן מחללין עבודתן כדכתיב ולא יחללו גו' (סנהדרין שם זבחים ט"ו ב' במשנה) ואפילו בעבודה שאינה תמה כדאיתא במשנה שם מיהו יוצק ובולל נראה דאינו מחלל:

(ג)
אשר יקרב גו' אמר ר' אליעזר וכי יש נוגע שהוא חייב אלא מה ת"ל יקרב בהוכשר בשר לקרב הכתוב מדבר הא כיצד יש לו מתירין משיקרבו מתיריו אין לו מתירין משיקדש בכלי (זבחים מ"ה ב') פירש"י וה"ק אשר יקריב קדשים ואח"כ יאכלם וטומאה עליו כדמפרש אכילה בקרא דבתריה א"ר אבהו שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לדברים שאינם נאכלין (שבועות ז' א' זבחים מ"ד א') ושם איתא אמר ר' יוחנן שלש כריתות פירש"י אחת בסדר אמור ושתים בסדר צו ודרשא דכלל ופרט למעט קדשי בדק הבית ע"ש ולענין טבול יום ומחוסר כפירים עמש"ל פ' ז' פסוק כ' ד"ה והנפש:

(ח)
נבלה וטרפה גו' עמש"ל פ' י"ז פסוק ע"ו:

(ט)
ושמרו את משמרתי גו' מנין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים דכתיב ושמרו את משמרתי גו' (סנהדרין פ"ג א') ומשכחת לה בשלא הוכשרה (תוס' שם ב') ד"ה פרט לזו כהן ערל לא יאכל בתרומה (יבמות ע' א' במשנה) ובטעמא דמלתא ר' אלעזר יליף מפסח ורע"ק דריש מאיש איש (שם בגמ') והיינו כהן ערל מפני שמתו אחיו מחמת מילה ועמש"ל פסוק יו"ד אונן מותר בתרומה מס' (בכורים פ"ב מ"ב) טהור שאכל תרומה טמאה אינו לא במיתה ולא באזהרה רק לאו הבא מכלל עשה מקרא דבשעריך תאכלנו (דברים ט"ו) לזה ולא לאחר (יבמות ע"ג ב') טמא שאכל תרומה טמאה אינו במיתה סנהדרין פ"ג א') ומפרשינן לה (חולין קי"ג ב') דהיינו כמ"ד אין איסור חל על איסור והיינו כשטומאת התרומה קדמה לטומאת הכהן ושוב אמרינן שם דאף למ"ד איסור חל על איסור שאני הכא דגלי קרא ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ומשמע דאפילו ל"ה ליכא בזה רק לאו הבא מכלל עשה ועמש"ל פ' ז' פסוק כ' ד"ה והנפש לפי הס"ד דהכא דהיינו משום אין איסור חע"א מוכח דאף באיסור עשה לא חל ועמש"ל פרשה ד' פסוק כ"ז ד"ה אחת טבול יום אסור בתרומה העריב שמשו אוכל בתרומה אעפ"י שהוא מחוסר כפורים (נגעים פי"ד ריש מס' ברכות יבמות ע"ד ב') ומשמע שם דטבול יום ג"כ קאי במיתה ועמש"ל פ' י"ב פסוק ח' ד"ה וטהרה תרומה טמאה אסור להאכילה לבהמה ואינה מותרת רק להיסק ולהדלקה ולזילוף עי' (שבת כ"ה א' ב' פסחים כ' ב' מס' מע"ש פ"ב מ"ג מ"ד) ומש"ש בספרי עוד"ד ומ"ש רש"י במס' (ביצה כ"ז א' במשנה) תמוה לפי ענ"ד ועי' תוס' שם ועי' בספר הנפלא ש"א בהל' חו"מ הבאתיו בספרי עוד"ד (סוכה ל"ה א') ד"ה אלא בהיתר אכילה ועמש"ל פסוק יו"ד:

(י)
וכל זר לא יאכל קדש זר האוכל תרומה במיתה ברייתא (סנהדרין פ"ג א') מדכתיב וכל זר לא יאכל קודש דהיינו בתרומה וקאי אדלעיל דכתיב ומתו בו גו' ורב פליג וס"ל דאינו במיתה רק במלקות דאני ה' מקדשם הפסיק הענין (שם ב') ובקדשים היכא דליכא מעילה לכו"ע ליכא מיתה והיכא דאיכא מעילה פלוגתא דר' וחכמים אי איכא מיתה בהזיד במעילה (כריתות כ"ב ב' יבמות ע"ג ב') ועי' תוס' שם ד"ה שכן מחפ"ז ודין התשלומין יתבאר להלן פ' י"ד זר אסור אף בתרומה שלי בהנאה של כילוי עי' תוס' (פסחים ט' א') ד"ה כדי (שם ל"ד א') ד"ה מחמין (יבמות ס"ז ב') ד"ה ל"א ומשמע מדבריהם דהיינו מה"ת מיהו הר"ש כתב בסוף מס' תרומות דאינו מה"ת סיכה בכלל שתיה ואכילה בתרומה נענין זר שאכל בשוגג (תרומות פ"ו מ"א) ונראה דה"ה מזיד וה"ה בתרומה טמאה לכהן וה"ה בטומאה הגוף וערלות וידובר בסמוך וכתב הרמב"ם עפ"י מתניתין דמס' (מע"ש פ"ב מ"א) דאין זה רק בשמן שדרכו לסיכה כהן שסך שמן של תרומה בן בתו מתעגל בו ואינו חושש (כריתות ז' א') ועי' תוס' (יומא ע"ז א') ד"ה מנין לסיכה דכל איסור סיכה אינו מה"ת וע"ה מש"ל פרשה כ"ג פסוק כ"ז שיעור הסיכה צ"ע ועי' (כריתות ו' ב') בענין שמן המשחה ופשוט הוא דלענין כל איסורי אכילה סיכה אינה כשתיה ועי' תוס' (פסחים ע"ו ב') ועי' ט"ז ש"ע יו"ד סי' קי"ז ס"ק ד' ד"ה כתב הב"י ועי' תוס' (יומא ע"ז א') ד"ה מנין לסיכה ועי' (נדה ל"ב א') ותוס' שם ד"ה וכשמן בעי רב חמא בר עוקבא ערל קטן פי' קידם יום השמיני מהו לסוכו בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעכבת או לא מעכבת (יבמות ע"א א') וע"ש ומכאן משמע דסיכה כשתיה גם לענין טומאת הגוף וערלות התרומה והבכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורין לזרים והן נכסי כהן כו' וטעונין רחיצת ידים והערב שמש מס' (בכורים פ"ב מ"א) ולענין אונן בבכורים פלוגתא דר"ש ות"ק דיליה דת"ק אוסר ור"ש מתיר (שם מ"ב):
שם תושב כהן גו' תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים ויאמר תושב ואל יאמר שכיר כי' אלו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים (יבמות ע' א') קנוי קנין שנים היינו עבד עברי שיוצא בשש קנוי קנין עולם היינו נרצע שיוצא ביובל (זבחים פ"ב ב'):

(יא)
וכהן כי יקנה נפש קנין כספו גו' היינו עבד כנעני תניא מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו גו' ומנין אשה שקנתה עבדים ועבדיי שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו קנינו שקנה קנין אוכל יבמות ס"ו א') בגמ' ארוסה בת ישראל לכהן מה"ת אוכלת בתרומה ומדרבנן אסורה הגיע הזמן ולא נשאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה (כתובות נ"ז א'

קדושין ה' ב') ובכ"ד בין עבדי צאן ברזל בין עבדי מלוג יאכלו בתרומה (שם במשנה) כי' ואלו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתי לו, ואם הותירו הותירו לו כו' (שם במשנה) אלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה אם הותירו הותירו לה כו' הערל וכל הטמאי' לא יאכלו בתרומה נשיהם ועבדיהם יאכלו בתרומה (יבמות ע' א') במשנה זונה וחללה אין אוכלין בתרומה מקרא דלהלן י"ב הובא הביאור שלם לעיל פרשה כ"א אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ר"א ור"ש מכשירין (יבמות נ"ו ב') במשנה טעמי' דת"ק דמשתמרת לביאה הפסולה דאוריתא אינה אוכלת ור"א ור"ש ס"ל דאוכלת שם בגמ' ובביאור זה פירש"י פי' א) דהייני בבת כהן דלת"ק נפסלת ולר"א ולר"ש אינה נפסלת אבל בת ישראל לכו"ע אינה אוכלת מדרבנן אפילו הגיע הזמן פי' ב) כתב שהיא עיקר דבין בבת ישראל ובין בבת כהן איירי דלת"ק אף בת כהן אינה אוכלתולר"א ולר"ש אף בת ישראל אוכלת וע"ש תוס' פצוע דכה וכרות שפכה הם ועבדיהם יאכלו ונשיהם לא יאכלו ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכה וכרות שפכה הרי אלו יאכלו (יבמות ע' א') במשנה מאן תנא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה א"ר אלעזר במחלוקת שנויה ור"א ור"ש היא ור' יוחנן אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא שכבר אכלה לא אמרינן (שם נ"ו ב') אמר ר' אלעזר א"ר אושעיא פצוע דכה כהן שקידש בת ישראל כן הגי' לפי' הב' הנ"ל ולפירוש הא' צ"ל שקידש בת כהן כמו"ש הנ"ל באנו למחלוקת ר"מ ור"א ור"ש לר"מ דאמר משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה הא נמי לא אכלה לר"א ור"ש דאמרי משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה הא נמי אכלה ממאי עד כאן לא קאמרי ר"א ור"ש התם אלא דיש לו להאכיל במקום אחר אבל הכא דאין לו להאכיל במקום אחר פי' שהרי אין לו אשה שמותרת לו לא וכי תימא ה"נ יש לו להאכיל בבת גרים והא בעי לה ר' יוחנן מר' אושעי' ולא פשיט לו הא דמבעי' ליה בבת גרים ולא בגיורת משום דגיורת זונה היא ופסולה לתרומה ודחינן דגם בפצוע דכה מצינו שמאכיל במקום אחר אביי אמר הואיל ומאכילה בלא ידעה רבא אמר הואיל ומאכיל בעבדיו ושפחותיו (שם נ"ז א') וע"ש תוס' אתמר רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות (שם ב') ע"ש רש"י ותוס' נידון בעי' דפצוע דכה בבת גרים עי' גמ' שם בביאור הענין אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כו' עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה (שם במשנה) ואעפ"י שהיא אינה אוכלת דהא חללה היא ופסולה לתרומה מ"מ עבדי צאן ברזל אוכלין בתרומה ופרכינן שם ועבדי מלוג לא יאכלו בתרומה אמאי להוי כקנינו שקנה קנין כו' ומתרצינן כל שאינו אוכל אינו מאכיל והרי ערל וכל הטמאין שאינן אוכלין ומאכילין התם פומייהו כאיב

להו כו' וע"ש רבא אמר מדאורייתא מיכל אכלי ורבנן הוא דגזרו כו' שם בגמ' עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה אוכלין בתרומה (גיטין י"ב ב') הכהן רשאי להאכיל תרומה לבהמתו אלא משום איסור איבוד תרומה כמוש"ל פ' י"ב פסוק ד' ד"ה בכל קודש לא תגע אינו מותר להאכיל לבהמה רק דברים שאינם ראוין לאדם רק ע"י הדחק כגון כרשיני תרומה כדאיתא (תרומות פי"א מ"ט) ועי' (מע"ש פ"ב מ"ג) ומש"ש בספרי עוד"ד אבעי' להו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל כו' (גיטין מ"ב ב') פירש"י כגון מקדיש עבדו מפקיר עבדו שיתבאר בסדר בהר מי שחציו עבד וחציו בן חורין דכופין אח רבו לשחררו כדאיתא (גיטין מ"א א') ובכ"ד ובביאור כוונתו בהא דחציו עבד אין לומר דהיינו לענין לכתחילה דוודאי זה בלתי אפשר ועי' (שם א') דאיסורא לא קאמרינן אלא נ"ל דהיינו לענין דיעבד דכיון דחציו לאו בר חיובא הוא ליכא ביה לא מלקות ולא קרבן ולא חומש וצ"ע למה לא הזכיר רש"י ג"כ יוצא בשן ועין למ"ד צריך גט שחרור (גיטין שם ב') ובתוס' שם הקשו דהא במס' (כריתות כ"ד ב') איתא דלר"ל מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ותי' דבעי' זו דלא כר"ל או דהכא איירי' בחציו עבד כו' ושאני מהנ"ל אשת כהן ועבד כהן כמו שאוכלין בתרומה כמו כן אוכלין בחזה ושוק (זבחים נ"ה א') הובא לעיל פ' ז' פסוק ל"ד ע"ש דין אלמנה וגרושה דכהן יתבאר להלן:

(יב)

ובת כהן כי תהיה לאיש זר גו' שני ענינים נכללו בלאו זה א) שאם תבעל לאסור לה ותעשה זונה וחללה כו' הרי היא אסורה לאכול בתרומה לעולם כדין כל חלל שהחלל כזר לכל דבר וכבר נתבאר כל זה בפ' כ"א פסוק ז' ע"ש ב) בת כהן שנשאת לישראל כ"ז שהיא תחת בעלה ה"ה כזרה ודינה לאחר מיתת בעלה או כשגירשה יתבאר להלן אכלה תרומה בעודה תחת בעלה לענין מיתה באכלה במזיד צ"ע אי אמרינן בזה אהדרה לאיסורה כמו בפסולי המוקדשין שנפדו (בכורות ט"ו) יעי' תוס' (עבודת כוכבים ס"ז ב') ד"ה א"ר יוחנן ונראה כיון דלענין שוגג אין דינה כזר גמור כמוש"ל פסיק י"ד א"כ לא אמרינן בזה אהדרי' לאיסוריה ב"כ שנשאת לישראל והכניסה לו עבדים בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אלו לא יאכלו בתרומה ((יבמות ס"ו א') במשנה:

(יג)

ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה גו'. בין זרע ובין זרע זרעה בין זרע כשר בין זרע פסול (קדושין ד' א') בין ע"י נשואין בין ע"י זנות כן מתבאר מהמשנה (יבמות ס"ט א' ב') וכשם שזרע בת כהן מישראל פוסלה כן זרע בת ישראל מכהן מאכילה (נדה מ"ד א') מקרא דויליד ביתו גו' בין זרע בין זרע זרעו בין כשר בין פסול בין ע"י נשואין בין ע"י זנות כן מתבאר מהמשנה (יבמות שם) ממזר פעמים שמאכיל כיצד בת ישראל

שנשאת לכהן או שנבעלה לכהן וילדה ממנו בת ואותה הבת נבעלה לחייבי כריתות או מיתת ב"ד וילדה ולד ומתה הרי זרע זרעה ממזר ומאכיל את אה אמו וכן אם ילדה בן והבן הוליד באיסור כהן גדול פעמים שפוסל כיצד בת כהן שנשאת או נבעלה לישראל וילדה בת והבת נשאת לכהן וילדה בן הרי זה הבן עומד ומשמש בכ"ג ופוסל את אמו מן התרומה שם במשנה בשינוי לשון ונידון מה שקשה אהא דממזר מאכיל אהא דאמרינן (שם ס"ו א') כל שאינו אוכל אינו מאכיל כמוש"ל פסיק י"א עי' גמ' שם שהקשו זאת ואמר רבינא דה"ק שם קנין שאינו אוכל אינו מאכיל מצינו שזרע פוסל לבת ישראל והיינו שכבר יש לה זרע מכהן דאכלה תרומה בשבילו ע"ש ס"ח ב' העובר והיבם כו' פוסלין ולא מאכילין (יבמות ס"ז ב') במשנה. העובר אי בת כהן לישראל הוא פסול לה בנעוריה פרט למעוברת אי בת ישראל לכהן הוא אינו מאכיל ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל שם בגמ' ומיהו קודם ארבעים יום אינו פוסל (יבמות ס"ט א') בגמ' ונראה דנקבה אינה פוסלת עד שמונים יום לדברי ר' ישמעאל (נדה ל' ב') ורק לכתחילה אסירה לאחר ארבעים יום משום ספק זכר אף לר' ישמעאל ועי' גמ' (יבמות שם) היבם אי בת כהן לישראל הוא פסול לה ושבה אל בית אבי' פרט לשומרת יבם אי בת ישראל לכהן הוא אינו מאכיל קנין כספו אמר רחמנא והא קנין דאחיו הוא (שם ס"ז ב') וכתבו התוס' שם בשם ר"ת דאסמכתא בעלמא היא אבל מה"ת יבם מאכיל ע"ש בת ישראל שנשאת לכהן ומת הניח בנים אלו ואלו אוכלין פי' בין עבדי נכסי מלוג ובין עבדי צאן ברזל אוכלין הניחה מעוברת אלו ואלו אין אוכלין הניח בנים והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלים כדרך שהיא אוכלת עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקי של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי ר"י בר"י אומר כי' לא הבאתי דבריו משום דהן הן דברי ר' יוסי לפי מסקנת הש"ס רשב"י אומר זכרים יאכלו כולן נקבות לא יאכלו שמא ימצא עובר זכר ואין לו לבנות במקום הבן כלום (יבמות ס"ז א') מאי איריא שמא ימצא עובר זכר תיפוק ליה דנקבה נמי פסלה חדא ועוד קאמר כו' זכרים יאכלו והאיכא עובר קסבר אין חוששין למיעוטא דרוב נקבות ומפילות ואב"א לעולם קסבר חוששין למיעיטא דעבדינן ליה תקנתא כדר"נ דאמר ר"נ אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובורר להם חלק יפה כו' וה"נ בוררין להעובר שאר נכסים בחלקי ולפי"ז א"ש הא דהוצרך רשב"י לטעמא דשמא ימצא עובר זכר (יבמות ס"ז א' ב') אמרו לי לר' יוסי מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן בת כהן לכהן מהו אמר להן זו שמעתי וזו לא שמעתי (שם א') ומקום הספק שבזה הוא דאי טעמי' דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל אין נ"מ בין בת ישראל לבת כהן אבל אי טעמי'

דר' יוסי משום דעובר במעי זרה זר הוא בבת כהן אין הדין כן (גמ' שם) א"ר יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יוסי אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים משום בנים אין לו בנים אוכלין משום אחין אין לו אחין אוכלין משום משפחה כולה שם ומפורש שם טעמייהו דעובר לית לי' שום זכי' אף בירושה דאתי ממילא עי' (ב"ב קמ"א ב') תינוק בן יום אחד כו' מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה (נדה מ"ג ב') במשנה מאי איריא בן יום א' אפילו עובר נמי פי' דהא עובר נמי פוסל את אמו כדאיתא (יבמות ס"ז א') כמי שכתבתי לעיל א"ר ששת הכא במאי עסקינן בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ויש לו תינוק בן יום א' כו' מן הגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה מכיון שהוא חלל ופסול לתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום א' אין עובר לא (שם מ"ד א') וטעמא דמלתא דעובר לא נראה לפו"ר משום דעובר לית ליה זכיה (שם) והקשו בתוס' למה ליה ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה שיש לו בן ממנה דדווקא בן יום א' אבל עובר לא דאכלי בשביל כל המשפחה יעוד דהא ר"ש ס"ל (ב"ב קמ"ב) דעובר קינה ותי' דטעמיה דרב ששת דעובר אינו פוסל בכה"ג היינו דאע"ג דעובר אית ליה זכיה מ"מ כיון דיש לו בן כשר ה"ל בן חלל מיעוטא לגבי נקבות ומפילות ולמיעוטא לא חיישינן אבל אי לית לי' בן כשר ה"נ ולד קיימא רובא ולא היו אוכלין מחמת שהוא חלל בת ישראל שניסת לכהן תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה ניסת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר ניסת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר מת ולה הימני בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר מת בנה מישראל תאכל במעשר מת בנה מלוי תאכל בתרומה מת בנה מכהן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר בת כהן שניסת לישראל לא תאכל בתרומה מת ולה הימני בן לא תאכל בתרומה ניסת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר ניסת לכהן תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה מת בנה מכהן נא תאכל בתרומה מת בנה מנוי לא תאכל במעשר מת בנה מישראל חוזרת לבית אביה כו' (יבמות פ"ו ב' פ"ז א' במשנה):

שם ושבה אל בית אביה כנעוריה. ת"ר כשהוא חוזרת חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק (יבמות פ"ז א') א"ר אדא בר אהבה תנא כשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק בשביל בנה פירש"י בת ישראל שילדה מכהן ונשאת אח"כ לישראל ומת שהיא חוזרת לאכול בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק (שם):

שם וכל זר לא יאכל בו עי' (יבמות ס"ח ב'):

(יד)
ואיש כי יאכל קדש בשגגה גו' הזיד בלאו ושגג במיתה עמש"ל פ"ד פסוק כ"ז ד"ה אחת ממצות ה' שיעור החומש אם מלגיו אם מלבר עי' מש"ל פ"ה פסיק ט"ז ד"ה וחמישיתו (ב"מ נ"ד) ע"ש האוכל תרומה במזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חונין ואם רצה הכהן למחול מוחל (תרומות פ"ז מ"א) ופשיט הוא דמשלם בכסף ובשוה כסף ויש לבאר בזה מנידון הא דקיי"ל בכ"ד קם ליה בדרבה מיניה הנה כשנטל בעצמו ליכא למפטרי' משום קם ליה בדרבה מיניה דאמר ר"ח מודה ר' נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב (כתובות ל' ב') וע"ש (ל"א א') מיהו אם סביר שהוא שלו שהיה לו ג"כ תרומה שגבה בחיבו וכה"ג אינו נעשה גזלן בשוגג והא דלא מוקמינן נ"מ דאביי ורבא (כתיבות ל' ב') בכה"ג משום דזה לא שכיח כלל שידע שהיא תרומה ויסביר שהיא שלי ולפי"ז א"ש סוגיא דפסחים (ל"ב א') אף בלא תחב לו חבירו בידע שהיא תרומה וידע שאינה שלו כמו"ש (פסחים שם) בספרי עוד"ד ואם תחב לו חבירו בבית הבליעה ומצי לאהדורי ע"י הדחק דבכה"ג לא מחייב רק בשעת בליעה כדאיתא (כתובות שם) עמש"ל פ"ה פסוק ט"ו ד"ה בשגגה מיהו במעילה אין לחלק בזה דהתם כיין דאגבי' מתחייב ג"כ במעילה האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך כו' משלם חומשה וחומש חומשה אינו משלם תרומה אלא חילין מתוקנים והם נעשים תרומה והתשלומין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מיחל (תרומות פ"ו מ"א) נידון דין סיכה עמש"ל פסוק י' חומש חומשה אם אכל אח"כ את החומש משלם עליו חומש אינו משלם כו' אלא חולין מתוקנים כמו הקרן כן החומש אין משלם אלא חולין מתוקנים בעי' (ב"מ נ"ד א') ואפשט כמו"ש וצ"ע לפי ענ"ד מאי מספקא להו הא קתני וחומש חומשה ויש ליישב והן נעשין תרומה פליגי בירושלמי אם היינו משעת הפרשה או משעת נתינה בירושלמי איתא תניא תשלומי תרומה כו' ואין משלמין עליהן קרן וחומש ותו איתא שם אר"ז אר"ח תשלומי תרומה הרי היא כתרומה לכ"ד אלא שגידוליהם חולין וצע"ג והתשלומין תרומה צ"ע לפי ענ"ד הא כבר תנא והן נעשין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוחל דהתשלומין כפרה הן אין משלמין מן הלקט מן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו שאין הקדש פודה את הקדש דברי ר"מ וחכמים מתירין באלו (תרומות פ"ו מ"ה) רא"א משלמין ממין על שאינו מינו ובלבד שישלם מן היפה על הרעה רעק"א אין משלמין אלא ממין על מינו כו' (שם מ"ו) ת"ר האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא

בו שוה פרוטה (פסחים ל"ב ב') ומסקינן שם בגמ' דלאבא שאול אם יש בי ש"פ אעפ"י שאין בו כזית משלם קרן וחומש ולדברי ת"ק כזית אף שאין בו ש"פ משלם קרן וחומש אבל ש"פ ואין בו כזית אינו משלם אלא קרן וכשאין בה כזית ואינה ש"פ אפילו קרן אינו משלם כן מתבאר שם מהסוגיא כשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייתה בכזית רמב"ם מהתוספתא אבעי' להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כל היכא דמעיקרא שויא ד' זוזי ולבסוף שויא זוזא לא תבעי לך דוודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה כי תבעי לך דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי מאי לפי מדה משלם גריווא אכיל גריווא משלם או דלמא לפי דמים משלם בזוזא אכל בזיזא משלם (פסחים ל"ב א') ומסקינן שם דתנאי פליגי בהא בתוס' רעק"א במס' תרומות פ"ו מ"ד כתב דמהא דלא משכחינן נ"מ בזה רק באייקר מוכח דבלא אייקר לפי מדה משלם אף את"ל דבאייקר לפי דמים משלם אעפ"י שדמי תרומה פחותין משל חולין דבעינן שהחולין שנותן יהיו דמי תרומה לאחר שיתהוו תרומה ולפי ענ"ד גם בלא זה אין סברא כלל שהכהן יפסיד מהקרן אף שהחומש משלימו וגם דלפעמים שגם החומש לא ישלימו כגון שדמי תרומה פחותין משל חילין יותר מחומש שלהן ועי' תרומות פ"ו מ"ג) ויובא להלן בתוס' הנ"ל ובגליון הש"ס הקשה הא אף בהוזל איכא נ"מ דאי לפי מדה משלם המותר חולין ויכול לשלם במעות והכהן יכיל למחול כיון דרק משום גזלן אתינן עליו ולפי ענ"ד נ"ל דאנן הכי קאמרינן דלא יהא כח הקדש קל מהדיוט אבל הא פשיטא דהתשלומין כולן חד דינא להו התרומה ותרומת מעשר כו' והחלה והבכורים מצטרפין זע"ז לאסור ולחייב עליהן את החומש (מעילה ט"ו ב') תרומה טמאה משלמין עליה קרן וחומש (תרומות פ"י מ"א) בשינוי לשון וביאור זה למ"ד לפי מדה משלם ה"נ לפי מדה משלם מיהו יכול לשלם לו חולין טמאין באותה המדה שאכל כדאיתא (גיטין נ"ד א') אכל תרומה טמאה משלם כל דהו עי' פירש"י שם ולמ"ד לפי דמים משלם משלם דמי עצים ושמן להדלקה ולפיכך תרומת חותים וענבים שנטמאו שאינם ראויין להסקה ולהדלקה פטור (פסחים שם) האוכל תרומת חמץ בפסח עי' (פסחים ל"ב א') ועי' תוס' (שם כ"ט א') ד"ה מאן י"א כו' ומש"ש ד"ה ר"נ בה"ק היא ומדובר שם א) אי חשיבא אכילה כיון דה"ל אכילת איסור בשוגג בזולת איסור התרומה דחיובה בכך דאכילת איסור בשוגג לא חשיבא אכילה כדמוכח (בכורות ל"ז) ויוזכר ג"כ להלן ב) אי ה"ל ממון כהן ג) אי מהני סברא דקם ליה בדרבה מיניה לפטור מכפרה דתשלומי תרומה ה"ל כפרה כמוש"ל ועמש"ל פרשה י"ז פסיק ג' בדיני שחוטי חוץ בשחט קדשים בחוץ לעבודת כוכבים ועמש"ל פרשה ד' פסוק כ"ח ד"ה והביא ויתבאר

אי"ה במהדורא תנינא א"ר ירמיה אר"ל זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש כי יאכל פרט למזיק (יומא פ' ב' ועמש"ל פ"ג פסוק י"ז אמר ר' ירמיה אר"י זר שכוסס שעורים של תרומה משלם קרן ואינו משלם חומש כי יאכל פרט למזיק אמר רב שיזבי א"ר יוחנן זר שבלע שזופין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם קרן וחומש שני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד (יומא שם פ"א א') המאכיל את בניו הקטנים ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים האוכל תרומת חוץ לארץ פי' שהיא מדרבנן האוכל פחות מכזית תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חולין אם רצה הכהן למחול מוחל (תרומות פ"ג מ"ג) המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה הוא משלם את הקרן והן משלמין את החומש דברי ר"מ וחכ"א הן משלמין קרן וחומש והוא משלם להן דמי סעודתן (שם פ"ו מ"ג) מדברי הרמב"ם בהל' תרומות בענין זה נתבאר דלמ"ד לפי דמים משלם הרי הוא משלם קרן דמי תרומה בחולין לפי דמי החולין וכבר כתבתי מקודם דא"א לומר שהכהן יפסיד מהקרן שלו ע"כ נראה לפי ענ"ד דלר"מ וודאי דהבעה"ב משלם קרן דמי חולין שלא יפסיד הכהן מקרן דמי התרומה כלום לאחר התשלומין ובפי' דמי סעודתן דחכמים פי' א) דהיינו רק דמי תרומה דהיינו דמי מה שאכלו פי' ב) דגם לחכמים משלם להם דמי חולין דהיינו כפי הקרן שהם צריכין לשלם אלא דאינו מחוייב לשלם חולין מתוקנים אלא דסגי ליה בדמי חולין מתוקנים ובטעמא דמלתא דבעה"ב משלם דמי חולין מתוקנים לפי' זה לכו"ע ולפי' הא' לר"מ יש לומר א) דכיון דלאו דידיה האכיל ה"ל כמו שלא נתן להם שום סעודה ולכך צריך לשלם להם דמי חולין ב משים דאכילת תרומה ל"ה אכילה כלל דנפשו של אדם חותה מאכילת איסור ועי' (בכורות ל"ז א') וה"ל כמו שלא אכלו וחייב ליתן להם חילין או דמי חולין ואע"ג דלענין חיוב תשלומי קרן וחומש הוה לה אכילה היינו משום דבהכי חייבו רחמנא ובספרי עוד"ד הארכתי בזה קצת וביארתי שם דבירושלמי פליגי ר' יוחנן ור"ל דר"י ס"ל כפי' הא' ור"ל ס"ל כפי' הב' אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאין סומכוס אומר משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכ"א בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין (יבמות צ' א' גיטין נ"ד א') הא דחוזר ומשלם לר"מ במזיד ולחכמים בין בשוגג בין במזיד היינו מדרבנן משום קנסא (שם) והא דתשלומיו תשלומין מן התירה למאן דאמר לפי דמים משלם היינו כששילם חולין טמאים כל כך שיהיו שוין כשיתהוו תרומה טמאה כשיעור מה שהיה שוה התרומה טהורה שאכל (תוס' שם) נפלה לו תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ובע"ח שגבה תרומה בחובו כי' ואכלה משלמין קרן וחומש לכהן והכהן

נותן לו דמי התרומה שלו שאכלה (תוספתא פ"ו דתרומות) גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ ירשו ר' יוחנן אמר משלם לשבט רל"א משלם לעצמו (ירושלמי שם) והיינו דמשלם לכהן והכהן משלם לו דמיה הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה אכלה משלם ב' קרנים וחומש פי' חומש אחד קרן וחומש מן החולין וקרן דמי תרומה (תרומות כ"ו מ"ד) בת כהן שנשאת לישראל ואח"כ אכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש כי' נשאת לאחד מכל הפסולין משלמת קרן וחומש כו' דברי ר"מ וחכ"א זו וזו משלמת את הקרן ואין משלמת את החומש כו' (תרומות פ"ז מ"ב) האשה שהיתה אוכלת בתרומה באו ואמרו לה מת בעליך כו' וכן העבד כו' וא"ל מת רבך אי מכרך לישראל כו' וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע לו שהוא בן גרושה וחלוצה ר' אלעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר (תרומות פ"ח מ"א) טעמיה דר"י היינו משום דה"ל אנוס ובמס' (פסחים ע"ב) איתא דרב ביבי בר אביי א"ר דאיירי בתרומה בעה"פ דזמנה בהול אי נמי שאני אכילת תרומה דאקרי עבודה ועבודה דחלל רחמנא אכשריה וצ"ע לפי' התוס' השני תינח בן גרושה וחלוצה אשה ועבד מאי טעמא ונ"ל דאשה ועבד חשיבי אנוסין טפי שאם לא יסמכו על חזקתן כמעט שלא יוכלו לאכול תרומה כלל וא"א להם להחמיר ועמ"ש מזה בספרי עוד"ד וכולן שהיתה תרומה בתוך פיהם רא"א יבלעו ר' יהושע אומר יפלטו אמרו לו נטמאת נטמאה התרומה רא"א יבלע ריי"א יפלוט טמא היית טמאה היתה התרומה או נודע שהוא טבל כו' או שטעם טעם פשפוש לתוך פיו ה"ז יפלוט (תרומות פ"ח מ"ב) ותשמע להדיא דבהני בתרייתא לא פליג ר"א וטעמא דמלתא דלא אמר ר"א יבלע רק בהתחיל בהיתר ובירושלמי איתא תני רבי נתן אומר לא שהיה רא"א משום דהתחיל בהיתר אלא שהיה רא"א הלעוס כבלוע אף בשבת בפסח ביוה"כ בנזיר בנבילה בטריפה בשקצים ורמשים ולפי"ז גם בטמא היית טמאה היתה התרומה ג"כ יבלע לר"א:

(טו)

ולא יחללו את קדשי בני ישראל גו' האוכל את הטבל במיתה מנלן כו' דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' בעתידים לתרום הכתוב מדבר ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה כו' (סנהדרין פ"ג א') תניא ר' יוסי אומר יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנ מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך גו' מה שעריך האמור להלן מעשר עני אף שעריך האמור כהן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל (יבמות פ"ו א' מכות ט"ז ב') אמר

רב יוסף כתנאי רא"א א"צ לקרות את השם על מעשר עני של דמאי וחכ"א קורא את השם וא"צ להפריש מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס וודאי טובלו ומ"ס ודאי אינו טובלו א"ל אביי א"ה אדמיפלגי בדמאי לפלגי בוודאי אלא דכו"ע וודאי טובלו והכא בהא קמיפלגי מ"ס לא נחשדו ע"ה על מעשר אני כיון דממונא הוא אפרושי מפרשי ורבנן סברי כיון דטריחא ליה מלתא לא מפריש (מכות ט"ז ב' י"ז א') ובמס' (נדרים פ"ד ב') איתא רא"ס לא נחשדו ע"ה על מ"ע כיון דאלו מפקיר נכסי' כו' לית ליה פסידא ורבנן סברי נכסי' לא מפקיר אינש מיהו מכ"ז עדיין לא שמענו רק לאו למלקות ולענין מיתה איתא (יבמות פ"ו א') שם דרבנן דר"מ דרשי מקרא דכתיב (במדבר י"ח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מה תרונה טובלת אף מעשר ראשון טובל והיינו למיתה דלאו למלקות ידעינן בלא"ה כנ"ל והתוס' שם ד"ה אי מהתם נסופקו בטבל למעשר עני אי איכא מיתה והרמב"ם והראב"ד הסכימו דליכא מיתה ובספר הנפלא ש"א בהל' חמץ ומצה כתב דלהרמב"ם אף טבל למעשר שני אין בו מיתה הטבל אסור בהנאה של כילוי פשוט בכ"ד דמשנתמרח אינו מאכיל לבהמה ועי' ספ"ק דדמאי ומשמע דאף כהן אסור בזה ופשוט דאין בזה מיתה ועי' תוס' (פסחים ו' א') ד"ה כדי שתהא בהמתו אוכלת (ל"ג ב') ד"ה א"ק ראשית דמשמע שם דהיינו מה"ת מיהו להר"ש בסוף מס' תרומות הבאתיו לעיל פסוק יו"ד דזר אינו אסור בהנאה של כילוי בתרומה רק מדרבנן צ"ע בטבל ועי' מ"ל בפ"ב מהל' תרומות אין מדליקין בטבל טמא בחול (שבת כ"ו א') ומוכח שם דאין כהן אסור בזה וע"ש:

(יח)

לכל נדריהם ולכל נדבותם גו' איזהו נדר אומר הרי עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו עולה מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו אין חייבין באחריותן (קנים פ"א מ"א) ובמס' (חולין קל"ט א' הגי' מתו נגנבו או שאבדו שור זה עולה בית זה קרבן פירש"י לבדה"ב וכן מוכח להדיא (חונין שם) מת השור ונפל הבית פטור מלשלם שור זה עלי עולה בית זה עלי קרבן מת השור ונפל הבית חייב לשלם (ערכין כ' ב') במשנה אר"ח בר' ל"ש אלא דאמר דמי שור זה עלי פי' התוס' דבכה"ג לא דמי למקדיש זכר לדמיו (תמורה י"ט) והלכך לא קדיש בקדושת הגוף אבל אמר שור זה עלי עולה כיון דאמר זה ומת אינו חייב באחריותו על להביאו קאמר (שם בגמ') וע"ש תוס' ובמס' חולין שם איתא דר"נ ס"ל דבאמר דבר זה עלי קרבן לבדה"ב דווקא בבית ונפל וכה"ג דליתנייהו בעולם חייב באחריותו אבל בנגנב ונאבד פטור מאחריות דכל היכא דאתיה בי גזא דרחמנא איתיה והא דתנן במס' קנים כנ"ל

דבאמר הרי עלי נגנבו ואבדו חייב באחריותן היינו בקדשי מזבח דמחוסרין הקרבה ור' יוחנן ס"ל אע"ג דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה מ"מ כיון דאמר ה"ז עלי מחייב ג"כ באחריות דגניבה ואבידה ועמש"ל פרשה כ"ז פסוק ט':

(כ)
כל אשר בו מום לא תקריבו ת"ר כל אשר בו מום לא תקריבו מה ת"ל אם בלא תשחטו הרי כבר אמור למטה אלא מה ת"ל בל תקריבו בל תקדישו מכאן אמרו המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום חמש שמות משום בל תקריבו בל תשחטו בל תזרקו בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו ר' יוסי בר"י אומר אף קבלת הדם (תמורה וא"ו ב') וע"ש (ז' ב') דאני ס"ל דבל תקטירו כולו ובל תקטירו מקצתו הוה ליה לאו שבכללות אמר רבא השתא דאמור טעמא דבעל דלקי משום דבזיא מלתייהו אפילו מקדיש ליה לדמי נסכים נמי לקי (ז' א') ומסקינן דפלוגתא דתנאי היא המקדיש בע"מ למזבח אעפ"י שהוא בל"ת מה שעשה עשוי (תמורה ה' ב') ורבא דס"ל שם כל ל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דריש קרא דלא ירצה ואף בע"מ משנולד דשרוע וקלוט כתיב (תמורה א') ועש"ה ורק לאחר הפדיון יש חילוק בין קדם מומן להקדשן בין קדם הקדשן למומן לענין גיזה ועבודה ושארי דברים (בכורות י"ד א') ועמש"ל פרשה כ"ז פסוק ל"ג בתשלום דיני המקח בזה:

(כא)
כל מום לא יהיה בו תניא מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יתן בו מים מנין שלא יביא דבלה ובצק ויניחנה על האוזן כדי שיבוא כלב ויאכלנה ת"ל כל מום אחד מום ואחד כל מום (בכורות ל"ד א') מטיל מום בבע"מ רמ"ס כל מום לא יהיה בו פי' דאפילו בבע"מ אסור ורבנן סברי תמים יהיה לרצון פי' כשהוא תמים לרצון אז כל מום לא יהיה בו (בכורות שם) ומשמע להדיא שם דר"מ לא דריש מכל מום לגרמא ומודה ר"מ בקדשים שנפדו במומן דאעפ"י שאסורין בגיזה ועבודה מ"מ שרי להטיל בהם מום שם בגמ' אחוזת הדם בענין שאם לא יקיזו לו דם ימות הוה מום ופליגי ר"מ ורבנן שם בבכור שאחזו דם אם רשאי להקיז לו דם במקום שבוודאי עושה בו מום בבכור אעפ"י שא"צ פדיון מ"מ חמיר מקדשים שנפדו כדאיתא (בכורות י"ד א') ואע"ג דבכור שהומם מותר לשוחטו מה"ת אף בלא התרת חכם כדמוכח להדיא (שם כ"ח א') מ"מ להטיל בו מום אסור מה"ת לר"מ ובביאור בע"מ שנחלקו בו ר"מ ורבנן לענין אי שרי להטיל בו מים אחר יש לומר דעד כאן לא פליגי רק בבע"מ קבוע דמוכח להדיא שם דאף בבע"מ קבוע איסר ר"מ אבל בבע"מ עובר אפילו רבנן מודו דאסור ולפי"ז בכור שאחזו דם דפליגי בו ר"מ ורבנן ע"כ צ"ל דהיינו וודאי בע"מ קבוע ולפי"ז וודאי א"א לומר דרבנן מתירין אף

בענין שיוכל להתרפאות ע"י הקזה במקום שאינו עושה בו מום דזה וודאי לא הוה רק מום עובר אנא וודאי צ"ל דהיינו בענין שאם לא יקיזו לו במקום שעושה בו מום ימות ובזה י"ל דה"ל מום קבוע כיון שא"א שיתרפא מזה רק ע"י מים ולפי"ז הא דר"מ אוסר היינו רק להקיז כשאינו רוצה לשוחטו אבל לשוחטו מודה דמותר וקושיית התוס' (שם ל"ד א') ד"ה אילימא דלשחטיה על המום דאחוזת הדם לפי ענ"ד אינו קושיא כמו"ש ומה שכתבו התוס' שם בתי' הא' דמדרבנן אסור לשוחטו משום דנראה כתם אינו נראה לפי ענ"ד דא"כ אין שרי לעשות בו מום לרבנן מיהו י"ל ג"כ כמו"ש התוס' שם בתי' הב' וכמו"ש הרא"ש שם דמאן דמתיר אף בבע"מ עובר מתיר ונ"ל דלרבנן דר"ש (זבחים קי"ב ב') דס"ל דבעל מום עובר אינו עובר על שחיטתו בחוץ כלום מסתברא דהכי נמי הדין כן לענין הטלת מום ורק לר"ש דס"ל שם דהוה בל"ת יש לדון בענין זה ולפי"ז י"ל דאחוזת הדם אף בענין שא"א שיתרפא רק ע"י הקזה במקום שעושה בו מום ל"ה רק מום עובר מיהו אף לפי"ז אין לומר דרבנן מתירין להקיז אף במקום שעושה בו מום אף בענין שיכול להתרפאות ע"י הקזה במקום שאין עושה בו מום דמדרבנן וודאי אסור להטיל מום קבוע בבע"מ עובר כמו"ש הרא"ש שם עוד איתא בבכורות שם פלוגתא דר' יהודה ור"ש בענין הטלת מום בענין שאינו מתכוין ובענין אם רשאי לשחוט אותו על אותו המום ואין כאן מקום ביתורם בעו במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר שוינן קרבין מהו (תמורה כ"א א') וע"ש נידון תשיעי של מעשר בהמה ועי' בסוף סדר בחוקותי אין מקדישן ואין מחרימין ואין מעריכין בזה"ז ואם הקדיש והחרים והעריך בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח איזה הוא עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה כו' (עבודת כוכבים י"ג ב') ואע"ג דעיקור דעבודת כוכבים היינו מנשר פרסיתיה הכא שאני משום בזיון קדשים (גמ' שם ונשחטי' משחט אתי בהו לידי תקלה ולשוויה גיסטרא אמר אביי אמר קרא ונתצתם גו' לא תעשון כן לה' אלהיכם רבא אמר מפני שנראה כמטיל מים בקדשים נראה מים מעליא הוא ה"מ בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה ולהוי כמטיל מום בבע"מ דאע"ג דלא חזי להקרבה אסר בע"מ נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי (שם) ובביאור כ"ז שיטה א) היא שיטת רש"י דבקדשי בדק הבית איירי דגזרה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח אבל קדשי מזבח והי דאינו חייב עליהם משום שחוטי חוץ כמוש"ל פרשה י"ז פסוק ג' ע"ש מ"מ להטיל בהם מום אסיר מה"ת אתו בזמן שבהמ"ק קיים שיטה ב) היא שיטת התוס' שם ובמס' (זבחים נ"ט א' ב') ובמס' (בכורות ל"ג ב') ד"ה בע"מ דאף קדושת מזבח דבזמה"ז נהי' דקדושה

חלה עליהם לאוסרן בהנאה להדיוט מ"מ מן התורה מותר לאבדם ולעשות בהם מום כיון דאינם ראויין למזבח לא עכשיו ולא בשעת הקדשן וצ"ל דמ"מ מה שאינם ראויין למזבח לא חשיבא מום לפדות עי"ז דהכא משמע להדיא דנא מצי למפרקינהו בלא מום ולפי"ז בכור לזמה"ז אע"ג דוודאי אסור לשוחטו מה"ת בלא מום כמו"ש כל הפוסקים בזולת הרמב"ם ואם שחטו בלא מום אסור מה"ת בהנאה כדין קדשים שנשחטו בזמה"ז דאע"ג דאינו עובר עליהן משום שחוטי חוץ מ"מ פשוט דאסורין בהנאה כמוש"ל פ' י"ז פסוק ג' ואין חילוק בין קדשים דצריכי פדיון במומן לבכור דא"צ פדיון במומו מ"ו לעשות בו מום ולשוחטו אח"כ מותר מה"ת ומ"מ מדרבנן אף לגרום לו מום אסור ואם גרם לו מום אסו לשוחטו עליו כדאיתא (בכורות ל"ד א') ומשמע להדיא דהיינו אף בזמה"ז ונראה ברור אי ענ"ד דאף בספק בכור אין להקל כלל בזה:

(כב)

או חרוץ. ריס של עיניו שניקב פגם ושנסדק שפתו שניקבה שנפגמה ושנסדקה כו' (ת"כ) ופי' חרוץ הוא מלשין חריץ ויש לתמוה דהא במס' (בכורות מ' א') איתא דלחכמים בעינן חרוץ דומיא דשבור מה שבור במקום עצם אף חרוץ במקום עצם ונ"ל דהיינו בלא נחרץ מעבר לעבר אבל נחרץ מעבר לעבר לכו"ע הוה חרוץ אף שלא במקום עצם הא דתנן במקום עצם בכ"ע הוה מום היינו בניכר מבחוץ כמוש"ל בפרשה כ"א פסוק כ"א והיינו בידו ברגלו אבל נשרה צלע מהגוף ל"ה מום ת"כ ותוספתא ולקמן פסוק כ"ד יתבאר דין מחוסר אבר מבפנים ונ"ל ברור דאף חרוץ במקום עצם דווקא אחר ששהה זמן מרובה דשוב וודאי לא יתרפא אבל כ"ז שאפשר שיתרפא ולא יהיה וכר לא הוה רק מום עובר ואף שא"א שיתרפא רק ע"י רפואות ה"ל מום עובר כמוש"ל פסוק כ"א וכדמוכח (בכורות ל"ח ב' במשנה מ"א א' במשנה):

שם או יבלת היינו כעין חתיכה בולטת אית בה עצם בכל הגוף הוה מום לית בה עצם בכל הגוף לא הוה מום כלל ובעין בשחור היה

מום גמור ובלובן אי לית בה שער ל"ה מום כלל אית בה שער להתיר בכור ולפדות קדשים ל"ה מום לפסול להקרבה הוה מום כן מתבאר מהסוגיא דבכורות מ' ב' ע"ש ונ"ל דצ"ל לפי"ז דהא דתנן (פסחים ס"ה ב') דחתיכת יבלת אינה דוחה שבת משום דה"ל מכשירין והא דתנן (עירובין ק"ג א') דחותכין יבלת במקדש היינו ביש בה עצם ובכל הגוף ועמש"ל פרשה כ"א פסוק י"ט:

(כג)

שרוע עמש"ל פרשה כ"א פסוק י"ח:

שם וקלוט רגליו קלועות כשל חמור (בכורות מ' א'):

שם נדבה תעשה אותו גו' היינו לבדק הבית ובין בנדר ובין בנדבה אבל למזבח ה"ה ככל המומין ואסורין בין בנדר בין בנדבה (תמורה ו' א' ז' ב') ע"ש וביאור פשט הכתוב נ"ל נדבה תעשה אותו היינו דמצינו נדבה שמותר דהיינו לבדק הבית אבל לנדר בכ"ע לא ירצה דאף לבדק הבית אינו יכול לפטור בו נדרו שנדר סתם והא דאיירי בשרוע וקלוט היינו לאשמעינן דאף שרוע יקלוט דה"ל בע"מ מלידה מ"מ רצוין הוא דלא מרצי אבל מקדש קדשי אף למזבח כמוש"ל פסוק כ' ואף לאביי צ"ל ל דאצטריך קרא לבע"מ מלידה:

(כד)

ומעיך וכתות גו' כולן בביצים דברי ר' יהודה בביצים ולא בגיד אימא אף בביצים דברי ר"י ראב"י אומר כולן בגיד ר' יוסי אומר מעוך וכתות אף בביצים נתוק וכרות בגיד אין בביצים לא (בכורות ל"ט ב') וידובר להלן בזה בעי רב אחדבוי בר אמי יש מחוסר אבר מבפנים או אין מחוסר אבר מבפנים למאי אי לבכור פי' לשחוט ע"ז פסח או עור כתיב דהיינו דווקא מומין שבגלוי או לקדשים פי' לפדות ע"ז עורת או שבור כתיב לאשחוטי ולאפרוקי לא אבעיא לן כי כי מבעיא לן לאפסולי מאי תמים יהיה לרצון אמר רחמנא תמים אין חסרין לא או דלמא תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי כו' לימא כתנאי ומעוך וכתות גו' כולן בביצים כו' כנ"ל מאי לאו בהא קמפלגי דמ"ס חסרון מבפנים שמיה חסרון ומ"ס לא שמיה חסרון ותסברא ר' יוסי מאי קסבר אי קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אפילו נתוק וכרות ואי קסבר לא שמי' חסרון אפילו מעוך וכתות נמי אלא הכא במומין שבגלוי קמפלגי ר' יהודה סבר מעוך וכתות הוה מומא דמכווצן פי' וניכר מבחוץ וה"ל מום שבגלוי נתוק יכרות הוה מומא דהא תליין פי' ניכר מבחוץ ר"א ב"י אומר מעוך וכתות ל"ה מומא דמעיקרא נמי זמנין דמכווצן נתוק וכרות ל"ה מומא דמעיקרא נמי זמנין דתליין ור' יוסי סבר מעוך וכתות הוה מומא דהא ליתנייה נתוק וכרות ל"ה מומא דהא איתנייהו (שם א' ב') ויש לעיין איך ס"ד לאוקמי פלוגתא דר' יהודה וראב"י בחסרון מבפנים הא מעיקרא פשיטא לן דעורת אי שבור כתיב דווקא מומין שבגלוי וכן קשיא אהא דר' יוסי גם לפי המסקנא דמשמע דפוסל במעוך וכתות משום חסרון מבפנים וצ"ל לפי ענ"ד דלר' יהודה לפי הס"ד ולר' יוסי לפי המסקנא הני מומי דבביצים היינו לענין לפסול ולא לענין פדיון וקרא דעורת או שבור לפדיון קדשים והא דמעיקרא לא משכח לפסול חסרון מבפנים רק משום תמים יהיה היינו מקמי דאסיק אדעתיה הא דמעוך וכתות אבל לבתר דמסיק אדעתיה הא דמעוך וכתות א"ש לומר דלפדיון בעינן דומיא דעורת ושבור ולמפסל פסלינן אף בחסרון מבפנים וקאי בל"ת מיהו קשה בשלמא לר' יהודה י"ל דהוכרח לאוקמי קרא דמעוך גו'

בביצים דומיא דסיפא דקרא דכתיב ובארצכם גו' אלא לר' יוסי דע"כ סיפא דובארצכם גו' ל"ה דומיא דרישא א"כ מנא ליה לאוקמי מעוך וכתות בביצים למפסל קרבן ולחלק בין פדיון לפסול דלמא הכל בגיד ואף לענין פדיין דהא בלא הכרח מוכח לעיל דאין לחלק ביניהם ונ"ל דצ"ל דר' יוסי חשיב להו ניכר מבחוץ ומ"מ בלא חסרון ס"ל דלא הוה מום על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה אזנו מן הסחוס אבל לא העור נסדקה אעפ"י שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה איזי היא יבשה כל שתנקב ואינה מוציאה טפת דם ר' יוסי בן משולם אומר יבשה שתהא נפרכת (ב כירות ל"ז א' במשנה) הריס של עין שניקב שנפגם שנסדק הרי שהיו בעיניו דק תבלול חלזון נחש עינב (שם נ"ח א' במשנה) ועמש"ל פרשה כ"א פסוק כ' במומי אדם חוורר והמים הקבועין (שם ב' במשנה) ועמש"ל פ' כ"א פסוק י"ח איזה הוא חוורר הקבוע כו' אלו הן מים הקבועין אכל לח ויבש של גשמים כו' ע"ש דדווקא כשלא נתרפא ע"י אלו הרפואות ה"ל קבועין בעי מיניה פנחס אחוה דמר שמואל משמואל אכל ולא אתסי למפרע הוה מומא אי מכאן ולהבא הוה מומא למאי נ"מ למימעל בפדיונו א"א למפרע הוה מומא מעיל ואי מכאן ולהבא הוה מומא לא מעיל קרא עליו שמואל פסחים בזזו בז (ישעיה ל"ג בכורות ל"ט א') ויש לעיין למה לא אמר נ"מ למימעל בהבהמה אחר פדיונה קודם אכילת הרפואות דפסילי המוקדשין שנפדו אע"ג דאסורין בגיזה ועבודה מ"מ מעילה לית בהו כדאיתא (בכורות ט"ו ב') ונ"ל דהיינו דהא דקרא עליו שמואל פסחים בזזו בז כלומר שלא יפה שאל וצ"ע חוטמו שניקב שנפגם ושנסדק שפתו שניקבה שנפגמה ושנסדקה (בכורות ל"ט א' במשנה) ת"ר ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ הרי זה מום מבפנים אינו מום שפתו שניקבה כו' אר"פ תורא ברא דשיפתיה (שם) חוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו הפנימים שנעקרו ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אין בודקין מן התיומת ולפנים ואין לא את התיומת (שם) החוטין נראה דהיינו מושב השנים והחיצונים היינו שבאמצע הפה שנראים יותר לחוץ וע" בביאור כל זה נפגם הזובן פירש"י נרתיק גיד זכר או הערוה של נקבה במוקדשין פי' דאלו בבכור ליכא נקבה נפגל הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק או שראש זנב מפציל נקלף העור הבשר ונשאר העצם מגולה או שיש בשר מחוליא לחוליא מלא אצבע (שם ב') ע"ש גמ' אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו שני ביצים כו' רעק"א מושיבו על עכוזו וממעך אם יש ביצה סופה לצאת מעשה שמיעך ולא יצאה נשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר רע"ק ואסר ר' יוחנן בן נורי (שם מ' א') ע"ש גמ' בעל חמש רגלים או שאין לו אלא ג' ושרגליו קלוטות כשל חמור והשחול והכסול כו' ועמש"ל פרשה כ"א פסוק י"ח ד"ה שרוע א"ר הונא

ל"ש אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טריפה נמי הוה יתיר כנטול דמי קלוטות אר"פ לא תימא דעגילן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אע"ג דסדיקן ת"ר איזה הוא כסול ואיזה הוא שחול שחול שנשמטה ירכו כסול שרגלו אחת בתוך הכסל ורגלו אחת על גבי הכסל תנא השרוע והקלוט שרוע שנשתרבב לו ירכו קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור וסוס (שם מ' א') נשבר עצם ידו ועצם רגלו אעפ"י שאינו ניכר מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד ג' הוסיף אמרו לו לא שמענו אלא את אלו שגלגל עינו עגול כשל אדם פיו דומה כשל חזיר ושניטל רוב המדבר בלשונו ב"ד של אחריהם אמרו ה"ז מום (שם במשנה) אינו ניכר מי הוה מומא אר"פ אינו ניכר מחמת עצמו אבל ניכר מחמת מלאכה ועמש"ל פסיק כ"ב ד"ה או חרוץ עגול כשל אדם היינו בצירא היינו שסביב השחור שניטל רוב המדבר מתניתין ר' יהודה היא דתניא ושניטל רוב הלשון רי"א רוב המדבר של לשונו (שם) מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל ר"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום שם וע"ש בגמ' אוזן הגדי היתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהוא עצם אחד מום כו' ר"ח בן גמליאל אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ושאין בה שלש חוליות ה"ז מום (שם ב') וע"ש בגמ' ר"ח בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעיניו עמש"ל פסוק כ"ב ד"ה או יבלת ושנפגם עצם ידו ורגלו ושנפרק עצמה של פיו עינו אחת גדולה ואחת קטנה אזנו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה רי"א שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחברתה ולא הודו לו חכמים (שם ב') במשנה וע"ש גמ' זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כו' איזה הוא ערקוב שאמרו ר"ח ב"א אומר בערקוב שבאמצע הירך (שם במשנה) על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהם (שם מ"א א') במשנה ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש פי' דפסולין להקרבה ולא במדינה חוורר והמים שאין קבועין חיטין הפנימיות שנפגמו ולא שנעקרו ובעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית זקן חילה ומזוהם ושנעבדה בו עבירה ושהמית אדם עפ"י עד אחד או עפ"י בעלים וטומטום ואנדרוגינוס ר' ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה וחכ"א איני בכור אלא נגזז ונעבד (שם מ"א א' במשנה) בשלמא טומטום במקדש לא פי' בכור טומטום לא ישחוט במקדש דלמא נקבה היא במדינה לא דלמא זכר הוא ולית בי' מומא אלא אנדרוגיניס בשלמא במקדש לא דלמא נקבה היא אלא במדינה נהי נמי דזכר הוא תעשה נקבות חרוץ וישחט עלה אמר אביי כו' חרוץ דומיא דשבור מה שבור במקום עצם אף חרוץ במקום עצם רבא אמר בלא שבור נמי לא מצית אמרת חרוץ במקום בשר הוה מומא כי' (שם בגמ') מיהו ר' ישמעאל ס"ל דחרוץ דמנכר הוה מום אף שלא במקום עצם (גמ' שם) וע"ש בעי רבא טעמי' דר' ישמעאל דמפשט

פשיטא ליה דאנדרוגינוס בכור הוא ומומי עמו או דלמא ספיקי מספקא לי' פי' אי הוה זכר או נקבה ואת"ל קאמר את"ל בכור הוא פי' זכר היא הרי מומו עמו למאי נ"מ למלקי עליה משום גיזה ועבודה אי ומי למיתבי' לכהן (שם מ"א ב') ולא אפשט ומוכח מלשון הנ"ל כפירש"י דר' ישמעאל לא פליג רק אנדרוגינוס וכן הוא בלשון הברייתא שיובא להלן וכן מוכח מהגמ' (שם מ"ב ב') וחכ"א אינו בכור א"ר חסדא מחלוקת באנדרוגינוס פי' דחכמים ס"ל דברי' בפ"ע הוא ואינו קדוש כלל בבכורה כיון דוודאי אינו זכר אבל בטומטום ד"ה ספיקא הוא וקדוש מספק כו' (בכורות מ"א ב') לימא כתנאי ר' אילעאי אומר משום ר' ישמעאל אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו וחכ"א אין קדושה חלה עליו ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש הרי הוא אומר הזכר וכ"מ שנאמר זכר אינו אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס כו' תק"ס פי' חכמים סברי אין קדושה חלה באנדרוגינוס אבל טומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא ואתא ר"ש למימר טומטום ברי' הוא ולא קדוש לא דכו"ע טומטום בברי' לא מספקא זכר ונקבה היא דמספקי מטיל מום במקום זכרות דכו"ע לא פליגי דזכר הוא כי פליגי במטיל מום במקום נקבות מ"ם חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו פי' וזכר הוא ומ"ס פי' ר"ש סבר לא חיישינן פי' וה"ל נקבה וודאית (שם מ"ב א' ב') ונ"ל דלפי"ז צ"ל דקרא דהזכר לא איצטריך רק משום אנדרוגינוס אבל לא לענין טומטום דאין סברא לומר דמקרא הוא דילפינן דהוה יודאי נקבה כדפרכינן (שם מ"א ב') ובכ"ד ואתי קרא למעוטי ספיקא הא דמפרש השתא דפלוגתייהו במטיל מום דרך נקבות נ"ל משום דלפי הסברא הראשונה דטעמי' דר"ש משום ברי' הוא י"ל דבכל טומטום איירי דתנאי קמאי ס"ל דבכ"ע הוה ספק ור"ש ס"ל דבכ"ע הוה ברי' אבל לפי הסברא השני' דר"ש פשיטא לי' דנקבה היא ע"כ במטיל מום במקום נקבות הוא דאיירי דבמטיל מום במקום זכרות א"א לומר דהוה וודאי נקבה והנה לפו"ר היה נראה לומר דלית מאן דפליג אדר"ח דלת"ק דמתניתין ולר' ישמעאל ולחכמים טומטום ספיקא הוא ובהא פליג עלייהו ר"ש אי דס"ל דהוה וודאי נקבה או דס"ל דברי' הוא מיהו בגמ' להלן שם איתא דר' יוחנן ס"ל דלחכמים דמתניתין ג"כ מטיל מום במקום נקבות היה וודאי נקבה יהא דאיכא בין חכמים לר"ש צ"ל דלחכמים קדוש לחטאת ושלמים ולר"ש איני קדוש דברי' הוה ור"א שם ס"ל דלכו"ע מטיל מום במקום נקבות הוה נקבה ופלוגתייהו ת"ק סבר דטומטום המטיל מום במקום זכרות היה זכר בע"מ שאין שוחטין עליו ור' ישמעאל וחכמים ג"כ כת"ק ס"ל בהא ור"ש ס"ל דמטיל מום במקום זכרות בריה הוה וע"ה שם בגמ' תניא כו' יש דברים שהן כמומין ואינן כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים והצומח

והצמם והצמע (בכורות מ"ד א') ע"ש א"ר חסדא כו' נטלו קרנותן וזכרותן עמהן פסולה ואין פודין עליהם נטלו טלפים וזכרותן עמהם פסולין ונפדין עליהם מיתיבי נטלו קרנין וטלפין וזכרותם עמהם פסולין ונפדין עליהם ל"ק הא דאתעקר עקורי פי' שנעקרו עם ראשי הזכרות ונראית גומא בראש הא דאיגום אגומי ודאיגום גגומי פסול ורמינהו פרה שקרניה וטלפי' שחורים יגוד תרגמא זעירי מעלוי זכרותו (שם) ולפי"ז הא דתניא לעיל דעז שאין לה קרנים כשרה היינו או בחסרו מתחילת ברייתן או כשנשאר הזכרות:

שם ובארצכם לא תעשו: מנין לסירוס באדם שאסור ת"ל ובארצכם ל"ת בכם לא תעשו דברי ר"ח (שבת ק"י ב') ופשוט הוא דנוהג אף בחו"ל דהא חובת הגוף הוא שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא פי' התוס' דמבעיא להו בכלבא משום דמתירו פסול למזבח א"ל כל שבארצכם ל"ת (חגיגה י"ד ב') ונוהג אף בעופות כדמוכח מהא דלהלן ומפורש בת"כ סירוס ע"י סם באכילה ושתי' ג"כ אסיר (שבת שם) ופסקו בשו"ע אה"ע סי' ה' סי"ב דמלקות ליכא בזה רק איסור בעלמא וצ"ע לפי ענ"ד והיכא דלא מכוין לסירוס עי' תוס' שבת שם הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסתרס מאליו ול"ד לע"י סם דאסור דאמר רב אשי רמות רוחא הוא דנקיטא לי' (שבת שם) הכל מודים כו' במסרס אחר מסרס שחייב (שבת שם) ובכ"ד ואפילו זקן שאינומוליד אסור משום דלפעמים שחוזר לנערותו ע"י רפואות (שבת שם) אבל בלא"ה לא דמי למסרס אחר מסרס דזקנה לאו סירוס היא (תוס' שם) בנקבות בין דאדם בין דבע"ח פסקו בשו"ע שם סי"א דאסור ואינו לוקה ומשמע דהיינו אף ע"י מעשה בכלי ההולדה ועי' רמב"ם ומ"מ אי איכא איסור סירוס באשה ע"י סם באכילה ושתיה איתא (שבת שם) דתלוי בפלוגתא דר"י ב"ב ורבנן אי אשה חייבת בפו"ר מיהו באיש שכבר קיים פו"ר פשוט ומוכח בכל הסוגיא דשם דאסור מיהו בזקנה ועקרה איתא (שבת שם) דמותר לשתות סם המסרס וצ"ע לפי ענ"ד בנקבות דבע"ח בסם המסרס אבעי' להו מי אמרינן כי אמרינן אמירה לעובד כוכבים שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל כו' באיסור לאו לא או דלמא ל"ש ת"ש דשלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבן ארמאי ומגלחין יתהון מהו שלח לי' הערמה אתעבד בהו אערימו עלייהו ויזדבנין אר"פ בני מערבא ס"ל כר' חדקא דאמר בני נח מצווין על הסירוס וקא עברי משום ולפני עור גו' (ב"מ צ' א' ב') ע"ש ועי' מש"ל בענין כלאי זרעים ע"י עובד כוכבים:

(כה)

ומיד בן נכר גו' עי' (תמורה ז' א'):

(כז)
ומיום השמיני גו' ירצה גו' ר' אפוטריקי רמי כתיב והיה שבעת ימים גו' הא לילה כשר וכתיב ומיום השמיני גו' הא לילה לא חזי הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה (זבחים י"ב א') לילה לקדושה כתבו התוס' (בכורות כ"א ב') ד"ה אף מחוסר זמן כו' דאף ר"ש דאמר שם דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר וחלה עליו קדושת מעשר מודה דבכל הקדושות אין הקדש חל קודם ליל שמיני כדמוכח מהא דפריך שם ונילף מקדשים ע"ש והקשו בתוס' (זבחים שם) מהא דתרומה ז' דקדושה חלה אעובר בתם במעי תמימה ותי' במס' (תמורה יו"ד ב') דקודם שנולד עדיף טפי ומצי להקדישו ע"ש והתוס' במס' (תמורה י"ט ב') כתבו דרק לכתחילה אסור להקדישו מקודם מיהו בדיעבד קדוש ולפי זה יש לומר בהא דקדושה חלה אעוברין דהיינו בדיעבד ועי' תוס' (זבחים קי"ד ב') ד"ה היתר במה לחבירו אפילו בקים לן דכלו חדשיו מ"מ אסור מקודם יום השמיני להקדישו ולהקריבו (ר"ה וא"ו ב') פשוט הוא דסוף יום הראשון עולה בזה למנין יום שלם דהא הכא לא בעינן מעל"ע כיון דבליל שמיני תליא מלתא וכן מוכח להדיא (שבת קל"ה ב') כדבעינן למימר קמן יום להרצאה כתבו התוס' (זבחים י"ב א') תימא תיפוק לי' מביום צותו דאין מקריבין בלילה (מגילה כ' ב') ותי' דנ"מ לענין אם עלו לא ירדו ולענין במה ע"ש לחולין פשוט דבידוע דכלו לו חדשיו מותר מיד ובאינו ידוע שכלו לו חדשיו כל ששהה שמונת ימים בבהמה יצא מכלל נפל ויכול לשוחטו ליל יום שמיני בלי שום חשש (שבת קל"ה ב' קל"ו א') מיהו אף ששחטו מקודם מותר מה"ת כשלא פיהק לדידן דקיי"ל דאזלינן בכ"ד בתר רובא ורק מדרבנן חיישינן לנפל כמו"ש התוס' שם ונפל לא מהני לי' שחיטה כדאיתא שבת שם ועמ"ש מנידון חשש נפל באדם פרשה כ"א פסוק ב':

שם ירצה גו' מנין לכל הפסולין שבשור ושבשה שהן בלא ירצה ת"ל ושיר ושה שרוע וקלוט גו' לימד על כל הפסולין שבשור ושה שהן בלא ירצה (חולין פ' ב') וס"ל להש"ס שם דאף במחוסר זמן איכא ל"ת ר' זירא אמר הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו עשה מ"ט דא"ק ומיום השמיני והלאה ירצה הא מיום השמיני אין מעיקרא לא לאו הבא מכלל עשה עשה (שם פ"א א') ע"ש ועמש"ל פי"ז פסוק ג' בדיני שחוטי חוץ במחוסר זמן לאפוקי ממה שנראה לפו"ר (זבחים קי"ד ב') דלר"ש חייב בל"ת במחוסר זמן בפנים ע"ש אופני מחוסר זמן א) הא דהכא ב) אותו ואת בנו (חולין פ"א ב' זבחים קי"ב ב') במשנה ג) חובות דשילה הם מחוסרי זמן בגלגל (זבחים קי"ד ב') ע"ש:

(כח)
ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. יום האמור באוא"ב היום הולך אחר הלילה (חולין פ"ג א') שחט א' מהם בתחילת הלילה אסור לשחוט השני עד תחילת

לילה שני שחט א' מהם בסוף היום שוחט את השני בתחילת הלילה אוא"ב נוהג בין בארץ בין בחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשין (חולין ע"ח א') במשנה ואימא בחולין אין במוקדשין לא כתיב ושור וא"ו מוסיף על ענין ראשון (שם בגמ') ולקמן יתבאר דין המוקדשין ואם היינו אליבא דכו"ע בין אוא"ב בין בנו ואותו (שם פ"ב א') נוהג בין באדם אחד בין בשני בני אדם (שם פ"ב א' ב') שני ב"א היינו אחד שחט את הפרה והשני בנה או להיפך (שם בגמ') אוא"ב נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים דאין חוששין לזרע האב חנניא אומר נוהג בין בזכרים בין בנקבות דחוששין לזרע האב (חולין ע"ח ב') ופשוט דהייני רק בידוע דמספק סמכינן ארובא שחט פרה ואח"כ שני בניה סופג שמונים (שם פ"ב א') במשנה ופשוט (שם בגמ') דהיינו אף בהתראה אחת ועמש"ל פרשה כ"א פ"ה ד"ה לא יקרחו גו' שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג את הארבעים שחטה ואת בתה ואת בת בתה סופג שמונים שחטה ואת בת בתה ואח"כ שחט בתה סופג את הארבעים סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים (שם פ"ב א') במשנה השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור משום אוא"ב (שם פ"א ב') במשנה יפשוט שם דהיינו בין בראשון בין בשני השוחט ונמצאת טריפ' השוחט לעבודת כוכבי' השוחט פרת חטאת פי' פרה אדומה שור הנסקל עגלה ערופה ר"ש פיטר דשחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה וחכמים מחייבין (שם פ"א ב') במשנה ובגמ' שם פרכינן פרת חטאת שחיטה שאינה ראוי' היא והתניא רש"א פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והי' לה שעת הכושר כו' הבאתי לעיל פרשה י"א פסיק ל"ד ע"ש א"ר שמן בר אבא אמר ר' יוחנן פרת חטאת אינה משנה עגלה ערופה לאי שחיטה ראוי' היא והתנן נמצא ההורג עד שלא תתערף העגלה תצא ותרעה בעדר פי' אלמא דאינה נאסרת מחיים ומסיק א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן עגלה ערופה אינה משנה ור' ינאי ס"ל משנה דס"ל ירידתה לנחל איתן אוסרתה ועד שלא תערף היינו לאחר ירידתה לנחל איתן דכבר נאסרה מחיים השוחט לעבודת כוכבים היינו בשחט ראשין לעבודת כוכבים ושני לשולחנו אבל שני לעבודת כוכבי' פטור משום דקם ני' בדרבה מיני' כי אתרו בי משום עבודת כיכבים ג"כ וכשלא התרו בו משום עבודת כוכבים רק משים אוא"ב פלוגתא דר"י ור"ל (חולין פ"א ב') בגמ' אמרי במערבא שעיר המשתלח דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ונוהג בו איסור אותו ואת בנו (יומא ס"ד א') וכן עריפת עגלה ערופה זו היא שחיטתה (תוס' שם) והיינו לרבנן אבל לר"ש דבעי שחיטה ראיי' פשוט דמ"מ לא הוה שחיטה ראוי' (תוס' שם) איסור אוא"ב אינו נוהג בהי' יעיף פשוט מכל הסוגיא דחולין ע"ט ב' בכלאים והב"י בטור הביא בזה ברייתא דת"כ ופשיט דאינו נוהג בבהמה טמאה דבבהמה טמאה לא

מהני שחיטה כמוש"ל בסדר שמיני בענין טומאת נבלות ת"ר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי רא"א כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו כוי אין אותו וא"ב נוהג בו (חולין ע"ט ב') א"ר חסדא איזה היא כוי שנחלקו בו ר"א וחכמים הבא מן התייש ומן הצביה היכי דמי אילימא בתייש הבא על הצבי' וילדה וקא שחיט לה ולברה והא אמר רב חסדא ה"מ בהיא צבי' ובנה תייש שפטור שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו אלא בצבי הבא על התיישה וילדה וקא שחיט לה ולברה והאר"ח הכל מודים בהיא תיישה ובנה צבי שחייב שה אמר רחמנא ובנה כל דהו לעולם בתייש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה ור"א סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן פי' א"א לומר שה ואפילו מקצת שה כיון דאין חוששין לזרע האב ואפילו מקצת שה ליכא (שם ע"ט ב') ובביאור זה י"ל א) דלרבנן פשיטא להו דחוששין לזרע האב ולר"א פשיטא לי' דאין חוששין לזרע האב ב) דלרבנן פשיטת נהי דחוששין לזרע האב ור"א מספקא לי' ואינו נוהג דאמר י"ל דהיינו אינו נוהג משום וודאי ג) דלרבנן מספקא להו ומספק קאמרי דנוהג ור"א פשיטא לי' דאין חוששין לזרע האב ובתר הכי מוכחינן משארי דוכתי דלתרווייהו מספקא להו מלתא אי חוששין לזרע האב או לא הלכך פלוגתייהי ע"כ באי אמרינן שה ואפילו מקצת שה או לא ומתוקמא פלוגתייהו בתרי אנפי א) בתייש הבא על הצבי' וילדה בת והבת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה דרבנן סברי שה ואפילו מקצת שה וכיון דמספקא מלתא אי חוששין לזרע האב אסור מספק ור"א ס"ל דשה ולא מקצת שה וא"כ וודאי מותר ב) בצבי הבא על התיישה וילדה בת והבת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה דרבנן סברי שה ואפילו מקצת שה ומלקא נמי לקי ור"א סבר שה ולא מקצת שה והלכך איסורא איכא דלמא אין חוששין לזרע האב וה"ל שה גמור מלקא לא לקי דלמא חוששין לזרע האב וה"ל מקצת שה ור"א ס"ל שה ולא מקצת שה ועי' תוס' ע"ט א' ד"ה אי לימא שתמהו למה לא מוקמינן פלוגתייהו בתייש הבא על הצבי' והוליד בן ושחט לתייש ולבריה ופליגי אי נוהג בזכרים והא דפליגי בכוי לאשמעינן דבנו כל דהי וצ"ל דהא פשיטא דבני כל דהו אמר רחמנא תניא כוי זה איל הבר וכתבו התוס' דהיינו מין חי' דאי מין בהמה הוא היינו רשב"ג דלהלן וי"א זה הבא מן התייש ומן הצבי ר' יוסי אומר כוי ברי' בפ"ע הוא ולא הכריעו בו חכמים אם מין חי' הוא אם מין בהמה הוא רשב"ג אומר מין בהמה ושל בית דושאי היו מגדלין מהם עדרים (חולין פ' א') וכתבו שם רש"י ותוס' דכוי שנחלקו בו ר"א וחכמים בענין אוא"ב הנ"ל היינו וודאי בנולד מתייש וצבי' או להיפוך כנ"ל דאינהו סברי כהי"א דחי' ובהמה מתעברין זה מזה אבל שארי

כולהו תנאי ס"ל דבהמה וחי' אין מתעברין זה מזה כדאיתא ב"ק ע"ח ע"ש ובריייתא זו והא דאר"י שם כיי ברי' בפ"ע הוא לענין כיסוי הדם איירי ע"ש א"ר המנונא אומר הי' ר"ש אין אוא"ב נוהג בקדשים מ"ט כיון דאר"ש שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה שחיטת קדשים נמי שחיטה שאינה ראייה היא (חילין פ"א א') פי' דשחיטת קדשים הוה שחיטה שא"ר משום דכל כמה דלא זריק דם לא משתרי בשר כדלעיל שם פ' ב' ואע"ג דנזרק בסיף מ"מ ה"ל שחיטה שאינה ראוי' דס"ל לר' המנונא דאע"ג דלר"ש כל העומד לפדות כפדוי דמי אע"ג דלא נפדה לבסוף כמוש"ל פי"א פ' ל"ד מ"מ כל העומד לזרוק כזרוק דמי לא אמרינן אף ע"ג דנזרק לבסוף דיש חילוק בין זריקה לפדיון כדאית' (מנחות ק"ב א') לחלק בכך בלא נזרק אח"כ או משום דפדיון לא הוה רק דיבורא בעלמא דלא חשיבא מעשה כמו"ש רש"י שם או משום דפדיון אפשר מקמי שחיטה כמו"ש התוס' (שם פ' ב') והלכך בין שנשחט הקדש לבסוף בין שנשחט הקדש בתחילה ליכא איסור אוא"ב ומותבינן עליה דרב המנונא שם מברייתא ואמר רבא שם ה"ק רב המנונא אין מלקות אותו וא"ב נוהג בקדשים פי' $כותרת עליונה חתוכה$ כשהשני היה קידש מ"ט כיון דכמה דלא זריק דם לא משתרי בשר בעידנא דקא שחיט ליה ה"ל התראת ספק והתראת ספק לא שמה התראה וכתב רש"י שם דלא גרסינן מ"ש כיון דכמה כו' ופי' משובש הוא מאדם חריף ומפולפל וטעמא דמלתא באמת היינו משום דהאי שני ה"ל מחוסר זמן שאינו ראוי ליקרב בו ביום משום איסור אוא"ב וה"ה פסול כמוש"ל פסיק כ"ז ואין דמו נזרק והתוס' במס' (ב"ק ע"ו ב' חולין ע"ט ב') הקשו על פירש"י דכיון שאסר הכתוב אוא"ב בקדשים מוא"ו מוסיף על ענין ראשון כמוש"ל הרי גזה"כ הוא דלילקי כיון דליכא פסול אחר כמו בשחוטי חוץ דחייב אף לר"ש אע"ג דלשאר מילי ה"ל שחיטה שאינה ראויה ולפי ענ"ד גם לפי הגירסא שלפנינו דמשום התראת ספק לא לקי קשיא איך וא"ו מוסיף על ענין ראשון הא בחולין לקי והכא לא לקי משום התראת ספק וצ"ל דמוסיף על ענין ראשון לא קאי רק בענין שהיה הראשון קדשים ועיי"ל דבאמת לרבא לרב המנונא לא אמרינן כלל בזה וא"ו מוסיף על ענין ראשון כמו להס"ד אליבא דרב המנונא דע"כ לית ליה בזה וא"ו מוסיף על ענין ראשון גם מ"ש התוס' שם מהא דזבחים קי"ב ב' דלר"ש לקי משום שחוטי חוץ באוא"ב אע"ג דמחוסר זמן לפי ענ"ד לק"מ דאיסור דמחוסר זמן וודאי ליכא בשחוטי חוץ ומשום אותו ואת בנו לא מפסל בשחיטה וא"כ וודאי א"ש דמחייב משום שחוטי חוץ משום ל"ת דלא תעשון אבל הכא לענין חיוב דאותו ואת בנו בפנים כיון דמשום אותו ואת בני לא מפסל בשחיטה והפסול הוא רק משום קדשים במחוסר זמן דה"ל בלא ירצה י"ל דה"ל כמו פסול דדבר אחר בזולת איסור דאותו ואת

בנו וה"ל שחיטה שאינה ראויה מיהו העיקר לפי ענ"ד כיון דמשום קדשים לחוד ל"ה מפסל והפסול דבקדשים בזה היינו רק משום מחוסר זמן משום איסור אותו ואת בנו הוה לה שפיר שחיטה ראויה לגבי איסור דאותו ואת בנו מכיון דאי לאו איסור דאותו ואת בנו ה"ל שחיטה ראויה כמו בשחוטי חוץ דאע"ג דה"ל שאינה ראויה מ"מ כיון דאי לאו איסורא דשחוטי חוץ ה"ל שחיטה ראויה ה"ל שחיטה ראויה לגבי איסורא דשחוטי חוץ ע"כ נראה עיקר כהגירסא שלפנינו וכהתוס' ואם פירוש הוא מאדם חריף ומפולפל אינו משובש עכ"פ

לפי המסקנא שחט קדשים בתחילה ואח"כ חולין חייב משום אותו ואת בנו אף לר"ש מיהו כ"ז היינו רק בשלמים אבל בהיה הראשון עילה פלוגתא דאמוראי (שם פ"א ב') דרבא ס"ל דאכילת מזבח לא שמה אכילה וה"נ שחיטה שאינה ראויה ור' יעקב א"ר יוחנן אכילת מזבח שמה אכילה ואף שחיטת עולה ה"ל שחיטה ראויה וחייב על השני משום אותו ואת בנו שנים עשר אופנים בדין אותו ואת בנו בקדשים וחולין השנויין במשנתנו (חולין ע"א א') במשנה ומבוארין שם בגמ' ואלו הן א) חולין בחוץ שניהם כשרים והשני סופג את הארבעים ב) חולין בפנים שניהם פסולין והשני לרבנן דר"ש דלא בעו שחיטה ראויה סופג את הארבעים משום אותו ואת בנו ולר"ש קמא מקטל קטלי' וליכא בשני משום אותו ואת בנו וגם בשני גופי' לא הוה שחיטה ראויה ג) קדשים בחוץ הראשון חייב כרת ושניהם פסולין ושניהם סופגין את הארבעים לרבנן דר"ש ראשון משום שחוטי חוץ שני לא מחייב משום שחוטי חוץ דהא אינו ראוי לפתח אוהל מועד משום מחוסר זמן כמוש"ל בדיני שחוטי חוץ בסדר אחרי וחייב משום אותו ואת בנו ולר"ש חייב כרת גם על השני משום שחוטי חוץ דקמא מקטל קטלי' שני מתקבל בפנים הוא ד) קדשים בפנים הראשון כשר ופטור והשני לרבנן דר"ש סופג את הארבעים משום אותו ואת בנו ופסול משום מחוסר זמן אבל מלקות משום מחוסר זמן ליכא כמוש"ל פסוק כ"ז ולר"ש דבעי שחיטה ראויה פטור על השני משום אותו ואת בנו דה"ל התראת ספק כמוש"ל אבל חיוב מלקות משום מחוסר זמן דלר"ש לקי משום מחוסר זמן בפנים לשיטת כל המפרשים עפ"י הגמ' דזבחים קי"ד ב' וכבר כתבתי לעיל פי"ז פסוק ג' בענין שחוטי חוץ דלפי ענ"ד גם לר"ש ליכא רק עשה אמחוסר זמן בפנים ה) חולין וקדשים שניהם בחוץ ראשון כשר ופטור והשני כרת ליכא לכו"ע דהא אינו ראוי לפתח אוהל מועד ופסול משים שחוטי חוץ ולענין מלקות לרבנן לוקה משום אוא"ב ולר"ש לוקה משום שחוטי חוץ דהא ר"ש ס"ל כל שאינו ראוי עכשיו לפתח אוה"מ וראוי לאח"ז הרי הוא בל"ת כששוחטו בחוץ כדאיתא (זבחים קי"ב ב') כמוש"ל בענין שחוטי חוץ ו) חולין וקדשים

שניהם בפנים לרבנן שניהם פסולין השני פסול משום מחוסר זמן כמוש"ל פסיק כ"ז וסופג את הארבעים משום אוא"ב ולר"ש קמא מקטל קטלי' שני מתקבל בפנים וכשר ז) קדשים וחולין שניהם בחוץ ראשון חייב כרת משום שחוטי חוץ וסופג את הארבעים ופסיל והשני כשר וסופג את הארבעים משום אותו ואת בנו לרבנן אבל לר"ש קמא מקטל קטלי' השני לאו אותו ואת בנו הוא ח) קדשים וחולין שניהם בפנים ראשון כשר ופטור והשני פסול משום חולין בעזרה וסופג את הארבעים משום אותו ואת בנו לרבנן ולר"ש פטור עליו משום שחיטה שאינה ראויה ט) חולין בחוץ ובפנים ראשון כשר ופטור שני פסול וסופג את הארבעים משום אותי ואת בנו לרבנן ולר"ש פטור משום, שחיטה שאינה ראויה י) חולין בפנים ובחוץ ראשון פסול ופטור והשני כשר וסופג את הארבעים משום אוא"ב לרבנן ולר"ש קמא מקטל קטלי' שני לאו אותו ואת בנו הוא יא) קדשים בחוץ ובפנים ראשון חייב כרת וסופג את הארבעים ושני לרבנן פסול משום מחוסר זמן וסופג מ' משום אותו ואת בנו ולר"ש שני כשר ופטור דקמא מקטל קטלי' יב) קדשים בפנים ובחוץ ראשון כשר ופטור והשני פסול וסופג את הארבעים משום אותו ואת בנו לרבנן ומשום שחוטי חוץ לר"ש דס"ל דלקי משום שחוטי חוץ במחוסר זמן ועוד יש לנו בזה ד' אופנים שאינם שנויין במשנתנו והן. א) חולין וקדשים בחוץ ובפנים ראשון כשר ופטור שני פסול וסופג את הארבעים משום אוא"ב לרבנן אבל לר"ש פטור משום אותו ואת בנו דה"ל שחיטה שאינה ראויה ומשום מחוסר זמן בפנים כבר כתבתי מקודם דנראה לפי ענ"ד דאף לר"ש ליכא מלקות. ב) חולין וקדשים בפנים ובחוץ ראשון פסול ופטור שני פסול וסופג ארבעים משום אוא"ב לרבנן אבל לר"ש חייב כרת משום שחוטי חוץ ג) קדשים וחולין בחוץ ובפנים ראשון פסול וחייב כרת משום שחוטי חוץ והשני פסול וסופג ארבעים משום אוא"ב לרבנן אבל לר"ש קמא מקטל קטלי' שני ג"כ מקטל קטלי' ד) קדשים וחולין בפנים ובחוץ ראשון כשר ופטור שני כשר וסופג ארבעים משום אותו וא"ב בין לרבנן בין לר"ש לפי מסקנא דהש"ס שם דשחיטת קדשים שנזרק הדם הוה שחיטה ראוי' כנ"ל. כללי אלו הט"ז אופנים המה א) שניהם חולין. ב) שניהם קדשים ג) הראשון חולין ושני קדשים ד) ראשון קדשים ושני חולין וכל אחד מאלו הד' אופנים יכיל להיות על ד' אופנים א) שניהם בחוץ ב) שניהם בפנים ג) ראשון בחוץ שני בפנים ד) ראשון בפנים ושני בחוץ 4.4 = 16:

פרשה כג

(ג)
וביום השביעי גו' ביאור דיני שבת בסדר שמות:

(ד)
אשר תקראו אותם גו' ביאור קביעות החדשים והמועדות בסדר שמות:

(ה)
בחדש הראשון גו' דיני קרבן פסח וחג הפסח ומצות שם:

(ז)
כל מלאכת עבודה לא תעשו דיני שביתת יו"ט שם:

(י)
והבאתם את עומר גו' נתבאר לעיל פ' ב' פסוק י"ד:
שם ראשית קצירכם קצירכם ולא קציר עובד כוכבים (ר"ה י"ג א') והיינו מתבואה שגדלה ברשות עובד כוכבים כדמוכח שם:

(יא)
ממחרת השבת גו' ממחרת יו"ט (מנחות ס"ה ב') ופשוט בכ"ד והובא ברש"י:

(יג)
שני עשרונים. מנחתו כפולה נסכו אינו כפול כמו שמפורש בזה וכן שמן המנחה אינו כפול אלא רביעית ההין (מנחות פ"ט ב'):

(יד)
ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו גו' אם איסור חדש נוהג מה"ת בחו"ל (קדושין ל"ז א') ובש"ע יו"ד סי' רצ"ג פסקו דנוהג גם בשל עובד כוכבים והוכיחו כן מהסוגיא דר"ה י"ג א' מיהו לפי ענ"ד אף לפי"ז צ"ע בחו"ל בשל עובד כוכבים דבזה י"ל דלכו"ע ל"ה מה"ת ובמס' (מנחות ס"ח ב') מצינו פלוגתא דאמוראי בחדש בחו"ל ר"פ ור"ה בריה דר"י ס"ל חדש בחו"ל דרבנן ורבנן דבי רב אשי ורבינא משמה דאמי' משמיה דאבוה ס"ל חדש בח"ל מה"ת ונראה לי קצת דאף מ"ד חדש בחו"ל מה"ת לא אמר רק בארצות שזמן קצירת התבואה שלהם אינו משונה הרבה מבא"י שיש אפשרות לעומר שיבוא משם למ"ד דאם הביאו מחו"ל כשר ולמ"ד מדרבנן נראה לדבר מבורר דלא גזרו בארצות שזמן קצירה שלהם משונה לגמרי משל א"י החדש נוהג בחמשת מיני תבואה היינו חיטין שעורין כוסמין ש"ש ושיפון (מנחות ע' א') רב ושמואל דאמרי תרווייהו בזמן שבהמ"ק קיים עומר מתיר בזמן שאין בהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר (מנחות ס"ח א') ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר משום ל"ת והעומר מתיר משום מצוה (שם) ומשמע להדיא דהיינו מ"ע ממש ודעתייהו דר"י ור"ל בזמן שאין בהמ"ק קיים מסקינן שם דס"ל דפלוגתא דתנאי היא ריב"ז ור' יהודה ס"ל דאסור מה"ת עד הלילה ונ"ל דהיינו משום מצית עשה ושארי תנאי ס"ל דאף משום מ"ע האיר המזרח מתיר ופי' בספר הנפלא טו"א במס' ר"ה בשוהם ל' א' ד"ה קסבר כו' דהיינו רבנן דמס' ערכין י"ח

דס"ל דעד ולא עד בכלל ולפיכך הא דכתיב עד עצם היום הזה היינו עד תחלת היום תבואה שהשרישה קודם לעומר העומר מתירה (מנחות ע' א') מאי קודם לעומר ר' יונה אמר קודם הבאת העומר ר' יוסי בר זבדא אמר קצירת העומר (שם ב') מנידון שיעור זמן השרשה עמש"ל (פרשה י"ט פי"ט) בענין כלאי זרעים בענין היתה שדהו זרועה חטים ונמלך עליה לזורעה שעורים דמס' (כלאים פ"ב מ"ג) מש"ש מהירושלמי לא השרישה קודם לעומר וקצרה וזרעה ובשעת העומר היתה בקרקע ולא השרישה בעי' בגמ' (ב"מ נ"ז א' מנחות ע' א') אי מותר ללקוט מהן ולאכול בעי ר"ש בן פזי שבולת שהביאה שליש קודם לעומר ועקרה ושתלה לאחר העומר והוסיפה מהו בתר עיקר אזלינן ושרי' עומר או דלמא בתר תוספת אזלינן ועד שיבוא עומר הבא כו' תיקו (מנחות ס"ט ב') אבל בלא הביאה שליש משמע להדיא דודאי בתר תוספת אזלינן (רש"י שם) הקצירה בחמשה המינים הנ"ל ג"כ אסורה קודם לעומר כדכתיב ראשית קצירכם (שם ע' א' ע"א א') ופי' קודם לעומר לפי' וגירסת התוס' (שם ע' ב') ד"ה מאי קודם לעומר לפי מסקנת הש"ס שם הייני עד קצירת העומר דאחר קצירת העומר מותר לקצור מיד ונראה דאיסור קצירה הייני איסור עשה קוצרין בית השלחין שבעמקים (מנחות ע"א א') מפני שאין העומר בא משם לכתחלה אבל לא גידשים (שם) ופשוט דהיינו מדרבנן וקוטפין מלילות בכ"מ (שם ס"ח א') ולפי כ"ז נראה דאף למ"ד חדש נוהג בחו"ל היינו רק באיסור אכילה אבל באיסור קצירה אינו נוהג כיון שאין העומר בא משם לכתחלה וכן נראה מהרמב"ם מיהו עדיין קצת יש לדון בדבר:

(טו)

וספרתם לכם גו' פשוט הוא דיום הנפת העומר הוא בכלל הספירה ת"ר וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד (מנחות ס"ה ב') פי' כל אי"א מישראל חייב לספור ולפיכך מברכינן אספירה כמו בכל המצות ועי' תוס' שם ד"ה וספרתם (כתובות ע"ב ב') ד"ה וספרה בהא דזבה אינה מברכת על ספירתה ספירה בלילה דבזמן שאתה מתחיל למנות מבערב אתה מוצא תמימות (מנחות ס"ו א') אמר אביי מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא (שם) נחלקו המפרשים מנין דשבועי אם היינו דבכל יום יזכיר מנין שבועות שעברו כמו שאנו עושין או דבכל השלמת שבוע מונה מספר השבועות זכר למקדש פירש"י ואינו חיוב מה"ת בזמה"ז וצ"ע אי היינו לכו"ע או דרבנן דבי ר"א פליגי עליה וס"ל דבזמה"ז ג"כ הוה חיוב מה"ת:

(טז)
תספרו חמשים יום התוס' (מנחות ס"ה ב') ד"ה כתוב אחד כו' נלחצו הרבה בביאור כתוב זה לפי מה שאנו אין סופרים יום החמשים שהוא יו"ט וכתבו דהכי פירושו עד ממחרת השבת שהוא יום החמשים תספרו אי נמי חמשים יום אוהקרבתם דבתר הכי קאי והרא"ש סוף מס' פסחים כתב שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירות פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירות כמו כל הנפש גו' שבעים וכן ארבעים יכנו:
הערות ממ"ש התוס' (מנחות ס"ו א') ד"ה זכר למקדש א) בספק חשכה יכול לברך ואין נראה כו' ב) שכח לספור בלילה פסק בעה"ג שסופר ביום כמו בקצירת העומר דתנן (שם ע"א א') מצותו לקציר בלילה ואם קצר ביום כשר ועמש"ל פ"ב פסוק י"ד ג) פסק בה"ג שאם הפסיק יום א' ונא ספר שיב אינו סיפר ותימא גדולה היא ולא יתכן:
שם מנחה חדשה גו' אף שכבר קדמה מנחת העומר היא היתה מן השעורים כנ"ל פ"ב פסוק י"ד וזו באה מן החטין ככל המנחות וכן מפורש במקרא (שמות ל"ד) וחג שבועות גי' בכורי קציר חטים ועי' (מנחות ס"ח ב' ע"ו ב') מצותה מן החדש ואם הביא מן הישן כשרה ומה אני מקיים חדשה שתהא חדשה לכל המנחות מס' מנחות פ"ג ב') בברייתא אבל סתמא דמתניתין שם לפסול בישן שתי הלחם אין באין משל ת"ל כדכתיב ממושבותיכם תביאו (מנחות ס"ט ב' פ"ג ב') ע"ש העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש אין מביאין מנחות ובכורים ומנחת בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול קודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר (שם ס"ח ב' במשנה) בעי רב"ח שתי הלחם מהו שיתירו שלא כסדרן ה"ד כגון דזרעינהו בין העומר לשתי הלחם וחליף עלייהו שתי הלחם ועומר מאי פי' אי מותרין למנחות כסדרן שריין שלא כסדרן לא שריין או דלמא שלא כסדרן נמי שריין (מנחות שם) ובביאור זה שמעתי מחכם אחד דבאת"ל דשריין שלא כסדרן הא דשתי הלחם קרויין מנחה חדשה היינו משום דאף שכבר קרבו מנחות אחר העומר מחטין של שנה זו מאותן שנזרעו קודם לשתי הלחם דאשתקד מ"מ מאותן שנזרעו אחר שתי הלחם דאשתקד לא הקריבו ולדידהו ה"ל מנחה חדשה ת"ש ואם מקריב מנחת בכורים במנחת העומר הכתוב מדבר מהיכן באה מן השעורים כו' או אינו אלא מן החטין כו' אם אתה אומר עומר בא מן החטין אין שתי הלחם בכורים ואם איתא דשתי הלחם שלא כסדרן שריין משכחת לה דמקריב עומר מהני דאשריש קודם לשתי הלחם ובתר עימר דאשתקד ושתי הלחם מהנך דאשריש קודם לעומר דהשתא ובתר שתי הלחם דאשתקד פי' דלגבי דידהו ה"ל חדשה ודחי שם מי סברת בכורים לפירא קא אמרינן למזבח קא אמרינן והא אכיל ליה מזבח מפירא דהא שתא עפירש"י ונשאלתי

מהחכם הנ"ל מה הוא דחיית הש"ס בזה הא את"ל דמתירין שלא כסדרן וודאי קשיא הא ברייתא דלמה קשיא ליה הא דקרוי' מנחה חדשה ובכורים באת"ל דעומר הוא מן החטים יותר מלפי האמת דעומר הוא מן השעורים מ"מ הא כבר באו מנחות מחטים של שנה זו כמו"ש מקודם בשם אותו החכם ואני בעניי לא מצאתי לו מענה נכון לזה וגם הוא לא הגיד לי וה' יאיר עיני בתורתו:

(יז)
לחם תנופה שתים גו' ארכן שבעה טפחים ורחבן ארבעה טפחים וקרנותיהם ארבע אצבעות (מנחות צ"ז א') ועמש"ל בלה"פ העומר היה בא עשרון משלש סאין שתי הלחם שני עשרונים משלש סאין (מנחות ע"ו ב' במשנה) ריבה במדת סאין שלהן או שמיעט במדת סאין שלהן כשרות (שם בגמ') העומר היה מנופה בי"ג נפות שתי הלחם בשתים עשרה לחה"פ באחת עשרה רש"א לא היה להן קצבה אלא סולת מניפה כל צרכה היה מביא שנאמר ולקחת סולת ואפית אותה עד שתהא מנופה כ"צ (שם) וע"ש בגמ' שיש שם פלוגתא דתנאי בביאור ענין הנפות השאר נפדה (שם ס"ו ב') נילושין אחת אחת ונאפות אחת אחת (שם צ"ד א') אחת שתי הלחם ואחת לחה"פ לישתן ועריכתן בחוץ (שם צ"ה ב') משום דשמן אין בהם ומדת יבש דהייני עשרון שמודדין בו ס"ל להאי תנא דלא נתקדשה (גמ' שם) דאי נתקדשה נהי דמ"מ אינה נפסלת ביוצא מ"מ מגליא מלתא לאפוקי אבראי (תוס' שם) ועמש"ל פ"ב פסוק ב' ד"ה והביאה אפייתן בפנים ואין דוחין את השבת רי"א כל מעשיהם בפנים רש"א לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם ולחה"פ כשרות בעזרה וכשרות בבית פאגי (שם א') בית פאגי פירש"י בכל ירושלים ולפי ענ"ד לאו דווקא בירושלים אלא ה"ה בחוץ לירושלים ועי' (ב"מ צ' א' סנהדרין י"ד ב') הא גופא קשיא אמרת לישתן ועריכתן בחוץ אלמא מדת יבש לא נתקדשה ואפייתן בפנים אלמא מדת יבש נתקדשה כו' מאי קושיא דלמא עשרון לא מקדש תנור מקדש אלא אי קשיא הא קשיא אפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת אפסלה בלינה כו' א"ר אשי מאי קושיא דלמא מאי בפנים במקום זריזין והא דרב אשי בדותא היא ממ"נ אי אפיה בעינן זריזין לישה ועריכה נמי בעינן זריזין כו' אלא הא דרב אשי בדותא היא (שם) ופי' התוס' ומתניתין תברא מי ששנה זו לא שנה זו בהא דפרכינן אין דוחין את השבת אפסלי בלינה כתבו התוס' (שם נ"א א') ד"ה אפי להו דאע"ג דאין כלי שרת מקדש שלא בזמנן (שם ק') ואלו אין זמנם מבע"ש מ"מ אי לא דחו שבת מאתמול הוה זמנם ומקדש למ"ד תנור מקדש היה התנור של מתכות דכ"ש דחרס לא עבדינן (זבחים צ"ו א') ועי' (מנחות צ"ו א') מש"ש בספרי עוד"ד לענין דיעבד אם עבר ואפה אותן בחוץ שתי הלחם נאכלות

אין פחות משנים ולא יותר על שלש כיצד נאפות מעיו"ט נאכלות ביו"ט לשנים חל יו"ט להיות אחר השבת נאכלות לשלשה לחה"פ נאכל כו' שאין דוחין לא את השבת ולא את יו"ט רשב"ג אומר משום שמעון בן הסגן דוחה יו"ט ואינו דוחה את יום צום (מנחות ק ב' במשנה) יום צום היינו יוה"כ משום לחה"פ נקט דמשום שתי הלחם ה"ל למנקט ואין דוחין את השבת אלא דשבת ידעינן מק"ו מיוה"כ ע"ש תוס' שתי הלחם מועלין בהם משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו לפסול בט"י ובמחוסר כפירים ובלינה ולשחוט עליהם את הזבח (מעילה ט' א') מדנפסלין במחו"כ מוכח דתנור מקדש דאל"כ אין הלחם נפסל במחו"כ כמוש"ל פ"ב פסוק ב' ד"ה והביאה עפ"י התוספתא ולפי"ז ודאי גרסינן במשנה ובלינה כנ"ל כמו"ש התוס' (מעילה ח' א') ד"ה קרמו ומה שצריך קרמו ולא סגי בהכנסה לתנור כתבו התוס' שם דאין כלי שרת מקדש רק כשנעשה כל הצריך להעשות על ידה לפסול ביוצא נראה עיקר כהתוס' (מנחות ט' א') ד"ה רשב"ל דלא מהני קדושת כלי כמוש"ל בזה וכמוש"ל פרשה ב' פסוק ב' שם ובכ"ד לענין פדיון כשנפסל הלחם אח"כ נראה פשוט דלמ"ד תנור מקדש התנור מקדש לענין דלא מהני להו פדיון אח"כ כדתנן לענין סתם כלי שרת (מנחות ק' ב') ולמ"ד תנור אינו מקדש ויש להן פדיון צ"ע אם המעות חוזרין לתרומת הלשכה כמקודם אי יביא בהם לחם אחר הלחם מעכב את הכבשים פי' שלמים הבאין בגלל הלחם כמוש"ל ואין הכבשים מעכבין את, הלחם דברי רע"ק אמר ר"ש בן ננס לא כי אלא הכבשים מעכבין ולחם אינו מעכב את הכבשים שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר קרבי כבשים בלא לחם כו' אר"ש הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו שכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר וכל האמור בתורת כהנים אינו קרב במדבר פי' ולא הקריבו כבשים במדבר משבאו לארץ קרבו אלו ואלו מפני מה אני אומר יקרבו כבשים בלא לחם מפני שהכבשים מתירין את עצמן ולא הלחם בלא הכבשים שאין לו מי יתירנו (מנחות מ"ה ב' במשנה) ת"ר שתי הלחם הבאות בפני עצמן פי' לדברי רע"ק דהכבשים אין מעכבין את הלחם יונפו ותעובר צורתן ויצאו לבית השריפה ממ"נ אי לאכילה אתיין ליכלינהו אי לשריפה אתיין לשרפינהו לאלתר למה להו עיבור צורה. אמר רבה לעולם לאכילה אתיין גזירה שמא יזדמנו להם כבשים לשנה הבאה ויאמרו אשתקד לא אכלנו לחם בלא כבשים עכשיו נמי ניכל ואינהו לא ידעי דאשתקד נא הוה כבשים אינהי שריין נפשייהו השתא דאיכא כבשים כבשים הוא דשרו להו כו' ר' יוסף אמר לעולם לשריפה אתיין וה"ט דלא שרפינן עלייהו לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ח"ל אביו מי דמי התם לאו מצותן בכך הכא דמצותן בכך לטרפינהו מידי דהוה אפר ושעיר של יוה"כ אנא א"ר יוסף שמא יזדמנו להם כבשים לאחר מכאן א"ל אביי תינח כל

זמן הקרבתם לבתר הכי לשרפינהו מאי תעובר צורתן נמי דקתני צורת הקרבתן (מנחות מ"ו ב') פי' עיבור צורה דעלמא עמש"ל פ"ז פסוק י"ט זמן הקרבתם פירש"י עד תמיד של בין הערבים והתוס' פירשו עד הלילה דקרבן ציבור קרב אחר תמיד של בין הערבים ודחי עשה דהשלמה כדמוכח (ר"ה ל' א') ע"ש עיבור צורת הקרבתן היינו שהיו ראויין להשרף ביום ונשרפין בלילה. א"ר יוחנן הכל מודין שאם הוזקקו זל"ז שמעכבין זא"ז ואיזו היא זיקה שלהם שחיטה אמר עולא בעו במערבא תנופה עושה זיקה פי' תנופה דמחיים עושה זיקה או אינה עושה זיקה פשיט לי' מדר' יוחנן דאר"י שחיטה ע"ז מכלל דתנופה אינה עושה זיקה דר"י גופי' מבעי' ליה מפשט פשיטא לי' לר' יוחנן דשחיטה עושה זיקה תנופה אינה עושה זיקה או דלמא שחיטה פשיטא לי' תנופה מספקא ליה תיקו (שם מ"ו א') ויתבאר בסמוך א"ר ירמי' את"ל תנופה עושה זיקה אבד הלחם אבדו הכבשים אבדו הכבשים אבד הלחם ואת"ל תנופה אינה עושה זיקה הביא לחם וכבשים והונפו ואבד הלחם והביא לחם אחר אותו הלחם טעון תנופה או אינו טעון תנופה אבדו כבשים לא תבעי לך דוודאי בעי תנופה פירש"י משום דהן המתירין ועוד דבהו כתיב בהדיא תנופה כי תבעי לך אבד הלחם ואליבא דבן ננס לא תבעי לך דאמר כבשים עיקר כי תבעי לך אליבא דרע"ק דאמר להם עיקר כיון דלחם עיקר בעי תנופה או דלמא כיון דמתירין דידי' כבשים נינהי לא בעי תנופה תיקו (שם מ"ו א' ב') לפי הנ"ל מוכח דלענין הזיקה לאו היינו לענין זה שאין כבשים הנשארים באין בלא לחם אחר תמורת הלחם שנאבד אחר התנופה ואי ליכא לחם אחר אז הוא דיאבדו הכבשים ולענין אם נאבדו הכבשים שלא יביא הלחם בלא כבשים אחרים ואי ליכא כבשים אחרים אז יאבד הלחם דא"כ גם באת"ל דתנופה עושה זיקה איכא לאבעי' בלחם האחר אי בעי תנופה אלא וודאי כשהוזקקו זל"ז אם נאבד הלחם ליכא תקנה להכבשים בלחם אחר וכן בנאבדו הכבשים אין תקנה ללחם בכבשים אחרים ותשלום ביאור זה יובא להלן ת"ר כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה כיצד שחטן לשמן וזרק דמן לשמן קידש הלחם שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קידש הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר"א בר"ש אימר לעולם אינו קדוש עד שישחט לשמן ויזרוק דמן לשמן (מנחות מ"ז א') כבשי עצרת היינו שני הכבשים הבאין שלמים (שם ב' בגמ') אין מקדשין כו' אלא בשחיטה פי' בלא זריקה א"ר יוחנן הכל מודין שצריך שיהיה לחם בשעת שחיטה פירש"י דאם לא היה בשעת שחיטה והיה בשעת זריקה לא נתקדש הלחם אף לר"א בר"ש דס"ל דשחיטה גרידא לא מקדשה מאי קדוש ואינו קדוש אביי אמר קדוש ואינו גמור רבא אמר קדוש ואינו ניתר מאי ביניהו א"ב למתפס פדיונו לאביי

לא תפיס פדיונו לרבא תפיס פדיונו בשלמא לרבא היינו דאיכא בין רבי לר"א בר"ש אלא לאביי מאי איכא בין רבי לר"א בר"ש איכא בינייהו לאפסולי ביוצא (שם) סוגיא זו תמוה א) דלהלן (שם ע"ב ב') איתא דלרבי ס"ל תנור מקדשה ופלוגתייהו בקביעותא פירש"י דהיינו דלרבי אבד הלחם יאבדו הכבשים ואין להם תקנה בלחם אחר ובסוגיא זו אינו מוצא שום פלוגתא בין רבי לר"א בר"ש רק בפדיון ופסול יוצא ב) איך אפשר לומר לדבי דמהני פדיון להלחם הא רבי ס"ל להלן ע"ב שם דתנור מקדש כנ"ל ואחר שנתקדש בכלי פשוט דלא מהני פדיון כדאיתא להלן ק' ב' במשנה ובכ"ד ועוד דבלא קידוש כלי נמי כיון דהוקבעו בשחיטה א"א לומר דיש להו פדיון דהקביעות וודאי הוה קדושת הגוף וכן מוכח (פסחים י"ג ב') דלרבי הוה מלתא דפשיטא דלא מהני פדיון אחר השחיטה אף בתודה דלא מקדשה בתנור כמוש"ל פ"ז פסוק י"ב ד"ה והקריב ע"ש וכן משמע להדיא מהא דלעיל גבי זיקה דתנופה אבד הלחם אבדו הכבשים אבדו הכבשים אבד הלחם דמשמע דלכו"ע לא מהני פדיון להלחם כיון שהוקבע להכבשים ומ"ש רש"י דתפיסת פדיון דהכא היינו רק לענין תפיסת קדושה בדמי הפדיון אבל הלחם וודאי אינו יוצא לחולין אין זה נראה כלל לפי ענ"ד דלא מצינו כזה בקדשים בזולת תמורה ולפו"ר היה נ"ל לומר דתפיסת פדיון דהכא היינו שע"י הפדיון יחזור הלחם להיות קדוש ע"י התנור בלא קביעותא ואע"ג דקביעותא מהני בתודה לענין דל"מ בה פדיון כדאיתא (פסחים שם) היינו לצאת לחולין אבל לצאת מהקביעות לקודש בלי קביעותא יוצא אבל אין זה נראה כלל והנ"ע לפי ענ"ד בזה אחר שחזרתי בזה על כל הצדדין דפלוגתייהו דאביי ורבא הוא כפשטא דמלתא אי מהני פדיון להלחם או לא והא דנקט למתפס פדיונו אין קפידא בזה הלשון וי"ל משום דקמ"ל דרך אגב דהדמים אינם חוזרין לתרומת הלשכה אלא קונה מהם לחם אחר דתפוסים בקדושת לחם אבל לאו היינו לאחר שחיטה דלאחר שהוקבעו וודאי לא מהני פדיון אלא בקודם שחיטה פליגי וכמו שיתבאר וא"א לי לפרש סוגיא זו רק בשינוי הגי' קצת וצ"ל אביי אמר קדוש גמור רבא אמר קדוש ואיני ניתר ומלות ואינו ניתר קיימי בין ארבא יבין אאביי כדמשמע קצת מלשון הש"ס דלהלן שם בין לאביי בין לרבא קדיש ואינו ניתר הוא ע"ש וסוגיא זו ס"ל דמדאפלגי רבי ור"א בר"ש בלשון קדוש ע"כ דיש נ"מ ביניהם בענין תוספת קדושה וענין הקביעות תלוי בענין תוספת הקדושה ופי' פלוגתייהו דאביי ורבא לפי הגירסא שכתבתי נ"ל דאביי ס"ל דלרבי מתהוה קדיש גמור ע"י השחיטה אבל מקמי שחיטה נהי דלא הוה קדוש גמור מ"מ קדוש בקדושת הגוף הוה משום דרבי קאי בשיטתיה דתנור מקדש כדלהלן (שם ע"ב ב') ורבא ס"ל דלרבי ע"י השחיטה הוא דנעשה קדוש בקדושת הגוף אבל מקמי שחיטה אף לרבי אינו קדוש

בקדושת הגוף דרבי הכא בשיטתא דר"א בר"ש קאי דהיינו ככולהו תנאי דבזולת רבי דס"ל תנור אינו מקדש והיינו דמפרשינן דלאביי לרבי אף קודם שחיטה אין הלחם תופס פדיונו כלומר לא מהני ליה פדיון ופרכינן בשלמא לרבא דס"ל דלכו"ע קודם שחיטה מהני פדיון להלחם א"ש פלוגתא דרבי ור"א בר"ש אי הוקדשו בקדושת הגוף ע"י שחיטה דלא יועיל להו פדיון או לא אלא לאביי דס"ל דלרבי אף קידם שחיטה לא מהני פדיון להלחם משום דהתנור מקדש ור"א בר"ש דלא פליג בקדושת תנור וודאי ג"כ מודה בזה א"כ מאי איכא בין רבי לר"א בר"ש בענין דין תוספת קדושה ע"י השחיטה אשר ענין דין הקביעות נתלה בזה ומתרץ איכא בינייהו לאפסולי ביוצא דלענין פסול יוצא לא מהני קדושת תנור כמו"ש התוס' (מנחות ט' א') ד"ה רשב"ל אומר הבאתי לעיל פרשה ב' פסוק ב' ד"ה והביאה ע"ש ולפי כ"ז א"ש בפשיטות הסוגיא דפסחים והא דלעיל בהוזקקו זל"ז אבדו הכבשים אבד הלחם ול"מ ליה פדוין אלא דאכתי פש לן לפרושי הא דאר"י ה"מ שאם הוזקקו זל"ז שמעכבין זא"ז ומה היא זיקה שלהן שחיטה דלפי מ"ש מקודם דזיקה היינו קביעותא קשיא דהא ע"כ האי דינא היינו רק לרבי ולא לר"א בר"ש וא"כ מאי קמ"ל הא וודאי כיון דהוקדשו ע"י השחיטה הוקבעו זל"ז וגם דה"ל למימר דלרבי הכל מודין שאם נשחטו הכבשים שמעכבין זא"ז והנ"ל לפי ענ"ד דטובא קמ"ל אף לרבי דסד"א דקביעותא לא מהני רק לענין זה שאין הלחם מצטרף לכבשים אחרים כשיש כבשים אחרים אבל בדליכא כבשים אחרים סד"א דיקרבו בלא כבשים למ"ד דהכבשים אין מעכבין על הלחם קמ"ל והשתא אחי שפיר לפו"ר דלא אצטריך לפרושי דהיינו לרבי דזה נכלל בתנאי דהוזקקו זה לזה דענין זדינא דזיקה וקביעותא ליכא כלל לר"א בר"ש דקודם זריקה לא הוקבעו ולאחר זריקה הא הותרו מיהו באמת אין הדבר כן דאף לר"א בר"ש איכא דינא דזיקה וקביעותא לאחר קבלת הדם קידם זריקה כדאיתא (פסחים שם מנחות ע"ט) ולפי"ז א"ש מלתי' דר' יוחנן לרבי בהוזקקו בשחיטה גרידא ולר"א בר"ש בהוזקקו ע"י שחיטה וקבלה והא דמסיק ומה היא זיקה שלהן שחיטה היינו משום דאיהו ס"ל כרבי דשחיטה עושה זיקה והא דפרכינן שם לר' יוחנן מברייתא דמששחטה נפרס לחמה כו' ולא מתרצינן דהא ברייתא כר"א בר"ש דלר"א בר"ש הא יביא לחם אחר ועמש"ל פרשה ז' בדיני התודה ולפי כל הנ"ל איצטריך דינא דזיקה דשחיטה דר' יוחנן אף בענין אבד הלחם אבדו הכבשים דאף דבלא דינא דזיקה וקביעותא וודאי ג"כ אינו יכיל לצרף לחם אחר להכבשים משום דהכל מודים שצריך שיהא לחם בשעת שחיטה כנ"ל מ"מ ה"א שיקרבו בלא לחם קמ"ל הא דאם הוזקקו זל"ז אבד הלחם אבדו הכבשים נראה לפי ענ"ד לברור דהיינו אף לר"א דס"ל דבמנחה אבדו שיריה קודם הקטרת הקומץ יקטיר

הקומץ כדאיתא (מנחות כ"ו א') ע"ש וכן בלחה"פ שנאבדו כולן לאחר שפרקן דמקטיר הבזיכין לר"א כדאיתא (שם ט' ב') דהכא שאני דשתי הלחם מעכבין את הכבשים לאחר שהוזקקו אבל הא דתנן (שם כ"ז א') דהחלות מעכבות על הבזיכין בלחה"פ היינו קודם פריקה שני כבשי עצרת מעכבין זא"ז ב' חלות מעכבות זא"ז (מנחות כ"ז א') והא דלא קתני שני הכבשים מעכבין זע"ז ועל החלות כלומר שגם כבש אחד מעכב על החלות לרע"ק א"ש בפשיטות דהא לדידיה הכבשים אין מעכבין את הלחם ולר"ש ב"נ נ"ל דהיינו בכבשים הבאין בפ"ע בלא לחם אבל וודאי דכמו ששני הכבשים מעכבין את הלחם כמו כן כבש א' מעכב ואם נשחט אחד מהם ונזרק דמו ונאבד השני הלחם פסול וכן כמו ששתי הלחם מעכבין על הכבשים לרע"ק ולכו"ע בהוזקקו זל"ז כמו כן חלה א' מעכבת והא דקתני שתי הלחם מעכבות זא"ז ולא קתני ועל הכבשים לר"ש ב"נ א"ש בפשיטות ולרע"ק היינו בלחם הבא בלא כבשים אבל וודאי כמו שב' החלות מעכבות על הכבשים כנ"ל כמו כן חלה א' ולא דמי לשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה דמקטיר את הקומץ לר' יוחנן אף אליבא דר' יהושע (שם ט' א') וללחם הפנים שנחסר אחר שפרקן דמקטיר הבזיכין דה"ל כמנחה שחסרו שירי' בין קמיצה להקטרה כדלעיל (שם ח' א' ב') ע"ש דגם באבדו שתי החלות אין הדין כמו באבדו כל שירי' במנחה וכאבדו שני הסדרין בלחה"פ כמוש"נ נטמאה אחת מן החנות פי' בשתי הלחם או אחד מן הסדרים בלחם הפנים ר' יהודה אומר שניהם יצאו לבית השריפה שאין קרבן ציבור חלוק וחכ"א הטמא בטומאתו והטהור יאכל (מנחות י"ד ב') במשנה ודין הכבשים יתבאר בסמוך א"ר אלעזר מחלוקת לפני זריקה פי' בשתי הלחם לפני זריקה דדם הכבשים ובלחה"פ לפני הקטרת הבזיכין ופשוט הוא דהיינו אף לאחר פריקה בלחה"פ ולאחר שחיטת הכבשים בשתי הלחם ואף לרבי דס"ל הוקבעו בשחיטה אבל לאחר זריקה ד"ה הטמא בטומאתו והטהור יאכל (שם בגמ') ולפי"ז לחכמים ודאי הכבשים ג"כ כשרים דאל"כ מה יתיר את החלה שנשארו ולר' יהודה ג"כ משמע להדיא דמודה בכבשים לחכמים דכשרין וכמו שיתבאר ולפני זריקה במאי פליגי אר"פ בציץ מרצה על האכילות קמפלגי רבנן סברי הציץ מרצה על האכילות ור' יהודה סבר אין הציץ מרצה על האכילות (שם ט"ו א') ומסקנא דשמעתתא שם דטעמיה דר' יהודה הוא משום דאין קרבן ציבור חלוק כדאיתא בלשון המשנה בביאור הא דציץ מרצה על האכילות כתבו התוס' דאע"ג דוודאי לא מהני ריצוי ציץ להתיר את הטמא באכילה כדאיתא (פסחים ע"ו ב' ע"ז א') מ"מ מהני לענין דלא הוה האי טמא כבאבוד ושרוף אנא חשוב כטהור לענין זה דשריא זריקה לאידך דהוה טהור גמור ולפי מ"ש מקודם דבנאבדה אחת מן החלות הדין כמו בנאבדו שתיהן ומעכבת

על הכבשים לכו"ע לרבי דשחיטה קובעת מ"מ הכבשים ג"כ כשרים כמו"ש דריצוי ציץ מהני לגבי הטמאה עצמה לענין היתר הכבשים דזהו עיקר דין דציץ מרצה על האכילות ופשוט הוא לפי"ז דגם בנטמאו ב' החלות ג"כ הכבשים כשרים לפו"ר יש להקשות לפי מאי דבעינן למימר דטעמיה דר' יהודה משום דאין הציץ מרצה על האכילות א"כ אמאי הכבשים כשרים לר' יהודה כדמשמע מלשון משנתנו כמוש"ל מיהו באמת ל"ק מידי דר' יהודה ס"ל (פסחים ע"ו א') דטומאה הותרה בציבור וא"צ ריצוי ציץ אלא דלגבי היתר אכילה של החלה השניה לא מהני סברא זו כמו דלא מהני להיתר אכילה של הטמאה עצמה כמו"ש התוס' ובענין דיני דפסול יוצא ופריסה עמש"ל בדיני תודה בפרשה ז' שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דמן של כבשים חוץ לזמנם רא"א אין בלחם משים פיגול רעק"א יש בלחם משום פיגול (שם מ"ז א') ובביאור זה אמר רב ששת הני תנאי כר' ס"ל דשחיטה מקדשה ונפסלו ביוצא ור"א לטעמיה דאמר אין זריקה מועלת ליוצא הבאתי לעיל פרשה וא"ו פי"ט ורע"ק לטעמיה דס"ל זריקה מועלת ליוצא ולפי"ז מבעיא להו שם אליבא דרע"ק מאי מדזריקת פיגול קבעה ללחם בפיגול ביוצא כבשר עצמו זריקה שלא לשמה נמי שריא ליה ללחם כבשר עצמו דקיי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלח עלו לשם חובה וה"ה בקבלה וזריקה כמוש"ל בפרשה א' ודלא כרבי ור"א בר"ש דלעיל דתרווייהו ס"ל דלא הותר הלחם בכה"ג או דלמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן ור"פ שם אמר בדאיתנייהו אבראי פי' בשעת זריקה דוודאי נפסלין ביוצא כמו ביצאו לאחר זריקה וכיון דלא הי' להם שעת הכושר לאחר זריקה ה"ל כקדשי קדשים שנפסלו ביוצא קודם זריקה דכו"ע ס"ל דאין זריקה מועלת לנפסל ביוצא בשתי הלחם כיון דלאו ופי' דזבחא הוא כדאיתא (זבחים צ"ו א') ובהדר עיילינהו פליגי דר"א ס"ל כרבי דשחיטה מקדשה להו ונפסלו ביוצא ואע"ג דבאימורי קדשים קלים ס"ל לר"פ (זבחים צ' א') דלכו"ע לא מפסלי ביוצא קודם זריקה שאני הכא דהלחם מתקדש ע"י השחיטה לרבי ולא הכבשים ולא הלחם עתידין לצאת כמו שיתבאר להלן ורע"ק ס"ל שחיטה לא מקדשה ולא נפסלה ביוצא ואתי זריקה קדשינהו וקבעינהו בפיגול ודלא כרב גידל הבאתיו בדיני מעילה דס"ל דזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים ולא מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים דלדידיה וודאי לא מהני זריקת פיגול לקודש שיתפנל עי"ז (שם בגמ') בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם מהו שיזרוק דמן שלא לשמן פירש"י אלא לשם שלמים דעלמא להתיר בשר באכילה ואע"ג דאין שלמים בציבור זולת אלו צ"ל דבכה"ג שאני ופשיט ליה דלא (שם) והיינו הכל לרבי דהוזקקו בשחיטה ת"ר שחט שני כבשים על ארבע חלות מושך שתים

מהם ומניפן והשאר נאכלות בפדיון (שם מ"ז ב') ואף לרבי דס"ל דתנור מקדש שאני הכא דלא חזו כולהו אי כמ"ד אין כלי שרת מקדש שנא לדעת תוס' שם ולעיל מ"ו א' ועמש"ל בדיני תודה בשחט על שמונים חלות אמרו רבנן קמי' דר"ח הא דלא כרבי דאי כרבי כיון דאמר שחיטה מקדשה דפריק להו היכא אי דפריק להו מאבראי כיון דכתיב לפני ה' אפסל להו ביוצא ואי גוואי הא מעייל חולין לעזרה א"ל ר"ח לעולם כרבי ופריק להו גוואי וחולין ממילא קא הויין (מנחות מ"ח א') אפסל להו ביוצא פי' דח"א להוציא רק שתים דאין ברירה וכשמוציא את כולן הרי פסלות גם הנשארות ביוצא וצ"ל דכמו דתנור לא מקדש לכולהו כמוש"ל ה"נ שחיטה לא מקדשה להו לכולהו לרבי דאחר השחיטה לרבי בשתי חלות ליכא פדיון אף בלא קדושת תנור כמוש"ל ומסקינן שם דלר' יוחנן דאמר בתודה לא קדשו ארבעים מתוך שמונים איירי הכא דאמר לקדשו תרתי מתוך ארבע דבזה מודה ר' יוחנן כמוש"ל בדיני תודה תנא ר"ח טורתא קמי' דר' יוחנן שחט ארבעה כבשים על ב' חלות מושך שנים מהן וזורק דמן שלא לשמן שאם אי אתה אימר כן הפסדת את האחרונים פירש"י פי' א) דהיינו שזורק אותן דשלא לשמן תחילה שאם יזרוק אותן דלשמן תחילה לא יהי' היתר להשני כבשים האחרים דכיון שנדחו מלשמן לא מהני להו זריקה שלא לשמן פי' ב) שאם אי אתה אומר כן אלא שיזרוק ארבעתן לשמן הפסדת את הנזרקים באחרונה דהא לא צריכי ופסולין א"ל ר' יוחנן וכי אומר לו לאדם חטא בשביל שתזכה כו' ומסקינן דהיכא דזוכה באותו דבר עצמו ובו ביום עצמו אמרינן (מנחות מ"ח א') וע"ש:

שם חמץ תאפינה גו' פלוגתא דתנאי (מנחות נ"ב ב') איך מחמצן הבאתי לעיל פרשה ז' בענין לחמי תודה:

(יח)

שבעת כבשים גו'. כל הקרבנות האמורין כאן הן זולת קרבן המוספין שבפרשת פנחס אלי שכתובין כאן באין בגלל לחם ואלו שבפ' פנחס למוסף ככל המוספין (מנחות מ"ה ב') ונמצא קרבין בעצרת לבד השני תמידין פרים ג' אילים שלשה כבשים ארבעה עשר עולות מיהו ר"ט משמע שם דס"ל דכבשים דחומש הפקודים היינו כבשים דת"כ שני שעירים לחטאות ועמ"ש בספר במדבר פכ"ח פסוק וא"ו ופכ"ט פסוק ה' ושני כבשים שלמים:

(יט)

לזבח שלמים. אין לך בקרבנות ציבור שלמים אלא אלו ומשונין הן משלמי יחיד ששחיטתן וקיבול דמן בצפון ונאכלין בחצר אוה"מ ובמקדש בעזרה ליום ולילה (זבחים

נ"ד ב') שני הכבשים מעכבין זא"ז (מנחות ס"ז א') במשנה ונתבאר לעיל בענין שתי הלחם:

(כ)
והניף הכהן גו' זבחי שלמי ציבור טעונין תנופה חיים ושחוטין (מנחות כ"א א') במשנה ת"ר והניף גו' יכול יניח כבשים ע"ג הלחם ת"ל על שני כבשים יכול לחם ע"ג כבשים ת"ל על לחם הבכורים נשתקל הכתוב ואיני יודע כו' מה מצינו בכ"מ לחם למעלה אף כאן לחם למעלה היכא חר"פ במלואים ר' יוסי בן המשולם אומר כבשים למעלה ומה אני מקיים על שני כבשים להוציא שבעה חנינא בן חכינאי אומר מניח שתי הלחם בין ירכותיהן של כבשים ומניף ונמצא מקיים שני מקראות הללו כו' אמר רבי לפני מלך כו' אין עושין כן כו' אלא מניח זה בצד זה ומניף והא בעינן על כו' רבי לטעמי' דאמר על בסמוך (מנחות ס"ב א') וכ"ז נראה שם דהיינו בתנופה דמחיים אין לך תנופה חיים אלא אלו ואשם מצורע (מנחות ס"א א') ת"ר זבחי שלמי ציבור טעונין תנופה לאחר שחיטה ותנופתן כמות שהן דברי רבי וחכ"א בחזה ושוק כו' כמו בשלמי יחיד שם וע"ל פ"ז פסוק ל' ומש"ש דמניף גם האימורין והלחם שתי הלחם אין טעונות שמן ולבונה (מנחות נ"ט א'):

(כד)
בחדש השביעי גו'. תניא רא"א בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו אבות בתשרי מתי אבות בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בתשרי עתידין להגאל רבי יהושע אומר בניסן נברא העולם בניסן נולדו אבות בניסן מתו אבות בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בעלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בניסן עתידין להגאל (ר"ה יו"ד ב' י"א א') בתשרי עתידין להגאל משמע (שם ב') דהיינו בר"ה בניסן עתידין להגאל משמע שם דהיינו ביו"ט הראשון א"ר שמואל בר יצחק כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כמאן כר"א דאמר בתשרי נברא העולם (ר"ה כ"ז א') וע"ש בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר היוצר יחד לבם ובחג נידונין על המים (ר"ה ט"ז א') במשנה מני מתניתין לא ר"מ ולא ר' יהודה ולא כ' יוסי ולא ר' נתן דתניא הכל נידונין בר"ה וגז"ד שלהם נתתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגז"ד שלהם נחתם כ"א בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגז"ד שלו נחתם ביוה"כ ר' יוסי אימר אדם נידון בכל יום שנאמר ותפקדנו לבקרים ר' נתן אומר אדם נידון

בכל שעה שנא' לרגעים תבחננו וכי תימא לעולם ר' יהודה היא וכי קתני מתניתין אגז"ד א"ה קשיא אדם אמר רבא האי תנא דבי ר"י היא דתנא דבי ר"י בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגז"ד שלו נחתם ביוה"כ וכי קתני מתניתין אתחילת דין א"ר יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואב"א לעולם כרבנן וכדר' יצחק דאר"י יפה צעקה לאדם בין קידם גז"ד בין לאחר גז"ד (שם) ועי' תוס' שם ד"ה כמאן מצלינן דשלא יחלה לא מצלינן רק נר' יוסי אבל שיתרפאו מצלינן לכו"ע דמתי יחלו נגזר מתי יתרפאו לא נגזר יהא דתפלה דקצירי ומריעי לא אתי רק כר' יוסי משום דמפרשינן (נדרים מ"ט) דקצירי היינו קצירי ממש פי' שיתרפאו ומריעי היינו רבנן שלא יחלו ע"ש ועי' תוס' (שבת י"ב ב') ד"ה ר"י אומר שלא כתבו שם כן א"ר כרוספדאי אר"י ג' ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים וא' של בינונים צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינונים תלויין ועומדין מר"ה עד יום הכפורים זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה (שם ט"ז ב') בביאור ענין צ"ג ור"ג עי' תוס' שם והדברים עתיקין ויש לתמוה דהא חזינן צדיקים מתים ורשעים חיים והתוס' כתבו דהיינו לחיי העוה"ב ודוחק ויותר נראה לומר דהיינו בסתמא דמלתא ויותר נראה לי דה"ק צ"ג שנכתבין בין לחיים נחתמין ג"כ לחיים ור"ג שנכתבין למיתה נחתמין ג"כ למיתה ובינונים לעולם אין נכתבין כלל בר"ה והדברים עתיקין א"ר אמי האי מאן דבעי למידע אי משכא לי' שתא או לא מייתי שרגא בהלין עשרה יומין דבין ר"ה ליומא דכיפורי ונתלי בביתא דלא נשיב זיקא אי משיך נהורא נידע דמסיק שתיה מאן דבעי נעבד עסקי ובעי דנידע כו' האי מאן דבעי ניפוק לאורחא כו' ולאו מלתא היא דלמא חלשא דעתי' ומתרע מזלי' אמר אביי השתא דאמרת סימנא מלתא היא יהא רגיל אינש למיכל ריש שתא קרי ורובי כרתא וסלקא ותמרי (כריתות ה' ב' וא"ו א') ועי' (הוריות י"ב א'):

שם זכרון תרועה ת"ר מנין שבשופר ת"ל (ויקרא כ"ה) והעברת שופר תרועה אין לי אלא ביובל בר"ה מנין ת"ל בחדש השביעי כו' שיהיו כל תרועות של חדש שביעי זה כזה ומנין שפשוטה לפניה ת"ל והעברת שופר תרועה ומנין שפשוטה לאחרי' ת"ל תעבירו שופר ואין לי אלא ביובל בר"ה מנין ת"ל בחדש השביעי כו' שיהיו כל תרועות חודש השביעי זה כזה מנין לשלש של שלש שלש ת"ל והעברת שופר תרועה שבתון זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם ומנין ליתן את האמור בזה בזה כו' הא כיצד שלש שהן תשע (ר"ה ל"ג ב' ל"ד א') ולפי"ז כולן מה"ת והאי תנא מייתי לה בג"ש מבמדבר דתניא

כו' ר' ישמעאל בני של ריב"ב אומר כו' שתים מד"ת ואחת מד"ס שבתון זכרון תרועה והעברת שופר תרועה מד"ת יום תרועה יהי' לכם לתלמודו הוא בא ר"ש ב"נ אר"י א' מד"ת ושנים מד"ס כו' (שם) איכותן מהותן ושיעורן של כל א' מהם יתבאר להלן כל השופרות כשרין חוץ משל פרה מפני שהוא קרן א"ר יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר במשוך בקרן היובל (ר"ה כ"ו) במשנה פי' רש"י דגבי יוה"כ דיובל כתיב שופר וגמרינן ר"ה מיובל (שם ל"ד א') שפיר קאמר ר"י ורבנן כל השופרות אקראו שיפר ואקראו קרן דפרה קרן אקרי שופר לא אקרי (שם) הא דנ"א רבנן ג"כ חוץ משל ראם דאקרי קרן כתבו התוס' דשמא אינם חלולים ואינם ראויים לשופר וכתב הרמב"ן דכל אלו שאינם חלילין פסולין לכו"ע שופר של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב ושני חצוצרות מן הצדדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר (שם כ"ו ב' במשנה) שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות ר' יהודה אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל יעלים (שם) יעל היינו ממין עזים שעל ההרים הגבוהים זכרים דר' יהודה היינו איל דהיינו זכר דרחלים דהיינו כבשים וקרי להו זכרים משום דכבשים נקבות לית להו קרנים א"ר לוי מצוה של ר"ה ושל יוה"כ פי' דיובל בכפופין כו' והתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט היא דאמר כי האי תנא דתניא ר' יהודה אומר בר"ה היו תוקעין בשל זכרים כפופין וביובלות בשל יעלים (שם) ובביאור פלוגתייהו דעת הרמב"ם דת"ק ור"י לעיכובא פליגי ולפי"ז לר"י לית לי' הא דכל השופרות כשרין אבל דעת הרמב"ן והר"ן והרא"ש דרק במצוה פליגי אבל בדיעבד קיי"ל כל השופרות כשרין כו' בין כפופין ובין פשוטין במאי קא מפלגי מ"ס בר"ה כמה דכייף אינש דעתיה טפי מעלי וביוה"כ כמה דפשיט אינש דעתיה טפי מעלי ומ"ס בר"ה כמה דפשיט אינש טפי מעלי כו' (שם ב') ונ"ל פי' דכייף דעתיה היינו שמתפחד מהדין ואינו סומך בדעתו לזכות בדין ופשיט דעתיה היינו שהוא סומך בדעתו שיזכה בדין דיש מעלה בכייף שיתן אל לבו יותר לשוב בכל לבו ויש גריעותא בזה שיוכל לבוא לידי יאוש וערש"י ושתי חצוצרות מן הצדדין ותרי קלי מי משתמעי והתניא שמור וזכור בדבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ולא האוזן לשמוע כו' תרתי קלי מחד גברא לא משתמעי מתרי גברי משתמעי כו' והא תניא בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין הא ל"ד אלא לסיפא בהלל ובמגילה אפילו עשרה קוראין אלמא כיון דחביב יהיב דעתיה ה"נ כיון דחביב יהיב דעתיה ושמע אלא למה מאריך בשופר לידע שמצות היום בשופר (שם כ"ג א') ונראה דאף לפי המסקנא צריך לחלק בין חד גברא לתרי גברי דזכור ושמור ודאי בחיבה גדולה שמעו ר"פ בר שמואל סבר למעבד עובדא כמתני' א"ל רבא לא אמרו

אלא במקדש תניא נמי הכי בד"א במקדש אבל בגבולין מקים שיש חצוצרות פי' בתענית אין שופר מקום שיש שיפר אין חצוצרות (שם כ"ג א') וע"ש כתב הר"ן דשופר של בהמה טמאה פסול דלא הוכשר למלאכת שמים אלא בהמה טהורה ועי' (שבת כ"ח ב') ובבא"ה הקשה דהא כל שיש לו קרנים יש לו טלפים (נדה נ"א ב') וה"ל בהמה טהורה ותי' בנדמה שיש לו קרנים כל היום כשר כו' ולתקיעת שופר כו' (מגילה כ"ב במשנה) דבר שמצותו ביום כשר כל היום (שם) כל אלו שמצותן ביום התחלת הזמן לכתחילה מהנץ הרמה (שם כ' א') במשנה בשינוי לשון וכולן שעשו משעלה עה"ש כשר (שם במשנה) ונידון סוף הזמן עמש"ל פרשה י"א פסוק כ"ה ד"ה וטמא עה"ע בביאור ענין בהש"מ אחד התוקע ואחד השומע מן התוקע פשוט בכ"ד שמע מקצת תקיעה קידם עלות השחר ומקצת תקיעה לאחר שיעלה עמה"ש ידובר להלן שיעור שופר טפח (נדה כ"ו א') והובא בטור דהיינו טפח שוחק ובמס' (ר"ה כ"ז ב') איתא שיעור כדי תקיעה כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן דיבק שברי שופרות פסול (ר"ה כ"ז א') במשנה ועי' תוס' שם ד"ה שופר שנסדק היה קולו דק או עב או צריד כשר שכל הקולות כשרין בשופר (שם ב') ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר (שם ב') בלא סתמו הסכמת הפוסקים כדאיתא בירושלמי דכשר אף בשנשתנה קולו ע"י הנקב משום דכל הקולות כשרין בשופר ובביאור לשון אם מעכב התקיעה דהכא בסתמו כתבו התוס' בתחילה דהיינו אם הנקב היה מעכב את התקיעה וע"י הסתימה חזר קול לכמו שהיה פסול דה"ל שני שופרות אבל אם לא נשתנה קולו ע"י הנקב כשר גם כשסתמו אח"כ ויתבאר בסמוך ת"ר כו' ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול במינו כשר א"ר יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו אפילו נשתייר רובי פסול איכא דמתני לה אסיפא שלא במינו פסול א"ר יוחנן והוא שנפחת רובו מכלל דבמינו אפילו נפחת רובו כשר (שם) וכתבו התוס' דפשוט דללישנא בתרא גם לת"ק דפוסל אף במינו היינו ג"כ רק בנפחת רובו אבל לא נפחת רובו לכו"ע כשר לל"ב בין במינו ובין שלא במינו דבהא לא פליגי ת"ק ור"נ והיינו אף שהנקב היה מעכב את התקיעה קודם סתימה דא"א לנקב גדול כזה שלא יעכב את התקיעה ועפי"ז כתבו דא"א לפרש לשון אם מעכב את התקיעה דמתני' דהיינו קודם סתימה כמו"ש מקודם דא"כ ללישנא בתרא דר' יוחנן תנא דמתני' דפוסל במעכב את התקיעה קידם סתימה ואף בלא נפחת רובו כיון דבעיכוב תקיעה תליא מלתא דלא כר"נ ודלא כת"ק ומנ"ל לר' יוחנן לומר כן אלא ע"כ צ"ל דפי' מעכב את התקיעה היינו לאחר הסתימה דפסול ולפי"ז א"ש דיתכן אינו מעכב את התקיעה אף בנפחת רובו וכן הסכימו כל המפרשים

והפוסקים ובביאור פלוגתא דת"ק ור"נ אי היינו במעכב את התקיעה לאחר סתימה או לא דעת הרמב"ם והר"ן דפלוגתא דברייתא איירי באיני מעכב את התקיעה ומתני' דמכשרה באינו מעכב את התקיעה צ"ל דהיינו רק במינו וכרבי נתן והלכך ללישנא קמא דר"י אינו כשר בניקב ונסתם רק בתלתא למעליותא א) שסתמו במינו:

ב) שאינו מעכב את התקיעה ג) דנשתייר רוב וללישנא בתרא באינו מעכב את התקיעה ועוד חדא למעליותא סגי היינו או שלא נפחת רובו או שסתמו במינו וצ"ע לפי"ז ללישנא בתרא דר"י אם גם במעכב את התקיעה אינו פסול רק בנפחת רובו או דבמעכב את התקיעה פסול אף בלא נפחת רובו ודעת הר"ן דמתני' מלתא פסיקתא קתני דבמעכב את התקיעה פסול והיינו אף בלא נפחת רובו אבל דעת הרא"ש דפלוגתא דברייתא היינו במעכב את התקיעה ולפי"ז מתני' דפסלה במעכב את התקיעה ומשמע דהייני אף במינו היינו כת"ק דר"נ ויש להסתפק לפי"ז לל"ק דר"י דבעינן והוא שנשתייר רובו במעכב את התקיעה בסתמו במינו לר' נתן איך הדין באינו מעכב את התקיעה אחר הסתימה אם גם ב"ה בעינן דנשתייר רובי או דבזה אף בלא נשתייר רובו כשר ואולי אף בנפחת רובו כשר ועי' בטור שו"ע א"ח שהביא בזה מחלוקת הפוסקים והנה שיטת כל המפרשים דגם לל"ב ר' יוחנן בא לפרש פלוגתא דברייתא דאיירי בנפחת רובו ולפי ענ"ד דבר תימא היא לפרש לשון ניקב דהיינו נפחת רובו לפחות והנ"ל לפי ענ"ד דלל"ב ר' יוחנן לא בא לפרש הברייתא דאיירי בנפחת רובו אנא לחלוק בא על הברייתא וכה"ג כמדומני בכ"ד ועי' (ב"מ כ"ו ב') אמר רבא האי דאמרת כו' לא אמרן כו' ונראה דחולק על ר"נ דהא ר"נ סלע אמר וטעמיה דר' יוחנן נ"ל דס"ל דפלוגתא דברייתא א"א לאוקמי במעכב את התקיעה דבזה א"א לומר דמכשיר ר"נ במינו אלא באינו מעכב את התקיעה איירי וכיון דמתני' סתמא קתני דבאינו מעכב את התקיעה כשר בכ"ע אף שסתמו באינו מינו ע"כ מתני' פלוגתא אברייתא ולחת הלכתא כי הא ברייתא מיהו ה"מ בלא נפחת רובו אבל בנפחת רובו דבהא לא איירי מתני' בהא אנן קיימין בפלוגתא דת"ק ור"נ דלת"ק פסול אף בסתמו במיני ולר"נ כשר בסתמו במינו אף בנפחת רובו כשאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה ולפי"ז אם היינו אומרין דאפשר לנפחת מחצה שלא יעכב התקיעה גם בלא סתימה יש לקיים הפי' הראשון שהבאתי מהתוס' בפי' אם מעכב את התקיעה אבל נראה דוודאי גם נקב שקרוב למחצה ג"כ וודאי מעכב את התקיעה בלי סתימה וע"כ גם לפי"ז צ"ל בביאור מעכב את התקיעה דהיינו לאחר סתימה כל הני פסולי דניקב דעת בעה"ע דהיינו בלא נשתייר לצד הפה שיעור שופר כמו שהוזכר בברייתא שיובא להלן בנסדק אבל בנשתייר כשיעור כדי תקיעה כשר בכ"ע לכו"ע והסמ"ג כתב שהר"י

היה מסופק אם נפסל ע"י נקב שחוץ לשיעור הכשרו שופר שנסדק ודבקו פסול (שם כ"ז א') במשנה ת"ר כו' נסדק לארכו פסול לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסיל וכמה שיעור תקיעה כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן (שם ב') שופר שנסדק כתבו התוס' פי' בקונטרס דה"ל כשני שופרות משמע דר"ל שנחלק לגמרי לשני חלקים ותימא א"כ היינו דיבק שברי שופרות דתני שם בתר הכי והבאתי מקודם לכך נראה דהייני שנסדק מצד אחד לארכו והא דתני בתר הכי דיבק שברי שופרות זו ואצ"ל זו קתני או דיותר סופו להפרד בנסדק אף רק מצד אחד משופר הנעשה משברי שופר שהן שלמים ברוחב והרא"ש קיים פירש"י דנסדק היינו לארכו ועי"ז אינו שלם ברחבו ודיבק שברי שופרות היינו משברים שלמים ברוחב ואינם שלמים באורך ובפי' דבקו פירש"י שדבקו בדבק ולפי"ז בדבקו ע"י עצמו בעצמו י"ל דכשר ועי' ב"י בטור מ"ש בשם הרוקח והקשה הרמב"ן דה"ל שלא במינו ואפילו בניקב וסתמו פסיל ולכך פי' שדבקו ע"י עצמו בעצמו ע"י חימום והיתוך באור הרא"ש דבנסדק דלית ביה חסרון ודבקו ע"י דבק שאין הדבק ניכר ל"ה כסתמו שלא במינו נסדק לארכו פסול הסכמת הפוסקים דהיינו אף בלא סתמו וזה הוא שהוסיפה הברייתא על המשנה ואין הדין בזה כמו בניקב דכשר בלא סתמו בכ"ע כנ"ל כתבו התוס' הא דלא קתני בזה בנסדק לארכו אם נשתייר שיעור תקיעה כמו בנסדק לרבי משום דלארכו לא מפסל רק בנסדק כולו והרא"ש כתב בשם י"מ דסדק פוסל בכל דהו דע"י התקיעה הסדק הולך וגדל וה"ה כתב דסדק פוסל ברובו וכתב הרא"מ הובא בב"י בטור דהמכשיר בנסדק מיעוטו מכשיר אף בלא נשתייר שיעור שופר לצד הפה ולפי ענ"ד גם בלא נשתייר כלום מכשיר והפוסל בנסדק כ"ש יש להסתפק אי היינו רק במקום הנחת פיו או אפילו באמצע ובסופו ובדין נסדק שלא בכולו ודבקו דעת הטור דאפילו לא נשאר בי רק משהו כשר דבסדק דבקו עדיף מלא דבקו וצ"ע אי בעינן שיורא לצד הפה או אפילו בסופו מהני והר"ן כתב דבנסדק כ"ש מתכשר בהידוק חוט ומשיחה אבל דעת הר"ן הובא בב"י בטור דהפוסלין בנסדק משהו בלא דיבוק פוסלין בנסדק משהו אף בדיבוק נסדק לרחבו דפסול בלא נשתייר כדי תקיעה הסכמת הפוסקים דהיינו ברוב רחבו והא דכשר בנשתייר כדי תקיעה דעת רוב הפוסקים דהיינו לצד פיו וכנ"ע מיהו יש מכשירין אף בנשתייר שלא לצד פיו ת"ר ארוך וקצרו כשר (ר"ה כ"ז ב') ת"ר גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר גרדו והעמידו על גלדו כשר (שם) הוסיף עליו כ"ש בין במינו בין שלא במינו פסול (שם) קדחו בזכרותו ותקע בו יצא (שם) בשינוי לשון צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר והא דתנן לעיל שופר של ר"ה כו' ופיו מצופה זהב מפרש בגמ' שם דהיינו שלא במקום הנחת

פה ופי' הנחת פה ושלא במקום הנחת פה עי' ש"ע א"ח צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמו שהיה פסול ואם לאו כשר (שם) נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא (שם) הפכו ותקע בו לא יצא (שם) אר"פ לא תימא דהפכו ככיתונא אלא שהרחיב את הקצר וקצר את הרחב מ"ט כדרב מתנה כו' והעברת כדרך העברתו בעינן (שם) א"ר יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עילה בת מעילה כיון דמעל בם נפקא לחולין פי' וליכא איסורא בשעת תקיעה שלמים דלאו בני מעילה נינהו איסורא הוא דרכיב עלייהו ולא נפקי לחולין ומצוה הבאה בעבירה אין יוצאין בה ידי חובתו וכדבעינן למימר קמן מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי' קא תקע באיסורא תקע אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה לא יצא הדר אמר רבא אחד זה ואחד זה יצא מצית לאו להנות נתנו (ר"ה כ"ח א') בשופר של עולה כו' באיזה ענין איכא מעילה בקרן שנתלש מעולה עמש"ל פרשה ה' פסוק ט"ו ד"ה מקדשי ה' ועי' פירש"י בזה והא דיוצא לחולין ע"י מעילה פי' התוס' דהיינו בשוגג וה"ק לא יתקע במזיד ואם תקע בשוגג יצא דנפיק לחולין ע"י מעילה ולפי"ז מוכח מזה דמצוה הבאה בעבירה אפילו בעבירה שוגג אינו יוצא בה י"ח ולפי ענ"ד י"ל דבמזיד איירי וכר"מ דס"ל הקדש במזיד מתחלל (קדושין נ"ה א') ואף בקדשי הגוף ועי' (מעילה י"ט ב') בבהמת קדשים שהוממה ונשחטה דלחכמים יש לה פדיון ועמש"ל פ"ה שם ובביאור הענין דמצוה הבאה בעבירה דאין יוצאין בה י"ח כתבו התוס' במס' (סוכה ט' א') בד"ה ההוא דלא הוה רק מדרבנן ובספר הנפלא ש"א בהל' חו"מ סי' צ"ח וסי' צ"ט דחה היכהה התוס' אלא שהביא ראיה דל"ה רק מדרבנן מהגמ' דסוכה ל' א' ובספרי עוד"ד במס' (סוכה ט') העליתי הנראה לפי ענ"ד דמה"ת אינו יוצא י"ח במצוה הבאה בעבירה ובעל הש"א בספרו הנפלא טו"א כתב דבשלמא אם נאמר דמצוה הבאה בעבירה א"י בה י"ח מה"ת א"ש הא דאמר אחד זה ואחד זה לא יצא אף בתקע כמה פעמים כיון דאינו יוצא אינו מועל ואינו מתחלל ע"י מה שתקע ראשון ראשון אבל לפי הסברא דמצוה הבאה בעבירה יצא בה י"ח מה"ת א"כ הא בתקיעה ראשונה מעל מה"ת וא"כ ליפוק אף מדרבנן במה שתוקע אח"כ ע"י המעילה דמקודם ואין נראה לומר דכיון דמדרבנן א"י י"ח בתקיעה ראשונה לא נפיק לחולין מדרבנן ותי' דרבא לטעמיה במס' תמורה דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והלכך מה"ת א"י י"ח ולפי ענ"ד אין זה נראה כלל דהאיסור הוא מעשה התקיעה והמצוה היא שמיעת הקול ובשמיעת הקול ליכא איסורא דקיל מראה וריח אין בהם משום מעילה (כריתות וא"ו א') והובא לעיל בדיני מעילה ואע"ג דבשמע מן המתעסק ומחשו"ק לא יצא וצ"ל

משום דבכה"ג ה"ל כשמע קול שאינו קול שופר מ"מ הכא אין לומר כן מכיון דמהני דהכא היינו יצא ידי שמיעת תקיעה ובזה ליכא איסורא דע"כ לא אמר רבא לא מהני אלא כשהאיסור הוא באותו הענין דמהני ולפי מ"ש בספרי עוד"ד במס' תמורה דלא אמר רבא לא מהני רק בענין דבעי כוונה גם בלא"ה אין לומר כן דהא רבא ס"ל מצית א"צ כוונה כמו שיתבאר להלן מיהו מצוה הבאה בעבירה הוה וידובר עוד להלן עוד כתב דבכה"ג דכשאינו יוצא י"ח אינו עיבר אפילו אביי מודה דאי עביד לא מהני ואף שבאמת מוכח בסוגיא דתמורה שם כמוש"ש דאף בכה"ג אי עביד מהני לאביי מ"מ ידי חובת מצוה לא יצא ולפי ענ"ד י"ל דכיון שלא נטלו לחלוטין רק לתקוע בו לא מעל רק לפי טובת הנאה כשסבור שהיא שלו כמו"ש בסדר ויקרא וכיון שכל תקיעה מופסקת מחברתה בלתי מתחלל ע"י כל תקיעה ותקיעה רק כפי טובת הנאה של אותה תקיעה ולפי"ז א"ש אף אם נאמר דאף כשאיני יוצא בזה י"ח מחמת האיסור מ"מ מעל כפי טובת הנאת תקיעה שהיה יוצא בה וכבר כתבתי דהעיקר לפי ענ"ד דמצוה הבאה בעבירה א"י י"ח מה"ת אחד זה ואחד זה יצא מצות לאו להנות נתנו מיהו לכתחילה משמע דאסיר וצ"ע בטעמא דהאי איסורא ונ"ל דהיינו מדרבנן ועי' (עירובין ל"א א' חולין פ"ט א' נדרים ט"ז ב' מעינה י"ב) בענין מצות לאי להנות נתנו ועי' בספר הנפלא טו"א שהעיר מכל הנ"ל וע"ש בשוהם שהקשה כיין דלכתחילה מיהו אסור בדיעבד נמי לא יצא משום דיחוי באת"ל יש דיחוי אצל מצות (סוכה ל"ג) ואף היכא דלא אדחי רק לכתחילה ג"כ הוה דיחוי כדמוכח (זבחים ע"ג) והנה לבד מה שיש לדון בכה"ג אי היה דיחוי כמו"ש היא ז"ל בעצמו וכבר כתבתי מזה בספרי עוד"ד עיקרא דמלתא פריכא לפי ענ"ד כמו"ש מקודם דהא הכא אין השופר עצמו המצוה אלא שמיעת הקיל והקול הא עדן לא היה ולא שייך לומר דנדחה א"ר יהודה בשופר של עבודת כוכבים לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של עיר הנדחת לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"מ עיר הנדחת כתותי מכתת שיעוריה (שם) וכבר תמהו ע"ז בתוס' לרב יהודה מ"ש שופר עבודת כוכבים משופר של שלמים דלא יצא לדידיה משים איסור הנאה לדידיה דס"ל מצית להנות נתנו וכתבו דר"ח גורס בזה אמר רבא התוס' הקשו בזה אהא דשל עבודת כוכבים ל"ח מכתת שיעורי' מהא דמס' חולין פ"ט א' דאיתא שם דתקע בשופר של עבודת כוכבים לא יצא משים דמכתת שיעוריה ותי' דבעבודת כוכבים של ישראל דאין לה ביטול מכתת שיעוריה ובעבודת כוכבים דכותי דיש לה ביטול לא מכתת שיעוריה וכה"ג משני במס' (סוכה נ"א ב') באשרה שוב הקשו בתוס' שם בעבודת כוכבים דכותי נמי מכי אגבהה ה"ל דישראל ואין לה ביטול כדאיתא במס' (עבודת כוכבים מ"ב) ותי' שמגביה בפירוש שלא ע"מ לזכות ודעת ר"ת דהכל

איירי בשל עובד כוכבים אלא דכאן קידם ביטול כאן לאחר ביטול ומ"מ לכתחילה לא משום דמאיס וע"ש אמר רבא המודר הנאה משופר מותר לתקוע בי תקיעה של מצוה (שם) והיינו משום דמצות לאו להנות נתנו וכתבי התוס' דאע"ג דבסוכה כי אמר קונם ישיבת סוכה עלי חל הנדר כדאיתא (נדרים ט"ז ב') ולא אמרינן מצות לאו להנות נתנו בכה"ג מ"מ בזה אף שאמר תקיעת שופר עלי ג"כ תוקע תקיעת מצוה דבתקיעת שופר כיון שאינו תוקע לשיר אין בו שום הנאה בזולת קיום המצוה אבל בישיבת סוכה לא סגי בלא"ה שנהנה ג"כ מהסוכה ולכך לא שייך לומר בסוכה בכה"ג מצות לאי להנות נתנו ומעתה עת לדבר בדין אם גזל שופר ותקע בו והנ"ל בזה דמהא דאמרינן דיוצא בת"ש בלולב של איסורי הנאה משום מצות לאו להנות נתנו אין ראיה לזה דבאיסורי הנאה כיון דמצית לאו להנות נתנו לא נהנה כלום וליכא איסורא ואין המצוה באה כלל בעבירה משא"כ בגזל שופר ותקע בו דמ"מ ה"ל מצוה הבאה בעבירה דמ"מ ע"י הגזל באה המצוה וא"כ דמיא לדין דלולב הגזול דאינו יוצא י"ח משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה כמו"ש התוס' (סוכה ל' א') בד"ה משום דה"ל כו' ע"ש ואין לחלק בענין זה בין לולב לשופר משום דלולב בגופי הוא יוצא והוא גזול משא"כ בשופר דבקולו הוא יוצא ובקול לא שייך גזילה ע"ד שכתבתי מקודם דע"כ בענין זה ס"ל להש"ס דאין לומר כן דהא הכא משמע להדיא דלא משכחינן לומר דיוצא בת"ש דעולה ושלמים ועבודת כוכבים רק משום דמצות לאו להנות נתנו אבל לא מצא הש"ס בזה סברא לומר דיצא י"ח אף באת"ל מצות להנות נתנו משום דבקולו הוא יוצא ושמיעת הקול אינה אסורה משום דקול אין בו משום מעילה כמו"ש והיינו ע"כ משום דנהי דהקול אינו אסור לשומעו מ"מ כיון דהיה אסור לתקוע בו לצאת י"ח דה"ל הנאה באת"ל מצות להנות נתנו ה"ל מצוה הבאה בעבירה ובירושלמי לפי הגי' שלפנינו איתא תני ר"ח ולקחתם לכם משלכם ולא הגזול א"ר לוי זה שהוא ניטל לולב גזול למה הוא דומה לאחד שכיבד את המלך תמחוי אחד ונמצא משלו אמרו אוי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו שופר של עבודת כוכבים ושל עיר הנדחת ר' לעזר אומר כשר תני ר"ח כשר תני ר' הושעיא פסול הכל מודין בלולב שהוא פסול מה בין שופר ומה בין לולב א"ר יסא בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם ולא משל איסור הנאה ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מכל מקים א"ר ר לעזר תמן בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא ויש קול אסור בהנאה מה פליגין בשגזלו משופה אבל גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו ע"כ ונ"ל דר' לעזר ס"ל מצות להנות נתנו והלכך לולב דבגופו יוצא ה"ל ל מצוה הבאה בעבירה שופר של עבודת כוכבים דבקולו הוא יוצא לא הוה מצוה הבאה בעבירה ולפי"ז נראה דגם בשופר הגזול יוצא ידי חובתו דכיון

דמצות להנות נתנו אין לחלק בין שופר דאיסור הנאה לשופר הגזול והיינו דלא כשיטת הבבלי ומאן דפוסל בשופר של עבודת כוכבים נ"ל דלא מחלק בין שופר ללולב לענין מצוה הבאה בעבירה ולדידיה בשופר הגזול ג"כ אינו יוצא ידי חובתו כמו"ש מקודם לשיטת הבבלי והיינו דמסקינן עלה מה פליגין בשגזלו משופה כו' ונראה מהירושלמי דהכא ובמס' יבמות פ' מצות חליצה דהירושלמי לית ליה סברא דמכתת כתות שיעורי' ועי' רא"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטם אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא (ר"ה כ"ז ב') במשנה אר"ה ל"ש אלא לאותן העומדים על שפת הבור אבל אותן העומדים בבור יצאו תנ"ה כו' (שם) דאותן העומדים בפנים לעולם שומעין קול שופר אמר רבה שמע מקצת תקיעה בבור ומקצת תקיעה על שפת הבור יצא מקצת תקיעה קודם שיעלה עה"ש ומקצת תקיעה אחר שיעלה עה"ש לא יצא כו' לילה לאו זמן חיובא הוא כלל בור מקום חיובא הוא לאותן העומדים בבור למימרא דסבר רבה שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה נמי יצא ת"ש כו' ת"ש התוקע לתוך הבור כו' לא יצא ואמאי ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קלא כי אמר רבה בתוקע ועולה לנפשי' א"ה מאי למימרא מ"ד זמנין דמפיק רישיה ואכתי שופר בבור וקא מערבב קלי' קמ"ל (ר"ה כ"ח א') שמע מקצת תקיעה בבור כו' מלשון למימרא דלהלן מוכח דצ"ל בפי' דברי רבה דהשומע הי' על שפת הבור והתוקע תקע מקצת התקיעה לתוך הבור ומקצת על שפת הבור והלכך שמע השומע סוף התקיעה בלא תחילה בביאור מקצת תקיעה מוכח מקושיא דליפוק מקמי דליערבב קלא דבאת"ל דמקצת תקיעה מהני א"צ שיעור תקיעה בהמקצת ששמע וצ"ל דמשמע ליה דרבה איירי אף כשהתוקע לא תקע בין הכל רק שיעור תקיעה וצ"ל לפי"ז דכי מקשה לי' שם מהא דהאריך בשני' כו' המ"ל וליטעמיך מיהו בהסוגיא דלעיל כ"ז א' דמקשינן שם מהא דתוקע לתוך הבור אהא דחצוצרות מקצרין ושופר מאריך תמוה הרבה דדילמא מאריך כשיעור תקיעה וצ"ל דלשון מאריך בשופר משמע ליה דאיני מאריך רק משהו ומ"מ תמוה איך אפשר לומר דיוצא במקצת תקיעה שאין בה כשיעור מי שהי' עובר אחורי בהכ"נ שמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא וא"ל לא יצא אעפ"י שזה שמע וזה שמע זה כיון לבו וזה לא כיון לבו (ר"ה כ"ז ב' במשנה) אמר רבא כו' התוקע לשיר יצא כו אלמא קסבר רבא מצות אין צריכות כוונה כו' ת"ש היה עובר אחורי בית הכנסת כי' אם כיון לבו יצא כו' מאי לאו אם כיון לבו לצאת לא לשמוע לשמוע הא שמע סבר חמור בעלמא איתיביה נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע משמיע ולא נתכוין שומע לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע בשלמא נתכוין משמיע ולא נתכוין שומע

כסבור חמור בעלמא הוא אלא נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע היכי משכחת לה לאי בתוקע נשיר דלמא דקא מנבח נבוחי (ר"ה כ"ח ב'). מלתא דמצית צריכות כוונה אי אצ"כ פלוגתא דתנאי היא במס' (עירובין צ"ו פסחים קי"ד) ע"ש והא דאמרינן אלמא קסבר רבא י"ל דהיינו דרבא ס"ל כמ"ד מצית אצ"כ והא דמקשה מהא דהיה עובר כו' י"ל משים דלא הוה ליה למפסק דלא כסתם משנה מיהו הא דמקשה ליה מהא דנתכוין שומע ולא נתכוין משמיע אכתי קשיא לפי"ז ונ"ל דהמקשה ס"ל דמדרבנן לכו"ע מצית צ"כ סבר חמור בעלמא ויש לתמוה במגילה מאי איכא למימר וי"ל דאמגילה ל"ק כלל לשמוע הא שמע דיכול להיות דשמע בדילוג ורק אתקיעות הוא דקשיא ליה מיהו קשה דחמור בבהכ"נ מאי בעי וי"ל דלא ידע דבהכ"נ הוא ויותר נ"ל דסבור חמור בעלמא היא אין הפי' שהוא טועה לומר שקול חמור הוא אלא שדעתו בשמיעתו כשמיעת קול חמור דבע"כ שומע וה"ל כמתעסק דוודאי לא יצא כדבעינן למימר קמן ולפי"ז א"ש ההיא דמגילה מחד טעמא אלא נתכוין שומע כו' לאו בתוקע לשיר מה שיש לדקדק בזה עי' תוס' ד"ה אבל נתכוין כו' ויתבאר בסמוך דלמא דקא מנבח נבוחי פי' התוס' שלא נתכוין לתקוע שיעור תקיעה או שהיה נופח שלא ע"מ לתקוע ועלתה לו תקיעה כשיעור אי יש נ"מ בין מתכוין לשיר בין מתכוין שלא לצאת עי' תוס' (סוכה ל"ט א') ד"ה עובר לעשייתן ועי' טו"א ובספרי עוד"ד במס (זבחים פ א') ד"ה רא"א העליתי לקיים דברי התוס' דסוכה דבמתכוין שלא לצאת לכו"ע א"י בע"כ אלא דלענין לעבור על בל תוסיף אין נ"מ בזה למ"ד מצות אצ"כ ויישבתי שם ג"כ מה שקשה ע"ז לפו"ר מהא דפסחים קי ד ב' ע"ש המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא (ר"ה ל"ב ב') במשנה פי' מתעסק נ"ל דהיינו שלא כיון אף לשיר אלא לנפוח גרידא בשופר ועלתה לו תקיעה אבל המפרשים כתבו דהיינו שהי' תוקע להתלמד וזה גרע מתוקע לשיר וידובר עוד להלן א"ל ר' זירא לשמעי' איכוין ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כוונה מיתיבי היה עובר אחורי בהכ"נ כו' וכי כיון לבו מאי הוה הא לא מכוין אדעתא דידיה הכא בש"צ עסקינן דדעתיה אכו"ע ת"ש נתכוין שומע כו' קתני משמיע דומיא דשומע מה שומע שומע לעצמו אף משמיע משמיע לעצמו וקתני לא יצא תנאי היא דתניא שומע שומע לעצמו ומשמיע משמיע לפי דרכו א"ר יוסי בד"א בש"צ אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע (שם כ"ח ב' כ"ט א' אלמא קסבר משמיע בעי כוונה נלפיענ"ד לדבר מבורר דלמ"ד מצות אצ"כ כ"ש דלא בעינן כוונת משמיע להוציא ור"ז ס"ל כמ"ד מצות צ"כ או שהחמיר ע"ע כמ"ד מצות צ"כ או דמדרבנן ס"ל דמצות צ"כ וס"ל עוד דאף שהמשמיע תוקע למצוה לעצמו אין השומע יוצא בלא כוונת משמיע להוציא קתני משמיע דומיא דשומע כו' וקתני לא יצא נ"ל דצ"ל

וקתני לא יצא כו' ובכ"ד חסר תיבת כו' וה"פ דא"א לומר דעד שיתכוין משמיע היינו שיתכון משמיע להוציא דקתני משמיע דומיא דשומע מה שומע כוונתו שצריך לכוין היינו כוונה לצאת בעצמו אף משמיע כוונתו שצריך לכוין היינו כוונה לצאת בעצמו וקתני לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע אלמא כי מכוין משמיע לצאת בעצמו ונתכוין שומע לצאת בעצמו יוצא אף שלא, כיון משמיע להוציא ופי' לא נתכוין משמיע לפי"ז היינו שלא נתכוין אף לצאת בעצמו רק נתכוין לשיר ויותר נ"ל דצ"ל וקתני יצא ומעתה הנני להפסיק ביאורי בזה ולמלאות אשר יעדתי לבאר בסוגיא שלפני זו בקושיא דמקשינן שם ארבא מהא דעד שיתכוין שומע ומשמיע כו' לא נתכוין משמיע היכי משכחת לה לאו בתוקע לשיר דלפו"ר קשיא למה הוצרך המקשה לפרש לאו בתוקע לשיר הא אי פי' לא נתכוין משמיע היינו לא נתכוין להוציא כ"ש דקשיא ארבא דלא בעי כוונה וזו היא מה שהוקשה להם להתוס' שם ותירצו דבאמת הא דמסיק הש"ס שם לאו בתוקע לשיר היינו שלא לצורך הקושיא אלא משום דס"ל מה שומע שומע לעצמו אף משמיע משמיע לעצמו דלפי"ז בהכרח צ"ל דלא נתכוין משמיע היינו תוקע לשיר כמו"ש ומעתה אשובה לביאור הסוגיא אשר החלותי משמיע לפי דרכו פי' א"צ לכוין בפירוש להוציא פלוני ופלוני והלכך אף באינו מתכוין להוציא רק את עצמו יוצאין בו גם השומעין ור' יוסי אמר בד"א בש"צ פי' דש"צ א"צ לכוין ולידע את האנשים שהוא רוצה להוציאן ידי חובתם אלא דאף העובר אחורי בהכ"נ יוצא דדי בכוונה שמכוין להוציא כל השומע אבל יחיד צריך שיכוין ג"כ להוציא את השומע ובלא"ה אין השומע יוצא אף שמתכוין לצאת ידי חובתו הי' זה צריך תקיעה ראשונה וזה אחרונה תקיעה אחת מוציאה שניהם ש"ע סי' תקפ"ח בשם הירושלמי המתעסק לא יצא הא תוקע לשיר יצא לימא מסייע ליה לרבא דאמר התוקע לשיר יצא דלמא תוקע לשיר נמי מתעסק קרי ליה והשומע מן המתעסק לא יצא אבל השומע מהמשמיע לעצמו מאי יצא לימא תהוי תיובתא דר"ז דא"ר זירא לשמעיה איכוין ותקע לי דלמא איידי דתני רישא מתעסק תני סיפא נמי מתעסק (ר"ה ל"ג ב'). נשים ועבדים פטורים מתקיעת שופר דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים (קדושין כ"ט א') חרש שוטה וקטן פטורין מכל המצות שבתורה (חגיגה ב' ב' ג' א') כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן (ר"ה כ"ט א' במשנה) חרש המדבר ואינו שומע פסקו בש"ע א"ח דאינו מוציא דכיון שאינו שומע לאו בר חיובא הוא בתקיעה דשמיעת התקיעה היא המצוה ולא התקיעה ועי' (ב"ק פ"ו ב' פ"ז א') מנידון דין סומא אי חייב במצות טומטום ואנדרוגינוס ומי שחציו עבד וחציו ב"ח חייבין טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו אנדרוגינוס מוציא את מינו ולא את שאינו

מינו מי שחציו עבד וחציו ב"ח אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו (ר"ה שם) מי שחציו עבד כו' א"ר הונא ולעצמו מוציא א"ל ר"נ לר"ה מ"ש לאחרים דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות לעצמו נמי לא אתי צד עבדות דידיה ומפיק לצד חירות דידיה אלא אר"נ אף לעצמו אינו מוציא ותנ"ה כו' (שם) תני אהבה בריה דר"ז כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא (ר"ה שם) אמר רבא המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה (ר"ה כ"ח א') משום דמצות לאו להנות נתנו (שם) ועי' ש"ע א"ח סי' תקפ"ט ס"ז בפרטי ענין זה מהפוסקים שופר של ר"ה כו' ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדבר שהוא בל"ת (ר"ה ל"ב ב' במשנה) משום שבות מגלא משום ל"ת סכינא (שם ל"ג א') הא דאין חותכין בדבר שהוא משום ל"ת מפרשינן שם משום דלא אתי עשה דשופר ודחי עשה ול"ת דיו"ט ה"ל עשה ול"ת וצ"ל דחד מתרי טעמי נקט דהא הכא בעידנא דקא מיעקר לאו לא מקיים עשה ובכה"ג אין עשה דוחה ל"ת כדאיתא (ביצה ח' ב') ובכ"ד ועי' ר"ן ועי' ק"נ שעל הרא"ש ועי' מג"א סי' תמ"ו ס"א ואי לקי אל"ת כשעבר בכה"ג עי' תוס' (פסחים מ"ח א') ד"ה אחרישה וד"ה כתישה ותוס' (קדושין ל"ד א') ד"ה מעקה (חולין קמ"א) ד"ה ל"צ ואין חותכין אותו בדבר שהוא משום שבות משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה ועמש"ל בדיני לולב סדר תקיעות שלש של שלש שלש שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלש יבבות (ר"ה ל"ג ב' במשנה) והתניא שיעור תקיעה כתרועה אמר אביי תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי ותרועות דכולהו בבי תנא ברא קא חשיב חד בבא ותו לא (שם) שיעור תרועה כ"ג יבבות והתניא שיעור תרועה כשלשה שברים אמר אביי בהא ודאי פליגי דכתיב יום תרועה יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא יהא לכון וכתיב באמיה דסיסרא בעד החלון נשקפה ותיבב גו' מ"ס גנוחי גנח ומ"ס ילולי יליל (ר"ה ל"ג ב') שיעור תרועה כשלש יבבות התרועה פשוט שהיא לא פחות ג' קולות נפרדים זה מזה משהו והיינו שלש יבבות והא דתני כשלש יבבות וכן הא דתניא כשלשה שברים כתב הר"ן משום דעיקר לשון יבבא ושבר היינו הנעשה ע"י הפה בגונח ובוכה וגי' ר"ח שלש יבבות שלשה שברים. בשיעור יבבא דעת רש"י דהיינו קול היותר קצר שקורין טרומייט ודעת הריב"א וריב"ם הובא בתוס' דהיינו שלש קולות היותר קצרים דהיינו שלש טרומייטין וא"י מנ"ל הא וא"י אם כוונתם דיבבא היינו קול ארוך קצת כשיעור שלש טרומייטין או דהיינו ממש שלש טרומייטין ולפי"ז תהיה התרועה תשעה טרומייטין ולפי"ז שיעור השברים כשיעור התרועה אלא דתרועה עושה ט' טרומייטין נפרדים ובשברים עושה שלש כחות שכ"א

מהם הוא כשיעור ג' טרומייטין עם ההפסקות שביניהם וכן הוא דעת הטור והב"י וכנ"ע בביאור דברי הריב"א וריב"מ תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי כו' דעת הרמב"ם דהיינו דתנא דמתני' קאמר דשיעור השש תקיעות כשיעור השלש תרועות ותנא דברייתא קאמר דשיעור תקיעה דחד סדרא דהיינו שתי תקיעות כשיעור התרועה ולפי"ז שיעור תקיעה כחצי תרועה אבל דעת רוב הפוסקים והמפרשים שכנ"ע דתנא דמתני' קאמר דשיעור כולהו תקיעות ראשונות וכן שיעור דכולהו ג' תקיעות אחרונות המה כשיעור הג' תרועות ותנא דברייתא קאמר דשיעור כ"א מהתקיעות הוא כשיעור תרועה והיינו פשוט כשיעור הג' יבבות עם ההפסקות שביניהם והתניא שיעור תרועה כשלשה שברים החילוק שבין יבבות לשברים דעת רש"י ותוס' שהשבר יותר ארוך מיבבא וידובר להלן משיעור אריכותו דגנוחי גנח דהיינו כדרך החולה שגונח מלבו הוא מאריך קצת בכ"א מהגניחות וילולי יליל דהיינו כאדם הבוכה ומתאונן הוא מקצר בכ"א מקולי היללות שלו בל"ר חליפען בל"א שלוחצען ודעת בעה"ע לפי' האחרון שבב"י בדבריו שקול השבר וקול היבבא שוין אלא שהשברים ההפסקות שבין הקולות הם ארוכין יותר מההפסקות שבין היבבות ולפי ענ"ד נ"ל שהשבר משונה מהיבבא באיכותו שהשבר הוא קול משובר כנהוג אצלנו והיבבא היא קול פשוט ולפי המנהג שלנו השבר משונה מיבבא בתרתי שהוא ארוך ממנו ואינו פשוט וידובר להלן. בהא ודאי פליגי כו' ומתרגמינן יום יבבא כו' צ"ל לפי"ז דאף דבלישנא דקרא בלה"ק ובארמי אין חילוק בין יבבות לשברים מ"מ בלשון התנאים המה נקראים בלשונות מיוחדים ולכך א"א לומר דיבבות היינו שברים ובביאור האי פירוקא אהייא קאי דעת רוב המפרשים והפוסקים דלא קאי רק ארומיא דלשון יבבות אלשון שברים אבל פירוקא דאביי ברומיא דשיעור תקיעה כדקאי קאי ולפי"ז שיעור תקיעה לתנא דברייתא ארוכה מלתנא דמתני' אבל דעת הראב"ד ז"ל דלפי מסקנא זו הדר ביה משינויא דאביי הנ"ל אלא דלכו"ע שיעור תקיעה כשיעור שלשה שברים עם ההפסקות שביניהם אלא שכל שבר הוא כשלש יבבות והלכך תנא דמתני' דס"ל שיעור תרועה שלש יבבות שיעור התקיעה כשלש תרועות ולתנא דברייתא דשיעור תרועה כשלשה שברים שיעור תקיעה כתרועה ובשיעור היבבא ס"ל כפירש"י דהיינו טרומייט דאין סברא שיהיה לפי"ז שיעור התרועה לתנא דברייתא כ"ז טרומייטין ולפי"ז שיעור תקיעה לכו"ע הוא כשיעור תשעה טרומייטין עכ"פ לפי"ד הראב"ד ידענו יתרון השבר על היבבא אבל לפי דעת המפרשים זולתו לשיטת רש"י דיבבא היא טרומייט אחד לא נתבאר שיעור היתרון ונ"ל דלשיטת רש"י השבר הוא לפחות טרומייט א' עם הפסק שבין טרומייט לחבירו ויהיה לפי"ז שיעור התקיעה או התרועה לתנא דברייתא

שלשה טרומייטין עם הב' הפסקות שביניהם ועוד כדי ג' הפסקות מה שכ"א מהשברים גדול מיבבא שהיא טרומייט אחד ולדעת הריב"א וריב"מ כבר נתבאר מקודם ששיעור השברים כשיעור התרועה וא"כ גם שיעור התקיעה כן הוא בין לתנא דמתני' ובין לתנא דברייתא ובענין אם בא להאריך בכ"א מהשברים יותר משיעור הנ"ל לפי מש"ל שהשבר משונה מיבבא במה שאינו קול פשוט נ"ל לפי ענ"ד דאין לו שיעור למעלה אבל כל המפרשים והפוסקים הנ"ל דס"ל דשינוי השבר מתקיעה הוא רק במה שהוא קצר מתקיעה כתבו דצריך שיהיה לכל היותר פחות משיעור תקיעה ושיעורה כבר נתבאר דלפי"ד הראב"ד ולדעת הריב"א וריב"מ לפי ביאור הטור והב"י הנ"ל בין לתנא דמתני' ובין לתנא דברייתא היא תשעה טרומייטין ולפי"ד רוב הפוסקים והמפרשים לתנא דשברים התקיעה יותר ארוכה מלתנא דמתני' כנ"ל ולפי ענ"ד דכשמאריך בכ"א מהשברים כנ"ל צריך להאריך ג"כ בהתקיעה שתהיה כשיעור שלש שברים דידיה ולפי נ"ד נ"ל דאף לפי"ד המפרשים והפוסקים הנ"ל דשינוי השבר מתקיעה היינו רק במה שהוא קצר מתקיעה מ"מ יכול להאריך בכ"א מהשברים כפי מה שירצה רק שיאריך בהתקיעה כשלש שברים דידיה ופשוט לפי"ז דרשאי להאריך בתקיעה יותר מהנ"ל או להרבות בשברים או יבבות יותר משלשה וידובר עוד להלן הרא"ש הביא בשם הרה"ג ז"ל דפלוגתא זו לאו היינו פלוגתא ממש אלא הללו שונין לפי מנהגם והללו שונין לפי מנהגם ונ"ל ביאור דעתו דמה"ת ודאי יוצא בין ביבבות דהיינו ילולי יולל בין בשברים דהיינו גנוחי גנח דאידי ואידי הם בכלל לשון תרועה ויבבא אלא שחכמים דקדקו לחלק בין גנוחי גנח לילולי יולל ובמצוה מן המובחר פליגי ולפי"ז לפי"ד המפרשים והפוסקים דאינו רשאי להאריך בכ"א מהשברים כשיעור תקיעה עפ"י הדין א"כ אף לפי"ד הסוברין דפירוקא דאביי כדקאי קאי שלפי"ז התקיעה ארוכה יותר לתנא דברייתא מלתנא דמתני' מ"מ אינו רשאי להאריך בכ"א מהשברים כשיעור תקיעה לתנא דמתני' שהוא השיעור מה"ת דא"כ נעשה מה"ת השבר תקיעה במס' סוכה (נ"ג ב') מוכחינן ממתני' ובריייתא דשם דר' יהודה ס"ל תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ורבנן סברי תקיעה לחוד תרועה לחוד כמאן אזלא הא דאר"כ אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום כמאן כר' יהודה פשיטא מהו דתימא אפילו כרבנן ולאפוקי מדר' יוחנן דאמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא קמ"ל ואימא ה"נ א"כ מאי ולא כלום (סוכה שם) ומוכח מזה דלר' יהודה כי מפסיק בין תקיעה לתרועה או בין תרועה לתקיעה אף בשתיקה בעלמא חוזר לראש וכתבו התוס' דמ"מ וודאי דמודה ר' יהודה דצריך להפסיק ביניהם כדי נשימה וי"א דלר"י אינו מפסיק ביניהם רק כ"ש כמו שמפסיק בין יבבא ליבבא ובין שבר לשבר והנה לפי הסברא

דלר"י אסור להפסיק בין תקיעה לתרועה ובין תרועה ותקיעה אפילו כדי נשימה פשוט דה"נ לרבנן אסור להפסיק כדי נשימה בין יבבא ליבבא ובין שבר לשבר ולפי הסברא דלר"י מפסיק בין תקיעה לתרועה בכדי נשימה יש לדון בדבר ונראה דמ"מ פשיט הוא דבין יבבא ליבבא ובין שבר לשבר אסור להפסיק בכדי נשימה ובמס' ר"ה ל"ד ב' איתא ומי אמר ר' יוחנן הכי והא"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק בהלל ובמגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש לא קשיא הא דידיה הא דרביה ודידיה לא והא ר' אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דר' יוחנן והוה קרי קריאת שמע כי מטא למבואות מטונפות אשתיק בתר דחליף אמר ליה מהו לגמור אמר ליה אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש ה"ק ליה לדידי לא ס"ל לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש ומי אמר ר' יוחנן הכי כו' י"ל דלא מקשה רק אבין תקיעה לתרועה ובין תרועה לתקיעה דזה וודאי יש לדמות להלל ומגילה אבל אבין תקיעה לתקיעה דהיינו בין סדר לסדר לק"מ מיהו דעת התוס' וכל המפרשים דלר"ש בן יהוצדק לרבנן דר' יהודה דין כל התשע תקיעות שוה לענין הפסק דבשהה בין אחת לחברתה כדי לגמור את כולה חוזר לראש וכן הדין לר' יהודה כשהפסיק בין תקיעה לתקיעה דהיינו בין סדר לסדר ובשיעור כדי לגמור את כולה כתבו התוס' דבשהה כדי לעשות תקיעה אחת הוה כדי לגמור כולה לרבנן דס"ל דכל חדא וחדא ה"ל מצוה בפ"ע ולר' יהודה היינו רק בשהה כדי תקיעה תרועה תקיעה כיון דכולהו חדא מצוה נינהו ילפי ענ"ד נ"ל דכיון דההפסק פוסל בין כל התשע תקיעות א"כ לא חשיב כדי לגמור כולה רק בשהה כדי לגמור כל התשע תקיעות ועי' (מגילה י"ח ב') פלוגתא דאמוראי בפי' כדי לגמור את כולה בהלל ומגילה אי היינו ממקום שהפסיק או מתחילתה ה"ק ליה לדידי לא ס"ל כו' נ"ע כפי' הרא"ש דאף ר' יוחנן מודה בהפסיק משום איסורא דאדחי גברא אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש הלכך נ"ק מהא עובדא דר' אבהו רק לטעמי' דר' יוחנן דס"ל (ברכות כ"ד) דבמבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ולפי"ז מתרץ הש"ס שפיר דהכי א"ל לדידך שהפסקת דס"ל דאסור לקרות במבואות המטונפות אם שהית כדי לגמור את כולה חזיר לראש ובמס' ברכות שם מקשה ג"כ דר"י אדר"י ומתרץ ג"כ בלשון זה והיינו משום דשם סמך הש"ס בקושייתי אמימרא דר"י דהכא דשמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא ע"ש וידובר להלן אתקין ר' אבהו בקסרי תקיעה שלש שברים תרועה תקיעה מה נפשך אי ילולי ילל יעבד תר"ת ואי גנוחי גנח ליעבד תש"ת מספקא לי' אי גנוחי גנח אי ילולי ילל מתקיף לה רב עוירא ודלמא ילולי הוה וקא מפסיק שלשה שברים בין תקיעה לתרועה כן הוא בראש"ש ולפי הגירסא שלפנינו הפי' דמפסיק בין תרועה לתקיעה שלפניה דהדר

עביד תר"ת ומשמע דלרב עוירא תרועה נ"ה הפסק כיון דאורחא דיללה דאתי בתר גנוחי ועי' רש"י ורא"ש מתקיף לה רבינא ודלמא גנוחי הוה וקא מפסיק תרועה בין שברים לתקיעה דהדר עביד תש"ת אלא ר' אבהו מאי אתקין אי גנוחי גנח הא עביד ליה אי ילילי יליל הא עביד ליה מספקא ליה דלמא גנח ויליל א"ה ליעבד נמי אפכא תקיעה תרועה ג"ש תקיעה דלמא יליל וגנח סתמא דמלתא כי מתרע באינש מלתא ברישא גנח והדר יליל (ר"ה נ"ד א') ונראה לברור לפי ענ"ד כפי"ד הפוסקים דאינו רשאי להפסיק בין שברים לתרועה יותר ממה שמפסיק בין יבבא ליבבא ובין שבר לשבר מיהו י"א דצריך להפסיק כדי נשימה בין שברים לתרועה. כבר תמה ע"ז בט"ז איך פליג ר' אבהו אמתניתין ובריית דשניהם מודים דבחדא מיהו סגי ואשר י"ל בזה. א) דר' אבהו באמת החמיר מדרבנן אדינא דמתניתין ובריית ב) נ"ל דהא פשיטא לי' דיבבא דתנא דמתניתין לאו היינו שבר גרידא דא"כ הוה תני ג' שברים כדרך הלשון שהי' אז כמוש"ל אלא דמספקא ליה אי יבבות לחוד קאמר תנא דמתניתין או דלשברים ויבבות קרי להו יבבות דגנוחי המה התחלות יללות ועל שם היללות נקראין ולפי"ז באת"ל דתרווייהו בעינן אף להראב"ד צ"ל ברומיא דשיעורא דתקיעה כפירוקא דאביי דתנא דמתניתין חשיב תקיעה דכולהי בבי ותרועה דכולהו בבי ולפי"ז ולפי מש"ל בשיעור תקיעה דתש"ת לפי"ד כל המפרשים והפוסקים דשבר גדול מיבבא יהיה שיעור תקיעה דתשר"ת לפי"ד רש"י ששה טרומייטין עם ההפסקות שביניהם ועוד כדי שלש הפסקות ולפי"ד הריב"ם וריב"א הוא כדי י"ח טרומייטין עם ההפסקות שביניהם ושיעור כ"א מאנו השברים שבסדר זה פחות משהו משיעור התקיעה שבסדר זה לרש"י כדאית לי' ולהריב"ם וריב"א כדאית להו וכבר כתבתי שלפיענ"ד אין קפידא בזה כיון שקול השברים אינו קול פשוט כתקיעה ועוד דלעולם אין קפידא להאריך רק שתהיה התקיעה כשלש תרועות דידיה יש לעיין למה חשש להפסקות הא לא מצינו דר' אבהו פליג אר"י דאמר שמע תשע תקיעות בט' שעות יצא והכי קיי"ל ואפילו למאן דפליג אר' יוחנן מ"מ לפי מש"ל דכדי לגמור כילה היינו כל התשע תקיעות אכתי אין כאן הפסק וכן הקשה הר"ן ותי' א) דקשיא להו כיון דר' אבהו מחמיר כ"כ היה לו לחוש לדברי ר' יהודה ג"כ דס"ל אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום ב) דמ"מ לכו"ע מדרבנן אסור להפסיק לכתחילה בין תקיעה לתרועה ובין תרועה לתקיעה. ג) דהפסק קיל שופר גרע טפי והוה הפסק אף בלא שהיה כדי לגמור מיהו בין תקיעה לתקיעה דהיינו בין סדר לסדר אין קפידא אף לפי סברא זו וידובר עוד להלן מדיני ההפסקות הקשו בתוס' למה תיקן למעבד שלשה סדרים שלמים כדמשמע מלשון הש"ס תקיעה אחרונה דתשר"ת תעלה לתקיעה ראשונה דתש"ת והאחרונה דתש"ת תעלה

לראשונה דתר"ת ממ"נ ויש מי שכתבו דכוונה על תנאי ל"ה כוונה וס"ל מצות צריכות כוונה עכ"פ מדרבנן ולכתחילה אבל דעת רוב הפוסקים והמפרשים דכוונה על תנאי הוה כוונה וכן נראה (זבחים פ') דבתערובות כוסות יתן מזה ומזה אף למ"ד מצות צ"כ (גיטין כ"ה) בסוגיא דברירה דמשמע להדיא דכוונה על תנאי הוה כוונה ועמ"ש בספרי עוד"ד (גיטין פ"ו ב') בד"ה דאי ר"א הא לא ידעי בה"מ קא מגרשה ושם פ"ד ב' ד"ה אר"כ כתבו בתוכו תנן בביאור ענין זה והנ"ל לפי ענ"ד בזה משום דלפעמים שהוא מפסיק הרבה בין סדר נסדר ואז צריך לעשות תקיעה מחדש לכתחילה כמוש"ל לא פלוג רבנן והצריכו לעשות שלשה סדרים שלמים בכ"ע ועונ"ל דתיקן כן כדי להרבות בתקיעות דשלש שלש דמה"ת יוצא בין בגנוחי בין בילולי בין בתרווייהו וחששא דהפסק הנ"ל הייני רק מדרבנן לשם חומרא בעלמא תקע בראשונה ומשך בשני' כשתים אין בידו אלא אחת (ר"ה ל"ג ב') במשנה ולעיל שם כ"ז א' מקשינן מהא להס"ד דשמע מקצת תקיעה תחינה בלי סוף או סוף בלי תחילה יצא אמאי תסלק ני' בתרתי ומתרצינן פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן ומשמע בפשיטות דאשני' קאי דאין לו ממנה אלא אחת והרא"ש הביא מהירושלמי לפי מה שהבינוהו הראשונים דפי' אין לו אלא אחת היינו רק תקיעה ראשונה ולכך א"ש הא דתני תקע בראשונה אבל השניה לא עלתה לו לכלום משום דחצי הראשון אין לו סוף וחצי השני אין לו תחילה ועוד דקודם שתקע לתרועה שלפניה איני יוצא בתקיעה לשם סדר אחר ואע"ג דקיי"ל מצות אין צ"כ מ"מ הכא דכיון בסופה לשם תקיעה אחרת גרע טפי וביאור זה לפי מ"ש מקודם דכשמתכוין שלא לצאת וודאי דאינו יוצא י"ל דה"נ בסוף התקיעה ה"ל מתכוין שלא לצאת בה לשם תקיעה לתרועה שלפני' או שהדין בזה כמו בתוקע להתלמד דה"ל מתעסק והגמ' דלעיל שם שהבאתי פי' הרא"ש דלהס"ד דפסקינן תקיעתא וודאי קשיא דתסלק לי' השני' לשתים אבל לפי מאי דמסקינן פסוקי תקיעתא לא פסקינן או באת"ל דשמע מקצת לא יצא וודאי דשניה לא עלתה לו ללא כלום ואין ני רק הראשונה מהשתי תקיעות שתקע וכל זה דברי תימא הן לפיענ"ד והעיקר כמו"ש הרמב"ן הובא ברא"ש דהירושלמי איירי דשמע מתוקע שתקע תחילתה או סופה במתעסק דבכה"ג אין לו כלום אי משום דאין לו תחילה או משים דאין לו סוף והפי' דאין לו אלא אחת דמתניתין היינו שאין לו אלא אחת מאותה השני' והא דקתני תקע בראשונה כתב הרא"ש משום דאין שיעור לתקיעה למעלה משיעור הנ"ל והלכך אינו ניכר הכפלת התקיעה השני' רק ע"י הראשונה שעי"ז ניכר הכפלת תקיעה שני' ושמעינן מן הדא כפי מה שנ"ע בלא"ה שהמאריך בתקיעה הרבה לא אמרינן דמה שמאריך דהוה שלא לצורך הוה כמתעסק וממילא ה"ל תחילה בלי סוף דלא יצא

אלא דכיון שתוקע לשם מצוה כל שמאריך בה ה"ל בכלל המצוה ופסקו כל הפוסקים דה"נ יכיל להרבות בשברים וביבבות כמה שירצה ואין בזה שום בית מיחוש ועמש"ל בענין אם בא להאריך בכ"א מהשברים. הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים או בין שברים לתקיעה או הפסיק בשברים בין תקיעה לתרועה או בין תרועה לתקיעה אף שעשה הכל בנשימה אחת מוכח מהגמ' הנ"ל גבי תקנת ר' אבהו לחד תירוצא שכתבתי שם דהפסיד תקיעה ראשונה עכ"פ מדרבנן ונראה מהפוסקים דאף יבבא אחת או שבר א' הוה הפסק ואפילו בתשר"ת אם הריע יבבא אחת קידם השברים הוה הפסק עשה שתי תרועות בזאח"ז ע"י הפסק כדי נשימה ביניהם בין בתר"ת שהפסיק בין היבבות בין בתש"ת והפסיק כנ"ל בין השברים פסקו בש"ע דהפסיד גם התקיעה הראשונה היה צריך לעשות תרועה ולא עלתה בידו אפילו כמה פעמים פסקו דלא הפסיד כלום וכן בשברים וכן בתקיעה אחרונה היה צריך לתקוע תשר"ת ואחר שתקע שני שברים או שבר א' התחיל להריע אם גמר התרועה דעת הראב"ן הובא בט"ז דהפסיד התקיעה והסכמת הש"ע דלא הפסיד התקיעה ושאני מדין דאם התחיל להריע בתשר"ת קודם התחלת השברים דכיון דהתחיל בשברים שברים ותרועה חדא מלתא היא בסדר דתשר"ת ולענין השברים שתקע אם גמר התרועה הסכימו דהפסיד השברים ואם לא גמר התרועה י"א דלא הפסיד השברים שתקע ומשלים כפי מה שהיה צריך קודם שהריע וי"א דבכ"ע הפסיד השברים שעשה אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהם עד שילמדו (ר"ה ל"ב ב' במשנה) הא נשים מעכבין והתני' אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע ביו"ט אמר אביי ל"ק הא ר' יהודה הא ר' יוסי ור"ש דתניא דבר אל בני ישראל בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות פי' אסורות דמשתמשות בקרבן דברי ר' יהודה ר' יוסי ור"ש אומרים נשים סומכות רשות (ר"ה ל"ג ב') והסכמת הפוסקים דגם אחר יכול לתקוע בשבילן יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד א"ר לא התקין ריב"ז אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד כו' (ר"ה כ"ט ב' במשנה) מנה"מ א"ר לוי בר לחמא כו' כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה וכתיב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם ל"ק כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות בחול אמר רבא אי מדאורייתא במקדש היכי תוקעין ועוד הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי כו' אלא אמר רבא מדאורייתא משרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה דא"ר הכל חייבין בת"ש ואין הכל בקיאין בת"ש גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"א בר"ה דיכולין ב"ד לעקור דבר מה"ת בשב ואל

תעשה והיינו טעמא דלולב וה"ט דמגילה שם ועי' תוס' שם ת"ר פעם א' חל ר"ה להיות בשבת אמר להם ריב"ז לבני בתירא נתקע א"נ נדון א"ל נתקע ואח"כ נדין לאחר שתקעו א"ל נדון א"ל כבר נשמעת קרן ביבנה ואין משיבין לאחר המעשה (שם) א"ר אליעזר כי' א"ל אחד יבנה כו' אמרו לו היינו ת"ק א"ב בי דינא דאקראי (שם) ונחלקו בזה הראשונים בהלכה למעשה אם ב"ד שאינם סמוכין ואינם רק שלשה רק שהן קבועין אי הוה בכלל ב"ד קביע דשמעתין או דב"ד של דיינים שאינם סמוכין ה"ל ב"ד דאקראי והמנהג שלא לתקוע בשום מקום הא דתוקעין בכל מקום שיש שם ב"ד או ביבנה אי היינו גם בפני ב"ד וגם שלא בפני ב"ד עי' גמ' (שם ל' א) דיני ברכות מלכויות זכרונות ושופרות ותקיעת שופר על סדר הברכות יתבאר במהדורא תנינא ועי' (ר"ה נ"ב א' ב' ט"ז א' ב'):

(**כ**"ז) **יום הכפורים הוא** יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות (ב"ב קכ"א א') תניא בסדר עולם נמצא ענה בז' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ובי"ח בתמוז עלה ובקש רחמים עליהם שנאמר ואתנפל גו' וירד בכ"ח באב ופסל בי לוחות אבנים וענה בכ"ט באב וירד משה בי' בתשרי והלוחות בידו באותו יום נתרצה המקום לישראל שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך לפיכך סליחה וכפרה היא לדורות רש"י (ב"ב קכ"א א') ועי' (תענית ל' ב') רש"י שם ועי' תוס' (ב"ק פ"ב א' יומא ד' ב' שבת פ"ו) ובפרקי דר"א איתא דארבעים יום האמצעים עשה משה במחנה ואז שרף העגל ודן החייבים ותיקן השבטים ועי' מ"ש בספר שמות פ' י"ט פסיק א' פ' כ"ד פסוק ע"ו מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה. תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל ל"ת ועל החמורות היא תולה עד שיבוא יוה"כ ויכפר האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו נעשות תשובה אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו כו' (יומא פ"ה ב' במשנה) ופשוט היא דיו"כ מכפר על הזדונות כשגגות ומפורש (שבועות ב' ב' י"ב ב') ע"ש וגם פשוט הוא דיוה"כ מכפר בזמה"ז אף בלא קרבנות כמי שהיה מכפר בזמן הבית ע"י קרבנות כדכתיב לדורותיכם בכל מושבותיכם וידובר להלן עם התשובה אין בפ"ע לא לימא דלא כרבי דתניא ר"א על כל העבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין יוה"כ מכפר אפילו תימא רבי תשובה בעי יוה"כ יוה"כ לא בעי תשובה (שם) ביאור האי פירוקא קשה לפי ענ"ד ובירושלמי איתא ר"ז בשם ר"י מקשי מי סבר רבי יוה"כ מכפר בלא תשובה ר"א כי' מודה רבי שאין יוה"כ מכפר אלא בתשובה ע"ש ונ"ל דהיינו שאינו מכפר כפרה גמורה בלא תשובה

אבל מ"מ הוא מכפר קצת בלא תשובה ולפי"ז נ"ל בביאור תי' הגמ' תשובה בעי יוה"כ פי' תשובה דוודאי מכפרת בקלות מ"מ בעי תשובה בחמורות והיינו ע"כ לכפר כפרה גמורה דבלא יוה"כ אינה מכשרת כפרה גמורה יוה"כ לא בעי תשובה בתמיה אלא אעפ"י דס"ל לרבי דיוה"כ מכפר בנא תשובה היינו קצת כפרה ומתניתין בכפרה גמורה איירי ולפי"ז נ"ל דכמו דתשובה לא בעי יוה"כ רק בחמורות כן יוה"כ לא בעי תשובה לכפרה גמורה לרבי רק בחמורות אבל בקלות יוה"כ מכפר כפרה גמורה אף בלא תשובה לרבי ולפי"ז א"ש מ"ש הרמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב ע"ש על עשה ועל ל"ת השתא אל"ת מכפרת אעשה מבעיא א"ר יהודה ה"ק על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה ועל ל"ת גמור לא כו' ת"ש לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה יכול אף לא תשא עמהם ת"ל לא ינקה יכול אף שאר חייבי לאוין כן ת"ל את שמו שמו הוא דאינו מנקה אבל מנקה שאר חייבי לאוין תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה ועל מה תשובה תולה ויוה"כ מכפר על כריתות ומיתות ב"ד ועל ל"ת גמור (שם פ"ה ב' פ"ו א') אמר מר לפי שנאמר בחורב ונקה מנ"ל דתניא רא"א א"א לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה וא"א לומר לא ינקה שכבר נאמר נקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים שאל ר' מתיא בן חרש את ר"א בן עזריה ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש א"ל שלשה הן ותשובה עם כאו"א עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו שנאמר שובו בנים שובבים עבר על ל"ת ועשה תשובה תשובה תולה ויוה"כ מכפר שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם גו' עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין שנאמר ופקדתי בשבט פשעם גו' אבל מי שיש בידו חילול השם אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה גו' אם יכופר גו' עד תמותון ה"ד חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר כו' (שם) וע"ש בגמ' דג' מיני תשובות הן מאהבה מיראה וע"י יסורין במס' (שבועות י"ג א') איתא בשינוי לשון קצת אמר רבא ומודה רבי בכרת דיומא פירש"י אאכילה ומלאכה דיוה"כ דאי לא תימא הכי כרת ביוה"כ לרבי ליכא אלמא לא משכחת לה כגון דעבד בלילא ומית דלא אתא יממא לכפורי עליה פירש"י שאינו מכפר אלא יום כדכתיב כי ביום הזה גו' אלא אימא כרת דיממא לרבי לית ליה אלמא לא משכחת לה דאכל אומצא וחנקיה ומית אי נמי דאכיל סמוך לשקה"ח דלא הוה שהות לכפורי עליה מוכח לפו"ר מהני פירוקי דכל שעה דיוה"כ מכפרת ועי' תוס' שם שהביאו שהשעיר מכפר מיד ויוה"כ אינו מכפר עד שתחשך ופי' אכל אומצא וחנקיה ל"ד מיד אלא כלומר שמת קודם שתחשך

ואכל סמוך לשקה"ח היינו אע"ג דלא מת בו ביום וכ"ז דחוק מאד לפי ענ"ד ע"כ נ"ע כפשט הגמ' דכ"ש דיוה"כ מכפרת ולפי"ז צ"ל כמו"ש התוס' שם מקודם דיוה"כ מכפר מקופיא ושעיר המשתלח מכפר מקיבעא ופשוט דהיינו רק בזמן הבית כמו"ש מקודם יכול לא יהא יוה"כ מכפר אלא א"כ התענה בו וקראו מקרא קודש ולא עשה בו מלאכה לא התענה בו ולא קראו מקרא קודש ועשה בו מלאכה מנין ת"ל יום הכפורים הוא מ"מ (שבועות י"ג א') ומקשינן שם מזה דהיינו סתם ספרא דהיינו ר' יהודה אהא דאיתא ג"כ בסתם ספרא שבים אין לא שבים לא והתוס' תמהו שם מאי קושיא דלמא בעשה תשובה בו ביום איירי ונ"ל לפי ענ"ד דצ"ל דקראו מקרא קודש בשעה אחת סגי וכיון שקראו מקרא קודש הרי עשה תשובה וע"ש רש"י ותוס' בפי' מקרא קודש ומסקינן אמר אביי ל"ק הא רבי הא ר' יהודה רבא אמר הא רבי והא רבי ומודה רבי בכרת דיומא פי' דאינו מכפר רק לשבים כמוש"ל והא דתני יוה"כ הוא מ"מ היינו דאע"ג דאינו מכפר אכרת דידי' מ"מ מכפר אכריתות דמקודם לכן יום הכפורים פוטר מאשם תלוי הבאתי לעיל בדיני אשם תלוי ועמש"ל בדיני מעילה מדין יוה"כ אי חשיב כידיעת ספק לחלק בין שני חצאי שיעור למ"ד ידיעת ספק כידיעת וודאי לחלק:

שם ועניתם את נפשותיכם יוה"כ אסור באכילה ובשתיה ברחיצה ובסיכה בנעילת הסנדל ותשמיש המטה. המלך והכלה ירחצו את פניהם והחי' תנעול את הסנדל דברי ר"א וחכמים אוסרין (יומא ע"ג ב') וידובר להלן בידון השיעורים אסור ענוש כרת א"ר אילא כו' לא נצרכה אלא לחצי שיעור הניחא למ"ד חצי שיעור אסור מה"ת אלא למ"ד חצי שיעור מותר מה"ת מאי איכא למימר דאתמר ח"ש ר' יוחנן אמר אסור מה"ת ור"ל אמר מותר מה"ת כו' מודה ר"ל שאסור מדרבנן (שם בגמ') ועמ"ש בסדר ויקרא בדיני שבועות העדות ובדיני שבועות בטוי ובסדר קדושים בדיני שבועות וכל היכא דתני ענוש כרת לא תני אסור והתניא אעפ"י שאמרו אסור בכולן לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד ה"ק כשאמרו אסור לא אמרו אלא בחצי שיעור אבל בכשיעור ענוש כרת ואעכ"י שענוש כרת איי ענוש כרת אלא אוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד ואב"א כי קתני אסור אשארא (שם ע"ד א') ביאור פלוגתייהו דר"י ור"ל וביאור עניני השיעורין הבאתי בפ"ג פסוק י"ז ועש"ה אשארא פירש"י משום רחיצה וסיכה דליכא כרת תני אסור ונראה דלפי"ז אתי ג"כ ברייתא כפשטא דמלתא בלי תיקון כל הני דזולת אכילה ושתי' ילפינן להו (יומא ע"ו ב' ע"ז א') מקראי לענין דה"ל עינויין ובמס' שבת פ"ו א') במשנה איתא מנין לסיכה שהיא כשתי' ביוה"כ אעפ"י שאין ראי' לדבר זכר לדבר שנאמר ותבוא כמים גו' וכשמן בעצמותיו והובא (יומא ע"ו ב' נדה ל"ב

א') ועי' תוס' (יומא ע"ז א') שכתבו דכל הני דזולת אכיל' ושתי' אינם מה"ת ואף סיכה אינה מה"ת וכ"כ (נדה שם) וכן הביא הרא"ש בשם הר"י ובשם הריב"א מהירושלמי וערש"י ויומא ע"ד א"ז ד"ה שבתון שבות ועמש"ל פכ"ב האוכל ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה והשותה מלא לוגמיו חייב כל האוכלין מצטרפין לככותבת וכל המשקין מצטרפין מלא לוגמיו האוכל ושותה אין מצטרפין (יומא ע"ג ב') במשנה בעי ר"פ ככותבת שאמרו בגרעינתה או בלא גרעינתה כו' (יומא ע"ט א') וע"ש רש"י ותוס' בביאור זה ולפענ"ד נ"ל דבמשנה לא היה הגי' כמוה כגרעינתה והוגה אח"כ במשנה ע"פ הגי' כמו שכתבו התוס' בכ"ד רב אשי לא מבעיא לי' הא דר"פ גסה אתמר כל כמה דגסה כו' (שם) אמר רבה אמר רב יהודה כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה וקיי"ל לרבנן דבהכי מיתבה דעתי' בציר מהכי לא מיתבא דעתי' (שם) ומסקינן שם דשתי כותבות בלא גרעינתן ל"ה כביצה ע"ש רב זביד אמר כותבת הגסה שאמרו חסרה מכביצה (שם) וכן הוא מסקנא דשמעתתא שם כביצה משבעא ככותבת מיתבא דעתיה (שם) ועמש"ל פ"ג בעניני השיעורין השותה מלא לוגמיו אר"י א"ש לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאלו יסלקנו לצד א' ויראה כמלא לוגמיו והא אנן תנן מלא לוגמיו אימא כמלא לוגמיו מיתיבי כמה ישתה ויהא חייב בש"א רביעית בה"א מלא לוגמיו ר' יהודה אומר כו' כמלא לוגמיו ר"י בן בתירא אומר כדי גמיעה מי עדיפא ממתניתין דאוקמינן כדי שיראה ה"נ כדי שיראה א"ה היינו ר"א א"ב מלא לוגמיו דחוק מתקיף לה רב הושעיא א"כ פי' דבכל כמלא לוגמיו קאמר דהיינו פחות מרביעית ה"ל מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה א"ל כי אתשל בעוג מלך הבשן אתשל דה"ל מחומרי ב"ש ומקולי ב"ה (יומא פ"א ב') וע"ש דמוכח מזה כדאיתא שם להדיא דבאכילה לכל חד וחד בככותבת ובשתי' לכל חד וחד בכמלא לוגמיו דידי' משערינן ומוכח עכ"פ מכל הנ"ל באדם בינוני הוה פחות מרביעית מיהו נראה דהוה רובו של רביעית כמו"ש התוס' (פסחים ק"ז א') ד"ה אם טעם מלא לוגמיו ושיעור רביעית עמש"ל פ"ג פסוק י"ז אר"פ אכל אומצא ומלחא מצטרף ואע"ג דלא אכילה היא כיון דאכלי אינשי מצטרף אמר ר"ל ציר שע"ג ירק מצטרף לככותבת ביוה"כ פשיטא מ"ד משקה היא קמ"ל כל אכשרא אוכלא אוכלא הוא כשם שבכל האיסורין כזית בכדי אכילת פרס מצטרף כמוש"ל פ"ג ע"ש כ"כ ביוה"כ ככותבת בכדי אכילת פרס מצטרף לכשיעור (יומא פ' ב') וכן דין צירוף כמלא לוגמיו במשקין בכדי אכילת פרס כמוש"ל שם בכל האיסורין ששיעורן ברביעית ע"ש ודעת הרמב"ם בזה נשגב מאתנו והבאתי לעיל שם אר"ל האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור מ"ט אשר לא תעונה כתיב פרט למזיק ועי' תוס' (פסחים ק"ז ב') ד"ה דלמא אתי למיכל א"ג (נזיר כ"ג א') ד"ה פסח

יבמות מ' א' ב"ק ק"י א' עבודת כוכבים י"ב) תוס' ד"ה אלא ועי' מ"ל בהל' יסודי התורה פ"ה שכתב דבהני שלוקין עליהן שלא כדרך הנאתן חייב אף באכילה גסה אכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתי' ושתה ציר או מורייס פטור (יומא פ"א א') במשנה אמר רבא כס פלפלא ביומא דכיפורא כס זנגבילא ביומא דכיפורא פטור (שם ב') ומפרשינן שם דווקא ביבשתא ת"ר אכל עלי קנים פטור לולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים א"ר יצחק מגדלאה כל שלבלבו מר"ה עד יוה"כ (שם) שתה ציר או מורייס פטור הא חומץ חייב מתניתין מני רבי היא דתניא רבי אומר חומץ משיב את הנפש דרש ר"ג ב"מ כו' אין הלכה כרבי לשנה נפקי כו"ע מזגו ושתו חלא שמע ר"ג ואקפיד אמר אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחילה מי אמרי אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימר דאמרי אנא חי מזוג מי אמרי (שם) אימר דאמרי אנא פורתא פי' כמלא לוגמיו טובא מי אמרי ונלענ"ד דשיעורא דטובא היינו רביעית כמו בכל האיסורין ובביאור זה נראה לפו"ר דאדיעבד קאי דאף לענין דיעבד דהיינו לענין חיובא יש חילוק בין פורתא לטובא דבטובא חיובא ג"כ איכא וכתב הל"מ דלפי"ז צ"ל דאף רבנן מחייבי בטובא דאל"כ מנ"ל לר"ג לפסוק לא כרבי ולא כרבנן ולפי"ז י"ל דבאוכלין שאינן ראויין לאכילה וכן משקין שאינן ראויין לשתי' מותר אף לכתחילה אף מדרבנן אף בשיעור שלם בין באיסור יוה"כ בין בכל האיסורין כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' קנ"ה ס"ק י"ד והא דהכא אסור לכתחילה אף בפורתא היינו משום דה"ל חצי שיעור וחצי שיעור אסיר מה"ת נר"י ולר"ל עכ"פ מדרבנן אסור כנ"ל אלא שבל"מ הקשה ע"ז קושיא עמוקה דא"כ מאי אמרינן מתניתין רבי היא הא כרבנן נמי אתי דלכך תני ציר ומורייס ולא תני חומץ משום דבציר ומורייס אפינו בטובא פטור משא"כ בחומץ דאף רבנן מחייבי בטובא כנ"ל מיהו י"ל דמ"מ לרבנן ה"ל למתני חומץ ולפרש דבפורתא פטור ובטובא מחייב והנ"מ כתב ע"פ קושיא זו דלענין חיובא וודאי אין שום חילוק בין טובא לפורתא וזה החילוק הוא רק לענין לכתחילה ונראה דהיינו רק מדרבנן ובביאור לישני' דר"ג בהא דאמר אימר דאמרי בדיעבד כו' היינו אימר דאמרי סתם אין הלכה כרבי דוודאי משמע בלי שום חילוק בין פורתא לטובא לענין דיעבד אבל נענין לכתחילה לא אמרתי ואף שממה שדרשתי אין הלכה כרבי באמת משמע דיש ג"כ קולא לענין לכתחילה היינו לענין פורתא אבל לענין טובא לא אמרתי שהרי לא אמרתי היתר לכתחילה בפירוש ועי' במ"ל שפי' זה בענין אחר ולפי"ז שתה חומץ ביוה"כ אפינו טובא פטור לפי מאי דקיי"ל דלא כרבי כמו"ש הרמב"ם ולענין לכתחילה טובא אסור מדרבנן פורתא מותר והיינו אף דאיכא כמלא לוגמיו ולפי"ז ה"ה בכל האיסורין באוכלין ומשקין שאינם ראויים לאכילה ושתי' דאדם

בשיעור שלם אסור מדרבנן פחות מכשיעור מותר אף מדרבנן מיהו קשה להתיר מדרבנן לכתחילה אף בפחות מכשיעור ע"כ נ"ע כמו"ש מקודם דחילוק דפורתא וטובא היינו לענין דיעבד וכמו"ש מקודם בישוב קושית הל"מ ולכתחילה מדרבנן אסור בכ"ע אף בכל האיסורין וביוה"כ בזולת החומץ אף דליכא חיובא גם בשיעור שלם והב"י כתב דהרמב"ם אינו גורס כלל לשון אימר דאמרי פורתא טובא מי אמרי מיהו לרפואה אף בענין דליכא סכנה נ"ל להתיר אף לכתחילה אף בשיעור שגם בין ביוה"כ כשמותר משום רפואה בשבת עי' (שבת קכ"ט א') ש"ע א"ח סי' שכ"ח בין בכל האיסורין כמו באיסורי הנאה דמותר בשלא כדרך הנאתן לרפואה שלא ע"י אכילה כדאיתא פסחים כ"ה ב') ע"ש דטעמא שכתב הר"א בר"פ כל שעה לאסור לכתחילה משום דאיהו אחשבי' לאכילה נ"ל דל"ש בזה דהא בכה"ג לא אחשבי' לשם אכילה רק לשם רפואה ואף אם נאמר דאסור מדרבנן משום גזירה בעלמא מ"מ י"ל דהיינו רק שלא לצורך אבל משום צערא לרפואה לא גזרו ועכ"פ בפחות מכשיעור וודאי יש להתיר אף לכתחילה מדרבנן בין ביוה"כ בין בכל האיסורין ועי' בספר הנפלא ש"א בהל' יוה"כ שכתב להחמיר אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אנא חטאת אחת אכל ועשה מלאכה חייב שתים (יומא פ"א א') במשנה ת"ר אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו הי' מלוכלך בטיט או בצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם הי' חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש תנא דבי מנשה רשב"ג אומר מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת פי' אפילו בידו אחת וגזרו עניו להאכיל בשתי ידים מ"ט אמר אביי משום שיבתא יומא ע"ז ב') שיבתא פירש"י רוח רעה השורה על הידים שלא נטלן שחרית והתוס' כתבו דבשחרית מותר ליטול ידיו בלא"ה דה"ל ידיו מלוכלכות ועי' (שבת ק"ח ב') אלא הכא בנטל ידיו שחרית איירי ומ"מ כשנותן פת לתינוק בלי נטילת ידים איכא משום רוח רעה וכתבו התוס' שבאלו המדינות בזמה"ז אין אותו רוח רעה שולטת ולכך אין נזהרין בזה אף בכל ימות השנה ת"ר ההולך להקביל פני אביו ופני רבו או פני מי שגדול ממנו עובר עד צוארו במים ואינו חושש אבעי' להו הרב אצל תלמיד מאי ת"ש דאמר ר' יצחק בב"ח אנא חזיתי' לזעירי דאזיל לגבי ר"ח בר אשי תלמידיה רב אשי אמר ההוא ר"ח בר אשי הוא דאזיל לגבי דזעירי רבי' רבא שרי לבני עבר ימינא למעבר במיא לנטורי פירי כו' רב יוסף שרי להו לבני תרבו למעבר במיא למיתי לפרקא למיזל לא שרי להו א"ל אביי א"כ אתה מכשילן לעתיד לבוא (שם) וע"ש בגמ' ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו (שם) חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין ביוה"כ כו' אר"ח סגן הכהנים כדאי

הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בכונה (תענית י"ג א') ועי' (יומא פ"ח ה' ביצה י"ח ב') תוס' ד"ה כל חייבי טבילות ריב"ל ה"ל מטפחת בעיוה"כ ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נקובים ולמחר מקנח בה פניו ידיו ורגליו ערב תשעה באב שורה אותה במים ולמחר מעבירה ע"ג עיניו (יומא ע"ח א') בשינוי לשון קצת וע"ש ריב"ל יצא בסנדל של שעם ביוה"כ (יומא ע"ח ב') פירש"י מין גומא רב יהודה נפיק בדהיטני פירש"י מין שעם אביי נפיק בדהוצי פירש"י של כפות תמרים רבא נפיק בדבלי פירש"י של עשבים וע"ש ר"ה כרך סודרא אכרעי' ונפיק (שם) הקיטע יוצא בקב שלו פי' בשבת ור' יוסי אוסר ותני עלה ושוין שאסור לצאת בו ביוה"כ (שם) וע"ש כבר נתבאר לעיל פ' י"ח פסוק ה' דעל כל עבירות שבתורה יעבור ואל יהרג ובביאור זה בענין זה בדין עוברה שהריחה עי' (יומא פ"ב א' כריתות י"ד) מי שאחזו בולמוס (שם פ"ג א' כתובות מ' א') דיני חולה (יומא שם) יולדת עי' ראש (יומא ע"ח ב' שבת קכ"ח ב' קכ"ט א') ויתבאר במהדורא תנינא התינוקות אין מענין אותם ביוה"כ אבל מחנכין אותן לפני שנה לפני שנתים בשביל שיהיו רגילין במצות (יומא פ"ב א') במשנה וע"ש בגמ' ויתבאר במהדורא תנינא ת"ר תינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל (יומא ע"ח ב'):

(כח)

וכל מלאכה לא תעשו בעצם גו' חמשה קראי כתיבי במלאכה חד לאזהרה דיממא וחד לאזהרה דלילא חד לעונש דיממא וחד לעונש דלילא וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דלילא (יומא פ"א א') מוסיפין מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו (שם פ"א ב') ואין בזה לא כרת ולא מלקות לא במלאכה ולא בעינוי ופי' עצם היום היינו למעט תוספת (יומא פ"א א') בשינוי לשון ואריכות ע"ש במס' (חולין ק"א א') מייתינן פלוגתא דרבנן וריה"ג בנטמא בשר ואח"כ נטמא הגוף לענין חיוב כרת הבאתי לעיל פ"ז פסוק כ' ומקשינן עלה וריה"ג לית לי' איסור כולל והתניא שבת ויוה"כ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב ע"ז בפני עצמו וע"ז בפ"ע ת"ל שבת היא יוה"כ היא דברי ריה"ג רעק"א אינו חייב אלא א' שלח רבין משמי' דר"י ב"ח כך היא הצעה של משנה ואיפוך שלח ר' יצחק ב"י בר גיורי משום דר' יוחנן לדברי ריה"ג לפי מאי דאפכן שגג בשבת והזיד ביוה"כ חייב פי' חטאת הזיד בשבת ושגג ביוה"כ פטור מ"ט אמר אביי שבת קביעא וקיימא יוה"כ בי דינא קא קבעי לי' א"ל רבא סוף סוף תרווייהו בהדי הדדי קא אתו אלא אמר רבא שמדא הוה ושלחו מתם דיוה"כ דההיא שתא שבתא הוא וכן כי אתי רבין וכל נחותי אמרוה כרבא הא דיוה"כ הוה איסור כולל היינו משום שכולל מלאכה ואכילה ושתיה ובביאור רומיא דריה"ג רצו התוס' לפרש משום דהשתא ס"ל כסברת

אביי דשבת קביעא וקיימא כו' וה"ל איסור יוה"כ כמו שבא אחר שכבר חל איסור שבת ואינו חל באת"ל אין איסור חל על איסור באיסור כולל ומוסיף אבל חזרו מזה דא"כ שבת היא למה לי ועי"ז הודו לפירש"י דבאת"ל דאיסור כולל או מוסיף ג"כ אינו חל על איסור אחר שקדמו גם בשני איסורין דבת אחת כשהן שוין כגון שבת ויוה"כ דשבת הוא מוסיף משום חומר עונשו ויוה"כ כולל כנ"ל א"א שיחולו שניהם לענין זה שיתחייב שתים והיינו כבר קפרא (יבמות ל"ג א') דבאיסור בת אחת ג"כ אינו חייב אלא אחת למ"ד דבאיסור כולל אין איסור חל על איסור עש"ה מיהו במסקנא דהסוגיא דיבמות איתא דבבת אחת יש לחייב שתים יותר מבאיסור כולל ואף מאיסור מוסיף ועי' תוס' שם ע"א ד"ה ב"ק דרק באיסורין דהותרו לפעמים בהדי הדדי הוא די"ל דלא מחייב שתים באיסור בת אחת וגם תימא עכ"פ מנין פשיטא להו בסוגיא דחולין דאיסור בת אחת לא עדיף מכולל ע"כ נ"ע לפי ענ"ד כפי' התוס' ומ"ש א"כ שבת היא ל"ל נ"ל משום דאל"ה ה"א כיון דכתיב יוה"כ הוא שמעינן מינה דיוה"כ הוא עיקר לגבי שבת ואינו חייב משום שבת במקום דאיכא חיובא דיוה"כ ועוי"ל דקמ"ל דחייב אשגגת שבת אף בהזיד ביוה"כ ולפי"ז לרבא דה"ל איסור בת אחת א"צ כלל להפך מ"ש התוס' שם מהא דמצינו לרע"ק דס"ל איסור חל על איסור עי' מה שתירצו בזה ולפי מ"ש מקודם דלרבא ה"ל איסור בת אחת ולכו"ע חיילי תרווייהו צ"ל לפי ענ"ד דטעמי' דרע"ק בזה דשבת ויוה"כ חד איסורא הוא וה"ל כמו אחותו מאביו ומאמו דלכו"ע אינו חייב עלי' אלא אחת הא דשלחו לדברי ריה"ג לפי מאי דאפכן ולא שלחו לדברי מ"ד דחייב שתים נ"ל משום דאינהו פשיטא להו כדאפכינן ולכך שלחו סתם לדברי ריה"ג והש"ס הוא דמפרש דמאי דשלחו לדברי ריה"ג היינו לפי מאי דאפכן בהא דהזיד בשבת ושגג ביוה"כ דחייב הקשו התוס' אמאי חייב בחטאת הא ה"ל אינו שב מידיעתו כיון דהזיד בשבת דחמיר ותי' דמ"מ י"ל דמשום יוה"כ היה פי' לפי שהוא יום כפרה ומחילה ועוי"ל דהיה סובר דיוה"כ מכפר אף בלא תשובה כרבי מיהו אכרת דיומא אינו מכפר כנ"ל וה"ל שב מידיעתו שמדא הוה פי' וצא שלחו כלל לדברי ריה"ג אלא לכו"ע שלחו כן כיון דיוה"כ באמת לא היה בשבת וגם באם היה באמת בשבת אין לענין זה שייכות לענין פלוגתא דריה"ג ורבנן לרבא דלכו"ע באיסור בת אחת שניהם חלין ובביאור ענין זה נ"ל דגזרו על בני א"י שיעשו מלאכה ביוה"כ והמה רמו את האויבים ואמרו שיוה"כ חל בשבת ולא השגיחו האויבים על שארי הימים שבאמת שמרו את יוה"כ ביומו מן המלאכה ובעינוי והודיעו לבני הגולה ברמז שהיה אצלם שמדא ואמרו להאויבים שיוה"כ חל בשבת וע"ד רמז שלחו שביום הכפורים שחל להיות בשבת דהיינו בשנה זו הדין שגג בשבת כו' שמתוך

כך יבינו שהוציאו קול שיוה"כ הוא בשבת מיהו קשה לי בשלמא הא דשגג בשבת והזיד ביוה"כ דשלח דחייב שפיר דדווקא משום דבאמת ל"ה יוה"כ אבל בהיה יוה"כ פטור לר' יוחנן דר"י נראה דס"ל (פסחים כ"ט א') דסברא דקם ליה בדרבה מיניה כשהוא במזיד פטור מן הקרבן כמוש"ש דלא כפי' התוס' ופליג ארב ששת (שבת צ"ד א') ע"ש ואיהו ס"ל (כתובות ל' ב') דאפילו חייבי מלקות שהתרו בהם היו פטורין מתשלומין אלא הא דשגג ביוה"כ והזיד בשבת קשיא דהא ביוה"כ שחל באמת להיות בשבת ג"כ דינא הכי לר' יוחנן דקם ליה בדרבה מיניה פוטר מקרבן כמו שפוטר מתשלומין ורבין הא ס"ל (כתובות ל"ה א') דחייבי מיתות שוגגין היו פטורין מתשלומין לכו"ע ונ"ל דר' יוחנן ידע דבבבל ס"ל דמזיד דכרת ומלקות פוטר מתשלומין או דידע שהן יודעין דר' יוחנן ס"ל הכי אבל לענין פטור קרבן ל"ה קם לי' בגווייהו אי פשיטא להו כדידי' ולכך שלח להו תרווייהו דהשתא תקשי להו ממ"נ אי סברא דקם לי' בדרבה מיני' פוטר מקרבן קשיא שגג בשבת והזיד ביוה"כ ואי אינו פוטר מקרבן קשיא שגג ביוה"כ והזיד בשבת דהוה פשיטא לי' דה"ל כאיסור בת אחת דעלמא ולכו"ע אין לפטור אשגגה דחדא מינייהו בדלא סברא דקם ליה בדרבה מיני' ומתוך כך יבינו דבאמת לאו יוה"כ ומלתא פסיקתא שלח להו בין את"ל $כותרת חתוכה$ דקם לי' בדרבה מיני' פוטר מקרבן בין את"ל דקם לי' בדרבה מיני' אינו פוטר מקרבן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד אין בין שבת ליוה"כ אלא שזה זדונו היה בידי אדם וזה זדונו בכרת (מגילה ז' ב') במשנה והא דלא תני ברישא שזה זדונו הי' במיתה בידי אדם וזה זדונו במלקות נ"ל משום דתני החילוק שיש בין שבת ליו"ט שאינו ביוה"כ אבל החילוק בהעונש איכא ג"כ ביוה"כ ויש לבאר בזה ענין א) לעיל פט"ז פסוק כ"א ד"ה איש עתי הבאתי מימרא דרפרם (יומא ס"ו ב') דאמר ש"מ אין עירוב והוצאה ליוה"כ ובמס' (כריתות י"ד א') אסקוהו בבדותא בספר הנפלא ש"א בהל' יוה"כ האריך בזה והביא דעת רש"י (יבמות ל"ד א') דס"ל דמ"מ קיי"ל כרפרם והא דמסקינן בבדותא היינו רק לדחות ההוכחה דרפרם ממתניתין והנני להביא תמצית דבריו בקיצור ובשינוי כפי הנ"ל לפי ענ"ד בהא דלא מותבינן עלי' דרפרם ממתניתין דמגילה כתב הוא ז"ל בביאור טעמי' דרפרם דהינו ע"פ הש"ס דביצה י"ב א' דס"ל כס"ד דהתם דפלוגתא דב"ש וב"ה דשם היא בעירוב והוצאה ליו"ט משום דכתיב ול"ת משא גו' ביום השבת בשבת אין ביו"ט לא וס"ל דה"ה ולא יוה"כ כיון דקיל משבת ולכך ל"ק עליה ממתניתין דמגילה דאיהו מוקי לה כב"ש ולפי"ז לפי המסקנא דביצה שם דבמתוך פליגי וודאי דליתיה לדרפרם דביוה"כ הא ליכא מתוך והיינו דלא כרש"י והרי"ף העלה ג"כ דלא כרפרם מהא דעירובין ל"ח ב' דמוכח שם להדיא דאף

לב"ה מערבין לגדול ביוה"כ ואין לומר דהיינו מדרבנן דא"כ לא הוה מייתי ראי' מיוה"כ לשבת מיהו לפי"ז יש לתמוה למה לא אותבוהו לרפרם מהא דעירובין וכבר דחו ראיית הרי"ף שם דהתם בעירובין בעירובי תחומין איירי דאף רפרם מודה דאיסור תחומין נוהג ביוה"כ מדאורייתא כמו בשבת למ"ד תחומין דאורייתא או בי"ב מיל לפי"ד הרי"ף ספ"ק דעירובין עפ"י הירושלמי דלכו"ע הוה דאורייתא דאיסור תחומין חמיר מאיסור הוצאה והש"א השיב ע"ז דאי אין איסור הוצאה ביוה"כ וודאי דגם איסור תחומין ליכא ביוה"כ מה"ת דמחד קרא ילפינן להו עי' (עירובין י"ז ב') ותוס' שם וחילק בין יוה"כ ליו"ט ע"ש בדבריו ועוד פלפל שם בסוגיא דסיכה נ"ד שבת קי"ד כריתות י"ט ר"ה כ"ט יומא ע"ז ב' ואחר כל האריכות העלה דקיי"ל דלא כרפרם ועמש"ל בענין הג' ענין ב) בספר ש"א הנ"ל פלפל ג"כ באיסור הבערה אי איכא ביוה"כ למ"ד הבערה ללאו יצאת (שבת ע') ובכ"ד לפי"ד הריב"א (פסחים ה' ב') דאינו אסור מה"ת ביו"ט אף בלא מתוך ומתניתין דמגילה הנ"ל איכא לאוקמי כמ"ד הבערה לחלק יצאת והעלה שם דאף לרפרם דליכא איסור הוצאה ביוה"כ מ"מ הבערה איכא אף למ"ד הבערה ללאו יצאת דשאני הוצאה דהוה מלאכה גרועה ובלא ריבויא ל"ה בכלל ל"ת כל מלאכה משא"כ הבערה דאף למ"ד ללאו יצאת מ"מ הרי היא בכלל מלאכה שהרי אי לאו מיעוטא מודה דהיה חייב עליה כרת וסקילה כמו בכל המלאכות ועפ"י סברא זו דחה ג"כ סברת הריב"א הנ"ל לענין היתר הבערה ביו"ט בני מתוך למ"ד הבערה ללאו יצאת ולבסוף העלה עפ"י הירושלמי די"ל דהבערה מותרת ביו"ט ממיעוטא דביום השבת ומ"מ אין לנו למעט רק יו"ט ולא יוה"כ דחמיר טפי ולפי ענ"ד פשוט הוא דיוה"כ דאקרי שבת שבתון הוקש לשבת לכל דבר מלאכה שאסורה לשבת וכסתמא דמתניתין דמגילה ועמ"ש בענינים שלאח"ז ענין ג) פלפל שם בענין לאו דמחמר אחר בהמה לפי מאי דקיי"ל דהיה בלאו (שבת קנ"ג ב' קנ"ד א') ע"ש אי אסור ביוה"כ להפוסקים דמתירין מה"ת ביו"ט הובא בש"ע א"ח בב"י סי' תצ"ה וכתב דממתניתין דמגילה אין ראי' די"ל דלא איירי רק במלאכה דגופי' שהאדם עושה בעצמו ולאחר כל הפלפולים הנפלאים העלה מהסוגיא דחולין ק"א ב' שהבאתי מקודם לפירש"י דשם שהעלה לעיקר דלאו דמחמר נוהג ביוה"כ כמו בשבת מיהו בחיוב שביתת עבד ובהמה כתב דאיני נוהג מה"ת ביוה"כ לפי"ד הסוברים דאינו נוהג ביו"ט ולא מבעי' לדעת התוס' שבת ר"פ במה בהמה דבזה ליכא רק איסור עשה דלמען יניח גו' אלא אפילו לפי"ד הר"ן בפ"ק דעבודת כוכבים ודעמי' דשביתת עבד ובהמה בשבת הוה בל"ת מ"מ כיון דאין המלאכה נעשית כלל ע"י עצמו לא ילפינן יוה"כ משבת ולפי ענ"ד כיון דתנן אין בין יוה"כ נשבת אלא כו' דבר מבורר הוא דאין שים חילוק ביניהם בזולת

חומר העונש טעמא דמלתא משום דיוה"כ אקרי שבת כמו"ש מקודם וכיון שבאנו לידי מדה זו שוב אין מקום כלל להסתפק בהוצאה והבערה ולאוקמי מתניתין דמגילה כתנאי דלמ"ד דהני מותרין כ"ש דמחמר ושביתת עבד ובהמה ליכא ביוה"כ ובהא הא ליכא שום פלוגתא בשבת ואע"ג דלרפרם וודאי צ"ל דמתניתין דיומא ס"ו פליגא אמתניתין דמגילה בעירוב והוצאה וממילא דפליגא ג"כ אמחמר ושביתת עבד ובהמה מ"מ כיון דאסקינן דזה וודאי דאין ראי' ממתניתין דאין עירוב והוצאה ליוה"כ א"כ מנין לנו לחדש פלוגתא במחמר ושביתת עבד ובהמה שלא מצינו ב"ה שום פלוגתא בשבת ענין ד) בענין חילוק מלאכות ביוה"כ לרבא דס"ל (מכות כ"א ב') דאין חילוק מלאכות ביו"ט ואם עשה כמה מלאכות בהתראה א' אינו חייב אלא א' למ"ד (שבת ע') דחילוק מלאכות בשבת ילפינן מועשה מאחת מהנה וודאי דנוהג ג"כ ביוה"כ כיין דבענינא דכרת וחטאת כתיב ורק למ"ד דחילוק מלאכות בשבת ידעינן מהבערה דנחלק יצאת יש לדון בדבר משום דבהבערה כתיב ביום השבת ומתניתין דמגילה י"ל דהיינו כמ"ד דחילוק מלאכות ילפינן מועשה מאחת מהנה והבערה ללאו יצאת מיהו לפי מש"ל דיוה"כ כיון דכתיב בו שבת שבתון דינו כשבת לכ"ד וודאי דלכו"ע חילוק מלאכות ביוה"כ כמו בשבת וגם בלא"ה אין לומר דמתניתין אתיא רק כמ"ד דחילוק מלאכות ילפינן מועשה מאחת מהנה והבערה ללאו יצאת לפי"ד הריב"א הנ"ל דס"ל דלמ"ד הבערה ללאו יצאת הבערה ביו"ט ליכא דא"כ קשיא רישא דאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש וראיתי בספר חדש מהרב הגאון אב"ד דק"ק סלוצק בשם בית לוי שהעיר מכל זה וכתב לדחות די"ל דמ"מ מדרבנן הבערה אסורה ביו"ט וע"ש שפלפל בזה בטוב ובנעימות אבל לפי ענ"ד כיון דיש חילוק באיסור תורה ה"ל לתנא לפרושי והא דלא פירשה מתניתין החילוק דלענין עונש היינו משום דבזה גם יוה"כ חלוק משבת כמו"ש מקודם לפו"ר יש להביא ראי' למ"ש מהא דשמואל (שבת סא דיליף חילוק מלאכות לר' יוסי דס"ל הבערה ללאו יצאת מקרא דמחללי' מות יומת ודלא כברייתא דשם דבשלמא לפי מ"ש דאין חילוק בזה לדינא ניחא דמצינו כן בכ"ד שהאמוראים חולקים בכה"ג על התנאים אכל אם נאמר שיש בזה נ"מ לדינא בענין יוה"כ א"כ תקשי לי' לשמואל ברייתא דשם ומתניתין דמגילה הנ"ל מיהו באמת אין זו ראי' די"ל דשמואל כר"ש ס"ל דר"ש ע"כ כשמואל דריש כמו"ש התוס' (שבת ק"ו א') ד"ה מה לי מהא דלא תני (מכות כ"א) יוה"כ ונחייב משום חורש ומשום זורע נ"ל לפי ענ"ד דאין להביא ראי' דאין חילוק מלאכות ביוה"כ די"ל שפיר דלריבוי לאוין משם א' לא חשש כלל ועי' תוס' שם כ"ב א' ד"ה מתקיף:

(לד)
חג הסוכות גו' אזהרת ישיבה בסוכה להלן פסוק כ"ב ומצוה הבאה לידי לא אחמיצנה הנני לבאר בזה דיני סוכה באיכותה ומהותה ותשלום כלל ענין זה יובא להלן שם מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין כו' (סוכה כ"ח א') במשנה ומקשינן עלה (שם ג' א') אי בסוכה קטנה פליגי מחזקת ואינה מחזקת מבעי' ליה ואי בסוכה גדולה פליגי יצא ולא יצא מבעי' לי' ומסקינן שם חסורי מחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בש"א נא יצא ובה"א יצא ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין שיעורא דראשו ורובו היינו מפני שלא היו יושבין ביושר כמונו אלא מסובין כענין שכיבה (רש"י שם) תניא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו כשרה רבי אומר עד שיהא בה ארבע אמות על ארבע אמות תניא אידך רבי אומר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה וחכ"א אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו כשרה חכמים דקמייתא כב"ש וחכמים דבתרייתא כב"ה (שם ג' א') אמר רב שמואל בר יצחק הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו כו' כב"ש (שם) באיזו אמה אמרו עי' (עירובין ג' ב' ד' א') דלאביי פלוגתא דתנאי אי היינו בת חמשה טפחים או בת ששה טפחים ולרבא מסקינן שם דלכו"ע היינו באמה בת ששה טפחים אלא שהן עצבות כלומר מצומצמות ולא שוחקות שיעור מסך סוכה קטנה שבעה טפחים סוכה ט"ז ב' ושם א' וכתב הרא"ש דגברא באמתא יתיב כדלהלן דהיינו ששה טפחים וטפח לשולחנו אתמר נויי סוכה כו' א"ר אשי מן הצד ממעטין (שם יו"ד ב') אחרים אומרים סוכה העשויה כשובך פירש"י עגולה פסולה לפי שאין לה זויות (שם ז' ב') א"ר יוחנן סוכה העשוי' ככבשן פירש"י עגולה אם יש בהיקפה כדי לישב בה כ"ד בני אדם כשרה פי' דלית לי' דאחרים ואולי ככבשן היינו בעלת צלעות הרבה ומודו אחרים בזה ואם לאו פסולה (שם) כמאן כרבי דאמר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה (שם) מכדי גברא באמתא יתיב כו' וכל שיש בהיקפו ג"ט יש בו רוחב טפח כו' וכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא בשיבסא נכי חומשא סגי כו' פי' דאלכסון מד"א על ד"א הוא 5 3/5 וההיקף הוא 3 * 3/5 5 = 4/5 16 ר' יוחנן מקום גברי לא חשיב כמה ה"ל תמני סרי בשיבסר נכי חימשא סגי לא דק ולחומרא לא דק (שם ח' א') ולפו"ר יש לתמוה הרבה דבשלמים למה לא דק ה"ל למימר כ"ג בני אדם והנ"ל מפני שבאמת העיגול הוא 99/7 מהקוטר ועוד משהו כמבואר בספרי חכמת המדידה וכשתחשוב תמונה זו דר' יוחנן שהיא תמונה בעלת כ"ד צלעות שכל צלע הוא אמה עפ"י חשבון משפטי הבקעים תמצא אשר חצי אמה שהוא בקע 1/2 7 מעלות היינו

ע"ד הקירוב 13053/100000 מחצי קוטר ותהיה אמה 13052/100000 מכל הקוטר ולא ישאר לבד מקום גברי רק משהו יותר מכדי לרבע ד"א על ד"א ולא הספיקה לי השעה לברר חשבון זה סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר ריש מס' סוכה וידובר להלן ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה (שם) וידובר להלן ת"ר חמתה כו' מחמת הסכך ולא מחמת הדפנות ר' יאשיה אומר אף מחמת הדפנות (שם ב') ומפרשינן שם דר' יאשיה ס"ל סוכה דירת קבע בעינן שהדפנות אינם מגיעין לסכך כל שיש בהדפנות כשיעור כשרה לכו"ע (שם ב' ב') אגב גררא ישם ט"ז א' וידובר להלן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש מן הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה (שם י"ז א') במשנה פי' דעד ד"א חשבינן הדופן עם התקרה לדופן עקומה וכשרה וידובר להלן וכן חצר שהיא מוקפת אכסדרה (שם במשנה) פי' שכל הבתים שלכל ארבע רוחות החצר מוקפין באכסדראות מקורות ואמצע החצר אינו מקורה וסיכך שם וידובר להלן ויש לעיין אי אמרינן דופן עקומה באין דפנות מגיעין לסכך ובדליכא בין הדפנות לסכך שלשה טפחים כתב בספר ק"נ שעל הרא"ש דלכו"ע אמרינן דופן עקומה וע"ש ועי' ט"ז ריש סי' תרל"ב טור וב"י שם ת שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח רש"א שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח (סוכה ו' ב') שתים כהלכתן היינו שתאי דפנות שלמות מחוברות כעין גאם דהיינו כעין ד' אשורית כן מוכח בגמ' שם להלן כמו שיובא בדברינו שיעורא דטפח בזה כתבו התוס' (סוכה ז' ב') ד"ה סיכך עפ"י הגמרא דנדה כ"ו ב' דהיינו מה"ח וכן משמע בהסוגיא דסוכה שם דדרשינן להו מקראי ופליגי ביש אם למקרא אותו טפח היכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא פירש"י אצל סוף אחד מהדפנות כזה

א"ל רב כהנא ורב אסי לרב ויעמידנו כנגד ראש תור פירש"י באלכסון כזה שתיק רב אתמר נמי אמר שמואל משמיה דלוי מעמידו כנגד היוצא וכן מורין בי מדרשא ש ו' ב' ז' א') ונ"ל דלפי הסברא דמעמידו כנגד ראש תור צריך שיהיה באותו המשולש כדי לרבע בו ז"ט על ז"ט ר' סימן ואי תימא ריב"ל אמר עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות מג"ט סמוך לדופן וכל פחות מג"ט כלבוד דמי (שם) ונראה דס"ל דבעינן שיהיה רובו של שבעה טפחים בדופן וכתבו התוס' (סוכה ז' ב') בד"ה סיכך דהיינו מדרבנן אבל מה"ת כשמעמידו אצל הכותל ג"כ שפיר דמי אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח א"ד אמר רבא ניתרת נמי בצורת הפתח א"ד א"ר וצריכה נמי צורת הפתח רב אסי אשכחיה לרב כהנא דקא עביד טפח שוחק וקא עביד צוה"פ א"ל לא סבר מר להא דרבא דא"ר וניתרת נמי בצוה"פ א"ל אנא כאידך לישנא דרבא ס"ל דא"ר וצריכה נמי צוה"פ

(שם ז' א') ונראה דפי' דעביד טפח שוחק היינו בהרחקת ג"ט פחות משהו דאל"כ למה לי טפח שוחק ולפי"ז פי' וצריכה נמי צוה"פ הוא מבואר ולישנא דניתרת נמי בצורת הפתח הוא מבואר בפשיטות ונראה לברור דלהאי לישנא כי לא עביד צוה"פ רק בטפח שוחק כנ"ל הסוכה כשרה אף שאינו מעמיד שום קנה לסמוך הסכך בקרן זוית רק שהסכך מונח באויר ובביאור החילוק שבין לשון ואינה ניתרת אלא בצוה"פ ללשון וצריכה נמי צוה"פ נראה מלשון רש"י ותוס' דללישנא דאינה ניתרת אנא בצוה"פ א"צ להרחיק הלחי שאצל הדופן מן הדופן וכן נראה מצד הסברא ופליג אהרחקת ג"ט פחות משהו דלעיל ובשיעור הלחיים פירש"י ותוס' שא"צ לחי טפח בשום אחד מהצדדים רק חולק את הטפח לשני לחיים ויותר נ"ל לפי ענ"ד כפי' תפארת שמואל שעל הרא"ש דצריך טפח מצומצם אצל הדופן ולחי כ"ד בסוף הסוכה א"ר יהודה סוכה העשויה כמבוי פי' מפולש כשרה ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה ר' סימן ואי תימא ריב"נ אמר עושה לו פס ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן וכל פחות מג' סמוך לדופן כלבוד דמי פי' ואיכא משך שיעור סוכה קטנה במחיצה טובה ומ"ש התם דקא אמרת סגי בטפח שוחק ומ"ש הכא דקא אמרת בעי פס ארבעה התם דאיכא שתי דפנות כהלכתן סגי בטפח שוחק הכא דליכא שתי דפנות כהלכתן אי איכא פס ארבעה אין אי לא לא (שם) מקמי הני תלתא לשני דרבא בדין צוה"פ הנ"ל בשתים דכהלכתן ומשמע להדיא מזה כמו"ש הרא"ש דכל הני תלתא לשני דרבא קיימי ג"כ אסוכה העשויה כמבוי מיהו ה"מ כשיש מהפס ולדופן השני ג"ט או יותר אבל בדליכא רק פחות מג"ט מכ"א מהשני צדדין דה"ל מחיצה גמורה ע"י שני לבוד נראה דתו אין צריך כלום דתרי לבוד נמי אמרינן כדאיתא (שם ט"ז ב') לענין גובה ע"ש ותשלום דיני דופן השלישי יובא עוד להלן צורה"פ היינו קנה מכאן וקנה מכאן ובקנה ע"ג (עירובין י"א) וע"ש דאפילו כשהקנים העומדים אין מגיעין להקנה שע"ג שפיר דמי ולפי"ז לפו"ר נראה דבסוכה לא בעינן קנה ע"ג רק כשאין סוף הסכך מכוון כנגד הקנים ובהג"א כתב מהמרדכי דאם הקנים מגיעין לסכך א"צ קנה ע"ג ועי' (מנחות ל"ג ב' עירובין י"א א') בענין פתחי שימאי ומוכח מכל הנ"ל דבהשתים השלמות לכו"ע לא מהני צוה"פ אף דמהני בדין שבת וצ"ע אי היינו מה"ת ועמש"ל בדיני מיגו מיהו להשלישית נראה דלכו"ע מהני צוה"פ מה"ת תניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט (סוכה ז' א') פירש"י דבסוכה ג"כ מהני מחיצה של שתי בלי ערב דהיינו קנים עומדים מזל"ז פחות מג"ט דחשיב לבוד וכן מחיצה של ערב בלי שתי היינו היקף חבלים ע"י ד' עמודים התחתון פחות מג"ט מארץ והשני פחות מג"ט מהתחתון וכן השלישי פחות מג"ט מהשני בענין דאיכא גבוה עשרה

טפחים עי' (עירובין ט"ז ב') ופי' ובלבד שלא יהא היינו שדין זה נוהג בין בסוכה בין בשבת ופשוט דכ"ז היינו דלא כר' יאשיה הנ"ל דפוסל בחמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות ויש לבאר בדיני דופן השלישי א) ללישנא דבעי' נמי צוה"פ וללישנא דאינה ניתרת אלא בצוה"פ וודאי דאף בפרוץ מרובה על העומד מהני וא"כ גם ללישנא דניתרת ג"כ בצוה"פ ג"כ מסתמא הכי הוא דבזה הא לא פליגי וניתרת אף בפרוץ מרובה על העומד אף כשמתקנה בלי צורה"פ ואף בפרצה יותר מעשר אמות ג"כ מהני לכל השלשה לשונות דרבא הנ"ל לפי"ד הסוברין שנ"ע וכנהוג עלמא דצורה"פ מהני בשבת אף ביותר מעשר אמות ודלא כהרמב"ם ופשיט הוא דכל שאין בין קנה לחבירו ג"ט הוה בכלל עומד ואין נקרא פרוץ רק פרצה דג"ט וכ"ש יותר ב) אף ללישנא דבעי' נמי צוה"פ וכן ללישנא דאינה ניתרת אלא בצורה"פ פסקו בש"ע א"ח סי' תר"ל דהיינו רק בשאין שם דופן של שבעה טפחים בשלמות אבל בדאיכא דופן של ז' טפחים שלמים לכו"ע לא בעינן צוה"פ ונ"ל דכשיש פס טפח בכ"א משני הצדדין ג"כ לא בעינן צורה"פ ואף בפרצה יותר מעשר אמות כשרה בכה"ג אף בלא צורה"פ לכו"ע שתים כהלכתן כו' אמר רבא וכן לשבת מיגו דהוה דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת איתיביה אביי ומי אמרינן מיגו והתניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט ויתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה מאי לאו יתירה שבת דסוכה אסוכה ולא אמרינן מיגו לא יתירה שבת דעלמא על שבת דסוכה א"ה ליתני נמי יתירה סוכה דעלמא אסוכה דשבת דאלו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק ואלו סוכה דשבת לא בעי טפח שוחק וסגי בלחי דהא את הוא דאמרת סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר ההיא לא אצטריכא ליה השתא מקילתא לחמירתא אמרינן מיגו מחמירתא לקילתא לא כ"ש (סוכה ז' א') מיגו דהוה דופן לענין סוכה כו' יתבאר בסמוך משא"כ בסוכה פירש"י דהיינו דסגי לה בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אף אם היו לה פתחים בשתי הדפנות דכהלכתן דכי מצרפת להו בהדי שתים הפרוצות ה"ל פרוץ מרובה שריא וכ"כ בשו"ע א"ח ונראה דהוצרכו לכך משום דהא בסוכה בהשתים דכהלכתן לא סגי בפרוץ דידהו מרובה על העומד דידהו בפרצות דג"ט ויותר דפחות מג"ט לא מקרי פרצה כנ"ל ולפי ענ"ד פשוט הוא דאין מחשבין מדופן לדופן דהא אם דופן א' פרוץ דידיה מרובה על העומד דידיה וודאי שאין דופן השני משלימו אלא נראה לפי ענ"ד דהכא בדין דופן השלישי דסוכה איירי דמהני ביה פרוץ מרובה על העומד אף בלא צורה"פ בהאופנים הנ"ל ולפי"ז נ"ל דבהשתים דכהלכתן אף עומד מרובה על הפרוץ ל"מ רק צריך שיהיו מחיצות שלימות בלי פרצה דג"ט ובביאור הענין באיזו דופן

אנן קיימינן בזה בדין דשבת. שיטה א) דבדופן שלישית אנן קיימינן בדין דשבת ובשאין להרביעית שום תיקון כלל ולפי"ז הא דבדין מיגו קמא אמרינן דבשבת בלא מיגו בעינן עומד מרובה על הפרוץ ובדין מיגו בתרא אמרינן דבדין דשבת סגי בלחי צ"ל דבמיגו קמא איירינן בשתים דעריבין ובמיגו בתרא איירינן במבוי מפולש וצ"ל דאע"ג דלענין דין סוכה לכו"ע דעריבין לא גריעי עכ"פ מדלא עריבין מ"מ בשבת שתים דלא עריבין דהיינו מבוי מפולש עדיף טפי דמהני ביה לחי גרידא והיינו לכולהו תנאי ואמוראי דס"ל שלש מחיצות מה"ת וצ"ל לפי"ז דגרסינן בזה רבה כגי' הרא"ש וכנראה מפירש"י דרבה היא דס"ל עירובין (י"ב ב') לחי משום מחיצה וצ"ל לפי כ"ז במיגו בתרא דאף דהמבוי אסור מדרבנן מ"מ מהני לענין סוכה ובביאור ענין המיגו אי מהני לענין דאורייתא או נא בזה פי' א) דמיגו קמא איירי בסוכה שהיא ברה"ר ולפי"ז בהכרח צ"ל דהאי מיגו מהני לענין דינא דאורייתא דע"י המיגו ה"ל רה"י מה"ת וכן במיגו בתרא איירי בכה"ג וע"י הלחי בלא מיגו ה"ל רה"י מה"ת ובביאור הנ"מ שע"י המיגו בדין מיגו קמא לפי מאי דקיי"ל (שבת צ"ח א') דרה"ר מקורה פטור עליו משום רה"ר למ"ד (שם ז' ב') דחורי רה"ר לאו כרה"ר דמו י"ל דהיינו לחייב הזורק לסוכה מרה"ר או לפטור הזורק לסוכה מרה"י כשיש שם מקום בלתי מקורה אבל בלא מיגו בענין המיגו קמא מה שבתוך הג' מחיצות הוה רה"י בכ"ע ומה שחוץ להמחיצה הקצרה עד סוף הארוכה בעומד מרובה על הפרוץ משמע לפי"ז דהוה רה"י מה"ת ורק בפרוץ מרובה על העומד הוה המותר רה"ר ועי' (עירובין ח' ב') דאמרינן שם באלכסון לא הוה היכר דמשמע הא אי הוה היכר היה מותר משים דבלא"ה הוה רה"י וכן משמע שם להדיא מפירש"י וצ"ל דהיינו בעומד מרובה על הפרוץ מיהו מהתוס' שם ד"ה מניח משמע דהמותר ל"ה רה"י מה"ת ופי' באלכסון ל"ה היכר י"ל דהיינו כלומר לא מהני היכר כיון דמה"ת ל"ה רה"י ולפי"ז צ"ע בדין מיגו השני אי מדרבנן הסוכה פסולה כיון דמדרבנן ל"ה רה"י להיתר ורק מה"ת הוא דכשרה או דכיון דהלחי הוה מחיצה לענין שבת מה"ת ה"ל מחיצה לסוכה אף מדרבנן ובדין מיגו קמא צ"ע אם ע"י מיגו זה ניתרת גם בטלטול מדרבנן אף בלי שום תיקון לדופן רביעית דבזה אנן קיימינן לפי שיטה זו או דהמיגו ל"ט רק לענין דינא דמה"ת ולא לענין דינא דמדרבנן דרק הדופן שלישי מחשב דופן ע"י המיגו דלענין זה הוא דמהני מיגו אבל מיגו דסגי בסוכה ג' מחיצות סגי נמי בענין שבת בג' מחיצות הא לא אמרינן פי' ב) דאיירי בסוכה שהיא במקום דבלא"ה ה"ל כרמלית ולפי"ז י"ל דאמרינן ג"כ מיגו דבסוכה סגי בג' מחיצות לשבת ג"כ סגי בג' מחיצות ומותרת בטלטול אף מדרבנן אבל הזורק לתוכה מרה"ר פטור דלענין דינא דאורייתא לא מהני מיגו נמצא דמדין מיגו קמא לא מוכח מידי

דמהני דין מיגו לענין דינא דאורייתא מיהו מדין המיגו בתרא מוכח לפו"ר דמהני מיגו אף לענין דינא דאורייתא דטפח סוכה דאורייתא כמוש"ל בשם התוס' ואע"ג דהאי לחי אינו מתיר בשבת לפי"ז רק איסורא דרבנן מ"מ איכא מיגו דהאי לחי משויא ליה רה"י לחייב הזורק לתוכו מרה"ר אלא שהתוס' שם כתבו דאיירי בלחי טפח דסגי מה"ת בלי הרחקה דג"ט פחות משהו מהדופן שיטה ב) דבדין דשבת איירי כשדופן הרביעית ג"כ מתוקנת ובביאור תיקון הרביעית במיגו קמא אין לומר דהיינו במחיצה גמורה לשבת בענין דה"ל מחיצה לסוכה וכדבעינן למימר קמן דא"כ למה לי מיגו דמסוכה לשבת ואמת שלשיטת הרמב"ם דס"ל דצוה"פ לא מהני ביותר מעשר אמות רק בעומד מרובה על הפרוץ אם נאמר דגם ברוח רביעית ס"ל הכי י"ל דהכא בפרצה יותר מעשר אמות איירי דבלא מיגו לא מהני בשבת להתיר מדרבנן מיהו לשון דהשבת אינו ניתר אלא בעומד מרובה על הפרוץ לא משמע כלל הכי אלא שי"ל דהיינו שהרביעית ג"כ יש לה לחי או פס טפח דמה"ת בלי מיגו ל"ה רה"י ע"פ כולה בכה"ג דלית ליה רק שתי מחיצות שלימות ומשום דין דמיגו שרי לטלטולי בה שהטפח שמתיר את הסוכה ה"ל כדופן שלם וניתר ע"י לחי או פס שבדופן הרביעי לטלטל אף מדרבנן ובמיגו בתרא י"ל דהיינו בענין דלענין שבת איכא תלתא מחיצות בזולת טפח דדופן סוכה ולענין סוכה ליכא רק שתי דפנות ומשכחת לה א) כשדופן א' רחוק מהסכך ד"א כמו"ש התוס' ומה שדקדק המהרש"א ע"ד התוס' אינו נראה לפענ"ד ב) כשדופן א' מהשלימות הוא צוה"פ דלא מהני בסוכה כמוש"ל ג) לפי"ד הסוברין דאם סיכך בלא דפנות ואח"כ עשה הדפנות פסול משום תעשה ולא מן העשוי כמוש"ל משכחת לה שסיכך קודם שנעשה הדופן הרביעית דלענין סוכה אין להתיר רק ע"י הלחי ובענין אי מהני דינא דמיגו מה"ת או רק מדרבנן ג"כ שני פירושים פי' א) דבסוכה דברה"ר איירי ולפי"ז ג"כ מוכח דמהני מיגו אף מה"ת מסוכה לשבת ובמיגו בתרא נראה ג"כ דמהני להכשר סוכה אף בלא טפח לשלישית כדמשמע דבסתם לחי איירי ואע"ג דבלא"ה האי מבוי מותר מה"ת מ"מ כיון דזה הלחי היה מתיר מה"ת גם בלא הדופן הרביעי לענין שבת מכשיר גם לסוכה מה"ת דכיון דמתיר לשבת מדרבנן מכשיר ג"כ לסוכה מדרבנן ולפי"ז ג"כ צ"ל דס"ל לחי משום מחיצה במבוי מפולש וגרסינן רבה כמו"ש לשיטה הא' והלכך מהני מיגו מדין דאורייתא דשבת לענין דין דאורייתא בסוכה פי' ב) דאיירי בסוכה במקום דבלא"ה ה"ל כרמלית ולפי"ז ממיגו קמא וודאי ליכא ראיה דמהני מיגו לענין דינא דאורייתא כמוש"ל לשיטה הא' וממיגו בתרא ג"כ ליכא ראיה כמוש"ל לשיטה הא' בשם התוס' ואם נאמר דהא דצוה"פ לא מהני בסוכה היינו רק מדרבנן י"ל דמיגו בתרא איירי כשהדופן הרביעית

היה בצוה"פ דלפי"ז א"ש דמהני מיגו אף בלחי כ"ד כיון דבלא"ה כשרה מה"ת ולפי"ז אין אנו מוכרחין לומר דבשתים זו כנגד זו עדיפי משתים דעריבין כמוש"ל לשיטה הא' גם אין הכרח לומר דהיינו כמ"ד לחי משום מחיצה וא"ש הגירסא שלפנינו דבעל אנו המימרות הוא רבא ונ"ל לפי ענ"ד להכריע כפי' הב' משיטה הב' מהא דמקשינן א"ה נתני נמי יתירה סיכה דעלמא דיש לעיין איך ניחא ליה לפי הס"ד דפי' יתירה שבת כו' היינו שדיני שבת חמורין משל סוכה ולפי' הב' הנ"ל א"ש דוודאי הא ל"צ למתני דזה כבר ידוע דסוכה בשלישית בעי טפח ומבוי ברביעית סגי בלחי ואין בזה שום רבותא כלל ולשיטה הא' ולהפי' הא' מהשיטה הב' י"ל בדוחק א) דמקמי דשמע מיניה דינא דמיגו ס"ד דמכשיר בסוכה דעלמא ג"כ ע"י לחי במבוי מפולש דשתים זו כנגד זו עדיפי וכן נראה קצת מפירש"י ב) דהא דחמירא סוכה משבת ל"ה רבותא דבסוכה דירה בעינן ובשבת ברשות בפ"ע תליא מלתא:

הערה. בדין צוה"פ דמהני בשבת ולא מהני בסוכה צ"ע אי אמרינן מיגו בסוכה דשבת ואם נאמר דהא דלא מהני בסוכה היינו מדרבנן נ"ל דמהני מיגו אתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה שאין לה פצימין אביי אמר כשרה רבא אמר פסולה אביי אמר כשרה אמרינן פי תקרה יורד וסותם רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם א"ל רבא לאביי לדידך דאמרת פי תקרה יורד וסותם אפילו הפחית דופן אמצעי א"ל מודינא לך מההיא דה"ל כמבוי המפולש לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קא מפלגי דאתמר אכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד"א דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אליבא דשמואל כו"ע ל"פ כי פליגי אליבא דרב אביי כרב ורבא אמר לך ע"כ לא קאמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי אבל הכא דלאו להכי עבידי לא (סוכה י"א א' ב' י"ט א') שיש לה פצימין פי' רש"י עמודים שאין בין זל"ז ג"ט דאמרינן בהו לבוד ונראה דהיינו כשיש עי"ז שתי דפנות שלימות ושלישית כדינה כנ"ל ואם יש שתי דפנות זו נגד זו ע"י הפצימין ויש שם שני פצימין שכ"א רחב טפח עומדין אצל שתי הדפנות כשרה לפי משל"ל דבכה"ג לכו"ע לא בעינן פס ארבעה ולא צוה"פ פי תקרה יורד וסותם פי' פי תקרת האכסדרה הפחית דופן אמצעי פירש"י הפחית דופן אמצעי של סוכה בעלת ג' דפנות אי אמר ג"כ פי תקרת הסיכוך יורד וסותם כשסיככה בנסרים עבים שאינם עגולים ובביאור הספק שהיה לי לרבא בזה אליבא דאביי עי' תוס' שדבריהם בזה ארוכין ובלתי מתיישבין על הלב לפי ענ"ד והנ"ל בעניי בזה משום דתקרת סוכה י"ל דלא חשיבא תקרה כיון שאינה עשוי' לקבע והא דאמר דופן אמצעי ולא אמר סתם

דופן אחד נ"ל דאורחא דמלתא היה אצלם להעמיד נסרים לשתי דפנות זו נגד זו ומניח עליהם נסרים לתקרה לסיכוך ד"מ אם הדפנות ממזרח למערב הרי נסרים של התקרה הולכים מדרום לצפון והדופן השלישית שבאמצע עושה כנ"ל ובכה"ג מספקא לי' לרבא בהפחית דופן אמצעי כמו"ש מקודם והשיב לו אביי דבתקרת סוכה מודינא דל"א פי תקרה יורד וסותם וה"ל כמבוי מפולש ולפי"ז ביש לה פצימין דכשרה לפי מ"ש מקודם דכשהדופן השלישית היא באמצע היינו בשתים שלמות זו נגד זו סגי לדופן השלישית בשני פצימין דהייני אחד אצל כ"א מהב' דפנות רק שיהיה כ"א מהם רחב טפח כשהשוה את הפצימין היינו שעשה ב' דפנות בתוכה זו כנגד זו אצל דופני הפצימין באופן שעי"ז ליתנייהו עוד השני פצימין בסוכה לשם דופן שלישית תלי בפלוגתא דאביי ורבא אי פי תקרה דאכסדרה יורד וסותם או לא וכדאיתא בפירוש (עירובין צ"ג ב') ולפי"ז פשיט דמה שהקשו התוס' מהסוגיא דשם לק"מ גם מ"ש התוס' מהא דעירובין צ"ד א' לגי' רש"י שם דאיתא שם דכי לית לי' לשמואל פי תקרה יורד וסותם בארבע אבל בשלש אית לי' פי' כשיש מחיצה אחת שלמה מודה דאמרינן בהשלשה פי תקרה יורד וסותם והכא מודה אביי דל"א פי תקרה כו' בדופן אמצעי לחוד אף לרב דאליבי' הוא דפליגי ג"כ פשוט דלק"מ לפי"ז אלא שיש לדקדק אמאי אמרינן אליבא דשמואל כ"ע ל"פ דל"א פי תקרה כו' ליפלגי גם אליבא דשמואל בשיש שם דופן אחת שלמה וצ"ל דבאמת הוה מצי לפרושי הכי אלא דלא איירי בסוגיא זו בכה"ג תנן וכן חצר המוקפת אכסדרה ואמאי נימא פי תקרה יורד וסותם תרגמה רבא אליבא דאביי כשהשוה את קירויו פי' כשהניח הסכך למטה בענין שתקרת האכסדרה שוה לצד מטה להסכך דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם בסורא מתני להא שמעתתא בהאי לישנא פי' כנ"ל בפומבדיתא מתני סיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין ד"ה פסולה יש לה פצימין אביי אמר כשרה רבא אמר פסולה אביי אמר כשרה אמרינן לבוד רבא אמר פסולה לא אמרינן לבוד והלכתא כל"ק (שם) לא אמרינן לבוד פירש"י דהיינו ג"כ רק בכה"ג דלא אמרינן לבוד אלא לחלל שהפצימין נעשו בשבילן והיינו לפנים האכסדראות ולא למה שלצד חוץ מהם רב אשי אשכחי' לרב כהנא דקא מסכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין א"ל לא סבר מר להא דאמר רבא יש לה פצימין כשרה אין לה פצימין פסולה אחוי ני' נראה מבפנים ושוה מבחוץ א"נ נראה מבחוץ ושוה מבפנים דאתמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי ולחי היינו פצימין (שם) ענין זה חמוה מאד דמה, ענין סוכה דבעי מה"ת טפח לדין לחי ברביעית דלא הוה רק מדרבנן ואפילו מיגו וודאי דלא אמרינן בכה"ג ועוד וכי לא עשה סיכה רק לשבת דסוכה ותירץ הרא"ש שעשה צוה"פ לדופן השלישית ורב כהנא

לטעמיה דס"ל כדלעיל דבעי' נמי צוה"פ אלא דמ"מ ע"י צוה"פ בשלישית ניתרת מה"ת אף בלא טפח ומהני בזה אף לכל ימי החג בלא טפח אף מדרבנן כמו דמהני לשבת אי נמי אף לרבא אמרינן יפי תקרה כו' מה"ת והלכך סמכינן גם מדרבנן לענין סוכה אנראה מבחוץ ושוה מבפנים ת"ר נעץ ד' קונדסין בארץ וסיכך ע"ג ר' יעקב אומר רואין כל שאלו יחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח לכאן נידונין משום דיומד וא"ל אין נידונין משום דיומד שהי' ריי"א דיומדי סוכה טפח וחכ"א עד שיהיו שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ד' ב') ע"ש נעץ ד' קונדסין על שפת הגג וסיכך ע"ג מספקינן שם בגמ' אי כשרה משום גוד אסיק מחיצתא וכתבו התוס' דזה גרע מפי תקרה ע"ש ואמר רבא סיכך ע"ג פסי ביראות כשרה (סוכה ז' ב') והיינו בשבת ומשום מיגו כדמוכח בגמ' שם כל הדברים כשרין לדפנות (סוכה י"ב א') במשנה בשינוי לשון אמר ר' אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה (סוכה כ"ד ב') העושה סוכתו והאילנות דפנות לה כשרה (שם במשנה) ומקשינן עלה והא קא אזיל ואתי וה"ל אינה יכולה לעמוד ברוח מצוי' הכא במאי עסקינן בקשין והאיכא נופו דעביד לי' בהוצא בדפנא א"ה מאי למימרא מהו דתימא נגזור דלמא אתי לאשתמושי באילן קמ"ל בביאור קושיא דנופו לדידן דקיי"ל דפנות כשרות אף בחמתן מרובה מצלתן צ"ל דהיינו כשאין בהעבים והקשים לבד כשיעור מחיצה שיש בין אחד לחבירו ג"ט ויותר מחיצה העומדת מאלי' הוה מחיצה (עירובין ט"ו א') במסקנא דסוגיא עשה בהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר שהיה רמ"א כ"ד שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה כו' ולא גולל לקבר (סוכה כ"ג א') ובעינן למימר שם בטעמי' דר"מ משום שמא תמות שמא תברח ושמא רבע ולא יהיה בה גיבהה י"ט ומקשינן עלה (שם כ"ד ב') בין למ"ד שמא תמות בין למ"ד שמא תברח מדאורייתא מחיצה מעלייתא היא ורבנן הוא דגזרו אלא מעתה לר"מ תטמא משום גולל ומסקינן אלא אמר ר' אחא בר יעקב קסבר ר"מ כל מחיצה שעומדת ברוח אינה מחיצה איכא דאמרי א"ר אב"י קסבר ר"מ כל מחיצה שאינה עשוי' בידי אדם אינה מחיצה מאי בינייהו א"ב דאוקמה בנוד תפוח כו' (שם) וצ"ל דאינה עשויה בידי אדם לאו היינו מחיצה העומדת מאלי' דא"כ לימא איכא בינייהו מחיצה העומדת מאלי' אלא פי' שאינה עשוי' בידי אדם היינו שא"א שתעשה ע"י אדם כפירש"י שם ועי' גמ' בסוגיא דשם דמשמע דאף למ"ד חיישינן למיתה ומתה מ"מ מה"ת לא נתבטלה המחיצה מעיקרא מקמי שמתה ונתמעטה דאמרינן שם כיון דמייתא כווצא ולאו אדעתיה דמשמע הא אי הוה אדעתיה ומתקן שפיר דמי מיהו י"ל דבאמת היכא דיכול לתקן ויהיב דעתו דתהיה בהכשרה וודאי כשרה אבל אי לא יהיב

דעתי' ונפסלה וישב בפסולה ה"ל פסולה גם מעיקרא מה"ת מיהו אין זה נראה המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהה מן הארץ ג"ט פסולה מלמטה למעלה אם גבוהה עשרה טפחים כשרה ר' יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה עשרה טפחים כך מלמעלה למטה עשרה טפחים (סוכה ט"ז א') במשנה אם גבוהה עשרה טפחים כשרה פי' אף שאין המחיצות מגיעות לסכך כך מלמעלה למטה עשרה טפחים פי' אף שגבוהה מן הארץ הרבה דס"ל מחיצה תלוי' מתרת (שם בגמ') אמר ר"ח אמר אבימי מחצלת ארבעה טפחים ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי לה באמצע פחות משלשה למטה ופחות מג' למעלה וכל פחות מג' כלבוד דמי פשיטא מ"ד חד לבוד אמרינן תרי לבוד לא אמרינן קמ"ל (סוכה ט"ז ב') ובסוכה גבוהה מחצלת שבעה ומשהו מתרת משום דופן. שם בשינוי לשין והיכן מעמידה כשמעמידה בפחות מג"ט סמוך לקרקע לכו"ע כשרה וכשמעמידה פחות מג"ט לסכך תלי בפלוגתא דר"י ורבנן במחיצה תלוי' אי מתרת בסוכה אי לא (שם):

הערה. הא דאמרינן בכ"ד דבג"ט לא אמרינן לבוד היינו בפלוגתא דרשב"ג ס"ל דבפחות מד' טפחים אמרינן לבוד (עירובין ט' א' סוכה כ"ב א') הא דסוכה שגבוהה מעשרים אמה פסולה כנ"ל היינו מה"ת גמ' ריש סוכה ובטעמא דמלתא רבה אמר אמר קרא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות גו' עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא ר' זירא אמר מהכא וסוכה תהיה לצל גו' עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות א"ל אביי אלא מעתה העושה סוכה בעשתרות קרנים ה"נ דלא הוה סוכה א"ל התם דל ע"ק איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה רבא אמר מהכא בסוכות תשבו שבעת ימים אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת ארעי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת ארעי א"ל אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך ע"ג ה"נ דלא הוה סוכה א"ל הכי קאמינא לך עד כ' אמה דאדם עושה דירתו דירת ארעי כי עביד לה דירת קבע נמי נפיק למעלה מכ' אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד לה דירת ארעי נמי לא נפיק (שם) ונידון מ"ש התוס' שם ד"ה כי עביד ליה כו' ידובר להלן כמאן אזלא הא דאמר ר' יאשי' אמר רב מחלוקת פי' מחלוקת דר' יהודה ורבנן בסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה בשאין דפנות מגיעות לסכך אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן כרבה דאמר משום דלא שלטא בה עינא וכיון דדפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בה עינא כמאן אזלא הא דאמר רב הונא אמר

רב מחלוקת בשאין בה אלא ד"א על ד"א אבל יש בה יותר מד"א על ד"א אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן כר' זירא דאמר משום צל הוא וכיון דרויחא איכא צל סוכה כמאן אזלא הא דאמר רב חנן בר רבה אמר רב מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו אבל מחזקת יותר כו' אפילו למעלה מכ' אמה כשרה דלא כחד (שם ב' א' ב') בדיני הכשר מבוי בשבת ע"י קורה דבעינן ג"כ שלא יהיה למעלה מעשרים אמה איתא במס' (עירובין ג' א') מקצת קורה בתוך כ' ומקצת קורה למעלה מכ' מקצת סכך בתוך עשרים ומקצת סכך למעלה מעשרים אמר רבה במבוי כשר בסוכה פסולה מ"ש מבוי דכשר דאמרינן קלוש סוכה נמי לימא קלוש אי קלשת לה הוה לה חמתה מרובה מצלתה ה"נ אי קלשת ליה ה"ל קורה הניטלת ברוח אלא ע"כ נעשו כשפודין של ברזל ה"נ ע"כ נעשה צלתה מרובה מחמתה אמר רבא מפרזקא סוכה דליחיד היא לא מדכר פירש"י אם יחסר הסכך דלמטה מבוי דלרבים הוא מדכרי אהדדי פירש"י אם יתקלקל מהקורה לצד משה רבינא אמר סוכה דאורייתא אחמירו בה רבנן מבוי דרבנן לא אחמירו בי' רבנן רב אדא בר מתנה מתני להא שמעתתא דרבה אפכא אמר רבא במבוי פסול בסוכה כשרה מ"ש סוכה דכשרה כו' אמר רבא מפרזקא סוכה דליחיד היא רמי אנפשי' ומדכר מבוי דלרבים הוא סמכי אהדדי ולא מדכרי דאמרי אינשי קדרה דבי שותפי נא חמימא ולא קרירא מאי הוה עלה רבה בר רב עולא אמר זו"ז פסול רבא אמר זו"ז כשר ומבואר מכל זה דמה"ת סוכה כשרה בכה"ג לכו"ע ובביאור זה הובא בתוס' שם פי' א) דאיירי דע"י הקלישה גרידא תהא צלתה מרובה מחמתה ורק דע"י הקלישה ישלוט הרוח על המותר ויפזרו ותהי' חמתה מרובה מצלתה דאל"כ וודאי פסולה מה"ת דסכך שלמעלה מכ' ה"ל סכך פסול ואינו מצטרף לסכך כשר להשלים שיעורו וידובר עוד להלן בדיני הסכך פי' ב) דאיירי פשוט דע"י הקלישה גרידא תהא חמתה מרובה מצלתה ומ"מ מצטרף הסכך דלמעלה מכ' לדלמטה וידובר להלן היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין יורדין בתוך כ' אמה אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ואם לאו פסולה (סוכה ד' א') ומה שקשה מכאן לפי' הא' שבתוס' דעירובין שם לל"ק דשם ע"ש תוס' ולפי ענ"ד נ"ל דצ"ל דבאמת היינו רק ללישנא בתרא דשם וכרבא שם דמכשיר ומה שקשה מכאן לפי' הב' שבתוס' דעירובין שם ללישנא בתרא ולרבא דשם ואין לומר דהיינו לפי"ז כל"ק דעירובין דבמס' סוכה שם מוכת להדיא כמו שיתבאר אח"ז דרבא מודה בהא דהוצין נ"ל דצ"ל דבהוצין יש להחמיר יותר מכיון שכל עיקר קיומן בסוכה הוא רק ע"י הסכך דלמעלה מעשרים היתה גבוהה עשרה טפחים והוצין יורדין לתוך עשרה סבר אביי למימר אם חמתן מרובה מצלתן כשרה א"ל רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה

(סוכה ד' א') היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעשה בכרים וכסתות נא הוה מיעוט ואע"ג דבטלינהו בטלה דעתו אצל כל אדם תבן ובטלו הוה מיעוט וכ"ש עפר ובטלו תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן (סוכה ג' ב' ד' א') ע"ש תוס' היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה אצטבא כנגד דופן אמצעי ע"פ כולה ויש בה הכשר סוכה כשרה והסכמת הפוסקים דאף מן האצטבא ולהלאה כשר מן הצד אם יש משפת אצטבא לכותל ד' אמות פסולה פחות מד"א כשרה (סוכה ד' א') וקמ"ל דאמרינן דופן עקומה אף בכה"ג דלא חזיא לדופן שם בקצת אריכות וכתבו הפוסקים דאין ההכשר בזה רק על האצטבא דכיון דההכשר הוא משום דופן עקומה הדין כמו בסכך פסול דאין ישנים תחתיו כמו שיתבאר בנה אצטבא באמצעיתה אם יש משפת אצטבא ולדופן ד' אמות לכל רוח ורוח פסולה פחות מד"א כשרה (שם) וקמ"ל דאמרינן דופן עקומה לכל רוח ורוח. היתה פחותה מי"ט וחקק בה כדי להשלימה לעשרה טפחים אם יש משפת חקק ולכותל ג"ט פסולה פחות מכאן כשרה מ"ש התם דאמרת פחות מד"א ומ"ש הכא דאמרת פחות מג"ט התם דאיתא לדופן פחות מד"א סני הכא לשוויא לדופן פחות מג"ט אין אי לא לא ועי' ט"ז ס"ק ח' מנידון מה שחוץ נחקק היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בו הכשר סוכה, סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא (סוכה ד' א' ב') והא דלעיל באצטבא לא הזכירו מנידון גוד אסיק משום דשם איירי בשאין האצטבא גבוהה עשרה טפחים ונחלקו הפוסקים בגבוהה י' דהכא הא דפסולה לרבא אי היינו אף בדליכא ד' אמות להכתלים משום דגבוה י' ה"נ רשות בפ"ע ולא אמרינן דופן עקומה בכה"ג כיון שהדפנות לרשות אחר עשויין או דהכא ג"כ לא איירי רק בשיש ד' אמות מהעמוד להדפנות הרחיק את הסיכוך מן הדפנות פי' לצד פנים שלשה טפחים פסולה (סוכה י"ז א') במשנה וידובר להלן כל שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו וכ"ד שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו (סוכה י"א א') במשנה ומשמע בגמ' שם להדיא דאוכלין שלא הוכשרו ג"כ פסולין דדוקא דומיא דחד וחגיגה בעינן ע"ש ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בארבעת מינים שבלולב (סוכה נ"ו ב') וע"ש תוס' דמודה ר"י דאין מסככין בדבר המקבל טומאה אין מסככין במחובר לקרקע (משנה שם י"א א') בשינוי לשוך וע"ש ב' סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין איזו סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה (סוכה ט' א') במשנה טעמי' דב"ש דבעינן סוכה עשוי' לשם חג (שם בגמ') ושלשים יום קודם לחג דכשרה היינו משום דבסתמא דמלתא לשם חג עשאה תני צריך לחדש בה דבר חבריא

אמרין טפח ר' יוסי אומר כ"ש ומ"ד כ"ש ובלבד שתהא ע"פ כולה ירושלמי הובא בתוס' ודעת כל המפרשים דהיינו אף לב"ה ולפי"ז הא דעשאה מתחילת השנה כשרה אף לב"ה אצטריך דבזה ח"צ נחדש בה דבר (תוס' שם ונראה פשוט דאף לב"ש אין קפידא רק בסכך ולא בדפנות ת"ר סוכת עובדי כוכבים נשים בהמה כותים רועים בורגנין קייצים שומרי פירות כשרה וסי' גנב"ך רבק"ש (שם ח' ב') בשינוי לשון ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה א"ר חסדא והוא שעשאה לצל והפוסקים לא הביאו בזה דינא דצריך לחדש בה דבר וצ"ע לפי ענ"ד מאי עדיפותא דהני מסוכה ישנה החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה שם ט"ו א') במשנה והיינו משום תעשה ולא מן העשוי (שם י"ב א') דהסכך הנשאר למעלה אינו נעשה כלל לצל ופשוט הוא אצל כל הפוסקים דתעשה ולא מן העשוי היינו רק בסכך ולא בדפנות ואי מהני בזה נענוע לשם סכך לסוכה ע"ש י"ב א' ב' ורש"י שם ד"ה אמר לך ר"י ומש"ל בענין תקרה שאין עלי' מעזיבה היה שם חלל טפח במשך שבעה ה"ז סוכה (שם ט"ז א') פי' חלל גבוה טפח במשך שבעה על שבעה כשרה כשהשלים אח"כ עד עשרה טפחים בגובה והייני טעמא דמכשרינן בבנה בה אצטבא בגבוהה למעלה מעשרים ובחקק בה בפחותה מעשרה טפחים כמו שנתבאר לעיל וליכא בזה משום תעשה ולא מן העשוי וכתבו הפוסקים דהיינו בעשה בתחילה לשם צל ובראי"ש הביא דאם הרחיב או האריך בשטח מה שהוסיף בשטח פסול ואם הרחיב משני צדדין ד"א הכל פסול דבד' אמות הא לא אמרינן דופן עקומה ולפי"ז הא דנקט במשך שבעה לאו היינו משום דא"צ יותר מזה להכשיר המותר אלא משום דבבציר מהכי דהיינו שיעור סוכה קטנה לא סגי סיכך במחובר לקרקע וקצץ אח"כ כשרה (שם י"א א') במשנה בשינוי לשון וכפירש"י שם ומייתינן עלה שם פלוגתא דרב ושמואל דשמואל ס"ל קציצתן זו היא עשייתן ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי ורב ס"ל דצריך לנענע ע"ש תניא תעשה ולא מן העשוי מכאן אמרו הדלה עלי' את הגפן כו' וסיכך ע"ג פסולה ה"ד אי בשלא קצצן מאי איריא משום תעשה ולא מן העשוי תיפוק לי' דמחוברין נינהו אלא בשקצצן וקתני פסולה וש"מ דלא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן ותיובתא דרב אמר לך רב הכא במאי עסקינן דשלפינהו שלופי דלא מנכרא עשייה דידהו (סוכה י"א ב') הדלה עליה כו' נ"ע כהמפרשים דהיינו שעשאו להגפן סכך על הסוכה ויתבאר להלן דשלפינהו שלופי כו' לפו"ר נראה דהפי' הוא דפסול מדרבנן משום מחובר כיון דלא מנכרא עשייה דידהו והקשו בתוס' דהא קתני משום תעשה ולא מן העשוי ותירצו דמיירי שנפשח ומעורה בקליפה וא"י לחיות דהוה לה תלוש עי' (עוקצין פ"ג מ"ח) אלא כיון דמ"מ לא נקצץ לגמרי ל"ה עשי' וצ"ע אי היינו מה"ת או רק מדרבנן:

הערות א) הקדים הסכך לדפנות יש פוסלין משום תעשה ולא מן העשוי עי' ש"ע א"ח ס"ס תרל"ה. ב) עשה סוכה תחת הבית והסיר אח"כ התקרה של הבית פסקו בש"ע א"ח סי' תרכ"ו ס"ב דכשרה כיון דלא היה הפסול בגוף הסכך מה"ת מותר לסכך בנסרים אף שיש ברחבן ארבעה טפחים ומניח שטחן לשטח הסוכה כיון שאינו קובע אותם לשם תקרה קבועה כמו שמתבאר להדיא מהסוגיא דסוכה י"ד א' ע"ש ומבואר (סוכה ט"ו א') דתקרה קבועה לכל השנה אינה פסולה לסוכה רק משום תעשה ולא מן העשוי כפירש"י שם וקשה לפי ענ"ד דא"כ למה לי דרשא דתעשה ולא מן העשוי הא בלא"ה מוכרח לומר כן דאל"כ סוכה שחייבה תורה מה היא וצריך לומר דבלא דינא דתעשה ולא מן העשוי ליכא חיוב סוכה רק לענין זה שלא יאכל ויישן באויר או בבית שמקורה בדבר שאין מסככין בו או שיש עליו מעזיבה דהעפר שהוא סכך פסול מבטל לנסרי התקרה ולענין דינא דרבנן איתא שם במשנה מסככין בנסרים דברי ר' יהודה ור"מ אוסר ובגמ' שם איתא אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה טפחים דר"מ אית לי' גזירת תקרה ור"י לית ליה גזירת תקרה אבל בנסרים שאין בהם ארבעה ד"ה כשרה והחילוק שבין רחבים ארבעה טפחים לאין רחבים ד"ט פירש"י ותוס' משום דסתם תקרה עשוי' מנסרים רחבים ד' ולשיטת הרשב"א בענין תקרה שאין עליה מעזיבה שיתבאר להלן צ"ל דד' טפחים כיון דה"ל שיעור מקום חשוב וגם אין עשויין כ"כ לסיכוך יש לגזור בהו טפי כמו שיתבאר ועי' רשב"א שם ושמואל אמר בשאין בהם ארבעה מחלוקת אבל יש בהם ארבעה ד"ה פסולה משום גזירת תקרה אין בהם ארבעה ואפילו פחות משלשה קנים בעלמא נינהו אר"פ כו' כי פליגי משלשה ועד ארבעה מ"ס כיון דליתנייהו שיעור מקום לא גזרינן ומ"ס כיון דנפקי להו מתורת לבוד גזרינן. אתמר הפכן על צדיהן פי' נסרים שיש בהם ד"ט ברחבן והניח עוביין לשטח הסוכה ר"ה אמר פסולה ור"ח ורבר"ה אמרו כשרה (שם ב') וטעמא דר"ה דפוסל משום דנעשו כשפודין של מתכת (שם) והיינו הכל מדרבנן המעובה כמין בית אעפ"י שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה (שם כ"ב א') במשנה אין כוכבי חמה נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין (שם ב') התוס' ריש מס' סוכה ד"ה כי עביד לה ד"ק כו' הוכיחו ממתניתין דריש מס' תענית דתני שם שהגשמים סימן קללה בחג דמ"מ אם אין הגשמים יורדין לתוכה פסולה דה"ל דירת קבע ואע"ג דבדפנות איתא שם דכי עביד להו דירת קבע כשרה מ"מ בסכך אינו כן ולפי ענ"ד י"ל דהא דגשמים סימן קללה היינו משום דמ"מ סתם סוכה הגשמים יורדין לתוכה כיון שאין עליה מעזיבה סוכה המדובללת ושצלתה מרובה מחמתה כשרה (שם כ"ב א') במשנה מאי מדובללת אמר רב סוכה עניה פירש"י סיכוך קליש ובלתי רצוף

ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד רב תני חדא ושמואל תני תרתי רב תני חדא סוכה מדובללת מאי מדובללת מדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשרה ושמואל תני תרתי סוכה מדובללת מאי מדובללת מבולבלת כשרה ושצלתה מרובה מחמתה כשרה קנה עולה וקנה יורד אמר אביי ל"ש אלא שאין בין זה לזה ג"ט אבל יש בין זה לזה ג"ט פסולה (שם) פירש"י דאיירי שעי"ז שאינם מונחים ביחד חמתה מרובה מצלתה ומשום זה פסולה כשיש בין זל"ז ג"ט אבל בשאין בין זל"ז ג"ט לא מפסל בכה"ג משום חמתה מרובה מצלתה ודוחק והתוס' כתבו דכיון דליכא בהו דינא דלבוד לא מצטרף סכך דלמטה לשלמעלה וכיון דאין צלתה מרובה מחמתה רק ע"י שניהם פסולה אמר רבא אפילו יש בין זה לזה ג"ט נמי לא אמרן אלא שאין בגגה טפח פי' שאין בקנים העליונים רוחב טפח במקום אחד אבל יש בגגה טפח כשרה דאמרינן חבוט רמי כו' אבל בדליכא רוחב טפח לא אמרינן חבוט רמי (שם) שצלתה מרובה מחמתה כשרה הא כי הדדי פסולה והא תנן ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא כי הדדי כשרה ל"ק כאן מלמעלה כאן מלמטה אר"פ היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא (שם) פירש"י וכנ"ע דמתניתין דכי הדדי פסולה איירי למעלה במקום הסכך דכשהאויר והסכך שוים פסולה דבכה"ג למטה חמתה מרובה מצלתה ומתניתין קמייתא דבשוין כשרה היינו למטה בארץ דבכה"ג ודאי למעלה הסיכוך מרובה על האויר ועי' תוס' המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהם כמותן כשרה (שם ט"ו א') במשנה שפודין וארוכות המטה מקבלין טומאה ופסולין לסכך כנ"ל לימא תהוי תיובתא דר"ה בריה דר"י דאתמר פרוץ כעומד רפ"א מותר ורב הונא ברי' דרי"א אסור אמר לך רב הונא מאי כמותן בנכנס ויוצא והא אפשר לצמצם א"ר אמי במעדיף רבא אמר אפילו תימא בשאין מעדיף אם היו נתונים שתי נותן ערב ערב נותן שתי (שם) לימא תהוי תיובתא דר"ה בריה דר"י כו' הקשו הראשונים ולר"פ מי ניחא הא ע"כ לא מכשיר בשוין רק בשוין למטה דלפיכך למעלה הכשר מרובה כנ"ל בחמתה כצלתה ונ"ל כמו"ש הר"ן ז"ל ביתר ביאור דרק בסכך ואויר הוא דבעינן שיהיה למעלה הסכך מרובה משום דאל"כ יהיה למטה חמתה מרובה אבל בסכך כשר ופסול בשוין למעלה כשר לר"פ דאי בתר למעלה אזלת הרי שניהם שוין ואי בתר למטה אזלת ג"כ שניהם שוים דכמו די"ל שאם תסלק הפסול תהא חמתה מרובה מצלתה וא"כ ע"י הפסול הוה צלתה מרובה מחמתה כ"כ יש לומר אם תסלק הכשר תהא חמתה מרובה מצלתה ע"י הפסול ונמצא שע"י הכשר הוה צלתה מרובה מחמתה וא"ת אכתי אמאי כשרה לר"פ נחשוב להפסול כעומד ותהיה פסולה כמו בחצי קנה פגום דנראה דאסיר לר"פ כמו למ"ד מחצה על מחצה כרוב (חולין

כ"ט א') וצ"ל דשאני התם דהפגימה שולטת על כל הבע"ח להטריפו ולכך אנו דנין על המטריף אם הוא כרוב משא"כ בזה דאין הפסול שולט כלום על הסכך הכשר דהיינו על הסוכה כולה לפוסלה והלכך אנו דנין על המכשיר אם הוא כרוב דהרי הסכך כשר שולט על הסוכה כולה להכשירה מאי כמותן בנכנס ויוצא פי' שהסכך הכשר נכנס ויוצא בנקל דבכה"ג ה"ל רוב לגבי הפסול והא אפשר לצמצם פי' רש"י לפי גירסא זו דחוק מאד והעיקר כגירסת התוס' והא א"א לצמצם פי' שא"א שימלא כל החלל ואין כאן סכך כשר אפילו מחצה א"ר אמי במעדיף פי' שמעדיף מהסכך על השפודין ועי"ז מתמלא כל החלל ואיכא מחנה על מחצה אם היו נתונים שתי כו' פי' דבכה"ג אפשר לצמצם ולמלא כל החלל כולו בסכך כשר וע"ש בתוס' אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקא אמרי אויר פוסל בשלשה טפחים סכך פסול פוסל בארבעה טפחים (שם י"ז א') פי' אויר פוסל כל הסוכה בג' טפחים בין באמצע בין מן הצד סכך פסול פוסל כל הסוכה בד"ט באמצע (תוס' שם) דהא מן הצד אמרינן דופן עקומה עד ד' אמות:

הערות א) הא דסכך פסול פוסל בד' טפחים כתב הייני רק בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד פוסל בג"ט (שם י"ז ב') ופשוט הוא דסוכה גדולה היינו שנשאר סוכה קטנה לבד הסכך הפסול אבל באייר אין חילוק ואף בסיכה קטנה אינו פוסל בפחות מג"ט כדלהלן (שם י"ט א') ע"ש ב) כשיש אצל הדופן סכך כשר כמה שהוא ואח"כ סכך פסול ד"ט ויותר עד שהסכך פסיל נשלם בפחות מד"א לכותל אמרינן דופן עקומה להכשיר מה שבאמצע כדמוכח להדיא (שם י"ח א') ומ"מ הסכך כשר שאצל הדופן אף שאנו חושבין אותו לדופן עקומה לגבי מה שבאמצע מ"מ לגבי' דנפשיה הוה סכך כשר כ"פ האחרונים בש"ע א"ח סי' תרנ"ב ע"ש ג) הא דאויר וסכך פסול פוסלין כל הסוכה האי כדיני' והאי כדיני' היינו שמבטל תורת דופן מהדופן או דפנות שזה האויר או הסכך פסול מפסיק ביניהם לאמצע הסיכה ואין נפסל מהסוכה רק ע"י ביטול הדפנות ולא יותר דרך משל ששלש דפנותיה הן דרום מזרח צפון והפסול או האויר הוא מדופן דרום עד לדופן צפון הרי מה שלצד מזרח כשר כשיש שם שיעור סוכה שהרי יש שם שלש דפנות ומה שלצד מערב פסול דאין שם רק שתי דפנות ואם יש ד"ט על ד"ט סכך פסול או ג"ט על ג' טפחים אויר באמצע הסוכה ויש לכל צד שבעה טפחים הכל כשר בזולת מקום הפסול ויתבאר בציור זה

מקום א' ב' ג' כשר כנ"ל לפני זה מקום ד' ו' כשר שהרי יש לו שתי דפנות דעריבין היינו דרום ומזרח ושלישית טפח היינו צפין שכנגד מקום ג' וכן מקום ה' ח' כשר על דרך זה מקים ד' ג"כ כשר שהרי יש לו שתי דפנות זו נגד זו ובשלישית יש לו לצד מזרח שבעה

טפחים דופן לכל צד ועי' תוס' שם דאף שאין שיעור סוכה מכ"א מהצדדים גם כן יש לומר שהכשר שמשני הצדדים של הפסול מצטרפין לשיעור סוכה קטנה ואיך הפסול חוצץ ביניהם מכ"ז עי' תוס' שם וש"ע א"ח ד) הא דפחות מג"ט אויר ופחות מד"ט סכך פסול אינו פוסל היינו למותר הסוכה כנ"ל ודיניו לענין הוא עצמו נישן תחתיו יתבאר בסמוך בסורא אמרי לה להא שמעתתא בהאי לישנא פי' כנ"ל בנהרדעא מתני א"ר יהודה אמר שמואל סכך פסול באמצע פוסל בארבעה מן הצד פוסל בד' אמות ורב אמר בין באמצע בין מן הצד בד' אמות (שם ב') ולפי"ז הא דמן הצד כשר בפחות מד' אמות לאו היינו משום דופן עקומה דהא באמצע ג"כ כשר בפחות מד' אמות ולענין אי ישנים תחתיו לרב בשיש בו ד' טפחים עמש"ל בענין תקרה שאין עליה מעזיבה אמר ר' אבא אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן י"ח בפסח מביאין את הטומאה ואין חוצצין בפני הטומאה ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ינפני כמאן דליתנייהו דמו (שם י"ג ב') מהא דלא חשיב להו כסכך פסול משום דמקבלין טומאת אוכלין אין להוכיח דבאמת אין מקבלין טומאה דנ"ח אוכלין דיש לומר דקמ"ל דיש להם חומרא דאויר לפסול בג"ט בין באמצע בין מן הצד ומהא דאין חוצצין בפני הטומאה אין להוכיח דמק"ט אוכלין דיש לומר דהיינו מדרבנן ואף בלא הוכשרו ועי' תוס' שם. תני פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה (שם י"ט א') פי' פסל היינו סכך כשר ע"ש פסולת גורן ויקב מלשון הכתוב באספך מגרנך ומיקבך (שם י"ב א') מאי פסל היוצא מן הסוכה אמר עולא קניה היוצאין לאחורי סוכה והא בעינן שלש דפנות בדאיכא והא בעינן הכשר סוכה בדאיכא והא בעינן צלתה מרובה מחמתה בדאיכא א"ה מאי למימרא מהו דתימא הואיל ולגוואי עבידי ולבראי לא עבידי אימא לא קמ"ל (שם י"ט א') רבה ורב יוסף אמרי תרווייהו הכא בקנים היוצאין לפנים מן הסוכה ומשכא ואזלא חד דופן בהדייהו מ"ד הא לית בה הכשר סוכה קמ"ל (שם) ופירש"י בטעם הכשר זה משום דמין סוכה היא דהוה כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה והא דס"ד לפסול בזה כתב הרא"ש כמו שביאר הט"ז דהיינו אף שעשה המחיצה הקצרה יותר משבעה טפחים שהיא הכשר סוכה דסד"א כיון שעשה השלישית יותר משיעור משך סוכה שדי בכך לפי כל החומרות הנ"ל בתלתא לישני דרבא א"כ גלי דעתיה דהסוכה שלו נגמרת בסוף הדופן הקצר קמ"ל ולפי ענ"ד נ"ל דכשהסכך נעשה בשטח מרובע ע"פ כולה כנגד דופן הארוכה וודאי כשרה בפשיטות והכא מיירי שסיכך בשלימות רק נגד דופן הקצרה ואצל דופן הארוכה יוצאים קני הסיכוך בתמונת מרובע כזה

דבזה יש סברא טפי לפסול וכ"ש כשאין שם מסוכך שבעה טפחים על שבעה טפחים דיש לפסול וקמ"ל דכשרה וכן נראה להדיא כוונת רש"י בד"ה מהו דתימא ע"ש וכן נראה מלשון הש"ס ע"ש נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים אעפ"י שלא הכניס בתוכה אלא ג"ט פסולה ה"ד כו' כגון דאנחה אפומא דמטללתא דעייל תלתא לגו ואפיק חד לבר דה"ל פסל היוצא מן הסוכה וכל פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה (שם י"ד ב') וצ"ל לפי ענ"ד דאיירי דמשכא חד דופן בהדי כל הרוחב ד' טפחים של הנסר רק דלפנים לדופן הקצרה לא נכנס ממנו רק ג"ט ולפי מ"ש מקודם צ"ל דהיינו כשהנסר היה ארכו פחות מז"ט ועכ"פ לא היה מגיע עד כנגד דופן הקצרה וע"ש רש"י ועי' ק"נ שעל הרא"ש בפ"ק דסוכה חות קל"ה רבה בב"ח אר"י לא נצרכה אלא לסוכה שריבה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה מ"ד תפסל בהך פורתא קמ"ל ומאי יוצא יוצא מהכשר סוכה (שם י"ט א') תפסל בהך פורתא קמ"ל כתב הרא"ש דהיינו כשע"י צירוף כל חמתה של כל הסוכה תהיה חמתה מרובה על צלתה של כל הסוכה דה"א לפסול כולה קמ"ל ומשמע דאף במקום שחמתה מרובה מצלתה כשרה והר"ן כתב דכשיש שם במקום שחמתה מרובה מצלתה שבעה טפחים על שבעה טפחים אין ישנים תחתיו מיהו להמותר אין דינו כאויר לפסול הכל רב אושעיא אומר לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות משלשה בסוכה קטנה ומאי יוצא יוצא מתורת סוכה מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר ואויר פחות מג"ט בסוכה קטנה מי פסיל א"ל ר' אבא זה מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו (שם) ומי איכא מידי דאצטרופי מצטרף והוא עצמו אינו כשר הר"י ב"א אין טיט הנרוק יוכיח שמצטרף לארבעים סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה (שם) לא יהא אלא אויר פי' דהא אויר חמיר מסכך פסול שפוסל בג"ט ומ"מ פחות מג"ט איני פוסל וא"כ פשיטא ומאי קמ"ל זה מצטרף וישנים תחתיו פירש"י סכך פסול פחות מג"ט ישנים תחתיו ופשוט דהיינו פחות מג"ט על ג"ט וצ"ע ביש שם ג"ט על ג"ט בתמונת עיגול ואין בו כדי לרבע בו ג"ט על ג"ט אויר פחות מג"ט אין ישנים תחתיו וכן הביאו התוס' מהירושלמי ודלא כמו"ש התוס' שם קודם להפוך הגי' שלפנינו וכן נראה להדיא מלשון פסל כו' נידון כסוכה דהיינו שאף הוא עצמו כשר ולפי"ז הא דאמר בסוכה קטנה היינו לרבותא דגם מצטרף להשלים שיעור סוכה:

הערות א) סכך פסול ג"ט ויותר עד ד"ע בסוכה גדולה דעת הראב"ד הובא בר"ן ודעת הריטב"א והריא"ז בשה"ג דאף דאינו פסול מ"מ אין ישנים תחתיו ורק בפחות מג"ט הוא דישנים תחתיו בין בסוכה קטנה בין בסוכה גדולה ופסק הש"ע כהתוס' י"ד ב' ד"ה מודה ר"מ והרז"ה והרא"ש דכללא הוא בסכך פסול דכל כמה דאינו פוסל ישנים תחתיו

והלכך בסוכה גדולה בפחות מד"ט ישנים תחתיו וכן הסכים הגר"א ב) הא דאויר פחות מג"ט אין ישנים תחתיו כתב הר"ן דהיינו שהולך ע"פ כולה או שיכול לעמוד שם ראשו ורובו אבל בלא"ה אין לך סוכה כשרה מזו שיש לה נקבים קטנים שכוכבי חמה נראין בה כנ"ל ועי' מזה שו"ע א"ח סי' תרל"ב סכך פסול פחות מארבעה ואויר פחות משלשה אין מצטרפין זה עם זה (שם י"ז א') ע"ש ונראה דאף בכה"ג אם הסכך פסול הוא פחות מד"ט ישנים תחתיו וכתבו התוס' שם דיש להסתפק בשיש שם סכך פסול בשני מקומות פחות פחות מד"ט ואין מפסיק ביניהם אלא אויר פחות מג"ט אי מצטרפי שני המקומות לד' טפחים משום דפחות מג"ט כלבוד דמי ועי' תוס' י"ז א' ד"ה אלו איכא סכך פסול וכבר כתבתי דג"ט דאויר היינו ג"ט על ג"ט וכן ד' טפחים דסכך פסול היינו ד"ט על ד"ט תקרה שאין עליה מעזיבה ר' יהודה אומר בש"א מפקפק ונוטל אחת מבינתים ובה"א מפקפק או נוטל אחת מבינתים רמ"א נוטל אחת מבינתים ואינו מפקפק (שם ט"ו א') במשנה הא דקתני שאין עליה מעזיבה כתב הר"ן דביש עליה מעזיבה הא וודאי דלא מהני פקפוק דהא המעזיבה ה"ל סכך פסול ומבטל לסכך כשר שתחתיו והנה כבר נתבאר לעיל דתקרה שאין עליה מעזיבה אינה פסולה לסוכה מה"ת אף בלא שום תיקון רק משום דינא דתעשה ולא מן העשוי ומבואר בגמ' שם דלפסול זה מהני מפקפק או נוטל אחת מבינתים וכדבעינן למימר קמן וטעמייהו דב"ש לר' יהודה משום גזרת תקרה וה"ק ב"ש אעפ"י שמפקפק אי נוטל אחת מבינתים אין אי לא לא וכשנוטל אחת מבינתים א"צ לפקפק ובביאור טעמייהו דב"ה מפרשינן שם בגמ' דלרב דאמר כמוש"ל דר"י לית ליה גזרת תקרה א"כ טעמיה דב"ה בזה דלית להו גזרת תקרה דר' יהודה לעיל כב"ה אבל לשמואל דס"ל כמוש"ל דאף ר' יהודה ס"ל גזרת תקרה מפרשינן שם בגמ' דפלוגתייהו דב"ש וב"ה בביטולי תקרה דב"ה סברי בטלה בהכי ותו ליכא למגזר מידי וב"ש סברי לא בטלה בהכי ויש גורסין בתיקוני תקרה קמיפלגי הובא ברשב"א ורמב"ן רמ"א נוטל אחת מבינתים כו' אבל פקפוק לא מהני דר"מ ס"ל גזרת תקרה וס"ל דלא בטלה בהכי וס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ובביאור הענין הא דאמרינן דמ"ס בטלה בהכי ול"ח לגזרת תקרה והא דמהני נוטל אחת מבינתים לכו"ע שיטה א) היא שיטת רש"י תוס' והרא"ש דהכא וודאי לא גרע ע"י פקפוק מבא לסכך בתחילה והלכך הכא ע"כ בנסרים שרחבן ד"ט איירי דהא רק בכה"ג פליגי רב ושמואל בגזרת תקרה כנ"ל והא דמקשינן לשמואל במאי פליגי ולא מוקמינן בנסרים שאין בהם ד"ט ופליגי כדלעיל כיון שיש בהם ג"ט כתבו משום דסתם תקרה עשויה מנסרים רחבים ד"ט והא דמהני בזה מפקפק לבית הלל לר' יהודה לשמואל דס"ל דכו"ע אית להו גזרת תקרה בנסרים רחבים ד"ט היינו

משום דס"ל לב"ה דבכה"ג שהיה מקורה מכבר ומפקפק עדיף טפי מבא. לסכך בתחילה דהא קמן שהוא בקי בדין דתעשה ולא מן העשוי וליכא למחר וזה הוא פי' לשון הש"ס לפי"ז ומ"ס בטלה בהכי ובביאור הא דמהני בזה נוטל אחת מבינתים לכו"ע אף לב"ש דס"ל דל"מ סברא זו ולא בטלה בפקפוק כתבו דלמ"ד דסכך פסול אף באמצע אינו פוסל רק בד"א ב"ש ובביאור זה אין נראה לומר דס"ל דעד ד"א ישנים תחתיו כמו לדידן עד ד"ט דכיון דאית ביה מקום חשוב דהיינו ד"ט בפסול וודאי אין ישנים תחתיו אלא דיוצא בסוכה זו עי"ז שישן וישב תחת הסכך כשר ולמ"ד דסכך פסול פוסל באמצע בד"ט סברא א) היא סברת רש"י ותוס' דוודאי הא דנוטל אחת מבינתים ל"מ כלום להנסרים שנשארו במקומן בלא פקפוק וה"ל סכך פסול מה"ת משום תעשה ולא מן העשוי ומפרשי הא דהכא כמו דמפרשינן בש"ס (שם י"ח א') אברייתא דשם במסכך בתחילה ע"ש דהיינו בבית שיש בה שמונה אמות מצומצמות שהן טפחים 8.6 = 48 ומניח אצל כ"א מהב' דפנות שזו נגד זו נסר א' ומניח א' וכן הולך ועושה עד אמצעיתה ונמצא חלל שמונה טפחים בסכך כשר באמצע ושם היא כשרה והמותר מכאן ומכאן חשבינן לדופן עקומה וזה תמוה לפי ענ"ד דא"כ למה לא פירשו בגמ' לישנא דב"ש כפשוטו מפקפק וגם נוטל אחת מבינתים דאע"ג דנוטל אחת מבינתים מ"מ צריך לפקפק והיינו להכשיר כל הסוכה כולה ולא איירי בשמונה אמות מצומצמות סברא ב) נראה מהרא"ש דעי"ז שנוטל אחת מבינתים מתכשרין גם הנסרים שנשארו במקומן אף משום פסולא דתעשה ולא מן העשוי כמו ע"י פקפוק וכולה כשרה שיטה ב) היא שיטת הרמב"ם הרשב"א הרמב"ן והר"ן צ"ל דס"ל דבמקורה ומפקפק וודאי לא עדיף עכ"פ מבא לסכך בהם בתחילה אלא דהכא שהיה מקורה מעיקרא לשם תקרה יש לגזור גזרת תקרה אף באין בהן ד"ט לענין זה שלא יועיל פקפוק וס"ד דהש"ס דמאן דס"ל גזרת תקרה ברחבין ד"ט בבא לסכך בהן בתחילה וודאי דהכי נמי ס"ל גזרת תקרה בכה"ג אף באין בהם ד"ט והלכך מקשינן לשמואל במאי פליגי ומסקינן דבביטולי תקרה פליגי דב"ה סברי דע"י פקפוק מתבטל התקרה לגמרי וה"ל כבא לסכך בהם בתחילה דבפחות מד"ט כיון דלית בהו שיעור מקום חשוב ל"ח לגזרת תקרה כנ"ל ולפי"ז לשמואל וודאי לא מתוקמא מתניתין רק בנסרים שאין בהם ד"ט דביש בהן ד"ט הא וודאי דלא מהני מפקפק מיהו לרב מתוקמא פלוגתא דמפקפק אף בנסרים רחבין ד"ט דמ"ד ל"ח לגזרת תקרה הא אף בנסרים ד"ט ג"כ ל"ח לגזרת תקרה מיהו מהא דמהני נטילת אחת מבינתים לכו"ע אם לא נאמר כאחת מהב' סברות שהבאתי מקודם בענין זה לשיטה הא' צ"ל דאף לרב לא מתוקמא מתניתין רק בנסרים שאין רחבים ד"ט ולפי מאי דקיי"ל דסכך פסול פחות מד' טפחים ישנים

תחתיו מתכשרת כולה ע"י הפסל שמניח בין הנסרים וצ"ל דהיינו ג"כ במעדיף או אם היו שתי מניח הפסל ערב כמוש"ל במקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה ואולי כיון דאין הנסרים רחבין ד"ט ולא פסלי רק משום תעשה ולא מן העשוי הרי הן עצמן מתכשרין ע"י נטילת אחת מבינתים כמו ע"י פקפוק כמו"ש מקודם לשיטה הא' ע"ש והא דלא מפרשינן מלתייהו דב"ש מפקפק וגם ניטל אחת מבינתים ובנסרים רחבים ד"ט נ"ל משום דא"כ לא הוה מהני פקפוק להכשיר כל הסוכה והש"ש ס"ל דמשמעות המשנה דכל הסוכה מתכשרת בכה"ג כמו שואני בעניי לא ידעתי למה שתקו הרשב"א והרמב"ן והר"ן מלפרש ענין זה דנוטל אחת מבינתים איך ומה מהני ת"ר בסוכות תשבו ולא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית (סוכה ט' ב') כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה אר"ה טפח שכן מצינו באהלי טומאה טפח כו' ור"ח ורבר"ה אמרי ארבעה שלא מצינו מקום חשוב פחות מארבעה ושמואל אמר עשרה כו' כהכשרה כך פסולה כו' (שם י' א') סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה ותחתונה פסולה רי"א אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה (שם ט' ב') במשנה ומקשינן (שם י' א') מאי אין דיורין אילימא דיורין ממש אטו דיורין קא גרמי אלא לאו מאי אין דיורין כל שאינה ראויה לדירה וה"ד דלא גבוהה עשרה מכלל דת"ק סבר אעפ"י שאינה ראויה לדירה פסולה פירש"י וקשיא לשמואל מת"ק ומסקינן כי אתא ר"ד אמר כו' אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה תחתונה כשרה מכלל דתק"ס אעפ"י שאינה ראויה לקבל פסולה א"ב דיכולה לקבל ע"י הדחק (שם) והא דתלו בכרים וכסתות נ"ל דכשיכולה לקבל כרים וכסתות שהן דברים גדולים ע"י קורות חזקות אעפ"י שבמקום המסוכך אינה יכולה לקבל דברים קטנים וא"א להלך שם מ"מ וודאי פסולה א"ר ירמיה פעמים ששתיהן כשרות פעמים ששתיהן פסולות פעמים שתחתונה כשרה ועליונה פסולה פעמים שתחתונה פסולה ועליונה כשרה פעמים ששתיהן כשרות ה"ד כגון שתחתונה חמתה מרובה מצלתה והעליונה צלתה מרובה מחמתה וקיימא עליונה בתוך עשרים פי' בתוך עשרים לארץ דהתחתונה ג"כ מתכשרת ע"י סכך העליונה פעמים ששתיהן פסולות ה"ד כגון דתרווייהו צלתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה למעלה מעשרים אמה פי' מגג התחתונה דהיינו קרקעיתה של העליונה פעמים שתחתונה כשרה ועליונה פסולה כגון שתחתונה צלתה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלתה וקיימי תרווייהו בתוך עשרים כן היא גירסת רש"י ובביאור זה שיטה א) הנלפענ"ד כפי מה שמצאתי עיקרה בהרשב"א בשם י"א ע"ש דאיירי שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה בלא צירוף העליונה ואפי"ה אם העליונה למעלה מעשרים אמה מארץ גם התחתונה

פסולה משום דסכך העליונה פוסל בתחתונה הסכך הכשר שכנגדו למטה ככל סכך פסול כמוש"ל וכמוש"ל וכשתסלק מסכך התחתונה הסכך שנפסל ע"י העליונה יהיה חמתה מרובה מצלתה ואע"ג דבמקצת סכך למעלה מעשרים ומקצת כך למטה מעשרים וכן בהוצין יורדין למטה מעשרים לכו"ע אין העליון פוסל לתחתון כמוש"ל צ"ל לפי"ז דבסכך אחד יש להקל יותר אבל כשהתחתונה מצד עצמה חמתה מרובה מצלתה ורק ע"י צירוף העליונה צלתה מרובה מחמתה פסולה דל"מ צירוף ב' סככים אף שהעליון ג"כ למטה מעשרים ואע"ג דבסוכה מדובללת אמרינן חבוט רמי כמוש"ל וכן בהא דמקצת סכך למעלה מעשרים ללישנא בתרא דעירובין ג' א' להפי' הב' דשם שהבאתי לעיל דשם מצטרף גם העליון צ"ל כמו"ש מקודם דבסכך אחד יש להקל יותר שיטה ב) היא שיטת רש"י ותוס' והרשב"א דבתרווייהו למטה מעשרים מצטרפי שני הסככים משום חבוט רמי כמו בסוכה מדובללת דלעיל ביש בעליון טפח ובעליונה למעלה מעשרים פי' א) הוא הנראה מפירש"י וכמו"ש הרשב"א בפירוש לפירש"י דאף שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה ע"י עצמה, נפסלת ע"י העליונה שחמתה מרובה מצלתה משום דסכך העליון פוסל לתחתון שכנגדו כמו"ש מקודם פי' ב) הוא פי' ר"ת לפי הנראה מהתוס' דסכך שלמעלה מעשרים לא מבעיא שאינו פוסל להתחתון אלא אפילו אצטרופי מצטרף להתחתון כמו במקצת סכך בתוך עשרים כו' להמכשירין שם ע"י צירוף כנ"ל וגריס בגמ' וקיימא תחתונה למטה מעשרים אבל בעליונה לא איכפת לן בשום ענין אם הוא למעלה מעשרים פי' ג) הוא פי' הרשב"א שכתב שכן הוא ג"כ דעת ר"ת דסכך דלמעלה מעשרים אינו פוסל לתחתיו וגם אינו מצטרף עמו כיון שהוא סכך בפ"ע וגריס וקיימא עליונה למעלה מעשרים דבכה"ג הוא דבעינן שתהיה תחתונה צלתה מרובה מחמתה ע"י עצמה אבל בעליונה ג"כ למטה מעשרים סגי בתחתונה צלתה מרובה מחמתה ע"י צירוף ב' הסככים יחד פעמים שעליונה כשרה ותחתונה פסולה ה"ד כגון דתרווייהו צלתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה בתוך עשרים פי' לגגה של התחתונה פשיטא תחתינה כשרה ועליונה פסולה אצטריך ליה מהו דתימא נגזור דלמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר קמ"ל (שם י' א') ביאור זה עולה פשוט ונכון לפי השיטה הא' הנ"ל דהיינו דל"ג שמא יכשיר התחתונה כשלא תהיה צלתה מרובה מחמתה רק ע"י צירוף העליונה ולהשיטה הב' הנ"ל לפי' הא' שהבאתי שהוא פירש"י מתפרש בדוחק גדול כמו"ש הוא ז"ל בפירוש דהיינו דה"א דנגזור שמא יבוא להכשיר בעליונה למעלה מעשרים דבכה"ג התחתונה פסולה אף שצלתה מרובה מחמתה ע"י עצמה להפי' הב' שהבאתי בשם ר"ת עפ"י התוס' הגי' בזה מהו דתימא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר קמ"ל כלומר דה"א דהסכך

שלמעלה מעשרים הוא פסול וא"א שיצטרף להתחתון להכשיר קמ"ל להפי' הג' ג"כ א"ש הגי' שלפנינו דה"א דנגזור בצלתה מרובה מחמתה ע"י עצמה אטו צלתה מרובה מחמתה ע"י צירוף העליונה קמ"ל העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית (שם ט' ב') במשנה אמר רבא לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה כו' וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוה הא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אר"פ בשחבטן אי בחבטן מאי למימרא מ"ד נגזור היכא דחבטן אטו לא חבטן קמ"ל (שם) פי' התוס' וכן נראה מפירש"י דאם סכך הסוכה הוא צלתו מרובה מחמתו ע"י עצמו אינו נפסל ע"י הסכך פסול שעליו אלא הכא איירי בענין דרק ע"י צירוף האילן ה"ל צלתה מרובה מחמתה ולפי"ז א"ש בפשיטות הא דמקשינן הא מצטרף סכך פסול כו' ומתרץ ר"פ בשחבטן פי' עירב ענפי האילן עם הסכך כשר עד שאינם ניכרין ולכך המיעוט בטל ברוב וכ"ז דברי תימא לפי ענ"ד א) דלישנא דמתניתין ודברייתא דלעיל וודאי משמע דאף שהסוכה מסוככת כהלכתה ע"י עצמה ג"כ פסולה ב) דאף להסברות שהבאתי לעיל בסכך דלמעלה מעשרים דאינו פוסל להסכך כשר שתחתיו היינו רק משום שאינו פסול מצד עצמו אבל בכה"ג למה לא יפסול לסכך כשר שתחתיו ג) דלא שייך ביטול כשנתערב רשות במצוה לענין זה שיתהוה מצוה כמו"ש בספרי עוד"ד בכ"ד ד) דלא שייך ביטול בדבר שאפשר להפריש האיסור מן ההיתר ה) מאי פשיטותא דפרכינן הא וודאי עכ"פ רבותא גדולה יש בזה ונ"ע לפי ענ"ד כפי' אבי העזרי בשם ריב"א הובא ברא"ש דוודאי סכך האילן אינו מצטרף כלל להכשר והכא איירי בשסכך כשר צלתו מרובה מחמתו ע"י עצמו והא דפרכינן הא מצטרף כו' היינו משום דהסכך כשר שתחת הפסול ג"כ נפסל וכי שקלת ליה הוה חמתו מרובה מצלתו ובביאור פירוקא דשחבטן נ"ל דהיינו שלא הניחן על גבי הסכך כשר אלא בין הסכך כשר והלכך כשהכשר צלתו מרובה מחמתו ע"י עצמו כשרה וכן נראה מהרא"ש בביאור לשון בשחבטן מיהו קשה דמתניתין וודאי משמע דאיירי שהסכך כשר הוא תחת ענפי האילן כיון דקתני כאלו עשאה בתוך הבית והנ"ל דרבא ה"ק לא שנו דפסול בכ"ע אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו משכחת לה דכשרה והיינו בשחבטן מיהו קשה מאי איריא חמתה מרובה מצלתה הא בשוין נמי כשרה בכה"ג כמוש"ל במקרה סוכתו בשפודין כו' וצ"ל דאיירי שהניח ענפי האילן בשטחן כמו שהן וה"ל שטח ענפי האילן בידי שמים ובידי שמים אי אפשר לצמצם ויותר נראה כמו"ש הר"ן דפי' בשחבטן היינו שעירבן וכי חמתו מרובה מצלתו מבטל בטל לענין זה דלא מבטל לסכך כשר שתחתיו או שלמעלה ממנו הדלה עליה את הגפן כו' וסיכך ע"ג פסולה ואם היה הסיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה (שם

י"א א') הבאתי מקודם גי' הרמב"ן ורשב"א וסיכך על גבן פי' על הגפן כו' ולפי"ז י"א דבסיכך מקודם ואח"כ הדלה עלי' את הגפן לא מפסלא בהכי והרשב"א תמה ע"ז וכתב דתרתי קתני הדלה עליה. את הגפן היינו הדלה על סוכה מסוככת או שסיכך על גבן פי' שהדלה מקודם את הגפן ואח"כ סיכך ע"ג הגפן מיהו גירסת רש"י היא וסיכך על גבה והיינו שסיכך את הגפן כו' על דפנות הסוכה כלומר שעשה את הגפן סכך לסוכה וכנ"ע לפי ענ"ד מתניתין זו נמי מפרשינן לה לעיל ט' ב' בשחבטן והפי' כבר נתבאר מקודם ולפי מש"ש בפי' בשחבטן א"ש הא דרבא שם תלי תנאו בחמתו מרובה מצלתו ומתניתין זו תלי תנאה בסיכך מרובה מהן דהיינו הך פירס עלי' את הסדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס ע"ג, הקינוף פסולה אבל פורס הוא ע"ג נקליטי המטה שם יו"ד א' במשנה) התוס' שם הביאו בשם תשובת הגאונים דפירס עליה סדין איירי בענין דבלא"ה חמתה מרובה מצלתה וזה תמוה לפי ענ"ד והתוס' בשם ר"ת כתבו דהיינו בענין דבלא הסדין היה הסכך מתיבש ולא היה בה צלתה מרובה מחמתה והנני"ע לפי' ענ"ד פשוט כהמפרשים דבכ"ע פסולה משום דהסדין מבטל להסכך הכשר שתחתיו או שלמעלה ממנו אף שהסכך כשר בא מקודם אר"ח לא שנו אלא מפני הנשר פי' דהיינו כמו לסכך אבל לנאותה כשרה (שם) אתמר נויי סוכה אין ממעטין בסיכה (שם ב') פי' לענין גובה יו"ד טפחים אתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ד' טפחים רנ"א כשרה ר"ח ורבה בר"ה אמרי פסולה (שם) מנימין עבדי' דר"א כו' איטמישא ליה כיתונתא במיא ואשטחא אמטללתא א"ל ר' אשי דליי' דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה והא קא חזו לה דרטיבא לכי יבשא קאמינא לך (שם) ומוכח להדיא דבאמת אין הסוכה נפסלת עי"ז וצ"ל דכיון דלא לשם סיכוך כלל הניחה לא גרע מלנאותה דכשרה ת"ר מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של ר' יוחנן כו' הגיע חמה לסוכה א"ל מהו שאפרוש עליה סדין א"ל אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט הגיע חמה לחצי הסוכה א"ל מהו שאפרוש עניה סדין א"ל אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים כו' הגיע חמה למרגלותיו של ר"א נטל ר' יוחנן סדין ופירס עליה הפשיל ר"א טליתו לאחוריו ויצא נא מפני שהפליגו בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו (סוכה כ"ז ב') ומוכח שם בגמ' דאף לפי הס"ד דשם כפשט הלשון דבחג הסוכות היה מ"מ לאו משום פסול סוכה היה חושש אלא משום איסור דמוסיף על אהל ארעי בשבת התוס' (שם יו"ד א') הקשו מזה על המפרשים שם דפירס עלי' סדין מפני החמה פסולה אף בצלתה מרובה מחמתה ולפי ענ"ד י"ל דהכא שלא בשעת אכילה ושינה היה או דמצטער הוה ופטור מן הסוכה א"ר יהודה א"ש מותר לישן

בכילה בסוכה אעפ"י שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה ת"ש הישן בכילה בסוכה לא יצא י"ח בשגבוהה עשרה מיתיבי הישן תחת המטה בסוכה לא יצא י"ח כו' במטה גבוהה עשרה ת"ש כו' דתניא נקליטין שנים פי' ואין שם גג קינופות ארבעה ויש שם גג פירס ע"ג קינופות פסולה ע"ג נקליטין כשרה ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה מכלל דקינופות אע"ג דלא גביהי עשרה שאני קינופות דקביעי לשנא אחרינא אמרי לה אר"י א"ש מותר לישן בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג אעפ"י שגבוהה עשרה כו' ת"ש נקליטין שנים כו' ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה י"ט הא גבוהין י"ט פסולה אעפ"י שאין לה גג שאני נקליטין דקביעי אי קביעי להוי כקינופות לגבי קינופות לא קביעי לגבי כילה קביעי דרש רבה בר"ה מותר לישן בכילה אעפ"י שיש לה גג אעפ"י שגבוהה עשרה כמאן כרבי יהודה דאמר לא אתי אהל ארעי ומבטל אהל קבע דתנן אר"י נוהגין היינו לישן תחת המטה בפני הזקנים ולימא הלכה כר"י אי אמר הלכה כר"י ה"א ה"מ מטה דלגבה עשוי' אבל כילה דלחוכה עשויה לא קמ"ל כו' (שם י"א א') העושה סוכתו כמין צריף פירש"י שגגו וקירותיו אחד או שסמכה לכותל ר' אליעזר פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין (סוכה י"ט ב') במשנה תנא מודה ר"א שאם הגביהה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל טפח שהיא כשרה מ"ט דרבנן שיפועי אהלים כאהלים אבי אשכחי' לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה פי' שאין לה גג ולכך לא חשיב אהל לבטל אהל דסוכה א"ל כמאן כר"א א"ל ברייתא איפכא תני כו' שבקת מתניתין ועבדת כברייתא א"ל מתניתין יחידאה היא דתניא העושה סוכתו כמין צריף כו' ר' נתן אומר ר"א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין (שם) וכתבו התוס' הא דמכשרי רבנן מיירי בענין דלאחר שמשך השיפוע בגובה עשרה טפחים איכא עדיין במשך הסוכה רוחב שבעה טפחים כזה A וע' תוס' שם יו"ד ב' דהא דאסור בנקליטין גבוהין עשרה היינו מדרבנן דמה"ת כיין שאין לו גג ל"ח אהל וע' (שבת קל"ח ב') דאם יש בפחות מג"ט סמוך לגגה רוחב טפח ה"ל אהל העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביו"ט בראש האילן או בראש הגמל כשרה ואין עולין לה ביו"ט (סוכה כ"ב ב') במשנה וע"ש מני מתניתין רע"ק היא דתניא העושה סוכתו בראש הספינה ר"ג פוסל ורע"ק מכשיר כו' אמר אביי דכו"ע היכא דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה לאו כלום היא יכולה לעמוד ברוח שאינה מצוי' דיבשה דהיינו רוח מצוי' דים כו"ע ל"פ דכשרה כ"פ ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה דהיינו ברוח מצוי' דים ר"ג סבר סוכה דירת קבע בעינן כו' רע"ק סבר סוכה דירת ארעי בעינן (שם) או ע"ג גמל כו' מתניתין מני ר"מ היא דתניא

העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור"י פוסל כו' מ"ט דר"י א"ק חג הסוכות גו' סוכה הראוי' לשבעה שמה סוכה שאינה ראוי' לשבעה לא שמה סוכה ור"מ הא נמי מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דגזרו בה (שם כ"ג א') ובביאור דעתיה דר"י דפוסל יש לומר דהיינו באמת רק מדרבנן ויש לומר דכיון דאינה ראוי' מדרבנן ה"ל אינה ראוי' משום דלא אפשר ופסולה מה"ת ושמעתי להקשות מזה אהא דלעיל ז' א' הבאתי לעיל להשיטה דאמרינן מיגו משבת לסוכה אף בפסול דאורייתא הא אינה ראוי' לכל ימות החג בזולת שבת ולפי ענ"ד לק"מ דלא אמרו אינה ראוי' רק באסורה לו ולא באינה ראוי' לצאת ידי חובתו כל שבעה הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפ"ע פסולה (סוכה כ"א ב') במשנה מ"ט דר"י פליגי בה ר"ז ור"א ב"מ חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה מאי בינייהו כגון שנעץ שפודין של ברזל וסיכך עליהן אמר אביי לא שנו אלא סמך אבל סיכך ע"ג המטה כשרה פי' שהסכך אינו עומד ע"י המטה רק שהמטה היא מדפנות הסוכה כשרה (שם כ"א ב') דין מי שלא עשה סוכה קודם החג ודין סוכה שאולה וגזולה ודיני ישיבת הסוכה ודיני עצי ונויי סוכה ומי הם הפטורים מסוכה ודיני נשבע שלא לישב בסוכה יתבארו אי"ה להלן:

(לו)

עצרת היא. שמיני רגל בפ"ע הוא כו' טעון קרבן ושיר ברכה ולינה (סוכה מ"ז א') וע"ש ביאור זה תניא כו' שמיני רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב פייס בפ"ע זמן בפ"ע רגל בפ"ע קרבן בפ"ע שירה בפ"ע ברכה בפ"ע (שם מ"ח א') וע"ש ביאור זה ברש"י ותוס' ומקמי הכי מייתינן שם פלוגתא דר"נ ור"ש בדין אי אומר זמן בשמיני:

(מ)

ולקחתם לכם גו' חשו"ק פטורין מכל המצות (חגיגה ב' ב' ג' א') הבאתי בספר שמות נשים ועבדים פטורין מלולב בכלל כל מצות עשה שהזמן גרמא (קדושין כ"ט א') הובא לעיל שם קטן היודע לנענע חייב בלולב (סוכה מ"ב ב') במשנה והיינו מדרבנן משום חינוך ועמש"ל בספר שמות שם בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהיה לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש (סוכה מ"א א') במשנה והביא רש"י מהת"כ ושמחתם גו' שבעת ימים לפני ה' שבעת ימים ולא בגבולין שבעת ימים אר"י א"ש מצות לולב כל שבעה פירש"י לברכה בזמה"ז וריב"ל אמר יום ראשון מצות לולב מכאן ואילך מצות זקנים (סוכה מ"ו א') וע"ש לולב כו' ששה ושבעה כו' כיצד יו"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת לולב שבעה ושאר כל הימים ששה (סוכה מ"ב ב') במשנה והיינו אף במקדש כדמוכח מהא דקתני שם ערבה ששה

ושבעה אמאי טלטול בעלמא הוא ולדחי שבת אמר רבה גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד כו' והיינו טעמא דשופר וה"ט דמגילה א"ה יום ראשון נמי כו' ראשון דאיתא מה"ת בגבולין ל"ג בי' רבנן פי' רש"י אף בגבולין שארי ימים כו' גזרו בי' רבנן אף במקדש א"ה האידנא נמי אנן לא ידעינן בקביעא דירחא עי' תוס' אינהו דידעי בקביעא דירחא פי' בני א"י לדחו אין ה"נ שם מ"ב ב' מ"ג א' ושם ע"ב בערבה מסקינן דכיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו והא דשופר דוחה שבת בכ"מ שיש ב"ד כתבו התוס' (שם מ"ג א') ד"ה אינהו דת"ש עדיף שהוא להעלות זכרונם של ישראל לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א (סוכה מ"ג א') והיינו מה"ת אפילו במלאכה דאורייתא וכן ס"ל לר"א במכשירי שופר ומכשירי כל המצות בזולת ציצית ומזוזה (שבת קל"א א') וחכמים פליגי עליה דר"א בכל מכשירי מצוה וס"ל דמכשירין לא דחו שבת בשום ענין וכ"ז היינו מה"ת אבל מדרבנן אפילו שבות אינו נדחה כמוש"ל בשופר:

שם פרי עץ הדר גו' ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוין הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלין כו' משום דלא אפשר ונקט חדא לא מנכרא לקיחה ונקט תרי ותלת אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות כו' רבי אומר אל תקרי הדר אלא הדיר מה דיר זה יש בו גדולים וקטנים כו' עד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימין ר' אבהו אמר אל תקרי הדר אלא הדר דבר שדר באילנו משנה לשנה בן עזאי אומר אל תקרי הדר אלא אידור כו' שכן כו' קורין למים אידור ואיזה הוא שגדל על כל מים הוי אומר זה אתרוג (סוכה ל"ה א') וע"ד הפשט אתרוג נקרא בלה"ק הדר ע"ש הדרתו וגם לשון אתרוג הוא מלשון רגיג תרגום של ותאוה לעינים ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד אתרוג אחד רעק"א כשם שאתרוג א' ולולב אחד כך הדס א' וערבה אחת (שם ל"ד ב') במשנה ארבעה מינין שבלולב מעכבין זא"ז (מנחות כ"ז א') וידובר להלן אי שתי ערבות ושלשה הדסים לר"י הן לעיכובא ד' מינים שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהם (סוכה ל"א א') אפילו נתן כמה הדסים וכמה ערבות בלולב אין זה בל תוסיף אפילו למ"ד צריך אגד ואגדן יחד אלא א"כ מוסיף מין אחר תוס' (סוכה ל"ד ב') ד"ה ערבי נחל עפ"י מ"ש במס' (ר"ה כ"ח ב') ע"ש תניא לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול (סוכה ל"ג א') ת"ר לולב מצוה לאוגדו ואם לא אגדו כשר (שם) ומפרשינן דרבנן היא ומצוה לאוגדו משום זה אלי ואנוהו (שם) והובא בכ"ד ומוכח בכ"ד ומפורש (שם ל"ד ב') בגמ' דהיינו הג' מינים לבד האתרוג אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה רמ"א אפילו בחוט ובמשיחה אר"מ מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין לולביהם בגימוניות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין

אותו מלמטה (סוכה ל"ו ב') במשנה אמר רבא מ"ט דר"י קסבר לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה חמשה מינים (שם בגמ') אבל אי לולב א"צ אגד או שאוגדו ג"כ במינו ומוסיף עליו אגד שלא במינו ליכא איסורא כנ"ל אמר להו רבה להני דמגדלי הושענא דבי ר"ג כי גדליתו הושענא שיירו ביה בית יד כי היכי דלא תהוי חציצה (סוכה ל"ז א') פירש"י דס"ל לולב א"צ אגד והלכך האגד חוצץ בין ידו להד' מינים רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ואמר רבה לא לנקוט אינש הושענא בסודרא דבעינן לקיחה תמה וליכא ועי' תוס' בביאור הענין אמאי לא שייך בזה טעמא דחציצה ורבא אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה לולב שנטלו בכלי לא יצא י"ח אפילו לרבא דהא דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ה"מ דרך כבוד אבל דרך בזיון לא (שם מ"ב א') ואמר רבה לא לדוץ אינש לולבא בהושענא פי' לא יתחוב הלולב מלמעלה למטה באגד שעל ההושענא וההדס דלמא נתרי טרפי והוה חציצה ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה לא לגוז אינש לולבא בהושענא דמשתיירי הוצי והוה חציצה פי' שמשתיירין עלי הלולב קצוצין בתוך האגד ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ (שם נ"ז ב') ד' מינין שבלולב מעכבין זא"ז כנ"ל אמר רב חנן בר רבא ל"ש אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין (מנחות כ"ז א') ע"ש והיינו כמ"ד אין צריך אגד ובביאור זה דעת בעל ה"ג דאף שנטלן בזה אחר זה יוצא י"ח וכתב הרשב"א דיש מרבותיו שאמרו דהיינו דווקא כשהיו כולן ברשותו רק שנטלן בזאח"ז ויש שפירשו דאפילו לא היו כולן ברשותי כאחת רק בזאח"ז ג"כ יצא והרא"ש כתב דהיינו כשכולן לפניו ור"ת חמה ע"ז וכתב דהיינו אעפ"י שלא חברם באגודה אחת והא גופא קמ"ל דלולב א"צ אגד ואין זה נראה כמו"ש הרא"ש והנ"ל לפי ענ"ד דאיירי שנטל כולן בבת אחת אלא שלא חברם ולא נגעו זה בזה. ת"ר הותר אגודו ביו"ט אוגדן כאגודה של ירק פירש"י יכרוך סביבם ויתחוב ראש האגד בתוך הכרך ואמאי ליענבי' מענב הא מני ר' יהודה היא דאמר עניבה קשירה מעלייתא היא אי ר"י אגד מעליא בעי פירש"י דהא אמר אינו אגיד פסול האי תנא ס"ל כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא (סוכה ל"ג ב') ואמר רבה לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלתא מצות נינהו והא חדא מצוה היא (שם) מצות לולב ביום ולא בלילה (סוכה מ"ג א') בשינוי לשון כמה פעמים מצותו מהנץ החמה ואם נטל מעה"ש יצא (מגילה כ' ב') כנ"ל בשופר ע"ש. מצית לולב מה"ת מכי אגביה נפיק ביה (סיכה מ"ב א') ובכ"ד ומדרבנן צריך נענוע בשעה שנוטלו בתחילה אחר הברכה כדמשמע להדיא (ברכות ל"ו) ובשעת קריאת ההלל ואיך הוא הנענוע והיכן מנענעין בהלל מבואר בגמ' (סוכה ל"ז ב') ויתבאר במהדורא תנינא כל המצות כולן אינו יוצא בהם אלא דרך גדילתן שנא' עצי שטים עומדים (סוכה מ"ה ב')

ארבעה מינין שבלולב כו' כמושין כשרין יבשין פסולין ר' יהודה אומר אף יבשין כשרין (סוכה ל"א א') ומפרשינן שם במסקנא דאף באתרוג מכשיר ר"י דאף באתרוג לא בעי ר"י הדר דפסול יבש היינו משים הדר ורבנן דבעו הדר באתרוג בעו הדר גם בשארי הג' מינים (שם כ"ט ב') ומשמע להדיא שם בגמ' כמו"ש התוס' שם דבכל שבעת הימים הדר מעכב דאם אינו הדר פסול אף בשארי הימים שיעור היבשות באתרוג פסק הרח"ש בפ"ג דסוכה סי' כ' בשם הראב"ד דהיינו כשכלה הלחלוחית שבי ע"ש ובדיקת דבר זה יתבאר להלן בדיני אתרוג שנקב וביבשות של הג' מינים דעת התוס' בפ"ג דהיינו פריכה בצפורן כמו בהא דבכורות ל"ז והבעה"מ כתב משעבר הלחלוחית והראב"ד כתב דהיבשות היינו כשנעשה לבן וכלה הירקות שלו ואף הדס שנפרך בצפורן כשהוא ירוק ל"ה יבש דחוזר לכמות שהיה ע"י שרייה כל הד' מינים שבלולב בעינן שיהיו משלו וא"י י"ח בשאול דכתיב לכם משלכם וה"מ ביום ראשין אבל בשארי הימים יוצא בשאול (סוכה כ"ט ב' בגמ' מ"א ב' במשנה) גזול פסול בכל הימים משום מצוה הבאה בעבירה כמו בקרבן הגזול (סוכה ל' א') ור' יצחק בר נחמני אמר שמואל דפסיל דגזול נמי ליכא בשארי ימים ומתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול ומוכח מזה לפו"ר דר"י משמי' דשמואל לית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה במצוה גרידא רק בקרבן דאתי לכפר מיהו לפי ענ"ד נ"ל דאף ר' יצחק אינו מכשיר רק באחר שנטל מהגזלן דאף לפני יאוש ל"ח עבירה למ"ד מצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ שארי כולהו אמוראי פוסלין משום גזול אף בכה"ג אף בשארי הימים וידובר עוד בסמוך הא דגזיל פסול היינו רק בלא קנאו קודם נטילה ע"י יאוש למ"ד יאוש כדי קנה אי ע"י יאוש ושינויי רשות למ"ד יאוש כדי לא קני או בשינוי מעשה אבל כשקנאו ביאוש למ"ד יאוש קני או ביאוש ושינוי רשות למ"ד יאוש ל"ק יוצא בו י"ח ול"ח מצוה הבאה בעבירה (סוכה שם) ועי' תוס' שם ולפי"ז למ"ד יאוש כדי ל"ק כשהגזלן השאילו לאחר אחר יאוש צ"ע אם האחר יוצא בו י"ח בשארי הימים ומקום הספק בזה אי שאלה ושכירות חשיב שינוי רשות או לא ואת"ל דחשיב שינוי רשות אי מהני לאפוקי מפסולא דמצוה הבאה בעבירה ולפי"ז נראה לי לפי ענ"ד דהא דר' יצחק משמי' דשמואל מכשיר בגזול בשארי הימים בכה"ג איירי וכן הא דאמרינן (סוכה ט' א' כ"ז א) דלך למעוטי סוכה גזולה בכה"ג איירי דליכא משום מצוה הבאה בעבירה ועי' ש"ע א"ח סי' תרמ"ט ס"א לולב של אשרה ושל עיר הנדחת פסול (סוכה כ"ט ב') במשנה והאמר רבא לולב של עבודת כוכבים לא יטול ואם נטל כשר הכא באשרה דמשה עסקינן דכתותי מכתת שיעורי' דיקא נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת (סוכה ל"א ב') ויתבאר להלן דהיינו לבר מיום ראשון והיינו כמ"ד מצות לאו ליהנות נתנו ועמש"ל בדיני שופר

ועי' תוס' שם פסול דגזול ושל אשרה ועיר הנדחת היינו בכל הארבעה מינים (שם ל"ב ב' ל"ג ב'). לולב שיש בו ג"ט כדי לנענע בו כשר (שם כ"ט ב') אר"י א"ש שיעור הדס וערבה שלשה טפחים ולולב ארבעה כדי שיהיה לולב יוצא מן ההדס טפח ור' פריך אר"י שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח תנן לולב שיש בו ג"ט כדי לנענע בו כשר אימא וכדי לנענע בו מר כדאית לי' ומר כדאית לי' ת"ש שיעור הדס וערבה ג"ט ולולב ארבעה מאי לאו בהדי עלין לא לבר מעלין גופא שיעור הדם וערבה ג"ט ולולב ארבעה ר"ט אומר באמה בת חמשה טפחים אמר רבא שרי ליה מרי' לר"ט השתא עבות שלשה לא משכחת לה בת חמשה מבעי' כי אתא ר"ד אמר אמה בת ששה. טפחים עשה אותה בת חמשה טפחים צא מהם שלשה להדס והשאר ללולב פי' טפח אחד מאותן החמשה ללולב כמה ה"ל תלתא ותלתי חומשא קשיא דשמואל אדשמואל כו' דאמר שמואל הלכה כר"ט כי אתא רבין אמר אמה בת חמשה עשה אותה בת ששה צא מהן שלשה להדס השאר ללולב פי' טפח אחד מהן ללולב כמה ה"ל תרי ופלגא ס"ס קשיא דשמואל אדשמואל לא דק ולחומרא לא דק (שם ל"ב ב') בשינוי לשון קצת לולב שנקטם ראשו ונפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר ר' יהודה אומר יאגדנו מלמעלה ציני הר הברזל כשרות (שם כ"ט ב') במשנה פסול דנקטם ראשו ונפרצו עליו נוהג ג"כ בהדס (שם ל"ב ב') ובערבה (שם ל"ג ב') ועי' רש"י שם אר"ה ל"ש אלא נקטם אבל נסדק כשר ונסדק כשר והתניא לולב כפוף קווץ סרוק עקום דומה למגל פסול חרות פסול דומה לחרות כשר אר"פ דעביד כהימניק פירש"י האי נסדק דפסיל היינו שהלולב גדל כמין שני שדראות מחצית עלין לכאן ומחצית עלין לכאן עקום דומה למגל אמר רב לא אמרן אלא לפניו אבל לאחריו ברייתו הוא אר"נ לצדדין כלפניו דמי ואמרי לה כלאחריו דמי ואמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוצא פירש"י שכל עליו מצד אחד בעל מום הוא ופסול (סוכה ל"ב א') נפרצו עליו אר"פ נפרצו דעביד כי חופיא נפרדו דאפרד אפרודי בעי ר"פ נחלקה התיומת מהו ת"ש דאר"י ארי"ה בן לוי נטלה התיומת פסול מאי לאו ה"ה נחלקה לא נטלה שאני דהא חסר ליה א"ד אר"י כו' נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה התיומת ופסול (סוכה ל"ב א') ציני הר הברזל כשרות אמר אביי ל"ש אלא שראשו של זה מגיע לעיקרו של זה אבל אין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה פסול כו' (שם) ת"ר ענף ע"ע שענפיו חופין את עצו ואיזה הוא הוי אומר זה הדס (שם ל"ב ב') הדס שנקטם ראשו או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול מיעטן כשר ואין ממעטין ביו"ט (שם במשנה) תנא עץ עבות כשר ושאינו עבות פסול ה"ד עבות אר"י והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא רכ"א אפילו תרי וחד כו' אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא להההוא הדס שוטה קרי לי'

תני עולא ב"ח נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר בעי רבא נקטם ראשו מעיו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט פי' בתלוש מהו יש דיחוי אצל מצות או אין דיחוי אצל מצות ותפשוט ליה מהא דתנן כסהו ונתגלה פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות ואמר רבב"ח אר"י ל"ש אלא שחזר ונתגלה כו' ואמאי הואיל ואדחי אדחי וארי"פ ז"א אין דיחוי אצל מצות דר"פ גופיה מבעיא לי' מפשט פשיטא ליה דאין דיחוי אצל מצות כו' או דילמא ספוקי מספקא ליה לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו (שם ל"ג א') ובעינן למימר שם דפלוגת' דתנאי היא ודחינן דכו"ע לא אמרין יש דיחוי אצל מצות ע"ש ר' ישמעאל אומ' שלשה הדסים כו' אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום ר"ט אומ' אפי' שלשתן קטומים (סוכה ל"ד ב' במשנה) תני' ר' ישמעאל אומר פ"ע הדר אחד כפות תמרים א' ענף עץ עבות שלשה ערבי נחל שתים כו' (שם בגמ') ור' ישמעאל ממ"נ אי שלמין בעי לבעי נמי כולהו ואי לא בעי שלמין אפילו חד נמי לא אמר ביראה א"ר אמי חזר בו ר"י (שם בגמ') ונ"ל ביאור זה דר' ישמעאל בסו"ד ס"ל דחד לעיכובא ושלשה למצוה ובהאי חד דלעיכובא בעי הדר מיהו רישא דמלתיה דאמר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד אתרוג א' היינו כולהו לעיכובא ולכך הוצרך הש"ס לומר דהדר בי' וזה רבות בשנים אשר שמעתי מידידי המנוח הרב הגאון מוהרמ"פ זללה"ה שהיה ראב"ד בפ"ק מינסק בביאור טעמי' דר' ישמעאל דמספקא לי' אי תלתא בעינן ואפי' כולהו קטומין או חד דלא קטום והלכך מצריך שלשה ובהו חד דלא קטום ומביאור ענין הספק שבזה וענין החזרה לא אמר לי ולא כלום והיה נ"ל לומר בביאור ענין החזרה דר"י ברישא דמלתי' משמע דס"ל דבעינן שלשה שלא משום ספק דומיא דשתי ערבות ואתרוג א' ולולב א' ולפי"ז ברישא ע"כ שלשה שלמין בעי דאי סגי ליה בקטומין מאי אפילו דמסיק בחזרה דידיה מיהו שיטת הירושלמי לפי ענ"ד א"א כלל לפרש לפי"ז על נכון והנ"ל לפי ענ"ד דהש"ס ס"ל דא"א לומר כמו"ש דר"י מספקא ליה כנ"ל דאי תלתא בעינן היינו משום דדריש ענף עץ עבות כולהו למנינא כנ"ל שם בגמ' ואפילו שלשתן קטומין דקטום הדר הוא או דלא יליף הדר בשארי מינין מאתרוג ואת"ל דחד דלא קטום בעינן היינו משום דחד מהני תלתא ממעט קטום וא"כ אכתי תרי דלא קטומי בעינן אלא ע"כ ה"פ דסיפא דמלתי' דר"י ואפילו בשנים קטומים או בחד דלא קטום ג"כ יצא י"ח אבל מספקא לי' באיזו מאלו הב' אופנים הלכך צריך שנים וחד מינייהו דלא קטום וטעמי' דס"ל דחד מהני תלתא אתי להצריך הדר בהדס דבלא"ה לא יליף ליה מאתרוג והלכך מודה בענביו מרובים דפסול כדלעיל ובהני תרי מספקא ליה אי תרווייהו למנינא ואפילו שניהם קטומין דקטום הדר הוא או חד מינייהו למפסל קטום וסגי בחד דלא קטום והיינו חזרה מרישא דמלתיה

דבעי שלשה ובביאור שלשה דאמר מעיקרא י"ל לפו"ר דהיינו אפילו קטומין דקטום הדר הוא או דלא בעי הדר בהדס מיהו באמת אין לומר כן דא"כ בלתי מתיישב כלל לשנא אפילו דר"ט אלא צ"ל דשלשה דרישא היינו שאין קטומים ואע"ג דבחזרה דידיה ס"ל קטום הדר הוא וגם לא ילפינן הדס מאתרוג מ"מ מעיקרא הוה ס"ל דקטום לאו הדר הוא וילפינן הדס מאתרוג והלכך מסתברא לי' דכולהו למנינא ואח"כ הדר ביה וס"ל דקטום הדר הוא ולא ילפינן הדס מאתרוג והלכך מסתברא לי' דחד להצריך הדר ובהני תרי מספקא ליה כנ"ל:

ירושלמי רבי בא בר ממל בעא קומי ר' אימי כמה דר' ישמעאל מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינין א"ל מסבר את סבור על דעתיה דר"י קטים הדר הוא הא תנינן ר"ט אומר אפילו שלשתן קטומין לית בר נש אמר אפי' אלא דהוא מודה על קדמייתא א"ר חגי בעא קומי ר' יוסי מה בא ר"ט להוסיף על דברי ר' ישמעאל א"ל ר' ישמעאל לא סבר קטום הדר הוא ור"ט סבר קטום הדר הוא:

ביאור הירושלמי ירבה בשאר כו' פי' דלילפו מהדס דלבעי תלתא כמו בהדס דמצריך שלשה עכ"פ ברישא דמלתיה מסבר את סבור כו' פי' דר' אימי הבין דר' בא ס"ל במלתי' דר' ישמעאל דבמתניתין כמו"ש מקודם לשיטת הבבלי ולפי"ז לר"י קטום הדר הוא בסיפא דמלתי' וס"ל דהחזרה לא היתה רק בזה דמעיקרא ס"ל דכולהו למנינא ואח"כ ס"ל דלאו כולהו למנינא אלא כמו"ש מקודם והלכך גם מעיקרא ס"ל קטום הדר הוא וא"כ שלשה דאמר מעיקרא היינו אפי' כולהו קטומין והלכך קשיא לי' אפי' דר"ט דארישא לא מצי קאי דהינו הך ואסיפא ג"כ לא מצי קאי דהא איהו מחמיר מדר' ישמעאל דמצריך שלשה ויותר נ"ל דצ"ל לית ב"נ אמר אפי' אלא דהוא מוסיף על קדמייתא דר"ט וודאי אירישא דר"י קאי כדמוכח מלשון שלשתן והלכך ס"ל לר' אימי דר"י לא הדר ביה ופרושי מפרש רישא דמלתיה דמצריך שלשה ובהו חד דלא קטום דמסכתא לי' אי כולהו למנינא ואפילו כולן קטומין דאע"ג דקטום לאו הדר הוא מ"מ לא ילפינן הדם מאתרוג להצריך הדר או דחד למעוטי הדר וקטום לאו הדר הוא וחד לאיזו דרשא מהני דמייתינן בש"ס דילן לעיל ל"ב ב' דס"ל דאין לומר תרי למנינא דא"כ לכתוב ענפי כמו ערבי והלכך אתי שפיר אפי' דר"ט דר"י מצריך שלשה ובהו חד דלא קטום ור"ט מכשיר אפילו שלשתן קטומין ולפי כ"ז ל"ק כלל הא דרבי בא דבאת"ל דהדס שלשה לא ילפינן הדס מאתרוג לענין הדר וה"נ לא ילפינן אתרוג מהדס למנינא מה בא ר"ט להוסיף כו' האי מקשה הי' ס"ל ג"כ דר"י חזר בי' בסיפא וס"ל דבעינן תרי יבשו חד דלא קטום וס"ל ג"כ כר' אימי דלפי"ז צ"ל דמעיקרא סגי לי' בשלשה קטומין והלכך קשיא לי' כמו דקשיא לר' אימי

מה בא ר"ט להוסיף על דר"י ור' חגי ס"ל דר' ישמעאל לא חזר בי' וכמו"ש מקודם לר' אימי והלכך א"ש אפילו דר"ט כמו"ש מקודם או שהיו ענביו מרובות מעליו אר"ח כו' ל"ש אלא במקום אחד אבל בשנים או שלשה מקומות כשר א"ל רבא שנים או שלשה מקומות ה"ל מנומר ופסול פירש"י שהענבים שחורות והעלין ירוקין אלא אי אתמר הכי אתמר אר"מ כו' ל"ש אלא ענביו שחורות אבל ענביו ירוקות מינא דהדס הוא וכשר אר"פ אדומות כשחורות כו' (שם ל"ג א' ב') מעטן כשר דמעטינהו אימת אילימא מקמי דלאגדי' פשיטא אלא לבתר דאגדי' דחוי מעיקרא הוא תפשוט מיני' דחוי מעיקרא ל"ה דחוי לעולם בתר דאגדי' קסבר אגד הזמנה בעלמא הוא והזמנה בעלמא לאו כלום היא (שם) ואין ממעטין ביו"ט הא עבר ולקטן מאי כשר דאשחור אימת אילימא דאשחיר מאתמול דחוי מעיקרא הוא תפשוט מיני' דחוי מעיקרא לא הוה דחוי אלא לאו דאשחור ביו"ט כו' ש"מ נראה ונדחה חוזר ונראה לא לעולם דאשחור מעיו"ט דחוי מעיקרא דלא הוה דחוי תפשוט מיני' נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט מיני' (שם ל"ג ב') ואין ממעטין ביום טוב ת"ר אין ממעטין ביו"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין והא מתקן מנא ביו"ט א"ר אשי כגון שלקטן לאכילה ור"א בר"ש ס"ל כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר והא או"ר דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישי' ולא ימות הבמ"ע דאית לי' הושענא אחרינא (שם) וע"ש רש"י ת"ר ערבי נחל הגדלין על הנחל ד"א ערבי נחל שעלה שלהן משוך כנחל תניא אידך ערבי נחל אין לי אלא ע"נ של בעל ושל הרים מנין ת"ל ערבי נחל מ"מ אבא שאול אומר ערבי שתים אחת ללולב ואחת למקדש ורבנן למקדש מנ"ל הלכתא גמירי להו (שם ל"ג ב' ל"ד א') ענין ערבה דמקדש יתבאר להלן וכתבו התוס' דהני תנאי ס"ל כרע"ק דערבה אחת ע"ש ערבה כו' שנשרו מקצת עלי' ושל בעל כשרה הצפצפה פסולה שם בשינוי סדר הלשון ת"ר איזו היא ערבה ואיזו היא צפצפה ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופי' חלק צפצפה קנה שלה לבן עלה שלה עגול ופי' דומה למגל והא תניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא (שם ל"ד א') וגי' רש"י משכחת לה בחילפא גילא אתרוג כו' של ערלה פסול של תרומה טמאה פסול של תרומה טהורה לא יטול ואם נטל כשר (שם נ"ד ב' במשנה) של ערלה פסול מ"ט פליגי בה ר"ח ב"א ורב אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממין ומפרשינן שם דמאן דבעי דין ממון וודאי בעי נמי היתר אכילה דפסיל תרומה טמאה היינו משום דאין לו בה היתר אכילה דדין ממון אית בה דיכול להסיקה תחת תבשילו (שבת כ"ה ב') כי פליגי בדין ממון מ"ם היתר אכילה בעינן דין ממון לא בעינן ומ"ס דין ממון נמי בעינן מ"ב איכא בינייהו מע"ש בירושלים אליבא דר"מ דס"ל

במס' קדושין דאינו ממון בעלים לענין לקדש בו אשה למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה למ"ד לפי שאין בה דין ממון מע"ש ממון גבוה הוא (סוכה ל"ה א') ומסקינן שם דרב אסי ס"ל לפי שאין בה דין ממון הקשו התוס' למה לי טעמא דמיכתת ביעורי' באשרה ועיר הנדחת ואיך כשרה בסתם עבודת כוכבים (לעיל ל"א ב') בלולב הא אין בה תורת ממון ואפי' למאן דלא חייש הכא לדין ממון היינו באתרוג משום דעיקרו לאכילה וחשיב שלכם בראוי לאכילה אבל לולב דלית בי' אכילה לכם דכתיב גבי' לענין דין ממון איירי ותירצו דנקט מיכתת שיעורי' כדי לפסול ביו"ט שני עוד הקשו באתרוג של ערלה תיפוק לי' דמיכתת שיעורי' דמציתו בשריפה (תמורה ל"ג ב') ואפשר דהיינו מה"ת דילפינן מכלאי הכרם דדרשינן (חולין קט"ו) פן תקדש פן תוקד אש ומהאי טעמא יפסול אתרוג של תרומה טמאה דמצותה בשריפה ותי' דבאמת ל"צ בזה הני טעמי דאמרי אלא נחלקו בזה בהני טעמי משום דנ"מ לענין מע"ש ולפי ענ"ד נ"ל דתרומה טמאה כיון דראוי להסיקה תחת תבשילו אעפ"י שבשריפה מ"מ ל"ח מיכתת שיעורי' וערלה נמי נראה דלאו מה"ת בשריפה ומשום שריפה דרבנן ל"ח מיכתת שיעורי' של תרומה. טהורה לא יטול פליגי בה רב אמי ורב אסי חד אמר מפני שמכשירה פירש"י ע"י המים שעל האגודה שרגילין היו לשרותה כדי שלא תתייבש (שם מ"ב א') וחד אמר מפני שמפסידה פירש"י שקליפתו החיצונה נמאסת ע"י זיעת הידים מאי בינייהו כגון שקרא שם חוץ מקליפתה החיצונה אתרוג כו' של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין (שם ל"ז ב' במשנה) ומוכח מזה דאתרוג של טבל וודאי פסול מה"ת לכו"ע וכתבו התוס' (שם ל"ה א') ד"ה לפי דטבל ג"כ ל"ח שלכם שוב הקשו ע"ז מהא דעיסה של טבל חייבת בחלה כדאיתא במס' דמאי פ"ה מ"א ומ"ב ותירצו דוודאי חלקו של בעה"ב ה"ל שלכם אבל חלקו של כהן ל"ח שלכם ואע"ג דיכול להתירו ע"י הפרשה ממקום אחר מ"מ כל כמה דלא אפריש עלי' ממקום אחר חלקו של כהן היא בי' גופי' ולא הוה האתרוג כולו שלו ובהא דחלה איירי בדאיכא שיעור חלה לבד חלקו של כהן ועפ"י סברא זו תירצו ג"כ ההיא דפסחים ל"ה ב' דילפינן שם דאינו יוצא י"ח מצה בטבל לת"ג או לת"מ או למע"ש או למ"ע מקרא דל"ת עליו חמץ אבל בלא"ה הא דיוצא אע"ג דילפינן לחם דמצה מלחם דחלה (סוכה ל"ה פסחים נ"ח) דבעינן שלכם ולפי סברתם כתבו (פסחים שם) דטבל לת"ג ולת"מ איירי בכהן דה"ל שלכם ובטבל למע"ש י"ל כמ"ד ממון הדיוט היא ובטבל למ"ע כתבו שם דהיינו בעני וזה אינו נכון כלל דבדידי עשיר הוא עי' (חולין קל"א א' ב"מ י"ב א' פאה פ"ה מ"ה) וכמוש"ל פרשה י"ט פסוק י"א ד"ה וכרמך וצ"ל במ"ע כמו"ש התוס' במס' סוכה בכל מיני טבל הנ"ל דאיירי בשיש מהטבל כשיעור

הצריך לו בזולת מה שצריך להפריש אבל בספר הנפלא ש"א הקשה על עיקר סברת התוס' דלפי סברתם למה יאכל טבל הא יכול להפריש ויהי' לו היתר כפי הצריך לו ואין לומר בשל אחר דא"כ וודאי ל"ה שלכם וגם ה"ל מצוה הבאה בעבירה ותירוצו עפ"י מ"ש המג"א בסי' תרל"ז ס"ק ג' עיקר הסברא שהובא במג"א שם בלתי נראה כלל לפי ענ"ד וא"כ ע"כ צ"ל דליכא בכל הטבל רק כשיעור המצטרך לו ובטבל לת"ג ול"מ איירי בישראל דלא סגי ני' בהיתר ואינו יכול לתקן ולמעט האיסור דהא התרומה לא תהי' שלו ובמה שקשה דהא בעינן היתר אכילה לכו"ע כתב שם דכיון דהיה מן הדין דתיתי עשה ותדחי ל"ת ה"ל היתר אכילה משא"כ באתרוג דליכא מצות אכילה והא דמקשינן (פסחים ל"ה) אהא דקתני שם דאינו יוצא י"ח בטבל פשיטא נ"ל דהיינו משום דידעינן נה מרישא דקתני שם דיוצא י"ח במע"ר שנטלה תרומתו ובטבל למע"ש אינו יכול לתקן כמ"ד ממון גבוה הוא או משום דבמע"ש איכא עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וליכא היתר אכילה בגבולין ואף שלא יהיה בו כזית מ"מ כיון דבכזית ממנו אינו יוצא י"ח ה"ל כמיני קטניות דאינו משלים לכזית ואיירי בענין דא"א בפדיון כגון שלא יהיה בהמע"ש שוה פרוטה עי' (ב"מ נ"ג א') ונידון מה שיש להקשות דיפריש ויערב ויתבטל ברוב י"ל בפת מצה דבלתי מתערב או כמ"ד מין במינו לא בטל ובספרי עוד"ד כתבתי מזה במס' ב"מ ע"ש ובטבל למ"ע משום שלא יהיה שלו ולפי כ"ז הא צ"ל בהכרח דקודם הפרשה ה"ל הכל שלו ובשלמא בטבל לת"ג או לת"מ י"ל דאיירי בישראל שירש מאבי אמו כהן דמפריש וה"ל שלו כדאיתא (בכורות י"א א') והא דאינו מפריש למעט שיעור האיסור י"ל דאיירי שיש לו מעט חולין ויש בכל הטבל כדי להשלים לכזית ואתיא כמ"ד (יומא פ"ג א') דתרומה חמורה מטבל וכיון דבין כך ובין כך ליכא שיעורא לענין איסור א"צ להפריש ובטבל למע"ש היינו כמ"ד מעשר ממון הדיוט הוא ואינו יכול להפריש ולמעט בהאיסור משום דיהיה בו עשה ול"ת ולא יהיה בו היתר אכילה כנ"ל ואיירי בא"א בפדיון כנ"ל אלא בטבל למ"ע קשיא לפי סברת התוס' איך ס"ד לומר דיוצא בו י"ח כשיאכל מהטבל רק כשיעור שצריך להשלים לכזית הא כי לא מפריש ג"כ חלקו של עני לא הוה שלכם ובספרי עוד"ד הארכתי בזה במס' פסחים ובמס' סוכה בכל מה שיש לדון בזה והנ"ל בזה דלענין תורת ממון כיון שיכול להפריש עליו ממקום אחר אם היה לו אף חלקו של כהן ושל מע"ש למ"ד ממון גבוה ושל מ"ע ה"ל שלכם ועי' חולין קל"א דאין לך בו אלא משעת הרמה ואילך וההיא דנדרים פ"ה א' לפי ענ"ד אינו ענין לכאן ואין להאריך והא דאתרוג של טבל ל"ח שלכם היינו משום היתר אכילה אלא דמה שיכול להיות ניתר ע"י הפרשה דמיני וביה ה"ל יש לו בו היתר אכילה אבל החלק שאינו עתיד

להיות ניתר ע"י הפרשה דמיני ובי' ה"ל אין בו היתר אכילה אעפ"י שיכול להתירו ע"י הפרשה ממקום אחר שיעור אתרוג הקטן רמ"א כאגוז ר' יהודה אומר כביצה ובגדול כדי שיאחז שנים בידו דברי ר"י ר' יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו (שם ל"ד ב') במשנה וטעמי' דר' יהודה מפרשינן (שם ל"ד ב') דלאו היינו משום דבעי הדר ובכה"ג לא הוה הדר אלא טעמא דקטן משום דלא גמר פירי וטעמא דגדול משום דאר"א לולב בימין כו' ובגדול ביותר אתי לאחלופי ועי' רש"י להלן ל"ו ב' ד"ה אין זה הדר אתרוג כו' שעלתה חזזית על רובו נטלה פטמתו נקלף נסדק ניקב וחסר פסול עלתה חזזית כו' אר"ח כו' ל"ש אלא עוקצו ניקב ולא חסר כ"ש כשר (שם ל"ד ב') במשנה עלתה חזזית כו' אר"ח כו' ל"ש אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר א"ל רבא אדרבה בב' וג' מקומות הוה לי' מנומר ופסול אלא אי אתמר אסיפא אתמר על מעוטו כשר אר"ח כו' ל"ש אלא במקום אחד אבל בשנים וג' מקומות הוה לי' מנומר ופסול אמר רבא ועל חוטמו אפילו משהו נמי פסול (שם ל"ה ב') וע"ש נטלה פטמתו תנא ר"י ב"א נטלה בוכנתו (שם) וע"ש רש"י ותוס' ופוסקים בביאור זה נקלף אמר רבא האי אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא כשר והא אנן תנן נקלף פסול ל"ק הא בכולה הא במקצתה (שם ל"ו א') פירש"י דבמקצתו גרע טפי דמנומר הוא ולפי ענ"ד מנומר לא הוה רק בב' וג' מקומות וכאן משמע אפילו במקום אחד ע"כ נ"ע כפי' ר"ח הובא בתוס' דבכולו פסול כמו בבהמה גלודה בכולה דטריפה נסדק ניקב תני עולא ב"ח ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר (שם ל"ו א') בביאור זה שיטה א) היא שיטת ר"ת הובא בטור וכ"כ, הראב"ד דעולא אירשא קאי ובלא חסרון משהו אף מפולש כשר שיטה ב) היא שיטת התוס' והרא"ש דעולא אסיפא קאי דהיינו בניקב ולא חסר כלום מגוף האתרוג והאי כ"ש וכאיסר היינו בשיעור הנקב ולפי"ז בחסר כ"ש מגוף האתרוג בכ"ע פסול ובביאור נקב מפולש נחלקו ג"כ הפוסקים הבה"ג והרי"ף והראב"ד דעתם דהיינו פשוט מצד זה לצד זה ועי' ש"ע א"ח סי' תרמ"ח ע"ז בסעיף א' דדווקא כשמפולש דרך חדרי הזרע פסול אבל בלא"ה כשר והרא"ש בשם הירושלמי והר"י והר דעתם דניקב לחדרי הזרע היינו מפולש ולפי הנ"ל בשם הט"ז אתרוג שיש לחוש שמא כלה לחלוחיתיה דפסול משום יבש לכו"ע יש לו בדיקה ע"י שיעביר בו מחט ובו חוט בענין שלא יהיה בו משום נקב מפולש וע"ש בט"ז בעי רבא נולדו באתרוג סימני טריפות מהו מאי קא מבעי' לי' אי נקלף תנינא אי ניקב תנינא אי נסדק תנינא מבעי' ליה כדעולא אר"י ריאה שנשפכה כקיתון כשרה ואמר רבא והוא דקיימי סמפונהא הא לא קיימי סמפונהא טריפה הכא מאי התם הוא דלא שליט ביה אוירא הדרא בריא אבל הכא דשליט בי' אוירא סרוחי מסרחא או דלמא לא שנא

(שם ל"ו א') ולא אפשט אתרוג הכושי פסול והירוק ככרתי ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל (שם ל"ד ב') במשנה והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול אמר אביי כי תנן מתניתין דומה לכושי תנן רבא אמר ל"ק הא לן הא להו (שם ל"ו ב') אתרוג תפוח סרוח כבוש שלוק כושי לבן מנומר פסול אתרוג ככדור פסול וי"א אף התיום אתרוג הבוסר רע"ק פוסל וחכמים מכשירין גדלו בדפוס ועשאו כמין ברי' אחרת פסול (שם ל"ו א') תפוח סרוח מפרשינן שם דבאת"ל דנשפך כקיתון כשר צ"ל דתפוח וכן נסרח תרווייהו היינו מבחוץ גדלו בדפוס כו' אמר רבא ל"ש אלא כמין ברי' אחרת אבל כברייתו כשר פשיטא כו' ל"צ דעבידא דפי דפי אתמר אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר פי' ונפסל לכל הימים איני והא ר"ח מטבל בה ונפיק בה פי' בשארי הימים א"ל רב שאני עכברים דמאיסי, איכא דאמרי אמר רב ה"ז הדר כו' (שם ל"ו ב') בקצת שינוי לשון אתרוג אסור באכילה משום מוקצה מדרבנן כל שבעה דברי ר' יוחנן (סוכה מ"ו ב') בקצת שינוי ור"ל אמר אתרוג אפילו בשביעי נמי מותר במאי קמיפלגי מ"ס למצותה אתקצאי ומ"ס לכולי יומא אתקצאי איתיבי' ר"ל לר' יוחנן מיד תינוקות שומטין כו' ואוכלים אתרוגיהם מאי לאו ה"ה לגדולים לא תינוקות דווקא איכא דאמרי איתיבי' ר"י לר"ל מיד תינוקות כו' תינוקות אין גדולים לא ה"ה דאפילו גדולים והא דקתני תינוקות אורחא דמלתא קתני (שם) ועמש"ל ד"ה ושמחתם ואם התנה שאינו בודל ממנו כל בהש"מ דיום שני מותר בשני לאחר בהש"מ הובא בש"ע א"ח סי' תרמ"ט בהגהה אמר רבה הדס של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה מותר להריח בו מ"ט הדס דלריחא קאי כי אקצי' מריחא אקצי' אתרוג דלאכילה קאי כי אקצי' מאכילה אקצי' בזולת ערבה שעם הלולב ערבה נטלת בפ"ע במקדש שבעה ובגבולין יום א' (סוכה מ"ד א' בגמ' מ"ה א' במשנה) וידובר להלן שורש דבר זה אבא שאול ס"ל דהיינו מה"ת דדריש ערבי נחל אחת ללולב ואחת למקדש כנ"ל ולשארי תנאי היינו הלכה למשה מסיני (סוכה מ"ד א') אתמר ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר ערבה יסוד נביאים פירש"י תקנת נביאים חגי זכריה ומלאכי שהיו ראשי אנשי כנה"ג וחד אמר ערבה מנהג נביאים (שם מ"ד א') ומסקינן שם דר"י ס"ל יסוד נביאים א"ל ר"ז לר' אבהו מי אמר ר"י הכי והא אר"י משום ר"נ בן הקנה כו' ערבה כו' הלכה לממ"ס אשתומם כשעה חדא ואמר שכחום וחזרו ויסדום ומי אר"י הכי והאר"י דילכון אמרי דילהון היא ערש"י והעלה דאלמא ס"ל לר"י דלא נשתכחה תורה בגלות בבל לא קשיא כאן במקדש כאן בגבולין פירש"י ותוס' במקדש הלממ"ס בגבולין יסוד נביאים א"ר אמי ערבה צריכה שיעור ואינה נטלת אלא בפני עצמה ואינו יוצא י"ח בערבה שבלולב ואפילו אגבהי' והדר אגבהי' (סוכה מ"ד ב') בקצת שינוי לשון ור"ח א"ר

יצחק אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב וכמה שיעורא אר"נ ג' בדי עלין לחין ור"ש אמר אפילו עלה א' כו' בבד אחד. אמר אייבו הוה קאימנא קמי' דר"א בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמי' שקיל חביט חביט ולא ברין קסבר מנהג נביאים הוא חביט חביט פירש"י לשון נענוע ערבה ששה ושבעה כו' כיצד יום שביעי של ערבה שחל להיות בשבת ערבה שבעה ושאר כל הימים ששה (סוכה מ"ב ב') במשנה וכבר נתבאר דבגבולין ליכא ערבה רק חד יומא דהיינו בשביעי והאידנא אע"ג דלא הוה רק איסור טלטול בעלמא מ"מ לא דחי שבת אפילו בשביעי דאנן לא ידעינן בקביעא דירחא ואפילו אינהו דהיינו בני א"י דידעי כיון דלדידן לא דחי לדידהו נמי לא דחי (שם מ"ג ב' מ"ד א') וכמוש"ל בדין הלולב אלא שלפי יסודי העיבורים המסורים בידינו כשחל ז' דערבה בשבת ר"ה נדחה מצות ערבה כיצד כו' מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם ומלקטין משם מוריביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופין ע"ג המזבח תקעו הריעו ותקעו בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרין אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא עי' רש"י בביאור זה ואותו היום מקיפין את המזבח שבעה פעמים בשעת פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי לך מזבח ראי"א לה' ולך מזבח לה' ולך מזבח כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיו מלקטין אותן מערב ומניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו ריב"ב אומר חריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח ואותו היום נקרא חבוט חריות מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן (שם מ"ה א') במשנה וזוקפין אותן כו' תנא רכות וארוכות וגבוהות י"א אמה כדי שיהיו גוחות ע"ג המזבח אמה אמר מרימר משום מ"ז ש"מ על היסוד מנח להו כו' (שם) בביאור זה נראה מפירש"י דגוחות היינו כפופות ממעלה למטה והקצה שבסוף הכפיפה למטה היה גבוה מהמזבח אמה ואיני יודע מנ"ל למר זוטרא הכי דלמא בקו ישר היו עומדין עד סופן באלכסון והנטי' שבאלכסון היינו גחי' ולפי"ז י"ל דאארעא מנח להו והיו רחוקין מהיסוד 3/8 2 בקירוב דהיינו 3/5 4 מחוד המזבח ונתהוה מרובע ארוך מן 3/8 4 על 9 ויהי' האלכסון לפי מ"ש בסדר קדושים בענין הערוגה שוה 10 וישאר אמה באלכסון ע"ג המזבח ולפי"ז לא יגעו הערבות לא בחוד של היסוד ולא בחוד של הסובב וגבול דעל היסוד מנח להו בתחילת רחבו ונגעו בחוד הסובב ונמצא שהלכו אמה אחת לרוחב בגובה חמשה אמות 1/5 לכל אמה ואח"כ בגובה עוד חמשה אמות נכנסו לרוחב עוד אמה אחת ושם היה למעלה מגובה המזבח שתי אמות ומכוונים כנגד תחילת רוחב המזבח וכמו שיתבאר ואמה אחת מהן תהי' עומדת באלכסון ע"ג המזבח ואעפ"י שצריך לנכות מזה מה שיצא

מהאמה על תוספת האלכסון וגם צלע הקצר שלמעלה מהסובב הוא יותר מעט מצלע הקצר של היסוד כי צלע הקצר של היסוד היא אמה בהדי עוביין של הערבות וצלע הקצר של הסובב היא אמה לבד עוביין של הערבות מ"מ עפ"י הכלל הנ"ל בסדר קדושים אין בזה רק דבר מועט ופורתא מצינו בכ"ד דלא חש לפרש וכ"ש בזה דסמך אהא דמסיק כדי שיהיו גוחות כו' ועוי"ל דהני י"א אמות היינו מסתמא באמה בת ששה וגובה דאמה יסוד לא היה רק חמשה טפחים כדאיתא (מנחות צ"ז ב' עירובין ד' א') ועפ"י כל הנ"ל יהיה עוד יתרון מעט ולא חש התנא לדקדק בזה והיה נ"ל בזה דהנה יש לדקדק למאי תני ארוכות וגבוהות הא היינו הך והנ"ל דהכי קתני גבוהות י"א אמה וכדי שיהיו גוחות כו' היינו לביאור שיעורא דארוכות וגוחות על המזבח אמה היינו ברוחב המזבח ולפי"ז נ"ל דצ"ל בהכרח דמוחלפת השיטה וצ"ל ש"מ אארעא מנח להו דאי על יסוד מנח להו גוחות כו' פי' דאי אארעא מנח להו אתי שפיר דמניח להו 1/2 2 אמות מן היסוד דהיינו 1/2 4 מחוד המזבח והלכו לרוחב 1/2 אמה בכל גובה אמה ויהיה האלכסון מעיקרן עד חוד המזבח עפ"י הכלל הנ"ל בסדר קדושים שם 10 אמות ויותר והיה גובהן אצל חוד המזבח 9 ועלו אח"כ בגובה למעלה מהמזבח 2 אמות והגיעו עד אמה ברוחב המזבח ויהיה האלכסון 1/4 2 ונמצא שהיו ארוכות 1/4 12 בערך והיה גובהן י"א אמה כנ"ל ואכלו מרוחב המזבח אמה אבל אי איסוד מנח להו בגובה י"א אמה א"א שיהיו אוכלות מרוחב המזבח אמה מיהו קשה לשנות הגירסא שלפנינו והנ"ל דגוחות אמה היינו שאוכלות ברוחב המזבח אמה כמו"ש וארוכות וגבוהות הוא כפל הענין במלות שונות ובוודאי מתוך שרכות היו היו נוגעות בכל החודים של המזבח שעברו ע"ג והלכך אי איסוד מנח להו א"ש דאלכסון דאמה על חמשה הוא 1/10 3 בקירוב ואלכסון של אמה על שלש הוא 1/6 3 בקירוב סה"כ בקירוב קצת 4/15 8 פש להו 11/15 2 ומתוך שרכות היו שם ועומדין בלי סמיכה היה אלכסון שם יותר גדול והיו אוכלות מרוחב המזבח אמה ולפי"ז י"ל דארוכות וגבוהות תרי מילי נינהו אלא לפי שלא חסר מהגובה ע"י תוספת האלכסון רק מעט חשיב לה גובה י"א אמה אבל אי אארעא מנח להו לכל הפחות הי' מניחן רחוק מהיסוד 1/5 אמה ונגעו בחוד היסוד ובחוד הסובב והיה האלכסון 1/12 6 בקירוב ואח"כ נגעו בחוד המזבח והאלכסון מהסובב עד החוד היה 1/6 3 בקירוב פש להו 3/4 1 בקירוב וס"ל למר זוטרא דא"א שיאכלו בכה"ג מרוחב המזבח אמה בשעת פטירתן כו' והא קא משתף שם שמים ודבר אחר ותניא כל המשתף ש"ש וד"א נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לבדו ה"ק ליה אנחנו מודים ולך אנחנו משבחים ליה אנחנו מודים ולך אנו מקלסין מ"ט דר"י ב"ב דכתיב כפות שנים אחת ללולב ואחת למזבח ורבנן אמרי כפת כתיב (שם

מ"ה ב') וכתבו התוס' דלר"י ב"ב היו מביאין כל שבעה חריות של דקל גם כתבו דריב"ב ג"כ מודה בערבה ככל הנ"ל אלא דמוסיף עלה חריות בערבה שבמקדש מספקינן בגמ' אי היינו רק בזקיפה אצל המזבח או בנטילה (שם מ"ג ב' מ"ד א') וע"ש פלוגתא דר"ל ור"י אי הזקיפה דערבה נעשית ע"י כהנים בע"מ או רק בתמימין מיד התינוקות שומטין כו' פירש"י שהגדולים שומטין מידי התינוקות את האתרוגים ואין בזה משום גזל שכך נהגו לשם שמחה והתוס' כתבו דמיד היינו לשון לאלתר והתינוקות אוכלין את האתרוגים ולפי"ז א"ש דאמרינן שם בגמ' קטנים אין גדולים לא דאתקצאי לכל יום שביעי כר' יוחנן הבאתי לעיל ורש"י פי' דקטנים הא אין היינו דמוקצה דקטנים ל"ח מוקצה וע"ש:

שם ושמחתם גו'. ההלל והשמחה שמונה (סוכה מ"ב ב') כיצד מלמד שאדם חייב בהלל ובשמחה ובכבוד יו"ט האחרון של חג כשאר כל ימות החג (שם מ"ח ב') במשנה וע"ש בגמ' בענין השמחה דהיינו בזמן שבהמ"ק היה קיים בבשר שלמים וע"ש אי מחייב בשלמים מעיו"ט משום בשר דלילה הראשון הלממ"ס שמנסכין מים בחל (סוכה מ"ד א' תענית ג' א') ושם ב' ב' איתא ריב"ב אומר נאמר בשני ונסכיהם ונאמר בששי ונסכיה ונאמר בשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם הרי כאן מים מכאן רמז לניסוך המים מה"ת מזכירין גבורת גשמים בתחיית המתים (ברכות ל"ג א') מאימתי מזכירין גבורת גשמים רא"א מיו"ט הראשון של חג רי"א מיו"ט האחרון של חג כו' (תענית ב' א') במשנה ריב"ב אומר בשני בחג הוא מזכיר רעק"א בששי בחג הוא מזכיר (שם ב') ניסוך המים שבעה (סוכה מ"ב ב') רי"א כו' כל שמונה (שם מ"ח ב') ניסוך המים שבעה מני אי ר' יהושע חד יומא אי רע"ק תרי יומי אי ריב"ב שיתא יומי ומסקינן ר' יהושע היא וניסוך המים שבעה הלכתא גמירי לה (תענית ג' א') ניסוך המים כיצד צלוחית של זהב מחזקת ג' לוגין היה ממלא מן השילוח הגיעו לשער המים תקעו הריעו ותקעו עלה בכבש ופנה לשמאלו שני ספלים של כסף היו שם ר' יהודה אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין אחד מעובה ואחד דק כדי שיהיו שניהם כלין בבת אחת מערבו של מים מזרחו של יין עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים יצא ר' יהודה אומר בלוג היה מנסך כל שמונה כו' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מע"ש חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה נשפכה נתגלתה היה ממלא מן הכיור (שם מ"ח א') במשנה מנה"מ א"ר עינא דא"ק ושאבתם מים בששון גו' (שם) ופנה לשמאלו ת"ר כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין דרך שמאל חוץ מהעולה לג' דברים הללו שעולין דרך שמאל וחוזרין על העקב ואלו הן ניסוך המים וניסוך היין ועולת העוף כשרבתה במזרח (שם) החלל שתחת המזבח

כנגד מקום הנסכים נקראים שיחין (סוכה מ"ט א') ובכ"ד ועי' (סוכה נ"ג א' מכות י"א) ועמש"ל בספר במדבר פט"ו פסוק ה' שאינה מקודשת ואמאי ניתי במקודשת אמר זעירי קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת ואי מייתי במקודשת איפסלו בלינה (שם מ"ט ב' נ' א') אבל אי יש שיעור למים כיון דכל המים אינם ראויין לכלי אין הכלי מקדשם כלל חזקי' אמר כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לדעת נתקדש אמר ר' ינאי אר"ז אפילו תימא יש שיעור למים וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאן (שם) וע"ש תוס' בשעת שאיבת המים היו מחללין בחלילין להרבות בשמחה (סוכה מ"ב ב' נ' א') וזהו חליל של בית השואבה (שם) רב יהודה ורב עינא חד תני שואבה וחד תני חשובה דאר"נ מצוה חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית (שם ב') מששת ימי בראשית שהמים הולכין לשיתין שנבראו מששת ימי בראשית (שם מ"ט א') וע"ש מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו (שם נ"א א' במשנה) וע"ש כל תהלוכותי' החליל דוחה את השבת דברי ר' יוסי בר' יהודה וחכ"א אף יו"ט אינו דוחה אמר רב יוסף מחלוקת בשיר של קרבן דרי"ס עיקר שירה בכלי ועבודה היא ודוחה את השבת ורבנן סברי עיקר שירה בפה כו' אבל שיר של שואבה ד"ה שמחה היא ואינה דוחה את השבת ור' ירמי' ב"א אמר מחלוקת בשיר של שואבה דר"י בר"י סבר מחה יתירה נמי דוחה שבת ורבנן סברי שמחה יתירה אינה דוחה את השבת אבל בשיר של קרבן ד"ה עבודה היא ודוחה את השבת (סוכה נ' ב' נ"א א') ומסקינן שם מלתי' דרב יוסף בתיובתא בתרתי חדא דפליגי בשיר של שואבה ותרתי דבשיר של קרבן לכו"ע דחי שבת ע"ש:

(**מב**) **בסוכות תשבו גו'** אע"פ שמצות ד' מינים ביום ולא בלילה מצות סוכה בין ביום בין בלילה (סוכה מ"ג א') ע"ש אמר ר' יהודה ברי' דר"ש ב"ש משמי' דרב שמיני ספק שביעי שביעי לסוכה ושמיני לברכה ור' יוחנן אמר שמיני לזה ולזה (סוכה מ"ו ב') לברכה פירש"י שאומר בתפלה ובהמ"ז וקידוש את יום השמיני כו' מיתב כו"ע ל"פ דיתבינן כ"פ לברוכי למ"ד שביעי לסוכה ברוכי נמי מברכינן למ"ד שמיני לזה ולזה ברוכי לא מברכינן כו' איכא דאמרי ברוכי כו"ע לא פליגי דלא מברכינן כ"פ למיתב כו' והלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן (שם מ"ו ב' מ"ז א') שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה (שם כ"ה א' במשנה) הולכין לדבר מצוה פטורין בין ביום בין בלילה (שם כ"ו א') ופירש רש"י כפי מה דמוכח שם מהגמ' דאף שאין הולכין רק ביום פטורין גם בלילה ועי' תוס' שם כ"ו ד"ה חתן פטור מק"ש שדחו שם פי' רש"י דתנאי דשם לית להו עוסק במצוה כו'

ועי' מהר"מ שם בביאור דברי התוס' ולפי ענ"ד נ"ל דלשיטת התוס' בק"ש יש להחמיר יותר מבכל המצות משום קבלת עול מלכות שמים ובשושבינין יש להחמיר יותר משום דאין זה מ"ע גמורה מן התורה חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה (שם) ת"ר חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חולה שאין בו סכנה אפילו חש בעיני אפילו חש בראשו) שם) אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה (שם וכן אתמר משמי' דרב (שם כ"ה ב') והא אנן תנן חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה חולה אין מצטער לא אמרי חולה הוא ומשמשיו פטורין מצטער הוא פטור משמשיו לא (שם כ"ו א') רב שרא לי' לרב אחא ברדלא למגנא בכלתא בסוכה משום בקי רבא שרא לי' לר"א ב"א למגנא לבר ממטללתא משום סרחא דגרגישתא (שם) וע"ש תוס' וע' ש"ע א"ח וה"מ צערא דממילא אבל אבל דאיהו מצער נפשי' אבעי לי' ליתובי דעתי' (שם כ"ה ב') ע"ש ומכאן משמע דמצטער היינו שלא ע"י הסוכה וענינו הוא כעין קצת חולה מיהו רש"י כתב דמצטער היינו ע"י הסוכה וכן הובא בש"ע א"ח ואר"א בר זבדא א"ר חתן ושושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסיכה כל שבעה כו' (שם) ת"ר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום הולכי דרכים ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום בין בלילה (שם כ"ו א') ת"ר שומרי העיר ביום פטורין ביום כו' בלילה פטורין מן הסוכה בלילה כו' שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום בין בלילה וליעבדו סוכה התם וליתבו אביי אמר תשבו כעין תדורו פירש"י עם מטותיו כליו ומצעותיו רבא אמר פרצה קוראה לגנב פירש"י אף כאן כשהגנב רואה אותו יושב בסוכה יכנס לרוח אחרת ויגנוב (שם) מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מנטר כריא דפירי (שם) פירש"י דיכול לשומרו תמיד כשהוא בסוכ' אוכלין ושותין ארעי חוץ לסוכ' (שם כ"ה א') במשנה וכמה אכילת ארעי אמר רב יוסף תרתי אי תלת ביעי א"ל אביי והא זמנין סגיאין סגי לי' לאינש בהכי אלא אמר אביי כדטעים בב"ר ועייל לכלה (שם כ"ו א') מעשה והביאו לו לריב"ז לטעום את התבשיל ולר"ג שני כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסיכה וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסיכה ולא בירך אחריו (שם כ"ו ב') מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית בו משום יוהרא ומעשה נמי והביאו לו לריב"ז כו' אוכל פחות מכביצה כו' הא כביצה בעי סוכה לימא תהוי תיובתא דר' יוסף ואביי דלמא פחות מכביצה נטילה וברכה לא בעי הא כביצה בעי נטילה וברכה (שם כ"ז א') שתית יין כתבו הפוסקים דהוה ארעי והא דתנן אוכלין ושותין ארעי חוץ לסוכה י"ל דהיינו להתיר שתי' לאכילת ארעי יחד ועי' ט"ז ומ"א פירי בשר וגבינה ושארי דברים ותבשיל מחמשת

מיני דגן אי חייבין בסוכה בקבע עלייהו יתבאר להלן בענין כמה סעודות חייב לאכול בסוכה ת"ר אוכלין אכילת ארעי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת ארעי חוץ לסיכה מ"ט אר"א גזירה שמא ירדם כי' רבא אמר אין קבע לשינה (שם כ"ו א') כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו ארעי (שם כ"ח ב') במשנה כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה כו' ומשנן בסוכה (שם) איני והא אמר רבא מקרא ומתנא במטללתא ותנייא פירש"י ביאורי המשניות ושמעתתי' לבר ממטללתא ל"ק הא במגרס הא בעיוני כו' אמר רבא מאני משתיא במטללת' מאני מיכלי לבר ממטללתא חצבא ושחיל בר ממטללתא שרגא במטללת' ואמרי לה לבר ממטללת' ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה (שם כ"ח ב' כ"ט א') ופשיט הוא דכ"ז היינו רק משום חומרא בעלמא ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו (שם כ"ח ב') במשנה אבעי' להו מי שפך למי ת"ש דתניא שפך לו רבו קיתון על פניו וא"ל אי אפשי בשימושך (שם כ"ט א') משתסרח המקפה תנא משתסרח המקפה של גריסין אבייי הוה יתיב קמי' דרב יוסף נשיב זיקא וקא מייתי ציבותא פירש"י קיסמין של הסכך א"ל רב יוסף פנו לי מאני מהכא כו' כיון דאנינא דעתאי כמו שתסרח המקפה דמו לי (שם כ"ט א') ת"ר הי' אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד פי' שרגילין היו לעשות סוכתן על הגג שגגין שלהן לא היו משופעין אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו הי' ישן בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות כו' עד שיעור ויעלה עמה"ש פירש"י עד שיעור משינתו משעלה עמה"ש (שם) נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסיכה קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה מעשה וילדה כלתו של שמאי ופיחת את המעזיבה וסיכך ע"ג המטה בשביל קטן (שם כ"ח א') במשנה קטן שא"צ לאמו הייני הגיע לחינוך והיינו מדרבנן (שם ב') מעשה וילדה כלתו כו' מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ושמאי מחמיר ומעשה וילדה כו' ושמעתי דוודאי בקטן שאינו יודע כלום אין להחמיר כלל אלא דשמאי מחמיר בקטן שאפשר לחנכו אף בצריך לאמו והעובדא דשמאי הי' אצלה קטן אחר גדול קצת שהי' עדיין צריך לאמו והא דפרכינן מעשה לסתור היינו משום דכיון שאותו הקטן הי' ישן עם המו הי' צריך לאמו וע"ש בגמ' בשיעור ענין דצריך לאמו אמר ר' אליעזר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מליל יו"ט הראשון של חג בלבד (שם כ"ז א') מ"ט דר' אליעזר תשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלינה כי' ורבנן כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה כו' א"ה אפילו ליל יו"ט הראשון נמי אר"י כו'

נאמר כאן חמשה עשר ונאמר בחג המצות חמשה עשר מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן והתם מנ"ל א"ק בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה וכתבו הר"ן והרא"ש דכזית דלילה הראשין צריך לאכול בסוכה אף כשהגשמים יורדין וכן נראה במצטער ואת"ל דגם בזה פטור כשהגשמים יורדין צ"ע באכל כזית בסוכה בשעת ירידת גשמים אם יצא ידי חובתו שלא יהי' חייב לאכול אח"כ כשפסקו הגשמים ועי' ש"ע ועוד אר"א מי שלא אכל ליל יו"ט הראשון ישלים ליל יו"ט האחרון של חג וחכ"א אין לדבר תשלומין וע"ז נאמר מעוות לא יוכל לתקון (שם במשנה) והא אר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה כו' פי' ואיך מהני השלמה דליל שמיני הא לאו בסוכה אכיל לה אמר ביראה אמר ר' אמי חזר בו ר"א פי' ממה שאמר' בסוכה ונ"ל דלאו הייני חזרה גמורה אלא כעין חזרה דהא דאמר בסיכה היינו משום דכי אכיל להו בזמנן בסוכה אכיל להו משלים במאי אי לימא בריפתא סעודה דיומא קאכיל אלא מאי ישלים במיני תרגימא תנ"ה אם השלים במיני תרגימא יצא (שם כ"ז א') במס' (יומא ע"ט ב' מוכחינן מהכא דפירי לא בעי סוכה דאל"כ ישלים בפירי וצ"ל דאע"ג דהשלמה דמתניתין היינו שלא בסוכה כנ"ל מ"מ ברייתא בהשלמה דבתוך שבעה ג"כ מיירי ובתוך שבעה צריך להשלים ג"כ חיוב סוכה ועוד נ"ל דכיון דפירי לא בעי סוכה א"כ לא חשיב קבע ול"ה השלמה ודחינן באתרא דלא שכיחי פירי ואב"א מיני פירי נמי מיני תרגימא נינהי ולתי' קמא כתבו התוס' דמיני תרגימא היינו בשר ודגים ושארי דברים שמלפתין בהם את הפת ואולי היינו מיני תבשילין מחמשת מיני דגן תניא רא"א כשם שאין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו כו' כך אין אדם יוצא י"ח בסוכתו של חבירו דכתיב תעשה לך שבעת ימים משלך וחכ"א כו' אדם יוצא י"ח בסוכה של חבירו דכתיב כל האזרח גו' ורבנן האי לך מאי דרשי בי' מבעי' להו למעוטי גזילה כי' (שם כ"ז ב') והתוס' (שם ט' א') תמהו ע"ז תיפוק לי' דה"ל מצוה הבאה בעבירה כמו דפסלינן באתרוג הגזול ביו"ט שני דילפינן מקרבן דגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה ותירצו דטעמא דמצוה הבאה בעבירה היינו רק מדרבנן ולפי ענ"ד נ"ע דהיינו מה"ת ומקרבן לא הוה ילפינן מצוה גרידא ואי לא היה כתיב מעוטא בקרבן הוה דרשינן האי לך דסוכה לשם חיבך כסברת המקשה (סוכה ט' א'), ע"ש ורק משום דמצינו סברא דמצוה הבאה בעבירה בקרבן דרשינן נמי האי לך דסוכה לענין מצוה גרידא הבאה בעבירה ועוי"ל כמוש"ל בענין דלולב הגזול ועמ"ש בדיני שופר ת"ר סוכה גזולה והמסכך ברה"ר ר"א פוסל וחכמים מכשירין אר"נ מחלוקת בשתקף את חבירו והוציאו מסוכתו ור"א לטעמי' דאמר אין אדם יוצא ידי חובתי בסוכתו של חבירו ממ"נ אי קרקע נגזלת סיכה גזולה

היא ואי נמי קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא ורבנן לטעמייהו דאמרי אדם יוצא י"ח בסוכה של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא אבל גזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים בלבד ממאי מדקתני דומיא דרה"ר מה רה"ר קרקע לאו דידיה סוכה נמי קרקע לאו דידיה (שם ל"א א') אין לי אלא דמי עצים פירש"י דקנינהו בשינוי מעשה ושינוי השם ותקנת השבים ועי' (ב"ק ס"ו) והא דפסלינן לעיל בסוכה גזולה פירש"י בגוזל סוכה העשויה בראש העגלה ובראש הספינה דהיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע וצ"ל דעשה בה מעשה דמהני לענין קנין דבלא"ה ל"ה לי' גזלן עלה כדאית' בכ"ד ולפי ענ"ד א"י למה לא פירשו בפשיטו' דאיירי בסוכ' המטלטל' והתוס' פירשו דאיירי בראובן שבנה סוכה בחצירו של שמעין מדעת שמעון ובא שמעון והוציאו לראובן מסוכתו דבכה"ג ליכא למימר קרקע אינה נגזלת וצ"ע בבואיר ענין זה הא דסוכה במחובר אינה פסולה משום גזולה משום דקרקע אינה נגזלת צע"ג לפי ענ"ד דמ"מ ה"ל מצוה הבאה בעבירה גם צ"ע אם הדפנות והסכך ג"כ אין נגזלות או דהדפנות והסכך כיון דאפשר לסותרן ולהבריחם שפיר הן נגזלות אלא ד"ממ אין בזה דין גזל דהא לא קנינהו במשיכה ובהגבהה ובחזקה אינם נקנין כיון דהקרקע אינה נקנית בהחזקה בתורת גזל כיון דקרקע אינה נגזלת תניא רא"א אין יוצאין מסוכה לסוכה (שם כ"ז ב') היוצא מסוכה לסוכה בטל מצותה של ראשונה (שם כ"ז א') פירש רש"י אפילו מצות ראשונה ואין עושין סוכה בחוה"מ וחכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחול המועד ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה בחולו של מועד (שם כ"ז ב') א"ר ששת משום רבי עקיבא מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות ש"י לה' ותניא ריב"ב אומר כשם שחל ש"ש על החגיגה כך חל ש"ש על הסוכה שנאמר חג הסוכות גו' לה' מה חג לה' אף סוכה לה' (שם ט' א') ועי' רא"ש פלוגתא בין הפוסקים אי קאי גם אדפנות או רק אסכך והקשו התוס' דבמס' שבת מ"ה א' ובמס' ביצה ל"ב משמע להדיא דהאיסור אינו רק מדרבנן והכא משמע דהיינו מה"ת ותירצו דהא דאסורה מה"ת היינו בעודה קיימת וההיא דהתם היינו בנפלה ע"ש והוכיחו שם מהא דביצה שם דאי לא מהני תנאה בעודה קיימת אסורה ג"כ כשנפלה מדרבנן משום מוקצה וע"ש ור"ת מפרש דעצים של כדי הכשר סיכה אסירי מה"ת והיותר מזה לא מתסר רק מדרבנן וכתב בהג"א דהיינו רק בסוכה שישב בה עכ"פ פעם אחת אבל בלא"ה הזמנה לאו מלתא היא. נויי סוכה ג"כ אסורין כל שבעה (ביצה שם) והיינו מדרבנן משום מוקצה ודין עצי ונויי הסוכה בשמיני ותשיעי לדידן דלא בקיאינן בקביעא דירחא יתבאר במהדורא תנינא נשבע שלא לישב בסוכה עי' נדרים ט"ז ב' ר"ה כ"ח תוס' ד"ה המודר:

שם. כי בסוכות הושבתי גו' תניא ענני כבוד היו דברי ר"א רעק"א סוכות ממש עשו להם (סוכה י"א ב') ע"ש:

פרשה כד

(ב)
שמן זית זך כתית גו' שלשה שמנים הן מן הזיתים ראשון היוצא ע"י כתישה שני היוצא ע"י טעינה בקורות ואבנים שלישי היוצא ע"י טחינה וטעינה ושלשה מיני זיתים הן שמכל אחת מהן ג' מיני שמנים הנ"ל שמן הראשון של כל אחד מהם למנורה והשאר למנחות (מנחות פ"ו א') וע"ש כמה פלוגתי בענין זה:
שם גר תמיד. כתב הרמב"ם בהל' תמידין פ"ג שהדלקתן דוחה שבת וטומאה וכתב הכ"מ מוצא דין זה מהת"כ ועי' (מנחות נ' ב' נ"א א') גבי חביתי כהן גדול דילפינן מתמיד:

(ג)
יערוך אותו פלוגתא דתנאי (מנחות צ"ח ב') רבי אומר מזרח ומערב היו מונחים והיינו דכתיב אותו לפני ה' בנר מערבי דכולהו לאו לפני ה' איזה הוא נר מערבי פי' התוס' שם ולעיל (שם פ"ו ב') דנר שני משני המזרחיות קרוי נר מערבי וכ"כ רש"י (שבת כ"ב ב') ולפי"ז גרסינן במס' (תמיד פ"ג מ"ו) שתי נרות מזרחיות ורש"י פי' במנחות שם דנר מערבי היינו האחרון שבמערב ולפי"ז גרסינן שם שתי נרות מערביות ר"א בר"ש אומר צפון ודרום היו מונחים והא דכתיב אותו היינו האמצעי מקום המנורה בהבית מחצי ההיכל ולפנים דהיינו משליש הבית ולפנים עם הקדשי קדשים שבסה"כ היה המשכן שלשים ועשר אמות ממנו קודש קדשים זמן הדלקת הנרות בין הערבים כדכתיב שמות פ"ל פסוק ח' ועי' רמב"ם פ"ג מהל' תמידין וצ"ע הטבת הנרות בבוקר כדכתיב שמות ל' בבוקר גו' בהיטיבו גו' ומבואר במס' תמיד שלא היה מטיב כולן בבת אחת אלא מפסיק ביניהם וטעמא דמלתא רשב"ל ס"ל כדי להרגיש העזרה ורי"א בבוקר בבוקר חלקהו לשני בקרים ואין בהטבה אחת פחות משתי נרות דכתיב נרות הלכך מטיב ברישא חמש נרות בחד זמנא והדר שתי נרות בזמנא אחריתא (יומא ל"ג ב') ובמה מפסיק ביניהם פלוגתא דתנאי לאבא שאול שתי ההטבות קודמות לקטורת ומפסיק ביניהם בדם התמיד ולחכמים שתיהם לאחר דם התמיד ומפסיק ביניהם בקטורת (יומא י"ד ב' ל"ג ב') שתי הנרות האחרונות להטבה הן המזרחיות להמפרשים דנר מערבי היינו השני משתי המזרחיות והמערביות להמפרשים דנר מערבי היינו הוא האחרון שלצד מערב כן מוכח במס' תמיד שם בשעה שהי' מטיב ב' נרות האחרונות היה נותן שמן בנר מערבי ומדליקו ממזבח העולה כדי שידליק ממנו כל הנרות לערב בפרק בתרא דתמיד ולשון המשנה דשם צריך תיקון ועי' (שבת כ"ב ב') רש"י ותוס' שם ועי' תוס' (מנחות פ"ו ב')

ד"ה ממנה כל ארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק הי' נר מערבי דולק עד לערב בלי שום תיקון (יומא ל"ט) וכן הי' כ"ז שהיו ישראל עושין רצונו של מקום היתה השכינה שורה ביניהם וזה היה להם לעדות (מנחות פ"ו ב') ואז נ"ל שהיה מטיב בפעם שני נר אחד הטבה גמורה ואת הדולק היה מתקנו ומנקהו אם ב' האחרונות כבו מקודם שכבו החמש נרות הראשונות מדשנן ומדליקן מן הדולקין ואח"כ מדשן את השאר (תמיד ספ"ג) ונ"ל שמניח את הדולקין להיטיבן בפעם שני ואף שהן מהחמשה שהיו ראויים להטבה הראשונה מבואר מכל הנ"ל שהטבת הנרות היינו דישון וניקוי הנרות וצ"ע רמב"ם בפ"ג מהל' תמידין ומוספין כיצד מדשן נכנס להיכל וכלי של זהב בידו וכוז שמו מדשן בו את הפתילות והשמן מהחמש נרות הנ"ל ומניח הכוז לפני המנורה על מעלה שניה מהשלשה שהיה באבן שהיה לפניו ואח"כ נכנס ומטיב שתי הנרות האחרונות ונוטל הכוז ומשתחוה ויוצא תמיד ספ"ג ובפרק בתרא:

שם

מערב עד בוקר גו' תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר ושיערו חכמים חצי לוג לכ"א (מנחות פ"ט א'):

(ה)

ולקחת סולת גו' שתים עשרה חלות גו' לחה"פ כ"ד עשרונים כמפורש בזה באין מכ"ד סאין מנופות בי"א נפות (מנחות ע"ו ב') איסור חמץ נוהג בלחה"פ (שם נ"ז א') נלושות אחת אחת ונאפות שתים שתים ושלשה דפוסים היו שם נותן לדפוס ראשין כשעדיין היא בצק וכמין דפוס היה לה בתנור וכשהוא רודה נותנה לדפוס כדי שלא תתקלקל (שם צ"ד א') ולדפוס קמא לא מצי לאהדורה דכיון דאפאה נפחה לה ונראה דאינה מונחת בדפוס רק כ"ז שהיא חמה קודם סידור דין לישתן עריכתן ואפייתן אי בחוץ או בפנים ואי תנור מקדש ואי אפייתן דוחה את השבת ויהיו נאפות בשבת עמ"ש בדיני שתי הלחם שדינם שוה (מנחות צ"ה ב') וע"ש ולמ"ד אין דוחות את השבת פלוגתא דרשב"ג ות"ק ביו"ט דת"ק ס"ל דאין דוחין יו"ט ורשב"ג ס"ל דוחין יו"ט ואין דוחין שבת ויוה"כ (שם צ"ז א' ק' ב') לת"ק דרשב"ג לחם הפנים נאכל לתשעה לעשרה ולאחד עשר לא פחות ולא יותר כיצד כדרכו לתשעה נאפה מע"ש ונאכל בשבת לתבעה חל יו"ט להיות בע"ש נאכל בשבת לעשרה שני יו"ט של ר"ה נאכל לשבת לי"א (מנחות ק"ב ערכין ח' ב') למ"ד תנור מקדש משקרמו פניהם בתנור הוכשרו לפסול בט"י ומחו"כ ובלינה פי' שפסולין לסדרם על השולחן כשלנו קודם סידור (מנחות צ"ה ב' מעילה ט' א') כיצד עושין אותה רי"א כמין ספינה רוקדת רח"א כמין תיבה פרוצה (מנחות צ"ד ב') ע"ש ביאור ספינה

רוקדת ע"ש רש"י ותוס' ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה ועי' גמ' שם ולא הספיקה לי השעה לברר בזה פי' תיבה פרוצה היינו שולי התיבה ושתי דפנות שם החלות היו רחבין חמשה טפחים וארוכין עשרה טפחים מניח ארכן לרוחב השולחן והשולחן ארכו עשרה ורחבו חמשה לר"י פש להו מארכן חמשה טפחים קופל מהן בעודן בצק וערוכין לחלה טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן ולרבי מאיר השולחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה פש להו מארכן ארבעה קופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן ולדברי שניהם הן היו השתי דפנות הנ"ל לכל חלה ד' קרנות הקרן שבע אצבעות (שם צ"ז א') ונראה דהיינו שבע על שבע ועמש"ש בספרי עוד"ד הרלב"ג תמה בשיעור שטח החלות הנ"ל ע"פ הא דאמרינן (פסחים ל"ו א') דלחה"פ עביו טפח תוכן דבריו הוא כך שידוע בחוש שמדת הבצק במצה לכל היותר אינה מרובה ממדת הקמח וכן משמע (שם נ"ב ב') וכיון דשני עשרונים החלה ועשרון היינו עשירית האיפה (שם ע"ו ב') א"כ החלה היא 1/5 איפה היינו 3/5 סאה = 3/200 40 סאה וכיון אשר 40 סאה הוא אמה על אמה ברום שלש תהיה החלה שוה 9/200 ל מן אמה מעוקב ובהיות האמה כ"ד אצבעות תהיה החלה 24.9/200 מעובי אצבע = 3.9/25 מעובי אצבע בשטח אמה על אמה ובהיות האמה המרובע =36 חתיכות מטע"ט תהיה החלה 3.9/25 מרצועה שהיא 36 טפחים אורך ברוחב טפח בעובי אצבע ובהיות החלה לפי משפטה הנ"ל שטחה רצועה 50 טפחים ברוחב טפח א"כ יתהוה מזה ערך הנדסי כזה 36:

:א=50

3.9/25 מעובי אצבע ויורה א עובי דופן הנעלם ויהי' לפ"ז במשפטו הערכים 9.3.36/25

:א=50

9.3.19/2325 =א=486/625 מעובי אצבע בשטח עשרה טפחים על חמשה ועוד היו יותר דקים מזה אחרי שנוציא מכלל הבצק שיעור שהיה צריך לעשות ממנו הקרנות ואף דנפחה לה לאחר אפיה כנ"ל מ"מ אין זה רק דבר מועט ואם נבוא לעמוד על שיעור שטחה בעובי טפח שהיא ד' אצבעות נעשה ערך הנדסי כזה 27/23:

:א =4

36 ויהי' עפי"ז 27/25 36 4 =א = 27/25 9=א= 9.27 /25 =א= 213/25 = א= 18/25 + 9 היינו שיהיה שטח החלה עפ"י כל הנ"ל 18/25 + 9 טפחים אורך ברוחב טפח בעובי טפח והנ"ל לפי ענ"ד בזה דבאמת היתה החלה דקה כנ"ל אלא שכ"ז הי' רק להידור ולתפארת ולא לעיכובא ואם עשאה עובי טפח בשטח הנ"ל ה"ל פנים וכשרה מן הדין לחה"פ מועלין בו משהוקדש קרם בתנור הוכשר לפסול בט"י ומחו"כ ולהסדר על

השולחן קרבו הבזיכין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא ואין בו מעילה במס' (מעילה ט' א') ע"ש:

(ו)
על השולחן גו' השלחן ארכו לארכו של בית היינו ממזרח למערב כמו כל הכלים (מנחות צ"ו א') חוץ מארון (שם צ"ח א') שני סניפין היו שם לאורך השולחן לצפון ושנים לדרום מפוצלין בראשיהם להניח ראשי הקנים באותן הפיצולים (שם צ"ז א') הסניפין היו עומדין על הארץ למ"ד דהחלות היו כתיבה פרוצה ועל השולחן למ"ד כספינה רוקדת (שם צ"ד ב') וע"ש בביאור הענין הסניפין הן הקשות (שם צ"ח א') שמונה ועשרים קנים היו שם כל אחת כחצי קנה חלול והם נקראים מנקיות (שם) ארבעה עשר מהם לכ"א מהשתי המערכות כיצד התחתונה היתה מונחת על טהרו של שולחן ד' חלות לכ"א שלשה ולהעליונה שני קנים (שם צ"ז א') סידור הקנים ונטילתן אינו דוחה את השבת אלא שומטן לקנים מע"ש ומניחן לארכו של שולחן (שם צ"ו א') פי' לארכו של שולחן על הרצפה תוס' (שם צ"ז א'):

(ז)
ונתת על המערכת לבונה זכה גו' לכל מערכה בזך של לבונה (מנחות צ"ז ב') בכל בזך קומץ לבונה שאין לבונה פחות מקומץ כמו בכל המנחות כן נראה פשוט ושוליים היו לבזיכין (פסחים פ"ד ב') היכן היו מונחים למ"ד ארכו של שולחן י"ב טפחים פלוגתא דתנאי (שם צ"ו) אם היו מונחים בין שתי המערכות או על כל אחת מהמערכות בזך אחד ולמ"ד שולחן עשרה טפחים ארכו ע"כ על המערכות היו מונחים שני סדרים מעכבין זא"ז שני בזיכין מעכבין זא"ז הסדרים והבזיכין מעכבין זא"ז (מנחות כ"ז א') במשנה:

(ח)
ביום השבת גו' יערכנו גו' כיצד עורכין אותן ארבעה כהנים נכנסין שנים בידיהם שני הסדרים ושנים בידיהם שני בזיכין וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני הסדרים הישנים ושנים ליטול שני הבזיכין הישנים (מנחות צ"ט א') המכניסים עומדים בצפון בין השולחן לכותל ההיכל לפי שהשולחן משוך מהכותל שתי אמות ומחצה יומא ל"ג) ועי' תוס' (מנחות צ"ט א') ד"ה כמה משוך ופניהם לדרום (שם צ"ט ב') והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון אלו מושכין ואלו מניחין שנאמר לפני ה' תמיד ריי"א אף אלו נוטלין ואלו מניחין היותה תמיד שם תניא ר' יוסי אומר אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים לפני ה' תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם (שם) וע"ש נידון מצות לא ימוש וגו' ולא היו עורכין הקנים שאין ההערכה דוחה שבת כנ"ל יצאו ונתנום על שולחנות הזהב שהיו באולם הקטירו הבזיכין

והחלות מתחלקות לכהנים (שם צ"ט) ודינן ככל המנחות כדכתיב להלן קודש קדשים גו' ומוצאי שבת נכנס ומגביה ראשה של חלה ומניח קנה תחתו' וחוזר ומגביה כו' (שם צ"ז א') זמן אכילתם כל יום השבת וכל הלילה ולמחר הוה נותר מוכח מנחות י"ג ב') עד שלא פרקן נפרס הלחם הלחם פסול ואין מקטיר עליו את הבזיכין משפרקן נפרס לחמה הלחם פסול ומקטיר עליו את הבזיכין אר"א כיון שהגיע זמנה לפרוק אעפ"י שלא פירק (מנחות ח' א') ומסקינן שם שהדין בזה כמו בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה וכמ"ד מקטירין קומץ עליהן עמש"ל בעניני המנחות ועי' גמ' (שם ט' ב') נשרף אחד מהסדרים קודם הקטרת הבזיכין מוכח שם י"ב ב' דשניה פסולה ודין הבזיכין בזה כנ"ל בנפרס נטמא אחד מהם השני כשר דהציץ מרצה על האכילות כמוש"ל בדיני שתי הלחם ועמש"ל פ"ז בדיני תודה ולעיל פרשה ה' בדיני מעילה ובספר שמות בדיני ריצוי ציץ דפלוגתא דר"א ור' יוסי היא אי הציץ מרצה על האכילות או לא יצא אחד מהם לר"א דאמר אין זריקה מועלת ליוצא כמוש"ל פרשה ו' פסוק י"ט השאר ג"כ פסולות ולרע"ק דאמר זריקה מועלת ליוצא אע"ג דאותו הסדר או החלה פסולה מ"מ מהניא לחשבון י"ב חלות והשאר כשרות (שם) יצאה היינו חוץ לעזרה עי' (זבחים כ"ו א') נפרס אחד מן הסדרים או אחת מן החלות לרב הונא ורבא לבתר חזרה דאפי' לרע"ק דזריקה מועלת ליוצא אינה מועלת לחסרון כמוש"ל פ"ז ה"נ כולן פסולות ולאביי לרע"ק השאר כשרות (שם י"ב א' ב') ועמש"ל פ"ב פסוק ב' וכ"ז היינו לחכמים אבל ריי"א נטמא אחד מהן כולן ישרפו ומסקינן דטעמיה משום דאין קרבן ציבור חלוק (שם י"ד ב') הבאתי לעיל בדיני שתי הלחם וא"כ בכ"ע שנפסל מקצת בין בטומאה בין ביוצא בין בפריסה כולן פסולות ונראה דאין חילוק בין סדר לחלה אחת והא דקתני שם סדר לרבותא דחכמים:

(יא)

ויקב גו'. לשנא דברוכי היא כדכתיב במדבר כ"ג מה אקוב גו' ואזהרתו מהכא (שמות כ"ב א') אלהים לא תקלל (סנהדרין נ"ו א') תניא כו' יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות כל הכינויין ת"ל איש איש כי יקלל אלהיו מ"מ דר"מ וחכ"א על שם המיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה (שם) א"ר אחא בר יעקב אינו חייב עד שיברך שם בן ארבע אותיות (שם ס' א') השומע הזכרת השם פי' לגידוף חייב לקרוע הקרע אינו מתאחה (שם) אר"י א"ש השומע הזכרה מעובד כוכבים א"צ לקרוע כו' ואר"י א"ש אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד לאפוקי כינוי דלא ור"ח פליג בתרווייהו שם ובזמה"ז השומע מפי עובד כוכבים אינו חייב לקרוע (שם) המגדף אינו חייב עד שיפרש

את השם (שם נ"ה ב' במשנה) פירש"י אבל שמע שם מפי אחר וברכו פטור תנא עד שיברך שם בשם (שם נ"ו א') וע"ש איך נוהגין בזה בקבלת העדים:

(יז)
ואיש כי יכה כל נפש אדם גו' נתבאר בספר שמות בסדר משפטים:

(יח)
ומכה נפש בהמה גו' נתבאר בספר שמות:

(יט)
ואיש בי יתן מום גו' נתבאר בספר שמות:

סדר בהר

פרשה כה

(ב)
כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה גו' באחד בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות (ר"ה ב' א') התחלת מנין השמיטין היתה שנה שאחרי ארבע עשרה שנים שכבשו וחלקי (ערכין י"א ב') ע"ש והנני להביא בזה ביאור המנינים מהענינים שאנו מינין להם והעיקר הוא המנין לב"ע עפ"י הסוגיא דעבודת כוכבים ט' א' ויש להקדים בזה א) המנין שאנו מונין לב"ע היינו למולד בהר"ד שקודם אדה"ר שנקרא מולד תוהו וביאור המנין לב"ע אשר יתבאר בדברינו לפי סדר הדורות היינו למולד ר"ה של אדה"ר שהוא מולד וי"ד והיינו שנה אחת אחר מולד בהר"ד כמו"ש בספרי עוד"ד במס' ר"ה וכמו שנתבאר בספרי זה בספר שמות ד"מ שנה זו היא שנת תרכ"ה לפי מנינו והיא שנת תרכ"ד לאדה"ר ב) כל הכתוב בספר בראשית ויהי פ' או ויחי פ' וכה"ג ויולד את פ' הייני שחי כך וכך קודם השנה שהוליד אותו פ' ולכך א"ש דלא אמרינן שכל שנה שבין הפרקים תעלה לכאן ולכאן:
מנין השטרות הוא משפשטה מלכות יון ומתבאר עפ"י כל הנ"ל א) חורבן בית שני הי' בשנת 380 לשטרות והלכך הבא למנות לחורבן ואינו יודע רק מנין השטרות יפחות 380 ממנין השטרות ויתחיל מנינו או יוסיף עליו 20 ויחסר 400 והבא למנות לשטרות ואינו יודע רק מנין של חורבן מוסיף עליו 380 או פוחת 20 ומוסיף 400 ועי' עבודת כוכבים שם בשינוי קצת ב) משכבשו וחלקו עד חורבן בית ראשון 836 ג) שנת 4000 ליצירה דהיינו שנת4001 למנין שאנו מונין היתה 172 לחורבן בית השני ושנת 552 לשטרות ולקמן בדיני היובלות יתבאר שהשנים 410 של בית הראשון היו עם השנה שחרב בו והשנים 420 של בית השני היו בזולת השנה שחרב בו כמו"ש התוס' (ערכין י"ב ב') ד"ה ה"ל בשיתא ומעתה אשובה לדרכי בביאורי הדינים והסוגיות שלש ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מא"י ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב

ועד הנהר ועד אמנה נאכל ולא נעבד מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד (שביעית פ"ו מ"א) ומשמע להדיא דאף בזמן הזה דינא הכי וידובר בסמוך הא דמקילינן בארץ שלא כבשו אותה עולי בבל רק עולי מצרים יותר מבארץ שכבשוה עולי מצרים ועולי בבל אף בזמהנ"ז היינו אי משום דהיינו כר' יוסי (יבמות פ"ב ב' נדה מ"ו ב') דירושה ראשונה ושני' יש להן שלישית אין להן דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא ושני' קדשה לעתיד לבוא או דשביעית בזמה"ז דרבנן כדבעינן למימר והחמירו יותר בהארץ שהיו ב"י בבית שני בדין השביעית בזמה"ז מצינו במס' (מ"ק ג' א') דרבי ס"ל דשביעית בזמה"ז דרבנן וידובר להלן בדיני יובלות ושם יתבאר דהיינו אף למ"ד קדושה ראשונה קדשה לע"ל או דקדושה שני' קדשה לעתיד לבוא משום דאין יובל נוהג רק בזמן שכל יושבי' עלי' וכשאין היובל נוהג גם השביעית אינה נוהגת מה"ת בביאור לא נאכל ונאכל פי' א) דהיינו אי נאכלין הפירות שגדלו בעבר ועבד פי' ב) דהיינו אי נוהג ביעור או לא פי' ג) דהיינו לענין איסור ספיחין לרע"ק יובא להלן בחריש ובקציר תשבות רעק"א א"צ לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר שדך גו' אלא חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית פי' שיועילו לגידולי שביעית וקציר של שביעית שיוצא למוצאי שביעית ומוקי לקרא בשביעית משום אינו ענין לשבת ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה פי' שדוחה את השבת דר"י מוקי לי' לקרא בשבת כפשוטו (שביעית פ"ד מ"ד) איסור חרישה דערב שביעית היינו משום תוספת על קדושת שביעית (מ"ק ג' ב' ד' א') ומסקינן שם דלר' ישמעאל תוספת שביעית הללממ"ס הוא דיני התוספת אינם שוים בכל הענינים ודיניו מפורשים במס' (שביעית פ"א ופ"ב) ויובא במהדורא תנינא ולקמן ידובר עוד מדין התוספת אי לקי עליה לרע"ק:

(ד)

ובשנה השביעית גו' משונה שנה השביעית מיום השביעי דשנה השביעית היינו לאחר כיבוש וחילוק כנ"ל משא"כ יום השביעי שהוא שביעי למעשה בראשית והשם גילה לנו אותו ובירר אמתותו ע"י ירידת המן ולפיכך כתוב לשון נתינה בשבת:

שם שדך לא תזרע גו' ארבע מלאכות מפורשות בזה שתים מהן אבות והן הזורע והקוצר ושתים מהן תולדות זמורה תולדה דזורע בצירה תולדה דקצירה (מ"ק ג' א') בשינוי לשין ופירש"י דזריעה וקצירה הן אבות מפני שהיו במשכן כאבות דמלאכות שבת על אלו הארבע מלאכות פשוט דלוקה ועובר ג"כ בעשה דשבת שבתון גו' כדלהלן ודיני שארי מלאכות יתבארו בדברינו אתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור"א חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה לימא בדרבי אבין אר"א קמיפלגי דאר"א כו' כל מקום שנאמר כלל בעשה

ופרט בל"ת אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל מאן דאמר לוקה לית ליה דר"א ודרשינן כעין הפרט ומאן דאמר אינו לוקה איית ליה דר"א דה"נ כלל דבתחילה בעשה וכלל דבסוף בל"ת לא דכולי עלמא לית להו דר"א מ"ד לוקה שפיר ומ"ד אינו לוקה אמר לך מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר לך דאהני תולדות הוא דמחייב אתולדה אחרינא לא מחייב (מ"ק שם) מאן דאמר לוקה לית לי' דר"א כו' גירסת התוס' בזה היא להיפך דס"ל דכללא בתרא אינו שייך להפרט מכיון שהוא בפסוק אחר והביאו כן מהירושלמי ע"ש אתולדה אחרינא לא מחייב לפירש"י הנ"ל דאב דבזה הוא כמו בשבת דהוה במשכן תימא מה ענין חורש לתולדה ומפירש"י נראה קצת שהוא גורס אהני הוא דמחייב אמידי אחרינא לא מחייב ובאה הגי' שלפנינו עפ"י לשון הש"ס בענין שלפני זה בגמ' כמו שיתבאר בדברינו להלן ולפי הגי' שלפנינו בזה נ"ל דכל מה שאינו מפורש בתורה בענין זה ה"ל תולדה ומהמפורשים בזה איכא אבות ואיכא תולדות והנה לפו"ר נראה לוודאי דע"כ ל"פ רק למלקות אבל בעשה לכו"ע עובר אחרישה ולפי"ז הוה א"ש הא דרע"ק אוסר חרישה בתוספת שביעית מה"ת כנ"ל אף למ"ד בזה דפטור על החרישה וידובר להלן הנוטע המבריך והמרכיב נ"ל פשוט דהיינו בכלל זורע וחייב ע"ז ועי' ר"ש פ"א דשביעית שהביא בשם ר"ח לפטור למאן דפוטר בחורש ודחה דבריו אתמר המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום חורש רב יוסף אמר משום זורע א"ל אביי לרבה לדידך קשיא לרב יוסף קשיא לדידך קשיא משום חורש אין משום זורע לא לרב יוסף קשיא משום זורע אין משום חורש לא וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי לא מחייב אלא חדא והאמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום נוטע ואחת משום קוצר קשיא (שם ב' ב') ונראה מהתוס' דרבה ור"י פליגי אדרב כהנא תנן משקין בית השלחין במועד ובשביעית בשלמא מועד משום טרחא הוא ובמקום פסידא שרו רבנן אלא שביעית בין למ"ד משום זורע בין למ"ד משום חורש זריעה וחרישה בשביעית מי שרי אמר אביי בשביעית בזמה"ז ורבי היא כו' רבא אמר אפילו תימא רבנן אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא דכתיב ובשנה השביעית גו' מכדי זמורה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר לך אהני תולדות הוא דמחייב אתולדה אחרינא לא מחייב (מ"ק שם) אתולדה אחרינא לא מחייב ופי' ומשקה מים לזרעים תולדה היא ומוכח מזה דבתולדה אפילו איסור עשה ליכא ומשמעות הש"ס שם שדין החרישה למאן דפוטר עלה כדין כל התולדות ונידון מאי דקשיא לפי"ז מדרע"ק דאוסר בחרישה בתוספת שביעית כנ"ל ידובר עוד בסמוך ופרכינן שם אדרבא ואמאן דפוטר בחרישה

מהא דתניא שדך לא תזרע אין לי אלא זריעה וזימור מנין לניכוש עידור כיסוח ת"ל כו' מנין שאין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן ת"ל כו' מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מאבקין ואין מעשנין באילן ת"ל כי' יכול לא יקשקש תחת הזיתים פירש"י היינו עידור דבזיתים מקרי קשקוש ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא נקעים מים ולא יעשה אוגיות לגפנים ת"ל כו' ומתרצינן מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא וקשקוש בשביעית מי שרי והכתיב והשביעית תשמטנה גו' תשמטנה מלקשקש ונטשתה מלסקל א"ר עוקבא ב"א תרי קשקושי הוו כו' אברויי אילן אסור סתומי פילי שרי (שם ג' א') ופירש"י דעידור אעידור לא קשיא דיש חילוק בין חדתי לעתיקי כמו דמחלקינן להלן ד' ב' באוגיות וצ"ע כי אתא ר"ד אמר יכול ילקה על התוספת ונסיב לי' הש"ס לפטורא ולא ידענא מאי תלמודא ומאי תוספת רא"א חרישה וה"ק יכול ילקה על החרישה דאתיא מכלל ופרט וכלל פי' בשביעית עצמה ונסיב ליה הש"ס לפטורא דא"כ כל הני פרטי למה לי ור"י אמר ימים שהוסיפו חכמים לפני ר"ה ונסיב ליה הש"ס לפטורא כדבעינן למימר קמן ונ"ל לברור דמהכא תסתיים דר"א ס"נ דאינו לוקה על החרישה ור"י ס"ל לוקה על החרישה דבשביעית עצמה ועי' תוס' שם ולר"א דס"ל אינו לוקה צ"ל דפלוגתא דר"א ורע"ק בקרא דבחריש ובקציר בתוספת זמן שביעית היינו באסמכתא דעלמא והא דאמרינן כמוש"ל דתוספת שביעית הוה מה"ת מקרא דבחריש ובקציר צ"ל דהיינו לר' יוחנן ועי' תוס' שם האורז והדוחן הפרגים והשומשמין שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ופשוט הוא שאף שכל גידולין בשביעית אין בהם משום קדושת שביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה שביעית פ"ב מ"ז) רשש"ז אומר פול המצרי שזרעו לזרע בתחילה כיוצא בהן רש"א אפונין הגמלונין כיוצא בהן רא"א אפונין הגמלונין משתרמלו כיוצא בהן (שם מ"ח) משתרמלו פי' שנתקשו ונעשו כעין כיס ובמס' ר"ה י"ג ב' איתא אהא דאורז ודוחן כו' דשמואל ס"ל הכל הולך אחר גמר פירי וצ"ל דתני הכי בברייתא הבצלים הסריסים ופול המצרי שמנע מהם מים שלשים יום לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה ושלי בעל שמנע מהם מים שתי עונות דברי ר"מ וחכ"א שלש (שם מ"ט) הדלועין שקיימן לזרע אם הוקשו לפני ר"ה ונפסלו מאוכל אדם מותר לקיימן בשביעית ואם לאו אסור לקיימן בשביעית התמרות שלהן פי' שהוציאו בשביעית לאחר שנתקשו אסורות בשביעית (שם מ"י) אמר רבא אילן בתר חנטה ירק בתר לקיטה תבואה וזיתים בתר שליש (ר"ה י"ג ב') והיינו לענין זה שאין מתעשרין משנה זו לשנה אחרת ובאילן לענין ערלה ורבעי ובכולן לענין שביעית ועי' תוס' שם ועי' ר"ש) שביעית פ"ב מ"ז)

שיעורים אלו מוכח (ר"ה שם) דהיינו בין להקל בנכנס משׁשׁית לשׁביעית ואף שׁהיה רוב גידולן בשׁביעית הכל מותר כמו בהשׁרשׁה הנ"ל בין להחמיר בנכנס משׁביעית לשׁמינית ומשׁמע דחשׁיב הכל כגופו של איסור ולא כתערובות ועי' רמב"ם ועמש"ל בדיני הספיחין אתרוג שׁוה לאינן בשׁלשׁה דרכים ולירק בדרך אחד כו' שׁוה לאילן בערלה ורבעי ושׁביעית ולירק בדרך אחד שׁבשׁעת לקיטתו עישׁורו דברי ר"ג ר"א אומר שׁוה לאילן בכ"ד (בכורים פ"ב מ"ו) אר"י בן אבטולמוס העיד משׁום חמשׁה זקנים כו' אתרוג אחר לקיטתו למעשׂר ואחר חנטה לשׁביעית ורבותינו נמנו באושׁא אחר לקיטתו בין למעשׂר בין לשׁביעית (ר"ה ט"ו א' ב') בנות שׁוח שׁביעית שׁלהן שׁני' מפני שׁעושׁות לשׁלשׁ שׁנים ר' יהודה אומר הפרסאות שׁביעית שׁלהן מוצאי שׁביעית שׁהן עושׁות לשׁתי שׁנים אמרו לו לא אמרו אלא בנות שׁוח (שׁביעית פ"ה א') ועי' ברכות מ"ב ב') דבנות שׁוח היינו תאני חיוורתי ועי' רש"י ותוס' (ר"ה ט"ו א') ושׁם הובאה ברייתא דר' נחמיה ס"ל דאילן שׁעושׁה בריכה אחת לשׁנה פי' שׁהפירות שׁלו נגמרין כאחת כגון דקלים זיתים חרובין לא אזלינן בהו בתר חנטה ופירש"י דאזלינן בהו בתר לקיטה מכיון שׁנלקטין כאחת שׁביעית נתנה לאכילה ולשׁתיה ולסיכה לאכול דבר שׁדרכו לאכול ולסוך דבר שׁדרכו לסוך וכן בתרומה ומעשׂר שׁני כו' קלה מהן שׁביעית שׁנתנה להדלקת הנר (שׁביעית פ"ח מ"ב) והא דכתיב לא תקצור לא תבצור היינו בתורת שׁלך בלי הפקר ועמש"ל בענין הספיחין ונ"ל דהדלקה מותרת אף בראויה לאכילה דבאינה ראויה לאכילה וודאי דאף בתרומה מותר כלה לחי' מן השׁדה כלה לבהמה מן הבית (פסחים נ"ב) וזהו עיקר דין ביעור המוזכר בכ"ד ויתבאר להלן והרמב"ן הובא בתויו"ט פ"ט מ"ב נסתפק בזה אי הוה מה"ת אחרון אחרון נתפס בשׁביעית ופירי עצמו אסור (שׁם פ"ח מ"ז) יובל היא קודשׁ תהיה לכם מה קודשׁ תופס דמיו אף שׁביעית תופסת דמיה אי מה קידשׁ תופס דמיו ויוצא לחולין אף שׁביעית תופסת דמיה ויוצאת לחולין ת"ל תהיה בהווייתה תהא הא כיצד לקח בפירות שׁביעית בשׂר אלו ואלו מתבערין בשׁביעית לקח בבשׂר דגים יצא בשׂר נכנסו דגים בדגים יין יצאו דגים נכנס יין ביין שׁמן יצא יין ונכנס שׁמן הא כיצד אחרון אחרון נתפס בקדושׁת שׁביעית ופירי עצמו אסור (עבודת כוכבים נ"ד ב'). א"ר אלעזר אין שׁביעית מתחללת אלא דרך מקח וממכר ור' יוחנן אמר בין דרך מקח וממכר ובין דרך חילול כו' ת"כ דר"א ות"כ דר"י כו' (סוכה ט' ב') א"ר אשׁי מחלוקת בפרי ראשׁון אבל בפרי שׁני ד"ה בין דרך מקח וממכר בין דרך חילול (שׁם מ"א א') ומקשׁינן שׁם עליה מברייתא ומסקינן אלא אמר רב אשׁי מחלוקת בפרי שׁני אבל בפרי ראשׁון ד"ה דרך מקח וממכר אין דרך חילול לא (שׁם) ומבואר שׁם דמעות שׁביעית כפרי שׁני תאנים של שׁביעית אין קוצין אותן

במוקצה אבל קוצה אותן בחורבה אין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה אין עושין זיתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא ומכניס לבודידה רש"א אף טוחן הוא בבית הבד ומכניס לבודידה (שביעית פ"ח מ"ו) וכתבו המפרשים דהיינו הכל משום שינוי שלא יתנהג במנהג דכל השנים ולפי ענ"ד נ"ל דהיינו שלא יעשה רק מעט מעט ונ"ל דכ"ז היינו רק מדרבנן אבל הרמב"ם כתב דלוקה ע"ז אין מבשלין ירק שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול ר"ש מתיר (שם פ"ח מ"ז) דבר שדרכו לאכול חי לא יאכלנו מבושל מבושל לא יאכלנו חי והיינו משום הפסד דלאכילה ולא להפסד כדאיתא (פסחים נ"ב ב') ומ"מ אינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד ופת שעפשה אין שולקין אוכלי בהמה רמב"ם פ"ה מהלכות שביעית מהירושלמי כלל גדול אמרו בשביעית כל המיוחד למאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא לאדם ואצ"ל לבהמה ושאינו מיוחד למאכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם ולא לבהמה וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה חישב עליו למאכל אדם ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה חישב עליו לעצים ה"ה כעצים כגון הסיאה והאזוב והקורנית (שם פ"ח מ"א) תניא אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה פי' שריית פשתן ולא לכבוסה ור"י אומר נותנין כו' כמאן אזלא הא דתניא לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטוזין כמאן כר"י דאי כרבנן הא איכא משרה וכבוסה (ב"ק ק"ב ב') מ"ט דר' יוסי אמר קרא לכם לכל צרכיכם ורבנן נמי הא כתיב לכם לכם דומיא דלאכלה במה שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן ור"י נמי הא כתיב לאכלה א"ל ההיא מבעיא ליה לכדתניא לאכלה ולא למלוגמא (שם) אין מוכרין אוכלי בהמה ליקח בהם אוכלי בהמה אחרת ואצ"ל שאין מוכרין אוכלי אדם ליקח בהם אוכלי בהמה ואם לקח אוכלי בהמה באוכלי אדם ה"ה כאוכלי אדם ואין עושין מהם מלוגמא לאדם רמב"ם מהתוספתא וירושלמי אין מוציאין כו' ופירות שביעית מארץ לחו"ל אר"ש שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא כו' (שביעית פ"ו מ"ה) אין מאכילין אותן לא לעובד כוכבים ולא לשכיר ואם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה או שקצץ מזונותיו עליו ה"ה כאנשי ביתו ומאכילין את האכסניא פירות שביעית רמב"ם מהתוספתא מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגים משיזריחו אוכל מהם פתו בשדה ביחלו כונס לתוך ביתו כיוצא בו בשארי שני שבוע חייבין במעשרות (שביעית פ"ד מ"ח) זיתים משיכניסו רביעית לסאה פוצע ואוכל בשדה הכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה הכניסו שליש כותש בשדה וכונס לתוך ביתו כו' ושאר שני שבוע חייבין במעשרות ושאר כל פירות האילן כעונתן למעשרות כך עונתן לשביעית (שם מ"ט) מאימתי אין קוצצין את

האילן בשביעית בש"א כל אילן משיוציא בה"א החרובין משישלשלו הגפנים משיגריעו הזיתים משינצו ושאר כל אילן משיוציא וכל האילן כיון שבא לעונת המעשר מותר לקוצצו (שם מ"י) א"ר אסי הוא בוסר הוא גרוע כו' שיעורו כפול הלבן (ברכות ל"ו ב') מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן הבאתי לעיל בדיני ערלה בסדר קדושים וקתני שאר האילנות משיוציאו דהיינו סמדר (שם) ועמש"ל בדיני ערלה שם פירות שביעית אסורין בסחורה (שביעית פ"ז מ"ג) והא דתנן (שם פ"ט מ"א) בכ"ד דנלקחין מכל אדם ולא חיישינן למשומר דמוכח עכ"פ דמאינו משומר מותר לקנות היינו מעט מעט ומוקמינן לה (סוכה ל"ט א') בכדי מן שנו פי' בכדי מזונותיו ואיתא שם דהיינו מזון ג' סעודות ועונ"ל דאיסור סחורה היינו ללקוט לכתחלה ע"מ למכור להרויח ובכה"ג אף מעט מעט אסור כדמוכח (שביעית פ"ז מ"ג) פירות שביעית אין נותנין אותן לא לבייר פי' חופר בורות מים ולא לבלן ולא לספר ולא לספן אבל נותן הוא לבייר לשתות פי' כשחופר לשם מים לשתיה ורישא בחופר לכביסה ורחיצה ולכולן הוא ניתן מתנת חנם (שם פ"ח מ"ב) אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדן אין מביאין קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות מדמי שביעית ואם הביא יאכל כנגדן (שם פ"ח מ"ח) הא דקתני בזה דמי שביעית משום דתקנתא דיאכל כנגדן לא הוה רק בדמי שביעית דפירי עצמו לעולם אסור כנ"ל יש לתמוה דהא לפו"ר ה"ל דרך חילול וקשיא לר"א דלעיל ואע"ג דהברייתות חלוקין בזה מ"מ היה להם להש"ס להביא מתניתין ונ"ל דצ"ל דכיון שהפירות נכנסין לקדושת שביעית ע"י מקח וממכר אע"ג דנ"ה דרך מקח וממכר של הדמי שביעית שפיר דמי. אין סכין כלים בשמן של שביעית ואם סך יאכל כנגדו (שם) עור שסכו בשמן של שביעית רא"א ידלק וחכ"א יאכל כנגדו (שם מ"ט) כתבו, המפרשים דהא דקתני לעיל כלים שסך בשמן של שביעית יאכל כנגדן היינו דלא כר"א אנא כחכמים ולפי ענ"ד נ"ל דהתם בסתם כלים שאין בולעין בצונן ויש לעיין מאי מהני יאכל כנגדן לפירות שביעית הא פירי עצמו לעולם אסור ואשר י"ל בזה א) דהיינו בשמן שקנאו בדמי או בפירות שביעית והא דידלק לר"א צ"ל דחשיב כמו דליתי' בעינא ול"מ לי' פדיון כמו"ש הר"ש במס' מע"ש פ"ב מ"א ועי' פסחים כ"ו א' ועמ"ש בספרי עוד"ד במס' מע"ש ובמס' פסחים שם ב) נ"ע כפשטא דמילתא דהיינו בשמן של שביעית עצמו וטעמייהו דחכמים דלא ידלק משום דמה"ת חשוב כמבוער ויאכל כנגדו היינו משום שלא יהא חוטא נשכר אין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר יאמר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי ובא ואוכלן בקדושת שביעית (סוכה צ"ט א' ב') ועמש"ל בענין דיאכל כנגדן התוס' שם בד"ה מעות

הללו הקשו למ"ד (ב"ק ס"ח) גבי כרם רבעי שאינו יכול לחלל מה שביד חבירו וע"ש מ"ש בזה ולפי ענ"ד לק"מ דהתם היינו רק כשא"א לחלל בתורת שליחות כמו"ש התוס' קדושין נ"ו א') ד"ה מתקיף ודלא כהתוס' (ב"ק ס"ח ב') ד"ה הוא דאמר כצנועין הניחו שם בתימא ובספרי עוד"ד שם הקשיתי ע"ד התוס' דקדושין שם ותירצתי ב"ה בטוב טעם ואין דרכי להאריך בענין המתגלגל בענין אחר בד"א בלוקח מן המופקר כלומר בד"א שמותר ליקח פירות שביעית ממי שלקטן כשיודע שזה שלקטן לקטן מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר אפי' בכחצי איסר אסור (סוכה נ"ט א' ב') ומוכח מזה דגם מה שגדל בשביעית במשומר מותר אפילו מדרבנן רק לקנות מזה שגידל במשומר אסור מדרבנן כדמוכח בכ"ד וע"ש תוס' שהאריכו בזה והביאו די"א דבמשומר אסור מה"ת מי שיש לו סלע של שביעית וביקש ליקח לו חלוק כיצד יעשה ילך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בסלע פירות ונותן לו וחוזר ואו"ל הרי פירות הללו נתונים לך במתנה והוא אומר לו הא לך סלע זו במתנה והלה לוקח בו מה שירצה (סוכה מ"א א') רי"א ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה רש"א כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה וחכמים אומרים כל הספיחין אסורין (שם פ"ט מ"א) והקשו הראשונים דהא במס' שביעית מבואר בכ"ד דירק מותר לכו"ע וקשיא לחכמים ועי' (פסחים נ"ב ב') בפני אכיל כו' עוד הקשו דבמס' פסחים נ"ב איתא דינא דספיחים לר"ש בהיפוך והכי איתא שם תניא רש"א כל הספיחין אסורין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה וחכ"א כל הספיחין אסורין ותרווייהו אליבא דרע"ק דארע"ק הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו גו' מכיון שאין זורעין איך אוספין מכאן לספיחין שאסורין מה"ת ובכרוב במאי פליגי מ"ס גזרינן כרוב אטו ספיחין דעלמא ומ"ס לא גזרינן ובביאור כ"ז שיטה א) היא שיטת ר"ת והר"ש במשנה זו דהתם במס' פסחים איירי בגדלו בשביעית ואסורין מה"ת לרע"ק כדבעינן למימר קמן והכא בגדלו בששית ונכנסו לשביעית דמשום איסור ספיחי שביעית ליכא אף בנגמרו בשביעית רק דהפלוגתא היא אי צריך לנהוג בזה קדושת שביעית והא דקיי"ל ירק בתר לקיטה נ"ל כמו"ש הר"ש בלשון שמא דבנגמר לגמרי בששית עד שאינו גדל עוד כלל בשביעית לא אזלינן בתר לקיטה. והכא איירי שנגמרו לגמרי בששית אם צריך לנהוג קדושת שביעית בספיחין אלו מדרבנן או לא דבספיחי כרוב החמירו לכו"ע שמא יביא מן האיסור ובשארי כל הספיחין דבכה"ג פליגי במתניתין והא דמשמע בכ"ד דירק נאכל בקדושת שביעית היינו בנזרע בששית ונגמר בשביעית כמו"ש בגליון רעק"א דמשום ספיחין ליכא כמו"ש ומשום קדושת שביעית וודאי איכא ועי' תוס' ור"ש שם שהאריכו בזה ואני לא כתבתי

בזה רק מה שראיתי יותר נכון לפי שיטה זו שיטה ב) בספר ש"א בשם החסיד כתב דחכמים דפליגי אדרע"ק (פסחים שם) ס"ל ספיחין מותרין אף מדרבנן לאכול בקדושת שביעית ופלוגתא דהכא אליבא דרבנן דרע"ק לענין לוקח מע"ה משום חשש משומר ויש לבאר בזה לשתי השיטות הנ"ל א) איסור ספיחין דשביעית לרע"ק היינו מה"ת כדמוכח (פסחים שם) והיינו קודם זמן הביעור כמו"ש התוס' שם ואילנות לא מקרי ספיחים כדמוכח מהתוס' שם וכמו"ש הר"ש והתוס' תענית י"ט ב' ד"ה ארשב"ג וכרוב דומה בדין זה מה"ת לאילן כמו"ש התוס' שם ויש לעיין קצת הא בקרא כתיב ספיחי קצירך גו' ענבי נזירך גו' וכיון שאנו מפרשין ענבי נזירך לא תבצור היינו לא תבצור בתורת שלך פי' בלא הפקר א"כ גם פי' ספיחי קצירך ל"ת ג"כ וודאי הכי הוא מיהו באמת לק"מ דקצירך שהספיח ממנו היינו קציר ששית שבוודאי היה שלך וכיון דלא כתיב שלך בספיח גופי' הפי' הוא לא תקצור כלל אבל ענבי נזירך דלשון שלך דכתיב בהו קאי על אותן הענבים עצמן כלומר הענבים הנזורים מב"א לך בשביעית לא תבצור היינו לא תבצור בתורת שלך אבל רשאי לבוצרן בתורת הפקר ב) כתב הר"ש בזה דלרע"ק בתבואה ליכא דין ביעור כלל וכן בירק ליכא דין ביעור רק בשל ששית שנכנס בשביעית כנ"ל ג) הא דכתיב בספר שמות פרשה כ"ג פסוק י"א ואכלו אביוני עמך צ"ל דהא דכתיב בסיפא דקרא שם כ"ת לכרמך ולזיתך קאי אהא דואכלו אביוני עמך כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ואיזה זה עלה הלוף השוטה ועלה הדנדנה העולשין והכרישין והרגילה ונץ החלב פי' דאף אלו הן בכלל אוכלי אדם בשביעית ומאכל בהמה החוחים והדרדרים פי' דאף אלו הן בכלל אוכלי בהמה ממין הצובעין ספיחי אסטיס וקוצה יש להן שביעית כו' פי' שאלו אין צבען יפה כ"כ ((שביעית פ"ז מ"א) ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו ביעור ואין לדמיו ביעור ואיזה הוא עיקר הלוף השוטה ועיקר הדנדנה והעקרבין והחלבצין והבוכריא וממין הצובעין הפואה והרכפה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית אין להם ביעור ואין לדמיהן ביעור רמ"א דמיהן מתבערין עד ר"ה אמרו לו להן אין ביעור ק"ו לדמיהן (שם מ"ב) הלשון שהעתקתי הוא לשון נ"א וגי' הרמב"ם כמו שלפנינו היא כל שאינו מאכל אדם ועי' מפרשים הא דר"מ מחמיר בדמיהן היינו משום דלא מנכרו קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגלעינין פי' שהן ג"כ ממיני הצובעין יש להן שביעית ולדמיהן שביעית הצבע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית (שם מ"ג) דיני הצביעה יתבאר בסמוך במס' ב"ק ק"א

איתא רבא רמי תנן ממין הצובעין כו' אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ורמינהו עלי קנים עלי גפנים שגבבן בחבא ע"פ השדה לקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית לקטן לעצים אין בהם משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא נאכלה במי שהנאתו וביעורו שוה יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן פירש"י דהנאתן דהיינו חימום ובישול בא כשנעשו גחלים אבל צביעה הנאתן וביעורן שוה ויתבאר להלן והאיכא עצים דמשחן פירש"י שמדליקין אותן להאיר כנר דהנאתו וביעורו שוה אמר רבא סתם עצים להסקה הן עומדין ופירש"י ולא להאיר הלכך עצים נינהו ומעיקרא לא חיילא עלייהו קדושת שביעית משא"כ במיני הצובעין דלהכי קיימי ועצים להסקה תנאי היא דתניא אין נותנין פירות שביעית לח לתוך המשרה ולא לתוך הכבוסה ור' יוסי אומר ניתנין כו' שם רש"י לא גריס ועצים להסקה תנאי היא אלא גריס תנאי היא ופי' דפלוגתא דר"י וחכמים היינו בענין אי מהני כוונת לקיטה נגד מה שעומדין לכך בסתמא או לא ואין זה נראה כלל וגם צריך לדחוק לפירושו דלר' יוסי מהני מחשבה דלקיטה למשרה וכבוסה ולא מהני למלוגמא ע"כ נראה עיקר כהגירסא שלפנינו שהיא גירסת התוס' וח"ש שדין ההסקה ודין משרה וכבוסה שוה דבכולהו הנאתן אחר ביעורן כדאיתא ב"ק שם ונ"ל דלא איירי רק בעלין ועשבים וכה"ג שלא הי' מהם כלים קודם ר"ה אבל נטיעות ואילנות יודאי גם התוספת מותר לכו"ע כמו בתבואה שהביאה שליש לפני ר"ה כמוש"ל ויש לי לבאר בזה ענין א) מין הצובעין דנוהג בהו דין שביעית וכן בעצים להסקה למ"ד דנוהג בהן דין שביעית צ"ע לפי ענ"ד אי היינו רק בראויין למאכל בהמה ולכך הוא דיש להן ביעור ורק שאין עומדין למאכל בהמה או דאף שאין ראויים כלל למאכל בהמה ג"כ נוהג בהם דין קדושת שביעית וביעור ענין ב) מין הצובעין שאינו ראוי למאכל אדם פשוט דמותר לצבוע בו כלים ובגדים כדלהלן מ"ג דוודאי סתמא בכה"ג איירי ולא בצביעת אוכלין וגוף אדם ועוד דהא צביעה ה"ל דומיא דלאכלה כנ"ל ועוד דאי אסור בצביעה אין סברא לומר שינהג בזה דין שביעית משום שראוי לצביעה ובראוי למאכל אדם כשאינו עומד גם לצביעה וודאי אסור משום הפסד שביעית ובעומד גם לצביעה דעת הרמב"ם להתיר ולפי ענ"ד אין זה נראה דא"כ אמאי לא הני (שם פ"ח מ"ב) קלה מהם שביעית שנתנה להדלקה ולצביעה ובביאור כ"ז שיטה א) היא שיטת התוס' (ב"ק שם) ד"ה שהנאתן אחר ביעורן דהא דצביעה הנאתן וביעורן שוה היינו בשעת שמוש ולבישת הבגדים ולפי"ז צ"ל דאף קודם זמן הביעור לא הותרה צביעה רק בהני דכלין לפני זמן הביעור אי באופן שידלק כשיגיע זמן הביעור או במינים המתקיימים בארץ שא"צ ביעור ולפי זה א"ש ההיא דב"ק שם דבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק אף בצבע קודם זמן

הביעור שיטה ב) היא שיטת רש"י ז"נ דבשעת קליטת הצבע בבגד חשיב ביעור ומ"ש התוס' א"כ בגד שצבעו בקליפי שביעית אמאי ידלק הא ה"ל כמבוער נ"ל דיש חילוק בענין הביעור בין קודם זמן חיובו לאח"כ דכשצבע קודם זמן הביעור לא חייל חובת ביעור על הצבע כיון דל"ה בעין ממש והלכך בשעת צביעה ה"ל כמבוער אבל כשצבע אח"ז הביעור כיון דהוזקק לבער לא יצא בזה י"ח ביעור כמו שמצינו (פסחים כ"א ב') בענין חרכו קודם זמנו ע"ש וכן מצינו לענין ביעור דשביעית בענין טעם הבלוע באוכלין כדלהלן שם מ"ז בענין וורד חדש לפי' א' ויובא להלן. ענין ג) לענין הסקה במיני הצובעין לפי המסקנא דב"ק וודאי דהסקה אסורה כמו בכל פירות שביעית דאסירי להסקה כמו למשרה ולכבוסה ולפי הס"ד דשם נראה דמותרין להסקה כמו כל אוכלי שביעית דהיו מותרין להסקה אי לאו דומיא דלאכלה ויש להעיר בזה א) מ"ש רש"י ז"ל (ב"ק שם) דאסור לצבוע בהם ומותרין להסקה קודם זמן הביעור דהוה דומיא דלאכלה הוא תמוה ונ"ל דצ"ל להיפוך דמותרין לצבוע דהוה דומיא דלאכלה ואסורין להסקה והיינו לפי המסקנא דשם דדומיא דלאכלה בעינן ומ"ש רש"י שם בטעם איסור הסקה משום דהויא דומיא דסחורה כוונתו בזה שהדין בזה לאסור כמו שהדין בלסחורה כלשונו (שם ק"ב א') ד"ה לתוך המשרה ב) מ"ש התוס' שם ד"ה ולדמיהן ביעור שלקט מתחילה לאכילה א"י כוונתם דכשלקטן לאכילה לאו משום צביעה חיילא עלייהו קדושת שביעית ג) דין סיכת כלים ועורות צ"ע לפי ענ"ד אי הדין כמו בצביעה או דגרע מצביעה ואסור בכ"ע ועמש"ל מענין זה לולבי זרדים והחרובין יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור לולבי האלה והבטנה והאטדין יש להן שביעית ולדמיהן שביעית אין להן ביעיר ולא לדמיהן ביעור אבל לעלין יש ביעור מפני שנושרין מאביהם (שם פ"ז מ"ה) הורד והכפר והקטף והלוטם יש להם שביעית ולדמיהם שביעית רש"א אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי אוכלין על המופקר אבל לא על השמור ר' יוסי מתיר אף על השמור אוכלין על הספיחין ועל הדופרא אבל לא על הסתווניות ר' יהודה מתיר כ"ז שבכרו עד שלא יכלה. הקיץ (שם פ"ט מ"ד) רבי שמעון בן גמליאל אומר אוכלין על בין הכיפין ואין אוכלין על בין השיצין (פסחים נ"ג א') ויובא להלן שלש ארצות לביעור יהודה עבר הירדן והגליל ושלש ארצות לכל אחת ואחת גליל העליון וגליל התחתון והעמק פי' הן השלש שבגליל מכפר חנניא ולמעלן כל שאינו מגדל שקמין גליל העליון ומכפר חנניא ולמטן כל שהוא מגדל שקמין גליל התחתון ותחום טבריא העמק וביהודה ההר השפלה והעמק שפלת לוד כשפלת הדרום וההר שלה כהר המלך מבית חורין ועד הים מדינה אחת (שם פ"ט מ"ב) ויתבאר בסמוך תניא רשב"ג אומר סימן להרים

מילין לעמקים דקלים לנחלים קנים לשפלה שקמה (פסחים נ"ג א') ולמה אמרו שלש ארצות שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה רש"א לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה ושאר כל הארצות כהר המלך וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים (שביעית שם מ"ג) בביאור דיני הארצות שיטה א) היא שיטת רש"י ז"ל דשלש ארצות שבכל אחת מהארצות הכוללות כאחת חשובין לענין ביעור לת"ק והא דנקט לשלש ארצות שבכ"א היינו לרבותא דאף שיש בכ"א שלש ארצות הר שפלה ועמק מ"מ כולן אחת היא ור"ש פליג וס"ל דלא אמרו ג' ארצות אלא ביהודה והן באמת חלוקות זו מזו לענין ביעור ושארי כל הארצות שבעבר הירדן והגליל כולן סומכין על האחרון שבהר המלך דהיינו ביהודה שיטה ב) היא שיטת התוס' שבכלל א"י יש תשעה ארצות לת"ק ואין שום אחת מהן אוכלת על סמך ארץ אחרת דאין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל פי' אפילו מהר להר ומשפלה לשפלה ומעמק לעמק ובביאור הא דשפלת לוד כו' נראה מהרמב"ם דהיינו ביאור לשלש ארצות שבעבר הירדן אבל אי אפשר לומר כן שהרי לוד היא בחלק בנימין כדאיתא ד"ה א' ח' י"ב ובית חורין היינו ג"כ בכיבוש יהושע כדאיתא (יהושע יו"ד) ועד הים היינו ים הגדול וצ"ל דשלש ארצות דעבר הירדן לא נתפרשו בזה מפני שאין בהם ענינים שצריך ביאור ועיקרן ידוע מהני תרתי ההר השפלה והעמק ובירושלמי הן מפורשין ע"ש ובתשלום ביאור משנה זו נ"ל דשפת לוד וההר שלה ומדינת בית מורין עד הים מפסיק בין יהודה והגליל כנראה ג"כ מהיוסיפון ואחר שפירש התנא ארצות יהודה והגליל פירש ארצות שביניהם שדינם שוה לארצות יהודה ופי' מבית חורין עד הים איתא בירושלמי שגם שם יש שפלה הר ועמק אלא שהשפלה שלה כשפלת לוד וההר שלה כהר של לוד והעמק ג"כ שוה בשניהם ושוין לעמק יהודה ולפי ששוין עם של יהודה לא חשיב להו ארץ אחרת ולפי כ"ז א"ש סדר לשון המשנה יהודה עבר הירדן והגליל דבתר יהודה תני עבר הירדן דסמוך לו ואח"כ גליל שסמוך לעבר הירדן ואח"כ מפרש דין הארצות של יהודה ושל גליל ושל הארצות שביניהם וצ"ע לענין חזקה (ב"ב ל"ח) ולענין נשואין (כתובות ק"י) אם הארצות שבין יהודה וגליל הם מדינה אחת בין עם יהודה בין עם גליל או של ענינים אלו דינם כיהודה כמו לענין ביעור וצ"ע (גיטין ע"ו א' ב') בענין אנטיפרס וכפר עותנאי וצ"ל דבמקום אחד היו קרובין זה לזה ועמש"ל בספר במדבר בסדר אלה מסעי שוב הראוני בספר הנפלא ש"א שכתב קרוב לזה פירות שביעית שיצאו מא"י לחו"ל מתבערין בכל מקום שהן רשב"א אומר יחזרו למקומן ויתבערו (פסחים נ"ב ב') המוליך פירות ממקום למקום ושמע שכלו במקומו עי' (פסחים נ"ב א') ומש"ש בספרי עוד"ד מי שהיו לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור

מחלק מזון ג' סעודות לכל אחד ואחד ועניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור (שביעית פ"ט מ"ח) ויש גורסין בדברי ר' יוסי אין אוכלין אחר הביעור וידובר בסמוך בביאור ענין הביעור כתב הראב"ד בהל' שמיטה פ"ו דשני ביעורים הן כשכלו פירות העיר ותחומה מוציאין מן הבית לאוצר של ב"ד שבעיר והן מחלקין מזון ג' סעודות לכל אחד מבני הבית בכל יום כדאיתא בתוספתא והוזכר בירושלמי וכדבעינן למימר קמן ואם אין שם ב"ד ואוצר מוציא בעצמו ומפקירן וחוזר וזוכה בהן וכן עושין עד שיכלו מכל הארץ כנ"ל וכשכלה מכל הארץ הנשאר באוצר אי הבעה"ב צריך לבער הכל מן העולם ודבר תימא הוא לפי ענ"ד לחדש שני ביעורים וגם מהא דמקשינן (שם פ"ט מ"ג) כמובא למעלה א"כ למה אמרו ג' ארצות. מוכח דלא כוותי' דא"כ נימא דג' הארצות הכוללות היינו לענין זמן ביעור דשריפה והג' ארצות הקטנות הן לענין זמן ביעור הראשון והעיקר פשוט לפי ענ"ד כשיטת כל המפרשים זולתו דליכא רק חד ביעור ובביאור ענין הביעור מה היא דעת רש"י (פסחים נ"ב ב') דהיינו ביעור מן העולם שנותנין אותו למרמס חי' ובהמה והרמב"ם כתב דשורפין אותו דאסורין לגמרי אחר הביעור כמו ספיחין לרע"ק קודם הביעור ונראה דצ"ל דפסקו כר' יוסי הנ"ל וגירסתם בדברי ר' יוסי אין אוכלין אחר הביעור דלר"י וכן לר' יוסי לפי הגירסא שלפנינו דאוכלין אחר הביעור הא אי אפשר לומר כן ודוחק לומר דיאכלו אחר הביעור מבין השיצין דאינו חייב בביעור מן העולם כיון שלא הוכנס לבית ומ"מ מקרי כלה לחי' מן השדה כדאיתא (פסחים נ"ג א') ולפי ענ"ד אין הסברא נותנת כלל לומר כן דכשמוציא מן הבית לשדה הא הדר ה"ל כמו לא כלה לחי' מן השדה וה"ל כמו קודם הביעור ע"כ נ"ע דהגי' בדברי ר' יוסי כמו שלפנינו אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור והביעור הוא הוצאה מן הבית והפקר לכל כמו"ש התוס' פסחים שם מהתוספתא וכן הוא בירושלמי ולאחר ההוצאה וההפקר משמע מדבריהם דיכול להכניס הכל לביתו ולאכול עד שיכלו ויותר נ"ל לפי ענ"ד דאין רשאי להכניס בבת אחת רק כדי מזון ג' סעודות לכ"א מבני הבית כנ"ל ובסמוך ידובר עוד מנידון ענין האוצר שהבאתי מקודם ומקודם אשובה לביאור המשנה והגיע זמן הביעור מחלק מזון ג' סעודות לכ"א אם נאמר דהיינו שכבר בא ועבר זמן הביעור צ"ל דעשירים דינם כעניים בהני ג"ס לר' יהודה ובדברי ר' יוסי הגירסא בהכרח כמו שלפנינו אחד עניים והחד עשירים אוכלין לאחר הביעור ולפי הגירסא דאין אוכלין צ"ל דהחלוקה דמזון ג"ס היינו שיאכלם קודם שיכלה לחי' מן השדה לגמרי וזמן הביעור קרי יום א' קודם שיכלה לחי' לגמרי וכבר כתבתי דהעיקר כה גירסא שלפנינו עניים אוכלין אחר הביעור התוי"ש

הביא בשם הכ"מ בשם הרמב"ן דעניים היינו שהפירות שלהם משדות אחרים ועשירים היינו שהפירות שלהן משדות שלהן ולפי ענ"ד עשירים אף בשל שדות אחרים דינם כעשירים כמו בלשו"פ מיהו נראה לי דעשיר דהכא לאו היינו עשיר בממון אלא עשיר בתבואה ופירות וא"י מנ"ל להרמב"ן לחלק בין שדות של עצמם לשדות אחרים כיון דכל השדות הפקר הן בשביעית בירושלמי איתא תני רש"א אוכלין מן האוצר אחר הביעור והיה נ"ל לפי ענ"ד דכשהגיע זמן הביעור לאחר שמחלקין הג"ס כנ"ל מכניסין הכל לאוצר שבעיר תחת יד ב"ד והר"ש הביא מהתוס' דב"ד היו עושין אוצר קודם הביעור ופליג אר' יוסי דר"י ס"נ דעשירים אוכלין לאחר הביעור אף שלא מן האוצר במקום דליכא ב"ד ואוצר ור"ש ס"ל דדווקא מן האוצר אוכלין מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית משתרד רביעה שניה (שם פ"ט מ"ז) דכיון דאלו היה בשדה מה שהכניס כבר היה מתקלקל פקע איסור הפסד שביעית מיהו צ"ע לפי ענ"ד באוכלי אדם. ת"ר אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן אוכלין בזיתים עד שיכנס אחרון שבתקוע רא"א עד שיכלה אחרון של גוש חלב כדי שיהא עני יוצא ואינו מוצא לא בנופו ולא בעיקרו רובע אוכלין בגרוגרות עד שיכלו פגי בית היני אמר ר"י לא הוזכרו פגי בית היני אלא לענין מעשר כו' אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפין ואין אוכלין על של בין השיצין ורמינהו אוכלין בענבים עד הפסח בזיתים עד עצרת בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים וא"ר ביבי ר' יוחנן תרתי בתרייתי מחליף אידי ואידי חד שיעורא הוא ואב"א הא קתני בהדיא אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן (פסחים נ"ג א') אוכלין בענבים עד הפסח לאו היינו דשביעית אלא דשמינית שהרי באילן בתר חנטה אזלינן וזמן הבציר הוא תשרי כמו"ש התוס' ר"פ חזקת הבתים וא"כ וודאי ענבים שגדלין בשביעית נכנסין לשמינית ועי' תוס' (ר"ה ט"ו א') ד"ה שאין לך דבר ועי' ר"ש שביעית פ"ט מ"א) וזיתים מאוחרין לענבים כמו"ש התוס' ר"פ חזקת הבתים וכ"כ הרע"ב (שביעית פ"ח משנה ט') ע"ש ועי' תוס' (פסחים נ"ב ב') בענין ספיחים וא"כ חנוכה ופורים דגרוגרות ותמרים היינו ע"כ קודם לענבים וזיתים דוודאי אין נמשכין לתשיעית וגם שהתאנים קודמין לענבים כמו"ש התוס' והא דנקט חנוכה ופורים לבתר פסח ועצרת נ"ל משום דניחא ליה לתנא למתני בתחילה ענבים וזיתים שהן היותר חשובין שבפירות האילן ואר"ב ר"י תרתי בתרייתי מחליף פירש"י ה"ג ואר"ב כו' שאין זה שייך לא לקושיא ולא לפירוקא ויותר נ"ל לפי ענ"ד דצ"ל אר"ב כו' ותירוצא הוא דהקושיא לא היתה רק מהא דבהא ברייתא זמן תמרים מאוחר מזמן תאנים והש"ס ידע דזמן גרוגרות דברייתא קמייתא הוא מאוחר מזמן תמרים

דההיא ברייתא ועלה מתרץ אר"ב ר"י תרתי בתרייתי מחליף ואידי ואידי חד שיעורא מיהו לפי"ז בלתי מתחוור כלל פירוקא דאב"א דלפי האב"א משמע דכל שיעורי דברייתא בתרייתא היינו בסתמא דמלתא וכל הני שיעורי דברייתא קמייתא מאוחרות הן ובידוע איירי דבידוע שיש מאוחרות מאלו אוכלין עליהן והנ"ל דתרתי קשיא להו חדא כמו"ש ואידך דמשינוי לשון הזמנים משמע דלאו חד שיעורא הוא וקשיא אכולהו כפירש"י ומתרצינן אקושיא קמייתא ר"י תרתי בתרייתי מחליף ומנידון קושיא השני' מתרצינן אידי ואידי חד שיעורא ואב"א היינו עוד תירוץ אחר אקושיא שניה מיהו איני נח בזה דמ"ש בביאור קושיא הראשונה אינו מרווח ביותר קשה לי דהא תמרים חשיבי מתאנים כדאיתא (ברכות מ"א ב') והא דמספקינן במס' (עירובין כ"ט ב') אי גרוגרות עדיפי מתמרים נ"ל משום דגרוגרות שהן יבשין י"ל דעדיפי דקב גרוגרות יבשין אית בהו טפי טובא קודם שיבשו ועי' (דמאי פ"ה מ"ה) בתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל דקתני תמרים מקודם וא"כ קשיא כיון דלפי מאי דמפיק ר"י תרתי בתרייתי דברייתא בתרייתא זמן תמרים קודם לזמן גרוגרות א"כ אמאי נקט בברייתא קמייתא תמרים בתר גרוגרות והנ"ל לפי ענ"ד דצ"ל בברייתא בתרייתא בתמרים עד החנוכה בגרוגרות עד הפורים והשתא א"ש טפי קושיא קמייתא דמלשון קמייתא דנקט תמרים בסוף מוכח דזמן תמרים מאוחר מזמן גרוגרות וקושיא שניה היא כמו"ש מקודם ומתרצינן ר"י תרתי בתרייתי מחליף אקושיא ראשונה ותרי פירוקי אקושיא שני' ולפי כ"ז לפי מאי דמחליף ר"י הזמנים הן בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים וא"ש דנקט תמרים בסוף משום דזמנן מאוחר ולפי כ"ז א"ש לשון פסק הרמב"ם שלפנינו שפסק בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים כמו שלפנינו בברייתא הכובש שלשה כבשים בחבית אחת רא"א אוכלין על הראשון ר' יהושע אומר אף על האחרון רג"א כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו רש"א כל ירק אחד לביעור אוכלין ברגילה עד שיכלו סגריות מבקעת בית נטופה (שביעית פ"ט מ"ה) בביאור פלוגתייהו דג' כבשים שיטה א) היא שיטת רש"י ותוס' דראשון היינו שכלה ראשון מן השדה ואחרון היינו שכלה באחרונה מן השדה ופלוגתייהו דר"א ס"ל דאוסרין זא"ז ע"י תערובות הטעמים בכדי נתינת טעם גם לענין חיוב ביעור ור' יהושע ס"ל דאף זה המין שכלה מן השדה אינו חייב בביעור בכה"ג שיש בו בלוע ממין שלא הגיע זמן ביעורו ור"ג ס"ל דטעם הבלוע חשוב כמבוער לענין חיוב ביעור דשביעית והממש אינו ניצול מחיוב ביעור עי"ז שיש בו בלוע ממין שלא הגיע זמן ביעורו ועי'. תוס' (פסחים נ"ב א') שהביאו מהירושלמי דפליגי בקראי כנ"ל שיטה ב) היא שיטת הר"ן עפ"י הירושלמי דראשון היינו שניתן ראשון לכבישה

ואחרון היינו שניתן באחרונה לכבישה ור"א ס"ל ראשון נ"ט באחרון והטעם מחייב בביעור ואין אחרון נ"ט בראשון ור' יהושע ס"ל דגם האחרון נ"ט בראשון והטעם מחייב בביעור כר"א ור"ג ס"ל דהטעם חשוב כמבוער והממש אינו ניצול מחיוב ביעור ע"י טעם הבלוע בו ממין שלא הגיע זמנו לביעור דיני התערובות בשביעית בנתערב ממשו בממשו לכו"ע וכן בנתערב טעם בממשו להני תנאי דלעיל דס"ל דטעם הבלוע באוכלין לא חשיב מבוער במין באינו מינו בנ"ט ככל האיסורין ובמין במינו איתא במס' (שביעית פ"ז מ"ז) דאוסרת במשהו והיינו למ"ד דמה"ת מין במינו ברובא בשביעית החמירו במשהו מדרבנן ע"ש ועי' (נדרים נ"ח א') ומש"ש בספרי עוד"ד ויתבאר במהדורא בתרא שמן הבלוע בירק צריך תלמוד אי הדין כמו בטעם הבלוע דחשיב מבוער לר"ג הנ"ל או דזה ה"ל כתערובות דממשו ועי' שביעית שם בענין דוורד והארכתי שם בספרי עוד"ד ואין כאן מקומו הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה כו' וחייב בשביעית ר"ז בשם ר' יוחנן אמר ושבתה הארץ שבת לה' דבר שהוא לה' שביעית חלה עליו ר' חייא בר אבא בעי ר' מנא לאוכלו בלי פדיון א"א שא"א להקדש לצאת בלי פדיון לפדותו ולאוכלו נמצא כלוקח לו קרדום בדמי שביעית ח"ל הגזבר מחליפו ביד אחר אמר ר' מתנא כו' מפני שקדם הפקרו להקדשו ירושלמי ספ"ז דמס' פאה כלוקח לו קרדום בדמי שביעית נ"ל כמו"ש המפרש ביתר ביאור דהקושיא היא דהא מצות גאולה בבעלים היא (בכורות י"ג א' ערכין כ"ז א') וכיון שהוא עושה מצוה בפדיונו קנין המצוה א"ל כקנין קרדום ונראה דצ"ל לפי"ז מצות ליהנות נתנו ומתרץ דמחליפי ביד אתר דליכא מצוה ובמה שהדמים שנוטל ההקדש נכנסין לקדושת שביעית אין חשש דהא ההקדש עצמו אינו מצווה על השביעית ואם קדשי בדק הבית הוא יכול לעשות בהם צרכי בדק הבית ואם קדשי מזבח הוא מקיצין בו את המזבח ואין בזה משום משקה ישראל דווקא המותר לישראל דהעיקר דשביעית מותר לישראל לאכיל בקדושת שביעית אף לאחר הביעור כנ"ל ועוד דהי' לו שעת הכושר כמו"ש התוס' (חולין ק"מ א') ד"ה למעוטי צפרי עיר הנדחת ועוד דכיון דמותר לישראל ע"י חליפין ה"ל משקה ישראל ואולי רק אפירי עצמה דהקדש היא דחלה קדושת שביעית אבל לא על חליפי שביעית דהקדש ופי' דברי רב מתנא היינו דאין הקדש חל כלל אפירי שביעית דה"ל הפקר מעיקרא וע"ש במפרש בשל בלתי ישראל ועובד כוכבים אי איכא דין שביעית נראה דתלי בפלוגתא דאי יש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר ועי' רמב"ם הנ' שמיטה ויובל ספ"ד וכ"מ שם:

(ט)

והעברת שופר תרועה גו' נתבאר לעיל פכ"ג בדיני תקיעות ושופר דר"ה ע"ש:

(ו)
וקדשתם גו' במס' (ר"ה ט' א') איתא פלוגתא דתנאי בשנת היובל דרבנן ס"ל דשנת החמשים אינה מן המנין פי' למנות משנות השמשה שני שמיטה החדשה ור' יהודה אימר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן פי' לשעבר ליובל ולהבא לשנה ראשונה של שמיטה משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושבי' עלי' ולא בזמן שגלו מקצתן יכול היו עליה והן מעורבין כו' ת"ל לכל יושבי' בזמן שיושבין כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין (ערכין ל"ב ב') וצ"ל דהערבוב שמתהוה ע"י העברת נחלה ע"י ירושת הבעל את אשתו וירושת הבן את אמו ל"ח ערבוב ואחלי משום דאין זה רק ע"ד המיעוט ומסקינן (שם ל"ג א') דלרבנן דאמרי שנת החמשים אינה מן המנין מנו יובלות לקדש שמיטין אלא שלא הי' יובל נוהג לענין חזרת שדות לבעליהן ולענין עבד עברי ורק לר' יהודה לא מנו אז יובלות כלל ובמסקנא דשם מייתינן דא"ר יוחנן דירמיהו החזירן לשבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה ויאשיהו מלך עליהם ומשחזרו הותחל מנין היובלות לר' יהודה היינו שאותה השנה שחזרו התחילו למנותה ראשונה לשמיטה וליובל דכיון דמקמי הכי לא מנו יובלות כלל כי חזרו הוכרחו למנות מחדש ליובלות והוכרחו עי"ז למנות ג"כ מחדש לשמיטין אבל לרבנן אף כשחזרו מני לשמיטין וליובלות כמקודם וקידשו שנת החמשים לפי מנינם ליובל לכל הדברים חזרת השני שבטים ומחצה הי' בי"ח ליאשיהו ומלך עליהם י"ד שנים ויהויקים וצדקיה מלכו כ"ב שנים הרי בשלשים וששה שנים אחרי שחזרו חרב הבית תוס' (ערכין י"א ב') ע"ש בבית השני איתא (ערכין ל"ב ב') שלא הי' דין יובל כיון שלא היו עלי' כל יושבי' דכתיב כל הקהל כ"א ארבע רבוא אלפים תר"ס והתוס' במס' (גיטין ל"ו ב') בד"ה בזמן כתבו דלפי מאי דמסיק ר' יוחנן דשבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה חזרו בבית הראשון הי' יובל נוהג בבית שני דאע"ג דלא היו שם רק ארבע רבוא גו' מ"מ הן היו מכל הי"ב השבעים ובכה"ג ה"ל כל יושבי' עלי' ומה שאמרו שם שלא הי' יובל נוהג בבית השני היינו לפי הס"ד דלא ידע מחזרת השני שבטים וחצי דחסרו להו שני שבטים לגמרי ובסו"ד הקשו ע"ז דזיל קרי בי רב הוא דהא מפורש הוא בקרא בחשבון אותן שעלו מבבל שעלו מכל הי"ב שבטים וא"כ צ"ל בהכרח דכיון דלא עלו כולם לא חשיב כל יושבי' עלי' וא"כ אין חילוק בין הס"ד להמסקנא ואני בעניי לא ידעתי היכן מפורש בכתוב שעלו מכל הי"ב שבטים ואדרבה בקרא כתיב וישובו לירושלים וליהודה איש לעירו ומשמע שם שלא נמצאו רק כהנים לוים ומיהודה ובנימין תניא ר' אומר וזה דבר השמטה שמוט גו' בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת

כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים פי' ול"ה ככל חובת הגוף שנוהג בין בארץ בין בחו"ל הא ברייתא מייתינן לה במס' (גיטין ל"ו א') לענין זה דלרבי שמיטת כספים בזמה"ז דרבנן ובמס' (מ"ק ב' ב') מייתינן לה לענין זה דלרבי שביעית בזמה"ז אף לענין שמיטת קרקע ל"ה רק דרבנן דהא דאמר רבי בזמן שאי אתה משמט קרקע ע"כ בזמה"ז דמה"ת ליכא שביעית ופירש"י במס' גיטין שם דטעמי' דרבי בהא דאין שביעית בזמה"ז מה"ת היינו עפ"י הא דאיתא בירושלמי מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר וזה דבר גו' אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית וצ"ל דרבי תרתי דרש שוב הקשו ע"ז מהת"כ דאיתא שם דשביעית נוהגת אף בזמן שאין היובל נוהג וכתב דתנאי היא והסוגיא דערכין נ"ב דמנו יובלות לקדש שמיטין היינו כההיא ברייתא דת"כ הנ"ל ועי' תוס' ערכין שם) תניא ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב כשחרב הבית בראשונה מוצאי שביעית היתה פי' שנה ראשונה לשמיטה כו' וכן בשני' (ערכין נ"א ב') ביאור זה בענין הבית ראשון לרבנן דאמרי שנת החמשים אינה מן המנין אתי שפיר אף את"ל דלא נתבטל מנין השמיטות ע"י גלות שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה דמשכבשו וחלקו עד חורבן בית ראשון הי' 836 שנים כנ"ל הוצא מהם ששה עשר יובלות פש להו 36 הוצא מהן 5 שמיטות 35 שנים פש לך חד ולר' יהודה דס"ל שנת החמשים עולה לכאן ולכאן צ"ל דהנך שנין דאגלינהו סנחריב לא חשבו מה"ת דס"ל דכיון דליכא יובל ליכא שמיטה אף לר' יהודה דמה יובל אין נ"מ למנין השמיטין וכשחזרו התחילו למנות שמיטין ויובלות ושהו 36 שנים כנ"ל ונמצא שהי' החורבן במוצאי שביעית ונמצא שחורבן הבית ראשון הי' בשנת הת"י לבנינו כמו"ש התוס' (ערכין י"א ב') וצריכין לומר שגלות בבל הי' ד שנים לבד שנת החורבן ואהא דקתני וכן בשני' מקשינן (ערכין י"ב ב') מכדי בית שני כמה קם ת"כ שנה וא"כ בשלמא לר' יהודה שפיר דהבית חרב בשנת תכ"א לבנינו כמו"ש התוס' שם ד"ה ה"ל בשיתא אבל לרבנן פש להו שיתא ה"ל בשיתא בשבוע פירש"י ותוס' בשיתא בשבוע כלו הת"כ שנים ונמצא שחרב הבית בשביעית עצמה ומסיק רב אשי (שם י"ג א') דשית שני עד דסליק עזרא וקידש לא קא חשיב ונמצא ששנת ת"כ לבנינו היתה שנת 414 מהתחלת מנין השמיטות וכי חרב בשנת תכ"א כנ"ל אשתכח דבחד בשבוע חרב דהיינו במוצאי שביעית ויש לעיין דמלשון המקשה בהא דחורבן בית שני הוה בשיתא מוכח דבבנין בית שני הותחל מנין שמיטין ויובלות מחדש וכן מוכח מפירוקא דרב אשי ואמאי הא למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא לפי הסוגיא דילן דמנו יובלות לקדש שמיטין הא לא נתבטל כלל מנין השמיטין והיובלות בגלות

בבל ולפי חשבון זה שנת ת"כ לבית שני היה בחמשה שהרי משהתחילו למנות שמיטין ויובלות עד שנת ת"כ לבית שני היה 426 + 410 + 70 + 420 = 1326 ונ"ל דהיינו משום דר' יוסי ס"ל במס' (יבמות פ"ב ב' נדה מ"ו ב') ירושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד וקדושה שניה קדשה לעתיד ולכך בחורבן בית ראשון בטלה קדושת הארץ לגמרי ויש לבאר א) לרבנן דשנת חמשים אינה מן המנין ושביעית נוהגת מה"ת אף בזמן שאין היובל נוהג מנינן יובלות כדי לקדש שמיטין ולא מצינו שום סברא לומר דמה"ת מנינן אז שמיטין בלא יובלות ב) למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא למ"ד דשביעית נוהגת אף כשאין היובל נוהג ומנינן יובלות לקדש שמיטין לרבנן דר' יהודה לא נתבטל כלל המנין שהותחל אחר שכבשו וחלקו בימי יהושע מיהו לר' יהודה כיון דלאחר חורבן הבית הראשון לא מנו יובלות כלל יש לומר דכי חזרו אח"כ שהוכרחו להתחיל מחדש ליובלות ולכך הוכרחו ג"כ להתחיל מחדש מנין השמיטין כמוש"ל ג) לרבי שאין שביעית נוהגת מה"ת בזמן שאין היובל נוהג או למ"ד דקדושה ראשונה וכן שניה בטלו ורק מדרבנן נוהגת שביעית בזמה"ז י"ל דאף לרבנן דר' יהודה לא גזרו רק למנות שמיטין גרידא בלא יובלות וידובר להלן ד) כשמונין שמיטין בלי יובלות אין חילוק בין כשמתחיל המנין מתחילת חורבן בבל בין כשמתחיל מתחילת בית שני בין כשמתחיל מחורבן בית שני דחורבן בבל שהוא 70 ובית שני שהוא 420 כ"א מהם עילה בשבעה שבעה. ה) לפי הסברא שכתבו התוס' כנ"ל דנהג יובל בבית שני הותחל מנין השמיטין בני יובלות מדרבנן כנ"ל מחורבן בית שני ולפי הסברא דלא נהג לר' דאין שביעית נוהגת כשאין יובל נוהג נראה דהותחל המנין מתחילת הבית שני קודם שעלה עזרא כיון דגם אח"כ לא הוה רק מדרבנן ואין נ"מ בזה כלל כמו"ש ו) לר' יהודה דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן למ"ד שביעית נוהגת אף כשאין היובל נוהג למ"ד קדושה ראשונה בטלה הותחל מנין השמיטין משנה דסילוק עזרא כנ"ל ז) שנת ארבעה אלפים ואחת למנין שאנו מונין דהיינו למולד בהר"ד דהיינו ארבעה אלפים ליצירה שהיתה 172 לחורבן בית שני 552 לשטרות כנ"ל בתחילת ענין השביעית לפי הסוגיא שלנו לר' יוסי לרבנן דשנת חמשים אינה מן המנין דנראה דכוותייהו קיי"ל לגבי ר' יהודה היתה שנה ראשונה לשמיטה הששית ליובל הי"ב למנין שהותחל כשעלה עזרא ושנת 4936 למולד בהר"ד דהיינו 4935 ליצירה שהזכירה הרמב"ם שהיתה 1107 לחורבן דהיינו 1487 לשטרות היתה שנת השמיטה 21 ביובל השלשים ואחד כמו"ש הרמב"ם ולמ"ד קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא לפי הסוגיא שלנו דשביעית נוהגת אף בזמן שאין היובל נוהג ומנו יובלות לקדש שמיטין שנת ארבעה אלפים לאדה"ר

היתה שנה ששית לשמיטה השביעית ליובל השלשים ושנת 4935 לאדה"ר הנ"ל היתה שנה חמישית לשמיטה החמישית ליובל המ"ט וסו"ד זה יתבאר עפ"י הסוגיא דעבודת כוכבים ט' ב' דאיתא שם האי מאן דלא ידע כמה שנין בשבוע הוא עומד נטפי חד שתא ונחשוב כנלי פי' המאות ביובלי ופרטי בשבועי ונשקול מכל מאה תרי ונשדי אפרטא ונחשבינהו לפרטי בשבועי וידע כמה שני הוא בשבוע וסימנך כי זה שנתים הרעב גו' נטפי חד שתא פירש"י על שנות החורבן דהמנין מתחיל מהחורבן דבית שני ובמנין שאנו מונין לחורבן אין מונין שנת החורבן ומנין השמיטין הותחל משנה שהיה בה החורבן שאותה השנה היתה ראשונה לשמיעה כדאיתא (ערכין י"ב ב') דבמוצאי שביעית חרב הבית אבל התוס' הקשו ע"ז והוכיחו כמוש"נ דהחורבן היה בשנת תכ"א לבנינו והוא בכלל המנין שאנו מונין לחורבן שהרי אנו מונין זמן בית שני רק ת"כ שנים ע"כ נראה עיקר כגירסת התוס' נבצר תרתי שנין או נוסיף חמש שנין וסימנך כי זה שנתים כו' ועוד חמש שנים גו' וקאי אמנין דשטרות ומנין זה היא כמנין לחורבן בית שני תו נבנין בית שני כשמיטין שמיטין בני יובלות והטעם מבואר בטיב עפ"י מ"ש מקודם באות הג' ועמש"ש אות ד' ה' ולפי"ז עולה הענין והחשבון כמנהג א"י עפ"י הגאונים כמו"ש הרמב"ם שאין מונין יובלות כלל רק שמיטין גרידא ושנת 4936 דהיינו 4935 לאדה"ר היא שנה ראשונה לשמיטה ושנת חמשה אלפים תרכ"ה למנינו דהיינו שנת חמשה אלפים תרכ"ד לאדם הראשון דהיינו שנת 2216 לתחילת בית שני היא שנה רביעית לשמיטה:

שם יובל היא תהיה לכם גו'. ת"ר יובל היא אעפ"י שלא שמטו אעפ"י שלא תקעו יכול אעפ"י שלא שלחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר יובל היא אעפ"י שלא שמטו אעפ"י שלא שלחו יכול אפילו לא תקעו ת"ל היא כו' אר"ח בר אבא אר"י זו דברי ר"י ור"י אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבות בו (ר"ה ט' ב'):

שם ושבתם גי' ואיש אל משפחתו תשובו באחד בתשרי ר"ה כו' וליובלות יובלות באחד בתשרי הוא בי' בתשרי הוא דכתיב ביוה"כ תעבירו שופר הא מני ר' ישמעאל בנו של ריב"ב היא דתניא וקדשתם את שנת גו' מה ת"ג לפי שנאמר ביוה"כ תעבירו שופר יכול לא תהא מתקדשת אלא ביוה"כ ת"נ וקדשתם גו' מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה מכאן אר"י בני של ריב"ב מר"ה עד יוה"כ לא היו עבדים נפטרין לבתיהם ולא משתעבדים לאדוניהם אלא אוכלין ושותין ושמחים ועטרותיהם בראשיהם כיון שהגיע יוה"כ תקעי ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן ורבנן פי' דס"ל יובל מיוה"כ חייל מאי עבדי בקרא דוקדשתם גו' ומתרצינן שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים (ר"ה ח' ב' י"א א') מקדש חדשים פירש"י כר"א (שם כ"ד א'):

(יד)
וכי תמכרו גו' או קנה גו' כל דיני הקנינים וכל דיני ביטול מקח ומקח טעות וכל הענינים המסתעפים בזה מקומן בסדר משפטים:
שם אל תונו איש את אחיו אחד הלוקח ואחד המוכר יש להם הונאה (ב"מ נ"א א') האונאה פחות משתות נקנה מקח יתר על שתית בטל מקח שתית קנה ומחזיר אונאה דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן ני מה שאניתני זו"ז בכדי שיראה לתגר או לקרובו (ב"מ נ"ב ב'). פחות משתות נקנה מקח פי' והאונאה הוה מחילה. מפורש שם בגמ' יתר על שתות בטל מקח פי' ושניהם חוזרין בהם היינו שאין שום א' מהם ר"ל לא המאנה ולא המתאנה יכול לכוף את חבירו לקיים המקח בשויו ולהחזיר האונאה (שם נ' ב') ובענין אם יכול המאנה לחזור בו כשהמתאנה אינו תובע אונאתו ידובר להלן שתות קנה ומחזיר אונאה פי' שכל אחד מהם יכול לכוף את חבירו לקיים את המקח בשויו ולהחזיר האונאה ר"י הנשיא אומר יד מוכר על העליונה כו' בנתאנה מוכר איירי ובאונאה שתית איירי כדמוכח להדיא (שם נ"א א') וה"ה בנתאנה לוקח דיד לוקח על העליונה כדמפרש רבא ורב אשי שם דאיהו ס"ל דהמתאנה בידו לקיים המקח בשויו ולגבות אונאתו או לחזור בו לגמרי מהמקח זו"ז בכדי שיראה לתגר או לקרובו יש לפרש בין שתות בין יתר על שתות ויש לפרש דבשתות איירי וה"ק בין כשבא נחזיר בו ובין כשבא לתבוע אונאתו וידובר להלן א"ר נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר בו (ב"מ נ' ב') הא דפחות משתות היה מחילה נ"ל לברור דהיינו אף בדאיכא מקח מצומצם מבורר וכן משמע להדיא (נדרים ל"א א') והא דאמרינן (ב"ב צ"ה א') פחות משתות לא ידיע במנה היינו שכל א' יודע שהוא עליל לטעות בפחות משתות וה"ל מחילה שנא בטעות אבל שתות דלא ידיע דאיתי' אונאה ה"ל מחילה בטעות עי' (ב"מ ס"ז א') ויש להסתפק בהא דקיי"ל ר"פ הזהב דע"י זה שהלוקח קונה המקח מתחייב בדמי המקח אי מתחייב באונאה דפחות משתות ומשמעות לשון מחילה דבגמ' היינו דמחילה הוא דהוה אבל חיובא ליכא ואת"ל דלא מתחייב צ"ע אם המקח קיים בע"כ של המאנה כמו באונאה שתות או דחוזר המקח ועי' (ב"ק קט"ז א') בענין טול דינר והעבירני ועמש"ל בזה בדין הדברים שאין להם אונאה להסתפק ג"כ בזה ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה ועי' בספר הנפלא מחנה אפרים שג"כ נסתפק בענין חיוב דפחות משתות אי מותר להונות בפחות משתות עי' ח"מ סי' רכ"ז ס"ו שנסתפק בזה אמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (ב"מ נ"ו ב') ובנתאנה המוכר ואפשר בחזרה או בנתאנה הלוקח ואפשר להשלים המקח קיים

והיכא דאי אפשר בחזרה כגון בקרקע כשלא יהיה להמוכר כשיעור ארעא או בדליכא להשלים בנתאנה לוקח יש בזה כמה חילוקי דינים במס' ב"ב בפרק בית כור ובספרי זה מקומן בסדר משפטים ועי' (קדושין מ"ב ב' ב"ב צ' א' ק"ד א' מנחות נ"ז א') האונאה ארבע כסף מכ"ד כסף לסלע פי' הסלע ד' דינרין והדינר ששה מעין כסף דהיינו שתות למקח עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו הורה ר"ט בלוד האונאה שמונה כסף מכ"ד כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד א"ל כל היום מותר לחזור אמרו לו יניח לנו ר"ט במקומנו וחזרו לדברי חכמים (ב"מ מ"ט ב' במשנה) וכבר נתבאר דלרבנן פחות משתות מחילה יתר על שתות ביטול מקח ולר"ע לא הוה ביטול מקח רק ביתר על שליש ואיך הדין לדידיה בשתות ויתר על שתות יתבאר להלן אתמר רב אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו שוי שיתא בחמשא שוי שיתא בשבע כו"ע ל"פ דבתר מקח אזלינן כי פליגי שוי חמשא בשיתא ושוי שבע בשיתא לשמואל דאמר בתר מעות נמי אזלינן אידי ואידי אונאה הוה דכי אמרינן מחילה וביטול מקח היכא דליכא שתות משני צדדין אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה הוה לרב דאמר בתר מקח אזלינן שוי חמשא בשיתא ביטול מקח שוי שבעה בשיתא מחילה הוה (שם מ"ט ב') בקצת שינוי בסדר הלשון ומסקינן שם דתניא כוותה דשמואל לשון שתות למקח דמתני' לשמואל צ"ל דמעות ג"כ נקרא מקח ומ"ש התוס' לשתוק משתות מקח נ"ל דפי' שתית למקח היינו שתות מלגיו ופרושי קא מפרש מהפרט דד' כסף לסלע לכללא דמלתא דהאונאה היא שתות מלגיו הא דקתני האונאה ד' כסף מכ"ד לשמואל לאו היינו דזבן כ' בכ"ד אלא דזבן כ"ד בכ"ח אבל אי אפשר לפרש דזבן כ"ד בכ' ונתאנה מוכר דהא מסקינן עלה דחוזר עד בכדי שיראה כו' ומוכר לעולם חוזר בו כדאמר ר"נ כמוש"נ וכן הא דהורה ר"ט ח' מכ"ד נשמיהל לאו היינו שוה ט"ז בכ"ד אלא דזבן שוה כ"ד בל"ב דא"א לאוקמי דזבן שוה כ"ד בט"ז ונתאנה מוכר דמוכר הוא לעולם חוזר כמו"ש היכא דמצד א' הוה ביטול מקח ומצד א' מחילה פסקו בח"מ סי' רכ"ז דאזלינן בתר מקח וכתב הסמ"ע שם ס"ק י' הלכך מכר שוה ס' בנ"א ונתאנה מוכר תשעה דלמקח הוה פחות משתות ולמעות הוה יתר על שתות הדין דהוה מחילה ובמכר שוה נ"א בס' דנתאנה לוקח תשעה דלמקח ה"ל יתר על שתות ולמעות הוה ליה פחות משתות הדין דהוה ביטול מקח וכבר עמד ע"ז המהרש"א בפי' להתוס' נ"א ב' ד"ה שני פונדיונין ותוכן דבריו ביתר ביאור הוא דבמכר שוה נ"ט וחצי בנ"א הוה אונאה דהא שמונה וחצי הוא שתות מעות השתא דנתאנה יותר שמכר לי שוה ס' בנ"א הוה מחילה וכן במכר שוה נ' בס' נ"ה ביטול מקח דה"ל שתות מעות השתא שאנה אותו בפחות שמכר לו שוה נ"א בס' הוה ביטול מקח והעיקר

דבכה"ג קנה ומחזיר אונאה ועי' סמ"ע שם ס"ק ה' הא דקתני עד מתי מותר להחזיר כו' אאונאה שתות קאי דמתניתין רבי יהודה הנשיא היא דסבירא ליה שם מי שהוטל עליו ידו על העליונה כדאיתא (שם נ' א' נ"א א') ולענין זמן תביעת האונאה לא הוזכר במשנה בפירוש וגם הא דקתני בברייתא זי"ז בכדי שיראה כו' גם כן כבר כתבתי די"ל דהיינו בין יתר על שתות בין שתית כשבא לבטל המקח מיהו מהש"ס דבעינן למימר קמן מוכח להדיא דאחר זמן דבכדי שיראה לרבנן וכל היום לר"ט אף אונאתו אינו יכול לתבוע אבעיא להו פחות משתות לרבנן לאלתר הוה מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואם תמצי לומר בכדי שיראה כו' מאי איכא בין שתות לפחות משתות איכא דאנו שתות ידו על העליונה פי' כר"י הנשיא ואלו פחות משתלת קנה ומחזיר אונאה מאי כו' (שם נ' א') ונ"ל דה"ה דהוה מצי לאבעי' בשיעור אונאה דר' טרפון לר"ט אלא ניחא להו למנקט שתות ואליבא דרבנן אבעיא להו ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר או בכדי שיראה כו' ואת"ל בכדי שיראה כו' מאי איכא בין שתות ליתר על שתות איכא דאלו שתות מי שנתאנה חוזר ואלו יתר על שתות שניהם חוזרין מאי (שם ב') נ"ל דוודאי ה"מ לאבעי' בביטול מקח סתם בין לרבנן בין לר"ט אלא דנקטי לרבנן משום דבעו לאסוקי או בכדי שיראה כי' ולא רצו להאריך וכל היום לר"ט בפשיטותא דהני תרי בעיי יש אריכות בלשון הש"ס והנני להביא שיטות הש"ס העולין בזה מתמצית סוגיא זו לפירש"י שנ"ע לפי ענ"ד שיטה א) היא שיטת הש"ס לפי מאי דסברי בתחילה דפחות משליש לר"ט כפרות משתות לרבנן דה"ל מחילה ולפי"ז צ"ל בהכרח דפחות משתות לרבנן בכדי שיראה כו' הוא דהוה מחילה דאי לאלתר הוה מחילה אמאי חזרו בהם תגרי לוד מדר"ט לרבנן כנ"ל הא בכל פחות משליש ניחא להו טפי בדר"ט דמשוי לי' מחילה לאלתר ושליש ודאי נא שכיח אלא בכדי שיראה כו' הוא דהוה מחילה ומעיקרא שמחו משום דניחא להו בקיום המקח בע"כ של הלוקח המתאנה שיטה ב) לפי מאי דדחינן שם מי סברת כו' לא משתות ועד שליש לר"ט פי' ועד בכלל כשתות עצמה לרבנן דמי ופליגי בדין ביטול מקח ביתר על שתות עד שליש ועד בכלל דלרבנן שניהן חוזרין ולר"ט המתאנה ידו על העליונה ובדין שתות עצמה שיטה א) דשתות עצמה לר"ט כפחות משתות לרבנן דהוה מחילה ולפי"ז בשתות עצמה וודאי שמחו וא"כ חזרו בהו ע"כ משום יתר על שתות עד שליש ועד בכלל ולפי"ז צ"ל דביטול מקח לרבנן בכדי שיראה כו' דאי לעולם א"כ מאי אכפת להו דר"ט הא אדרבה לר"ט עדיפא להו דלר"ט אינו יכול לחזור רק כל היום ותו לא שיטה ב) דשתות עצמה לר"ט כיתר על שתות ולפיכך בלא דינא דשיעור זמן החזרה לית להו לא שמחה ולא עצב בדר"ט וע"כ גם השמחה גם החזרה לא היתה רק משום

זמן החזרה ולפי"ז צריכין לומר בהכרח דביטול מקח לרבנן לעולם חוזר והלכך שמחו משום יתר על שתות עד שליש ועד בכלל דלרבנן לעולם חוזר ולר"ט רק בכדי שיעור חזרה דאונאה וחזרו בהם משום שתות עצמה דלרבנן בכדי שיראה ולר"ט כל היום ומה שיש להם טובה בדר"ט ביתר על שתות לא חשיב להו כ"כ דביטול מקח לא שכיח וגם שיאחר חזרתו יותר מכדי שיראה לא שכיח אבל אונאה שתות שכיח ויש בידיהם ליזהר שלא יונו ביותר על שתות א"ר חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמונה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דא"ל אי לא איניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא דאיניתן מצית הדרת בך ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר ואר"ח מכר לו שוה שש בחמש והוזל ועמד על שלשה מי נתאנה מוכר מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח דא"ל אלו לא איניתן כו' ותנא תונא רעות ונמצאו יפות כו' מאי קמ"ל מתני' היא אי ממתני' הוה אמינא כו' (ב"ב פ"ג ב' פ"ד א') ר"מ וודאי ס"ל כשמואל דשתות מעות נמי שנינו דאי רק בתר מקח אזיל א"כ למה בנתאנה לוקח איירי בביטול מקח ובנתאנה מוכר איירי באונאה שתות וס"ל כר"י הנשיא דהמתאנה שתות יכול לחזור בו מהמקח לגמרי ובביאור זה עי' רא"ש די"א דבהני תרי אנפי הדין כמו בלא נשתנה המקח והמתאנה גובה אונאתו ולפי ענ"ד אין זה נראה. א) כיון דגובה האונאה א"כ מאי קאמר השתא דאיניתן מאי נ"מ ממה שאנה אותו כיון שזה גובה אונאתו ב) דא"כ למה נקט ועמד על שמונה כי עמד על שבעה ג"כ הא הוקר בשיעור ביטול מקח דמה שמחזיר ה"ל כמו שלא לקח ג) דא"כ אין ראיה ממתני' הא מתני' משמע באינו תובע אונאתו ע"כ נראה עיקר כהסוברים דבכל כה"ג אין המאנה צריך להחזיר האונאה דהא דבאונאה שתות נגמר המקח בע"כ של המאנה היינו רק באופן שהמאנה אינו רוצה לחזור בו אבל כשהמאנה רוצה לחזור בו ע"י שינוי המקח אין המקח קיים בע"כ של המאנה רק כשלא יגבה המתאנה אונאתו ולפי"ז נ"ל דאף שלא נשתנה המקח רק בשיעור האונאה היינו שנתהוה המקח כפי המקח שהיה ביניהם ג"כ א"י לתבוע אונאתו דכ"ז שהמתאנה תובע אונאתו שדינן שינוי המקח לטובת המאנה דהייני בהני תרי אנפי הנ"ל היוקר והזול למוכר וכשנשתנה השער בחצי האונאה נ"ל דגובה חצי אונאתו ונ"ל דמדלא אמר ר"ח למלתי' בנתאנה הראשין בשיעור ביטול מקח משמע קצת כתי' הא' של התוס' דבכה"ג אף לנ"ר המאנה ג"כ חוזר בו אף כשהמתאנה אינו תובע אונאתו ולפי"ז לרבנן דר"י הנשיא דס"ל דבאונאה שתות אין שים א' מהם יכול לחזור בו וודאי דבכל כה"ג ג"כ המקח קיים והמתאנה גובה אונאתו כיון שכבר נגמר המקח מעיקרא משני הצדדין ובהיתה האונאה הראשונה בשיעור ביטול מקח שניהם חוזרין בהם כמו"ש ואין נ"מ

מדינא דר"ח ועי' תוס' ורא"ש כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר רי"א אין אונאה לתגר (ב"מ נ"א ב') במשנה משום שהוא. תגר אין לו אונאה אר"נ א"ר בתגר סרסור שנו מ"ט מידע ידע זבינתיה כמה שוה ואחילי אחיל גביה כו' משום דאתרמי ליה זבינתא אחריתא כו' רב אשי אמר מאי אין לתגר אונאה אינו בתורת אונאה דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר (שם) ותניא כוותיה דר"נ (שם) ההוא גברא דהוה נקט ורשכי לזביני קרי שיתא ושוי חמשא ואי הוו יהבי ליה חמשא ופלגא הוה שקיל אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה אמשא ופלגא הויא מחילה אתן ליה שיתא ואתבעי' לדינא אתא לקמיה דרבא א"ל לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעה"ב אין לו עליו אונאה (שם) ומייתינן שם עוד עובדא כזו בכיפי גביה דרב חסדא ואמר ג"כ כרבא ופרכינן והא אנן תנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר מאן הדיוט לאי בעה"ב אר"ח בצרדינייתא פירש"י בגדי קנבוס העומדים לימכר אבל מאני תשמישתיה דיקירי ליה לא מזבן להו אי לאו בדמי יתירי (שם) ויש לעיין דמהא דאמרינן לעיל בתגר מוכח דאיירי בנתאנה התגר ובעה"ב נמי בנתאנה הבעה"ב מיירי וא"כ לא קשיא כלל להא דהכא דהבעה"ב הוא המאנה ואין לומר דבכל גוונא איירי דהא דאר"י אין לתגר אונאה וודאי הא לא איירי רק בנתאנה התגר ונ"ל דדייק מדלא קתני ג"כ בד"א בנתאנה בעה"ב ותגר אבל בנתאנה הלוקח מהם בעה"ב אין לו אונאה משמע דבעה"ב ג"כ יש לו דין אונאה אף כשאנה להלוקח ממנו. כתב הרא"ש דהא דבעה"ב שמכר כליו אין לו אונאה אונאה אין לו אבל ביטול מקח יש לו ולפי ענ"ד נ"ל דאף בשיעור אונאה הא דאין לו אונאה לבעה"ב היינו רק שאין לכופו להחזיר האונאה ולקיים המקח אבל מ"מ הלוקח שנתאנה יכול לחזור בו כשבעה"ב ב המוכר אינו רוצה להחזיר אונאתו מיהו דעת הרא"ש נראה דאינו יכול לתבוע כלל אונאתו ולכך כתב דהיינו רק בידע הלוקח שהמוכר הוא בעה"ב שמוכר כליו וכשלא ידע נ"ל דאף להרא"ש הדין כמו"ש האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה ע"מ שאין בו אונאה עי' (ב"מ נ"א ב') ויתבאר בדיני התנאים הנושא ונותן באמנה כו' אין לו עליו אונאה (ב"מ נ"א ב') ופי' התוס' דהיינו שמאמינו בכמה קנה ונותן לו כך ויותר מעט דבזה ליכא דין אונאה פי' ואף שנתאנה זה שנישא ונותן באמנה אין להלוקח ממנו עליו דין אונאה כ"כ בהג"א ונ"ל דמ"מ אין זה רק כשזה שנושא ונותן באמנה אינו יכול לחזור על המוכר שלו ולא לתבוע ממנו אונאתו ונ"ל לעיקר דהיינו רק באופן הנ"ל אבל ספסירא דזבין מהכא ומזבין להכא שלא באמנה אלא במקח חדש אעפ"י שנתאנה א"י להונות כדמוכח (ב"מ מ"ב ב') בענין מום במקח מהא דמשלם ספסירא ליתמי וכמו"ש בחו"מ סי' רל"ב סי"ח בהגהה בשם יש חולקין דלא כהב"י שם ת"ר הנושא ונותן באמנה

ה"ז לא יחשוב הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זו"ז באמנה או זו"ז בשוה (ב"מ נ"א ב') פי' התוס' וכן הוא בחו"מ שאם קנה י' יריעות בי' דינרין ויש מהן שאין שוין דינר ויש מהן שוין יותר מדינר לא יחשוב הרעות בדינר כ"א מהן ואת היפות ביותר מדינר אלא או כולן בשוין או כולן בדינר מיהו נ"ל דהיינו רק במוכר כולם יחד או במוכר זוג זוג ונותן לו שכר כתף שכר גמל שכר פונדק שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם מהיכא קא יהיב ליה אר"פ בצרדויי דיהיב ארבע למאה (שם) חמש פרוטות הן ההודאה ש"פ כו' (ב"מ נ"ה א') במשנה ונתני נמי האונאה פרוטה אמר ר"כ ז"א אין אונאה לפרוטות פירש"י אלא איסור לפחות דהיינו שיעור אונאה למטבע כמו שיתבאר ובש"ע פסקו דרק בפרוטה ליכא דין אונאה אבל ביותר מפרוטה איכא דין אונאה ולוי תני במתניתיה חמש פרוטות הן אונאה פרוטה כו' אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות פירש"י גזבר שמכר של הקדש או המוכר עולתו שהוממה רש"א קדשים שהוא חייב באחריותן יש להם אונאה כו' ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגליות אין להם אונאה א"ל לא אמרו אלא את אלו (ב"מ נ"ד א') במשנה אמר רבא אמר רב חסא בעי ר' אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם או אין להם כו' ופשיט ר' אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם (ב"מ נ"ז א') ומייתינן שם לחלק בין הקדש לאינך וע"ש נידון צריך לעשות לו דמים והתוס' שם הקשו ע"ז מכ"ד דאף במחצה על מחצה ליכא אונאה בקרקעות וכתבו דביטול מקח דהכא היינו ביותר ממחצה והרבה מהראשונים אמרו דקיי"ל כאינך סוגיות דאף ביטול מקח אין להם כלל ור' חסדא ס"ל דהקדש אינו בתורת אונאה דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר ועמש"ל פכ"ז פסוק י"ב ד"ה והעריך שם פסיק כ"ה ד"ה מכל אשר לו ולא ראיתי לבאר ענינים אלו במהדורא זו וצ"ע לפי ענ"ד בכל אלו איך הדין בלא נתן עדיין המעות אי מתחייב ע"י קנין דידהו בדמים כפי מה שפסק ובספרי עוד"ד הארכתי בזה ועמש"ל בזה בדין פחות משתות בעי ר' זירא שכירות יש לה אונאה או אין לה אונאה א"ל אביי כו' האי נמי ביומו ממכר הוא (ב"מ נ"ו ב') ביאור בעי' זו י"ל דהיינו להקל בדברים שיש להם אונאה במכר וי"ל דהיינו להחמיר בדברים שאין להם אונאה ולפי מאי דאפשט דשכירות ביומו ממכר הוא כללא הוא דאין חילוק בין שכירות למכירה בשום ענין ועי' תוס' שם ולפי"ז בשכירות פועל ליכא אונאה שכר פועל עם סוס משערין כמה מגיע לפי ערך המקח לשכירות הסוס ובזה יש דין אונאה ח"מ סי' רכ"ז סל"ג בהגהה ולפי"ד הפוסקים דדין דביטול מקח ג"כ אין להם עכ"פ עד פלגא צ"ע איך הדין בענין זה כשא"א לקיים השכירות בהפועל בלי הסוס כשהי' שם שיעור ביטול מקח להסוס אי איכא דין אונאה בקבלן עח"מ סי'

רכ"ז סל"ו מכירת שטרות משמע מלשון משנתנו דהוה מה"ת ועי' תוס' שם מ"ש בזה מהגמ' דב"ב קמ"ז ב' ובספרי עוד"ד במס' ב"ב קכ"ה ב' ד"ה ואין הבכור העליתי דמכירת שטרות דרבנן ושם קמ"ז ב' כתבתי עפ"י הסוגיא דשם דאף דמכירת שטרות דרבנן אי מתנת ש"מ דאורייתא בכל הדברים גם בשטרות הוה דאורייתא דכיון דהקנין נגמר בזה בדברים אין חילוק בין דברים שגופן ממון לשטרות תניא ריב"ב אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטום במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהם חיי נפש (ב"מ נ"ח ב') וצריך לחלק בין זה להא דטול דינר והעבירני דהכא פליגי רבנן אריב"ב ובמס' ב"ק שם פסקו הפוסקים דאם הקדים לו שכרו א"י לחזור ולגבות ממנו ונ"ל דהתם בידוע שאינו שוה כ"כ והכא באונאה שאני ונ"ל דריב"ב איירי אף בענין שהמוכר אין צריך לכך ועי' חו"מ סי' רס"ד ס"ז בהגהה כמה תהא הסלע חסרה ולא יהיה בה אונאה רמ"א ארבע איסרות איסר לדינר היינו אחד מכ"ד לדינר שהדינר ששה מעין והמעה שני פונדיונין והפונדיון שני איסרין כדאיתא ריש הזהב רי"א ארבעה פונדיונות פונדיון לדינר ורש"א שמונה פונדיונות שני פונדיונות לדינר (ב"מ נ"א ב') במשנה וע"ש בגמ' עד מתי מותר להחזיר בכרכום כדי שיראה לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות אם היה מכירה אפילו לאחר י"ב חודש מקבלה ממנו ואין לו עליו אלא תרעומות (שם) וע"ש בגמ' וקיצרתי בזה במהדורא זו:

(יז)

ולא תונו גו' באונאת דברים הכתוב מדבר (ב"מ נ"ח ב') וע"ש:

(כז)

וחשב את שני ממכרו גו' ושב לאחוזתו אינו מותר לגאול בפחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך היתה שנת שדפון וירקון או שנת שביעית אינה עולה לו מן המנין רא"א מכרה לו לפני ר"ה והיא מלאה פירות ה"ז אוכל ממנה שלש תבואות בשתי שנים (ערכין כ"ט ב') במשנה אינו גואל לא קתני פי' דלהוי משמע דא"י לגאול בע"כ של לוקח אלא אינו מותר לגאול אלמא קסבר איסורא נמי איכא אלא אפילו קרקושי זוזי נמי אסור ולא מבעי' מוכר דקאי בעשה דכתיב במספר שני תבואות גו' אלא אפילו לוקח קאי בעשה דבעינן שנים תקנה וליכא (שם בגמ') רא"א מכרה לו לפני ר"ה כו' פי' ואינו יכול לומר לו הנח לפני כדרך שהנחתי לפניך (שם ל' א' בגמ'). ת"ר מכרה לראשון במנה ומכרה ראשין לשני במאתים מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון פי' להקל על המוכר שאינו מחזיר לי עבור השנים הנותרות רק כפי מה שמגיע לפי חשבון מנה ת"ל לאיש אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה מנין שאינו מחשב אלא עם השני פי' ג"כ להקל על המוכר ת"ל לאיש אשר בתוכו דברי רבי ונ"ל דה"ה

בחד לוקח כשהוזלה או הוקרה בתר טובת המוכר אזלינן מיהו התוס' שם ד"ה א"ב לא כתבו כן ר' דוסתאי בן יהודה אומר מכרה לו במנה והשביחה ועמדה על מאתים מנין שאינו מחשב אלא במנה שנאמר והשיב את העודף העודף שבידו פי' שנשאר בידו מדמי המקח שלקח על חשבון שנים הנותרות מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה מנין שאינו מחשב אלא במנה ת"ל והשיב את העודף העודף בקרקע פי' מה שנשאר בידו דמי שוי' של הקרקע לשנים הנותרות מאי ביניהו איכא בינייהו דאייקר וזל ואייקר (שם ל' א') דאייקר וזל ואייקר פירש"י שמכרה לראשון במאתים ומכרה ראשון לשני במנה והוקרה ועמדה על מאתים לרבי לא יהיב רק כפי מה שנתן בה השני דהיינו מנה אבל ר"ד בר"י דלא דריש רק או עודף שבידו או עודף שבקרקע ממ"נ צריך ליתן לפי חשבון מאתים ונ"ל דמ"ש רש"י בשני לוקחין לאו דווקא אלא ה"ה בחד לוקח כמוש"ל בדברי רבי אלא דנקיט שני לוקחין משום דרבי דריש מקרא דאיירי בשני לוקחין לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברעה ויגאל ביפה ולא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין ובהקדש מותר בכולן זה חומר בהדיוט מבהקדש שם במשנה אתמר המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה פי' באותו היובל ומפרשינן בגמ' דאיבד מעותיו ושמואל אמר אינה מכורה כל עיקר והמעות חוזרין (שם כ"ט ב') אכלה שנה אחת לפני היובל משלימין לו שנה אחת אחר היובל (שם) ומקשינן שם מהא להא דרב דאמר במוכר ביובל עצמו דמכורה ויוצאה ומתרצינן התם נחית לאכילה הכא לא נחית לאכילה אר"ח אר"ק מנין למוכר שדהו לששים שנה שאינה חוזרת ביובל שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות כו' יצאה זו שאף שאין שם יובל אינה נצמתת (ב"מ ע"ט ב') צ"ע לפי ענ"ד אי מה שנתן בעד הקרקע מחלקינן לכל השנים שעד היובל ואף שני שביעית בכלל החשבון כמו בהקדש כיון דחזיא למשטח בה פירי כדאיתא (ב"מ ק"ו א') או דשאני התם שפודה בדבר קצוב זרע חומר שעורים בחמשים שקל משא"כ מוכר דפודה בשויו הקנים והזמורות ופירות שקמה שבתוכן ה"ה של הלוקח אבל אילן שנכסח או שיבש שניהם אסורין בו כיצד יעשה ילקח בהם קרקע ולוקח אוכל פירות רמב"ם הל' שמיטות ויובלות פי"א ה"ז מהתוספתא המ"ל שם נסתפק אם יכול הלוקח לחפור בקרקע בורית שיחין ומערות והביא בזה מהירושלמי דאיני רשאי והא דאמרינן (ב"ב קי"ב) נמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו ולא אמרינן שלא היה רשאי לקוברו בשדה מקנה תי' דיכול להיות שהמוכר נתן רשות לקוברו ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה דר"מ וחכ"א המתנה כמכר רא"א כולם חוזרין ביובל רבי יוחנן ב"ב אומר אף היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה להן את הדמים (בכורות נ"ב

ב') במשנה מ"ט דר"מ מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל מתנה וירושה לא כו' בכור מתנה קריא רחמנא מ"ט דחכמים תשובו לרבות המתנה בכור ירושה הוא דא"ק לתת לו פי שנים מקיש חלק בכור לחנק פשיט רא"א כולם כו' ס"ל כחכמים דאמרי תשובו לרבות את המתנה כו' בכור כו' מתנה קריא רחמנא וכשחוזר ביובל חוזר לבטלה פי' שמתחלק לכל האחים מייבם את א"א בכור קריא רחמנא יורש את אשתו ירושת הבעל דרבנן בענין דין הגאולה במתנה עמש"ל בדיני בתי ערי חומה ריב"ב אימר כי' מאי קסבר אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזיר ואי קסבר ירושת הבעל דרבנן דמים מאי עבידתייהו לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא והב"ע שהורישתו אשתו בה"ק ומשום פגם משפחה אמרו רבנן לשקול דמי ולהדר כו' ומאי מנכה להן מן הדמים דמי קבר אשתו שם בקצת שינוי לשון וסדר א"ר אסי אר"י האחין שחלקו לקוחות הן פי' דאין ברירה ומחזירין זל"ז ביובל מתיב רב הושעיא ואלו שאין חוזרין ביובל הבכירה כו' מאי אין חוזרין אין חוזרין לבטלה (שם) פי' שיהא מאבד חנק בכורתו אלא חוזרין וחולקין ונוטל פי שנים כבתחילה (רש"י) בענין אי יש ברירה פלוגתא דתנאי ואמוראי בכ"ד ועי' תוס' (בכורות שם ב"ק פ"ח ב"ב ק"ו גיטין מ"ח) דרק ר' יוחנן הוא דס"ל דמחזירין כיון דאין ברירה אבל שארי אמוראי ס"ל דאף אי אין ברירה מ"מ לא הוה כמכר דעלמא ואין מחזירין זנ"ז ביובל:

(כט)

בית מושב עיר חומה גו' אין בתי ע"ח נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג כו' (ערכין כ"ט א') וע"ש דקצת נראה דרשב"י פליג בזה המוכר בית מבתי ערי חומה ה"ז גואל מיד וגואל כל יב"ח הגיע יום יב"ח ולא נגאלה היתה חלוטה לו (ערכין ל"א א') במשנה גואל מיד מתניתין דלא כרבי דתניא רבי אומר אין ימים פחות משנים (שם) אחד הלוקח ואחד שניתן לו במתנה שנאמר לצמיתות (שם במשנה) צמית צמיתות גמ' שם ב') אמרוה רבנן קמי' דר"פ כמאן דלא כר"מ דאי כר"מ הא אמר מתנה אינה כמכר אר"פ אפילו תימא ר"מ שאני הכא דרבי רחמנא לצמיתות אמרו רבנן כו' והא גבי יובל דכתיב תשובו לרבות את המחנה ור"מ לא קא מרבי אלא הא יודאי דלא כר"מ (שם) כמאן דלא כר"מ אין לומר דלר"מ מתנה בערי חומה אינה נחלטת ביובל דמ"ש משדה דמתנה נחלטת ביובל ואשר י"ל בביאור זה הוא א) דמתנה נגאלת לעולם וצ"ע לפי"ז אי היינו רק עד היובל או אף לאחר היובל וענין הפדיון במאנה צ"ל דהיינו עפ"י שומא וכן צריכין לומר בשדה לרבנן דמתנה כמכר דמשמע דיש לה ג"כ פדיון ב) דאין בידו לגואלה כלל ועי' תוס' אין מונין שנה אלא משעה שמכר שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה כשהיא אומר תמימה

להביא את חודש העיבור רבי אומר נותן לו שנה ועיבורה (שם ל"א א') במשנה אלא משעה שמכר דשנה זו אין זו שנה לבריאת עולם אלא מעל"ע. ואף שכבר הגיע היום כל שלא הגיעה השעה פודה (שם בגמ') א"ר אבא בר ממל מכר שני בתי ערי חומה אחד בט"ו לאדר ראשון ואחד באחד באדר השני זה שמכר לו באדר השני כיון שהגיע יום א' באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה וזה שמכר לו בט"ו באדר הראשון לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר של שנה הבאה ולימא אנא קדים שחין נורא מקמי דידך משים דאמר לו את נחית לעיבורא כו' (שם ב') ועמש"ל בסדר ויקרא פ"א פסוק ב' ד"ה מן הבקר ביאור דברי רבי בהא דנותן לו שנה ועיבורה עמש"ל בסדר ויקרא שם מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו (שם ל"א א') במשנה ת"ר שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כשהוא אומר עד מלאת לו שנה תמימה הוי אומר שנה לראשון נמי חלוט רא"ה לראשון חלוט ר' יוחנן אמר לשני חלוט בשלמא לר"א דלדידי' קא מנינן אלא ר' יוחנן מ"ט א"ר אבא בר ממל מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו (שם ב') הרי זה כמין ריבית ואינה ריבות (שם ל"א א') במשנה פי' דדין בית ע"ח כשמחזיר לו מעותיו נמצא שנשתמש בבית בשכר המתנת מעותיו ואינו ריבית והתניא ה"ז ריבית גמורה והתורה התירתה אר"י ל"ק הא ר' יהודה הא רבנן דתניא כו' מ"ב צד אחד בריבית ת"ק סבר צד אחד בריבית אסור ור' יהודה סבר צד אחד בריבית מותר רבא אמר דכו"ע צד אחד בריבית אסור והכא ריבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו נתבאר בספר שמות בסדר משפטים בראשונה היה נטמן יום יב"ח כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו לנשכה ויהיה שובר את הדלת ונכנס אימתי שירצה הלז יבוא ויטול מעותיו (שם ל"א ב') וכתבו התוס' דמוכח מזה שיובל נוהג בבית שני דהא הלל בסוף בית שני הוה ובתי ע"ח אין נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג כנ"ל ולפי מה שנ"ע שלא היה יובל נוהג בבית שני צ"ל דדין בתי ע"ח היה נוהג מדרבנן וצע"ג ועמש"ל בדיני יובלות אמר רבא מתקנתו של הלל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת בע"כ אינה מגורשת כו' מתקיף לה ר"פ כו' ודילמא כי איצטריך הלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בע"כ הוה נתינה איכא דאמרי א"ר מתקנתו של הלל הרי זה גיטך כו' בין מדעתו בין בע"כ ה"י נתינה וכי איצטריך הלל לתקוני שלא בפניו ודלמא בין בפניו בין שלא בפניו מדעתו אין בע"כ לא והלל מאי דאיצטריך לי' תיקן (ערכין ל"א ב' ל"ב א') ועי' תוס'. עיר שגגותי' חומתה פי' שלא הוקפה חומה אלא הקיפוה בתים תכופות זו לזו כחומה ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ אינה כבתי ערי חומה (שם ל"ב א') במשנה ת"ר חומה ולא שור איגר פי' שגגותיה חומתה סביב פרט לטבריא

שימה חומתה ר"א בר"י אומר אשר לו חומה אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן (שם) כבר הבאתי בכ"ד פלוגתא דתנאי בענין קדושה ראשונה אי קדשה לעתיד ובענין זה ג"כ איתא (ערכין שם) פלוגתא זו דלמ"ד קדושה ראשונה קדשה לעתיד לביא כל שתעלה לך מסירת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע ב"נ כל המצות הללו נוהגות בה וכל שלא היקפה מימות יהושע ב"נ אין מצות הללו נוהגות בה דעזרא נא קידש כלים וכל שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ אעפ"י שאין נו חומה עכשיו דין ע"ח לה ומ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא עזרא חזר וקידש בתי ע"ח ולפי מה שנראה (שבועות ט"ז) דליכא קידוש רק בשתי תודות צ"ע במה קידשו ערי חומה ועי' תוס' שם ערכין שם ד"ה וקדשו ע"ח ולפי האי תנא ליכא דין ע"ח רק לערים שהיו מוקפין חימה בימי עזרא ומשמע שם לפי ענ"ד דעזרא לא קידש רק אותן שמצא קיימות מימות יהושע ב"נ וכמו שיתבאר להלן וכבר הבאתי בכ"ד דר' יוסי ס"ל (יבמות פ"ב נדה מ"ו) דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד וקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא ירושלים אין דין בתי ע"ח נוהג בה דאין הבית חלוט בה (שם) והיינו כמ"ד ירושלים לא נתחלקה לשבטים ועי' (מגילה יו"ד ב"ק פ"ב) אלו הן בתי ע"ח שלש חצירות של שני בתים כו' (שם נ"ב א') פי' ב' בתים לכל חצר תניא ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף יכול אפילו הקיפוה ישראל נאמר כאן חומה ונאמר להלן (דברים ג') חומה מה להלן עובדי כוכבים אף כאן עובדי כוכבים יכול אפילו הקיפוה עובדי כוכבים לאחר מכאן נאמר להלן חומה ונאמר כאן חומה מה להלן עובדי כוכבים קודם לכן אף כאן עובדי כוכבים קודם לכן (שם ל"ג ב') ויש לעיין למה צריך למעט כמו"ש מקודם שור איגר הא לאו היינו הוקף ולבסוף ישב ויש ליישב ת"ר בית אין לי אלא בית מנין לרבית בתי בדים בתי מרחצאות ומגדלות שובכין בורות שיחין ומערות ת"ל אשר בעיר יכול שאני מרבה אף השדות ת"ל בית דברי ר' יהודה רמ"א בית כו' מנין לרבית כו' ואפילו שדות ת"ל אשר בעיר ואנא הא כתיב בית אר"ח אר"ק חולסות ומצילות איכא בינייהו פי' שדות דר"מ היינו רק חולסות ומצולות דלאו בני זריעה נינהו ועומדין לבנין (שם ל"ב ב') בית הבנוי בחומה ר' יהודה אימר אינו כבתי ע"ח רמ"א כותל החיצון הוא חומתו בעא מיני' ר"ה ב"ח מר"ש המוכר בית בע"ח נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין (קדושין כ' ב') והוא הדין דמספקא ליה אי לוה וגואל נגאל לקרובים או אינו נגאל לקרובים (שם כ"א א'):

(לא)
ובתי החצרים גו' בתי החצרים ניתנין להם כח יפה שבבתי ע"ח וכח יפה שבשדות נגאלין מיד כל יב"ח כבתי ע"ח ויוצאין ביובל ובגרעון כסף כשדות (ערכין ל"ג במשנה ולאו דווקא כל י"ב חודש אלא עד היובל כשדות:

(לב)
וערי הלוים גו' ת"ר גאולת עולם תהיה גו' מה ת"ל לפי שנאמר מספר שני תבואות גו' פי' שאינו רשאי לגאול בשדה קודם שתי שנים יכול אף זה כן ת"ל גאולת עולם תהיה גו' לפי שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' ת"ל ג"ע תהיה להם לפי שנאמר וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה גו' יכול אף זה כן ת"נ ג"ע תהיה להם (שם ל"ג ב') בשלמא הני תרתי לחיי אלא בתי ע"ח ללוים מי אית להו והתניא ערים הללו אין עושין איתן לא כפרים קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות (שם) טעמא דמלתא דערי הלוים הם ערי מקלט ובעינן שיהיה שם ישיב לבית מנוס ולא יהיו כרכים גדולים לפי שמתקבצים לשם מכל המקומות ותהיה רגל גואל הדם מצויה בשם ביאור קושיא זו קשה מאד לפי ענ"ד דכיון דאיכא ערי חומה קטנות משלש חצירות של בני ב' ב' בתים א"כ מנ"ל דליכא עיירות בינוניות מוקפות חומה וצ"ל דס"ל דטעמא דאיכא בכרכים גדולים שאינם מוקפין חומה שהרבה ב"א מצויין שם כמו"ש שייך ג"כ במוקפין חומה אף בבינוניות שגם באלו מתקבצין הרבה ב"א ועוד נ"ל דכל העיירות המוקפות חומה הן גדולות הרבה והא דנקטינן לעיל ג' חצירות היינו לבד השדות שבשם ובאריכות הזמן אחרי בנותה היא מתהיה לכרך גדול ומשקינן שם שלפני להן הן ומגרשיהן הן ומגרש הן למסתרינהו קיימי פי' וא"כ וודאי לא נתקדשו כלל בקדושת ערי חומה א"ר אשי איצטריך סד"א אדמסתתרי או מזדבני לחלטו קמ"ל (שם) ישראל שירש אבי אמו לוי אינו גואל כסדר הזה לוי שירש אבי אמו ישראל אינו גואל כסדר הזה כו' דברי רבי וחכ"א אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלוים (שם ל"ג ב') במשנה אלא בבתי ערי הלוים היינו אף שבעה"ב הוא ישראל (שם בגמ'):

(לה)
גר ותושב וחי עמך. תושב היינו שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים שאנו מצווין להחייתו אעפ"י שהוא אינו מצווה על כך ועי' ב"מ ע"א א' ועמש"ל פי"ט פסוק י"ג ד"ה לא תלין רשב"א אומר אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (ערכין כ"ט א') דיני מומר אוכל נבלות לתאבון עי' (עבודת כוכבים כ"ו) ועי' יו"ד הל' עבודת כוכבים סי' קל"ח ועי' (גיטין מ"ז א') יו"ד הל' צדקה סי' רנ"א:

(לו)
אל תקח מאתו נשך ותרבית גו' נתבאר בסדר משפטים **שם וחי אחיך עמך** שנים שהיו מהלכין בדרך וביד א' קיתון של מים אם שותין שניהם שניהם מתים ואם שותה א' מהם מגיע לישוב דרש בן פטירא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא רע"ק ולמד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חברך (ב"מ ס"ב א') ושמעתי דצ"ע איך הדין כשהקיתון ביד שלישי שא"צ למים:

(מד)
מהם תקנו עבד ואמה גו' כניסת עובד כוכבים בן חורין לעבדות היא א) ע"י מכירת עצמו ובזה דווקא נמכר לישראל אבל נמכר לעובד כוכבים אינו העובד כוכבים קונה אותו לגופו רק למעשה ידיו (גיטין ל"ז ב' ל"ח א') והלוקח עבד מעובד כוכבים וקדם העבד וטבל לשם בן חורין אפקי' לשעבודיה דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד (יבמות מ"ו א') ואי קדם הלוקח והטבילו לשם עבד מוכח להדיא שם דקנה ליה לגופיה ב) ע"י כיבוש במלחמה ישראל קונה להעובד כוכבים ע"י שביה לגופי' דעובד כוכבים ועובד כוכבים ג"כ נראה דקונה לגופי' דעובד כוכבים במלחמה ועי' יו"ד הל' עבדים סי' רס"ז סעיף י' וע"ש ולישראל ג"כ קונה במלחמה למעשה ידיו (גיטין שם) עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה (קדושין כ"ב ב') במשנה תנא אף בחליפין (שם בגמ') אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנה (שם) ואע"ג דבבהמה הוה משיכה בכה"ג בהמה אדעתא דמרה אזלא עבד אדעתא דנפשי' אזיל (שם) א"ר אשי עבד קטן כבהמה דמי (שם) ת"ר כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו הגביהו קנאו הגבי' רבו לו לא קנאו אר"ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קינה בכ"מ (שם) דין חיוב מזונות של העבד על האדון יובא להלן ישראל הלוקח עבד מעובד כוכבים או במלחמה ר"ש ב"א ס"ל דמטבילו לשם עבדות ומתחייב בכל המצות שהעבד חייב בהן כנ"ל בסדר בא אף בלא קבלתו של העבד ורבנן ס"ל דאינו מתחייב במצות שהעבד חייב בהם רק כשמקבל עליו עול תורה ומצות ברצונו (יבמות מ"ז ב') ת"ר מקיימין עבדים שאינם מולין פי' שאין רוצין להתגייר דברי ר' ישמעאל רע"ק אומר אין מקיימין (יבמות מ"ח ב') וצ"ע אי היינו מה"ת או רק מדרבנן איזה הוא עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו רבי ע"מ שלא למולו כו' ואפילו לרע"ק היכא דאתני אתני (שם מ"ח ב') עבד כנעני קונה את עצמו בכסף ע"י אחרים ובשטר ע"י עצמו דברי ר"מ וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים (קדושין כ"ב ב') במשנה. פשטא דמתניתין היה נראה לפרש דר"מ דאמר בכסף ע"י אחרים פי' ולא ע"י

עצמו היינו לא ע"י כסף דעצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ורבנן דאמרי בכסף ע"י עצמו היינו בכסף דאחרים כמסקנא דמתניתין ובכסף באמת אין שום פלוגתא ופלוגתייהו רק בשטר ע"י עצמו דר"מ סבר גיטו וידו באין כאחד ופי' בשטר ע"י עצמו היינו אף ע"י עצמו וחכמים לא ס"ל הכי ובגמ' מייתינן ברייתא דרשב"א אומר אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו וגם ברייתא דר"מ ס"ל בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים ומסקינן דשלש מחלוקות בדבר. עיקר ביאור זה הוא דמסקנת המשנה ובלבד שיהא הכסף משל אחרים לאו היינו מלשנא דחכמים דהא דאמרי בכסף ע"י עצמו היינו בכסף דעצמו דס"ל יש קנין לעבד בלא רבו כדלהלן ומסקנא דמתניתין היינו לשנא דרשב"א דברייתא ובביאור לישנא דר"מ ורשב"א לפי"ז איתא שם דהיינו דר"מ ס"ל אין קנין לעבד בלא רבו וגיטו וידו באין כאחד ופי' ולא ע"י אחרים בשטר היינו שלא מדעתו דחוב הוא לעבד ואין חבין לו שלא בפניו אבל בכסף ע"י אחרים אף שלא מדעתו אפי' לר"מ וטעמא מפרש רבא שם דרק בשטר דקבלתו של העבד גורמת השחרור א"א לומר שיעמוד אחר להיות מקבל במקומו כיון דאין חבין לאדם שלא בפניו אבל בכסף דקבלת רבו גרמא לי' אין נ"מ בין בפניו בין שלא בפניו כיון דמ"מ הוא משתחרר אף בע"כ ורשב"א ס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו וסברא דגיטו וידו באין כאחד לא אמרינן והלכך בין בכסף ובין בשטר רק ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ופי' דברי חכמים בכסף ע"י עצמו היינו אף ע"י עצמו דס"ל יש קנין לעבד בלא רבו כדבעינן למימר קמן ובביאור דבריהם בהא דבשטר ע"י אחרים כתבו רש"י ותוס' דאין לומר דהיינו רק ע"י אחרים ולא ע"י עצמו משום דלא ס"ל גיטו וידו באין כאחד דבכולא תלמודא מוכח דקיי"ל גיטו וידו באין כאחד וזה יהי' דלא כחכמים ודלא כר"ש ב"א רק כר"מ ולכך כתבו דצ"ל דע"י אחרים היינו אף ע"י אחרים פי' אפי' שלא מדעתו דזכות הוא לעבד ודלא כר"מ לימא בהא קמיפלגי דר"מ סבר אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה ורבנן סברי יש קנין לעבד בלא רבו ויש קנין לאשה בלא בעלה אמר רבה אמר רב ששת דכו"ע אין קנין כו' והכא במאי עסקינן דאקני לי' אחר מנה וא"ל ע"מ שאין לרבך רשות בו רמ"ס כי א"ל קני קני עבד וקני רבי' וכי קא"ל על מנת כו' לאו כלום קא"ל ורבנן ס"ל כו' אהני לי' תנאה ור"א אמר כל כה"ג כו"ע לא פליגי דקני עבד וקני רבי' והכא במ"ע דאקני לי' אחר מנה וא"ל ע"מ שתצא בו לחירות רמ"ס כו' ורבנן סברי לדידי' נמי הא לא מקני לי' בעי רבה לרשב"א עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו כיון דגמר לה לה מאשה כאשה או דלמא אשה דאיהי מצי מקבלה שליח נמי מצי משוי עבד דאיהו גופי' לא מצי מקבל גיטו שליח נמי לא מצי משוי בתר דבעי' הדר פשטא גמרינן לה לה מאשה (שם כ"ג ב) ובביאור

זה נ"ל כפי' הב' של התוס' שנראה דהיינו ג"כ פירש"י דמספקא לי' בהא דבשטר ע"י אחרים אי היינו משום דין שליחות וזכי' ואע"ג דאיהו לא מצי מקבל כיון דהיינו רק משום דאין לו יד מצי משוי שליח והלכך למ"ד חוב הוא לעבד לא מצי אחר לקבל רק בשליחותו ואף למ"ד זכות הוא לו כי עומד וצווח לא מצי אחר לקבל בעדו או דאין זה משום שליחות ויכול אחר לקבלו בע"כ דעבד ודלא כדאמרינן לעיל דגם בזה איכא דינא דאין חבין לאדם שלא בפניו ואלא הא דאר"ה הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו כו' הובא לעיל פ"א פסוק ה' ד"ה והקריבו ע"ש והא עבדא דאיהו לא מצי מקבל ושליח מצי מקבל ולא היא ישראל לא שייך בתורת קרבנות כלל עבד שייך בגיטין דתניא נראין הדברים שהעבד מקבל גיטו של חבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו ועמ"ש בספרי עוד"ד (ב"ק ק"ו א' נזיר י"ב ב') האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי א"ל והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו א"ל מפני שהוא קנינו (גיטין י"א ב') במשנה ובגמ' (שם י"ב א') שקלינן וטרינן בביאור הא דאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי אי היינו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך פי' כולא יומא עביד עבידתא ולאורתא סחר ואכול (ב"ק פ"ז ב' כתיבות נ"ח) או דהייני דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך והא דאם ירצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי היינו באינה מספקת (שם) ועי' גמ' שם דבשני בצורת בדלא ספיק י"ל דיכול לומר לרבו או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכי דלחזו אינשי ולרחמו עלי למ"ד דאינו יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך צ"ע אי יכול לומר עשה עמי כך וכך חוץ משעה אחת או שתים אשר אז תרויח למזונותיך א"ל מפני שהוא קנינו מפרשינן בגמ' (שם י"ג א') דהיינו דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל לי' מתרומה תינח עבד כהן עבד ישראל מאי איכא למימר אר"ש בר"י מפני שמפסידו משפחה כנענית אדרבה הרי הוא מתירו בבת חורין עבדא בהפקירא ניחא לי' שפחה זילא לי' שכיחא לי' פריצא לי' (שם י"ג א') האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה (שם במשנה) וכתבו התוס' אי גרסינן תן גט זה אתא מתניתין כר"מ דווקא א"נ אפילו כרבנן וכגון שאינו מוסרו מיד ליד אלא מראהו לו ומצוה לו ליתנו ונאמר דלא אמרינן תן כזכי אלא כשמוסר לשליח מיד ליד ולפי ענ"ד כל שאינו נותן מידו ליד השליח א"א לומר תן כזכי דלא עדיף השליח מהאשה והעבד עצמו דבטלי גיטך מע"ג קרקע אינה מגורשת (גיטין כ"ד א') ע"ש וגי' רש"י לפי הנראה לפי ענ"ד היא תנו גט לאשתי והיינו במצוה

לכתוב וליתן ויש שם ט"ס בלשון רש"י שלפנינו ת"ר המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה פי' חציו וחכ"א לא קנה (גיטין מ"א ב') אמר רבה בכסף ד"ה פדוי' ואינה פדוי' ומחלוקת בשטר דר' סבר והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה מקיש שטר לכסף ורבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חצי' לא אף עבד חציו לא שם בשינוי לשון ור' יוסף אומר מחלוקת בכסף דר"ס והפדה לא נפדתה פדוי' ואינה פדוי' ורבנן סברי דברה תורה כלשון בני אדם אבל בשטר דברי הכל לא קנה מיתיבי המשחרר חצי עבדו בשטר רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה תיובתא דר' יוסף תיובתא בשטר הוא דפליגי אבל בכסף לא פליגי לימא תהוי תיובתא דר"י בתרתי אמר לך רב יוסף פליגי בשטר וה"ה בכסף כו' (שם) ומיהו משכחת לה חצי עבד וחצי בן חורין שהוזכר בכ"ד לכו"ע בעבד שני שותפין דבזה לכו"ע כל אחד מהם יכול לשחרר חלקו תניא האומר לשפחתו הרי את ב"ח ולדך עבד ולדה כמוה פירש"י משוחרר כמוה וכנ"ע וידובר להלן דברי ריה"ג וחכ"א דבריו קיימין משום שנאמר האשה וילדי' תהי' גו' (תמורה כ"ה ב') מאי תלמודא לרבנן אמר רבא קרא לריה"ג כו' בזמן שהאשה לאדוני' ולדה לאדוניה פי' אין האשה לאדוניה ולדה ג"כ אינו לאדוניה מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי סבר שיירו אינו משוייר פי' לענין קרבן דעובר ירך אמו הוא ורבנן סבר שיירו משוייר דעובר לאו ירך אמו הוא פי' וקשיא מדר' לר' יוחנן דשם דאמר שיירו משוייר עובר לאו ירך אמי הוא אמר לך ר' יוחנן דכו"ע שיירו משוייר והכא היינו טעמא דאמר קרא האשה וילדי' גו' פי' וגזה"כ הוא ויש לתמוה למה ולדה כמוה בת חורין למ"ד עובר ירך אמו הא המשחרר חצי עבדו לכו"ע אין השחרור מתפשט בכולו ונ"ל דצ"ל דוודאי טעמי' דרבי משום גזה"כ הוא אלא דהמקשה ס"ד דאין סברא לומר בזה גזה"כ אלא כשנאמר עובר ירך אמי הוא ומתרץ דאף דעובר לאו ירך אמו הוא מ"מ גזה"כ הוא דליפוק ג"כ ולדה עמה האומר לשפחתו הרי את שפחה ולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו (גיטין כ"ג א' תמורה כ"ה א') ומפרשינן שם דהאי תנא ס"ל עובר ירך אמו הוא וה"ל כמשחרר חצי עבדו וכרבי דהמשחרר חצי עבדו קנה אבל אי עובר לאו ירך אמו הוא הא אין עבד יכול לקבל גט שחרור לחבירו מיד רבי שלו כנ"ל ויש לעיין הא קיי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וי"ל דרבי לטעמי' דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם (קדושין ס"ג א' יבמות צ"ג) מיהו קשה דהא המזכה לעובר לא קנה לרב הונא (ב"ב קמ"ב א') ובכ"ד ואפילו לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ לדבר שלא בא לעולם נא אמר כדאיתא ב"ב שם קמ"א ב' ע"ש ונ"ל לפי ענ"ד דלענין מכירה ושחרור כיון דיכול למכור ולשחרר השפחה עם ולדה ל"ח דבר שלא בא לעולם ועמ"ש בספרי עוד"ד ריש מס' בכורות בולד בהמה דוודאי לא חשיב דבר שלא בא לעולם

גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן ב"ח קטנים לא קנו עצמן ב"ח (גיטין ל"ט א') וידובר להלן אמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור שנאמר וכל עבד איש גו' עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לרבו רשות עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אינו קרוי עבד (גיטין ל"ח א') ובכ"ד אמר עולא אמר ר' יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור איתיבי' ר' אבא לעולא גר שמת כו' כנ"ל וכי מי כתב גט שחרור לאלו כו' א"ר נחמן קסבר עולא עבדו דגר כאשתו מה אשתו משתלחת בלא גט אף עבדיו משתלחים בלא גט (גיטין ל"ט א') פי' דכיון דאין אדונים לאלו כלל ודאי דא"צ גט שחרור אמר אמימר המפקיר עבדו אותו העבד אין לו תקנה מ"ט גופי' לא קני לי' איסורא הוא דאיכא גבי' ואיסורא לא מצ' מקני לי' ועי' לש"י ותוס' שם אי היינו להתירו בבת ישראל אין לו תקנה או דגם בשפחה אסור איכא דאמרי אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ"ט כו' איסורא הוא דאית לי' גבי' ואיסורא לברי' לא מורית (שם מ' א') ומקשינן עלי' (שם ל"ט א') מהא דגר שמת ובזבזו כו' דמוכח משם דבדלית להו להעבדים בעלים כלל ודאי א"צ גט שחרור והכא נמי כיון דאיסורא לברי' לא מורית הא לית ני' בעלים כלל וסלקא למימרי' לפי האי הא"ד בקושיא אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מ"ו גופו לא קדיש לדמי לא קאמר דלהוי עם קדוש קאמר (גיטין ל"ח ב') גופי' לא קדיש עי' תוס' שהעלו דהיינו דאין בו איסור הנאה כמו בכל ההקדשות דלהוי עם קדוש קאמר ומסקינן שם דצריך גט שחרור וצ"ע לפי ענ"ד במה נתחייב לשחררו ואולי הוא מטעם נדר וכמ"ד דלעולם בהם תעבודו רשות ומותבינן שם עליה דרב ממתניתין ואמרינן, רב תנא הוא ופליג ומודה רב דלר"מ דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה דאינו יוצא לחירות אנא היינו הקדש לדמי כל עבד המשתחרר צריך טבילה לשם גירות גמורה אבל א"צ לקבל עליו עול מצות (יבמות מ"ז ב' מ"ח א') יע"ש ועי' תוס' (שם מ"ז ב') ד"ה גר ועבד טובלין בענין טבילה דמשוחרר ונ"ל דלמ"ד דעבד צריך לקבל עליו עול מצות כשלא קיבל כשמשתחרר אח"כ אינו נעשה גר אלא ע"י קבלת מצות ובלא"ה ה"ה בגיותו ופשוט דה"צ טבילה:

(**מו**)
לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר' ישמעאל רעק"א חובה (גיטין ל"ח) והובא בכ"ד:

סדר בחקותי

פרשה כז

(ב)
איש כי גו' בערכך נפשות גו'. עמש"נ בסדר קדישים נידון גמר בלבו ויובא עוד בסמוך הכל מעריכין ונערכין נודרין ונידרין כהנים לוים וישראלים נשים ועבדים אבל טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר וודאי נקבה וודאית חשו"ק נידרין ונערכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין להם דעת משנה ריש מס' ערכין הכל מעריכין לאתויי מאי לאתויי מופלא סמוך לאיש והיינו בשנה שלפני גדלות שאם יודע לשם מי נדר ולשם מי הקדיש נדרו נדר הקדשו הקדש (נדה מ"ה ב') ועמש"ל פי"ט ס"פ י"ב בדיני שבועות נערכין לאתויי מאי לאתויי מנוול ומוכה שחין כי' (ערכין שם) בגמ' הא דעבדים נודרין ומעריכין הייני שמשלמין כשישתחררו עי' (ב"ק פ"ז א') כתבו התוס' דאע"ג דלכל מילי עבדים כנשים מ"מ לענין ערכין ערך עבד זכר כערך ישראל זכר ופשיט הוא דהא גבי נערך ליכא שום מצוה הא דחרש יש לו דמים עי' תוס' שהקשו ע"ז מהא דב"ק פ"ה ב' דאיתא שם חרשו נותן לו דמי כולו ותירצו דהכא ביכול להתרפאות ועוד כתבו נחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים דעדיף טפי וצ"ע פחות מבן חידש נידר אבננה נה נערך (שם ב' במשנה). ת"ר המעריך פחות מבן חודש רמ"א נותן דמיו וחכ"א נ"א כלום במאי קמיפלגי ר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ויודע שאין ערך לפחות מבן חודש וגמר ואמר לשם דמים ורבנן סברי אדם מוציא דבריו לבטלה (שם) ובביאור זה שיטה א) דבאמר אח"כ שלא היתה כוונתו רק לערך וודאי פטור במיגו דשאלה והכא באמר שכוונתו היתה לשם דמים דחכמים ס"ל דלא מתחייב דאף שגמר בלבו להתחייב ומהני בקדשים כדאיתא (שבועות כ"ו ב') ע"ש והובא לעיל בסדר קדושים מ"מ ה"ל כגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא בשפתיו דנ"מ דלא היתה כוונתו להתחייב רק. ע"י דיבורו וזה ל"ח דיבור להתחייב ור"מ ס"ל כיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ה"ל כהוציא בשפתיו חיוב דמים שיטה ב) דבאומר שבלבו היה לדמי וודאי חייב כיון שהוציא בשפתיו כפי מה שגמר בלבו והכא באומר שכיון לשם ערך דווקא דחכמים ס"ל דנאמן בזה ור"מ ס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה וה"ל מיגו במקום עדים ועמ"ש בספרי עוד"ד (נזיר ט' א'):
הערה. עי' חו"מ סי' קצ"ה ס"ה בהגהה מה שהוכיחו מזה לענין דיני ממונות עובד כוכבים רמ"א נערך אבל לא מעריך ר' יהודה אומר מעריך אבל לא נערך וזו"ז מודין שנודרין ונידרין (שם ה' ב') במשנה הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך ר"ח בן

עקביא אומר נערך מפני שדמיו קצובין ר' יוסי לומר נודר ומעריך ומקדיש ואם הזיק חייב (שם ו' ב') רי"א נודר ומעריך כו' ות"ק מי קאמר דלא אלא בנודר ומעריך ומקדיש כו"ע נ"פ פי' דמצי כי פליגי באם הזיק תק"ס אם הזיק איני חייב בתשלומין ור' יוסי סבר אם הזיק חייב בתשלומין במאי קא מיפלגי א"ר יוסף במלוה ע"פ גובה מן היורשים קא מיפלגי כו' רבא אמר דכו"ע מליה ע"פ אינו גובה מן היורשים והכא במלוה הכתובה בתורה קמיפלגי (שם) ועי' (קדושין י"ג ב"ב קע"ה ב') ויש לתמוה מ"ש נודר ומעריך ממזיק ונהי דבאמת מלישנא דת"ק משמע דמודה דנודר ומעריך ולא מצי למימר דפליגי בהא מ"מ מ"ש הזיק מנודר ומעריך ונ"ל דבנידר ומעריך משכחת לה דל"צ לדינא דמלוה ע"פ גובה מן היורשים ומלוה הכתובה בתורה כו' והיינו כשאמר זה לנדרי זה לערכי דתו ל"צ למידי דה"ל כגבוי משא"כ בהזיק דחוב בעלמא הוה עלי' ועי' תוס' אחד שהעריך את הנאה שבישראל ואת הכעור שבישראל נותן חמשים סלע ואם אמר הרי דמיו עלי נותן את שויו (שם י"ג ב' במשנה) בישראל אין בעובד כוכבים לא נימא מתניתין דלא כר"מ כו' אפ"ת ר"מ כו' בתרי אומה לא מיירי כו' ואב"א כו' (שם י"ד א') דמיו של פלוני עלי ומת הנידר יתנו היורשים מת הנידר לא יתנו היורשים שאין דמים למתים (שם כ' א') במשנה יתנו היורשים אי משום דמלוה ע"פ גובה מן היורשים או משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי או דאיירי בעמד בדין (גמ' שם) מת הנידר לא יתנו היורשים מפרשינן שם משום דמחוסר אומדנא ופי' התוס' דלא נידר אלא דמים שישיימוהו ב"ד והוא לא בא לידי שומא זו ולפ"ז נראה דה"ה דהנודר עצמו ג"כ פטור במת הנידר ונקט לא יתנו היורשין אגב רישא דקתני יתנו היורשין ערך ידי ערך רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי ערך כבדי עלי נותן ערך כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלוי' בו נותן ערך כולו חצי ערכו עלי נותן חצי ערכו ערך חציו עלי נותן ערך כולו חצי דמי עלי נותן חצי דמיו דמי חציו עלי נותן דמי כולו (שם). ת"ר בערכך להביא ערך סתם כו' נפשות ולא המת אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה ד"א נפשות כו' אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות מאי ערך סתם דתניא האומר ערך סתם עלי נותן כפחות שבערכין כו' שלשת שקלים (שם ד' א' ב'):

(ג)

מבן עשרים שנה גו' כל הענין יום שלשים כלמטה הימנו שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנו שנאמר ואם מבן ששים שנה ומעלה כו' מה שנת ששים כלמטה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה כו' רא"א עד שיהיו יתירות על השנים חודש ויום אחד (שם

י"ח א' במשנה) ועמש"ל פ"א ד"ה מן הבקר דבעניני קרבנות כל שנתו נקרא בן שנה ועמ"ש ריש סדר בהר בענין שנות הראשונים שע"י אנו חושבין השנים של יצירה הערך בזמן הערך כיצד הערכיו פחות מבן חמש ונעשה יתר על בן חמש כו' נותן בזמן הערך (שם י"ח א' במשנה) אבל אמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כמו ששוה בשעת נתינה ערכין י"ח א' בגמ') דבערכין אינו כן ע"ש:

(ח)
על פי אשר תשיג גו' אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו פשוט דה"ה במעריך אחר ובנודר אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שקנה לשמן (ערכין כ"ד א' במשנה) ומפורש (ב"ק ק"ב ב') דלאו היינו משום דאין דעתו ע"ז אלא משום דכבר קנוי להם ועי' ח"מ סי' צ"ז ס' כ"ה וס' כ"ו ונ"ל דמ"מ בע"ח דאשתו ובניו ג"כ אינו יכול לגבות חובו מזה דאדעתא דהכי לא יהיב לי' עי' (ב"מ ע"ח ב') ועי' יו"ד ס"ס רנ"ג חייבי ערכין ממשכנין אותן (ערכין כ"א א' במשנה) פי' ומוכרין אותן בשויין אעפ"י שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן נותנין לו מזון שלשים יום וכסות י"ב חודש מטה מוצעת סנדליו ותפיליו לו ולא לאשתו ובניו אם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין חרש נותנין לו שני מצעדין ושני מגירות ר' אלעזר אומר אם היה אכר נותן לו צמדו חמר נותן לו חמורו היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין אומר למכור את המרובה וליקח את המועט אלא נותנין לו שני מינין מהמרובה וכל שיש לי מן המועט המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו פי' פודה אותן (ערכין כ"ג ב' במשנה) ועי' (ב"מ קי"ג ב') בענין שמסדרין לבע"ח היה עני פי' בשעה שהעריך והעשיר פי' בשעה שבא ליתן עשיר והעני נותן ערך עשיר ר' יהודה אומר עני והעשיר וחזר והעני פי' עני בשעה שהעריך והעשיר והעני כשבא ליתן נותן ערך עשיר כו' וידובר להלן אפי' מת אביו והניח לו רבוא או ספינתו בים ובאה לו ברבואות אין להקדש בה כלום (שם י"ז ב' במשנה) הניח לו רבוא עשיר הוא אימא מניח לו רבוא פשיטא כשהיה אביו גוסס מ"ד רוב גוססין למיתה קמ"ל ספינתו בים ובאה לו ברבואות עשיר הוא אר"ח כשהיתה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים והאיכא שכורות שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ותיפוק ליה משום ספינה ה"מ ר"א היא דאמר אם הי' אכר נותן לו צמדו כו' אעפ"י שאמרו עבד נמכר בכסותו לשבח פי' כשנמכר לשלם לבע"ח שאם תלקח לו כסות בשלשים דינר מושבח מנה וכן פרה אם ממתינין לה לאיטליז מושבחת היא וכן מרגלית אם מעלין אותה לכרך משובחת היא אין להקדש אלא מקומו ושעתו (שם כ"ד א' במשנה) ונידון בהישג יד ומה שנוטל אח"כ יותר אין זה שייך להקדש וכן

הדין באמר דמי עלי או דמי פ' עלי (שם י"ח א') אתה הקשת דמים לערכין מרגלית לקלים ולידון בכבודו כו' ומכאן מוכח לפי ענ"ד דחייבי דמים נידונין בהישג יד וידובר להלן בד"א במטלטלין אבל בקרקעות מכריזין עליהם ששים יום בבוקר ובערב ואח"כ מוכרין אותן לשון הרמב"ם ממתניתין דערכין כ"א ב' ע"ש בעי רבא ערכי עלי לגבי מזבח נידון בהישג יד או אינו נידון בהישג יד כו' (שם ה' א') נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע היו בידיו חמש סלעים רמ"א אינו נותן אלא אחד וחכ"א נותן את כולן (שם ז' ב') א"ר אדא בר אהבה היו בידיו חמש סלעים ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשני' ואחת לראשונה יצא ידי שניהן מ"ט בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה פי' במטלטלין בעידנא דיהיב לשניה משעבד לראשונה בעידנא דיהיב לראשונה תו לית לי' נתן ארבע לראשונה ואחת לשניה ידי שניה יצא ידי ראשונה לא יצא כולהו משעבדי לראשונה (ערכין ז' ב' ח' א') ואמר ערכו עלי פי' וחזר ואמר ערכו עלי בעידנא דיהיב לראשון לית ליה כתבו התוס' תימא דבעידנא דנדר לראשון היו לו ה' סלעים ואיך מפטר כשנתן לה אחת הא תנן היה עשיר פי' בשעת הנדר דערך והעני כשבא לפרוע לכהן כו' נותן ערך עשיר כנ"ל ותירצו דהא דהיה עשיר והעני נותן ערך עשיר היינו כשהעריכו הכהן בשעה שהיה עשיר והכא איירי כשהעריכו הכהן על השניה בתחילה ואח"כ על הראשון כו' ולכך נפטר מהראשונה כיון דלא הוערך עליה בעוד שהיו בידו החמש סלעים לראשונה ולפי ענ"ד לסברת התוס' בהא דהיה עשיר והעני היה די להם בישוב הקושיא דהכא איירי כשלא העריכו הכהן על הראשונה עד שנדר בערך בשניה דג"כ בשעה שהעריכו הכהן על הראשונה לא היו לו חמש לראשונה ומה שהצריכו לומר שהכהן העריכו תחילה על השניה י"ל משום דאם העריכו על הראשונה תחילה היה לו להעריך כל החמש לראשונה ולכך צ"ל שהעריך בתחילה לשניה והעריך פחות שבדין הישג יד דהיינו סלע כנ"ל וידובר עוד בסמוך מיהו הרמב"ם הביא דינא דהיה עשיר והעני כפשוטו ומשמע דהיינו אף שהעריכו כשהיה עני וכן נראה פשטא דמלתא ותי' הל"מ דדווקא כשהי' עשיר לשלם ערך שלם לא מפטר מערך שלם כשהעני אח"כ אעפ"י שלא העריכו הכהן עד שהעני אבל כשהיה עני לערך שלם מפטר אח"כ כשהעני יותר אף ששלם פחות ממה שהי' לו בשעת הנדר בעי רב אדא בר אהבה היו בידו חמש סלעים ואמר שני ערכי עלי בבת אחת מהו כיון דבבת אחת נדר כי הדדי תפסין יהיב תרתי ופלגא להאי ותרתי ופלגא להאי או דילמא כולהו חזיין להאי וכולהו חזיין להאי (שם) ופי' התוס' דלפי הסברא השניה אי לא יהיב כולהו לאחת לא יצא ידי שתיהם ונ"ל כוונתם דהיינו דאף אחת מהן לא יצא ומיירי בנתן לשתיהן בבת אחת דאי בנתן זאח"ז ידי

שניה וודאי יצא בק"ו מהא דלעיל ובראשונה הוא דאיכא לספוקי והתוס' כתבו דמיירי שהעריכו על שתיהם יחד ונ"ל דעתם משום שצריך ליתן לכ"א כפי הסכום שהעריכו הכהן וצ"ע. צ"ע לפי ענ"ד בע"ח אי ממעט בנכסים לענין דין הישג יד ונ"ל דבמטלטלין אינו ממעט ובקרקעות הפודה פודה ע"מ לשלם לבע"ח חובו כמו במקדיש (ערכין שם כ"ג ב') וע"ש האומר ערך סתם עלי נותן כו' פחות שבערכין שלשת שקלים ((ערכין ז' ב') ומייתינן ל"ה (שם א') מלשון ערכך ופרכינן (שם ב') אלא קרא למה לי אר"נ אמר רבה בר אבהו לומר שאינו נידון בהישג יד מ"ט כמפרש דמי איכא דאמרי אר"נ ארב"א נידון בהישג יד פשיטא מ"ד כמפרש דמי קמ"ל והרמב"ם כתב כל"ק אמר דמי עלי או דמי פ' עלי נ"ל לפי ענ"ד דנידון בהישג יד מהא דערכין י"ח א' דהוקשו דמים לערכין במרגלית לקלים כמוש"ל והא דאמרינן (שם כ' א') שהנדרים אין נידונין בהישג יד היינו בנדר למזבח מיהו רש"י פי' שם דבאמר דמי עלי אינו נידון בהישג יד והרמב"ם כתב דאינו נידון בהישג יד דה"ל כמפרש בערכין עשיר שאמר ערך פלוני עלי שחייב בערך עשיר ושמע עני ואמר מה שאמר פלוני עשיר עלי פלוגתא דרבי ורבנן (ערכין י"ז א') לרבי נותן ערך עשיר ולרבנן נותן ערך עני אבל עני שאמר ערך פלוני עלי שחייב בערך עני ושמע עשיר ואמר מה שאמר פ' עני עלי נ"ל דאף לרבי נותן ערך עשיר דאפי' בקרבנות הדין כן:

(**ט**)

ואם בהמה אשר יקריבו גו' שלשה מיני קדשים יש בפרשה זו קדשי מזבח קדשי בדק הבית וחרמי כהנים כמו שיתבאר הקדיש תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם (מנחות ק"א א' תמורה ל"ג ב') אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה ומקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן ואם מתו יקברו רש"א קדשי בדה"ב אם מתו יפדו (תמורה ל"ב א') וביאור הא דאין משנין אותן כו' מייתינן שם ברייתא קדשי בדה"ב שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום חרמי כהנים שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לקדשי בדה"ב לא עשה ולא כלום ומתניתין דמקדישין אותן הקדש עילוי אקדשי מזבח קאי וביאור הקדש עילוי יובא להלן אר"ה קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום מ"ט אמר קרא כל חרם ק"ק הוא לה' כל חרם דק"ק הוה ההוא לה' ליהוי פי' התוס' דהא דאמר ההוא לה' ליהוי היינו לקדשי בדה"ב כדבעינן למימר קמן בביאור זה דהקדש בדה"ב חל אקדשי מזבח והיינו כרבנן דריב"ב (ערכין כ"ח ב') ויובא להלן פסוק כ"ט דדרשו שם האי קרא בהקדש עילוי ורש"י פי' לה' ליהוי היינו דרק לה' ליהוי כמו שהיה מקודם אבל אין לו לכהן שום

זכות מהם כשהחרימם ועמש"ל פסוק כ"ט ומותבינן עליה דר"ה מלשנא דמתניתין דתנן ומקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן דבהכרח אקדשי מזבח קאי כנ"ל ומתרצינן דה"ק בין שאמר עליהם לשון הקדש בין שאמר עליהם לשון חרם חל עליהם הקדש בדה"ב אבל אם פירש חרם לכהנים לאו כלום הוא ובסוף הסוגיא מסקינן מלתיה דר"ה בתיובתא אלא דגם חרמי כהנים חל אקדשי מזבח ומקשינן עלה והאמר עולא המתפיס עולה לבדה"ב אין בה אלא עיכוב גזברין ובביאור לשון עיכוב גזברין ובביאור קושיא זו נ"ע כמו"ש התוס' דעיכוב גזברין היינו שמעכבין לשוחטה עד שישומו אותה כמה יתן עבורה לבדה"ב אלא דמ"מ מותר לשוחטה קודם פדיונה וביאור הקושיא לפי"ז דבשלמא הקדש דבדה"ב אתי שפיר דחל ע"ז אע"ג דאין לבדה"ב בה כלום דהא בדה"ב איכא בחיובא דגברא שמתחייב עצמו לבדה"ב כך וכך אלא חרמי כהנים איך אפשר דליחול אקרקפתא דגברא הא חרמי כהנים אין חלין רק אחפצא מטלטלין או מקרקעי אלא ע"כ צ"ל דאסור לשוחטה קודם פדיה וחל על העולה עצמה ומתרצינן דלעולא באמת אין חרמי כהנים חל אקדשי מזבח רק מדרבנן ובביאור הקדש עילוי איתא (ערכין כ"ח ב') במשנה שהבאתי לעיל מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר נותן דמיהם ואם נדבה נותן את טובתה שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אעפ"י שאינו רשאי אם נדר נותן דמיה פי' אמר הרי עלי ואח"כ הפריש ואמר זה לעולתי דחייב באחריותו נותן דמיו דכשלו דמי כיון דחייב באחריותו ואם נדבה היא דלא מחייב באחריותה נותן טובתה ומפרש כיצד כגון שאמר שור זה עולה דהיינו נדבה וחזר והחרימו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה שכל אחד מישראל כשמוצא שור בזול הרבה לפי ערך שניו קונה אותו להקריבו עולה אעפ"י שאינו רשאי פירש"י ותוס' דהיינו אעפ"י שאינו חייב דתרגום דנושה רשיא ולפי ענ"ד נראה פשוט דהיינו אעפ"י שאינו רשאי לקנותו דעולה אינה נמכרת דלאו ממון בעלים היא ואינה מכפרת רק ע"ז שהופרשה בשבילו כמו"ש פ"א פסוק ג' אם מתו יקברו בטעמא דמלתא אין לומר משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ור"ש ס"ל דבקדשי בדה"ב פודין להאכיל לכלבים דא"כ ה"ל למתני אם נעשו טריפה יקברו כדתנן תמורה ל"ב) ע"ש וכדאיתא (בכורות ט"ו א') אמתניתין דשם ואין לומר דבמתו תמימין איירי דמיתה לא חשיב מום ואין פדיון בלא מום וקדשי בדה"ב ג"כ בעו מום לרבנן משום דתמימין אין נפדין רק למזבח כמוש"ל דבאמת פלוגתייהו דרבנן ור"ש דמתניתין מפורש בברייתא כדבעינן למימר קמן דהיינו רק במתו בע"מ אבל בתמימין לכו"ע יקברו אלא טעמא דמתניתין משום דבעינן והעמיד והעריך וכל שאינו בהעמדה דהיינו שאינו חי

אינו בהערכה פי' אינו נפדה ואעפ"י שנשחטו יקברו כדאיתא (שם ל"ג ב' בגמ') נשחטה ועודה מפרכסת צ"ע אי אית בה העמדה והערכה כשנשחטה כתיקונה והא דאמרינן (חולין ל' א') דבשחוטה איכא העמדה והערכה כל זמן שהיא מפרכסת י"ל דהיינו קודם גמר שחיטה כמו"ש התוס' (חולין פ"ד א') ד"ה בעינן העמדה והערכה ועי' תוס' (ב"ק ע"ו א') ד"ה שחוטה ועי' תוס' שם דשחיטה בתמימין ל"ח מים לענין פדיון ואף תחילת השחיטה ל"ח מום כיון דשייך לשחיטה א"ר יוחנן לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב היו בכלל העמדה והערכה ור"ל אמר לרבנן קדשי בדה"ב היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה זו"ז מודה דלר"ש קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי בדה"ב נא היו בכלל העמדה והערכה וד"ה בע"מ מעיקרו פי' שקדם מומו להקדשו כדמוכח להלן לא היה בכלל העמדה והערכה (תמורה ל"ב ב') והיינו בקדשי מזבח לר"ש בין לר"י בין לר"ל ולרבנן לר' יוחנן והיינו כשהקדישו לדמיו למזבח אבל בקדשי בדה"ב אין שום נ"מ בזה ואף בקדם מומן להקדשן בעינן העמדה והערכה כפירש"י וכדמוכח שם בגמ' כמו שיתבאר להלן ותנא דבי לוי אמ' אפי' בע"מ מעיקרו פי' בקדשי מזבח ג"כ היה בכלל העמדה והערכה וכן תני לוי במתניתיה אפי' חיה אפי' עופות פי' שהקדישן לדמיהן למזבח כמו"ש מקודם (תמורה נ"ב ב' שם) תניא כוותי' דר' יוחנן אם בהמה אשר יקריבו ממנה בבע"מ שיפדו הכתוב מדבר כו' או אינו אנא בבהמה טמאה כשהוא אומר אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים אם כל בהמה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שיפדו יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה שאינה קריבה כל עיקר יצחה זו שאינה קריבה היום אלא למחר ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה (שם נ"ב ב' נ"ג א') אם בהמה אשר יקריבו ממנה בבע"מ שיפדו אסיפא דקרא קאי דכתיב ואם כל בהמה טמאה אשר גו' הא מה אני מקיים אם כל בהמה אשר גו' דילגו בזה תיבת טמאה משום דמאשר לא יקריבו דריש וטמאה דקרא לפי"ז היינו טמאה למזבח דהיינו בע"מ והא לא מצי למדחי ה"מ ר"ש היא פירש"י משום דסתם ספרא היא וסתם ספרא ר' יהודה כדאיתא (בכורות ס"א א') והיינו בר פלוגתייהו דר"ש אי מייתינן שם ברייתא מתו תמימין יקברו בע"מ יפדו בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב בין תמימין בין בע"מ יקברו רש"א אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב תמימין יקברו בע"מ יפדו ביאור ברייתא זו מלתא דרבנן א"ש לר"ל וקשיא לר"י מיהו מלתא דר"ש קשיא לתרווייהו דבקדשי מזבח אמאי בע"מ יפדו והלכך מוקמינן לה שם בקדם מומן להקדשן דבזה לא בעי העמדה והערכה כנ"ל והשתא א"ש לר' יוחנן דתמימין שמתו יקברו לכו"ע בין

בקדשי מזבח בין בקדשי בדה"ב דכיון שהיו ראויין למזבח אין נפדין בלא מום ובבע"מ שקדם מומן להקדשן בקדשי מזבח לכו"ע יפדו דבזה לכו"ע לא בעינן העמדה והערכה כנ"ל ובקדשי בדה"ב פלוגתא דרבנן דס"ל דקדשי בדה"ב היו בכלל העמדה והערכה ס"ל בזה יקברו דבקדשי בדה"ב אף בקדם מומן להקדשן בעינן העמדה והערכה כנ"ל ולר"ש דס"ל דקדשי בדה"ב ל"ה בכלל העמדה והערכה יפדו וא"ת אכתי גם לר"י קשיא דכיון דבע"מ היינו בע"מ בשעת הקדש א"כ תם ונעשה בע"מ בכלל תמימין הוא וא"כ איך קאמר ר"ש אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב תמימין יקברו תם ונעשה בע"מ אמאי יקבר בקדשי בדה"ב לר"ש דס"ל קדשי בדה"ב ל"ה בכלל העמדה והערכה וצ"ל דלא איירי רק בתמימין מתחילה ועד סוף ובבע"מ מתחילה ועד סוף ובתם ונעשה בע"מ לא איירי ובספרי עוד"ד כתבתי שגי' התוס' בדברי ר"ש אינה כמו שלפנינו אלא כהגירסא שבברייתא השני' דמייתי שם ר"ל בתר הכי וכמו שיתבאר בזה אבל לר"ל קשיא ממ"נ אי בקדם הקדשן למומן איירי לפלוג ר"ש בקדשי מזבח כנ"ל ואי בקדם מומן להקדשן קשיא מאי איריא קדם מומן להקדשן יפדו בקודשי מזבח לרבנן הא אפילו בקדם הקדשן למומן ג"כ יפדו לרבנן לר"ל דס"ל דלרבנן קדשי מזבח ל"ה בכלל העמדה והערכה ומתרצינן עלה דר"ל ס"ל דהא ברייתא משבשתא משום דתני במכילתא אחריתא בשינוי והכי תני במכילתא אחריתא מתו בין תמימין בין בע"מ יקברו בד"א בקדשי בדה"ב אבל בקדשי מזבח יפדו פי' בע"מ יפדו רש"א תמימין יקברו בע"מ יפדו פי' בקדשי בדה"ב ואברייתא זו ל"ק לפלוג ר"ש גם בקדשי מזבח דאף בע"מ יקברו די"ל כיון דאמר ר"ש דקדשי בדה"ב ל"ה בכלל העמדה והערכה ממילא מובן דהעמדה והערכה דכתיב בקרא היינו בקדשי מזבח אבל אברייתא קמייתא א"א לומר דר"ש פליג ג"כ בקדשי מזבח דשם קתני בהדיא בדברי ר"ש אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה לפי הגירסא שנראה מהתוס' בברייתא קמייתא בדברי ר"ש כמו"ש מקודם א"ל ר' ירמי' לר"ז לר"ל דאמר לרבנן קדשי מזבח ל"ה בכלל העמדה והערכה וקתני קדשי מזבח בע"מ יפדו ומוקמינן לה בשקדם הקדשן את מומן ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים פי' ולעיל ל"א א' ובכ"ד איתא בזה פלוגתא דתנאי הכא במ"ע בשעבר ושחטן א"ל ר' ירמיה לר"ז לר"ש דאמר קדשי בדה"ב ל"ה בכלל העמדה והערכה אמאי תמימין יקברו משום דחזי להקרבה כו' והובא לעיל המקדיש פירות שובכו למזבח ומרדו לכו"ע לא פקעה קדושתייהו מינייהו הקדיש תרנגולת לבדק הבית רב ס"ל כיון דמרדה פקעה קדושתה מינה ושמואל ס"ל כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא וכן ס"ל לר' יוחנן ור"ל הוה

ס"ל כרב ואח"כ הודה לר' יוחנן (חולין קל"ט א') ועמש"ל פרשה כ"ב פסוק י"ח ד"ה לכל נדריהם ועי' ב"ק י"ג ב' ומש"ש בספרי עוד"ד:

(י)
לא יחליפנו גו' דיני תמורה יתבארו להלן בסוף הסדרא בתמורה דמעשר:

(יא)
ואם כל בהמה טמאה גו' נתבאר לעיל דהיינו בע"מ וכן פירש"י בחומש:

(יב)
והעריך הכהן גו' זהו פדיון דקדשים שהוממו כנ"ל שומת הקדש לפדיון ר"א ב"י אומר עשרה אף במטלטלין (סנהדרין י"ד ב') ותנא דריש מכילתין דשם ס"ל דבשלשה במטלטלין ור' יהודה אומר אחד מהן כהן (שם) ולרבנן כהן דכתיב בקרא בזה קשיא (שם ט"ו א') כל הקדשים שקדם מים קביע להקדשן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות ויוצאין נחילין ליגזז וליעבד ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ פטור ואין עושין תמורה ואם מתו יפדו חוץ מן הבכור והמעשר וכל שקדם הקדשן את מומן אי מום עובר להקדשן ואח"כ נולד בהם מים קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב ועושין תמורה ואם מתו יקברו (בכורות י"ד א') במשנה טעמא דנפדו הא לא נפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות קסבר קדושת דמים מדחה מן הבכירה ומן המתנות ויוצאין לחולין ליגזז טעמא דנפדו הא לא נפדו אסירי בגיזה ועבודה מסייע לי' לר"א דאמר קדשי בדה"ב אסורין בגיזה ועבודה אמרי לא קדושת דמים למזבח דמחלפת בקדושת הגוף למזבח גזרי בהו רבנן אבל קדשי בדה"ב לא ועמש"ל פ"ה פסיק ט"ו ד"ה מקדשי ה' דהיינו בלא הנאה או בהנאה דפחות משוה פרוטה ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן ה"ד אילימא דאיעבר ואתיילד לאחר פדיונן פשיטא חולין נינהו אלא דאיעבר לפני פדיונן ואתיילד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן אסירי נפדין תמימין או אין נפדין תמימין ת"ש המתפיס בע"מ קבועין למזבח וילדו ימכרו וא"צ מים שאין קדושה חלה עליהם שלא יהא טפל חמור מן העיקר אבל הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף פי' איני רשאי למוכרו אלא הוא עצמו יקרב עולה וה"ה נקבה לשלמים מסייע ליה לרבא כו' (שם א' ב') ואם מתו יפדו אבל בקדם הקדשן למומן אם מתו יקברו אף שנשחטו או למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים והיינו כמ"ד קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה וכל שקדם הקדשן כו' ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד מנה"מ דת"ר תזבח (דברים י"ב) ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך כו' איכא דאמרי תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולדן וחלבן אסור

לאחר פדיונן ה"ד אינימא דאיעבר ואתיילד לאחר פדיונן אמאי ולדי צבי ואיל נינהי אלא דאיעבר לפני פדיונן ואתיילד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן מיקדש נמי קדשי ועמש"ל פ"ג פסוק א' וכמו שהדין בזה בולד תמורה כן הדין בולד בע"מ דלאחר פדיונן מה תהא עליהם אר"ה כונסן לכיפה והן מתים דהיכי ליעבד לקרבינהו מכח קדושה דחוי' קא אתו לפרקינהו לא אלימי למתפס פדיונן אמרי במערבא כו' סמיך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותי זבח וטעמא מאי פי' אמאי כונסן לכיפה לר"ה א"ר לוי גזירה שמא יגדל מהם עדרים פי' ויבא לידי תקלה (שם ט"ו) והשוחטן בחוץ חייב הכי מתני רב הונא ומוקי לה בדוקין שבעין ואליבא דרע"ק דאמר אם עלו לא ירדו (שם ט"ז א') כל הקדשים שנעשו טריפה יקברו (תמורה ל' ב') טעמא דנעשו הא היו מעיקרא פודין אותן אף למ"ד אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דלא נחתא להם קדושת הגוף כלל (תמורה י"ז א') מיהו שמואל ס"ל שם דנחתא להו קדושת הגוף והלכך למ"ד פודין קדשים להאכילן לכלבים צריכה מום קבוע לפדות עניו ולמ"ד אין פודין כו' ימותו (שם) הרובע והנרבע כו' הם כקדשים שקדם מום עובר להקדשן וצריכין מום קבוע לפדות עליהן (תמורה כ"ח ב' בכורות מ"א א') במשנה וע"ש הסולת היין והשמן לאחר שקדשו בכלי אין להם פדיון (מנחות ק"ב) עופות אין להם פדיון (כריתות כ"ז ב') והובא לעיל פ"ה פסיק ז' אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות כי' (בכורות נ"א א') במשנה והובא ברמב"ם בהל' ערכין לענין פדיון כל ההקדשות רבי אומר בכל פודין כו' חוץ מן השטרות (שם) אמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל (ב"מ נ"ז) ובכ"ד וכתבו התוס' במס' (מנחות ע"א ב') ד"ה ומתירין דאין זה רק בבעלים שהקדישו איתו ההקדש ומוכח שם דאף לאחר שנמסר ליד גזבר הדין כן ואע"ג דאז ליכא שאלה בהקדש כמו"ש בספרי עוד"ד (ב"ב קע"ד ב') ד"ה חזקה וטעמא דמלתא נ"ל משום דאכתי בעלים נינהו דמצות גאולה בבעלים (בכורות י"ג א' ערכין כ"ז א') ומ"מ צריך לעשות לו דמים (ב"מ שם) ובכ"ד ופלוגתא דאמוראי שם ובמס' (תמורה כ"ז א' ב') אי הייני מדבריהם או מה"ת ואי היינו בביטול מקח או אפילו בכדי אונאה אמר עולא לא אמרו פי' הא דצריך להשלים אח"כ אלא בשמו בי תרי אבל שמו בי תלתא אע"ג דאתו בי מאה פי' ואמרי ששוה יותר לא הדר איני והא חמר רב ספרא היכא אמרינן תרי כמאה לענין עדות אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן ותו תלתא ותלתא נמי יד הקדש על העליונה קסבר עולא צריך לעשות לו דמים מדבריהם וכל דרבנן אקילו בה רבנן (תמורה שם) אין פודין הקדש בדמים אכסרה (ב"מ נ"ה) וע"ש רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה פי' במשיכה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט (קדושין כ"ח ב') במשנה ובמס' וב"מ מ"ז ב') פליגי ר"י ור"ל ר"ל אמר

משיכה מפורשת מה"ת ורי"א דבר תורה מעות קונות כו' ע"ש משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט לא יהא כת הדיוט חמור מהקדש פדאו במאתים ולא הספיק למושכו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו פדאו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדה ואינו נותן אלא מנה אמאי הכא נמי נימא לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי (קדושין כ"ט א') ועי' תוס' שם מ"ש ע"ז מהא דגיטין נ"ב א' ומה שתירצו בזה. כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר פי' מעשר בהמה שהנותן לבעלים (בכורות ל"א א') במשנה:

(יג)

ואם גאל גו' פי' שהבעלים יגאלנה כבר הבאתי מקודם דמצות גאולה בבעלים (בכורות י"ג א' (ערכין כ"ז א') ויסף חמישיתו גו' פלוגתא דתנאי (בבא מציעא נ"ד) בחומש אי חומש מלגיו או חומש מלבר והובא בכ"ד בין המקדיש עצמו בין יורשו לאח"מ בין אשתו בין בהקדש דמקרקעי בין בהקדש דמטלטלי ובהמה מוסיפין חומש רמב"ם הל' ערכין פ"ה ה"ג ועמ"ל שם פ"ד ה"ה א"ר יב"ל על הקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אינו מוסיף חומש (ב"מ נ"ד ב') ותניא כוותיה (שם נ"ה א') פרה זו תחת פרה. של הקדש כו' על הקדש שני פי' כשבא לפדות הפרה השניה אינו מוסיף חומש ובמס' (תמורה ט' ב') אבעיא לי' לר' אבין א) הפריש אשם להתכפר בו והומם והוסיף עליו חומש וחללו על אחר והומם השני ובא לחללו אי מוסיף חומש על השני והיינו קדושה אחת בשני גופים ב) הפריש אשם להתכפר בו ונאבד ונתכפר באחר וניתק הראשון לעולה והומם ובא לחללו מוסיף עליו חומש או לא והיינו שתי קדושות בגוף אחד וע"ש בלשון הש"ס שצריך תיקון ויש בו אריכות אבעיא להו חומש מעכב או אינו מעכב (ב"מ נ"ד א') ומשמע שם דהיינו במע"ש ומייתינן שם תנאי דפליגי במע"ש לענין אכילה בנתן הקרן ולא נתן החומש ודחינן דכו"ע חומש אינו מעכב ופלוגתייהו בחיישינן לפשיעותא ומסקינן שם הכל מודין בהקדש בשבת דחילל חדא דכתיב וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק (שם) וע"ש בעי רמי בר חמא מקדיש מוסיף חומש או מתכפר מוסיף חומש פי' כשאמר שור זה עולה בשביל פלוני שיתכפר בו ומסקינן שם מקדיש מוסיף חומש כשפודה אותו ולא מתכפר בעי רב"ח חומש מהו שיתחלל על הקרקע ומסקינן א"ק עליו לרבות חומשו כמוהו (ב"מ שם) חומש כתחילת הקדש דמי וכשבא לחלל את החומש מוסיף עליו חומש (ב"מ נ"ד ב'):

(יד)
ואיש כי יקדיש את ביתו גו' גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו (ב"ק ס"ח ב' ס"ט א' ב"מ ז' א') משמי' דר' יוחנן ובב"ק שם איתא דר"ל ס"ל כצנועין דס"ל דנגזל יכול להקדיש אף שאינו ברשותו ע"ש וה"מ במטלטלי אבל במקרקעי דאינה נגזלת כשאינו יכול להוציאה בדיינין אינו הקדש וצ"ע אי היינו אף לר"ל וצנועין הא יכול להוציאה בדיינין הקדשו הקדש המשכיר בית לחבירו כו' הקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש הקדישו הדר בו היכי מצי מקדיש ליה איש כ"י את ביתו גו' אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו הכי קאמר הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש הקדישו משכיר היכי דייר בי' במעילה קאי ותו מעלה שכר להקדש כיון דמעל בי' נפיק לי' שכר לחולין וגירסת רש"י כיון דמעל נפיק לי' לחולין פי' כל הבית דאמר לכשיבוא שכרו יקדש כו' והא מני ר"מ היא דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (ערכין כ"א א') סוגיא זו תמוה הרבה א) למה לא יוכל השוכר להקדישו זכות שכירותו וכמו"ש התוס' מהתוספתא וע"ש ב) למה בהקדיש המשכיר קאי שוכר במעילה הא שכירות ליומי' ממכר הוא (ב"מ נ"ו ב') (ובכ"ד ומ"ש התוס' משום דיש להקדש שותפות בזה והרא"ש שלהי פרק הפרה הביא סעד לזה מהא דשותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס בחצר לפי ענ"ד אינו נכון כלל דהתם זכות הדירה היא אצלם בשותפות משא"כ הכא והתוס' ג"כ הקשו ע"ז מהתוספתא שמפורש בה דהקדישה בעה"ב אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו ומ"ש לחלק עפ"י הירושלמי דפסחים בין הקדים לו שכרו ללא הקדים לו שכרו ג"כ אין בזה שום סברא כלל ומהירושלמי לפי הגירסא שלפנינו כמו"ש הרא"ש במס' ב"מ ק"א ג"כ אין שום ראי' לחילוק זה וכן הוא לשון הירושלמי מי המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו ה"ז דר בתוכו ומעלה שכר להקדש אימתי בזמן שלא הקדים לו שכרו אבל הקדים לו שכרו ה"ז דר בתוכו חנם וביאורו נראה פשוט דוודאי המשכיר א"י לאוסרו על השוכר לכל משך שכירותו כלל כמו"ש אלא דהירושלמי ס"ל כר"מ דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וס"ל דא"צ לפרש לכשיבוא שכרו אלא נעשה כאומר לכשיבוא שכרו יקדש והלכך בלא הקדים לו שכרו מעלה שכר להקדש ובהקדים לו שכרו דר בו חנם ולפי"ז קשיא על הסוגיא דהכא גם מהירושלמי והנ"ל לפי ענ"ד דמוחלפת השיטה וצ"ל הקדישו הדר בו היכי דייר בי' במעילה קאי ה"ק הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש הקדישו משכיר היכי מצי מקדיש ליה איש כ"י את ביתו גו' אמר רחמנא מה ביתו ברשותו כו' ותו מעלה שכר להקדש כו' והשתא א"ש בפשיטות הכל ובהקדישו משכיר ל"ק

היכי דייר בי' די"ל דהשוכר לא ידע שהקדישו משכיר והא דפרכינן ותו כו' כיון דמעל בי' כו' היינו כלומר דאף את"ל דמשכיר יכול להקדיש מ"מ קשיא כיון דהשוכר וודאי במעילה קאי א"כ קשיא לשון דמעלה שכר להקדש ובביאור זה נ"ל כגירסת רש"י דנפיק לי' כולא ביתא לחולין וצריך לשלם דמי כל הבית וטעמא דמלתא עמש"ל פ"ה פסוק ט"ו ד"ה תמעול מעל דלפי טעם הא' שכתבתי שם באופן ה' בקולא דגזבר ודאי א"ש דהכא ליכא להקל משום דין גזבר ואף דלפי טעם הב' שכתבתי שם דבסתמא גזבר סבור שהוא שלו י"ל דגם בזה יש להקל שלא ימעול בכולו מפני שהרי הוא סובר שהדירה היא שלו מ"מ יש לומר דקשיא להו מת"ח דידע שהמקדיש יכול להקדיש גם לזמן השכירות באת"ל שהדין כן וא"כ הרי הוא כיודע שנהנה משל אחרים ומעל בכולו וזה לשון התוספתא שהביאו התוס' השוכר שדה מחבירו כו' עמד בעה"ב פי' בעל השדה והקדישה אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו וכל מה שנהנה ממנה ה"ז מקודשת עמד השוכר והקדישה ה"ז מקודשת עד שתצא מרשותו ומעלה שכר להקדש וביאורה וכל מה שנהנה ממנה צ"ל וכל מה שיהנה ממנה פי' אם אמר שגם כל מה שיהנה ממנה יהיה הקדש ה"ז מקודשת פי' גם ההנאה מקודשת עמד השוכר כו' ומעלה שכר להקדש פי' קודם שמשתמש בה פודה זמן שכירותו ומעלה שכר להקדש ובזה לא קשיא היכי דייר בי' כמו דמקשינן בשמעתין דבתוספתא י"ל שפיר דאיירי שהקדישה השוכר קודם שנכנס לדור בהבית ולפי הגירסא שלפנינו דאיירי בשדה א"ש טפי דאינו משתמש בה קודם שפודה:

(טז)
ואם משדה אחוזתו גו' ת"ר מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצאה זו שראויה להיות שדה אחוזה דבר ר' יהודה ור"ש רמ"א מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל ואם משדה מקנתו גו' שדה שאינה שדה אחוזה יצאה זו שהיא שדה אחוזה לימא בהא קא מפלגי דרמ"ס קנין פרות כקנין הגוף דמי פירש"י ולמת אביו ואח"כ הקדישה נמי אצטריך קרא ור"י ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ארנב"י בעלמא לר"ש ור"י קנין פירות כקנין הגוף דמי הכא קרא אשכחו ודרשי לכתוב רחמנא אם משדה מקנתו אשר לא שדה אחוזתו כו' מאי משדה אחוזתו שדה שאינו ראוי להיות שדה אחוזה ערכין כ"ו ב' כ"ז א' גיטין מ"ח א') וע"ש ובמשנה גיטין שם איתא בשינוי לשון:

שם זרע חומר שעורים גו' לא כור זרע ולא כור תבואה מפולת יד ולא מפולת שוורים תני לוי לא מעובה ולא מודק אלא בינוני (ערכין כ א') שדה מה ת"ל לפי שנאמר זרע חומר שעורים אין לי אלא שהקדיש בענין זה מנין לרבות לתך פי' חצי כור חצי קד סאה תרקב פי' תרי וקב היינו שלשה קבין דהיינו חצי סאה וחצי תרקב דהיינו קב וחצי ת"ל שדה מ"מ (ערכין כ"ה א') בית סאה היינו חמשים אמה על חמשים אמה (ערכין כ"ג) ובכ"ד והא דלא קתני ג"כ פחות מחצי תרקב אין זה משום דבפחות מזה אינו נגאל רק בשויו או לא קדיש כלל דבהדיא מוכח שם מקושיית הש"ס מברייתא זו אמתניתין דשם דבכ"ש ג"כ הדין כן אלא משום דממילא מובן דה"ה פחות מכן אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיסאות סבסטי נותן זרע ח"ש בחמשים ש"כ ערכין י"ד א') אמר ר"פ הקדיש ירשין פי' שאינם ראויין לזריעה פודן בשויין מ"ט בית זרע אמר רחמנא והני לא בני זרע נינהו כו' לא גאלה זוכה ביובל שדה א"ר כל דהו (שם ב') היו שם נקעים עמוקים יו"ד טפחים או סלעים גבוהין י"ט אין נמדדין עמו פחות מכן נמדדין עמה (שם כ"ה א') במשנה ומפרשינן שם דאיירי בנקעים מלאים מים דלאו בני זריעה נינהו דוייא דסלעים מיהו פחות מכן נמדדין עמה נגנאי דארעא מיקרו שדרי דארעא מיקרו היו נקעים עמוקים י"ט שאין בהם מים או מקומות גבוהין י"ט שראויין לזריעה נראה דפודה אותן לפי חשבון זרע ח"ש בחמשים ש"כ וא"כ אין ל בין נמדדין עמה לאין נמדדין עמה ועפירש"י שם וע' רמב"ם המקדיש את השדה הקדיש את כולה רש"א לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה פי' אבל לא שארי אילנות (ב"ב ע"א) הקדיש את כולה היינו כל הני חשיב שם דלא מכר במכר ופלוגתייהו דרבנן סברי מקדיש בעין יפה מקדיש ור"ש ס"ל בעין רעה מקדיש א"ר הוא הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודן פודה את האילנות בשויין פי' כמו שהן שוין ע"מ שיתקיימו בשדה ל זמן שלא יתייבשו רק שלא יטע אחרים במקומן וחוזר ופודה קרקע בית זרע ח"ש בחש"כ אלמא קסבר ר"ה מקדיש בעין יפה מקדיש פירש"י על דעת כן הקדיש שיפדה האילנות בפ"ע והקרקע בפ"ע איתיבי' ר"נ לר"ה אחד המקדיש כו' ואחד המקדיש בפרדיסאות סבסטי כו' א"ל ראוי' לפרדיסאות קתני איתיבי' בית זרע אין לי אלא בית זרע שדה גפנים שדה קנים שדה אילנות מנין ת"ל שדה מ"מ א"ל ה"נ פודה וחוזר ופודה איתיביה הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהן כשהוא פודה פודה בית זרע ח"ש בחש"כ פחות מכן או יתר ע"כ ביאור זה יובא בסוף הסוגיא או שהקדישן בזא"ז ה"ז לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהם ולא עוד אלא אפילו הקדיש אילנותיו ואח"כ הקדיש הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשויין

וחוזר ופודה בית זרע ח"ש בחש"כ כו' הא מני ר"ש היא דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש כנ"ל ופרכינן אי ר"ש ליזל בתר פדיון כו' דתניא מנין ללוקח שדה מאביו כו' הבאתי בד"ה שלפני זה וא"כ הקדיש אילנות ואח"כ הקרקע נמי לפרוק האילנות אגב ארעייהו ומסקינן דטעמיה דר"ש התם לאו משום דאזיל בתר פדיון אלא דר"י ור"ש קרא אשכחו ודרשי ופי' וגזה"כ הוא בענין דשם (ערכין י"ד א' ב') בביאור פחות מכן הו יתר ע"כ הנ"ל כתבו התוס' (ב"ב ל"ו ב') ד"ה ממטע עשרה לב"ס דקאי אריש דהא ברייתא דמקמי הכי גרסינן בתוספתא קנה שלשה קנה קרקע וכמה יהיו קרובין זל"ז כדי שיהא הבקר עובר בכליו וכמה יהיו מרוחקין ממטע עשרה לבית סאה פחות מכן או יתר ע"כ כו' לא קנה את הקרקע כו' ושיעור כדי שיהא הבקר עובר בכליו מפרשינן (ב"ב פ"ג א') דהיינו ד' אמות ובביאור שיעורא דעשרה לב"ס דממעט פחות מיו"ד לאו היינו פחות משהו מיו"ד לב"ס אלא ממעט תשעה לב"ס דבזה יהיה בין אילן לאילן לבד מקום האילנות ט"ז אמה ובהכי הוה מפוזרות כדמוכח (ב"ב פ"ב ב' פ"ג א') ועי' רשב"ם שם ד"ה שש עשרה אמות ופי' פחות מכן יהיה לפי"ז היינו כשהקרקע שבין אילן לאילן הוא פחות מכדי שיהא הבקר עובר בכליו ופי' יתר ע"כ היינו שיש שם קרקע בין אילן לאילן יותר ממטע יו"ד לב"ס פי' אלא כמו במטע תשעה לב"ס דלא איירי רק במספרים דשלמים והשתא הא דקתני בברייתא דהקדש הנ"ל פחות מכן ויתר ע"כ כו' ג"כ הכי מתפרש כמו"ש התוס' שם ל"ו שם ועמש"ש בספרי עוד"ד (ב"ב ל"ו ב') ד"ה ממטע ושם פ"ב ב' ד"ה ועד ששה עשר. המקדיש שדה מקנה פלוגתא דר"א ות"ק דילי' (ערכין י"ד א') במשנה דת"ק ס"ל נותן שוי' ור"א ס"ל אחד שדה מקנה ואחד שדה אחוזה נפדה בית זרע ח"ש בחמש"כ מה בין שדה מקנה לשדה אחוזה פי' לענין דין פדי' בזולת דין יציאה ביובל דלהלן שדה אחוזה נותן חומש ובשדה מקנה אינו נותן חומש (שם) ומפרש שם בגמ' דהיינו לכו"ע בין לר"א בין לת"ק כל פדיון קרקע בשוי' הוא עפ"י שומא דתשעה וכהן ריש מס' סנהדרין:

(יז)

אם משנת היובל גו' ביאור זה לענין אם יוכל להקדיש בשנת היובל עצמו איתא (ערכין כ"ד ב') דתליא בפלוגתא דרבי ורבנן (ברכות כ"ו) לענין חמץ בפסח דרבנן דס"ל שם דבלשון הכתוב מיום הראשון עד יום השביעי לא ראשון ולא שביעי בכלל ונפקא להו דראשון בכלל מהא דכתיב עד יום האחד ועשרים ה"נ משנת היובל ולא יובל בכלל דביובל עצמו אינו יכול להקדיש כלל אבל לר' דס"ל שם דראשון בכלל פלוגתא דרב ושמואל (ערכין שם) דרב ס"ל דהמקדיש בשנת היובל קדושה ונותן חמשים דה"נ יובל

בכלל ויכול להקדיש בשנת היובל ושמואל אמר אינה קדושה כל עיקר מק"ו קדושה מכבר יוצאה שאינה קדושה אינו דין שלא תקדש וידובר להלן פסוק שלאח"ז הכהנים והלוים מקדישין אף לשמואל ביובל עצמו (שם כ"ז א') ועש"ה:

(יח)

ואם אחר היובל גו' כמה מגיע לכל שנה לפדות בגירוע איתא ערכין שם) דלרבי לרב דיכול להקדיש בשנת היובל א"כ יובל עצמו הוא בכלל השנים שהחמשים שקל מתחלקין עליהם הלכך לרבנן דס"ל דשנת היובל אינה עולה לכאן ולכאן כמוש"ל בדיני היובל עולה שקל לכל שנה ולר' יהודה דס"ל דשנת היובל עולה לכאן ולכאן עולה שקל וגם 1/49 שקל לכל שנה שהרי אין כאן רק מ"ט שנה וכיון שהשקל דהיינו סלע כמו שיתבאר להלן הוא כ"ד מעין כנ"ל בסדר בהר בדיני אונאה והמעה שני פונדיונין כנ"ל שם מהא דר"פ הזהב נמצא עולה לכל שנה יותר מסלע 46/49 מפונדיון ובמשנה (ערכין כ"ה א') איתא דנותן סלע ופונדיון לכל שנה ומפרשינן (בכורות נ' א') דהיינו קלבון לפרוטרוט ולשמואל דס"ל דגם לרבי בשנת היובל עצמו אינו מקדיש ופי' משנת היובל היינו אחר היובל א"כ לרבנן דס"ל דשנת היובל אינה עולה לכאן ולכאן עולה לכל שנה סלע ופונדיון בקירוב כנ"ל ולר' יהודה דס"ל דשנת היובל עולה לכאן ולכאן דלפי"ז ליכא מסוף יובל לתחילת יובל רק מ"ח שנים עולה לכל שנה סלע ושני פונדיונין בקירוב ולרבנן דרבי הדין כמו לשמואל אליבא דרבי תשלום ביאורים להנ"ל א) הא דפרכינן שם אי כרבי פונדיון מאי עבידתי' ט"ס הוא וצ"ל לרב פונדיון מאי עבידתי' ב) ביאור לשון ואם אחר היובל לרבנן דס"ל דבשנת היובל אינו מקדיש וכן לשמואל אליבא דרבי היינו שנה שניה אחר היובל ומאי אחר אחר אחר ג) בגמ' שם פרכינן עליה דרב דאמר קדושה ונותן חמשים מברייתא דתניא בשנת היובל לא יקדיש ואם הקדיש אינה מקודשת ומתרצינן דה"מ רבנן היא פי' רבנן דרבי הנ"ל אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה אחת אין מחשבין חדשים. להקדש אבל הקדש מחשב חדשים (ערכין כ"ד א') ורמינהו מקדישין בין לפני היובל בין לאחר היובל כו' רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין מקדישין לגאול בגירוע פחות משתי שנים פי' שאם הקדיש בפחות משתי שנים לפני היובל ובא לפדותה צריך ליתן חמשים (שם) וטעמא דבעינן עפ"י השנים הנותרות דמיעוטן שתים וטעמא דאין גואלין אחר היובל פחות משנה משום דבשנה ראשונה ליכא גירוע כיון שנשאר ממנה קצת שנכנס לרשות הבעלים ופרכינן שם בשלמא לשמואל דבשנת היובל אינה קדושה ותחילת הקדש היא בשנה ראשונה שאחר היובל א"ש דבשנה ראשונה שאחר היובל ליכא גירוע אלא לרב

דאמר קדושה ביובל ושנת היובל עצמו נכנס בכלל השנים שהחמשים שקל מתחלקין עליהם כנ"ל א"כ כשפודה בשנה ראשונה שאחר היובל ג"כ איכא גירוע דהיינו שנת היובל עצמו ומתרצינן מאי אחר היובל באמצע יובל דכל כמה דלא מליא ליה שנה לא מגרע ליה פי' הא דקתני ולא גואלין אחר היובל שנה היינו דכשבא לפדות באמצע שנה אינו גורע עבור אותו הזמן שכבר עבר מאותה השנה כיון שאין בו שנה ופרכינן שם מאי קמ"ל דאין מחשבין חדשים עם הקדש הא בהדיא קתני אין מחשבין חדשים להקדש מה טעם קאמר מ"ט לא גואלין אחר היובל פחות משנה משום דאין מחשבין חדשים להקדש אבל הקדש מחשב חדשים פי' כשיחשב החדשים יהיה לטובת הקדש מחשבין חדשים ה"ד כגון דאקדיש בפלגא דארבעים ותמני דכשיחשב החצי שנה שיצא ליציאה לא ישתייר לפני היובל שתי שנים וכיון שאין פודין בגירוע קודם היובל פחות משתי שנים כנ"ל צריך ליתן כל החמשים וה"ל טובת הקדש לחשב חדשים שעברו ליציאה ולגירוע (שם) אר"פ כו' טרשין נגאלין בפחות משתי שנים לפני היובל מ"ט מספר שני תבואות אמר רחמנא והאי לאו בני תבואה נינהו (ערכין י"ד ב').

(יט)

ואם גאל יגאל גו' עמש"ל פסוק י"ג ת"ר מנין שאם אמרו בעלים הרינו נותנין דבר שנה בשנה שאין שומעין להם ת"ל וחשב גו' את הכסף עד שיהא כסף כולו כאחד (שם כ"ה א'):

שם חמישית גו' עי' מש"ל פי"ג דין החומש במקדיש שדה מקנה עמש"ל פסוק ט"ז סוף ד"ה זרע חומר שעורים:

(כ)

ואם לא יגאל גו' הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל גאלה אחר או אחד מן הקרובים וגאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל (שם כ"ה א') במשנה ת"ר אם לא יגאל את השדה בעלים אם מכר את השדה גזבר לאיש אחר ולא לבן (שם ב') בעי רבה בר אבהו בת מהו שתעמיד שדה לאביה כיון דלענין יבום בת ובן כי הדדי פטרי מוקמא או דלמא כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמא ת"ש דתני דבי רבי ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן והא נמי במקום בן כי אחר דמיא (שם) וצ"ע אי היינו רק במקום בן לא מוקמא או דאפילו שלא במקום בן לא מוקמא וכן צ"ע בכל הקרובין כשאין קרוב יותר מהן וידובר בסמוך בעי ר"ז אשה מי מעמיד לה שדה אחוזה בעל מוקים לה שכן יורשה או דלמא בן מוקים לה שכן נוטל בראוי כבמוחזק (שם כ"ה ב') ומכאן משמע דכל יורש שאין אחר יותר קרוב ממנו מעמיד שדה לבעלים הגיע יובל ולא נגאלה פי' וגם לא מכרה הגזבר הכהנים נכנסין לתוכה ונותנין דמיה דברי ר' יהודה

רש"א נכנסין ולא נותנין רא"א לא נכנסין ולא נותנין אלא נקראת שדה רטושין עד היובל השני הגיע יובל השנין ולא נגאלה נקראת רטושה רטושין עד היובל השלישי לעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר (שם כ"ה ב') במשנה בהא דאמר שמואל המקדיש שדהו בשנת היובל עצמו אינה קדושה כל עיקר מק"ו כמוש"ל מפרשינן (שם כ"ד א') דשמואל כר"ש ס"ל דאמר נכנסין לתוכה ואין נותנין דמיה דלר' יהודה ליכא ק"ו לענין זה שלא

יהיה מזה להקדש כלום דהא קדושה מכבר אינה יוצאה מהקדש ביובל בלי פדיון ע"ש תניא לא יגאל יכול לא תהא נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה אימת אילימא ביובל ראשון שדה אחוזה נמי הויא אלא פשיטא ביובל שני ולמאן אילימא לר"י ולר"ש לכהנים נפקא אלא לאו ר"א היא כו' ותסברא ר"י ור"ש האי עוד מאי דרשי ביה אלא הכא במ"ע בשדה שיצאה לכהנים והקדישה כהן ואתו בעלים למפרקה כו' (שם כ"ו א') אבעיא להו בעלים ביובל שני כאחר דמו פי' לר"א דאמר אין הכהנים נכנסין לתוכה ביובל כשלא נמכרה מקודם איך דין הבעלים כשגואלין אותה ביובל שני אי כאחר דמו ויוצאה ביובל לכהנים או לא והיינו לפי המסקנא דלעיל דברייתא דלעיל אתיא ככו"ע בשדה שיצאה לכהנים כו' ומהא דתנן שם במתני' לר"א לעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר מפרשינן שם דליכא למפשט די"ל דבעלים ביובל שני קרי ליה אחר ת"ש רא"א גאלה בעלים ביובל שני יוצאה לכהנים ביובל איכא דאמרי רא"א נאנה בעלים ביובל שני אינה יוצאה לכהנים (שם כ"ו ב') בעי מיניה רב"ח מר"ח הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל שאינה נפדית בגירוע כנ"ל מהו שתצא לכהנים (שם כ"ה ב') ומסקינן שם דיוצאה לכהנים כהנים ולוים גואלין לעולם פי' אף לאחר היובל (שם כ"ו ב' במשנה כ"ז א' בגמ'):

(כא)
לכהן תהיה אחוזתו. למשמר שפגע בו יובל אבעיא להו פגע בו בשבת מאי אמר כו' נותנה למשמר היוצא (שם כ"ח א') אימת חייל יובל פלוגתא דרבנן ור"י בני של ריב"ב (ר"ה ח' ב') והובא (ערכין שם) לענין זה אי ר"ה חייל או ביוה"כ גאלה אחד מן הכהנים וה"ה תחת ידו לא יאמר הואיל והיא יוצאה לכהנים ביובל וה"ה ק"י ה"ה שלי אלא יוצאה מת"י ומתחלקת לכל אחיי הכהנים (שם כ"ה א') ועמש"ל פסוק כ"ט ד"ה לא ימכר ולא יגאל:

(כב)
ואם את שדה מקנתו גו' שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (ערכין כ"ו ב') במשנה:

(כג)
וחשב לו הכהן גו'. אי פודה בשויה או בזרע ח"ש בחמש"כ עמש"ל פסוק ט"ז ד"ה זרע חומר שעורים ועמש"ל פסוק י"ג לענין חומש:

(כד)
לאשר קנהו מאתו גו' היינו לבעלים כדכתיב לאשר לו אחוזת הארץ שדה שיצאה לכהנים ומכרה כהן הקדישה לוקח וגאלה אחר יכול תחזור לבעלים הראשונים ת"ל לאשר קנהו מאתו (שם כ"ו א' ב'):

(כה)
שקל היינו סלע בלשון חכמים פשוט בכ"ד:
שם עשרים גרה גו' גרה היא מעה כדמתרגמינן עשרין מעין והובא (בכורות נ' א') נמצא דסלע דהיינו שקל דאורייתא היא שלשה דינרין ושליש שהרי הדינר הוא ששה מעין אלא שהוסיפו על המטבע חומש מלגיו ועשו סלע מכ"ד מעין דאורייתא (בכורות שם) אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (ערכין כ"ט א') המקדיש שדהו בזמן שאין היובל נוהג דפודה בשויו אומרין לו פתח אתה כו' (שם כ"ז א') וע"ש כל הענין וכבר הבאתי דכל פדיון קרקע בשויה צריך שיהיה בתשעה וכהן ריש מס' סנהדרין:

(כו)
לא יקדיש גו'. ר' ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר לא יקדיש כו' הא כיצד מקדישו אתה הקדש עילוי ואי אתה מקדישו הקדש מזבח (ערכין כ"ט א') במשנה ביאור הקדש עילוי הבאתי לעיל פסוק ט' ופרכינן שם בגמ' ורבנן פי' רבנן דדרשי הקדש עילוי מכל חרם כמו שיתבאר להלן איך מתרצי להני קראי ומתרצינן אל תקדיש מבעיא ליה ללאו ונ"ל דכיון דאי עביד לא מהני לא לקי ע"ז כמוש"ל בסדר אחרי פי"ח פסוק י"ז ד"ה לא תקח אלא כלומר ללאו שאינו יכול להקדישו תקדיש מבעיא ליה לכדתניא מנין לנולד בכור בעדר שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש ור' ישמעאל כו' כיון דאי לא מקדיש ליה קדיש לא צריך לאקדשי' (שם):

(כח)
אך כל חרם גו' רישא דהאי קרא אע"ג דכתיב סתם מ"מ לכו"ע וודאי בחרמי כהנים איירי דאינה לא ימכרו ולא יגאלו קודם בואן ליד כהן כמו שיתבאר אבל חרמי בדק הבית הא כל עיקר לפדיון ומכירה קיימי אולם בסיפא דהאי קרא דכתיב כל חרם קודש קדשים הוא לה' צריך תלמוד כמו שיתבאר ריב"ב אומר סתם חרמים לבדה"ב שנאמר כל חרם קודש קדשים הוא לה' פי' דמשמע דהיינו לבדה"ב ומסתמא בסתם חרם איירי וחכ"א סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו א"כ למה נאמר כל חרם

קודש קדשים הוא לה' שחל על ק"ק ועל קדשים קלים (ערכין כ"ח ב'). מחרים אדם את קדשיו כו' (שם) הובא לעיל פ"ט ושם נתבאר ביאור לישנא דחכמים למ"ד שהבאתי לעיל פ"ט דחרמי כהנים חל אקדשי מזבח היינו בחרמי כהנים והא דקשיא להו לישנא דכל חרם קודש קדשים הוא לה' היינו משום דלשון קודש קדשים משמע דהיינו קדשי בדה"ב ולא חרמי כהנים ומפרשי דלשון קודש קדשים לא קאי אדינא דחרם אלא הכי קאמר כל חרם שיחרים אדם את קודש קדשים היינו שיחרים קדשי מזבח הוא לה' כלומר יהיה לה' היינו לחרמי כהנים אולם למ"ד שהבאתי לעיל שם דחרמי כהנים אינם חלין אקדשי מזבח צ"ל דהא דדרשי חכמים קרא דכל חרם קודש קדשים הוא לה' שחל על קדשי מזבח היינו בחרמי בדק הבית ומה. שהוצרכו לדרש זה דאל"כ קשיא מאי קמ"ל האי קרא וכן הא דמסקי חכמים מחרים אדם את קדשיו אף לחכמים היינו מחרים לקדשי בדה"ב דאיירי מקמי הכי בשלמא רבנן כדקא מפרשי טעמייהו וטעמא דריב"ב פי' וטעמא דקרא דמייתי ריב"ב אלא ריב"ב האי כשדה החרם מאי עביד ליה מבעיא ליה לכדתניא כשדה החרם גו' מה ת"ל מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו פי' דה"ל גביה שדה אחוזה שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים פי' כשלא אגאלנה ויגאלנה אחר תצא לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לכ"ש ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו כו' מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצאה מת"י ומתחלקת לכל אחיו הכהנים אף שדה חרמו יוצאה מת"י ומתחלקת לכל אחיו הכהנים וריב"ב דחל אקדשי קדשים וקדשים קלים מנ"ל סבר לה כר' ישמעאל שהבאתי לעיל פסוק כ"ו דדריש הקדש עילוי מקרא דכתיב בבכור הבכור בין תם בין בע"מ מחרימין אותו וכיצד פודין אותו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו כהן (ערכין כ"ח ב') במשנה שם הכהנים והלוים אין מחרימין דברי ר' יהודה רש"א הכהנים אין מחרימין שהחרמים שלהן והלוים מחרימין שאין החרמים שלהן א"ר נראין דברי ר"י בקרקעות שנאמר כי אחוזת עולם היא להם ודברי ר"ש במטלטלין שאין החרמים שלהם ערכין כ"ח א') במשנה ומפרשינן שם בגמ' דלר"י לוים אין מחרימין אף במטלטלין דכתיב מכל אשר לו ומשדה אחוזתו מקיש מטלטלין לקרקעות ור"ש דאמר לוים מחרימין היינו במטלטלין והא דאמר רבי נראין דברי ר"י במקרקעי היינו נראין דר"י לר"ש במקרקעי שאף ר"ש לא נחלק עליו רק בטלטלין.

שם מכל אשר לו מאדם גו' מחרים אדם מצאנו ומבקרו ומעבדיו ומשפחותיו הכנענים ומשדה אחוזתו ואם החרים את כולם אינם מוחרמין דברי ר"א אר"א בן עזריה מה אם

לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו על אחת כמה וכמה שיהא אדם חס על נכסיו (ערכין כ"ח ב') במשנה מנה"מ דת"ר מכל אשר לו ולא כל אשר לו נ"ל דהיינו ולא כל מטלטלין דאית ליה בזולת המבוארין להלן מאדם ולא כל אדם ונ"ל דבמתני' צ"ל מעבדיו ושפחותיו כו' דעבדים ושפחות מין אחד הם בכלל אדם ובהמה ולא כל בהמה ואע"ג דלא כתיב מבהמה מ"מ מם דמאדם שייך ג"כ לבהמה וצ"ע בבקר וצאן אי חשיב לענין זה מין אחד משדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו יכול לא יחרים ואם החרים יהיו מוחרמים ת"ל אך דברי ר"א (שם) יכול יחרים אדם בני ובתו עבדיו ושפחותיו העברים ושדה מקנתו ת"ל ובהמה מה בהמה שיש לו רשות למוכרה כו' לעולם אף כל שיש לו רשות למוכרה לעולם (שם) אבל בתו קטנה אעפ"י שיכול למוכרה מ"מ הא א"י למוכרה לעולם ונ"ל דאע"ג דהאי קרא לכו"ע בחרמי כהנים איירי כמוש"ל ד"ה אך כ"ח מ"מ ה"ה בחרמי בדה"ב כדמשמע לישנא דראב"י מה אם לגבוה כו' אר"א בן עזריה כו' היינו ת"ק איכא בינייהו דר' אילא דא"ר אילא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש כי' (שם) ונראה ברור דהיינו רק במבזבז למצוה בעלמא אבל במקום פקוח נפשות נא אמרינן רק חייך קודמין באם יתן ימותו שניהם כמש"ל פכ"ה פסוק ל"ו ורשב"י אומר אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ומסקינן שם דהיינו רק במקרקעי דא"י אבל במטלטלין וכן במקרקעי דחוץ לארץ דנא שייך בהו דין יובל נוהג אף בזמן שאין היובל נוהג אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמה"ז כי' הבאתי לעיל בסדר אמור פכ"ב פסוק כ"א ההוא גברא דאחרמינהו לנכסי' בפומבדיתא אתא לקמי' דרב יהודה א"ל שקול ד' זוזי ואחיל עלייהו ושדי בנהרא ולשתרי לך אלמא קסבר סתם חרמים לבדק הבית כמאן כשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל אימר דאמר שמואל שחיללו לכתחילה מי אמר ה"מ בזמן שבהמ"ק קיים דאיכא פסידא בזמה"ז אפילו לכתחילה א"ה פרוטה נמי משום פרסומי מלתא ערכין כ"ט א') והא דתניא אין מקדישין כו' ואם הקדיש כו' כסות וכלים ירקבו כו' כמוש"ל בסדר אמור עי' תוס' (עבודת כוכבים י"ג בכורות נ"ג) דהא דהתיר לחלל היינו רק במקרקעי דיש לחוש יותר לתקלה כיון דא"א לכלותם:

שם. לא ימכר ולא יגאל חרמי כהנים אין להם פדיון אנא נותנם לכהנים כתרומה (ערכין כ"ח ב' במשנה) ת"ר חרמי כהנים כו' כ"ז שהן בבית בעלים ה"ה כהקדש לכל דבריהם נתנן לכהן ה"ה לכל דבריהם כחולין שנאמר במדבר כ"ח) כל חרם גו' לך יהיה ולפי"ז פשוט דהא דתנן דאין להם פדיון היינו כ"ז שהן בבית הבעלים אלא נותנן לכהנים כתרומה א"ר חייא בר אבין החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר (שם כ"ח א' ב'):

שם כל חרם קודש קדשים הוא לה'. נתבאר לעיל בריש הפסוק:

(כט)

כל חרם אשר יחרם מן האדם גו' תניא מנין ליוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי שלא אמר כלום ת"ל כל חרם כו' לא יפדה יכול אפילו לא נגמר דינו ת"ל מן האדם ולא כל האדם ולר"ח ב"ע דאמר נערך מפני שדמיו קצובין האי כ"ח מאי עביד לי' לכדתני ר"י בנו של ריב"ב אומר לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להם שנאמר אם כופר יושת עליו יכול אף בידי אדם כן ת"ל כל חרם גו' לא יפדה אין לי אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה מיתות קלות שניתנה שגגתן לכפרה מנין ת"ל כל חרם (ערכין וא"ו ב'):

(ל)

וכל מעשר הארץ גו' מפורש בסדר ראה דברים י"ד:

(לב)

וכל מעשר בקר וצאן גו'. מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין ונוהג בבקר ובצאן ואין מתעשרין מזע"ז בכבשים ובעזים ומתעשרין מזע"ז בחדש ובישן ואין מתעשרין מזע"ז כו' (בכורות נ"ג א') במשנה א"ה אפילו האידנא נמי ומסקינן אמר רבה משום תקנה כו' (שם) וכבר כתבתי בכ"ד דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה כדאיתא בכ"ד רמ"א באחד באלול ר"ה למעשר בהמה בן עזאי אומר האלולין מתעשרין בפ"ע ויתבאר בסמוך כל הנולדין מאחד בתשרי עד כ"ט באלול הרי אלו מצטרפין (בכורות נ"ז ב') במשנה. כל הנולדים מאחד בתשרי כו' היינו מדברי ר"א ור"ש שהוזכרו שם במשנה לפני זה ופליגי אר"מ וס"ל דבא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה ובן עזאי מספקא ליה אמר רבא לדברי בן עזאי נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי כונסן לדיר להתעשר ונוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממ"נ אי באחד באלול ר"ה דאלול ודתשרי מצטרפין דאב פטורין אי באחד בתשרי ר"ה דאב ודאלול מצטרפין ודתשרי פטורין מאי אמרת לצטרפי לגורן אחר עשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק (שם) ולא עשירי ספק דהא הני דתשרי ספק נפטרו ספק לא נפטרו פשיטא מ"ד לגזור דלמא אתי למשקל מהנך קמ"ל (שם) צ"ע מאי גריעותא דשקיל מהנך מאינו מעשר כלל וצ"ל דבכה"ג שמתחיל לעשר נתחייב גברא במעשרן וה"ל כגוזל ממון הקדש מה"ת מעשר בהמה אינו טובל ומותר לשחוט קודם מעשר וחכמים אמרו שלש גרנות למעשר בהמה שעד שלא הגיע זמן הגורן מותר לשחוט הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור (שם נ"ז ב') במשנה וע"ש מזמני הגרנות ולקמן ידובר מדיני מכר אחר שהגיע זמן הגורן מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה

רועה וכמה היא רגל בהמה רועה ט"ז מיל היו בין אלו לאלו ל"ב מילין אין מצטרפין היה לו באמצע מביא ומעשרן באמצע (בכורות נ"ד ב') במשנה בטפי מט"ז מילין אין מצטרפין והא דנקט ל"ב מילין אין מצטרפין משום הא דמסיק היה לו באמצע כולן מצטרפין כיון דהאמצעים ראויין להצטרף עם כ"א שמשתי הקצוות וכמה א"ר חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע דהני חמש חזיין להכא ולהכא פי' ויכול ליקח למעשר מכל איזה שיזדמן והמותר יצטרפו לגורן אחר היה לו תשעה מכאן ותשעה מכאן ואחד באמצע ג"כ מצטרפין (שם נ"ה ח') אר"פ ולשמואל אפילו רועה מצרפן ואפילו כליו של רועה מצרפן בעי רב אשי כלבא דרועה מאי כו' (שם) רמ"א הירדן מפסיק למעשר בהמה (שם נ"ד ב') במשנה א"ר אמי לא שנו אלא שאין שם גשר אבל יש שם גשר מצרפן מיתיבי היה לו בשני עברי הירדן כו' אין מצטרפין ואצ"ל חו"ל וארץ והא חו"ל וארץ כמקום שיש שם גשר דמי וקתני אין מצטרפין ועוד מקשינן שם בתר הכי לר' אמי לתני לכולהו נהרות אלא כו' ה"ט דר"מ דא"ק והירדן יגבול אותו לפאת קדמה הכתוב עשאו גבול בפ"ע ומסקינן שם דפלוגתא דתנאי היא ע"ש א"ר יוחנן אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה (שם) ומסקינן שם דהיינו למעשר בהמה ויתבאר בסמוך תניא נמי הכי ירדן יוצא ממערת פמיוס ומהלך בימה של סובכי ובימה של טבריא ובימה של סדום והולך ונופל לים הגדול נ"ל פי' למטה מן הארץ ואין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה (שם) עליונו של נהר נקרא מקום מוצאו ותכלית תחתיתו היינו במקום שנופל לו הים כי הרי כל הנהרות נמשכין ממעלה למטה התחלת הירדן היא צפונית מזרחית א"י ומתחיל בשלשה מקומות בחלקו של נפתלי הראשון במקצוע צפונית השני במרחק ערך שעה מהראשון לצד מערב השלישי כערך שעה לצד מערב מהשני וכערך ד' שעות ממנו לצד צפון חוץ לכיבוש יהושע בתוך גבול דאלה מסעי ושלשה אלה נמשכין לדרום כמעט בלי התקרבות זל"ז ונכנסין בים סובכי ונקרא ג"כ ים סומכי והוא מי מרום במזרח נפתלי ומשם יורד לדרום נוטה קצת למזרח עד שנכנס לים טבריא הוא ים כנרת מזרח לזבולון וישששכר והירדן הולך בו ואינו מתערב בו ויוצא ממנו ויורד לדרום עד שנופל לים המלח וחמשה נהרות נופלין לתוכו לצד מזרח שלו וארבעה נהרות נופלין לתוכו לצד מערב שלו והאחרונה שבאותן התשעה היא האחרונה מהחמשה נהרות שנופלין לצד מזרח שלו והוא נופל ערך פרסה למעלה מיריחו והים המלח ארכו מצפון לדרום ופי' בית יריחו נ"ל דהיינו המקום שמיריחו ולמעלה לצפון עד מקום נפילת הנהר האחרון ששם הוא מתרחב משלמעלה מזה ומשם עד ים המלח יש לו דין ירדן לחלק בין עבר הירדן המזרחי לעבר הירדן המערבי ועי' תוס' שהאריכו בזה הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן 1 הכלאים 2 טריפה 3 יוצא דופן 4

מחוסר זמן 5 והיתום איזה הוא יתום כל שמתה אמו או שנשחטה ואח"כ ילדה ר' יהושע אומר אפילו נשחטה אמו והשלח קיים אין זה יתום (בכורות נ"ז א') במשנה כל שמתה אמו כו' עי' (ערכין ז' א') ומש"ש בספרי עוד"ד והשלח קיים פי' כשנולד כ"ז שעדיין היה העור קיים לא מקרי יתום וע"ש בגמ' בע"מ נכנס להתעשר וחל עליו דין מעשר כדכתיב לא יבקר בין טוב לרע (בכורות שם בגמ') ת"ר הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס כולן נכנסין לדיר להתעשר ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר (שם) ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש מחוסר זמן פי' קודם שראוי להקרבה נכנס לדיר להתעשר (בכורות כ"א ב' נ"ו ב' נ"ז ב') הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה (שם נ"ה ב') במשנה מכר וחזר ולקחו כבר נפטר בלקוח (שם נ"ו א') בגמ' ונידון דין המכירה לפני זמן הגורן ואח"כ עי' (בכורות נ"ז ב') במשנה ומש"ל לענין שחיטה לקח עשרה עוברין במעי אמן נכנסין לדיר להתעשר (בכורות נ"ו א') ולא מפטר משום לקוח כיון דאין ראויין להתעשר בשעת לקיחתן לקחן מחוסרי זמן למ"ד מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר מפשר משום לקוח (שם) השותפין פטורין ממעשר בהמה אבל מה שנשאר ליורשים ממורישם בשותפות חייבין דכולהו כ"ז שלא חלקו ה"ל כחד במקום מורישן וירושה חייבת במעשר בהמה חלקו וחזרו ונשתתפו פטורין (בכורות נ"ו) במשנה בשינוי לשון ומתבאר שם מהגמ' כמו שיובא להלן דבקודם שנשתתפו ג"כ פטורין משום דאין ברירה וה"ל לגבי כל חד מינייהו כלקוח א"ר ענן ל"ש אלא שחלקו גדיים כנגד תיישים כו' אבל חלקו גדיים כנגד גדיים כו' אומר אני זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ור"נ אומר אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים אין אומרין כו' ור"א אומר ל"ש אלא שחלקו תשעה כנגד עשרה כו' ור' יוחנן אומר אפילו חלקי תשעה כנגד תשעה כו' (שם) ועי' (דמאי פ"ו מ"ח קדושין י"ז

שם כל אשר יעבור גו' באיזה צד מעשרין כלומר כיצד מעשרין כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהיו שנים יכולין לצאת כאחת אמותיהן מבחוץ והן מבפנים וגועות ויוצאות לקראת אמן ומונה א' עד עשרה והיוצא בעשירי סוקרו בסקרא ואומר ה"ז מעשר לא סקרו בסקרא לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצין או עומדין הרי אלו מתעשרין היו לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל אחד פירש"י שנטל אחד מכל עשרה בלי מנין וכן מוכח בגמ' אין זה מעשר ר' יוסי בר"י אומר מעשר (שם נ"ח ב') לא קרא שמו עשירי מנין ת"ל יהיה קודש מ"מ (שם בגמ') אמר רבא עשירי ממילא קדוש (שם נ"ט א') פירש"י אעפ"י שלא יצא ולא מנאו רק שנשתייר בדיר וכן מוכח שם בגמ' אמר ר' יוחנן מנאן זוגות זוגות קנטרין קנטרין פירש"י מאות מאות עשירי למנינו קדוש למנינו מאי רב מרי

אמר למנין שלו הוא קדוש רב כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש שם ס' א') מלתא דר' יוחנן משמע להדיא דהיינו שגם מנין העשירי היה שוה להתשעה מנינים שמנה מקודם ופלוגתייהו דר"מ ור"כ לפי הנראה שם בגמ' היינו במנה ד"מ ד' זוגות ואח"כ אחד וקראו חמישי ואח"כ אחד וקראו ששי דלמ"ד למנין שלו קדוש האי אינו קדוש כיון דל"ה עשירי במנין שלו דאיהו יציאות מנה ולמ"ד עשירי לבהמה קדוש וידובר בסמוך מנאן למפרע פי' עשירי תשיעי שמיני עד שאמר על העשירי אחד עשירי שבמנין קדוש ופרכינן שם מינה למ"ד למנין שלו הוא קדוש דהכא במנין שלו הח אחד קרי ליה ומתרץ רבא הואיל ואיתי' במנינא דפרסאה דקרי לעשרה חד פי' חד עשירית. אמר רבא מנין הראוי פוטר (שם נ"ט ב') ומסקינן שם תניא כוותי' דרבא היו לו יו"ד טלאים והכניסן לדיר ומנה חמשה ומת אחד מהם אם מן המנויים מת מונה ומשלים עליהם ואם משאינן מנויים מת מנויין פטורין פי' משום שנפטרו במנין הראוי ושאינם מנויין מצטרפין לגורן אחר ואמר רבא היו לו י"ד טלאים והכניסן לדיר ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה וארבעה נשתיירו שם אותם ארבעה אם בפתח הששה יצאו נוטל אחד מהם והשאר פי' הארבעה שיצאו בפתח השני מצטרפין לגורן אחר דלא נפטרו במנין הראוי דהא באותה שעה לא נשתיירו ששה בדיר להשלים אותו המנין ואם לאו פי' שיצאו הארבעה האחרונים בפתח שיצאו ארבעה הראשונים להם ששה פטורין פי' שנפטרו במנין הראוי וארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר יצאו ארבעה בפתח זה וששה בפתח זה ונשתיירו שם ארבעה אם אותן הארבעה בפתח הששה יצאו נועל מהם אחד והשאר פי' הארבעה הראשונים פטורין שנפטרו במנין הראוי ואם לאו פי' שיצאו בפתח הארבעה הראשונים ארבעה וששה פי' ארבעה הראשונים וששה הראשונים פטורין וארבעה פי' שיצאו באחרונה מצטרפין לגורן אחר יצאו ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה ונשתיירו שם ששה אם אותן ששה יצאו בפתח אחד נוטל מהם אחד והשאר פטורין ואם לאו פי' שיצאו בפתח שלישי או שנשתיירו בדיר ארבעה פטורין פי' שתי הכתות הראשונים של ארבעה ארבעה פטורין שנפטרו במנין הראוי וששה מצטרפין לגורן אחר (שם) ופשוט הוא דאם הששה האחרונים יצאו בשני פתחים הראשונים כל אלו שיצאו בפתח אחד מהשני פתחים הראשונים קודם שיצא מהם אחד בפתח שני פטורין משום מנין הראוי ואמר רבא היו לו ט"ו טלאים לא יאמר אברור עשרה פי' ואכניסם לדיר ואטול מהם אחד והשאר פטורין אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהם אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר והתניא היו לו י"ט טלאים כו' והשאר פטורין תרגמא ר"ה כו' בדיר שיש לו שני פתחים ויצאו ע' בפתח זה וט' בפתח זה דההוא חד חזי להכי ולהכי ונפטרו כולם

במנין הראוי (שם ס' א') קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין התשיעי נאכל במומו העשירי מעשר והי"א קרב שלמים ועושה תמורה דר"מ א"ר יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה פי' דס"ל דטעות מעשר הוה תמורה אמרו משום ר"מ אלו היה תמירה לא היה קרב (בכורות ס' א') במשנה לא היה קרב פי' דתמורת מעשר אינה קריבה כמו שיתבאר להלן ור"י צ"ל דס"ל שדין תמורת מעשר כדין תמורה בשארי קרבנות וכן מפורש בגמ' (שם ס"א א') ועי' גמ' (שם ס') דדרשינן קדישה דכולהו תלתא מקרא קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו פי' מהעשירי אין אחד עשר מקודש (שם במשנה) ר"א ברש"א לעולם אין אחד עשר מקודש עד שישתוק בתשיעי ויקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי (שם ב') אבל בהא דלעיל דקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולי"א עשירי אין י"א קדוש ומפרשינן שם בגמ' טעמיה דס"ל כר"י הנ"ל דטעות מעשר תמורה וס"ל דאין ממירין וחוזרין וממירין בבהמה אחת ובביאור זה כתבו התוס' פי' א) דל"ד שישתוק בתשיעי אלא כל שלא קראו עשירי דכשקראו עשירי ה"ל גביה די"א טעות שני ולא קדיש אבל כשקרא לתשיעי תשיעי וקרא לעשירי תשיעי ולי"א עשירי קדושין העשירי והי"א דאין כאן רק טעות אחד בזולת המעשר פי' ב) דדוקא שישתוק בתשיעי אבל קרא לו תשיעי כי קרא אח"כ לעשירי תשיעי לאו כלום הוא וה"ל כקרא עשירי וה"ל כמו שלא נעקר שם עשירי מהעשירי ואין אחד עשר קדוש ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אף התשיעי אינו קדוש אלא א"כ נעקר שם עשירי ממנו פי' מהעשירי (שם נ"ט א' ב') קרא לעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי אין י"א קדוש דברי רבי ר"י בר"י אומר י"א קד ש והתניא כלל אמר רבי כל שלא נעקר שם עשירי הימנו פי' מהעשירי אין י"א מקודש פי' הא בכה"ג דנעקר שם עשירי מהעשירי אחד עשר מקודש ומתרצינן הכא במ"ע כגון דאית ליה בהמות טובא דאמרינן חד עישורא קאמר פי' הא דאמר אחד עשר היינו עשירית אחד דמשום דבעי לממני עוד עשיריות אומר השתא חדא עשירית וה"ל לא נעקר שם עשירי מעשירי (שם ס' ב') אמר רבא יצאו שנים בתשיעי קראן תשיעי עשירי וחולין מעורבין זב"ז עשירי מאליו קדוש לתשיעי תשיעי קרי ליה קראן עשירי עשירי ותשיעי מעורבין זב"ז פי' שהדין בהם כמו תערובות דעשירי עם תשיעי שקראו עשירי מ"ט עשירי קרי להו לתרווייהו יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי וי"א מעורבין פי' דהדין בהם כמו בתערובות דעשירי עם י"א שקראו עשירי שדינו ליקרב שלמים אלו היה מבורר קראן אחד עשר עשירי וחולין מעורבין זב"ז (בכורות ס' ב') אמר מר יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי י"א מעורבין תני חדא ירעו פי'

עד שיפול בהם מום ותני חדא יקרבו ותני חדא ימותו לא קשיא הא דתני ירעו רבנן היא דאמרי אין מביאין קודשין לבית הספול פי' באשם שנתערב בשלמים הבאתי בסדר ויקרא בדיני אשם וה"נ אם הן קרבין צריך לאוכלן כחומר שבהן ולהפריש מהם חזה ושוק לכהנים ומתוך שאין להם אוכלין מרובין באין לידי פסול דנותר והא דקתני יקרבו ר"ש היא דאמר מביאין קדשים לבית הפסול ועי' תוס' שם נידון דין סמיכה ונידון שם המתן דמים ועמש"ל בסדר ויקרא בדיני תערובות דמים והא דתני ימותו מסקינן שם במעשר בזמה"ז כנ"ל מ"מ אי עישר קדוש (תוס' שם) יצאו שנים כאחת מונה אותן שנים שנים נ"ל דתיבת שנים השני מיותר מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין (שם ס' א') במשנה ומשמע להדיא דהיינו שיצאו שנים כאחד קודם העשירי ויש לעיין הא תשיעי דמנינו ה"ל כקרא לעשירי תשיעי ועשירי למנינו ה"ל כקרא לאחד עשר עשירי והדין שהעשירי לבהמת מעשר והי"א לבהמת שלמים כנ"ל ועי' רש"י ותוס' בביאור זה בקצת אריכות אתמר האומר לשלוחו צא ועשר עליר"פ משמיה דרבא אמר קרא אחט לתשיעי עשירי קדוש ולאחד עשר עשירי אינו קדוש ורב ורב פפא אמר אפילו קרא לתשיעי עשירי אינו קדוש דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ומ"ש מהא דתנן האומר לשלוחו צא ותרום כו' פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה אמרי התם כו' אמר להכי אמדתיך הכא טעותא היא אמר לא אבעי לך למטעי (שם ס"א א') קפץ אחד מן המנויין לתוכן הרי אלו פטורין מן המעושרין לתוכן פי' מהעשרות עצמן כולן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים (שם נ"ח ב') קפץ אחד מן המנוין כו' היינו לאו דווקא מאותן מנויין שכבר הופרש עליהם ונפטרו אלא אפילו מהמנויין שעדיין לא הופרש עליהם ג"כ כולן פטורין דמ"מ המנויין אף שנתבטל המעשר אח"כ מ"מ נפטרו במנין הראוי כנ"ל (שם נ"ט ב') וטעמא דמלתא דכל אותן שנשארו בדיר פטור עי"ז האחד היינו משום ספק וכמו שיתבאר והתוס' במס' ב"מ ו' ב' הקשו דאמאי לא יתבטל הא' ברוב והא דקיי"ל דאין הרשות מתבטל במצוה להיות מצוה ולא בחיוב בע"ח חשיבי ולא בטלי היינו רק מדרבנן ולפי מ"ש בכ"ד דאין הרשות מתבטל במצוה להיות מצוה ולא בחיוב להיות חיוב א"ש וכיון דלא בטל ה"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי וכולן פטורין מספק ובגמ' ב"מ שם מקשינן לעשר ממ"נ דאי בר חיובא הוא שפיר מעשר ואי לאו בר חיובא הוא לפטרו במנין הראוי ביאור זה יובא בגמר הענין ומוכחינן מזה דעשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק דכל ספק רחמנא פטרי' וא"צ תיקון מספק בהא דפרכינן ואי לאו בר חיובא הוא לפטרו במנין הראוי הקשו התוס' שם דמנין הראוי לא שייך רק במת אחד מהם אחר שיצאו וליכא במה להשלים המנין אבל בכה"ג יקרא שם לעשירי עשירי ולי"א

עשירי מספק וה"ל תערובות או תערובות דתשיעי שקראו עשירי עם עשירי או תערובות די"א שקראו עשירי עם עשירי או תערובות דחולין ועשירי וזה באמת קושיא עצומה ונ"ל קצת בישוב זה דאם קרא לתשיעי עשירי והתהיל למנות אח"כ א' ב' מחדש אע"ג דתשיעי ל"ה מעשר מ"מ כולן נפטרו במנין הראוי והלכך פרכינן דאף שלא יקרא עשירי רק לעשירי למנינו ולא יקרא גם להי"א עשירי מתוקן ואותו המעשר יקדישו לשלמים מספק אם הוא הפטור טעות מעשר דהיינו תמורת שמו אינו חל אבעל מום (תמורה י"ג ב') ישראל שהיה לו פטר חמור בביתו שנפל לו בירושה מבית אבי אמו כהן שנפל לו לאותו כהן מבית אבי אמו ישראל דאותו הכהן היה צריך לפדותו כיון שנתחייב בפדיה אצל אבי אמו ישראל והפדיון היה שלו כיון שהוא כהן הלכך בן בתו שירש ממנו ג"כ פודה בשה והשה שלו בתורת ירושה ונכנס לדיר להתעשר (בכורות י"א א') מימרא דר"נ אמר רבה בר אבהו בעשרה פ"ח ע"ש ישראל שהיה לו ספק פטר חמור פודהו בשה להפקיע איסורו והשה שלו דהממע"ה ואותו השה נכנס לדיר להתעשר (שם) ול"ד לספק לקוח דפטור ובמס' (ב"מ שם) מוכחינן מזה דבכ"מ דקתני הממע"ה אי תפיס מפקינן מיניה דאי לא מפקינן מיניה נמצא זה פוטר ממוני בממון כהן פי' באם שבאמת הוא של כהן כשנעשה ממעשר ונתנו לכהן לשם מעשר פוטר ממונו בממון כהן לא פקע רשות כהן ממנו אם באמת הוא של כהן אבל אי דעדיין אבל אי תקפו כהן מוציאין אותו מידו כבר פקע רשות כהן ממנו אף אם הוא באמת של כהן דה"ל כזוטו של ים דמשוי ליה הפקר לכו"ע ולפו"ר קשה דדלמא רק בפדיון פ"ח דינא הכי דאיכא על השה חמ"ק אבל לא בשארי ענינים דדייניגן דינא דהממע"ה משום דה"ל מוחזק כגון בספק בכור בהמה טהורה ונ"ל דכיון דתנן ספק בכורות אחד בכור אדם ואחד בכור בהמה בין טהורה בין טמאה הממע"ה וודאי חד דינא להו ספק בכור שאינו בכור פטור אף משום ספק דעשירי וודאי האר רחמנא וצא עשירי ספק כמוש"ל (ב"מ ז' א')

שם העשירי יהיה קודש גו' המעשר אם היה תם מעלהו לירושלים ונשחט בעזרה וזורקין דמו זריקה אחת כנגד היסוד ומקטירין אימוריו והבשר נאכל לבעלים כשאר קדשים קלים ואינו צריך ליתן לכהן החזה והשוק כנ"ל בענין יצאו שנים בעשירי ואם היה בע"מ נאכל בכ"מ (זבחים נ"ו ב) ע"ש בבכור נאמר לא תפדה ונמכר חי במעשר פי' במעשר בהמה נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בע"מ (בכורות ל"א ב') ואיתא שם דמה"ת נמכר לאחר שחיטה ורק רבנן גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה ע"ש כל פסולי ההמוקדשין נמכרין באיטלן ונשחטין באיטליז ונשקלין באיטליז חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים (בכורות ל"א א') הבכור והמעשר שהוממו אין נפדין

לצאת לחולין (תמורה כ"א א') במשנה דלכל דבר ה"ה כחולין ממילא וא"צ פדיון לקנות בדמיהם אחרים ול"מ להו פדיון לענין זה שיוכל למוכרן אח"כ:

(לג)

ולא ימירנו גו' הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים פי' הכל מתפיסין בתמורה וסופג את הארבעים (תמורה ב' א') בעי רב"ח מופלא סמוך לאיש דהקדשו הקדש כנ"ל פסוק ב' מדאקדושי מקדיש חמורי נמי ממיר או דלמא כיון דלאו בר עונשין הוא לא מתפיס בתמורה (שם ב') וע"ש נידון עובד כוכבים אי עושה תמורה וע"ש באופן הספק שבזה עפ"י הדינים שיתבארו להלן חייב מלקות על כל בהמה ובהמה כדמוכח להדיא (תמורה כ"ז א') וע"ש כמה בעיות בענין זה התוס' ריש מס' תמורה הקשו למה לא מחייב תרתי משום לא יחליפנו ומשום לא ימירנו וע"ש ונידון איך לקי ישאל על התמורה עמש"ל פי"ט ס"פ י"ב ועמש"ל דלר"י בר"י אין שאלה בתמורה אין אדם מתפיס בתמורה אלא בהמה שלו פשוט דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואין אדם מתפיס בקרבן שאינו שלו ואם אמר בעל הקרבן כל הרוצה להמיר בבהמתי יביא וימיר יכיל כל אדם לעשות תמורה בבהמתו לאותו קרבן (שם ט' א') בשינוי לשון. יורש סומך יורש ממיר דר"מ רי"ח יורש אינו סומך יורש אינו ממיר (ערכין ב' א' תמורה ב' א' הכהנים ממירין בשלהם ישראלים ממירין בשלהם אין הכהנים ממירין לא בחטאת ולא באשם פי' שנתנו להם להקרבה ולא בבכור אמר ריב"נ מפני מה אין ממירין בבכור א"ל רע"ק כו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש היכן קדושה חלה עליו בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים (שם ז' ב') ממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן כו' מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים מן התמימין על בע"מ ומן בע"מ על התמימין שנאמר לא יחליפנו גו' טוב ברע או רע בטוב ואיזה הוא טוב ברע בע"מ שקדם הקדשן את מומן (שם ט' א') ומוכח להדיא (שם כ"ז א') דאף בהמיר על קודש בע"מ שיכול לחללו מ"מ כי אמר בלשון תמורה לוקה. הציבור והשותפין אין עושין תמורה (תמורה י"ג ח' במשנה) ונ"ל לברור עפ"י מש"ל פי"ח פסוק י"ז ד"ה לא תקח דלא מחייבי במלקות ועי' ברמב"ם העופות והמנחות אין עושין תמורה (שם) קדשי בדה"ב אין עושין תמורה (שם). ת"ר המקדיש נקבה לעולתו ולאשמו ולפסחו עושה תמורה רש"א לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה שאין לך דבר שעושה תמורה אלא הרועה להסתאב א"ר אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח הואיל ומותר פסח קרב שלמים (תמורה כ' ח') וע"ש:

ממירין אחד בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד רש"א אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר והיה הוא ותמורתו גו' מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחדת (תמורה ט'

א') במשנה אר"ל מודה ר"ש שממירין וחוזרין וממירין ור' יוחנן אמר כשם שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין ומבעי' ליה לר' חבין (תמורה ט' א') א) בקדוש שה אחת בשני גופין אי ממירין וחוזרין וממירין ב) בשתי קדושות וגוף אחד אי ממירין וחוזרין וממירין וביאור זה עמש"ל בפרשה זו בדיני חומש א"ר אבהו אר"י מקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה ביאור זה עמש"ל שם בדיני חומש אין תמורה עושה תמורה ולא הולד עושה תמורה רי"א הולד עושה תמורה (תמורה י"ב א') במשנה אין ממירין בעוברין ובאברין ואי ממירין אברין פלוגתא דר' יוסי ות"ק ס"ל אין ממירין אברין וצ"ע אי היינו לענין התפשטות הקדושה בכולה או דאף איתו אבר לא קדיש ור"י ס"ל ממירין אברין ופשטה קדושה בכולה כמו בהקדש (תמורה יו"ד א') בשינוי לשין ובענין אי קדושה חלה אעוברין עמש"נ בסדר ויקרא פ"א פסוק ג' חומר בתמורה מבקדשים שהקדושה פי' דתמורה חלה על בע"מ קביע ואינו יוצא ליגזז וליעבד (תמורה ט"ז ב) במשנה ר"י בר' יהודה אומר עושה שוגג כמזיד בתמורה יצא כו' במוקדשין (תמורה י"ז א') במשנה מ"ט דר"י בר"י א"ק יהיה קודש לרבות שוגג כמזיד ה"ד שוגג כמזיד אמר חזקי' כסבור שהוא מותר להמיר גבי תמורה לקי כו' תמוה מאד לפי ענ"ד ועי' (תמורה ב' א') תוס' ד"ה הא גופא קשיא והנ"ל לברור דכצ"ל גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש פי' רש"י במקדיש בע"מ למזבח ר"ל ור"י אמרי כסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי לישנא אחרינא גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש כסבור לומר שחור ואמר לבן גבי תמורה לקי גבי קדשים נא לקי לי שנא אחרינא גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש (שם) ויש להוכיח מכ"ז דלר"י בר"י כיון דתמורה בטעות הוה תמורה א"כ אין שאלה בתמורה דהא דיש שאלה בהקדש היינו משים דהקדש בטעות אינו הקדש עי' (נזיר ל' ב' ב"ב ק"כ ב' ערכין כ"ג א') ר' יוחנן אמר באומר תצא זו ותכנס זו גבי קדשים באומר שנולד בו מום נאכל בלי פדיון פי' ופדיון היינו בתם ואמר תצא זו תמימה מקדושתה ותכנס לקדושתה בחילול זו הבע"מ דלענין איסור להקדיש בע"מ לא לקי דבאמת לא חלה קדושה כלל על הבע"מ דבלשון זה ליכא דין תמורה כמו שיתבאר אבל גבי תמורה לקי פי' כשאמר בלשון תמורה אעפ"י שהיה סבור תצא זו ותכנס זו לקי משום איסור תמורה רב ששת אמר באומר אכנס לבית ואקדיש ואמיר מדעתו נ"ל דצ"ל שלא מדעתו ונכנס והמיר והקדיש שלא מדעתו פי' שאמר לאחר שאכנס לבית זו תחול התמורה וההקדש שלא מדעתי וכן היה שנכנס לאותו הבית ולא אמר כלום אח"כ מנידון תמורה והקדש דמשום תמורה לקי דבשעה שאמר שיהיה תמורה נעשה האיסור במזיד ומשום הקדיש בע"מ לא לקי דהחיוב

בזה הוא בשעה שחל ההקדש ואז לא היה מזיד ועי' תוס' שם רא"א הכלאים והטריפה והיוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין (שם י"ז א') במשנה אמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה תניא אר"מ וכי מאחר שאין קדושין מהיכן מקדישין אלא אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה במקדיש ולד ויצא דרך דופן אבל כלאים טומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא אלא בולד קדשים ואליבא דר' יהודה דאמר ולד עושה תמורה (שם) הקדיש נקבה לעולה אי עושה תמורה עמ"ש בדיני עולה טעות מעשר במה שקרב שלמים אי עושה תמורה נתבאר לעיל בדיני מעשר קדשי עובד כוכבים אין עושין תמורה (שם ב' ב') דיני תמורת חטאת ודיני ולד חטאת ולד תמורת חטאת נתבאר לעיל בדיני החטאות דיני תמורת אשם ולד תמורת אשם בדיני אשם דיני ולד שלמים בדיני השלמים דיני תמורת שלמים כדין ולדות שלמים (תמורה י"ז ב') במשנה תמורת בכור ומעשר אין קרבין (תמורה ה' ב' זבחים פ"א ב') ואין נגאלין ע"י מום (תמורה כ"א א') בשינוי לשון והיינו בתמורת גופו אבל תמורת שמו דהיינו טעות מעשר קרבין ונפדין במומן (תמורה י"ג ב') תמורת עולה עולה ולד תמורת ולד ולדה עד סוף כל העולם כעולה וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים (תמורה י"ח ב') במשנה הרי זו תחת זו תמורת זו חליפת זו ה"ז תמורה זו מחוללת ע"ז אין זו תמורה ואם היה קודש בע"מ יוצא לחולין כו' (תמורה כ"ב ב') במשנה הניח ידו אקודש בע"מ ואמר על בהמה אחרת הרי זו תחת זו הוה לשון חילול ושפיר דמי הניח ידו אבהמת חולין ואמר ה"ז תחת זו קודש בע"מ שלפנינו לישנא דאתפוסי הוא וה"ל תמורה ולוקה (שם כ"ז א') וע"ש בגמ' כמה בעיות בענין זה הרי זו תחת עולה תחת חטאת לא אמר כלום תחת חטאת זו תחת עולה זו תחת חטאת ותחת עולה שיש לי בבית היה לו דבריו קיימין הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ה"ז תמורת עולה דר"מ א"ר יוסי אם לכך נתכוין בתחילה הואיל וא"א לקרוא ב' שמות כאחת דבריו קיימין ואם משאמר תמורת עולה נמלך ואמר תמורת שלמים ה"ז תמורת עולה (תמורה כ"ה ב') במשנה ונ"ל לפי ענ"ד דצ"ל ה"ז תמורת עולה ותמורת שלמים וכן הוא בירושלמי פ"ז דמס' דמאי ומתני' כמ"ד שהבאתי דבתמורה הקדושה מתפשטת בכולה כמו בהקדש ולעיל בדיני שלמים הבאתי פלוגתא דר"מ ור"י בכה"ג בענין הקדש שאמר חציו עולה וחציו שלמים וביארתי שם הענין בקיצור ומשם יתבאר גם ענין זה ובספרי עוד"ד הארכתי בזה בכל הצורך:

ביאורים מלוקטים מספר במדבר

פרשה א

(ג)
ואתה הפקד גו'. הלוים נתחלקו למשמרות ככהנים (תענית כ"ו) ויתבאר להלן פרשה כ"ח:

פרשה ה

(ב)
וישלחו גו' מצורע משתלח חוץ לג' מחנות. פ"ק דכלים פסחים ס"ז א' זבחים קי"ז א' ומה היא מחנה ישראל ירושלים וכל עיירות המוקפות חומה (פ"ק דכלים ודיני היקף חומה לעיל בסדר בהר דין מצורע בימי ספירו נתבאר בסדר מצורע זב וזבה משתלחין חוץ לשתי מחנות (פסחים שם ופ"ק דכלים) והיינו מחנה שכינה ומחנה לויה מחנה לויה היינו מתחילת הר הבית עד תחילת עזרת ישראל ושער נקנור בכלל מחנה לויה (פסחים פ"ה ב') ועי' (יבמות ז' ב') בעל קרי כזב (פסחים ס"ז ב') טמא מת משתלח חוץ למחנה שכינה (פסחים ס"ז א') והיינו מה"ת מתחילת עזרת ישראל ולמערב (כלים שם זבחים נ"ו א') ובמדבר היינו לפנים מן הקלעים (זבחים קי"ו ב' קי"ז א') והיינו חצר אוה"מ ומדרבנן אסורין בעזרת נשים ואף בחיל (כלים שם) טמא שרן כטמא מת (כלים שם) בשעת סילוק המסעות זבים ומצורעים משתלחין חוץ למחיצתן (זבחים ס' ב') מצורע שנכנס למחנה ישראל שהיא מחנה שלישית פלוגתא דר' יהודה ור"ש לר"ש איני רק בעשה דבדד ישב ולר"י לוקה משום לא יטמאו גו' (פסחים ס"ז א') והרמב"ם פסק כר"י בירושלים ובשארי עיירות כר"ש וצ"ע מצורע זב וזבה שנכנסו למחנה לויה לוקין כל הטמאין שנכנסו למחנה שכינה במזיד בכרת ובשוגג בקרבן (שבועות רפ"ב זבחים נ"ו א') טבול יום של זב אי הוה כזב לענין מחנה לויה פלוגתא בגמ' (נזיר מ"ד ב') ע"ש מיהו מחוסר כפירים דזב ודאי דלא הוה כזב ומותר במחנה לויה דהא קרא כתיב ובא לפני ה'. טבול יום דט"מ ושרץ ואפי' מחוסר כפורים דזב וזבה ויולדת ומצורע אסורים במחנה שכינה ומשמע להדיא בפ"ק דמס' כלים שם דחייב כרת וקרבן וכן מפורש במס' מנחות כ"ז ב' וצ"ע ברמב"ם ומתקנת יהושפט טבול יום אסור במחנה לויה (פסחים צ"ב א' יבמות ז' ב') כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה איך דינה לענין חיוב ביאת מקדש עמש"ל ריש סדר אמור ובספרי עוד"ד הארכתי קצת בזה במס' נזיר נ"ו והבאתי שם שיטת הירושלמי וביארתיה נכנס להיכל דרך גגין פטור (שבועות י"ז) מיהו בשהה נראה דחייב ועי' מ"ל ברמב"ם ביאה במקצת אי שמה ביאה פלוגתא דאמוראי (זבחים

ל"ב ב') וע"ש (ל"ג ב') דרבינא ס"ל דאף מ"ד ביאה במקצת שמה ביאה היינו רק למלקות ולא לכרת וא"כ ליכא קרבן בזה טימא עצמו במקדש במזיד והתרו בו אל תטמא לוקה אף בלא שהיה תוס' שבועות י"ז א' ד"ה צריך שהיה מהא דנזיר י"ז א' ונראה דה"ה דחייב כרת ואם לא התרו בו קודם שטימא עצמו והתרו בו אח"כ בעי' בגמ' שם אי צריך שהיה כמו"ש התוס' שם נטמא במקדש בשוגג ונתעכב לצאת במזיד ובהתראה למ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ליכא מלקות אף בשהה ולמ"ד לוקין בעי' דרבא (שביעית שם) אי צריך שהיה או לא ועי"ש תוס' ד"ה אי א"צ נעשה זב במחנה לויה למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו צ"ע לענין שהיה מכניס שרץ למקדש מסקינן עירובין (ק"ד ב') לפי' התוס' (שם ק"ה א') ד"ה אר"י דתליא בפלוגתא דתנאי דלר"ש בן ננס פטור משום שאין לו טהרה במקוה והיינו שזרקו או שלא נגע בו וכן מכניס מת בענין שלא נטמא כגון ע"י בהמה או בזריקה ועי' תוס' סוטה כ' ב' ד"ה ולא טמא מת ולרע"ק חייב מכניס טמא שרץ למקדש חייב (עירובין שם) ובספרי עוד"ד כתבתי במס' נזיר נ"ו בביאור הירושלמי דעל הכנסת כלי טמא ליכא כרת שרץ שנמצא במקדש בשבת כהן מוציאו בהמיינו אע"ג שמטמאו ואין צריך לחזור אחר פשוטי כלי עץ כדי שלא להשהות את הטומאה ולאיסור מוקצה לא חיישינן דברי ריב"ב רי"א בצבת של עץ מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם למזבח שקדושתם יותר מעזרת ישראל כדאיתא בפ"ק דכלים אבל מעזרת ישראל לא דס"ל מכניס שרץ למקדש פטור והלכך אפילו שבות דמוקצה לא ניתן לדחות בזה ורעק"א מכל העזרה דס"ל מכניס שרץ לעזרה חייב (עירובין שם) במשנה וכדמפרשינן שם בגמ' כפי' התוס' אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת עזרה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא אורים ותומים וסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר וב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת וכל שלא נעשה בכל אלו הנכנס לשם אינו חייב עליו (שבועות י"ז א' ב') במשנה תנא שתי תודות שאמרו בלחמן ולא בבשרן (שם ט"ז א') אמר רב"ח אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה (שם) דבעינן דבר הנאכל בה והיוצא ממנה נפסל דיני השיר (שם ט"ו ב') הא דתנן ב' תודות אחריהן מפרשינן שם דהיינו ב"ד אחרי התודות וע"ש היאך היו התודות מהלכות אתמר ר"ה אמר בכל אלו תנן רנ"א באחד מאלו תנן רה"א בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ועזרא בבנין בית שני זכר בעלמא הוא דעביד פי' דלא היה אז מלך ולא אורים ותומים כדאיתא (יומא כ"א א') רנ"א באחד מאלו תנן קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ועזרא קדושי קדיש (שבועות מ"ז א') ועמש"ל בסדר דברים פי"ב פ"ח בזמן הזה אי

איכא חיובה בטומאת מקדש פשוט דתליא בפלוגתא הנ"ל אי קדושה ראשונה קדשה לעתיד נבוא או לא וכבר כתבתי בכ"ד דר' יוסי ס"ל דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא וקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא ועי'. תוס' זבחים ס"א א' מד"ה מאי קסבר די"ל דאף קדושת הבית לא בטנה מ"מ קדושת הארץ בטלה וגם יש קצת סברא דאף דקדושת הארץ בטלה מ"מ קדושת הבית לא בטלה ועי' רמב"ם וראב"ד בפ"ו מהל' בית הבחירה:

(ו)
למעול מעל גו' בגזל הגר שמת בלא יורשין הכתוב מדבר ונתבאר לעיל פ"ה בדיני שבועת הפקדון:

(טו)
עשירית האיפה גו' משונה מנחה זו משארי מנחות שבאה 1 מן השעורים 2 אינה טעונה שמן ונבונה 3 תחילתה בכפיפה מצרית ולא בכלי שרת (סוטה י"ד א') טעונה תנופה (מנחות ס' א' ב' ס"א א') כיצד כהן נותן המנחה על ידה ומניח ידו תחת ידה ומניפה (סוטה י"ט א') ואינו רשאי לחוץ במפה ואין בזה משום כיעור שאין יצה"ר מצוי לשעה שם תוס' בשם הירושלמי כיוצא בזה תנופות מנחת נזירה (קדושין ל"ו א'):

(כו)
וקמץ הכהן גו' שיריה נאכלין לכהנים (סוטה י"ט א') ופשוט שדינה ככל המנחות:

פרשה ו

(ט)
וכי ימות מת עליו גו' נטמאה בטומאת התהום הציץ מרצה וכן בעושה פסח מס' (פסחים פ' ב') ע"ש ביאור הענין ופרטיו:
שם וגלח ראשו פלוגתא דתנאי (נזיר מ"ה ב') אם צריך לשלח שערו תחת הדוד של האשם שלמחר יום תגלחתו:

(י)
וביום השמיני. גילח בשמיני אי מביא קרבנותיו בתשיעי כמו במצורע או בשמיני וחלוק ממצורע פלוגתא דתנאי (נזיר מ"ד ב') ואפילו רע"ק שם דס"ל דמביא בשמיני וחלוק. ממצורע היינו רק בטבל בשביעי שאין טהרתו תלויה בתגלחתו אבל לא טבל בשביעי מודה דאינו מביא קרבנותיו אפילו ע"י אחר אלא בתשיעי (נזיר שם ואין זה משום סמיכה דאשם כמו"ש נזיר שם ועי' מש"נ פי"ב ומש"ל בסדר מצורע קודם הבאת קרבנותיו נכנס למחנה שכינה שאינו מחוסר כפורים לענין טומאה (כריתות ח' ב') ועי' (נזיר מ"ה א'):

(יב)
והביא כבש בן שנתו לאשם היינו בשמיני למחרת יום תגלחתו ואינו בכסף שקלים אלא בא בסלע (כריתות יו"ד ב') ונ"ל מלשון הכתוב שיכול להביא האשם אחרי יום השמיני ועמ"ש בספרי עוד"ד (נזיר מ"ה א'):

(יד)
איל גו' לשלמים נאכל ליום ולילה כתודה (זבחים נ"ה א') שחטו שלא לשמו נאכל ליום ולילה ואינו טעון לחם ולא זרוע (מנחות מ"ח ב'):

(טו)
וסל מצות באין ששה עשרונים ושני שלישי עשרון דהיינו שני סאין המחצה מזה עשרה חלות מאפה תנור והמחצה השניה עשרה רקיקין כמו בתודה (מנחות ע"ח א') החלות בוללן בעודן סלת לכו"ע (שם ע"ה א') בתודה וה"ה בזה שהן שיין בכל דבר הרקיקין מושח בשמן רביעית שמן היה נוטל להחלות ולהרקיקין (מנחות פ"ח א' פ"ט א') ומביאין בכלי אחד כדכתיב וסל מצית ונאכלין ליום ולילה (זבחים ל"ו א').

(יח)
וגלח הנזיר. על איזה מגלח פלוגתא דתנאי (נזיר מ"ה א') רי"א שוחט את השלמים ומגלח עליהם רא"א כו' על החטאת שהחטאת קודמת בכ"מ ומשמע לפו"ר דלר"י שוחט השלמים ראשונה דלכו"ע מגלח על הראשונה ולפי ענ"ד דשלמים וודאי באין באחרונה לכו"ע כפשט הכתוב והא דאמר טעמא למלתיה שהחטאת קודמת בכל מקום נ"ל דעיקר מלתיה הוא מפני שהחטאת קודמת והא דאר"י שוחט את השלמים ומגלח עליהם היינו כששוחט את השלמים מגלח עליהם וכן הוא ברמב"ם:
שם פתח אהל מועד. ת"ר וגלח גו' בשלמים הכתיב מדבר שנאמר ושחטו פתח אה"מ כו' או אינו אלא פתח אה"מ ממש אמרת א"כ דרך בזיון הוא כו' (נזיר מ"ה א') ועמ"ש בספר ויקרא פרשה א' פסוק ג' ד"ה א"פ אה"מ אבא חנן אומר משום ר"א וגלח הנזיר גו' כ"ז שאין פתח אה"מ פחות אינו מגלח רש"ז אומר וגלח הנזיר גי' ולא הנזירה פי' רש"י שנזירה מגלחת במדינה (נזיר שם היכן היה מגלת בעזרת נשים בלשכת הנזירים שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית ושם מבשלין את שלמיהם (מדות פ"ב) ואם גלח במדינה יצא כן מוכח (נזיר מ"ה ב'):
שם ולקח גו' ונתן גו' נוטל מן הרוטב של שלמים ונותן על שער ראש נזרו (שם) גלח במדינה אי משלח שערו תחת הדוד פלוגתא דתנאי שם:
שם אשר תחת זבח השלמים שלא תחת הדוד של חטאת יצא (שם).

(יט)
הזרוע בשלה פלוגתא דתנאי ואמוראי (חולין צ"ח ב') אי מחתך לה והדר מבשל לה בפ"ע או בהדי איל מבשל לה ואי מחתך לה קודם בישול או לאחר בישול מה היא זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד (חולין קל"ד ב') כף של יד פי' רש"י עצם רחב של כתף ואיזו מן השנים הימניות (חולין שם):
שם וחלת מצה גו' תרומה א' מעשר כמו בלחמי תודה:
שם ונתן על כפי הנזיר הרמב"ם ז"ל כתב או הנזירה ואף שאין נשים מניפות (מנחות ס"א ב') נזירה וסוטה מניפות מנחותיהן (קדושין ל"ו א') ונראה מהרמב"ם שהנזירה מניפה גם הזרוע והא דקתני שהסוטה והנזירה מניפות מנחותיהן ולא קתני סתם מניפות י"ל משום דבסוטה ליכא רק מנחה ועוי"ל דלרבותא נקט מנחה אע"ג דכל המנחות אין טעונות תנופה.

(כ)
והניף אותם גו' צ"ע מה שלא הוזכרו בזה האימורין וחזה ושוק שבכל השלמים ואולי מניפן בפ"ע וברמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ט ה"ט כתב שמניף את הכל ביחד:
שם ואחר ישתה גו' פלוגתא דתנאי (נזיר מ"ז א') אי אחר מעשה אחד או אחר מעשה כולם ושקלא וטריא בגמ' שם אי תנופה מעכבת:

פרשה טו

(ד)
והקריב המקריב גו' כל הקרבנות ציבור והיחיד טעונין מנחות ונסכים חוץ מן הבכור המעשר והפסח החטאת והאשם אלא שחטאתו של מצורע ואשמו טעונין מנחות ונסכים (מנחות צ' ב') ומשמע להדיא שכולן בשיעור האמור כאן חוץ מכבש העולה של מנחת העומר שמנחתו כפולה (שם פ"ט א') ואעפ"י כן אין שמנו ונסכו כפול עולת העוף אינה טעינה מנחות ונסכים מבואר בפרשה יורש מביא נסכים מתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום (מנחות ד' ב' ק"ז ב') אדם מביא זבחו היום ונסכו עד יו"ד ימים (מנחות ט"ו ב') ופשוט היא דמנחת הנסכים בכלל הנסכים מנחות ונסכים הבאין עם הזבח אין קרבין אלא ביום ואין קדושין בכלי אלא ביום (מנחות כ"ו ב' תמורה י"ד א') וע"ש ב' דנסכים הבאין בפ"ע קרבין בלילה מנחות ונסכים מועלין בהם משהוקדשו (מעילה יו"ד א') ויש להן פדיון עד שיוקדשו בכלי (מנחות ק' ב' קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בט"י ומחו"כ ובלינה (מעילה יו"ד א') במנחות הבאות עם הזבח דעת רש"י (מנחות ע"ט א') לחד פירושא דאין נפסלות בלינה עד שישחט עליהם הזבח ועי' תוס' (שם ט"ו ב') ד"ה אפשר לשנותן ולענין פסול יוצא אי מהני קידוש כלי עי' תוס' (מנחות ט' א') ד"ה ורשב"ל אמר

חייבין עליהם משום נותר וטמא אבל מעילה אין בהם (מעילה שם) וכן הדין בקומץ ולבונה ומנחת כהנים (מעילה שם) אימתי הנסכים נקבעין להזבח שלא יוכל עוד להביאן לזבח אחר עי' (מנחות ט"ו ב' ע"ט א' ב') ומש"ש בספרי עוד"ד וכיון שהוקבעו לאותו זבח נפסל הזבח קידם זריקה בענין שאינו זורק הדם נפסלין המנחות והנסכים דליכא זריקה להתירם ועמש"ל בדיני תודה ובדיני שתי הלחם מיהו בקרבנות ציבור אמרינן שם דלב ב"ד מתנה עליהם להביאן לזבח אחר זבוח באותה שעה:

שם מנחה סלת גו' מנחת נסכים אינה טעונה לבונה (מנחות נ"ט א') ואינה טעונה הגשה (שם ס"א א') טעונה מלח (שם כ"א ב') וכולה למזבח (שם ע"ד ב'):

שם בלול גו' אר"ל אומר הי' ר' יוסי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשרה ולפיכך חייב על חימוצה ורע"ק ס"ל דנפסלת בזה ולכך אינו חייב אח"כ על חימוצה (מנחות נ"ז ב'):

(ה)

ויין לנסך גו' הדלה גפן ע"ג תאנה יינו פסול לנסכים דנשתנה ריחו (בכורות י"ז א') היכן מנסכים היין הרמב"ם ז"ל כתב על יסוד המזבח ונראה דהיינו יסוד דרומי שלשם נשפכין שירי הדם והראב"ד ז"ל כתב דהיינו בספל שהיה בקרן מערבית דרומית אצל הספל שהיה מיוחד לניסוך המים בחג כמוש"ל בסדר אמור וכן מוכח להדיא (סוכה מ"ח א') במשנה בשעת הניסוך היה השיב כיצד שחה לנסך הניף הסגן בסודרין הקיש בן ארזא בצלצל דברו הלוים בשיר (תמיד פ"ז) אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה (ערכין י') אין פוחתין מתשעה כנורות (שם י"ג א') אין פוחתין מי"ב לוים שנים לשני נבלים תשעה לכנורות וא' לצלצל (שם ב') הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה והשתחוי' (תמיד שם) תשעה תקיעות היו תוקעין לתמיד של שחר וכן לתמיד של בה"ע ופשוט דהיינו ג"פ תקיעה תרועה תקיעה כמו בר"ה ובשבתות ר"ח ויו"ט תשע למוספין (סוכה נ"ג ב') אין שירה אלא על קרבן ציבור שקבוע לי זמן (ערכין י"א ב') במסקנת הגמ' אי עיקר שירה בכלי לענין אי דוחה שבת עמש"ל פכ"ג פ"מ השיר שהיו אומרים בחול בשבת ר"ח ויו"ט בתמידין ומוספין עי' (ר"ה ל"א א') מקום השיר אצל המזבח עי' (מדות פ"ב מ"ו) מעלה היתה שם כו' ועי' תוס' (סוכה נ"א א') ד"ה שעליהם שיעורי המדות איפה שלשה סאין (מנחות ע"ו ב') הסאה ששה קבין הקב ד' לוגין הלוג ד' רביעיות עשרון היינו עשירית האיפה (מנחות שם) העומר הוא עשירית האיפה תרקב חצי סאה (ב"ב פ"ט ב') ובכ"ד ובלח הין היינו חצי סאה שלשה קבין (ב"ב שם) שתי מדות של יבש היו במקדש עשרון וחצי עשרון רמ"א עשרון אחד גדוש שבו היה מודד לכל המנחות ואחד מחוק לחביתי כה"ג (שם פ"ז א') שבע מדות של לח היו במקדש

1 הין 2 חצי הין 3 שלישית ההין 4 רביעית ההין 5 לוג 6 וחצי לוג 7 ורביעית. ר"א בר"צ אומר שנתות היו בהין כו' רש"א לא הי' שם הין וכי מה היה הין משמש את מי אביא תחתיו אלא מדה יתירה של לוג ומחצה היה שם שבו היה מודד לחביתי כה"ג לוג ומחצה בבוקר ולוג ומחצה בה"ע (שם פ"ז ב' פ"ח א') הוסיפו על המדות ונעשו משש מדבריות חמש ירושלמיות (מנחות ע"ו ב') משש ירושלמיות נעשה חמשה ציפוריות (עירובין פ"ג א'):

(יד)
וכי יגור גו' ועשה אשה גו' גר אינו נכנס לקהל עד שיביא קרבן ומה הוא קרבנו או עולת בהמה אחת או שתי תורים או שני בני יונה שניהם עולות ואחר שחרב הבית אין הקרבן מעכב דכתיב לדורותיכם (כריתות ח' ב' ט' א'):

(כב)
וכי תשגו גו' בשגגת עבודת כוכבים הכתוב מדבר (הוריות ח' א') דבשארי מצות ב"ד מביאין פר לחטאת ובעבודת כוכבים מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת וכל הדינים בזה כמו בהע"ד של כל המצות הנ"ל בסדר ויקרא:

(כד)
ושעיר עזים גו' השעיר לחטאת שוה בכ"ד לפר הע"ד של ציבור בכל המצות בענין מתן דמים ושריפתן (זבחים ל"ט א' ב') ולפי שהעיקר אצלנו שכל שבט ושבט מביא כנ"ל בסדר ויקרא נקראין שעירי עבודת כוכבים או שעירים הנשרפין:

(כז)
ואם נפש אחת גו' והקריבה עז בת שנתה גו' אין חילוק ביחיד בין עבודת כוכבים לשארי מצות אידי ואידי חטאת אלא שבעבודת כוכבים קבעה תורה שעירה ולא כבשה שבאה ג"כ בכל המצות (הוריות ט' א') הנשיא והמשיח כהדיוטים בעבודת כוכבים שמביאין שעירה (שם) ואי חייב משיח בעבודת כוכבים בשגגת מעשה או לא כמו בשארי מצות פלוגתא דתנאי (הוריות ז' ב') ואיזה היא שגגת מעשה בעבודת כוכבים הבאתי בסדר ויקרא פרשה ד' פסוק ב' זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת (סנהדרין ס"ב א') וע"ש:

(כה)
וכפר הכהן גו' מלמד שהכהן מתכפר ע"י עצמו (מנחות ע"ד א') ואף בקרבן הבא על המזיד הדין כן שם ועמש"ל סדר ויקרא פרשה ד' פסוק ט"ז:

פרשה יח

(ו)
והזר הקרב גו' זר ששימש במקדש רעק"א בחנק וחכ"א בידי שמים (סנהדרין פ"ב ב') רב אמר ד' עבודות הן שהזר חייב עליהן מיתה 1 זריקה 2 הקטרה 3 ניסוך היין בכל השנה 4 וניסוך המים בחג ולוי אמר אף תרומת הדשן (יומא כ"ד א') מיהו איסורא איכא בכל העבודות (רש"י שם) ולענין אחולי עבודה ולענין ביאה ריקנית עמש"ל סדר אמור פרשה כ"א פסוק ט"ז ועי' מס' (כלים פ"א מ"ח ומ"ט) ועי' רמב"ם בהלכות ביאת מקדש פ"ט:

פרשה יט

(יב)
הוא יתחטא גו' נדה מזין עליה (מנחות צ"ג א'):
שם וביום השביעי לא הזה בשביעי מפסיד גם הזאה ראשונה כדאיתא (קדושין ס"ב א') ועי' תוס' (יומא ח' א') ד"ה מקשינן והרמב"ם בהל' כרה פי"א ה"ב פסק עפ"י הפסיקתא והילקוט כמוש"ש הכ"מ דלא הפסיד שלישי וגם שטובל קודם הזאה והראב"ד השיג ע"ז ועי' תוס' (שבת קי"א א') ד"ה לא ס"ד ועמ"ש בספרי עוד"ד (פרה פי"ב מי"א):

(יט)
ורחץ במים טמא מת טובל ביום (יומא ו' ב') ועי' תוס' (שבת קי"א) שם:

פרשה כח

(ב)
צו את בני ישראל גו' היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג התקינו נביאים ראשונים כ"ד משמרות של כהנים של לוים ושל ישראל ועל כל משמר היה מעמד בירושלים (תענית כ"ו א') מהכהנים לא עלו מהגולה בראשונה רק ד' משמרות עמדו נביאים שביניהם וחלקום לכ"ד (שם כ"ז א') כל משמר משמש שבוע ומתחלפין בשבת שלהי סוכה (יומא כ"ו א') ובכ"ד אנשי מעמד היו מתענין ד' ימים בשבוע מיום ב' עד יום ה' (תענית שם) ומתפללים שיתקבלו קרבנותיהם לרצון (שם) כל משמר של כהנים הי' מתחלק לבתי אבות בית אב הי' משמש יום א' בשבוע כן משמע להדיא (תענית ט"ו ב' י"ז א' יומא ו' ב') ובכ"ד וכן הוא להדיא בירושלמי דתענית פ"ד עמדו ראשי המשמרות ועשו עצמן בתי אבות משמר שהי' בו ה' ג' מקריבין ג' ימים וב' מקריבין ד' ימים משמר שהיה בו ששה חמשה מקריבין חמשה ימים וא' שני ימים משמר שהיה בו שבעה כ"א מקריב יומו משמר שהיה בו שמונה ששה מקריבין ששה ימים ושנים מקריבים יום אחד משמר שהי' בו תשעה חמשה מקריבין חמשה ימים וארבעה מקריבין שני ימים ומשמע שהיו מגרילין על כל שבוע הלוים ג"כ נתחלקו למשמרות הבאתי לעיל פ"א

פ"נ מהיכן היו מקריבין בחודש הראשון גו' באחד לחודש הוקם המשכן (שמות מ') בו ביום נתרמה תרומה מהשקלים שנתנו ישראל וכן הוקבע זמנה לדורות לכל שנה ושנה (שקלים פ"א) זאת עולת גו' אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה (ר"ה ז' א' יומא ס"ה ב' מגילה כ"ב ב') קרבנות ציבור הבאין בא' בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה (ר"ה שם יומא שם) ומשמע שם להדיא דיצא בישן אף לאחר א' בניסן כיצד בא' באדר משמיעין על השקלים (פ"ק דשקלים) בשלשה פרקים בשנה היו תורמין את הלשכה שהיו מכניסין לתוכה כל השקלים בפרוס הפסח פי' חצי חודש קודם הפסח בפרוס עצרת בפרוס החג דברי רע"ק ב"ע אמר בכ"ד באדר בא' בסיון בכ"ט באב ר"א ור"ש אומרים בא' בניסן בא' בסיון בכ"ט באלול בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה (שקלים פ"ג) מהתרומה היו לוקחין תמידין ומוספין מנחותיהם ונסכיהם העומר ושתי הלחם לחם הפנים וכל קרבנות ציבור פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית (שקלים פ"ד) שם מבואר מה היו עושין במותר חרומת הלשכה ומה היו עושין בשירי הלשכה:

שם תשמרו התמיד צריך ביקור ד' ימים (פסחים צ"ו א') ילפינן ממשמרת דגבי קרבן פסח אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים כדי לשבת ולימים טובים של ר"ה ומוסיפין עד עולם (ערכין י"ג א') במשנה ד' ימים פירש"י קודם יום השחיטה דהכי הא הוה בפסח כדי לשבת כו' תמידין ומוספין טובא הוו תנא בעלמא קאי פי' בכל ימות השבוע ואתמידין לחודיה קאי ומאי כדי לשבת כו' סימנא בעלמא כו' פי' שיהיו ג' ימים שלמים לבד יום הלקיחה ויום השחיטה וצ"ע המוספין וכל הקרבנות אי צריכין ביקור ד' ימים. אעפ"י שהוא מבוקר מבערב מבקרין אותו לאור אבוקות (תמיד פ"ג) והיינו קודם השחיטה:

שם במועדו קרבנות צבור אין חייבין באחריותן (תמורה י"ד א') והיינו כדלהלן ת"ר כו' ביומו (ויקרא כ"ג) מלמד שאם עבר היום ולא הביאן אינו חייב באחריותן יכול לא יהא חייב בנסכיהם אעפ"י שקרב הזבח ת"ל מנחתם ונסכיהם כו' (שם) ועי' (ברכות כ"ו א') עבר יומו בטל קרבנו הקרבנות שזמנם קבוע בין של צבור בין של יחיד כגון פרו של כ"ג ביוה"כ ומנחת חביתין שלו דוחין את השבת ואת הטומאה (תמורה שם) במשנה בשינוי לשון ועי' (פסחים פ"ו א' ב') ובמכשירין פלוגתא דר"א ורע"ק אי דחי שבת (פסחים שם) ועמש"ל ספר ויקרא פרשה כ"ג פסוק מ' קרבן ראיה אינו דוחה את השבת שאין זמנו קבוע בשבת (חגיגה י"ז א') אר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואימורין כשרין כל הלילה ואין ממתינים להם עד שתחשך בשבת (פסחים ס"ח

ב') משום שכבר דחתה שחיטה את השבת (שם ס"ט א' מנחות ע"ב א') ועי' תוס' (יומא מ"ו א') ד"ה אבל וד"ה תחלתו אמר ר"א משום בר קפרא אומר היה ר"מ איברי עולה שנתותרו כו' מאי קמ"ל תנינא כו' א"ר אבין לא נצרכה אלא לפסולין ודווקא כו' א"ד אחד כשרין כו' הבאתי בספר ויקרא פרשה ו' פסוק ג' בביאור איברים ופדרים שנתותרו ע"ג המזבח לחול ועמ"ש בביאור הסוגיא וכאן הנני להשלים אותה הסוגיא בדיני שבת וביאורה עפ"י תמצית דברי התוס' והמ"ל בהל' מעה"ק ובהל' תמידין ומוספין כפי הנ"ל לפי ענ"ד ואפילו בשבת תנינא והיום חמש פי' ביוה"כ חמש ויוה"כ כשבת א"ר אחא ב"י אצטריך סד"א ה"מ היכא דחל יוה"כ אחר השבת דחלבי שבת קרבין ביוה"כ אבל באמצע שבת לא קמ"ל אמר רבא מאן האי דלא חש לקמחי' הא בכל יום תנן קשיא ופליגא דר"ה דאר"ה תמיד תחילתו דוחה סופו אינו דוחה גופא אר"ה תמיד כו' מאי אינו דוחה רב חסדא אמר דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה רבא אמר דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת (יומא מ"ו א') הא דאמר ב"ק אפילו בשבת לר"מ היינו במערכה בפ"ע דכיון דס"ל דבכל יום עושה להם מערכה בפ"ע גם בשבת כן דכמעשהו בחול כן מעשהו בשבת מיהו וודאי אף לרבנן סודרן אפילו בשבת אלא דלרבנן בין בשבת בין בחול סודרן ע"ג המערכה גדולה כמו"ש בספר ויקרא שם אבל בעיקר דחיית שבת לאו"פ שנתותרו לא מצינו שום פלוגתא בין ר"מ לרבנן תנינא והיום חמש פי' והרביעית היא לאו"פ שלא נתעכלו כנ"ל בספר ויקרא שם והא דלא מתרצינן דקמ"ל אפילו פסולין כמו דמתרצינן אקושיא דבכל יום ארבע כנ"ל שם צ"ל דכיון דבחול פסולין ככשרין גם בשבת פשיטא להו דפסולין ככשרין ונ"ל דלהפי' שהבאתי בספר ויקרא שם דלל"ק דר' אבין יש חילוק בין פסולין לכשרין בלא משלה בהן האור צ"ל דקושיא זו היינו רק ללישנא בתרא דלעיל ובביאור סופו דאמר ר"ה לפי דרב חסדא פי' רש"י בחד פירושא דהיינו הקטר חלביו ואיבריו דתמיד של שבת גופיה דאינו דוחה טומאה ולפי"ז נראה דהיינו בלא עלו דטמא אם עלה לא ירד ולפי"ז לר"ח לר"ה לק"מ לבר קפרא מטומאה אפסולין דב"ק הא בנתותרו ע"ג המזבח איירי כמו"ש בספר ויקרא שם ופשוט דבפסול דאם עלו לא ירדו איירי אבל התוס' עמדו על פי' זה ובטלוהו מצדי צדדים והעלו דלכו"ע סופו דאמר ר"ה היינו או"פ שנתותרו מיום העבר ולפי"ז ע"כ בנתותרו ע"ג המזבח איירי ולפי"ז הא דאינו דוחה טומאה לר"ח א"א שלא יקטירוהו כלל דהא הטמא אם עלה לא ירד אלא היינו דאין עושין לו מערכה בפ"ע אלא מקטירן ע"ג המערכה גדולה אבל טהורין בשבת עושה להן מערכה בפ"ע ולפי"ז אף לר"ח פליג ר"ה אבר קפרא בפסולין דמ"ש פסולין ומ"ש טמאין דלר"ה אפילו בחול אינו עושה להן מערכה בפ"ע ולב"ק אפילו בשבת עושה להן

מערכה בפ"ע ובביאור אינו דוחה את השבת לפי"ד רבא פי' הר"י פורת דאינו דוחה כלל אף להקטיר למערכה גדולה והא דאמרינן (שבת כ') בכל מושבותיכם למשרי או"פ הוא דאתי היינו לענין או"פ דתמיד של שבת גופיה וכן נראה דעת הרמב"ם בהל' תו"מ פ"א כמו"ש המ"ל שם מיהו העיקר נראה לברור כמו"ש התוס' דאו"פ היינו דע"ש ולשון או"פ ג"כ הכי דייק דאי של שבת גופיה ה"ל למימר למשרי הקטרה אתי אלא של שבת גופיה ל"צ קרא דכיון דאמרה תורה שדוחה שבת כל עניניו דוחין את השבת וא"כ קשיא לרבא מההיא דשבת שם ואין לומר דההיא דשבת במשלה בהן האור ודר"ה בלא משלה בהן האור דא"כ מאי אמרינן ופליגא דר"ה הא להא"ד וודאי לק"מ דלהא"ד ב"ק לא איירי רק במשלה בהן האור אלא צ"ל דגם לרבא ר"ה לענין מערכה, בפ"ע איירי ולפי כ"ז בין לר"ח בין לרבא ר"ה אליבא דר"מ קאמר דבחול בטהרה עושה להן מערכה בפ"ע ור"ה פליג אב"ק בין לר"ח בין לרבא והא דלא אמרינן דב"ק במשלה בהן האור ור"ה בלא משלה בהן האור כמו"ש מקודם נ"ל דצ"ל דלשון סופו אינו דוחה משמע דהיינו אף במשלה בהן האור ומעתה עת לדבר מנידון מה שהקשו התוס' איך לב"ק או"פ שנתותרו מע"ש דוחין שבת אפילו במערכה בפ"ע הא אמרינן (פסחים פ"ג) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ואף לר"ה לפי"ד רבא אכתי תינח לר"מ דבכל יום עושה להן מערכה בפ"ע אלא לרבנן דבכל יום נמי אמערכה גדולה מעייל להו קשיא ההיא דשבת כ' אההיא דפסחים פ"ג ואין סברא לומר דההיא דפסחים לא איירי רק בפסולין שעלו ועוד דאכתי תקשי הא דחלבי שבת קרבין ביוה"כ (שבת קי"ג א') ע"ש דמוכח שם להדיא דשל חול אין קרבין ביוה"כ אף בכשרין ועוד דאכתי קשיא לב"ק דס"ל דאף פסולין קרבין בשבת ותירצו בזה א) דההיא דפסחים בלא משלה בהן האור והא דהכא וההיא דשבת כ' במשלה בהן האור ואף לל"ק דר' אבין ג"כ במשלה בהן האור איירי אף בכשרים וכמוש"ל בספר ויקרא שם בשם התוס' ועמש"ש ב) דההיא דפסחים פ"ג היינו בלילה דלא ניתנה שבת לדחות משום קרבן דיומיה והא דהכא ודשבת כ' איירי ביום דניתנה שבת לדחות משום קרבן דיומי' ולפי"ז לל"ק דר' אבין בכשרין אפילו לא משלה בהן האור עושה להן מערכה בפ"ע ולפי"ז א"ש ל"ק דהכא בפשיטות:

הערות א) חילוק דמשלה בהן האור ללא שלה בהן האור נראה לוודאי דהיינו אף בחול דמלישנא דב"ק משמע להדיא דכמעשהו בשבת כן מעשהו בחול. ב) לתי' הא' של התוס' בזה י"ל דבלילה אדרבה קיל טפי מביום כיון דה"ל בזמנם אלא דא"א לתרץ בזה הא דאקשינן דהא ב"ק וודאי ביום איירי דבלילה לכו"ע אינו עושה מערכה בפ"ע ועי' סמ"ג הובא במ"ל:

ב) בלא משנה בהן האור צ"ע אי אף למערכה גדולה אין מעלן לכו"ע או דלמערכה גדולה מעלן לר"מ דס"ל דבחול עושה להן מערכה בפ"ע ד) לר"ה לר"מ צ"ע אי יש חילוק בין משלה בהן האור ללא משלה בהן האיר לענין מערכה גדולה ה) הא דפסולין דוחין שבת לב"ק צ"ע אי היינו רק בעלו קודם שבת או שנפסלו אחר שענו או אפינו עלו בשבת אחר שנפסלו ו) לר"ה יש לדון איך הדין בפסולין אם דוחין את השבת במערכה גדולה ואף באיברים ופדרים דשבת גופיה שנפסלו ועלו יש לדון בזה לפו"ר לר"ה. מיהו העיקר נ"ל דכמו דב"ק אינו מחלק בין פסולין לכשרין באיברים שנתותרו מע"ש לענין מערכה אחרת כמו כן ר"ה אינו מחלק בין פסולין לכשרין לענין או"פ שנתותרו מע"ש ונענין או"פ דשבת גופיה לענין הקטירן ע"ג המערכה גדולה. ו) חלבי שבת קרבין ביוה"כ אבל לא של יוה"כ בשבת רעק"א לא של שבת קרבין ביוה"כ ולא של יוה"כ קרבין בשבת מס' (שבת קי"ג א') במשנה. והיינו באופנים הנ"ל דולא עולת חול בשבת פלוגתא דתנאי ואמוראי (יומא ו' ב' ז' א') בטומאה אי הותרה בצבור או דחויה בציבור היכא דאיכא טמאין וטהורין בההוא בית אב גופיה דכו"ע ל"פ דטהורין עבדי כי פליגי לאהדורי לאתויי טהורין מבית אב אחרינא ר"נ אומר הותרה ולא מהדרינן ורש"א דחויה ומהדרינן איכא דאמרי אפילו בדאיכא טהורין בההוא בית אב פליגי ומידה ר"נ היכא דאיכא שירים לאכילה דאכילה לא אשתרי כדלהלן באיזו טומאה אמרו בטומאת מת אבל בטומאה היוצאה מגופו אינה מותרת ואינה דחויה בציבור (פסחים צ"ה א') במשנה (צ"ו א)' בגמ' טומאת שרץ ונבלה שטומאתן טומאת ערב אי מותרין ודחויין בציבור כט"מ או לא איתא פסחים ס"ט א' זבחים כ"ב) דתליא בפלוגתא דאמוראי (פסחים צ' ב') אי שוחטין וזורקין ק"פ על ט"ש דלמ"ד אין שו"ז על טמא שרץ דמשכחת לה דיחיד נדחה לפסח שני ע"י טומאה דשעת עשיה כשאין פנאי לטבול ולשחוט ולזרוק אח"כ ציבור עבדי בטומאה למ"ד טומאה הותרה בציבור לכתחילה ולמ"ד טומאה דחויה בציבור היכא דא"א לטבול ולמ"ד שו"ז על ט"ש דלא משכחת לה יחיד נדחה לפסח שני ע"י טומאה דבשעת עשיה ציבור לא עבדי בטומאה ואף דמשכחת לה יחיד נדחה לפסח שני משום טומאה דאכילה כגון שנטמא סמוך לבהש"מ דא"א לו לטבול קודם הערב שמש דאף מ"ד אכילה לא מעכבה מ"מ מידה דבעינן גברא דחזי לאכילה בזמן אכילה בשעת שחיטה וזריקה דאל"כ נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו (פסחים ע"ח ב') מ"מ כיון דמשום טומאה דשעת עשיה אינו נדחה ציבור לא עבדי בטומאה:

הערות א) אף למ"ד טומאת שו"נ מעכבה בק"צ מ"מ שביעי דט"מ אע"ג דה"ל כטמא שרץ פשוט דאינו מעכב וכ"ש טומאת ט"י דט"מ דאינו מעכב אף דלכו"ע שו"ז על טבול

יום ב) למ"ד טומאת שו"נ מעכבת בציבור נ"ל דגם טומאת ט"י דטומאת שו"ל מעכבה בציבור ג) טומאת מגע זב ומצורע נ"ל שדינה כדין טומאת שו"נ ועי' תוס' (מעילה ח' א') ד"ה הוכשרו לפסול בט"י ולפי"ז למ"ד טומאה הותרה בציבור למ"ד דטומאת שו"נ נמי הותרה צ"ע הא דטמאו כל השמנים שבהיכל (שבת כ"א) ע"ש ד) טומאת מגע דט"מ נ"ל דוודאי דינה כטומאת מת ולא מעכבה בק"צ וידובר בסמוך ובספרי עוד"ד הארכתי קצת במס' פסחים בביאור כל ענין זה על מכונו אמר רב יוסף קסבר עולא כו' רובן ט"מ ונעשו זבים הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן. (זבחים נ"ב) ענין זה תמוה הרבה ומצינו כה"ג בכ"ד הבאתים בסדר ויקרא פרשה ב' פסוק י"א פרשה ו' פסוק י"ט פרשה י"ג פסוק ג' אעפ"י שטומאה הותרה או דחויה בציבור אין לך דבר בא בטומאה ונאכל אלא ק"פ בלבד שלא בא מתחילתו אלא לאכילה (פסחים ע"ו ב') במשנה בשינוי לשון נטמא הדם אם הבשר מותר באכילה בחטאות הציבור ושלמי ציבור דעצרת תליא בפלוגתא אי טומאה הותרה בציבור או דחויה בציבור (יומא ז' א') תוס' ד"ה זב שנטמא לפי מש"ל דמגע טמא מת דינו כט"מ י"ל דמשכחת לה ק"צ בא בטומאה ונאכל לכו"ע כגון שהטמאים אלו שהם ראשונים קבלו והוליכו הדם דאף הדם לא נטמא מיהו צע"ג בזה די"ל דמ"מ כיון דביחיד לא היה קרב הדין בזה כמו בנטמא הדם ולא נטמא הבשר הנ"ל ועמ"ש בספרי עוד"ד (פסחים צ' ב') בד"ה שחל שביעי שלו בה דיבמות ע"א ב' אמר רבה היו לפניו שתי חטאות אחת כחושה ואחת שמנה שחט כחושה אומרים לו הבא שמנה לכתחילה ושחוט (מנחות ס"ד א') בשינוי לשון ואיתא שם תרי אב"א אמימרא קמייתא דשם ולחד אב"א לר' אמי דשם לא ישחוט ואם שחט חייב חטאת ולרבה הנ"ל שחט שניה בשגגת שבת או בשכחת שחיטת הראשונה ואח"כ נמצאה הראשונה כחושה בב"מ פלוגתא דרבה ורבא לענין חטאת אי בתר מחשבתו אזלינן או בתר מעשיו אזלינן הבאתי בסדר ויקרא בדיני החטאות תקריב מלח תקריב אפילו בשבת תקריב אפילו בטומאה (מנחות כ"א א') במ"ל בפ"א מהל' תמידין הקשה הא מליחה דקרבנות היינו כמליחה לקדרה וליכא לא משום בישול ולא משום עיבוד (שבת ע"ה ב') וצ"ל דהיינו אסמכתא בעלמא וראיתי בספר נפלא שנדפס מחדש בשם קדושת יו"ט שכתב דבחלב דלאו בר אכילה הוא י"ל דאיכא עיבוד כמו"ש הר"ן (ביצה י"א ב') וכן נראה מפירש"י שם ד"ה התם לא מוכחא מלתא ועוד תי' דאיכא איסורא דבישול בהקטרה וכתב דצ"ל לפי"ז כדעת הסוברין (חולין ט"ו ב') דכשמרבה שלא לצורך החולה איכא איסור תורה דהא הכא חדא הקטרה עם הבשר ולפי"ז דהוה דרשא גמורה צ"ל דמלח אינו מעכב ההקטרה דאל"כ פשיטא דמולח אפילו בשבת שבת הותרה בציבור (יומא מ"ו ב') וע"ש דנראה

דליכא פלוגתא בזה וצ"ע בשבת לחולה אי הותרה אי דחויה ועמש"ל בספר ויקרא פרשה י"ט פסוק ט"ז ד"ה לא תעמוד:

(ד)

תעשה בבוקר. תחילת זמן שחיטת התמיד משהאיר המזרח (יומא כ"ח א') עד חצות רי"א עד ד' שעות (ברכות כ"ו ב') ומסקינן (שם כ"ז א') דהיינו עד ועד בכלל ובספרי עוד"ד ריש מס' ברכות הארכתי קצת בביאור שיעורי השעות בימים הארוכים והקצרים וכתבתי שם דנראה קצת דבימים הארוכין מתחילין השעות מסוף שעה ששית שאחר חצות הלילה ואת"ל דהשעות הן זמניות התחלתן מהנץ החמה ולא מעה"ש אין לך דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטורת שנאמר בה בבוקר בבוקר (פסחים נ"ט א') ועי' (זבחים פ"ט א') דמייתינן דתמיד של שחר קודם למוספין מקרא דמלבד עולת הבוקר דלהלן פסוק כ"ג ועי' (פסחים נ"ח ב') דאיתא שם מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה גו' אמר רבא העולה עולה ראשונה והא דאצטרכו תרווייהו עי' תוס' (פסחים שם זבחים שם מנחות מ"ט א') ועי' תוס' שם אם זה הדין נוהג ג"כ בענין שחיטה וזריקת דמים או רק בהקטרת אימורין ואיברין ובספרי עוד"ד במס' (זבחים שם) דברתי מזה עבר והקדים אין הקרבן נפסל מסקנת הש"ס (מנחות מ"ט ב') דהא דהעולה עולה ראשונה היינו רק למצוה ועי' תוס' שם ומש"ל בענין תמיד שבה"ע. סדר העבודה אביי הוה מסדר כו' (יומא ל"ג א') ועמ"ש בסדר אחרי מות בסדר עבודת יוה"כ:

שם תעשה בין הערבים גו' רי"א עד פלג מנחה קטנה וחכ"א עד הערב (ברכות כ"ו ב') פלג מנחה קטנה היינו י"א שעות פחות רביע כי זמן מנחה קטנה הוא בתשעה ומחצה פש להו שתי שעות ומחצה חציין שעה ורביע 1/2 9 + 1/4 1 =3/4 10 והיינו ארבע שעות ושלשה רבעים אחר חצי היום והיינו שעות זמניות לפי"ד כל הפוסקים ולפי מש"ל ד"ה תעשה בבוקר שהששה שעות דקודם חצות היום מתחילין משש שעות שלאחר חצות הלילה בימים הארוכין צ"ע בענין זה בימים הארוכין אי גם בהו כלה זמן המנחה לר"י בחמשה שעות פחות רביע אחר חצי היום כמו בימים הבינונים או דאין קפידא רק שיהיה שעה ורביע קודם שקה"ח ובביאור עד הערב דחכמים כתבתי (ברכות שם) דהיינו וודאי שקה"ח ולאו היינו צה"כ דהיב"ש הם מזריחה לשקיעה דהיינו חצי מעל"ע ובספרי עוד"ד במס' (זבחים נ"ו) בד"ה מנין לדם שנפסל בשקה"ח ביארתי הענין ככל הצורך. לא הקריבו כבש בבוקר יקריבו בין הערבים אר"ש אימתי בזמן שהיו אנוסין או שוגגין אבל אם היו מזידין כו' לא יקריבו בין הערבים (מנחות מ"ט א') ומפרשינן בגמ' (שם נ"א) עפ"י מסקנת המשנה בחסורי מחסרא דבלא נתחנך המזבח עדיין לכו"ע לא יקריבו של בין

הערבים והיינו אף בשוגגין ואנוסין מנין שאין דבר קרב לאחר תמיד שבה"ע ת"ל והקטיר עליה חלבי השלמים כו' אמר רבא השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולן (פסחים נ"ח ב') אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בה"ע אלא קטורת ונרות ופסח ומחוסר כפורים בעה"פ כו' ר"י בנו של ריב"ב אמר אף מחו"כ בשאר ימות השנה כו' (פסחים נ"ט א') ובביאור פלוגתייהו פלוגתא דאמוראי שם רבינא אר"ח בחטאת העוף עסקינן דאין למזבח אלא דמה ולפי"ז פלוגתייהו אי איכא עשה דהשלמה בזריקה גרידא או לא ור"פ מוקי פלוגתייהו בבהמה ופלוגתייהו במעלה ומלינה ע"ג המזבח ועי' בספר הנפלא טו"א (ר"ה ל' ב') ד"ה ונתקלקלו ועמש"ל בספר ויקרא פ"א פ"ט בדין לינה בראשו של מזבח עשה דהשלמה שייכא לאחר הקרבת התמיד אף קודם שהקטירו אימוריו ואיבריו כדמוכח (פסחים נ"ט ב') דר"כ רמי כתיב ולא מתרצינן דלא ילין היינו בשלא הקטירו איברי התמיד כ"כ הטו"א (ר"ה שם) ועי' מ"ל ריש הל' תמידין שהביא דהתוס' מנחות מ"ט א') ד"ה ת"ל וערך והתוס' (יומא ל"ד א') ד"ה העולה מחולקים בזה ונראה דקודם זריקה וודאי ליכא עשה דהשלמה אם הקרבן נפסל בדיעבד משום עשה דהשלמה עי' תוס' (זבחים פ"ט א' מנחות מ"ט א') דהעיקר דלא מפסל משום זה כמו בהקדים לתמיד של שחר דלא נפסל כמוש"ל ועמ"ש בספרי עוד"ד (זבחים נ"ו א') ד"ה מנין אי איכא עשה דהשלמה במנחה עי' מ"ל בריש פ"א מהל' תמידין:

(ו)

ובראשי חדשיכם גו' הקיצור מכל הכתוב בפרשה זו שעיר לחטאת בא בר"ח ובכל יו"ט איל אחד ושבעה כבשים עולות באין בר"ח ובכל יו"ט לבד שבעת ימי חג הסוכות שבהם הוכפלו האילים והכבשים פרים שנים לעולות באים בר"ח ובכל יו"ט לבד ר"ה יוה"כ ושמיני עצרת שבכ"א מהן בא רק פר אחד לעולה ולבד שבעת ימי החג שביום הראשון פרים י"ג והולכין ומתמעטין אחד אחד וכ"ז לבד השני תמידין כהלכתן לבד הקרבנות הכתובין כאן והשני תמידין באין עוד א) ביום שני דחג הפסח כבש אחד לעולה במנחה כפולה שמן ויין כמשפט ומנחת העומר כנ"ל בספר ויקרא פרשה כ"ג ב) בחג השבועות כבשים שבעה פר אחד אילים שנים כולן עולות שעיר חטאת אחד שני כבשים שלמים ושתי הלחם בספר ויקרא שם. מיהו ר"ט (מנחות מ"ה) נראה דפליג בכבשים וס"ל דכבשים שבחומש הפקודים היינו כבשים דת"כ ג) ביוה"כ באין פר לחטאת ואיל לעולה של כה"ג שעיר המשתלח ושעיר הנעשה בפנים בסדר אחרי ובאיל האמור שם משל ציבור פלוגתא (יומא ע' ב') אי היינו איל דהכא או לא ע"מ שעירי ר"ח ושעירי הרגלים מכפרין על שגגת טומאת מקדש וקדשיו. ובפרטי ביאור זה איכא כמה פלוגתי דתנאי

ריש מס' שבועות גם איתא שם פלוגתא אי שעיר ר"ח ושל רגלים כפרתן שוה ולדברי כולם אינם מכפרין על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף שני השעירים דעצרת היינו האמור בסדר אמור והאמור כאן כיון שכפרתן שוה למה הן באין שנים לכפר על שבין הפרשה דבין חד לחברי' או על שבין זריקה דחד לחברי' דראויין היו בני ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת אלא שחוסך הכתוב (זבחים ו' ב' ז' א') בשינוי לשון. שעיר יוה"כ האמור כאן שהוא נעשה בחוץ מכפר על שגגת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחיל) ויש בה ידיעה בסוף ואי מכפר ג"כ ע"ז ששעירי ר"ח ורגלים מכפרין פלוגתא דתנאי (שבועות שם) ולר' ישמעאל דאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא כמוש"ל פ"ה. שעיר יוה"כ ושעירי הרגלים כפרתן שוה (שבועות ט' א') כל אלו הכפרות היינו לענין עונש של מעלה כל התדיר מחבירו קודם לחבירו (זבחים פ"ט א') במשנה. כל המקודש מחבירו קודם לחבירו (שם במשנה) וע"ש בפרטי הענינים התמידין אין מעכבין את המוספין ולא המוספין מעכבין את התמידין ולא המוספין מעכבין זא"ז (מנחות מ"ט א') במשנה בעי מיניה ר"ח ב"א מר"ח ציבור שאין להן תמידין ומוספין איזה מהם קודם ה"ד אילימא תמידין דיומא ומוספין דיומא פשיטא תמידין עדיפי דה"ל תדיר ומקודש ע"ש פירש"י אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא תמידין עדיפי שכן תדיר א"ד מוספין עדיפי דה"ל מקודש א"ל תניתוה התמידין אין מעכבין כו' ה"ד אי דאי"ל ולקדם פי' שאינו מעכב אם הקריב המוספין מקודם לתמיד והתניא מנין שלא יהא דבר קודם כו' אלא פשיטא דלית ליה ואי דיומי אמאי תדיר ומקודש תדיר עדיף אלא לאו דלמחר כו' אלמא כי הדדי נינהו א"ל אביי לעולם דאית לי' ולקדם ודקא קשיא לך שלא יהא דבר קודם כו' מצוה בעלמא הוא (שם):

(יא)
שעיר עזים אחד חטאת גו' יוה"כ שחל להיות ע"ש הבבלים אוכלין אותו חי לערב (מנחות צ"ט ב' במשנה בשינוי לשון:

פרשה כט

(ה)
ושעיר עזים אחד לחטאת בתוס' (ר"ה ח' ב') ד"ה שהחודש מתכסה בו הביאו בשם הר"ר משולם דשעיר ר"ח אינו קרב בר"ה ובספר הנפלא טו"א כתב דלמ"ד בפ"ק דשביעות דשעיר של ר"ח ושל רגלים אין כפרתן שוה כמוש"ל הא וודאי באין שניהם וגם למ"ד שם דכפרתן שוה אי כסברת הר"ר משולם לשתוק קרא בר"ה משעיר אלא וודאי שני שעירי חטאות באין בר"ה והטעם כמוש"ל פכ"ח פ"ו בשני שעירים דעצרת מיהו לרשב"י דס"ל

דשל ר"ח מכפר על הטהור שאכל את הטמא ומוסיף עליו של רגלים שמכפרים ע"ז ועל שאין בה ידיעה כתב די"ל דמקריב של ר"ה ודיו ולפי ענ"ד כיון דלא כתיב מלבד חטאת החודש ע"כ חד שעיר לחטא' הוא דקרב ולמ"ד דכפרתן דשל ר"ח ושל רגלים אינם שוין צ"ל דשל ר"ה מכפר כתרווייהו ומ"ש למ"ד דכפרתן שוה דלשתוק קרא משעיר בר"ה י"ל משום דא"כ היה צריך לפרש מלבד חטאת החודש כמו"ש והעיקר י"ל דאצטריך כדי שיקרב בהדי עולות דר"ה ולא בהדי עולות דר"ח שקודמין לעולת ר"ה משום תדיר כדאיתא (זבחים פ"ט א') ועמש"ל בספר ויקרא פ"ה פ"ח ולפי כ"ז נ"ל דמהראוי לומר בקרבן המוסף כלשון הכתוב בתורה ולא כמו"ש בסידורים:

(ו)
מלבד עולת גו'. עולת החודש קודם (זבחים פ"ט א') ועמש"ל פסוק ה':

פרשה לד

(ב)
ואת הארץ גבולי השבטים תשעה וחצי עפ"י המבואר בספר יהושע ט"ו עד סוף י"ט עפ"י מה שראיתי בספרי המפה של החכם גדול בתורה וי"ש כמהור"ר יהוסף שווארץ זללה"ה 1 יהודה גבול דרומי שלו הוא גבול דרומי של א"י גבול מזרחי הים המלח גבול צפוני שלו מלשון ים המלח מקצה הירדן והולך למערב דרך קרוב לירושלים עד שמגיע לגבולו של שמעון גבול מערבי מזרח לשמעון למעלה לצד הצפון ולצד הדרום הים הגדול שהוא ים התיכון אולם חלק המערבי אצל הים הגדול הוא ארץ פלשתים נשאר בלי כיבוש (יהושע י"ג) 2 בנימין גבול דרומי שלו צפונו של יהודה מזרחי הירדן מים המלח ולמעלה לצפון גבול צפוני דרומו של אפרים ומנשה גבול מערבי מזרחו של שמעון אפרים 3 1/2 וחצי מנשה מנשה למזרח ואפרים אצלו למערב וגבוליהם גבול דרומי שלהם צפונו של בנימין גבול מזרחי הירדן גבול צפוני ישששכר לצד מזרח אשר לצד מערב גבול מערבי מזרחו של דן ולמעלה לצפון יגיעו עד הים הגדול 4 1/2 שמעון בין יהודה לים הגדול גבול מזרחי שלו מערבו של יהודה גבול צפוני שלו דרומו של דן גבול מערבי שלו הים הגדול גבול דרומי שלו צפונו של יהודה 5 1/2 דן דרומי שלו הוא צפונו של שמעון מזרחי מערבי לאפרים צפוני דרומי מחבל נחלת בני אפרים מערבי הים הגדול 6 1/2 יששכר גבול דרומו שלו צפונו של אפרים ומנשה מזרחי הירדן ואפרים ומנשה צפוני שלו דרומו של זבולון ודרומי של אורך הים הגדול שהוא מתארך שם לצד מזרח יותר מארכו בצפון מערבי מזרחי לחבל נחלת בני יוסף 7 1/2 זבולון דרומו צפונו של יששכר מזרחי ים כנרת צפוני שלו דרומו של נפתלי ואשר מערבי שלו הים הגדול 8 1/2 נפתלי

גבול דרומי שלו צפונו של זבולון מזרחי ים כנרת (ב"ק פ' א' ב' ב"ב קכ"ב א') ירדן ים של סבכי ושלש התחלות של הירדן הנ"ל בסדר בחקותי בדיני מעשר בהמה צפוני גבול צפוני של כלל ארץ ישראל ולא נכבש רק עד בעל גד תחת הר חרמון אבל כל ארץ הגבלי והלבנון נשאר בלי כיבוש (יהושע י"ג) ובמקום אחד היה נוגע גבול נפתלי ביהודה אצל הירדן (יהושע י"ט ל"ד) וצע"ג ועמ"ש ספר ויקרא בסדר בהר בענין יהודה וגליל גבול מערבי שלו מזרחו של אשר 9 1/2 אשר דרומי שלו צפונו של זבולון מזרחי שלו מערבו של נפתלי גבול צפוני שלו גבול צפוני של כלל א"י בצד המערב ולא נכבש רק עד צידון (יהושע י"ג) מערבי הים הגדול:

ביאורים מלוקטים מספר דברים

פרשה יב

(ח)
לא תעשון גו' כל הישר גו' עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות (זבחים קי"ב ב' קט"ו ב') והכל היו כשרין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובע"מ טהורין אבל לא טמאין והכל קרבו עולות (שם קט"ו ב') ושלמים בני ישראל וודאי היו מקריבין כדכתיב שמות כ"ד) ובבני נח פלוגתא (שם קי"ו א') אי מקריבין שלמים ולמ"ד לא קרבו הא דכתיב (שמות י"ח) ויקח יתרו גו' עולה וזבחים צ"ל דיתרו אחר מהן תורה היה ונתגייר (שם קי"ו ב') ובדין ישראל קודם מתן תורה אי היו בכלל בני נח או לא ערש"י שם ועי' בספר הנפלא פרשת דרכים אי צריכין הפשט ונתוח פלוגתא דתנאי (שם קט"ו ב' קי"ו א' (מחוסר אבר פסול (שם קי"ו א') ומשמע שם דהיינו אף בעופות טרפה פסולה (שם קט"ז א') מי היו מקריבין עד שלא הוקם המשכן פלוגתא דתנאי (שם קט"ו ב') אי משנתנה תורה הקריבו כהנים או דעד הקמת המשכן היתה עבודה בבכורים וכן היא סתם מתניתין (שם קי"ב ב') ע"ש משהוקם המשכן נאסרו הבמות (ויקרא י"ז) ועבודה בכהנים קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקלים בכל מחנה ישראל (שם קי"ב ב') במשנה קרבו נסכים במדבר אי לא פלוגתא דתנאי (שם קי"א א') ומה שאמרה תורה ככל אשר אנחנו גו' קאי אלאחר העברת הירדן כפי' רש"י (שם קי"ד א') כדמוכח להדיא שם מהגמ' באו לגלגל לאחר שעברו את הירדן הותרו הבמות והמשכן היה נקרא במה גדולה (שם קי"ב ב') ויתבאר להלן מה היו קרבין בבמה קטנה ובבמה גדולה קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל מקום ושם קי"ב ב') כמה שהו בגלגל י"ד שנים היינו שבע שכבשו ושבע שחלקו (שם קי"ח ב') קרבו נסכים בגלגל אי לא תליא

בפלוגתא דקרבו נסכים במדבר שדינם שוה לענין זה עי' (זבחים ק"י א' קי"ח א' ב') באו לשילה נאסרו הבמות והא דכתיב ויקח מנוח גו' הוראת שעה היתה (שם קי"ט ב') ולא הי' שם תקרה אלא בית אבנים מלמטה והיריעות מלמעלן במזבח שהיה שם פלוגתא דתנאי ראב"י אומר של אבנים הי' ר' נתן אומר של נחושת היה חלול וממולא אבנים (זבחים ס"א ב') והיא היתה מנוחה שבפרשה זו קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים ומע"ש בכל הרואה (שם קי"ב ב') ימי שילה שס"ט שנים (שם קי"ח ב') רש"א נחלה זו שילה תנא דבי ר"י נחלה ומנוחה זו שילה (שם קי"ט א') ופלוגתייהו רק בלשנא דקרא (תוס' שם) ר"ש בן יוחאי אומר נחלה ומנוחה זו ירושלים (שם קי"ט א') אבל בשילה לא נאסרו הבמות שם ב') ודלא כתנאי דלעיל דבשילה נאסרו הבמות באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל ערי ישראל דהא הותרו הבמות ונידון מע"ש עי' תוס' (שם קי"ט א') ד"ה באו לנוב ימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה משנשבה הארון כשמת עלי עד שנבנה הבית בירושלים (שם קי"ח ב' קי"ט א') ויש להסתפק אם בנוב וגבעון היה בית כמו בשילה או המשכן שבמדבר והמזבח נראה דהיה אותו שהיה בשילה ובנוב וגבעון לא היה הארון כדאיתא בקרא ועי' (פסחים ל"ח ב') מה בין במת יחיד לבמת ציבור היינו גלגל נוב וגבעון 1 סמיכה 2 שחיטת צפון 3 מתן סביב 4 כהונה 5 תנופה 6 בגדי שרת 7 כלי שרת 8 ריח ניחוח 9 מחיצה לדמים 10 רחוץ ידים ורגלים ולמ"ד קרבה מנחה בבמה כדלהלן איכא בינייהו ג"כ הגשה דמנחות (שם קי"ג א') במשנה אף כשהיו הבמות מותרות היינו בגלגל ונוב וגבעון מ"מ כל קרבנות ציבור היו קרבין בהבמה גדולה וכן קרבנות שהוקדשו למשכן אין קרבין אלא במשכן (שם קי"ב ב') ואם הקריבן בבמה קטנה פטור (שם) במת יחיד אי טעונה מזבח או בגובה בעלמא סגי פלוגתא דתנאי (שם ק"ח ב') וע"ש 1 דקרן 2 כבש 3 ריבוע 4 ויסוד אין מעכבין לכו"ע בבמה קטנה באו לירושלים נאסרו הבמות היינו כשנבנה הבית ונתקדש במלך ונביא כו' כמוש"ל ספר במדבר פרשה ה' פסוק ב' והיא היתה נחלה לת"ק דלעיל משנבנה מקדש ראשון נגנז אוהל מועד קרשיו קרסיו בריחיו עמודיו ואדניו היכן אר"ח אמר אבימי תחת מחילות של היכל (סוטה ט' א') קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומע"ש לפנים מן החומה (שם קי"ב ב') ירושלים אי נתחלקה לשבטים פלוגתא דתנאי (יומא י"ב) ובכ"ד ובאבות דר"נ פרק ל"ה איתא דדושנה של יריחו נתנו תחתיה שיריחו לא נתחלקה כי אתא ר"ד אמר רבי בשלשה מקומות שרתה שכינה על ישראל 1 שילה 3 נוב וגבעון 4 ובית עולמים ובכולן לא שרתה אלא בחלקו של בנימין שנאמר חופף עליו כל היום כו' (זבחים קי"ח

ב') ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי (שם מגילה כ"ו יומא י"ג) ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יוסף לחלקו של בנימין ובה היו סנהדרי גדולה יושבין (זבחים שם) בשינוי לשון מקום הבית כולו ומקום המזבח שבנה דוד ושלמה בירושלים קנה דוד מארונה מלך היבוסי שהי' מיושבי הארץ ההיא ולא נכבש במלחמה ועי' שמואל ב' ה') בענין העורים והפסחים בפירש"י שם ועי' יהושע ט"ו פסוק ס"ג רש"י שם וגבה המעות מכל השבטים (שם קט"ז ב') מקום המזבח הוא המקום שמשם נברא אדם הראשון ובו הקריב אדם הראשון קרבן ובו הקריב קין והבל והוא המזבח שבנה נח כשיצא מן התיבה והוא המקום שבנה בו אאע"ה את המזבח ו עליו את יצחק בנו כן הביא הרמב"ם בהל' בית הבחירה בשם פרקי דר"א ומדרשים ועי' (זבחים ס"ב א') מענין אפרו של יצחק ובו צוה מלאך ה' ע"י גד החוזה לדוד המלך לבנות בו מזבח ויבן בו מזבח ויעל עליו עולות ושלמים ויענהו ה' באש מן השמים מבואר ד"ה כ"א וע"ז המקום אמר דוד זה הוא גו' וזה מזבח לעולה לישראל ד"ה כ"ה וע"ז המקום אמר דוד הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (שם כ"ח) אי נתקדש בימי שלמה כל החצר כולו פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי (זבחים נ"ט א' ב') והיינו רק להקטרה אבל לדמים לכו"ע דווקא מזבח בעינן (שם) ובגמ' (זבחים ס"ב א') פרכינן איך בלו עולי בבל את המזבח בשלמא בית מנכרא צורתו פירש"י יסודות החומה אלא מזבח מנא ידעי ואפילו לפי הסברא דבעינן למימר קמן דבחורבן בית הראשון הותרו הבמות נ"ל דמ"מ קשיא להו שפיר דוודאי בית שני לא היה במה מדהוצרך עזרא לקדשו ועוד דא"כ לא היה אפשר להקריב בו קרבנות שלא קרבו בבמת ציבור לכמה תנאי כדבעינן למימר קמן מיהו קשה למה לא יכלו לידע מקום המזבח עפ"י הידיעה ממרחק המזבח מהבית ואולי משמע להו להש"ס מקראי דעזרא ג' דבנו המזבח בלי התחקות על יסוד הבית אר"א ראו מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול מקריב עליו קרבנות ר"י נפחא אמר אפרו של יצחק ראו (שם) ר"ש בן נחמני אמר מכל הבית כולו הריחו ריח קטורת ומשם הריחו ריח אברים ארבב"ח א"ר שלשה נביאים עלו עמהם כו' ואחד שהעיד על מקום המזבח ועי' מס' מדות פ"ג דבני הגולה הוסיפו על המזבח ד' אמות מן הדרום וד' אמות מן המערב שבתחילה לא היה רק כ"ח על כ"ח והובא זבחים ס"א ב') גלגל נוב וגבעון נקראו במות גדולות (זבחים קי"ב ב') מה היו קרבין בבמות ר"מ וחכמים אומרים כל נידר ונידב היה קרב בבמה קטנה ושאינו נידר ונידב היינו חטאות אשמות עולת מצורע זב וזבה ויולדת לא היו קרבין כלל אף בבמה גדולה (זבחים קי"ז א') וכפי' רש"י שם לפי הגי' דלהלן שם נדרים ונדבות נקראים בגמ' שם ישרות עפ"י לשון הכתוב איש כל הישר גו' וכן חטאת ואשם נזיר לדידהו

לא קרב בבמה גדולה ובעולה ושלמים דנזיר ובמנחות פלוגתא דר"מ וחכמים אי קרבין בבמה קטנה וגדולה או לא (שם ע"ב) ר' יהודה אומר בבמה גדולה היו יחידים מקריבים חובות ג"כ כמו באוה"מ שבמדבר (זבחים קי"ז ב') ולדברי כולם בציבור היו מקריבין בבמה גדולה כל מה שהיו מקריבין במשכן (שם קי"ז א') בדברי חכמים ומשמע דגם ר"מ ס"ל הכי רש"א אף הציבור לא הקריבו בבמה גדולה אנא פסחים וחובות שקבוע להם זמן לאפוקי פר הע"ד ושעירי עבודת כוכבים וכן שעירי הרגלים שהן חטאות לא קרבו א"ר ששת לדברי האומר אין מנחה בבמה אין עופות בבמה (זבחים קי"ט ב') ונידון איך ס"ל לר"ש ביחיד לענין עולות ושלמי נזיר ומנחה עי' תוס' זבחים שם ד"ה רש"א ובמס' מגילה ח' ט' ובמס' (פסחים ל"ח א') ד"ה ז"א בדין קדושת הבית והמזבח לאחר החורבן כבר הבאתי בכ"ד פלוגתא דתנאי דבכ"ד בקדושה ראשונה אי קדשה לעתיד לבוא ור' יוסי ס"ל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא וקדושה שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ועמ"ש בספר במדבר פרשה ה' פסוק ב' ונ"מ בזה בענין דידן. א) דלמ"ד קדשה לעתיד לבוא מותר אח"כ לבנות בית ומזבח במקומן ולעבוד בהן כל העבודות ובונין מזבח ומקריבין אף בלא בית וא"צ שום קידוש ועזרא שקידש זכר בעלמא הוא דעביד כמוש"ל בספר במדבר פ"ה פ"ב ומ"ד לא קדשה לעתיד לבוא צריך לקדש מחדש ואין בונין מזבח בלא בית והקידוש סגי באחת מכל אלו השנויין בריש מס' שבועות כמו"ש בספר במדבר שם ב) לענין אם יש אחריה היתר במות לפי הנראה לפו"ר מסוגית הש"ס (מגילה יו"ד א' זבחים ק"ז ב') וכפירש"י שם ושם קי"ט א' תליא ג"כ בפלוגתא זו מיהו התוס' מגינה שם ובמס' (זבחים ס' ב' ס"א א') כתבו דר' יצחק קודם חזרה (מגילה שם) הוה ס"ל דתליא בפלוגתא זו ולבתר חזרה ס"ל דלכו"ע אין אחריה היתר במות אלא דחיובא ליכא למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא כיון דאיני ראוי לפתח אוה"מ כלל כיון דאי אפשר לבנות מזבח ולהקריב עליו בלא בית וקידוש מחדש כנ"ל לעולם זאת על ישראל (ד"ה ב' י"ב) א"ר גידל אמר רב זה מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן שלהי מס' מנחות ועי' תוס' שם ור"י אמר אלו תלמידי חכמים העוסקים בהל' עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה מקדש בימיהם אר"ל מאי דכתיב זאת התורה לעולה ולמנחה גו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה א"צ לא עולה ולא מנחה כו' א"ר יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת זאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם (שם) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים כו'

א"ל קחה ני עגלה גו' א"ל רבש"ע תינח בזמן שבהמ"ק קיים כו' א"ל כבר תיקנתי להם סדר קרבנות כ"ז שקוראין בהם מעלה אני עליהם כאלו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם (מגילה ל"א ב') עובדי כוכבים רשאין להקריב בבמה בזמה"ז (זבחים קט"ו ב' קי"ו ב') ומה הן מקריבין בבמה מבואר שם דהיינו כמוש"ל בזה בדיני דקודם הקמת המשכן ע"ש אמר רב אחא ב"י אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן אמר רבה ולאורינהו שרי אמי' דשבור מלכא שדרה קורבנא לקמיה דרבא וא"ל אסקה לש"ש א"ל לרב ספרא ולרב אחא בר הונא זילו ודברו תרי עולמי גילאי פירש"י ב' בחורים בני גילי אחד לנוי וחזו הינא דמסקא ימא שרטון ושקלי ציבי חדתא ואפוקי נורא ממרא חדתא ואסקיה ניהלי' לש"ש כו' (זבחים קי"ו ב') וע"ש ועמ"ש בסדר ויקרא פרשה א' פסוק ז':

פרשה יד

(כא)

לא תאכל כל נבלה. איסור נבלה וטריפה חל על איסור חלב אפילו למ"ד אין איסור חל על איסור (זבחים ע' א' חולין ל"ז א') ולענין אי חל על איסור טומאה ושרצים למ"ד אין איסור חל על איסור עי' תוס' (מעילה ט"ז א') בד"ה א"ר ל"ש כו' שכתבו שם דפלוגתא דאמוראי היא דללוי שם ילפינן טומאה מחלב ולר"א שם לא ילפינן הלכך נבלות דטהורין לא מצטרפי לטמאין לכזית למלקות על אכילה דאף אחצי שיעור ג"כ לא חייל ואין הדין בזה כמו בדין שבועה שלא אוכל נבלה וטרפה עי' (שבועות כ"ג ב') ותוס' שם ד"ה דמוקי איסור נבלה לכו"ע חייל באיסור טרפה כדמוכח (מעילה שם) וטעמא דמלתא נראה משום דלכו"ע ילפינן טרפה מחלב והרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"ד הי"ז כתב מפני שהטרפה תחילת נבלה היא וצ"ע לפי ענ"ד ועי' (מכות ט"ז ב') ד"ה ריסק וע"ה מש"ל בספר. ויקרא פי"ז פט"ו בענין נבלת עוף טהור אי חל איסור יוה"כ על איסור נבלה בנתנבלה ביוה"כ למ"ד אין איסור חע"א עי' תוס' (פסחים ל"ו א') ד"ה האוכל נבלה ובכ"ד. דם אין בו משום נבלה וטריפה ומ"ד דדם נבלה מטמא כבשר היינו משום איזו דרשא לענין טומאה כמו"ש התוס' (פסחים כ"ב א') ד"ה והרי דם (כ"ג ב') ד"ה ומה חלב מנחות ק"ד א') ד"ה הואיל אפרוח שלא יצא לאויר העולם כתב הפר"ח בסי' פ"ו ס"ק כ"א דאסיר משום נבלה ואין שחיטה מועלת לו כששחטו לאחר שהוציאו מקליפתו כמו בנפל דבהמה (שבת קל"ז) מיהו קודם שנוצר אחר שהתחיל להתרקם אין בו משום נבלה וגם לא משום דם כמוש"ש בס"ק כ"ב רק מדרבנן משום שרץ כדאיתא (חולין ס"ד) וביצאו לאויר העולם כתב הפר"ח שם דוודאי מהני להו שחיטה להוציא מידי נבלה.

שיעור אכילת נבלה למלקות כזית אבל כשלא אכל כזית אף שאכל את כולה פטור כדאיתא (חולין ק"ב ב') ול"ד לעוף טמא ושרץ דחייב משום ברי' כמו"ש בספר ויקרא פי"א פמ"א דנבלה ל"ח בריה כיון דאינה אסורה מתחילת ברייתה (יו"ד סי' ק' ס"א) ע"ש ביצת נבלה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת ואם לאו אסורה כדברי ב"ש וב"ה אוסרין ומודים בביצת טריפה שאסורה מפני שגדולה באיסור (עדיות פ"ה מ"א) איסורא דב"ה היינו מדרבנן דוודאי אינה נגמרת לאה"מ מפני שגדולה באיסור במס' (חולין נ"ח א') איתא דלמ"ד טריפה אינה חי' ואינה יולדת צ"ל דהיינו בשחלא קמא וצ"ל מפני שגמרה באיסור ואע"ג דפליגי ר"א ור"י בולד טריפה אי עובר ירך אמו הוא ואסור אי לא כמו"ש בספר ויקרא פ"א פ"ב ד"ה מן הבקר מודו בביצת טריפה מ"ט גופה היא (חולין נ"ח א') ולמ"ד טריפה יולדת דמשכחת לה בנטרפה מקודם שטענה הביצים למ"ד זו"ז גורם אסור שפיר ולמ"ד זו"ז גורם מותר מוקמינן לה (חולין נ"ח ב') דספנא מארעא: